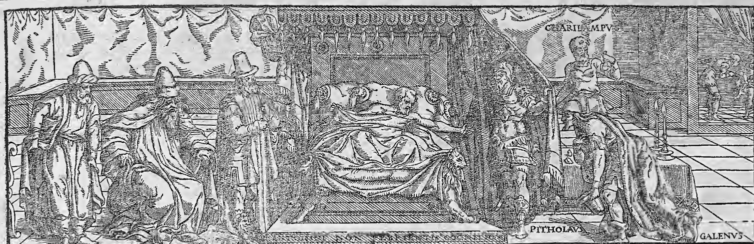

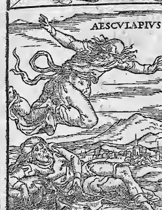

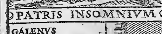

GALENVS
CRISIS PRAECOGNITIO

IVSTVS GALENVS
AMANTIS DIGNOTIO

GALENVS
PALESTRITE CVRATIO

GALENI LIBRORVM TERTIA CLASSIS

MORBORVM AC SYMPTOMATVM differentias omnes & causas & tempora explicat.

QVARTA HAC NOSTRA EDITIONE, *non parum ornamenti adepta, q̄ plurimis locis ad græcorum librorum fidem emendatis.*

Locis etiam Hippocratis nunc primum in margine adnotatis, quos Galenus sparsim in contextum inserit.

Librorum catalogum & recognitionem sequens folium commonstrat.

Τὸ Αἰτιολογικόν.

VENETIIS APVD IVNTAS M D LXV.

IN TERTIA CLASSE HÆC LEGVNTVR

GALENI
DE DIFFERENTIIS MORBORVM LIBER

Nicolao Leoniceno interprete.

Ab Augustino Gadaldino recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI

Morborum singulorum qui Similares, & Instrumentales partes inuadunt, Differentiæ explicantur.

Propositum Libri. CAP. 1.

PRimum dicere oportet, quid morbum appellemus, vt libri intẽtio innotescat. Secundo loco, quot sint vniuersi primi & simplices morbi, & veluti aliorum elementa. Deinceps vero tertio, quot sint ij, qui ex eorum compositione proueniunt.

C *Quid Sanitas, quid Morbus, ac quæ Communia Genera sanitatis, & morbi.* CAP. 2.

A.li.1.f.2. do.1. c.2.f

SVmendum vero & hic omnium consensu approbatũ principiũ, ꝙ "omnes homines tunc se sanos existimant, cum partiũ corporis ministerio ad eas quæ in vita necessariæ sunt actiones, sine aliquo vitio perfungi potuerint: quòd si cuiuspiã partis operatio offensa sit, illam ægrotare arbitrantur. His igitur ita se habentibus, in duobus his sanitatem quærere oportet, aut in operationibus naturalibus, aut in fabrica instrumentorum quibus operamur. Ex quo fit vt morbus sit vel operationis vel structuræ oblæsio. Sed qm̃ & dormientes, aut alioquin in tenebris & ocio degentes, aut discumbentes sępe, neq; vlla corporis parte mouemur, neq; alicuius rei extrinsecæ sensum habemus, nihilo minus tñ sani sumus, hinc perspicuum existit, ꝙ sanitas nõ operatione, sed potentia, est diffiniẽda. Vt autem operari possimus, structura efficit naturalis. In hac igitur consistit sanitas. Vnde & hæc ipsa ad operationẽ vim obtinet causæ. Siue igitur naturalem omnium partium corporis constitutionem, sanitatem appellare libuerit, siue operationum causam, in idem vterq; incidit sermo. At si hoc est sanitas, eius profecto cõtrarium, erit morbus, vel D cõstitutio præter naturam, aut lęsæ operationis causa. Liquet autem, ꝙ etsi dispositionem præter naturam dixeris, cum eo ꝙ nomine vteris antiquo, idem quoque significabis. Quot vero modis exeuntia naturæ normam impediantur in naturæ operibus corpora, si inuenire potuerimus, hac vna via omniũ simplicium morborũ numerũ inueniemus. Sumat̃ vero & hic constans omniũ confessione principiũ, Id quod naturale existit, esse moderatũ non in animali solũ, sed & in plantis & seminibus & omni organo: quod vero pręter naturam est, immoderatũ. Erit igitur sanitas moderatio quędã, morbus autẽ immoderatio. Quarũ igitur rerũ immoderatio morbus sit, deinceps considerandum. An scilicet, quorum sanitas moderatio est, eorundem morbus est immoderatio? Quapropter si moderatio meatuum sanitas existit, eorundem immoderatio morbus existet. Quòd si ex temperantia calidi, frigidi, humidi, & sicci, sanitas pendet, ex eius contrario necessario ægrotare continget. Eadem ratione si in aliquo alio quopiam genere sanitas fuerit, in eiusdem generis immoderatione erit ægritudo. Sed hoc ipsum a rationabilius cõsideremus. Si quod sit corpus maximè simplex atq; vnum, id nunquam (quod dici solet) magis minus' que suscipit: neq; in hoc genere alterum melius, alterum deterius reperit̃. At si ex pluribus constet, multi in eo compositurę modi, alij meliores, alij peiores contingent. Ex quo illud eueniet, vt ipsa composita, conditione meliora & deteriora inueniantur. Id vero quod optimè sit constitutum, inter ea quæ

a λογικότερον, id est magis logice.

ad idem genus attinent, optimum existet. Nunquid igitur corpra animalium, magis ac minus ad E mittunt: tanta q; in ipsis varietas est, vt alia quidem optimi sint habitus: alia simpliciter boni, non tamen optimi: alia, quæ etsi sana dicantur, non tamen sint boni habitus: quædam vero minus valeant: quædam autem iam ægrotent: atq; horum quoq; ægrotatio quandoq; leuior, quandoque periculosior: & hæc ipsa, quãdoq; vehemens, non nunq̃ periculum mediocre affert? An omnes similiter affecti sumus tum sani tum ægri? Hoc certe dicendum non est. Quare animalis corpus non erit vnum, veluti atomus Epicuri, aut Asclepiadis incompactorum quid corpusculorum. Compositum igitur omnino. Quòd si ex atomis, aut ex huiusmodi corpusculis incompactis impassibilibus q; constaret, in compositionis qualitate tantummodo, magis minus q; susciperet, veluti domus ex impassibilibus constructa lapidibus, nõ tamen habentibus compositionem ex omni parte perfectam. Quòd si & lapides ipsos aliquo pacto pati contingeret, varios sanè modos ac multiformes domus eadem in suscipiendo magis ac minus admitteret. Si vero & corporum nostrorum elementa eam naturam habent, vt & pati & alterascere possint, non in compositione & partium formatione tantum, sed in totis se ipsis, magis minus'ue corpora ipsa recipient. Atq; ex eo ipsa per se tota, tot morborum genera contrahent prima atq; simplicia ac veluti aliorũ elementa, quot fuerint componentia. Quod vero sub his verbis per tota alterari significamus, impassibi- F libus elementis nequit accidere. Neq; enim fieri potest vt insectile corpus, quod atomum appellant, quicquam patiatur, sed in compositione ac formatione duntaxat passio contingit.

Triplicem esse animantium Corporum Compositionem. CAP. 3.

COmpositio "autem atq; formatio in corporibus animalium triplex reperitur. Prima quidẽ earum partium quæ similares appellantur, veluti arteriarum, venarum, neruorum, ossium, cartilaginum, ligamentorum, membranarũ, & carnium. Secunda instrumentalium, cerebri, cordis, pulmonis, hepatis, ventris, splenis, oculorũ, & renum. Tertia vero totius corporis. Etenim harum vnaquæq; partium instrumentaliũ, ex aliis quibusdã simplicibus vt ad sensum est cõstituta: illarũ vero quælibet, ex primis constat elementis. Carnis igitur, quatenus caro est, in cõpositione tantũ quatuor elementorũ differentia consistit: at quatenus pars est instrumentorum alicuius, in formatione & magnitudine. Et ipsorũ itaq; instrumentorũ, in eisdem erũt discrimina. Vbi itaq; dixerimus de partiũ similariũ morbis quot numero sint, & qui nã iuxta suppositionẽ primam, venienus ad secundã, ad eam scilicet quæ totam per totã substantiã alterari & trãsmutari supponit.

A.li.1.f.1.d.5. c.1.h

Quæ sint Prima Genera ac Differentiæ morborum. CAP. 4.

SVnt autem duæ primæ passiones, altera ampliatio meatuum, altera angustatio. Nam si pri- G ma elementa supponãtur impassibilia, nullæ erunt aliæ præterquã in cõpositione passiones. Sola autem compositio ea, quæ nuper diximus, discrimina recipit. Quare necesse est similarium quãlibet partium tunc suum habere robur, cum meatuum moderationem obtinet: qua moderatione corrupta, à naturali dispositione digrediatur oportet. Sed qm̃ vnaquæq; mediocritas duplicem patitur corruptionem, alteram exuperantiam, alteram defectum, liquet ꝙ primæ passiones corporum simplicium duplices erunt, quarũ alteræ ex ampliatione, alteræ ex angustatione meatuum consistunt. Et os igitur & caro & aliarum vnaquæq; partium, quæ si ad iudicium sensus referantur, simplices sunt, cum aut densitatem aut raritatem immodicam habuerint, malæ affectæ esse censentur. Quòd si in vtroq; excessu mediocritatem seruauerint, quantum vtiq; earum operationibus fuerit maximè opportunum, tunc vtiq; supremum sanitatis gradum obtinere dicent. Breues vero à medio ad vtrunq; extremorum euersiones, donec partis operatio omni noxa sensibili caruerit, nequaquã ægritudines appellabimus. Plurima vero in his maioris & minoris ratio inuenitur, † vtpotè insalubri & morbida natura magnum occupante interuallum, cum ab exquisitissimo sanitatis modo & temperie recesserit: vnde in hoc spatio omnes sanorum differentiæ lo cabuntur. Secundum ab hoc quod sequitur interstitium, in quo sensibilis apparet à mediocritate H recessus, obtinent morbi, donec ad tantam immoderationem natura peruenerit, ꝙ membro interitum afferat. Neque enim animalium corpora eam habent à natura proprietatem, vt quomodocunq; rarescere aut densescere possint, sed & huic rei limites natura constituit, quos præterire citra dissolutionem corruptionem q; sit impossibile. Et corporum quidem impassibilium suppositio ita se habet. At qui elementa pati supponunt, mutuis q; inter se actionibus per se tota cõmisceri ac temperari, quocunq; numero prima constare elementa supponant, totidem primas esse ægritudines necessario fatebuntur. Age igitur, sint prima elementa, numero quatuor, calidum, frigidum, humidum, & siccum, quibus inuicem moderatè cõfusis sanum sit animal, immoderatè vero, ægrotum, erunt consequio ægritudines quatuor. Prima, caliditas quæ naturalem excesserit symmetriam: secunda, frigiditas: tertia, humiditas: et quarta, siccitas. Hi sunt iuxta secundam suppositionem morbi vniuersi earum partium quæ similares appellantur, qui sanè & simplices omnino esse videntur. Compositorum "vero in nobis instrumentorũ ægritudines, vtriq; suppositioni cõmunes existunt. Has igitur breui sermone exequemur. Sed hoc ipsum pre omnibus, queadmodum cõmunes sunt, ostẽdamus. Cum oporteat, membrum quodlibet ad sensum compositũ (quod & dissimilare appellant) si rectè opus suum perficere debeat, non ex qualibuscũq; simplicibus

† Ex cod. græ. Ipressis vertendum, vtpote cũ magnũ sit interuallũ ab immoderatione morbida ad moderationẽ exquisite salubrem. Aliqui tñ antiqui codices habent, vtpote cũ magnum sit interuallũ ab immoderatiõe salubri ad moderationẽ exquisite salubrem. quæ vt cẽ melior lectio.

A.li.1.f.2.d.1. c.3.g

A simplicibus particulis, neq; ex numero, aut magnitudine qualibet non satis opportuna, neque ex quouis mō compositionis, constare, in quatuor his generibus quæuis instrorum ægritudo consistet. Proprias autem vnumquodq; genus suscipit drias (id quod primo diximus loco) cum forma membro conueniens fuerit vitiata, qm̄ scilicet vel figuram incōmodam, vel concauitatem, vel meatum acceperit, aut vnum aliquid horum amiserit quod adesse oportuerat. Ex hoc genere etiā sunt læuitas & asperitas nō commodè permutatę. Secundi generis, quod ad numerum spectat, in primis ac simplicibus partibus duplex est morborum dr̄ia, aut quia deficiat aliquid quod haberi erat opportunum, aut superabūdet quod minime sit necessarium. Tertij quoq; generis, quod consistit in magnitudine, duplex est morborum dr̄ia, si quid aut nimium adoleuerit quod minus esse decuerat, aut nimis sit extenuatum quod maius esse expediebat: ex quo fit vt totū instrumentum non recte suum impleat officium. In reliquo autem genere morborum secundum compositionem, aut positu variato naturali, aut mutata partium communicatione, differentiæ cōstituentur. Quemadmodum vero prima quęq; instrumēta, aut integram ex simplicibus corporibus cōpositionem, aut vitiosam sortiuntur, atq; ex eadem causa vel sana sunt, vel morbida: ita rursus ex his ipsis instrumētis primis, coagmentantur secunda. Musculus enim & vena & arteria inter prima instrumenta connumerantur: digitus vero inter secunda: atq; hoc magis, pes, & pede magis crus. Vniuersaliter. n. quæcunq; ex similaribus partibus coalescentibus vnius operationis gratia sunt constituta, inter prima instrumenta censentur: quæcunq; vero rursus ex his componuntur, etsi vni totius instrumenti actui quàm maxime obseruiunt, inter secunda connumerantur. Eædē vero & horum instrumentorum erunt ægritudines, quę dicuntur esse primorum. Sed instrorum differentias alibi executi sumus, quæ potissimum prima appellantur, & quæ secundo post hæc, & quæ tertio & quarto ordine collocentur: quippe sunt aliqua quæ ambiguas vtrinq; habent notas, vt videantur, tum ad primum, tum ad secūdum ordinem pertinere. Hoc vero in loco nō adeo ad exactū est consideratio redigenda. Id vnum tm̄ animaduertere oportet, simplex'ne ad sensum, an composita sit animalis particula: simplicis enim, primæ (de quibus diximus) ægritudines naturalium elementorum dr̄ia determinantur: ad compositam autē secundæ pertinent, quæ vtriq; suppositioni cōes existunt. Nullum vero ægritudinis genus, neq; in simplicibus, neq; in compositis corporibus insuper* reperitur, quod vtrisq; sit proprium: siquidem via diuisionis id impossibile ostenditur. Vnum tm̄ commune est omnium & simplicium & compositorum corporum, siue prima sint instrumenta, siue secunda, siue tertia, quod nunc explicabimus. Ad huius vero inuentionem, viam nobis præstat, quædam in omnibus dictis particulis natura cōis. Si quid enim commune omnibus insit, quatenus secundum naturam se habere dicūtur, quod vel vsum aliquē, vel actum animalibus largiatur, omnino eo corrupto cōis quidā assidet morbus. Sed quid'nam hoc est quod oībus commune existat? Suarum vnicuiq; vnitas partium: quæ, cum affuerit, causa erit vt pars quælibet vna esse dicatur, vnumq; actum vel vsum perficiat: quod si qua solutio cōtingat, partis illius erit ægritudo. Quam vero appellationem in singulis partibus ægritudo sortiatur, paulo inferius dicemus, qn̄ dictorum generum dr̄ias, in species secabimus particulares.

*In atiquis cod. græcis additur ετι. i. insuper.

De Morbis Partium Similarium. CAP. 5.

ID igitur iam exequamur, rursus à prima suppositione exordientes. Duę, iuxta hanc, in similaribus partibus erant ægritudines, quæ meatuum immoderatione constabāt, vel eorum scilicet ampliatione vel angustatione. Vtriusq; vero earum est differentia duplex, Angustationis quidē, corporis vndiq; in se ipsum compressio, atq; ipsorum obstructio meatuū: Ampliationis autem, eiusdem corporis ad omnem partem extensio, ac meatuum quædam veluti expansio, contingens ex concursu elementorum, quæ proprie corpora appellari asseuerāt, cum prima ac simplicia sint. Siquidem quæ ex ipsis fiunt compositiones, vocant syncrimata, id est concretiones. Iuxta vero D suppositionem secundam duæ sunt ægritudinum differentiæ, cum videlicet partes similares non nunq̄ solis qualitatibus alterantur, non nunq̄ vero ad easdem partes aliqua confluente substantia in qua eædem sunt qualitates. Et secundum quidem modum, ex quo tumor aliquis corporibus aduenit, nemo fere medicus ignorat. Nam & erysipelata, & inflāmationes quas græci phlegmonas vocant, & tumorum genera, quæ ab eisdem œdemata, phymata, & phygethla appellantur, & strumæ, elephantiases, scabies, lepræ, vitiligines, tumores duri, in hoc genere comprehenduntur. Qui omnes morbi adeo sunt euidentes, vt neminem possint latere. At quos sola intemperies primarum committit qualitatum, ij non omnibus ita patent, nisi cum plurimum à naturali habitu pars recesserit: tunc enim facile affectus ipse ab omnibus deprehenditur, veluti qui superante caliditate ac totum obsidente animalis corpus, febris nuncupatur. Eadem vero caliditas quandoq; in singulis animalis partibus sensui subijcitur, veluti in cruribus cum quis nimium ea ambulando fatigauerit, aut in manibus cum remigando, aut agrū fodiendo, siue aliquid tale faciēdo ad lassitudinem vsq; peruenerit: tunc enim & ijs ipsis qui labore oppressi sunt, & alijs tangentibus, feruidiores sentiuntur. Quod si ex alicuius humoris profluuio magnus quidam tumor parti adiectus sit, erit ex secunda morborū differentia. Ex prima autem erunt, & illa quæ nuper connumerauimus, & si qua præterea dispositio aut ex Solis adustione, aut ignis calefactione, quemad-

Al. 1. f. 1. d. 3. c. 1. fo. 5. c

modum eæ, quæ squameæ appellantur, in certa animalis parte, aut toto corpore contrahatur. Cũ E
vero morbus frigidus est, calido quidem contrarius, in extremis qñq; partibus vsqueadeo patens
dispositio contingit, vt ipsæ emortuæ decidant: Nec minus vniuersum aliqñ patitur corpus, si-
cuti iter agentibus in valido frigore accidit: nam pleriq; ex his in ipsa via commoriuntur: pleriq;
vero anteq̃ domum perueniãt, ad hospitium algidi ac semianimes deferuntur. In morbo autem
attonito, & comitiali (alterum apoplexiã, alterum epilepsiam græci appellant) & tremore, & di-
stentione neruorum (quam græci spasmum vocant) talis sæpe accidit passio. Nam & ij quos in iti
nere vsq; ad mortem frigus oppressit, talibus rigoribus corripiuntur, quales græci emprostho-
tonos, opisthotonos, ac tetanos appellant: {qm̃ modo in anteriorem, modo in posteriorẽ, modo
in nullam flectitur partem, sed rectum atq; immobile corpus intenditur:} Nõ nulli autem his paſ
sionibus quas congelationes nominant, affliguntur: Alij simile quid ijs qui morbo attonito labo
rãt, patiuntur. In his vero passionibus omnibus in quibus superuenit aliquod accidens, ipsum A.l.4.f.1.c.1. fo.42.b
multorum distrahit intelligentiam, vt accidens ipsum putent ægritudinem, atq; ægritudinem ac-
cidentis causam. Nam qui operationum læsiones putant, ægritudines, hi non absq; ratione, ner-
uorum distensiones, insensibilitates, torpores, & reliqua huiusmodi, ægritudines vocant. Nos ve
ro ab initio de nominibus edocuimus, ne quempiam forte lateret in hisce omnibus, nõ de rebus, F
sed de vocabulis tantummodo disceptari. Illos potius quispiam iure meritoq; taxabit, qui suam
non seruant hypothesin. Sed licet aberrent, plus se tñ cæteris sapere existimant: audire enim licet
eos, cum interdum distinguere conãtur, dicentes: Si neruorum distẽsio sequatur inflãmationem,
ipsam esse aduentitium quoddam, atque accidens inflammationis: si vero solam intemperiem,
ægritudinem. Hæc de febre ipsa arbitrantur, nimirum, si post sensibilem alicuius membri adue-
nerit affectum, accidens esse: alioquin ægritudinem ac passionem esse censendã. Qui quidem ob
id sunt accusandi, q non expectãtes donec ab alijs confutent̃, ipsi se ipsos reuinciũt. Qui vero sup
ponunt operationum læsiones appellari morbos, neq; a primo discedunt instituto, vel etiã aliud
quoddam simile parum aduertunt, in nominibus tantummodo decipi, res vero ipsas recte asse-
qui, sunt existimandi. Sed de omnibus ad medicinam pertinentibus nominibus, est a nobis alibi
plenius explicatum: & si quis recte his vti cupiat, librum illum curiosius inspiciat. Qm̃ vero hic
locus rerum cognitionem præcipue desiderat, ea quæ deinceps sequuntur (seruata quam diximus
nominum ac vocabulorum proprietate) aggrediamur. Diximus de calidis & frigidis affectibus,
qui omnis substantiæ effluentia vacant. Eadem ratione & humidæ & siccæ consistent ægritudi-
nes, tota alterascente corporum natura, nullam extrinsecus materiam in sese recipientium. Exi- G
guæ itaq; permutationes, non facile deprehendi possunt. Magnæ vero manifestissime patent, in
membris præsertim, quæ emoriuntur: nam quædam veluti salita ac valde exiccata apparent, id
vero non ita crebro euenire solet: quædam adeo muccosa & relaxata visu ac tactũ sentiuntur, vt
si aliquam ex ipsis partem manibus tractandam accipias, protinus effluat, atq; instar aquæ excidat
digitis: Hoc idem in putridis ossibus vsu cõtingit: alia.n. non longe ab arena distare videntur, si-
milia his lignis quę sunt vetustate corrupta: alia veluti mucida sunt: Quæ omnia humiditatis vel
siccitatis immoderata intemperies ad mortem perduxit. Omnes vero alij exigui membrorum a
naturali temperamento recessus a multis ignorantur, & ab eisdem imbecillitates appellãtur. Nã
si inflammatio, aut vlcus, aut aliquid huiuscemodi ventriculum infestet, nullam præterea causam
cur cibus non concoquatur exquirunt: si vero nihil horum sit, aiunt esse ventriculi imbecillita-
tem, tanq̃ aliquid dixerint preter id quod sit euidentissimum, malam videlicet ciborum coctio-
nem: quid enim eos aliud dicere arbitrandum, nisi ventriculi in suo opere perficendo debilita-
tem? Hoc autem non est quod quærebatur, sed quæ causa sit eiusdem debilitatis: cur enim ven-
triculus suum officium debiliter impleat, cum neq; vlcere, neq; inflammatione, neq; tumore indu
rato, neq; simili aliquo morbo afficiatur? neq; enim illi sine vlla omnino causa, concoquendi ci- H
bum facultas eripitur. Quare relinquitur, vt aut immodicos meatus, aut qualitatum intemperiẽ
causari sit necessarium. Ex quo etiam illud facile intelligitur, nulli earum ægritudinum quæ par-
tibus similaribus accidunt, posse vnq̃ rectam curationem adhiberi, nisi primorum elementorum
animaduersio fuerit adiuncta. Sed aduersus hos alibi, quemadmodum expedire videbatur, disse-
ruimus. At quod præsentis interest loci, agnoscere oportet ventriculi imbecillitatẽ, aut venę, aut
arteriæ, aut musculi, aut aliorum (vt simpliciter dicam) instrumentorum, tum animalium, tum vi
talium, vel ob meatus immodicos, vel ob qualitatum intemperiem, necessario prouenire. Quo pa
cto vero tales eorum affectus sint agnoscendi, non est præsentis negocij: non enim indicia ex-
plicare, sed ipsas primas enumerare ægritudines in præsenti statuimus. Ego vero iam videor eas
omnes commemorasse, quæ partibus similaribus tribuuntur.

De Morbis Partium Instrumentalium. CAP. 6.

PRoximum est vt eas iam exequamur, quæ instrumentalium sunt propriæ. In his igitur ali-
quã omnino esse partem, operationis causam, reliquas vero ad vsum aliquem huic parti sub-
ministrãdum a natura creatas, alibi ostendimus. Totius autem instrumenti operatio, tũ maxime
atq; præcipue detrimentum patietur, cum pars illa ægrotauerit quę operationis est causa. Sed &
aliarum

A aliarum immodici affectus impedient operationem. Quęcunq; igitur non per se ipsas impediũt, sed ea ratione, ꝙ primo operationis instrumento officiunt, causæ morborum sunt, non ipsæ morbi. Sed si in aliquo non lædentes primum operationis instrumentum, ipsam operationem impediant, iam tum huiuscemodi affectus, ęgritudines sunt appellandę. Fiunt″ autem (vt diximus) vel naturali formatione permutata, vel non seruato numero partium opportuno, aut vnicuiq; parti conuenienti magnitudine, vel ꝙ non, vt naturalis positus expetebat, ipsæ cohæreant. Cum enim (vt iam demonstrauimus) illa animantium natura opifex, nullam partem corporis temere affinxerit atq; formauerit, sed ob eum finem omnes, vt vel melius, vel tutius, totũ instrumentum, proprium exequatur officium, necessarium omnino earum oblæsiones, quæ vel penitus operationẽ prohibent, vel saltem impediunt, ęgritudines putari: quę vero ad offensionem tendunt primi instrumenti operationi accommodati, ægritudinis causas (vt nuper dicebamus) appellari.

impod. — A.l.1.f.2.d.1. c.3.g

De Morbis qui contingunt in Genere Conformationis. CAP. 7.

A.Ibidem.

OB hoc″ igitur, qui & introrsum aut extrorsum sunt cruribus, aut pedum plantis læuigatis, deterius ingrediuntur, q̃m in his vitiata est figura naturalis. Sicq; qui ex perfractis ossibus B male conformati fuerunt, actionẽ membri probam non habẽt. Neq; ij etiam recte agere possunt, quibus ob morbi, qui arthritis appellatur, magnitudinem articuli suis sedibus exciderũt: aut perfractis superciliјs quæ iuxta dearticulationes sunt, facile articuli ad superiorem partem exiliunt ac dilabuntur: aut supra excrescente callo, tota dearticulatio, ob loci angustiam, ad motum inhabilis redditur. Et hęc quidem figurarum vitia aduentitia existũt. Natiua vero cum protinus in vtero matris formatio deprauatur, quod in quacunq; corporis parte contigerit, ex ea infirmum atque imbecillum animal redditur. Oportet enim cordis, pulmonis, ventriculi, cerebri, linguæ, splenis, & renum, & aliorum omnium figuram conseruari: nam, si aliqua noxa interuenerit, totum necessario instrumentum in suis deficiet operibus. Iam vero cauitatum omnium, quæ partibus debentur, tum magnitudo tum multitudo nisi seruetur, necessario earum occasione lædetur actio. Multæ vero huiusmodi ægritudines, non nullę coalitu quodam, nõ nullæ vero lentorum ac crassorum humorum obstructu cõsistunt, aliæ vero ipsis corporibus nimium exiccatis, aut ab aliquo ex circunstantibus ingruenti ac comprimenti, angustioribus effectis adueniunt. Ipsorum quoq; corporum, quæ tales meatus sortita sunt, substantia est aliquando indurata vel inflammata, vel syderata, vel suppurata, aut inflata, aut quocunq; modo aliam adiunctam atq; aduentitiam adepta C magnitudinem: ac deinceps ad interiores cauernas tumorem refundens, causa est vt obstruantur meatus: Qui quidem ab ijs plurimum differunt, quos prioris sectę auctores supposuerunt ex primorum atq; impatibilium: corporum fieri conuentu. Nam intestinorum, venarum, arteriarum, atq; omnium huiuscemodi instrumentorũ meatus, hos inquã meatus magnos ac manifestos omnes perspicuo videmus. Quod″ si ex ipsis aliquis ob nimiam paruitatem sensum effugiat, non tamen propterea ex eodem genere cũ illis existit, quos prior secta supposuit. In omnibus vero huiuscemodi affectibus in quibus corpora in tumorem attolluntur, atq; ex eo meatus intercludi aut angustiores effici contingit, non nunquã vna tm̃ prouenit ægritudo (obstructio scilicet) quæ lædit operationem: non nunq; præter hanc altera, corporis scilicet dispositio, quæ obstructionis est causa. Nam si id, cui tumor accidit, corpus, nullam propriam habeat actionem, vna tãtum erit ægritudo obstructio: eius vero causa, non tamen adhuc ęgritudo, erit corporis tumorem gerentis affectus. Si enim ita contigerit, vt patiente tunica venæ, quæ exempli gratia est in concauis hepatis partibus, is meatus, per quem ad ea quæ in gibbis receptacula mittitur sanguis, reddatur angustior, duæ hac ratione erunt ægritudines, altera ipsius venæ affectus, altera meatus obstructio. Impedit autem venæ quidem affectus, sanguinis optimi generationem, obstructio vero distribu D tionem: vtraq; vero operatio animali est necessaria. Nam pro confesso habetur, ꝙ quæcunq; dispositiones primo lædunt operationes, ægritudines nuncupantur. Si vero nihil ipsa patiente vena, lenti tantummodo ac crassi humores impacti meatibus distributionem impedierint, vna tantum erit visceris ægritudo, puta obstructio. Idem euenit intestino, si sola adsit obstructio, vna tantum erit ægritudo: eodem vero inflammationem patiente, & propterea interioris spatij obserante spatium, ita vt excrementorum descensus prohibeatur, duæ erunt ægritudines. Sæpius enim ex morbo alter contrahitur morbus, vt in ijs quos nuper diximus facile cõstat: nec minus vbi inflammationi, erysipelati, herpeti, carbunculo, vel tali cuipiam ęgritudini, febris adiungitur. Non nunq; vero effectus ipse, est operationis oblæsio, quã decet passionem & accidens appellare: eiusdem autem causam, ipsam ægritudinem: Veluti obstructio causa est ne alimentum digeratur: refrigeratio vero, vt quis sensum habeat difficilem in causa est: atque ita ægritudo accidenti originem præstat. Cum vero ipsa dispositio operationem primo impedierit, eiusdem autem dispositionis causa nullã attulerit primo offensionem, dispositionem quidem ægritudinem: quod aũt ipsam facit, cãm ęgritudinis dicere oportet: Veluti in lentis humoribus atq; obstructione cõtingit: ipsa siquidem obstructio est ægritudo, humores vero ægritudinis causa. Quæcunq; igitur ægritudines concauitatibus adueniunt cũ præter modum obstruuntur vel laxãtur, oẽs ad formationis

A.l.1.f.2.d.1. c.3.g

genus referuntur: in his siquidem omnibus formatio naturalis quodammodo vitiat. At nec leuitatem nec asperitatem frustra partium opifex natura molitur. Quare & in hoc genere per oēs animalis partes morbi contrahuntur, cum id quod natura læue esse oportuerat, asperū fit: aut è diuerso, quod asperum, læue. Euidentissima autem in hoc genere medicis sunt, quæ aut læuigatis, aut exasperatis ossibus accidunt: quemadmodum etiam & faucium asperitates, quæ tusses committunt, manifestissimè patent. Illud quoq; hoc in loco agnoscere oportet, ꝙ sæpius figura particulę oblæsa aliquem simul meatum offendit: Veluti in naso aliquādo vsu euenit, ꝙ ex ictu violento resimatus, adeo internum compressit meatum, vt vel nullo modo, vel ægre per ipsum respiraret. Constat igitur ꝙ in huiusmodi affectibus angustia meatus est ægritudo, nam primum ipsa spirandi officium impedit: causa verò præcedens, simitas nasi, quæ naturalem eiusdem figuram deprauarit. In genere igitur formationis, cum tātum à naturę modo discessum fuerit vt operatio lædatur, quæ nuper dicta sunt ægritudinum discrimina fient. E

De Morbis qui ad Numerum Partium referuntur. CAP. 8.

IN numero vero partium simplicium ex quibus vnumquodq; constat instrumentū, duę erunt ægritudinum differentiæ, cū scilicet pars aliqua deficit, aut superabundat. In vtraq; verò ipsarū aliæ differentiæ: nam ex ijs quæ superfluunt, Nō nulla sunt ex genere ꝑm naturam, vt sicui sextus adnascatur digitus, aut in oculo vnguis, Græci pterygion nominant, aut in naribus germen aliquod carnis, aut alio quopiam meatu aliud id genus constiterit. Ex his verò quædam erunt ęgritudines ipsæ, veluti vnguis: nam si multum augmentum susceperit, intuitum impedit, cum pupillam obtenebret. Ægritudinum autem causæ, sunt germina, quæ meatus interferant: in primis enim obstructio est ægritudo, quoniā & ipsa prima officit operationi. Non nulla verò sunt quæ toto genere sunt præter naturam, veluti lumbrici, & vermes quidam minuti quos græci ascaridas vocant, & in vesica lapis, & in oculo grando, & suffusio, & hypopia, & pus, & verrucarum genera quas gręci acrochordonas appellant, & faui, & atheromata, & steatomata, & vitiligines, lepræ, & leucę, & pori, & quæcunq; in abscessibus reperiuntur. Quòd vero & ex his ipsis quęcūq; operationem primo impediunt, ægritudines à nobis dicantur, sicuti suffusio, quæ verò non sunt eiusmodi, ægritudinum causæ, oībus constare arbitramur. Deficientium aūt partium, non nullæ quidem funditus abolitæ sunt, non nullæ verò ex dimidio præcisæ ac mutilatæ. Neq; aūt obscurū est multa talia animantibus in ipso protinus vtero solere contingere. Iam verò in lucē æditis atq; perfectis, ossa quidem sæpius tota eximuntur è digitis, & artubus, & capite, & costis. Non nunꝗ verò & digitus aufertur, & pes, & extrema manus, & tibia, & cubitus. Extrahuntur etiam venæ varicosæ, & glādulæ induratæ, & dentes exesi. Aufertur pariter & gurgulio, & omentū, & præputium, & aliqua verendorū particula, non nunꝗ verò & penis integer, quemadmodum & testes. Nuper vero quidam in magna neruorum distentione quæ totum corpus oppresserat, linguę partem anteriorem mordicus abscidit: qui demum ex spasmo sanitati restitutus, minus facilè sermonem potuit explicare. Huius generis sunt ea omnia quæ mutilationes appellantur, labiorum, narium, aurium: & quęcunq; partes carnulētæ vel vi auulsæ, aut putrefactæ, ex toto resectę sunt. Nā in his calamitatibus omnibus numerus partium naturalis nō impletur, siue vna, siue duæ, siue plures partes defecerint, siue integram passę abolitionem, siue partim sublatæ fuerint. Quęcunq; sanè ex his operationem impediunt † simili rōne, inter ægritudines locabuntur: quæcunq; vero aliquā aliam partem operationis effectricem refrigerāt, aut parce alimentum distribuūnt, sunt ægritudinum causæ. Quædam vero vtranq; rationem complectūtur, & ægritudinis, & causæ: veluti vua cum radicitus tollitur, & voci detrimentum affert, & pectus ac pulmonē refrigerat. Nā cum didiceris in ijs, quæ de functionibus atq; vsu membrorum ratiocinationes habentur, ꝙ ex omnibus animalis partibus non nullæ quidem operationem toti animali vtilem conferunt: non nullæ autem nihil ipsæ agunt, sed vsum aliquem agentibus afferunt: liquet earum læsiones, quæ actiones immediate offendunt, ægritudines esse appellandas: earum vero, quæ ad vsum aliquem tendunt, ægritudinum causas. Quare, si quæ animalis particulæ duplicem actionem aut duplicem vsum habuerint, in vna sæpe offensione duplicem subibunt vel causæ vel ægritudinis rationem. Quòd si qua pars sit, quæ simul & vsum & operationis præstet officium, veluti quibusdam esse videtur & ipse gurgulio, huius partis amissio altera quidem ratione erit ęgritudo, altera vero ægritudinis causa. Neque ambigitur quòd eius quæ superest partis, erit ægritudo, non eius quæ amplius non sit. Nam si latius oris spatium in illa parte patiatur, vbi nunc est ęgritudo, eiusdem spatij vuam (quæ & gurgulio appellatur) dixeris esse particulam: quòd si hæc abolita fuerit, deficit aliquid spatio, atque ita totum hoc fit ęgritudo, constante eo quod ab initio pro confesso habebatur, quòd omnis operatio ab aliqua ęgritudine lęditur. Vel igitur vocem ipsam, vel inspirationem atque expirationem, actiones non esse animalis ostendere oportet: aut si hoc ita se habet, pro manifesto relinquitur, quòd vuę abolitio palato ęgritudinem affert. Simili ratione & dentis amissio erit oris ęgritudo. Et, si quidem vnus fuerit ex ijs, qui manducationi obseruiunt, ea pars qua manducatur offenditur: si vero ex ijs qui incisorij appellantur, comestio, atque vnà sermonis explicatio lędetur. Eodem modo si linguę dimidia pars abscindatur, parti quę superfuerit,

A.ibidem.

F

G

A.l.1.f.1.d.1. c.1.fo.28.d

† *Nicolaus Calaber, qui hos libros ad uerbū transtulit, ita uertit. secundum sui ipsorum rōnem. uidetur.n.legisse nō κατὰ τ̀ ἑαυτὸν λόγον, ut ī īpreßis, sed κατὰ τὸν ἑαυτῶν λόγον.*

H

A rit, ea mutilatio erit ægritudo. Idem in obſcœnis, in omẽto, atq; omnibus partibus ita affectis eueniet. Et, ſi cui hoc ipſum non ægritudinem ſed paſſionem aut affectum appellare libuerit, non de re, ſed de nomine ſolo contendet. Liquet aũt q̃ in lingua, omẽto, obſcœnis, atque omnibus hmõi partibus hoc pacto mutilatis, erit aliqua magnitudinis diminutio, ipſum vero animal nõ adeo neceſſario diminuetur vt mutilatum eſſe dicatur, ſed aliquis numerus partium erit ablatus. Siquidẽ & arteriæ, & venæ, & nerui, & cutis non nunquam, & adeps, & membrana, & caro in talibus affectibus auferuntur: In vua aũt, & varicoſis vaſis exectis, ipſis ẽt inſtrumentis aliquem partium numerum auferri continget. Atque hæc omnia ad id attinent genus, in quo mẽbra numero euariãt. Quibuſcunque vero inſtrumentis ſi auferantur quædam, non tñ integræ partes eximunt, hæc ad vtrunque quodam modo genus referuntur. Nam & particularum ſimpliciũ numerus, & magnitudo inſtrumenti compoſiti, deficit animali: ſiquidem totum mutilatum eſt. Neque alicui obſcurũ eſt, vtranque paſſionem tum eam quæ ad numerum, tum eam quæ ad magnitudinem pertinet, in ſuperiore genere prædicamenti, in quanto videlicet, poſſe locari. Siquidem quãti aliud continuũ, aliud diſcretum, quod & quantum priuatim, ſicuti & continuum, πηλίκον apud Græcos appellat. Sed in hoc loco manifeſtioris doctrinæ gratia libuit hoc pacto diſtinguere, vt alteram quanti diffe B rentiam ſub numero, alteram ſub magnitudine comprehendamus.

De Morbis in genere Magnitudinis. *CAP. 9*

IAm vero qm̃ huius generis ægritudines explanauimus, nunc de ijs quæ ad magnitudinẽ pertinent, quocunque noĩe cenſeantur, diſſeramus. Differũt aũt ab eo quod ſupra diximus genere. A. ibidem. Nam, "ſi naturali membrorum figura conſtante, magnitudo deprauet, cum ob hoc ipſum læditur operatio, parti ægritudo contingit: Veluti ſi in prima formatione animalis, tantam habuerit lingua magnitudinem, vt ad nullam oris partem deflecti poſſit: aut paruitatem tantam, vt oẽs illius partes nequeat attingere. In perfectis vero, ſupra naturalem magnitudinem membra non admodũ frequenter excreſcunt, frequentius vero minuunt: atq; hanc ægritudinem non nulli atrophiã i. alimenti defectum, non nulli phthiſim. i. tabem nuncupant membri. Augmenta vero particularũ in vlceribus fiunt in quibus caro redundat, & in eo morbo qui à Græcis priapiſmus appellat. A. ibidem. "Nicomacho aũt Smyrnæo ad tantam molẽ corpus increuit, vt loco moueri non poſſet, ſed hunc aiunt ab Æſculapio curatũ. Nos aũt vidimus cuiuſdã linguã ſupra modũ abſq; vllo doloris ſenſu excreuiſſe: vt neque mollis tumor, quod Græci œdema appellant, neque durus, quẽ ijdẽ ſcirrhon appellant, neq; inflãmatio eſſe videret: neque. n. prementi manui cedebat, neque oĩ ſenſu carebat, C neque dolore infeſtabat: ſed hoc ipſum, incremẽtũ dũtaxat erat, nihil ipſa ſubſtãtia particulæ vitiata. Sic & teſticuli & vbera, alijs vterque, alijs alter tãtũmõ ſupra modũ icreuit. Et q̃ ſtruma vocat, eſt ex hoc genere, q̃ vbi nimiũ exceſſerit, magnã operationibus affert incõmoditatẽ. Et ex eodẽ ẽt ſunt genere, angulorũ in oculis immoderationes, ex quibus, immoderatũ quidẽ augmentũ, encanthida, diminutionẽ aũt, rhœada græci appellant. Tales ſunt in hoc genere ægritudinũ differẽtiæ.

De Morbis qui ad Compoſitionem Partium pertinent. *CAP. 10.*

A. ibidem. 29. a EVariante "vero ea quæ ſecundum naturã cõpoſitura, fiunt ægritudines: In poſitu quidẽ, ſicuti cũ articuli ſuis ſedibus excidunt, aut loco tantũ mouent: aut cũ omentũ, vel inteſtina ad inferiores teſticulorum tunicas deuoluunt: alterũ morbũ Græci epiplocelen, alterum enterocelen appellant. In non naturali vero partium vicinis partibus copulatione, ſi ligamentũ aliquod aut relaxatum aut intenſum fuerit, aut diſruptũ, in ea parte dearticulationis motus offendit. In hoc genere ſunt linguæ nexus immodici, & pudendorum: quoniã & linguę ad ſermonẽ explicandũ & mãducandũ non parum efficiunt: & pudẽda, quo minus procul & directo tramite in mulieris vterũ ſemen emittat, ob meatus inuerſionẽ, non minus impediunt. Ad hanc ẽt attinent ægritudinis differentiam, ſi labia vlcerata, ſi palpebræ, vel ſedes, vel digiti, vel ſi quæ tales particulæ præter naturã D coaluerint. Tales ſunt morborum ſpecies quæ in compoſitione exiſtunt.

De Morbis qui proueniunt ex Solutione Vnitatis. *CAP. 11.*

A. l. 1. f. 2. d. 1. c. 4. 29. b REliquum "eſt quintum genus ægritudinis, continuitatis ſolutio, ſiue hæc alicui ex particulis ſimplicibus quæ ſimilares appellant, ſiue compoſitæ aduenĩat. Quare inter cões vtrarunque partium morbos, eam paulo ante cõmemorauimus. Cum enim diuellit ligamentum, vel arteria, communis eſt & totius inſtrumenti & diuulſæ particulæ ægritudo: nam vtriuſque ſoluta eſt continuitas, totius quidem inſtrumenti, cum partes non amplius cohærent, neque vniunt: ipſius vero particulæ diuulſæ, quoniam non amplius eſt vna, ſed in duas diuiſa eſt partes. Quod ſi non ex toto diuulſa fuerit, ſed parte aliqua tantum, non erit iam totius inſtrumenti ægritudo, niſi ex accidenti, quoniam videlicet aliqua ipſius particula patiat: ſed ipſius tantum patientis particulæ propria ac peculiaris erit ægritudo. Vocat aũt continuitatis ſolutio, in oſſe quidem fractio: in oĩ genere carnoſo, communiter vlcus. Ruptio autem & conuulſio ex eodem genere ſunt. Fit aũt alterum quidem in carnoſis, alterum in neruoſis partibus, conuulſis quæ in ipſis ſunt fibris, cum ex ictu aliquo violentiam patiuntur, aut ſubito & affatim intẽduntur. Quę vero apoſpaſmata. i. auulſiones appellantur, inſtrumentariarum tãtummodo partium propriæ ſunt paſſiones. Hæ quidem ſunt vniuerſæ ſimplicium morborum differentiæ.

De Compositis Morbis Partium Simplicium. CAP. 12. E

NVnc vero supest vt cõposita exequamur,initio iterũ à similaribus sumpto. Erit igiť iuxta priorē suppositionē,ex dilatatione & angustia meatuũ,ægritudo cõposita, nõ particulatim singulis hæc vtraq; patiētibus meatibus,sed vicissim his quidē latioribus,illis vero angustioribus redditis, vt nõ magis laxitatē q̃ angustiã eorũdē ĩ tota similari parte accuses: nec vlla sensibilis particula eius possit ostendi,cui alterum tantummodo adsit,sed quæcunq; sumpta fuerit, vtriq; passioni reperieť obnoxia. In secunda aũt suppositione,in vnaquaq; similari particula, qualitatibus solis naturæ modũ egressis,sunt cõpositæ ægritudines numero quatuor, Calida simul & humida,calida & sicca,frigida & sicca,frigida & humida. Profluēte vero ad ipsas aliqua substãtia, erũt pariter aliæ cõpositæ ægritudines quatuor, quæ ex earundē qualitatũ coniunctione proueniũt. Qm̃ vero continuitatis solutio,non in compositis tm̃ instrumentis,sed in simplicibus quoque particulis fit,implicabitur & hæc nuper dictis iuxta vtranque suppositionem, compositis ægritudinibus & simplicibus ijs, de quibus statim ab initio sermonem habuimus. Nam fieri potest vt idem membrum & vlcus patiatur simul & siccitatem habeat,aut humiditatem,vel frigiditatem,vel caliditatē præter naturam,aut vnà cum vlcere caliditatem simul atq; humiditatem. Exulcerata igitur atque vnà inflammata membra,tripliciter naturæ modum egrediũtur, cum ob vlcus quidem vnitatem suarũ partium amittãt,ob inflãmationem vero calidiora atq; humidiora reddãtur plus q̃ naturalis exigit habitus. Nãq; qui in ipsis est tumor,si ad tãtã magnitudinem attollitur,vt ob hoc ipsum operationem impediat,tunc iã morbus est existimãdus: si aũt membrum ex hoc nullã patiatur in operatione iacturã,accidens tãtummodo & passio ipse censebitur,veluti & dolor. Omnia igitur quæ simul inflãmata atq; vlcerata sunt corpora,tres quidē necessario,nõ nunquã vero & quatuor ægritudines patiuntur. Hoc vero in loco inflãmationē appellamus, non vt antiqui consueuerunt,quēdã veluti feruorem in corporis partibus accensum, sed rubescentem ac renitentem dolorificumq; tumorem. Ita & erysipelata non nunquã vlcera comitãtur. Nã carbunculi eã naturã habent,vt aliter consistere nequeãt. Mediã vero sortiuntur naturã herpetes & cãcri,qui maiori quidem ex parte cum vlceribus eueniunt,non nunquã vero seorsum. Omnes igitur huiusmodi ægritudines,ēt si vlcere vacent,compositę sunt: Vna quidem rõne qm̃ omnes à superfluo humore seu calido,seu frigido procreãtur,à flaua quidem bile,erysipelas: ab atra vero,cãcer: à sanguine aũt, inflãmatio: à pituita tumor quidã laxus,œdema Græce dictus: Alia vero, qm̃ nunc dicti oẽs humores,etsi formã rei humescentis præ se ferãt,vim tñ habent, atra quidem bilis,frigidã & siccã: flaua vero,calidã & siccã: pituita,frigidã & humidã: calidus autem & humidus est sanguis: Tertia vero ratiõe, qm̃ simul commiscentur omnes,& raro admodum ex ipsis vllus purus sincerus'ue consistit. Nam magna ex parte inflãmationes,aliquid ex erysipelatis,vel laxi vel duri tumoris,natura complectunť: aut erysipelatibus aliquid quod inflammationis,vel laxi aut duri tumoris,speciem referat admiscetur. Ita similiter in reliquis omnibus perpende. Multiformiter ergo omnes huiuscemodi ægritudines compositæ fiunt,de quibus eo in libro in quo de causis morborũ agemus,plenius disseremus: atq; ēt vberius,in eo qui de morborum accidentibus inscribitur: ac præterea in ijs,in quibus curãdi ratio tractatur,ad quam omnia quæ hîc scribimus diriguntur.

A.l.1.f.2.d.5.c. 5.29.e F

G

De Compositis Morbis Instrumentorum. CAP. 13.

NVnc vero,qm̃ quõ simplices se inuicem complectãtur explanauimus, iam ad instrumentorum ægritudines veniamus,ac quo pacto & hæ compositę fiãt, aperiamus. Primũ vero illud meminisse oportet,q̃ aliæ quidem primorum corporum, videlicet similarium, sunt ægritudines: aliæ aũt instrumentariorum & compositorũ. Inflãmatio.n.primorũ est corporũ,exarticulatio vero instrumentariorũ. Qñ igitur aliquod membrum luxatur simulq; inflãmatur,totius quidē instrumenti primo ægritudo est exarticulatio: inflãmatio aũt non primo neq; proprie, sed ex accidēti tm̃. Om̃.n.inflãmatio singularum eius partiũ ægritudo est,fit vt ex accidenti totius ēt instrumēti sit ægritudo. Et lippitudo quidem est inflãmatio membranæ quæ adnata est corneæ, ex accidenti vero est totius oculi ægritudo. Contingit vero nõ nunquã vt tunica cornea appellata, profundũ hēat vlcus,qua deinceps exesa tota,aliquid ex ea tunica procidat,quæ secundo post corneã ordine sita est,vuea appellata: & ipsa pupilla vnà diuulsionē patiať. Atq; ex his tribus omnibus,quælibet passio oculi existimatur,q̃uis vlcus & erosio ad solã corneã pertineãt,procidentia ad vueã,& diuulsio ad pupillã. Sed,vt diximus,similarium partium ægritudines,ex accidenti toti instrumēto attribuuntur. Igitur cum vna quæpiã ex ipsis morbo aliquo composito laborauerit,& hîc ex accidēti totius instrumenti erit ægritudo composita: cum vero plures quidem sint affectæ, sed vnaquæq; vno morbo laborauerit,sic totius erit instrumenti ægritudo composita. Nã, vt in oculi exēplo persistamus,fit ita vt eundem oculum (neq;.n.impossibilis est suppositio) vnguis & lippitudo ĩfestet, & erosio corneæ,& procidentia vueæ,quibus ēt malis accedat aliquod suffusionis initium. Quòd non vna neque simplex sit ægritudo,oĩbus in propatulo est. Appellabiť aũt hęc quispiã, cõpositũ oculi morbum, alter vero non vnũ compositum morbũ, sed plures dicet ægritudines,in diuersis oculi partibus cõstitutas. Nihil vero refert quãtum ad verã curãdi rationem,ad quã hæc omnia dirigunť,siue vnus sit morbus compositus siue plures,pugnãtibus remedijs indigentes. Pleniorem

A.l.1.f.2.d.1.c. 2.28.e

H

vero

A vero de hisce discussionẽ differimus ad eos libros, in quibus curandi pręcepta tradent. In p̄senti vero sermone, hoc tm̃ cõmonstrasse ac indicasse sufficiat, probabilẽ vtrosq; afferre sniam, & qui plures in oculo morbos esse arbitrant, & qui, quemadmodũ vnũ est instrumentũ, ita & vnum cõpositum existimant esse morbum, qñ (vt ante diximus) plures in eodẽ particulæ laborauerint. Vt igit ex simplicibus morbis, vnus quidem erat primo totius instrumenti ęgritudo, veluti suffusio, alius vero ex accidenti, veluti corneæ exulceratio: ita & ex morbis compositis, proprij quidem erũt totius instrumenti, qui plures simul eius partes occupauerint: ex accidenti vero, quicunq; compositi vnam tantummodo ipsius instrumenti obsederint partem, veluti lippitudo, quę membranę adnatæ est inflãmatio: siquidem inflammatio è numero compositarum ægritudinũ fuit ostensa. Eidem vero membranæ vlcere adueniente, multo ẽt magis compositã ægritudinem pati hanc particulã dicemus: sed nec propterea minus oculus totus morbo composito laborare cẽsebitur. Tales quidem ex accidenti totius instrumenti ægritudines esse putãtur. At, cum plures eodem tempore particulæ aliquo malo afficiunt, ipsorum instrumentorum primo compositæ sunt ægritudines: atq; eo magis, si particulatim vnaquæq; simplicium, non ex accidenti, sed primo, totius instrumenti fuerit ægritudo: Quemadmodum in oculo vnguis, suffusio, atq; ea passio quam à Græcis rhœada antea diximus appellari: nam ex ijs quælibet, propria est oculi ægritudo. Et, cum simul oẽs cõiungũtur, oculo propriam ægritudinem compositam faciunt. Hac si quis ratiocinabitur via, oẽs instrumentorum compositos morbos facile inueniet. Mihi vero superfluum visum est opus, oĩa complecti, & componere: qm̃ si quis omnium simplicium morborum fuerit scientiam cõsecutus, atque eorundem compositurę modos non ignorauerit, facilè in singulis per se ipsum poterit exerceri. Quare si quispiam semel tm̃ quæ in hoc libro conscripsimus legerit, is se parum profecturum intelligat, nisi postmodum plurimum quoque exercitationis adiunxerit.

GAL. DE CAVSIS MORBORVM LIBER VNVS

C

Nicolao Leoniceno interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Simplicium & Compositorum Morborum Causas peruestigat, tum quæ in Similaribus, tum quæ in Instrumentalibus partibus, Morbos efficiunt.

Quorum Morborum Causæ Peruestigandæ sint. CAP. I.

Vot quidẽ sint & quæ nã ægritudines oẽs, in propria genera ac spẽs diuisæ, tũ simplices tũ cõpositæ, altero iã libro explanauimus. Reliquũ est vt singularũ cãs explicemus, exordientes à simplicibus aĩalis partibus, q̃ similares appellant: a quibus deinde ad cõpositas & dissimilares veniemus. Qm̃ igit ostẽdimus iuxta illos qui arbitrant substãtiã, q̃ ortui atq; interitui subijcit, simul misceri* atq; alterari, ꝙ oĩs ægritudo similaris ac simplicis quo ad sensum particulę, vel intẽperies q̃dã existit, vel cõtinuitatis partiũ diuisio: Iuxta vero illos qui non vnionẽ statuũt, sed quia intercipiat vacuũ, omnium corporũ constitutionẽ, concretionẽ putãt, immoderatio meatuum, & eius, quæ sensu deprehendit, continuitatis solutio: Incipiemus & nũc considerare cãs morborum omnium qui ad primã attinẽt suppositionem, quã nos verã existimamus. Erãt aũt (vt arbitror) quatuor simplices, quatuor vero compositę. Cũ aliqñ quidẽ sola supra modũ excrescente caliditate, vel frigiditate, vel ex altera oppositione aliqua, veluti humiditate, vel siccitate: aliqñ vero duabus simul supra modũ auctis, vt morbus pariter calidus ac siccus, vel frigidus ac siccus, vel calidus ac humidus, vel frigidus ac humidus fiat.

D — * Al. uniri.

De Causis Calidi Morbi. CAP. 2.

ITaq; quæ nã sint cuiusq; prædictorum morborum procreationis causæ iam inspiciamus, sumpto ab eo initio, qui in caliditatis immoderatæ intemperie consistit. Apparet aũt & in alijs corporibus oĩbus quæ se ipsis plus satis incalescunt, vel ex motu quodam augeri caliditatẽ, vel ex putredine, vel ex vicinia alterius corporis calidioris, vel ex stipatione, vel ex alimento ad calefaciendum accommodato. Ex motu quidem, veluti in ijs quæ quouis modo exercitãtur, & in lapidibus inuicem collisis, & lignis, & flamma ventilata. Ex putredine autem, tum reliquorum corporum tum

A. t. 2. primæ par. ca. 569. col. 2. b

tum præsertim seminum ac stercoris. Mihi quidem non nunquam videre cōtigit in columbarum {agrestium} excrementis, ex putrefactione ignem accensum. Nec est quispiam, qui ambigat, quin calidorum corporum vicinia, alia concalescant, si modo ad memoriam reuocet, & balneas, & Solē æstiuum, & omnem flammam. Ita quoque si hybernis temporibus in ampla domo ignem accenderis, atque omnes meatus stipaueris, per quos spirandi habeat facultatem, interius calorem aceruabis: quod si quaqueversus patentes exitus liqueris, nihil amplius effeceris. Sed non aliter balneæ atque fornaces, suum interius aceruant calorem. Ex quo euidens est, stipationem augendo calori occasionem præstari. Sed nec in obscuro est, quod idem ex ipsa materia prouenit. Nam aridi calami, facilius in maximum flammam attollunt: ligna autem viridia, & præsertim si plura super ignem congesseris, diutius quidem aggrauant & veluti obruunt flammam, demum vero augent. E

Quomodo igitur in animalium corpore ex ijs vnumquodq; perficitur? Cum quispiā immoderata exercitatione vsus fuerit, lassitudinem sustinet corpus, hoc est, caliditatem immodicam in musculis atque articulis habet: hi enim sunt, qui primo motum excipiunt. Quod si non vltra progrediatur calor, atque eum solui contigerit, antequam totum animalis cotpus inuaserit, nihil vltra lassitudinem consequetur. At si in totum extensum fuerit corpus, tunc huiuscemodi affectus febris nuncupatur, quæ est quædam totius corporis immoderata caliditas. Ita & ira, quæ feruor quidam est existentis in corde caloris, ob immoderatum motum, per totum nō nunquam diffusa corpus, ita febrem accendit. Iam ea quæ putrescūt in animantis corpore, calorem quendam immodicum in his partibus, in quibus putrent, efficiunt, sicuti erysipelata, & herpetes, & carbunculi, & inflammationes, & phygethla. Hæc autem vbi totum concalefecerint corpus, excitant febrem. A.l.4.f.1.d.1.c. 1.42.b F

Et quidem tertia causa immoderati caloris ex his fit manifesta, quonam modo animalibus adueniat, & ex ijs quæ exustiones appellantur. Nam in bubonibus & inflammationibus & erysipelatis atque omnibus adeo calidis morbis, semper contingens pars atque continua, ipsa quidem primum caliditatem assumit, deinceps vero & partem vicinam afficit, & hæc deinceps sibi proximā: atque ita, vsque ad principium insiti caloris vbi peruenerit intemperies, totū celeriter corpus principij sentit affectum. Diuturnæ quoq; moræ in locis Soli expositis, nudis quidem, totam aliquando cutem supremam calefaciunt: at ijs qui vestibus operti sunt, solum caput: atque hæc exustio appellatur: Quod si iam totum animalis corpus occupet, tunc ita febris accenditur. Quartum vero causæ genus quod insitum calorem immoderate succendit, in adstrictionibus & frigefactionibus fieri videtur. Nam si quis vehementer riguerit, aut in aqua natauerit quæ aut alumen aut talem aliquam naturam acceperit, huic stipari cutem atq; densari contingit, vt quæ difflari consueuerāt intus cohibeantur: Quod si fumosa fuerint quę intus collecta sunt, febris inde generat. Quinta vero species auctæ supra modum caliditatis, sunt esculentorum acres ac calidæ qualitates, veluti alliorum, porrorum, cæparum, atq; huiuscemodi omnium: nam & horum vsus immoderatus febrem aliquando suscitauit. Et quidem calidæ potationes immodicæ, veluti vini veteris & acris, imbecillo corpori liberalius ingesti, & medicamina acria, siue alexiteria. i. amuleta fuerint, siue venena, causam vt homines febricitarent, attulerunt. Sed cur (inquiunt) nō semper ob quālibet harū cārum febris accendit? Qm̄ causæ efficientis quantitas par non existit: & quæ constituta est ab eadem cā in corpore dispositio, magnam, in eo quod plus & minus, varietatem admittit: ac præterea animātium corpora plurimum alterū ab altero differunt, in hoc vt aut facile aut ægre a naturali recedant habitu. Quemadmodum igitur minime ambigis, cur non omnis motus lassitudinem facit, sed pro confesso habes q̄, vbi non excesserit ac potentia superauerit articulorum musculorumq; naturam, nunquam eos fatigari continget: sic tibi erat cogitandum, q̄ nec talis affectus qui lassitudo nuncupatur, nisi dignam effatu tum magnitudinem tum moram assumpserit, nunquam vniuersum corpus afficiet. An motus quidem paruus, lassitudinem nequit efficere: parua aūt lassitudo, omnino febrem accendet? aut motus quidem effectus, in relatione consistet, lassitudinis autem minime? G H

Ac quidem omnibus ēt vulgaribus ac rudibus in propatulo est, athletarū corpora diuturniores ac vehementiores motiones citra lassitudinem perferre: & nos priuatos, si paulo supra consuetudinem exerceamur, statim molestia affici. Nil igit̄ mirum, si quispiam quāuis lassitudinem senserit, non t̄n febricitauit, vel enim parua est lassitudo, vel exigui temporis, aut viribus corporis inferior. An, si fuit exercitatio haudquaquam diuturna, nec vehemens, atq; etiam minus quam pro natura eius qui exercitatus est fortis, nunquam quidem lassitudinem afferet: lassitudo vero febrem accendet, etiamsi ea & breuis sit, & exigui temporis, & languentis corporis robore inferior sit? Sed & hoc ipsum in ea re quæ ad agendum potentissimam naturam habet, nimirum in igne, possumus intueri. Nam frigefactos, non absq; tempore ac viribus calefacit: si quidem, cum aliquando e locis gelidis discesserimus, manus per maximam flammam ignis sine aliqua noxa transferimus. Neque omnis materia æque facile ab eodem accenditur, sed arentes quidem calami primo attactu inflammantur, ligna autem humida ac viridia vt accendantur, longo tempore vehementiq; flamma indigent. Quo pacto igitur nihil horum in igne admirans, in lassitudine admiraris quod magnitudine egeat, ac tempore, ac corpore incendio opportuno? Satius itaq; fuerit si nulla te huius rei capiat admiratio, sed potius animaduertas qualenam animalis corpus facile sui natura calorem admittit,

A mittit, & quale non facile. Sed de hoc quidem postea es auditurus. Nunc vero nihil tibi sit mirũ, si vnumquodq; quod aliquid sit effecturum, & tempus & magnitudinem exigat, ac præterea vt proximum sit quod promptè patiendi habet naturam: qm̃ & si hæc desint, nec ignis comburere, nec gladius abscidere valet. Nec aliquid aliud, in efficiendo potentissimum, in aliud agere potest, quod ipso validius extiterit, aut vbi non interuenerit tẽpus effatu dignum. Super lucernæ quidẽ flammam, nunq̃ totum effunderes oleum, nedũ aquam: & gladio incidere lapides nequaq̃ tentaueris, nedum adamantem. Vis autem vt lassitudo, & calefactio, & frigefactio, & reliqua huiusce modi, febrem semper accendant, q̃uis parua sint, & exiguum tempus perdurent, siue etiam totum corpus minimè idoneum ad suscipiendum calorem extiterit? Quod enim iam calidũ est, paratius est ad hoc vt excessum caloris admittat, sicuti & frigidum vt plus satis frigescat: quod vero ediuerso se habet, ad hoc minimè est aptum: vsq; adeo cęca & rudis est eorum qui talia perquirunt dubitatio. Qui vero nihil dubitant, sed promptè ac temere enunciant, ꝙ nihil eorum quæ nuper diximus excitat febrem, horum stupiditas quidem miserationem, contentio verò odium meretur. Soluta quidem sunt & horum sophismata in altero volumine, quod seorsum de causis procatarcticis, id est præincipientibus, scripsimus. Neq; pręsentis est negocij aliorum refellere errores, sed vera duntaxat docere instituimus.

A. l. 1 f. 2. d. 2. c. 1. fol. 30. f

B Rursus igitur ad propositi nostri seriem reuertamur. Erat aũt, (vt arbitror) omnium simplicium ægritudinum præcedẽtes causas, vsq; ad præincipientes explicare. Non enim est fortassis inutile, eos qui ita earum appellationes manifestioris doctrinæ gratia distinxerunt, imitari. Quascunque enim in ipso animali vel dispositiones vel motus præter naturam, ægritudinum præcedentes causas nominant: quæ vero extrinsecus adueniunt, & alterant corpus, atq; transmutant naturam vehementer, præincipientes appellant.

De Causis Frigidi Morbi. CAP. 3.

A. T. 2. pri͂ę parti. can. 569. col. 2. b. c

CAlidæ quidem ægritudinis in vniuersum diximus causas, nunc ad frigidam veniamus. Sunt vero & huius plures numero causæ, veluti refrigerantium propinquitas, & ciborum potuum q̃ quantitas ac qualitas, stipatio q̃ ac rarefactio, ac præterea ocium, & imodicus motus. Quibus etiam occasionibus ignis extinguitur. Nam si paruo carboni multum niuis aut glaciei superimponas, aut plurimam aquam superinfundas, continuo extinguitur. Sic, vbi circunstans aer sit præter modum frigidus, veluti hyberno tempore iuxta Histrum, non solum lucernam sub dio positam, sed & quemcunq; exiguum ignem videbis protinus extingui. Hoc quidem modo,
C ignis à rerum prægelidarum cõtactu superatur. Ab ijs autem quæ natura apta sunt vt ipsum enutriant, ob excessum, vel defectum, vel ob alienam qualitatem hoc pacto corrumpitur. Si enim ligna vniuersim & multa supra paruam coaceruaueris flammam, ob immodicæ quantitatis excessum ipsam extingues. Quòd si nihil omnino, aut parum admodũ adieceris, ob defectum aut paucitatem alimenti, videbis continuo marcescere. Sic & lucernæ flammam comminui atq; in periculo esse ne propè extinguatur inspicimus, vbi nutrimenti proprij modus nõ seruetur. Siue enim oleum liberaliter non adhibueris, aut multum vniuersim superinfundas, vtroq; offendes modo. Quòd si largam quidem exhibueris materiam, sed quæ vel nullo modo apta sit vt ardeat, vel cum magna difficultate incendium suscipiat, hanc etiã statim minorem efficies. Veluti si oleum aquæ commistum supra ignem conieceris. Si etiam qui flammæ circunfunditur aerem stipaueris, aut nimium rarefeceris, sic quoq; flãmam decrescere ac periclitari ne penitus extinguatur, inspicies. Stipatur autem, si cucurbitam qua medici vtuntur, vel furnulum, aut tale aliquod aliud circumponas. Quòd etiam continget, si fornacum foramina clauseris. Quòd si in multo Sole, & calido & aprico loco, aut ad alteram maiorem flammam admoueris, tunc quoq; minorem flammam marcescere videbis: quoniam exterior flamma, vt quę prępotẽtior sit, elaxat atq; dispergit minorem.
D Neq; vero in obscuro est, ꝙ si eas flabellans, hoc est mouens, si quidem modicè hoc feceris, augebis: si vero immodice, dissolues ac dissipabis. Sic & ventos magnitudini flãmę respondere oportet, siquid eius augmento cõferre debuerint: qui vero maiores sunt q̃ illa queat sustinere, dispergent, non flabellabunt. Ex quo manifestum fit, ꝙ flamma quidem ad sui incremẽtum motu eget aduentitio, non tamen immodico. Si enim nullo modo flabellatur, elanguet: vehementiore autem motu extrinsecus vrgente, dissoluitur ac dissipatur. Secũdum igitur primam causę speciem, cum omne frigidum forinsecus aduenerit, partim contactu tantum, partim potentia, frigida ęgritudo consistet. Sic aliquis in frigida natãs aqua lęsus est & male lotus, & p gelida loca iter faciens. Non nullos etiam vidi exanimatos, anteq̃ domum deferrẽtur. Iuxta vero secundam causam, aut morbum attonitum, aut comitialem, aut motus sensus'ue læsionem, ex ebrietate aliquis subijt: quanquam vinum modice haustum, vt quod maxime proprium alimentum sit, natiuum calorẽ adauget. Sic & optimi cibi qui q; plurimum animali afferunt nutrimẽtum, supra modum assumpti, morbos frigidos generant. Sic quæcunq; vel deuorantur vel bibũtur, si frigidiora natura sint, morbos frigidos pariũt: ex horum numero est papauer, mandragora, hyoscyamus, cicuta, q̃ sanè nimia frigiditate ẽt interimunt. Vltima autem stipatio, (hanc enim tertiam frigidiorũ morborũ causam statuimus) facit graues sopores, & veternũ, & morbos attonitos. Et hoc est qd̃ d̃r ab Hippocrate

de Vict. rat. in morb. acut. cō. 4. t. 23. 7ª. 137. F

pocrate,|| Venarum interceptiones corpori officere, ꝙ statim vocem eripiant. Ipse nanq; sicuti et E
alij vetustiores, duo genera vasorum in quibus sanguis continetur, venas appellat, non vti iunio
res, alterum tantum quod non pulsat. Vbi vero intercipiuntur quæ sunt in animali arteriæ, hoc
est ita oppletæ sanguine fuerint, vt nullus in ipsis vacuus relinquatur locus, in quem, dum attol-
luntur, aerē externum attrahere possint, tunc strangulatur atq; extinguitur calor innatus: ac qui
ita affecti sunt, subito sensum & motū totius corporis amittunt. Ostensum enim à nobis est hoc,
in eo volumine quod scripsimus de vsu pulsuum, ob eum finem arterias pulsare, vt calor natura-
lis in omnibus animalis partibus moderatus conseruetur. In libro autem de vtilitate respiratio-
nis scriptum à nobis est, ꝙ hęc quoq; insitum cordis calorem, moderatum conseruat. Sicuti igitur
si extrinsecam flammam à communicatu circūfusi aeris separes, interiectu furnuli vel cucurbitæ
vel cuiuspiam alterius rei similis, statim extinxeris: eodem modo si animalibus caliditatem cohi-
bueris atq; intercluseris, ita vt nullum cum aere exteriori habeat communicatum, statim exitium
afferes. Caliditas igitur cordis per faucium meatum aeri extrinseco communicat. Quòd si hunc
interceperis, euestigio strangulabis ipsam, atq; animal enecabis. Calor vero qui omnibus est ar-
terijs, quæ per totum animalis corpus diuiduntur, per cor quidem ipsum inquantum faucibus cō
municat, & per vniuersam cutem, in ambientem nos aerem respirat, refrigerium quidem, cum il- F
læ se attollunt, accipiēs: cum autem resident, id quod fuliginosum est, expellens: quorum vtrūq;,
natiuam eius mediocritatem cōseruat. Et si quidem stipatę fuerint arteriæ, siue (vt nuper dictum
est) ob sanguinis redundātiam, siue earum ora obstructus aliquos patiantur, ita vt nullam habeāt
transpirandi viam, calorem extingui necesse est: quod vero ita affectum est corpus, emori. Quòd
si fuerit stipatio modica, nō adeo calorem naturalem pati est necessarium. At si quidem in anima-
lis corpore veluti fuliginosa quædam ac fumida excremēta tunc constiterint, alius erit caloris na-
turalis affectus: alius vero, vbi solum vapor quidam suauis atq; optimus exhalarit. Atq; horum
vtrūq; bifariam hoc modo euariat. Cum enim sanguis optimus in corpore fuerit nullo inquina-
tus humore superfluo, vapor ex eo incalescēte optimus exurgit, qui nihil aut igneum aut acre se-
cum inuehit. Tale quidem corpus cum mediocriter stipari contigerit, breui aut erit plethoricum,
aut supra modum calefiet: ijs quidem quibus deses vita sit ac minime laboriosa, plethoricum fiet,
cum intus remanserint quæ exercitatione excerni oportebat: ijs vero qui exercitantur, calefiet, cū
motus occasione calor augeatur naturalis, non transpiret autem ob id ꝙ densatum sit corpus. In
corpore autem stipato quod à fumeo excremēto obsidetur, aut febris accendetur ob interclusam
interius fuliginosam euaporationem, aut strāgulabitur atq; extinguet calor insitus atq; natiuus. G
Vtrunque vero horum accidet pro multitudine excrementorum, aut magnitudine stipationis.
Nam si fumosa superfluitas quæ euacuari expetebat, plurima fuerit, atq; stipatio vehemens, peri-
culum imminet ne calor naturalis strangulatus ab excrementis extinguatur: si vero superfluitas
pauca fuerit, & stipatio parua, febris accendetur. Non ergo dubium est ꝙ & naturales & aduenti
tias corporis dispositiones cognoscere oportet, in quibus aut fuliginosum aut vaporosum aut fu
mosum est id quod exhalat. Sed hæc quidem in hisce libris explicabuntur, in quibus curandi do-
ctrinam exequemur. Nunc ad huius operis institutum reuertamur. Sicuti enim stipatio sæpius
frigefactionis est causa, eo quo diximus modo: sic & laxatio, q̄n plusꝗ̄ sit opportunū, dispergit
ac dissipat insitum & natiuum calorem, frigidius efficit corpus. Fiunt autem hæc tum in vniuer-
so corpore, tum vero etiam in vnaquaq; particula, cum vel stipatur vel laxatur. Si enim quam vni
uersum corpus habuit dispositionē in obstructionibus & plenitudinibus arteriarū, hāc ipsam ha
beat particula ab ijs solū quę in ipsa sunt arterijs affectis, necesse est vt hęc ipsa particula simili mō
quo totū corpus ęgrotet. Et q̄dem quæ extrinsecus adhibentur medicamina, aut aquę q̄ vim me
dicaculam hn̄t, & frigidæ, & aer ipse circūfusus, laxationem aut stipationē immodicā in ipsa parte
cōmittere possunt. Et vincula quædam violenta, ipsi aliq̄n particulæ, aliq̄n vero supraiacentibus H
circūposita, corrumpēt ipsam, ac frigefacient, ob id ꝙ eam separant atq; seiungunt à cōmunicatu
membri in aīali præcipui, à quo calor emanat naturalis, atq; vnde vim sui motus recipiūt arteriæ.

De Causis Sicci Morbi. CAP. 4.

DE calidis quidem ac frigidis affectibus abunde dictum est, de siccis vero deinceps dicetur.
Si "quis magis quidē transpiret, minus aūt nutriatur, † cum eo ꝙ sicci habitus existit, ꝫ facile
in siccam incidet ægritudinem, ac præsertim, si curis aut vigilijs immodicis occupatus fuerit. Et
aeris quoq; nobis circunfusi temperaturę cum siccæ fuerint, exiccant animalium corpora: & nata
tiones præterea in aqua quæ nitri, aut sulphuris, aut aluminis, aut bituminis, aut alterius huiusce-
modi qualitatis est particeps: & quæcunq; medicamina vim habent exiccādi, siue intro assuman-
tur, siue foris adhibeantur, hæc quoq; siccum reddunt corpus. De quibus in eo volumine, in quo
de simplicibus medicaminibus agitur, abunde dictum est.

A.T. 2. prīę parti. can. 569. col. 2. d.

† Antiqui quidam co. habēt καὶ ταῦτα ξηρότερος ὢν τὴν κρᾶσιν, i. ac p̄sertim cum siccioris sit tēperaturę. impressi habent, καὶ ταῦτα ξηρότερα τὴν δύναμιν, i. ea q; s. cibaria, sicciora sint facultate.

De Causis Humidi Morbi. CAP. 5.

HÆc quidem siccarum ęgritudinum causæ sunt. Humidarum "aūt sunt oēs causæ contrariæ,
veluti ciborum qui humidiori natura constant copia, & potuum excessus, & omnis viuen-
di ratio delicatior, & animi securitas, & balneorum ex aquis dulcibus plurimus vsus, præsertim

A. ibidem.

post

A post cibum: sic & tota vita otiosa, atq; omni labore vacans, & pluuiarum abundantia, atq; omnis status temporis humidus, & medicamina, quæ humectandi habent potestatem.

De causis compositorum morborum, qui similares partes inuadunt. CAP. 6.

LIquet autem, ꝙ & compositarum ægritudinum causę omnino sunt compositæ. Si enim causa calida simul, & sicca in vnum aliquando conueniant, necessario calidus quidem, atq; siccus sequetur morbus: si calida, & humida, pariter calidus, & humidus: idẽ euenit in reliquis duabus simul iunctis qualitatibus, humida scilicet & frigida, & sicca & frigida. Quod vero huic sermoni adiungere, ac simul distinguere oportet, iam aggrediamur, ꝙ videlicet corpus sępius alteratur, cũ causæ omnes eiusdem inter sese speciei existunt: plerunq; vero cum viribus contrariæ sunt: & ꝙ non nunquam superant, quæ ex ipsis sunt vel numero plures, vel diuturniores, vel potentiores: interim vero ab vtrisq; ex æquo lęditur corpus. Et si vero nullo modo fieri posse videatur, vt vnũ idem'que corpus calidum vnà efficiatur ac frigidum, humidum'que ac siccum plus, quàm natura sit opportunum: tñ & hoc ipsum vsu contingit, & merito distemperãtia inęqualis appellatur: nos q; de hac ipsa alibi seorsum, vt oportuit, disseruimus: neq; nunc de eadem ipsa verba cõsumere conuenit, sed potius ad reliquarum ęgritudinum causas explicandas veniendum. Hoc tñ in lo

B co prius sunt repetenda, quæ in libro de morborum differẽtiis edocuimus, ꝙ videlicet aliq̃n quidem ob solas quatuor qualitates corpora ab habitu naturali recedunt, nulla extrinsecus confluente substantia: aliquãdo vero fluxionibus replentur, idea quidem omnino humidis, vi autem non humidis. Sed de horum humorum potestate dictum quidem est ab antiquis & medicis, & philosophis, & à nobis etiam tum in aliis commentationibus, tum in his presertim, quas de medicaminibus edidimus. Quantum vero huic loco expedire videbitur, in presentia etiam dicetur, quòd

A.li.1.f.1.d.4. c.1.f.6.f flaua quidem bilis facultate calida est, & sicca: nigra autẽ frigida, ac sicca: sanguis autem calidus, & humidus: pituita frigida, & humida: & ꝙ ex his singuli influunt aliquando synceri, aliq̃n aliis cõmisti: & ꝙ particularum œdemate, vel scirrho, vel phlegmone laborantiũ dispositiones hac de causa plurimũ variantur. Nam & anthraces, & cancri, & herpetes, & erysipelata, & phygethla, & gangrænæ, & phagedænæ, & satyriasis ex hoc genere sunt, & vitiligines, & atheromata, & acrochordones, & achores, & faui, & ganglia: & steatomata appellata, morbi sunt, qui fluxionũ sunt partus. Hæc vero inuicem differunt, ac præterea ea omnia, de quibus prædiximus: q̃m non nulla quidem ex sola sunt pituita, non nulla autem ex sanguine, quędam ex bile flaua, quędã ex nigra, quędam ex aliquo alio humore, qui non dum omnino sit extra naturam. Sed hic ipse, qualiscũq;

C fuerit, vnus oĩno erit ex his, quos enumerauimus. Neq; enim fieri potest, q̃n sit aut calidus & siccus, aut calidus & humidus, aut frigidus & siccus, aut frigidus & humidus. Sed, q̃n ad plurimum crassitiei, & frigiditatis peruenit, naturalis pituitæ formã amittit, atq; alius quidẽ humor esse existimatur, qui ex toto genere sit præter naturam: Non tñ ita se res habet: donec enim frigidus, atq; humidus sit facultate, ex pituitæ genere erit. Eadem ratione, quicunq; calidus fuerit & siccus, idẽ cũ flaua bile genus subibit. De his vero plenius alibi disseruimus. Quo fit, vt nunc de his breuius dicamus, quoniam & de his ipsis omnibus copiosius in iis libris, quos de curandi ratione edituri sumus, tractare statuimus. Ad id vero, quod præsentis interest operis, redeamus. Omnes, quidem huiuscemodi morbi fiunt subinde ad partes ignobiliores materiam inutilem deponente natura: quod etiam à multis aliis antea dictum est. Quis tamen sit depositionis modus, non adhuc est dictum: rationem enim quãdam, atq; mentem naturæ tribuemus, si ita simpliciter ipsam, quicquid inutile est, deponere affirmemus ex nobilibus partibus ad ignobiles. Sed, ꝙ quidẽ in morbis bonę iudicationes ab aliqua huiuscemodi facultate fiant, manifeste apparet. Quis autem generationis modus his iudicationibus sit, nõ dum maiores nostri exacte docuerunt: quoniam neq; potentias naturales, de quibus nos in aliis cõmentationibus egimus, quot numero, & quę nam existãt,

D & quod singularum sit opus, satis explanare potuerunt. Sed nulla sanè difficultas suppositionibus, quas in eisdem commentationibus demonstrauimus, vtentes nunc, de hisce omnibus transigere. Cum quatuor sint numero potentiæ, quarum quælibet siue animalis, siue plantæ particula particeps est: & cum vna quidem ex iis attrahat id, quod ei conuenit, alia autem retineat, alia alteret, alia, quod superfluit, excernat: & cum materia ipsa superflua duplex genere existat, aut enim quantitatis ratione, aut qualitatis: cum denique omnium corporis partium non æquale sit robur, quippe principaliores partes statim ab initio natura maiori robore dotauit: Nihil mirum, si in impuris corporibus, in quibus plurima inutilis materia redundat, ad ignobiliores partes aliquid cõfluat. Nam superfluus humor, vt qui à partibus oĩbus robustioribus expellatur, ac nullibi cõsistere queat: tãdem ad imbecillissimã omniũ peruenit partẽ. Hęc vero alia, atq; alia in diuersis corporibus existit: aut quia in prima animalis formatione eidem parti aliquis error obtigerit, aut postea aliquam susceperit noxam: aut quia talis natura esse debeat, quemadmodum cutis: hæc enim (vt quæ nullam operationem habet, sed vsus tantum gratia à natura instituta est) optima ratione partibus aliis, quæ aliquam habent operationem, imbecillior est facta: est enim quoddam veluti velamentum, atque amictus animalis cognatus, cum neque coctionem, neque alimẽti digestionem, neque sanguinis generationẽ, neque pulsum, neque respirationẽ, neque voluntarium motũ, neq;

omnino

omnino operationem aliquam afferat animali: ac præterea cum omnium aliarum partium extima sit collocata, non absque ratione totius corporis excipit excrementa. Multa enim ab initio instrumenta, expurgandæ materiæ inutilis gratia, natura molita est: & hæc quidem sola ad tuendã sanitatem sufficiunt, cum nullam corpori labem is, qui nobis circunfunditur, aer adiecerit, aut delinquens ratio victus humorum vitiosorum redundantiam immodicam in corpore nõ effecerit. Nam, cum talis acciderit error, non amplius naturalia sufficiunt instrumenta ad excrementi multitudinem expurgãdam. Ideo'que tunc accidit, vt fluxiones à valentioribus impulsæ partibus ad imbecilliores irruant. Illud quoque non nunquam vsu euenire solet, vt, cum stipati fuerint hi, per quos expurgantur, meatus, ad alia confluant loca. Hæc quidem principia sunt gignendi omnes prædictas ægritudines. Malum vero in ipsis membris augetur, cum in eisdem impactæ superfluitates ac putrescentes, atque ea ratione magis vitiatæ, influentem postea humorem, etiam si vtilis sit, coinquinant atque corrumpunt. E

De causis morborum in genere conformationis. CAP. 7.

SEd, quoniã similarium partium proprios recensuimus morbos, superest, vt de instrumentariorũ morbis dicamus, exordiũ ab eo sumentes, qui primũ inter alios obtinet locum, qui videlicet in formatione consistit. Hic autem fit naturali quidem figura non nunquam euariante: non nunquam vero læuitate quadam aut asperitate, aut meatu ipso corrupto. Causa autem, ob quam figura naturalis permutatur, prima quidem est formatio conceptus in ipso adhuc vtero matris vitiata vel ob materiæ multitudinem, aut ob qualitatem minime aptam: quæ naturales seminis motus impediat. Secunda vero, si, dum paritur, dum'que fasciis infans inuoluitur, error aliquis committatur. Mollia siquidem ac penè fluxibilia cum sint corpora infantium nuper in lucem venientium, facile inuertuntur, cum & in exitu à matris vtero non recte ab obstetricibus excipiuntur, & non cõmode fasciis inuoluuntur, ac deinceps à nutricibus sine modo aut attollũtur, aut reponuntur, & dum prębetur lac, & dum lauantur, & dum fasciis alligãtur. In his siquidem omnibus, nisi quis infantes cõmode pertractauerit, facile vniuscuiusq; membri figura naturalis euertitur, ac corrumpitur. Et quidẽ in omni ea, quæ sequitur, educatione, partim ab immodica satietate, partim à motibus perperã factis, dũ ante tempus aut stare, aut ingredi permittuntur, aut vehementioribus motibus exponuntur, plura in ipsis membra inuerti contingit. Siquidẽ nimia satietas operationes impedit naturales. Intempestiui autem & vehementiores motus labefactãt artus, ac, in quam minime sit opportunum, partem circumagunt. Crura etenim ex ipsa innitentium corporum grauitate aut ad exteriora, aut ad interiora vertuntur, vt magis ad hæc, quàm ad illa primum tibiæ momentum declinet. Quibus enim rectiora sunt, quàm naturę cõueniat, blęsa fiunt magis. Quibus autem cauior, efficiuntur rhæba. Voco autem blæsum, quod ad exteriora conuertitur: rhæbum autem, quod in contrariam partem. Et thoracis quidem partes plerunque à nutricibus inuertuntur, dum ipsas in prima educatione nimium arcte extrinsecus vinciunt. Maxime vero hoc quotidie apud nos fieri intuemur in virginibus: quibus, dum studẽt nutrices augere ea, quæ sunt circa coxas ac ilia, vt hæc magnitudine thoracem exuperent, vittis quibusdam totum circumprehendunt, atque omnes scapularum ac thoracis partes vehementius stringunt ac comprimunt. Quo fit, vt, cum sæpe non æque omnes intendantur, aut pronum in partem anteriorem reddatur pectus, aut posteriores partes, quæ ad spinam pertinent, gibbæ reddantur. Illud vero nõ nunquam accidere solet, vt veluti perfractum atque ad latus adductum fiat dorsum, ita vt altera quidem scapularum non aucta, sed parua ac valde compressa appareat: altera vero prominens, tumida'que ac omnino maior. Hæc quidem omnia figurarum existunt vitia, quæ in thorace committuntur ob errorem imperitiam q; non æquo momento alligantium nutricum. Sic & medici plerunque male alligantes atque efformantes artus effractos, ipsos inuerterunt: non nunquam vero, ubi medicus recte suum opus impleuerit, ipse, qui patitur, si, antequam callus satis inualuerit, membrum exercere conetur, sibi inuersionis est causa. Sed & collisæ partes sicuti nares, & circunfractæ sicuti supercilia cauitatum ossium, quas cotylas græci vocant, & excisa quandoq; ossa, aut magna portio carnis, cum deinceps non ęqualiter supercreuerit, hęc omnia occasionem afferunt, ut naturalis figura perdatur. Alius autem modus est figuræ deprauandæ, qui ob immodicam repletionem aut alimenti defectum contingit, sicuti iis, qui aut nimis crassi facti sunt, aut nimium contabuerunt, siue id in una tantum corporis parte, siue in toto corpore eueniat. Nam & morbus, qui elephas appellatur, & tabes (græce phthoe) manifestissime figuram immutant. Resimatur enim nasus, & labra crassa fiunt, atque aures extenuatę uidentur his, qui elephantiasim patiuntur: atque hi omnino satyrorum effigiem præ se ferunt. Nares autem acutæ, & collapsa tempora, & oculi concaui, & circa scapulas ac brachia ueluti quædam alæ, his, quos tabes male habet, apparent. In his quidem omnibus prima ratione corrumpitur figura naturalis. Ex accidenti autem his, qui resolutionem aut distentionem neruorum, aut inflammationẽ, aut duritiem patiuntur, aut quibus nerui dissecti sunt aut chordæ, aut duris cicatricibus astricti. In his siquidem omnibus alias ob aliam causam, ad alteram partem membrum declinat, tractum quidem à musculis motum facientibus in his, qui altera tantummodo parte sunt resoluti: sic & in neruorum distentionibus

F — A. t. 2. pri. per. can. 569. col. 3. e

G

H

A tionibus quæ ad alteram contrahunt partem à musculis distentis. Inflammationes etiam & duri tumores atque induratæ cicatrices & quicunq; tales affectus partem ad se proximam tendunt, eadem ratione membrum peruertunt. In eisdem vero dissectis neruis & tendinibus, sicuti in resolutis, oppositorum & secundum naturam se habentium actio, membrum ad se attrahit: adeo q hæ plures numero causæ ad vnam reducuntur, quæ membrum vrgente ad alteram partem tensione peruertit. Et de figurarum quidem præter naturam differētia, hęc dixisse sufficiat. Cauitates aūt quæ partibus corporis insunt & earum meatus, ob eas quas subijciemus causas corrumpi vel lędi contingit, coalitum scilicet, angustiam, obstructionem, compressionem, subsidentiam, & eorum quę ora appellantur patefactionem. Nam quum non nunquam exulcerata sit cauitatis interior superficies, ac deinceps simul coalescant exulceratæ particulæ, formatio naturalis necessario destruit. Non nunquam vero vel carne adnata, vel aliquo alio germine pręter naturam, vel duro quopiam siue inflammato tumore, aut abscessu in ipsis corporibus instrumentorum, ac deinceps eodem tumore præter naturam, interiorem occupante cauitatem, loco angustia superuenit. Et sanè obstructio ob lentos ac crassos humores, vel ob callos aliquos, vel ob grumos proueniens, cauitates ad similem perducit affectum. Sic & si aliquid extrinsecus incidat, ac vehementius comprimat, necessa B rium est vt circum iacentia corpora ad interiorem cauitatem detrudantur. Quin & si subsideat in se ipsa corpora, veluti cum ab astringentibus coguntur, aut à frigidis densantur, aut ab arefacientibus marcescunt, ipsos quidem meatus in primis, iam vero & ipsas etiam cauernas constipabunt. Nam ora quidem meatuum nō solum constipantur, sed etiam penitus in huiuscemodi affectibus sæpenumero occæcantur. Sed & eius virtutis quæ contentiua appellatur motus immodicus, cum ora meatuum supra modum colligit & cohibet, constipationis est causa. Quemadmodū & excretiuæ virtutis motus immodicus nimium laxat: hoc idem sæpenumero faciunt & virtutis contentiuæ imbecillitas, & medicamen aliquod, aut aqua quæ aperiendi ora vim habeat, aut mollities immodica quæ ipsis accidit instrumentis, aut circunfusi aeris temperatura, quæ ad humiditatem & caliditatem immodicam vergit. Hę quidem sunt & meatibus & ipsis præterea cauernis talium affectuum causę. Atq; ex his intelligi potest quasnam ī corporibus similaribus cās esse velint hi, qui ex tumoribus atque meatibus eadem putant esse constructa. Sed cum tota ipsorum suppositio sit falsa, mihi superuacaneum visum est de ipsis priuatim facere mentionē. Quare ad id quod propositi nostri est institutum, reuertamur, ac reliquorum morborum causas assignemus, ab eo rursus genere quod ad formationem attinet exordientes. Superant aūt duo in eo modi, cum instrumenta C aut præter naturam læuia fiunt, aut aspera. Exasperantur autem quæ prius erant læuia, & læuigantur quæ prius erant aspera: illa quidem ab acritudine humorum aut medicaminum abstersa, hæc vero à pingui humiditate aut lento humore irrigata. Præcipue vero in ossibus hæc euenire euidēter conspiciuntur, cum non rectè à medicis curantur: sed aliquando ex humorū natura qui in animalium corporibus inueniuntur habent originē. Oculorum aūt & gutturis asperitates, nō ex his tantum, sed ex acribus vaporibus aut puluere vel fumo contingunt, sicuti (vt arbitror) & stomacho & ventriculo & intestinis à materia inutili quæ in ipso corpore gignitur, atque ex eorū quæ eduntur & bibuntur qualitate: inter quæ etiam venena connumerantur. Liquet autem q exasperantium causarum singulæ cum inualuerint, vlcerationem quidem aliquā aut corrosionem in partibus carnulentis afferunt, in ossibus vero cariem inducunt. Hæ quidem sunt primi generis ægritudinum, quod in formatione consistit, causæ.

De Causis Morborum in genere Numeri. CAP. 8.

A.ibidem.b SEcundi autem "generis quod in numero consistit, Vbi quidem aliqua ex partibus defuerit naturalibus, aut sectio aut vstio aut putrefactio aut valida frigefactio præcessit. Et causę quidem frigefactionis prius sunt explicatæ. Putrescunt autem non nulla quidem à medicaminibus q̄ vim D habent putrefaciendi, aut ab ijs quæ in ipsis animalibus oriuntur superfluitates: non nulla vero ob id quod minimè transpirant. Causas etiam prohibitæ transpirationis præcedentes prius aperuimus. Vbi vero aliquid supercreuerit quod non sit è numero partium natura constantium, hæc quidem etiam ægritudo ad numerum partium spectabit: sed cum id quod superadditum fuerit, formam obtinuerit secundum naturam, optimæ materiæ abundantia erit in causa: at si præter naturam, erit & materiæ qualitas præter naturam. Atqui vires vtrobiq; validas esse oportebat, alioquin neque quod vtile erat, natura afformasset, neque quod vitiatum, excreuisset. Format autē in conceptibus, quādo aut sex digitos aut tale aliquid facit: in iam adultis autem, quando exulceratis particulis validas carnes superaluerit, aut ī oculis vnguem. Deponit autem id quod est inutile in his passionibus quas Græci ganglia, meliceridas, steatomata, atheromata appellant, ac in reliquis eiusdem generis affectibus.

De Causis Morborum in genere Magnitudinis. CAP. 9.

A.ibidem.e ET "magnitudo quidem partium augetur ab optimæ materię multitudine, & à potentię robore. Imminuit autem à contrarijs causis, aut vbi sectione aliqua, aut exustione, vel putrefactione, vel immodica frigefactione quę interitum affert, aliqua instrumenti corrumpitur pars, adeo vt quę remanet, mutilata reddatur.

De Causis Morborum in genere Positionis. CAP. 10. E

QVæ vero in compositionis genere ægritudines fiunt, Nō nullæ quidem à repentinis ac vehementibus motibus præcedentibus ortum habent: Nō nullæ autem ab articulorum immodica humiditate, quæ ligamenta madefacit atq; laxat, totamq; dearticulationem ob lentitiam, lubricam reddit: Non nullis aũt ob id ꝙ cotylarũ.i.cauitatum ossium, supercilia circũfrangũtur, aut quò'd cotylæ ipsæ statim à principio supinæ incontinentesq; ac penitus in superficie factæ fuere, promptius artuũ capita ex suis sedibus excidũt. Hęc igitur omnia exarticulationũ cāę sunt. In his aũt ægritudinibus quę enterocelę & epiplocelę appellanť, laxari magna ex parte, nō nũquã vero & abrumpi, eũ meatũ contingit, qui ab peritonæo ad testiculos pertingit: Sic quoque deinde ad ipsum meatum, aut ad tunicam quã Greci erythroeidem appellant, aut omentum, aut aliquod labiť intestinũ. Mouenť pręterea suis sedibus intestina, cum dissecto peritonęo deciderint. Et pulmonis quoq; fibra sæpius in vulneribus pectoris exit. Et tunica vuea vt plurimum relaxať, cũ corneam nimium erodi contigerit. Vbi ẽt visceris cuiuspiam fibra aliqua non nunq̃ ob vehementiores casus aut compressiones complicet, hęc quoq; ęgritudo ad situs simul & figurę euariationem pertinebit, facta ob illas quas commemorauimus causas. Ad vicinas aũt partes cōicatio deprauať, cum aliqua non oportune coaluerint, aut cum aliquod appendiculũ aut vinculũ relaxať vel intendiť vel abrumpitur. Neque in obscuro est ex quibus'nam occasionibus horũ singula eueniant. F

A.c.2. pri. par. cã. 569. col. 4.

De Causis Solutionis Vnitatis. CAP. 11.

VNius vero adhuc generis ægritudinum quod commune omnibus existit partibus, siue similares ac omnino simplices siue compositę existant, causę sunt explicandę. Ego vero hoc vniuersum genus vnitatis solutionem appellare cōsueui, aut vnitatis corruptionem, aut cōtinuitatis solutionem, vel quomodolibet aliter, prout sperauerim sermonem auditoribus fore perspicuũ. Neq; enim nomen aliquod ab ijs qui ante nos fuerũt, impositũ accepimus, sicuti non nullas eius species proprijs designauere vocabulis: Fractionem quidem & cariem, cum in osse soluitur continuitas: Vlcus autẽ ac Vulnus, cum in carne hoc fit, appellãtes. In ossibus aũt capitis, plures etiam sunt nũcupationes: Qualis enim est in reliquis ossibus fractio, ruptio vel ruptura vocatur. Quæ vero ab aliquo acuto occursante atq; abscindẽte fit, ĩcisio atq; dissectio appellať & sedes. Nomen aũt teredonis apud Græcos, quod cariem significat, vř quodammodo (vt apparet) e, litera superabundare: nam à tremate, id est foramine deriuatũ esse crediť, veluti tredon quædam idest foratio existens, quæ videlicet ab acutis humoribus erodentibus fit. Sub aliud aũt ab initio quidem cadit ægritudinis genus, & ossis asperitas potius q̃ caries nuncupať: maiori aũt foramine facto, et quodam veluti sinu apparẽte, caries diciť. Et collisio quidem ex hoc genere existit, quę magna ex parte in partibus fit carnulentis, non nunquam vero & in ossibus capitis, in pueris præsertim: nã in se ipsum cedat oportet quicquid collidiť: hoc aũt & molle esse expostulat ac non perfecte durũ: quare aut ex carnosis partibus, aut ex tenera ossium natura existet, quæ duri ac validi corporis extrinsecus occursantis violentũ sustinet impetũ. Cũ igiť exterior superficies eius quod ita patiť corporis continuitatem seruauerit, multæ vero exiguæ diuisiones in profundo cōstiterint, collisio ac cōtusio vocať hoc ægritudinis genus: At, cum cauitas aliqua apparet, quam rei collisæ percussor impresserit, tũc illisio diciť. Necessarium est igitur omnino vt sub ipso ictu, in se ipsum impellatur & cauum fiat id quod collidiť, alioqui enim non collidereť: vt vero abeunte cã cauitatem retineat, non est necessarium, nam magna ex parte mollia omnia ad naturæ suę locum regrediunť, vbi percussor discesserit. Si vero non solũ introcesserit capitis os, verũ etiam ruptio aliqua in superficie exteriore fuerit adiuncta, tunc est ægritudo composita: neq; ei nomen aliquod inditum ab antiquis authoribus habemus: sed potius est oratione explicanda, q̃ nominibus extreme barbaris, quibus pleriq; iuuenes medici vti consueuerunt. Continuitatis vero solutio existit & ruptio & cōuulsio, altera carnosis partibus, altera neruosis, aduenie ns. Horum vero generationis est cã, repẽtinus quidam ac inæqualis vehemensq; motus, ac tum præcipue cum neq; perfricata neq; calefacta neq; ad æqualitatem ducta aut molliciẽ corpora, motibus exponunť. Diuellunť enim in hmōi affectibus plurimæ eorũ partes. Atq; vt summatim dicã, omniũ huiusce generis ægritudinũ causæ, nō nullæ quidẽ extrinsecus adueniunt, non nullæ aũt ex ipso corpore ortũ habent. Atque extrinsecę quidem sunt ea omnia, quæ vulnerare ac collidere apta sunt: Ex ipso aũt corpore causæ sunt immodici quidam ac sine ordine motus animalis, & non nulla humorum vitia quæ corrodendi vim habẽt. Tales quidem sunt causæ ægritudinis omnibus partibus cōmunis, primis scilicet atque simplicibus quæ similares appellantur, atque ijs quę ex illis componuntur, quę & instrumenta & instrumentarię dicũtur. Compositarũ vero ęgritudinum causas non est admodum inuenire difficile, cum ex his quas commemorauimus componantur. Quare si quis hoc desiderio tenetur, potest sibi hanc parare facultatem. Nunc aũt est tempus vt huic sermoni finem faciamus, ac de accidentium differentia deinceps disseramus. G H

A.l.1.f.2.d.1.c.2.f

A.ibidem.f

Galeni

GALENI DE SYMPTOMATVM DIFFERENTIIS LIBER VNVS

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Ad quæ Capita Differentiæ omnes Symptomatum Reducendæ ſint.

Quid Sanitas, quid Morbus, Affectus, Pathos, Cauſa per ſe & per accidens, & Symptoma. CAP. I.

Vi nam & quot numero morbi in vniuerſum ſint, tã ſimplices quàm
compoſiti, generatim membratimq́ue diuidentibus, quot item cuiuſque
generandi ſint cauſæ, alijs commentarijs prodidimus. Reliquum eſt de
ſymptomatis diſſerere, quò de affectibus omnibus qui præter naturam
ſunt, omnis nobis abſoluatur diſceptatio. Omnis igitur corporis affectus
C qui à naturali ſtatu receſſit, vel morbus eſt, vel morbi cauſa, vel morbi
ſymptoma, quod & epigennema quibuſdam medicis nominare in vſu
eſt: verum non admodum id vocabulum Græcis vſurpatũ eſt, ſed ſym
ptoma & pathema & pathos omnia id genus nominare ſolẽt. Sanè nõ
idem om̃ino ſignificãt per iam dicta nomina, ſed ſicuti ipſe diſtinguã, de
omnibus deinceps quæ propinqua inter ſe ſunt, ad hunc modum diſſerens. Ergo dictũ eſt mor
bum eſſe corporis ſtatum quendam præter naturam, à quo functio læditur primum. Conſtat aũt,
& ſi eum eſſe affectum quendam præter naturam dixerimus à quo actio læditur, idem dicturos: ſi
quidem omne quod eſt, ſiue id ſanum ſit, ſiue ægrum, ſiue neutrum, quodammodo afficitur. Ab
διακεῖσθαι vero. i. affici, διάθεσις. i. affectus nomen quodammodo eſt ortum, atque in hunc vſum
non ab antiquis modo philoſophis, ſed etiam alijs Græcis tractum. Et affectus quidem tum eorũ
qui ſani, tum qui ægri ſunt, tum neutro modo ſe habentium omniũ, eſt commune: etenim & can-
tus & harmoniæ & orationis & dictionis affectio quædam eſſe videtur: morbus autem ſanitati
contrarium. Diſſidet autem ab vtriſque (veluti Plato ipſe definiens prodidit) quod grece pathos
& pathema dicitur, latine paſſionem appelles: quicquid enim patitur quis, pathos ſiue paſſio eſt ap
D pellandum. Eoq́ue arbitror ſenſuum quoque alterationes, pathemata ſiue paſſiones appellauit, In
viſu quidem eas quæ ab albo, nigro, flauo, & ceteris coloribus fiunt: In tactu, quę à calido, frigido,
humido, ſicco, molli, duro, cęteriſq́ue id genus: Ad eundem modum & in ſingulis reliquorum ſen-
ſuum. Nominat autem is & voluptatem paſſionem, omnemq́ue in ſumma motum, quicunq́ue ab al
tero fiat in alterum: quippe agentis motus actio eſt: eius vero quod ab eo eſt quodam modo affe-
ctum, paſſio: in ſummaq́ue, ipſum affici, idem quodammodo quod pati eſt. Differtq́ue paſſio ab affe-
ctu affectione'ue, motu. Quippe ceſſante eo quod alterabat, alteratio quæ in paſſo iam remanet, af
fectus eius eſt: ita ſcilicet vt in ipſo verti & mutari & alterari & moueri, paſſio generationem ha-
beat: in eo vero quod manet, & in ſubiecto corpore reſeruatur, affectus conſtat. Iam ipſum quoq́ue
permanentem affectum Græci paſſionem nominant, veluti etiam quod iam fecit, nec etiamnum
facit, cauſam. Quanquam neque hoc abſoluto ſermone cauſa eſt, nec affectus qui manet, abſoluto
ſermone paſſio: ſed exacte loquenti, affectus paſſio eſt iam facta, nõ autem quæ adhuc fit. Quòd
autem Græci ſic nominare conſueuere, in libro de medicis nominibus à nobis eſt monſtratum. Cu
ius memores, id agamus, vt (quod à nobis ſemper eſt dictum) de nominibus quàm primum inter
nos conueniat, ad res autem ipſas properemus, in ijſq́ue moremur. Verum plerique eorum qui ſi-
bi doctrinam vindicant, contra faciunt: litigando enim de nominibus totam vitam conterunt.

A.l.1.f.1.d.1.c. 1.28 d

quare ad finem artis attingere nunquam possunt. Quid'nam igitur est agendum ei qui verita- E
tis est studiosus? Nempe res ipsas quæ inter se natura sunt similes, eoq; minus aduertuntur, osten
dere: Dein nomina ijs imponere, potissimum quidem si potis est, quæ maxime sint in vsu: sin
hæc non nouit, apta fingere: Ante omnia vero singulis rebus singula nomina, ne qua in sermo-
ne vel obscuritas ex homonymia nascatur indeq; sophismata oriantur, vel res vlla omittatur: Il-
lud vero recte'ne an non recte, & proprie an improprie, nomen sit positum, per longius ocium
æstimare, cum res ipsas iam intellexerimus: quippe in harum cognitione successus operis consi-
stit, non in nominibus. Ac nos quidem, sicuti dixi, tum consueta vulgo nomina rebus imponi-
mus, tum res quæ inter se sunt vicinæ, distinguimus: cæteris nominare quidem sicuti libet per-
mittimus, rem aliquam indefinitam relinquere non permittimus. In his nanque ipsis quę propo
sita nunc sunt, quoniam id quod in ipsa corporis conuersione & mutatione & qualicunque alte-
ratione consistit, diuersum est ab eo quod iam factum est & subsistit: eius autem quod factum est,
aliud naturalem actionem efficit, aliud eam lædit: Quod in ipso (vt sic loquar) fieri essentiam ha-
bet, actionem passionem'ue nominauimus: Quod in permanentia ad aliquod tempus, sanitatem
morbum'ue. Passionem vero ab actione discreuimus, tanquam quod fit ab eo quod facit: Sicuti
morbum à sanitate, veluti id quod præter naturam est, ab eo quod secũdum naturam. Rursus igi F
tur integris horum orationibus positis, deinceps quæ reliqua sunt persequamur. Sanitas est secũ
dum naturam affectio, functionis effectrix. Nec interest, sicuti diximus, an affectum statum'ue qui
actionem efficiat, dicas, an actionis causam: Simili modo nec si illud secũdũ naturam auferes, quic
quam referet, adsignificatur enim in reliqua oratione. Ita sanè & Morbus, status corporis est extra
naturam, vitiatæ actionis causa. Vel breuius ad hũc modum, Morbus est affectus præter naturam
qui actionem impedit: Passio, motus in materia qui fit ab agente: ipse vero agẽtis motus Actio:
Quod autem ex sua natura ei quod fit partem aliquam generationis confert, causa ipsius dicitur.
Porrò huius multa sunt genera, nam & materia & vtilitas & scopus & instrumentũ & vnde mo-
tus initium: singula enim horum, ei quod fit, perfectionis aliquid conferunt. Quæ vero nihil con
ferunt, sed tamen ab ijs quæ conferunt seiungi non possunt, hæc eius quod sine quo non, ratio-
nem obtinent. Sanè hæc cum ita se habeant, fieri subinde potest, vt causarum quæ se deinceps ex-
cipiant, series quædam existat: non aliter quàm si calculis aliquot deinceps positis, primum eorũ
moueat quis, ac primus secundum, & ille tertium, atque ita deinceps vnusquisque eum qui sibi
succedat. In talibus autem omnibus nisi quis id quod per se facit, ab eo quod ex accidenti facere di
citur distinguat, plurimi absurdissimiq; errores in disputatione contingent. Significat autem Per G
se, idem quod primum, tametsi atticizantium quidam non ita particulam vsurpent: Ex acciden-
ti vero, idem quod secundo loco. Igitur qui primo calculo digitum admouet, primum quidem
hunc mouet: ex accidenti vero ac secundo loco eum qui illi succedit, atque ad eum iam modum
reliquos omnes. Pari modo primus quoque secundum quidem mouet per se, ex accidenti vero
tertium, & qui reliqui ab hoc habentur. Iam secundus ipse pro eadem ratione, primo siue per se
mouet tertium, secundo loco quartum & quintum, & si qui sunt deinceps. Quòd si diligentius
adhuc distinguere libet (quippe ad exquisitiorem rei notitiam sic præstat) quisque calculus eum
qui sibi deinceps habetur, primum mouet, secundo eum qui post hunc, & tertio adhuc eum qui
post illum, & quarto eum qui huic est deinceps. His ita se habentibus ac definitis, quoniam mor
bus affectus quidam est præter naturam qui actioni incommodet: morbum autem ipsum præce-
dere potest affectus alter, qui etiam præter naturam sit, non tamen secundum suam ipsius finitio-
nem actionem labefaciet, sed morbi interuentu: talem affectum non morbum, sed causam quæ
morbum pręcedat appellauimus. Quo in loco diligenter animum ad eos aduertamus oportet, qui
illum quoque affectum lædendæ actionis causam dicunt: Non enim per se aut primum, sed ex ac-
cidenti & secundo, impediri offendiq; per eum actionem dicemus: a morbo vero ipso primum, H
& secundum ipsius substantiæ rationem. Itaque cum dicitur, morbus est corporis affectus qui
actionem impediat, ijs qui statim subaudiunt quòd primum & ex se ipso id facit, sufficiens est
definitio: Si qui vero vel minus dextere vel contentiosius inaudiunt, ijs adijciendum in oratione
est, primum, quo talis sit finitio: Morbus est affectus corporis, actionem aliquam impediens pri-
mum. Quotquot igitur affectus hunc præcedunt, ij morbi non sunt. Quòd si vlli alij cum his affe
ctus incidunt, qui ipsos veluti vmbræ sequantur, nec hos morbos vocabimus, sed symptomata.
Ita non statim quicquid est in corpore præter naturam, morbũ vocabimus: sed id Quod primum
actionem vitiat, morbum: Quod hũc pręcedit, morbi causam, non dum autem morbum. Quòd
si quis alius affectus in corpore morbum sequitur, is symptoma duntaxat dicetur. Quin etiam A.l.1.f.1.d.1.
actionis ipsius lęsio, symptoma animalis est: Quicquid nanque animali pręter naturam accidit, c.1.28.d
Symptoma est. Ac nominũ quidem vsus apud Gręcos ita se habet: Quę tamen mutare, dummo
do res ipsę (sicut prędictum est) maneant immotæ, ei qui volet licebit: Verbi gratia, si cui non
placet symptoma vocasse, sed epigennema, quasi superueniens vel supergenitum: Symptoma
enim esse, quicquid pręter naturam animali accidit: Epigennema vero non omne sed quod
solos morbos necessario sequitur. Verum nos (sicuti dixi) omnem alterationem quę adhuc fiat,

A passionem: omnia vero quæ in corpore præter naturam subsistunt, nominauimus symptomata. Accidetq; aliquoties eandem rem & passionem & symptoma nominari, quòd scilicet vtriusque significatum (quanquam secundum aliam atq; aliam rationem) illi insit. Verbi gratia, ipsum tremere, pati est, propterea q tum alterari tum moueri particulam aliter, quàm pro suæ & naturalis actionis ratione, contingit. Præterea tremor, passio, propterea quòd talis motus alteratio est. Idem etiam tremor symptoma est, propterea q motus est præter naturam. Quòd si alteratio solum esset, qualis in videndo, audiendo, odorando, gustando, tangendoq; intelligit, passio tñ nominaret, nõ etiam symptoma: Symptomatis enim id proprium est, vt sit præter naturam. Quo fit, vt in formis omnibus quæ à naturali statu immutant, consistat: siquidem in figuris naturalibus, & coloribus, & magnitudinibus, & actionibus, & passionibus, vbi corrumpunt, existit. Estq; hæc eius maxime propria finitio, mutatio à naturali statu. Quid igitur? nũ & morbus mutatio naturalis est status? an non absolute mutatio, sed mutatio quædam: symptoma vero absolute mutatio est? Quippe naturali in affectibus statu mutato, actionemq; lædente, morbus existit: duoq; hæc quo morbus sit omnino exigunt, vt in genere sit affectus, & functionem lædat: Quorũ neutrũ symptomati necessario adest: quippe quod, licet neque affectus sit, nec actionem aliquam lædat, tamen eo solo q B præter naturam sit, abundè definiet. Atq; à morbo quidem ea ratione differt: A passione vero, q hæc omnino sit in motu, interim vero & secundũ naturam: Symptoma non solum in motu, sed et in habitu quodam & permanentia, omnino autem præter naturam. Erit igit Passio, alteratio motus'ue circa materiam, adhuc (vt sic loquar) fiens: Affectus vero post manens: Symptoma, omne quod animali præter naturam, incidit. Qua ratione morbus quoq; sub generali symptomatis appellatione veniet: est enim is quoque ad quendam modum symptoma. Quin etiam præcedentes morbum in corpore animalis causæ, sub generali symptomatis notione cadunt.

Trifariam esse Symptomata: ac Quæ Proprie ita appellentur. CAP. 2.

A.t.1. pri. part. cã. 569. col. 4. g

AC de ijs quidem iam dictum est: De proprie vero dictis symptomatis, ĩ hoc opere disputare paramus. Est "porro' horũ triplex differẽtia: Alia nãq; ipsius corporis nostri sunt affectus: Alia functionum offensæ: Alia hæc ambo comitãtia, idq; tum in excrementorum excessu eorum, quæ excernuntur & retinent, tum in ijs qui in ipso animali æduntur sonitibus, tum etiam in reliquis quæ sensibiles sunt differentijs omnibus. Sub læsionis autem siue offensæ nomine, nunc priuatio quoque mihi inaudiatur. Non enim difficultas modo motus quam Græci dyscinesian vo- C cant, neque difficultas sensus quam dysæsthesian appellant, vitia quædam actionum sunt, sed etiam immobilitas & insensibilitas. Ad eundem modum nec dyspepsia. i. mala concoctio solũ, sed etiam apepsia. i. cruditas. Atq; hæc quidem genera symptomatũ sunt, in quibus æstimandæ sunt membratim differentię: quarum singulas prosequi sermone deinceps conueniet: Illo primum admonito, quod in libro de morborum differentijs diximus, nempe qui sanitatem nõ esse affectum corporis, vnde actio proficiscatur, sed ipsas actiones putarunt, hos vtiq; quam nos nunc doctrinã in symptomatis de actionum læsione tradimus, in morborum esse doctrina tradituros. Constatq; à nobis si modo nihil in ipsis rebus errabunt, de solis nominibus esse dissensuros. Oriuntur aũt (vt sæpe dictum est) huiuscemodi doctrinarum errores ex omittenda quapiam differentia. Itaq; si differentias omnes percensentes, non esse eas symptomatum sed morborũ dicant, in nomine tñ, nõ re, à nobis dissentient. Ergo dicendę differentiæ nobis iam sunt, disputatione ad principium reuocata. Qm̃ Symptoma generatim quidem appellatur quicquid animali pręter naturam cõtigit, ita vt tum morbi ipsi, tum morborum causæ quæ scilicet intra corpus subsistunt, non quæ extra habẽtur, symptomata sint: Altera vero significatione ac veluti magis propria, detractis tum morbis tũ eorum causis, reliqua omnia quę præter naturam sunt, symptomata nominantur. De quibus nũc D agere nobis est propositum.

De Symptomatis Actionis Animalis. CAP. 3.

ERgo repetita iam eorum triplici natura, deinceps omnia diuidemus, ab actionum læsione auspicati. Hæc ergo diuidenda est primum in duo genera, propterea nimirum quòd actionum ipsarum duæ sunt primæ differentię, alterę animę, alterę naturę: Itaque etiam appellantur, illę quidem animales, hę naturales. Rursus igitur animales primum diuidentes, in sensibiles, motiuas, & tertias hegemonicas id est rectrices (neque enim incommodum est ita clarioris doctrinę causa eas

A.l.1.f.1.d.1.c. 5.27.e

nominasse) iterum earum quanque in suas differentias diducamus. Sensibilis "igitur animæ functio, quinque in totum habet differentias, visiuas, olfactorias, gustatorias, auditorias, & tactorias. Motiua vero actio, continuatum sibi instrumentum vnum habet, motionisq; eius rationem vnam (demonstratum enim id est in libris de musculorum motu) variatur autem in particularibus instrumentis, ita vt varias habere species videatur. Reliqua animalis actio quæ à rectrice parte procedit, in imaginatricem, ratiocinatricem, & recordatricem diducitur. Ergo etiam noxę omnium sentiendi actionum, communes quidem insensibilitas, & disæsthesia id est sensus vitiosus sunt: voco autem nunc sensum vitiosum omnem, qui perperam obitus est, sensum: In parte vero

A. ibidem.

quę in quoque sunt sensu, In oculis "quidem cęcitates, & visus obscuritates, & deprauationes

quasdam: In auribus surditates, & auditus grauitates, & obauditiones quasdam: Simili modo in E lingua, naso, & tactu, tametsi propria nomina sortita non sunt, tamen respondentia prædictis ad proportionem habentur: quando vel prorsus non sentiunt propria sensibilia, vel cum vitio sentiunt: Eritq; illud Cũ vitio duplex, alterum diminute, alterum deprauate. Porrò tactus egregiũ præter cæteros sensus in actione sua symptoma, possidet dolorem: qui etiam reliquis sensibus sed tamen ab externis proprijs sensibilibus incidit: Huic vero non solum ab externis, sed etiam multo magis ab affectibus qui intra corpus consistunt: isq; subinde tam vehemens, vt non nulli cruciatu victi, sibi ipsis mortem consciscant. Ac sentiũt quidem & oculi ex lucis splendore dolorem quendam: & aures ex magno quopiam & aspero sono: Sic in gustu quoque & odoratu alij tales incidunt dolores, à proprio scilicet sensibili vnoquoque sensu male affecto: Maximi vero dolores tactus sensui contingunt. Quippe, qui ex aurium phlegmone alio'ue affectu vehementer nos angunt, ij proprij auditus dolores nõ sunt, sed tactus: Est enim is sensus omnium sensoriorum communis, reliqui quatuor sui quisque solius. Ad eundem modum in oculis non raro dolores immodici vrgent, tangendi scilicet in his sensu contristato: Non minus etiam in dentibus & crasso intestino. Iam pruritus quoque ex hoc genere symptomatum est. Non est igitur quòd per quodq; membrum proprium nomen quæras, qualia sunt cephalalgia id est capitis dolor, & cardialgia F id est cordis dolor, & otalgia id est aurium dolor, non enim inuenies positum: sed oratione omnia talia explicasse contentus eris, vesicæ & renum & lienis dolores, item genuum & pedis cæterorumq; ad similem modum dolores appellans. Ac talia quidem & tot numero sensibiliũ actionum sunt symptomata. Ad hæc etiam duo egregia, sopor & peruigilium circa primum sensorium, quod omnium sensuum est commune, consistunt. At motiuarum actionum prima symptomata sunt immobilitas & vitiosa mobilitas: Huius autem alius diminutus infirmusq; motus est, alius prauus: Praui autem, alius tremulus, alius conuulsiuus, alius palpitans, alius vibrans. Horum symptomatum aliqua vbi in toto corpore constiterunt, diuersam appellationem sunt sortita, veluti emprosthotonus & opisthotonus & tetanus. Quòd si totius corporis non solum conuulsio sit, sed etiam rectricis partis actionum cohibitio, epilepsia dicitur: Sicut apoplexia cum est totius corporis resolutio, vnà cum rectricis partis functionibus cohibitis. Atque hæ quidem motiuarum actionum sunt læsiones: Quarum si quæ proprium præter cætera nomen non habet, non est quòd quisquam eius occasione deceptus, aliquod symptoma præteritum à nobis putet, veluti nec vel apnœan & dispnœan, vel ischurian & dysurian, vel aphonian & dysphoniã. Sed ipsi medico omnia talia in quaque animali actione sunt exploranda: Non minus etiam cuiusque G eorum differentiæ: Verbi gratia, cum dyspnœa vnum sit animalis operis nempe respirationis symptoma, quot sint in vniuersum eius differentiæ, quemadmodum in libris de dyspnœa est indicatum: Aut cacophoniæ, quot item membratim habeantur differentiæ, veluti in ijs quę de voce scripsimus est traditum. Sanè non raro dubitauerit quispiam, cuius generis symptoma sit, veluti de pandiculatione, & oscitatione, sternutationeq;, & tussi accidit. Verum de eiusmodi omnibus proximo libro, qui de symptomatum causis aget, differetur. Proximum est, vt rectricis actionis offensas narremus, ac primum imaginatricis. Est igitur huius quoque alia veluti paralysis siue resolutio quædam, quam Græci caron & catalepsin nominant: Alia veluti prauus quidã ernansq; motus, quod vtique paraphrosynen seu delirium vocant: Alia veluti deficiens & imbecillus, qualis in comatis & lethargis cernitur. Quin etiam ratiocinatricis functionis quæ veluti paralysis est, anœa siue amentia dicitur: Quæ veluti deficiens motio est, moria & morosis siue fatuitas: Quæ veluti errans est, delirium appellatur: plerunque enim in vtrisque simul delirium cõsistit, tum parum probè imaginando, tum parum apte ratiocinando: est autem aliquando in altero duntaxat: Quod genus Theophilo medico ægrotanti contigit, cui reliqua quidem prudentia supererat & disputandi & præsentes exacte noscendi, cæterum tibicines quosdam angulũ domus H vbi decumbebat occupasse, assidueq; sonare tum pulsare putabat: atque hos se intueri rebatã, partim illic stantes, partim sedentes, adeo q; sine intermissione sonantes, vt neque nocte neque die vsquam vel minimum tempus quiescerent: exclamare igitur non cessabat, ac iubere vt domo eijcerentur. Atque hæc illi erat delirij ratio. Idem, postquam planè conualuit à morboq; euasit, tum reliqua omnia quæ ingredientium quisque dixisset fecisset'ue narrabat, tum imaginationis de tibicinum tędio meminerat. Quibusdam vero nulla aliena imaginatio visitur, sed perperam ratiocinantur, ratiocinatrice animę parte ijs affecta: Veluti phrenitico contigit qui fores sibi intrinsecus occlusit, ac singula vasa per fenestram promens, accedentes rogabat, num proijcere iuberẽt. Hic enim singula vasa rectissime nominabat: in quo se manifeste declarabat, nec in imaginatione circa ea læsum esse, nec in nominum memoria. Quid igitur sibi vult, q; ab alto omnia proiecit ac perfregit? hoc scilicet intelligere non poterat, sed opere ipso delirare se declarabat. Quòd autem & circa memoratricem animæ partem symptomata eueniant, non ægrotantibus modo, sed ijs etiam qui ægrotare desierunt, id didicisse de Thucydide licet: qui non nullos qui à magna illa Athenis peste conualuissent, eatenus omnium quæ præcessissent oblitos prodit, vt nõ solum propinquos sed etiam se ipsos ignorarent.

A *De Symptomatis Functionis Naturalis.* CAP. 4.

A.t.2. pri. part. cã.569.col.4.g

QVoniam autem quæ rectrici animæ parti symptomata incidunt, dicta iam sunt, tempestiuum est vt ad alterum actionum genus, quas naturales vocant, trãseamus. Fuerint igitur & in harum singulis, vel nõ obitis, vel male obitis, symptomata. In appetitu quidem, tum inappetentia, tum difficilis appetentia, tum immodica cibi appetentia. In concoctione, cruditas, & concoquẽdi tarditas, & eiusdem operis prauitas. Pari modo in digestione, & sanguinis generatione, vel non peracta, vel non rite peracta, symptomata incidunt: Cuius generis symptomatum, & hydropum vitia sunt. Iam in nutriendi actione atrophię quędã & tabes, frustrationes eius sunt. Leucę vero & ophiasis & alopecia & quicquid eiusmodi symptomatũ genus habetur, à vitiosa nutritione prouenit. At asphyxiæ id est pulsuum priuationes, & cacosphyxiæ id est pulsus vitiosi, circa pulsuum actionem sunt symptomata. In excrementorum quoque separatione, vel omnino non peracta, vel non rite peracta, symptomata fiunt, aliqua nomine proprio vacantia, veluti quæ circa nigram bilem eueniunt: alia vulgo nominata, veluti icteros, siue regius morbus. Methodus vero hic quoque omnium inuentionis est, naturalium facultatum cognitio. Eas in libris quos de ijs prodidimus, quatuor esse in quaq; corporis particula indicauimus, Attractricem, B Retentricem, Alteratricem, & Excretricem. Erit igit in harum vnaquaque duplex symptoma: alterum non rite obitæ actionis, alterum prorsus non obitæ. Quare in quoque naturali instrumẽto, octo incident in vniuersum symptomata. Ergo si cui ex dissectionibus exploratus est particularũ animalis numerus, hic breui immo vero facile ex sese omnem symptomatum multitudinem inueniet. Quippe quæ naturæ tantum sunt instrumenta, octo solum symptomatis laborabũt: Quę vero sunt animæ, tum istis, tum his amplius alijs duobus. Monstratum enim paulò supra est, cuiusq; animalium actionum duplex esse symptomatum genus, vel prorsus non peractarum, vel parum rite actarum. Dictum præterea est hoc, Non rite, duplex esse, aliud veluti ex defectu proueniens, aliud (vt sic dicam) ex vitio siue errore. Ita vtiq; vt si non duo tantum in quaque actione & facultate symptomata esse dicas, sed tria, alterum scilicet priorum duorũ in duo secans, duodecim quidem in quoque naturali instrumento symptomata inuenienda sunt: quindecim vero in ijs q̃ animæ subseruiunt. Porrò prior diuisio, quæ in duas facta est differentias, octo quidem naturalium, decem animalium actionum efficit. Si quod vero instrumentum duplici ratione animale sit, vt tũ sensus simul particeps sit, tum motiuum, huic ex secunda diuisione decem & octo symptomata incident, ex priore duodecim. Mõstrato igitur quod dicimus in vna alteráue particula, quod nos in C ijs, id in omnibus facere censemus eum, qui numerare symptomata studebit, minime quidem nominibus attentũ (neq; enim vbiq; vsitatas appellationes inueniet) sed ipsam rerum naturam spectantem. Est igit ventriculus concoctionis instrumentũ, quod trahit in se, vti ostendimus, conueniens nutrimentũ: excernit aũt quicquid est alienũ: præterea quod attraxit, id retinet: & quod retinet, alterat. Cũ igit vel omnino non trahere vel vitiose trahere illi contingit, duo mihi symptomata circa tractricem potẽtiam intellige. Scindeq; alterũ rursum in duo, nempe Quod vitiose, oratione saltem quatenus vtique licet (tametsi nominibus clare non possis, quòd scilicet his nullũ impositum nomen est) interpretari conatus. Verbi gratia, q̃ etiam illud, Non rite, aliud veluti imbecillum est, aliud veluti vitiosum: Imbecillum quidem, quod vix & ægre & longo tempore fit: Vitiosum, quod veluti cum palpitando, tremendo, vel conuellendo, vel vibrando agitur. In alteratrice vero, ventriculi facultate, Aliud est vbi omnino alteratio non fit, cum scilicet quales assumpti cibi sunt, tales in omni qualitate manẽt: Aliud vbi imbecilliter, quod propriũ nomen græce bradypepsian habet: Aliud vbi vitiosa est alteratio, cum in alienam qualitatem cibi mutantur. Quarę tria in totum symptomata circa vnam actionem frustratam habentur. Vocatur aũt ipsa actio, concoctio: ea est ciborum in conuenientem animali qualitatem alteratio. Bradypepsia vero siue con D coctionis tarditas, mutatio in eam qualitatem est, sed ægre & spatio longiore. Alterationem autẽ in alteram qualitatem non tamen in eam quæ secundum naturam est, apepsian nominant: Priuatio quoq; eius actionis æquiuoce cum ea nominatur: Quanquam vtiq; clarius fuerat, hanc solam apepsian nominasse: illam vero vitiose factam, dyspepsian: sicut imbecillam alterationem, bradypepsian. Cæterum vt Plato testatus est, veteres cum plurimas rerum ignorarent, alias omnino nõ nominarunt, alias non recte. Non est igitur quòd nomina nobis imponant, sed inspicienda nobis est ipsa rerum substantia. Quod si fiet, inueniemus retentricis quoque facultatis actionem Secundum naturam se habere, cum tempus complectendi cibi cum tempore concoquendi exæquat, ac cibos vndiq; prorsus constringit: Priuationem vero omnimodam eius actionis, cum prorsus nõ complectitur: accidit autem id in lienterijs, siue in intestinorum læuitate: Imbecillitatem vero, cũ vel non probe vndique amplectitur, vel non vsque ad consummatam concoctionem, vel cũ ambo hæc simul incidunt. Cum enim retentricis & complectẽtis facultatis agẽdi probitas in his duobus constitit, vt tum nullum locum relinqueret inter ventrem & cibos vacuum, tum complectendi tempus cum concoquendi tempore exæquaret, vel altero tantum non probè actionem obibit, vel vtroque: Symptomataq; cõsequentur, Imbecillo quidem complexui, fluctuationes cũ sonitu,

quas Græci clydonas vocant, & flatulentiæ: Iniusto aũt complectendi tempori, excretio celeris & E
ciborum in inferiore ventre corruptela. Hoc loco illud aduertendum censeo, quod alteri symptomati alterum non nunquã succedit. Quippe imbecillum complexũ, modo clydones excipiũt, modo flatulentiæ: Iniustum vero complectendi tempus, omnino diminutã concoctio: deinceps vero vel celer ciborum exitus, vel eorum in ventre corruptela. Ac celeris quidem exitus inseparabilia symptomata sunt deiectionis humiditas, & digestio in corpus diminuta: Corruptelæ aũt in alui quidem deiectionibus graueolentia necessario, non necessario aũt mordicationes aut inflationes: sed interim neutrũ eorũ, interim alterũ, interim vtrunq;. Cur aũt tũ in istis, tũ in ijs quæ prius sunt dicta, quædam necessario sequãt, quædã nõ necessario, proximo libro in quo de symptomatũ causis agemus, docebit. In præsentia vero ad reliquam retentricis facultatis symptomatum differentiã est transeundum. Cũ igit circũ cibos venter se constringit, cæterũ cũ palpitatione quadã, vel tanq̃ conuulsione & tremore & vibratu, eiusmodi constrictionis opus vitiosum fuerit. Ac palpitationem quidẽ ventris clare sentimus, itemq; conuulsionẽ (singultũ.n. hoc symptoma nominant) noxã vero eius quæ velut tremor fit, non clare. Cæterum si ijs quæ dicemus animo eris attentus, id quoq; non magno negotio deprehendes. Ergo vbi à comedendo, nec clydon aliquis, siue fluctuatio cũ sonitu te infestat, nec inflatio, nec palpitatio vlla, nec singultus, sed difficultas aliàs F
insueta in ventre sentit, & veluti grauat is, ac laborat, † ac magis desiderat grauitatẽ infra deponi q̃ sursum ferri: } accedit præterea ructus quispiam, tũ displicentia quædam aliena † nec facile interpretabilis } in anhelitu adsequit: existimabis ventriculũ circa cibos constringi quidem, cæterum id veluti cũ tremore fieri. At qui veluti vibrans motus est, in concutiẽtibus rigoribus maxime est conspicuus, omnes animalis particulas occupans. Ac de his quidem fusius in libris qui hũc sequũtur agemus. In præsens ad quartã ventris facultatẽ excretricẽ propultricemq; veniendũ: Cuius quod quidẽ veluti priuatio est, in ilei quibusdã generibus cernit: Imbecillitas vero subinde in tardis excrementorũ deiectionibus incidit: Qui aũt eius veluti vitiosus motus est, tũ incidit, cum vel prius q̃ absoluta cõcoctio est, ad actionẽ proruit: vel absoluta ea cessat ac tardat: vel vna cũ aliquo iã dictorũ symptomatũ fit, aliter'ue quouis modo inæqualiter: vel tanq̃ impos sui venter in cibos irruit, minime tẽperato moderato'ue motu vtens, exẽplo eorũ qui in decliui currunt, nec sistere se valent. Ac vẽtris quidem, vt instrumentum concoctionis est, dicta symptomata sunt: Vt autem tum nutriri postulat, tum quod nutriat, non solum trahit, sed etiam eatenus retinet, quousque alterauerit & superuacaneum excreuerit, alium parem symptomatum numerum ceu similare corpus sortiet. Fortasse igit præstiterit omnia quę circa nutritoriam actionem symptomata incidũt percurrere, & quæ ventris corpori, & quæ cæteris particulis omnibus, insunt communia: quippe clarior ita legentibus disputatio fiet, illustriusq; docebit quod paulo supra est dictũ, Symptoma symptomatis causam esse. Atrophian enim, cum vnum symptoma sit, siue ea in toto fiat animali, siue in vna eius particula, multa præcedunt symptomata. Cum enim quod probè nutriendum est, & trahere ad se conueniens nutrimentum debeat: & id, quoad tum alterauerit tum assimilauerit, retinere: præterea quod superuacuum est pellere, est autem id Duplex genere, aut enim quantitate superuacaneum est aut qualitate: necesse omnino est particulã quæ atrophia laborat, vel vnius prædictorum alicuius occasione id pati, vel plurium. Nam siue diminute trahat, quod nutriat, siue nõ trahat, siue perperam trahat, atrophia particulam consumet: Siue id quidem quod nutriet, & quãtum & quale esse oportet suppeditat, cæterum symptoma aliquod in retentrice facultate incidet simile ijs quæ in ventre sunt dicta, atrophia tentabitur sic quoque. Quod si hæ facultates legitima fungantur actione, excretrix autem vis erret, plus scilicet quàm opus est vacuans, sic quoque gracilis nutrimentoq; parum fruens, particula reddetur. Iam alteratricis virtutis symptoma, quod veluti priuatio est (eam autem apepsian siue cruditatem vocari diximus) liquido patet, q̃ particulam gracilem efficiet. Quod vero eius veluti imbecillitas quædam est, quam bradypepsian voca- H
mus, spatio quidem longiore, sed tamen luculenter ipsum quoque aliquando gracilitatẽ inducet. Tertium vero symptoma, quod dyspepsiæ est simile, nõ gracilem *modo nutritionis desiderio, sed *etiam aliena specie particulam reddet, veluti in vocatis leucis & elephantiasi cernitur. Sanè aduertere hoc in loco animum, ac discernere conueniet, vtrum'ne succo aliquo affluente, an solidis ipsis ita affectis, mutatus color sit. Quippe si ex affluente est mutatus succo, alterius generis symptoma est, nec alteratricis facultatis error: Si autem tota particula per totam, qualem esse oporteat, talis non sit, alteratricis in eo virtutis id vitium est. Fit enim & in arquatis naturalis coloris mutatio, sed ea, nisi alteratricis venarum virtutis vitium aliquando est, separatricis actionis est symptoma. Vitiosus autem in singulis priuatim particulis color, si modo ex succo aliquo extrinsecus affluente non proueniat, ex alteratricis & concoctricis virtutis quam in se habent, vitiosa functione oritur. Ergo hanc atrophian, cum cacotrophia quædam id est vitiosa nutritio dicenda potius sit, à præsenti disputatione eximamus: Ad eam vero quæ nutritionis omnino est priuatio reuersi, illud admoneamus, tum ipsam symptoma esse, tum symptomatis aliàs alijs, quæ vel in attractrice, vel retentrice, vel segregatrice, vel alteratrice facultate incidunt, superuenire. Omnium vero horum

† Cop⁹ ita hũc locũ vertit. cupitq; celeriter onus vel per ĩfernas vel per supnas partes abiicere. quem sensum et Leonicenus habet. Linacrus vr̃ loco ipsius θᾶττον, legisse μᾶλλον.

† Al. δύσφορος .i. nec facile tolerabilis.

** *Hæ duæ uoces non sunt in græcis codicibus nec in vllo alio iterprete.*

A rum symptomatum, morbi sunt causæ. Finge enim diminute in aliquam particulam trahi alimentum, ideoq; eam non nutriri: omnino morbus aliquis diminutum hunc tractum præcedit. Siue enim particula ipsa imbecillius ad se ipsam nutrimentum trahat, oĩno sane intẽperata existit, morbus autem est intemperies: Siue bene temperata quidem sit particula, obstructio autem aliqua in digestionis instrumentis digestionem impediat, obstructio ipsa morbus est: digestionis impedimentum eius symptoma. Non solum autem singula symptomata percurrens, quę scilicet læsæ alicuius actionis culpa proueniunt, intelliges ꝙ ea omnino morbus præcedit, sed etiam id ex ipsa rerum essentia licet, citra inductionẽ colligas. Quippe Sanitatem actionis causam posuimus: Morbum autem læsionis quæ in actione est, causam: at vero Symptomata, de quibus nunc proposita nobis disputatio est, actionum esse læsiones diximus. Quare ex his propositis constat huius generis symptomatum morbos esse causas.

De Symptomatis, quæ in Affectibus Corporis consistunt. CAP. 5.

A.1.1.pr.par.cã. 569.col.4.h

QVod autem & duo quæ reliqua sunt genera, morbi præcedãt, & causæ rõnem respectu eorum obtineãt, id quoq; paulo infra docebimus, sed vbi totum de ipsis absoluerimus sermonem, auspicati rursus à symptomatis ijs q̃ in corporis consistunt affectibus. Sunt porrò B eorum primæ differentiæ numero quatuor: alia enim sunt visibilia, alia odorabilia, alia gustu apprehensa, alia tangibilia. Ac visibilia quidem in coloribus qui præter naturam sunt consistunt, idq; vel totius corporis vel alicuius vel aliquarum eius partium. Ac totius quidem corporis, veluti in arquatis se habet, præterea in hepatitide & splenitide vocatis morbis: ad hæc hydropum generibus quibusdam: Vnius vero particulæ, quẽadmodum tũ in lingua sola alienus color subinde aspicitur, tum in particulis quæ abscessuum vitio vel nigricant vel liuent. Pari modo in carbunculis, & erysipelate, & serpentibus vlcerum, & gangrænis, naturales colores immutantur. Sanè huius generis sunt vitiligo, leucæ, elephantiasis, aliaq; id genus: quippe hæc quoq; naturalem colorem mutãt. Iam in compluribus simul particulis vitiatum esse colorem in multis morbis videas: idq; vel circa crura magis, vel circa faciem, vel circa totum supernũ corpus, vel circa totum imum. Ac visibiles quidem differentiæ in ijs sunt contemplandæ. Odorabiles vero primum quidem in respiratu, ac difflatu: Voco autem quod circũdantis nos aeris per fauces attrahitur & rursus emittitur, respiratum: quod autem per totum corpus exhalat, difflatum siue perspiratum. Ergo quæ his accidunt grauecolentiæ, in hoc symptomatum constituentur genere: Post has vero in auribus, naribus, alis, & quæcunque vitij cuiusquam occasione putrescunt particulis. His amplius in ru-C ctu idem symptomatum genus licet inuenire, ipso scilicet vel fumosam, vel acidam, vel virosam, vel piscosam, vel aliam quampiam eiusmodi referente qualitatem. In gustabilibus vero qualitatibus laborantes ipsi symptomata conijciant: Quippe sudorem defluentem in os aliquando gustant: præterea eius quæ circa linguam est, saliuæ mutatam qualitatem: æque vtiq; vt sanguinem, quibus is quoquo modo per os vacuatur, alij quidem notabiliter dulcem, alij salsum, alij amarum sentiunt. Ad eundem modum & quę ex pulmone reijciuntur, & quæ ex ventriculo euomuntur, alijs hæc acida, alijs salsa, alijs amara, alijs dulcia, alijs austera, sentiuntur. Porrò sunt ex medicis nõ pauci, qui etiam sudores atque aurium præterea sordem gustu explorandam censent: quippe ex hoc quoq; aliquid coniectari. Iam tangibiles differentiæ, vbi naturæ modum excesserunt, in eiusmodi symptomatis numerandæ non minus sunt: veluti cutis dura, & distenta, & præarida: simili modo præhumida, vel rugosa, vel alia quapiam differentia tali prædita. Ergo ex his quæ iam dicta sunt, manifestum est, hoc quoq; symptomatum genus vniuersum à morbis ortum habere. Quippe colorum, halituum, & saporum differentias omnes, solidorum ipsorum corporum temperamenta sequi, in naturalibus libris didicimus: Ad eundem modum & tangibiles, multo etiam magis q̃ omnes quæ sunt prædictę, propterea quòd cum actiuis qualitatibus cõgeneres esse dixi, D vtpote quæ ad eiusdem sensus iudicium referantur: Etenim mollities duritiesq; tactu iudicantur, haud aliter quàm effectrices qualitates ipsis cognatæ. Quare quicquid in ijs alienũ à naturali est, id intemperiei acceptum fertur: æque vt quod naturale est, ex commoda temperie prouenit. At est omnis intemperies morbus: Quare omnia id genus symptomata, à morbis sunt oriũda. Quę vero ex influente quopiam humore cognata prædictis symptomata in particulis excitantur, alia obstructiones vel compressiones sequentia, alia trahentium & segregantium virtutum functiones male obitas, necesse est hæc quoque veluti fontem suæ generationis morbos habere. Ac iecinoris quidem obstructio, qui compositi & instrumentalis corporis est morbus, alieni coloris qui in arquatis visitur est causa. Cuiusq; vero similaris partis intemperies, quę ipsa quoque eiusmodi corporis morbus est, aliàs aliam eius facultatem impedit, vel eam quæ trahit, vel eam quæ excernit, vel aliam quãpiam: quarũ occasione cum parum æqualiter riteq; humores in corpore fluant, particulæ aliàs aliæ in colore, halitu, sapore, omnibusq; tangibilibus differentijs, alterãtur. Quin etiam quodcunq; reliquum est symptomatum genus, siue id in vocibus sit & sonis qui in animalibus exaudiunt, siue in ijs quæ à corpore excernunt in eo've detinent, nihil nõ à morbis natũ est, vel ab ipsis continẽter, vel symptomate aliquo interueniente. In vocibus enim, morbi qui in ore, faucibus, arteria aspera, pulmone, & thorace sunt, symptomata faciunt: clangoribus. s. quibusdam

tremulisq;

tremulisq; ac raucis ędendis vocibus. In alijs vero quibusdam animalis particulis sonitus & murmura & trismi id est stridores aliaq; eiusmodi, partim quidem ex instrumẽtorum angustia vel indebito motu, partim ex flatuosi spiritus abundantia, aliquando etiam ex horum aliquibus, omnibus've simul coeuntibus cientur. De quibus plenius inter symptomatum causas agetur. E

De Symptomatis quæ consistunt in Excrementorum Mutatione. *CAP. 6.*

QVæ vero vel à corpore excernuntur, vel in eo præter naturam detinentur, ea quoq; in primas treis diducuntur differentias: Vtiq; aut totis substantijs, aut qualitatibus, aut quantitatibus, à naturali statu egressa. Succedunt autem omnino morbis, vel continenter, vel alijs symptomatis intercedentibus. Siquidem sanguinis profusio toto excretæ substantiæ genere pręter naturam est: Ea vero vel vulnerato, vel perrupto, vel ore tenus recluso, vel eroso sanguinis vase incidit. Porrò horum vulneratio, ruptio, & erosio, proprij similarium partiũ morbi sunt: Reclusio, instrumentalium: quæ ipsa modo ex complectendi functione imbecilla, modo expultrice immodice cõcitata, modo ambabus simul læsis, ortum habet. Simili modo fluxus muliebris vel propter iam dictarum actionum symptomata fiet, vel ꝙ totus sanguis tenuis serosusq; est redditus. Est vero & id symptoma, cuius etiam multiplex habetur ortus: Est nanq; vel sanguificę virtutis, vel eius quæ tenue & serosum separat, vel eius quæ excernit, operis frustratio: Incidere autẽ aliquando potest, & retentrice ipsa immodice opus suum vrgente, & cute ipsa spissata, & renibus occlusis. Ad eundem modum & sudores immodice digeri vel indebite retineri, aut propter cutis aut propter aliquem dictarum virtutum affectum, aut ipsam humorum naturam, necessario cõtinget. Sanè constat ꝙ in omni huiusmodi sermone, disiunctiuis coniũctionibus vtimur. Omnino enim cuiq; dictorum symptomatũ, vna quæpiam est causæ ratio: nihil tamen prohibet duas, & tres, & simul omnes vnà concurrere. Non latet autem nec ꝙ dysuria, & ischuria, & stranguria, & quem hydropen in vas vrinale, alij diabeten, aliqui diarrhœan in vrinam vocant, ex hoc genere symptomatum sint. Iam ꝙ eorum quę præter naturam excernuntur, & colores, & odores, morbos necessario sequantur, nihil opus est ostendamus: si modo nullum talium sine intẽperie prouenit. Patet autem & quod propositum à nobis est, clare esse demonstratum omniem symptomatum naturam morbos præcedere: fieriq; non nunquam symptomatum quæ deinceps sibi succedant, veluti seriem quandam: A morbo quidem ipso primum, ab hoc vero secũdum, dein rursus post hoc tertium, ac ab isto deinde quartum. Verum hîc attendendum diligenter est, vt accurate distinguantur ab operibus symptomata: sæpe enim ita similia inter se sunt, vt & symptoma putetur opus, & opus symptoma. Ac nisi quis in hoc sano sit iudicio, ex ijs in quibus ipse fallitur, nostram disputationem calumniabitur. Quippe si naturalium excretionum (sic autem vocãt eas quę sanis accidunt) vel quantitatem, vel qualitatẽ, vel genus ipsum substantię, pro scopo sibi proponat, deinde huc intuens, symptomata iudicet, subinde falletur. Quippe sudor aliquando multo amplior ꝙ̃ pro naturæ modo, vel alui deiectio, vel vrina, ęgrotãtibus incidit, non solũ nulla actione lęsa, sed etiam cum virtutis robore & prouidentia de animalis salute. Aliqua enim quamuis ẽt toto genere præter naturam sint, veluti sanguinis per nares profusio, vel vomitus, vel sanguinis deiectio, vel hæmorrhois, vel aliud eiusmodi, tamen præter naturam adhuc nõ sunt, si modo tempestiue fiant. Fiunt autem tempestiue, cum id quod contristat, expellitur. Stãte igitur de quo inter initia cõuenit (nempe ꝙ symptomata actionum læsiones sint) nihil eorum quę ad animalis cõmodum fiunt, ex hoc genere symptomatum est: opus nanq; naturæ vnumquodq; eorum potius est, ꝙ̃ læsio aliqua. At alteri fortassis symptomatum generi, quod scilicet præter naturam est affectuum, omnia talia subijciat quispiã: omnino enim diuisam esse in quacunq; animalis parte venam aliquam, aut eatenus reclusam quoad sanguinem quẽ prius retinuerat profundat, naturalẽ affectum non esse. Quanquam hic quoq; alui fluorem aut vrinæ copiam docere non possit affectibus præter naturam omnino succedere: sanguinis nanq; profusiones, & vomitiones, toto genere præter naturam esse dicet quis: non tñ aut eam quæ per ventrem, aut vesicam, aut vterũ fit excretionem, toto genere præter naturã esse. H

Fortasse vero dubitauerit quispiam & de sudore ceu nec ipse naturę lege incidat: quippe quod Diocles etiam docere tentauit. Videtur autem dura esse opinio & præter rerum euidentiam, tametsi eam maxime probabiliter confirmet. Ac de talibus quidẽ posthac aliqñ fortasse agetur, perpauca.n.sunt de quibus ambigit. De reliquorũ vero symptomatum tota multitudine abũde est disputatũ: finiẽdusq; iam hic liber est.

Si quis enim exrecitatus in ijs quæ confessa sunt fuerit, facilius de ijs quæ in dubio sunt, iudicium consequetur.

Galeni

A.t.i.pri.pt.cã. 570.col.1.a.b

GAL. DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBRI TRES

Thoma Linacro Anglo interprete

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Symptomatum recenset Causas, quæ in Sensuum Instrumentis, & in ipso Fonte Sensus, consistunt.

Quotuplicia sint Symptomata. CAP. 1.

B

Causas symptomatum in his libris contemplabimur, eundem sequentes disputationis ordinem quem de ipsorum differētijs proposuimus. Sunt igitur symptomatum genera in totum tria. Quorum de eo primum disputauimus, in quo læsam esse actionem diximus: ita nimirū intelligere lectorem censentes, etiam si prorsus perijt. Cum autem duplices genere actiones sint, aliæ naturales, aliæ animales, ab animalibus incepimus: easq; trifariam diuisimus, in sentientes, motiuas, et quas appellauimus rectrices. Ergo in sentiēdi actionibus, triplex incidit symptomatum differentia: vna, cum ipsum primum sensus instrumētum est male affectum: altera, cum sentiendi facultas: & tertia, cum aliquid eorum quæ primo sentiendi instrumento subseruiunt, male habet.

De Symptomatum Causis in sensu Visus. CAP. 2.

A.l.de me.cor. c.1.c.1.557.g

VEluti in oculo primū sentiendi instrm̄, crystallinus est humor: quippe quē solum à coloribus alterari monstratū est. Sentiens vero facultas, quæ à cerebro per neruū inde porrectum C ad crystallinum peruenit. Ad subseruiendum aūt huic, reliquæ oēs quę in oculo habent particulę sunt cōditę. Itaq; ēt vno quolibet ex p̄dictis male affecto, vel male videbit animal, vel p̄rsus nō videbit. Ac crystallini quidē humoris morbi in octo intēperamentis cōsistūt: Facultatis aūt morbi, in eo q̄ vel neruus, vel cerebrū male sit affectū. Sunt porrò & horū vtriusq; vt similares particulæ sunt, octo morborū genera: vt instrumentales sunt, tum obstructiones, tum alienorū innixus, siue compressiones, aliaq; quæcunq; ex humorū influxu molem præter naturā attollunt. Vnitatis vero diuisio, super oīa quę prędicta sunt, tum similarium tum instr̄alium particularum cōis est affectus: non cerebro modo aut neruo, sed ēt crystallino humori incidere potens. Huic aūt trāsferri ac sede moueri, instr̄alis morbus incidit. Quanq; trāslatio, siquidem ea versus angulū maiorem minorem've est facta, nihil quod æstimandū sit, incommodi affert: Sin sursum deorsum've inclinat, duplicia quæ vīr omnia apparere facit. Atq; hi quidē sunt, tum primi visus instrumenti, tum eorum q̄ illi facultatem subministrāt, morbi. Eorum vero q̄ vsum aliquem ei conferūt, hi: Si vel in foramine rhagoidis, vel ēt eo qui inter hoc & crystallinū est loco, humor spiritus've tātus cōstiterit, q̄tus primo visus instr̄o ad internoscēda sensibilia sit impedimento. Ad eundem modū corneæ quoq; tunicæ particula ea quæ pupillæ antestat, visum impedit, siue ea per se, siue alia quapiā D rōne à naturali habitu est remota. Ac foramen quidem rhagoidis, quatuor modis à naturali statu mutat̄: nempe vel ampliatū, vel imminutū, ~~vel in aliquā parte detort~~, ~~velūm~~ ruptū. Verū ampliatio siue à natali sit, siue post accedat, semp visui incōmodat: Imminutio q̄ vtiq; à natiuitate incepit, acutissimi visus est occasio: q̄ vero post incidit, mali: Reliquorū vitiorum neutrū, neq; si à natiuitate, neq; si post incidit, quicq̄ quod æstimatione dignū sit, visui officit. Iam. n. subinde vidimus ex parua rhagoidis procidentia, detortā pupillam, postq̄ cicatrice est inclusa, nec tn̄ hoīs visum fuisse impeditū: vbi. s. ante se corneæ particulā splendidam inculpate habuit: atq; hæc quidē experientia ipsa docuit. Sanè causa pp quā amplitudo foraminis ad perspicaciā visus semper sit noxia, angustia non semp, æstimatione non indigna est. Vr̄ aūt mihi neruus is qui à cerebro ad oculū pertinet, quē ideo Porum siue meatum Herophilus appellat, q̄ eius solius foramen clare cernitur, sensibilis esse spiritus via. Eoq; vbi altero oculo conniuemus, alterius pupillam dilatari contingit, tanq̄ in vnum solū commeante spiritu, qui prius in duos est dispertitus. Itaq; etiā hoc maxime signo intelligit̄, an suffusi compūcta suffusione visum recepturi sint, an non. Quippe quibus altero oculo cōniuentibus, alterius pupillā dilatari contingit, ijs si cōpunctio administretur, recipiēdi visus fiducia est: Quibus non dilatat̄, horū nemo vnq̄ reuidit, neq; si minimo cū dolore ac cōmodissime ijs est administrata compunctio. Ex his oībus liquet, confluere ad oculos à cerebro spiritum

A.l.3. f. 3. t.1. c.1. 220.c.d

animalem,

animalem, tum in cryſtallinum ipſum humorem, tum vero locum omnem qui illi anteſtat, quem E
ſcilicet rhagoidis foramen determinat. Vbi igitur amplior reddita eſt pupilla, ſiue id ex prima ſta
tim formatione, ſiue poſtea contigit, parum commode tota animali ſpiritu impletur. Fundi igitur
diſſoluiq; ac diſſipari cogitur. Sicut contra in minore pupilla colligit, cōſtringitur, ac denſat ſpiri
tus. Atqui demſtatum in libris de particularum vſu eſt eius collectionē ac conſtrictionem, ad ſen-
ſus bonitatem illi conducere: contra, diſſolutionem ac diſperſionem ad ſenſus noxā cedere. Quî
igitur fit ꝙ pupilla morbi vitio non naturâ minor reddita, multo deterior efficitur quàm medio-
cris? an quia vitioſos affectus ſequitur, quorum culpa neceſſario peius cernit oculus ſic affectus,
non propter pupillæ anguſtiam? Quî nam igitur hi ſunt affectus? nam hoc etiam diſputatio re-
quirit: Vnus quidem ipſius rhagoidis tunicę tantum: alter humoris tenuis, qui medio loco inter
ipſam rhagoidem & cryſtallinum humorem habetur, effuſi. Ac tunicę quidem ſolius affectus, ex
tenſio relaxatioq; ſunt: qualis vtiq; in extrinſecus poſitis articulis ſubinde cernitur, cum ligamen-
ta redundanti humore ſunt perfuſa. Humorum vero vitium in defectu conſiſtit: cuius occaſione
rhagoides vacuato interno eius loco in ſe concidens, cōtrahitur ac rugatur, atq; idcirco pupillam
imminuit. Deterius ergo aut nihil omnino ex talibus affectibus cernere contingit, non vtiq; pro
pter pupillæ paruitatem, ſed propter humoris deſiderium. Monſtratū enim eſt in ijs quæ de viſu, F
tum in libris quos de vtilitate particularum, tum quos de Hippocratis & Platonis placitis ſcripſi
mus, cryſtallinum humorem munimento aliquo indigere, quo externum ſplendorem ſine offen
ſa ſuſtineat. Vnum igitur munimentorum eius & is humor eſt, cum eo etiam ꝙ ſubſtātiæ cryſtal-
lini humoris non nihil cōducit. Vbi igitur parcior redditus hic humor eſt, & cryſtallinus ipſe ſic-
cior efficitur, vtpote iam humore à quo largiter imbuat, defectus: & rhagoides tunica in ſe con
cidens, ſpatium quod inter ipſam & cryſtallinum intereſt, anguſtius efficit. Itaque fit, vt cum co
gatur cryſtallinus humor paruo interſtitio cum externo ſplendore commercium habere, perſimi
lem patiatur affectum ijs, qui Solem nictando cōtuentur: horum enim aliqui occæcati ſunt: om-
nes vero ita læſi, vt vix recuperarint priſtinum viſum. Quippe monſtratum nobis eſt, fieri non
poſſe, vt ſplendidam lucem inoffenſe toleret viſus inſtrumentum: eoq; factum eſſe vt rhagoides
tunica quæ nigra ſimul & cœrulea eſt, illi ſit prætenta: quòd ſcilicet hi colores viſum, vbi à ſplen-
dida luce laborat, maxime conſolentur. Atque hæc quidem cauſa eſt, cur imminutus is qui in pu-
pilla eſt humor, tum deterius cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi, ſit oc-
caſio: eoq; maxime inſanabilis eſt eiuſmodi oculorum morbus. Alter affectus qui propter hu-
morem rhagoidis, minorem reddit pupillam, minus illo eſt noxius: difficilius nanque eſt ſimila- G
rium corporis particularum cuiuis cum ſiccata eſt, humiditatem reſtituere, q̃ eam cum humecta
eſt, ſiccare. Atq; hæc quidem medendi rationem quodammodo iam attingunt. Dicamus autem
quod à primo eſt propoſitum. Mala quidem eſt pupillæ paruitas quę pręter naturam accidit, bo
na quæ cōnaturalis eſt. Laxitās aūt eius {ſeu amplitudo} nec quæ naturæ lege habetur, bona eſt,
nec quæ præter naturam eſt: Cæterum minus mala eſt quàm anguſtia. Quippe laxitatis generan
dæ cauſa (vt ſic dicam) coniuncta, tenſio rhagoidis tunicæ eſt: Sicuti paruitatis, eiuſdem relaxa-
tio. Quoniam autem duplici ratione tenditur, cum vtiq; ex ſuapte natura id patitur, vel ſiccata vt
corpus ſimilare, vel humectata vt inſtrumentale: ſiccitas quidem eius difficile ſanabilis eſt: humi-
ditas non etiam. Siquidem phlegmonæ, & ſcirrhi ſiue durities ſenſu carentes, & abſceſſus, & alij
id genus morbi, inſtrumentalium ſunt partium, ex ſuperuacuis humiditatibus oriundi: quos
omnes, ſi in rhagoide cōſiſtant, peritus medicus nō magno negocio ſuperabit. Sanè accedit rha-
goidi nō nunq̃ etiam ex accidenti tenſio, à multitudine ſcilicet ſubiectorum humorū nata. Quip
pe cum veluti vter veſica've, ijs quæ inter ipſam & cryſtallinum humorem aceruantur eſt imple-
ta, in omnem partem diſtenditur. Qm̄ autem nō ſolum qui in foramine rhagoidis ſint, morbos
diſputatio percenſuit, ſed etiam aliquos ipſius rhagoidis commemorauit: ſuperq; qui tenuis ſub H
ea ſint humoris: ſequens fuerit, quæ reliqua in ipſis ſunt perſequi, quorum vitio vel impeditur vi
ſus, vel omnino aufertur. Ergo ex ijs qui in tunica rhagoide conſiſtunt, ac viſui obſunt, vnus ad-
huc morbus reſtat, tam ſimilarium q̃ inſtrumētalium partium communis: Is eſt vnitatis diuiſio:
Quæ vtiq; in hac particula, tum vulnus eſt, tum vlcus. Cum igitur tale vitium magnum eſt, ita vt
& valenter diuidatur rhagoides, & profundatur extra eam tenuis humor, ac iam corneam contin
gat, neceſſe eſt incidant hoc caſu incommoda duo: tum vt concidat ſuper cryſtallinum humorē
tunica rhagoides: tū vt ſpiritus à cerebro in pupillam totus non perueniat, quoniam per vulnus
effluat. Quòd aūt non ſolum ambo hæc coeūtia impedimento viſui ſint, ſed etiam eorum alterū,
ijs qui prædicta non negligenter legerunt, manifeſtum arbitror. Mihi vero tempeſtiuū iam fue
rit ad tenuem humorem cōuerti: De quo ſupra dictū hactenus ſaltem eſt, ꝙ ſiue eius plus ſiue mi-
nus iuſto eſt, viſum lædit. Quòd aūt etſi aut craſſiori aliquādo ſit conſiſtentia, aut colore quodam-
modo alieno, ſic quoq; ſymptoma aliquod circa videndi actionem excitabit, id dictum prius non
eſt, ſed iam eius dicēdi eſt tempus. Ergo hic humor ſi craſſior q̃ prius erat, eſt redditus, tū perſpica-
ciam viſus adimet, tū ne longinque videat efficiet: ita vt nec quæ longe poſita ſunt cernant, nec
q̃ prope ſunt admota, exacte perſpiciant. Sin vehemēter craſſus eſt factus, veluti in ſuffuſionibus
euenit,

A euenit, vtiq; videre hominem prohibet. Quod si totum foramen à crasso illic consistente corpore obtenebratum non sit, sed aliqua pars eius pura superſit, vtiq; per illam, quæ extrinsecus sunt singula per se sola nihilo deterius q̃ ante videbunt: non tñ similiter vno tẽpore multa, ꝙ. s. angustior q̃ ante factus sit visionis conus. At si in pupillæ centro exigua suffusio constiterit, partibus q̃ circa sunt manentibus puris, omnia ijs qui sic sunt affecti, veluti fenestras habere vñr: quippe quod in medio non cernitur, quasi excisum videt. Iam si diuulsa, nec inter se cõiuncta crassa corpora in iam dicto humore fluitant: ijs qui sic se habent, tanq̃ culices quidam foris obuersari, videanẽ, imaginatio præbetur. Sæpenumero vero ex crassiore quoq; humoris consistentia, tanq̃ idolum aliquod sibi appareat, imaginantur. Porro eiusmodi idoli apparitio, postquam à somno surgitur, plerunq; incidit, potissimum pueris, & ijs qui plusculum vini biberunt, aut aliàs capite sunt impleto. Quod si colore immutatus sit humor, qui inter crystalloidem & rhagoidem habetur, si quidem ad fuscum inclinet, veluti per nebulam fumum've hominem videre faciet: sin ad alterum vllum colorem vergat, eius nimirum phantasiam visibilibus impartietur. At si inæqualiter vel à naturali consistentia, vel colore recessit, quæcunq; eius pars sic affecta, ad pupillæ locum peruenerit, similem etiam sibi imaginem in visibilibus repræsentabit: quippe illius, tum colorem, tum consi-

B stentiam, tum figuram foris se videre homo putabit. Ex hoc symptomatum genere, sunt tum ea quæ suffusi imaginantur, tum quæ de ijs, quibus vel‖sanguis ex naribus profluxurus est, vel qui vomituri sunt, ab Hippocrate sunt scripta. Iam vero quibus adeo perfectus sincerusq; visus est, vt eum ne vel minimum sensibile fugiat, exhalationes vero quæpiam à ventre ascendunt, potissimum vbi non probe concoxerunt, similia ijs quæ suffusis symptomata incidunt: quippe purissimus natura tum crystallinus humor ijs est, tum hic ipse aquosus de quo nunc agimus. Magnitudo autem symptomatum in his, pro magnitudine passionis semper respondet, non solum in ijs de quibus paulo ante agebam, sed etiã in omnibus quæ prædicta sunt: Verbi gratia, Similarium partium intemperies si paruæ sunt, paruam noxam actioni afferunt: Sin maiores habentur, actioni ad portionem nocent: Sicut quæ plurimum à naturali statu excesserunt, omnino actionem tollunt. Æque vero & quæ de qualitate & consistentia & colore aquosi humoris sunt dicta, si paululum à naturali statu sunt mutata, paruã etiam actioni afferunt noxam: Sin longius recesserunt, pro modo vitij sui etiam actioni incommodant: Sicuti cum plurimum à naturali sunt aliena, omnino actionem adimunt. Ad eundem modum & quæ de rhagoidis ruptura & pupillæ magnitudine sunt dicta, vel paululum aliquid actionem impediunt, vel amplius, vel omnino. Simili mo-

in Prog. cõ.3.t. 30. & 33. 4ª. 210.c.&.211.a

C do & animalis spiritus vel ad vnguem purus est, qualis æther, vel nebulæ ritu humidus ac turbidus. Præterea in modo substantiæ, vel plus eius habetur, vel minus: Ac si quidem multus est & æthereus, etiam quæ longissime absunt, videt, ac perfecte discernit: Sin paucus est & purus, quæ propè sunt exacte dignoscit, quæ procul absunt non videt: Quod si humidus simul multusq; est, longissime quidem videt, sed non exacte: Sicuti ẽt si humidus simul exiguusq; est, nec exacte nec longissime videt. Et de hoc quidẽ, vt ad rem propositam, hæc abũdæ. Corneæ vero tunicæ pars quæ pupillæ antestat, & cum crassior, & cum spissior, & cum humidior est facta, visionem lædit: Ad eundem modum si colorem suum mutauit, & si vlcus maiusculum in se habet, & si quid eorum quæ extrinsecus illi præiacẽt inauctum obscuritatem affert. Ac crassior quidem & spissior cornea hebetudinem visus creat: Humidior aũt, siue vt instrumentum est siue vt similare corpus, non solum visus hebetudinem affert, sed ẽt vt quasi per caliginem, vel nebulam, vel halitũ quempiam, vel fumum cernatur efficit. Si vero humores non multi, sed colore mutato sint, pro eorum natura error in visu respondet. Proinde qui regio morbo laborant, pallida omnia videre se putant: †Quibus autem ex plaga ruptæ recẽter sunt in prima tunica venæ, rubra. Vlcus vero maiusculum, non solum eo ꝙ superuacuum contrahit humorem, visionem lędit, sed ẽt ꝙ exiguo in-

†Qui uero hyposphagma patiuntur. interpres ãt descripsit morbum.

D terstitio crystallinum cum externo lumine committi cogit. At si descendat introrsum quod ante pupillam est vlcus, ẽt aliquid aquosi humoris foras effundit: proinde is qui sic est affectus, in summum cæcitatis discrimen adducitur: Eoq; fit vt qui in parte corneæ quæ pupillę prætenditur, vulnus acceperunt, si id vulnus introrsum descendit, magna ex parte occæcentur. Cæterum incredibile quiddam nec fieri vulgo solitum in puero vidimus, qui stilo in pupillæ loco fuerat compunctus. Nam cum statim effluxisset aquosus humor, tum pupilla ipsa minor est reddita, tum tota cornea apparuit rugosior: cæterum sanatus, postea recte vidit, collecto scilicet paulatim eo qui effluxerat humore. Verum hæc rara sunt: cæcitates aũt eiusmodi vulneribus plerunq; succedunt: sicuti etiam omnibus iam dictis causis, vbi scilicet plurimum sunt inauctæ. Nam siue vehemẽter spissa, siue ad summum crassa, siue immodice humida, cornea est effecta, omnino tenebram visioni offundit: ita vt qui sic est affectus, prorsus non videat. Et quid quęso miri si prędictorũ singula cum inaucta sunt, visum animali adimunt, vbi ipsa sola cornea rugata aliquãdo similem noxam affert? Incidit hoc vitium ijs qui ad vltimum peruenere senium. Sanè consideranda hoc tempore diligenter est pupillę magnitudo: Quippe quæ si minor est facta, etiã aquosus humor in ijs est imminutus: Sin ęqualis sibi permanet, corneę solius vitium est. Verũ eiusmodi discrimina pręsens opus nõ requirit. Corneę vero tunicę morbi, si magni sunt, prorsus visum impediũt: & maxime

xime cum vel phlegmone vel suppuratione laborans, vel insensibili duritie obsessa, aliud've tale E
quippiam passa, veluti instrumentalis pars, humidis morbis afficitur. Ac corneæ quidem tunicę morbi qui visum vitiet, tales & tot incidunt. Membrana vero adnata vbi phlegmone laborat, ex accidenti visus actionē impedit. At in ijs quæ græce vocantur chymoses, præterea in pterygijs, non ex accidenti, sed iam ex prima ratione, pupillam obtenebrāt. Ad eundem modū magnæ palpebrarum phlegmonę tumoresq;, si qui super has pręter naturam orti, eò magnitudinis venerūt, vt pupillæ vmbram offundant. Atq; hæc omnia aut non videndi, aut male videndi sunt causæ.

De Symptomatum Causis in Auditus sensu. CAP. 3.

ET de oculis quidem satis hæc sunto: quippe exempli magis causa, q̄ vt singula membratim persequeremur, de his disputauimus: cum sit mihi institutū ad præsens per generaliores sermones, methodum indicare, qua vsus quispiam, symptomatum causas inueniat. Qm̄ aūt non solum methodos ipsas nouisse oportet, sed ēt multifariam in particularibus exercitari, quod facere omnibus in promptu non est, idcirco qualem fieri modum exercitationis oporteat, in oculis nūc ostendi. Ergo ad eius exemplar, reliquæ sentiendi potentiæ sunt adeundæ: ęstimandaq;, in vnaquaq;, tum primū eius instrumentū, tum cętera quę illi vsum aliquē præstent. Ad hæc discernendum, ceu paulo ante est dictū, qui'nam ipsius potētię laborantis sint morbi, qui'nā instrumentorū F
cuiusq;, cuius culpa lædi functionē contingit. Siquidē audiēdi grauitas, & surditas, aut propter aurium ipsarum particulam aliquā, aut pp̄ neruum qui in has à cerebro pertinet, aut propter cerebrum ipsum, in ea .s. parte læsum vnde neruus exorit̄, animali incident. Atq; in neruo quidem & cerebro vitia sunt, similiter ijs, quæ in oculis: quæ vero in reliqs particulis sunt, ad portionē quidem, non tn̄ oīno similiter lædent. Quā.n. habet in oculo crystallinus humor rōnem, hanc habet in auribus audiendi meatus finis, vbi neruo dilatato coniungitur: omnia vero quę extra hunc in anfractu meatus sunt, ijs quæ prędicta in oculo de crystallino sunt, ad portionem se habent. Itaq; ēt morbos eorum huc transferri ex illis conueniet: Similarium quidem corporū, qui in intēperie & continuitatis solutione cōsistunt: Meatus autem ipsius, obstructiones, siue hæ tumoris alicuius præter naturam ipsarū particularū occasione, ipsum meatum obstruant, quemadmodū abscessus, & phlegmone, & insensibilis durities, & œdema: siue propter tumorem aliquem acquisititium: vel deniq; quisquis præter naturā sit, qualis in meatu sæpe orit̄, porosa quapiam in eo carnosa've substantia enata. E numero eorū quę meatū obstruunt, et sordes sunt, quę in auribus colligi solēt.

A.l.3.f.4.c.1. &.3.fo.235.b

De Symptomatum Causis in Gustu & Odoratu. CAP. 4.

TAnq̄ igit̄ in ijs particularum ratio symptomatū indicauit causas, ita & in lingua & naso indicabit: modo in ijs quoq; tum primam sentiendi particulam, tum reliqua, quę totum instrumentū complent, nouerimus. Mōstratū sanè est linguā eò q̄ duabus facultatibus, sensui voluntatiq; subseruit, duas quoq; actiones habere: nunc autem eam veluti sentientem consideramus. Odoratus vero sensorium ipsos cerebri esse ventriculos indicauimus. Ac gustandi quidē sensus symptomata sunt, tum omnino nihil saporum sentire, tum nō legitime sentire. Cum autem non legitime sentire (vt monstratum est) dupliciter intelligatur, aliàs cum diminute sentitur, aliàs cum vitiose: Diminute quidem gustare, in visu amblyopiæ id est visus hebetudini, in auditu barycoiæ id est audiēdi difficultati, portione respondet: Vitiosæ aūt gustare, est veluti cum oculis, colore, figura, magnitudine, vel situ mutata videntur: hoc in auditu, obauditio nominatur. Porrò morbi prędictorum symptomatum, vel quæ in gustādi actione, vel quę in potentia incidunt, partim in similari linguę substantia & tunica qua inuoluitur sunt, partim in neruis mollibus, partim in loco cerebri, illo præsertim vnde hi nerui originem habēt. Ac reliqui quidem prędictorum omnium morbi in manifesto sunt. Lingua vero vitiose sapores sentire solet, cū extraneo humore est impleta: quo casu, quę gustant̄ omnia vel salsa vident̄, vel amara, vel alia quapiā aliena qualitate dicibili indicibili've affecta. Tanq̄ enim in suffusis visiua vis foris se cernere iudicabat ea quę in ip- H
sis oculis inerant: itidem gustandi facultas ea quę sunt in lingua, sensibilibus imputat, In arquatis quidem bilis amarorem non linguę esse ipsius, sed eorum quę gustat deputans: in alijs vero quibusdam affectibus salsuginem acorem've edulijs ipsis inesse imaginās: scilicet succo qui extrinsecus accessit, vitiosum linguæ succum, qui prius quieuerat, excitante mouenteq;: gustādi autem vi non eum qui accessit, sed eū qui in se redundat, sentiente. Raro sanè accidit, sed tn̄ aliqn̄, vt lingua ex gustandi perfectione prius q̄ aliquid gustet, succos quos in se habet, sentiat. Simile huius symptoma est, vbi in stomachicis affectibus, suffusionis imaginatio oculis incidit: vel sonitus auribus cum nihil extra sonet, sed motus ipse circa cerebri membranas imaginationes creet: vel odoris in naribus, ab succo aliquo in his contento. Sed qm̄ de naso meminimus, qui duplici facultati veluti lingua subseruit (quippe qui & odoratus instrumentorum & respiratus veluti finis quidā est) non alienum sit de hoc quoq; sicut de prædictis egisse. Si enim accidit in eo morbus aliquis, qui eius meatum vitiet, aut deterius sentiet odores odoratrix vis, aut omnino non sentiet. Ergo si vel vehementer sit contusus, vel polypo vel tumore aliquo pręter naturam laboret, spiritus viam occludet. Huius generis est & si qua circa internā eius membranā incidit phlegmone. Quin etiam quęcunque in aliqua parte ossium colatoriorum, aut etiam in cerebri inuolucris, aut ipsis ossium foramen-

A.l.3.f.6.c.2. 244.f.g

A foramentis obstruũt, hæc quoq; odoratricem vim impediũt: atq; hoc magis si in processibus cerebri, qui ad has perueniũt particulas, fiant. At in catarrhis, & coryzis, et deniq; ijs quibus ab æstu, frigore, vel humore oppleti priores cerebri ventriculi sunt, non locorum modo qui istic habẽtur obstructio fit, sed ẽt tum spiritui ipsi qui in ventriculis est, tum cerebro, quod hos continet, intẽperies quædam accedit. Iam compressiones & diuisiones notabiles cuiusuis prædictarum particularum, tum non legitimum odorabilium sensum, tum odoratus priuationem inducunt. Vitiosus vero erransq; sensus hoc loco fit, propter vitiosum aliquem qui in eo continet̃ succum, qui.s. mali odoris aliquid exhalans, ascendentes ab odmotis corporibus ad odorãdi facultatem halitus obturbat: Taleq; est in hac facultate hoc symptoma, quale arquatis in gustatrice accidere est dictum.

De Symptomatum Causis in sensu Tactus: Ac cur Seorsum vel Sensus vel Motus aliquando deperdatur. *CAP. 5.*

QVoniam autem de sensibus, qui in proprijs & sibi addictis animalis partibus exercentur, abunde diximus, age nunc de eo qui omnibus qualitercunq; sentientibus est communis (quem vtiq; tactum vocant) agamus. Sũt igitur huius quoq; ad aliorum portionẽ symptomata. Vtitur autem is non proprijs appellationibus, sed cõibus, sicut etiam prædictorum ali-
B qui. Neq; enim aut in gustatrice, aut in odoratrice vi, tale aliquod nomen habemus, qualia sunt in visiua virtute, amblyopia id est visus obtusus, & cæcitas, & parorasis quędam id est visus prauitas: In auditrice vero barycoia id est grauis auditus, & surditas, & obauditio siue obauditus: nihil.n. hoc in loco interest, quibus nam quiuis pro arbitrio vtatur nominibus. At hæmodię siue dẽtium stuporis, tum nomen, tum symptoma vnius tangendi est virtutis: cæterum hoc tam in ore ꝙ in dentibus post acidos & acerbos cibos, incidere maxime cõsueuit. Torpor vero qui ex tam motus ꝗ sensus difficultate est compositus, in toto corpore & maxime in artubus, manifeste videtur à frigore & compressione neruosorum corporum incidere: ad hæc etiam à torpedinis marinæ contactu. Si autem sua sponte nulla tali causa precedenti incidat, oĩno vita deses, & ciborum vel crassorum vel lentorum abundantia, vel consuetæ alicuius vacuationis suppressio, necessario antecessit. Ac continens quidem, siue contentiua, siue proxima, siue quomodocũq; alio vocabulo libeat appellare, huius symptomatis causa est, talis quispiam in neruo affectus, cuius occasione à principio ad ipsum virtus transmitti prohibetur. Porrò prohibet̃, si quidem meatum aliquẽ neruus habet, qualem qui ad oculos descendunt manifeste habere cernuntur, vel ex obstructione, vel compressione: si autem non habet, ex constipatione vel frigore vel cõpressione. Atq; ꝙ animalis qui-
C dem virtus, siquidem meatum aliquem tanꝗ certam viã à cerebro per neruum habet, hoc obstructo impedietur, cuiuis arbitror pateat. Quin etiam ꝙ compresso extrinsecus neruo, angustia meatui eius continget, ne id quidem vllum lateat. Quòd aũt & si nullus sit meatus, sed, tanꝗ per aquã vel aerem Solis radij transeunt, sic principij vis per ipsum corpus neruorum permeat, cum hi ad crassiorem habitum sunt mutati, transitus impedietur, nec id mihi longius probationibus egere videtur, recordanti præsertim ea quæ in aqua & aere eueniunt. Quippe in aere nebula & fumus & nubes, in aqua lutum & limus, Solis splendorem, quo minus per ea syncerus procedat, impedimento sunt ac vetant. Ad eundem igitur modum & neruus, si crassiore habitu & duriore ꝗ pro sua natura sit redditus, virtutis transitum prohibebit. Sanè crassiore habitu erit, si vel glutinosis vel crassis alatur succis, vel violento frigore sit stipatus. Si aũt à duro aliquo corpore quod illi extrinsecus innitatur pressus sit, ne sic quidem virtutis transitum nõ morabitur. Proinde nerui qui vel funiculis vel manibus sunt constricti: & qui ab externo aliquo quod vel phlegmone sit obsessum, vel cum sensus noxa duratum (scirrhum vocant) premũtur: & qui aut luxatis aut fractis ossibus angustantur: oẽs principio quidem torpent, postea vero oĩno sensus motusq; expertes fiunt. Et vocatur quidem eiusmodi neruorũ vitium græce Paralysis, id est {neruorum} resolutio. Quę
D cum in eodẽ genere cũ torpore sit, magnitudine certe ab eo differt. Ac si in oẽs incidat neruos, ilico totum corpus sensu motuq; priuat, ac mortem celerem respiratus priuatione infert. Si igit̃ spinalis medullę principiũ sit læsum, particulis ꝗ in capite sunt solis quoad viuit homo, tũ sentit, tum mouet̃. Sin & in cerebro ipso lęsio incidat, statim oĩbus partibus impotens insensibilisq; efficit̃. Viuit aũt vteruis horũ tanto tpe, ꝗto viueret si anginã* premeret̃. Quibuscunq; vero spinalis medulla infra neruorũ exortũ, qui pectus dilatant, est lęsa, siue vertebra aliqua loco suo mota, siue etiã aliter, si magna quidem est læsio, insensibiles immobilesq; omnibus ꝗ infra sunt partibus statim fiunt: sin parua est noxa, torpent ij, non tñ moriuntur, propterea ꝙ respiratio ijs illęsa manet. At brachiorum sensus ijs quibus spinalis medulla circa quintam vertebram est vitiata, totus simul cũ motu amittitur: Quibus aũt circa sextam, non totus, quippe primę brachij partes illęsę perstant. Iam multo ẽt minus eius desiderat̃, si circa septimã vertebrã male sit affecta. Quòd si circa octauã sit lęsa, ꝗ minimũ eius requiritur. Ac si quæ post hãc hr̃, iniuriam est passa, prorsus nihil mali brachijs accedit. Cæterum quibus spinalis medulla in collo est vitiata, ijs oĩbus vox adimit̃. Quibus circa dorsi vertebras est læsa, ijs vtiq; non tota. Verũ quantum eius, secundum vnamquãq;, definitum in ijs est quę de voce scripsimus: nunc enim mihi videor plura ꝙ pro instituto dixisse: neq; enim omnia symptomata mẽbratim persequi, hoc in opere est propositũ, sed ea in generales causas

*ἀγχόνη.

ſas reducere. Illud ergo generatim mihi de omni ſenſus læſione ſit dictum, quod à quibus neruis valentibus ſuppeditatam ſibi vim habent, ab iiſdem male affectis læduntur. Quod ſi quis cuiusque nerui noſſe vim ſtudet, eorum qui ad reſpiratum conducunt, in libris qui de reſpirationis cauſis inſcribuntur vim diſcat: eorum vero qui ad vocem, in opere quod de voce habet titulum. Ergo de his alibi ſcrupuloſius eſt proditum. Qui autem colli, capitis, abdominis, brachiorum, & crurum partibus, nerui ſubminiſtrent, non alij modo ante nos non incommode prodiderunt, ſed ipſi quoque in libris de diſſectione adminiſtranda ſcripſimus. Ac propoſitus quidem nobis ſermo erat de ſymptomatis quæ ſenſus comitatur. Quoniam autem partes quæ per neruum aliquem voluntarie mouentur, eædem protinus ſenſum quoque per eundem poſſident, duplicem iis noxam ex nerui iniuria neceſſe eſt accedere, alteram ſenſus, alteram motus. Qui igitur fit, quod videtur particulæ quædam ad voluntarias quidem functiones reſolutæ eſſe, & tamen ſentire: rurſus aliæ moueri quidem, minime autem ſentire? Sane in lingua & oculis nulla fit dubitatio, propterea quod hæc duplici neruorum genere ſunt prædita: at in quibus membris duri tantum nerui ſunt, in iis diſtinguendus ſermo ad hunc modum eſt. Si cute ablata, ſubiectus ei nudus muſculus immobilis appareat, tangentem tamen ſentiat, paruam illi noxam incidiſſe eſt putandum: vtpote per quam minime ſtetit quin tantum animalis virtutis ceperit, quantum ad ſentiendum quidem eſſet ſatis, ad muſculum mouendum non ſatis. Conſiſtit enim in patiendo magis, quam agendo, tangendi ſenſus: itaque etiam parua virtute perfici poteſt. Muſculorum motus, cum agendo, non autem patiendo obeatur (totum nanque corpus ab hoc transfertur) multa eget animali virtute. Contra vero nunquam deprehendas muſculum vllum moueri, vt idem non ſentiat. At ſi ſuperiacens muſculo cutis ſenſum amiſit, ipſe autem moueatur, nihil eſt quod mirere: Veluti nec ſi duorum muſculorum alter moueat, alter moueri non poſſit: aut altero ſentiente, alter ſit inſenſilis. Sicut enim in iis alterius læſum neruum eſſe, alterius integrum licet: ſic is qui in cutem diſpergitur, iniuria affectus eſſe poteſt: qui autem in muſculum, minime eſſe affectus: Contraque qui in cutem ſpargitur, nullam eſſe paſſus iniuriam: qui in muſculo eſt, non eſſe noxæ expers. Ac de propoſitis ſymptomatis, hæc ſatis.

De Cauſis Delectationis & Doloris in Vnoquoque Senſu. CAP. 6.

DElectatio autem & dolor omnibus ſenſibus contingunt, non tamen pari euidentia, ſed in viſu minus quam in cæteris euidenter: in tactu autem & guſtu, maxime luculenter: ab iis deinceps in odoratu, & poſt hunc in auditu. Quæ nam igitur eſt tum omnium communis, tum cuiusque cauſa propria? Sane communis ea eſt, quam Plato in Timæo reddit ſic ſcribens: Violenta paſſio quæ præter naturam eſt, cum ſimul multa & celeriter fit, dolorem affert: è diuerſo, quod ad ſuam naturam vniuerſim & celeriter redit, iucundum eſt: quod autem ſenſim & paulatim fit ſenſum latet. Atque ita quidem Plato. Hippocrates vero eo antiquior, Iis inquit quibus natura alteratur & corrumpitur, dolores fiunt. Quippe illud / corrumpitur / celeritatem ſimul ac magnitudinem mutationis indicat. Sane tactui accedunt magnæ mutationes naturæ, à frigidi calidique violento contactu: præterea ab iis quæ quaſſandi, vel ſecandi, vel diſtendendi, vel exedendi vim habent: quippe humidum & ſiccum, ſi abſint calefactio & refrigeratio, citra violentiam corpus contingunt. Id quod opus de ſimplicibus medicamentis qui reuoluet, facile diſcet. In his vbi & illud monſtratum eſt, frigidum alia ratione oblectare, quam calidum: quin etiam ipſum in ſubſtantiam diuellendo, dolorem afferre. Videntur autem & quæ quaſſant, & quæ tendunt, dirumpendi corporis periculum afferendo, dolorum cauſæ eſſe: Non ſecus autem & quæ pungunt, & quæ diuidunt. Neque enim poſtquam aliquid diuiſum ruptumve eſt, dolorem infert: ſed in ipſo (vt ſic dicam) fieri, talia omnia doloris cauſæ euadunt. Niſi tamen ex accidenti aliquo, eos qui ſic affecti ſint, dolor ſequitur, alias quidem acri humore exulceratum corpus mordente: alias phlegmone ſuperueniente, quæ ipſa quoque nunquam non diſtendendo contriſtat: non raro vero etiam caloris iniuria, vel humorum acrimonia. Diuellitur autem & guſtus inſtrumentum, quatenus vtique tactus eſt particeps, à iam dictis: quatenus vero guſtus eſt proprium, ab acidis, amaris, acerbis, & acribus ſuccis, propterea quod horum ſinguli, ſicut monſtratum eſt, continuitatem diuidunt. Contriſtant vero & olfactum, qui à iam dictis ſuccis exhalant halitus, quod hi quoque continuitatem diſtrahunt. Auditum vero infeſtant, vox aſpera & maxima & celerrima: quibus etiam in magnis tonitribus in idem coeuntibus, aliqui auditus ſenſu omnino ſunt priuati, ipſius .ſ. inſtrumento ſoni violentia diuulſo. Iam vero ipſum viſum maximi ſplendores nimia ſecretione, non infeſtant modo, ſed etiam corrumpunt. Eſt autem ipſa quoque ſecretio ex diuidentium genere: Videturque omnibus ſenſibus commune, infeſtantem paſſionem ex ſecretione ac diuiſione continui vnitique corporis tum excitari, cum ea vel vniuerſa vel magnis portionibus & celeriter, quod græce athróos voco, incidit. Hoc autem & Plato profecto voluit, cum dixit, Moleſtum ſenſum, ex paſſionis tum violentia, tum quæ magnis portionibus cum celeritate ſenſibilibus corporibus incideret, prouenire. Neque enim refert an moleſtum, an triſtem, an dolorificum, an doloroſum, an laborioſum appelles: ſicuti nec ſi paſſionem ipſam, moleſtiam dicas, an triſtitiam, an dolorem, an dolentiam, an laborem. Atqui perſpicuum eſt Platonem ipſum pro eadem re dictis nominibus omnibus promiſcue vſum & in Timæo & in Philebo, præterea & in aliis libris ſicubi de ipſis ſermo inciderit. Quod autem & Hippocratis opinio eiuſdem ſit tum in nominibus ipſis tum rebus ſententiæ, non ſolum ex iis conſtat quæ paulo

ſupra

Marginal notes: A.l.de me.c. t.1.c.4.558.c.d — A.l.1.f.2.d.2.c. 22.42.b — In libro de locis in homine.

A supra sunt dicta, sed etiam ex omnibus libris quos scripsit. Ac quod contristat quidem in omnibus sensibus ad hunc modum prouenit: Iucũdum vero, quod illi est contrarium, cõtrarijs ex causis: quippe "eius quo diuelli periclitabatur, reditus ad naturã simul & celeriter factus, voluptatem affert. Idcirco oculis iucundissimũ spectrum cœruleum est: sicuti è diuerso, grauissimum tristissimumq; quod splendidũ simul albumq; est, quemadmodum Sol. Proxima his sunt, inter ea quidẽ quæ contristant, album: inter ea quæ delectant, fuscum: illud quidem, ꝙ substãtiam eius segreget simul ac resoluat: hoc, ꝙ citra violẽtiam congreget. Neq; n. profectò sola congregatio satis est, "cũ sic nigrum quoq; iucundum esset, nunc aũt sic non est: cum n. visionis substantiæ sit contrarium, violentius eam cogit, q̃ vt eam ad naturam reducat. At vero quod nigerrimum est, eo quod splẽdidissimum est, minus infestat: non vtiq; ꝙ contrarium minus sit triste q̃ excessus qui est in genere cognato (quippe hac ratione magis contristaret nigrum, q̃ quod est splendidissimum) sed ꝙ visus instrumentũ sit splendidum: talis vero substantia oĩs subtilium sit partium, nigrum vero semper crassarum: est autem perpetuo, quod tenuium est partium, magis actiuum natura, q̃ id quod est crassarum. Ergo cum inter se committũtur quod tenuium partium est & quod crassarum, remissius agit quod crassum est, in id quod tenue, quatenus scilicet id à tenui potius pati est natum.

A.ibi.c.23.42.c

B Ita igitur & Sol visum offendit, ꝙ cum magis tenuis substantiæ sit, facile eum segreget: Ac cognatione quidem substantiæ, minus contristat, q̃ ea quę sunt contraria: sed cum actionis vehementia sit violentior, hoc ipso celeritatem quoq; ad visus noxam obtinet. Quod enim in minimo tempore visus noster à Solis splendore patitur, id non nisi in plurimo sentit, vbi omnino nullum splendorem vidit, sed in profundis tenebris est versatus: quippe is quoq; ad lucem reductus, videre nõ potest, eò ꝙ extinctus ad quendam modum crassatusq; sit, ac tenebrosus effectus. Iucundissimus igitur merito gratissimusq;, cœruleus color visui est, si tamen is à Sole non est digestus: huic. n. cum vtiq; ægrotat, contrarium remedio est: sicut ei qui fatigatus est quidem, sed iam sanus est, cœruleum aut fuscum saluberrimum est spectrum, vtpote quod nec eum segreget, veluti tũ album tum splendidum: nec cogat & extinguat, veluti nigrum. Ac fuscum quidem ex albo & nigro simul mistis efficitur: cœruleum vero ex albo ac splendido tum coeũtibus, tum in saturum nigrum incidentibus: sic enim nos Plato de ambobus docuit. Ergo hi colores ex contrarijs immodicisq; mistis, medij ac mediocres fiunt: qui & excessum vtrunq;, quo visus læditur, declinent, & mediocres ipsius fatigationes recreent: non secus q̃ morbos, qui ex segregatione proueniunt, nigrum.

Sanè voluptas quæ ab his prouenit perinde euidens non est, ac in alijs fit sensibus, propterea scilicet ꝙ nec dolor par erat: quippe substantię tenuitas in visu nec, dum segregatur, propter substantiæ cognationem violentum aliquid patitur (qñ ad quod ducitur, ipse per se prior properat) neq; dum cõgregatur, propter mutationis imbecillitatem. Monstratum enim est, quod tenuis substantiæ est, id ab eo quod crassum est, languide cogi. Atq; ita quidem in visu se habent voluptas, & dolor. In auditu vero, iucũdissima vox est, quæ lenissima tardissimaq; est: propterea ꝙ è diuerso infestissima est, quę asperrima celerrimaq; sit. Verũ hæc sano integroq; sensui iucũda tristiaq; sunt: Fatigato ea grata fit, quæ præter lenitatem & tarditatem etiam parua est: At ei qui iam ægrotat, quæ simul & lenissima & tardissima & maxime exilis est: †atq; hac etiam magis, quæ numerosa est: quippe omnimodum silentium simile quid in auditu est, atque tenebra in visu. Vnde etiam in quæstionem venit, contrarium'ne luminis tenebra sit, an eius priuatio: sicuti vocis, silentium: & motus, quies. Voluptas autem euidentior in hoc sensu est, propterea ꝙ substantia est crassiore: sicut in odoratu adhuc manifestior est delectatio, propterea ꝙ eius substãtia est magis crassa: quantum enim aer splendore est crassior, tantum aere crassior est halitus. Est vero splendoris quidem sensus visus, aeris vero auditus, halitus odoratus, æque scilicet vt humidæ naturæ gustus, & solidi corporis tactus. Quoniam autem cognati generis cum gustu odoratus est, sola substantię tenuitate ab eo dissidens (est enim halitus humor attenuatus) de ambobus simul agemus, à gustu claritatis gratia incipientes. Gratissimi igitur huic succi sunt, cum naturaliter se habet, omnes qui dulces sunt & pingues: hi nãq; omnes monstrati sunt corporis substantiæ maximæ consentientes: recenter aũt ab aliquo quod contristabat affecto pingues, quippe qui exasperatum eum maxime leniunt: Iam vero ægrotanti, qui ijs qui affligant sunt contrarij: crassis quidem, qui attenuãt: tenuibus, qui crassant: glutinosis, qui dissecant: exasperantibus, qui leniunt: ad eũdem modum calidis, qui frigidi sunt: frigidis, qui calidi: sicut siccis, qui humidi: & humidis, qui sicci. Dictũ aũt de horum natura est in quarto de simplicium medicamentorum viribus: legendusq; non negligenter is liber est, vt qui tum ad cognitionem tum curationem sit vtilis. Siquidem venter visceribus venisq; subseruit: itaq; & quales hæc succos requirunt, tales appetit. Porrò huic pro discernendi instrumento lingua prostat, ijs scilicet succis maxime gaudens, quos ventriculus desiderat. Huiusce aũt societatis, tunica qua vestitur maxime est causa. Ac delectatur quidem lingua diuersis in temporibus, ex succis qui sibi extrinsecus admouentur, sanè alijs atq; alijs. Delectatur aũt non nunq̃ etiam dulce, quod habet in se ipsa, sentiens: porrò dulcis hic succus pituitæ species est. Quoties autem effusum à venis sanguinẽ, lingua vt dulce sentit, tale quid patiť, quale ab extrinsecus admotis. Ac in odorãdi facultate, externorũ quidem tum iucundorũ tum tristium sensus perinde sẽ habet,

C

D

†Cod. gręci impressi hñt vt Linacer & Leoni. transtulerunt. Antiqui tñ nõ nulli habẽt καὶ ταύτης ἔτι μᾶλλον ἡ παντελὴς ἡσιχία ἀνάλογον γὰρ &c. i. atq; hac ẽt magis omnimodum silentium: quippe hoc simile &c. & ita vetus interps & Copus verterũt, & Nico. Calaber.

vt in gustatrice. Halitus vero quos in se habet, graueolentes quidem, vt dictum prius est, aliqñ sentit: beneolentes aut in summa iucundos, non sentit, veluti nec visus nec auditus. Hi nanq; sensus cum tenuis substantiæ sint, nulla in se ipsis valida passione afficiunt: Tactus vero & gustus vehemens quidem tale aliquid nec ipsi sentiunt, confusum tñ eiusmodi aliquid non nunq̃ patiuntur: Lingua quidem (vt dictum est) à dulci in se pituita, quam Praxagoras & Philotimus speciali magis noĩe dulcem succum appellãt: Tactus vero ipsum motũ in se non raro sentit, qñ scilicet ijs q̃ ipsum intus exasperãt vel concoquendis, vel difflandis, vel sensibiliter excernendis, ad naturã suã reuertitur. Quin ẽt qui lassitudine laborant, vbi molli frictione, vel in balneo loti, ab ijs quiescũt, euidentẽ sentiũt voluptatẽ. Iam magis ẽt sub iam dictis motibus in fatigatis ipsis particulis, dum ad statum naturalem redeũt, oblectanẽ. Sanè non solũ lauando, & molliter cũ largo oleo fricando, voluptas lassatis partibus accidit, sed etiam in maioribus doloribus pertractatio quę mollis blanda & lenis sit, solatium quoddam non exiguum affert. Cæterum talia externa sunt, dicendumq; de his oĩbus deinceps. Quippe de odorabilibus nihil opus est pluribus differamus, cũ se cũ gustabilibus ad portionem habeant. Delectamur igitur in hoc sensus genere (vt vno verbo dicam) dũ ad naturalem statum reducimur: contingit autem id nobis semper per contraria, modo saltẽ prout consentaneum est, contrarium quis accipiat. Est autem consentaneum in omnibus talibus id F accipere quod primum & secundum se, nec per alterum interpositum, finis sit causa: non quod græce procatarchon & procatarcticon, {latinè externam causam vocant.} Id quod Hippocrates tum in alijs multis nos admonere videẽ, tum cum ait: ‖ Est vbi in tetano ꝙ citra vlcus sit, iuueni bonæ habitudinis seu quadrato, frigida, æstate media, largiter affusa, repercussum caloris facit. Calore autem hæc liberantur. Quippe si quis de his inconsideratius iudicet, putabit aliquid eorum quę pręter naturam sint, aliquando per similia percurari, veluti tetanum à frigida lauatione: secus tamen se habet veritas, cum perpetuo talia omnia ad naturalem statum per contraria redeant: sicut etiam tetanus per caloris repercussum. Ac, si quidem simul & celeriter id fiat, sanatio cum delectatione perficitur: sin paulatim, insensibilis erit ad naturam reditus. Similiter autem de abitione à naturali statu ad eum qui præter naturam existit, est sentiendum: quę enim simul & celeriter fit, & violenta & cum dolore omnino est: quæ paulatim, insensibilis. Proinde cum nõ naturalis affectus qui paulatim in nostris corporibus cõtrahitur, nullum sui sensum excitet, eius ad naturalem statum reditus, cũ vniuersim & celeriter perficitur, nõ solum sentitur, sed ẽt delectationem secum affert: potissimumq; qui à maxime nobis cognatis efficitur, cuiusmodi sunt in gustu quidem, dulcia: in odoratu, quæ his proportione respondent, vocantur autem odorata siue odorifera. Egregium vero proprium quiddam habet generatricium particularum ″ sensus, propterea ꝙ etiam facultatem habent valentissimam, in mari quidem, seminis expultricem: in fœmina vero, tum hãc ipsam in testibus & seminalibus vasis, tum attractricem in toto vtero: coniunxit enim natura & cum seminis effusione, & cũ eius conceptu, ingentem cupiditatem simul ac voluptatem. Cæterũ offensa redundantis & intus manẽtis seminis, † quod paulatim multo tempore, ac idcirco plus colligitur, quanq̃ magnopere infestet, sicut alibi dicemus, impar tamen est magnitudini voluptatis, quæ in venere sentitur. Offendẽtis ẽnim expulsio simul & celeriter facta, etiam delectationis magnitudinem celeritati reditus ad naturam, proportione respondentem habet.

5ª. Aph. 21. Ex. ord. 39. b

»

»

A. l. de me. cor. t. 1. c. 4. 558. c. d

† Al. paulatim multo tempore colligitur: ac iccirco quãquã magnopeṽ etc.

″ Al. autem.

De Symptomatum Causis quæ Ventriculo eueniunt. CAP. 7.

RElíquum autem fuerit de ijs symptomatis, quæ circa os ventris contingũt (cor etiam appellant) differere: sunt enim hæc quoq; ex tactorio genere. Cæterum nullum membrorum aut ita exactum habet sensum, aut ita vtrunque principium vnà secum afficit, sicut os ventriculi: nominatur autem in consuetudine non vulgo solum sed etiam à medicis stomachus. Quę nanq; stomachicæ vocantur syncopæ, huius particulæ symptomata sunt: quemadmodum & cardialgiæ, quæ ab altera eius appellatione nomen sunt sortitæ. Inducit præterea & dyspnoeas & apnoeas & H * demorsus & epilepsias & deliria & melancholias: Atq; hæc quidem omnia societatis ratione: inappetentias vero & diminutas vitiosasq; appetentias, per se ipsum. Voco autem inappetentiam cum quis nihil omnino appetit: diminutam vero appetẽtiam, eã quæ imbecilla est. Porrò vitiosarum, aliæ ad immodicam cibi & potus sumptionem sunt deditæ, aliæ ad alienarum qualitatum desiderium propensæ. Dicendum ergo ordine de omnibus, initio à proprijs eius symptomatis sumpto. Sequunẽ hæc ipsas naturales particulæ functiones, quarũ vtiq; gr̃a maximos à cerebro requirebat neruos: pp quos etiam excellentiam hanc sensus præter cæteras particulas possidet. Nam, qñ cute tenus vnumquodq; animal in ambientem aerem digerit, accidit vt mẽbra quæ sub ea sunt, prima vacuẽtur: quorum ingenita vis (vt in opere de naturalibus facultatibus à nobis est monstratum) ex proximis sibi alimentum trahit, id. s. quod vacuatur reficiens: deinde rursus illa, ex ijs quę sibi sunt proxima: sicut quæ tertio loco sunt posita, ab ijs quę sibi: atq; ita semp per continuum, veluti in choro quopiam translatione celerrime facta, ad venas quæ ad ventriculũ pertinent, vacuatio peruenit. Hæ vero & solent pariter, & natæ sunt ex ventriculo nutrimentum trahere, perinde vt stirpium radices quæ in terrã sunt dimissę, ab ea: cum. n. hoc opus vniuersum naturale sit, non animale, similiter in stirpibus & animalibus perficitur. Ac in stirpibus quidẽ, terra

* Hæc dictio nõ est in Codi. ãtiquis. nec cæteri interpretes videntur eã habuisse, sicuti sanè superflua ẽ. *Nicolaus tamẽ Calaber, et vetus tralator uidentur loco dictionis* δήξεις *.i. demorsus, legisse* πνίξεις, *cũ ipsi habeãt suffocationes.*

perpe-

A perpetuo paratum largumq; alimentum rigantis ritu subministrat, quamdiu cœlitus temporum
status pro natura se habet: quando, si ex terra squaloris excessu siccatus est humor, stirpes nutri-
menti penuria marcescũt: Animalibus aũt, vtpote terræ non affixis, præter vtiq; pauca quædam,
natura ventrem pro nutrimenti veluti penu fabricauit, quẽadmodum stirpibus terrã. Dedit autẽ
animalibus & penuriæ sensum, quo.s.ad cibum potionemq; proritata, in tempore expleatur: vo-
caturq; eiusmodi implendi desiderium, appetentia. Fit autem ex penuriæ sensu, cum.s. venæ ex ip- A.l.1.f.1.d.1. c.7.fo.28.a
so ventriculo veluti emulgentes sugentesq; aliquid trahunt: non ferens autem eum suctum ven-
triculus, sed veluti diuulsus, offensæ eius medelã cibum cõparat. Quippe venę hoc pacto ad obie-
ctos cibos conuertunt, atq; ex ijs nutrimentũ trahunt, nequaq̃ ex ventriculo. Fitq; post cibi sum-
ptionem, vt & venæ simul ad cibos se conuertant, & ventriculus ex ijs, quantum prius per venas
est exhaustum, in se ipsum trahat. Ac suctus quidem ipsius sensus, fames est. Reliquorum duorũ,
alterum venarum suctum præcedit, vocaturq; appetentia homonymῶs cum altera: est autẽ natu- A.ibidem.a
rale opus, non animale: Talem vero appetentiam vacuatio precedit. Existũtq; in totum Quinq;
symptomata, ordine quodam sese deinceps sequẽtia: quorum Primũ vacuatio est, Secundum va-
cuatorum appetentia naturalis, Tertium ventris suctus, Quartum eius sensus, Quintũ appeten-
B tia eius animalis, quæ omnium est vltima. Itaq; ẽt huius actionis amissio, aut eò accidit, ꝙ sensus
suctus sit amissus: aut eò ꝙ suctus non fiat: aut eò ꝙ corpus non vacuet. Ad eundem modum exi-
guæ & languidæ appetentiæ erunt, non perditis ijs quæ diximus, sed propè vt pereant perductis.

Vitiosæ vero appetentiæ quæ quidem in quantitate modum excedunt, vocanturq; à quibusdam
caninæ, tum existunt, cum vel acidus quispiã vitiosus succus ventriculum mordet: vel totum cor-
pus immodice digestum, inops alimenti redditur. Vitiosus nãq; succus, qui frigidus est, similem
suctui morsum infert: appetentiam vero proritat, naturalis affectus similitudine: alimenti autem
non potus desiderium excitat, ꝑp frigus: At vitioso succo qui salsus & biliosus sit, ventrem mor-
dente, potio magis q̃ cibus appetitur: præterq̃ enim ꝙ calefiat sicceturq; ab eo ventriculus, quæ
vtiq; sitis causa sunt, etiam liquari fundiq; tum in eo tum in venis succos contingit. Fundendorũ
autem succorum symptoma, ea quibus continentur implet, quẽadmodum (arbitror) frigiditas va-
cuat. Itaq; ẽt non parum ad esuriem, frigiditas eorum quæ in ventre habẽtur, confert, cum & cor-
pora vacuet, &, eorum tunicas cogendo constringendoq; ad appetentiam irritet. Non esuriendi
vero continens in primis causa est caliditas, vt quæ solida corpora laxando resoluat, atq; ad tractũ
imbecilliora reddat: liquida, liquando amplius extendat. Atq; vna quidem caninę appetẽtię cau-
C sa est, vitiosus is succus qui acidus est: Altera (vt dictum est) amplior per totum corpus vacuatio,
quæ vel caloris robore, vel retentricis facultatis imbecillitate, sit illata. Proinde in priore affectu
accidit, vt plurima sumptorum incidat deiectio: in secundo, ceu qui ex vacuatione habitus sit con-
flatus, alimentum in corpus digeri. Atq; immodicæ quidem & appetentiæ & fames ob hęc fiunt.

Vitiosas autem qualitates concupiscunt ij, quibus ventris tunicæ vitiosum aliquod excremen-
tum imbiberunt. Solet id maxime mulieribus, quæ vitiosi sint succi, cum grauidæ sunt incidere:
vocaturq; affectus græce citta, {picationem aliqui latinè appellarũt.} Appetunt autem sub hoc
affectu, acida maxime acerbaq;: aliquandò vero acria: sicut non nunq̃ vel terram cimoliam, vel te-
stas, vel extinctos carbones, tale'ue aliquod alienũ edulium. Porrò sic afficiũtur earũ pleræq;, vsq;
ad secundum & tertium mensem: in quarto vero desinũt, partim vomitione vacuato vitioso suc-
co, partim tempore concocto: scilicet muliere ipsa præ cibi auersione, exigua comedente, partim
ẽt abundantia ipsa humorum vacuata. At primis duobus mensibus parum sanguinis in fœtum
attrahitur, vtpote adhuc minimum, cum scilicet quod in vtero est hoc tpe, nec embryon græce vo-
cetur, sed cyema adhuc id est vteri gestatio. Hoc autem auctius redditum, tum ipsum ampliore nu-
trimento vtitur, tum non solum quicquid optimum in venis est, id attrahit (ceu prius dixi) sed ẽt
D quia plus indigeat, eius quod vitiosum est, aliquid vnà trahit. Atq; ita totum corpus, tum plenitu-
dine laborare desinit, tum minus vitioso fit succo. Ipse autem fœtus alimenti quod attrahit excre-
mẽta, in duplicibus membranis reponit. Ac fit quidem magna ex parte ipse quoq; & vitiosioris
succi, & intemperantior, vtpote ex vitioso nutritus sanguine: nisi si quæ eũ gestat, in reliquo ge-
stationis tempore salubribus vtatur alimentis. Verum hoc nihil ad rem propositam. Vitiosæ aũt
qualitatis appetentia, de qua disputans picationis memini, aliq̃n in viris quoq; incidit: cum.s. ijs
quoq; in ventris os, similis aliquis vitiatus succus procubuit. Atq; hęc quidem circa cibi appeten-
tiam, symptomata fiunt. In potionis autem appetentia, altera totidẽ ijs similia: Quę quidẽ veluti
priuatio desiderij potus est, cũ corpus vel propter excessum humoris & frigoris omnino potio-
ne non eget, vel venter offensam ex desiderio in se non sentit: Quæ vero diminuta est appetẽtia,
cum eadem ipsa remissiora sunt: At quæ vitiosa est, ad portionem se habet cũ ea, quę circa alimen-
tum est praua: aliq̃n quidem immodicũ postulãs potũ, vtiq; cũ in ipsis vẽtris tunicis, malus quis-
piam succus salsus aut biliosus cõtinetur: aliq̃n autem naturali humido in eo veluti feruẽte. Alie-
ni vero desiderantur potus, perinde vtiq; ac cibi, pro dominantis vitiosi succi ratione. Atque hęc
quidem in longo tempore ijs, qui vitiosa victus ratione sunt vsi, superueniunt. Inexplebili vero
nouimus cruciari siti, ex qua etiam perire, tum eum qui viperam comederat (erat autem fortasse

dipsas) tum messores, qui vinum in quo talis serpẽs fuerat mersa biberant: tum eum qui vetus vinum vsq; ad ebrietatẽ hauserat: nõ minus eum qui pertinaciter sustinere sitim sibi imperauerat: ad hæc alios in nauigio cui deficeret aqua dulcis, quorum qui ausi sunt marinã bibere, cum immodice supra cæteros sitirent, quidam ẽt eorum & fluxa essent aluo nec id sine morsu vehementi, celerius q̃ alij perierunt. Vidi aũt & ex ijs qui ardenti febre laborarãt, quendam cum morbus inualesceret, & frigidam impudẽter bibere, nec vnq̃ quoad moreretur expletum. Ac talia quidem & tot numero circa ventris appetentias sunt peccata. Superq; cardialgia, quod oris ventris infestũ est symptoma, & ad sensum refertur à succis mordentibus prouenĩes. Præter hæc est quod bulimos græce dr̃: est autem symptoma ex indigentia simul imbecillitateq; & refrigeratione huius loci ortum. Nec est mirandũ si eius dolores, tum animi deliquia, tum virium defectus comitantur. Vbi enim ex digiti ad aliquid offensione, vñr aliqui animo linqui, mirũ profecto non est, ex stomacho id pati, cum & pp eximium sensum, & pp situs vicinitatẽ, duo principia promptius in societatem doloris asciscere possit. Maximaq; symptomata maxime sensibiles stomachos ingerere deprehendas, vtpote qui magis q̃ alij, ex quolibet infestante contristent: eosdem ẽt vtriq; principio suam offensam trãsmittere inuenias. Cum aũt vniuersum quoq; neruorũ genus in quopiam magis sensile magis've patibile est, tum vtiq; vel maxime ipsa quoq; principia in societatem noxę promptius trahuntur, cum vel ex affectu aliquo, vel ẽt natura, infirmiora fuerint. Cum vero quatuor simul confluant, maximum necesse est fieri symptoma. Quatuor intelligo tum affectum, qui stomacho nocet, cum. s. vehemens est: tum sensum eius, cũ maxime est acer: tum neruorum arteriarum've genus, cũ est imbecillũ: ad hæc ẽt vel cerebrum ipsum vel cor infirmum. Ita nãq; & comitialibus morbis, & caris, & comatis, & catalepsi, & delirio, et melancholijs, quidam ex stomachi vitio corripiũtur, vtiq; cũ principiũ quod in cerebro & neruis est, simul afficitur. At quę cardiacæ vocant̃ syncopæ, tum incidunt, cũ quod in corde & arterijs principium habet̃, cum stomacho laborat: ad eundem modum & pulsus priuatio, itemq; tum paruitas eius tum prauitas: Apnoæ vero id est respirationis defectus, cum vtrunq; principiũ in magni affectus societatẽ est adductũ. Sanè dyspnoæ id est spirãdi difficultates ẽt duplici rõne proueniũt, aliàs trãsuersi septi angustia, aliàs vtriusq; principij sympathia. Sunt aũt occasiones quę animal ad eiusmodi symptomata ducunt, non paucæ. Nam & valida refrigeratio interim quidem ipsa per se: interim vero ex pituita, quæ admodum sit frigida, est aũt talis maxime quæ fuso vitro colore ac consistentia sit similis, quẽ vitreum succum Praxagoras & Philotimus nõiant: non minime vero ex spiritu qui flatuosus sit ideq; frigidus, aut ex potu, aut cibo, aut medicamẽto aliquo, quod valde sit frigidum, non solũ ipsum os ventris perfrigerat, sed ẽt vnà cum ipso per neruos quidem cerebrum, per magnã vero arteriam cor ipsum frigidum reddit: neruosi quidẽ generis societate cerebrum, situs autẽ vicinitate cor. Postq̃. n. maxima arteria à corde exorta, super spinam incedit, primum quidẽ gulæ tum iungitur, tum per membranas annectitur: post hanc vero, & sub os vẽtris, & ipsum ventrem per lõgitudinem porrigitur, infraq; procedit. Ac per hanc quidẽ arteriam quæ & maxima est, & ex ipso corde nascitur, alterum principiorum cum ore ventris simul afficit: per neruos aũt cerebrum. Nihil igitur miri est, ex eius ægritudinibus, maximis & vehementissimis symptomatis aĩal torqueri. Ac quis quidem cuiusq; symptomatis generandi sit modus, in sequẽtibus dicetur: Ad præsens occasiones ipsas dicere sat habeo. Hæ sunt fungi quidam, & buprestes, & cerussa, & gypsum, & lac concretum, & vteri perfrigeratio in viduis & ijs quæ non purgantur, præterea quæ in viris ad horum portionem fiunt. Dicetur etiam alibi de respiratus priuatione seorsum.

*AP. πνίξεις. i. strãgulationes. vt verus ẽt iterpres & Copus & Nic. calaber.

De Symptomatum Causis, quæ in Primo & Communi Sensu fiunt. CAP. 8.

AC tum de sensorijs instrumẽtis oĩbus, tum quæ in his sunt facultatibus, iam mihi absoluta disputatio videt̃. Nunc ad ipsam eorum originem, & quæ ex se veluti fonte membratim ijs vires transmittit, cõuerti tempestiuum vr̃. Est aũt ea, id quod primum sensoriũ est. Quippe cuiusq; sensus alteratio quæ à sensibilibus infert̃, in singulis instrumentis perficit̃: eius autem sensorium est ipsa quæ alteratur particula, ex eo q̃ à cerebro delatam ad se per neruum virtutem recipit. Ipsum nãque cerebrum, sensorium organum à natura conditum non est, sed sensoriorum sensorium. Quod autem per neruos semper sentiendi vim omnibus animalis particulis transmittat, inde maxime liquet, q̃ præciso neruo quolibet, ilico particula in quam dispergitur, sentiendi vim amittit. Liquet autem non secus & q̃ in somno, aut omnino ferientur sensus, aut exiliter & obscure agant: rationabile ergo est exiguum virtutis à principio in singulos tum confluere. Et profunde quidem ac non profunde dormire, sicut vulgo loquimur, ex quantitate influentis virtutis contingit: cum tanto minus eius influere sit credibile, quanto somnus est profundior. Igitur in toto eo tempore videtur animalis vis quiescere, naturalis autem vehementius operari. Id autem inde adeo cõiectet quis, simul q̃ fatigata prius, postq̃ dormitum est, vires recipit, potissimum vbi post mediocrem cibum est dormitum: simul q̃ dormientibus nobis nutrimentũ non in ventre modo, sed etiam in tota animalis mole, optime concoquit̃. Est etiam alioqui consentaneum, illud quoq; animalis membrũ aliqñ quiescere, in quo rõnalis animæ principiũ residet. Quippe cor breuibus

A.l.1.f.1.d.6.c. 4.27 2.b

A intermissionibus videtur hoc facere, ita vt multo tempore ad requiem nō indigeat: cerebrum autem non ita, sed in vigilijs semper exercetur, in somnis quiescit. Eoq; fit, vt qui liberalius se exercitarunt, eos altior somnus premat, tanquā multæ ijs vires cum laborarent, à principio defluxerint. Igitur cerebrum, tum propter virtutis quam transmisit absumptionem, tum propter fatigationem, qua propter multos labores est affectum, & requie simul & refectione eget. Veluti autē ab exercitationibus & promptius et profundius dormitur, sic & à sumpto nutrimento: quantoq; id humidius natura fuerit, tanto magis somnum conciliat. Idemq; accidit & ijs qui plusculum vini biberunt, & qui caput liberaliter in balneo calido lauarūt: quippe omnia talia videntur cerebrum humiditate implere: qua vtiq; indiget, vbi in multo negocio & fatigatum est, & siccatum. At vero ꝙ caput impletum somnum afferat, monstratum ab Aristotele abūde est: nec est ꝙ de ea re nos nūc quicquam agamus. Qui.n. librum eius de somno & vigilia leget, tum hoc ipsum ꝙ capite repleto somnus animali superueniet, clare perspiciet: tum quod apud eū in sermone claudicat, intelliget. Quanquam.n. & ad ratiocinandum sit vehementissimus, & ad disceptationem quocūq; velit probabiliter perducēdam maxime potens, tñ Cur capite repleto primum sensorium, si id (sicuti ipse existimat) in corde sedē habet, quiescat, nihil potuit probabile inuenire: multo enim pro

B babilius sit, ex pulmonis humiditatibus somnos fieri, quem natura ob nihil aliud cordi circundedit, ꝙ vt illi ministraret. Quis vero aut medicorum qui cōtrariæ sunt sententiæ, aut qui à nuda experientia procedunt, in caris & lethargis & comatis, deniq; omnibus præter naturam somniferis morbis, non accedit ad caput, illudq; perfundit, ac super cataplasma imponit, raditq;, & cucurbitas affigit, omniaq; molitur, tanquam hic morbi radix consistat? Ad eundem enim modum & cum deliria & phrenitides, omnes deniq; quæ præter naturam sunt vigilias, curant, præsidia capiti admouent. Verum de his alibi pluribus est disceptatum. Ad ea vero de quibus nunc agitur, illud ad rem pertinet, ꝙ cerebrum vbi requiescere à multa actione vult, naturalem somnum animali inducit: quod etiam magis facit, cum nutrix in eo virtus largum quo fruatur humorē habet. At cum à multo vel frigido humore grauatur, eū qui in comatis & lethargis cernit, somnū affert: aliosq; similes ijs morbos, quorum caput humiditas ac frigiditas sunt, vel alterutra per se solam in eo consistens, vel ambę simul iunctæ. Talia igitur sunt cum medicamenta oīa, quę vere somnifera sunt: tum quæ sic quidem vocantur, inferunt autem non somnum, sed coma, & caron, & totius corporis torporem. Ac quæ quidem duntaxat humectant, oīa merito somnifera vocant: quæ vero perfrigerant, nec somnum nec indolentiam afferre recte dicuntur, sed pro somno, coma et caron: pro

C indolentia, ob perfrigerationis excessum, vel prorsus insensibilitatem vel certe sensum diminutū. Porrò dictū prius est torporis vitium, sensum motumq; diminutum neruosarum esse partium: fitq; (vt dictum est) tum ex alijs causis, tum ex intemperie, veluti post medicamenta quæ perfrigerant. Atq; ita quidem somni, & comata, & cari, & torpores fiunt. At siccitas immodica & calor quales in phrenitide propter succum aliquem mordentem & calidum spectantur, iritationes & vigilias, quæ quidem tristitiæ vel curarum occasione non consistant, inferre solent. Tanquam aūt talia symptomata toti corpori cōmunia fiunt, ex eo ꝙ principium est affectum: Sic alia omnibus voluntarijs functionibus, ob principium affectum incidunt: nam & apoplexię & epilepsiæ propter cerebrum affectum fiunt. Est tamen apoplexia eiusmodi vitium circa voluntariam actionē, quale est in sentiendi actione, altus somnus: Aliud vero tale est in epilepsiis cōuulsio, quale in sentiendi functione vigilia. Ambo enim hæc vitiosi motus cerebri sunt, ideoq; etiam partium sigillatim omnium: Reliqua vero duo, actionum eius, tum cohibitiones, tum quietes. At in conuulsionibus totius corporis quæ sine delirio sunt, vel caro, morbus spinalis in collo medullę est: Quemadmodum vbi vel brachium, vel crus, vel musculus vnus tenditur, ac violenter conuellitur, vnius semper nerui qui particulam mouet, vitium est. Quæ vero omnino morbi causa sit, cuius occa-

D sione partes contrahantur, difficile dictu est: ęque vt palpitationis, & tremoris, & eius agitationis quæ græce homonymῶs cum vehementis frigoris sensu, rigos dicitur: est autem inequalis totius corporis concussio ac vibratio: {vocetur si libet concutiens rigor:} Quippe quæ omnia musculorum genus, vel solum, vel magis ꝙ cęteras partes, tentare videntur. Exactius autem id sciemus, si prius eorum notiones distinxerimus. Ad pręsens enim quatuor memorauimus appellationes, conuulsionem, tremorem, palpitationem, & quod rigos græce dicitur. Qualia vero singula symptomata sint, quæ hæc vocabula signent, à nullo me priorum definitum inuenio: sed alij ad morborum substantias quibus superueniunt, statim se conferunt: alij ea distinguere aggressi, in interpretationibus suis falluntur: Quod facile intelliget, qui lectis quæ à nobis traduntur, euoluere libros eorum volet: neque enim difficile est vbi veritatem noueris, quæ parum recte sunt dicta, deprehendere. Ergo de his omnibus proximo agetur libro.

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBER SECVNDVS

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Causæ Symptomatum declarantur, quæ Motum animalis & Principem Functionem solent deprauare.

Quotuplicia sint Deprauati Motus Symptomata. CAP. 1.

COnuulsio igitur, & tremor, & palpitatio, & rigor {qui.s. totius corporis est concussio vibratioq;} præterea horror, & singultus, & tussis, & ructus, & sternutatio, & pādiculatio, & oscitatio, & stridor seu strepitus trysmon græci vocant, oīa motum illegitimum pro cōi genere habent. Dissidēt inter se, F
vno primoq; potissimum, ꝙ alia eorū naturæ sunt opera, quæ tñ à morbosa quapiam causa violenter moueri sit coacta: alia morbosos comitant̃ affectus, natura ad eorū generationem suppetias minime ferente: alia fiunt vbi ad opus efficiendum simul coeunt & morbus & natura. Naturę nomen in hac disceptatione pro omni facultate, quæ aīal siue voluntatis nutu, siue citra hūc, regat, intelligas velim: Quippe hoc loco omni cāę pręter naturam cuius vitio lędit̃ & corrumpit̃ aīal, totum illud facultatū genus, cuius bñficio seruat̃, ex aduerso opponimus. Eiusmodi ergo facultatis opa sunt, sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus: Vnius autem morbi opera sunt palpitatio & conuulsio: Sicut amborum, morbi facultatisq; coeuntium, tum torpentium oīum motus, tum cæteri quos ædūt ij quorū nerui adhuc resoluunt̃, non dū aūt sunt resoluti: qbus ēt adnumerat̃ tremor. Atq; hę quidē nūc nobis propositi symptomatū generis primæ dr̃iæ sunt: quarū cuiusq; ꝓpriæ quædā deinde hñr, de quibus nūc agēdū, à motibus ijs quos innata aliqua vis ciet, auspicatis. Sanè societas quædā istis est cū ijs, qui oīno pro naturę lege se hñt: quā vtiq;, vt quæ sit eorū generatio doceā, necesse est prius exponā. Igit̃ cū quatuor facultates sint, quibus oē nutriendi munus in nutritis corporibus administrat̃, prima q̄ ad se quod vtile est trahat, altera quæ id retineat, tertia G
quæ alteret, quarta quæ quod excrementū est, expellat: quādiu pro naturæ lege animalis actiones obeūtur, nullus earum motus symptoma est: Cum vero subsistit in corpore aliquid quod alienū à natura sit, vbi id expultricium virtutum aliqua abijcere nititur, aliqñ insensibiles omnino earum motus sunt, aliquando sensibiles euadunt. Ac de insensibilibus quidem post agetur.

Quæ Symptomata Deprauati Motus Naturæ, quæ Morbo, quæ Vtriq; ascribantur: & præsertim de Tremore & Palpitatione agitur. CAP. 2.

DE sensibilibus vero, qm̃ cum volūtarijs cōsortium habent, cōis à me doctrina tradet̃. Ergo voluntarię functionis læsiones sunt, neruorum resolutio hoc est paralysis, cōuulsio, tremor, & torpor. Variāt aūt horum singula in particularibus instr̃is, nō speciē modo, sed ēt nomē. Quippe spirandi instr̃orum paralysis, apnoea vocat̃: eorū vero quibus vox fingitur, aphonia: at linguæ paralysis nullum nomen hēt, ipsa tñ nihilo secius loquelā, quæ volūtatis non leue est opus, prorsus adimit. Cōtra vero ischuria, apnoeæ atq; aphoniæ simile quid indicare vr̃: cæterum volūtariæ actionis amissio non est, sed naturalis: quippe ꝙ lotium præter voluntatē fluat, voluntariæ actionis est noxa. Simile qd ac in vrina, in deiectionibus quoq; accidit: retētio.n. eorū, naturalis actio- H
nis est culpa: inuoluntarius effluxus, actionis voluntariæ. Porrò demr̃atum vberius de his oībus est, in libro de musculorū motu. Atq; ita quidē paralyses varia specie sunt. Cōuulsiones vero ad hunc modum. Dentium inuita concussio trysmos græce dicta, musculorū mandibularium est cōuulsio: Quam vero illosin græci vocant, præterea strabilismi, eorū qui in oculis hñr. Veluti ēt gonorrhoeæ alia est dr̃ia: si quidem rigido pene fiat, velut quædam conuulsio est: si nō rigeat penis, ad retentricis facultatis imbecillitatē referri debet. Sūt qui singultū quoq; cōuulsionis speciē esse arbitrent̃. Atq; duplex inspirantiū reuocatio nō nunquā ob musculorū inspirationē facientiū cōuulsionem fit. Est & expiratus species quædā ex conuulsione proueniens, quę musculorū qui expiratū efficiunt, conuulsionem sequit̃: appellat hanc Hippocrates ‖ spiritum inter exeundū offendentem. Quòd aūt apoplexia totius corporis sit paralysis, & epilepsia totius corporis cōuulsio, supra est dictū: nec minus ꝙ torpor, læuis quædā sit paralysis. Sanè torpore laborantium particularum, nō parua in excessu defectuq; dr̃ia est, propterea ꝙ id symptoma ex morbo & facultate est mistum. Quippe si morbus virtutem prorsus superat oīno membrum sustinere nō valet: Sin virtus vincit, haudquaquam impedit̃: Ac si veluti pugna quędā eorū est, mouetur quidem mēbrum, sed ægre: ac, si iubeas, cum læsum membrum extendunt, vt id extensum seruent, nequeunt, decidit enim

de Vict. rat. in mor. acu. cō. 2. t. 44. 7ª. 122. f

A enim naturali pondere propter imbecillitatem sustinentis id virtutis, deorsum: quod enim attollit ac sustinet, virtus est: quod deorsum fert, ipsum brachij cruris've est corpus. Causa vero huius rei reddita prius est, vbi de sensibilibus actionibus egimus: ostẽdimusq; neruum vel frigore densatum, vel crassis & lẽtis humoribus obstructum, vel à quapiam extrinsecus causa pressum, in torporem & paralysim adduci. At conuulsio in eandem dispositionẽ neruos musculosq; ducit, in quam cum pro naturæ lege se habebãt, ab animali virtute ducebant. Siue igit ad principium tensis siue flatus influxu impletis musculis voluntarij motus erant obiti, hæc eadem in conuulsione accident, tum spiritu flatuoso in musculis gigni potente, tum multis qui tẽsionem creent (è quorũ numero phlegmõe est) affectibus. Quorũ caput (sicut Hippocrates dixit) duplex est, impletio vacuatioq;: In phlegmonarum generis vitijs, impletio: in ardentissimis siccissimisq; febribus vacuatio. Porrò quod impletis vacuatisq; plus iusto neruosis corporibus, tendi eis omnibus cõtingat, docent non in postremis quę in instrumentis musicis intentę sint chordę: quippe quę siue in humidam & humectam, siue in siccam & squalentem domũ, tentę sint repositę, rumpunt: ideoq; eas artifices, priusq̃ reponantur, laxant. Propter hoc igit dictum est superius cõuulsionis motum ex solo fieri morbo, immobilitati, quæ in paralysi visitur, non dissimiliter, vt quæ ipsa quoq; morbi occasione incidat. At secundũ naturam in animalibus motio & immobilitas, vbi sublatũ quis brachium immotum seruare potest, vtraq; ab animali fit potentia. Quòd si sanũ brachiũ super solidum aliquid reclinans omnem musculorum relaxet actionem, nec propter morbũ nec propter virtutem eo casu quiescit brachium, sed, quod animalibus naturale est, pondere. Ita trium quietum, ea quidem quæ in paralysi cernit, à morbo solo fit, obligata (vt sic dicam) eo tẽpore virtute: Quæ vero in membro, cum extensum est, habet à potentia: Quam vero vltimo loco posui, à neutro: Non ignorantibus. s. nobis quæ in libris de musculorum motu de extẽto brachio sunt dicta, talem habitum ipsa re vera ex actionum motuumq; esse genere: motum preterea hũc, tonicon. i. tensiuum à nobis nominari dictum est. Ac talis quidem habitus, alio quidẽ modo motus, alio immobilitas, dici potest: Reliqui duo, nullo modo participes sunt motus: Æque vt reliqui duo motus & conuulsiuus & volũtarius, nullo modo ad immobilitatem attinent. Præterea dictũ est porrectum extẽtumq; brachiũ ex duobus æque valentibus administrari motibus, virtute. s. id sursum attollente, & naturali pondere contrà pessum trahente. Ad eũdem modũ tremor quoq; ex duobus constat motibus, & eo qui pondere brachium deijcit, & eo quẽ virtus attollens contra opponit. Ac in valente quidem brachio, ne vel minimũ quidem vincit virtus à põdere, sed potentior C membri deorsum nutu, sustinet id tantumq; in sublime attollit, quantum ille deorsum trahit. In tremore vero inuita virtute, membrum ruit deorsum: Licetq; liquido cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere sinente, veluti in paralysi: nec pondere permittente virtutem id sublatum seruare ita, vt cum valens erat. Inuicem igit vincente victaq; potentia, mutuoq; semper contrarijs succedẽtibus motibus tremor efficit: estq; compositus motus, qualis est arteriarum pulsus. Verum in ijs sensibiles motuum quietes, dilatationẽ à contractione dirimũt: si tamen non adeo frequens pulsus est, vt in ijs, qui ꝑpterea ꝙ formicarum motum æmulant, formicantes dicuntur: Hic autem nullam inter contrarios motus sensibilem quietem inuenias: neq;. n. vicissitudo motuum est, quæ ab vna perficiat natura, sed pugna virtutis & ponderis corporis. Cæterum vt maxime hunc motum alteri cuipiã qui in corpore habeat assimiles, formicantis pulsus est non absimilis. Tanq̃ enim in hoc arteriæ motus, in minima spatij intercapedine agit: sic in tremore animalis particula, quæcũq; ab imbecilla virtute mouet. Patet ergo huius quoq; symptomatis generatio: & ꝙ omnino cum conatu sit mouendi, & cum virtutis infirmitate. Sunt qui putent voluntatẽ à tremore non esse inseparabilem, videntes videlicet totum interim caput tremulo motu agitari, sine voluntate mouendi: sed hi ignorant ꝙ etiam in custodienda quauis particula recta, tum volun D tas agit, tũ tendunt ab ea musculi, non aliter q̃ in alijs actionibus tenderent. Sanè hoc in libris de musculorum motu à nobis demonstratum est. Sed & nunc non exigua ponemus indicia, & ꝙ voluntas in tremoribus agat, & ꝙ imbecillitatis culpa rectam custodire partem non valet. Illũ enim cui caput tremit, si super molle aliquid supinum reclines, non amplius tremet. Ad eundem modum si quis scribens secans've aut aliud quippiam factitans tremit, si manus ab opere abstineat, tremere iam desistet. Pari modo si quis cruribus cum ingreditur, sit tremens, si ingredi desinet, non tremet: Videas enim non raro robustissimos iuuenes, vbi maximum aliquod onus humeris imposuerunt, cum progrediunt, cruribus tremere: vbi progredi desierunt, aut onus abiecerunt, statim à tremendo liberos: quippe cum graue leueq; ad aliquid referantur, fuerit nimirum & onus adeo magnum, vt etiam fortissimo sit graue. Ac validam quidem virtutem maximum onus vincit: quæ vero valida non est, hanc non maximum modo, sed etiam paruum superat: ꝙ si adhuc sit infirmior, ipsum eius insitum corpus oneris ritu graue erit. Eoq; fit, vt senes omnes si quãdo maiorum virium opus moliunt, statim particulis ijs quibus agunt, tremant. Sic etiam qui ad præaltum aliquem præruptumq; accedit locum, cruribus tremit: deijcit enim virtutem timor. Non secus etiam serpentem quis conspectum fugiens, tremens redditur. Quid qui formidabilem magistratum adit, non'ne toto corpore tremit? quem si loqui iusseris, ne vocem quidem non tre-

6ª. Aph. 39. Ex. ord. 50. E

mulam ædet. Tanquam igitur animi affectus, vbi debilitatem motrici facultati intulit, tremulos E facit: sic & corporis morbi cũ vires labefactant, tremoris symptomata inducunt. Ac primũ quidẽ maximeq; virtutem lædunt morbi, qui in temperie cõsistunt: quippe cum senium quoq; propterea, ꝙ intemperies quædam est, ad frigidius sicciusq; cõuersa, tremoris affectibus facile tentet. Corripiuntur ijs non minus & ex iuuenibus ij, qui vehementer sunt refrigerati, & qui vino meraco se ampliter impleuerunt, vel multis cruditatibus laborarunt, vel longo tempore cibis repleti, inexercitati ociosiq; omnino exegerunt: sunt & qui ex frigida intempestiue hausta tremebundi sunt redditi. Quippe talia omnia frigidam intemperiem creant, non raro quidem in toto corpore & ipso neruorum principio: interim vero, in quibusdam partibus, quæ.s. & imbecilliores natura sunt, & ad noxam cæteris magis opportunæ. Iam crassi glutinosiq; succi, cum virtutis viam sic obstruũt, vt parcior influat, tremoris causæ fiunt, potissimum cum prorsus obstruxerunt, ac neruorum aliquorum partes vllas resolutas laxasq; reddiderunt: quippe reliquæ fibræ valenter musculum intendere non valent. Vbi tñ humores qui virtutis vias per neruos obstruunt, non penitus sunt impacti: sed concuti & dimoueri virtute violentius se ingerente possunt: eiusmodi motus existunt, quales in paralysi incipiente non nunꝗ accidere prius diximus, membro.s. aliquãdo exaltato, statimq; decidente. Siquidem cum excitata collectaq; virtus vehementius se inijciens, neruorum F obstructiones amolita fuerit, membrũ mouet: Rursus autem humoribus in priorem locum confluentibus, decidit, immotũq; manet, quoad rursus secundo virtus vniuersa irruens, humores qui eius vias occuparant, dissipet. Verũ de his hactenus abunde. Palpitatio aũt dilatatio quædã præter naturam in particula est. Fit autẽ in oĩbus corporis particulis in quibus dilatatio distẽtioq; accidere possunt: non.n. profecto os cartilago ve vnꝗ palpitant, propterea ꝙ dilatari non possunt. Ergo in cute sæpe incidit, non nunꝗ vero etiam in subiectis illi musculis: nõ in postremis autem in ventriculo, vesica, vtero, intestinis, iecinore, liene, & septo trãsuerso: vnoq; verbo in omnibus quæ distendi dilatariq; possunt, ita vt tum arterijs tum cordi ipsi videatur incidere, aliusq; in his præter pulsum motus esse. Est igitur passio hęc neq; voluntariæ virtutis propria, nec instrumentorum ad hanc spectantium, cuiusmodi sunt tremor & conuulsio: sed, ceu modo dictum est, omnibus corporibus quæ dilatari possunt incidit. Porrò ea sunt omnia quæ naturaliter sunt mollia, ita vt tum dilatationem sui tolerare, tum rursus in se sidere possint. Sanè causam huius symptomatis ab ijs quæ manifestissime apparent indagari conueniet: nempe palpitationibus ijs, quę in palpebris, supercilijs, fronte, malisq; contingunt. Cernitur.n. in ijs cutis exaltari inflariq; ad eum modum, quo arteriæ dilata[illegible]. Ergo quod in ijs quæsitum est, vtrum ne ex sese dilatatæ, vnà cum di- G latando trahant quod se implebit, veluti fabrorum folles: an vtrium ritu, cum implentur dilatantur: idem primum definisse in palpitantibus quoq; particulis conueniet. Videtur aũt quęstio genere quidẽ similis esse ei, quod in arterijs quæritur, facilitate aũt inuentionis dissimilis. Neq; enim sicut arterijs, quæ semper & ſm naturam pulsant, rationabile est vim aliquã inesse innatam quę id efficiat, ita ẽt particulis quæ palpitant: quippe & semper ijs inesset, & cũ sanę essent pręcipue. Qñ itaq; talis vis neq; semper neq; bene habentibus inest, liquet eas ex se ipsis non dilatari. At vero si non ex se, oĩno ab aliqua quæ in ipsas influat substantia. Porrò hanc vnam è duabus esse credibile est, vel succum quempiam vel aeream aliquã naturam. Ac quo minus succus sit, repugnat palpita-

generationis. tionis tum motus, tũ solutionis celeritas: vt quæ & ilico fiat, & statim desinat. Succus autẽ nullus aut ita celeriter influit, aut refluit, potissimũ in ijs quæ mõ memoraui circa faciem partibus: vtpote in quibus cutis super nuda propemodũ extendit ossa. Ita necesse est cãm, vnde palpitatio exoritur, aeream esse substantiã. At vero si hæc tum exigua, tum subtilium esset partium, facile per corpus transflueret. Non alienum igiẽ à ratione est substantiam quandã crassarũ partiũ halituosamq; esse, tũ quantitate vt ad locum in quo consistit semper satis magna. Ergo dilatat (vt verisimile est) attollitq; ac inflat partem, quoad trusa & compulsa ad sui generis perspiret substantiam, simili.s. ef- H fectu ei, qui dum coquunẽ succi, visitur in bullis: nisi ꝙ bullæ hic rumpunẽ, palpitãs corpus ob firmitudinem non rumpiẽ, sed attollitur quoad flatus per id extrudatur ac transeat: decidit rursus in pristinã sedẽ, vbi totus vacuatus est, & exiuit. Rõnabiliter aũt et ijs quibus perfrigerata est aliqua particula, palpitationes accidunt. Quippe quod ab ea sub naturali ipsius statu attenuatũ, oĩnoq; ꝑ naturalem animalis calorẽ confectum, effluxit, id nunc vbi ea propter frigus reddita est imbecilla, & halituosius & crassiorum partium efficiẽ. Ita nec facile sicut prius perspirat, sed cohibeẽ à cute, & trãsitus angustia impeditũ, in via tardaẽ. Quòd si ipsa quoq; cutis sit densata, vtiq; duplabiẽ symptoma, scilicet ad crassitudinẽ trãsfluentis substantiæ, angustia quoq; viarum accedente. Atq; ita quidẽ in palpitationibus distendiẽ cutis. Simili aũt modo & musculi, cũ non dissimile in ijs excrementũ colligiẽ, dilatati aliqñ totum mẽbrum attollũt. Distat tñ manifestime is motus à motu conuulsionis, ꝙ membrum neq; prorsus extendit, neq; inflectit. In palpitationibus.n. membrum, nec quod notabile sit extendiẽ, nec inflectitur: concutiẽ aũt quodammodo huc atq; illuc quoad musculus palpitare cesset, ad eum sanè modũ motu obito quo etiam in tremore: eo autem differente, ꝙ per magna fiat interualla, cum tremor incidat per exigua. Siquidem palpitãs musculus cum satis notabili magnitudine est, dum dilatatur, totum sæpenumero membrũ secũ attollit: dum contrahi

tur,

A tur,veluti rei inanimi deorsum ferri permittit,ita vt totus motus preter naturam sit,non autem sicut in tremore,mistus quodammodo & compositus. Sane qualis est palpitantium membrorum motus,paucus simul tardusq; & rarus: talis ijs qui concutientem rigorem patiuntur, numerosus densusq; ac celer incidit.Intelligo numerosum,ipso motuum numero: celerem autem,ipso motus impetu: densum,ipsa breuitate quietũ.Est aũt motus hic non vtique sicut palpitatio & conuulsio totus præter naturã,sed alio modo,nempe quo tremor.Est igit ipse quoq; mistus quodammodo ex causa quæ præter naturam sit,& animalis virtute: haberurq; in hoc virtutis plus q̃ in tremore. Immo vero (si fateri verum oportet) motus omnis insitæ illius est virtutis,quam nos excretricem & expultricem nominare solemus.Quod hanc virtutem ad violenter mouendum proritat & cogit,id causa est præter naturam.

De Motibus quæ Symptomata sunt ob Causas,quæ Naturam cogunt. CAP. 3.

QVisquis igit huius virtutis functiones,dum sanũ integrumq; animal est,nouit, estq; alioqui prudens,huic longiore sermone opus non est: qui nec illas nouit, & mentis est hebetioris,huic suaserim,siquidem ei veritas omnino cordi non est,ab hoc libro abstineat: sin veritatis est cupidus,eamq; magnificat, vbi naturaliũ virtutũ commentarios prius adierit,& se af-B fatim in ijs exercuerit,ad hunc librum se conuertat. Si.n.nihil horũ fecerit, nec demonstrationem eorum quæ à nobis dicent,intelliget: nec eorum,quæ prius dicta sunt, quod sine vlla demonstratione est positũ aduertet.Ac mihi quidem statutũ est, nullam in hoc opere opinionẽ refellere.Licet aũt ei qui volet, vigesimoquarto Athenæi libro prælecto,causas,quas priores eo tam medici q̃ philosophi de {affectu quem nos concutientem rigorem cũ venia vocamus,} attulerunt,q̃ absurdæ fuerint intelligere: refellit enim eos omnes Athenæus.Licebit sanè & ipsam Athenæi opinionem examinare,quæ vt probabilior superioribus est,ita nec ipsa vera est. Verũ cui veritas est curæ,is hæc scio,quemadmodum exposui,facere tentabit.Ego vero,veluti cum ijs agam qui ea quæ de naturalibus facultatibus scripsimus legerunt,pauca loquar,sed si prius ad memoriam reuocauero,quæ de vtero,ventriculo,intestinis,ac vesica in ijs demonstraui. Siquidem monstratũ est vteros nullo alio modo ad fœtũ ædendũ se comparare,q̃ per expultricis facultatis actionem. Quippe, qui tũ fœtus grauitatem,tũ sui distentionem,nouem mẽsibus pertulerũt: atq; ita ad vnguem toto hoc tempore conniuente ore fuerunt,vt ne styli quidem mucronem reciperet: ij absoluto in ipsis fœtu,ad eius expulsionem se comparant,diuersa omnino constitutione affectus.Etenim collũ eorũ quod prius se constrinxerat,tm̃ aperit,quanto fœtui facilis præstet exitus: tunicæ aũt q̃ q̃ maxi-C me prius fuerant distentæ,vndiq; contrahunt,ac fœtũ extrudunt,ita vt q̃ celerrimè per vteri ceruicem excidat. Sanè eadem virtus quæ sic de fœtu est solicita, vt nouem mensiũ spatio eius sustineat pondus: atq; vt absolutus tuto emittat,prouideat: si circa tertiũ quartum'ue aut aliũ mensem fœtus est corruptus,statim eũ eijcit,tũ quoq; similiter collũ adaperiens,sicuti cũ pariendi tp̃s instabat, aperuit.Quippe præfinitũ illi claudendi se aperiendiq; tp̃s est,non certi alicuius temporis circuitus,sed ipsius vsus occasio. Ad eũdem modũ monstratũ est ventriculũ quoq; inferius os suũ post cibos claudere,nihilq; sinere abire, priusq̃ planè sit concoctũ: si tamen eũ nihil aliud intermittere actionem cogit,quemadmodũ vterũ fœtus corruptela: quippe similis affectus ventriculo incidit, vbi cibi in eo sunt corrupti: Immo vero non raro simul ac sunt deuorati,si.s.ita vel vitiosi sunt,vel copiosi,vt eos ferre non possit. Atq; idcirco q̃ quidem in se fluitant,per vomitiones eijcit: q̃ deorsum vergũt,ad exitũ qui illic habet,detrudit. Sed & citra cibos ventriculi vis sæpe impetũ ad vomitũ capit,aut bili vrgente,aut mala pituita,aut alio quopiam eiusmodi succo sanie'ue infestante. Est enim in quaq; animalis particula facultas,quæ,quod præter naturam in ipsa est collectũ, expellat,veluti in propria de eiusmodi facultate disceptatione est demonstratum. Satis nanq; est ad præsentis disputationis claritatem,ea demũ ex huiusce facultatis operibus retulisse,q̃ de vtero & ven-D triculo sunt dicta. Quippe qualis est cum euomit,expultricis in ventre facultatis actio: talis est cũ tussit, in pectore & pulmone. Sanè nullum animal aut nauseare,aut vomere, aut tussire docetur. Immo longo sæpe à natali vsque spatio integra sanitate fruentia, tam alia complura animalia q̃ homines,nec vomitum experti sunt,nec tussim: & tamen vbi contristans aliqua causa,vel os ventris,vel sp̃us vias occupauit,ilico & tussiunt & vomunt. Et in vomitu quidem sic mouet ventriculus,sicut in partu vterus. In tussi vero aliter fit motus: neq; enim potest pulmo tali motu quod cõtristat expellere, sed inuẽnit sibi natura aliud remedium,magna solertia.Quippe cum externus aer in asperas arterias trahat, quæ & cartilagineæ duræq; sunt,nec contrahi circa id quod cõtinet possunt,incitatum hunc excogitauit sp̃us exitum,quam vocant Tussim. Cuius generis & sternutatio est,ad persequenda protrudendá que ea q̃ nares offendunt,instituta: quæ ipsæ quoque respiratus sunt viæ à natura inuentæ.Quippe expurgat sp̃us sibi ipsi violenter & cũ ĩpetu delatus vias, non aliter q̃ tibias & fistulas expurgant harũ opifices. Ac qualis quidem mouendi modus sit,quo hoc fiat,in progressu docebit.Quod ad rem propositam est vtile,iam accipiamus. Nempe q̃ eiusmodi motus naturæ quidem opera sunt: sed tñ propter causas quæ naturam moueri sic cogũt,symptomatis quæ præter naturam sunt,adnumerant. Atq; intestinorũ quidem & vteri & vesicæ expultricis facultatis similes motus sunt,siue quid eorum quæ secundũ naturam,siue quæ præter naturam

turam sunt, expellit: quo minus symptomata ab ijs clare discreta sunt. At quæ in tenesmis, & dy- E
senterijs, & lienterijs excernunt, symptomata sunt: veluti (arbitror) & quæ in stranguriis & in vri
næ diarrhœis: ꝙ si quis exacte loqui velit, & ventris crepitus, & stridor, qui trysmos Græce dicit,
& ructus, & ventris murmur, aliaq; id genus: De quibus etiam proxime dicetur.

De Tußis & Sternutamenti Causis. *CAP. 4.*

VErum in ventre manifestius est id, quod in vomitibus cernit: multiq; hos non naturæ opus, sed symptomata esse dicunt. In tussi vero & sternutatione, clarius quidē est quod in tussi notat: sternutatio vero non similiter videt præter naturam esse. Cæterum sunt, nō hæc modo, sed ēt tussis, & vomitus, & diarrhœæ, taliaq; omnia ex illo symptomatum genere, in quibus causa aliqua quæ præter naturam sit, ad tales actiones naturam extimulat. Quanquam mouendi modus nec in oībus idem visit, nec ab eadem facultate fit, sed circum ea quæ ab vtero, intestinis, ventre, vesica'ue excernunt, ipsæ particulæ se contrahunt, ad eum modum id quod in se continent, extrudē tes, quo manus nostræ aliquid exprimunt. Facultas autem quæ motum ijs præstat, vnà è quatuor naturalibus est. Verum cum in asperis arterijs contineat corpus quoddam cartilagineum, duræq; substātię: quod idcirco constringi circa id quod intra se habet, non valet: natura spiritum cum concitato impetu extra deferri subigit, ac tussim mouet. Ea fit per eadem instrumenta, per quæ magnæ & ve- F
hementes spūs expulsiones (quas efflationes nominamus) efficiunt: sic vt Tussis nihil sit aliud, q̃ vehementissima quædam efflatio, quo plurimus simul celerrimeq; foras actus spūs, attrahat propellatq; suo impetu, quę vias suas obstruunt: Cumq; primo aggressu pellere quod offendit nō valet, bis terq; se inijcere in id non grauat: fitq; voti plerunq; compos, vbi.s. tum spiritus ipse cū vehementia defert, tum quæ obstruunt contumacia ad propellendum non sunt. Talia sunt quæ nec aquosæ, nec glutinosæ substantiæ sunt: aquosa nanque propter tenuitatem, potius à spiritu dissecant, quàm vltra deferunt: glutinosa pertinaciter arteriæ adhærent. Quoties igit spūs cum eiusmodi humoribus contendit, omnino sæpe violenter se inijcit, fiuntq; ex eiusmodi humoribus plurimæ tusses, & vehementes, nec sine magno nixu. Porrò eos humores qui in arterijs contumaciter hærent, & qui difficulter reijciunt, magis expediunt sternutationes: vtpote in quibus maior ēt est spūs impetus, quàm in tussi, causa vero generationis altera: Quippe propter ea quæ in naso, non propter ea quæ in arteria aspera offendunt, emittit in ijs spiritus vehementer: emittit autem cū eo, ēt ex prioribus cerebri ventriculis aliquid. Atq; idcirco tusses quidem, caput nihil iuuant: sternutationes (si tn̄ ex catarrho non fiunt) maximum remedium capitis halitu repleti sunt. Nec mirum vno impulsu tum à pulmone, tum à capite spiritum emitti: monstratum.n. est, vbi de his disserui- G
mus, caput quidem pectori motus principium tradere, pectus autem pulmonem & dilatare & cōtrahere. Cum igit quæ in naso offendunt, persequi properat, vtrisq; emittendi spiritus vijs simul vtit, altera quidem ea quam ipsum per se facit: altera quam per neruos, veluti per quædam longa brachia, quæ in pectus descendant, quippe per hos id contrahit: halituosum autem spūm per colatoria ossa, ipsum per se exturbat. Atq; hæc quidem symptomata, volūtariæ sunt facultatis. Vomitus autem q̄q; ad portionem horum se habet, naturalis facultatis est symptoma. Veluti aūt vomitiones nauseæ præcedunt, ita tussim, quod cerchnos Græce dicit: †est autem nō tussis, sed exiguus quidam ad tussiendum impetus.} Præterea sicuti non nulli nausearunt, nec tn̄ vomuerunt, ita nō nullis symptoma modo dictum incidit, nec tn̄ tussis propter causæ paruitatem est secuta: quippe interim ex parua faucium aspredine, interim vero ex tenui aliquo exiguoq; prorsus humore, contingit. Perpetuo.n. spūs quicquid illi sit obstaculo, reijcere id per tussim conat: ē aūt id vel humor aliquis à capite descendens, sicut in catarrhis: vel in asperis arterijs aliquid collectum, veluti in peripneumonia, & pleuritide, & gibbi iecinoris phlegmone, vel fauciū asperitatibus. Extra.n. hæc sunt ad portionem eorū q̃ à capite defluunt, quæ bibentibus edentibus'ue nobis in arterias delabunt. Est & aliud tussis genus ex instrumentorum spirandi ortum intemperie, quod agnouerūt H
quidem ēt Pneumaticæ sectæ probatissimi, quorum est & Athenæus. Necessitatē tn̄, propter quā ex intemperie tussis oriat, alij eorum omnino ne conati quidem sunt reddere: alij in se ipsum impingere spūm aiunt: alij ēt obscuriore q̃ hoc, verbo vsi, putant se aliquid dixisse. Sunt aūt non tam ꝙ causam ignorarunt accusandi, quā ꝙ pulchrum theorema & suo studio dignum inuenerūt, laudandi. Fit igit ea tussis spirandi organis perfrigeratis, nihilq; in ea expuit: nec est omnino violenta, sed adeo parua ac sine vi, vt eam cohiberi, & generationem eius vel plurimum vel omnino prohiberi liceat: ac violentæ tusses spūs cohibitione non vincunt. Porrò cuiusmodi res sit spūs cohibitio, sæpe mihi in alijs est dictum. Tussim aūt ex intemperie non solum in præsens fieri spūs cohibitio prohibet, sed ēt eam sanat: modo ne admodum sit magna. Augeт nanque in spūalibus, spūs cohibitione, calor: permeatq; spūs violenter à pectore pressus ac compulsus per omnes angustos meatus: quibus vtrisque peractis, æquant omnia, atque in similitudinem tēperamenti veniunt.

Marginal notes: A.l.3.c.5.c.13. 241.f — † Interpretis verba.

De Causis Pandiculationis, Inæqualitatis, Lassitudinum, Horroris, Rigoris, Tremoris, Pruritus, & Cæterarum vitiosarum Motionum. *CAP. 5.*

CVr aūt ex inæquali spūalium intemperie tussiat (id.n. dixi non admodum commode à Pneumaticis medicis doceri) ipse reddere tentabo, orsus sicuti congruum est ijs qui aliquid cum

demon-

A demonſtratione dicturi ſunt, à rei ſubſtantia. Intemperies igit̃ alia's ex nudis prouenit qualitatibus, ipſis corporibus aut calidioribus, aut frigidioribus, aut ſiccioribus, aut humidioribus redditis, aut etiam ex horum coniugatione affectis: interim vero vnà cũ diſperſo in iis roris ſpecie, aliquo intemperato. Atque æqualis quidem intemperies omnino ſine dolore eſt, veluti indicant & hecticæ febres, & multi frigidi affectus, vbi æqualiter particulas occuparunt: fit enim talis intemperies ſingulis qui ſic ſunt affecti, velut acquiſititia quædam natura: nullum enim corpus offendit̃ à propria natura, veluti Hippocrates dixit: ‖ His quibus mutat̃ corrũpiturq; natura, dolores fiunt, non quibus corrupta iam eſt & mutata. Inter enim ipſum mutandum & à ſua natura recedẽdum (quemadmodum in priori libro demonſtratum eſt) corpora dolent. Cum igitur in aliquo ſenſibilium corporum intemperies inæqualis gignitur, tanta eſt doloris magnitudo, quanta eſt intemperiei. Atque in acutiſſimis & vehementiſſimis febribus dolore afficiunt̃ ſolidæ partes, dum à calido quod præter naturam eſt, mutant̃ atque alterant̃. Præterea incipientibus morbis plerique homines priuſquam febricitent, ſentiunt interdum in tota corporis mole inæqualitatem quandam, quam tamen, qualis ſit, explicare verbis nequeunt. Ac miramur quidem ſi quis eorum qui hos libros reuoluerunt, ita fuit fortunatus, vt ipſe ſymptoma hoc nunquam ſenſerit: quippe pro- In lib. de Locis in homine.

B fundus quidam fit ſenſus in tota corporis mole, ceu diſperſæ per eam rei cuiuſdam à natura noſtra alienæ. Id autem quod diſperſum eſt, aliquando quidem veluti ſubcalidum eſſe videtur, aliquando mordax citra calorem, aliquando vtroque modo afficiens, aut ſine his leuiter omnes carnes diſtendens. Atque in omnibus huiuſmodi ſymptomatis, tum inæqualitatem quandam ſentire ſe aiunt, tum pandiculantur, tum omnes corporis particulas diſtendunt naturæ quodam inſtinctu: qualem ſcilicet dudum diximus, omnibus animalis partibus ad ſalutem ſtatumq; earum conſeruãdum à natura datum. Maximè autem diſtenduntur poſt ſomnum, cum in carne halituoſum excrementum ſentiunt: quod & ex confectione nutrimenti & per ceſſationem ab eiuſmodi motibus eſt collectum: atque id vel minimi pueruli ſine doctore faciunt. Verum ad talem motum animalia impellit ipſa natura, cum perſpiratum halituoſis excrementis molitur. Diuerſum ab hoc triſtis ſenſus genus eſt, quod in laſſitudinum affectibus ſentitur, ſiue id poſt multos labores, ſiue ſua ſponte incidit. Ac triplex quidem eſt in laſſitudinibus ſenſus vtique putantibus, qui iis laborant, vel conquaſſatum ſibi aliquid pulſatumq;, vel tendi ſibi vndequaque corporis molem, vel tanquam multa vlcera in ipſis quoties mouentur ſint diſperſa. Ac, cum tendi quidem corporis putatur moles, ſi citra exercitationem id incidit, laſſitudo tenſiua ſpontanea nominatur. Fit autem

C maxime ex plenitudine, quæ corpora in quibus continetur diſtendat, nec ab iis contineatur {ſed tranſmittatur.} Ac, cum vlceroſo ſenſu afficiuntur, fit quidem & is motis magis quàm quieſcentibus, niſi ſi admodum magna laſſitudo eſt. Pungi vero, ceu multas ſpinas habeant infixas, ſe putant, cum à mordaci humore ſymptoma oriatur. Tertia laſſitudo, ſub qua ſe oſtocopo id eſt oſſium dolore laborare dicunt, ne minimum quidem motum ſuſtinet: Sentiunt tamen, quos ea male habet, manifeſtum calorem vnà cum demorſu & tenſione, vitioſo humore in totam animalis molem ampliter tranſfuſo. Eorum vero qui hac laborãt, nemo pandiculari tentat, vt qui omnem motum formident. In reliquis duabus laſſitudinibus, quarum alteram vlceroſam, alteram tenſiuã nominare ſolent, fit etiam talis aliqñ motus, cum videlicet vel exiguæ omnino ſunt, vel ex flatuoſis & halituoſis excrementis proueniũt: quippe ſi vlceroſa laſſitudo maior euaſit, ne quidẽ qui ea laborant, motum vllum ſuſtinent, ſed dolorẽ veluti vlceris per corpus ſentiunt horrentq;. Quòd ſi augetur ſymptoma, ad horroris affectum propè perueniunt: quippe ſub hoc horrent prius quàm etiam moueantur. Tanquam autem, cum vlceroſus fit ſenſus, quoties mouentur, horrent, magiſq; ſi vehementius: ſic horroris affectus, cum in motum agitur, concutientem rigorem efficit. Hæc nanque omnia ex mordacibus oriunt̃ excrementis. Differunt inter ſe, tum excremento-

D rum multitudine, tum motu: Præterea quòd excrementorum, alia magis ſint mordentia, alia minus: Et quòd corpus laborantis vel non facile afficiat̃ vel facile, vel robuſtum imbecillum'ue ſit, vel acuti naturaliter hebetis'ue ſenſus. Nam quod acuti ſenſus eſt & imbecillum, etiam ex leuiſſima cauſa dolet: contra, quod valentiſſimum nec facilis ſenſus eſt, magnam cauſam ad talis ſymptomatis generationem requirit. Vtrum'ne igitur in his ſolis, an etiam in mouendo aut non mouendo: præterea quod mouet̃, in eo quod vel celerius vel tardius mouet̃: plurima eſt in ſymptomatis differentia? Ac mihi quidem ſic videt̃: eundemq; hominem ſicuti quieſcentem quidem ſolam inæqualitatem ſentire, ita motum horrere, & exercitatum rigore concutiente vrgeri. Ideoq; & medici iis qui ita laborant, experientia docti, conſulunt, ab omni motu abſtineãt. Iam aliquos qui cruditate laborarant, ſcimus cum quieuiſſent nullo affectos dolore: cum balneum fuiſſent ingreſſi, aut in Sole ſtetiſſent, horruiſſe: atque hoc magis, ſi ſe exercitaſſent. Nam & Sol, & balneũ, & exercitatio, excrementa quæ prius quieuerant, calefaciendo, attenuando, ac in ſpiritum vertendo, ad motum excitant, quemadmodum & ex animi affectibus ira: † ex quibus & ad motũ excitant̃ excrementa quæ prius quieuerant calfaciendo, attenuando, ac in ſpiritum vertendo. Nec mirum corpus, cum excrementa quieſcunt, minus dolere: cum mouent̃, & magnopere angi, & vibrari, & cõcuti, horrens, ac rigens, & febricitans; quando etiam dura corpora quæ oculis incidũt, conniuentibus

† *Al. à ſeipſis aut ad motum & c. dum calefiunt, attenuãtur, & in ſpiritũ uertuntur.*

tibus nobis palpebras, & particulam sub quiete habentibus, vel parum omnino, vel nihil contristant: mouentibus, vix tolerabilem afferunt cruciatum. Sed & citra exemplum, ex ipsamet re inuenias licet, motam causam quiescente magis esse infestam: quoties videlicet agit per corpora sensibilia, veluti in oculis est propositum: neque enim de succis qui in venis, & arterijs fluunt, est disputatio, sed de ijs qui in carnibus sunt, & toto corporis habitu. Quoties igitur aliquid per hæc violenter agit, ac ad cutim defert, necesse est, dum carnem cutimque permeat, omnia in quæ incidit pūgat, stimulet, diuidat, ac vulneret. Quod aūt omnis mordax & dimota causa, siue ea calida siue frigida sit, animal in horrorem ac rigorem ducit, primum quidem ex talibus intellexisse licet. Si sano corpori feruentem aquam subito infundas, aut ignis scintillas incutias, statim horrore vexabit. Iā cum vlceratæ particulæ causticum medicamentum imponit, primum quidem horrent, deinde rigent, mox etiam febricitant non nulli. Quid quod tertianæ febres quæ omnium febriū maxime biliosæ calidæque sunt, omnium maxime horrore infestantur: quantoque synceriores tertianæ sunt, tanto etiam

4ª. Aph. 58. rigor in ijs incidit vehementior. ‖Quin etiam eum qui ardenti febri laborat, rigor superueniens » à morbo liberat, Hippocrates ait: quoniam scilicet bilis, quæ prius in venis errabat, à natura decretorie per carnes ad cutim trudit. » Ergo motus eius delationisque, quæ per sensibilia corpora agit, simul & symptoma & signum, rigor est. Quin etiam sudant deinde qui ita obriguerunt, vacuataque F ijs bili, à febre liberant. Interim vero, vbi non ad cutim sed ad interna loca bilis impetum capessit, per vomitiones simul & aluum vacuat. Non raro autem simul intro forasque eodem die est delata, ita vt & sudata sit, & vomita, & deiecta. Quicunque vero rigorem profligandæ ardentis febris salubrem esse causam propter frigus putant (quippe contraria contrariorum esse remedia) omnino fallunt. Iam primum enim si id verum esset, liceret ipsis rigorem excitare, partim quidem frigida aqua inspersa aut affusa, partim ægro ipso nudo in frigidum aerem delato, aut in frigidæ aquæ labrum demisso. Deinde si per mutationem ad contrarium habitum, ijs qui in ardenti febre obriguerant, solutio accidit morbi, debebant post rigorē febricitare desistere, quod tamen non faciunt: Adeo enim cum rigent febricitare non desinunt, vt etiam multo grauiore febri post rigorem vrgeant, quàm ante: sed, postquàm largiter sudarunt, aut flauam bilem vomuerunt, aut per intestinum deiecerunt, tum febris cessat: quippe ex valentiore bilis motu, vehementiorē accendi febrim est rationabile. Ac quod homines non solum ex frigidis causis rigore tētent, sed etiam calidis, iam monstratum est. Verum quam ob causam, occasionibus maxime contrarijs, idem symptoma succedat, deinceps docebimus: sed admonitis prius quæ de expultricis facultate monstrauimus. Non enim ea quæ in amplis instrumentorum capacitatibus sunt expellit, veluti quæ in ventriculo sunt, & vtero, & vtraque vesica, & intestinis, & pulmone, & naso: quæ vero in ipsis corporibus excrementa colligunt, negligit: sed ab ijs quoque quotidie quicquid superuacaneum est, citra vllam animalis offensam insensibili perspiratu eijcit, vbi scilicet lege naturæ animalis functiones administrant: Verum vbi mordens aliquid in ijs constitit, ac potissimum quod vehementi agat motu: & angit, & id expellere festinat, eo modo quo maxime licet ex ipso membrorum corpore aliquid eijci, scilicet particulis ipsis sese contrahentibus, atque constringentibus: mox vnaquaque earum partem excrementi quod in se habet, protrudente. Verum si omnes hoc motu simul motas intelligas, concussionem vibratumque totum corpus comprehendere intelliges, quales id in rigoribus comprehendere cernunt: Quippe necesse est musculis omnibus vibratis, articulos quoque cum ijs vnà vibrari: quibus sic agitatis etiam extensiones quasdam inflexionesque præter voluntatem incidere. Est tamen hic motus diuersus ab eo qui in conuulsione palpitationeque visit. In conuulsione nanque similiter quidem, non tamen ab eadem saltem facultate, motus cient: In palpitatione non similiter, sed sicuti prius est dictum, nempe quod membrum vnà cum musculo qui à flatuoso distendit spiritu, exaltatur: At cum concussu rigentibus, ceu dudum est dictum, mouetur omnis particula, musculo se ipsum expurgante: in illarum vero motu, totus musculus H concussus vibratusque articulum in quem inseritur, vnà secum vibrat. Talis etiam motus & pectoris musculis sub intemperie inæquali accidit: Eamque ob rem læuis quidam tussiendi impetus, quē Græci cerchnon vocant, ijs superuenit: concutiuntur enim musculi, dum student ea quæ contristant, à carne sua per pulmones & arterias expellere. In cæteris autem tussibus vehementer eos pulmoni se inijcere est demonstratum, quod scilicet multum simul & celerem efflatum moueant. Iam etiam vehementius huic se in sternutatione incutiunt, cum qui in naso est, spiritum simul vniuersum expurgare nituntur: Id quod non nulli, qui infirma erant virtute, cum intelligerent, expuendumque per pectus & pulmonem aliquid haberent, sternutationem sibi nares lacessendo mouerunt, quo scilicet quod per tussim eijcere non valuerunt, huius motus violentia educerent. Verum de eiusmodi tussi diligenter prius est dictum. Quæ vero ex spiritualium instrumentorū intemperie incidit, ex eodem est cum concutientibus rigoribus horroribusque genere: differt autem eo, quod celerior eius sit sensus, nunquam scilicet quiescentibus spiritualibus organis: monstratum nanque prius est, quod motus, etiam in toto corpore eiusmodi affectiones maxime prodit. Ac cum humida quidem natura sunt quæ offendunt, violento hoc concussu ac vibratu, qui in tussi & concutienti rigore cernitur, ab excretiua facultate trusa, vndique ad loca cedentia feruntur,

A tur, quædam supra, quædam in imum ventrem, quædam foras ad cutim, ita vt sensibilis eorum vacuatio sit. Cum vero flatuosa tm̃ sine humore substantia vel iusto calidior vel frigidior per corpus permeat, vtiq; horrent tunc quoq; aliqñ etiam & cum concussu rigent, eadem ex causa. Nihil tñ sensibile his vel vomitur, vel sudatur, vel infra deijcitur, vtpote cum aerea sint quæ expultricē vim lacessunt. Sic in balneis præcalidis, si subito præsertim & confestim minime præcalfacti ijs accessimus, statim horrentes reddimur, æque vt cum in frigidum aerem confertim transferimur: aut si non confertim, saltem si diutinam in eo moram facere cogimur, quemadmodum in itinere agendo accidere aliqñ consueuit. Eiusmodi rigoris remedium calfactio est non sudor, vomitus'ue, aut alui deiectio. Qm̃ autem (vt dictum est) & frigida causa & calida concutientem rigorem creat, ad calidam quidem quæ scilicet aerea sit, refrigeratio satis pro remedio est: eam vero quæ humida est, febris necessario comitatur: sanatio vero eius vacuatio est. At frigidæ quæ aerea sit, calfactio remedium est: ei vero quæ humida est, aliquando sola concoctio sufficit, aliquando vacuatio desideratur: est vero qñ ambo competunt. Ac vetus quidem sermo est, ‖ Rigori febrem semper succedere: nō tñ est in totum verus, ēt si quis eum commode determinet. Id quod etiam facere par est, amice potius veterum dicta interpretantibus, q̃ maleuole arguentibus. Verūtamen ne sic quidē verus Lib. 1. de Morbis.

B eorum sermo est, nec si determinans dixeris: Qui citra externam occasionem ex corpore nostro concutientes rigores oriunt, hos febris necessario sequitur. quippe non nobis modo, sed etiā multis medicis qui nos præcesserunt, iam visi concutientes rigores sunt sine febre: non tamen ita validi, ac qui legitimas tertianas quartanas'ue præcedunt, aut qui ardentes febres finiunt. Solent sanè eiusmodi rigores vitiosam sequi victus rationem, cum homines in desidia se repleuerunt, ac sæpe à cibo se lauarunt. Cum vero ipsæ ciborum qualitates frigidioris sæpe ac pituitosioris temperamenti sint, promptissime qui sic sunt affecti, rigoribus qui ægre recalfiant capiunt. Nihil igitur miri est, antiquos medicos nullum eiusmodi rigorem vidisse, hominibus qui tunc viuebant, nihil perinde ac qui nunc viuunt, in salubri victu peccantibus, sed nec balneorum vsu tā frequēti. Cæterum (sicuti dictum mox est) eiusmodi rigores horridi magis sunt, quàm cum vibratu concutiētes. Primum enim quod ex vitiosis excrementis sentimus, inæqualitas est: cum vero acria fuerint, mordicatio: secundo loco horror exiguus: deinde maior: post magnus ita, vt iam rigoris aliquatenus sit particeps: deinde rigor ipse solus, qui dimoueat concutiatq; particulas. Hic rigor à frigidis succis nunquam creat. Omnino enim eiusmodi succi præ crassitudine sua concitato motu nō mouentur: quòd si aliquando attenuantur, rigorem quidem excitant, non tamen vehementem:

C neque enim potest eandem recipere tenuitatem attenuata pituita, quam attenuata recipit flaua bilis. Ac talem quidem rigorem nō admodum norunt antiqui medici: qui autem in lethalibus incidit febribus, hunc norunt. Ait igit Hippocrates in sententijs: ‖ Si rigor in febri non intercisa incidit, æger q; infirmis sit viribus, lethale est. In talibus enim rigoribus incipit quidem natura persequi quod offendit: sed victa, concidit atque extinguit: eoq; mortale est symptoma. In quartanis autem mistus rigor ex calido frigidoq; est: nigra nanque bilis, frigidus natura succus est: sed cum putredinem quandam sibi adiunxit, cuius causa febrem accendit, tantum possidet caloris, quantum etiam putredinis. Ac quòd rigores quidē calidis etiam causis succedant indicauimus. Quòd autem in talibus quoque omnibus perfrigerant ac sanguine deficiunt maxime quidem extremæ corporis partes, cum his vero tum cutis vniuersa, tum quæ proxime sub ea sunt: & quam ob causam id accidat: deinceps æstimemus. Est igit ex primis ac (vt sic dicam) qui maxime principalis sint notæ motibus, ipsa naturalis caloris intro forasq; delatio, multas animi perturbationes passionesq; sequens. Simul aūt cum ipso spiritus quoque ac sanguis, aliàs intro & ad ipsum principium ferunt, ac contrahunt: aliàs foras tendunt, & funduntur. Ipsius nanque animæ substantiam, vel alio quouis opere definisse fortasse sit audacia: in eo vero quod nunc proponitur, non solum au- 4ª. Aph. 46. Ex. ord. 32. g

D dacia, sed etiam superuacuum. Videt tamen quæcunque ea fuerit, duorum alterum, vel primis ad omnem actionem instrumentis spiritu sanguineq;, præterea calore, tum qui in altero tum qui in vtroque est vti: vel in his ipsis esse. Licet autem motus eius euidenter contemplari cū in alijs multis, tum maxime in ipsius perturbationibus. Timor enim intrò & ad principium, tum spiritum tum sanguinem vnà cum refrigeratione eorum, quæ in summò corpore sunt, abducit ac contrahit: ira vero & foras agit & fundit & calefacit: quæ vero composita ex ambobus est, quam Græci agonian dicunt, inæquales habet motus. Itaque etiam pulsus tum arteriarum tum cordis ijs, qui timent, minimi ac maxime imbecilli sunt: Iratis contra maximi & vehemētissimi: His autem qui composita ex ijs passione laborant, inequales. At in verecūdia, primum quidem intro agitur animalis potentiæ motus, deinde rursum foras celeriter vniuersus: quippe cum nisi redeat, timor fit, non verecundia. Siquidem verecundia derepente fit, omnino nihil expectante malum animali facultate, sed (vt sic dicam) præ mollitia & timiditate naturali, cum homine longe meliore versari non sustinente, sed refugere & si possit à conspectu subducere properante: ideoq; veluti refugiēs tantum, citra vllam perfrigerationem in profundum recedit: rōne vero patibilem partem animi, id est quæ terretur & verecundatur, excitante atque inhortante, redit extrorsumq; mouetur simillimo motus modo, atq; cum ex frigida lauatione caloris fit repercussio. In timore vero, cum ratio

patibilem animi partem nec excitet, nec inhortet, magis magisq; extinguit calor, ita vt etiã rigeant eorum non nulli. Quod "autem in timore semel & confertim, id in tristitia paulatim patiunt, dissidentibus scilicet inter se passionibus ijs non toto genere, sed magnitudine & vehementia. Itaque etiam ex subito timore non nulli iam interierunt, cum scilicet animulus eorum naturaliter imbecillus vehementi passione detentus, semel & confertim extinctus est & suffocatus. Quippe extingui eum accidit propter affectus ipsius naturam, vt cuius generatio in frigerando consistat: suffocari autem, eò q totus sanguis vna commeet, atq; ad principium deferat. At ab ira nemo interijt, vtpote nec calore perfrigerato, nec eius robore soluto. Ex gaudio tñ ingenti, non nulli pusillanimes perierunt, æque atq; ex timore: nõ enim vna cum robore & feruore moueт extrorsum animalis facultas: sed contra si quid prius habuit roboris, id nunc remittit ac resoluit: ergo cũ plurimum relaxata resolutaq; extrorsum fert, digerit. Dolor autem cum animum cõtra cogat moueri, similia maximo timori affert symptomata: quippe sub eo & color abit, & pfrigerant, & rigēt, tremuntq;, ac pulsu sunt paruo, atq; eodem priuant, demũ moriunt, similiter ijs qui perterrent: refugit enim in his quoque ad principium innatus calor, resoluiturq; pariter & extinguitur. Cum autem mortem afferant eiusmodi perturbationes passionesq;, nihil profecto miri est, si animi excitant deliquia. Quo minus etiam mirum est, si reliqua quæ animi deliquia sequunt, symptomata inuehũt: cum cætera, tum excrementorum præter voluntatem exitum. Cæterũ pluribus in his morari præsentis occasionis non est, sed ad propositum redeundum. Cum concutiens rigor à calidis & mordentibus succis excitat, mirum non est, si frigerant omnes externæ partes, animali virtute vna cum sanguine in profundum commeante. Sentiunt enim hoc tempore qui sic rigent, externarum partium frigus, non earum quæ sunt in profundo: quippe cum sitiant sensibiliter eo tempore nõ nulli, tanquam calore ijs in internis seruato. Quòd aũt talia rationabiliter rigentibus accidant, licet inde colligi. Si enim in vna quapiam parte dolor vehemens infixus, tum animi deliquia tum perfrigerationem infert, mirum non est eum, qui in toto sit corpore, etsi non animi deliquia mortemq;, certe perfrigerationem efficere. Sunt enim dolores rigentium, eiusdem cum cæteris omnibus doloribus, generis: deficiunt aũt ab ijs qui interimunt, magnitudine & tempore, quippe cum & minores multo sint & breuioris temporis. Coli nanq; siue pinguis intestini dolor, sæpe duobus continuis diebus torsit: rigor quanto est vehementior, tanto breuioris est temporis. Est enim qui i eo habetur motus non ei qui in timore, sed ei potius qui in verecundia ac frigida lauatione videt, similis: pugnat enim virtus ac certat cum ijs quæ offendunt, quoad excusserit profligaueritq; omnia. Ergo tum ex valido eius in ea quæ offendunt impetu, tum quòd vbi in profundo corporis est collecta, cum magno calore reuertitur, febrim post rigores accendit, materiam scilicet habens ad magnitudinem eius coadiutricem. Si quando autem certans, prius fatigat, quàm quæ infestant profligauerit (fit enim hoc vel ob virtutis imbecillitatem, vel causæ magnitudinem) necessario mors sequitur, ceu prius est dictum.

E — A. l. 3. f. 2. t. 2. c. 6. 279. h

* πόνος

F

G

Summa Causarum omnium, quæ Superioribus Capitibus comprehensæ sunt. CAP. 6.

Ergo, qñ huc in disputatione prouenimus, imponamus illi finem, non solum quæ iam dicta sunt omnia breuibus summis complexi, sed ēt quæ reliqua sunt adiectis. Tussis quidem, sternutatio, & singultus, & rigores, expultricis virtutis validi motus sunt: pandiculatio, & oscitatio, eiusdem quidem virtutis motus sunt, sed mediocres. In horrore vero etiam magis mediocres quã in prædictis motus sunt. Ac multo magis adhuc his mediocres sunt, quos inæqualitas ciet: ita vt eiusmodi motus dixeris propemodum motus non esse, sed tm̃ sensus: Cuiusmodi scilicet sensus in vlcerosa lassitudine aduertuntur, atq; hoc ēt magis in pruritu, quippe in quo symptomate pruritu osorum excrementorum est tm̃ sensus: neq; enim aliter ea nominare dat, nisi quis nitrosa ea & salsa, vel amara, nominare velit, talis nanq; natura eorum est. Licet autem id intelligas, tum per ea quæ extrinsecus habent, veluti vrticam, & scillam, & muriam, & mare, aliaq; id genus: nihiloq; minus per ea quæ in ipso sunt corpore: Quippe illotos & sordidos, & qui cruditate laborant, & qui nutrimenta mali succi comedunt, hos pruritus exercet: multoq; magis scabiosos & leprosos, propterea quòd in his affectibus & copiosior & crassior est vitiosus succus: Quo vtique & diutius & magis scabunt, quàm vlli alij, qui citra talem affectum pruriunt: nec tamē iuuant, nec si seipsos immodice scabendo excorient, propterea nimirum quòd eiusmodi succus infixus in ijs manet, ac (vt sic dicã) cuti impactus hæret: nõ enim adeo exiguus & tenuis est, sicut in illotis aut sordeaffectis, sed plurimus & crassus, interim vero & glutinosus. Omnia igitur eiusmodi symptomata à vitioso succo proueniunt. Dissident inter se, causæ tum qualitate, tũ magnitudine, itemq; quiete & motu: Quippe tenuis, salsus, immotusq; succus, in ijs est qui pruriunt: Paucus, tenuis, mordens, & immotus, in vlcerosis affectibus: Multus, "salsus, crassus, & immotus, in lepris & scabie: Paucus, tenuis, & mordax, cum exiguo motu, in horroribus: Quòd si vel vehementius mouetur, vel copiosior mordacior'ue est, concutientem rigorem infert, non horrorem: maximum quidem, qui plurimus est, & mordacissimus, & vehementissime motus: minimum vero qui propter vnum aliquid horum, mediocriter auctum, ex horrore in rigorem transire facit. Sane cõplures aliæ inter maximũ minimumq; rigorem differentiæ sunt, excessu & defectu inter se dissidentes:

H

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 6. 418. b

A tes: propterea quod causa magis minus'ue moueat, itemq; quod magis minus'ue sit mordens, ad hęc quod in causæ quantitate sit diuersitas: his amplius quod causa quę rigorem facit, vel omnibus prædictis differentijs, vel aliquibus, vel aliqua sit adaucta. Atque hæc quidem omnia symptomata, cũ circa cutim & quæ sub ea sunt carnes aceruata, incidere consueuerunt: Tusses aũt & sternutationes & singultus, alibi: illæ quidem, in pulmone & faucibus subsistente causa: hæ vero, in naso: singultus, cum in ventriculo & gula substitit. Commune in omnibus iam dictis est, quod expultrix vis ad vehementiores motus se concitat, † ad ea quæ contristant (sicut prædiximus) persequenda: preterea cum cętera quę ad generationem eorum spectãt: Tum quod sternutatio ex accidẽti aliquãdo, humorum qui in pulmone colligunt, remedium est, quãquam eorum causa non fiat: Ad eundem modũ ea quæ in ventre & gula singultus excitant, sternutationes ex accidenti purgant, itaq; fiunt singultuum remedia: Quippe abdominis musculi intenti applicitiq;, ventrẽ vna contrudunt, ita vt violentiorem impetum faciat in ipsas affligentes causas, quas conaẽ expellere. Ac dixi ferme omnia, tum actionum, tum facultatum animalium, vna cum causis quæ ipsa gignunt, symptomata. Verũ in primo libro nullius quod naturalibus actionibus facultatibusq; superueniat, symptomatis mẽtionem feci: in secundo ex disputationis consortio, de illis quoq; pauca locuti sumus: verum absolutam & propriam de ijs disceptationem, in libro qui hunc sequetur faciemus. B

† *Ad ea q̃ cõtristant persequenda, sicuti superius diximus, tum etiã cætera &c.*

De Symptomatum Causis, quæ existunt in Principe Animali Functione. *CAP. 7.*

NVnc quo omnia quæ animalibus facultatibus superueniunt symptomata, duobus his libris sint absoluta, ea quæ rectrices actiones comitantur, symptomata dicemus. Sunt igiẽ in his tria prima symptomatum genera, Vnum, actionis amissio: Alterum, actionis læsio: Tertiũ, eius in alteram speciem mutatio. Et amissio quidem in stoliditate & obliuione: visum nãq; non raro est, morbos vbi in abscessum aliquem abierũt, stultitiam obliuionem'ue intulisse: Vidimus enim quosdam qui & literas & artem omnino fuerant obliti, immo nec propria nomina meminerant: cuiusmodi aliquid Athenis in peste accidisse memorat Thucydides: quosdam enim ex ijs qui euaserant, & seipsos & suos ignorauisse. Iam visi sunt & propter extremum senium non nulli similibus symptomatis tentari. Ex quo manifestum fit, & fatuitatem, & obliuionem, ex refrigeratione creari. Quin etiam medicamenta quæ eiusmodi symptomata inducunt, frigida viribus sunt. † Ac talia quidem symptomata ipsum cerebri corpus perfrigeratum esse docẽt: sicuti apoplexiæ & epilepsiæ ex pituitosi succi multitudine, in ipsius cerebri ventriculis collecta, gigni videtur. Eoq; fit, vt subitanea sit earum tam generatio quàm discussio: quod accidere in corporũ intemperie nullo modo poteẽ. At mediocres tum rationis tum memoriæ noxæ, quasiq; torpores, ex minore refrigeratione incidunt, veluti aut ex medicamento aliquo refrigerante in corpus assumpto, aut capiti imposito, aut etiam frigido succo in cerebro collecto. Iam deliria omnia, tum praui motus regentis facultatis sunt, tum vel ex vitiosis contracta succis, vel eorum quæ sunt in cerebro intemperie. Nominanẽ autem ex his, quæ quidem cum febri sunt, phrenitides: quæ sine febri sunt, insanię, græce maniæ. Ac reliqua quidem deliria ex mordentibus & calidis oriunẽ succis, qualis maxime flaua est bilis: sæpe etiam ex calidiore cerebri intemperie: Sola vero illa quę melancholica vocanẽ, frigidum succum pro causa habent. Quippe phrenitis non tm̃ ex calidis ortum habet succis, sed supra id, etiam phlegmonen in cerebro & eius inuolucris excitat. In reliquis vero febribus deliria fiunt, eiusmodi succo in cerebro exuberante: In ijs vero, quæ in acutissimarum febrium summo incremento incidunt, vapor aliquis mordens ac calidus ad cerebrum ascendit. Melancholica vero deliria, multarum sunt specierum, ex corruptis scilicet speciatim imaginationibus: Vnum tamẽ illud quod ab Hippocrate perhibeẽ, omnibus commune esse videẽ: ‖ Si timor & mœstitia multo tẽpore durant, melancholicum eiusmodi symptoma est. Sunt enim omnes sine causa mœsti, nec si roges quam ob rem mœreant, reddere causam possunt. Timẽt autem eorum non nulli tum mortem, tum alia quæ minime sunt timenda. Non desunt & qui mori vehementer experant. Cæterũ quod ex atra bili, cum principium rationalis animę occupauit, timor mœrorq; ac mortis expectatio accidant, nihil mirum: siquidem etiam eorum quæ extra corpus sunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cum tenebrę rationalis animę parti sunt circunfusæ, necesse est hominem timere: vt qui semper vna cum corpore suo timoris causam circũferat. Quod enim nobis extrinsecus fit, altissimis tenebris circundatum nobis aerem ad tempus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus, ab interno & ipso corpore contingit: scilicet vel ipsa nigra bili cerebrum occupante: vel aliqua melancholici halitus exhalatione, veluti in morbo quem flatuosum & hypochondriacon vocant. C D

† *Al. ex cod. græc. Ac talia quidẽ symptomata ipsũ cerebri corpus perfrigeratum esse docent, sicut apoplexiæ: at epilepsiæ ex pituitosi &c.*

6ª. Aph. 23. Ex. ord. 48. e

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBER TERTIVS

Thoma Linacro Anglo interprete

ARGVMENTVM LIBRI

Causæ Symptomatum Functionis Naturalis, Mutationisq; Excrementorum & Qualitatum, declarantur.

De Symptomatum Causis, quæ sunt in Concoctrice Facultate. CAP. I.

Væ vero in naturalibus functionibus facultatibusq́3 symptomata fiunt, eandem quã ea quæ in animalibus actionibus incidunt, inuentionis rõnem habent. Præstiterit tñ fortassis, in horum quoq3 speciebus exercitatos esse: quẽadmodum ẽt in ijs quæ animaliũ sunt actionũ, sumus exercitati. Ergo omniũ quæ virtutibus nocent inueniendarũ cãrũ caput est, modi, quo per sanitatem operabant, cognitio. Si enim atterendo concoqueret cibos ventriculus, cũ attritio eius esset impedita, cõcoctionis symptomata existeret, scilicet cũ prorsus non attereret, vt prorsus non concoqueret: cum vitiose attereret, vt vitio, ci bos coqueret: Eadem rõ si putrefaciendo concoqueret, cum non putrefaceret non cõcoqueret. At si veluti nos demonstrauimus, ipsa concoctio alteratio in qualitate est (fit aũt à vẽtriculo cibũ sibi assimilante) palàm est frustrationẽ in alteratione, concoctionis symptoma fore. Ac, si quidẽ nulla omnino alteratio sit, symptoma id apepsia siue cruditas nominat ad eum modũ, quo in animi functionibus immobilitas & insensibilitas, significantibus scilicet his vocibus actionis ĩ primate animæ particula amissionem ac priuationẽ. Sin alteret non tñ sicut oportet, cruditas quidem siue apepsia id quoq3 appellat: significat tñ non vtiq3 sicut prius priuatio, sed deprauatio duntaxat. Cum autem sit deprauatio duplex, vel quod tarde & nõ dum conuenientem mutationem cibus suscipiat: vel ꝙ corrũpat omnino, ita vt naturalẽ gratiam prorsus recipere nequeat: Priorẽ quidem bradypepsian, id est tardam concoctionem nominant: secunda nomen proprium non inuenit. Ac tot quidem concoctionis sunt noxæ. Causa vero earum communis quidem est, alteratricis facultatis frustratio. Ea diuidit in species & genera. Ac prima quidẽ duo genera frustrationis sunt, alterum ex facultate ipsa læsa, alterum ab externo quopiã errore proueniens. Diuidit rursus horum vtrunq3: Virtutis quidem læsio bifariã, aut enim substantiæ suæ incidit culpa, aut morbi alicuius instrumentalis: Externus error triplex est, alius in excrementis quæ in ventre habent, alius in cibis, alius in tempore somni. Verum quæ in facultatis substantia noxæ incidunt, intemperies quædam sunt actiuarum qualitatum: Quæ vero ab instrumentalibus oriunt morbis, eæ in ijs quæ erysipelata græce vocant, & œdematis, & phlegmonis, & scirrhis, & abscessibus, & carbũculis, & alijs circa ventrem id genus partim simplicibus partim compositis morbis, consistũt. Ac horum quidem omnium occasione, venter male concoquit, ipsa scilicet facultate eius concoctrice læsa, in temperamenti quidem vitijs, propria eius substantia labefactata: in cæteris morbis qui tantum sunt instrumentales, duntaxat impedita: qui vero ex intemperie simul & instrumentali morbo compositi affectus sunt, vtroque modo sunt noxij. Atq3 omnibus his occasionibus vẽter male concoquit, ẽt si in nullo alio eorum quæ extrinsecus sunt, peccetur. Rursus ventre ipso minime affecto, non concoquit animal, vel propter cibi ac potionis immodicam copiam, vel propter qualitatem alienam, vel propter intempestiuitatem, vel incongruum ordinem, vel vitiosum excremẽtum, vel somnum exiguum. Verum quæ à vitiosis ciborum qualitatibus, & excrementis quæ in ventre habent consistunt, cum corruptione sunt inconcocta: sicut "interim quæ parum conueniẽti ordine, & intempestiue sunt sumpta. Dico autem parum conuenientem ordinem, si mala, verbi gratia, & punica primo loco sumant, olera ex oleo & garo vltimo loco: Intempestiuitatem vero, si mane antequam prior cibus descenderit, vel paulo ante exercitationem, prandeatur. Porrò corruptelæ quæ quidem nidorosæ sunt, ex calidioribus magisq3 biliosis veniunt cibis: acidæ vero, ex ijs qui frigidiores natura sunt, magisq3 pituitosi. Similiter autem & in excremẽtis fit: acidas quidẽ creant quæ pituitosa sunt & frigida, nidorosas quæ calida & biliosa. Etiam ipse vẽter, sub frigidioribus quidem morbis acidas, sub calidioribus nidorosas mutationes facit. Tarditatem vero concoctionis efficiunt ea, quæ ægrè quidem corrumpuntur: cæterum plus valent quàm virtus aut somnus. Vbi autem citra corruptelam, concoctionis omnino est priuatio, scire licet eo casu prorsus superatum esse ventrem, vel ab immodica multitudine vt ad virtutis imbecillitatem, vel à valido frigore: adeo enim in tali statu venter non concoquit, vt etiam concoquere prorsus non tentet. Ergo hæc tibi eius quoque cruditatis quę in vasis sanguinis accidit, exempla sunto. Siquidem

hanc

F G H (margin letters)

A.l.4.f.1.t.2. c.1.416.c

A hanc quoq; ad eosdem modos reduces, sicuti ad hanc etiam eam quæ in tertia est concoctione, quã totius habitus nutritio sequit: scilicet eandem proportionem habente alimento quod ex vẽtre in venas digerit, & quod ex venis ad carnes digerit, quam habent ad ventriculum, quæ comedũtur & bibunt. Hæc igit omnia nobis indicauit concoctionis modus præcognitus. Scientes enim ꝙ quatuor elementorũ certa quædam temperies, quæ proprietatem corporis ventriculi effecit, mutationis ciborũ est causa: tum ꝙ plurimam in id vim, calidum elementum confert: veluti à manu, ad causarũ in cruditatibus inuentionem ducti sumus. Est porrò non in cruditatibus modo, sed etiam in omni symptomatũ genere, aliud actionis veluti amissio, seu priuatio, seu quomodocunq; aliter id nominare libet: aliud velut inchoata deficiensq; actio: aliud praua & errans. Atq; in ventre quidem, ceu mox est dictum, priuatio quidem actionis est, cũ cibi ne vel minimam quidem mutationem accipiunt: deficiens aũt, in tarditate concoctionis consistit: sicuti praua & errans, in corruptelis. In venis autem priuatio actionis est, cum succi omnino sunt crudi: deficiens actio, cum semicocti: praua, cũ vitiosi. Ad eundẽ modũ in tota quoque animalis mole, quæ velut priuatio est, in crudis isthic consistit succis: quæ tanquam deficiens est functio, in semicoctis: sicut praua, in vitiosis hoc loci succis. Porrò ex ijs vitiosis succis, erysipelata, cancri, gangrænæq; nascunt: pręterea

B phagedenę, carbunculi, vlcera serpentia, aliaq; eiusmodi. In nutriendi autem actione, priuatio quidem actionis, in atrophia est: deficiens vero nutritio, in gracilitate: vitiosa, in leucis, & elephãtiasi cernit. Causæ omnium quæ prædicta sunt symptomatũ, eædem genere sunt, cũ ijs quæ supra de ventre sunt dictæ: quædam scilicet in virtutis imbecillitatem: quædam in nutrimenti vitiũ: tertiæ in vitæ rõnum, & ea quæ extrinsecus animali incidunt, reductæ. Ad eundem quoque modũ virtutis imbecillitates, quæ quidem propriæ sunt similariũ, intemperiem: quæ non propriæ, instrumentales sequunt morbos. Vitia vero nutrimenti, in abundantiam & qualitatem diducunt. Nõ secus arbitror & vitæ rõnum, & eorum quę extrinsecus appropinquant, errores, in ordinem vitiatum & intempestiuitatem quandam diuidunt. Voco rõnem vitæ, equitationem, piscationem, venerẽ, balneas, ambulationes, nauigationes, venationes, omnia deniq; ĩ quibus aliquid corpore agimus.

Oportet autem medicũ non solũ symptomatũ agnoscendorũ facultatem habere, ac generationis eorum inueniendæ peritũ esse, sed etiam modi quo generent: qui inter effectricium causarum differentias numerat. Neq; enim illud tm̃ scisse, an venter omnino non concoxit, par est, nisi ẽt norit quamobrem id acciderit, vtrum'ne propter nimiam concoquentis facultatis imbecillitatem, an copiam aliquam immodicam, an pessimam aliquam ciborũ qualitatẽ. Quippe symptoma quod ex

C cibis orit, ex facili corrigit: quod autem ex vltimo virtutis incidit collapsu, in lienteriam, aut tympaniam hydropa finit. In venis quoq; simili rõne, non solum sanguinis frustrationem æstimari cõueniet, sed ẽt qua ex causa ea contingat: vtrum'ne ex sanguificæ virtutis imbecillitate (non enim incõmode ita nominem) an ex multitudine succorũ crudorũ frigidorumq;, qui à ventriculo digerunt: Quippe hoc facilis sanationis est, illud in hydropem terminat. Ad eũdem modum in carne: Ex crudis nanq; humoribus, qui à morbis immodice se satiant, flatuosi, ac toto corporis habitu turgidi reddunt: Ex imbecillitate vero virium qui anasarca vocant, hyderi existũt. Atq; omnes qui

A.l.3.f.11.t.2. c.1.238.d

dem magnæ intemperies virtutem deijciunt. Verum quæ ex frigido superante constant, frigidos affectus excitare sunt idoneæ: quæ vero ex calido, contrarios: eodem aũt modo, & in reliqua oppositione coniugationeq; intellige. In oĩbus vero (ceu dictum est) cõis est à naturali statu maxima mutatio. Circa mediocres enim & consuetos cibos, nihil in totum effecisse, maximam ventris intemperiem prodit: Verum si propter exuperantem calorem tale quid accidat, protinus ẽt corrumpũtur cibi: generatim quidem corruptela quadam, quæ ad Nidorosum inclinet: speciatim vero pro sua quisq; natura. Quippe alia cum corrumpuntur, tanq̃ virus, alia tanq̃ lutum, alia crudos pisces, aut indicibilem alienamq; putredinem olent: nullũ enim edibiliũ vehementer calefactum, durare

D imputre põt. Protinus aũt sitiunt quoque immodicè, qui ita sunt affecti, febricitantq; interdum tenui paruáque hectica febri. Sin ex frigore immodico perditur omnino ciborum concoctio, nec siti nec febri affliguntur: & ciborum ipsorũ qualitates, siue ructare velint siue vomere, planè seruant. Quòd si exigua quæpiam circa concoctionem eorum sit actio, tum ciborum natura vel medij tẽperamenti vel frigidioris, acidi ructus fiunt: sin calidiore tẽperie sint aut ẽt natura flatuosi, vẽtriculus halituoso impletur spiritu. Ac in eiusmodi quidem intemperie breui perduci põt ventriculus: In humiditate vero & siccitate adeo intẽperatus venter esse vt actionẽ amittat, non põt sine prolixo temporis spatio: debetq; pręcessisse humiditatem quidem hydrops, siccitatem vel senium vel marasmus. Verum tales distinxisse differentias, alterius est operis.

De Causis Symptomatum Retentricis, Expultricis, & Attractricis facultatis, Eorumq; quæ in Nutricatione ac in singulis Excrementorum Generibus contingunt. CAP. 2.

MOdo aũt ad retentricem veniendum est vim. Est enim In hac quoq; prima symptomatum differentia triplex: ea videlicet vel omnino cibos non complectente, vel diminute, vel vitiose. Ac cum vel prorsus non complectitur, vel debiliter, flatulentiæ & fluctuationes cũ sonitu, græce clydones dicti, succedunt: flatulentiæ quidem, vbi & cibi flatuosi sunt, & ventriculus non admo

dum frigidus: fluctuationes cum sonitu, cũ vel nihil in eo continetur, quod verti in flatum possit, E
vel valenter sit perfrigeratus, quippe talis affectus nullum gignit halitum. Constat autem citra po
tionem non posse fieri in ventre sonoras fluctuationes. Porro ꝙ infirmus ad vltimum venter sit,
in causa morbus est: alius vt similaris est particulæ, alius vt instrumentalis. De prauis autem in eo
motibus, quod vel tremulenti sint, vel palpitantes, vel tanquam cum concussione, vel conuulsiui,
dictum supra est in symptomatum differentijs: qualis vero dictorum quisq; sit motuum, tum quę
cuiusq; eorum causa, proximo huius operis libro est indicatum. Nunc tantulũ etiam adijciendum
est ꝙ tam expultricis q̃ retentricis virtutis, tum morbi tum symptomata miscentur: Verbi gratia
ventriculi motus qui veluti conuulsiuus est, qui in singultiendo accidit, conuulsio quidem in totũ
non est (vtpote quę in solis accidit musculis, ventriculus aũt nec ipse musculus est, nec eius os) sed
veluti conuulsio quædam, ambarum virtutum commune symptoma est: retentricis quidem, ꝙ vẽ
ter cum singultit praue & nõ naturaliter cibos complectit: expultricis, propterea ꝙ primum eius
est ipse motus prauus, dum scilicet cupit, quod contristat reijcere. Sane non idem est vomẽtibus
atque singultientibus motus, propterea scilicet ꝙ non idem affectus: Quippe in vomitionibus, ea
quæ in capacitate sunt ventris reijciunt: In singultu quę in ipso ventris sunt corpore, simili scilicet
tum affectu tum motu, qualem in ijs qui ex intemperie tussiunt monstrauimus, omnibus nimirũ F
ventriculi partibus quod se contristat expellentibus. Proinde eiusmodi symptoma tum ijs quibus
ventriculus perfrigeratus est, tum qui piperis alterius'ue perinde calidi medicamenti multum &
semel liberaliter sumpserunt, deinde super id calidam potionem biberunt, incidit. Quibus vtique
magis etiam singultire contingit, vbi piper ad subtilissimum puluerem est redactum: quippe eius
modi piper altius in ipsum ventriculi corpus inserit. Ad eundem modum & cæteris omnibus fri
gerantibus calefacientibusq;, quæ in corpus ipsum ventriculi descendunt, singultus superuenit.
Estq; is singultus primum expultricis virtutis motus quidem non legitimus: secundo loco reten
tiuæ ac complectentis. Pari modo nausea quoque & vomitus expultricis facultatis praui motus
sunt, ad ea quæ os ventris contristant, quàm citissime per stomachum vacuanda. Simile huic sym
ptoma est, & quod in lienterijs siue intestinorum læuitate apparet: cum venter ab aliquo, quod
morsu pondere'ue contristet, vexatus, eijcere id statim cupit. Cum autem duo eius sint ora, super-
rium quidem in gula, infernum in pyloro, ad vtrumcũque horum vergit quod offendit, eo abuti-
tur ad expulsionem: Quod si toti illi talis affectus aliquando contingit, etiã vtroque ore simul vti-
tur, veluti in vocatis choleris. Reliqua vero quartaq; eius facultas, nempe tractrix, triplici gene-
re symptomatum & ipsa tentat, Vel cibos trahere in totum non valens, vocaturq; id symptoma, G
stomachi paralysis: Vel ægre trahens, quo tempore relaxari quidẽ incipit, relaxatus tamen adhuc
non est: Tertium præter hæc est, vbi aliquid praue & non rite trahit. Praui autem & non legitimi
motus sæpe iam dicti sunt, non secus autem & affectus quorum occasione incidunt. Sane accidit
aliquando, vt etiam carnosum aliquid (qualia sæpe foris videmus) in stomacho nascatur, quod vel
omnino ciborum viam obstruat, vel aliquatenus impediat. Vocantur autem eiusmodi morbi in-
strumentales. Et proditum de ijs est in libro de morborum differentijs. Ac venter quidem cum
pro naturæ lege se habet, trahit quidem ad se superne per stomachum, deorsum vero excernit: Cũ
preter naturam est affectus, etiam ab inferioribus aliquid capit: nam & clysteris aliquid non nullis
in ventrem subijt, ita vt vomerent: præterea "stercus in lethalibus eleis: Satius enim est existime A.l.1.f.2.d.3.fu. 1.c.1.43.f
mus eum in eiusmodi affectibus non trahere, sed quod ab intestinis violenter retrudentibus ascẽ-
dit, duntaxat recipere: Quippe in intestinis (iam enim de ijs agere tempestiuũ est) complexio cõ
prehensioq; est, ceu alibi est monstratum, qua vsa, nutrimentũ ad inferiorem suũ exitũ propellunt.
In quibusdam tñ affectibus cũ constringendi complectendiq; motus inferne incipit, ea quæ in ijs
continent sursum ferunt. Qua ratione acer quoq; succus quispiam, qui ad sedem aliqñ fuerat dela-
tus, ac vel in foro vel alio quopiam loco versatis, aut negocio aliquo quod deserere non licuit di- H
strictis, violenter retentus, rursum est sursum ductus, ventremq; momordit, ac caput vaporando
impleuit: Principio quidem motus ab animali organo sphinctere {id est musculo ad imum inte-
stinũ accepto:} ab hinc vero vnoquoq; intestino retro id a se ad supra se positum trudente, simili
modo ac prius in præceps trudebat. Ad eundem vero modũ crepitus quoq; descendere prohibi-
tus, interim reuertit. Ergo mirum non est, clysmatis quoq; aliquid & stercoris, ex tam violenta in-
testinorũ constrictione ad ventrem aliqñ præter naturam reuocari, deinde ad exitum properare.
Cæteri vero eorũ motus ex genere quidem motuũ secundũ naturam sunt, verũ vel diminuti, vel
alieni, atque idcirco etiam symptomata. Accipiendi vero sunt, ad eorũ qui de ventre sunt dicti por
tionem: Pari modo & motus eorum priuatio, ipsa nõ leuissimũ symptoma: Ex quali causa gigni
etiam & ileos qñq; potest. Iam moles quæ præter naturam sunt, aliquando descendere excremen
ta omnino prohibebunt, aliquando sub iusta mensura: Sicut durũ etiam stercus in aliquod intesti
norum volumen impactum quod supra est, deorsum ferri aliqñ vetabit. Ac seruatur hic quoq; ad
ea quæ de ventre sunt dicta, proportio, omnibus scilicet symptomatis, vel ex intemperie, vel pro-
pter collectiones aliquas non naturales, vel ob ipsa quæ continentur excrementa, factis: Itaque sa
tius est in his non amplius morari, sed ad aliud symptomatum genus transire. Est igitur naturale
quoddam

A quoddam opus, alimenti ipsa ex ventriculo in iecur, ex iecinore vero in totum corpus, digestio. Hanc perfici monstratum est, singulis particulis conueniens sibi nutrimentum trahentibus. Quare symptomata circa hmõi quoq; actionem triplicia incident, aliàs diminute, aliàs nõ rite, aliàs omnino non peractam. Causæ vero triplices sunt, quemadmodum in antedictis, vel intemperies trahentium: vel instrumentales eorundem morbi: vel nutrimenti, quod digerit̃, vitium. Ac intemperies quidem virtutem ipsam reddunt imbecillem, instrumentales morbi vias angustant, alimenti vitia sunt crassitudo & lentitia. De quorum agnitione dicendi tempus nunc non est, Sed ad separationem excrementorum veniendũ. Sunt vero in hac quoq; Causæ Triplices: vna quidẽ particularum, quæ excrementa expurgent, imbecillitas: secunda viarum angustia: tertia excrementi ipsius vitium. Ac imbecillitatis quidem causa intemperies est: Viarũ angustiæ, obstructio vel aliquis in instrumentis tumor. Verum tumoris eiusmodi, causa fluxio humorum est, quæ in ipsum instrumentorum corpus procumbit: Obstructionis vero, vel crassitas succorum, vel lẽtor, vel germinis ritu aliquid adnatum. Excrementorũ ipsorum vitia sunt, multitudo, crassitas, & lẽtor. Cum autem Triplex sit in venarũ concoctione excrementum, vnum amara bilis, alterum nigra, tertiũ serosum: biliosum quidem vesica quæ iecinori subest, expurgat: melancholicum, lienis: serosum,
B renes. Itaque etiam parum commode purgabuntur horum singula, vel ex debilitate propriorum instrumentorum cuiusque, vel vijs quomodocunque obstructis. Cum autem hę duplices sint, alię per quas trahit̃ superuacuum, aliæ per quas emittit̃, in vtrisque sanè separationi oberit angustia: Aliquando horum nullum est in culpa, sed excrementi multitudo, cum immodica est: nec tota simul expurgari potens, vnà cum sanguine per totum corpus defertur. Hanc immodicam excrementi vim, duplices pariunt causæ: alteratrix facultas parum commode se habens, & ciborum vitium. Ac lædendæ quidem virtutis intemperies particularum est causa, ceu sępenumero est dictũ: Ciborũ vitiũ, cuiq; excremento respondet suũ; alij nanq; magis melancholicæ naturæ sunt, alij magis aquosæ, alij magis biliosæ, veluti definitum est in sermonibus qui de ijs habiti sunt. Sed & alteratricis potentiæ intemperies quæ ad calidius sit versa, aliàs biliosum aliàs melancholicũ efficit excrementum: cuiusmodi autem vtrunq; sit, in alijs est traditum: Ad frigidius vero mutata, vel pituitosius vel aquosius facit excrementũ. Porrò singula excrementa, propria symptomatis species comitat̃: Amaram quidem bilem cum in toto corpore redundat, regius vocatus morbus: cũ vnã quampiam particulam obsidet, erysipelata & vlcerum serpentia: Nigram vero in toto quidẽ corpore, elephantia: in vna quapiam particula, cancer: Pituitoso excremento in toto quidem corpo
C re succedit hydrops, leucophlegmatias dictus: cũ in vna insedit particula, tumor qui œdema græce dicit̃: vocant ita "indolentem ac laxum tumorem: Ac serosa excrementa cum redundant, tum ascites vocatus hydrops excipit, tum papularum in ijs animalis partibus, in quas perducta superflua sunt, prouentus. Atque ita quidem fit vbi quodq; excrementum syncerũ redundat: vbi autẽ & inter se, & cũ sanguine miscent̃, complures tam symptomatũ q̃ morborum species existunt: de quibus hîc pluribus disputare non est necesse, sed ad propositum redeundum. Naturaliũ actionum prima ac propemodum omniũ maxime necessaria nutritio est, quæ alteratricis actionis q̃dã est species. Est enim & concoctio quæ in ventre agit̃, alteratio: non secus autem, & quæ in venis: quibus accedit ea quæ in quaq; est particula: post quam quarta est, quam assimilationẽ vocant, nomine quidem à nutritione dissidens, re autem non dissidens. Frustrat̃ autem & nutritio, cum vel prorsus non fit: vel intra iustum modum, vitiosè'ue fit: Idq; vel culpa nutritiuæ virtutis, quæ alteratricis est species: vel materiæ defectu vitio'ue: Defectu quidem in atrophijs, quęq; ob defectum, quæq; ob priuationem nominant̃: Vitio vero, vt in elephantiasi & leucis, cæterisq; id genus: accidit enim dũ agglutinat̃ carnibus nutrimentũ, vbi pituitosior sanguis est, carnem quoq; effici magis pituitosam. Neq; enim idem est, carni esse, & pituitosæ carni esse: sicuti nec carni esse, & melan
D cholicæ carni esse: nec biliosæ atq; temperatæ esse: & à primis qualitatibus nominanti, humidiori, & sicciori, & calidiori, & frigidiori. Certiorem fidem sermoni nostro adhibebis, si animalium carnes tũ sanguine præditorũ tum exanguiũ æstimabis: ad hæc etiam reptiliũ, quæcunque veris tempore gigni cernuntur: maximeq; ex ijs, quæcunq; viridium herbarum colorem præferunt. Cæterum horum caro simillima ipsis herbis est: aliorum alba, & exanguis, veluti locustæ & polypodis, atque aliorum alia quædam: neq; enim nominare facile est eorum differentias, adeo infinitæ multitudinis sunt. Ergo cum (sicuti diximus) caro lõgo tempore pituitoso simul ac glutinoso sanguine nutrit̃, caro quidem adhuc manet, mutat̃ tamen eius forma, & in alteram speciem vertitur, fitq; media quædam inter sanguineam exanguemq; carnem. Vbi autem talis est reddita, accidit ei, vt de cætero allatum sibi nutrimentum non magis vel tentet in rubram carnis speciem mutare, q̃ polypodes & locustæ: ita fit, vt tum alba, tum pituitosa tota quàm citissime euadat, cum nec ipsa possit nutrimentum ad ruborem vertere, & simul pituitosum illud affluat. Ergo qualem ab initio locusta carnem habet, fereq; omnes ostreæ, talem ex transmutatione habent, qui Leucis fœdant̃: ita enim carnis vitium nominant, à colore scilicet albo nomen imponẽtes: Sicut nigræ & callosæ carni ab elephante nomen ferunt: fit itaque eodem quo leucæ modo, melancholico nutrimento ad carnem longo tempore confluente. Vitiliginum autem generatio cum prædictis vitijs similis est

A ibidem. c. 10. 46. d

generis: non tñ sub ijs tota caro vitiat, sed in summo corpore, veluti squamæ quæpiam, vitiligines E insigunt: albæ quidem ex pituitoso, nigræ ex melancholico succo exortæ. Quàm magnam vero vim habeat nutrimentum ad carnis mutationem, ēt ab Aristotele est traditum, vbi meminit regionum, in quibus pecora tam colore q̃ cæteris differentijs sensibilibus mutantur atque alterant. Qui vero à nutrimento alterari nutrita inficiant (eius enim quod vincitur esse nomen, non vincentis) hi de mutatione quę in animalibus cernit, quid recti dicant non habent: multoq; minus de ea quę in stirpibus notat: sed à rebus, quæ luculenter omnibus apparent, quid dicant, incerti hærentesq; reddunt. Siquidem quod de persica planta, quæ ex Perside in Ægyptum est translata, prodit, nemini est incognitũ: lethalis siquidem in Perside erat, in Ægyptum aũt trãslata, id quod periculosum erat, mutauit: Veluti, arbitror, nec quod apud nos in vitibus apparet, quæ cum loca mutant, diuersum afferunt vinũ. De alijs vero stirpibus tradiderunt, qui de agricultura scripserunt: sicuti ēt de herbis, ij qui de his prodiderunt: transportatæ enim ex alijs in alia loca, sæpe minus q̃ duorũ stadiorum interuallo, multis modis alterant. Conueniebat igit, qui aiunt nutrimenti nomẽ, eius, quod vincitur alteraturq; ac mutatur, duntaxat esse, non id modo scisse ac dixisse, sed etiam de leuces generatione disserere tentasse. Quippe aut ipsa nutrita caro, eius morbi causa est, aut ipsum nutrimenti vitium: sed, si nutrimentũ causa non est (ita enim volunt) necesse est carnem dicant. Quid F ergo patitur hæc, quòd nutrimentum sibi in totum non assimilat? fiet enim eo certe pacto natura vitij causa: at multo (arbitror) satius erat nutrimẽto causam imputare. Iam vero nec propterea, q; nutriti opus sit, vt sibi nutrimẽtũ assimilet: assimilari aũt ac mutari nutrimẽti sit passio: non potest idcirco quod patit, vicissim aliquid tametsi minimum in id quod agit facere: Cum eius sententiæ maxime cõtrariũ in disputatione de his nõ nos modo ostẽderimus, sed ēt ex philosophis ij qui omnium naturæ affectuum ac passionum grauissimi interpretes fuerunt. Apparet enim omnia, tametsi multo ijs quibus appropinquant sint valentiora, aliquid tamen ab ipsis sensibile manifestumq; pati: & si non primo statim occursu, at certe temporis processu. Iam ferrum acutissimum, mollissima secanda carne est hebetatum: & durissimus lapis à guttula, longo tempore ictus, cauitatem contraxit. Quid vero in ijs quæ mista sunt, fiat, omnes norunt. Siue enim in amphorã aquę feruentis, frigidæ heminam inijcias, quod mistum ex ambobus est, non solũ quòd hemina vincat, indicabit, sed etiam quòd vincens patiatur: Siue contra heminam calidæ, immittas in amphoram frigidæ, vincet quidem hemina, patiet tamen pusillum aliquid & amphora. Verum (vt supra quoque diximus) nec refellere hoc loco opiniones institui, nec prolixus esse, sed quoad fieri potest maxima cum celeritate docere. Ergo leuce maximus quidem alteratricis virtutis error est: parui au- G tem alij complures sunt, carne scilicet in humore, siccitate, frigore, & calore mutata. In atrophia vero erit {id est non fruet nutrimento} pars, non solum alteratricis virtutis imbecillitate, sed ēt attrahente vi infirma, aut excretrice immoderatius mota. Porrò ad immodicum motum excretoria vis excitatur (sicuti prius est dictum) quoties retentiua vis vel ex multitudine excrementorũ acrimonia'ue, vel ex propria imbecillitate laborat: Hoc enim casu, necesse est excernatur cum superuacaneo bonum, veluti in lienterijs, dysenterijs, & choleris: cum ex imbecillitate expultricis necesse sit carnem & humidiorem esse & magis excrementosam: Sed excrementa ipsa plura proueniunt alteratricis imbecillitate. Vbi igit simul éuenit, vt trahendi quidem vis multum succũ attrahat, sed eum totum alteratrix vis conficere non valeat, atque idcirco multa excrementa gignantur: expultrix autem vis id temporis & deterius & imbecillius, quàm prius moueatur: necesse est ita excrementorum vim in carnibus aceruari, atque interim pro excrementi tum specie, tum multitudine, aliàs aliam fieri carnem, modo quidem tumidam, modo flatuosam, modo qualis hydropum: quippe etiam hyderos quem anasarca vocant, ex hoc est genere. Verum de talibus producendum amplius sermonem non arbitror: neque enim omnia in hoc libro recensere membratim symptomata statui, sed in plurimis studiosos exercitare. Quare mihi ad alterum symptomatum genus, ijs qui H in læsa consistunt actione vicinum, conuerti est tempestiuum. Ipsum igitur genus in multitudine & qualitate excretorum consistit. Incidit autem aut quòd virtus aliquo modo sit lęsa: aut quòd ex intempestiua vexatione aut vitioso motu excitata, aut propter instrumentũ aliquod reclusum, ruptum'ue, aut erosum, sicuti sanguinis profusio: Nihil enim deterius ab hac cœpisse, propterea quòd genere ipso præter naturam esse magna ex parte videtur: Præter enim eam quæ mulieribus per vterum erumpit, cæteræ sanguinis {plusculæ} vacuationes, toto genere præter naturã sunt: illę vero sola multitudine. Ac ruptio quidem instrumentorum, vel ob plagas aliquas extrinsecus illatas fit, scilicet vel calcitrante pulsante'ue aliquo, vel aliter quomodocunque vulnerato valenter homine. Accidit autem & ijs qui magno vtuntur saltu, & qui ab alto in terram labuntur: & ex clamore acuto & magno, cum vtique in eo omnia vocis instrumenta quàm maxime tenduntur. Sane tensionis ratione rumpuntur, & quæ ex saltu sunt læsa: Quæ vero ex lapsu ab alto, plagarum generi adnumerantur: quippe nihil interest, ex lapidis'ne casu contusa pars aliqua sit: an quæ delabit pars, vehementer in solum impingens contundatur. Atquæ hæ quidem rumpendi vasis manifestæ causæ sunt, nec est earum quisquam ignarus. Aliæ sunt quæ ex corporis affectibus oriuntur, cum scilicet alicui per nares sanguis sponte profluit: aut cum aliquis sanguinem

aut

A aut vomit, aut extussit, aut excreat, aut deorsum deijcit, aut mingit: atque hæc quidem toto genere præter naturam sunt. Mulieribus aũt (sicut dictum est) qui ex vtero sanguis profluit, toto genere præter naturam non est, sed quantitate duntaxat. Sanè talia omnia tribus ex causis incidunt: Aut virtute ipsa vas sanguinis recludente, veluti in profusionibus, quibus sanguis per nares excernit: Aut sanguine ipso, eius'ue Vase aliquo, vitiose affecto. Ac sanguinem quidem vitiose affici dico, & cum adeo vitiosi est succi, vt erodat ea quibus cõtinetur: & cum ita est immodicus, vt intra vas suum non contineatur: quippe id quoque, quòd sanguinis vas rumpat vel recludat, est satis. Ipsorum vero vasorum vitium in immodica mollitia, & duritia, & tenuitate consistunt. Fiunt aũt hæc non nullis quidem, etiam in vtero statim vitiose formatis: Mollities vero non minus & ex immodica proueniet humiditate: sicut durities ex siccitate: tenuitas ex atrophijs. Ac quod molle quidẽ immodice est, frangi ob debilitatem magis est opportunum: quod vero admodum durum est, eò quòd non potest amplius extendi: quod tenue est, amborum eiusmodi in venis affectuum occasione, non solum à causis internis facile ad rumpendum est, sed etiam ab externis. Eroduntur autem non omnia pari modo: quod enim durum est & crassum, non facile erosioni patet. Similiter autem & recludi, ei quod imbecillum & molle & tenue est, in promptu est: ei quod firmum crassum
B & durum est, non promptum. Fit autem vasorum reclusio, tum ab alijs quæ ipsorum corpora irritant: tum à multitudine quæ ea recludi vrgeat: interim vero & natura ipsa expellente ea quę contristant. Sunt qui sanguinis diapedesin, ceu quartum supra iam dicta genus nominent. Est autem minime quartum, sed vel exiguorum vasorum apertio, vel seri non sanguinis excernendi species: qua maxime ratione, ex iecinoris renumq; debilitate meijtur, ac sæpe deorsum deijcitur sanguinolentum serum. De his autem paulo post dicẽt, sed si prius de ijs quæ vomunt egerimus. Quippe expelluntur hæc quoque aliàs ceu immodica, ac ventriculo grauia, quale alimenti aliquando est copia: aliàs vero ceu infestantia mordentia, veluti cum vel acidum, vel nidorosum, vel amarum & acre ex concoctionis defectu assumptum nutrimentum est redditum. Sanè huius generis sunt & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, tum quæ in ipso sunt genita, tum quæ in eum ex toto corporis habitu confluere sunt apta. Est autem super hæc & tertium genus causarum, quæ ventriculum ad vomitionem lacessunt, licet nec degrauent, nec mordeant, sed à natura duntaxat sint alienæ. Porrò omnium quæ à natura sint aliena communis terminus est, si quãuis concocta sint, nutrire tamen non valent. Hac arbitror ratione, non solum acida pituita, & salsa, sed etiam dulcis in ventre collecta, non raro eum ad vomitum prouocat. Sed & sanguis ipse qui in ventriculũ est
C effusus, eo pacto ipsum vomere cogit. Iam infra quoque deijcit aliquando citius aliquãdo serius, præterea plus vel minus, item raro vel sæpe, vel vtile nutrimentum vel corruptum, vel quod in eum superne confluit vel quod in eo est genitum. Verùm expulsio quæ consuetum præuenit tẽpus, vel degrauato ventre, veluti à multo assumpto: vel demorso & compuncto, veluti à mordacibus: vel tanquam alienum ac minime familiare amoliente, incidit: Non oblitis scilicet nobis cum multum assumptum dicimus, triplicem id habere generationem, vel propterea quòd virtus imbecillior sit quàm prius, vel quòd supra mediocritatem sit quod assumptum est, vel vtriusque occasione. Extra vero iam dicta celerem efficit deiectionem, humidiorum quoque ac magis glutinosorum ciborum sumptio, vtpote promptius delabentium: maxime si qui eos sumpserunt, postea lente inambulent, ita vt ij quidem concutiantur, nequaquam autem ante tempus digerant: accidit nanq; tale aliquid in concussione. Cum enim complures intestinorum sint orbes spiræ'ue, necesse profecto est in singulis eorum à superioribus in inferiora cibos deferri. De cætero vero grauitate quidem † deorsum ferri non possunt: sed qui in spiris sunt impacti, intestinorum ipsorum opera protruduntur: ipsis nimirum repellendi quę se contristent vim insitam habentibus. Humidi vero & glutinosi cibi, siue grauitate ipsa & corporis concussione, siue intestinorum opera pro-
D pellantur, facilius permeant. Ac celeris quidem trãsitus dictæ causæ sunt. Serius autem quàm ex consuetudine excernit imus venter, vel propter intestinorum imbecillitatem, vel hebetem eorum sensum, vel ob ciborum paucitatem qualitatem'ue. Quippe quæ imbecilla sunt, propellere non valent: Quæ hebetis sunt sensus, non satis quæ contristant, sentiunt: at vero expulsio sanatio ijs erat tristis sensus. Iam ipsorum quoque ciborum, qui iusto sunt pauciores, parum habent excrementi, itaque nec similiter grauant: Crassi vero & acerbi omnes tardi sunt transitus, contra scilicet quàm glutinosi & humidi. Non solũ autem propter intestinorum imbecillitatem, sed etiam musculorum abdominis, deiectio tardatur: potissimum cum excrementa duriora euaserunt, tũ enim non musculorum modo qui sunt in abdomine, sed etiam qui in thorace habentur, valenti actione est opus. At minor fit, quàm pro multitudinis comestorum ratione, deiectio, cum ex ijs in corpus plus est digestum: Contrà plus quàm pro sumptorum portione deijcitur, aliàs ob digestionis defectum, aliàs confluentibus superne aliquibus in ea quæ circa ventrem sunt loca. Assiduæ autem excretiones fiunt, vel propter imbecillitatem, vel demorsum. Atque imbecillitas quidem instrumentorum quæ in ventre sunt, ceu sæpe iam dictum est, ab intemperie prouenit: Demorsus autem ab ijs fit, quæ in ipsis continent. Porrò quatuor causæ generationis sunt eorũ, quæ sic mordent, Vel medicamentosa quæpiam vis, eaq; vel vnà cum cibis, vel per se ipsam assumpta: Vel

† Al. nõ amplius manere põt.

etiam ciborum corruptelæ: Præterea tum quæ ex corpore in ventrem mordacia excrementa confluunt: Tum quæ in ipso, id genus gignuntur, veluti in dysenterijs, quæ ex vlceribus quæ cacoethe vocant, cientur. Licet autem addas & quintam eiusmodi symptomatum causam, corporum nimium sensum, siue is à natura contigit, siue ab exulceratione. Diuersus assiduæ excretionis modus est, ab omnibus iam dictis genere causæ euarians, qui ex relaxandis musculis ijs, qui fini intestinorum superiacent, contingit: quippe inuoluntaria in ijs est excretio, propterea'q; tum intempestiua, tum inordinata, tum assidua. Verum de deiectionibus sunto hæc satis. De halituosis spiritibus quos etiam φύσας id est flatus vocant, deinceps dicẽdum. Est autem & horum generatio in ipsis quæ in ventre sunt locis, succis quibusdam pituitosis, uel cibis inibi à deficiente calore, in halitum solutis. Quippe syncera frigiditas prorsus halitum non facit, quo'd scilicet ea omnino nec attenuat, nec conficit, nec alimentum dissoluit: Fortis autem calor cũ longo interuallo nutrimentum superet, amplius qua'm pro halitu generando, id attenuat, nisi tamen flatuosum sit natura: tunc enim gignitur quidem spiritus quispiam turbidus, ac (vt sic dicam) nebulosus, cæterũ exiguus & breuis temporis, ita vt vno vel altero ructu vacuetur. At calor qui in cibos agit quidẽ, cæterum diminute, is eos quodam quidem modo dissoluit, non tamen prorsus conficit: atq; hinc oritur flatuosus spiritus. Vnoq; verbo, tanquam extrinsecus tum frigidissimi status sunt sereni, solentq; maxime flante borea fieri: tum calidissimi qui æstatis tempore incidunt, ambientem aera purum reddũt: qui vero inter hos sunt, nebulam gignunt: Itidem in animalibus, neque in caloris summa imbecillitate, nec cum idem nimium est vehemens, sed in ijs qui inter hos sunt statibus, flatuosum excrementum gignitur. Atque id cum per os excernitur, ructum creat: cum per sedem, sonorum silentem'ue flatum: cum vero neutra parte emittitur, symptoma creat, quod empneumatosis hoc est inflatio vocatur, ventre scilicet impotente ad excrementosum nebulosumq; excernendum spiritum. Iam intestinorum aliàs aliæ partes, vbi talis spiritus in ijs constitit ac mouetur, multiformes ædunt sonitus, quorum non omnes nomina sunt sortiti: cæterum prudenti viro quale quantumq; excrementum sit, ac quo maxime loco voluatur, indicare possunt. Quippe si eiusmodi spiritus acutum & tenue sonet, per vacuum & prorsus angustum intestinum defertur: estq; tum purior, tum magis aereus: Flatuosior autem redditus, similiter quidem sonum ædit exiguum cum in tenuibus intestinis voluitur, cæterum nec prorsus acutum, nec tenuem. Atq; eiusmodi soni omnes in ijs quæ circa ieiunum sunt locis maxime consistunt: in quantum autem hinc ad alia tenuia intestina descendunt, in tantum minus sunt sonori. Alij vero bombos imitantur, ijs, qui ex latissimis tibijs ædunt, similes: quo genere vtuntur qui tymbauli .i. siticines vocantur. Hæ nanque materiei ex qua fiunt culpa, pure sonare nequeunt: propter autem spiritus viæ latitudinem, grauiter sonant. Tales aũt omnes in crassis fiunt intestinis, cum excremẽtorũ sunt vacua. Quo'd si humor quispiam in his continetur, accedit hinc quoque bombo forma quędam: vocantq; omnes eiusmodi sonum vel potius murmur græce borborygmon, qui humidum excrementum excernendum denuntiat. Quippe species ipsa soni, hæc ambo præsignat, † vtiq; quo'd ab natura sit mota, } expulsionem nuncians: quo'd autem cum eiusmodi murmure siue borborygmo, etiam humidam. Eorum præterea flatuum qui extra feruntur sonitus, Alius quidem borborygmo cuipiam similis est, expulsionem iam iam futuram indicans: Alius purus atq; (vt sic dicam) sonorus & aereus, qui vel vacuum esse intestinum docet, vel etiam prædurum quodpiam superius alicubi habere excrementum: iam Alius quidam horum est medius, velutiq; bombosus, ex medio quodam prædictorum affectu proueniens. Tenuis autem sonitus, qui græcis veluti trysmos siue trismos dicitur (quippe vtroque modo appellant, alij per υ alij per ι scribentes) ex instrumentorum angustia simul & flatuoso spiritu, cum exiguo humore efficitur. Quoniam autem & de his (vt ad rem propositam) satis est dictum, ad ea quæ superne in ventrem confluunt redeamus: quippe dictum est, hæc quoque tum humiditatis deiectionum, tum multitudinis, esse causas. Defertur igitur superne in ventrem sæpenumero excrementum, naturæ expellentis robore: aliquando vero propter imbecillitatem, neq; quod vtile est portare valentis. Ac excernitur quidem quod superuacuum est, tum in crisibus, tum vero sanitatis non nunquam tempore, veluti mulieribus omni mense. Tales vero etiam ‖ sanguineas dysenterias Hippocrates in ijs accidere dixit, quibus artuum aliquis esset præcisus: Nos autem vidimus, non in ijs modo, sed etiam alijs quibusdam certo circuitu repetentes: omnes autem quos ita vacuatos vidi, ab exercitata prius vita, ad omnino desidiosam se transtulerant. Atque hoc quidem excrementum, quantitate sola est alienũ: Alterum vero qualitate, in acutis morbis decretorie plerunque excretum: aliquando vero tabescentiæ siue colliquationis more. Inter hoc autem omnino inutile malumq; excrementum, & illud iam dictum bonum, aliud tertium excrementi genus est, quale est in ventre cibus semicoctus. Excernitur id maxime in hepaticis affectibus: vocant ita in quibus morbus ipse iecoris est imbecillitas, licet nulla sit phlegmone adiuncta. Hoc enim casu, similis passio visceri incidit, ijs quæ imbecillo ventri accidunt: quando is quidem appetit, sed, cibos quos sibi admouet cum non concoquat, ijsdem grauatur, & semicoctos ad intestina demittit: atque is quidem ad vomitum quoque concitatur. Iecur autem cum vomitionis aliquid ad portionem patitur, quod nutrimentum per vasa quę in me-

senterio

† Græce cod. ĩpressi habent διότι μὲν ἐπὶ κινουμένη γίγνεται τῇ φύσει. vt Linacer & cęteri interptes verterunt. forte tñ legẽdũ cẽt ἐπεὶ κινουμένη γίγνεται τῇ φύσῃ. i. vtiqueq; flatui moto superueniat.

‖ Fortasse in libro de Articulis, cõ. 4. t. 40. 7ª. 287. h

A senterio sunt, veluti per ora quædam attraxit, rursus per eadem semicoctū ablegat. Est autem eiusmodi excretionis species (veluti etiam eam assimilarunt qui ante nos fuere) maxime similis carnium loturæ: præstiterit autem fortasse non ita solum dixisse, sed quò exactius sit exemplū, cruentarum atque recenter enectarum, sermoni addidisse. Quin etiam si quis quod ita excretū est, aquosum sanguinem nominet, sic quoque mihi illud clare interpretari videtur. Atq; hoc quidem symptoma semicoctorum ciborum vomitioni ad portionem se habet. Alterū quod dicturus sum, humidæ deiectioni ventris est adsimile, quæ ad exactam quidem perducta est concoctionem, non tamen digestionem est consecuta. Nam sicuti hanc quoque venter omnino ab ipsa grauatus, excernere cupit, sic iecur vbi affatim digesti in ipsum nutrimenti fructum cœpit, nō patitur id amplius apud se morari. Cum ergo id recta progredi quauis ex causa nequeat, necesse est retro ad ventrem recurrat. Apparetq; is qui tum excernit sanguis, & nigrior quàm pro natura & splendens, vtpote ex sanguine & nigra bili commistus. Quippe sanguis ipse per se, cum ex frigore fit niger, adeo nullum splendorem acquirit, vt etiam quem ab initio habuit, amittat: Nigra vero bilis, etiam sanguine ipso splendidior est, sicuti etiam bitumen, quod ex mari mortuo affertur, iudaicum id appellāt. Non enim cum perfrigeratur sanguis, nigram bilem creat, sed cum supra modū est coctus, ideoq; B etiam splendorem suum tuetur. Non enim sicuti concretus sanguis, qui græce thrombus dicitur, sanguine fit perfrigerato, sic etiam nigra bilis generat: immo contra omnino ex immodice cocto & feruente, veluti cinis quidam nigra bilis efficitur: frigida quidem, eò quòd terrea: caloris autem particeps, sicuti cinis & acetum. Deuenit autem ad dictum statum qui ex ventre in iecur digestus est succus, cum is propterea, quòd vlterius in corpus non digeritur, inibi diutius moratur. Nominatur autem talis excretionis species, à non nullis dysenteria: quippe & mordentur non raro, perinde ac dysenterici, ceu (arbitror) flaua bili in percoquendo sanguine, acri illis reddita: ac vocet quidem quisque prout volet. Cæterū differentiæ sanguinolentæ excretionis quatuor in vniuersum sunt, quatuor succedentes affectibus: Vna quidem ipsius sanguinis in ijs quibus artuum aliquis est abscisus, vel qui exercitationem dimiserunt, per circuitum repetens: Altera cum ex imbecillitate iecinoris aquosus sanguis deijcitur, quem vtique loturæ carnis assimilant: Tertia quæ mox est dicta, melancholici splendentisq; sanguinis. At hæ quidem tres vt multum simul excernatur efficiunt: In quarta & minutim & exiguo tempore expulsio facta visit, aliàs quidem veri sanguinis, aliàs concreti. In hac & puris non raro exiguum aliquid excernitur: etiam vlcerum crustulæ quæ græce ephelcides dicuntur: præterea membranosa quædam corpora, quæ intestinorū ipsorum sunt particulæ: sed & stercus super his collectum sæpenumero excernitur, sanguinis in se guttas habens. C Affectus vero quibus tres primæ superueniunt, paulo ante sunt dicti. Quartæ autem de qua modo egimus, intestinorum exulceratio est affectus: quam etiam solam non nulli dysenteriam nominandam censent. Sed (quod sæpe dixi) quò nulla res omittatur, magna solicitudo est habenda: de nominibus minime curandum. Est autem ex eodem quo iam dicta dysenteria genere, & qui tinesmos dicitur, cum vlcus in recto intestino est factum. Is cætera quidem symptomata infert dysenteriæ similia, nixus tamen multo vehementiores. Vrinarum autem tum suppressio, tum mala vacuatio, ventris excrementorum retentioni & alienæ à natura expulsioni, ad portionem se habent. Retinentur enim vesica vel excernere non valente, vel eius collo occluso. Atq; hi quidem duo vesicæ morbi, vnum commune symptoma ischurian habent: detinentur enim in ea vrinæ. Vocat autem vulgus medicorum non secus ischurian, quanquam ischuria non sit, illud quoque symptoma, cùm vrina in vesicam omnino non venit, perdita scilicet renū actione. Et permittendi profecto sunt ita nominare, cum propriam appellationem non habeant: nō tamen latere debebit, amborum affectuum differentia. Siquidem Alter eorum est, cū vesica quidem est plena, sed nihil excernitur: Alter cum vacua est, nihil omnino in se continens. Sub tali enim affectu D in quo plena est vesica, vel occlusum est eius os: vel, si hoc se pro lege naturæ habet, ipsa ad sese constringendam, ac lotium foras extrudendum, est imbecilla. Et collum quidem eius claudit, vel propter obstructionem, vel conniuentiam. Fit autem obstructio tum ex concreto sanguine, tum crasso pure, tum calculo, tum tofo, præterea cum in eius meatu veluti germen aliquod est enatum, qualia in reliquis omnibus quæ extrinsecus sunt, aure, naribus, pudendo, sede, fieri vident. Conniuentia verò, aut propter collectionem aliquam, quæ præter naturam sit, aut propter nimiam siccitatē accidit. Ac collectio quidem ex phlegmone, scirrho, atq; alijs tumoribus fit, præterea quæcunq; vesicæ collum attollentia, in internum meatum † vrinam refundunt: } Siccitas autem in ardentissimis ac siccissimis febribus, in quibus laborātem sæpenumero nec loqui posse videmus, nisi os madefecerit. Imbecillitatis vesicæ causas, nihil opus est recenseam, vt quæ expositæ iam mihi in multis particulis sint, siue ijs vt similaribus, siue vt instrumentalibus incidunt. Magis autem quiddam accidere in vesica videtur, cum immodice est repleta: quod fieri non nos modo vidimus, sed etiam ab alijs audiuimus. Quippe, vbi impleta fuit, cum scilicet surgere è conuiuio ac meiere quosdam puderet, actionem eius destrui contigit: nec vrinam qui ita sunt affecti, quamuis magnopere connixi, excernere præterea potuerunt. Sanè videt & in ventre & in intestinis tale aliquid accidere, sed

† ἀποχεῖ τὸν ὄγκον. Copus, molem porrigunt. Linacer videtur legisse ἀποχεῖ τὸ οὖρον. vt quidam et cod. antiqui habent.

vulgus latere: In his quidem qui in ventriculo id patiuntur, ꝙ celeriter suffocentur: In illis vero E
qui excrementum in omnibus intestinis collegerunt, ꝙ medici propter sequentia symptomata,
ad alia conuertantur: quippe in solis purgationibus, quæ in intestina sunt dimissæ atque inibi manent, tale quid incidere solet. Atque hi quidem affectus, veluti priuationem inferunt excernendæ vrinæ: Qui vero eiusdem sunt cum illis generis, magnitudine tamen deficiunt, veluti oblæsas torpentesq; actiones ædunt. Alijs autem affectibus, tertium symptomatum genus, quod in prauis vacuationibus consistit, superuenire solet. Sunt autem multæ eius species: Prima quidem quæ stranguria dicitur, quæ ex imbecillitate vesicæ vel vrinæ acrimonia incidit: Secunda fluxionibus ijs, quæ ventriculo accidunt, est similis: de qua melius est semel hoc loco dicamus. Fit igit̃ quædã veluti anastœcheosis (quasi dicas reelemẽtatio) colliquatio, siue resolutio, siue dissolutio, siue quo modocunque aliter nominare libet, aliquando totius corporis, aliquando succorum qui in venis sunt duntaxat. Quod autem ex ea colliquatione prouenit, aliàs ad ventrem confluit, aliàs ad vrinas, aliàs ad sudores pellitur. Ac succis quidem qui in venis habentur, in serosam saniem solutis, renes qui ad excrementum id trahendum sunt nati, potissimum cùm sani sunt, serum quidem à venis expurgant, fluxionem autem ad vesicam assidue mittunt. Vbi autem renes trahere non valẽt, aut venæ eiusmodi serum in ventrem mittunt: aut toti id corpori partientes, subitaneos hydropũ F
status inducunt. Si autem quod liquatum est, crassum sit, qualeq; renes trahere nõ possunt, totum in ventrem necessario confluit. Carnoso vero genere ita colliquato, tum venter fluxionem eius recipit, vbi scilicet ea est crassior: tum sudores multi superueniunt, vbi in halitus est resoluta. Atque hæc quidem, tum de carnis colliquatione, tum sanguinis, ad præsens satis. Reliquorum vrinę symptomatum quędam vel ‖vesicæ vel renum, affectum quendam indicant: de quibus Hippocrates in aphorismis prodidit. Quædam quousq; ‖cõcoctionis cruditatis'ue sanguis peruenerit, docent: scriptum autem de his est in præsagijs. Quare nũc ad sudores transeundi est tempus, de quibus hactenus saltem dictum est, ꝙ interim resoluto corporis habitu proueniunt, vocaturq; ea passio syncope: Cui contrarius status est, qui in decretorijs incidit sudoribus, qui vtique robustam naturam indicant, non autem resolutam: atque eiusmodi quidem sudores, corpus expurgant. Similes ijs sunt quos mediocres exercitationes & balneæ & calor æstiuus excitãt. In immodicis vero exercitijs, etiam boni aliquid effluit. Porrò odorem coloremq; excremento quod vacuatur similem habent. Copia vero eorum vel propter corporis raritatem, vel propter excremẽti abundantiam, vel propter eius quod vacuatur tenuitatem, prouenit: Sicut propter horum contraria, morari quoq; solent, cùm scilicet vel quod superfluit, exiguum est, vel glutinosum, vel crassum, vel meatus sunt G
angusti. Accidit autem id, vel obstructionis occasione vel conniuentiæ. Ac obstruuntur quidem crassis & glutinosis succis: Conniuent siue contrahunt ora propter atrophian, vel perfrigerationem, vel mollitiem. Incidit autem & ex imbecillitate virtutis in carne, sudoris tum retentio, tum expulsio, veluti etiam reliquorum excrementorum: quippe tam vesica quàm ventriculus contenta in se superflua aliquando magis tolerant, eaq; expellere cunctantur: sæpe contra, ne vel minimum sustinent, sed grauantur, statimq; abijciunt.

4ª. Aph. 75. usque 82. Ext. or. 36. a & c.

in Prog. cõ. 2. t. 26. usq; ad 37. 200. b & c.

Quæ Aetates & Naturæ, ad Quas Actiones Promptiores aut Ineptiores existant. CAP. 3.

SAnè sermonem hunc omnium particularum communem vltimo loco simul tractandum reseruaui. Quippe parum rationabile videtur esse, vt corpore aliquo læso, nõ etiam ex æquo omnes eius virtutes simul lædantur, sed aliæ magis, aliæ minus, aliæ illæsæ in totum sint. Atq; illud quidem neminem latet, non posse nisi læsa in aliquo cuiusque substantia, actionem eius impediri. Sæpenumero vero quacunque particula operante, aliàs alia eius læditur actio: non enim similem statum requirit ad alterandi actionem atq; ad practicam functionem. Siquidem fit omnium quę sibi appropinquant alteratio, corporibus ipsis minime desiderantibus aut locum ex loco mutare, aut H
aliquid apprehendere, aut tenere, aut alicui inniti: at quæ vel tractura quid sunt, vel tentura, vel repulsura, eorum actionem cum loci mutatione necesse est fieri. Qua ratione quod ita est molle, vt tũ humidum sit, tum fluxile, tum nulli innitens, id nec trahendi similiter, nec tenendi, nec repellendi vim habet: in omni nanq; eiusmodi opere, innixum tensionemq; esse in operante oportet: At vero alterare propinquantia potest, vel quod humidissimum est, maxime si etiam calidum est: nulla enim actiuarum qualitatum adeo breui, quod appropinquat alterare videt̃, ac calor: Vnde palàm est corpus quod humidissimum calidissimumq; sit, celerrime alteraturum, id est tum cõcocturum proprium nutrimentum, tum sibi ipsi assimilaturum esse. Quod vero durum hactenus est, vt nec difficile ad flectendum sit, & firmiter innitatur, id & trahere valenter quicquid voluerit potest, & violenter trudere, & fortiter tenere: Neq; enim, sicuti quæ valde sunt mollia, remittitur, cùm id tendis: nec si vehementer tenditur, frangi periclitatur: & quæ semel apprehenderit, ea complectẽs tenet: nullo nec quod propter duritiem difficulter flectit̃, nec quod propter humorem est molle, sic agere valente: Illa enim nõ firmiter complectuntur: hæc imbecillo complexu vsa, quæ apprehenderunt, facilè elabi sinunt. Atq; optime quidem nutriuntur calida humidaq; corpora, quippe quę nutri-

A nutrimentum non solum alterant celerrime, sed etiã in se recipiunt, & agglutinant, & assimilant: Pessime vero frigida & sicca, vt quæ neque alterare, neq; in se ipsa recipere, neque agglutinare, neque assimilare queant. Ac quo'd celerrime alteret quod calidissimum est, prius est dictum: hoc vero erat concoctio. Quo'd vero id quod humidissimum mollissimumq; est, prompte' quod alteratum est in se recipiat, admonendum potius est q̃ probandum: Sicuti contra' quod siccum durumq; est, nihil in se ingredi sinit prius, q̃ ipsum ex aliqua parte diuisum sit ac velut exulceratum. Si quidem & ꝙ facilius ac celerius tum agglutinantur tum coalescunt, quæ humidiora sunt: quæ vero duriora, partim nunquam, partim vix: nemo est qui ignorat. Vt enim æs, ferrum, aurum, & lapidem omittamus, atq; de plumbo agamus, experimur id cum altero plumbo omnino non coalescere, nisi prius excalfactum liquetur. Et pusionibus quidem, & alijs quibus calidior & humidior est corporis temperies, optima tum concoctio est, tum appositio, tum agglutinatio, tum nutritio. Quippe concoctio & nutritio alterationes sunt. Appositio vero fit, cu'm id quod nutritur halitus speciem in se recipit. Affixio vero alimẽti, agglutinatio quędam eius vnitioq; est. Post quæ omnia, non leue commodum ad assimilationem est nutriti corporis humiditas: cum ei quod nutrit, in consistentia est similis. Digestionis vero instrumenta in pueris etsi admodum valida ad

B agendum non sunt, tamen operi suo sufficiunt, nec ei in vllo sunt imparia: quippe mediocrem iam duritiam ac robur venæ eorum habent. Retentrix" autem vis, imbecillior ijs est: atque idcirco siue ab aliquo põdere prematur, siue alia's infestetur, celerius ab opere desistit. Similiter his virtutibus etiam excreticem mediocrem in imbecillitate habent. Quanquam videtur saltem retentiua vis non solum pueris, sed etiam cæteris omnibus, expultrice esse imbecillior, etiam si similiter se habent, propter scilicet diuturnitatem actionis: Maxime enim diuturna est retentiuæ virtutis actio, vt quæ illud pro opere suo habeat, vt teneat: Expultrix vero vis, breuem habet actionem, vtpote quæ vna impressione quod contristat retrudere abijcereq; potest. Tanquam igitur in ijs quæ extrinsecus sunt, idẽ homo qui ad deijciendum onus maxime sufficit, portare id tota die non valet: sic etiam internis instrumẽtis retrudere quod contristat, q̃ diu retinere, est promptius. Pueri nanq; (de quibus sermo est) alteratricem quidem facultatem valentiorem habent ijs, qui in ætatis sunt vigore: trahendi vero vim ijsdem imbecilliorem, non tamen non ad suum vsum sufficientem: reliquas vero duas facultates imbecilliores possident, q̃ ætate florentes. Cæterum non perinde patet expultricis imbecillitas, propter actionis suæ breuitatem: quippe tum vomunt tum deijciunt sæpius q̃ ętate florentes, non vtiq; ob expultricis robur, sed retẽtricis debilitatem. At in ven-

C tris concoctione, quæ humida & mollia sunt, similiter ac ætate florẽtes concoquunt: quę vero dura, deterius: Pueris enim halituosior est calor: florẽtibus ętate, siccior: Iam vero quibus humidius est corpus, ea quæ nutritura id sunt, humidiora postulant: quibus siccius, sicciora. Ergo si concoctio alteratio est in propriam nutritorum qualitatem, pueris" quidem quę molliora humidioraq; edulia sunt, magis congruunt: florentibus ętate, quæ duriora sunt. Sane' senum corpus ad oẽm ferme' actionem male comparatum est: quippe & multo siccius q̃ eorum qui ætate florent, & ijs solis est frigidum. Neq; igitur commode concoquunt, caloris defectu: neq; nutriuntur, propter tum siccitatem, tum alteratricis facultatis imbecillitatem. Digestio illis insuper veluti a' iã torpentibus præ frigore instrumẽtis, & tarda, & imbecilla fit. Expulsiones præterea quæ quidem breuis temporis sunt, facultatis eorum imbecillitatem non detegunt: quę diuturniores sunt, male obeuntur. Porro' ad practicas molitiones siccius calidiusq; instrumentum magis est idoneum: humidum & frigidum magis imbecillum: horum in medio duæ reliquæ coniugationes sunt. Atq; in ætatibus quidem humidum & frigidum corpus non inuenias: senum enim corpus frigidum esse & siccum est monstratum: In malis autem temperamentis, quæq; ex natura propria cuiusq; sunt, quęq; in acquisitis affectibus fiunt, inuenias. Sicut verbi gratia phrenitis quidem calidus & sic-

D cus est morbus, ideoq; in actionibus voluntarijs maximum habet robur: Lethargus autem imbecillus, vt qui particulas humiditate copiosa frigidaq; imbuat. Tale quippiam est & hydropum genus, maximeq; ex ijs leucophlegmatię & anasarca. Vbiq;" autem frigidum, siue cum siccitate coniunctum sit, siue cum humiditate, tum imbecillius est, tum torporiferum. Ad eundem modum retentiuæ virtutes quæ naturales sunt, in siccioribus & calidioribus instrumentis validiores sunt: in humidioribus & frigidioribus, siue a' primo natali alicui siue alia's contigerint, imbecilliores. Attendenda tamen est in quaque particula magnitudo excessus: Sicut verbi gratia, nerui & tendones & musculi & ligamenta quanto' sunt sicciora, tanto' sint valentiora est necesse, si tamen intra illum excessum, sub quo & difficile flexibilia fiant propter duritiem, & veluti friabilia propter siccitatem: quippe ita conuulsionibus tentantur. Rursus naturalia instrumenta, quanto sunt humidiora, tanto sunt ad nutriendum magis idonea, etiam si subhumida in vltima temperie sint: Ad concoctiones vero, nec se ipsis meliora, nec ijs quæ sicciora sunt, modo' similiter sint calida: nisi scilicet sicco & squalenti instrumento, siccum nutrimentum humore largo non admisto dederis. Ad digestiones vero & expulsiones, valde dura corpora sunt inepta: quippe cu'm difficilius, tum dilatentur, tum contrahantur, quorum altero tractus fit, altero expulsio. Quo' vero ad paucos dirigat quis scopos, in summis rem totam distinguam. Calor adauctus valentius alterat, modo'

A.l.1.f.1.d.6.c.3.26.g

A.Ibidem.h

A.l.1.t.1.d.6.c.3.26.f

do tamen non eò incrementi perueniat, vt iam colliquet, tum nanque ad omnia est inutilis. Frigus E
vero nulli functioni est ex vsu. Siccitas ad robur & nixum conducit, si tñ adhuc nec difficile mobilia nec frangibilia facit. Humiditas ad nutritionem maxime est accõmoda, ad alias aũt functiones maxime cõtraria, auctione tñ excepta, ad quam magis vtique q̃ ad nutritionem est idonea: debentibus nimirum quæ probe sunt augenda, facillime tum tendi tum perflari vndique.

De Causis Reliquorum Symptomatum, quæ in Excrementis consistunt. CAP. 4.

AC licebat hoc loci iam opus finire, cum, sicut antea diximus, non quò omnia particulatim persequerer, in multis exemplis multas symptomatum species & genera examinarim, sed quò studiosos exercitatos redderem. Cæterum permittente id libri adhuc magnitudine, dicemus aliquid & de ijs quæ prætermisimus. Siue nanque ex naribus, siue auribus, siue palato, siue oculis, siue faucibus, siue vtero, siue ex reliquorum quouis, excernatur quid: tum quãtitas eius attendenda est, tum qualitas, itemque excernendi eius modus: atque id ad iam dictas causas reducendũ: Quippe omnia symptomata ex intemperie similarium & instrumentorum morbis, præterea materiæ ipsius tum qualitate tum q̃titate, prouenire deprehendes. Verbi gratia, catarrhi & coryzæ causa est cerebrum, cum perfrigeratum quidem est, ceu similaris pars, in intemperiem versum: aut cum æstuat, ceu instrumentalis, impletum. Ergo qualis in ventre diarrhœa passio ex mala concoctione fit, tale est in cerebro prædictorum vtrunque: Catarrhum .s. nominantibus nobis, cum quod superuacaneum est, in os diffluit: Coryzã, cũ in nares: Branchos aũt siue raucitas, catarrhis superuenit, faucibus .s. humore imbutis. Quod si in gargarionem fluxio procumbat, aut in ea gignit quã ex similitudine græci staphylen .i. acinum vocant: aut alias eam in tumorem attollit: At si in glandulas quæ sibi ex aduerso in oris termino vtrinque iacent, antiadas: Si autem in ea quæ ijs proxima sunt, paristhmia. Defertur capitis fluxio & in ventriculum, & in asperam arteriam, vtrunque magnopere lædens. Cæterum eiusmodi fluxionum incommoda, tum alij ante nos diligentius exposuerunt, tum nos prolixius in medendi libris de ijsdem scribemus: de ijs vero quæ ex pulmone & pectore reijciuntur, in libris de crisibus iam egimus. Sed nec eorum quæ ad mensium retentionem, aut indebitam omnium quæ ab vtero manant expulsionem pertinent, etiam difficile est causas inuenire, si quis ad similes dirigat scopos. Nam aut vteri corpus cum densum durumque fuerit, retentionis causa erit, tale .s. aut à natura conditum, vt oĩno nunq̃ purgetur, nisi quis ipsum medicamẽtis longoque tempore ad meliorem habitum transferat: Aut certo tempore sub illo affectu, quicunque semper vteros occupauerit. Etiam venarum angustia statim à principio congignitur, G
vbi scilicet hac parte fœmina male est formata. Ad huius affectus portionem & compressio se habet, quæ ex ijs quæ circũiacent vasis fit, cum videlicet corpus immodice gliscit. Vteri vero intemperies, tum natura, tũ sub affectibus quibusdam oritur, æque vt dẽsitas. Incidet sanè aliquando & ipsius materiæ occasione, menstruæ consuetudinis retentio: quoties quod vacuatur, vel crassum est, vel glutinosum. Quin etiam si ipse menstruus sanguis sine vitio est: cæterum obstructio quæpiam in vasis quæ ad vterum pertinẽt, ab huiusmodi humoribus prius est facta: sic quoque retinebitur menstruum. Sed & totius corporis culpa, aliquando prorsus nõ purgabit fœmina, aliquando parcius, aut liberalius, aliquãdo malum vacuabit. Et prorsus quidem nõ purgabitur, tum propter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter succorum ad alias particulas inclinationem. Iam propter hæc ipsa, cum mediocria sunt, minus quàm ꝑ naturæ debito purgabitur: Sicut propter longam desidiam, & victum liberaliorem, plus iusto vacuabitur. Sed & mala expurgabũtur, propter vteri rheumata: Vocatur autem id symptoma, fluxio muliebris, expurgato scilicet per eam particulam toto corpore. Est autem perpetuo quod euacuatur, tale specie, quale est quod in animali redundat: aliud rubrum, sanguinis sanies: aliud albũ, à pituita: aliud pallidum, quod est biliosum. Est autẽ & præter hæc eorũ quæ ab vtero fluunt vacuatio mala, propter affectum aliquem, qui in ipso sit exortus. Est præter eas, quæ prædictæ sunt, & talis mẽsium H
moratio, in qua nec ex sanguinis defectu, veluti post plurimas exercitationes & tenuem victum accidere est dictum: nec propter affectum qui in ipso ortus sit vtero: purgationes vteri sistuntur, sed aliquando etiam sanguine propter robur in alias particulas delato. Verum (vt mox dixi) nihil arbitror difficile, quisquis hos commentarios perlegit, cum iã in multis sit exercitatus, ipsum quoque talia inuenire. Quippe, ꝙ & propter vteri proprios morbos, tũ qui in processibus eius supernis & lateralibus consistunt (ceræas græci vocant) tum qui in collo, tum etiam qui in toto eius tergore, aliquando quidem vel plura quàm prius vel pauciora veniant menstrua: aliquando autem prorsus non veniant, vel mala veniant: neminem arbitror latet: etiam Atretis fœminarum {id est quarum natura qualibet ex causa peruia non est,} in sermonis nostri diuisione sub hoc alicubi genere inuentis. Similiter autem & qui priapismus vocatur, tumescentia & inflatio inuoluntaria est marium pudendi, symptoma scilicet à flatuoso spiritu natũ. Quin etiam gonorrhœæ quæ absque tensione pudendi sunt, ex imbecillitate retentricis seminalium vasorum virtutis fiũt: Tenso vero quodãmodo pudendo, quasi cum conuulsioni quid simile instrumenta patiuntur, eueniunt. Nõn est igitur ꝙ de eiusmodi symptomatis pluribus disseramus.

A.l.3.f.5.t.1.
c.11.241.c

A *De Causis Symptomatum quæ consistunt in Qualitatum Mutatione: ac De ijs, quæ vel Se inuicem sequuntur, vel Non sequuntur, Symptomatis.* CAP. 5.

SEd conuersi ad reliquum eorum genus, quod nec ipsum multa verba requirit propter ea quę iam dicta de succedẽtibus sibi symptomatis sunt, iam opus hoc loco finiemus. Ergo colores mutabuntur, vt generatim dicam, succorum occasione, qui à naturali specie recesserunt, vel qui in altum corpus sunt reuersi, vel cutem veluti perfuderunt: membratim vero, propter causas quæ succos ad tales tum motus, tum affectus impellunt. Sunt porro hæ, tum animi perturbationes: tum ambientis nos aeris, in calorem & frigus mutationes: tum ipsius corporis affectus, cui sanguis vel calidior sit, vel frigidior, vel parcior, vel vberior, vel foras protrusus, vel intro retractus. Huius sane generis est omnis vitiosus succus, qui sua specie etiam totius corporis colorem alterat, vt in morbo regio, & hydericis, & elephantia, & splenis & iecinoris imbecillitate. Existit autem ad portionem & in quaque particula, coloris mutatio. Figuræ vero naturales mutabuntur, particulis vel immodice refertis, vel inanitis, vel à proprio loco translatis, vel aduulsis. Causæ vero cuiusq; horum, plures sunt, quas etiam inuenire difficile non est, sicui superiora non negligenter sunt perlecta. Ad eundẽ modum nec graueolentiæ, aut mollitiei, aut duritiei, aliorum'ue his
B similium causas inuenire operosum est ei, qui ad supradictorum exempla procedet: quinimmo iam dictæ à me sunt in fine libri, qui de symptomatum differẽtijs inscribitur: quo minus opus est de ijs nunc simus prolixi. Sed hoc loco opus de symptomatum causis finiamus, illud tãtisper adijcientes quod in libro de symptomatum differẽtijs huc docendum distulimus: Quę'nam symptomata necessario sibi succedant, quæ non necessario: quod ipsum quoq; nõ longa mihi disputatione videtur indigere: sed satis erit sub vnico exemplo methodo indicata, à particularium multitudine fugisse. Censeo igitur, quod prouenit, vnica'ne ex causa fiat consideres, an ex pluribus: Si enim ab vnica, necessario efficienti succedit: Sin quo fiat pluribus eget, non necessario. Atq; hęc quidem in omni re communis est methodus. Ad hunc igitur modum in symptomatis ęstimationem inibis. Quippe si symptoma ab vnico fiat, necessario illi succedit: Sin ad secundi symptomatis generationem aliæ quæpiam causę concurrant, minime necessario priori succedet. Non enim si quis male cõcoxit, necesse est spirituosum flatum sequi: sicuti nec morsum, †nec humidam multam've aut contrariam deiectionem, } aut inappetentiam, aut intensam appetentiam, aut pigritiam ad actiones, aut intelligentiæ tarditatem, aut capitis grauitatem, aut vigiliam, aut cardialgian id est oris ventris dolorem: multoq; minus aut epilepsiam, aut amẽtiam, aut extasin, aut coma: sed
C nec mœstitiam vllam, neq; aliam quamlibet, nec multo minus melancholicam: præterea nec plenioris intestini, vel renum, vel lienis, vel iecinoris, vel pectoris, vel articulorum dolores: æque vt nec inæqualitatem, aut horrorem, aut rigorem, aut febrim. Quanquam tum horum, tum reliquorum ferme omnium symptomatum, nullum est quod non aliquo tempore in ijs qui male concoxerunt appareat. Immo pro cruditatis magnitudine ac differentia, præterea naturæ hominis facili sensu aut difficili, singularumq; corporis particularum robore aut imbecillitate, aliàs aliud symptoma gignetur. Quippe magna cruditas, & maiora & plura symptomata creat: parua contrà, pauciora minoraq;. Iam vero eorum quæ male concocta sunt differentiæ, quæ quidem ad frigidum & pituitosum sunt cõuersę, aliorũ symptomatum sunt causæ: quę ad nidorosum & calidum, aliorum: Ad eundem modum & quæ mordent vel quæ non mordent, & quæ in halituosum spiritum solutę sunt aut non solutę. Sed & hominis natura (vt dictum est) ad symptomatum generationem tum facit, tum repugnat: Verbi gratia, quibus hebetis sensus ventriculus est, ij nec vehementer mordentur, nec dolent, nec multa excernunt, sed nec cardialgia laborant, nec facile capite infestantur: Quibus boni est sensus, ijs omnia hæc ex facili superueniunt, superno principio symptomata immittente. Quid dicam singulis qui cruditate laborãt, eam partem maxime nocumen
D tum sentire, quæ maxime est imbecilla? Proinde dicendum non est, symptoma vllum necessario cruditatem sequi. At vero actionis digerendi in corpus alimenti, siue priuatio, siue imbecillitas, atrophian necessario inducit: sicuti etiam alteratricis in quaq; particula virtutis noxa. Iam separationis excrementorum à sanguine frustratio, quæ separatricis actionis est symptoma, necessario coloris symptomata inducit. Vocatur alterum eorum morbus regius: alterum, quod melancholico excremento succedit, sine nomine est. Simili modo in omni symptomatis genere, & quæ semper sibi succedant inuenies, & quæ non semper. Ego vero longitudini parcens, hîc libro finem imponam.

† Græce οὐδὲ ὑγρὰν διαχώρησιν, ἢ πολλὴν, οὐδὲ ναυτίαν. i. nec humidã multã'ue deiectionẽ, nec nauseam & itá cæteri ĩterp̃tes. Solus Linacer vr̃ legisse οὐδ' ἐναντίαν. i. nec cõtrariam.

GAL. DE DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBRI DVO

Nicolao Leoniceno Vicentino interprete.

Ad vetuſtorum exemplarium Græcorum fidem diligenter emendati ab Auguſtino Gadaldino Mutinenſi medico.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Prima quædam Principia docet, quibus Singularum Febrium Differentiæ intelligantur: ac in Primo Libro agit de Ephemeris & Hecticis.

Prima Capita quibus Singularum Febrium Differentiæ comprehenduntur. *CAP. I.*

Ebrium dr̄iæ, quæ quidem maxime propriȩ ſunt ac principaliſſimȩ ab earum ſumunt̄ ſubſtātia: aliæ vero ab accidente aliquo. At qm̄ neq; horum ipſorum accidentiū eſt natura vna, ſed non nulla quidē, proximiora ac magis ſunt diuiſæ ſubſtantiæ propria: non nulla aūt, remotiora ac magis extranea: idcirco neq; earum quæ ab ipſis accipiunt̄, dr̄iarum eſt G genus vnum. Plurimum igit̄ aberrāt, qui ab his q̄ maxime propriæ ac principaliſſimæ ſunt, abſcedunt. Secundo aūt loco quicūq; licet has cō memorauere, eiſdem tn̄ eodem mō cōmiſcent oēs quæ ex aliquo ſunt accidēte receptȩ, vtiles ab inutilibus minime ſecernētes. Neq; vero ſolū in dr̄iarum generibus plurimi medici deliquerunt, vel quia videlicet ſupaddentes fuerunt, adeo vt eas ēt quæ nullius vſus eſſent cōmemorarent: aut quia vtiles ēt prætermittendo defecerūt: ſed vnà ēt in ipſa generū in proprias dr̄ias ſectione aberrauerūt. Statim.n. cum primū atq; præcipuum dr̄iarum genus ab ipſius rei diuiſæ ſubſtantia ſumat̄, intueri licet, medicorum non nullos genus hoc penitus p̄terire: nō nullos aūt vel ſuperfluos eſſe in diuiſione vel deficere, licet Hippocrates in libro epidemiarū ſexto, optimam fecerit diuiſionem. Sunt autē hæc

6.Epid.cō. 1.t. 29.3ª.158.c eius verba: ‖Febrium hæ quidē manui ſunt mordaces, hȩ verò mites: hæ aūt nō mordaces quidē, »
ſed poſt inſurgētes: aliæ verò acutæ, ſed quæ manui ſuccūbunt: aliæ ſunt ſtatim exardentes: quæ- »
dam ſemp̄ puſillæ & ſiccæ: quædam ſalſuginoſæ: quædā flatibus plenȩ, aſpectui graues: non nul- »
læ ad tactum humectæ: nō nullæ vehementer rubidæ, aliquæ vehementer pallidæ, aliæ liuidæ, & »
alia hmōi. Apertiſſime.n. in his febribus, ab ipſius rei ſubſtātia ſimul atq; à dignotione, in ꝓprias H dr̄ias fecit ſectionem. Siquidem febris ſubſtantia in genere caloris qui eſt præter naturam, conſiſtit. Caloris autem dr̄ię, & ex eo ꝙ magis & minus, & ex materia in qua hic p̄ter naturam calor accenditur, & ex mō motus caloris eiuſdē, accipiunt̄: quas oēs vnà cum dignotionis mō quēadmodum in procedenti ſermone oſtendemus, annotauit. Sunt aūt omnino euidētes, quæ in eo quod maius aut minus conſiſtunt: quo in genere dr̄iæ conſueuerunt medici magnam ac paruam febrē nominare, non proprie quidem rei quali, nomen quanti accommodantes, hoç tn̄ facere aſſueti nō in febribus tm̄, ſed in mille alijs rebus, quæ licet in qualitate ſubliſtant, magnæ tamen ac paruæ dicuntur. Quæ vero à materia dr̄iæ ſumuntur, in qua hic calor præter naturam accēditur, maxime propriæ ſunt, ſiue ꝙ idem calor ipſum cordis corpus occupauerit, ſiue ꝙ eos qui in eius ventriculis continentur humores. Reliqua autem ac tertia eſt poſt has dr̄ia, cum ſola aerea ſubſtātia ſufficienter incaluit, humores aūt & ſolida corpora caleſcunt quidem adhuc, non dum aūt ſunt calefacta: neq;.n. parum refert, ſi caleſcere dicamus aut calefactum eſſe. Quid autem dicamus, hæc tibi exempla manifeſtiſſime oſtendēt. Cogita ″ aquam calidam lebeti frigido iniectā: deinde ex eius A.l.4.f.1.t. 1.411 c vicinia lebetis corpus calefieri quidē, non dū aūt exquiſite eſſe calefactum. Excogita iterum in calidum atq; ignitum lebetem aquam frigidam infuſam: deinde ab eodem lebete adhuc quidem ca-

leſieri,

A lefieri, non dũ autem esse calefactam. Horum quidem exemplorũ secundũ, primã febrium dñam ostendit, quas diximus ipsum cordis corpus occupasse: Primum vero eas quæ in ipsius cõsistunt humoribus. Reliqua vero & tertia differẽtia simile quidem omnino nõ habet exemplum: at manifestioris quidem doctrinæ gratia, concipe animo fabrilem follem trahentem quidẽ ad se ipsum aerem admodum calidum: deinde ab eodem calefieri, non dum tñ esse calefactum. Sed & rei quã monstrare volumus naturam exemplum ipsum magis ostendet, si humorem in folle contentum cogitaueris: adhuc vero magis si follis foramina per quę aerem trahit atq; efflat, adeo arte fabricata, vt humorem quidem non admittant, aeri autem peruia existant. In quo sane plurimum differunt naturæ opera ab his quæ humana arte sunt fabricata. Nam mista est in omnibus arterijs per multa foramina spirantibus aerea substantia sanguini, ac nihilominus in corde ipso, vt quod con fluxile sit omnibus ipsis arterijs. Incipit igitur hic præter naturam calor quem & febrem nominamus, alias ex alijs eorum quæ nuper diximus: spargitur autem, atque vna cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio: non ęque aũt prompte vna cum spiritu accẽdunt humores. Corpus ẽt solidum humoribus atq; aereæ substantiæ facilius calorem impartitur, q̃ ipsum ab eisdem suscipiat. Omnis siquidem substantia tenuis promptius alteratur, q̃ crassa: Est aũt tenuissima quidem aeris, crassissima vero corporũ soli

B dorum, media humorum est substantia. Nihil aũt in præsenti opere differt, siue spiritum siue aerẽ dicamus: nam de hisce omnibus alibi diligentissime diffiniuimus. Nunc autem hoc tãtummodo

A.l.4.f.1.t.1.c. 1.411.c sufficiat intelligere, quod & Hippocrates (vt arbitror) ostendit his verbis: ‖ Continentia, "contenta, & impetentia: continentia si quidem solida appellans, contenta vero humores, impetentia autem spiritus. Nam dispositio febrilis alias ex alijs eorum, quæ ante diximus, sumit initium: At in genere primo iam lęso non sistit, sed duo reliqua genera inuadit: ac nisi antea soluatur, progressu temporis illa quoq; similiter afficit. Hæc quidem sunt totius sermonis capita. 6.Epid.sect 7ª.

De Euidentibus & Communibus Causis Febrium. CAP. 2.

ET oportet quæ iam dicta sunt vna demonstrare, atq; vniuscuiusq; generis febrium dignotiones exponere: quãprimum aũt necessariũ est de earũ ẽt generatione aliquid differere. Quod igitur ex laboribus, ira, & tristitia, & Solis ardoribus, atq; frigoribus, vigilijs, & cruditatibus, ebrietatibus, & crapulis, quidam febricitare conspiciunt, nemo est qui ipsa doctus experiẽtia nõ agnoscat. Et quidem ẽt q aeris pestilens status febrem afferre cõsueuit, nemo sanę mentis dubitauit: sicuti & q pestilenti morbo laborantium conuersatio, periculosa, ne inde contagium contrahatur,

C quemadmodum ex scabie & lippitudine. Est ẽt eorum qui tabe correpti sunt cõsuetudo nequaq̃ secura: atq; omnino eorum qui putridum expirant, adeo vt domus quas habitant, fœtidum exhalent odorem. Illud quoque longa experientia compertum, q qui consueta exercitia omiserint, & alijs morborum generibus, & febribus maxime corripiuntur. Et quidem omnes, vt ita dixerim, homines norunt, q & quæ plethora id est repletio vocatur, & cibi praui, & medicamina, æstusq; circa Canis ortum, pluraq; huiusmodi alia, afferunt febres: Qui vero ab eisdem causis nostris corporibus aduenia t affectus, ex quo febricitemus, hoc sane multos latet, & a plerisq; etiã qui se medicos profitentur, ignoratur. Duplex aũt hęc ignorãtium medicorum genus: Alterũ eorum qui soli experientiæ nituntur, aiũtq; nullius rei naturam posse a ratione inueniri: Alterum est genus hominum, qui sibi nomen sapientiæ vindicarunt, & licet parem habeant cum prioribus ignorantiam, opinionem tñ scientiæ sunt aucupati. Sed eorum inscitia inde habet initium, q in rationalibus methodis nequaq̃ sunt exercitati, quę nos distinguere ac secernere docent eas propositiones, quæ demonstrandi vim habent, ab ijs, quæ probabilitatem quidem cõtinent, nihil tñ veri possunt aut inuenire aut demonstrare. Cum vero ad hanc ignorantiam accesserit arrogantia, ex ipsis quidem nõ nulli ad tantam insaniam ac temeritatem peruenerunt, vt neq; ea quæ oẽs homines expe

D rientia magistra, febrium causas esse didicerunt, velint ipsi concedere. De quibus cum a nobis sit in libro de procatarcticis. i. præincipientibus causis sufficienter disputatum, superfluum esset eorundem hominum nugas hoc in loco repetere. Neq; enim sermonem facere institui, qui aut alijs contradicat, aut sophismata soluat, sed qui scientiæ doctrinæq; intendat, suppositionum quidem loco habens quæ alibi a nobis sunt demonstrata, febrium vero differentias docens.

Quo pacto ex Præincipientibus Causis, Variæ in corpore Febriles Dispositiones oriantur. CAP. 3.

A.l.4.c.1.c.1. 411.a SVnt igitur suppositiones hæ: Calidum, frigidum, humidũ, & siccum, esse corporum elementa: Primasq; ex eorum intemperaturis constitui ægritudines: ex quarum numero "Febris est vna, qñ in corde quædam præter naturam caliditas generatur. Differentię vero secundum genus caloris, de quibus pręsens transigit sermo, a materiarum differentia sumebantur, quæ febrilem caliditatem suscipiunt: quæ tres erant secundum genus: Vel. n. ĩ ipso cordis corpore accẽdi dicebantur, vel in humoribus, vel in spiritu: Præincipere aũt in oĩum febrium cõstitutione causas, quæ ab oĩbus manifeste noscunt, quas ẽt paulo ante cõmemorauimus: In quibus medici, qui se ab experientia Empiricos vocãt, ex obseruatione ad curationẽ aliquid pficiunt: Rõnales aũt ad ipsius rei naturã veniẽtes, cũ indicationibus vtant, ab illa, ad futurorũ pcognitionẽ atq; ad curationis inuentionẽ iuuant: neq; eorũ vsum ptermittũt, q̃ ex experientia fuerint inuenta, sed multa ex rõnali me *prius, ipsam dicebamus.

thodo

thodo illis adiungunt. Quæ'nã vero ſint quæ vtráque inueniant via, experiẽtia.ſ.ac ratione, alibi E eſt à nobis monſtratum. At, quam ſingulæ præincipientes cauſæ in corpore faciant diſpoſitionẽ, quæ febrem accendat, nunc oſtendere intẽdimus. Qm̃ non vnum videmus modum generationis aut augmentationis caliditatis (ſi quidem neq; ignis ipſius) ſed vel"propter motum, vel propter putrefactionem, vel propter adhæſum alterius caloris, aut propter detentum calidi effluxus, aut propter miſtionem calidæ ſubſtantiæ quodam veluti ex fonte efferueſcentis, quæ quo ad noſtrum ſenſum vel generet vel augeat caliditatem, neceſſe omnino & febrium cauſas reduci ad eos quos proxime diximus modos. Veluti ſtatim exuſtio, ſiue ipſa Solis operatio talem ſortiatur appellationem, ſiue qui ab eodem fit in corpore affectus, ſiue ille qui iã effectus eſt, eſt quidẽ ſanè & hoc ipſum calor præter naturã, non dum tñ febris, niſi cor vnà caleſiat. Omne quidem hmõi cauſæ genus fieri conſtat ex rei calefaciẽtis adhæſu, ſiue Sol, ſiue ignis, ſiue medicamẽ fuerit ea res quę calefacit, extrinſecus cõtingens, aut propinquans, aut adhærẽs, ſiue quouis aliquo vocabulo quiſpiam vti voluerit. Ira aũt eſt veluti quidem feruor quidam, ac vehemẽs motus potẽtię iraſcibilis in ipſo cordis corpore ſita: ſimul aũt cum hoc feruore calefit aliqñ quidem ſpũs ſubſtãtia, aliqñ vero ſanguinis. Quo'd ſi ita contigerit, vt ea corpora quæ in ſe caliditatẽ admiſerunt, longo eam tpe retinere natura apta ſint, licet motus cordis ſedetur, in hiſce tñ remanet calor pręter naturam, atq; F inde hominem febricitare eſt neceſſarium. Huiuſcemodi ergo febris habet originem à motu atq; feruore natiuæ caliditatis. Quæ aũt ex triſtitia fit, ex ſolo motu, non autem ex feruore generatur.

Quę autem laſſitudines ſequitur, principium quidem & ipſa habet, multam muſculorum, neruorum, copularum, & articulorum motionem, quę ſanè & prima caleſiunt: hinc vero cõtinuatim calor aſcendit ad cor, atq; inde homo febricitat. Quę autem ex dẽſitate cutis accenditur febris, qualis maxime frigefactis atq; adſtrictis corporibus ſolet accidere, mordaci effluxu in corpore aceruato contingit. Semper enim animalium corpora difflantur, idq; duplici modo, effuſis ad exteriora vaporoſis atq; fuliginoſis ſuperfluitatibus, ac rurſus intro attracta refrigerante ac ventilante natiuum calorem aerea ſubſtantia. Cum igitur aliqua cauſa potentior cutim denſans, eos de quibus diximus meatus anguſtiores effecerit, ſæpius quidem in plethoricã diſpoſitionem incidit corpus, qñ & vaporoſum & optimum quod effluit, extiterit: Non nunq̃ vero in febrem, cum nimirum acre mordaxq; fuerit: quo tpe maxime, qm̃ intra corpus quod refrigerandi vim habet non attrahit, calor ſimul augetur. Acris aũt ac mordax effluit ſuperfluitas ijs qui aut natura vitioſos habẽt humores, aut prauis cibarijs vtuntur, aut ſępius cruditatem patiuntur: Ac tum præſertim cũ poſt huiuſcemodi cibos aſſumptos, fæculentam vel lutulentam, atq; ex lacunis vel piſcinis ſiue paludi G bus ſiue quouis alio, corruptam ac putridam biberint aquã. Idem ijs quoq; accidit, qui ſupra modum laborant, aut vigilant, aut cogitant, aut medicamina acuta iugiter ſumunt. Voco autem praua cibaria, tum ea, quibus hoc ipſum eſt à natura inſitum, ſicuti allia, cæpe, naſturcia, porros, braſſicas, ocyma, & vrticas, & quæcunque alia agreſtia dicuntur, veluti quæ apud nos lãpſanæ vocantur: Et quæ præterea natura quidem optima ſunt, ſed ob quoſdam putrefactionis modos æquale prædictis aut maius aliqñ vitium contraxerunt, veluti frumenta, hordea, atq; oẽs aliæ fruges quæ ad vſum cibi aſſumuntur: quarum non nullæ tpis longitudine ad putreſcibilem ducuntur diſpoſitionem: aliæ, qm̃ malæ repoſitæ fuerint, ſitu replentur: quædam vero & in primo ortu rubigine deprauantur. Tales cibos hodie quoq; vrgente fame plures coacti comedere, non nulli quidem à putridis ac peſtiferis febribus interierunt, non nulli aũt puſtulas inſtar ſcabiei ac lepræ in corpore contraxerunt. Quum igitur plenum fuerit corpus huiuſcemodi humoribus, nulla vero obſtructio aliquod ex viſceribus obſideat, libere autem totum animal per cutim diffletur ac refrigeretur, ſanitate quidem fruitur animal, ſed dubia ac momentanea: Cum aũt conſtringi terminũ exteriorem, aut obſtrui penitiorum partium meatus, cõtigerit, in conſtrictionibus quidem, quod nuper diximus, febrium genus conſequitur: in obſtructionibus autẽ, quod paulo infra dicemus. Nihil H ergo mirum, ſi ex ijs qui cruditatem paſſi ſunt, non nulli quidem à febribus correpti fuerunt, alij vero minime. Nam, qui iam humores habent vitiatos, ac male difflantur, aut intempeſtiue laborarũt, aut balneis ſuperfluis vſi ſunt, hi facile febribus corripiunt: At, qui bonos hñt humores, ac bene difflant, & quieuerũt, & quæ circa ventriculũ atq; hepar ſunt, fouerunt, his febrire eſt impoſſibile. Nã in eiſdẽ reſidet ventriculi atq; hepatis partibus quodcũq; corruptũ eſt, ac paulatim per tẽpus coquit, atq; optimũ fit: ſicuti ijs q ſe poſt vehemẽtes motus exponunt aut ęſtiuo Soli, aut balneis calidis dulcium aquarũ, corrupta cibaria in totum habitũ corporis recipiũtur. Sic & quibuſcunq; cibi corrupti per aluum deijciuntur, febris non ſubſequeret, niſi alia cauſa accederet, veluti aut quia ſupra modũ fatigati eſſent ob frequentius ſurgendi neceſſitatem, aut inflãmationem in ventriculi partibus ſubtenuiſſent. In obſtructionibus ſanè foraminũ, atq; humorum intruſionibus (nam & de hoc dicere diſtuli) ex putredine patiuntur febrem animalia."Promptiſſime.n.putreſcunt quæcũq; calida ac humida & multa ſunt in calidis locis, niſi difflari ſimul ac refrigerari cõtigerit. Nihil igit̃ mirũ, ſi ex plethoris febres eueniũt: etenim obſtructiões multę fiũt, atq; vniuerſum corpus ĩ huiuſcemodi affectibus male difflat̃. Sicuti ſanè ĩ altera multitudine, q̃ rõne potẽtiæ dr̃, cito ad corruptionẽ hũores deueniũt, qm̃ nõ ãplius ſupant̃ neq; cõcoquũt, pbe, cũ ea à qua cõſi

ciuntur,

A.l.4.f. 1.t.1.c. 15.412.d

A.l.4.f. 1.t.1. 2.411.e

A ciuntur, vis inualida existat. Propterea etiam quęcunque cibaria glutinosa sunt ac crassa, sunt magis morbosa: obstrui.n. atque intrudi eũ qui ab ipsis generatur humorem facilius existit. Quid igitur? non'ne contraria ratione acria atque extenuantia morbosa? videtur enim similiter à febribus infestari, qui vtranque victus rationem nimium sequuntur, quoniam & supra diximus omnia talia mali succi esse. Vitiosorum igitur humorum rõne, hęc: Ob putredinẽ aũt, quęcunque glutinosa sunt ac crassa, febrium sunt causæ. Partes ẽt quæ inflammationem patiuntur, ratione putredinis febres accendunt: intrusus.n. in ipsis influẽs humor, cum non bene diffletur, putrescit. Cum igitur fluxio fuerit exquisite biliosa, calor erysipelatosus partem occupat: cũ vero sanguinea, phlegmonosus: quando vero ex ambabus mixta fuerit, fit vel erysipelas phlegmonosum, vel phlegmone erysipelatosa, nomen quidem ab humore superabundante suscipiens, cognomen autem ab altero. In hisce autem omnibus communicationis ratione febris accēditur: semper enim calefactæ proxima pars simul calescit, donec ad cor cõmũnicatio* pertingat. Nam & in carbũculis id quod continuũ existit vnà calefit: fiunt aũt ex sanguine quidẽ satis calido, sed ad atrę bilis naturam pp adustionem conuerso. *Al. dispositio.

De Pestilentis Febris generatione: ac Quo quis Pacto illam Præcauere possit. CAP. 4.

B CAlidiores autem ambientis aeris status, quales maxime circa Canis ortum contingunt, per inspirationes quidem manifeste cor calefaciunt: corpori autem extrinsecus circũfusi totum ipsum calidius efficiunt, sed præsertim arterias, vt quæ ipsius" substantiæ aeris ambientis aliquid trahant: cum quibus omnibus simul cor affici est necessarium: & cum supra modum incaluerit, ipsum primum atque potissimum febrilem calorem suscipere atque ad vniuersum corpus transmittere. In pestilenti vero aeris statu, inspiratio potissimum est causa. Fit enim & aliquando ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, cum breuem aliquam occasionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit animal. Magna autem ex parte ex inspiratione incipit aeris circunstantis à putrescibili euaporatione infecti: Putredinis autem principium, vel cadauerum multitudo non crematorum, quemadmodum in prælijs contingere solet: aut ex aliquorum vel lacuum vel paludum ęstatis tempore euaporatione. Contingit autem quandoque præcedere ambientis aeris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, vt Thucidides inquit: Sed in tugurijs suffocantibus æstatis tempore habitantium corpora corruptione laborabãt. At quia humores corporum ex victus prauitate erãt putredini obnoxij, hinc febribus pestilentibus origo data est. Forte autem per continuum ex Æthiopia quædam putredinis fluxere contagia, ijs quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium causæ futura. Oportet enim semper hoc in toto sermone memoria tenere, quod nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest: alioquin omnes qui sub æstiuo Sole commorantur, febricitarent: aut qui nimio motu exercentur, aut vini potu grauantur, aut ira excandescentes, aut tristitia afflicti, febricitarent: alioqui etiam, vt arbitror, circa Canis ortum omnes ægrotarent, ac in pestilentijs morerentur. At vt diximus, maximam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui passurus est, habilitas corporis. Supponatur igitur vt in exemplis, in ambiente quidem aere non nulla pestilentiæ semina contineri: ac ea quæ ab ipso corpora contingũtur, non nulla quidem esse varijs admodum superfluitatibus plena iam ex se ipsis ad putrescendum paratis: nõ nulla autem pura, atque inutili materia carentia. Ac primis quidem adiungatur in multis corporis partibus obstructio foraminum, atque ea quæ plethora vocatur, & vita ociosa in multis crapulis & ebrietatibus, ac rei venereæ vsibus immoderatis, atque ijs quæ necessario omnia quæ nuper diximus consequuntur, cruditatibus: Reliquis vero omnibus corporibus puris ac superfluitatibus omnino carentibus adsint præter hæc bona, libera in omnibus spiratio meatibus, cum obstructionibus atque adstrictionibus careant: exercitia etiam sint moderata, victus temperatus: Ac deinceps his suppositis cogita

D quomodo vtraque corpora affici sit rationabile ab eo, quem inspirant, aere putredinoso: An nõ rationabile est illa quidem statim à prima inspiratione principium putredinis sumere, ac plurimum in malo procedere? quæcunque autem munda sunt, ac superfluitatibus carent, non nulla quidem nihil, non nulla vero minimum mali sentire, ita vt facile ad naturalem habitum habeant regressum? Sic & cum aeris temperatura à naturali habitu ad caliditatem atque humiditatem immodice fuerit conuersa, pestilentes quidem oriri morbos est necessarium: plurimum vero eisdem laborare quicunque fuerint superflua pleni humiditate: quemadmodum qui moderatis laboribus se exponit, ac victu vtitur moderato, in omnibus huiuscemodi dispositionibus nullam omnino sentit offensionem. Ac hic quidem sermo in vno nunc à nobis prolatus est exemplo, sed nihilo minus in omni genere causæ veritatem complectitur: & quicunque integre in eo vult exerceri, de pręincipientibus causis legat librum. Equidem ego in præsentia prolixitati parcens, vbi vno capite vniuersa comprehendero, finem sermoni constituam. Oportet siquidem in omni causarum genere diligenter aduertere, ex qua maxime potentia ægrotare contingat: deinde corporum dispositiones, tam quæ eidem consentiunt, quam quæ aduersantur, considerare: Illud pro cõperto habẽtes, quod quæcunque consentientes sunt, facillime læduntur: contrariæ aũt ac renitentes, quantum viribus ac magnitudine contrarietas valet, tantum inuictas perdurare contingit. Vidi ego aliquando in tali

temporis

Margin notes: a. Epid. sect. 1. statim i princi. — b. Epid. co. 3. t. 50. 144. b — c. Aph. 17. Ex ord. 11. h — Al. 4. f. 1. t. 2. c. 2. 416. d — *Al. dispõnem. — d. Aph. 17. Ex ord. 13. e — † In aliquibus Cod. græcis adest, ephemera.

2.Epid.sect.1ª. statim I princi. temporis statu, qualem ait Hippocrates in‖Cranone fuisse, non paucos carbunculos grassari per E populum, quorum erat generatio eadem, omniaq; alia, quemadmodũ scribit Hippocrates exquisite similia: & quidem quæcunq; in tertio libro epidemiorum, de pestilenti aeris statu ab Hippocrate referunt, in altero eidem simili pari modo euenerunt. Erat autem eorum summa, vt ostendit 3ª.Epid.cõ.3.t.50.144.h idem Hippocrates,‖ipsa putrefactio: Quod cum nos præuidissemus, statim ab initio quecũq; corpora humida videbamus, omni via exiccare conabamur: quæ vero sicciora, in ijs antiquum habitum cõseruabamus: at in quibus superfluitates redundabant, hæc purgationibus sanabamus: obstructiones autem foraminum aperire atq; abstergere studebamus. Sed hæc quodammodo methodi curatiuæ ꝓpria esse videntur: neq; in ambiguo est, quin plenissime de hisce sit à nobis in eo loco dicendum. Nunc vero de ipsis volui facere mentionem, cũ eũ prosequeremur sermonem, in quo, quemadmodum ab eadem causa inualescente non nulli quidem à febribus corripiuntur, nõ nulli autem illæsi perseuerãt, exponeremus. Cum.n. corporũ dispositiones dissimiles sint ac multiformes, quædam facile superantur ac patiuntur à causa in ipsa operante: quædam insuperabiles *Al. dogmatis ac impassibiles oĩno existũt, vel cum difficultate patiuntur. Ad huius vero rẽi demrõnem coacti sumus etiam curationis meminisse, non aliter affecti q̃ Hippocrates, qui quodam in loco per simi 2ª.Aph.17.Ex.ord.12.h lem modum vulgatissimum illud dictum conscripsit:‖Ostendit autẽ curatio. Est igit̃ & quę pręcustodia dicitur, curatio quodammodo: sed ipsa videlicet nomina apud medicos sæpius confunduntur. Sicut.n. in altero libro est à nobis ostensum, omne medici opus est errorum qui circa humanum corpus eueniunt, correctiuũ. Sed nihil ista subtilitate sermonis hoc in loco indigemus: Siue enim in duo nomina diuidas totum, curationem ac præcustodiã: siue ambo in vnũ colligas, curationem nominãs: non paruam coniecturam affert eorum dispositio, qui à pestilẽtibus atq; in populum grassantibus morbis affici prohibent, q̃ non æque oẽs ab eiusmodi causa patiant̃. Vna siquidem ac prima est in omnibus communis intentio, q̃ corpus quàm maxime superfluitatibus vacet, atq; optime spiret: Secundo loco post hoc, vt præpotẽti causæ quoad eius fieri potest aduersetur. At quibus eorum contraria insunt, celerrime capiuntur, ac q̃ maxime laborant.

Non Omnem Febrem ex Putredine oriri: ac de Ephemera ex Tumoribus Inguinum nata. CAP. 5.

SEd quoniam de febribus pestilentibus facta est mentio, quæ omnes à putredine ortum habent, operæpretium videtur, vt hoc loco sistentes sermonem de antiquo dogmate consideremus, omnem febrem ex humorum putredine fieri asseuerante: siquidem eius sententiæ esse periclitatur omnis ab Athenæo chorus, viri tum in cæteris quæ ad artem pertinent, tum præsertim in G febrium contemplatione, minime contemnendi: De quibus ego maxima ex parte illis cõsentio, nisi quod eas quæ ephemeræ nominantur, excipio: neque enim videntur mihi hæ humorum sequi putredinem. Sed qui quidem ex Solis incendio febricitat, ab agentis causæ caliditate alterari natura aptus est. Qui vero ex ira, & huic feruorem quidem aliquem eius qui circa cor sanguinis fieri est necessarium, non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui supra modum exercitatus est, vehementior caliditas pręter naturam sine humorum putredine in corpore accenditur. Et cui cutis adstricta est, cum prius acriores superfluitates per eam euaporarent, postquam retentę sunt ac coa 4ª.Aph.55.Ex.ord.33.e ceruatæ, incidit in febrem, nulla interueniẽte humorum putredine.‖Et quæ ex bubonibus febres oriuntur, omnes sunt malæ, exceptis ephemeris, quodam in loco inquit Hippocrates. Et quidem bubo ex genere est inflammationum: et quantum ad hoc assentior illi qui de putredine, sermoni: eius enim ratione ex inflammationibus, quas græci phlegmonas vocant, febricitare contingit, non ea quam Erasistratus opinabatur. Sunt tamen quædam febres ex bubonibus è genere ephemerarum: quemadmodum & aliæ quædam non facile tractabiles morbos ex vlcere, aut inflammatione, aut abscessu, aut aliqua huiuscemodi altera in visceribus dispositione, ortum habentes, † In aliquibus Cod. grecis adest, ephemerę. nunciant. Differunt autem, quæ ex bubonibus febres oriuntur†, ab ijs quæ ex humorum putredi H ne eueniunt, quæ vel in aliquo viscerum, aut in cauis & maximis vasis, ortum habent: Quoniam quæ ex bubonibus fiunt, concalefaciunt semper partes continuas, donec vsq; ad cor calor febrilis attingit: non peruenit autem ad ipsum putrida fuligo, sed ibidem permanet in loco bubonis circunscripta sola alteratione per continuũ facta, vsq; ad cor perueniente calore: quo maxime modo in ijs qui Solis calore deuruntur, aut lassitudinem patiuntur, à primis partibus calefactis vsque ad vitale principium caliditas permeat: In"putredine autem, quæ aut in visceribus, aut in magnis fit A.l.4.f.1.t.2.c.1.fo.416.e vasis, quidam veluti fumus ex putrescentibus humoribus ad cordis ventriculos peruenit. Et quidem in bubonibus omnes cunctim humores putrescere solent, siue per vnum, siue per duos continuos dies, vt qui inuicem adhæreant atque in vno loco concludantur: At qui in visceribus sunt vasisq; magnis, vt qui continuo fluunt, suoq; contactu vicinos ad putredinem trahunt, spatio temporis putridum calorem accendunt. Sed vt vno dicatur verbo, quemadmodum in extrinsecis omnibus quæcunq; præter naturã à quauis causa calefiunt, si quidẽ imputrescibile sit quod calefit, veluti lapis vel lignum aut tale aliquid aliud, eò vsq; durare caliditas solet, donec paulatim refrigeretur: quod autem putrescere natura aptum est, semper ad continua dispartitam continet caliditatem. Quemadmodum aliquando in agro conspexi excrementa iumentorum simul ac colum-

A ac columbarum quadam ex parte à Sole adeo vehementer calefacta, ꝙ instar fumi multam euaporationem in sublime emittebant, non parum mordacem ac dolorificam, & si quis proxime accessisset, nares oculosq; lædentem. Ipsa etiam excrementa tangentibus adeo calida sentiebantur, vt qui longiori tempore manus & pedes admouisset, exureretur. Non tamen continuo huiuscemodi casus perdurabat, sed in die qui sequebatur, quicquid superiori die ad summum feruoris peruenerat, refrigerabatur: quod autem huic continuum erat, dum prima pars quæ calorem conceperat in summo esset feruore, ipsum interim paulatim succensum, mox priori se feruore remittente iterum incalebat atq; efferuescebat: & paulo post priori parte refrigerata, ipsum summum feruorem obtinebat: hocq; rursus deferuescebat, dum pars continua paulatim succendebatur: quę paulo post vehementius accensa, ad summum feruoris perueniebat, prior autem refrigerabatur. Hic autem circuitus in vnius ferè diei ac noctis spatio peragebatur, adeo vt res quotidianæ febris, quā græci amphimerinam appellant, proprijssimum esset exemplum. Quòd si duobus diebus ac noctibus idem circuitus factus fuisset, tunc febris tertianæ eo modo fuisset exemplum: & si tribus, quartanæ: & quatuor, quintanæ, si tamen & quintana febris existat: ego enim non dum liquido vidi neq; huiuscemodi circuitum, neq; alium qui vltra quatriduanum protenderetur. Sed de fe-
B bribus quæ per circuitum accessiones habent, postea dicetur.

Similem esse Putredinem Tumorum & Vasorum: ac Quibus notis Pus optimum, ac Vrina optima deprehendatur. CAP. 6.

HVmorum autem putredo quæ in vasis fit, similis est ei quæ in inflammationibus atq; abscessibus accidit, alijsq; collectionibus, duplex quidem secundum genus. Ex duorum autem generū miscella alia tertia secundū speciem euariat, quoniam & innumerabiles miscellæ modi in eo quod magis & minus alterum genus superat & superatur, reperiuntur. At duorum generum alterum quidem fit superante natura, alterum vero superata. Et superante quidem sicut in inflammationibus & similibus collectioni tumoribus omnibus, pus: in humoribus autem qui in venis atq; arterijs continentur, quoddam quod puri proportione respondet, subsidens in vrinis. At talis quidem putredo non simpliciter quidem putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis: nam adhuc vi coquendi vasorum remanente, qui interim putrefit humor, ad talē peruenit alterationem. Sed & alterum est putredinis genus, cum ea vis cui coquendi officium est demandatum, adeo imbecillis facta est, vt nullam amplius facere possit in putrescente superfluitate ad optimum trasmutationem: Quod quidem vsu contingit non nunquam, cùm eadem vis ad vltimum imbe-
C cillitatis peruenerit, etiam si id quod putrescit, mediocriter sit vitiatum: Interdum vero fieri potest, vt vis quidem ipsa non omnino sit imbecillis, humor vero putrescens maxime sit vitiatus. Huius superfluitatis putredo, neq; consistentiam neq; aut colorem aut odorem habet vnum, sed semper secundum substantiam putrescentem permutatur, ac multis modis euariat illud quod putrescit: Altera autem putrefactio, quam & coctionem esse diximus. semper ad vnā puris speciem terminat coloremq; ac consistētiam & odorem. Superante igitur integre ipsa natura, optimum fit pus conspectui album, & crassum, & quaq; uersum sibi simile, lene autem tangenti, ac minime fœtidum: si vero semiputridum fuerit, tertium in tali transmutatione genus quod paulo ante diximus fit. Dictum vero & illud est, ꝙ multiforme huiuscemodi genus existit: nam in eo, quod magis & minus suscipit coctionem, est innumerabilis differentia. Sæpius enim cùm colore albū factum sit, vel fœtidum odorem, vel tenuem substantiam obtinet: sæpius vero non album apparet, sed liuidum: atq; in his omnibus magis ac minus infinitis modis euariat. Quotcunq; vero in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem & in febribus quę ex putredine accendūtur, sunt eorum quæ in vrinis apparent, formæ. Optima vero vrina quæ ex putrescente humore, coctionem à continenti vase suscipiente, perficitur, est quę album & lene & æquale & minime fœtidum
D sedimentum habet: pessima autem est, quæ in omnibus maxime contrario modo se habet: quæ vero intermedia existit, quanto propius ad alteram accesserit, tantum aut melior aut deterior existit. Sed de vrinarum differentia in commentarijs de crisibus dictum est.

Quibus Notis Ephemeræ à Cæteris febribus distinguantur: ac in Quibus Affectibus Pulsus Durities existat. CAP. 7.

EAs autem quæ ex putredine humorum febres accenduntur, alias ab ephemeris oportet existimare: neq; earum discretio difficilis est, quanquā non nullis videat̄ esse impossibilis: Nos vero hoc millies re ipsa probauimus, prima accessione finita, lotum hominem ac mediocri cibo refectum ad consueta opera transmittentes, vt qui alteram febris accessionem sensurus non esset: neq; nos nostra existimatio fefellit. Vnum vero hoc est præcipuū febriū ephemerarū indicium, ab aliqua incipere causa recenti ac manifesta, quæ antè præcesserit, quam oēs medici iuniores vsitato vocabulo procatarcticam siue præincipientem appellant. Sed & si hoc inseparabile sit talium febrium, indicium tn̄ earum proprium non est: nā & aliarum quædā ex causa manifesta fiunt, quę antè præcessit. Inseparabile vero ac propriū est coctio in vrina statim die prima: Ac præterea pulsus ad magnitudinem ac celeritatem essatu dignam accedentes, ita vt frequētia à proportione deficiat secūdū exteriorem quietem. Est autem & magis inseparabile ac propriū ꝙ nullo mō ad celeritatem

ritatem ea pars pulsus quæ systole dicitur tendit: &, si aliquando contingat hoc, minimum ac vix E perceptibile existit, parumq; à naturali tenore mutatum. Sed & caliditatis suauitas propriū atq; inseparabile est huiuscemodi febrium indiciū. Inseparabile quoq;, æqualis atq; incōpressus ascensus in caliditate ac pulsibus simul, non tñ proprium, cùm & alijs quibusdam adsit: Sicuti etiā consistēte febre mediocritas: neq; enim hoc ēt est proprium, quanq̄ his maxime inest. Et melius sanè est hæc quæ cōia existunt increscente febre ac consistente, qm̄ magis ephemeris insunt, inter propria reponere. Sic.n. fieret, & si non rei ipsius species, at pulcherrimum atq; exquisitissimū in ipsa, huiuscemodi febriū propriū simul atq; inseparabile signum: Sicuti & cum sudore, aut rore, aut omnino cum aliquo optimo vapore declinatio, vbi integra febris cessatio sequatur. Hæc quidē est cōis dignotio generis febrium ephemerarū, nam postea de earum singulis speciatim dicemus.

Alterum vero febrium genus, quod ephemeris ex aduerso distinguitur, nullum quidem nomē cōe sortitum est. Sunt autem duæ primę differentiæ quę non obscuram habent specierū discretionem. Nam quædam ex istis ex putredine humorum accendūtur: Quædam vero ipsas solidas occupant aīalis partes, atq; eas hecticas .i. habituales febres appellarūt, vel qm̄ firmæ ac solutu difficiles sunt, quemadmodū habitus: vel qm̄ ipsum corporis habitum comprehenderunt, sic enim vocare consueuerunt solidas partes, humidis ex aduerso distinguentes. Indicia vero febrium, quæ F ex humorum putredine accendūtur hæc sunt. Primum quidem non inseparabile, sed proprium, q̄ nulla earum, quæ præincipientes causæ dicuntur, eas antecedit: neutri enim aliorum generum hoc inest: "qm̄ Ephemeræ omnes à præincipientibus causis originem habent: Hecticę aūt quando sine his generantur, nunq̄ ab initio inuadere consueuerunt: Adeo q̄ vbi quis sine pręincipiente causa cœpit febricitare, scire oportet huius passionis causam in humoribus esse. Illud vero non nunq̄ vsu venit, q̄ aliqua manifesta causa præincipiens, sui ratione febrem accendit ephemeram: subsequitur autē altera ex putredine humorum, qm̄ quod afficitur corpus, ad id habile fuerit, hoc est quando impurū extiterit, ac superflua materia redundans: hęc enim cùm in ephemeris immoderatum calorem contraxerit, atq; hinc putrescendi principium acceperit, alteram speciem febriū succendit, priore desinente. Vnum vero proprium simul atq; inseparabile in oībus successionis indicium, q̄ febris ephemera quietem integram subsequentem non habet. Contingit vero aliqn̄, vbi ephemera febris consistit, aliquod permutationis indicium ostendi: ac multo magis cum iam cœperit declinare, quo tempore, id quod paulo ante dicebamus, ea tranquillitas abest, quæ adesse deberet. Hæc quidem sunt permutationis indicia. Initium autē à rigore sumere febrem, vbi neq; ardor Solis, neq; frigefactio valida præcesserit, qualis præsertim per niuem facientibus iter cōtingere solet, aut qui aliter in vehementi frigore diutius commorātur, proprium & hoc existit signū febrium, quę ex putredine accendūtur humorū, non tñ inseparabile, neq; enim in omnibus inest: G Quemadmodū neq; horrores ipsi sunt ab huiuscemodi febribus inseparabiles, sicuti neq; ab initio proprij. Inæqualitas vero pulsuum atq; caloris siue in principijs siue in augmento contingat, est huiuscemodi febrium generis propriū indicium, non tñ & ipsum inseparabile: Multę enim & sine insensibili inęqualitate incipiunt, atq; ad consistentiam accedūt. Adhuc vero magis neq; hoc inseparabile est, nimirū q̄ paroxysmi, plures veluti insultus habeant, quod græci ἐπιπαροξύνεσθαι .i. superacui vel superacerbari vocamus: Sicuti & pulsuum θλίψις .i. afflictatio seu compressio (sic enim noīant, qm̄ incipiente accessione satis paruos atq; inæquales eosdem habent) nec ipsa, ab hisce febribus est inseparabilis: non tñ alicui alteri generi febrium est cōis, sed propria istarum ac peculiaris: Sicuti & inęqualitas ipsa, nisi alicuius casus ratione superueniat. Sępius.n. vbi humor aliquis vitiosus in ore ventriculi fuerit aceruatus, qui ipsum aut mordeat aut refrigeret, parui simul atq; inęquales fiunt: & paruitas quidem in frigidis, inęqualitas vero in mordacibus accidit: at vbi euomuerit, hæc ambo protinus cessant. Cùm vero ipse ventriculus omni noxa vacat, ad propositum febrium genus pertinent huiuscemodi pulsus. Maximum autem est earum quæ ex putredi- H ne fiunt febrium indiciū, qualitas caliditatis: Nihil enim est in ea suaue neq; moderatum, neq; vllo pacto similis est ei, quæ in ephemeris sentitur: sed quemadmodum est & ab optimis ante nos medicis dictum, mordax quodammodo potius existit, tactuiq; molesta sentitur: ac quemadmodū fumus oculos ac nares, sic ipsa tactum videtur erodere. Sed in principijs quidem accessionum, vt in quibus calor adhuc suffocatur, ac superfluitates intus succenduntur, non statim admota manu discernitur, at per moram prædicta caliditatis species ex penitioribus partibus effert. Quod cùm animaduerteret Themison, existimauit (vt mihi quidem videtur) hoc esse omnibus febricitantibus proprium atq; inseparabile. Sed de hoc quidem in proprio huius sermonis loco à nobis rursus considerabitur. Prædicta autem caliditatis species, quæ appositam manum pungit, vt quispiā diceret, atq; erodit instar medicaminis acris, est putredinis humorum progenies, quæ manifeste quidem sentitur in increscētibus ac consistentibus febribus: non manifeste aūt neq; statim, in incipientibus. Proprium "vero atq; inseparabile est febrium quæ in humoribus accenduntur, submissionis pulsuum, Græci systolen appellant, velocitas: quæ manifestius quidem in crescentibus febribus, non obscure aūt incipientibus ac cōsistentibus fit. Comitat aūt has febres in initijs quidem, pulsus paruus ac velox: cùm vero consistunt, magnus simul ac velox. Sic & quæ in exteriori

A. l. 4. f. 1. t. 1. c. 5. 412. c

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 2. 417. b

quiete

A quiete existit, frequentia in hmõi febribus manifeste deprehenditur, cui similis neq; in ephemeris neq; in hecticis apparet. Proprium vero maxime harum febrium etiã existit, cruditas vrinæ. Debilis ẽt earum concoctio proprium est indicium febrium, quæ humorum sequuntur putredinem: Neq;.n.cruda neq; concocta debiliter in ephemeris apparet. Ac earum quidẽ alterutra seorsum est proprium febrium, quæ in humoribus accenduntur, indicium: Simul aũt vtraq; dicta fm disiunctionis proloquium oĩno inseparabilis existit: huic enim febrium generi vrinæ primæ vel oĩno crudæ vel debiliter coctę principio associantur: neq; vnq; magnum aut effatu dignum concoctionis indicium in huiuscemodi febribus in primis vrinis apparet, si excipiamus eam quæ fit ex ephemeris febribus permutationem, de qua à nobis antea dictum est. Præter prædicta autem propositarum febrium indicia contingit etiam eo tempore, quo accessio consistit, casum aliquem febris ardentis apparere. Quòd si ẽt ij casus se ostendunt, qui in febribus epialis & lipyrijs appellatis, sicuti & qui in hemitritęis, aut succensiuis, aut in quapiam alia tali febre videri solent, erunt quidem propria huius generis febrium, quæ ex humorum putredine accendunt indicia, non tñ inseparabilia: atq; idcirco vbi ipsa non adsint, ex alijs dignoscere licet: q; si affuerint, non solum ad genus huiuscemodi febrium pertinebunt, sed etiam aliquam earum speciem indicabunt. Et quidem si post febris declinationem integra non successerit quies, siue cum sudore, siue quouis alio modo declinet, ex duobus alterum, vel permutationis est argumentum, si oĩa quæ præcesserint, febrium ephemerarum fuerint indicia: aut, si nulla ex his fuerint, statim ab initio febrem aliquã ex ijs quæ putredinem humorum sequunt, inuasisse indicatur. Si vero non nunq; in prima die pulsus durus sentiatur, aĩaduertere oportet, nunquid in corpore ægrotantis sit aliqua cõgelatio ex frigore, vel siccitas, vel tensio, qualis in distentione neruorum fieri consueuit, vel inflãmatio, vel durus tumor quem græci scirrhon appellant, scientes ab his solis causis pulsum durum fieri. In quibus.n.errauerit Archigenes circa notionem & dignotionem pulsus duri, in eo tractatu quem de pulsibus composuimus, abunde ostendit: in quo exercitatum esse oportet, quicunq; ad præsentis operis lectionem animũ sit appulsurus, atq; in ea præsertim parte, in qua de pulsuum dignotionibus agit. Nam pulsuum quidem noĩa, oĩaq; eorum significata, numerumq; vniuersum in vno tractatu exposuimus, qui de pulsuum dñia inscribitur: Quo pacto vero singula ex ipsis sint dignoscenda, altero tractatu, quem de pulsuum dignotione inscribimus, quatuor libris explicat: Sicuti alterum volumen ordine consequens in quatuor libris cõprehensum confecimus, in quibus pulsuum causas edocemus: Ac post ea, quæ iam diximus, quartum quod de præcognitione ex pulsibus inscribitur, non verbis tm̃ sed operibus ẽt huiuscemodi contẽplationis vtilitate à nobis ostensa. Et si quis nobiscum affuit, qñ ęgrotos viseremus, eorum librorũ cõtemplationẽ re ipsa demõstrantibus, eidem partim alia, partim id ipsum est persuasum, q; pulsus durus, neq; proprium neq; inseparabile est huiuscemodi febrium indicium. Sed non est nunc tps de hisce rebus disserendi: nam in nuper dictis tractatibus, atq; in altero volumine octo libris comprehenso, in quo librum Archigenis de pulsibus ad examẽ rationis adducimus, satis à nobis huiuscemodi oĩa ostendũtur.

Nunc quantum pręsenti operi expedit dicemus, q; pulsus durus nõ est alicuius generis febrium: neq; igitur ephemerarum, neq; earum quæ in humoribus accendunt, neq; hecticarum proprius atq; inseparabilis. Comitatur vero magna ex parte hecticas febres: non nunq; vero ẽt duo genera alia, casu aliquo interueniente: Ephemeras quidem, si ex algore nimio contigerunt, si qua neruosa tensio simul affuerit: Contingit vero aliquando ob nimium Solis feruorem, aut lassitudinem simul, aut esuritionem, aut immodicas vigilias, aut exinanitionem, quando hæc constiterint alimenti inopia: Illis autem quę ex humorum putredine fiunt febres, pulsus durus adest, quando aliquod viscerum vel inflammationem vel durum tumorem patiatur: Et, si casus quispiam alius affuerit, veluti tentio aliqua neruorum, aut siccitas, hac etiã ratione pulsus fit durus: sicuti in ijs qui
D non in tempore frigidam bibunt aquam, aut frigida se lauãt, atq; aliquibus arborum fructibus immodice vescuntur. In febribus aũt ea ratione qua febres sunt, nunq; fit durus pulsus, neq; in ephemeris, neq; in ijs quæ ex humorum accenduntur putredine. Neq; enim qñ ex inflammatione febris inuadit, eadem ratione sequitur & febris & pulsus durities: sed febris quidem ex humorum
A.l.4.f. 1. t. 1. c.6.412.e putredine, durities autem ex tensione quę ob vasorum repletionem fit. Vt enim summatim dicatur, durities tunicis aduenit arteriarum, aut ob congelationẽ, aut tensionem, aut siccitatem: Cõgelationem quidẽ vehementes algores efficiunt: Tẽsionem vero inflammationes & duri tumores, & neruorum dispositio inflammationibus correspondens: Siccitatem vero & diuturnę euacuationes, quæ vel ex ventris profluuio, vel intestinorum leuitate, aut dysenteria, aut diuturnis vomitibus, aut tali aliqua alia causa proueniunt: & longi temporis fames, & febres ardentes longę: atq; vt in vniuersum dicatur, quęcunq; ipsas animalis solidas partes vehementer exiccant, sicuti & hecticę febres: De quibus iam dicendum est, sumpto ab earum generatione principio.

De Ortu Febrium Hecticarum. CAP. 8.

A.l.4.f. 1.t.3.c. 1.431.h QVæ igitur febres hecticæ appellantur, duplici via ortum habent: Magna quidem ex parte ex ardentibus febribus, quæ tantum protrahuntur, vt longitudine temporis humorem in corpore cordis contentum consumant: vel fieri potest vt eius adhuc magna portio

reseruetur. Sed illæ quidem non tm̄ hecticæ sunt, sed tabidæ etiam: Quę aūt manēte adhuc humiditate generanť, vbi cordis corpus occupauerint, hinc maxime accenduntur, quemadmodum lucernæ flāma ex fomite. Atq; vna quidem à nobis exposita est earum febrium generatio. Reliqua autem est, cum statim ab initio inuaserint, similem primum sui ortū ephemeris facientes, ex tristitia, aut ira, aut lassitudine nimia vnà cū Solis feruore contracta. Hasce igiť febres non est admodum difficile curare: At quę ex ipsis ad marasmum.i.tabem peruenerunt ex inscitia medicorū, quibus earum cura fuit demandata, vbi iam exquisite consistunt & iamdudum inceperunt, non modò est easdem curare difficile, sed etiam impossibile. Earum siquidem natura calida est & sicca, cū tale aliquid cor patiatur, quale lucernæ fomes cū fuit plurimū exustus. Nam qui ita torrefactus est, frangitur atq; dissoluitur, atq; ex ariditate continuitatem amittit, adeo vt neq; si magnam olei copiam superinfundas, flamma abundantior possit accendi: semper enim parua & debilis in ipsa palpitat flāma, ac continue fit minor, donec ex toto extinguatur. Talis quidem est febris quæ omnino marasmodes.i.tabida existit: quæ non idem morbus est ac passio quæ marasmus.i.tabes appellatur: Nam & hæc absq; febre in decrepita ętate solet accidere, extincto natiuo calore: quod nihil aliud existit q̃ mors, quæ sine sensu doloris ac secundum naturā ex siccitate cōtingit: Sicuti ijs qui præter naturam tabescūt, altera aduenit species quæ à Philippo ex ægritudine senectus vocatur, in quam multos non solum senes, sed etiam pueros, vidimus incidisse. Tabida vero febris non tātum sicca, sed etiam calida est passio. Extinguitur autem valde celerius in hac ęgritudine calor ipsius animalis: totumq; corpus tabescit instar arboris supra modum arefactę aut ob lōgitudinem temporis, aut flammæ viciniam, aut vehemētem atq; immoderatum squalorem. Sed de vniuersa quidem tabis dispositione qualis natura sit, seorsum scriptum est.

A.l.¹4.f.1.t.3. c.1.431.g

E (right margin, first line) — F (beside "senectus vo-")

De Indicijs Febrium Hecticarum. CAP. 9.

A.l.4.f.1.t.3.c. 2.432.a.b

Febrium aūt hecticarum qñquidem duplex est, vt nuper diffiniuimus, genus, earum indicia deinceps exponamus. Hectica quidem quæ cum tabe coincidit febris, cognitu propriissima atq; facillima existit. Nam priusquā pulsus atq; calorem tactu perpendas, videbis oculos immodice concauos, veluti quibuidam quasi foueis recōditos, exhausto iam vniuerso in ipsis liquore, ita vt ossium quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cōspiciantur: & sordes quidem in ipsis siccę apparent, & quædam veluti squalida dispositio, qualis maxime inest ijs qui toto die sub Solis ardore iter longum per puluerem egerunt: est etiam in eisdem flos vitalis coloris extinctus. Hoc quidem tota patitur facies: atq; in tota cute, quę faciem obducit ac frontem præsertim, squalor immoderatus conspicitur, adeo vt ex siccitate durescat ac circūtendatur: non tm̄ possunt plurimum producere palpebras, dormitantibus similes: & quidem sæpius conniuent dormitantium more, non est autem eorum passio somnus, sed vigilandi impotentia. Contabuere etiam carnes quæ in temporibus sunt, vt collapsa videantur & concaua spatia. Et quid aliud omnino sunt q̃ ossa atq; cutis? adeo vt si nudato corpore partes ad ventrem attinentes aspicias, neq; ex intestinis aut visceribus aliquod superesse censueris, ac præcordia vehementer contracta versus thoracē videantur. Quod si eos tangere libeat, cutis quidem apprime est arida: quā si digitis apprehendēs extenderis, instar pellis consistit. Pulsus autem tenuis, durus, ac debilis, & frequens. Caliditas autem, cum primum manus admouetur, debilis est: paulò post vero acredinem atque erosionem quandam ostendit, ac magis cum plus tangendo immoraberis. Neq; amplius reliqua cōmemorare oportet indicia, in re præsertim adeo manifesta. Præstat enim ad incipientem adhuc tabem rursus transferre sermonem. Dico autem tabem incipere qñ natiua humiditas, quę in vnaquaq; dispergitur particula in spatijs particularum consimilium intermedijs, ex qua primum nutriūtur particulæ, iam in cordis corpore aboleri periclitatur: donec enim pars huius aliqua reseruatur, solū febris hectica existit, non dum etiam tabida. Cùm vero iam res eò periculi peruenerit, vt nihil iam ex tali humiditate supersit, tunc exquisita tabes existit. Est quidem omnium hecticarum febrium dispositio difficilis, vbi iam principij tempus præterierit. Determino autem principium, nō dierum aut horarum numero, sicuti neq; in alijs morborum generibus, sed ipsa dispositionis qualitate. Cùm enim naturalis cordis temperies primum euerti inceperit, natiua humiditas neq; protinus abolita est, neq; virtus plurimum laborat, sed primo fit velut quędam efferuescētia humiditatis: quo in tempore facillimū est huiuscemodi febrem sanare tanq̃ nihil adhuc virtute perpessa. Deinceps aūt consumptio quædam efferuescentiam sequitur: hacq; in longum iam protracta ipsæ similares particulæ quæ sunt veluti cordis elementa, sicciores redduntur atq; inopia alimenti tenuiores: ac tm̄ virtus laborat, quantum siccitas atq; caliditas in ipso corde inualuerit, qñ earum altera exuperans, virtutem imbecilliorem reddere potuit. Huiuscemodi febris iam quodammodo ad vtraq; partem declinat, ac medium obtinet locum inter eam tabidam febrem quę penitus curam non admittit, atq; illam de qua paulo antè diximus, quę facillime in principio curari potest. Est vero & in hac latitudo multa, qm̄ & dispositionis ipsius multæ in eo quod magis ac minus, diuersitates. Quæ igitur æqualiter distat ab vtraq; febre, & ea scilicet quæ exquisite tabida existit, atq; illa in qua nihil est adhuc tale, medio quodam modo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinās momēto. Quæ autem tabidę proximior existit, est etiam periculo vicinior, cùm quæ alteri primę magis adhæret,

A.ibidem.a

G (beside "ducere palpebras") — H (beside "lis, vbi iam principij")

A hæret, non paruam salutis spem habeat. Deinceps igitur ad earũdem dignotiones deueniendũ, ac primum illius in qua facilis est remedio locus, nisi in aliquem de hac medicorum inciderit turba. Est aũt vbi sola fuerit, haudquaq̃ difficilis cognitu: alteri vero associata ex putredine humorũ, propter mistionẽ iã difficillima redditur. Supponat iam prius ipsa sola ex aliqua nuper dictarũ causarum habuisse principium: appareátq; in ipsa prima die omnia generis febrium ephemerarum indicia: simul igitur cum ipsis apparet & præincipientis causæ forma, quod etiam in progressu sermonis ostendetur. Sed etiam ex ægro interrogato addiscere licet, si cætera quidẽ bene se habens, solum ob id q̃ supra modũ fuit iratus, aut tristitia affectus, cœperit febricitare. Et, si hæc vera esse inuenientur, febris aũt ad diem sequentem extendatur, neq; ad quietem declinans, neq; magis inualescens: ariditatem aũt maiorem in corpore repræsentet: talem, hecticam fore suspicandum. Quod si † vsq; ad tertium diem sine cibo permanserit, dum tertianæ accessionis suspectas præterit horas: nihilq; effatu dignum priori accesserit febri aut fuerit imminutum, sed quędã primæ febris exiguæ reliquiæ tantummodo procedãt: atq; permaneãt cum ariditate corporis & caliditate, quæ primo tactu mitis sentiatur, in processu vero temporis acris, mordax, atq; arida manui se offerat: huiuscemodi febrem hecticam esse est existimandum. Maximum vero tibi atq; indubitatum hoc †in tertia die.

A.l.4.f.1.t.3.c. 2.432.a B erit eius naturæ indicium, "si cibum homini obtuleris eo tẽpore, quo maxime oẽs horas suspectas subterfugisse videtur: statim enim hora vna aut duabus post acceptũ cibum quicunq; ægrotãtem tetigerint, alteram febris accessionem adesse opinabunt. Nec deerũt, qui eos qui cibũ obtulerint increpent, q̃ haud in tempore dederint, sed tũc cũ futura accessio erat: & q̃ oportebat cibũ in longius tp̃s differre: & q̃ annotatio tardius sit subsecuta. Res autem nõ ita se habet: Omnibus siquidem hecticis febribus hoc propriũ & inseparabile adest indiciũ, allato cibo quidem caliditatẽ accedi: ac pulsum ad magnitudinem ac velocitatem augeri, ita vt incompressa annotatio facta videat. Voco aũt annotationem incompressam, in qua neq; horror aliquis, neq; extremarum partiũ frigefactio facta est, neq; veluti quædam dormitatio, neq; aliqua insignis pigritia, aut oĩno inæqualitas aliqua vel in caliditate vel in pulsu: adhuc autẽ magis neq; paruitas, neq; debilitas, neq; horũ aliquid aliud, sed queadmodũ & cuicunq; alteri, ex cibo maior statim ac velocior pulsus efficitur. Fit quidem aliqñ & in quibusdam febribus alijs incompressus ascensus, atq; hac quidem rõne nõ videretur febrium hecticarum proprius & inseparabilis casus. At nõ parum differt, si vniuersum horum indiciorum aceruum inspexeris: in oĩbus siquidem febribus alijs huiuscemodi introitus præter cibum assumptum fiunt incompressi: in febribus autem hecticis res omnino cõtrario mo

C do se habet, neq; penitus fit aliqua annotatio in tempore aliquo, sed est vna febris continua, sicuti quæ proprio noĩe synochus appellatur: At illa quidem quandã veluti flãmam plurimam admouenti manum habet occursantem, præter id q̃ pulsus in ea maximi sunt, celerrimi, ac frequentissimi: In hecticis autẽ febribus, neq; multa occurrit caliditas, pulsusq; tanto minores, rariores, ac tardiores sunt ijs qui in febribus synochis appellatis existunt, quanto etiam caliditas minor existit. Cõe est itaq; omnibus hecticis febribus, q̃ pusillæ ac semper à principio vsq; ad extremum finem sunt æquales. Proprium aũt ijs quæ tabi affines sunt, est siccitas: Qm̃ sine siccitate sæpius hecticæ febres consistunt, cum non transmutantur ad tabem, quẽadmodum multis hoc tẽpore in magna pestilentia contigit. A synochis igitur differunt, vt diximus, hecticæ febres. Ab alijs quæ incompressas habent annotationes, hoc maxime differunt, q̃ compressio aliqua omnino illis adest cum cibum assumpserint in accessionis principio: in hecticis post cibum assumptum veluti quandam compressionis expertẽ annotationẽ fieri cõtingit, quæ non est, vt paulo antè diximus, annotatio. Decipit autẽ eos qui circa huiuscemodi non sunt exercitati ob caliditatis multitudinẽ, ob magnitudinem pulsuum ac velocitatem. Manifestius aũt die sequenti hæc febris agnoscetur, si diligentius obseruauerimus, quousq; post assumptum cibũ in caliditate ac pulsibus alteratio facta perdu

D rauerit. Nam quęcunq; conspectui sunt obuia, eousq; manifeste alterata apparebunt, donec ex cibo digestio atq; appositio cordis siccitatem humectauerit: deinceps ad pristinum habitum reuertentur, in quo, anteq̃ cibus assumeretur, cõspiciebãtur. Si igitur alio in tempore cibo refeceris, eo qui sequitur die, ac rursus die sequenti, in tp̃e pariter diuerso quod aio fieri videbis, caliditatem .s. ex cibo adauctam, pulsus autem vt diximus alteratos. Id enim eis contingere videtur, quod in calce ac lapidibus calefactis: si enim aquam frigidissimam infuderis, multo calidiores sentiuntur, nutriente, vt videtur, in ipsis humida substantia aridam caliditatem. Sed quę nam sit huius rei causa, naturæ rationum studiosos inquirere oportet: q̃ autem ita fiat, cuicunq; volenti ediscere licet. Si enim intra manus recipias calcis glebam, eiusdem paruifacies caliditatem, quam neq; senties: q̃ si ad terram deponas, atq; aqua perfundas, videbis quàm primum vehementer calefactam atq; ita feruentẽ, sicuti lebetes, qñ ingenti adhæserint flãmę: vapores etiam non paucos ab ea efferri conspicies: q̃ si etiam tangere ausus fueris, facile ex hoc deuri continget: adeo si ad sensus iudicium referatur, humida caliditas vires habet non parum q̃ sicca euidentiores. Siccam vero in hecticis febribus esse caliditatem, quas tabes consequitur, hoc constat argumento. Nullus eorum qui habitu corporis prædíti sunt humidiore, statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuit. Sed, quicũq; sunt natura sicciores, ac præsertim si vnà calidã habuerint temperaturam, vitamq; elegerint

in laboribus, vigilijs, ac curis, victuq; pauco, hos statim ab initio solet hectica febris inuadere ex ira, vel tristitia, ac magis æstate, statuq; temporis calido & sicco, ac loco preterea consimili. Terminus aũt earum principij est, quando eo tempore, quo solent ephemeræ febres in integrã quietem desinere, præter quam quo'd illis nihil tale éuenit, siccitas iam manifeste intenditur: tunc enim primum febrem euadens ephemeram, transcẽdit ad hecticam. Alter vero cuiusdam veluti ipsius augmenti atq; integræ perfectionis terminus est tertiæ diei accessio. Si enim vt paulo antè diceba mus, neq; altera accessio superuenerit, neque ægrotus sine febre fuerit, adaucta insuper siccitate, tunc proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progressu temporis cito ad tabidam cõuertetur, nisi bene curetur. Terminus autem permutationis eius ad tabem est, quãdo primũ pulsus debilis simul ac durus fiat: statim vero & paruus necessario hic idem est, & frequens: non tamen ꝓpterea febris est tabida, sed ob id potius, qm̃ debilis ac durus existit: debilitas siquidem vehementem sequitur cordis intemperiem, durities aũt siccitatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occupauerit, hinc febre tabida necesse est animal laborare. In eãdẽ vero incidunt febrem ex ardentibus atq; acutis febribus plures qui recte curati non sunt: ac præsertim qui cũ aquæ frigidę potu indigerẽt, præter id ꝙ eam non biberint, nullum aliud refrigerans medicamen thoraci ac præcordijs apposuerunt. Si vero, cũ omni huiuscemodi auxilio caruerint, cataplasmata ẽt ex artomelite, quorũ nũc plurimus est vsus, vltra modum adhibuerint, his expeditum est iter ad tabem, siue simpliciter febricitauerint, siue ex hepatis aut ventriculi inflãmatione. Maxime enim horum viscerum inflammationes, si non recta cura adhibeatur, insequuntur tabes adeo, vt pleriq; existimauerint eas nulla ex causa alia generari: quos latet neutrum istorum, ac nullum præterea ex visceribus aliud, neque tabem neq; vllam omnino hecticam febrem efficere prius, q̃, vt dictum est, cor patiatur. Aduenit autem ipsi cordi hęc passio, non nunq̃ quidem ex se ipso, sicuti in excandescentijs vehementibusq; tristitijs ac diuturnis: non nunq̃ vero ex ardentibus febribus: aliqñ autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac pręsertim ex suppurationibus et phthisi: sicut autem ex his, ita ex hepate ac ventriculo, atq; vt simpliciter dicamus, ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ nobiliores partes occupauerunt adiuncta totius animalis ac præsertim cordis siccitate. Ego quidem vidi ex laxioris intestini, Græci colon appellant, inflammatione diuturna tabidam febrem fuisse secutã: Itidem ex similibus stomachi vesicæ ac renum affectibus: Nec minus à tali febre non nulli sunt capti, qui dysenteriam patiebantur, cum scilicet intestina inflammatione laborarent: ex leuitate etiam intestinorum & longo profluuio (alterum græci lienteriam, alterum diarrhœam, appellant) cum. s. vel ab initio statim vel progressu temporis febricula inuaserit, tabidæ febres consequũtur: Et, vt simpliciter dicam, qñ præexiccatum cordis corpus febrilem caliditatem, quæ cum difficultate amouetur, acceperit. Quaræ & cum arteriæ circunstantibus partibus calidiores sentiũtur, maximũ sunt hecticarum febrium indicium: siquidem hoc illis, nequaq̃ alijs aduenit in febribus: Adhuc autem manifestius hic aduenit casus, cùm sunt loti, aut quouis alio modo elaxati, ita vt aliqua profluat humiditas, ac caliditas efflet: tunc enim alijs partibus omnibus calor percipitur moderatus, vbi calor ita expirauerit: qui vero in arterijs existit, nihilo minor q̃ antecedens sentitur. Est vero eius manifestus sensus, cum se pulsus attollunt, qui neq; ipsi in talibus perspirationibus permutantur, sed continue in eodem statu perseuerant. Cùm igitur sola per se ipsam consistit hectica febris, perspicua est, siue simpliciter hectica siue etiam simul tabida extiterit.

De Dignoscenda Hectica, cui Putrida Febris coniungatur. CAP. 10.

ALteri' vero associata iam difficilius cognoscitur, Sicut quæ nuper cuidam mulierculæ contigit, cuius accessio non die tm̃, sed etiã nocte manifeste fiebat. Latebat enim tabida febris omnes medicos, quibus eiusdem curatio fuerat demandata, vt qui arbitrarent̃ neque principium aliquod sensibile febribus hecticis inesse oportere, neq; incrementum neq; consistentiam, tanq̃ non posset eisdem associari altera febris ex humorum putrefactione prouenies. At nos statim primis diebus in eadem muliere cognouimus. Vtraq; enim annotatio, & quæ interdiu & noctu fiebat, partes quidem breues accessionis faciebat: & sæpius cum rore aliquo aut perspiratione vaporosa ita manifeste soluebatur, vt corpus in temperie positum tangentibus appareret: Signa autem ex arterijs accepta, de quibus paulo antè sermo habebatur, semper remanebant, cum neque similiter vt aliæ partes refrigerarentur, neq; celeritatem aut frequentiam motus amitterent. Quę igitur & alia à nobis sæpius dicta sunt, nunc & dicentur, ꝙ non oportet accessionum circuitus ac similes proportiones solum in febribus aduertere, sed multo magis ipsius febris ideam: atq; ex hac ipsas dignoscere febres, non aliter q̃ homines ex propria forma cognoscuntur. Sic & nos prima die sępius febris speciem cognouimus, non expectata aut triduana aut quartana aut quotidiana reuersione. Sed de his quidem satis in secundo de crisibus libro dictum est.

Quibus Indicijs Ephemeræ Febres inuicem Discernantur. CAP. 11.

DIctum est autem nihilo minus eodẽ in libro, quo pacto febrium ephemerarum dfiæ sint cognoscendæ. Scio aũt me & hoc in libro fuisse professum, de ipsis aliquid annotare: sed cum in memoriã reuoco, ꝙ pauca quædã dicenda supsunt pręter ea, quę in eo libro conscripsimus, alia quidem superfluum existimaui hoc in loco repetere. Hic igitur sola quæ in eo libro sunt defecta supplebo.

E F G H

A. l. 4. f. 1. t. 3. c. 1. 432. a

A.l.4.f.1.t.1.c.38.415.f A supplebo. Qui* itaq; ex feruore Solis in febrem inciderint, his cutis magis ad caliditatem & squalorem, q̃ pulsus ad febrilem vergit dispõnem: nam & minus sitibundi sunt ijs qui æqualem habẽt caliditatem: & quàm primum manus admouetur, in eis vigens calor percipitur. Contrà res se habet in ijs qui ex cute densata atq; adstricta laborant, nã in ijs reaccenditur calor. At qui ex feruore Solis ægrotant, ijs maxime caput deuri vĩ, plusq; ex balneis frigidis vtilitatis ac delectationis recipiunt. Oculi quoq; in ijs rubicundiores & calidiores simul cum siccitate vñr, siquidem sine grauedine ac destillatione laborant (nam hæc quibusdam Sole deustis accidere cõsueuerunt) fitq; in eis caput non solũ calidum, sed ẽt sanguine plenum, adeo vt oẽs venæ quæcunq; in oculis, & in tẽporibus, & in fronte, & in tota sunt facie, supra modũ extendantur. Hoc ẽt satis eos ab ijs qui ex humorum frigiditate febricitant, separat. Nã et hi quibuscunq; caput læsum fuit, grauedinibus ac destillationibus facile corripiuntur. Eorum vero non nullis febris solã capitis dispõnem consequiẽ. Magna vero ex parte tunc solũ febricitãt, qñ totũ corpus supra modũ alserit vel caluerit. Est vero minus calida cutis ijs qui frigiditate febricitãt, corpusq; ijs maiorẽ præfert tumorem, nullus in facie squalor, qualis his q ex Solis feruore febricitãt sine plenitudine capitis. Magna vero parte his oĩbus solet caput repleri, nisi quis exquisite purũ atq; materiæ inutilis expers corpus habuerit: solis siquidẽ his caput calefieri contingit sine aliqua plenitudinis noxa. Illud tñ aliqñ vsu euenit, vt plurimus calor deustũ occupet totũ caput, quãuis nulli plenitudini obnoxiũ. Hæc igitur dispõ ab altera quæ ex frigiditate consistit, manifestissime differt: At quæ plenitudinẽ hẽt adiunctam, non facile discerni põt, vt quæ & cũ destillatione & cũ grauedine assistat: qui ẽt affectus frigefactis adueniunt. At, quemadmodũ diximus, squalor atq; ingens cutis caliditas, ac quæcunq; alia diximus nuper, propria sunt eorũ quos feruor Solis deussit: de quibus in methodo curãdi plenius dicẽ, & vnà de his oĩbus febrium ephemerarũ dr̃ijs: Quarum dignotiones, cũ in secundo de crisibus satis à nobis fuerint explicatæ, alterã hoc in loco explanationem nõ expostulãt. Sed hic finẽ sermonis faciemus: atq; oĩum deinceps quę ex humorum putredine febres accendunẽ, dr̃ias assignabimus. *Al. magis.

GALENI DE DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBER SECVNDVS

Nicolao Leoniceno Vicentino interprete.

C

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Differentijs Putridarum Febrium, ac de Morbis qui ex Humorum Defluxione generantur.

Singulas Putridas Febres Proprias sibi ipsis Causas determinare, Neque ab Vna Flaua bile fieri omnes posse. CAP. I.

Tillud superest, vt febrium dr̃ias quæ in humoribus accendunẽ percurramus, si hoc vnũ antea admonuerimus, nõ sufficere ad generationẽ febrium, sicuti multi opinanẽ, si solũ amara bilis, quã non nulli pallidã, nõ nulli flauã appellant, aucta fuerit ac exuperarit. Sic.n. oẽs qui morbo regio laborãt, maximis laborarẽt febribus: in eis siquidẽ huiuscemodi humoris magna in toto corpore copia redũdat: nõ tñ febricitãt, nisi aliqua alia accesserit cã, de qua paulo inferius dicemus. Absurdum ẽt putare in quartanis et quotidianis fe D bribus, quæ exquisitæ sunt tales, aceruatã esse bilẽ amarã non secus q̃ in tertianis, ac febribus quæ {ab incẽdio} causi appellanẽ. Nã ex aduerso in quotidianis febribus atq; quartanis, neq; vomitus biliosi, neq; sudores, neq; vrinæ, neq; deiectiones aliqua vestigia amaræ bilis ostendũt, præter id q̃ neq; aliquid ex ijs quæ antecesserunt aut simul adsunt, eiusdem humoris præbet testimonium.
A.l.4.f.1.t.2.c.1.416.g Nam Tertianę* quidẽ febres magna ex parte in corporibus fiunt, in quibus naturalis Habitus biliosior est: atq; in Consistentium ętate, quæ oĩum biliosissima est: Tempore etiã æstiuo præ cæteris, in quo huiuscemodi humor dominatur: in Locis præterea, quę calidam atq; siccam habent tẽperaturam: ac in simili Aeris ambientis qualitate: Vita etiam nõ ocio atq; quieti dedita, sed laboribus, curis, vigilijs, Solis incendijs, & ciborum parcitati assueta, eorum pręsertim calidorum atq; siccorum: Vsus præterea medicaminũ calefacientium atq; exiccantium immodicus febres tertianas facile affert. Contrà vero Quotidianæ febres naturis, in quibus Pituita superfluit, sunt familiares: atq; ex omnibus anni diuersitatibus in Hyeme præcipue generantur: atq; omni Tempo-
A.l.4.f.1.t.2.c.46.425.h rũ statui frigidiori atq; humidiori: in ætate Senili ac puerili: in Locis frigidis atque* humidis: Vitaq; ociosa, quã crapulæ comitanẽ: ac tũ pręsertim cũ post cibos balneis vtunẽ: ac multo ẽt magis; cum ipsi cibi naturã pituitosam habuerint. Neq; etiã hi amaram euomunt bilem, neque per ventrem inferiorem aut vrinam aut sudores excernunt; quod in febribus contingit tertianis: Hæ si-

quidem flaua bile putrescente fieri consueuerunt: at quotidianæ ex pituita: Queadmodũ Quartanæ ex atra bile, originem hñt: sic igiť & Corporum naturã sequũtur ad atrã bilem procliuẽ: atque ex ætatibus, Declinantẽ: ex anni vero tpibus, Autumnum: sic & reliqua oĩa quæ his proportione rñdent, vt Cibi potusq; ac victus vniuersus frigidus ac siccus tẽperamento, quartanis febribus originẽ præstãt. Quare & rigor qui ipsas antecedit, haudquaq̃ similis est, at in Tertianis quidem cãm à qua prouenit, rei quodã modo pungẽtis ac ferientis sensum repræsentat: in Quartanis aũt veluti refrigerantis. De ea aũt quæ est rigoribus forma in libris de causis accidentium abunde exposuimus. Vbi et eiusdem generis febrium diximus differentiam, q ex ipsis quæ quidem sunt intermittentes (ita enim appello quæcunq; ad sensibilem infebricitationem perueniunt) ortum habent ab humore febrẽ generãte, qui per oẽs corporis partes suo motu deferť: in Continuis aũt humor in venis cõtineť inclusus: de quarum dignotione in secũdo libro de crisibus tractauimus. A.l.4.f.1.t.2.c.1.416.c

Communes Differentiæ Febrium Simplicium Putridarum. CAP. 2.

INtermittentiũ igitur tres sunt oẽs numero differentiæ, quotidiana, tertiana, & quartana: quotidiana quidem ex pituitæ putredine: ex vtriusq; vero bilis, flauæ quidem tertiana, nigræ autem quartana. Continuarum aũt quæ ex flaua bile proueniunt duplex est species, Altera earum quæ {à continuo feruore,} synochæ appellanť: quarum vniuersum tps in vna consumiť accessione, q̃ à principio vsq; ad finem pertingit: Altera earũ quæ idem cũ genere nomẽ sortiũtur, & cõtinuæ appellanť, atq; in pluribus particularibus circuitibus continenť. Earũ igitur quę Synochę dicuntur, tres sunt oẽs numero dñæ: nam Quædam earum à principio vsq; ad finẽ æquales perdurant: Quædã paulatim augenť: Tertia species paulatim decrescit. Vnde & nõ nulli primas quidem homotonas atq; acmasticas, hoc est in eodem stato & vigore perseuerãtes noĩarũt: Secundas anabaticas atq; epacmasticas, hoc est assurgẽtes atq; inualescẽtes dixerũt: Tertias aũt paracmasticas, hoc est decrescẽtes appellarunt. Continuarũ vero duæ sunt primæ dñæ, Non nullarum quidem quæ singulis tertijs diebus inualescunt: Aliarum vero quę die intermedio alterã faciũt accessionẽ. Hę igitur nullũ præcipue obtinẽt nomen: At quæ tertio quoq; die inualescũt, ego quidẽ noĩare consueui tritęophyes, hoc est tertianarum naturã referentes: non tñ prohibeo quin pro suo quisq; arbitrio alterum eis nomen imponat, modò rerum obseruet dñam. Alia siquidem est differentia cũ ad infebricitationem terminanť: Alia cũ in declinationem febrilẽ desinũt eæ, quæ per tertiã diem febres accenduntť: est præterea Alia febris natura quæ in medio accessionẽ facit. Nullam tñ ex his hemitritęũ voco: nõ veto aũt si quis velit ita noĩare, modo hoc tm̃ ab eisdem obseruet, vt nullam febris spẽm prætermittant, sed oẽs deinceps quemadmodum ego nunc institui recenseantur. Nã quæ & in die intermedia faciunt accessionẽ cõtinuæ febres, Nõ nullæ quidem in quotidianarũ figura progrediuntur, duas inuicem accessiones simillimas facientes: Nõ nullæ vero duas dissimiles habentes, primę quidem tertiam omnino simillimam obtinent, secundę aũt quartam, in figura duarum tertianarum progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis, alteræ vero quæ singulis diebus similem accessionum faciũt, ex pituitoso magis, humore consistunt. Est & Tertium genus febrium continuarum, quæ raro tamen eueniunt, quarum accessio in figura quartani circuitus progreditur, neque in infebricitationẽ terminatur. Sicuti autem febris tertiana aliquando fit duplex, aliquando triplex: ita & hæc nõ modò duplex, sed etiam triplex euadit. Hæ quidem febriũ complexiones tractationis quæ est de typis (id est febrium figuris) propriæ sunt. A.ibidem.c.4.417.d A.l.4.f.1.t.2.c.1.416.g

De Exquisita Tertiana Febre dignoscenda. CAP. 3.

QVæ autem ex humoribus simplices febres accenduntur, tot numero sunt quot nuper à nobis sunt explanatæ. Ex earum aũt commistione, aliæ quædam generantur, de quibus deinceps dicemus, si prius his quæ simpliciter cõsistunt, quod deesse videť, adiũxero: Quòd videlicet quæcunq; febris exquisitam simplicitatem seruauerit, formam vnam quandam veluti regulam obtinet eorum quæ nũc sunt à nobis dicenda: quæ vero aliquo modo ab ista defecerit, tantum etiam à febrium simplicitate recedet. Nã quæ ex flaua bile per sensibiles corporis partes delata oritur febris, cũ rigore vehementi inuadit, atq; causodes est: & bilis vomitibus, aut eductionibus, aut sudoribus, vel. s. ex horum quibusdam vel omnibus soluitur. Huius febris accessio duodecim ad summum horarum æquinoctialium spatio finitur, eandemq; tertianam exquisitam appellamus: quæ in temperatura laborantis biliosa, & tempore anni & statu ac regione & victu calidis & siccis consistit. Diximus aũt & paulo prius alia omnia, quę ad eius generationem conueniunt. Breuior est autem sępe prædicto spatio temporis accessio, in eo quod magis ac minus plurimã habens differentiam, aut propter quantitatem videlicet & qualitatem ipsius bilis, aut propter laborantis vigorem, aut propter præsentem eo tempore corpori patienti dispõnem. Nam multa bilis q̃ ea quæ pauca est, longiorem affert accessionem: tenuis autem q̃ crassa, breuiorem: Sic & vigor maior quidem breuiorem, imbecillior vero longiorem: Corporis aũt dispositio rara quidem breuiorem, densa vero longiorem. Tempus autem in hac febre intermissionis, nullum habet humoris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium in die aut in nocte quæ consequitur accessionem: Cùm vero parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis partibus: manifestius autẽ iã circa finem eiusdẽ diei vel noctis: adhuc vero manifestius proxima A.l.4.f.1.t.2.c.36.423.a.b

quæ

A quæ antecedit videlicet accessionis diem vel noctem: In illa vero iam signum euidens apparet, ac multo etiam magis accessione iam incipiente: atque adhuc plus iam inualescente febre: cùm vero iam consistit, minus quàm cum augebatur: multo vero minus, vbi iam declinat. Huiuscemodi febrem, si appellare libuerit exquisitam tertianam, nomine vteris antiquo: si minus, mihi saltem liceat manifestioris doctrinæ gratia ita nominare.

De Quotidiana Febre. CAP. 4.

Est aũt & altera exquisitæ simplicitatis febris, q̃ ex pituita putredinosa ortũ habet per sentiẽtes corporis partes à natura detrusa. Incipit autem ab extremorũ frigefactione, atq; horrore potius q̃ rigore: ac cum difficultate accendit calor: ac longum consumit tp̃s, dum inualescendo peruenit ad summum. Qm̃ vero is ex quo constituit humor frigidus est & humidus in temperatura, lentus aũt ac tenax in consistentia, idcirco ægre accẽdit, ac tarde mouetur, sæpiusq; in foraminibus retinet. Opprimit aũt atq; aggrauat aliq̃n virtutẽ: Hinc inæquales, ac debiles magis, paruosq; efficit pulsus & in inuasionibus, & in primis incrementorum partibus. Fiũt aũt & in biliosa febre in accessionũ principijs singuli quos diximus circa pulsus affectus, at in illa statim desinunt tum alia, tum inæqualitas, q̃ plerunq; tali febre inuadente non adest: ac postquã cessauerit rigor, non multo B post calor accendit, veluti ignis effulgens purusq; omnis fumosæ fuliginis expers. At pituitosi humoris caliditatem igni fumido in lignis viridibus accenso non male assimilaueris: idcirco paruæ in eo vacuationes: & accessionis spatium longius producitur: neque intermissionis tp̃s est adeo, vt in tertiana syncerum, sed humoris putrefacti semper in calore & pulsibus seruat indicium. Manifestissime aũt & in hac febre in inuasionibus atque incremẽtis accessionũ, signũ putrefactionis apparet. Attñ cum exquisite suã naturã seruauerit, plerisq; videtur purã intermissionem habere. Et nos quoq; hoc idem non raro fatemur, cum nimium diligẽs sermo fuerit intempestiuus. Hęc aũt naturas consequitur corporum, & tẽpora, & loca, & status, artesq;, & victus rõnem, aliaq; omnia pituitæ consentanea. Singulis aũt diebus accendit, q̃uis minus calida sit q̃ tertiana, q̃ biliosa ẽ. At illa cũ & humorem hẽat accensioni opportunũ, & facilè subinde propter subtilitatẽ quicquid ex eadẽ efferbuerit, totũ in accessione expurget, ad puriorẽ quãdã infebricitationem terminare vr̃, postq; accessionẽ breue aliquod putridæ caliditatis vestigiũ relinquere: Quæ aũt ex pituita febris accenditur, in accessionũ declinationibus integre non expurgat, neq; parũ relinquit eius, quod veluti succẽdi vr̃: hinc ergo eius intermissio lõge deterior, ac secundę accessiõis festinãtior est iuasio.

De Quartana Febre: & Quòd Rigor non nunquam Sine febre persentitur. CAP. 5.

C Tertium febriũ intermittentiũ genus est exquisita quartana, qñ ex solo atræ bilis humore generat, qui frigida ac sicca constat temperatura. Succẽdit aũt paulatim veluti lapis aliquis, aut testa, aut os, aut tale aliquod huiuscemodi corpus frigidum & siccum. Vbi vero aliqua ex eo flãma fuerit accensa, nihil fumidũ aut semicõbustũ in accessione relinquit. Atq; idcirco i hoc humore copiosiores sunt euacuationes q̃ in pituita: atq; intermissio exquisite pura vr̃, qm̃ & hìc quicq̃d atræ bilis fuerit accensum, exhaurit atq; dispergit. Idcirco & in eis talis est rigor, qualis ijs qui vehemẽti gelu frigescunt, haudquaq; ei similis, qui à Sole perustis, aut lassis, aut ex medicaminibus aliq̃n calidis, & cùm super vlcera ponunt mordentibus, fieri consueuit. Necesse est aũt hãc febrẽ antecedere, quæcunq; atrã aggregãt bilem in vitæ exercitijs, ac totius victus rõne, & temporis statu, & parte anni, ac regione: sic & laborãtis naturã & ætatem atra bile abundare. Huius aũt febris accessio temporis spatio est similis tertianæ: non nunq̃ & longior, cum adhuc exquisita perseuerat, vt quæ ex frigidiori humore consistit. Eadem vero in hisce febribus atq; alijs oĩbus est cã quæ differẽtiã facit longitudinis accessionum, quemadmodũ paulo ante diximus in exquisitis tertianis, ex multitudine humoris, ac qualitate, vigore insuper atq; imbecillitate potentiæ, ac p̃terea ex ipsius ęgrotãtis dispositione diuersitatẽ assumens. Nã & alia omnia proportione respondent ijs quæ ex amara D bile accendunt. Si igit neq; putrescat, neq; vehementer per partes sentientes deferat atrę bilis humor, nunq̃ efficiet quatriduanæ exquisitæ circuitũ. Et quidẽ regij morbi passionibus, diuturnę & melancholicæ splenis imbecillitates & colores in toto corpore fœdi correspondent: herpetibus ẽt atq; erysipelatibus quæ ex flaua bile consistunt, cãcri & phagedænæ. Neq; in his vero, neq; in melãcholijs necessario febricitãt, nisi prius atra bilis putrefiat: semper.n.suis natura viribus vtẽs, quicquid optimũ fieri cõtigerit, ijs quæ alunt partibus, assimilare: quicquid vero alienũ, excernere conat. Quod si aliq̃n ob crassitudinẽ, aut multitudinẽ, aut tenacitatẽ materię inutilis, aut aliq̃ meatuũ obstructionẽ, aut pp̃ sui ĩbecillitatẽ, totũ quod est vitiatũ nequeat expellere, necesse est, vt si id diutius in animalis corpore perdurauerit, corrumpat. Neq;.n.fieri põt, vt aliquis quispiã ex humoribus talis permaneat, qualis erat ab initio, nedũ qui ita deprauatus, vt naturæ cultũ non amplius suscipiat: sed alterum oĩno sequit, vt.s.cõcoquatur, apponat, atq; assimilet solidis partibus animalis: aut corrumpatur, & putrefiat. Sic.n.ijs qui morbo regio atque atræ bilis passionibus infestant, qñ biliosi humores superabundãtes diutius corpus obsederint, febres superueniunt. Sępius ẽt aut hepatis aut splenis affectus attulit febrẽ, qñ.s.hæ quas diximus nuper passiones, aut ex inflãmatione, aut obstructione contigerint. Eãdem quoque rõne & in pituitoso humore redundãte non accẽdit febris, nisi prius putruerit. In hoc aũt visum ẽ sępius id quod antiqui impossibile arbitrabant:

est

est autem hoc, Sine febre rigor, quod non nullis quidem accidit semel: non nullis autem per vices E interpollans multorum spatio dierum: vel à principio vsque ad finem continuatur: aut videlicet est ita omnino exiguus, vt neq; adesse videatur, cùm se quieti tradiderint, sed cũ moueri cœperint tunc demum eum sentiunt: aut tantam vim habet, vt sit ẽt sine motu molestus. Sed qñ huiusmodi in tempore humor putruerit, non modo rigent, sed etiam febricitant. At quæ tales sequitur dispositiones febris, est valde diuturna & difficulter solubilis in quotidianæ figura progrediens.

De Febre Hepiala, ac de Pituitæ Generibus. CAP. 6.

EX hoc igitur genere est & febris ea quæ proprie vocat̃ hepiala, qñ simul febricitant & rigent, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiunt affectum. Archigenes quidem nulli id nomen vnquam alteri rei accommodari arbitratur, nisi huic febri tantummodo: videntur tñ & Attici quidam, eum ẽt rigorem qui febrem antecedit, ita nominare. Vitreum vero huiuscemodi humorem Praxagoras videtur vocare: Iuniores aũt, è quorum numero est Philippus, simpliciter crudum, nullum aliud nomen adijcientes, vt exquisitius distinguant. Est aũt & ipse species q̃dam pituitæ, vt qui satis frigidus & tenax sit: quicunq; n. frigidus atque humidus humor existit, ad pituitæ appellationem reducit̃, si ‖ Hippocratem omnesq; non modo priscos medicos, sed alios ẽt Græcos in nominibus imitari velimus: Prodicus siquidem in libro de hominis natura in hoc F nomine præuaricat, ab admirabili quadam etymologia persuasus. Sed hoc tps non suadet ad huiuscemodi disputationes sermonem diuertere, cùm alterum eisdem tractatum addixerimus: quare rursus ad propositum reuertamur. Quicũque humor natura frigidus atq; humidus fuerit, hunc nos pituitam appellamus, tu vero si libeat scindapson nomines: adeo est mihi parua nominum cura. At non te lateat plures esse huiuscemodi humoris differentias. Vna siquidẽ eius est species frigida adeo, vt cum loco calido obstruitur, dolores maximos excitet: sæpiusq; multa laxioris intestini incommoda, hoc humore acuti clysteris vi euacuato, statim sedari contingit: hic vero humor vitri liquefacti similitudinem gerit. Est & alia pituitæ species, quam pleriq; cũ screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Liquet aũt ꝙ hanc exquisite frigidam non contingit esse, si quidẽ eorum meminimus quæ in libris de simplicium medicaminum facultate diximus. Est & tertia alia pituitæ species, quę expuentibus videtur acida: est aũt minus frigida q̃ vitrea, magis vero q̃ dulcis. Sicuti ″ & altera species est salsa, aut propter putredinem, aut propter salsæ serosæ humiditatis mistionem: Ex qua si quos febricitare contingit, superueniente accessione non rigent, sed tantũmodo horrent. Acida ″ vero ac vitrea, si per sentientes corporis partes deferat̃, sine febre rigores generat: Quo'd si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febrem hepialam appellatam inducit: Quo'd si G vehementius putrescant, rigor ″ quidem antecedit, febris vero sequit̃ superata frigiditate à multitudine caliditatis, adeo vt dum febris inualescit atq; cõsistit, minime sentiat̃. Forte aũt & vitrea pituita acidæ qualitatis est particeps: Adeo vt eius differentiæ tres sint numero vniuersæ, acida, dulcis, & salsa. Minime vero dulci pituita putrescente febrem rigor antecedit. Quispiá vero fortassis neque simpliciter neq; à simplici causa huiusmodi febres fieri arbitraret̃. Siquidẽ totum id quod ex pituita putrescit, febrem accendit: reliquum vero quod non dum putrescit, cuius cã rigescunt, non eandem habet cum putrescente qualitatem. Si igitur ab hac quidẽ rigor, à putrescente vero febris generat̃, duplex semper aderit causa. Contingit vero & hic febrem quidem ab altero causæ genere dicere fieri, rigorẽ vero vtpotè alium à febre, ab altera, vt qui non sit quod febris: Per febrem nãq; tertianã flaua bilis rigorem efficit ac febrem. Sed hæc quidem logicã magis habent quæstionem.

in lib. de natu. hum. cõ. 1. t. 32. 1ª. 3 1. h

A. l. 1. f. 1. d. 4. c. 1. f. 7. b

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 6. 418. a

A. ibidẽ. c. 42. 426. a

De Complexione Tertianæ Febris cum Quotidiana: ac de Semitertiana Febre. CAP. 7.

IAm vero tps est vt ad propositum institutũ reuertamur. Si pituita putrescens, ex qua febrem illam quæ singulis diebus accessionem facit, accendi dicebamus, misceatur amaræ bilis humori ex quo tertiana gignitur febris, duplex iam causa ac dispositio coniungeretur: Alter siquidem humor affert quotidie accessionem, alter vero tertio quoq; die: itaq; alter quidem dies duas habet accessiones, alter vero vnam tantummodo, nisi accessionum tempora in easdem horas conueniant: H si enim conuenerint, fiet vna febris confusa, quæ neq; tertianæ neq; quotidianę exquisitam formã prę se fert. Qm vero vtriusq; febris duplex est species, Quatuor ex ipsis fient complexiones: Vna quidem, in qua tertiana quotidianæ intermittenti cõmiscet̃: Altera vero, in qua tertiana quotidianæ continuæ coniungitur: Et tertia, in qua quotidiana intermittens tertianæ continuæ miscetur: Quarta, in qua permiscetur quotidiana continua tertianę continuæ. Harum vero nuper dictarũ complexionum omnium duæ sunt differentiæ: cum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant: non nunquã vero diuersis temporibus superueniant. Sed hæ quidem cognitu faciles sunt, nisi ꝙ aliqñ intermittens ignorat̃ ab inexercitatis ea rõne, quoniã ægrotus nunquã à febre liberat̃. At formã accessionis inspicere oportet, quemadmodum in secundo de crisibus plenius edocuimus: atq; inde, non aũt ex periodorum simili proportione, cognoscere febrem. Supponat̃. n. cuipiã accessionem incipere circa primã horã vna cũ rigore, qui videt̃ pungere carnes laborantis: deinde vbi alia omnia tertianę febris indicia vsq; ad consistentiã processerint, postmodũ cum bilis vomitu atq; optimis sudoribus declinare: ac iam nonam diei horam adesse: vnde ex totius accessionis motu coniecturari possimus hora vndecima ægrotantẽ, febris intermissionẽ habi-

turum,

Rigor sine febre.

Rigor a qua pituita sine febre

Epiala

Cõplexio

Confusa

A turum, talem videlicet qualem in periodis nominare consueuimus: Dum vero in hac spe sumus, subito retineri sudores, densata scilicet tantummodo vel etiam horrescente cute: ac subinde principium, ascensum, consistentiam febris continuæ, qualis ex pituita accenditur, sequi: Sic enim & duplicem causam ac duplicem febrium speciem cognoscemus, mista intermittente continuę, quãuis nulla intermissio deprehendatur. Secundo etiam die sperandum est hora nona accessionẽ futuram. Quod si expectationi nostræ res ipsa respondeat, omnino etiam die tertia itidem febricitante adhuc ægroto, tertianę febris accessionem hora prima superuenturam sperabimus. Quod si aut præuenerit, aut tardior fuerit ea, quam secundo die circa horam nonam fore speramus accessionẽ, aut tertio circa primam, non amplius diebus sequentibus aut nonam aut primam expectabimus horam, sed tanto prius siue posterius, quanto in prima periodo similitudo proportionis accessionem aut tardasse aut accelerasse monstrauerit. Quæ vero ex duabus febribus citius sit finem habitura, ex earum specie & forma, atque ex accessionis prolixitate ac magnitudine, more præterea, ac motu, & reditu periodorum prout celerior aut tardior extiterit, coniecturandum. Adhibenda insuper alia quæ superuenerunt indicia coctionis aut cruditatis morbi totius: ex quibus maximam vim habent quæ in vrinis apparent: de quibus omnibus sufficienter in libris de crisibus tractaui-
B mus. Si vero pituitosa continua biliosam intermittentem, quæ prima inceperit hora, non nona sed aut quinta aut sexta apprehenderit hora, adhuc difficilior cognitio fit plerisq; his medicis, qui talem contemplationẽ contemnunt, neq; scire curant an vna sit species febris an duæ, & qualis nã sit vtriusque natura: Vt vero qui nihil horum intelligant, non modo ignorant, quo pacto curare oporteat has febres, quarum nullam habent notitiam, sed nesciunt etiam vtrum die sequenti suspicandum sit de hisce horis ambabus, quæ in primo die accessiones attulerunt. Ego verò sum mihi conscius, ꝗ sæpius ex diuinatrice quadam arte potius q̃ prænoscẽdi scientia medicinæ propria, visus sum eisdem coniectura assecutus futuræ accessionis insultum. In hac igitur ipsa de qua nunc agimus mistione tertianæ cum quotidiana, vidi aliquando circa primam horam exquisitæ tertianę inuadere accessionem: in sexta autem illius quæ à iunioribus medicis proprio nomine Cathemerina id est quotidiana appellatur: ita enim vocare consueuerunt eam febrẽ quæ singulis diebus accenditur, neque vllam habet intermissionem. Ego vero solitus sum eandem febrem Amphimerinam continuam nominare: nam cathemerinon vocabulum nusquam apud Græcos scriptum inuenit: omnem vero rem quæ quotidie eodem fiat modo, amphimerinam vocant. Verum, vt inquit Plato, non est habenda de nominibus cura, quibus tot ac tantarum rerum inuestigatio propo-
C nitur. Vocetur itaq; manifestioris doctrinæ gratia, quę quidem singulis diebus accendit atq; intermissione finit, amphimerina id est quotidiana simpliciter, nulla alia sermoni facta adiectiõe: Quæ autem intermissionem non habet, quotidiana continua dicatur. At liceat etiam si quis velit, alteri adijcere, intermittens. Eodem modo in tertiana statuatur: altera quidem eius differentia simpliciter tertiana dicatur, aut tertiana intermittens: altera vero tertiana continua. Contingit etiam hanc ipsam sine aliqua adiectione, tertianãm simpliciter ita nominare, quod & ab aliquibus video obseruari. Sed nõ oportet de nominibus prolixius disputare: sed potius ad propositi nostri institutum reuertamur. Adolescens enim in quo factam dixi complexionem tertianæ cum quotidiana continua, mane quidem in prima hora rigorem pati cœpit exquisitæ tertianæ familiarem: aderantq; alia omnia eiusdem febris indicia vsque ad horam sextam, & repentinus vomitus biliosus, & multus: & ventris deiectio copiosa, & hæc ipsa biliosa: & pauci sudores, inter quos statim homo contraxit se atque horruit: ac subinde incipiente annotatione, pulsus erat paruus, inæqualis: Deinde vsque ad horam vndecimam cùm paulatim adhuc succederet, plura quidem signa habebat annotationis propria, paucis tamen intermistis augmenti indicijs: Hinc vero vsq; ad quartã noctis horam, febris certissime intendebatur: deinde quãtum sensu percipi poterat, vsq; ad sextã noctis ho-
D ram in eadem magnitudine persistebat: mox iam manifestè declinabat vsq; ad diei sequentis horã quartam: In hac enim iã & contrahebatur, & annotationis signa ostendebant̃, frigidioribus factis extremis eius partibus, paruoq; existente pulsu: & iam ad vesperas vsq; intendebat̃ paulatim, neq; horrorem, neq; inæqualitatem aliquã præ se ferens: deinde rursus in summo cõsistebat circa quartam noctis horã: sexta vero manifestissime cœpit remitti. Quod igit̃ tertio die hora secunda quotidianam annotationem expectare oportebat, in ambiguo non erat, non tñ vtrum tertiana eãdem horã esset seruatura, an non, satis constabat. Hora igitur secunda accessio superuenit horrida: quæ celerius ea, quæ in primo & secundo die quotidianæ continuæ facta erat, inualescens vsque ad horã quintã, aliud rursus post quintam horam fecit initium, in quo aderant omnia similia ijs quæ in secunda hora contigerant accidentia: Hinc vero rursus promptius inualescens vsque ad horam octauã, denuo in eadem horruit: ac paulo post rursus accrescens accessio expedite ascẽdebat, adeo vt hora noctis quarta iam ad summum peruenerit. Et quid aliud hoc erat quàm accessio exquisiti hemitritæi, duabus eãdem hora inuadentibus febribus? quoniam quotidiana duabus horis celerius, tertiana autem totidem tardius accedebat: adeo vt quicunq; facultatem haberet febrium figuras agnoscendi, tertianæ ac quotidianæ continuæ accidentia in vnum confusa, manifeste deprehenderet. Nam cum tertianæ insultum rigor comitaretur, quotidiana autẽ sine rigore inuaderet,

mista ex vtraq; febris horrorem continuo afferebat, rem quidem rigore minorem, maiorem autē refrigeratione, tantoq; hac ipsa maiorem, quantum à rigore magnitudine superatur: adeo vt cùm ab vtroq; extremo æqua distet proportione, horror medius inter ambo rigorem scilicet & frigefa ctionem collocetur: quod quidem maxime fieri consueuit, cum extremitates confundantur. Non ab re igit̃ inditum est huic febri nomen hemitritæi .i. semitertianæ. Nam ex quotidiana continua & tertiana intermittente tota eius natura confusa, dimidiam partem utraque ex dictis febribus retinet. Sicuti igit̃ semiasinus & semideus nomen tale sortiunt̃, ita & hemitritæus. Semiasinus enim cùm ad eius generationem pro altera parte asinus, pro altera equus, conueniant, ex vna semiasini nomen accepit. Semideus dimidia quidem parte deus esse monstratur, cùm vero alteram hominis habeat, hæc in nomine omittitur. Sic & hemitritæus dimidiam sui ipsius partem habet tertianam, alteram autem dimidiam, quotidianam continuam. Duplex autem in ipso generationis modus, Vel scilicet duabus in vnum tempus, quemadmodum dicebatur nuper, conuenientibus accessionibus, quia altera quidem præueniebat, altera autem differebat: Vel statim ab initio ambabus inuicem confusis. Quæ igitur fit in vnum tempus conuenientibus vtraque accessione, vnam tantummodo habet hemitritææ naturæ accessionem: Altera autem omnes à principio ægritudinis vsque ad finem, quæ maxime atq; præcipue ab omnibus febris hemitritæa appellatur. Sed de hoc paulo posterius à nobis dicetur propter Agathinum, atque Archigenem præsertim. In adolescẽte igitur, quem nostra narratio supposuit, cùm tertia die huiuscemodi accessio facta esset, quia in vnum tempus conueniebant ambarum febrium inuasiones, qm̃ quotidiana quidem duabus horis semper præueniebat, tertiana autem differebat, die quarta accessio Sole oriẽte inualit, formam exquisitam pituitosæ febris præ se ferens. Erat autem secundum proportionis similitudinẽ quinta ab ipsa accessio circa decimam noctis horam principium factura, qm̃ duabus semper horis celerius inuaserit: biliosæ autem febris accessio tertia ab initio die quinto hora quarta erat inuasura, adeo vt inter duarum febrium initia sex horarum spatium intercederet: quod & factum est. Nam circa quartæ noctis horam decimam inuadente accessione, quæ febris pituitosæ seruabat imaginẽ, atque hoc modo vsque ad quartam quintę diei horam progrediente, vbi febris biliosa mediocrem rigorem secum afferens eidem coniuncta fuit, mistam subinde formam gerens accessio, biliosæ scilicet febris ac pituitosę, sequenti nocte circa horam octauam pituitosa febris incipiens exquisita ac sola totam diem subsequẽtẽ ordine sextam occupauit: Deinde cùm media nocte declinasset, aliud subinde eodem modo fecit initium: deinde cùm reliquam dimidiam noctis partem vsque ad meridiem diei septimæ obtinuisset, postmodum iam veluti declinabat: At eandem excepit tertiana, quæ cum rigore inuasit, quemadmodum exquisita tertiana inuadere consueuit: atq; cùm alia omnia secum eodem modo certissima afferret indicia, vomitus bilis inuexit, atq; alui excrementa biliosa, & vrinas optimas, ac cùm iam aduesperasset breues quosdam veluti sudores: Adeo vt, quicunque febrium species didicisset, ei apertè indicaretur eam remitti ac declinare, neq; vltra vnam aliam periodum, aut ad summum duas, debere protendi: nam & in ea declinatione erat quies admirabilis, qualis antè visa non fuerat, donec ad quartam noctis horam peruentum est: In illa etenim, febris pituitosa quæ quotidie quidem accessionem faciebat, sed duabus anticipabat horis, inuasit: Cumq; totam noctem occupasset, ac totum deinceps diem, rursus in secunda hora noctis octauæ aliud fecit initium: cumq; eandem pariter noctem totam occupasset, sequenti die, quæ nona erat, declinauit. Eodem vero die circa horam octauam, quoniam duabus horis tardius inuadebat, futura erat tertianæ febris accessio: sed tunc hora nona superuénit, hoc ipso etiam se declinare significans: Sole autem occidente ei se associauit febris pituitosa more suo anticipãdo: Et cùm noctem illam obtinuisset diemq; sequentem, hora decima diei decimæ iterum inuasit: Deinde die vndecima rursus hora octaua, exquisite permanens pituitosa: Deinde prima noctis hora tertianæ febris, quæ quatuor tardauerat horis, horrida accessio facta est: Deinde sexta noctis hora aluus biliosa excreuit: ac quidem per vniuersum corpus veluti sudores exhalarant, post quos tota declinatio ferè ad infebricitationem peruénit: neque iam in ambiguo erat, quin tota febris tertiana omnino desiisset: pituitosa autem sola remanserat, quæ & ipsa iam remitti incipiebat. Hac igitur ratione die duodecima non amplius anticipauit accessio duabus, vt antea consueuerat, horis, sed hora septima inuasit: neque die decimatertia sexta superuénit hora, sed illa etiam septima hora inuasit, quietem effatu dignam ac declinationem ostendẽs. Quartadecima vero die eádem declinatio melior admodum successit, ac hora nona accessio facta est: in vrinis autem erant insignia coctionis indicia, solutionem ægritudinis in die decretorio succedente futuram præmonstrantia. Sed hoc præsentis sermonis non interest nisi obiter dicere: Quòd vero sæpius commiscentur diuersorum generum febres, & biliosæ pituitosis, & intermittentes continuis, quæ à multis medicis ignorantur, satis hic de quo nuper scripsimus, ægrotus ostendit.

De Dignoscenda, Exquisita & non Exquisita Semitertiana, aduersus Archigenem & Agathinum. CAP. 8.

SEd quoniam & de his satis dictum est, rursus ad id redeo, de quo paulo antè est à me sermo dilatus. Febris igit̃, quæ ex tertiana & quotidiana continua composita est, quam hemitritæum

appellamus,

A appellamus, Aut flauam bilem habet exuperantem, atque ob id in eo sunt tertianæ febris accidentia maiora: Aut hæc quidem paucior, pituita vero abundantior, atque idcirco quotidianæ continuæ affectus firmiores: Aut neuter horum humorum alterum vincit, sed ambo æquipotentes existunt: quo tempore est exquisitus hemitritæus, talem formam repræsentans, qualem de eo Hippocrates manifestauit, cùm in primo Epidemiarum in hanc scribit sententiam: « Erant vero eorũ plerisque passiones huiusmodi, febres horridæ, continuæ, acutæ, omnino quidem nõ intermittentes: « modus verò erat hemitritæus, cum alteram diem leuiorem ferret, altera vero inualesceret, ac « summatim in acutiem augerentur. Dixit autem horridas, non simpliciter quę cum horrore inuadunt, sicuti hoc innumerabilibus accidit febribus, de quibus deinceps verba faciemus: sed in quibuscunque magnam accessionis partẽ horrores assumunt altera dierum, scilicet in qua & tertiana & quotidiana continua simul inuadunt, nam altera dies solam habet quotidianam. Magna vero ex parte, dierum prima mistam ex vtrisque committit febrem, secunda vero pituitosam continuam: contingit autem non nunquam hanc primo inuadere die, secundo vero ambas simul. Accessio igitur ex vtrisque commista, quando humores fuerint æquipotentes, talis est qualem paulo antè descripsimus hemitritæon: Cùm vero tertiana præualuerit, horridior fit febris: atque in annotatione si

1.Epid.cõ. 1.t. 23.3ª.106 a

B bi aliquid rigoris associat: confestim vero & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet: magisq; festinat ad summum: & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem excernitur. At cùm altera quæ pituitosa est febris, potentior existit, tunc frigus vehementius extremas occupat partes, horroresq; pauci fiunt: & pulsuum fit compressio maior ac diuturnior: tardiusq; accessio inualescit: ac longum post tempus consistit: non tamen aut sitim, aut magnum affert incendium: neque in ea per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem bilis excernit. Hanc quoque duarum febrium mistionem Archigenes animaduertisse videtur, minus tamen rectè atque perspicue, quemadmodum in septimo commentariorum quos in tractatu Archigenis de pulsibus scripsimus, est à nobis ostensum. Arbitratur igitur Archigenes in hemitritæis aliquando febrem præualere tertianam, aliquando quotidianam: non tamen æqualem earum mistionem, quæ sola exquisitum hemitritæum constituit, aut intellexit aut in suis scriptis ostendit, verum omnino prætermisit. Nam cùm æquales magnitudine fuerint, & febris biliosa intermittens, & pituitosa continua, accessionis initium fit cum horrore, qui medium inter rigorem & frigefactionem obtinet locum: quorum alterum tertianam febrem, alterum quotidianam comitatur. Cùm vero ab inuasione inualescit, tertianæ quidem ratione cito calescit ac festinat ad summum, at propter pitui-

* continuam pituitosam.

C tosam tardatur, atque in ascensu retinetur non nunquam atque interrumpit: Estq; inter varios affectus veluti pugna quædam, cùm æger non nunquam inualescente febre tertiana, atque ad cutem humores impellente, vehementius calefiat: contra vero remorante, atque ad interiora reuocante ipsius motum febre pituitosa; vt quæ tardi ac difficilis motus frigidaq; ac lenta existat naturâ. In hoc autem certamine cum humor frigidus superauerit, systolæ id est summissiones, horrores, atque extremarum partium & cutis refrigerationes sequuntur, adeo vt videatur altera rursus accessio renouari: Cùm vero calidior vicerit, tunc statim totum corpus calefit, ac iam videtur febris penè in summo consistere: mox paulo post ad pituitosam redeunte victoria ægroti denuo contrahuntur, refrigerantur, & horrent: Neque hoc terminum vllum habet, donec febris ad summum peruenerit, quod quidem citius accidit quàm pro more pituitæ, tardius tamen quàm in bile fieri consueuit: nam huius quidem celeritatem cohibet pituita, ac rursus pituitæ tarditatem atque hebetudinem excitat bilis. Talis quidem est exquisitus hemitritæus ex æquali duarum febriũ temperatura compositus, quoniam etiam ex duorũ humorum æquali temperatura constat: atqui exquisitus non est, vbi aut bilem aut pituitam habet præpotentem. Secunda est duarum febriũ, tertianæ scilicet ac quotidianæ copulatio ac commistio, quæ similem quidem nuper dictæ facit acces-

D sionem quandam: in eo tamen differt, q̃m in hoc febris ad infebricitationem desinit: & q̃m die secunda cum rigore aut horrore sola quotidiana febris inuadit. Non igitur erit hæc febris hemitritæus, si quidem ex numero continuarum hemitritæus existat. Quòd si etiam in vtroque genere hemitritæus collocetur, non hæc tantum, sed multæ præterea aliæ febres hemitritæi vocabunt. Hac ratione mihi videtur Agathinus omnes quæ protenduntur, tertianas hemitritæos aupellare. Sed quoniam de nominibus potius quàm de rebus sunt quæstiones huiuscemodi, in eisdem minime censeo commorandum: nam De nominibus ad medicinam pertinentibus, seorsum à nobis scriptum est alio tractatu, in quo hoc ipsum ostenditur, atque integre præfinit, quales nam sint de rebus, ac quales de nominibus, disceptationes. Rursus igitur ad res ipsas redeamus, hoc est ad eum quem Hippocrates vocat hemitritæum horridum atque continuum, quem facit tertiana quotidianæ continuæ commista: Intermittenti autem non item, quoniam quæ ex ambabus componitur febris, necessario & ipsa intermittitur. Non tamen ex duabus continuis, quarum altera biliosa, altera pituitosa sit, potest hemitritæus consistere, quoniam hæc commistio febrem horridam, ac quæ multas habeat reduplicationes, non facit. Nam cùm omnis febris continua sui quidem ratione, q̃n exquisita fuerit, neque horrorem habeat neque rigorem, neq; etiam quæ ex eisdẽ cõponit horrida fiet. Necesse est igitur, si horridus simul atque continuus sit hemitritæus futurus, ex dua-

bus

bus ipsum febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera vero cõtinua. Atq; idcirco tertiana quidem cum quotidiana continua confusa facit hemitritæum, cùm neque útraq; continua, neq; útraq; intermittens huiuscemodi queat febrem generare. Vna igitur sola adhuc mistio relinquit ex quotidiana intermittente, & biliosa continua, quę & ipsa potest continuam simul atque horridam febrem efficere. Hæc vero contrario modo se habebit quàm prior, qm̃ continuitatem quidem ex biliosa obtinebit, horrorem vero ex pituitosa: reduplicationes aũt ex pugna mutua, ac tũ præsertim cùm humores æquas vires habuerint: vbi vero alter eorum præualuerit illius accidentia præualent ac dignotio, vt in prima mixtione ostensum est. Hæc omnia de quatuor mistionibus & ex biliosa febre & ex pituitosa, magis ad eũ tractatũ ĩ quo de typis agiť, cuipiam pertinere viderenť: hîc vero necessario de ipsis facta est mentio propter hemitritæũ, cuius ortũ Archigenes ad tertianam transfert ac quotidianam, non tamen eius naturam recte assecutus, quoniam in numero febriũ intermittentiũ ipsum ponit. Agathinus aũt contra, hemitritæũ in eodem genere cũ tertiana manifeste locauit, ac sola accessionis vehementia ab eadem differre fateť. Si igiť omniũ febrium differentias exquisite scribentes, in nominibus tantum aberrassent, non admodum esset ægre ferendũ: Sed, quoniam neq; simplicium neq; compositarũ febriũ omnes differentias exquisite assignarũt: ac præterea plures alias superfluas addiderunt, quæ neq; ad prænoscendũ neq; ad curandũ aliquem afferũt vsum: nos pro viribus earũm typum omnem exquisite complecti tentauimus, vt qui longo tempore partim experientia, partim ratione, omnes quæ vtiles sunt differentias inuenerimus. Simplices igitur ad præsentem tractatum: compositæ vero ad eum in quo de typis agiť, attinent, cuius tamen non erit expers omnino atq; inscius, si quis hunc diligẽter perlegerit. Nam per hæc quæ de biliosa & pituitosa febre simul commistis conscripsimus, licet & melancholicam febrem transferendo, eius cum vtraque illarum complexionem ac confusionem pariter coniectari. Voco autem complexionem, quando horis differentibus inuaserunt: confusionẽ vero, quando eodem tempore inceperint. Sic & tres simul febres complecti per se quispiam & cõfundere poterit, ex ijs quæ nuper diximus motus. Nam horum omnium principium fons atque elementum est singularium febrium ideam exquisite cognoscere: Neque enim plurima est earum multitudo, cùm omnes tres numero existant, & quæ ex amara bile, & quæ ex atra, & quæ ex pituita generatur: Quarum singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet atque intermittentis: adeo vt omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numero differentiæ. Quod si aliqua accesserit his particulatim in ipsis differentia, hæc vel ex humoris multitudine, vel ex quãtitate & qualitate putrefactionis, ac præterea ex modo motus, ac particula in qua fit putredo, habebit originem. Veluti confestim earum febrium intermittentium, quæ tertia quaque die accessionem faciunt, quæ quidem breue habent accessionis tempus, ac cum rigore inuadunt, & per sudores, & bilis vomitum, & biliosa excrementa finiunť, his tertianæ exquisitæ nomen impositum est: Quibus vero aliquid horum deficit, hæ non exquisitæ, sed simpliciter tertianæ appellanť. Quòd si intermissionem minorem habuerint, accessione videlicet in longius tempus protracta, hæ tertianæ extensæ vocantur: Cùm tamen & hæc ipsa res plurimam in eo quod magis ac minus, differentiam suscipiat. Licet quidem ex his aliquam simpliciter extensam nuncupare, quæ cum viginti quatuor horas in accessione consumpserit, reliquas habet febris expertes: aliquam vero sufficienter extensam, quæ vsque ad triginta extenditur horas: atque aliquam in longius adhuc tempus productam, vt quæ vsque ad trigintasex horas protendatur: atque aliam adhuc amplius vsque ad quadraginta vel plures. Neque enim ex his quas diximus quælibet certis terminis potest definiri, cùm Soritica dubitatio nobis occurrat. Neque tamen huiuscemodi nomina adeo curiose inuestigare est necessarium, cum nobis detur facultas etiam sine illis vnumquenque morbum proximis indicare, ac rectam curationem adhibere, nec non futura prænoscere. Supponatur enim aliquis quindecim horas febricitare, ac trigintatres febre vacare: hocq; deinceps eadem proportione seruata contingat: Nemini dubium, quin & tempus ad exhibendum cibum opportunum, ex accessionis & intermissionis spatio cognoscatur: & quantum ex hoc ad prænoscendum aut curandum commodi nancisci potuerit, nihilo minus id sufficienter acquiret, quamuis eam inquisitionem neglexerit, an simpliciter tertianam, an cum aliqua adiectione quæ differentiam determinet, huiuscemodi febrem oporteat appellare. Sed & cùm alteri indicare voluerit, qualis nam sit febris ægrotantis, hoc diligentius efficiet accessionis atq; intermissionis spatium ostendendo, quàm si nomen certum ac præfinitum, quod idem commonstret, inuenire studuerit. Hæc quidem optima est exponendi ac docendi ratio. Secũda vero quam paulo ante insinuaui, cùm aliam quidem exquisitam tertianam nomino, aliam vero simpliciter tertianam, deinde aliam paululum extensam, deinde aliam sufficienter, deinde aliam amplius, deinde aliam plurimum. Obscurissima autem atque omnium deterrima, de qua prius fecimus mentionem, in qua medici iuniores quotidie inuicem certant atque contendunt, neque animaduertunt se de nominibus litigare. Sed de alijs quidem quispiam minus forte mirabitur: de Agathino autem magis mirandum, qui cum quandam & quotidianam & quartanam febrem appellet extensam, postmodum in tertiana non seruat eandem vim proportionis: nam si longius accessio protendatur, non tertianam, sed hemi-

A.l.4.f.1.t.1.c. 37.423 c.

A hemitritæum appellat. Sed satis superq; hactenus de nominibus disputatum: nam periculũ est, ne nos longius quàm sit opportunum, in eisdem tempus conteramus. Quare rursus ad rerum ipsarum quæ restant, inuestigationem reuertamur.

Qualis ex Sanguinis Putredine Febris oriatur. CAP. 9.

EX omnibus vero quæ supersunt nulla esset contemplatio præstantior, q̃ illa in qua quæri potest, Nunquid quemadmodũ ex vtraq; bile & pituita fiũt q̃dam febriũ species, ita & in sanguine putrefacto soleãt accidere febres. Siquidem ephemeras eo tantũmodo calefacto, non aũt putrescente fieri dicebamus: in putrefactionibus aũt (nam & sanguinem qñq; putrescere est necessariũ) quærendum quænam sit harum febrium species. Hoc aũt inueniri posse putandũ, si prius cognouerimus quo pacto sanguis putrefiat. Nã rectè sentire vr̃ Aristoteles ab aliena caliditate oriri putredinem. Vocat aũt alienam, externam non insitam neq; natiuam in quocunq; genere rerũ: nam hæc coquere apta est, externa aũt corrumpere, quod est putrefacere. Calor autem extrinsecus sanguini aduenit, & in Solis deustionibus, & pestilenti & suffocato aeris statu, atque, vt simpliciter dicam, in febribus vniuersis quacunq; ex causa originem traxerint. Sed & quando in aliqua corporis parte sanguis plurimus aceruatus supra eiusdem vires effectus fuerit, corrumpi consueuit, ac tũ
B præcipue cum in paruis vasis propter crassitudinem obstruit, aut propter multitudinem impingitur, quemadmodum in bubonibus, ac collectionibus quas phymata appellãt, atq; vt vniuersaliter dicatur in inflammationibus vniuersis. Nam in huiuscemodi affectibus duplicem ob cãm corrũpitur sanguis, & quia. s. non difflat, & quia à natura non conuincit̃. Quòd ea vero quæ non difflãtur putrescere soleant, indicant exteriora omnia, quemadmodũ fructus, & semina, vestesq; præterea. Eius vero quod dicit̃, fidem facere potest id ẽt, quod in laterũ inflammationibus cernit̃: nam quidam in ipsis spumeũ, quidam pallidũ, quidam rubeũ expuunt ichorem: quod nihil aliud est q̃ ea humoris pars in inflammatione exuperantis, quæ retineri non põt, sed præ tenuitate sudat exterius. Non nunquam vero & niger ichor ille conspicit̃ non statim ab initio, sed postea qñ vt plurimũ pallida sputa antecesserint, quæ bilis exuperantis erant indicia: quemadmodum spumea quidem pituitam, rubida vero sanguinem indicant. Quare non procul à vero est existimandum, sanguinem ipsum non nunquam in ijs quæ inflammationem patiunt̃, particulis subire putredinem, ex quo simpliciores quidem q̃ ex alijs humoribus febres fieri, accessionum vero proportionẽ in tertiano præcipuè circuitu assumere: Nam ita in ijs qui laterum inflammationes patiuntur est obseruatum, quo tempore maxime rubidũ expuunt. Quòd si sanguis supra modũ assatus fuerit, pars
C quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flauam conuertit̃ bilem; quę aũt est crassior, in atrã: quod in his tumoribus qui carbunculi appellant̃, contingit, nam in his ex sanguine supra modum efferuescente ad melancholicũ humorem fit transmutatio. Ita aũt hoc loco accipi volo melancholicũ humorem, vt qui non dum exquisitè in atræ bilis naturam transierit, sed in quodam sit cõfinio constitutus. Et quidem pro varietate humorum in quos conuertit̃ sanguis, febres fient, sola malignitate & non malignitate differentes. Illæ siquidem quæ sanguinis transmutationem consequũtur, sunt simpliciores tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori: nam etsi se plurima manui tangenti offert, est tamen omnino mitis, sicuti ea quæ in balneo cõtrahit̃. Semper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus consistit: quod vero manui tangenti molestũ sentit̃, ex humoris acredine prouenit. Hocq; tibi sit maximum humoris febrem facientis indiciũ, qualitas videlicet caliditatis: nam quæ magis vaporosa ac minus molesta existit, ex sanguine nascitur: quæ vero molestæ sunt, & rodentes, atq; mordaces, vtranq; bilem consequunt̃. Cùm vero in primo tactu quoddam potius vaporosum q̃ acre, se manui repręsentat: ac per moram paulatim mordacitas aduenit, ac maxime inæqualis, adeo vt per colatorium quoddam & cribrum percolari videatur: ex pituitæ putredine huiuscemodi febrem oriri cognoscas.

D

Cur Inæqualis Calor in Pituitæ Febre tactui occurrat. CAP. 10.

COntemplanti vero mihi ac causam perquirenti, cur in febribus alijs calor æqualis occurset: quæ vero ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatem ostendant: nulla potior visa est quàm tenacitas atq; humoris crassitudo, qui difficulter dissoluitur. Nam & in hoc, sicuti in alijs omnibus, primo ea pars omnis expirat, quæ quotidie fuerit extenuata: vix autem extenuatur quicquid valde crassum extiterit: q̃ si etiam natura frigidum fuerit, tunc & difficultas auget̃. Non totum itaq;, neq; ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantummodo in quam putredo inualuerit, inflatur atq; extenuatum effertur, non dissimili euentu ab eo quem in lentis ac crassis humoribus, qui exterius ebulliunt, inspicimus. Nam & in istis ampullæ attolluntur, quę vbi dirumpuntur, vniuersim flatus effertur, humiditatem extenuatam secum trahens. At in subtilioribus humoribus cùm ebullierint, neque ampullæ fiunt: quiq; ab eis vapor exhalat, est vndequaqueuersus æqualis ac sibi continuus.

Quo pacto ex Fluxionibus Humorum Morbi generentur: ac de Causa Febrium, quæ per Circuitum repetunt, & Continuarum. CAP. 11.

SEd quoniam & de his, vt opõrtuit, disseruimus, nunc earum febrium, q̃ {à continuo feruore} synochæ appellantur, causas inuestigemus. Mirum enim mihi videtur in istis vnam plerunq; acces-

accessionem vsque ad quartū vel quintum, aliquando autem vsque ad septimum diem ab earum E initio, donec finiant extendi. Quanquam si quis diligentius inspiciat, maiorem illi admirationem possit afferre in quibusdam febribus per circuitū fieri accessiones. Quod enim retro attulimus exēplum in stercore, quod particulatim putrescit, in animalis corpore non admodum fieri posse videtur, cùm putrescentes humores ijs qui putredine vacant, possint facile cōmisceri, vtpote ex omnibus ad omnia conspiratione & confluxione existente. Vnde fieri non potest, vt putredo nunc vnam, nunc aliam occupet partem, nisi inflammatio incipientem putrescere humorem alliget atque coerceat. Quoniam igitur ad contrariam partem ratio se trāstulit, difficilius est earum febriū, quæ per circuitus accessionem faciunt, causam inuenire, quàm earum quæ synochæ id est continētes dicuntur. De vtrisque tamen tentabimus sermonem transigere, neque hîc prolixius scribentes, neque aliorum errata corrigentes, sed quemadmodum in superioribus egimus, solam veritatem amplectentes, ex qua quispiam instructus, etiam aliorum delicta comprehenderit. Sumendum itaque initium ab ijs quæ manifestissime apparent: quæ sunt lippitudines quædam, quarum non nullæ quotidie, non nullæ vero tertio quoque die magis infestant: similiter & aurium dolores: & capitis siue totius, siue medietatis, quem Græci hemicraneam appellant: quibusdam vero & pedū, & articulorū dolores, per circuitus exacerbari cōspiciunt. Quod igit in hisce oībus inspicere li- F cet, venas quidem in his partibus quæ exacerbantur in tumorem attolli, atq; inflammationem augeri, ac dolores intendi, ac materiæ inutilis affluxum ad extrinseca fieri, Ita & in interioribus quæcunque non videntur, seruare eandem proportionis similitudinem concipiendum: adeo vt in laterum & pulmonis inflammationibus, in accessionum quidem principijs tumores increscant, in declinationibus autem euaporent ac submittantur. Forte autem quo pacto hoc accidat inueniemus, si de inflammationis generatione, atque de rheumaticis vocatis dispositionibus, quæcunque à nobis in alijs commentarijs sunt demonstrata, memoria repetemus: nam si, quod huius interest loci, illis addatur, præsenti quæstioni satisfaciet. Qui igit effluxus ad oculos commeat, oēs concedunt à capite destillare: quam vero ob causam statutis tēporibus sæpius commeet, hoc dicere ignorant, vt qui philosophati sint de potentijs naturalibus minus, de quibus nos tribus in libris sumus complexi: In quibus quatuor esse numero demonstrauimus, à quibus & stirpes & animalia gubernantur, vnam quidem similium attractoriam, alteram eorundem retentoriam, ac post has tertiam alteratoriam, quartam preterea extraneorum expulsoriam. Duplex autem est in omnibus entibus extraneum, alterum nanq; ex sui qualitate, alterum quantitate. Hoc itaq; aceruari contingit ob harum potentiarū quæ in membris sitæ sunt, vigorem & imbecillitatem. Cùm enim æque va- G lentes fuerint, & meatus per quos materia inutilis excernitur, secundū naturam se habuerint, tūc membra in sanitate consistunt: vbi vero plus assumptū fuerit q̄ possit alterari, omne quod superfluū est, à virtute expulsoria trusum, necessario excernitur: Quòd si imbecilla fuerit, in eodem residet loco: ac si multum fuerit, grauat atq; extendit: si vero acre, exedit ac mordet: sicuti & quod calidū est, calefacit: quod autem frigidū, refrigerat. Hęc autem liquido in ventriculo apparent. Nam quidam vbi aliquando cibum ampliorem assumpserint, ex nausea interdum coguntur euomere, interdum vero profluuio corripiuntur. Quod igitur hîc per maiora ac laxiora spatia superfluum excernitur extra, idem in alijs partibus animalis per tenuiora foramina non extra, sed ex alijs defluit ad alias, cum fortiores à se quidem pellant, imbecilliores autem suscipiant: atque hæ rursus ad alias: donec tandem in eas quæ imbecillissimæ sunt inter omnes, inciderit: hinc vero ad fortiores relabi est impossibile. Idcirco in ijs quæ plethoræ .i. repletiones vocanť, & in cacochymijs .i. humorū vitijs, partes debiliores partim inflammationes patiuntur, partim erysipelata, aliæ herpetas, alię aliud morbi sustinent genus: quædam illi affectui sunt obnoxiæ, qui rheumaticus à fluxionibus appellať, de quo nos separato scripsimus loco. Nihil igitur mirum, vel cerebrum, vel vniuersum aliquando caput, aceruatam in se superfluitatem ad partes imbecilliores expellere, veluti aures, ocu- H los, tempora, labra, vel dentes, vel malas, vel palatum, vel gingiuas, ad gargareona, & paristhmia, aut ad eos qui sunt in huiusmodi partibus adenas: & cùm nihil in istis imbecille constiterit, ad thoracem, pulmonem, fauces, stomachum, ventriculum, fluxionem transmittit. Sicuti igitur caput talium omniū morborū sæpius est causa, ita & eas quæ in hepate fiunt ac splene inflammationes, aliquæ partes vicinæ, vel etiam per Iouem ex remotioribus aliqua vna vel plures generat, auget, immittit, ac per circuitum exacerbat. Neq; mirandum est similem eisdem contingere affectum, qualis in excretionibus excrementorum ventris conspicitur. Sicuti igitur quisque quantum quaque die excernitur, intuens, si causam excretionis ignoret, ordinem miraret: sic quencunq; latet superfluitatum in capite generationis atq; excretionis causa: & qua ratione non nullæ quidem ex ipsis ad exteriora, non nullæ vero ad aliquem alium confluant locū: hęret atq; miratur hanc confluxus proportionem. Sic & quicunque non nouit, neque quæ partes materiam inutilem ad hepar transmittant: neque causam propter quam transmittant, intelligit: miratur in febribus quæ ex hepate accenduntur, ordinis proportionem. At qui nescius non est primam inflammationis originem ex fluxione in hepar incidente prouenisse: ac quod deinceps exacerbetur, causam in ipsa parte patiente consistere: mirari iam desinit. Duplex autem est huius fluxionis occasio, altera quā nuper

dicimus,

A diximus, quando materia inutilis ad imbecilliores partes ab alijs detruditur: altera quando eadem attrahitur, de qua iam sermonem faciemus, sumpto hinc etiam ab illis initio, quæ omnibus sunt manifesta. Nam sicui inunxeris thapsian, huic haud ita multo post partem illam calidiorem atque in ampliorem tumorem elatam conspicies. Sic & si membrum aliquod iuxta ignem calefeceris: aut vehementiorem frictionem adhibueris: vel resina perungens vel pice mediocriter calida, dein de vniuersam paulo post auferas: siue quodcunq; calidum medicamen parti cuiq; applicaueris: in hisce omnibus membrum in tumorem videbis attolli, quoniam caliditas naturâ apta est fluxiones attrahere, aut easdem recipere. Neque enim præsentis est loci ista discutere, cùm quod proposito expedit nostro, etiam sine hac contemplatione habeamus. Illud enim compertum habetur, ꝙ semper in corporibus plenis, aut in quibus inutilis materia redundat, magna portio ad eas defluit partes, quæ vehementius incaluerint: In ijs autem quæ superfluitatibus vacant, admodum pauca. Non parum vero & ad partes dolentes solet defluere. Sic igitur quispiam cui extremam partem digiti acus exigua pupugerit, statim indoluit, paulo post vero inflammaт atque in magnum tumorem pars omnis circunstans attollitur: in quibusdam vero sub alis bubones exurgunt, cùm rara ac spongiosa corpora, quæ Græci adenas appellant, ibidem aliquid fluxionis admittant: quibusdam

B vero & in medio brachio hoc fieri conspicitur, cùm in eodem loco effatu dignus aden fuerit constitutus. Quod autem dicitur, apertissime cognosces, cùm vlcusculum aliquod paruum expers doloris atque inflammationis propè vnguem extiterit. Si enim negligatur, neque coalescat atque ad cicatricem perducatur, adnata deinde carne quæ ab vngue comprimitur, primum quidem ibidem dolor excitatur, deinde in toto digito, non nunquam vero vel manus vel pes ad magnam inflammationem effertur: vsqueadeo ob dolorem fluctionibus partes laborant. Non tamen huiusce rei causam hoc in loco aperire est necessarium: alibi enim opportunius dicta est, nihilq; ipsa ad præsentem considerationem egemus. Videntur itaque manifeste fluxionum causæ ex ipsis partibus fluxione laborantibus originem trahentes duæ esse, quarum altera est in eisdem accensa caliditas, altera dolor excitatus. Quod autem vel minus vel plus, vel melius vel deterius influit, causa nō tm̄ in parte fluxionibus obnoxia consistit: sed, ꝙ melius sit aut deterius, ex partibus mittentibus pendet: ꝙ plus vel minus, tum ex ijs quæ mittunt, tum etiā ex ijs quæ recipiunt. Vehementiores siquidem calores atq; dolores attrahunt vehementius, minus autem debiliores. Sic & partes quæ superfluitatibus carent, parum quid trahentibus immittunt: quæ autem pleniores sunt, & materiæ inutilis copiam habent, tanto ingerunt amplius quanto plus à naturali modo recesserint. Hæ igitur

C sunt fluxionum differentiæ, quæ sine partium quæ fluxiones admittunt, imbecillitate consistunt.

Aliæ vero & propter harum imbecillitatem, & propter earum robur quæ superfluitates trāsmittunt. Omnes enim quæ sine ictu aut contusione partibus adueniunt inflammationes, ex superfluitatibus quæ à membris fortioribus ad debiliora confluxerint, generantur. Statim vero inflammationes huiusmodi febres accendunt, qn̄ videlicet ob magnitudinem vel vicinitatem, earū caliditas ad cor vsq; peruenerit. Putrescunt igitur in inflammationibus oībus congestæ superfluitates, ob eas quas ante commemorauimus causas. Non æque tn̄ oēs putrescunt, cùm ex eis non nullæ quidem sint ex pituitæ speciebus, non nullæ atræ bilis, aliæ amaræ. Cùm vero putrescunt, calor præter naturam inflammatione patientem occupat partem: simul autem ab eadem præter naturam caliditate corripiuntur quæcunque proximæ partes, atque hæ rursus vicinitatis ratione sibi continuas calefaciunt, illæq; rursus alias, donec tandem per successionem ad cor vsque aliquādo caliditas permeet. Quis nam vero sit in partibus inflammationem patiētibus affectus, in libro de inæquali intemperatura monstrauimus, atque in altero qui de tumoribus præter naturam inscribitur: In hoc vero ostendemus, necessarium esse sanguinem in eisdem contētum vna cum superfluitatibus influentibus plerunque putrescere. Quæ ab vna particula infertur ad aliā superfluitas, est adeo mul

D ta aliquando ac vitiosa, vt recipientis particulæ potentiæ afferat detrimentum: non nunquam vero adeo mitis & pauca, vt suscipienti corpori nullam inferat noxam. Si igitur ita potētiam lęserit, vt iam dissoluatur, neque iam conuincere possit ea quæ prius conuincebat, tunc iam sanguini necessarium est putrefieri, idq; duplici ex causa: quia videlicet humor quem proprius calor non cōuincit, nil habet reliquum nisi vt ad putredinem trāseat: & quia cum superfluitatibus putrescentibus vna putrefit. Quod si non adeo potentiam lædat, vt iam dissoluta penitus quiescat, semiuitiatus ac semiputridus omnino in tali statu redditur sanguis, ex vicinitate quidem putrescentiū superfluitatum ad putredinem raptus, tantum vero in sua natura perseuerans, quātum in eius à qua exornatur potentiæ ratione consistit. Vtcunq; vero se res habet, qui in prima putredine calor accenditur, est quidem acrior atque mordacior eo, qui secundum naturam. Tantum vero augetur, quantum & superfluitatum natura suppeditat: hæ siquidem ad eum qui ab ipsis calor accenditur, ferè similem quandam habent rationem, quam & ligna ad ignem. Ex ipsis .n. lignis, dum alterantur, generatur ignis: non tamen in infinitum vsque tempus hęc ad alterationem sufficiunt, sed est quidam transmutationis terminus, cùm eò vsque possint exuri, donec aliquid natiui liquoris habuerint: qui vbi consumptus ex toto fuerit, tunc ardere iam desinunt, ac quæ reliquiæ supersunt, cineres appellantur. Et quidem eodem modo putrescētium humorum caliditas permanet, donec

omnino fuerint assati. Parum autem reliquiarum terrestrium restare ex humoribus est verisimile, E
non quemadmodum ex lignis plurimum, quoniam in eorum substantia humidum & nō siccum præualet elementum: ita vt si aliquem ex exterioribus humoribus elixare volueris, veluti oleum vel vinum, minimum quid terrestre relinques, reliquum vero omne extenuatum in aerē ac vaporem resoluetur. Et quidem feruentibus ex putredine humoribus à caliditate extenuatis, eorūdem substantia, cum febres consistunt atq; declinăt, in ambientem aerem dissipatur, superfluitas autem vel exigua admodum remanet vel nulla: in crassioribus quidem humoribus pauca, in serosioribus autem nulla. Quod si nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit, neq; iterum superfluitates immittantur, ægritudo finit, neq; deinceps aut sequenti, aut tertia, aut quarta die, homo febricitabit. Quod si denuo eandem ob causam, ob quam primæ etiam missæ sunt, aliæ immittant superfluitates: aut si nec hæ quidem mittant, sola autem remaneat potentiæ imbecillitas: hominē secundo febricitare est necessarium. Subijciamus enim primum quidē validam esse particulæ potentiam: in tempore vero intermedio eisdem in partibus, quæ prius transmiserunt, aceruatas esse superfluitates & qualitate & quantitate pares ijs quas ab initio immiserunt: hoc vero in ijs accidet, in quibus eadem permanet immittentium partium dispositio, atq; eadem attracti ad eas alimēti qualitas quantitas'ue seruatur. Est enim, vt arbitror, necessarium, cum & æquale scilicet & simile ab eadem potentia alteretur, æquales etiam & similes fieri superfluitates: tempus quoq; in quo F
eadem aceruabunt, necessario erit æquale. Siquidem enutritæ partes, quousq; eandem seruauerint constitutionem, ab eodem nutrimento enutritæ, excrementa etiam tum quantitate æqualia, tū qualitate similia, atq; eodem temporis statuto termino cumulabunt: Eodem præterea circuitu ad eas expellendas, atque ad imbecilliores partes detrudendas, mouebuntur: siquidem vis excretoria tūc primum ad suum opus excitatur, quando aut superfluitatum multitudine aggrauat, aut ex qualitate stimulatur. De hisce vero omnibus plenissime dictum est in commentarijs de potentijs naturalibus: in quibus exercitatum esse oportet quicunq; ea quæ in hoc loco dicuntur, cum demonstratione cupit ediscere: cùm magna quoq; eidem ex ea contemplatione ad curandi methodum præmia proponant. Nam vt reliqua omnia silentio prætereeam, quæ à nobis in eodem tractatu dicent, de vno tantummodo quod magis in promptu est atq; à me sæpissime factum, habendo sermonē, eam quæ per circuitum accedit lippitudo, non paruum existimo fore incitamentum ijs, qui adituri sunt ad eam quam hoc loco docemus contemplationem addiscēdam. Nos enim contra q̄ illi qui se medicos oculares appellant, semper huiuscemodi affectus curauimus. Nam cum illi semper oculis negocium facesserent, nos aliquando purgatione, aliquando ‖ balneo, aliquādo meri potu, vt inquit Hippocrates, aliqñ missione sanguinis, non nunquā vero vtrisq;, vel clystere cūm sanguinis missione vsi sumus. Vnde non nunquā statim sanitas est subsecuta, non nunquā vero post prouidentiam capiti adhibitam. Nam quicunq; ita curati sunt, vel nullam amplius, vel vnam tantummodo accessionem passi sunt, eandemq; minorem q̄ prius. Sed de curandi quidem determinationibus notisq; non huius interest loci: Quod vero contingat vniuersum aliquando caput quod nihil passum sit, sed sanguine tantummodo vitiato atque inutili nutriatur, plures q̄ antea ac deteriores superfluitates colligere, adeo vt naturales effluxus atq; difflatus non sufficiant, quin necessariū sit naturam ad imbecilliores partes excrementa detrudere: aut si humores quidem sani fuerint, ipsum vero caput male se habeat: aut vtraq; incommoda conueniant: superfluitates quidē aceruari, ad aliquod vero membrum irrumpere, præsens sermo indicare proposuit. Donec etenim & qui defluit humor similis fuerit atq; eadem dispositio capitis, tādiu superfluitates & tempore æquali, et similes atq; æquales aceruabunt, similesq; oculorum fient exacerbationes. Eodem pariter modo, si non caput vniuersum, sed aliqua eius pars vel membrana vel cerebrū ita fuerit affecta, vt ex huiusmodi alimento talem ac tantam statuto tempore contrahat superfluitatem: ac deinde repellat, q̄ primum ab ea effatu dignam senserit læsionem: tunc per circuitum exacerbari contingit vel oculos, vel aures, vel membrum aliquod imbecillius, ad quod superfluitas detrudet. Sicuti igitur in H
oculis, & auribus, & pedibus, multisq; alijs huiusmodi partibus, quemadmodum ostensum est, per circuitum fieri exacerbatio manifeste deprehenditur: Quid mirum est in laterum, pulmonis, & cerebri inflammationibus, atque alijs omnibus, quæ oculis inspici nequeunt, eodem modo superfluitates defluere, eodemq; etiam febrem accendere? cùm tamen pars inflammata nullum præcipuum ex se gerat affectum, ex quo inflammatio oriatur, nisi quia partibus illis quæ superfluitates transmittunt, eo tempore sit imbecillior. Neque etiam illud mirandum, quod non ijsdem statutis temporibus omnes superfluitates aggregentur. Quia enim nec qui pro alimento sanguis defertur, vsquequaque similis existit: nec partium, quæ ex eodem alimento nutriuntur, eadem existit dispositio: aliud alij sufficit tempus ad tantam superfluitatem aceruandam, qua primùm quidem membri læditur natura: cogitur autem, tanquam alienum, à se detrudere id quod infestat. Sed neque "quod non æqua sit accessionum longitudo, oportet admirari. Nam, si non eadem neque species neque multitudo superfluitatum, neque etiam omnibus æqualiter accendi aut dissolui conuenit: Quæ siquidem plura sunt ac frigidiora tenacioraq; & crassa, longiores faciunt accessiones: quæ autem pauciora ac calidiora & subtiliora, breuiores: cùm ad hæc etiam non parum

6ª. Aph. 31. Ex. ord. 49. e

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 1. 416. a

& totius

A & totius corporis fabrica, & potentiæ robur illo tempore conferat. Nam, si quod corpus rarius extiterit, breuiores sui ratione reddit accessiones: quod autem spissius, longiores: Et potentiæ quidem robur, minus diuturnos: imbecillitas autem, in longius tempus producit: nã quo potẽtia vegetior extiterit, eo promptius omne alienum à se ipsa repellit. Corporis autem raritas, quod per ipsum defertur, non retinet: quare necessarium est, vt qui ita fuerint affecti, si modo in cæteris paritas adsit, cito à superfluitatibus exonerent. Eadem ratione qui contrariũ corporis habitum sortiti sunt, ijs multo tardius superfluitates excerni est necessarium, cùm & potentia imbecilliter easdem superfluitates pellat: ac propter meatuum angustiam, quæcunque feruntur, retineantur. Cùm vero "hæc omnia simul conuenerint, aut longissima, aut breuissima fiet accessio: lõgissima quidem, ob materiæ inutilis multitudinem, crassitudinem, atque lentorem, potẽtię imbecillitatem, ac meatuum angustiam: breuissima autem, propter materiæ inutilis subtilitatem, paucitatem, & potẽtiæ vigorem, ac meatuum laxitatem. Eadem ratione, neque cur non nullæ quidem accessiones infebricitatione terminentur, aliquæ vero non, est difficile inuentu. Quando etenim prioris accessionis tempus adeo breue fuerit, vt antequam secunda superueniat, iam prima quieuerit, omne id tẽporis spatium, quod secundæ principium & primæ finem interiacet, sine febre est: Si vero secun-

A.l.4. f.1.t.1.c. 1.416.g

B da inuadere anticipauerit priusquam omnino prima soluatur, nullũ interuenit medium. Hoc igit, vt diximus, fit, cùm ea potentia, quæ est in membro superfluitates admittente, sibi ipsi similis manserit: hoc est cùm sanguinem in ipso contentum, quemadmodum antea, conuincit. Quòd si aliquando imbecillior reddatur, hoc quoque illi causam afferet, vt non modo materia inutilis, sed ipse præterea sanguis corrumpatur atque putrescat, ac febris accendatur: atque hinc aliud orieṫ principium earum, quæ per circuitum fiunt accessionum. Si igitur antea dicta caliditas perseueret, duplex febrium se inuicem complectentium species cõsistet. Quòd si illa cessauerit, membri vero fluxionem recipientis dispositio remanserit, quæcunque de parte mittente prius exposuimus, eadem de hac quoque intelligantur: nã & ipsa aliquas in se superfluitates generabit, idq; duplici ratione, quemadmodum & illa, & quia vitiatum continet sanguinem, & qm̃ potentia est imbecillis. Eodẽ modo si ex aliqua quauis causa membri vis adeo debilitetur, vt is qui adiacet sanguis, illi potius onus sit quàm alimentum, illud eueniet vt corrumpatur: aut si calidior sit, facile putrefiat. Quòd si subfrigidus fuerit, & pituitæ naturam gerens, non subito, sed per tempus ad eandem veniet dispositionem. Et quidem cùm eas quæ in ipsa genitæ fuerint superfluitates, coquere nequierit quæcunque particula, aut ad aliam à se ipsa detrudere, tale sibi ipsi febricitandi principium constituet, qua-

C le ea quæ transmittit, alteri affert. Quòd vero aliò superfluitates detrudere nequeat, prima quidem causa in mittentis ac recipientis partis potentia cõsistit: altera vero in meatuum obstructionibus, quæ ex lentis ac crassis & multis humoribus fieri consueuerunt. Nihil igitur mirum, si absque eo quòd alterum alteri mittat superfluitates, quemadmodum oculis caput; ex ijs quæ in ipso membro remanserunt, ad eandem peruenit, ad quam id quod recipit materiam, extraneam dispositionem. Quæcunq; enim naturales meatus obstruxerint, hæc per tempus necessarium est putrefieri, ac superfluitatum multitudinem aceruandi causam afferre ei parti, quam euacuari ac pro consuetudine difflari vetuerint. Vnà igitur cum illis putrescunt & alia quæ postremo colligũtur, statimq; simul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. Sed & retro ostendimus, vbicunque accendit atque augetur caliditas, istuc ab alijs partibus sanguinem solere confluere: quo vero tempore confluit, illas quidem refrigerari priuatas sanguine est necessarium, quod vero patiṫ membrum grauari ac distendi: ac sanguinem ipsum confluentem alterari, hoc quoq; duplici ex cã, & quia alijs quæ iam putrescunt superfluitatibus permiscetur, & quoniam intrusum difflari non potest: quo fit vt instar lignorum humidorum quæ paucã super flammã; vniuersim proijciuntur, succendaṫ: Atq; hoc tempus accessionis Principium nuncupatur. Cùm vero iam caliditas materiã conuicerit; tũc

D huiusmodi tempus & Augmentum & Ascensus vocatur: in hoc vero vsqueadeo calor augeṫ, vt non modo locum exurat, qui est quodammodo putredinis focus, sed etiam cõtinuatim per totum corpus dispergatur. Ac, cum iam ad summum feruoris deuenerint humores accensi, id accessionis tempus, Consistentia appellatur: tunc vero vniuersum laborantis corpus igneum videtur, extensa per totum animalis corpus æqualiter caliditate. Hinc vero si humores fuerint tenuiores, potentia robusta, corpus rarum, maxima humorum putrescentium pars in sudorem resoluta euacuatur: si vero hi crassi fuerint, vis aũt expulsoria imbecillis, & viæ angustæ sint, nihil quidem defluit sensui manifestum, sed id solum quod ita est extenuatum, vt in subtilioris vaporis naturam transierit: tunc huiusmodi tempus Declinatio appellatur, quidam feruentium humorum difflatus existens. Sed cum in parte remaneat affectus, necessarium est in ipsa superfluitatem aliam generari, cùm id quod denuo ad ipsam alimentum attrahitur, non totum exquisite conuincatur: quæ rursus, vt antea dictum est, à putridis superfluitatibus in parte relictis, ac proprio ex vitio, putredinis principiũ accipit: ac, cum satis caluerit, rursus ad ipsam influit quemadmodum antea ex alijs animalis partibus sanguis: Atq; eodem rursus modo principium, ascensus, cõsistentia, declinatio alterius fit accessionis: neq; hoc per circuitum desinit fieri, donec in prima particula superfluitates generãte ser-

uatur affectus. Est vero duplex huiusce modi affectus, alter quidem imbecillitas partis, ex qua fiũt E superfluitates: alter vero qui ex eisdem quotidie genitis aceruatur. Neque enim existimes in exterioribus istis vasis, in quibus elixatum obsonium nidorosum factum est, quandam relinqui dispositionem, nullam aũt in partibus in quibus humores putruerunt. Adhuc vero magis eam dispositionem impossibile est solui, quando vniuersum corpus multis vel vitiatis humoribus fuerit oppletum: ac multo etiã amplius, si his adiungatᷣ omnium, per quos membri superfluitates excernuntur, meatuum adstrictio. Sicuti igitur sanitas subsequeretᷣ, si & meatus essent aperti, ita vt in membro liberi transitus fierent, & potentia vegetior redderetur, emendareturq; affectus, atque vniuersum corpus neque multis neq; vitiosis humoribus grauaretur: donec vero hæc perdurauerint, circuitum quoque accessionum seruari est necessarium: Ita sane in mulieribus quoque accidit, nam & in his donec æquales ac similes menstruorum causæ fuerint, idem quoque eorum seruatᷣ circuitus. De his vero vberius à nobis est scriptum in libro De rheumaticis dispositionibus: neq; nunc in eis probandis quę antea fuerunt demonstrata, tempus terere est necessarium: sed neq; capita earum rerum quæ huic loco conducunt, sunt prætereunda. Sunt aũt hæc cognitu vtilia, ꝙ Non nullæ quidem partes ad alias fluxiones transmittunt, quemadmodum caput ad oculos: Non nullæ autem ab eisdem in seipsis genitis superfluitatibus principium febricitandi trahunt: Quodq; his om F nibus superfluitatum putredo communis existit. Singulis autem proprium inest, huic quidẽ obstructio ac compactio vasorum ob humores viscidos vel crassos vel multos: alij vero meatuũ constrictio, sensibilium scilicet vel insensibilium: alij autem omnia in toto ipsius corpore loca inania esse oppleta, ac præterea eam adesse multitudinem, quæ ad potentiam dicitur, quemadmodum in libro De multitudine ostendimus. Earum igitur febrium quæ per circuitum aliquem accessiones faciunt, nescio si qua est nobis causa prætermissa. Earum "autem quæ ordine carent, non nullę ex transmutatione humoris: non nullæ ob victus errorem, ad talem dispositionem deueniunt. Maxime igitur transmutatur atque in alteram naturam transit sanguis, cùm putrescit: nam vt ẽt antea exposuimus, pars vna sanguinis fit flaua bilis, alia nigra. Quantum vero in ægrotantium corpore humores mutantur, tantum etiam accessionum circuitus: quare nihil ẽt mirandum est, si in huiusce modi mutationibus ordo accessionum euariet. Illa quoq; non parum est varietatis causa, quòd qui putrescere incipit humor in aliquo mẽbro, alter existit: alter vero ex alijs defluit partibus, qui vel in ipsis solis continebatur, aut in vniuerso corpore animalis redundabat. Sic & quæcunq; circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, nihilo minus hæc circuituum ordinem euertũt. Quemadmodum enim ipsis quoq; sanis victus deprauatus ægrotandi affert occasionem, eodem, G vt arbitror, modo vel etiam magis, in laborantibus ex erroribus admissis fiunt accessiones. Non solum igitur cùm iam ægrotant, sed eo etiam tempore quo ex morbo referuntur, quacunq; ex causa promptissime offenduntur. Quodcunque igitur offensionis genus effatu dignum interuenerit, vel circuitus anticipare, vel alios diuersæ naturæ à prioribus oriri, est necessarium: à quibus accessionum ordo peruertitur. Sæpius vero ob circuituum complicationem quæ à medicis ignoratur, videntur absque ordine accessiones in ægrotantibus fieri. Sed non ita re vera res se habet, quẽadmodum videtur, sed tunc vere ordo euariatur, quando qui febrem faciunt humores, in alteram naturam transierint, aut in victu errare contigerit. Reliquum est id febrium genus, quę synochę vocantur, quarum vniuersum tempus vna accessio est: quæ vel semper in eodem vigore persistit, vel minuitur, vel augetur, donec iudicetur. Hæ vero ex tali causa ortum habent, qualem omnium febrium Praxagoras supposuit, humorum videlicet in caua vena putrefactionem. Quanquam absolutior ac verior sermo hunc in modum diceretur: Quæcunque per circuitus aliquos ægritudinum accessiones fiunt, ex membrorum dispositionibus ortum habent, quę scilicet mẽbra vel mittunt, vel suscipiunt, vel generant, vel attrahunt superfluitates, eo quo nuper diximus modo.

A.l. 4. f. 1. t. 2. c. 1. 416. f

Sed quæ "circuitum non habent, in his nulla est corporis pars quæ præcipue sit offensa: sed, qui in venis & arterijs omnibus continentur humores, atque hi præsertim qui in maximis atque plurimo calore abundantibus sunt, aut ob aliam quãuis causam quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes, febrem vnam accendunt synocham appellatam, quæ à principio vsque ad finem nullam habet intermissionem; ac tandiu perseuerat hominemq; deurit, donec qui ei causam afferunt humores, aut ex toto absumantur, aut coquantur, aut vtrunque patiantur. H

A.l. 4. f. 1. t. 2. c. 1. 416. c

Galeni

GAL. DE INAEQVALI INTEMPERIE LIBER

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Omnes Modos docet quibus Inæqualis Intemperies & in Vniuerso corpore & in Aliqua animalis particula oritur.

Quot Modis Inæqualem Intemperiem fieri contingat. CAP. 1.

INæqualis intemperies aliâs in toto animalis corpore fit, veluti in ea hydropis specie, quam Græci ἀνασάρκα vocant: & febribus ijs, quas ijdem hepialas appellant: fereq; reliquis omnibus, exceptis quas hecticas nominãt. Incidit autem & in vna qualibet parte, cùm ea vel œdemate, vel phlegmone, gangrena, erysipelate, cancro'ue est affecta: huc pertinet & qui elephas dicit, & phagedæna, & herpes. Verùm hæc oĩa cũ fluxione consistunt. C Absq; aũt materiæ affluxu † solis partiũ qualitatibus alterandis, inæquales intemperies fiunt, vtiq; refrigeratis ijs, aut deustis, aut immodice exercitatis, aut feriatis, aut aliquid id genus passis. Iã ex ijs quæ foris corpori occurrunt, † inæqualis intemperies gignitur, dum id vel frigesit, vel calesit, vel siccat, vel humectum redditur. Quippe hę simplices intemperies sunt, veluti in ijs, quæ de temperamentis scripsimus, est monstratum: compositæ ex ijs aliæ quatuor sunt, cùm corpus vel calesit simul & siccatur, vel calesit simul & humectatur, vel refrigerat simul & siccescit, vel refrigerat pariter & madescit. Quòd aũt eiusmodi intemperies ab æqualibus eo distent, quòd in omnibus intemperãter affecti corporis partibus æqualiter nõ insint, id clare liquet. Ergo quis sit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in proposito libello statutum est exequi. Admonendi autem sumus, quo clarior nobis omnis disputatio sit, de omnibus corporis particulis, principio à maximis sumpto, quæ scilicet ne vulgo quidem sunt ignotæ: siquidem manus, & pedes, & ventrem, & thoracem, & caput, nemo est qui ignoret.

† dũ solis qualitatibus alterantur particulæ.

† inæquales ĩtẽperies plures gignuntur.

Particularum Corporis Diuisio, & Libri Propositum. CAP. 2.

D DIuidamus autem earum rursus vnamquanq; in proximas sui, quæ προσεχῆ græce dicuntur, particulas. Verbi gratia, crus in femur, tibiam, & pedem: Item manum, in brachium, cubitũ, & summam manum. Iam summæ manus ipsius propriæ particulæ sunt carpus, metacarpiũ, & digiti. Digitorum vero particulæ sunt, ossa, cartilago, ligamentum, arteria, vena, membrana, caro, tẽdo, vnguis, cutis, adeps. Has autem diuisisse in aliam speciem non est, sed sunt similares ac primæ, exceptis tamen arterijs & venis: Hæ nanq; ex fibris & membranis sunt conditæ, veluti in tractandæ dissectionis ratione est traditum. Quin etiam complura esse spatia inter ipsas primas & similares particulas, atque ijs etiam plura maioraq; inter ipsas instrumentales & compositas, aliqua vero & in vna qualibet similari particula veluti osse cuteq;, hæc quoq; omnia in ijs, quæ de administrandis dissectionibus scripsimus, sunt prodita. Ac quæ mollia quidem sunt corpora, ea qm̃ sibi inuicem incumbunt, interposita spatia latere conspectum faciunt: Quę dura siccaq; sunt, in ijs cernere spatia licet, sicuti ossium cauernulas. Continent hæ naturaliter multum in sese humoris, huiusq; crassi & albi, in id comparati vt ossa nutriat. Quę in cute foramina sunt, ea qua ratione fiant, in ijs quæ de temperamentis præcepimus, est dictum. Atque hæc monuisse necessarium erat claritatis causa eorum, quæ à nobis deinceps sunt dicenda. De inæquali vero intemperie nunc agẽdũ, tum quæ nam eius natura sit, tum quot eius generandæ modi. Ergo ꝙ in omnibus particulis corporis quod ita est affectum, vnica temperies non sit, prius est dictum, verum id commune omnis

intemperamenti inęqualis est. Differentię eius, ipsam corporum affectorum sequuntur naturam, E
cum aliter simplex caro, aliter vniuersus musculus, † impari temperamento sit affectus.

† *in inæquale peruenit tēperamentum.*

Quo pacto Inflammatio in Aliqua Particula oriatur & finiatur. CAP. 3.

QVippe calida fluxio, vbi in musculum procubuit, primùm maiores arterię venæq; opplentur ac distenduntur, ab ijs minores: atque ita res procedit, donec ad minimas sit peruētum. In ijs vbi valenter impacta fluxio est, nec amplius contineri pōt, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas colatum foras trāsmittit: tum vero spatia ipsa vacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omniq; ex parte incalescunt, ac perfundūtur. Ea sunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa: anteq; hæc arteriæ & venæ, quæ scilicet & primæ & præter cætera vario dolore afficiunt. Quippe interius à fluxione tum excalfiunt, tum distendūtur, ac diuellunt: exterius non modo excalfiunt, sed etiam premuntur, ac degrauant. Reliquæ particulæ aliæ incalescendo solum vel comprimendo, aliæ vtroq; genere laborant, appellaturq; morbus ipse Phlegmone: Est aūt īæqualis intemperies musculi: Feruet enim iā qui in eo est sanguis: is secum excalfacit primum quidem ac maxime arteriarum & venarū tunicas, mox vero oīa quæ extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Ita duorum alterum necesse est sequi, vt si fluxio vicerit, corruptio sequatur victorum corporum: sin fluxio sit victa, vt musculus ad naturalem statū redeat. F Esto igitur prius victa fluxio (rectius enim à melioribus incipitur) duplex hîc incidit curationis genus, q vel digeretur quicquid humoris in particulam procubuit, vel concoquetur: verū digestio optanda maxime curatio est. Concoctionem hæc duo necessario sequuntur, puris generatio, & eius in aliquod spatium abscessio. Abscedit aliquando in capacitatū, quæ propinquæ sunt, tum maximam tum minime momentaneam, quod sanè abscessionis genus optimum est: Aliàs in non momentaneam quidem, non tamen maximam: Interim in maximā, non tamen non momentaneam. Ac quæ in ventriculum incidunt abscessionum, optima est quæ in sinum eius internum abijt, in quem etiam plerunq; se aperiunt: mala vero, quæ sub peritonæum. Pari modo in ijs quæ circa cerebrum existunt, bona est, quæ in priores eius vētriculos abscedit: mala, quæ sub inuolucra eius, item, quæ in posticum eius ventrem se recipit. Qui vero circa costas abscessus colligunt, hi in capacitates erumpunt thoracis: Ac musculorum quidem abscessus, sub cutem: viscerum vero vel in arterias & venas quas in se continent, vel in membranam qua operiūtur, quæ ipsis pro cute est. At si victæ à fluxione particulæ fuerint, in tantam deueniēt intemperiem, vt inde tum earū pereat actio, tum ipsę spatio corrumpant. Porrò desinent tum primum dolere, cùm mutatrici qualitati fuerint adsimilatæ: non enim cum mutata particularum temperies iam est, siue (vt sic loquar) in G ipso mutatum esse, dolent, sed dum mutantur, siue in ipsa mutatione: quemadmodum mirus dixit Hippocrates, ‖ Dum alterascit ac corrumpit natura, dolores fiunt. Alteratur autem ac corrumpitur cuiusq; natura, cum vel calefit, vel frigefit, vel siccatur, vel humefit, vel eius vnitas dissoluitur: in ijs quidem intemperamentis, quæ inæqualia sunt, ex calefaciendo vel ex frigefaciendo potissimum, quippe cum efficacissimæ qualitates hæ sint: secundo loco è siccando vel humectando: ex esuriendo vero vel sitiendo, deficiente hîc humida, illic sicca substantia: ex vulnerando, & erodendo, & tendendo, & premendo, & conuellendo, vnitate ipsa soluenda.

‖ In lib. de Locis in homine.

De Ortu Inæqualis Intemperiei in Vniuerso corpore animalis. CAP. 4.

ERgo si calor sanguinis in particula, quæ phlegmone laborat, mitis est, tum qui in toto animalis est corpore mediocriter attemperatus, non facilè vnà cum afflicta particula calefit: Sin vel ille feruet vehemētius, vel qui per totum spargitur animal, biliosus est, ilico totus ad calorē vertit: Multo vero magis sicubi ambo concurrunt, vt & qui in phlegmone habet, admodum calidus sit, & qui in toto est animante, biliosus. Porrò calefit primùm qui in arterijs est sanguis, q scilicet is tum natura calidior, tum vero magis spirituosus sit: post hunc vero ēt qui in venis est. Quòd si propinqua visceri, cui plurimus sit sanguis, obsessa phlegmone particula fuerit, iam celerius cum hoc H vniuersus qui ī animali est sanguis, calore afficit. Vnoq; verbo, quicquid ex facili alterabile est, aut calidum natura, id à quouis calefaciente primum excalfit. Nō secus & ab eo quod frigefacit, quicquid facile alteratu est, vel natura frigidum, id primū refrigerat. Ac promptus quidē ad alterandū spiritus est, vtpote ex tenuissimis constans partibus. Calidissima natura est flaua bilis, at frigidissima pituita est. Reliquorum humorum sanguis, post flauam bilem maxime est calidus, sicut nigra bilis post pituitā est frigida. Quin etiam alterat flaua bilis leui momento, ex quouis in eam agēte: nigra ægre alterascit. In summa quicquid tenuium est partiū, id prompte alterat: contra cui crassę sunt partes, ægre. Ita necesse est, multifariæ phlegmonis alterationes incidant, propterea q multifariā affecta sunt corpora. Principio nanq; succus qui phlegmonem excitat, magis minus'ue calidus est: Deinde succi putrefactio, pro ipsius natura respondet: Nō minimū certe, prout is magis minus'ue est impactus: quippe quę perspiratu carent, celerius putrescunt, veluti & in externis accidit omnibus: Cæterū cùm calida tēperie sunt & humida, tum vtiq; potissimum. Iam ipsa phlegmone laborans particula, vel propè, vel longè sita est à multi sanguinis visceribus: totusq; sanguis vel biliosus est, vel melancholicus, vel pituitosus, vel spirituosus, atq; hæc oīa magis minusq;. Quare necesse est multiformes fieri alterationes, siue alterum alteri sit collatum, siue idem sibi.

A *Vſqequo Inæqualis Intemperies, in Febribus intelligatur.* CAP. 5.

FIunt hæ oẽs inæquales corporis intẽperies, maxime quidẽ inflãmato eo qui in phlegmone eſt ſanguine, deinde eo qui in viſceribus habeť & corde: atq; huius maxime eo qui ĩ ſiniſtro eius ſinu eſt: In quẽ (ſicut in opere de vſurpandis manu diſſectionibus eſt dictũ) ſi viuo ẽt animante, nec adhuc febre tentato, dimittere digitũ velis, vehementiſſimũ deprehẽdes calorem. Quo magis veriſimile eſt, vbi totũ corpus p̃ter naturã incaleſcit, hunc maxime ſinum ad ſummũ peruenire caloris, quippe cũ tenuiſſimũ maximeq; ſpirituoſum ſanguinẽ habeat, ac moueať perpetuo. Cęterũ in febribus id genus omnibus, caleſit quidẽ ſanguis aliq̃n vniuerſus, quicunq; calorẽ illũ pręter naturã, qui ex humoris putreſcentia eſt obortus, concepit: non tñ aut arteriarũ venarum'ue tunicæ, aut aliud vllũ circũiacentiũ corporum prorſus iam tẽperamentum ſuũ mutauit, ſed adhuc mutať atq; alterať incaleſcens, ſiue vt ſic loquar, caleſiens. Quod ſi longiore tempore hoc patiť, etiam vincet aliq̃n: prorſusq; mutabiť ita, vt non amplius caleſiat, ſed iam ſit pręter naturã calefactũ. Porro terminus mutationis eſt, cuiuſque particulæ functionis læſio: Ad quem vſq; terminum vniuerſa alterationis latitudo, via eſt in id quod præter naturam eſt, veluti miſtum cõeq; ac mediũ quiddam ex contrarijs vtriſq; compoſitũ, ipſo naturali prorſus affectu & eo qui iam plane eſt præter naturam.
B Ergo toto hoc tempore corpus incaleſcens, pro modo alterationis ẽt ad portionẽ ſentit dolorem. Cum vero oẽs corporis ſolidæ particulę excalfactę ad abſolutionẽ iam ſunt, eiuſmodi febrem hecticã Græci vocant, ceu non amplius iam in humoribus & ſpiritu ſolũ, ſed & in corporibus ijs, q̃ habitus rõem habent, cõprehenſam. Hęc doloris eſt expers, putantq; qui ea febricitant, oĩno ſe febre carere: neq; enim "ſentiunt eius calorẽ, oĩbus. ſ. eorũ partibus æque percalfactis. Sed & conuenit de his inter naturales ſcientiæ profeſſores in ijs, quę de ſenſibus produnt: Neq;.n. citra alterationẽ eſt ſenſus: neq; in ijs quæ iã ad perfectionẽ ſunt alterata, dolor. Itaq; ẽt hecticæ febres oẽs, tũ ſine dolore ſunt, tũ nec ſenſu ab ijs qui ipſis laborãt, perceptæ: nõ.n. ex eorũ particulis hæc agit hæc patiť, cum oẽs inter ſe iam ſimiles ſint redditæ, ac vnicam habeant conſentientem temperiem.

A.l.4. fi. c.3. fo. 3.432.b

Non Quamlibet Alterationem ad Inæqualem Intemperiem producendam ſufficere. CAP. 6.

QVod ſi alia earum calidior eſt alia frigidior, at certe eatenus eſt frigidior, vt vicinam nihil offendat: alioqui, ſic. ſ. partes quæ pro naturæ modo ſe habent, mutuo ſe offenderẽt, vtpote quæ ſic quidẽ tẽperamentis diſſideant: caro nanq; calida particula eſt, os frigidum. Cæterum tã harũ partiũ q̃ reliquarum oĩum indolens inæqualitas eſt, modi exceſſus merito. Sic nãq; neq; aer qui nos ambit, prius offendit, q̃ ad immodicum calorem frigus'ue eſt immutatus: cuius
C alioqui quæ in medio ſunt differentias, tametſi numeroſas ac manifeſtũ exceſſum inter ſe habẽtes, citra noxam ſentimus. †Ex his ergo fortaſſe nec illud durius dici videať, quod Hippocrates alicubi ait, ‖Omnem morbum vlcus eſſe: quippe vlcus vnitatis eſt diuiſio. Immodicus vero calor ac frigus proxime accedunt, vt vnitatẽ ſoluant: plurimus quidẽ calor, dũ ſegregat ac incidit ſubſtantiæ continuitatem: ſummum vero frigus, tum ſtipando, tum introrſus pariter trudendo, quædam exprimit, quædã quaſſat. Atque hunc quiſpiam immodici caloris ac frigoris terminũ ſtatuẽs, fortaſſe non incommode ſentiat. Seu vero is, ſeu alius immodici exceſſus terminus eſt, certe conſiſtere omnẽ immoderatũ exceſſum in habitudine ad aliquid, iam liquet. Non.n. pari rõne a calidis frigidiſq; afficiť oẽ corpus: indeq; fit, vt aliqua animaliũ conuenientes inter ſe ſuccos hẽant: aliqua nõ ſolum non conuenientes, ſed ẽt qui ſe mutuo corrũpant: veluti homo atq; vipera, quorũ vtriuſq; ſaliua alteri eſt pernicies. Ita vtiq; & ſcorpium necaueris, ſi ieiunus illi inſpueris. At non homo hominem morſu interimit, nec vipera viperam, nec aſpis aſpidem: Siquidem quod ſimile eſt, id congruum amicumq; eſt: quod contrariũ eſt, inimicũ ac noxiũ: Augetur.n. quidq; ac nutriť a ſimilibus: perimitur ac corrumpiť a contrarijs. Itaque ẽt ſanitatis tutela, per ſimilia perficiť: morborum ſublatio, per contraria. Verum de his alius eſt ſermo. Hecticam "vero febrem quę iam habitũ cor-
D poris occupauit, minime ſentit qui ea laborat: Reliquarũ febriũ nulla eſt quæ non a laborãte ſentiať: ſed aliæ magis, aliæ minus ægrotanti ſunt graues. Sunt ex ijs & quæ rigorẽ ingerant: fit.n. id quoque ſymptoma, veluti alia multa, ab inæquali intẽperie. Rõnem tñ generandi eius in propoſito libro tradere non eſt, priuſq; de naturalibus facultatibus demonſtratũ fuerit, quot hæ qualeſq; ſint, tum quid agere quæq; ſit nata. Verũ in libris de ſymptomatum cauſis, de omnibus agetur.

† *Clarius. vt de ex his periclitatur et oratio illa habere æquitatem (ut alicubi et Hippocrates ait) q̃ dicit, oẽm et c.*

In libro de Fracturis cõ.3.t 34.

A.ibidem.

De Reliquis Cauſis Intemperiei Inæqualis, Quæ fit in corpore Vniuerſo. CAP. 7.

SEd reuertor ad inæqualis intemperamẽti differentias: nã quẽadmodũ ex phlegmone febris naſcatur, tum q; phlegmone omnis ac febris oĩs præter hecticas, ex morbis ſint, quibus inęqualis ſit intẽperies, dictũ iam eſt. Porro accendi febrẽ & citra phlegmonẽ ex ſolis humoribus putreſcẽtibus licet. Neq;.n. ea ſolũ q̃ inculcata ſunt & perſpiratu prohibita, putreſcũt, verũ celerrime ea maximeq;: cæterũ putreſcunt & alia multa, q̃ putredini ſunt opportuna. Diceť vero de horũ opportunitate alio loco. Iam alio quoq; genere inæqualis oriri intẽperies in toto corpore põt, modo fuliginoſo vapore detento: modo exercitationibus & pluſculis laboribus calore adaucto: modo ab ira cũ ſanguis imoderatius feruet: mõ cũ ex deuſtione quauis externa incaleſcit. Porro q; ẽt in his oĩbus febribus, non ſecus quam in ijs q̃ ex phlegmonis fiant, ſupra eſt dictũ, tũ pro viribus effectricis cauſæ, tũ pro corpis ipſius affectu, alij magis febricitẽt, alij minus, alij haudquaq̃, apertũ eſſe ar-

bitror: Æque vero & ꝙ intemperies ipsa non nunquã spirituosam tantum inuadit substantiam, non nunquam ipsos etiam succos, clarum id quoque reor: Sed nec minus illud, ꝙ omnibus huius modi febribus, si traxerint, hectica superueniet. Iamq; sermo noster propemodum ostendit, inæqualem hanc intemperiem aliquando ex calida frigida'ue substantia, quæ in particulã aliquam in fluat, accidere, veluti in ijs fiebat, quos phlegmone infestat: sæpe non ita, sed ipsa corporis temperie in qualitate mutata. Tum ꝙ alterantium eam, quædam ortum habẽt ab ipso corpore, quædam extrinsecus: vtiq; cùm ex putredine tantum aliqua vel phlegmone excitatur febris, ab ipso corpore: cùm ab vstione vel exercitatione, extrinsecus. Dicetur autem & de his fusius in morborũ causis. Tanquam autem ex deustione accenditur febris, alterato videlicet corporis temperamẽto: itidem non nulli sæpe ex frigore refrigerati toto corpore vehementer sunt, aliqui vero etiam perierunt. Iam ꝙ hi omnes etiam doleant, ne id quidem latet. E

De Intemperie Inæquali, In qua Calor & Frigius simul sentiuntur. CAP. 8.

PORro dolent & qui ex rigore ingenti vehementer perfrigerati, celeriter sese excalfacere properarunt: multiq; eorum cum subito ac simul manus igni admouerunt, ingentem circa vnguium radicem sentiunt dolorem. Et quisquam, cum tam luculenter videat intemperiem inæqualem doloris esse causam, etiam de internis doloribus dubitet aut mireĩ, quo pacto citra phlegmonẽ F subinde vel laxiore intestino quod colon Græci vocant, vel dentibus, vel alia quauis particula homines doleant? Nam neque talium vllum mirabile est; nec quemadmodum simul rigeant & febricitent ęgrotantium aliqui. Quippe, "si pituitosus succus qui frigidus est, quemq; Praxagoras vitreum appellat, & amara bilis quæ calida est, simul abundent ac per sensibilia membra moueãtur, nihil miri est vtrunq; à cubante pari modo sentiri. Neque enim si hominem sub Sole feruido statuas, & aquam illi frigidam infundas, fieri potest, vt non simul & à Sole calorem, & ab aqua frigus sentiat. Verum hoc casu ambo extrinsecus sunt, nec paruis portionibus incidũt: in febribus vero, quas hepialas vocãt, tum ab interno, tum exiguis portionibus: eoq; vniuersum corpus ambo sentire videtur. Cùm enim tenuissimis portiunculis aspersum per corpus tum calidum sit tum frigidum, nullam sensilem alterius portiunculam ita paruam desumas, in qua non alterum sit comprehensum. In ipsa tamen accessionis inuasione, aliqui febricitantium tum rigent, tum vero febricitant: tum ambo sentiunt, frigus* immodicum, & calorem vnà, verum non eodem loco: quippe cũ possint quæ excalfactæ sunt partes, manifeste à refrigeratis discernere, nam intus & in ipsis visceribus calorem sentiunt, in externis partibus vniuersis frigus. Tales perpetuo febres sunt, & quæ græce lipyriæ vocantur: preterea quoddam ardentium febrium perniciosum genus. Quod igitur G in his, maioribus portionibus accidit, hoc in hepialis contingit minutis: Inæqualis nanq; est & harum febrium intemperies, sed nec minus reliquarum omnium, exceptis tamen hecticis. Quin etiã ijs qui rigent, nec tamen febricitant, inæquale temperamentum est: Rarum tamen est id symptoma: cæterum incidit tum mulieribus, tum quibusdam aliqñ viris. Debet autem omnino deses pręcessisse vita: aut certe ciborum copiam lõgiore spatio homo sumpsisse, ex quibus tardus, frigidus, crudus, & pituitosus nascatur succus, qualem. s. Praxagoras vitreum existimat. Porro antiquitus nemo (vt videtur) ita est affectus, vt qui nec adeo ociosi, nec in victus saturitate viuerent: Indeq; factum est, vt scripserint antiqui medici ‖ Rigori febrem necessario superuenire. Veruntamẽ tum nos ipsi, tum alij iuniorum medicorum non pauci, sæpenumero vidimus rigorem, quem nulla secuta sit febris. Porro componitur ex hac intemperie, & ea quæ febricitantium est, hepialus: appello ita febrem illam, cui ambo semper accidunt: At in qua rigor quidem præcedit, febris vero sequitur, veluti in tertianis & quartanis, hanc hepialum non voco. Ita ex duplici inæquali intẽperie hepialus componitur, et iam aliæ febres, præter hecticas, ferè omnes.

A.l.4.f.1.t.2.6. 6.418.a.

*Al. sitiunt.

Lib. 1. de Morbis.

De Intemperie Inæquali Particularum, quæ Tumore aliquo præter naturam correptæ sunt. CAP. 9. H

SImili genere qui particulæ alicuius cum tumore morbi sunt, hi quoq; oẽs perinde ac phlegmone, cum intemperamento inæquali consistunt, Cancer, Erysipelas, Carbũculus, Herpes, Oedema, Phagedæna, Gangræna: quippe cõe his omnibus est, vt ex fluxione humorum sint orta. Dissident in eo, ꝙ alij ex pituitoso, alij ex bilioso, vel melancholico succo: alij ex sanguine vel calido, & tenui & bulliente, vel frigido & crasso, vel alio quopiam genere affecto, fiant: declarabitur enim alio loco de horum membratim differentia diligenter. Quod ad propositam disceptationem pertinet, hoc tantum dixisse abunde est, ꝙ qualiscunq; est fluxio, eadem ratione quenque prædictorum affectuum creat, qua prius ex calida & sanguinea phlegmonem gigni monstrauimus. Sed nõ minus etiam similarium ac simplicium primorumq; in ijs corporum singula, sic à fluxione affecta, ad inæqualem intemperiem deuenient: cæterum extrinsecus pro rheumatis ratione calfacta, refrigerata, siccata, vel humectata: ad profundum vsque non dum similiter affecta. Quòd si tota per tota mutata alterataq; sint, fiunt quidem ilico à dolore libera: in difficiliori tamen sic constituta sunt statu. Hæc prænouisse ijs, qui opus de medicamentis sunt percepturi, & post id medendi methodũ, abunde mihi satis videtur.

GALENI DE MARCORE
LIBER
Augustino Gadaldino Mutinensi medico interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Quot Genera Marcorum, Qui curari nequeant: ac Qualis Curatio ijs qui sanari possunt adhibenda.

Quid & Quotuplex sit Marcor: ac Quæ eius Causa potissima. CAP. 1.

Al,4.f.1.t.3.c. 9.433.g

Arcor, quem marasmum Græci vocant, corruptio est viuentis corporis ex siccitate. Sed cùm bifariam corruptio dicatur, altera quæ fit, altera quæ facta est, in priori certe significato appellatio sumenda est: Ita quoq; & ipse marcor, alter à marcuisse, à marcescere alter, de quo nunc sermo habetur, dici potest. Cùm autẽ marcor (vt diximus) sit viuentis corporis corruptio: triaq; sint viuentium genera, animalia, stirpes, ac semina, & ob hæc etiã fructus: horum proprie marcor affectus esse dicitur: Per translationem vero alias etiam quæ ex siccitate proueniunt corruptiones, marcorem nuncupant, vt & ad ignem, multoq; adhuc longius, ad omnia quę paulatim corrumpuntur, nomen hoc traducũt.

C

At vero nos non de vllo aliorum, quę haud proprie marcescere dicuntur, sed de eo duntaxat, quẽ diffiniuimus marcore, pręcipueq; cùm in animalis fit corpore, dicere nunc statuimus: communitatem tamen disputatio hæc cum stirpibus necessario obtinebit. Cùm igitur quatuor modis simplicibus ac primis viuentia omnia corrumpantur, ꝙ & eorum substantiæ quatuor sint elementa, marcescere ea dicimus, quæ ob siccitatem corrumpuntur. Quę si hoc ipsum solum habeant, vt siccentur, altera elementorum oppositione, quæ est caloris & frigoris, intra proprios terminos manente, simplex is marcor est: si vero siccitati caliditas vel frigiditas immodica adiungatur, compositus iam duplexq; tunc corruptionis erit modus. Simplex igitur marcor ob inediam fieri videtur, vbi quis vel ex electione famem tolerat, vel præ ciborum inopia fame conficitur: Qui autem cum frigiditate coniunctus est, tum senescentibus euenit: tum ijs etiam, qui ex quodam morbo in similem senectuti affectionẽ incurrunt: At qui adiunctam habet caliditatem, in aliquibus hecticis febribus fieri conspicitur. In stirpibus porro tum totum ipsum corpus, tum singulas earum particulas, vbi præ siccitate fiant corruptiones, marcescere dicimus. Non ita tamẽ in animalibus, sed totum quidem corpus dicimus marcescere, de nulla vero sigillatim particula nomen hoc consueuimus proferre: Præsensq; nobis sermo haudquaquam de eis quæ ob aliquod symptoma siccãtur, particulis, institutus est, sed cùm totum adeo sic affectum fuerit corpus. Iam igitur si totius corporis affectus est marcor, illud etiam nobis perspicuum est, nũquam ipsum fieri posse nisi animalis principium affectum fuerit. Quin etiam fieri nullo modo potest, vt alius quidẽ in toto animali sit affectus, alius autem principium occuparit: Quare cordis corpus siccari marcescẽtibus est necesse. Ergo si causas omnes inuenerimus, à quibus cor solet exiccari, non ignorabimus etiam, vtrum marcescentes omnes insanabiles sint, an vero ex ipsis non nulli sanari possint.

A. ibidem.

D

Quaedo. Marcor

Senectutem esse Ineuitabilem: ac De cuiusdam Sophistæ fatuitate, qui Immortales se Homines redditurum pollicitabatur. CAP. 2.

SAtius igitur fortasse hoc in loco fuerit disputationem ad principium reducere. Sanè optimũ erit principium, si senectutis causa cognoscatur, cùm ex marcoribus hic vnus videatur maxime esse ineuitabilis, vt etiam secundum naturam esse existimetur: Singula vero naturæ opera ineuitabilia sunt, generationisq; ordinem necessarium habent. Sed & huic ipsi vnum aliud præmittendum est, vt.s. dictionis huius/secundum naturam/significata cognoscamus. Neque enim

profecto

profectò eodem dicimus modo secundum naturam esse senectutem, quo nutriri ac augeri: quippe cùm hæc naturę sint opera, senectus vero non opus, sed affectus necessariò consequens. Nullũ E siquidẽ, qđ genitũ sit animal, ἄγηρον id est insenescibile senij've expers visum est. Ideoq; nõ nulli senium secundum naturam esse dixerunt, ꝙ omnia quæ à natura dispẽsantur, necessariò consequatur. Itaque si senectutem esse secundum naturam in hac capiatur significatione, alia deinceps huius dictionis significata, de quibus male quidã (vt alibi ostendimus) opinati sunt, inuestigare non erit necessarium, nullaq; amplius in oratione supererit dubitatio. Nam si intelligunt, quo nunc dictum est modo, verum sanè est senectutem secundum naturam esse, ac ineuitabilem, siquidem necessariò naturæ opera consequitur. Quanquam nostro hoc sæculo philosophus quidam librum conscripsit, in quo, quo'nam quis modo possit senij expers perpetuo permanere, ostendit. Ædidit porrò hunc librum, cùm annum adhuc quadragesimum ageret: ætate vero vsque ad octogesimum annum peruénit: atq; gracilis adeo siccusq; euaserat, vt præclare illud Hippocratis dictũ in prognosticis, in eum quadrare posset: ‖ Nares acutæ, collapsa tempora, oculi cõcaui, frigidæ contractæq; aures, & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta ac arida. Cùm igitur aspectu talis iam redditus irrideretur, quando alios conabatur docere, vt quis senij expers permanere posset, posteriorem de admirabili agerasia (quasi insenescentiam dixeris) æditionem tradidit, sic enim illam eo volumine appellabat: ostendens non quemlibet senij expertem permanere F posse, sed ad hoc natura opus esse accommoda, præcipueq; si prima educatio proba iecerit fundamenta. Pollicitabaturq; se infantium, qui ad hoc idonei essent, corpora redditurum immortalia, vbi ipse eorum curæ statim ab initio pręficeretur: minimeq; eius reprehendi poterat pollicitatio, cùm illi prius moriendum erat, ꝗ quos suscepisset pueros, viri euasissent. Summam igitur eius stultitiam cæteri omnes contempsere: ego vero nequaquam, sciens pleraq; etiam alia decreta ijs, quæ per experientiam cognita sunt, aduersantia, rationales multos viros enunciasse, rationũ probabilitate deceptos. Neq; hoc igitur quantum ad rationem attinet, mirum est. Illud enim, Corrumpetur omnino quodcunq; genitum est, nec eam quæ scientiam efficit, consecutionem habet, nec necessariam, sed quæ vsque ad id, quod probabile est, procedit, quemadmodum in commentarijs de demonstratione nobis demonstratum est. Quanquam hac vtuntur ratione ferè omnes, qui senescere animalibus necessarium esse ostendunt, id ipsum esse viam dicentes ad corruptionẽ, necessariò omnibus generatis consequentem. Hactenus igitur ex experientia sola senium necessarium est, ac secundum naturam, quemadmodum sanè & ipsa mors: quæ nec ipsa demonstrata est ab ijs, qui prompte enunciant ac dicunt, quicquid genitum est, id omnino etiam necessariò G interiturum. Etenim sophistarum mos est contra experientiam dicere: quod & ille arbitror fecit, qui animal omne ex agendorum ignoratione interire senescereq; asseruit.

in Prog cõ. 1. t. 6. & 7. 4ª. 191. a. b

Refellit Opinionem eorum qui Calorem Innatum Flammæ comparantes, ita ab eo corpora, sicuti à flamma ligna, absumi dicunt. CAP. 3.

QVapropter fortasse melius erit, vt nos quæ'nam causa sit inuestigemus, ob quam tum animalia, tum stirpes singulæ senescunt, cernimus siquidem tum ea exiccari, tum eiusmodi affectum illis esse senium: quamuis nonnulli aliter opinati fuerint, asseruerintq; frigidos humidosq; esse senes: eorum tñ deceptionis causam in libris de temperamentis ostendimus. Nunquid igitur ob id (vt à quibusdã dicitur) exiccantur animalia, ꝙ innatus sibi ipsis calor, veluti quidam ignis existens, incrementum ex qua accenditur materia, sumit: huic enim inditus est, ab hac nũquam separari potest, ex hac deniq; omnia habet. Nuper ergo nata animalia, quemadmodum & ipsæ etiam stirpes, vniuersa sunt humida: ideoq; calor humiditatis copia tunc veluti suffocatus, vix se ipsum attollit, vt qui nebulosus, tardus, & ad motum difficilis existat: Temporis autem progressu, humiditatem illam superat, ac omni materia euadit superior: iamq; non nebulosus, H turbulentusq;, nec fumosus, sed purus & æthereus redditus, suos ipsius motus vniuersos libere commonstrat. Et, vt breuiter totam rem complectar, Sicuti flammæ, vbi in humida inciderint ligna, principio quidem opprimuntur, ac veluti suffocantur, quòd paruæ admodum imbecillæq; sint: temporis vero spatio paulatim splendent ac crescunt, paulatimq; materiam superant: ac tandem cùm iam totam superauerint, in maximam attolluntur magnitudinem, quod certe ipsis vigor est ac robur: deinceps vero hoc alimento iam deficiente, marcescunt ac extinguuntur: Eodẽ etiam modo (inquiunt ipsi) calor qui in nobis est, corpori tanquã materię cuidam inditus, principio quidem humidus ac imbecillis est: deinceps vero vsque ad vigentem ætatem increscens, tum splẽdet, tum augetur, ac in amplissimam eleuatur magnitudinem, ignis flãmam imitatus: ab hinc alimenti penuria paulatim marcescit, idq; est senium: mox vero iam prorsus extinguitur, quod est mors. Hæc ratio ab omnibus fermè recentioribus tum medicis tum philosophis probatur: quæ tamen, meo iudicio, vera non est, vt quæ ignis flammam animalium calori comparet, haud sanè intelligens flammas ex corruptione eiusdem materiæ, ex qua succenduntur, ortum habere: animalia vero non sic innatum ab eo qui ea effinxit, sortita esse calorem, sed vt ab illo augenda ac gubernanda: nec vllum dari tempus, quo innatus noster calor per vniuersam materiam ipsam

non

A non sit extensus, non eas solum facultates quibus fingit obtinens, sed & plerasq; etiam alias: nam & nutrimentum ad se ipsum trahit, materiamq; gubernat, apponit, agglutinat, assimilat: & (vt semel dicam) omnia secus ac flamma, in innatam sibi materiam efficit. Nam quæ vnquam flamma materiam, cui indita est, auget? quæ materiæ potius alimentum assimilat, q̄ sibi ipsi materiā? quæ deniq; tot machinationes, vt materiā tueatur, inuenit? non nullas quidem partes circumuestiens ac claudens, vt nihil ipsis extrinsecus adhæreat: non nullas vero perforās dilatansq;, canales præterea inserens, hos quidem vt per ipsos nutrimentum attrahatur, illos vero ad refrigerium ac respirationem: simulq; excrementa per alios quidem crassa, per alios vero tenuia excernens. Oēm huc imprudens de particularū vsu tractationem transferam, si singula naturæ opera enarrare voluero: quamuis huius opinionis principes idem esse calorem innatum dicant & naturam. Haud igitur recte eum igni assimilāt comparantq;, ac corpora ab ipso corrūpi putant. Cur ergo (aiunt) ab Hippocrate fuit dictum, Interficit igitur nos calor ille, qui corpora produxit? Primū quidem vobis respondebimus boni viri, non esse illum ex legitimis Hippocratis librum, in quo hęc dicta leguntur. Deinceps vero, licet Hippocratis decretum esse concedatur, declarari tamen oportuerat, quo'nam modo dictum fuerat, ac aliquam afferri demōstrationem. Si vero ex eo fidem sibi ha-

B beri ducunt, quia demonstrationibus destituuntur, parum profecto recte sapiunt. Equidem verum est ob innatum calorem corpora tum senescere, tum tandem corrumpi: falsus tamen est modus, quem ipsi tradunt: neq; enim sicuti à flamma absumūtur ligna, ita quoq; à calore innato animantium corpora. Hoc sane exemplum ijs, qui à febre corrumpuntur, accommodari posset: idq; quod ab Hippocrate in nuper citatis verbis fuit dictum, tale quid videtur indicare. Exiccari sane corpora secundum quandam naturalem consecutionem, hocq; ob calorem innatum fieri, omnino verissimum est, quemadmodum & in primo de sanitate tuenda libro ostensum est: idem tamē in præsenti quoq; disputatione repetere nihilo minus est necessarium.

De Necessitate Senectutis deq; Eius Principio. CAP. 4.

NAtura quæ stirpes animaliaq; fabricatur, omnino sane generandis ipsis principium quoddam corporeum assumit, nulla siquidem omnino res est, quæ ex nihilo penitus generationis principium habere possit: atq; hinc exorsa, ad eum perpetuo scopum, qui sibi à principio in fabricatione propositus fuerat, ordinate tendit: Hocq; nihil aliud est, q̄ perfectum reddere quod generatur, siue id stirps sit, siue animal: atque illud profecto est perfectum, cui nulla propriarum actionum desit. Multaq; sunt ex actionibus, quæ duris indigeant instrumentis: & hæc est causa

C cur multę in animalibus fiant duræ particulæ. Earum vero generationis principium, cōtra quàm animal perfectum, molle sit necesse est, vt bene concinnari, conformariq;, & ad omnia fabricāti sequax ac pręsto esse possit. Ideoq; quāuis durum quid sit semen, mollis tamen stirps fit, humiditate prius moderata irrigatum, vt pro semine natura efficiatur. Quare si necesse est, vt animalis generatio principium habeat ex molli substantia, quæ vt perfecta euadit ita etiam durescat, oportet etiā vt in prima elementorum, à quibus animal cōstituitur, temperatione, tum humidum tum siccum exuperet. Ac humidum quidem est id, quod aqueum est: siccum vero duplicis est naturæ, vel.n. terreum est, vel igneum. Atqui fieri ab initio minime poterat, vt ex terreo plus misceretur, q̄ humidum esse animalis principium oportet. Solum ergo adhuc quod igneū est relinquitur, in prima animalis generatione ac compactione necessario exuperans. Si igitur facere potuisset natura, vt postq̄ animal vel stirpem ad vigorem vsque perduxisset, aliam rursus viribus parem induceret elementationem, hoc vtiq; duntaxat modo sine senio ac corruptione eius perdurasset fabrica, si tamen illi custodiendæ sapiens quidam vir præfuisset: neque enim simpliciter sic incorrupta perduraret, si praua vteretur victus ratione: tuncq; nobis suam ostendere potuisset artem Ægyptius ille in re quæ fieri posset: Nunc autem cum omnino fieri nequeat, vt prima elementa generationis

D animalium ac stirpium transponantur ac transmutentur, necessarium idcirco est, vt post vigorem siccetur corpus, quanquam non protinus hoc ipsum perpeti illi est necesse, cùm exiccandi necessitas sibi aduenerit. Verum decrescens ætas paucam habens siccitatem, multos latet, ac si nondum marcor quidam sit: Senectus vero non genere, sed quantitate sola, ab ipsa differens, manifeste deprehenditur. Hæc ergo est causa, quæ homini non prorsus amenti aperte ostendit, in omnibus animalibus temporis progressu necessariam esse siccitatem, senectutemq; nec euitari nec sanari posse. Nam quod primam animalium generationem necessario consequitur, quo modo vnquam aut quo minus fiat, prohibebitur: aut, postquàm factū fuerit, tolletur? Iam vero quod'nam sit senectutis principium, & quando senescere primum incipiant corpora, inuestigare fuerit opportunum. Ergo qui decrescentium syncrisin (id est concretionem seu temperaturam) siccam esse ac frigidam arbitrantur, senum vero humidam ac frigidam, in huius transmutatione principium senectutis statuūt. Nos vero qui in cōmentarijs de temperaturis omnia corpora post vigorem ad finem vsque demonstrauimus exiccari, iure de senectutis principio dubitabimus, cùm tota post vigorem ætas, sicca sit ac frigida. Neque enim quia decrescentium alter altero magis minus'ue sit siccus & frigidus, senectutis principium statui potest, quando corpus ad plurimum deuenerit siccitatis: Illud enim/ad plurimum/in soreticam id est acerualem, incidit dubitationem:

&licet

& licet huiusmodi dubitationem (quod plerunq; aliàs fieri est necesse) contemnere quis possit, satius tamen fuerit, vt qui terminis manifestis distinguere rem potest, se ipsum non subijciat dubitationibus non necessarijs. Termini autem manifesti inter decrescẽtem & senilem ætatem, est humidorum excrementorum exuperantia. A quibus quidem excrementis non nulli decepti, humidam (vt diximus) senectutem esse asseruere. Quin & actiones omnes in hac ipsa debilitari, aperte intueri possumus: & quæ dudum decrescentium ad mortem via latebat, tũc manifeste deprehenditur. Hinc sophistis problemata ex hypothesi fiunt, alijs quidem senectutem esse morbum, alijs esse sanitatem κατὰ σχέσιν, i. in habitudine, seu quæ haud fixa sit: alijs neutrum quid esse: ac nõ nullis esse secundum naturam, alijs præter naturam: quibusdam vero & hic medium quiddam inter ambo esse, ac neutrum visa est senectus, vt nec secundum naturam, nec præter naturam ipsam appellent, sed tertiam in ipsa nacti fuerint dictionem, quippe qui ipsam non naturâ esse dicant. Has tamen controuersias dirimere alterius fuerit tractationis. E

Quo pacto Senij Celeritas sit coercenda: & Quot Marcorum Genera sint. CAP. 5.

SEnectutis autem marcor dissolui profectò non potest, succurri tamẽ, vt quamplurimùm producatur, potest: & hæc est illa medicinæ pars, quæ græce γηρoκoμικὴ id est senum tutrix, dicitur: cuius quidem scopus est (vt etiam ipsa rei natura indicat) obsistere prohibereq; prout fieri potest, ne cordis corpus adeo exiccetur, vt tandem aliqñ agere desistat: Nam is est vitæ finis, ipsa nimirum cordis ab actione cessatio: quãdiu enim cor secundum propriam sui ipsius actionem mouetur, fieri nequit vt animal moriatur. Quare si fieri potest, vt ipsa corporis cordis aut certe iecoris substantia reddatur humidior, potest & ipsum etiam senium cohiberi: Si autem nemo est qui iecur & cor se ipsis humidiora possit efficere: sed tẽporis processu, necessariò sicciora euadunt nõ ipsa solum viscera, sed arteriæ etiam & venæ: senium certe vitari nõ potest: At eius celeritas coerceri potest: quamobrem vr̃ Homerus si quid aliud, hoc certè etiam vaticinãs, de senibus cecinisse: F

Vt lauit atq; comedit,
Mollibus in stratis dormire, hæc vita senilis.

Nam ex ijs quæ humectant, est tum lauacrum, tum molle cubile, tum somnus, tum vero in primis ac præcipue ipsum nutrimentum. Nam hoc ipsum solum nutriendorum corporum pars efficitur, cùm eorum substantijs assimiletur: Reliqua vero omnia, vel quia non sinant similares partes vehementius exiccari, vel quia humiditatem in intermedijs earum capacitatibus contentam irrigent ac adaugeant, humectandi tum appellationem tum facultatem adepta sunt. Sic ergo, vt dictum nunc est, qñq; possunt iecur & cor humectari, adaucta nimirum, quę in ipsis dispersa est, humiditate: quam & in extenuatis iuuenum corporibus, sæpius quidem in toto corpore manifestè, non nunq̃ vero in corde etiam et iecore, absumi contingit. Quòd vero horum viscerum alterum arteriarum pulsuumq; sit origo, alterum venarum ac nutritionis, in alia ostensum est tractatione, in qua de Hippocratis & Platonis decretis tradidimus. Hæc igitur viscera, antequam valida in toto corpore fuerit sanguinis penuria, moderato non deficiunt nutrimento: Iecur quidem, ꝙ vniuersus sanguis hinc principium habeat: Cor vero, ob attractionis vehemẽtiam. Quippe omnes animalis particulæ proprium nutrimentum ad se ipsas trahunt, æquali tñ attrahendi robore non vtuntur oẽs: ideoq; in sanguinis indigentia non æque oẽs alimento destituuntur: Cor enim cum vehementissimam habeat attrahendi actionem, alimento nunq̃ indigebit, nisi prius oẽs animalis particulæ ad extremam deuenerint inopiam. Minime igitur suspicandum est, vt cùm ex diuturno morbo gracile redditum fuerit corpus, ipsum quoque cor ac iecur pro aliarum omnium partium proportione, gracilia sint. Hoc, si tibi libuerit, in alijs etiã animalibus intueri poteris. Nam quotiescunq; horum aliquod fame prius confectum incidere volueris, cęteras quidem omnes ipsius partes graciles ac siccas inuenies, iecur autem & cor prope secundum naturam esse: moriuntur enim post inedias, non tam ob alimenti corporũ solidorum q̃ ob spiritus inopiã, quẽadmodum qui iugulantur. Ac propterea omnes particulæ molles ac humidę æque ac viuentium sunt: tota siquidem in ipsis contenta humiditas, à qua primùm ipsæ nutriuntur, integra seruatur. At qui fame intereunt, propius quidẽ ad verũ marcorem accedunt: ac ob id eos marcuisse dicimus, qñ exquisite loquendi non dũ vlla sit occasio: re tñ vera non marcuerunt, vel saltem non oẽs corporis particulæ. Etenim vbi verus est marcor, oẽs æqualiter partes marcescũt, propterea ꝙ etiam principia: & hoc in ætatibus quidem senium est, in rebus aũt præter naturã, febris quæ marasmodes, i. marcida, appellatur. Est præterea alia quædam affectio proportione rñdens senectuti, quã nihilo deterius sit, ex morbo senium appellare: non mehercle, vt Philippus, qui eam, marcidam febrem nuncupat. Neque enim eiusmodi affectio febris esse potest, in qua frigidius q̃ natura postulat, cor factum sit. Iam ꝙ talem obtineat temperaturam, indicium non minimum est," pulsus paruus rarusq; redditus, veluti ipse quoq; testatur Philippus. Eiusmodi vero pulsum ob frigiditatem fieri, in libris de pulsibus ostẽdimus. Quin & respiratio ijs, qui ita affecti sunt, pulsui similis visitur, parua nimirum simul & tarda ac per longa interualla: quæ & ipsa partium ad cor attinentium frigiditatẽ indicat: vt in cõmentarijs de spirandi difficultate à nobis ostensum est. Nec vero calidum hi expirant, quod & ipsum inseparabile est principio refrigerato: sicuti contrarium, calefacto. G H A.l.4.f.1.t.3.c.10.433.h

A lefacto. Vnde igitur est, vt isti febricitent? cùm ipsorum thorax neque circa pectus, neq; alibi, vel ad alas ac ad costarum gibba, vel etiam ad spinam, calidus sit? Sed & hoc ipsum etiam Philippus confitetur: ait tamen eorum pulsum febris signum habere, duritiam scilicet innuens, quam febrium omniũ inseparabile signum statuit Archigenes. Sanè si eum pulsum qui re uera durus est, intelligit, omnibus marcescentibus is certe inest ob arteriarum siccitatem, non tamen febrium est signum. At si eum intelligit, quem Archigenes durum vocauit, nomen tantummodo proferens, nullam tamen rem habens cui nomen hoc attribueret, de hoc quoq; plura à nobis in libris de pulsibus scripta sunt. Senium igitur ex morbo, quoniam frigiditas vna cum siccitate est, febris nõ est. Alia vero species, quam marcorem περιφρυγῆ.i. torridum Philippus nominat, vere est marcor, quemadmodum etiam & qui Syncoposus appellatur. Estq; his ambobus pulsus frequens & paruus: specialiter vero ijs, qui torrido affecti sunt marcore, accidit, vt dum oscitãt, spiritum efflent calidum, vt iure ipsum æstui assimilare possis. Oritur autem (vt diximus) torridus hic marcor ex caliditate ardentissimisq; febribus, ac præsertim in sicciore corporis habitu. Qui autem syncoposus appellatur, fit, vbi qui syncopa fuerint correpti, vehemẽtiam quidem periculi in præsentia euitarint, relictum tñ deinceps ipsis fuerit aliquid syncoposæ affectionis. At vero frigidus ille marcor, qui senectutis affectionem similem obtinet, fit ex permutatione febrium quę tum per aquę frigidæ potionem, tum per ea auxilia, quæ refrigerandi gratia hypochondrijs ac thoraci imponi solent, fuerint secus ac oportet refrigeratæ. Illud autem/secus ac oportet/duplex est, nimirum quando quis vel intemperantius vel intempestiuius refrigerantibus vsus fuerit. Possit etiam quãdoq; vtrisque his de causis affectus hic constitui.

A.l.4. f.1.t.3.c. 9.433.g — B

Qui Marcores Curari queant: ac de Balnei Vsu aduersus Philippum. CAP. 6.

QVod vero marcor, qui vere iam marcor est, curari non possit, dictum quidem etiam superius est, cùm de senectute tractaremus: dicetur autem et in presenti. Tale quid vsu venit ijs, qui marcorem sanari putant, quale profecto ijs qui opinantur vertebrarum quæ in spina sunt, in priorem partem dimotionem (quæ græce λόρδωσις id est repanditas seu excauatio dicitur) curari posse. Ex eo enim, quod in dignoscendis affectibus decepti sunt, putarunt quoq; se rectissime aliquid effecisse: etenim ex ijs quidem qui extenuati fuere, quosdam curarũt: ex ijs vero qui marcuerunt, nullos. Cùm autem extenuatorum corporum duplex sit affectio, de vtraque nobis separatim agendum est. Igitur Altera extenuatorum affectio oritur, quando tum ipsa solidorum C corporum humiditas, quam proprium ipsis esse nutrimentum diximus, perijt, tum teneræ carnes colliquatæ sunt: Altera vero corpora ipsa attingit, quæ sanè & prima & similaria appellamus. Hæc ipsa est, quæ sanari non potest, quemadmodum sanè nec ipsum senium: Altera vero periculosa quidem est, at non prorsus incurabilis: habetq; cum cæteris alijs affectionibus hoc commune, vt contraria affectui remedia exposcat: non æque tamen ac pleræque aliarũ est tuta. Nam tres has affectiones humectare oportet, hocq; illis ob communem siccitatem est commune: vna vero, quam senectuti assimilamus, calefactionem exposcit: sicuti & vna, quam torridum marcorem vocamus, refrigerationem: commixtam vero quodam modo curationem requirit syncoposus marcor, non qui iam factus sit (huius enim semper oportet meminisse) sed qui adhuc fiat, scilicet cùm humiditas solidis particulis innata, absumitur. Hi quidem sunt curationis scopi. Deinceps vero considerandum est, quomodo tum inueniendæ tum abhibendæ ac vsurpandæ sint remediorum materiæ. Præstantius igitur egisset Philippus, si non solũ, quæcunque in primo de marcore libro, scilicet de morbi istius generatione, & de eius differentia dignotioneq; ac transmutatione tradidit, scripsisset, sed & aliquid etiam de curatione: nunc vero eam videtur omisisse. Nam cùm ego multis iam deinceps annis secundum de marcore librum perquisiuissem, nec ipse vnquam inueD ni, nec in quempiam alium incidi, qui se illum legisse assereret. In primo vero, quem sanè non nulli propterea quod secundus non extet, non primum, sed simpliciter de marcore inscribunt, de balnei vsu meminit: non eos tamen admittit; qui hoc vtũtur auxilio, propterea quod ab ipso lędi marcescentes opinatur. Quia vero obiter ac extra institutũ huius remedij meminit, idcirco de eo neq; diffuse pertractauit, neq; accurate vt solet contemplatus est. Quanquam remedium hoc manifeste conspicitur exiccatos humectare, vt facile intueri possumus in ijs, qui vel iter fecerunt per Solem ęstiuũ, vel quocunq; alio modo exercitati vel exusti fuerunt: hos enim omnes ac præterea siticulosos, humectat ac siti liberat. Quin & quoscunq; alios, qui quomodocunque vel à vigilijs, vel à curis, vel à venere, vel à cibis, medicamentis'ue exiccantibus, vel etiam ab ira exiccati fuerint, tum madefacere tum reficere conspicitur. Sed mihi videtur Philippus balneum in ijs improbasse, qui iam vere marcuere, quos nec aliud quicquam sanaret: Vt bifariam ego ab eius sentẽtia discedam, tum quia non nullos ex ijs, qui vere marcuerũt, sanari posse existimat: tum etiam, quia balneum improbat. Euidenter enim periculum de ipsius facultate fieri licet in ijs ipsis, qui non dum insanabili laborant marcore, quem nec fortasse marcorem, vbi accurate loqui velis, nomines. At nobis nulla de nominibus cura est, vbi res clariori oratione possumus interpretari.

A.ibid.c.11.h

De Marcoribus qui Balneo ac Aquæ potu curantur: & de Ipsorum Ortu aduersus Philippum. CAP. 7. E

NAm cum tres sint febrium primæ ac generalissimæ differentiæ, diarias sanè in præsenti excipimus, sermoq; nobis habendus est de febribus ex humorum putredine ortis, atque de hecticis. Itaque febrium quæ ex putrescentibus humoribus accenduntur, balneum remedio est, si post humorum concoctionem adhibeatur. Hecticis vero, quæ solæ sint, nec vllam aliam implicatam habeant febrem, omni tempore lauacrum idoneum est: Si vero implicentur alicui ex ijs febribus, quas humores putrescentes excitarunt, tunc est idoneum, cùm iam humores fuerint concocti. Eadem quoque propemodum esse frigidæ potionis exhibendæ tempora censendum est. Verùm si in hac aberretur, cum magno fit detrimento: balnei vero vsus in prędictis febribus periculo vacat, nisi fortè virium adesse imbecillitatem suspiceris. Et sanè nos plerosque, quibus marcor aduertebatur imminere, his presidijs curauimus. Dictum autem est in primo de febrium differentia libro, diariarum febrium quasdam cum hecticarum genere communicare, primoq; die nõ posse exquisite cognosci, sed vel in secundo, vel omnino in tertio. Ac cùm primum cognitæ fuerint, aqua frigida sibi ipsis danda est, quippe eo tempore est tutissima, cum & virtus valida sit, & sanguis in corpore copiosus contineatur: nam vbi febres moram traxerint, tunc & vires redduntur imbecillæ, & sanguis fit paucus. Duplici igitur lesione plerunq; leduntur, altera quidem, quia ex aquæ potione pars aliqua feritur ac refrigeratur: altera vero, quoniam qui eam exhibent, nisi modum mensuramq; debitam tenuerint, non solum aliam quampiam particulam refrigerabunt, sed & eam ipsam, quæ principium generationis febris obtinet. Quin si ipsum etiam cor largius refrigeraris, si quidem innatam adhuc suam humiditatem seruet, concidit virtus: sin siccius iã existat, affectio senectuti similis subsequetur. Sed & quo tempore prima hecticarum febriũ indicia manifesta fuerint, eodem etiam vtiliter foris adhibentur refrigerantia medicamenta, si imponãtur super ipsum (vt quispiam dicat) febris focum, de quo paulo mox accurate definiam. Nunc ad balneum redeo, quod ad omnes squalentes febres vtile est, quando nihil aliud ipsis implicatum, prohibeat. Quandoq; vero vtilius etiam est, quàm sint refrigerantia medicamenta, cum squalor vel in toto corpore exuperarit, vel in foco. Focũ febris dico eam animalis particulam, quæ prima suis ipsius solidis partibus immodice fuerit calefacta. Primum ergo est cor, quod calidius debito redditum, hecticam infert febrem. Deinceps vero iecur, non per se ipsum quidem, quemadmodum cor, sed quia secum in consensum illud trahat, quãdo non ipse cordis affectus rationem causę obtinebit, sed qui sunt corporum cordi vicinorum. Post hæc est venter. Ab hoc quæcunque possunt G secum cor concalefacere. Quantum igitur ad propinquitatem attinet, pulmo quidem omnium maxime ac potissime, cor concalefaciendo, hecticam siccamq; inferre febrem, quam marcor consequitur, debuerat: hoc tamen fieri non conspicitur: nec facile vnq; viscus hoc affectionem causæ similem suscipiet, tum quia humidum est, tum etiam quia respiratione refrigeratur. Plerunque igitur hectica febris ex reliquis visceribus cum bilioso succo solet consistere, vbi is in patientis ventriculum imbibitus fuerit: & ob id etiam Philippus marcescentium febrium plurimis, erysipelatosam affectionem genitam esse in ventriculo arbitratur. Quòd si in ventriculo, necessariò etiam suspicandum est eandem in iecore constitui affectionem: A quibus solis visceribus affectis credere videtur Philippus marcorem generari. At nos non raro vidimus quosdam membris his illæsis, in corde marcuisse. Cuius quidem cordis haud scio cur oblitus fuerit Philippus, cùm nec ex iecore aut ventriculo solis affectis ostendere potuerit, quomodo febris marcida suboriatur, nisi affectus cordi distribuatur ac communicetur. Neq; vero in hoc solo videtur Philippus aberrare, sed etiam dum non iudicat, ex alijs etiam particulis febrem marcidam constitui posse. Nam si erysipelatosa sola affectio in ventriculo exorta eiusmodi febrem inducit: siq; etiam citra hanc affectionẽ aliquando corpus eius ignitum tantummodo, sine biliosa humiditate: potest etiam in alia quapiã H parte similis fieri affectio: Quæ particula si talis sit, vt secum concalefaciat etiam ipsum cor, necesse omnino est, vt eius affectio febrem generet, quæ omnino temporis processu hectica fiet, ac tandem nisi soluatur, marcorem inducet. Verum de nominibus sollicitum esse non conuenit, quemadmodum ẽt superius est dictum: sed exercendum est, vt oẽs affectiones quæ corpus exiccãt, tum dignoscamus tum recte etiam curemus. In quarum affectionum numero ea est, quæ cum igneo calore coniuncta est, quam sanè balneum perpetuo iuuat, vbi ipsa per se sola constiterit. Non nunquam enim (vt diximus) cum erysipelatosa affectione oritur febris hectica marcidaq;, quæ prius cibo & potu, & ijs quæ extrinsecus apponuntur, refrigeranda est: sed vbi eadem febris per se nulli alteri implicata fuerit, balneum requirit, sicut omnes aliæ siccitates, siue frigidæ, siue calidæ extiterint. Etenim hoc mirabile habent balnea, q & calidas & frigidas siccitates iuuant: quemadmodũ & hoc, quòd non sitientibus sitim accendunt, & sitientibus eandem tollunt. Quòd autem hæc efficiat balneum, clare etiam nulla adhibita ratione, perspicitur. Cernimus enim (vt superius etiã dictum fuit) eos, qui à Sole & ex itinere calefiunt & exiccantur, vbi loti fuerint, admirabili quodam modo tum humectari, tum refrigerari: nihiloq; his minus illos celerrime calefieri, qui ob vehemens

A hemens frigus calefactione egent. Iam vero qui ex itinere & Sole sitiunt, nõ amplius vbi se lauerint, sitiũt: sicuti qui siti vacãt, loti sitiunt: Verum hos multoties, illos semel lauasse oportet. Hęc quidem ita fieri conspicimus, causas verò alibi explicamus.

De Curando Marcore cui Erysipelatosa Affectio coniuncta sit. CAP. 8.

Rursus igitur ad propositum reuertamur. Omnibus febribus hecticis, quæ hoc vnum dũtaxat habeant, vt hecticæ sint, balneum auxiliatur. Si vero vel erysipelas, vel phlegmone, vel putrescentes adhucq; inconcocti humores corpus obsideant, ob hæc, non ob ipsam febrem hecticam, à balneo lædi ægrotũ cõtinget. Ipsa enim quatenus febris est, semper tum à frigida potione extinguitur, tum à balneis iuuatur: ob immistas vero ipsi febri affectiones, ægrotus lęditur. Atq; hæc quidem efficacissima remedia sunt, quæ marcoris generationẽ prohibeãt: eaq; admodum audacter in febribus hecticis assumenda sunt. Si autem erysipelatosa quędam adsit affectio, à balneo quidem prorsus abstinendum est: sed aqua frigida dum morbus consistit, est vtendum agonistice: ita enim nominare solent, quando ea & affatim & frigidissima exhibetur. In principio autem danda non est, nisi nos cogat æger, qui & frigidæ potioni sit assuetus, & sitim tolerare haud possit: Verum imponenda extrinsecus sunt, quæ refrigerent: quæ si nihil profuerint, cogendi etiam sunt ægri, vt ea intro assumant. Maxime vero eis competunt humidæ ac nouellæ lactucæ: in aqua tamen exacte frigida abluendæ prius sunt, atq; ita edendæ. Si quando vero abs te æger petierit, vt cibi iniocunditatem consoleris, acetum aquæ frigidæ miscebis, ac vt in eo lactucas tingat, concedes: sit autem acetum illud omni prorsus vinosa qualitate expers. Quin etiam extrinsecus eiusdem lactucæ succum, & semperuiui, intybiq;, ac quæcunque alia refrigerantia, imponere expedit. Optimum etiam est id, quo nos potissimum omphacωn, id est vuarum immaturarum tempore vtimur. Expressus.n. earum succus, vnà cum portulacis in pilam inijcitur: pòstea contusus in vas exprimitur, vasq; illud in frigidã aquã immergitur: quæ si niuis etiam aliquid habuerit, præstantior reddetur. Modicum autem albæ farinæ, vbi eo vti volumus, immiscemus. Deinde in duplicatum linteolum infundentes, extrinsecus ipsum super hypochõdria extendimus: nec illic diu morari sinimus, sed vbi tepidum euaserit, illud abijcimus, ac alterum simili modo imponimus: & hoc subinde agimus quousque æger se in profundo refrigerari ac siti liberari pſentiat. Miscemus etiam aliquando oleum omphacinũ, vel rosaceum, vbi præcipue non nihil phlegmonosi in hypochondrijs constiterit. Hoc igitur modo erysipelatosas affectiones refrigerare oportet. Illud vero non est ignorandum, nunquam posse febrem exquisite hecticam esse, vbi C eiusmodi quępiam affectio adfuerit. Exquisite autem hectica ea est, quæ nullum particularis accessionis, aut principium, aut incrementum, aut vigorem, aut denique remissionem habeat. Iam vero in libro de febrium differentia diximus tũ multa alia, tum q̃ à solo cibo hecticæ febres efferuescunt, veluti calx inspersa aqua: quo incremento ablato, æquales semper permanent. Si quãdo tamen breuissimum aliquod incrementum, vel inuasio intercedit, considerare oportet, an aliqua adsit humorum putredo: an vero locus primus affectus alius sit à corde, qui & ipse nec simplicẽ, nec hecticam affectionem habeat, sed vel phlegmonosam quampiam vel erysipelatosam. Atque hoc modo propria curatio affectionibus adaptanda est.

De Victus ratione in Singulis Marcoribus. CAP. 9.

Marcorem igitur torridum, qui ex ardentibus febribus generationem suscipit, refrigerantibus prohibebimus remedijs, tum extrinsecus impositis, tum intro in corpus assumptis. Seniũ vero quod ex morbo effectum fuerit; si illud quidem absolute factum fuerit, curari non potest: Si autem non dũ absolutum sit, sed propè accedit, vt eiusmodi fiat, vnum habet curationis scopum, quem ἀνάληψιν id est resumptionem, & ἀναθρέψιν id est renutritionem seu refectionem appellamus, ex multis particularibus actionibus, quæ tum multis, tum multa etiam egent cautione: de quibus si nunc loqui velim, longissima mihi fieret oratio, abunde tamen in libris de medẽ di methodo dictum fuit. Nunc autem satis erit si hoc dixerimus, quòd scilicet exiccata corpora solida, alimentum curet. Ostendimus autem in commentarijs de facultatibus naturalibus, quòd non se ipsum cibus ad omnes corporis partes defert, sed ab ipsis, quæ nutritione egeant, attrahitur. At vero in marcoribus hæ ipsæ inualidæ sunt, ac præ siccitate ad attrahẽdum infirmę: quòd si frigiditas quoque adiungatur, parum iam à mortuis absunt. Oportet igitur vt alimentum attractu facile sit, vt quod attrahentis corporis robori deest, id ex materiæ aptitudine repleatur. Attractu autem facile est id alimentum, quod tum tenuium sit partium, tum natura calidum: verum hoc ferè non nutrit, quippè ostensum est alimentum crassum viscosumq; esse debere, vt & stabile sit, difficulterq; transpiret, & nutriendis corporibus promptè assimiletur. Quando autem hi scopi inter se pugnant, fieri nequit, vt alimenti exacte utraque seruantis, copia suppetat. Danda tamen est opera, vt quod mediocriter ambo præstare possit, inueniamus. Mihi porrò nihil ad hæc omnia lacte videtur esse præstantius, præcipue quidem si quis muliebrem mammã ore apprehendens, id ipsum mulgere toleret, quemadmodum sanè Euryphon & Herodicus in phthisicis præcipiunt: Sin minus, at saltem asininum adhuc calidum assumat, quod breuissimo temporis spatio ambienti aeri fuerit expositum. Hic igitur alimentorum scopus non ijs solum

lum, qui similem senectuti affectionem, vel ẽt marcorem syncoposum habent confert, verum etiã E
ijs, quos marcor à Philippo torridus appellatus, occupat. In ijs tñ calidorum alimentorum materiæ adhibendæ non sunt, veluti in senio, sed frigidorum: mediæ autem inter has sint, quæ syncoposis exhibentur. Itaq; lac & ptissana & halica in his tribus affectionibus competũt. Halica tñ ad faciliorem distributionem ex aceto condiatur, quemadmodum ptissana. Mel vero frigidis quidẽ affectionibus vtilissimum est, calidis autẽ est maxime nocuum. Ita ergo se habet quoq; mel in ijs, qui obnoxij sunt, vt à iam dictis marcoribus arripiatur. Nam in torridis inimicissimũ est: Iis aũt quibus senum affectio imminet, vtilissimum: At in ijs quos marcor syncoposus occupat, nisi vẽtriculus prohibuerit, concoquendũ id est, ac tum per se solum, tum cum alijs edulijs exhibendum. Balnei vero vsus opportunus, tum ad alia antedicta, tum ad cibi distributiones peragẽdas præstãtissimum est remedium. Verum illud cibo quidẽ iam concocto assumendum erit, non tñ post inediam longiorẽ. Nam si ei qui nuper comederit, balneum adhibeatur, crudis corpus ac incõcoctis humoribus replebit: Si vero illi, qui diutius à cibo abstinuerit, vires diminuit. In cęteris vero corporis constitutionibus, ac præsertim in ea quæ nuper dicta est, completa iam (vt dictum est) concoctione lauare oportet. Vini præterea vsus, sicuti in frigido marcore magnopere iuuat, ita in torrido fugiendus: medio autẽ quodam modo se habet in syncoposo marcore, propterea q affectio hęc media sit & mixta, partim quidem aliquid frigiditatis obtinens, partim vero etiam adhuc F
aliquid ipsius febris seruans. Cùm autem huiusmodi affectio, qua ad cõtraria per partes vicissim permutatur, non nunq̃ quidem refrigerationem, pulsusq; priuationem, & (vt simpliciter dicam) omnia, quæ ipsius syncopę propria sunt, inuehat: non nunq̃ autem caliditatem, pulsusq; marcoris torridi pulsibus similes: ita etiam curationem pro exuperãtium natura immutari oportet. Atque in syncoposo tum vinum ac alimenta temperata offeremus, tum corpus vniuersum constipabimus densabimusq;: In torrido contraria agemus. Singulorum vero omnium vsum opportunum ille probe inueniet, qui in libris de curandi methodo fuerit exercitatus: Hic enim liber non quibuscunq;, sed ijs qui aliquem in arte habitum habent, scriptus à nobis est.

GALENI DE COMATE
EX HIPPOCRATIS SENTENTIA
LIBELLVS
Ab Augustino Gadaldino translatus, & multis in locis emendatus.

H

Interrogat quid significet Comatis nomen apud Hippocratem: ac ponit opinionem quorundam, qui coma cum vigilia coniunctum esse dicebant ex Hippocratis sententia, dictumq; esse ἀπὸ τοῦ κωμάζειν, quam tamen opinionem non omnino probat Galenus. CAP. I.

QVid nam significat comatis nomen apud Hippocratem? vtrum cataphoram in somnum? vt quidam explanantium dixerunt: an somnum ipsum? an quemadmodum alij, somnolentam cataphoram? etenim & hoc modo nominarunt quidam, in composita appellatione explanationem facientes. quidam vero nihil quidem horum, sed lethargicam cataphoram coma à viro nominari dicũt. Ab alijs sane antiquis nullum vtique fiat magnum testimonium. Etenim etsi præcipue de alia re illi nomen hoc inferant: nihil prohibet Hippocratem aliter eo vti. Ne longius abeam, apud poëtam videretur vtique somnum nomen hoc significare: cum ait, Certe me valde grauia passam molle coma circuntexit. Et alibi. Quoniam ipsum ego molli comate circuntexi. Sed non

Hippocrates

A Hippocrates ita videtur vti: siquidem & cum vigilia sæpenumero coma euenire ait, ac phreniticis considere: in principio enim prorrhetici hæc scribit, ‖ Qui comatosi in principijs fiunt, cum capitis, lumbi, hypochondrij, ceruicis dolore, vigilantes, num phrenitici sunt? In tertio autem epidemiorum (vt ab aliquibus ex cõcessis ipsius legitimis libris sumamus testimonia) hoc modo ait: ‖ Vndecima resipiscebat, comatosa autem erat: vrinę multæ, tenues, & nigrę: vigil. Deinceps, hęc ait: Huic vrinę perpetuo erant nigræ, & tenues, & aquosæ: & coma comitabat, cibum auersans, vigil, animum despondens. In oĩbus enim prædictis dictionibus vigilię & comatis mentionem facere conspicitur. Alium autem ęgrotum rursus in eodem libro describẽs, ait: Huic perpetuo, ex quo & ego vidi, aluus turbata, vrinæ tenues, nigræ, comatosus, vigil. Ita vt plane sit manifestum, neq; somnum neq; cataphorã apud ipsum significare comatis nomẽ. Et propter hoc (arbitror) quidam explanatores à comazare aiunt comatosos nominatos esse, vigilare enim comazãtes, vigilare etiam & comatosos. a† Et per Iouem sicuti comazãtes non admodum annuũt * comatoso, & potissimum oculis: humidos enim esse & rubros, & inconstantes, & sese inuertentes: sed totum ambobus corpus titubans motibus esse, & incontinens.

1. Pror.cõ.1.t. 1.4a.160.h — 3.Epid.cõ.3.t. 73.3a.148.c

B Iccirco & Hippocratẽ de tota syndrome dubitare, an oporteat phreniticos ipsos nominare an quid aliud: vereri enim phreniticos vocare, cum non dum desipiant: cum tamen oĩa symptomata phrenitica videat, hoc est capitis, lũbi, hypochõdrij, & ceruicis dolorẽ b†{& alia quę phreniticis adsunt, } c† formidare virum, ne error, aut ignoratio sit, si eos phreniticos non appellet. Hæc certe quòd probabilitatem habeant, negabit nemo. non tamen sufficienter, nec cũ demõstratione mihi sanè dicta esse videntur. oportebat enim ex Hippocrate ipso explanationem facere dictionis: quò asserere possemus, non solum probabiliter dicta ea esse, sed & ad illius mentem. Neq; enim existimo hoc solum considerare oportere bonum explanatorem, si probabiliter vel vere dixerit, sed si & menti scriptoris consentiat. id quod in superiore sermone nõ est factum. Quamq̃ certe in aliqua parte mens senis circa hoc nomen ostensa est, per eas dictiones, in quibus coma esse vigiliam nouisse visus est. Ac quispiam fortasse habere iam totum opinabitur. sed si parumper expectando, dictiones alias ex eodem tertio epidemiorum libro audiuerit, ne dicam totum, sed ne dimidium totius se ipsum cognoscere comperiet.

C

Coma opponi vigiliæ ex Hippocratis auctoritate probatur, idemq; esse coma & cataphoram, ac duplex id esse: Somnolentum, quod proprium est lethargicorum: & Insomne quod quandoq; phreniticis accidit. CAP. 2.

3.Epid.cõ.2.t. 8.3a.139.c — 3.Epid.cõ.3.t. 16.3a.142.a — Ibid.t.63.145.f — Ibid.t.72.147.e

CONsidera ergo quæ dicat in quadam ægrotante muliere. ‖ Alteram ex abortu circa quintum mensem Oecetai vxorem ignis corripuit incipiens comatosa, & rursus vigil. Apparet enim per oppositionem coma à vigilia distinguere tanq̃ contraria. Rursus autem in pestilenti constitutione, ‖ Comatosi, inquit, magna ex parte, & rursus vigiles. & post pauca. ‖ Perpetuo autem plurimos vel graue coma comitabatur, vel vt tenues ac paruos somnos dormirent. & rursus. ‖ In Thaso Parium, qui supra Dianæ ædem habitabat, febris corripuit acuta, inter initia continua, ardens, siticulosus, incipiens comatosus, & rursus vigil. In his enim omnibus vigiliam comati opponit. Ex consuetudine igitur ita interpretans, millies ipsum comperies, quando contrariarum rerum mentionem facit, hunc in modum scribere: immo vero nunq̃ aliter. è multis tamen pauca adscribam ex eodem libro. Satius enim esse videtur omnia ex vno exempla sumere. Duas mulieres describens ante pestilentem constitutionem, in priori quidem ait: ‖ Alteram ex abortu circa quintum mẽsem Oecetai vxorem ignis corripuit, incipiens comatosa, & rursus vigil. d† Deinceps autem in pestilentia multos ægrotos scribit, primumq; omnium (cuius paulo antè memini) qui varie, & inæqualiter ægrotauit, & multas multoties ad cõtraria mutationes fecit. incipit autem hunc in modum. ‖ In Thaso Pariũ, qui supra Dianæ ædẽ habitabat, febris corripuit acuta. Sed nulla ad præsentem sermonem vtilitas est primorũ dierum: quorum autem indiguero, eorum mẽtionem faciam. ‖ Vndecima sudauit nõ per totum, circunfrixit quidem, cito tamen recaluit. aperte enim verbo circunfrixit, verbum recaluit contrarium est. Deinde, ‖ duodecima febris acuta, deiectiones biliosæ, tenues, multæ: vrinis enæorema, desipuit. Decima septima laboriose se habuit: neque enim somni aderant, e* et febris intendebatur. Vigesima sudauit per totum f* à febre liber, deiectiones biliosæ, cibum auersans, comatosus. Vigesimoquarto reuertit. Trigesimoquarto à febre liber, aluus g* nõn constitit, & rursus recaluit. Quadragesima à febre liber, h† aluus constitit tempore non multo, cibum auersans, aliquantum rursus febricitauit. Rursus: ‖ Si enim intermitteret ac alleuiaretur, rursus cito reuertebatur. contrarium enim verbo alleuiari est verbum reuerti. Et alui (inquit) excre-

3.Epid.cõ.2.t. 8.3a.139.c — D — 3.Epid.cõ.3.t. 72.3a.147.e — Ibidem. — Ibidem. — 3.Epid.cõ.3.t. 72.3a.147.e

Tertia Classis. ggg menta

A†* Corrupti sũt hoc in loco codices græci, & asterisco notati. καὶ νὴ δία ὥσπερ οἱ κωμάζοντες οὐ πανύτι κατανεύουσι* τῷ κωματίζοντι, καὶ μάλιστα τοῖν ὀφθαλμοῖν, ὑγρούς τε γὰρ &c. Nicolai Calabri quoque uersio manca uidetur et obscura, quæ hẽt. sed delectabiliter, sicut, qui comaζãt, nõ valde annuũt, & maxime oculis; humidi.n. et c. Ego sanè ad uerbũ trãstuli. Forte tamen hic esse posset sensus. Comatosi dicti sunt a comaζare, quòd utrique uigilẽt, quòd capite grauentur, quòd oculos potissimum difficulter attollãt, humidos enim et c. quòd deniq; vtriq; totum corpus titubãs & incõstans habeãt. Ad hãc rem nõ pariũ facere videtur q̃ ĩ fine libri huius habentur.

B † Ex Calabri uersiõe hæc addunt, nã in in cod. græ. non sunt.

C † Codices græci asterisco sunt notati* ἄνδρα καὶ μήτε σφάλματι, μήτ᾽ ἄγνοιαν μηδεμίαν ὑποσέλλεσθαι q̃ uerba nõ sunt in Calabri uersiõe. arbitror autem eum esse sensum, quem in contextu posui. considera.

D † Locus hic videtur mancus. uolens. n. Galenus ostẽdere morem Hippocratis, vbi ille contrariarum rerum mentionẽ facit, duas inter cætera citat mulieres ex tertio epidemiorum ante pestilentem constitutionẽ, ac uerba ponit q̃ ad priorẽ mulierem spectãt, iis in cõtextu omißis, q̃ ad posteriorẽ pertinẽt. cũ tamẽ in Calabri et uersione legatur, Duas ergo mulieres lege, quas scribit ante pestilentiã. uide ergo, num hoc mõ locus hic sit restituendus. In posteriori uero, Extremorũ refrigeratio, nec amplius recalescebant. et rursus in nocte em superriguit, extrema non recaluerunt, nõ dormiuit, aliquantũ desipuit, et rursus resipuit. Est aũt ultimus ægrotus ante pestilentẽ constitutionẽ.

E* Ο῞ τε πυρετὸς ἐπέτεινεν. & omnino ita legendum est in epidemiis. reddit enim rationem Hippocrates, ut solet, cur dolorose se habuerit eo die.

F* ἄγρυπνος est in græcis. i. uigil, sed legendum uidetur ἄπυρος. i. à febre liber, cum mox dicat, uigesimoquarto reuertit.

G* Fote abundat negatiua illa particula non.

H † In antiquißimis exemplaribus legitur κοιλίη ξυνέστη χρόνον οὐ πολὺν uel συχνὸν vt nos vertimus. In aliquibus autẽ κοιλίη οὐ ξυνέστη χρόνον οὐ συχνόν. i. aluus non constitit tempore non multo. sed melior uidetur esse prior lectio.

menta consistebant, & rursus dissoluebantur. verbum enim consistere, verbo dissolui contra- E
rium est. Deinceps autem aliam ægrotam exponēs, ‖ Octauo, inquit, multa desipuit & sequen- »Ibid. t. 73. 148.c
tibus diebus, & cito rursus resipuit. Ac rursus, ‖ Vigesimo aliquantū circūriguit, & cito rursus »Ibidem.
recaluit. Et mox, ‖ Septimo & vigesimo à febre libera, aluus constitit, non post vero multū tps »Ibidem.
coxæ dextræ dolor validus multo tempore, febres aūt rursus comitabantur. Deinde rursus, Et »
sequentibus diebus muta, ac rursus resipiscebat, & loquebatur. Sed quid opus est sermonē pro- »
trahere memorando omnia quæ infinita ferè sunt? adeo frequens apud ipsum est talis spēs in-
terpretationis. Quare cum dicit, ‖ Comatosus, & rursus vigil, aperte coma vigiliæ opponit. Et »Ibi. t. 72. 147.e
sanè vigiliæ cataphorā in somnum potes opponere, & certe rursus coma nihil aliud diuersum »
vr̄ significare. Quid aūt, cum dicit? ‖ Detinebat autem vel coma continuum non somnolentū, »3. Epid. cō. 3. t.
vel cum doloribus vigilia. Etenim talis spēs interpretationis propria est Hippocrati, [a] † vt adno- »39. 3a. 144.b
tet, ea quidem solita esse concomitari, sed tunc abfuisse inopinato. Vt quando dicit, ‖ Causi igi- »1. Epid. cō. 2. t.
tur paucissimis fiebant, & minimum ex ægrotis hi laborarunt: ‖ neq;.n. sanguis erupit, nisi ad- »16. 17. 3a. 109.f
modum parum, et paucis, nec deliri erant. Et post pauca. ‖ Neq; mortuum vllū vidi tunc causo. F Ibidem. t. 19.
[b] † Per hæc.n. verba adnotat, largam sanguinis è naribus eruptionem, mentis læsionem, & acu- »
ta pericula solita esse comitari causos, licet tunc nō euenerint. Et qđ infertur, ‖ Nec phrenitica »Ibidem.
tunc vidi euenisse, secundum eandem dictum est rationem: ex eisdem.n. constitutionibus, & eis- »
dem causis fiunt tum causi tum phrenitides: quippe in tpe abundant æstiuo, & regionibus cali-
dioribus, & ætate vigenti, & naturis calidioribus, & diætis eiusmodi, ac vitæ institutis. [c] † quare
phrenitica tunc abundare par erat. ita vt res tanq̃ inopinata adnotetur, ꝙ euenerit, vt phreniti-
des quidem nullæ acciderint, causi autem multi. Secundum eandem ēt sententiam dicta sunt
& hæc. ‖ Erat autem constitutio causorum qui fiebant, hæc: Incipientes comatosi, anxij, horre- »3. Epid. cō. 3. t.
scentes, febris nōn acuta, non sitibundi valde, neq; deliri. Et paulo post. ‖ Neq;.n. sanguis erupit »34. 3a. 143.f
rite, neq; quispiam alius ex consuetis abscessus factus est iudicatorius. [d] † { Illa autem quomodo »Ibi. t. 42. 144.d
dicta sunt? ‖ Eleuationes ad aures multis ad alteram vergentes, & ad vtrasq; plurimis, febre ca- »1. Epid. cō. 1. t.
rentibus, recte stantibus. quibusdam ēt aliquantum incaluerunt. extinctæq; sunt oībus inno- »10. 3a. 104.g
xie, neq; alicui suppurarunt, sicuti quæ ex alijs occasionibus fiunt. Re uera enim inopinatū est, G
nullam suppurare, & [e] omnino non solitum. Postea infert. ‖ Erat autem modus ipsarū, laxæ, »Ibidem.
magnæ, fusæ, non cum phlegmone: Inopinatum enim est, abscessus circa aures absq; phlegmo- »
ne oībus factos esse. } Quare rursus & hoc in loco videtur inferre coma de cataphora somno- »
lenta, cum ait, ‖ Erat autem coma continuum non somnolentum: tanq; enim somnolentum ip- »3. Epid. cō. 3. t.
sum sit, & tanq; tale semper fiat, postea nunc inopinato factum non fuerit, adnotatur. Quādo 39. 144.
autem in eodem libro tertio epidemiorū in Pythione inquit, ‖ Nona comatosus, anxius qñ ex- »3. Epid. cō. 3. t.
pergiscebatur: aperte sanè & hoc in loco coma cataphoram quādam significare vr̄. Sed impos- 74. 3a. 148.g
bile est, inquiunt, cataphora detineri, & vigilare. hæc enim admirabiles isti explanatores dicūt,
non cognoscentes, quòd duæ sunt species cataphoræ, vt & probatissimi medicorū scripserunt, »
& euenta rerum attestantur. [f] † { Cōmune enim ambarum est, quia eleuare non possunt ocu- »
los, sed mox grauantur, & dormire volunt. Proprium vero alterius, quia ij quidem dormiunt
mox & profunde & diu: ij vero vigiles versuti sunt, alia super aliam phantasia adueniente, &
mentem mouente, & somnum intercidēte. vnde semper quidem vigiles manent, surgere vero H
non possunt, & agere ea quæ vigilantium, sed deficientius se habent q̃ vt si vigilarent, & gra-
uantur, & cataphorant, vt speres si concesseris eis, faciliter vtiq; eos dormire: concesso autē eis »
hoc, nedum non dormiunt, sed neq; spem, quam habebant vt dormituri, seruant. Hîc igitur in-
tellige coma velut commune amborum, id quod vocare consuetudo est nobis cathaphoram. »
si vero somnolētam solum intellexeris, peccabis: non somnolentam enim cataphoram priua- »
bis à nuncupatione, non minus q̃ alteram indigentem comatis nominis nuncupatione. Siue »
igitur somnolenta, siue vigil fuerit cataphora, coma vocare consuetudo est ei. Et nequaquā si- »
bi inuicem repugnant ea quæ secundum partem: sed rationabiliter quandoq; quidem in vigi- »
lijs paruis inuenitur coma, quandoq; autem in somno. Etenim cataphora quandoque quidem »
somnolenta est, quandoq; autem vigil. Quare non habes dicere de cataphorā patientibus, ꝙ vi- »
gilant, [g] † vel non, tantū tamen differūt, quoniam plures eorum dormiunt: pauci vero eorum, »
qui ita habent, insomnes permanent: vnde licet amborum sit passio, tamē familiarior multum, »
dormientium inuenitur. Propter hoc igitur dicit, ‖ Erat autem coma continuum, non somno- »3. Epid. cō. 3. t.
lentum, 3. 3a. 144.b

A † Locus in impressis græcis legitur ἐπισημαίνεσθαι μὲν εἰωθότα, νῦν δ' οὐ λεγόμενα παράλογον. Arbitror aūt legendum esse οὐ γενόμενα παραλόγως, ut transtuli. sicuti etiā inferius in græcis codicibus legitur. Dictio autem παράλογον et παραλόγως significare his in locis videtur, non quod præter rōnē, sed quod præter opinionē & spem & expectatione euenit, vt adnotat ēt Suidas & alii. neq; enim præter rationē erat, quòd coma eueniret non somnolentum, cum status ille ita efficeret: sed præter opinionē hominū erat. quandoquidem solet esse comatis proprium, vt cum somno sit. Calaber videtur alio mō legisse hūc locum, cū uertat, Subintelligere quidem quæ cōsequi cōsueuerūt, nō aūt dicūtur ī sermōe.

B † Locus in græcis cod. admodū corruptus. εἰ διὰ λάβρου ἐκ ῥινῶν αἱμορραγὲν ἀπτεσθει τῆς διανοίας ὀξέις τε τῶν κινδύνους, μηδὲν ἀπαντῆσαι τε τῶν τηλικαῦτα δ' ὁμοίως ἐπισημαίνεται. Calaber. per quæ multā ex naribus hæmorrhagiam, non tangere mentē, neq; acute obuiare pericula significabat. Ego autem ita uerti, motus ni fallor rōne ac multis auctoritatib. Hipp. in libris epid. cum Galeni explationibus, pter eas quas hic citat Galenus, ac psertim in primo lib. com. 1. tex. & cō. 9. vbi habetur peculiare uerorum causorum esse hæmorrhagiā, deliriū, et mortē.

*C † Locus in græ. cod. asterisco notatus * τὰ φρενιτικὰ πλεονάζειν ἄξιον ἦν ὡς παράλογον ἐπισημαίνεσθαι τῷ ἀπατήσαντι ἢ φρενίτιδες μὲν οὐδ' ὅλως ἐγένοντο, καῦσοι δὲ πολλοί. Calaber. & phrenitica tunc abundare dignum est, ut in sermone significatur. & decipitur qui putat phrenitides quidem omnino non fieri, causos autem multos: Ego uero in loco tam difficili arbitror legendum pro * τὰ φρενιτικὰ, ὥστε φρενιτικά. & pro τῷ ἀπατήσαντι ἢ φρενίτιδες, τὸ ἀπαντῆσαι, ὅτι φρενίτιδες. ut transtuli. considera.*

D † Hæc non sunt in Calabri uersione.

E Græce πάντων id est omnium, sed iudico legendum esse πάντως, ut transtuli.*

F † Quæ his signis [] interclusa sunt, in cod. græcis desiderātur. Malui autem ueterem tralationē ut iacet apponere, quàm quicquam inuertere, cum præsertim sæpenumero mutatio uerborum, sententiarum etiam faciat inuersionem.

G † In quibusdam exemplaribus Calabri interpunctum est ut est in contextu: in alijs autem hoc modo. Vel non: tantum tamen differunt.

A lentum,ceu vt plurimum somnolento fiente. Si igitur commune est amborum coma, & somno magis familiare: rationabiliter, quando vult somnolentam significare cataphoram, simpliciter dicit comatosos: quãdo vero rursus vigilem, non simpliciter, sed [a] communum ait comatosos vigiles. Nouit enim alterutra, & quoniam familiare est somno coma, & eius naturæ magis assimilatur: & quoniam cum vigilia quandoque consistit. Et si quidem hoc ita habet, mirabile nullum est, si non lethargicis solum, sed etiam phreniticis concidit. [b] Somnolentum vero coma his quidem non est proprium, aliquãdo autem fit. inuenies enim multos phreniticos surgẽtes, neque eleuare oculos omnino potentes, sed in eodem loco manentes similes lethargicis: vnde hos plurimi & indocti medici neq; quid oportet vocare sciunt, sed omnino ambigunt, & extranea videtur eis esse passio hæc, & innominata: quidam autem permistam ex lethargo & phrenitide æstimant, & vocãt eam Typhomaniam. Et quod est deterius omnibus, quidam Hippocraticorum se esse similantium dicunt hoc: Et nimirum aperte ita & manifeste Hippocrate scribente nõ in dubitato libro, sed vt aliquis alius germanorum esse credito, tertio epidemiarum, ‖ Neque maniacus factus est phreniticorum aliquis sicut in alijs, sed in quadam cataphora pigra [c] caput grauati, perierunt. Non solum enim, quoniam cataphora phrenitidibus aliquando concidit, nunciauit: sed quoniam, & pigra multoties. Quæ autem est pigra, memor eris primo diuisionis, si debes præsentia non obaudire, quãdo cataphoram aliam quidem somnolentam, aliam vero insomnem vocabam: & illam quidem somnolentam, propriam esse lethargicorum, & semper inesse eis: alteram vero, neque propriam esse phreniticorum, neque adesse eis semper.

(3.Epid. cõ.3.t. 45.3ª.144.c) (B)

Laudat Hippocratem quòd non temere nomina imposuerit: Probatq; denuo duas esse cataphoras: alteram Somnolentam, lethargicorum propriam: alteram Insomnem, phreniticis quandoq; euenientem: hancq; vel pigram vel non pigram. CAP. 3.

SOmnolenta igitur, quantum ad præsens, ipsis lethargicis concidit: Insomnẽ vero, quę phreniticis aduenit, tentabo distinguere, vt possis inuenire dictam ab Hippocrate differentiã. Non enim erat eorum qui vane imponunt nomina vir iste: neq; stulte adiacet cataphoræ, hoc scilicet /pigra/: neq; dicit, sicut Homerus, humidum oleum, & lac album, nullius determinationis gratia. etenim omne lac est album, & oleũ humidum: sed vnumquodq; vocabulum & syllaba omnis rem aliquam significat ab eo. De phrenitide igitur loquens (quod est ad præsentia vtile docere eos qui consuetudinem eius discere volunt) quãdoq; quidẽ ita scribit [d] †/delirauit/, quandoq; autem ita /transductus est/, quandoq; autem rursus/ intercise locutus est/, rursus autem /desipiuit/ & rursus /egressus est à se/, & iterũ /maniacatus est/, & /supermaniacatus/, & /nõ intelligebat/, & /præterloquebatur/. Hæc omnia læsam habentium mentem sunt: quos vniuersos tu quidem desipientes vocas: Hippocrati non sufficit dicere genus solum, sed vnicuiq; magnitudini speciei desipientiæ, proprium adinuenit nomen. ‖ Homo enim ait calefactus, cœnauit: non fuit ausus dicere febrem [e] tanta caliditate in qua quis cœnare potest. Rursus autẽ magnitudinem volens ostendere febris, dicit, ‖ Ignis assumpsit eum. Occupatus fui in ostẽdendo diligentiam viri in vocabulis, sed vt iam scientibus & suasis ad id quod quæritur accedam. Duæ sunt species insomnis cataphoræ: Nominatur altera quidem pigra, cuius nũc Hippocrates meminit: Reliqua vero noĩe generis vtitur. Commune autem ambarum est (quę & maxime differunt à somnolenta, quoniam loquuntur & delirant nulli hærentia menti, & ad assurrectiones promptissimi sunt. quorum nullũ in lethargicis existit cataphoris: neq; enim seorsum quid loquuntur, & versute sunt difficile sentientes, neq; ad acclamantes & pungentes excitantur faciliter. Coma vero phreniticum quidem & insomne, extra hanc est dissensibilitatem & immobilitatem: etenim surgunt faciliter audiẽtes vocem & sonum omnem: & si tetigeris partem corporis, mox oculos eleuant, & ad tangentem aspiciunt. In ipsa autem cataphoratione vel manum mouent, vel crus, vel vniuersum corpus eijciunt irrationabiliter & repente, & desipice exiliunt ad instar spasmi, & hæc omnia faciunt cum eo q loquuntur aliqua non congrue: Quorum nullum, qui sunt lethargici cum cataphora, faciunt: immobiles enim semper & inuocibiles iacent, eis, qui profunde dormiunt, assimilati. Ipsorum autem qui non somnolenter cataphorantur, alij quidem ita facile & multum mobiles existunt, vt neque deficiant clamantes magne, & moueant aliquam particulam vehementer: sed si excitaueris eos aut loquaris, aspiciunt inconuenienter, & magis egrediuntur à se, & malum facere tentant, & omnino in audiendo promptissimi fiunt, nihil relinquentes ab ijs qui summe desipiunt. Alij vero ecõtrario surgentes, magis intelligunt, & non multum mouentur, & tunc magis desipiunt quando commiseris eos comati: & secundum hoc maxime licet eos discernere à cataphoris lethargicis. Hæc igitur est, quæ ab Hippocrate dicitur ‖ pigra cataphora. Quoniam autem aperte didicimus, q non solum hoc scilicet cataphorari quibusdam phreniticorum accidit, sed etiam hoc scilicet pigre, de hoc vtiq; maxime aliquis dubitabit: ad reliquam trãseamus dubitationem: cuius si quidem aliquam inuenerimus solutionem, habebimus iam totum. Est autem dubitatio hæc: Postquam meminit Hippocrates in prorrhetica comatosorum vigilum, dubitat vtrum phre-

(C) (1 Epid. cõ. 3.t. 29.3ª.125.d) (πῦρ ἔλαβεν. qd sepissime leges apud Hip. in lib.epid.) (D) (3.Epid.cõ.3. t. 45.3ª.144.c)

A* Forte cõiunctim.

B* Arbitror legendũ esse, Non somnolentũ. nequaquã.n.coma sõnolentum phreniticis accidit, sed coma insõne, vt iferius patet.

C* καρηβαρέες. et ita libro prio prorrh. cõ. 1. et cõ. 33. & certe melior est lectio καρηβαρέες uel καρηβαρέως, quàm βαρέως, i. grauiter.

D †Quãquã haud ita facile est asserere q̃ nã fuerint uerba græca, quibus affirmat Galenus vsum fuisse Hippocratem. arbitror tamẽ coniectura quadam motus, tum ex Hippocrate in epidemiis, tum ex Galeno commentario primo prorrh. com. 1. & cõmentario primo tertii epid. cõ. secũdo uocẽ Delirauit esse, παρέληρει. trãsductus est, παρηνέχθη. intercise loquut9 ẽ, παρέκοψε. Desipuit, παρεφρόνησε. Egressus ẽ à se, ἐξέστη. Maniacatus ẽ, ἐμάνη. Supermaniacatus est, ἐξέμανη. Non intelligebat, οὐ κατενόει. Præterloquebatur, παρέλεγε.

E* Arbitror legẽdũ esse tantam caliditatem. ut sit sensus. non ausus est nominare febrem, eam exiguam caliditatem, in qua quis. & cœnare [illegible]

niticos eos aut aliud quid vocet. habet autem series ita: ‖ Qui comatosi in principijs fiunt cum capitis, lumbi, hypochondriorum, & colli dolore vigilãtes, num phrenitici sunt? Scribitur autem dupliciter hæc series: in quibusdam quidem exemplariorũ sic: ᵃ † in quibusdam autẽ absq; hoc scilicet/sunt/num phrenitici? †ᵇ Sed nunc quidẽ primo scrutemur cur duę sint spẽs primę comatis, & altera quidem lethargicis semper, reliqua vero phreniticis aliqñ concidat: dubitat nunc Hippocrates, si oportet ita habentes noiare phreniticos: hoc nãq; nedum dubitabile, sed econtrario facile inuenibile & promptum videtur esse: quãdo enim sunt duo comata, & somnolento quidem proprio lethargicorum non potente intelligi (hoc.n. scilicet/vigilantes/adiacens nõ permittit id significari) de reliquo comate an phreniticum sit, videtur enũciare. Qualiter igitur dubitat? Syllogistica est hæc/num/aduerbium, & non dubitatiua. Sed hoc quidẽ, si non haberet barbaram interpretationem & omni consuetudine grãcæ extraneã, fortassis vtiq; acceptarem: Quia vero neq; alij græci, neq; ipse Hippocrates tali compositione propositionũ inueniuntur vti: qualiter suscipiam syllogisticum esse/num/aduerbium? ante.n. q̃ assumptionibus vtamur in orone, & prælocemus eas conclusioni, non est syllogizare. Puta, vt quod dicitur, manifestum fiat et minus exercitatis: hoc scilicet, num dies est? &, num veniet hodie? dubitandi habet aduerbium: Si vero orone enunciare eis voluero, vel simpliciter dicendo ita absq; omni demrone, veniet hodie: vel cum demrone, hoc modo: si Sol supra terram est, dies est: si ambulat, ergo mouetur: Qñ vero sine demonstratione enunciamus quid, non indigemus aduerbio ergo: superfluus enim est sermo: & nullus dicit ita, dies est ergo: neq; sic, ergo est dies: cum liceat dicere sic simpliciter, dies est: Neq; sic in demõstratione possibile est vti hoc scilicet /ergo./ Qualiter enim erit demonstratio, omni demrone ex aliorũ assumptionibus aliã assumptionem cõprehendẽte? sed nullam videtur nunc assumptionem syllogisticam ad demonstrationem accipiens. Qualiter ergo/num/aduerbium fiet pro dubitatiuo syllogisticũ & illatiuũ? Cum aliquibus.n. neq; eundem locum obtinẽt dubitandi aduerbium, & syllogisticum & illatiuum vocatum: sed dubitatiuum quidem præponitur semper, syllogisticum vero & illatiuum inter nomen & prædicatum locatur: dubitantes.n. sic dicimus: num dies est? syllogizantes aũt sic: dies ergo est. Qualiter igitur nunc prælocatum est? ceu non syllogisticum existens prælocatum est: nõ enim est dictum sic: phrenitici ergo sunt: sed simpliciter, num phrenitici sunt? ‖ * dubitante aperte Hippocrate, nec audente firmiter asserere de ipsis, quẽadmodum certe sæpenumero facere videtur. Satis aũt erit vnũ vel alterũ exemplũ, ne diutius in re tã cõspicua imoremur. In primo ergo epidemiorum ait: ‖ Post hæc aũt dysenterici facti sunt hi oẽs: num sanè, q minxerint aquosa, considerandum? hoc in loco dictio/considerandũ/quę adiecta est, ne impudentissimum quidem permittet, vt coniunctionem ἆρα.i. num, aliter intelligat, q̃ dubitatiuam. In sexto item epidemiorum, ‖ Post mictionem concretio, inquit, pueris magis: num sanè, q calidiores sint? In ipso autem prorrhetico, ‖ In phreniticis alba deiectio malũ, vt & Archecrati: num sanè ex his segnities fit? & rursus: ‖ In aphonia spiritus, qualis ijs qui suffocatur, promptus, prauum: num sanè & tale, deliratorium? Si ergo finem sermoni imponere oportet: & neq; alius quispiã grecorum ita vsus est coniunctione ἆρα: neq; Hippocrates ipse, vt ego nũc oñdi: reprehẽderet vtiq; quispiã, arbitror, eos, qui tanq̃ nõ dubitatiuã cõiũctionẽ explanauerũt.

E — 1.Prorrh. cõ.1. t.1.4ª.160.h

F

G — 1.Epid. cõ.2.t. 71.3ª.114.f

6.Epid. cõ.3.t. 15.3ª.173.a

1.Prorrh. cõ.1. t.13.4ª.165.a

Ibi. t.24.166.a

Causam reddit, cur Hippocrates in principio Prorrethicorum eos, qui comatosi sunt in principijs cum capitis, lumborum, hypochondriorũ, & ceruicis dolore vigilantes, nõ ausus sit appellare phreniticos. CAP. 4.

QVãquam difficiliorem oronem me ipsum facere scio. ᶜ † cum.n. distincta sit somnolenta cataphora à non somnolenta, phrenitide iam existente, non vtiq; conuenienter dubitare videatur, & non firmiter asserere, tales esse phreniticos. Sed certe minus mihi curæ est difficultas sermonum q̃ veritas. Quòd dubitatiua sit coniunctio fateor, et causam ostendã, propter quam non ausus est asserere Hippocrates tales esse phreniticos, sed adhuc dubitet. nam dictio, in principijs, quæ adiecta est, totam orationis vim habet. quam dictionem multi explanatorum prætermittunt tanq̃ temere adscriptam. Simile enim quidpiam accidit multis incipientibus morbis, quale in aliquibus ebrijs fieri videmus, quando comatosi quidem sunt, & titubãt, & capite grauantur, & neq; si cogantur, attollere possunt palpebras: ob hanc eandem vero rursus grauitatem dormire non possunt, anxiantes, & vertentes, & proijcientes se ipsos ac trãsmutantes aliàs ad aliam figuram. Hæc enim videmus sępenumero in ebrijs fieri, cum repletum fuerit in ebrietate caput, postea à grauitate vnà & in coma trahatur, vnaq; à somno prohibeatur. Ita ergo, vbi multitudo incõcocta caput occuparit, vigiles simul & comatosi sunt. Dumq; hoc per initia euenerit, interdum quidem probe concoquitur multitudo, ac si ex vino talis res euenisset. sed ita sanè nec lethargus, nec phrenitis subsequuta est: Interdum autem acris reddita, in phrenitin terminauit. Multis vero pars tenuior, vel concocta, vel digesta, euacuata est, remãsit autem crassior: & ita lethargus superuenit. ᵈ † progresso quidem tali morbo, hæc affectio, sicuti quidẽ

H

A † Hoc est, in quibusdam autem exemplaribus legitur, num phrenitici, absque hoc uerbo sunt. vt et habetur in calce huius libri, et in prĩo cõ. libri prorrh. Fuerunt enim qui dicerẽt, Hippocratẽ dubitare, an tales sint phrenitici. alij, an tales futuri sint phrenitici.

B † Nõ video, quo in loco inferius Galenus scrutetur, cur duæ sĩt priæ spẽs comatis, scio equidem hoc superius ostẽdisse. Forte ergo loco dictiõis primo, legẽdum est, primum, & pro, cur, cum. sunt.n. faciles lapsus. ac si ita diceret. Sed nunc quidem primum (.i. priorem scripturam, quæ habet dictionẽ, sunt) scrutemur. Cum duæ sint spẽs, & c. dubitat nunc Hippocrates, si oportet & c.

** Hucusque Calabri versio.*

C † Corrupti sunt hoc in loco codi. græci, qui ita habent. φρενήτιδος ὄυσης ἂν ἔτι δεόντως ἀπορῶν φαίνηται, καὶ μὴ βεβαίως ἀποφαινόμενος φρενητικοὺς εἶναι τοὺς τοιούτους .i. phrenitide existẽte utique adhuc conuenienter dubitare uideatur, & nõ firmiter asserere tales esse phreniticos. Calaber ita trãstulit. phrenitide iam existente, qualiter nõ conuenienter absurdum uidebitur nõ certe enunciare phreniticos eẽ hos? uidetur ãt ita legisse, φρενήτιδος ἤδη ὄυσης, πῶς οὐ δεόντως ἄτοπον φαίνοιτ᾽ ἂν μὴ βεβαίως ἀποφαίνεσθαι φρενητικοὺς et c. posset ẽt paucis mutatis ita legi. φρενήτιδος ἤδη οὔσης, οὐκ ἂν ἔτι δεόντως & c. ut traduximus: ac si diceret, si iã adest phrenitis, quare dubitat? neq;.n. in re certa dubitandum. Et hæc est illa difficultas, quam nuper tetigit: cuius solutio stat in dictione, in principiis, ut mox apparet inferius.

D † Idest vbi diutius perseueret hic morbus cum comate & vigilijs & c. uel est proximus phrenitidi, uel ut alij existimant, mixtus est ex lethargo & phrenitide. clare hæc materia tractatur in primo com. primi prorrheticorum.

A ti quidem nos ostēdimus, propè iam phrenitin est: sicuti vero ij qui mixtam passionem ex lethargo & phrenitide introducunt, suspicantur, illi videretur esse proximior. † Vtrum autem eos, qui ita habent, iam phreniticos nominare oporteat, an paulo post phrenitici expectandi sint: hoc alterius vtiq; est considerationis, nihil ea que nunc proponuntur, iuuantis: ac præsertim propter dictionem /sunt/ quam aliqui adscribunt huic contextui, num phrenitici, aliqui vero non.

† Ambigua quoquomō videntur uerba græca, πότερον δ' ἤδη τοὺς οὕτως ἔχοντας ὀνομάζειν χρὴ φρενιτικοὺς, ἢ τοὺς ὀλίγον ὕστερον ἔσεσθαι &c. Sensus tamē ille, quem in contextu posui, facillime ni fallor elicietur, si cum iis quæ in initio statim primi cōmenti, primi prorrheticorum scripta sunt, conferatur. uerba autem sunt hæc. Complura ueterum exēplarium uerbo, phrenitici, uerbum, sunt, non habent adiectum. hinc exorta est quæstio, utrum ne eos qui ita habent, quis iam phreniticos appellabit, an forte expectabit. adiecto uero, sunt, atq; in hunc modum simul scripta oratione, num phrenitici sunt, quæstio est, an qui ita affecti sunt, iam phrenitici sint uel non sint. Et inferius in eodem commento. Si enim comatosi quidem, sed absq; uigiliis fuissent, non quæsisset Hippocrates, an phreniticos appellare eos oporteat uel iam existentes uel futuros.

B

GALENI DE TREMORE PALPITATIONE CONVVLSIONE ET RIGORE LIBER

Ioanne Guinterio Andernaco Medico interprete

C *Ab Augustino Gadaldino ad Græcorum codicum fidem emendatus*

ARGVMENTVM LIBRI

Quod Genus Motus, quæ Differentiæ, quæ Loca, quæ Causæ Tremoris, Conuulsionis, Rigoris, & Palpitationis.

Propositum Libri. CAP. I.

Vandoquidē Praxagoras Nicharchi filius, cum in alijs medicinæ partibus præstantissimus, tū in naturalibus speculationibus peritissimus, non recte mihi videtur de pulsu, palpitatione, cōuulsione, & tremore sentire: vt qui omnia arteriarum esse affectus, differre aūt inuicem magnitudine, existimet: Idcirco de oībus ipsis cōiter hoc libro à me tractādum esse putaui, nō vt Praxagoram in ijs quibus errorem admittit falliturq; redarguam (id. n. Herophilus eius discipulus abūde factitauit) D sed vt in quibus recte ille sensit, ea quæ desunt, adijciam. De pulsu sanè, quid tandem sit, & qūo fieri soleat, in opere de pulsibus ostensum est, & nunc tantum dicetur, quātum ad præsentem disputationem vtile esse videbitur: De alijs autem hoc commentario sum tractaturus, inde sumpto initio.

Quot Motus Genera, atq; In quo genere Tremor, Conuulsio, Rigor, & Palpitatio contineatur. CAP. 2.

A. l. 1. f. 1. d. 5. c. 1. 10. b

Motus 3

MOtus sensibiles in animantium corporibus, cum sana sunt, duplices genere apparent: "Ex arbitrio sanè, aut voluntate ac impetu, aut quomodocūq; nominare velint nominum quidem periti, rerum autem scientiam negligentes: qui neruorum musculorumq; ministerio fiunt: 1 atq; has medici voluntarias actiones appellare solent: Alij vero motus in animantium corporibus existunt, qui arteriarum et cordis officio obeuntur, quos vitales nuncupant: Ac aliud quod- 2 dam tertium motuum genus in venis habetur, quod sensibus non percipitur. De quibus duo- 3 bus in præsentia dicere opus non habeo: Verum qui musculis & neruis perficitur, per quem & manus & crura mouemus, in tremoribus, conuulsionibus, rigoribus morbidis, interim & in palpitationibus apparet. Omnes etenim eiusmodi affectus, vitiati motus sunt instrumentorum eorundem, quibus arbitrarij sanorum motus obeuntur.

Quid sit Tremor. CAP. 3. E

A.l. 3. f. 2. t. 1. c. 2. 218. d

TRemor itaq; facultatis, quæ corpus sustinet mouetq;, infirmitate accidit. Non enim ex se ipsis animantium particulæ tam graues cùm sint, deorsumq; ferri natæ, in omnẽ locum mouentur: verũ facultas, quæ per neruos musculis à principio transmittitur, veluti vehiculũ quoddam, & motus ala ipsis est: quam cùm prorsus perdiderint (perdunt autem resoluta) deorsum feruntur, & auis cui pennæ defluxerint instar, concidunt: vnde nullus ita affectis motus relinquitur. Sin autem virtus quidem reliqua fuerit, sed pauca & imbecillis, vt neque corporis partes satis sustentet vehatq;, aut tanq̃ graue pondus aliquod ferre nequeat, necesse est partem ita dispositã, tremulam conspicari: siquidem motus, qui ab imbecillibus supra vires & violenti & ad necessitatem fiunt, tremuli existunt. Puto te subinde vidisse aliquem, qui graui pondere sublato incedere violenter conaretur, q̃ cruribus intremisceret: Quin etiam si manibus præter vires graue aliquid portare aggrediatur, manus habebit tremulas. Pari modo homo cũ timet expauescitq;, siue manibus quid facere, siue velet ingredi, manus quidẽ, si his functionẽ obire aliquã audet, tremulas: crura aũt, si conatur incedere, habebit. Minuit enim nihilo minus & timor virium robur: quę vbi semel collapsæ fuerint & debilitatæ, quiduis etiam multo leuissimũ, graue redditur: quapropter & corpus animantis, quod prius erat leue, oneris modo ipsas aggrauat. At senes simili modo ex imbecillitate vt plurimum tremuli sunt. F Præterea, quibus ex morbo corporis robur laborauit, nec ijs quoq; citra tremores motus fiunt. Siquidem in omnibus qui in hunc modum habẽt, vis particulas mouens sustentansq;, nunc debilitata, id quod prius attollere solebat, amplius non potest, tanquam in motu vacillans. Vbi vero totus naturæ tenor remiserit, ibi corpora eo quod eleuet destituta, suo pondere deorsum feruntur: ac ibidem manerent (quemadmodũ in resolutionibus, quas paralyses græci appellant) si totas vires robur omnino destituisset. Quãtum autem ipsius reliquũ est, id rursus vehere corpus conatur: verum neq; nunc quantum vult prę imbecillitate potest, sed modice quidem eleuat, magis autem deficit, imperfectum mutilumq; hoc quoque motum relinquens: rursus igitur corporibus deorsum ferri concedit. Quod cum continue fiat: & deorsum tẽdens latio sursum vergentem excipiat, eiq; rursus coniungatur: duplex sanè & compositus totus fit motus, particulis loca semper per vices mutantibus. Nomen autem affectui est Tremor, quo corpora deorsum pondere suo vergunt, rursus autem in altum à virtute attolluntur.

Quid Tremor Differat à Palpitatione. CAP. 4.

QVin & Palpitatio, qui pal mos gręce dicitur, forsan, dicet aliquis, similiter atque tremor motus est, quo partes palpitantes, citra voluntatem nostram nobisq; inuitis attollũtur & deorsum agũtur. G Quomodo igitur tremor à palpitatione differet? Hactenus sanè nihil inter se discrepare videntur: veruntamen discrimen intercedit. Neq; enim locum affectum eundem esse tremẽtibus & palpitantibus, neq; causam, neq; symptoma esse dixero. Quippe nemo qui artus mouere non instituerit, tremet: palpitantes aũt particulæ etiam si in quiete fuerint, siq; nullũ ipsis motum induxeris, palpitant. Decipiuntur hic quoq; multi, dum capita tremula conspiciũt non nullis, manum immobilem & crus, vt visum fuerit, extensum habentibus, deinde nihilo minus trementibus. Quos hanc sententiam docere conuenit, quæ non à me nunc primum dicitur, sed etiam à multis veterum, Non quæ moueri videntur, ea moueri sola pronunciantibus. Multa siquidem citra motum esse videntur, vnum eundemq; locum obtinentia, nihilo autem minus mouentur. Siquidem aues non modò sursum & deorsum tendentes, sed etiam si locum vnum in aere occupent, in motu tunc quoque esse censebuntur. Nam si in eo loco mortuum auis corpus situm fuerit, facile ad terrã decidet, pondere suo inclinans. † a Vnde constat, & corpus quod in eodem manet loco, motus cuiusdam auxilio, in sublimi constitisse, tanto vtiq; motu, quantum haberet, si solo põdere deorsum ferretur. Quare quam immobilitatem esse putas, motus est ex duobus quibusdam compositus, qui corpus in contraria loca possunt abducere: quorum, si alterum sursum H vergentem tollas, reliquum videbis ex facili corpus in locum inferiorem deducere. Hoc igitur & Hippocrates his verbis docet b ‖ Stare, vlceribus minime cõducit, præsertim si crura infestẽt: neque sedere, neque obambulare, sed conquiescere & otio vacare confert. Nam quietem & otium tanquam profutura cõmendat: stare autem & sedere minime prodesse ait, vt quę à conquiescẽdo sint diuersa: etenim & tunc musculi, qui gestant corpus & à terra attollunt eriguntq;, intẽsi sunt: Iccirco stare nihilo minus q̃ obambulare lassitudinẽ parit, vt quod & ipsum motus existat. Anima igitur quæ corpus & mouet & erigit, ablata, statim quod prius rectum erat, in terram inclinare videbis: quo constat etiam cum rectum erat, nõ fuisse citra motum, sed fuisse aliquid quod subleuaret, gestaret, attolleretq; ipsum. Ego itaque ne decumbentem quidem hominem, si caput sublimius habet, pedes autem humiliores, citra motum omnino esse dixerim: sublabitur enim facile ad pedes ex sublimiori in decliue vergens, nisi motu contrario huic renitatur. Hæc sanè & Hippocrates asserebat: c ‖ Si vero præceps agitur, & à lecto ad pedes delabitur, grauius periculum minatur. Nam ad pedes sublabi decumbentem, virtutis extremæ imbecillis nota est firmissima. Stare etenim, aut sedere, aut surgere non posse, graue quidem, sed minus graue periculum innuit: quippe multi ægrotantium ad hęc deueniunt desinuntq;, ad extremam nondum imbecillitatem prolapsi:

A † *Ant. tralatio. Ostenditur igitur ex hoc, quòd corpus auis permanẽs in vna parte aeris, nõ põt ibidẽ permanere, cũ sit natura & graue, nisi ad illũ locũ moueatur uirtute aliqua arrigẽte et adiuuãte ad permanẽtiã: qua non mittẽte in contrariũ grauitate corpus secundũ exigẽtiã suæ grauedinis uelocißime ad inferius mouetur: cum motus grauis necessario ad ĩferius tendat.*

B ‖ In lib. de Vlceribus.

C ‖ in Prog. cõ. 1. t. 15. 4a. 193. f

A prolasi: A decumbere non posse viuentis modo, sed hîc quoq; tanquam mortuum & inanimatum corpus deorsum ferri, extremum malum fatetur: quod Hippocrates in cõmentario de humoribus, ἔρριψιν hoc est virium deiectionem, appellauit: quod interpretes libri non intelligẽtes, multa nugati sunt. Nam deiectũ esse instar corporis inanimati, omni robore prorsus & soluto & perdito, ἔρριψιν vocauit: Vt non idem sit deiectum esse cum eo quod est decumbere sed quam habet proportionem delabi cum verbo decumbere: ita etiam in auibus diuersum quidem est, ad terrã deuolare, diuersum rursum in terram decidere: etenim aliud affectus, aliud actio est. Similiter igitur his, actio quidem decubitus est: affectus autem, prostratio deiectioq;. Sed quorsum hæc mihi dicuntur? eò nempe vt illos qui aut crus, aut manum in altum sustulerunt, deinde ita vt habẽt seruant, ne immotos esse arbitreris, neq; si vnum eundemq; locum semper quam maxime occupent. At si nolis ita dispositis motum adesse concedere, certè actionem ipsis omnino concedes, & duplicatum hoc simplicis actionis robur adesse. Nam in simplicibus vnum musculorum genus aut flectentium, aut intendentium artus, operatur: cum vero extensos ipsos conseruas, utraq; musculorum genera pari robore functionem obeunt. Quòd si huius memineris, vera obseruans, quæ prius dicebantur, inuenies, nempe quòd ei qui nullum motum aggreditur, tremor nõ obueniat: B vt qui impotentis & infirmi motus sit symptoma. Vnde cuiuis constat, corpus, cui moueri neutiquam licet, id neq; circa motum imbecille & impotens fore.

In libro de Humorib.

Quæ sint Loca affecta, & Causæ Palpitationis & Tremoris. CAP. 5.

Palpitatio autem etiam ijs, quæ non mouẽtur, accidit. Etenim superciliũ, palpebræ, & oculus subinde citra omnem volũtatem attollũtur. Vnde & hoc manifesto arbitror magnã habere vim, tum ad affectus naturæ cognitionem, tum ad exactam à trementibus discretionẽ. Siquidem quæ in palpitantibus particulis eleuationes depressionesq; apparent, distentiones quædam sunt corporum, quæ ceu replẽtur, & eorundẽ subsidẽtiæ quasi rursus inaniunt. Quæ vero tremẽtibus accidũt, totius mẽbri motus sunt: quod interim deorsum quidẽ vergit, rursus aũt ad superiora fertur, sed non dilatat neq; contrahitur. Ea propter tota sanè pars tremit, quum aliquid facere aggredimur, nullo eorum quæ in ea habẽtur, manente immobili: sed similiter quidẽ musculi, similiter his arteriæ, nerui, venæ, ipsaq; ossa, & cutis, nunc sursum, nunc deorsum ferunt: Palpitant autẽ nõ omnia. Neruum igitur, aut os, aut cartilaginem, aut aliud quid huiusmodi, nunquam videas palpitare: non enim habẽt ventrem, quo vicissim dilatato & contracto, attolli quidem cũ dilatatur, collabi autẽ cũ contrahitur, partibus liceat. Porrò musculorum'ne sit affectus tãtũ palpitatio, vt He-C rophilus opinabat, an etiam cutis, aut arteriarũ, vt censebat Praxagoras, id rursus cõsiderabimus: siquidem ea speculatio ad loci affecti inquisitionem magis pertinet. In præsentia autem tantillũ repetentes ad priora digrediemur, nempe quod Palpitatio, distentio quædã sit & subsidentia præter naturam: Tremor autẽ motus præter voluntatem partium, quo sursum & deorsum vicibus permutatis ferant. At idem non est neq; dilatari, cum eo quod est sursum ferri: neque contrahi, cum eo quod est deorsum vergere. Etenim quæ sursum & deorsum ferunt, priori loco relicto in aliũ transeunt: Quæ dilatãtur autẽ & contrahuntur, veterem sedem cõseruantia, partim ambientem regionem occupant, partim relinquunt. Quare moueri quidem vtrisq; cõmune, tum quę dilatantur contrahunturq;, tum quæ sursum & deorsum feruntur: Peculiare autẽ, his sanè minorem locũ aut ampliorẽ occupare, ita vt veterem non deserant: illis autẽ semper loca mutare, ita vt nunquam in eodem maneant. Opus autem, opinor, erit hic quoq; distinctione, vt in totũ sermo verus euadat. Subinde enim iam pluribus simul musculis, aut vno quodam insigni vehementer palpitãte, attollitur quidẽ mẽbrum vnà cum ijs quæ dilatantur: concidit autem rursus cum ijs, quę contrahuntur. Vnde inuitam eleuationem depressionemq; membri, tremorẽ vocare non oportet: cũ videas manifesto musculos palpitantes, à quibus membrum mouetur: ipseq; motus non, qualis D trementibus, apparet. Nam in ijs qui membrum totum in motu propter musculos palpitantes retinent, proprijs & sensilibus extremis vterq; motus circunscribitur: Trementium vero affectus talis nõ est, sed altero motu adhuc incipiente, vt ita dicã, cõtrarium ipsi coniungi deprehendes, vt ad superiora latio semper deorsum tendentẽ excipiat: hanc autẽ ab illa rursus cõtinue impediri: ita vt imperfecta quidẽ semper sursum latio, imperfecta quoq; deorsum inclinatio existat. At hæ sanè affectuum tibi notę erunt, ac his symptomatibus inuicem differũt. Reliquũ est vt locũ affectum & causam consideremus. Palpitationum causam esse pronuncio spiritum crassum & vaporosum, cui non sit transitus. Hunc autem colligi oportere dico in concauitate quadam non admodum exigua, si pars distensionem sensibilem habitura est: atq; totum hoc summatim explicatum est. Cæterum oportet, vt cum tu substantiam illam esse spiritualem demonstras, causæ addas, ob generationis ac solutionis celeritatem. Quid enim tam facilè vel congregari, vel inaniri potest aliud, quàm spiritus? Etenim quæ hominem constituunt, vt Hippocrates nos docebat, sunt solida, humida, & spiritus. Meminit autem ipsorum his verbis, Continentia dicens, contenta, & impetu ruentia: Continentia quidem solida nuncupans, vt quæ comprehendant tegantq; humida: Contenta autẽ, humores, vt qui à solidis comprehendantur: Quæ impetu feruntur, spiritus: siquidem in omnem corporis partem momento temporis, & facilè, & citra impedimẽtum

Al. 3. f. 2. c. 1. & 1. c. 19. 220. a

6. Epid. sect. 7.

peruenīunt. Citam igitur vacuationem aut repletionem, aut diſtētionem aut ſubſidētiam, aut de- E
preſſionem aut elationem, aut alium quēdam motum, nullum ex oībus præter ſpiritum effecerit.
Quare & palpitationum cauſa, ſubſtantia quidem ſpiritus: Qualitas autem ſubſtantię, humiditas
eſt, et craſſities, vt paulo antè dicebamus, cum craſſum vaporoſumq; nominaremus. Si enim ęthe
reus foret, tenuis & purus, citra impedimentum trāſiens, neq; repleret vnq̄, neq; vacuaret partes.
Craſſior autem q̄ meatus corporum exigant, in quibus colligitur, recluſus intus ſi quidem cōca-
uitatem corpus obtinet, hanc replēs, & excitat & diſtendit regionē circunfluam: ſin minus, inter
duo collectus corpora, ab vno ad alterum tranſit, aſcititium ſibi ſinum efficiens. Hic ſanè modus
ſecundus dictus, etiam in cute ſubinde palpitationes excitat: non cute ipſa concauitatem quādam
in ſe ſortita, ſed in ſpatio quod cutem & corpora ſubiecta intercedit, ſpiritus tunc colligitur. Prior
autem modus in muſculis potiſſimùm accidit, in his enim concauitates & multę ſunt & exiguæ.
Praxagoras pulſum arterijs attribuit, ſicut nimirum & palpitationem, tremorem, & conuulſio-
nem, arteriarū affectus: ac pulſum ſanè in naturali ſtatu habere: palpitationē vero, tremorē, & cō
uulſionem magnitudine inuicem differre, ſed motus eſſe præter naturam. Quòd igitur non rectè
ſenſit, ſolis arterijs palpitationem attribuens, haud difficile eſt deprehendere: Quippe manifeſto
videre eſt frequenter & cutem palpitantē & muſculos, cū nulla in loco ſit arteria: vel, ſi eſſe quan- F
dam contingat, ea ſit admodum exigua, vnde liceat manifeſto alicui cognoſcere, tātam diſtentio-
nem non ex arteriæ magnitudine proficiſci. Porrò nū rectè non nulli muſculoſis corporibus ſo
lis palpitationem attribuāt, id mihi multo dignius conſideratione videtur. Ego etenim & planè
exiſtimo arteriam manifeſto non modò palpitans, ſed etiam conuulſorium quid, ſubinde repræ-
ſentantem inueniri, quemadmodum & alij pulſuū periti fatentur. Verum de hoc diſputatio pro-
lixior eſt, & in libris de pulſibus comprehenſa. Iam pleriſq; hoīum non raro palpitationes in ſola
cute euidenter fieri apparent, cum vaporoſus ſpiritus in aliqua ipſius particula generatus retine-
tur, & in tranſitu moratur: ita etiam ſi in muſculis, aut alio quodam corpore, ſpiritus flatulētus re-
dundauerit, in illa palpitationē excitat. Quoniam vero ſpiritus craſſus, nebuloſus, aut caligino-
ſus, aut flatulentus, aut quomodocunq; nominare velis, palpitationis cauſa efficitur, ideo ætates
frigidiores palpitationi obnoxiæ ſunt, natura corporis frigidior, regiones frigidæ, anni tempus
hybernū, vita otioſa, repletioni & ebrietati deditis, cibi frigidi & flatulenti, & vt ſemel dicam, om-
nia quæ corpus refrigerant. Quæ vero his contraria ſunt, palpitationes ſtatim tollunt. Nam cale-
facientia ſpiritus attenuant, & corpora reddunt rara molliaq;: Refrigerantia autem denſant qui-
dem, contrahunt, & corporum meatus cogunt conniuere: incraſſant autem coarctantq;, & tur- G
bidum ſpiritum reddunt: facile igitur retinetur à perſpiratu impeditus, tum ſua ipſius craſſitie,
tum corporum, quæ ipſum continent, denſitate. Calida rurſus contrario refrigerantibus modo
fundunt, laxant, corporum meatus aperiunt, ipſum ſpiritum attenuant, ad motumq; facilè inci-
tant, facileſq; ita tranſitus ipſi efficiunt. Quapropter etiam veteres medici palpitationum reme-
dia adinuenere, quæ extenuare & calfacere poſſunt: cuiuſmodi ſunt, quæ conſtant euphorbio, py
rethro, lemneſia, ſulphure, & pipere, aliaq; id genus compoſita: item inter aquas, quæ è terra pro-
ſiliunt calidæ, atque ex his potiſſimum nitroſæ, ſulphuratæ, & bituminoſæ, easq; commendant.
Vtuntur autem & marina, calfacientes ipſam: & muria, ſi marina deſit. Iam potui exhibent medi
càmenta calida, præſertim ex caſtorio confecta. Hoc ſanè etiam extrinſecus impoſitū, non modò
epotū, generoſum eſt medicamentum, vt quod calfacere ſimul & extenuare, ſiccareq; abunde poſ
ſit. Palpitationis ſanè cuiuslibet ex frigido generatio eſt: Tremoris autem neq; vna occaſio ne-
que cauſa ſemper frigida eſt, verum diſpō, facultatis quæ corpus mouet imbecillitas. Huius autē
cauſæ, quæ huc corpus perducere poteſt, non vna ſpecies eſt, ſed vel alimenti inopia, quemadmo-
dum in cholera, valido alui profluuio, largo ſanguinis fluore, aut magno ieiunio, vel vitali robo-
re ſoluto quemadmodum in ſtomachicis & cardiacis deliquijs, vel violento & valido frigore oc- H
cupante, aut plenitudine ipſa ponderis modo degrauante, imbecilla ad motus efficit. Vnde neq;
vna remediorum ſpecies trementibus, quemadmodum palpitantibus, adhiberi poteſt. Verum
ſi à perfrictione tremorem experiantur, calidum ipſis preſidio eſt. Nam qui per hyemem iter fa-
cientes, deinde valido frigore correpti, ſemimortui & tremuli domum reuertuntur, faciliſſime ab
affectu liberati ſunt caloris adhibiti beneficio. Similiter his medemur & illis, qui per refrigeran-
tes febrium inſultus & rigent & tremunt. At ſi per ſudorem digeſti, fiant tremuli, vt in deliquijs
cardiacis & ſtomachicis, calefacere hos extremum malum eſt: quippe contrarium in his conue-
nit, nempe cutem denſare, quę refrigerant, adſtringunt coarctantq; meatus, adhibentes, non quæ
calefaciunt, laxant & adaperiunt. Quòd ſi penuria alimenti, vt in longis ieiunijs, aut immodera-
tis vacuationibus, tremores oboriantur, hoc ne verbis quidem indiget: cuiuis enim conſtat, ali-
mentum hos deſiderare. Qui autem viribus humorum copia grauatis tremunt, his vacuationes
2.Epid. ſect.4. remedio ſunt: quemadmodum & Hippocrates alicubi docet his verbis: ‖ Eſtymargei ancillę, cui »
neque ſanguis fluxerat, poſtquam filiam peperiſſet, os autem vuluæ auerſam erat, ac dolor in co »
xam & crus pertingebat, ex talo ſanguis detractus profuit, & ſi tremores totum corpus occupa- »
rent. Sed ad occaſionem veniendum & occaſionis fomitem. Mulieris meminit, quòd à partu »
celebri

A celebri illa secundarum puerperij purgatione, vacuata non esset: deinde tremor oboriretur. Hanc, inquit, sanaui sanguine ex talo detracto, etsi tremores totum corpus occuparent. Quid iam aliud hîc obscurè subindicat, quàm ꝙ alius sanguinem non misisset? Frigidum enim affectum tremorē esse credit, sanguinem vero calidum. Nō igit ausus fuisset aliquis sanguinē vacuare in affectu qui calefieri desiderat. Ego tamen, inquit, ausus sum: & rationem docet. Sed ad occasionem veniendum est, & ad occasionis fomitem. Id quod infestabat, inquit, & infestantis causam noui. Quod igitur infestabat, sanguinis copia erat: causa ipsius, vuluæ ad coxas inclinatio, propter quā mulier purgata non erat. Sanguis igitur quem vacuatum esse oportebat, non inanitus, sed in corpore oberrans, naturæ pondus erat. Vnde tremoris occasionem intelligens, sanguinis copiam: fomitem vero occasionis, vuluæ affectum: deinde copia quidem vacuationem indicante: parte aūt affecta, locum per quem vacuare conueniebat: ambo hæc coniungens, sanguinis detractionem ex talo molitus est: hanc quidem, qm̄ sanguinem vacuare volebat: ex talo aūt, quia vterus affligebat. Quòd igit sanguine abundante venam incidere oportet, nemo non nouit, si quidem in venis ille cōtinetur: Quòd aūt vtero affecto, circa talum, aut in poplite, diuidere conuenit, nisi prius venarū cōmuniones ex Anatome didiceris, haud poteris id quod dico, assequi. Alia enim alij corporis parti vena

B communicat, oportetq; vacuationes semper ex cōmunibus moliri: nam si venas quæ nihil parti affectæ communicant, incideris, neq; affectę medeberis, & sanam semper offendes. Necessarium igitur nunq̄ non videtur, vt is qui rectè medebit, cām ex qua affectus orit, cognoscat. Verùm de tremoris causa hæc sufficiunt. Locus aūt affectus in tremoribus, vnus necessario non est: atque hoc loco carpendus mihi venit Praxagoras, & Herophilus: hic, ꝙ tremorē in neruoso ipso genere semper constitui ostendere contendat: ille, ꝙ arteriarū affectum, tremorem dixerit. Praxagoras igitur longè à vero abest: Herophilus aūt deceptus est, qui virtutis affectum, instrumentis attribuerit. Quòd etenim neruosum genus, non arteriosum, motibus voluntarijs subministrat, rectè intellexit: qm̄ aūt non idem neruorum corpus, motus causa existit, sed hoc quidem instrumentū: causa aūt mouens, virtus quæ per neruos dispensat: hîc reprehendendus venit, qui virtutem & instrumentum non distinxerit. Si enim distinxisset, statim vtiq; cùm opus offendet, non instrumentorū modo, sed etiam facultatum affectus esse deprehendisset. In mortuis igitur nullos neq; nerui, neq; musculi affectus experti sunt, quos pati ipsos & Herophilus & Praxagoras arbitrant: deseruit autem eos omnis motus protinus vnà cum anima, cuius instrumenta musculi sunt, & nerui. Nō igitur musculi est neq; nerui mouere, sed animæ. Neq; enim tibiarum opus est, sonus qui ex eis perfi-

C citur: neq; citharæ sonus, qui hac præstat: sed tibiæ cantus, opus quidem est tibicinis, per instrumēta tibiarū effectū: citharæ sonus, musici, instrumentū vero cithara. Corrumpit autem & tibiæ & citharæ sonus, subinde quidem propter operū artifices: interim propter instrumentorum, quibus vtunt, offensam: Ita & motus in animante arbitrarij, opifex quidem artifexq; facultas est, quæ animal gubernat: instrumenta aūt, nerui & musculi. Itaq; non moueri, & male moueri, aut ex instrumentorum affectu, aut facultate his instrumentis vtente, accidet. Palpitationes igit, conuulsiones, & resolutiones, instrumentorum læsiones sunt: Tremores autem, facultatis imbecillæ affectus.

Quid sit Rigor, Quæ illius Causæ, & Quo pacto generetur. CAP. 6.

AC tremor sanè à palpitatione manifesto distinctus est, à Rigore aūt hoc pacto distinguas licet. Prius aūt considerandū venit, quid sit rigor: etenim & hoc ex ijs quæ admodū sunt cognita, esse putat, nihilo tamen minus difficile dijudicatu est, non hac modo ratione ꝙ causam inuenire, vel dispositionem, quę ex ea corpori obuenit, haud procliue sit: sed ante hæc adhuc ꝙ in ipsa notionis descriptione errare mihi illi videntur. Rigorem enim si quidem ita sermone absoluto, perfrictionem dixeris, vt non nulli pronunciarunt, error manifestus est: cum multi quidem valide perfrigerentur, non tamen et rigeant: immo nec si validam perfrictionem statuas, ne hoc qui-

D dem verum est. Nam qui stomachico aut cardiaco deliquio torquentur, valide quidē frigent, non aūt rigorem experiunt. Iam perfrictionem cum tremore, rigorem dicere (in quam sniam plerique medicorum descendunt) occasionem habet deceptionis, nēpe concussionē corporis, ac vibrationē, quæ vehementibus rigoribus coniuncta est. Deprehendit aūt manifesto, ꝙ neq; omnibus rigētibus acciderit, solis aūt ijs, qui vehementer rigent: neq; ijs, quibus accidit, affectus qui aduenit, sit tremor, sed quædā veluti concussio & vibratio. Tremor etenim, vt demonstrauimus, nisi partem mouere voles, non accidet: Agitatio aūt seu vibratio, quæ validos rigores comitat, tā violenta & necessario corporibus incidit, vt cōquiescere non liceat, et si strenue admodū renitaris. Ac tremor sanè vnius partis affectus; rigor aūt totius corporis est. Vnde mihi & Platonē mirari subit, qui tremorem cū rigore cōfundat. Si.n. ij qui rigorē interpretati sunt, tremorē cū perfrictione, aberrarūt, quo ipse, idem esse tremere & rigere existimans, vera prædicauerit? Nā præter ea q̄ diximus absurda, et hoc adhuc ei refragatur, ꝙ non nulli tremant, nullū frigiditatis sensum experiūtes, nō tn̄ fieri pōt vt quis citra perfrictionis opinionē rigeat: Iccirco neq; illi qui rigorē, perfrictionis sensum eē dictitarunt, procul ab affectus notione abijsse vident: non.n. idē sane dixeris, perfrixisse & frigus sentire. Quæ.n. resoluta sunt, torpida, difficili aut prorsus nullo sensu p̄dita, omnia perfrixerunt:

Item quod tremorem expertum est, paraplexiam, epilepsiam, similiter & flatus, & aquam inter cutem, & inflationes, & œdema, totum frigidum est: Sed nullum ex his frigiditatem percipit, vnde neque riget: sin autem sentiat, protinus certe & rigebit. Propter hæc itaque Platonem dico non recte opinari idem esse rigorem & tremorem, cùm neque vnius sit partis affectus rigere, vt tremere: neque sensus frigiditatis trementibus, vt rigentibus. Et motus in rigentibus sane citra mouendi partes voluntatem, omnino inuitis est; in trementibus, nō citra mouendi arbitrium. Sed Platoni sanè aliquis forsan condonauerit, q in tam tenuibus & medicis rebus errorem admittat, quamuis aliorum affectuum corporis propè omnium generationem exacte sit persecutus. Athenæum aūt Attaleum demirari par est: multo etenim Platone adhuc recentior, nō in causæ rationibus modo Platonem sequitur, id enim tolerari poterat, sed etiam circa notionem similiter atque ille confusus apparet. Neque enim rigoris tremorisq; notionem distinxit: describensq; rigorem in hunc modum ait: Pugnam concussionemq; hanc tremor comitatur, totus autem hic affectus frigidus, » & causa efficiens idem nomen sortita est, vt (inquit ille) & Plato affirmat: hic enim ipsam Platonis sententiam protulit. Habet autem vniuersa hunc in modum: Nam humorum corporis, partes grandiores, cùm in minorum sedes subire nequeant, expellunt eos, & nostram in corpore minimam humiditatem trudunt: aliam ab externo inæqualiter motam, neque immobilem propter æquabilitatem, & impulsionem efficientes, coagulant. Quod autem præter naturam cogitur, secū dum naturam ipsum sibi renititur, inq; contrarium repellit. In hac pugna & conquassatione tremor rigorq; consistit: omnisq; eiusmodi affectus, causaq; efficiens frigida est, atque eodem nomine appellatur. Quòd sanè neq; tremori idem est rigor, nec perfrictio simpliciter, immo neq; perfrictio valida, manifesto ostensum est: Quod autem paulo superius dictum est, nempe perfrictionem esse sensibilem, discutiamus num falso prolatum sit. Non nulli enim rigorem non sensibilem esse frigiditatem, sed dolorosam esse arbitrantur: siquidem multi etiam ex sanis frigere admodum dicuntur, alij sponte refrigerij desiderio diutius in aqua frigida immorati: quidam etiam inuiti in frigida diutius versantur, rigent autem non statim, quemadmodum nec qui lauit, deinde se ipsum in frigidam coniecerit: neque enim hic, nisi admodum diu immoretur, riget, etsi frigiditatis qualitatem manifesto sentiat. Quapropter, quantum ad frigiditatis sensum attinet, omnes hi statim rigerent, si rigor frigiditas esset sensibilis: sed non rigent meritò, non enim est omnibus cum dolore frigiditas: sed non nulli ipsorum, qui æstiuo tempore validum calorem non tolerantes in frigidam sese conijciunt, adeo frigiditate oblectantur, vt tandiu in ea morentur, donec tangenti tibi glaciei modo refrigerati esse videantur. An igitur totum iam habebimus, si rigorem dolorificam frigiditatem definiamus? an quid adhuc desideratur? Forte enim non quilibet rigor ita finiēdus venit. In ægrotantibus sanè non idem videtur rigere, cum eo quod est horrere, aut frigere: dicimus igitur subinde accessionis insultum, huic sanè cum rigore, alteri cum horrore, alij cum frigiditate sola oboriri: & in omnium medicorum commentarijs idem vsus verborum existit. Ita cum quis cum nulla concussione corporis & agitatione perfrigescit, non hic riget, verùm "si affectus rigor appellari debeat, inæqualem & præter voluntatem motum ei accedere oportet: quod sine hoc accidit, si ne cutem quidem inæqualiter commouet, perfrictionem nominant: sin autem hanc quidē perturbet quatiatq; per quosdam insultus, corpus autem totum non commoueat, horrorem nominant: vt hic cutis solius affectus talis existat, qualis totius corporis rigor. At in sanis alio modo rigere dicimus, nempe in omni dolorifica perfrictione: sin autem ratione morbi obueniat rigor, non satis est hoc tantum dixisse, sed totius corporis turbationem apponere cōuenit. Quod aliqui inducentes, perfrictionem cum tremore ipsum appellarunt, manifesto autem non sunt interpreti: quippe tremorem nuncupare neutiquā oportet, sed agitationem quandam præter voluntatem, aut vibrationem, aut concussionem, aut aliud id genus nomē inuenire: nam tremoris vocabulum de peculiari affectu enunciat. Qui igitur morbidum rigorem diffiniunt, perfrictionem, aliū nullū dicere videnī, q̄ eum qui sanis accidit: etsi totum genus, de quo medici omnino disputant, ēt commemorati viri diffinire statuerint: morbidum aūt vocamus, cùm à nulla exteriori causa violenta corpus, sed ex se talem obtinet dispositionē. Ita enim, puto, Hippocrates quoq; aiebat: ‖ Cùm quis causone affligitur, si rigor superueniat, liberatur. Non igiī, aqua frigida febricitanti superfusa, rigorem excitabis, sed cùm ex ipsa corporis dispositione suscitatur. In eundem modū & hæc sunt pronunciata: ‖ Cum rigore desipientia, malum testatur: item obliuio, malū. Rursus: ‖ Sexto die rigores difficile iudicium notant: Item: ‖ Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis per spinam potius, sed & viris potius retro q̄ antè. In omnibus his rigor nō qui sanis accidit, sed qui morbidus, explicatus est: qui nimirum est perfrictio dolorifica cum quadā inæquali totius corporis concussione, agitationeq;. Cùm igiī quid tandem rigor sit nouerimus, reliquum est, vt inspiciamus quę causa sit efficiens, quas potissimum præcedētes causas comiteī, & quibus superueniat dispositionibus, ac de vniuersa ipsius generatione disputemus. Quòd enim rigor natiui caloris affectus sit, oībus ferè in confesso est. Requirit autem totus hic sermo auditorem diligentem, & qui plurimum mentis habeat. Ego etenim natiui caloris affectum, rigorem esse dixi, ne quis externi dictum esse

E F G H

A. l. 4. c. 6.

4ª. Aph. 58. Ex. ord. 33. g

1. Prorr. cō. 21. t. 30. 4ª. 173. f

4ª. Aph. 29. Ex. ord. 30. d

5ª. Aph. 69. Ex. or. 45. d & 6. Epid. sect. 3ª. 174. c

A esse ratus, mentiri forsan me opinetur contra Erasistratum, Praxagoram, Philotimum, Asclepiadem, aliosq; plurimos, qui calorem non insitum, sed ascititium esse censent. Quomodo enim hi natiui caloris affectum dixerint, qui prorsus natiuum calorem ignorarunt? Verùm genuinum sanè, vt diximus, non omnes calorem esse fatentur: generationem autem ei ascititiam molientes, varie alius aliam, vnum hoc omnes concedunt, esse aliquod secundum naturam in vnoquoque animante calidum in conuenienti mensura æstimatum: ac circa hoc rigorem, horrorem, omnemq; perfrictionem fieri aiunt. Asclepiades igitur, cùm non modo calidum, sed ne aliam quidem vllam vim insitam statuisset, omnem febrim propter quasdam corpusculorum in meatibus obstructiones, semper constitui dictitat: in magnitudine autem meatuum differentiam ipsius ponens, molitur ita ostendere, quibusdam sanè necessario coniunctum esse rigorem, quibusdam non. Ac ego nisi longiorem, quàm par est, sermonem fore sperarem: & præcipue iniquum censerem de Asclepiade quidem solo agere, aliorum vero dicta omittere: aut rursus omnium mentionem facere aggrediens, in longam ac infinitam sermonis prolixitatem incidere me timerem: deinceps vtique de omnibus opinionibus contemplatus, vnde vnaquæq; probabilem occasionem haberet, quid potissimum eis imponeret, & vbi aberrarent, cum ostendissem, ita ad nostram descenderem opi-B nionem. Verùm hoc in aliud tempus differatur: neque enim Athenæum laudo, qui de Asclepiade, Heraclide Pontico, Stratone Physico, aliquid dicat, nullius autem aliorum meminerit: etsi nō modo horum opiniones de rigore, sed alias multo plures nihilo minus celebres & probabiles, explicare potuisset. Nos igitur initio hoc sumpto quod omnibus in confesso est, nempe rigorem affectum esse caloris in vnoquoque animante natiui, videamus quomodo oriatur. Procedet autem disputatio ex Hippocratis principijs. Non autem corpuscula & meatus statuemus corporis nostri elementa: neque calorem, motus, aut attritus, aut alterius cuiusdam causæ sobolem pronunciamus: sed corpus quidem totum conspirabile & confluxile censemus: calorem autem non acquisitum, neque animalis generatione posteriorem, verùm ipsum primum, primogenitū, & insitum: Ac natura sanè, & anima, nihil aliud quàm hic existit. Quare si substantiam per se mobilem, & semper mobilem ipsum intelligas, haud errabis. Singula autem hęc seorsim indagemus, etsi de ipsis alibi discere liceat: in præsentia autem sermonis continuitas examinanda est. Nam calor insitus ceu semper mobilis, neque intro solum, neque extra fertur: sed alterum ipsius motū alter semper excipit. Celeriter enim, si intus calor maneret, in immobilitatem cessaret: si foras efferretur, & hic motus dissiparet ipsum, atque hac ratione perderet: modice autem extinctus & modicè accen-C sus, vt Heraclitus aiebat, semper mobilis ita perseuerat. Inceditur igitur quum ad ima inclinat, alimenti appetens: ab intimis elatus, & vndequaque dispersus, extinguitur. Verùm ad superiora exterioraq; lationem, & vt ita dicam, à suo principio explicationem, quòd natura calidus sit, experit: Intro autem fertur & deorsum, hoc est ad proprium principium viam init, quoniā frigidi aliquatenus particeps est: quippe ex calido & frigido temperatus. Prima sanè calidi ratione, sua sponte mouetur: atque hoc potissimum ad actiones indiget: Magnum tamen ipsi vsum & frigidum exhibet. Solet enim calidum in sublime attolli, ac cum eo alimentum adducere: Si autem frigidū nō obstaret, etiam longissime procederet. Fit autem frigidum huiusmodi caloris motui impedimento, ne dispersus aboleatur: quippe periculum est, ne ipse præ leuitate & impetu sursum à corporibus discedat: sed frigidum retinet, impeditq;, & vehementiam nimij huius motus tollit. Redeamus igitur ad superius institutum, ostendentes qualis nam natiui caloris affectus sit rigor. Quòd etenim vbi in naturalibus temperamenti terminis manet animal, sanitate fruitur, verbis non indiget: hoc est, cùm, vt Hippocrates aiebat, calidum & frigidum mutuo inter se temperamento mediocriter habent: Sin autem alterum altero sit fortius, animal ęgrotare necesse est, ea morbi specie, quæ causæ superantis naturæ respondeat: Inflammationes igitur, erysipelata, herpetes, carbuncu-D li, affectus testantes feruorem æstumq; igneum, ac omnes febriles passiones, cùm vis calidi euicerit: Contra conuulsiones, tetani, palpitationes, stupores, resolutiones, epilepsiæ, & paraplegiæ, frigidi superantis affectus. Ex huiusmodi vitijs vnum est & rigor hic, non simpliciter perfrictio existens, sed cum sensu: vnde adijciendum ei est, subita ac vniuersim facta. Preterea vehementem perfrictionem & violentam esse oportet, vt ex manifesta distinctione vera colligas, rigorem insiti caloris perfrictionem esse subitam & violentam. Rursus enim, vt Plato dixit, quod sensim & paulatim fit, insensibile: quod autem sensile, necesse est hoc vehementer moueri & tremere subito. Quare "perfrictio quidem insensilis, longiori temporis spatio & paulatim accidit: cita autem & emergens admodum, cum sensu prorsus contingit: neque enim huiusmodi affectus latere poterit. Iam talis affectus cum frigiditatis sensu non omnis dolorem adfert, sed interim etiam voluptatē, ex Platonis nimirum testimonio, cuius verba ita habent: Affectus præter naturam, & violentus, subito accidens, dolorificus est in nobis: quod autem ad naturā redit subito, suaue est. Quare subito vtrique & suaui & dolorifico commune est, necessario, ne affectus lateat, coniunctum. In hoc autem, quod non latenter in naturalem statum reducit, suaue est: quod autem extra naturalem statū eduxit, dolorificum. Vnde vnum & idem numero frigidum, partim oblectat, partim dolorem infert: Si quidem corpori præter modum calfacto admoueatur, omnino oblectat: nam immoderato

Al. 4. f. 1. c. 2. c. 6. 417. h

calore laborans ob deficientis frigidi ingressum mitigatum, oblectatur quidem cùm mitigat: Suã E autem naturam obtinens, si subito refrigeres, dolore afficies: nam ob temperamenti immoderationem laborabit. Siquidem, vt ait Hippocrates, ‖ Iis quibus natura mutatur corrumpiturq;, dolores accidunt. Non solum igitur subitam & vehementem frigiditatem esse oportet, vt rigor oboriatur, sed adijciendum huic adhuc est violentiam passionis, hoc est præter naturam statum: vt rigor sit subita perfrictio in statum præter naturam perducens. Atque hoc mihi obseruandũ in hoc sermone videtur, præsertim si de affectus generatione vera quis pronunciaturus est, vbi dixerit in rigore subitam violentamq; natiui caloris perfrictionem fieri. Refrigeratur itaque etiam cùm dissipatur, robore, quod continet ipsum, destituente: item alimenti, à quo accendebatur, penuria: Sed neuter horum affectuum rigorem efficit: aut omnes, qui moriuntur, rigerent. Quapropter corrumpi calidum, vt ita dicam, omnibus morientibus commune est, non tamen rigentibus. Non enim absoluto sermone calidum refrigerari oportere assero, sed & subito & violenter, hoc est robustum ipsum perseuerans, neque substantia neq; tenore læsum, ab exteriorum causarum aliqua molestari. Considerato mihi flammam extrinsecus, interim materiæ, vnde accendebatur, defectu interire: interim in Sole splendido contabescere ac emori: rursus ab aqua multa extingui: aut lignorum super eam cumulatim iniectorum copia suffocari. Quatuor hæc accidentia, quatuor de causis, non eodem omnia modo, flammam afficiunt. Eius enim quæ in Sole contabescit, robur dissi- F patur, aeris nos ambientis violentia discussum: Nam radiorum Solis robur igne fortius est, & durabilius. Cùm vero materiæ defectu non amplius accenditur, substantia deperdita, interit: Quod enim accensum est, semper in motu ad exteriora discutitur dissipaturq;: intro autem inclinans alimenti accipiendi gratia, deinde eo destituta, imbecilliter adeo secũda vice porrigitur. Materię autem copia grauata & respiratione destituta, strangulatur. De noxa autem quæ ab aqua prouenit, manifestius est, quàm vt verbis indigeat: Pugna enim valida flammæ est aduersus omnem & synceram & multam humiditatem, vt si & oleum ipsi cumulatum exhibeas, necessum sit, strepitum & concussionem quandam oboriri, igne propemodum voce violentiam fatente. Talem sanè affectum in caliditate insita, rigorem intelligito: neque enim, cum materiæ inopia calidum laborans nec alimentum sentiens contabescit, nec cùm à copia ipsius grauatum, nec cùm imbecille labascit, rigorem fieri deprehendes: sed cùm validus existit adeo, vt expandi possit, deinde prohibet. Propter hoc ipsum etiam agitari corpus accidit, duplici hîc quoque & composito motu oborto, vt in trementibus, sed diuersa ratione. Illic etenim facultatis corpus mouentis imbecillitate, mixtus motus ortus est, prout robur membrum erigens remiserit, parte semper deorsum sublabente: Nunc G autem naturali caloris motu vi impedito, rigor occurrit. Cupit etenim, tanquam nec substãtia nec robore oblæsus, tum expandi tum in omnes corporis partes distribui: prohibitus autem, & vi in altum repulsus, ad proprium principium refugit: Cùm autem ibidem manere nequeat (nam substantiæ semper mobili, loco consistere, mors est) sese colligens & veluti in vnũ congregans, æquabiliter sanè non intro libero motu protenditur: sed vehemẽti latione vtens, & veluti à carcere exiliens, non nunquam insurgit motu aduersus ea, quę transitum ipsius occupant: illa sanè propellere, vias autem puras reddere contendens. At cum in ea impingit, à latione sanè impetuosa cohibetur, totum autem corpus cùm incidit, perturbat. Nam præter alia etiam vaporosus nunc redditus, dum illiditur in ea quæ obsistunt, intro rursus resilit, ceu ictu repercussus, ac iterum ad principium reuertitur: inde rursus erumpens, incidit violentius, iterumq; resilit, etiam in hoc illapsu: idq; frequenter per successionem fit, quamdiu noxia perseuerant. Hac itaq; ratione affectus dolorificus, tanquam corpore ictibus laborante, & motus inæqualiter inuadit, & in vtroque motu animal riget. Nam cùm in naturali statu erat, connatus noster calor ęqualibus & liberis transituum vijs vtebatur, tempore & mensura motus in se inclinans, deinde se explicans: cùm autem riget, motus ipsi neque inclinationes, neque explicationes, existunt. Iustius autem dixeris ipsum intro quidem H proficiscentem (vtar autem non meis, sed veterum virorum vocabulis) resilire, impelli, reprimi, & confugere: foras autem tendentem, erumpere, excuti, elabi, & exilire. Etenim & hæ vetustiorum hominum dictiones, omnes probè prolatæ sunt, & affectum accidentem, quàm licet maxime, manifesto interpretantes. Agitari autem dico omnia in corpore, & concuti, turbariq;: ac omnis in rigore motus inæqualis, inordinatus, citra voluntatem eueniens, ob inæqualem, validum, & violentum illapsum inuasionemq;, & repulsum caloris insiti, vaporosi redditi, perficitur. Iccirco corpus post rigores amplius recalescit, quàm cùm in naturali statu calidum erat. Iam effunduntur ẽt sudores. Cùm.n. per multos insultus noxia libere propulerit, & absolutè respirauerit, tribus de causis corpus incalescere necesse est: primum, ꝙ frequenter calor à perspiratu exteriori repressus, in alto colligit: deinde, ꝙ nũc totus foras vehementer expansus est: postremo, ꝙ caliditas insultu, ictu, violentoq; motu accendi soleat. Ac lignum, aut lapidem atterens confricansq;, non nũquam ignem accendes: At insitus spiritus, cùm natura sit calidus, si vehementer moueat, non multo magis accẽdetur? Sed hoc in naturalibus motibus euidenter videre licet: Nam currentes, luctantes, confricantesq;, ac alio quodam modo se mouentes, nihilo minus incalescunt, quàm si quis in Sole æstiuo, & apud ignem incaluerit. Subinde accidit etiam in huiusmodi ex alto reditu, calorem ceu feruidũ,

In libro de Locis in homine.

aliquid

A aliquid humorum confertim effundere, quem sanè Sudorem appellamus. Quocirca post rigorē, refrigeratum non recalfieri iterum, malū est, nā calor inter pugnandum victus est. Vincit aūt, nūc causæ offendentis robore, nūc cùm ipse est imbecillior. Sic itaq; & illud dictū est: ‖ Ex rigore per- 1. Prorrhet. cō. 2. t. 31. 4ª. 173. g
frigeratio non recalescens, malū. Rursus, dispositiones vtrasq;, ob quas rigores fiūt exitiales doces inquit: ‖ Post oculorum peruersionem in febri laboriosa rigor superueniēs mortem fateī. Hic sa- Ibidem. t. 57. 176. g
nè rigor validæ causæ soboles est: alius aūt propter virtutis imbecillitatem, lethalis: ‖ Si rigor inci- 4ª. Aph. 46. E. 2. ord. 32. g
derit febri non intermittente, ægro iam imbecilli, exitialis. Verùm de his alibi vberius dicitur.

Frigiditatem solam Rigoris Causam non esse. CAP. 7.

IN præsentia vero considerandum venit, num merito omnes ferè rigorem frigidæ causæ attribuant. Quòd enim frigidus affectus sit, cuius constat: an autem & causa ipsius efficiēs talis existat, inspectione mihi dignum videtur. Tertianæ igitur exquisitæ, si quid aliud, certè rigor nota est: nam accessiones vna cum vehementibus rigoribus inuadunt, etsi febrim hanc nemo vel insanus ex frigido constitui humore dixerit: Causos enim est genere, tanto altero causo continuo inferior, quanto calor febris & flammeus & perurens deficit. Sitis autem indelebilis, & refrigerij desiderium, bilis meræ vomitus, & quòd post hunc æger melius habet, quomodo nō sunt omnia
B manifesto ob calorem redundantem? Quomodo igitur rigent in tertianis? quomodo in causis, hoc est ardentibus febribus continuis, si non intermittentes sed perpetuo vrentes affligunt, rigor superuenit, & febrim per crisim soluit? Ei enim qui causo affligitur, ait Hippocrates, si rigor superuenerit, morbus soluitur. Immo acre & calidū medicamentum vlceri admotum, primùm sanè dolorem infert, mox horrorem, deinde rigorem excitat. Ac multos nouimus tum riguisse, tum febricitasse, ob vlcera ab acribus medicamentis iritata. Iam & inflammationem, cum in abscessum mutatur, rigorem horroremq; comitari necesse est. Multarum vero & aliarū dispositionum mētionem facerem, in quibus rigor ob acrem potius quàm frigidum humorem clare constituitur, nisi sermonis prolixitatem vitarem. Ne igitur frigido soli coacti rigorem tribuamus: quoniam & horrendum aliquid auditu & spectatu, non nunquam & rigorem & horrorem facit. Hoc sanè & Plato, non tantùm Hippocrates, edocuit. Cùm igitur de morbis, qui ob flauam bilem fiunt dissereret, rigoris etiam meminit: Vnde tum aliorum multorum gratia, mirari subit medicos post illum longè natos, tū in sermonibus de rigore maxime. Quomodo enim nō graue est, si Plato non medicus nouit etiam ex bili non nunquam fieri rigorem, causamq; inuenire studuit: hi autem tantum ab huius cognitione omnino absunt, vt ne ex bile quidem & acri quodam humore, excitari
C rigorem sciant? Sed difficile est, vt causam inuenias, quo modo ob acrem calidumq; humorem frigidus affectus constituatur: forsan autem inueniri difficile non est, si quidē & Plato inuenit. Multo igitur satius erat, si re vera inueniri difficile est, non euertere conari rem euidenter apparentem, sed causæ ignorantiam fateri: tollere autem id quod apparet, simile est ac si fatearis ne videre quidem nos, eò quòd ignoremus quomodo videamus. Quòd igitur nihilo minus ob acrem & calidum humorem, quàm frigidum & congelantem, rigor excitatur, longè verissimum est: Deinde inspiciendum est, num frigidum aut acre simpliciter abundare oporteat, vt rigorem possit excitare: Postea autem illud multis incertum diffiniemus: neque enim simpliciter frigido humore redūdanti, necq; simpliciter acri, rigor oritur. De frigido sanè superius manifestò ostendi, cum in memoriam reuocarem omne quod œdema repræsentat, torporem, paralysin, & aquam subter cutē: De calido autem & acri, nunc tibi indicabo. Nam malis humoribus præditi (κακόχυμοι dicuntur) arquati, & febricitantes acute, causoq; occupati, omnes rigerent. Neque igitur simpliciter aut frigidum humorem, aut acrem ad rigoris generationem abundare conuenit: sed peculiarem vtrique ipsorum modum esse oportet. Erit autem modus (neque enim totum sermone persequi veri studiosis detrectandum est) aut copiæ mensura, aut humoris qualitas, aut locus aliquis corporis, in
D quo hunc colligi oportet: Erit autem & in eo quo loco manet aut mouetur, & in motus modo, haud parua differentia. Ad has igitur ipsas Plato quoque respiciens, dicebat: Cū fibræ in sanguine hanc sanè vim habeant, bilis, vetus sanguis facta, natura, ac rursus ex carnibus in hunc liquata, calida & humida paulatim primùm incidens, propter fibrarum facultatem congelatur: congelascens autem & vi restincta, hyemem tremoremq; intus parit: copiosior autem influens, caliditate quæ ab ea venerat, fibras exuperans, præterq; modum exæstuans, cōseruat. In his Plato omnia conatus est persequi, quæ in omnibus affectus generibus scire conuenit. Nam speciem humoris dixit, bilem ipsum nominans. Indicauit & qualitatem, calidam & humidam appellans, vnde etiam huiusmodi bilis exoritur: nam ex carne liquescēte ipsam fieri protulit. Iam & locum in quē fluit, adiecit, ex eo quòd indicat bilem influentem à fibris in sanguine contentis, concrescere. Huic orationi etiam affectus generatio adiuncta est, vbi hyemem tremoremq; fieri pronūciauit: hyemem sanè nominans, frigiditatis in rigoribus sensum: tremorem autem, inæqualē concussionem & agitationem: In qua non hunc modo, sed ēt medicorum plerosq; hallucinatos dicimus: Nos. n. superius motum in tremore obortum, ab eo qui in rigore accidit, distinximus. Cum igiī ait, copiosior influens fibras euicerit, corpus excalfacit, ad suam ipsius vim fibras transmutans vice versa, vt ipsa

ipsa prius ab illis mutabatur. De veritate igitur eorum quæ Plato dixit, considerare propositum nunc non est, cùm in alijs commentarijs simus tractaturi, sententiamq; laturi de ijs quæ in Timæo memoriæ mandauit. Quòd autem nihil omisit eorum quæ dici conueniebat ab illis qui de rigore pronunciant, id iam ex verbis ipsius apparet. Etenim humorem dixit à quo rigor nascit, & locum in quem fluit, motusq; speciem: preterea modum quo refrigeratur, & rursus incalescit corpus. Itaque de Platonis opinione in expositione eorum, quæ ipse in Timæo medicè prodidit, examinabimus. Nunc autem nostram proferimus sententiam, accommodantes ea, quæ ex Hippocratis opinione paulo antè comprehensa sunt. Etenim calidorum medicaminum applicationibus non nũquam solus horror, sæpe & rigor superuenit: quemadmodum in ardẽtibus quas causos appellãt, & tertianis febribus, cùm flaua bilis non in vasorum conceptaculis, sed per carnes mouetur: vel quòd copiosior hic humor in ipsis creatus sit, vel quòd per ipsas à natura expurgetur. Hac enim ipsa ratione sola, ardentes febres à tertianis differũt: Etenim ardentes, in vasis bilem habent: tertianis extra vasa, per sensilia corpora fertur, nam dum per ipsa rapitur, acrimonia offendens, dolorem excitat. Contingit igitur interea duo quædam fieri, inclinare nempe in corporis altum, sanguinẽ, atque ideo exteriora eius refrigerari: particulas autem ipsas corporis, in quibus bilis cõsistit, vnãquanque ipsam à se ad vicinam excretrice alienorum facultate propellere, vsq; dum ex omnibus abacta, per sudores, aut vomitus, aut etiam per aluum fuerit excreta. Hoc autem & cruditate laborantibus, aut vitioso humore plenis, aut in Solem æstiuum, aut balneum descendentibus, aut exercitatis accidit: horrore itaque non nulli ipsorum statim corripiuntur, & rigent. Conuenit autem non modo causam quandam in nobis esse mordacem, sed etiam vehemẽter agitatam, si factura est rigorem: Ac commune hoc vtrique causarum generi accidit, & quæ frigidæ, & quæ calidæ facultatibus existunt, nempe vt corpus dolorifice moueãt. Ideoq; in quartanis febribus & tertianis rigor simul inuadit, etsi ab humoribus contrarijs facultate constituantur: frigidus etenim melancholicus humor, calidus autem flauę bilis. Non absolute autem abundare ipsos dixi oportere, qui aut rigorem aut horrorem sunt facturi, sed etiam motu vehemẽtiori per corpora sensibilia ferri. Quo autem tempore sanguis, & cum eo etiam nimirum caliditas in altum corporis & viscera refugit, cutis particulæ, crurum manuumq; extrema, frigida & exanguia redduntur, eò quòd plurimùm à visceribus absunt. Si igitur in alto calorem insitum extingui contigerit, vel suffocatum inde quòd foras non transpiret, vel à frigidis causis euictum, animal emoritur: Sin autem in altum quidem refugiat, causis autem lædentibus collectus resistat, in hoc veluti instrumentum efficitur facultatis alienorum expultricis, quæ in omni corporis particula consistit. Ipsa enim iam per se noxia expellere nata, multo id magis efficit caloris ex alto emergentis subsidio, qui simul ea, robore lationis, in quodcunque procliuius ei fuerit, ejcit. Subinde igitur noxia per cutem excutit, subinde per vomitus & ventrem inferiorem. Cæterum non modo ex flaua aut nigra bile rigor, sed etiam ob frigidam admodum pituitam fieri solet: vocat autem hunc humorem Praxagoras ὑαλώδη hoc est vitreum. Verùm talis rigor neque vehemens est, etsi diebus non nunquam plusculis deinceps perseueret: Conquiescentibus autem nobis, & nullo modo agitatis ipse quoque cessat: Motos vero statim comitatur pro motus mensura: ob validiores & robustos motus, vehementior: ob imbecilles, lenior. Vidi hoc symptoma mulieribus magis quàm viris accidere, ac ijs mulieribus quæ in otio maximo degebant, & balneis post cibos vtebantur. Noui & adolescenti cuidam ex nostris contubernalibus in Alexandria accidere, cùm primum ad ipsam appulimus initio autumni. Ingesserat autem hic pluribus deinceps diebus palmularum glandes multas, teneras, & recentes, & post balnea & ante hæc: erant autem plures ipsarum non exacte maturæ. Accidit itaque ei, vt primùm post exercitium & balneum à vehementi inciperet horrore: propter quem & opinatus se febricitaturum decubuit, & vestimentis contectus, conquieuit. Cùm autem tota nocte transacta febri careret, surrexit manè ad consueta munia reuertens. Horrorem interea sentiens, iterum decubuit, quieuitq; vsque ad balnei horam. Ac cùm ob balneum rursus surrexisset, horror vehementior inuasit, eratq; accidens rigor quoque iam exiguus. Tunc igitur omni modo febricitaturum se arbitratus, multo adhuc magis in quiete se continuit. Cùm autem toto die nocteq; insequenti experiundo deprehenderet se ob mediocres motus horrere: si quando largius moueretur, rigere: consilio nostro de ijs, quæ fieri expediebat, vsus est. Ego itaque memorans huiusmodi quiddam mulieri in Asia nostra accidisse, familiarem & metu liberaui, & adhortatus sum vt cibis, potionibus, & medicamentis vteretur, quæ & calefacerent & crassitiem humorum dissecarent. Ille igitur hoc pacto conualuit. Post illa similiter affectis per initia quidem dedi medicamentum ex triplici pipere, quod dia triωn pepereωn appellant: deinde nostrum dia calaminthes: postea ex liquore Cyrenaico & castorio compositum, quod etiam quaternarijs circuitionibus est vtilissimum, præsertim vbi à rigore vehementi algescunt. Ne mireris autem, si apud veteres medicos scriptum inuenias, febrim comitari necessario rigores, qui sine frigore obueniunt externo, ex ipsa corporis dispositione prodeuntes: Nihil enim tale veteribus, nec balneis tot post cibum, nec vita otiosa vtentibus, accidit. Hoc autem tempore ambo hæc frequenti

in vsu

E F G H A.l.4.f.1.t.2. c.6.418.a

A in vsu habita, etiam rigorem hunc, qui q excalfieri nequeat ἀνεκθέρμαντος appellatur, excitant, nouum quoddam & peregrinum symptoma propter victus nouitatis ratione: Omnibusq; ita affectis, vel tensionis, vel grauitatis sensus, in dextro hypochondrio oritur, vbi iecur situm est, venis nimirum ipsius, crassitie humorum infarctis obstructisq;. Quemadmodum autẽ grauitatis & tensionis in viscere sensum affecti habent, ita & rigorem percipiunt, ab eo qui quartanis & tertianis accidit diuersum. Nam in quartanis talem ipsis rigorem fieri affirmant, qualem cùm per frigus validum iter faciunt: In tertianis item, & causis id est vrentibus febribus, tanquam ab aciculis acutis & tenuibus in carnibus lancinentur pungaturq;, subinde sentiunt. Ego itaq; & ipse quartanarũ rigoris imperitus sum: Alterum autem expertus, vt qui in iuuentute quater tertiana febre laborauerim, causo autem semel: quare de dicta rigoris qualitate in huiusmodi affectibus, testimoniũ ferre possum. Qui autem quartanarum rigorem experti sunt, ad ossa vsque pertingere dictitant, vbi sit vehemens, similis rigoribus, qui ex ambiente nos aere admodum frigido nascunt. Verùm hoc quoque tertianis causisq; febribus adijcere possumus, quod quartanis non inest: Etenim plurimi sitiunt, & calorem per imas partes in ipso rigoris tempore sentiunt: quorum neutrum in quartana febre rigentibus accidit.

B *Quid Conuulsio & à Quibus Causis excitetur.* C*AP.* 8.

QVoniam vero & de rigore abunde dictum est, reliquum fuerit etiam de Cõuulsione adhuc verba facere. Erit autem neq; longus, neque obscurus sermo, si quis eorum quæ hactenus recensui memor fuerit. Incipiam autem etiam nunc à repetitione eorum, quæ in libris de musculorum motu ostendi. Cùm enim omnes arbitrarij motus, musculis obeantur, quando ad sua ipsorum capita retracti vnamquanq; particulam, cui inseruntur, simul attraxerint: si affectus aliquis in tensionem ipsos ducens, acciderit: hunc motus sequitur, similis quidem naturali, sed citra voluntatem, ac vocatur affectus, spasmus. i. conuulsio. Quòd autem musculus & tenditur & cõuellitur ad suum principium, sicut & q illa corporis particula, cui inseritur, cum ipso simul attrahitur, commune & sanis & cõuulsis existit: q autem inuito hoc accidat, præter naturam affectis inest, non sanis. Si igitur à quot causis neruosa corpora tendantur inuenerimus, finem sanè & hic iam sermo nobis accipiet. Atqui nihil est eorum ferè quæ extra corpus sunt, chordis neruosius: quas quotidie & in lyris & in citharis ab artificibus intẽdi quidem videmus, vbi instrumẽtis vsuri sunt: remitti autem, cùm cessantes ea reponunt. Porrò rumpunt in immoderatioribus aeris temperamentis, in humidis sanè & austrinis commadefactæ: in siccis autem & aquilonijs, siccescẽtes.

C Propter hoc igitur remittunt ipsas cùm seponunt, præsertim vbi ambiens fuerit qualis dictus est: rumpuntur enim vtroque modo tensę. Considerato mihi & neruos & tendines in animaliũ corporibus vel distentos à superflua humiditate, vel siccescentes à causis siccantibus, in tantam perduci tensionem, in qua sanis motus fiebat arbitrarius. Considerato item fieri posse vt particula quędã corporis quæ aut inflammatione, aut alia quadam causa valide sit affecta, neruos continuos secum attrahat conuellatq;. Etenim cùm has omnes dispositiones mente conceperis, ob quas conuulsio oriatur, inuenies: Siquidem inflammationes neruosarum partium ac præsertim cum in neruorũ principio aut etiam prope ipsum generantur, neruos continuos attrahentes tendunt, quemadmodum artifices extrinsecus chordas. Si autem neruosa corpora ab humorum copia madefacta tendantur, similis interea affectus oritur atque chordis, quæ propter ambientis humiditatem vehemẽtius intenduntur. Contra in malignis febribus ardentibus, & valida phrenitide fieri apparet: vt. n. lora quæ prope ignem siccescentia contrahuntur tenduntur q;, eodem modo spasmi fiunt ex nimia morborum siccitate, quę neruosum genus admodum arefacit. In ardentibus igitur febribus, id ex sola siccitate euenit: phrenitides autem & ex principij neruorum inflammatione symptoma comitatur. Nosti porrò iam hunc affectum partim emprosthotonon esse & dici, partim opisthotonon, partim tetanon, omnes habere pro confesso: Cùm sanè prorsum corporis particulæ tenduntur, emprosthotonon: cùm in posteriora, opisthotonon: æquali autem robore ad vtrasque partes vergentem, tetanon. Ac ex siccitate cõuulsiones nunquam sanaueris: quippè ita affecti protinus emoriuntur, ne cogitandi quidem remedij tempus permittentes: Quæ autem ex copia aut inflammatione fiunt conuulsiones, his medeberis, copiam sanè euacuans: inflammationem vero proprijs ipsius remedijs persanans, quæ in medicatoriæ methodi libris didicisti.

D

A.l. 3. f. 2. t. 1. c. 5. 225. d

GALENI DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS LIBRI TRES

Iano Cornario medico interprete.

Ab Augustino Gadaldino accuratius emendati.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Docet Causas omnes Simplicium & Iunctarum Difficultatum Respirationis: ac Primo libro Certis vtitur Principijs, vt Huiuscemodi causæ, & ex ipsis Prænotiones iudicentur.

Qua Via ac ratione Læsionis in Respiratione Differentiæ inueniendæ. CAP. I.

QVod respirandi difficultas respirationis quædam læsio est, velut sentiē di difficultas ipsius sensus, & mouendi difficultas ipsius motus, ipsum sane nomen {tū Græcis dyspnœa, tū Latinis respirādi difficultas,} sufficienter demonstrat. Quot vero sint læsionis differētiæ, & ob quas cās fiant, & quo modo singulas dignoscere oporteat, non ex appellatione discere cōtingit, sed natura ipsa respirationis id ipsum indicabit. Ob id sane ēt cognitio eius, quod secūdū naturā habet, à veteribus medicis oībus inuestigata est cum ob alia multa, tū nihilo minus indicationis eorum q̄ præter naturā sunt, gratia. Quandoquidē enim vnū est quod secundum natura habet, atq; id velut regula & mensura, & sibi ipsi simile existit: varium aūt & dissimile, & multiplici errore inuolutū est, quod præter naturā habet, adeo vt propemodū sequat, multitudine esse infinitū, arte vero incomprehēsibile: visum est impossibile esse, eius immensitatem certis terminis comprehendere, citra cognitionem eius quod secundum naturam habet. Cum enim vnū sit hoc, & animali commodū, palam est ēt esse moderatum. Si vero hoc moderatum est, immoderatū vtiq; fuerit id quod præter naturā habet. Si vero immoderatū, duplex quidem omnino genere est: aut enim deest quid ab eo quod secūdū naturam habet, aut excedit: Tot aūt in se ipso particulares differētias habebit, quot possibile est ipsam rē suscipere circa moderati excessus & defectus. Suscipit aūt simplex duplices: cōpositū vero ex pluribus duplo plures numero q̄ ea quæ ipsum componunt. Si igit̄ vnum quiddam & simplex est respiratio, duplices quidem habebit immodestias, duplices etiam genere respirandi difficultates: Si vero non vnum, differentias habebit duplo plures numero q̄ ea quę ipsum componunt. Itaq; si hæc manifesta simulq; compendiaria est doctrina, merito longa censetur quæ præter hanc aliquid tradit.

De Primis & Simplicibus Difficultatis Respirandi Differentijs. CAP. 2.

AT vero cum duæ quidem sint primæ & principalissimæ totius respirationis partes, inspiratio videlicet & expiratio: duæ vero aliæ per accidens, nimirum quæ interueniunt cessationes: in quatuor sane his, vniuersa consideratio de respirandi difficultate consistit. Quare oportebit omnino vnam ex prædictis, aut plures, aut simul omnes aberrare, & corrumpi ab ea quæ secundum naturam est specie, si difficultas respirandi debet generari. Verum manifestioris doctrinæ gratia, non malum fuerit simplicem appellare respirandi difficultatem, quæ vnam totius respirationis partem singulatim occupat: Compositam vero quæ in pluribus consistit. Atqui cum posterius sit semper compositum simplicibus, iuxta rationem vtique fuerit, de ijs quæ natura priora sunt, prius sermonem facere. Quare à simplicibus respirationis difficultatibus initium sumemus: atque, vbi has sufficienter explicauerimus, postea vicissim permutantes tum motus tum cessationes, & mutuo & per se: ita etiam compositas inueniemus. Quæ igitur sunt naturales differen-

tiæ

A tiæ spiritus extra & intra meantis? & quæ item vtriusq; cessationis? hæ enim erant omnes respirationis partes. Quandoquidem duo ex his quas diximus partibus, motus sunt, spiritus videlicet extra & intra means, duæ vero hos distinguunt cessationes: generatio autem motibus quidē composita, cessationibus vero simplex est: conspicuum plane est illorum immodestias plures, cessationum vero binas generari. Hæ nanq; simplices existentes, iuxta temporis quantitatem solum differentias habent: Motus vero non solum iuxta hāc, sed & iuxta quantitatem spatij localis per quod feruntur, differunt. Itaq; duplices quidem erunt immodestiæ ipsorum quemadmodum etiam cessationum, vtræq; iuxta temporis quantitatem diductæ, iuxta quas aut veloces aut tardi appellabū tur: Duæ vero adhuc aliæ iuxta quātitatem distentionis organorum respirationis differentes, secundum quas aut magnos aut paruos appellant. Siquidem.n. inseparabilia sunt ab omni circa locum motu, tum tempus in quo id quod mouet, mouetur, tum spatiū per quod mouet: ob tps quidem, velociter aut tardè motum fieri dicimus: ob spatium vero, multum & modice: Verùm distē tionem organorum respirationis, non modicam & multam, sed paruam & magnam appellare in vsu habemus, veluti etiam contractionem: eadem enim ratio vtriusq; motus existit. Quemadmodū aūt motui propria sunt velocitas & tarditas, ita & quantitati cessationū, raritas & densitas. Den B sas nanq; vites & oleas aut quodcunq; tandē huiusmodi, plantari dicimus, cū breuissimum spatiū ipsorum distantiæ indicare volumus: Sic & raras, cum multus locus in medio plantatorum corporum fuerit relictus. Et vt in summa dicā oīa ex pluribus distinctis cōposita, hæc nomina vsurpant. Qñ igitur & ipsa respiratio ex contrarijs motibus per cessationes distinctis composita est, densam ipsam reddet breuitas cessationū, raram vero longitudo. Hæ quidem igitur vniuersæ sunt simplices respirādi difficultatis differentię: atq; hęc sane ipsarū nomina, tū priscis alijs medicis, tū Hippocrati in vsum recepta. Si vero quispiā aliter appellare velit, quemadmodū iam quidā ex recentioribus medicis solent, nostra nihil interest. Verū sciat hic q; neq; Hippocrati familiaribus, neq; etiā alijs veteribus, immo nec alijs Græcis {aut Latinis,} vsurpatis nominibus vtatur: Et si hos negligit aut contemnit, neq; proprie neq; perspicue interpretatur. Si nanq; vnum nomen ambobus tribuit, motui videlicet & cessationi, siue velocitatem solam siue densitatem, & rursum in contrarijs siue tarditatem solam siue raritatem; & reliquis in totum non vtitur: obscuritatem palàm hic afficiat. Multo.n. lucidius esse opinor vtrique rei seorsim vnum nomen ipsiq; proprium indere, eoq; perpetuo vti, cum sciat q; communia nomina quæ alterum non magis q̃ alterū significant, auditorem confundunt & perturbant, vt non cognoscat quid sit tandem quod dicitur, priusq̃ æquiuoca C tio distinguatur. Si vero vnum ēt vtrique rei quis imponat nomen, nō vero quo nos distinximus modo: sed vice versa, velocitatem quidem & tarditatem tribuat cessationibus, raritatē vero & densitatem motibus: haud scio quid sibi velit per impropriorum & incōsuetorum nominum vsum, quem pro proprijs & consuetis inducit. Quòd enim omnes qui nunc viuunt homines atq; ēt antiqui, tarditatem & velocitatem de nulla alia re prædicant præterq̃ de ijs quæ mouent, nemo ignorat. Quàm sapiens itaque se perpetrasse factum iactabit, qui nominum vsum adeo transposuit, vt cessationes, motuum nominibus appellet? & q̃ sapienter factum, si cessationum nomina actionibus imponat? Quemadmodum enim & vites & oleas densas, vbi modica interest distantia, dicimus, raras nominantes si amplior intersit: sic animalium actiones quæ per modicum tempus fiūt, densas, quæ per multum, raras appellamus. Quòd si quis vt dixi non ita sed aliter nominare velit, neq; Hippocratem, neq; alios veteres, neq; omnino Græcos {aut Latinos} sequi dignatus, immo nec manifestæ interpretationis curiosus, illi permittendum est vt Cadmeam victoriam vincat.

Quibus Nominibus Appellandæ sint Primæ Respiradi Differentiæ. CAP. 3.

CVm alijs vero qui nominum in tm̄ curam habent, quātum eorum ad docendū est cōmodū: & qui omne studium eò dirigunt, vt in rebus inueniant veritatem: iam sermonē cōferemus D de ijs quæ à principio scribere instituimus. Cùm respiratio genere quidem motus sit, sed ex duabus partibus inter se contrarijs composita, quarum alteram inspirationē, alterā expirationem nominamus: habeatq; ēt duas alias per accidens partes non similes, quæ quietes & cessationes appellantur: offensæ vtique & læsiones fient circa motus, in velocitatem & tarditatē, magnitudinemq; & paruitatem: circa cessationes vero, in raritatem & densitatem. Et pręter has non reperias simplicem aliam difficultatis respirandi differentiam: methodus.n. diuisionis non aliter demonstrat.

Methodus Inueniendarum Causarum Difficultatis Respirationis. CAP. 4.

REliquum autem fuerit causas earum perscrutari, atq; his inuentis consequenter ad compositas transire. Quæ igit̄ est causa velocis & tardæ respirationis & vniuscuiusque reliquarū? Mihi equidem etiam hîc methodo ad earum inquisitionem vtendum videtur, & non simpliciter enunciandum. Quę est igitur Methodus? Cùm vnūquodq; ab ijsdem peius aut melius reddatur, per quæ omnino fieri solet, si sciuerimus à quibus causis respiratio fit, sciemus nimirum & respirandi difficultatis causas. Quæ igitur sunt respirationis causę? Habes quidem ipsas alibi cum demonstratione cōscriptas: Nunc vero capitum tantum mentionem facere suffecerit. Facultas quidem animalis mouet thoracem: cum hoc simul pulmo mouetur: ad huius vero motus vbi distenditur, sequitur inspiratio: vbi contrahitur, expiratio. Demonstratum etiam ibidem est, maximam

& principalissimam respirationis vtilitatem esse insitæ caliditatis conseruationem, iã vero & animalis spiritus nutritionem. His itaque sic habẽtibus, si quidem facultas, & vtilitas, & vnumquodque organum, recte ac prospere habuerint, iuxta naturæ legem animal respirat: si vero quid ex eis vitiatum fuerit, iuxta illud etiam respirationem impediri necesse est. At vero quemadmodum in pulsuum tractatione duplicem fecimus doctrinam, aut secundum vnumquenq; ipsorum inquirentes causas, aut secundum vnamquanque ipsarum, alterationes: Ita & hîc in vtranq; partẽ exercitari oportet, vt proposita causa statim sequentem respirationis difficultatem dicere possimus: et vicissim nominata respirationis difficultate, facile eius causam efficientem in memoriam reuocare queamus. Incipiẽdum itaque nobis etiam hîc iuxta eundem modum à simplicibus respirationis difficultatibus, quemadmodum illic à pulsibus, & quærendum quæ causæ velocem inspirationem operentur. Velocem equidem pulsum demonstrauimus ex vrgente quidem vtilitate, ac integra facultate, & promptis organis fieri. Videor autem mihi & hîc easdem causas rectè referre posse, si vtique non male in libro de vtilitate pulsuum demonstrauimus, eandem vtilitatem à respiratione quidem ei qui circa cor est calori, à pulsibus vero ei qui per totum animal dispersus est, contingere. In eo autem rursus sermone qui de pulsuum causis tractat, sufficienter dictum est de Archigenis aduersus Magnum contradictione, quòd non à facultatis robore velox pulsus fiat, sed magis ab imbecillitate: & sanè non conuenit bis de iisdem dicere, cum vnus & idem demonstrationis modus esset futurus. Et si quidem ita circa respirationis difficultatem, velut circa pulsus, iuniores medici curiosi fuissent, & nõ penitus ipsam neglexissent, accommodatius vtiq; hîc velocis motus ratio inuestigari posset: vtpote cũ manifestior res ipsa sit, & ob id prius doceri debeat. Verùm haud scio quomodo de ipsa quidem respiratione plurimum inquisierint, & neq; vtilitatẽ cuius gratia fit, neq; facultatem à qua fit, intactam reliquerint: & de organis etiam ipsis curiose perscrutati, quot, qualia, & quomodo moueant, iuestigarint: At vero de respirationis difficultate sermonem tanquam non magis necessarium, aut non magis varium, aut non multo difficiliorem inuentu omnino, segniter præterierunt, aliqui ne minimum quidem penitus de ipsa dicẽtes; aliqui vero valde breuiter attingentes. Quanquam Hippocrates in libris de morbis populariter vagantibus, ad œstri cuiusdam similitudinem, difficilium spirationum differentias scripserit, à quo punctos & stimulatos ipsos aliquando à profundo somno excitari oportebat: & quęrere, quis in vnaquaque ipsarum sit affectus locus, & quis affectionis modus, & quę causa: & an hęc ab Hippocrate penitus prætermissa sint, aut aliqua quidem ab ipso relata, aliqua vero non, & in quibus id factũ sit libris: aut quomodo, num perfecte & manifeste, aut defectuose, aut quasi seminatorie. Verùm nihil horum vllus vnquam inquisiuit, & neq; hi qui se Hippocraticos appellant, eiusq; librorum commentarios enarratorios conscribũt, tractationem de respirationis difficultate perfecte ac pro rei dignitate explicauerunt. Verùm nos q̃ in singulis ipsius libris relata sunt, in vnum coaceruabimus oĩa, & demonstrabimus, q; ẽt in hac parte longe reliquos oẽs hic vir antecellat: Non tñ iam hoc faciendum est. Neque enim solam Hippocratis sententiam exponere propositum est, sed etiã proprias dogmatum demonstrationes apponere, atq; veritatis quæ in eis est certitudinem iis qui in hæc inciderint exhibere: siquidem hoc multo melius est, & non præoccupare tp̃s existimationi ac famę venerandi senis. Et ideo hic primus liber ea quę vera sunt cũ demonstratione docebit: qui deinde sequitur secundus ea quæ Hippocrates de respirationis difficultate cognouit, exponet.

De Causis Respirationis Velocis. CAP. 5.

Rursus igitur repetamus quod dicere reliquimus, nimirum q; quęstio de velocitate motus, in pulsuum tractatione nobis in totum absoluta est, propterea q; circa illam plurimi iuniorum medicorum multum operæ impenderint: circa eam vero quã nunc in manibus habemus, omnes negligentes fuerint, quanq; manifestior longe sit, & non minus q̃ illa vtilis existat. Verũ causam ẽt ipse referam in sermonis progressu, nũc quod consequens est absoluamus: Quòd videlicet "oĩs velox motus propter vrgentem fit vtilitatem, & amplius facultatem ei subseruire potentẽ, hoc est integram, & robustam, & nullo ex organis reluctante: quorum demonstrationes in libris de pulsibus à nobis relatas dicebamus. Dictum est ẽt in illis, possibile esse qnq; vtilitate multum vrgente, etiamsi facultas moderate debilior sit, motum fieri velocem: si vero amplius debilitet, nõ amplius possibile esse moueri velociter, sed tunc densam magis pro veloci fieri actionem: Omnis enim dẽsitatis actionum vnam existere cãm, prioris scilicet actionis defectum: cogunt enim illa vrgente, non amplius cessare diutius. Omnia aũt hæc in illis libris de pulsibus sunt demõstrata. Cõis autẽ est pulsuum ratio ad respirationem, primum quidem quod de oĩ motu in vniuersum est dictum: deinde vero parũ abest, quin omnis respiratio ad pulsuum proportionem proprietatem habeat. Composita enim est ex contrariis motibus per cessationes distinctis, atq; eiusdem vtilitatis gratia fit, Et ex partibus eius inspiratio quidem consimilis existens pulsuum dilatationi, insitam caliditatem refrigerat: expiratio vero velut contractio pulsuum, fumosum ex vstura { sanguinis } excernit. Quin & ad nutritionem animalis spiritus ambas actiones conferre: & in cessationibus eã quæ post dilatationem fit breuiorem esse: quę vero contractionem sequit̃, longiorem: ambobus communia existunt. Itaque quomodo velocitas motibus respiratoriis contingat, dictum est.

A. l. 3. f. 10. c. 1. c. 15. 259. f

A.l.3.f.10.t.1. c.8.258.h

Causae magnae respirat.

A *De Causis Magnæ & Paruæ Respirationis.* CAP. 6.

CÆterum "de magnitudine deinceps agā. Oportet igitur & in hac vtilitatem ad opus prouocare: eiq; facultatem integram ac robustam subseruire: & promptitudinem adesse ipsis instrumentis. Eundem enim causarum concursum magnitudo respirationis requirit, quem sanè & velocitas: Atqui cōtraria eorum tarditas & paruitas, non omnino opus habent contrarijs omnibus simul, sed vnum ex ipsis adesse penitus oportet, plura non est necesse. Siue enim vtilitas valde exoluta sit, soluitur simul & velocitas motus, & magnitudo dilatatiōis, etiam si robore maxime valeat facultas ipsa: ociosam enim habebit hanc, quousque animal eius actione non indigebit: Siue magna quidem sit vtilitas, exoluatur autem aliquo modo facultatis robur: Siue adsint quidem hæc, offensa autem aliqua acciderit instrumentis, qualem in libris de pulsibus indicauimus: Quodcunque tandem ex his fuerit, impedietur & velocitas & magnitudo respirationis.

A.ibidem.

De Proportione Causarum Pulsus & Respirationis In ijs, qui fruuntur sanitate. CAP. 7.

ATque "in his sanè pulsus respirationibus omnino similes existunt. Quare etiam si causas primum in manus sumentes, alterationes respirationis quæ ad ipsas consequuntur perscrutabimur, consimiles reperiemus. Velut si caliditate aucta reliquis respirationis causis immotis manentibus qualis sit respirationis difficilis species quæremus, reperiemus velut etiam in primo de causis pulsuum est monstratum, quòd parum quidem ea aucta, maior manifeste, non tñ velocior: plurimum vero aucta, & maxima & velox, & iam etiam densa inspiratio reddetur: Eodem modo etiā si caliditas secundum naturam, sit imminuta, alijs causis immotis manentibus, ꝙ paruam ita & tardam ac raram necesse est fieri inspirationem, sed paulo tamen quàm secundum naturam minorē, multo vero tardiorem, plurimum autem rariorem. Robusta enim existente facultate non est possibile multo minorem fieri dilatationem: Sed si vtilitas multum sit exoluta, plurimam cessationem fieri verisimile est, non tamen propterea omnino tardè moueri, si facultas modo sit robusta. Quę porrò ex aucto calore, eædem ex animali spiritu ad nutritionem vrgente species erunt respirationis difficultatis, eius videlicet quæ circa inspirationem consistit. Quemadmodum sanè immoderatio fuliginosæ humorum vsturæ, easdem respirandi difficultates circa expirationem operabitur, q̄ circa inspirationem sunt relatæ. Veloces enim erunt & magnæ & densæ, vbi multa eiusmodi superfluitas fuerit congregata: Tardæ autem & paruæ & raræ, circa cōtrarias affectiones. Nūquid igit̄ ita quidem esse ratio ipsa poscit: repugnat autem quippiam eorum quæ euidenter apparent? Ego quidem omnia hæc consentientia circa ætates, & regiones, & omnino omnes ambientis nos aeris constitutiones reperio. Consentiunt autem non minus quæ circa omnia exercitationum genera, & circa morbos contingunt. Vbi enim caliditas abundat, veloces & magnas & densas videre est fieri inspirationes: Vbi rursus frigiditas, contrarias tardasq; & paruas & raras. At vero quibus animalis spiritus euacuatur, & ob id cita renutritione opus habent, hi non solū valde, sed & cito, & dense inspirant: Quibus vero nihil euacuatur, hi cōtrariam illis habent inspirationis spēm. Si vero ambo concurrant, & caloris augmentum, & spiritus consumptio, hi omnium maximam & velocissimam & densissimam inspirationem habent, & maxime si ambo vehemēter fuerint aucta: Velut etiam vbi ambo fortiter fuerint imminuta, minutæ & tardissimæ & rarissimæ fiunt inspirationes. At vero & expirationum species, siquidem multæ fumosæ superfluitates sint congregatæ, & maxima & velocissima & densissima erit: Si vero paucissimæ penitus fuerint superfluitates, minima & "tardissima & rarissima. Ex ætatibus porrò omnes quę in augmento sunt, magnā & velocem & densam inspirationem facere videmus: Quæ vero decrescunt, contrà raram & paruam & tardam: Propterea ꝙ illis caliditas amplior, his minor existit: & illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore coaugeri necesse est, his vero contabescere. Ob vtrasque igitur causas, inspirationis speciebus, iuuenes à senibus multum euariant: Et propter alias duas causas, in expirationibus similiter euariant. Qm̄ enim ī ætatibus crescentibus, tum ob insiti caloris robur, tum ob ipsum augmentum, plurima copia humorum consumitur: in decrescentibus vero, quantū ad ipsam vitam solum necesse est, vtpote quæ neq; augescunt amplius, & iam sunt perfrigeratæ: Iuxta rationem sanè illis velox & magna & densa: his vice versa per omnia contraria expiratio apparet. Hanc verò eandem speciem etiam pulsus secundum ętatum differentias habere reperiuntur, quemadmodum & hoc in tertio de causis ipsorum ostendimus. Quemadmodum vero secūdum ætates, ita & iuxta tempora, & regiones, & omnes ambientis nos aeris constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habēt: In calidis quidem, ad magnitudinem, & velocitatem, & densitatem permutatæ: circa frigidas vero, in contrarium. Et relatum de his omnibus est etiam illic: Queādmodum & de exercitijs. In currendo nanque & luctando, & quomodocunque aliàs viriliter exercendo, valde & velociter & dense respiramus: quiescentes vero, parum & tarde & rare: Propterea ꝙ in concitatis motibus, caliditas quidem augetur, cōsumitur autem spiritus animalis: vbi vero quiescimus & immoti manemus, caliditas marcescit, spiritus autem aut nullo modo, aut omnino modice cōsumitur. At "vero & ex lauacris, calida quidem velocem & magnam & densam faciunt respirationem: frigida vero, cōtrariam. In "somnis porrò ēt valde animum ad hoc, quod contingit, aduertere oportet. Nam et iuxta magnitudinē et

A.l.3.f.10.t.1. c.30.260.f

A.ibidē.c.32.g

A.c.33.g

velocitatem motus expiratio inspirationem excellit, quando ciborum & humorum omnium cōctiones & concoctiones maxime fiunt: plurimum igitur verisimile est in ipsis coaceruari fumorum recrementum. E

De Proportione Causarum Pulsus & Respirationis In ijs qui ægrotant. CAP. 8.

ET in morbis deniq; (nam & de his iam tandem dicendum) in febrilibus quidem omnibus, & maxime vbi circa aliquod respirationis organum, aut circa cor, aliqua eaq; multa caloris copia sit coaceruata, omnis respiratio magna & velox & densa reddita apparet: In quibus vero perfrigeratus est calor, contraria: adeo vt & quibusdam penitus perijsse putata sit: Atque hæc est illa quam Heraclides Ponticus ἄπνουν, i. spiritu priuatam scripsit. Quemadmodum enim in alijs omnibus, sic etiam hîc proportionem respiratio & pulsus habere videntur. Neutrum nanq; ipsorum in totum perire possibile est, donec superfuerit animal: Attamen perijsse putare propter paruitatem, nihil mirum est. Neque enim his solum, sed & alijs omnibus extreme paruis commune est, quod sensum effugiant.

In Quibus Differant Pulsus & Respirationes. CAP. 9.

CÆterum postquam de ijs quæ respirationibus & pulsibus ęqualiter adsunt, sufficienter dictū est, quæremus iam & quantum in ipsis sit, quod nō similiter habeat: proprietatem enim quæ est à facultatum diuersitate in singulis actionibus, verisimile est etiam multipliciter differentes ipsarum species facere. Hanc igitur considerare oportet, ac quærere, & inuenire methodo. Videor autem mihi videre statim ab ipsa rerum substantia, maximam quandam differentiam inter omnia animalia opera, & vitalia esse. In illis enim voluntas potestatem habet generationis: & pōt aliquādo, etiam si vtilitas prouocet, & facultas sit integra, & singula respirationis instrumenta ad actionem accommoda, tamen prohibere & impedire ipsa à motu. Vbi vero ita potenter cohibere potest, certe longè facillimum ei fuerit, tarde aut cito mouere, & amplius aut minus attollere, & per longius aut breuius tempus. In vitalibus vero operibus non ita habet, sed cum vtilitas prouocat, & facultas integra est, & organa apta existunt ad motum, neq; tardam neque paruam possibile est fieri actionem. Itaque in pulsibus circa inflammatas partes euidētissime apparet, ob motum arteriarum in ipsis dolorem accedere vehementem, propterea quod non in nobis sit motum facere magnitudine minorem, aut velocitate tardiorem. Atqui si in nostra potestate esset minorem aut tardiorem ipsum reddere, nihil magis ex re facere possemus, mitigaturi vtique ex hoc dolorem. Omne nanque inflammatum integram quietem desiderat: si enim moueant & inuicem terantur ipsius partes, premuntur & fluxione infestantur, & omnifariam dolore affliguntur. Quòd si quandoque ob vrgentem vtilitatem ad motum cogātur, minorem planè & tardiorem motum facilius ferunt, quàm maiorem & velociorem. Ita etiam crus, vbi pars aliqua in ipso fuerit inflāmata, maxime quidem quietem expetit: si vero vrgente aliqua vtilitate ipsum mouere cogamur, minus & tardius ambulamus. Verùm hoc impossibile est in arterijs facere: nō enim in nostra ptāte est ipsarū motus, vt vel eum qui fit sedare, vel velociorē tardiorē, vel maiorē minorē, facere possimus: sed necesse est eum qui adest boni consulere, siue velox, siue magnus, siue vtcunq; sit violentus. Ideo vbi in inflammatis partibus arteriæ mouentur, dolore affligimur quidem, sed neque obtusiorem, neque minorem, neque tardiorem motum facere possumus, cum tamen per actiones voluntarias aut in totum quietem cruri dare, aut valde paruū & tardum motum illi permittere queamus. Ceterùm qn̄ paruum & magnum motum dicimus, quod non propriè, sed à spacijs per quæ id quod mouetur fertur appellamus, omnibus manifestum esse puto. Atqui cū thorax vnum quoddā animalis membrum, organum sit respirationis, velut arteria pulsuum, & crus ambulationis: si quidem sanè respiratio inter opera vitalia censeatur, consimilem habebit arterijs motus proportionē: si vero inter animalia, ad crurum similitudinem mouebitur: At vero inter animalia censetur, quemadmodum alibi est demonstratum: Manifestum igitur quòd ad crurum similitudinem mouebit. Si igitur thorax inflammatus sit, & ad motum cogatur, tardius & multo minus quàm oportet dilatabitur: verùm si hoc fecerit, defectuose respirabit. Si vero iterum atq; iterum idem hoc faciet, defectus qui circa singulas respirationes contigit, in vnam quandam memorabilem ac minimè contemnendam summā congregatus, eò deducet animal vt vicinū fuerit suffocationi. Verùm vt id ne fiat, densiores actiones facit, non amplius tm̄ cessans, quantum solebat, cùm secundum naturā habebat: simile faciens ijs qui ob id quod sufficientem cibum semel ingerere non possunt, assidue modice aluntur: attamen in hoc necessarium est totam respirationem fieri paruam, & tardam, & dēsam, & multo vtique quàm par sit minorem, quàm tardiorem. Etenim dolor non ita grauiter vexat thoracem ob motus velocitatem, sicut ob dilatationis magnitudinem. Velocitas.n. quāuis circa ipsam actionem sit dolorosa, tn̄ quia breui tempore omnem motum efficit, minus thoracem offendit: cōpendio nanq; eò quò festinat peruenit: festinat aūt ad quietem, eamq; quàm celerrimè assequi cupit, tanquam quæ sola dolorem ex inflammatione ipsi lenire possit. At vero dilatationis magnitudo penitus molesta est, tum propter violentiam motus, tum quòd comprimit & distendit inflāmata, & omnibus modis thoracem dolore affligit. Ob id igitur plus de magnitudine quàm de velocitate respiratio adimit. Et cùm sanè hic solus affectus fuerit, nempe dolor quidam thoracis partium,

F (margin, beside "est, quæremus iam")
G (margin, beside "affliguntur. Quòd si quan-")
H (margin, beside "mouebit. Si")

A tium, non vero vrgeat vtilitas, manente videlicet calore cordis intra terminos à natura cōstitutos, tunc motus thoracis manifeste tardior redditur. Si vero ardor quidam in ipso corde oboriatur, velocitas quidem nō exoluitur ob eas quas antea diximus causas, aufertur aūt etiam hîc multum de magnitudine, verùm pro ipsa densitas generatur ob vrgentem vtilitatem.

Quæ Differentia Pulsus & Respirationis ex Instrumentorum Affectibus oriatur. CAP. 10.

QVare ēt ex iam dictis perspicuum est, ꝙ dolor ipse per se circa aliquod respirationis organū consistens, paruum & tardum & densum spiritum efficiet. Cum ardore vero paruum quidem adhuc similiter, sed densiorem eo qui ob solum fit dolorem, & iam etiam aliquanto velociorem. Quæ vero ob solum ardorem contingit respirandi difficultas, eam antea ostensum est magnum & velocem & densum spiritum efficere: Vt perspicua sit & facile discerni possit vtraqꝫ simplex, & quæ ex ambabus cōposita est. Quæ.n.ob solam fit caloris copiā, quāuis densum reddat spiritū, similiter vt ea quæ ob solū fit dolorē, tñ magnitudine & velocitate palàm distinguit. Quæ vero ex ambobus causis concurrentibus generatur, ab ea quæ ob ardorē fit, sola paruitate differt: ab ea vero quæ ob dolorē, sola velocitate. At vero respirationis difficultas ob perfrigerationē naturalis caloris, euidentibus notis ab omnibus his distinguitur: paruū enim hæc (vt monstratū est) & tardum & rarū spiritū efficit: nulli vero aliarum simul accidit tarditas & raritas. Cæterùm quātum in defectibus & excessibus caliditatis, ipsa respirationis species consonantia & rhythmo qui secundum naturā habet, excedit, tñ etiam & idem cū pulsibus cōiter & eodem modo habet: Quę vero in dolorosis organorū affectibus contingunt, non amplius eodem modo habent: verū quatenus euarient, manifeste monstratum opinor. Reliquæ tamen organorum affectiones quæ citra dolorē, per obturationes, aut durities, aut cōpressiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, consimiles alterationes in vtrisque actionibus, animalibus & vitalibus, efficiunt. Paruus.n.in ipsis & velox & densus fit spiritus: & paruus quidem propterea ꝙ ob angustiā suscipientium organorum paucior quàm oportet attrahit: densus vero, ꝙ vtilitatis votū non expletur, & ob eandē causam ēt velox. Ostensum est aūt in cōmentarijs de pulsibus, ꝙ qñ magnitudo distentionis sufficienter explet votum vtilitatis, nihil indiget velocitate: quando vero deficit aliquantulum, tunc iā etiā ad velocitatē permutatio fit, siquidē integra & robusta sit facultas: si vero neque hæc sufficiēs fuerit, tunc & in densitatē. Ob has itaque causas paruus & velox & densus redditur spiritus circa pulsus & respirationes in prædictis affectionibus, atque amplius etiam inæqualis, quæ vel præcipua ipsarum est nota. Verùm hæc & simul consideratio causæ, in pulsuum tractatione relata sunt: Et C ibidem dictum est ꝙ iuxta ipsas partes in quibus obturatio hæret, & quæ cū his cōicant, inæqualitas maxime fit manifesta, & paruitas pulsuum aut semper aut vt plurimū cohæret: iuxta alias vero magis magnitudo. Si vero propinquus principio fuerit affectus, communis in hunc modum fit omnibus arterijs. Atque hæc quidem illic relata sunt & monstrata.

Qualis fiat Respiratio Coarctatis aut Dolentibus Instrumentis. CAP. 11.

POrrò quæ respiratorijs instrumentis propria sunt nunc cōmemorabimus, vt nihil desit ad sermonis perfectionē. Quādo igitur, aut propter tubercula cruda in ipsis consistentia, aut ob tenaces & crassos humores qui vias spiritus occuparint, aut ob durum aliquem tumorē in ipsis connutritum, aut ob quodcunque tandem ipsis vicinū corpus quocunque modo in tumorē immoderatiorē eleuatū, paucior quàm oportet spiritus propter locorum angustiā inspirat, necessario accedit ipsi velocitas & densitas ob prædictas causas. Species autem in genere plures huius respirandi difficultatis constituūtur, aliàs alijs partibus in respiratorijs organis coarctatis. Tumores etenim præter naturam circa "ventrem, & hepar, splenem item, & colon, & his coniunctas partes consistētes, ob septi transuersi coarctationem, paruum & velocem & densum faciunt spiritū. Iuxta eundē modū & aqua inter cutem laborantibus, & vterū gestantibus, & ijs qui se supra modum cibo expleuerunt, & qui prominentem ventrem habent, huiusmodi fit respirationis species. In respiran D di autem difficultate quæ erecta fit ceruice, & Græcis orthopnœa appellatur, viscosis & crassis humoribus, circa asperas in pulmone arterias congregatis. Similiter autē & si aliquid circa ipsum induretur, aut tuberculum nascat̃ præmens & coarctans ipsum asperarū arteriarū genus (hæ enim suscipiunt aerem qui inspirat̃) paruus & densus & velox erit spiritus. Iuxta eundē aūt modū etiā, si in thorace tale constiterit tuberculū, propter quod sanè sępe tum in posteriorē tum in anteriorē partē luxant̃ ea, quæ circa spinā sunt, immo & in obliquū torquent̃, paruus & densus & velox generabit̃ spiritus, occupante nimirū tumore præter naturā pulmonis regionē, in quā dilatatus extēdebat̃. Sępe vero & ipsum totū thoracē angustiorē huiusmodi affectiones reddiderūt, si aut statim dum in vtero adhuc sunt fœtus accidant, aut ēt postea obueniant. Nulla est aūt differentia quod ad id quod coarctatum est attinet, quòd pulmo non possit sufficientem aerem trahere, siue thorax totus angustus reddatur, in quacunque tandē affectione; siue intermedia regio amittat̃, ab aliquibus præter naturā corpusculis in ipsa consistentibus occupata, siue ēt ipse pulmo induratus sit, aut obturatus, aut intumuerit, velut in pulmonicis & peripneumonicis appellatis vitijs contingit. Vna enim in omnibus coniuncta est cā, ob quā parua inspiratio redditur, coarctatio videlicet asperarū arteriarū: propterea vero ꝙ parua ipsa est, ob id etiam (vt sæpe dictum est) densitas & velocitas ac-

cedit. Verùm cum iuxta ipsum pulmonem affectus ipse incumbit, quãuis thorax se plurimum distendere possit, tñ parum inspirant: ita ẽt vbi intermediæ ipsorum organorũ regiones fuerint occupatæ. Cùm vero totus thorax aut fœtibus, aut aliter, paruus & angustus redditur, manifestũ est ꝙ & distentionẽ ad sui ipsius proportionem paruam efficiens, pulmoni causa est velocis inspirationis. Sic vero ẽt cũ septum transuersum ab aliquo comprimitur iuxta infernã thoracis extremitatem, velut in vitijs dolorẽ non inferẽtibus contingit. Huius nanq; rei maxime memorẽ esse oportet, ꝙ aliquando solius thoracis affectus, aliqñ solius pulmonis, qñq; vero intermediç amborum regionis, ad paruitatem & ob id etiam velocitatem ac densitatẽ respirationis mutationẽ facit, si sanè facultas fuerit robusta, nam & huius meminisse oportet sępe iã ẽt antea relati. Minime igiť adhuc pleuriticorum, aut abscessus aliquos aut omnino dolorosos tumores habentium iuxta thoracem, mentionem faciemus in hoc sermone: At vero de vitijs dolorem non inferentibus, quę cõprimendo pulmonẽ, & coarctando asperas in ipso arterias, minorẽ faciunt inspirationẽ, omnis ptædictus finieť sermo. Atq; illa quidem "ad affectiones thoracis antea conscriptas referemus, in quibus dicebamus thoracem, propterea ꝙ minus distendereť ob dolorẽ, spiritũ facere paruũ. Eorum vero qui suppurati appellanť affectionẽ, quamuis sæpenumero eius generatio ex pleuritide contingit, his iã proxime relatis annumerabimus, quæ videlicet citra dolorẽ iuxta pulmonẽ coarctationẽ faciendo, paruam reddunt respirationẽ. Pus.n. quod in ipso iuxta huiusmodi affectiones contineť, causa fit eius quæ circa distentionẽ fit paruitatis. Itaq; tanq̃ neq; ipse secundum naturã distẽdať, minime æqualem facit spiritus attractionem. Qũo igiť hęc respiratoriorũ organorũ vitia citra dolorẽ consistentia (id enim præsenti adhuc deest sermoni) ab ijs quæ cum dolore fiunt distinguentur, si sanè & paruus & densus ambobus similiter redditur spiritus? An in velocitate motus? In affectibus enim cum dolore, modice quidem respirant & dense, non tñ velociter, qñ vtiq; citra febrẽ eiusmodi acciderit affectus: qñ vero cum febre, quamuis iuxta paruitatem & velocitatem similiter respirent, tñ iuxta densitatem distinguunť. Nam non modice ipsis spiritus densať, quod non euenit illis qui ob coarctationem organorum respirationis difficulter respirãt: verũ ẽt si densior ipsis spiritus reddatur, moderate tñ hoc fit, & multo infra summã densitatẽ. Quin & expiratio febricitantibus maior simulq; calidior est, quod non contingit ijs qui ob coarctationem parum & dense expirant. Qũo aũt cognoscere oporteat exacte tum paruitatẽ tum magnitudinẽ vtriusq; partis totius respirationis, paulo post dicetur, vbi prius omnẽ de organis sermonẽ absoluerimus. Quo'd.n. difficultates respirandi citra organorum dolorem, ab eis quæ cum dolore fiunt differant, iam relatum est.

E

A.l.3.f.10.t.1. c.34.260.g.h.

F

De Respiratione quæ fit Cùm partes valent quæ in ipsa commouentur: ac de ea quæ Vacillantibus ac mente motis contingit. CAP. 12.

G

VTrum autem, velut simpliciter ostendimus coarctationem oportere ad pulmonem peruenire eiusq; asperas maxime arterias, vt animal difficultatem respirationis incurrat: sic ẽt dolorem in respiratorijs organis fieri oportere, & præsertim in thorace, dicendum est? parum.n. abest vt pulmo sensus sit expers: An aliquã aliam in eiusmodi respirandi difficultatibus inquirere nos oportet enunciationem? Nam qui dicit ad solos respiratoriorum organorũ dolores eiusmodi difficultatis respirandi speciem sequi, eum non opinor videri posse omnem de his rem probe cognouisse, aut meminisse superiorum ratiocinationum, in quibus non ob affectionem, sed ob actionis facultatem quæ animalis existit, paruus & densus spiritus fieri ostendebatur. At vero species difficultatis respirandi quæ ad coarctationem pulmonis consequitur, nihil opus habet facultate ad sui generationem: quod de illo probe indicauimus vbi totius rei tractationem peregimus. Verum de dolorosis affectionibus non simpliciter id dicere conuenit, quando sane in respiratorijs particulis consistunt. Non enim propter ipsam particularum naturam priuatim, sed ꝙ animali facultati eorum motus arbitrium permissum est, respirationem ad paruitatem mutari contigit, vt ne amplius videlicet animal dolore affligeretur, ipsa minus quàm oportet thoracem distendente. Atq; hęc sanè prouidentia vt ne vehementius animal dolore affligatur, etiam alijs omnibus particulis adest, quæ ad respiratoriorum motum simul "mouentur, stomacho videlicet & ventri, & hepati, & spleni, & peritonæo, & cωlo, & superioribus tenuibus intestinis, & musculis præcordiorum: hæ nanque ad thoracis motus, & maxime si fuerint maiores, commouentur. Perspicuum igitur est ꝙ amplius in magnis thoracis motibus dolore vexantur, minus vero in paruis: & ob id paruus & densus non solum in pleuriticis, sed & quibus stomachum aut ventrem dolorosa affectio infestat, spiritus erit: minus quidem propterea ꝙ etiam sensus eis minor est. Cõsimiliter sanè difficulter respirabunt qui hepar, aut splenem, aut aliud quoddam ex prædictis membris dolore vexatum habet. Omnia enim talia partim exappensa partim connata respiratorijs instrumẽtis, ad horum motum simul commouentur: & ob id in respirantibus offenduntur. Atq; ita nõ vt antea de respiratorijs particulis, sed de omnibus simpliciter quæ circa respirationes mouentur, communis nobis sermo fiat: Atq; audebimus in vniuersum pronũciare, paruum & densum spiritum signum esse doloris omnium animalis particularum quæ iuxta respirationes commouẽtur. Num igitur hac parte solum inter pulsus & respirationes dissimilitudo est? an etiam iuxta ipsam priuatim facultatis causam, citra organorum complexum, aliquam differentiam inuenire licet? Equidem naturales facul

H

A.l.3.f.10.t.1. c.7.258.g

tates

A tates omnes semper necessarijs sibi operis vacant, & nunquam torpent, aut negligentes sunt: quę vero sub voluntatis potestatem veniunt, hę sæpe vbi ipsa circa alias actiones fuerit occupata, negligentius perficiuntur. Ambulantes igitur aliqñ concitatius ad rem aliquam perficiendam, deinde inter eundum cogitantes quid, ac postea id ipsum considerantes, & curiose de ipso meditātes, multum ab illa ambulandi concitatione remittimus, non tñ intelligimus id ipsum neq; cognoscimus, quousq; sanè mētem ad illius curā adhibemus: cū vero quiescimus ab illa cura, atq; cogitationem circa nullam rem amplius habemus, q̃ circa solā ambulationem, tunc velut ex somno aliquo excitati, cognoscimus circa institutam actionem nos fuisse negligentiores, q̃ pro primo impetu oportebat, rursumq; ad ipsam actionem nosmet excitamus: Sic ēt qui mente vacillant, animum (vt puto) in visionibus velut in quibusdam curis habentes, animalium actionum negligentes sunt, & neque lotium eijciunt, nisi quis eos commonefaciat, neq; ventris onus deponunt, neq; potum neque cibum petunt, neq; quicq̃ aliud eius generis: si vero ēt petāt aliqñ, interim dum adhibent obliuiscuntur, & rursus monitorio opus habēt. Itaq; nouimus omnino plurimos qui petita matula, eaq; ipsis data, nō iā lotiū effunderēt, sed matulā ociose in manibus detinerēt. Alios itē nouimus, qui exurgerent quidem tanquam ventris onus deposituri, postquam vero desedissent, penitus ob-

B liuiscerentur, atq; nihil efficerent, donec à præsentibus admonerentur. Quemadmodum autē per multum tempus actiones faciunt hi oēs, sic etiam magnas. Aceruatim igitur omnino plurimum mingunt, & pro vna vice vltra mensuram bibunt, & singula alia eodem modo faciunt. Nec mirū vtiq; id esse opinor. Quod.n. sæpe in debito tempore facere oportebat, id ipsum aceruatim vrgente vtilitate explere coguntur, & pręsertim vbi necessarium id sit ad vitam. Etenim si quis minus q̃ oportet bibat, non ad dies tñ, sed ad integros menses sufficere possit: si vero minus q̃ oportet respiret, neq; minimam diei partem durare queat. Quare tametsi plus pro vna vice mente moti bibant, tñ quod per multū temporis interstitium id faciant, euenit vt vniuersus ipsorum potus multo commoderatæ mensuræ inferior & paucior extet. Verū respirationis vtilitas nō expleta, supra hoc quod graue & ex propinquo imminens periculum habet, excitat etiam ad actionem, & nō sinit torpere neque ad momentum. Recuperat aūt statim id totum, quo per cessationis tempus fuit priuata: atq; ita non rarus solum, sed & magnus spiritus efficit: & tanto sanè q̃ conuenit maior, quanto fit rarior. Quod ipsum in potu nō contingit: multo.n. rarius, paulo vero plus bibunt: vnde etiam Hippocrates ipsos Brachypotas.i. paucibibos, appellauit. Atque hæc quidē ratio demō strat mēte motorum respirationem in raritatem & magnitudinem mutari. Testimonium autem 1. Prorrh.cō.1. t.16.4ª.165.g

C non minus etiam oculare experimentum præbet, si quis in ipsis artis operibus hanc speculationē exquirere velit. Quicunque vero in adolescentulorum gymnasiis, in sublimibus solijs alti & vndiquaque conspicui desidentes, artis operum negligentes sunt: quicquid vero in buccam venerit, effutiunt: his non magis credibilia fiunt ea quæ ab euidenter apparentibus confirmant, q̃ ijs qui neq; à principio, etiam si appareat, quicq̃ cognoscunt. Cæterum ex hoc genere sophistarum quispiā aliqñ mecum contendit de eo, q rarus & magnus spiritus mente vacillantibus contingit. Proponebat.n. respirationem vnū quoddā ex operibus vitalibus esse: verum cū huiusmodi argumento non consentiebat id quod palàm apparet: vnde discēdendum sibi à me putauit: Prorsus.n. inquit, eiusmodi respirationis speciem in delirijs non apparere. Nam quæ nunq̃ conati sunt sophistæ in ipsis ægrotis obseruare, de his ac si sexcenties viderint, impudenter rixantur: neq; verentur se magnam habere experientiā iactare eorum, quę neq; per somnium quidem ipsi viderunt. At vero quicunq; obseruant apparentia, & quæ ægris accidunt, hi ita vt Hippocrates, scribunt: viderūt enim vt opinor, multos infirmos similes ijs quos ille descripsit, qui abunde magnum testimoniū prædicto sermoni præbent. Atque apponerem sanè iam eos quos in popularium morborū libris conscripsit, nisi propositum esset mihi omnem sequentem sermonem secundum, in eorū enarra-

D tionem, velut etiam antea dixi, reseruare: hunc vero solum per se cum proprijs & synceris demonstrationibus absoluere. Itaq; sermo de vacillantibus & mente motis hic finiatur.

De Magna & Parua Respiratione dignoscenda. CAP. 13.

A.l.3. f.10. t.1. c.8.258.h

Quomodo vero quis magnam & paruā respirationē optime dignoscat (scio.n. & hoc me in prioribus distulisse) iam referaē. Procliue equidem erat opinari, nihil differre siue iuxta magnitudinem distentionis respiratoriorum organorum, siue iuxta substantiæ q̃ inspiratur copiā, magna inspiratio iudicet: quemadmodum sanè ēt aliqui dicunt, putantes quātitatem inspirationis semper se habere oportere ad proportionem quantitatis distentionis organorum: Atqui hoc minime in vniuersum verum est, sed distinctione quadā opus habet. Cùm.n. secūdū naturam habent organa, q̃titas spiritus semper ipsorum distentionibus proportione respondet: non tñ cū ēt præter naturā fuerint disposita: Verum possibile aliqñ plurimū distēdi thoracē, & parū externi aeris inspirari: multæ.n. sunt affectiones (si modo pręddictorū meminimus) in quibus pulmo coarctatus, multum aerem suscipere non potest. Nequaquam igit ad affectionū omnium respirādi organorum proportionem, sed solū asperarū arteriarum, inspirationes fiunt. At vero harū distētionem impossibile est per vllum aliquem sensum dignoscere. Ergo non est adhibendus animus ad organa respiratoria, cum inspirationis quantitatem volumus dignoscere: sufficit.n. ipsum solum

aerẽ inspicere, quantus inspirat, & quantus rursum expirat. Neq; n. ex ventris mole de ciborũ acceptorum copia coniecturam facimus, sed sufficit ẽt hic solam eorum quæ eduntur inspicere quãtitatem. Qm̃ vero in expirationibus, aliquando quidem oẽs musculi in totum otiosi sunt, permittentes thoraci collabenti propriam recuperare constitutionem: aliqñ vero operantes amplius ipsum contrahunt, id quod nobis de his sæpe est demonstratũ: contractiones sanè thoracis citra horum concitationem, non vnquã magnam expirationem facere possint: quæ vero cum musculorũ concitatione fiunt, quæ sanè ẽt ἐκφυσήσεις. i. efflatus existunt, velut & hoc est monstratũ, hæ opifices sunt magnitudinis. Verùm neq; in his denudatum hominem inspicere operæpretium duco, ad musculorum tensionem cognoscendam, sed sufficit speciem expirationis cum efflatu, notã cognitionis vel maximam habere. Vrgente itaq; vtilitate aceruatim expirare cogimur: veluti etiam cùm inspirationis vrget vtilitas, multum & coaceruatum externum aerem attrahimus. E

Epilogus eorum Quæ hactenus dicta sunt. CAP. 14.

QVando vero & de his sufficienter transegimus, repetitis capitibus eorum quæ ab initio dicta sunt, ad reliqua progrediamur. Capita autem erant vt opinor hæc, ꝗ simplicibus respirandi difficultatibus inuentis, connectere oporteat causas cõiunctas respirationis, & mõstrare singularum ipsarum efficientem causam: & vice versa quę respirandi difficultates ad singulas causas consequantur: in quo sanè etiam compositarum respirandi difficultatum mentionẽ facere coacti sumus. Verùm quatenus tractatio pulsuum cum respirationibus consentiat, & quatenus differat, etiam hoc non erat exiguum eorum quæ explicauimus caput. F

Quot numero sint Compositæ Respirandi Difficultates. CAP. 15.

POstq; vero hæc omnia absoluta sunt, consequenter cõpositas respirandi difficultates considerabimus: hæ nanq; desunt adhuc superioribus quæ tractanda suscepimus annectendæ. Inuẽtis aũt simplicibus, non amplius difficile est etiam has inuenire quæ ex illis componũtur. Cùm. n. aliqua sit magna inspiratio, similiter aũt & aliqua velox, & contrariæ his sint parua & tarda, necesse est quatuor fieri oẽs respirandi difficultates circa inspirationem compositas, magnam videlicet simulq; tardam, magnam & velocem, paruam & velocem, & quartam paruam ac tardam. Eodem modo & circa expirationem easdem quatuor coniugationes necessarium est fieri, duas quidẽ magnas, & duas paruas, quę tum velocitate tum tarditate distinguuntur. In cessationibus vero impossibile est compositam respirandi difficultatis speciem fieri: neq;. n. duæ oppositiones in eis existũt, velut in motibus, sed vna sola iuxta densitatem & raritatem consistens.

Quot Compositæ Respirandi Difficultates per Motum oriantur. CAP. 16. G

AT vero ipsorum motuum inuicem collatorum, inspirationis (inquam) ad expirationẽ, species quędam erunt rhythmorum totius respirationis: Quemadmodum etiam in pulsibus dilatatione ad contractionem collata contingit. Possibile est. n. inspirationem fieri magnam, expirationem vero paruam: aut vice versa inspirationem paruam, expirationem magnã: aut vtrasq; paruas, aut vtrasq; magnas: sic & veloces aut tardas vtrasq;, aut alteram velocem, alteram tardam. A. l. 3. f. 10. t. 1. c. 8. 259. a

De Respiratione Inæquali. CAP. 17.

QVin & inæqualis est aliqua respiratio, quemadmodum & pulsus, tum circa motuũ aggregationem, tum circa motũ vnum. Similiter aũt & ordinata ac inordinata respiratio fieri potest, velut etiam pulsus. Et sanè quot differentiæ inæqualium pulsuum, tum circa vnum motum, tum circa plures consistentium existunt, tot etiam sunt respirationum. Verum quod in principio statim huius tractationis dixi, omnes penitus negligenter respirationem tractauerunt, atq; huius negligentiæ causam referam in progressu sermonis. Nunc quod instat nobis absoluendum est, ab inæqualitate iuxta vnum motum initio facto, propterea ꝗ secundum naturam videri possit in medio posita esse earum, quæ exactè simplices, & quæ ex confesso cõ positæ existũt. Cõtendit itaque aliquando quispiam mecum super ipsa tanquam non composita: quod aliâs non fecisset, nisi simplicibus propinqua esset: verùm compositam esse inde perspicuum est. Si quis incipiens inspirare, velociter attrahit aerẽ, circa finem vero tardè: aut vicissim ex tardo principio, in velocem desinit finem: hãc sanè inspirationẽ neq; velocem simpliciter neq; tardã esse dixerimus, sed compositam, vtpote quæ alteram sui partem habeat velocem, alteram tardam. Eodem modo etiã si expiratio quomodocunque alteretur, siue ex tarditate in velocitatem, siue rursus ex velocitate in tarditatem motu transeunte, constare dicemus ex partibus contrario modo inter se habentibus, et ob id neque simplicem sed compositam existere. Similiter aũt & cum cessatio aliqua sciderit & dissecuerit alterum motum, siue inspirationẽ, siue expirationem, compositam esse ẽt tunc dicemus eã quæ dissecta est, vtra tandem ea existat. Visum est aũt aliquando, raro tamen, non alteram tantum, sed ambas totius respirationis partes, in vno & eodem homine ita habere, & maxime hoc fieri, cùm humorum copia in asperis arterijs coaceruata, hominẽ suffocet ex pleuritide perniciosa, aut peripneumonia non expurgata, aut suppuratione istic consistente: ita vt in hac parte respirationibus cum pulsibus conueniat: Monstratum est enim & in illis propter obturationes organorum, compressionesq;, & omnino coarctationes, inæqualitatem fieri. Itaq; si quis ea quæ de alijs arterijs per totum animal dispersis, in secundo de pulsuum causis dicta sunt, probè perdidicerit, A. ibidẽ. c. 25. H

maiorem

A maiorem vtiq; copiam similia dicēdi de asperis in pulmone appellatis arterijs habebit. Illas enim ad inæqualis pulsus generationem coarctari oportet, asperas vero arterias ad inæqualis respirationis. Relatum etiam de illis, quo'd ob facultatis debilitatem pulsuū inæqualitas fieri possit, cu'm præ impotentia arterias pro vna vice perfecte dilatare non possit: resistunt enim interim & conquiescunt, velut senes circa viam perficiendam. Fieri autem potest aliquando & circa respirationem quædam inæqualitas, tum ea quæ iuxta vnam actionem, tum quæ circa plures contingit, & systematica a' græcis appellatur, ob quandam facultatis ipsam efficientis debilitatem.

Quid differat Prænotio ex Respiratione à Prænotione ex Pulsu: & quæ Causæ sint Inæqualis Respirationis cum Inæquali Pulsu communes. CAP. 18.

CVm vero hæc animalis sit, vitalis vero ea quæ pulsus operatur, fieri potest quædam ad prænotiones ex ipsis differentia, nimirum pulsibus debilitatem facultatis semper sui ipsorum læsioni proportione respondentem indicantibus: respirationibus vero non eodem modo, nisi quis etiam describat ægrotantis voluntatem. Quamuis enim ‖ temerariam responsionem a' moderato hoïe factam malum esse Hippocrates dicat, veruntamen in ijs qui natura temerarij sunt, nō solum non eiusmodi responsionem, sed neq; ipsum adeo delirium, quicquam magnum portendere censebis. Ita etiā habet circa respirationem: Fœlices enim ærumnarumq; expertes, ac molles, circa singulas actiones inęqualiter respirabunt, etiā si nihil adeo magnum ipsos cogat: Qui vero ad laborem industrij & generosa mente præditi sunt, priusquam ad extremam dibilitatem eorū facultas redigatur, non vnquā inęqualiter respirauerint. At vero in pulsuum inæqualitate e'adem prenotio affectionis est, tum in ijs qui generosa, tum qui praua & vitiosa mente, præditi existunt. Vt.n. vniuersaliter & in summa dicam, vbi voluntas nihil confert ad actionem, ibi id quod significatur æquale est omnibus: vbi vero aut totum aut plurimum, ibi amplius etiam inspicere oportet mores ipsius ęgri. Queamdmodum autem differētia facultatum efficiētium actiones, tum circa pulsus, tum circa respirationes, differentes facit prænotiones: Sic etiam circa ipsam organorum naturam, quædam indicationis diuersitas erit. Pulsus enim per læues arterias: respirationes vero nō per solas asperas arterias fiunt, sed non minus quam per ipsas, immo fortassis magis, per musculosum genus. Hoc enim est quod primum animalis facultas mouet ad respirationis generationē: ab eo vero totus thorax motus, ipse rursus pulmonem commouet eo, quo diximus in horum tractatu, modo: pulmonis autem partes sunt asperæ arteriæ, in quas primum aer qui inspiratur, peruenit. Quemadmodum igitur harum affectiones totam respirationem sępe inęqualem reddunt, C sic & affectiones musculorum: propterea sane' quo'd illę spiritus sunt loci, musculi vero primum motus instrumentum. Verum non eadem affectio in vtroq; organorum genere, inæqualem respirationem facit, cu'm neq; vtilitas ipsorum similis existat. Si quidem igitur vnumquodq; organum in id ipsum, per quod sanum existens actionem iuuit, etiam ęgrotās læditur, asperarum vtique arteriarum læsio coarctatio quædam est: musculorum vero, aberrans & inordinatus motus: atq; illarum quidem vt spiritus locorum, horum vero vt motus organorum, offensa est. Et coarctationis quidem in asperis arterijs, tumores præter naturam in causa esse dixi: aberrantium vero in musculis motuū occasiones nūc referemus. Sunt igitur propriæ musculorum affectiones, conuulsiones, palpitationes & tremores, quemadmodum in alio loco est demōstratum. Verum q̄ hæ etiam aberrantes motus sunt, verbis non eget. Et si quidem ambo hæc insunt affectionibus, vt & aberrantes motus sint, & musculorum: atq; hæc ipsa sunt quæ querimus: finem vtiq; nobis hîc habebit institutus sermo: erit nanq; aliquando inæqualis respiratio & propter aliquam harum affectionum. Quemadmodum enim ambulatio inæqualis fit, crurum musculis aut trementibus, aut palpitantibus, aut conuulsis: ita & respiratio aliquando inæqualis fit, propter thoracis musculos (vt dictum est) offensos. Quare omnium inæqualitatum tum quæ secundū vnam actionem, tum D quæ circa plures ex ordine consistunt, aut asperarum arteriarum coarctatio, aut thoracis musculorum aberrans motus, aut facultatis ipsam efficientis debilitas, causa fiet.

1. Prorr. cō. 2. t. 9. 4ª. 170. G

Quæ Causæ Propriæ sint Inæqualis Respirationis. CAP. 19.

SCriptum est aūt (vt dixi) diffusissime de omnibus inæqualitatibus in secundo de pulsuum causis, & ob id quæ communia sunt cum illo sermone, omnia relinquimus solummodo mētione ipsorum facta: quę vero propria sunt respirationi, in hoc libro explicabimus. Vtilitas itaq; (velut etiam antea dictum est) cōis vtrisq; est: asperarum etiam arteriarum ratio consimilis ad læues est: verum musculorum genus proprium & priuatim destinatū respirationibus est, præter pulsuum rationem. Opifices aūt ipsorum facultates, partim quidem similiter, partim vero non ita habent: Quatenus enim causæ effectiuæ sunt, eatenus similiter habent: quatenus vero voluntati permissum est arbitrium respiratoriæ facultatis, vitalis autem facultas nullum superiorem habet dominum, sed libera penitus existit, eatenus differunt. Igitur & eximium quid ad inæqualitatis generationem respiratio habebit, si cum pulsibus eam contuleris: id quod non prætermittamus: est autem id ipsum duplex, partim quidem ab ipsa animali facultate sola proficiscens, partim a' cōplexu ipsius ad dolores. Atq; modicū quidē & cognitu difficile est, quod a' sola facultate proficiscit: amplius vero & manifestius ac magis varium, quod ꝑpter dolores. In delirijs.n. superat quidē raritas

& ma-

& magnitudo, apparet autem quædam inæqualitas & ordinis perturbatio, tum iuxta plures respirationes, tum iuxta vnam aliquando solā: nimirū q & phantasmata aliqn plus, aliqn minus rationem ab eo quod secundum naturam est, emoueant. In hmōi enim visis, rationi consentaneum est, etiam respirationē trāsmutari ac aliquatenus variari ad inæqualitatis & permutationis ipsius ordinis generationem. Quin & quantitas vtilitatis quādiu quidem parū deficit à singulis actionibus, parua est ab eo, quod secundum naturam habet, immutatio: Qn̄ vero defectus ab eo, quod secundum naturā habet, continget satis multus, tunc necessarium iam cessationū quidē quātitatē, motuum vero non solum quātitatem sed iam ēt qualitatē alterari, atq; ob id totam respirationem inæqualem & inordinatā reddi. Idem hoc & in doloribus accidere necessarium est. Neq; enim ēt in illis vtilitas expletur iuxta singulas actiones, nam neq; velociter, neq; dense, neq; plurimum distendere thoracem possunt: omnia enim hæc ipsis molesta sunt, & præsertim magnitudo, deinde velocitas, iam vero ēt densitas: Dolentibus nanq; minus molestum est per longius tempus, q̄ per breuius moueri. Ob id igitur à magnitudine omnino multum detrahūt: à velocitate vero, minimum: à densitate aūt auferunt quidem nihil, sed addūt etiam quippiam, paruitatis ab eo quod secundum naturam habet, defectum per eam corrigentes. Non tñ adhuc tantū est quod apponitur, vt oēm expleat defectum. Quantum igitur deficit ad vtilitatis expletionem, hoc in multis deinceps actionibus coaceruatur: & cùm parum abest vt animal suffocetur, tunc voluntatem cogit ad aliquod tēpus, maiorem facere respirationem, & multo velociorem, & priore densiorem. Verum cùm in hmōi actionibus vtilitas quidem expleatur, animal vero doloribus offendatur: voluntas rursus à magnitudine & velocitate ac densitate aufert, aliqn plus, aliquādo minus: vtpote quæ consilij inops sit, & neq; sistere actionem possit ob suffocationis timorem, neq; aliquā reperire doloris medelam queat. Quare modò ad hoc, modò ad aliud transit: illud quidem, vt vtilitatem expleturum: hoc vero, vt dolorem mitigaturum. Cùm vero omnia quæ vtilitatem explent, exacerbent dolores: quæ vero dolores mitigant, augeant vtilitatem, atq; nulla communis vtrisq; medela reperiatur: multiformiter ad omnia transit, ob consilij inopiam semper ægre ferens quod præsens est. Atq; hinc tum inæqualitas circa singulas & omnes etiam deinceps respirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio, originem habet. Ex corruptione enim parilitatis, inæqualitatum omnium itemq; ordinis perturbationum generatio oritur. Monstratum nanq; & hoc in libris de pulsuum differentia, q parilitas cōsequenter habens, æqualitas est: parilitas vero iuxta circuitus, ordo est: & q vbi consequenter habens parilitas corrumpitur, inæqualitas: vbi vero iuxta circuitus reuertens, ordinis perturbatio generatur. At vero quamuis multa inæqualitas, & multa ordinis perturbatio, in eiusmodi affectionibus incidat, superat tñ id genus respirandi difficultatis, quod iuxta paruitatem & densitatem consistit. Etenim si etiam magnam aliqn respirationem pro vna vice faciant, veluti periculum facientes in eiusmodi respiratione, desistūt tamē euestigio propter dolorem: ac per multum tempus valde parum respirant, donec ab aliqua vrgente vtilitate coacti ad aliam rursus conuertunt experiētiam magnæ respirationis. Assiduitas igitur inæqualitatis & inordinatæ mutationis, in velocitate ac tarditate, & in dēsitatis permutationibus, maxime ipsis consistit: cùm nunquam quidem simpliciter rara respiratio fiat, propter vrgētem vtilitatem: minus tñ & magis densa, atq; in hoc sanè inæqualitatem acquirit. Quare densus semper hoc modo dispositis est spiritus, magnus autē raro, tardus vero nihil magis q̄ velox propter repentinam ipsorum in vtranq; partem transitionem. Rectè igitur antea dictum est, q ad omnia dolore afflicta organa, quæ circa respirationes cōmouentur, paruus & densus spiritus consequatur: Et iuxta eandem rationem in delirijs magnum fieri & rarum spiritum: q̄q̄ etiam his vel maxime inæqualitas comes sit. Exuperat enim in ipsis raritas & magnitudo: magis enim & minus rarus, & magis ac minus magnus, spiritus in delirantibus redditur, paruus vero & densus nunquam. Atque hæc quidem mihi sufficere videntur de inæqualitatum cognitione, tum quæ circa vnam actionē tum quæ in pluribus cōsistunt: Dicta sunt enim & de ijs quæ ratio postulat ob sermonis communitatem: Et euidenter quidem hæ compositæ sunt, multis omnino actionibus ad generationem & dinotionem indigentes: Quæ vero circa vnam actionem consistunt (velut etiam ante relatum est) ferè videri possint alicui simplices esse. Porrò non de coaceruatis tantum inæqualitatibus, sed etiam de ordinis perturbationibus, hîc trāsegimus: sunt enim species quædam inæqualitatum, velut etiam in libris de pulsibus est monstratum.

De Causis Difficultatum Compositarum, quæ circa Singulas Respirationis partes seorsum consistunt. CAP. 20.

AD reliquas igitur compositas difficilis respirationis species regrediamur, & primum sanè eas in manus sumamus, quæ circa vnam actionem quancunque tandem consistunt. Equidem inspiratio magna simulq; velox fit, si vtilitas vrget, & organa sunt prompta, & facultas propriam conseruat integram sanitatem, aut certe parum immutatam. Demonstratione autem hîc sermo non habet opus apud eos qui superius dictorum meminerunt. Rursus vero magna & tarda solis mente motis contingit, atque his non semper: & conspicua vtiq; etiam hîc est causæ considieratio ex prædictis: Queadmodum etiam quod paruam habent inspirationem & tardam

hi

A hi quibus insitus calor multum est perfrigeratus. Quę restat autem adhuc coniugatio quarta, paruitas erat cum velocitate, & fit perpetuo quidem in nulla affectione simplici (quẽadmodum neq; magna simulq; tarda, quam aliquando mente motis accidere diximus) sequitur tamen quanq̃ nõ semper, sed vt plurimum, vbi simul dolor & vtilitatis incrementum cõcurrunt: Parum enim necessario in doloribus respirant: inexpleta autem manẽte vtilitate, tum ob hanc ipsam paruitatem, tum ꝙ aliàs per se ipsam vtilitatem abũdare supposuimus, non satis est solùm densari ipsas actiones, sed coguntur sæpe conuulsorie inspirare. Ad eundem porrò cum prædictis modum etiam in coniugationibus circa expirationem, ipsas affectiones perscrutari oportet. Nam & in his aut facultatem, aut aliquod organum vitiatum, aut caloris modum immutatũ inueniemus. Quæ enim velut fuliginosa, ac fauillosa, & fumosa recrementa appellamus in caliditatis genere, ea omnia terrea sunt, & velut semicocta cũm innato calore, quemadmodum fumus cũm igne: apparent enim in hoc euidenter acria omnia & calida ẽt fumosa materiæ recrementa, ostendentia susceptam quidem esse in se ipsa ignis vim, non tamen adhuc penitus ab igne se superata: flamma enim ita nata esset, & non adhuc fumus esset. Quare si quis, fumosa caliditate in corporibus animantium redundante, expirationem magnam simulq; velocem fieri dicat, non vtiq; errarit. Manifestum est autẽ
B ꝙ & facultatem integram esse tunc oportet, & nullum ex organis vitiatum. Similiter autẽ & magnam simulq; tardam in quibusdam delirantibus fieri, eodem modo quo contingit circa inspirationem: Sic & paruam simulq; tardam fieri ijs quibus nullum fumosum recremẽtum est coacervatum: Et paruam ac velocem, quibus est congregatum fumosum recrementum, & dolent simul aliquam particulam, quæ circa respirationes mouetur: semper enim huius memorem esse oportet, etiam si aliquando in sermone omittatur.

De Causis Compositarum Respirationis Difficultatum quæ à Rhythmo sumuntur. CAP. 21.

ATq; hæ quidem sunt quatuor respirandi difficultatis coniugationes, quæ circa vtranq; totius respirationis partem seorsim consistunt. Aliæ autem circa rhythmum & cõsonantiam ipsius, non circa vtranq; seorsim partem fiunt. Cùm enim inspirationem expirationi cõferimus, quemadmodum in pulsibus dilatationem contractioni, rhythmum hoc ipsum appellamus. Manifestum aũt ꝙ eandem speculationem hic locus expetat, quã de pulsuum rhythmis Herophilus conscripsit. Dicta quidem ẽt nobis de ipsis quæ necessaria sunt in pulsuum tractationibus: dicet autem & nunc q̃ fieri potest breuissimis, quibus nam veluti scopis quibusdam animum attẽdere oporteat, vt facile causas dissonantiæ in respirationibus inueniamus. Quæ enim iam iuxta vtrãq;
C totius respirationis partem, inspirationem dico & expirationem, in superiori sermone recensuimus, ea ipsa etiam nunc inspicere operæpretium existimo circa ipsorum dissonantias. Velut verbi gratia (non enim malum fuerit in vno quopiam velut exemplo demonstrare id quod dicitur) Sit equidem tardior & minor q̃ secundum naturam inspiratio, velocior autem & maior expiratio: his sanè qui ita dispositi sunt, dicemus calorem secundum naturam, imminutum esse: auctum vero esse, fumosum. Rursus in altera dissonantia quæ contrario modo habet, ita vt inspiratio quidem sit magna & velox, expiratio vero parua & tarda: auctum naturalem calorẽ dicemus, & nullum esse fumosum recrementum. Duplicem enim semper intelligere iuxta genus oportet calorẽ, alterum genuinum & corpori innatum, alterum vero acquisititium ac spurium. Palàm igitur est, ꝙ huiusmodi coniugatio nihil euariat ab ijs quæ in vtraq; seorsim, hoc est alterutra existunt. Si.n. inspiratio parua & tarda forte fuerit, perfrigerationẽ significat caliditatis secũdum naturam, quomodocunq; habeat ipsa expiratio: si vero expiratio eodem modo fuerit disposita, de caliditate pręter naturam idem indicabit. Nam & si magna aliq̃n ac velox fiat, redundantem significabit caliditatem pręter naturã, quomodocunq; habeat ipsa inspiratio. Quare nihil amplius ad prenotiones, hmõi complexus docet, q̃ ea quæ iam singulatim de alterutra ipsarum sunt cognita & perspecta.

D *Quæ Difficultatum Respirationis Coniugationes ad Affectuum cognitionem vtiles sint.* CAP. 22.

ITaq; ad solas illas compositas respirandi difficultates animũ intendere nos oportet, in quibus simplices quidem, communes sunt plurium affectionum, & ob id nihil certi indicant: coniugatæ vero alijs quibusdam, ad certum ac minime fallax discrimen veniunt. Magnitudo enim respirationis ipsa per se respirandi difficultas quædam est simplex, verum nullius certæ cognitionis signum est: siquidem & vrgente vtilitate, & læsa mente fieri solet: At vero si cum densitate consistat, vrgentem vtilitatem: si cum raritate, delirium indicat. Similiter autem & paruitas ipsa quidẽ per se ipsam, aut dolore afflictam aliquam particulam, aut vtilitatem exolutam ostendit: itaq; neq; ipsa aliquid certi indicat: Qñ vero componitur, cum densitate quidem, dolorem: cum raritate vero, vtilitatis exolutionem portendit. Quin etiam si ipsam densitatem per se solam, aut raritatem, in manus sumas, ipsarum neutram per se inueneris quicq̃ certi significantem, nisi hoc discrimen accedat, vt videlicet cum altera quapiam respirãdi difficultatis specie copuletur: Dẽsa enim simulq; magna, vtilitatis augmentum indicat: densa vero simulq; parua, organi alicuius quod cum respirationibus commouetur, dolorem. Ipsa etiam rara, quæ ad deliria & perfrigerationes consequitur, si quidem cum magnitudine fuerit copulata, prius ex prædictis: si vero cum paruitate, posterius indicat. Et ob id sanè omnium compositarum respirandi difficultatum, hmõi coniugationes

vtilissime

vtilissimæ sunt, vtpote & manifeste & constanter, vnamquanq; affectionem indicantes: Densitas E
quidem cũ paruitate, dolorem: cũ magnitudine vero, vtilitatis augmentum. Raritas aũt cum magnitudine, deliriũ: cum paruitate, vtilitatis exolutionem. Fiunt aũt quatuor hę coniugationes, differentijs actionum iuxta magnitudinẽ & paruitatẽ, ad cessationum drias permistis. Duę enim oppositiones inter se permutatę quatuor constituũt coniugia. Quare & hic perspicuũ iam fit, ꝙ neq; plures neq; pauciores possibile est fieri ex his oppositionibus coniugationes. Verum in cessationibus, vna sola contingit oppositio circa densitatem & raritatem. In actionibus vero non solum oppositio circa magnitudinem & paruitatem, sed etiam circa velocitatem & tarditatem cõtingit. Quatuor itaq; ẽt circa harum permutationes nascenẽ coniugationes, prima quidẽ densa & velox, secunda densa simulq; tarda, tertia rara & velox, & quarta rara simulq; tarda. Cæterum nullũ certæ cognitionis signum, simpliciter & necessario exhibent, quemadmodum priores quatuor: verum hoc modo distinguere oportet. Si quidem multa ad dẽsitatẽ, pauca vero ad velocitatem, trãsitio fiat, tum doloris tum vtilitatis augmentum significat: Si vero vice versa ad velocitatem plus, ad densitatem minus, ab eo quod secundum naturam est excedit, vtilitatem solã auctam demõstrabit. Concurrit aũt ad hanc respirandi difficultatem omnino et magnitudo, ad alteram autem ante ipsam relatam, paruitas: quare neq; oino opus habebimus velocitatis meminisse. Si enim coniu- F
gatio circa velocitatem et dẽsitatẽ indistincta nihil certi nobis indicat, vbi vero sub distinctionem euenerit, velocitate quidẽ abundãte, statim ẽt cum magnitudine fit: densitate vero exuperante, necessario consequentem paruitatẽ habet: densa vtiq; simulq; magna iuxta alteram distinctionem erit, densa vero simulq; parua iuxta alterã. Sic aũt etiã densa ac tarda coniugatio demonstrabitur. Abundante enim dẽsitate, solus dolor indicabitur: vbi vero tantũ ab eo quod secundũ naturã est excedit, quantum secundũ tarditatẽ, compositæ dispõnis signum erit: nã & vtilitatẽ imminutam esse ostẽdet, & particulam aliquam dolore affligi. Sic vero & cùm tarditas densitatem superabit, signum erit dispositionis iam dictę, sed minus tñ dolore affici ostẽdit ita habentes; magis vero vtilitatem esse imminutam. Itaq; neq; hac coniugatione indigemus ad prenotiones: in primis enim quatuor quas vtilissimas esse dicebamus, signa habemus & doloris & vtilitatis iminutæ magna.

Quin & tertia coniugatio iã dicta, rara videlicet simulq; velox, nihil necessario indicabit: coincidit aũt siue delirijs quibusdam, siue cum ipsis ẽt vtilitatis augmẽto. Relatum aũt antea est, ꝙ mente motorum rara penitus est & magna respiratio, velox aũt nõ omnino, velut neq; tarda: fit enim vtrunq; ipsorum inordinate & inæqualiter: qñ tamen coinciderit & vtilitatis augmentũ, tunc coguntur & multo amplius respirare, ꝗ si solum mente moti essent, & iam ẽt citius. Quare neq; hac G
coniugatione ad prænotiones indigemus, ea quę per ipsam indicantur cũ distinctione iam in primis quatuor coniugationibus habentes. Restabat autem adhuc quarta secũdum hoc genus composita respirandi difficultas, tarda videlicet simulq; rara, quæ etiam ipsa & delirijs quibusdam coincidit, & vtilitatis imminutionibus: itaq; neq; hac opus habemus, nam & delirium, & imminutam vtilitatem ex primis quatuor coniugationibus perspectam tenemus.

Quo pacto Difficultatum Respirationis Coniugationes Ad ipsius causas referantur. CAP. 23.

PORRO non solum ex demõne, differentiam circa velocitatẽ & tarditatẽ non necessariam ad prænotiones esse (nam neq; si solam accipias, neq; si cum alijs copules, cõmoditas aliqua ex illis fit manifesta) sed ẽt ex ipsa rei natura apparet. Cùm enim tria sint principalia causarum genera ipsius respirationis, vtilitas, facultas, & instrumenta, palàm est, ꝙ si repererimus ex quibus et quot respirandi difficultatibus affectiones in ipsis cognoscantur, hæ quidem nobis oĩum vtilissimæ ad prænotiones erunt, reliquas vero oẽs ex superpondio considerabimus. At vero repertæ sunt magna quidẽ & densa, vtilitatis augmentũ: & contrà parua ac rara, imminutionẽ significãtes: delirij aũt propria, magna ac rara: dolorũ, parua & densa. Accesserũt his forinsecus inæquales, qñq; musculosi generis affectiones, qñq; ẽt asperarum arteriarum coarctationes indicantes. Facultatis aũt H
ægrotantis, primũ quidẽ nullũ necessario reperitur cognitionis signum, ex vlla aliqua respirandi difficultate, cũ aliter ærumnarum expertes, aliter laboris tolerãtes, respirationem forment: Si igit̃ ẽt sit quippiam inæquale & inordinatũ, minime conspicuũ est. Et ipsas inęqualitates itemq; ordinis perturbationes generant imparilitates, quæ circa densitatẽ, & raritatẽ, & paruitatẽ, ac magnitudinẽ consistunt: vltra hoc ꝙ per sexcẽta alia animalis facultatis debilitas cognoscatur ac innotescat, vt nihil nobis hac parte respiratione opus sit, quorũ oportunissima & plurima Hippocrates in p̃notionũ tradidit scriptis: Si quid autẽ ẽt relictũ est, facillimè ex p̃dictis inueniri põt. Quòd si quis ipsius respiratorię facultatis ęgrotãtis, atq; in cõi omnis facultatis aĩalis, propria signa habere velit, & maxime perfrigeratæ, is alarũ nasi motũ habebit, & oĩum musculorũ circa scapulas actionem, & coaceruatam thoracis collapsionẽ. Qñ.n. hic debilius ꝗ cõuenit mouetur, circa inspirationes quidẽ, spũs ductũ iuuãt alę nasi, externũ aerem ẽt ipsę simul attrahẽtes eodem mõ, quo p os aliquid attrahere volentes, labia contrahimus: rursus vero circa expirationes, coaceruata fit thoracis collapsio, non paulatim demissio. Dictum est aũt diffusius in libris de musculorũ motu, quatenus differat collapsio particulæ à demissione & laxatione, nimirũ ꝙ altera facultate ęgrotãte contingit, altera integra eadem & valẽte. Contingit ẽt amplius circa expirationes, ijs qui ęgrã hñt re-

spiratoriam

A spiratoriam facultatem, tale quiddam. Thorax tensionem, quam antea circa inspirationes simul cum septo transuerso obtinuit, oēm aceruatim deponit, tanq̄ repēte moriens. Relatum est autem in commentarijs de respiratione, ꝙ solum septum transuersum expirantium tensionem exoluit, sed non est idem paulatim exoluere, & aceruatim omnem deponere. Cæterum parum quid huiusmodi expirationibus cooperantur intercostales musculi, per quorum actiones efflatus fieri demōstrauimus. Talis sane & ob has causas, respirationis spēs est ijs, qui ægram facultatem habent.

De Prænotione ex Cessationibus Motuum in Respiratione. CAP. 24.

PORRO quod mihi adhuc deesse vr̄ ad expletionem huius primi sermonis, iā dicetur. Cùm duplex existat cessatio in respirationibus, vna ante inspirationē, altera ante expirationem, vter sanè motus offendatur, cessationem etiam ante ipsum, ab eo, quod secundum naturam habet, immutat. Duplici igitur existente in motibus offensione, ac duplici item in cessationibus, vtilitatis quidem defectus semper diuturni tpis efficiunt cessationes, redundantiæ vero breuis tpis. Quare cùm dixerimus densam & magnam fieri respirationem præ copia caliditatis in vtroq; motu, verus erit sermo. Abundantia nanq; caloris secundum naturam inspirationem magnam reddens, statim ēt præcedentem ipsam cessationem breuis tpis efficit: Abundantia vero caloris præter naturam & fumosi, velut expirationem magnam, sic etiā cessationem præcedentem breuis temporis reddit. Quare magnus & densus penitus fit spiritus, q̄n caliditatis redundarit genus, non t̄n neq; eandem respirationis particulam in magnitudinem, neq; eandem cessationem in densitatē, transmutat. Sic ēt si vtilitas imminuta sit, ob caloris videlicet iminutionem, vbi quidem innatus calor imminutus paruam inspirationem reddit, ēt longa cessatio præcedit: Vbi vero calor præter naturam deperditur, parua quidem expiratio, longa vero ante ipsam cessatio contingit. Sępenumero vero calor præter naturam auctus est, calor vero secundum naturam imminutus est: atq; ita cessatio antè inspirationem diutini temporis redditur; altera vero ante expirationem breuis. Vtrum enim ex motibus ipsa vtilitas vrgebit, is præcedentem cessationem cunctari non permittit.

Epilogus eorum quæ de Prænotione ex Respirandi Coniugationibus dicta sunt. CAP. 25.

DICTUM igitur nunc de ipsis quātum ad præsens institutum commodum existit. Si quis vero adhuc hæret circa differentiam caliditatum, hunc non est nunc tempestiuum de his edoceri, sed ad commentarios de innato calore remittemus. Opinor enim ipsum (nisi penitus contentiosus existat) omnis hæsitationis suæ istic remedia inuenturum. Quid igitur nunc demum restat? quod addi quidem possit, nihil, quod non ēt prius sit relatum: verum vt prędicta in memoriā reuocemus id iam restat, quò videlicet quæ deinceps referentur facile assequamini, paucis totam eorum summam habentes. Porrò summa hæc ab ipsius rei substantia procedit. Oportet enim facultatis, & organorum, & vtilitatis, affectiones cognitas & perspectas habere: Mōstrauimus autem quot vniuscuiusq; dictorum sint affectiones, & quæ respirandi difficultates earum cognitionem exhibeant: Et ꝙ necessariæ quidem sint quatuor coniugationes, & supra has inæqualitas quinta: Reliqua vero omnia quæ respirationibus accidunt, tum simplicia, tum composita, ad quas causas consequantur, necessarium est discere: minime vero conuenit existimare, necessario ea aliquid iudicare, sed si quid ex illis ad prænotionem contingit, velut corollarium habere: accuratissimam autem & constantissimam solam esse differentiam, quæ in iam sæpe dictis quatuor coniugijs consistit, atq; adhuc etiam eam quæ fit circa inæqualitatem.

GAL. DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS LIBER SECVNDVS

D

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ ab Hippoc. primo & tertio libro de vul. morbis de Respiratione scripta sunt, cum Rationibus superiori libro traditis conuenire.

Propositum Libri, & Quid actum sit Libro superiori. CAP. 1.

HIC equidem sermo expositio est eorum quæ Hippocrates de respirandi difficultate dixit. Dicta sunt autem ab eo multa in multis locis, partim quidē in libris ipsi cōscriptis, partim vero ēt in cōmētarijs. Plurimi enim ex libris epidemiorum, si non vtiq; oēs, merito quis cōmentaria esse cēsuerit. Est igitur expositio velut alicubi veterum quispiam dixit explicatio obscuræ interpretationis. Verū nos non hoc solū prestituros nos esse pollicemur, sed ēt ꝙ vera sint oīa, quæ ab ipso de respirationis difficultate scripta sunt, testaturos esse, non t̄n demonstraturos quicquā eorum in hoc libro, sed in præcedentem remissuros esse, in quo nihil citra demonstrationem dictū est. Et vt nequis Hippocraticę famæ ac nomini honore habito flectatur, ac citius dictis fidem præbeat prius, q̄ per demonstrationes cogatur,

gatur, primum sermonem seorsim & per se conscripsimus. Postq; vero ille ipse cum conuenientibus ratiocinationibus ac syllogismis absolutus est: in hoc sanè libro ipsum inuentorem ac veluti patrem dogmatũ venerabimur. Hoc est enim iustum simulq; decens præmiũ eorum qui quodcunque tandem in vita bonum inuenerunt, vt videlicet inuenta ipsorum non occultentur, neq; hominibus sint ignota, sed tum ipsa appareant, tum ratio & methodus quæ ipsa inuenit, cognoscatur. Sic enim & pro dignitate ipsos in admiratione constitui continget. E

Quibus Locis primo lib. de Vulga. mor. Mentionem fecerit Hippoc. de Magna & Rara Respiratione. CAP. 2.

PRimum igitur, quod semper obseruandum veritatis cultoribus censemus, vt nihil eorum quæ manifeste apparent occultetur, etiam si causæ ratiocinationem q; maxime incertam habeat, ob id ipsum sanè Hippocratem, cùm in alijs omnibus, tum vero in sermonibus de respirãdi difficultate vel maxime laude dignum ducimus. Rarus enim & magnus spiritus sexcentis quotidie deliris accidere videtur. Verum sophistæ qui eius causam reddere non possunt (sunt autem ij, velut antea monstrauimus, qui respirationem inuoluntarium & naturale opus suspicantur) neq; fieri aiunt vllo vnq; tempore talem difficilis respirationis speciem: atq; propterea quòd causę inopes sunt, inde adeo substantiam rei subuertere audent, cùm nõ hanc, sed prauam ipsorum opinionem subuersam oportuit, & ipsa ægris accidentia obseruare: quod Hippocrates faciebat. ‖ Huic enim, inquit, spũs ad finem uelut reuocato, rarus & magnus. huic Philisco videlicet, qui primus scriptus est post tres constitutiones, in primo de morbis popularibus. Num igitur huic soli spũs rarus & magnus: aut etiam alijs quibusdam, nõ huic solum Hippocrates factum vidit? immo & alijs multis, & ei qui deinceps scriptus est Sileni nomine. Enumeratis enim & de hoc omnibus quæ ipsi ægrotãti inciderunt, iuxta ipsum sermonis finem hæc scribit: ‖ Ab initio huic & ad finẽ spiritus rarus, magnus. Rursus autem in sequentibus ægris, ‖ Dromadæ, inquit, vxorem à partu & omnibus alijs iuxta rationem factis, secunda die rigor apprehendit. Deinde paululũ progressus ait, ‖ Spiritus rarus magnus. Hoc igitur statim in primis diebus ita scripsit. Rursus aũt de sexta die differens, sic scribit: ‖ Sexta manè superriguit, cito recalfacta est, sudauit per totum, extrema frigida, delirauit, spiritus rarus, magnus. Equidem in primo de morbis popularibus quatuor & decem ęgrotos Hippocrates describens, quater rari & magni spiritus mentionem facere videtur. F

1.Epid.cõ.3.t.18.3[2].121.b — Ibid.t.19.f — Ibi.t.28.125.b — Ibidem. — Ibidem.c

At vero præclari illi sophistæ, prorsus ne vidisse quidem se vllum aliquem aiunt magnum & rarum spiritum ducentem. Verum hoc fortassis ipsis non immerito credimus: neq; enim aut hanc, aut aliam vllam, dispnœæ differentiam viderunt, cùm neq; ipsos ægrotos videant, sed intus desident fraudulentas captiunculas & sophismata componentes. G

Magnam & Raram Respirationem Delirijs consequi ex Hippoc. dictis patere. CAP. 3.

NVm igitur amplius ẽt alij nobis ægri adducendi sunt, de quibus in alijs morborum popularium libris scripsit, vt magnum & rarum spiritum ducentibus? an ad id quod nunc propositum est probandum hæc sufficiũt? Apparet enim Hippocrates confessione ac suffragio omnium medicorum, ad eorum quæ ægris accidunt obseruationem diligẽtissimus fuisse, & multos hoc modo respirantes vidisse. Verum in sequenti libro etiam aliorum ęgrorum mentionem facere necessarium erit, qui magnum & rarum spiritum duxerunt, de quibus sanè in sequẽtibus libris ipse Hippocrates scripsit: Ad propositam vero nunc rem probandam necessarium hoc non erit, cum hæc ipsa iam sit manifesta, sed ad aliarum quarundam quæstionum in ipso de ægris sermone contẽtarum expositionem. Quare tunc ẽt fides & probatio eius rei, q videlicet multi sic respirẽt, obiter augebitur. Cuius igitur affectionis, huiusmodi spirandi difficultas significationem exhibet? nullius alterius præterq̃ delirij: Ob quam vero causam, in primo libro clare est demonstratum. Commonitionis autem tantum gratia, etiam nũc paucis referetur. Re vera enim proprium desipientiæ symptoma est, magnam & raram, hoc est per longum tempus, respirationem facere. H Quid enim plus inspirare oportebat, cùm non pluri spiritu opus esset? aut per longum tempus, cùm liceret per breuius? Quod vero non pluri aere opus habeant qui magnum & rarum spiritum inspirant, ipsa raritas ostendit. Omnino enim frequentius inspirare vrgerentur, si pluri indigerent: quod vero per longum tempus cessent, signũ est non multo opus esse: sed videntur ambæ hæ velut obliuiosæ actionis affectus esse. Etenim immoderatam facere spũs attractionem, rursumq; immoderatam quietem, eius est qui neq; quando desinere ab actione oporteat nouit, neq; quando rursus incipere, sed in vtrisq; mensuram egreditur, ob ignorãtiam conuenientis. Quemadmodum igitur desipientes sępe postulata matula quò meiant, obliuiscũtur interea: & neq; mingunt, nisi quis commonefaciat: Sic quandoquidem & respiratio animale opus est, ipsis autem ratio læsa est, obliuiosiores tum circa actiones tum circa ipsarum interstitia fiunt. Ambo itaque & actiones, & quietes in multo tempore facientes, hoc modo & magnitudinem & raritatem circa totam respirationem faciunt. Num igitur nos quidem sic dicimus, Hippocrates vero aliter sensit? aut etiam ille in prænotionibus in hunc modum scripsit? ‖ Spiritus magnus & per multum tempus, desipientiam significat. Quem enim in primo morborũ popularium rarum nominauit, hunc in prenotionibus, per multum tempus appellauit, mutans nomen in rationẽ. At vero & in

A.l.3.f.10.t.1.c.8.259 c — in Prog.cõ.1.t.24.4[2].194.h

illis

A illis ipsis ægris, quibus magnum & rarum spiritum fuisse ait, præter alia symptomata etiam desipientiam scribit. Et in primo quidem omnium Philisco, hoc modo: ‖ Noctem inquietã tulit, non dormiuit, penitus delirauit. Sic quidem in tertiæ diei narratione: In quintę vero rursus, ‖ Somni parui, sermones, deliramenta. In secundo autem ægro Sileno dicto, in secundæ diei enarratione, ‖ Modice delirauit, inquit: In tertia vero, ‖ Sermones multi, risus, cantus, cohibere se nõ potuit. Et deinde subiungens ait, Quarta per eadem. Et sanè ꝙ Philiscus & Silenus delirauerint, sic meminit. Verum in Dromadæ vxore, nam & hanc rarum & magnum spiritum habuisse dixit, hoc modo scripsit: ‖ Circa meridiem multum delirauit, & rursus cito parum resipuit. Sic equidẽ in quinta die. Deinde infert, ‖ Nocte dormiuit, delirauit. Eodem modo & quę sexta die facta sunt describens, in hæc verba inquit: ‖ Summæ partes frigidæ, delirauit. Sic quidem igitur in primo popularium morborum, vbi magni & rari spiritus, ibidem etiam desipientię mentionem facit. Eodem modo etiam in sequentibus libris nos commonefacit, nusquàm magni & rari spiritus mẽtionem faciens, vbi non etiam magni delirij.

1.Epid.cõ. 3.t. 18.3ª.121.a
Ibidem.b
Ibid.t.19 e
Ibidem.
Ibi.t.28.125.c
Ibidem.
Ibidem.

Magnum & Rarum Spiritum, Quanquam est delirantium proprius, Tamen non illis necessariò euenire. CAP. 4.

B QVòd igitur huiusmodi dispnœam in delirio factam Hippocrates sæpe viderit circa ægrotos, & ꝙ omnino de ipsa in prænotionibus pronunciarit, satis iam dictum opinor. Confirmabitur tamen nihilo minus adhuc per ea quæ deinceps referentur. Atqui iustum fuerat non valde multa de ipsa dicere: Verum propter eos qui in rõcinationibus de respirationis natura aberrarunt, siue præ contentionis studio impudenter quædam protulerunt, coacti sumus & nos plura q̃ conuenit dicere, siquo modo queamus ipsos vel nunc tandem ad meliorem mentem reuocare. Est autem in confesso, ꝙ nulla tinctura adeo ineluibiliter imbuitur, vt affectio ad vitiosa dogmata citra ratiocinationem: neq; enim vllis persuasionibus reuocari possunt in ipsis cõnutriti, vt qui neq; in demonstratiuis methodis exercitati sint, neque omnino aliquod veri & falsi iudicium sibi compararint: immo pleriq; ipsorum neque esse tales velint, & hanc sapientiam odio habeant. Ex horum sanè numero quispiam ægrotũ nobis demonstrauit delirantem quidẽ, sed neque magnum, neq; rarum spũm ducentem: deridens itaq;, immo magis impudenter chachinnãs, & tum Hippocrati, tum nobis illudens abijt, neq; rationem relinquens, neque audire quicq̃ sustinens, quãuis docturos nos promitteremus, quod non pugnet hoc visum, neq; cum nostris dictis, neq; cum Hippocratis scriptis. Hic enim magnum & rarum spiritum desipiẽtiæ signum esse ait, C non tñ si quis deliret, hunc oĩno rarum ac magnum spiritum ducere: atq; hoc ipsum etiam nostra dicta confitentur, cum nihil adulteremus, neq; mutemus ex ijs quæ ille scripsit, sed expositiones tantum ac demonstrationes apponamus. Si vero tibi bone vir, inquam, inuentum est, ꝙ omnibus deliris rarus & magnus spiritus fiat, palàm indicas te nihil Hippocratis legisse, quamuis hoc tibi vendices ipsa contẽnendo, tanq̃ sanè prius legisses. Verum ille quidem abijt priusq̃ aliquid vtile didicisset. Tu vero quisquis tandem hos libros versabis, si quidem veritatem re vera amas, Hippocratem audias in tertio popularium morborum, in ęgroto quopiam nomine Pythionis sic scribentem, in septimæ diei enarratione: ‖ Nocte turbatio multa, delirauit, nihil dormiuit. Deinde in octaua die sic: ‖ Sero rursus excalfactus est, delirauit. Et postea rursus in nona: ‖ Circa solis occasum inquietus erat, delirabat. Veluti igitur hæc audisti, sic rursus audi, qualis nam dispnœæ species huic Pythioni affuit. Cognosces enim ꝙ neq; rarum neq; magnum spiritum duxit, quamuis delirus esset. Mentionem igitur fecit Hippocrates difficilis respirationis quæ ipsi accidit, bis per totam narrationem, tum circa secundam tum circa octauam diem. Verum de octaua die prius apponam, in qua & delirasse & difficulter respirasse hominem ait, sic scribens: ‖ Octaua mane quidem parũ dormiuit, statim vero frigiditas, taciturnitas, spiritus tenuis & imminutus: sero rursus D excalfactus est, delirauit. Consequenter igiĩ hæc ex ordine scripsit, & ꝙ spũs ipsi tenuis erat ac imminutus, & ꝙ in vna & eadẽ octaua die delirauit. Num igitur iam per Iouem manifestum est, ꝙ non in omni delirio Hippocrates rarum ac magnum spũm fieri ait? Nisi sanè putas bone vir, imminutum nihil à magno differre: si enim hoc putas, manifestum est ꝙ neq; imminuere quid sit nosti, & idem esse putas quod augere. Ne igitur à nobis talia discas, sed ad eos qui primas literas ac elementa docent, eas. Cæterum velut elementa non didicerat ille, significationis verbi imminuere ignarus, sic neq; Hippocratis scripta legerat: omnino enim sexcenties in ipsis reperisset, & imminuere, & imminui, & imminutionem, circa oẽs ferè numeros & genera & casus vbiq; inclinata, & contrarium verbo augere & augmento significantia. Quare etiam imminutus spiritus contrarius vtiq; fuerit aucto. Quẽadmodum igitur auctus magnus, sic imminutus paruus est. Sic igitur & cùm diem secundam enarrat Pythionis, Breuispirum ipsum appellat: Breuis enim spiratio & actionem, & quietem ipsam, breuem fieri indicat: quemadmodum longa spiratio contrà, ambo esse producta. Atqui etiam si alterum ipsorum indicaretur, tamen etiam sic in confesso esset, ꝙ nõ omnibus delirantibus magnus & rarus spiritus fieret. Rarus enim & magnus iuxta ambo lõgus est, et actionem videlicet & quietem: Breuis vero spiratio omnino iuxta alterum ipsorum breuis, quemadmodum etiam tenuis & imminutus spiritus, breuis omnino existit.

3.Epid. cõ.3.t. 74.3ª.148.g
Ibidem.
Ibidem.
Ibidem.

In Delirantibus Magnum & Rarum Spiritum, & huic Contrarium, & Vtrosque, Hippocrate teste, contigisse. CAP. 5. E

IPse itaq; Hippocrates manifeste nouit nõ omnibus deliris necessarium esse spiritum magnum & rarum. Nec vero pugnat hoc cum pronũciato de eiusmodi spirandi difficultate lato. Rarus enim & magnus spiritus proprius est delirij, & propterea necessario ipsum significabit: Non tñ si quis delirat, necessariò magnum & rarum spiritũ habet: neq; enim inseparabilem, sed propriũ esse diximus delirij rarum & magnum spũm. Quemadmodũ esse geometram, esse architectum, esse philosophum, esse rethorem, & sexcẽta alia, quæ singula nulli alij adsunt animali præterq; homini soli, & ob id propria ipsius esse dicuntur, non tñ inseparabilia, quemadmodum est rationale: Neque enim quicquid proprium est, statim etiam est inseparabile. Quemadmodum aũt hæc nos reprehensa ab ipsis dialectica docuit, sic etiam ꝙ tale pronunciatum, Si magnum & rarum spũm ducit, delirat, neq; idem est quod hoc, Si delirat, magnum & rarum spiritum hẽt, neq; necessarium est ambo simul esse vera: non enim reciprocant hæc inter se mutuo, sed solum reuertunt. Sicut igitur nemo Olympia vincere potest, nisi prius multo tempore sit exercitatus: sic neq; in veritatis sermonibus clarus euadet, qui non didicerit etiam horum luctas. Et quemadmodum ne cadere quidem decenti habitu sciunt luctæ penitus rudes, sed aliqñ ad terram supini prostrati, & tenent, & strangulant, & non dimittunt victorem: Eodem modo artis sermocinandi rudes sæpe manifeste turpissimo casu lapsi, tm̃ abest vt verecundentur, vt etiam vicisse se existiment. Queadmodum etiam hic, qui delirantẽ nobis demonstrauit paruum spũm ducẽtem, atq; inde per hoc visum Hippocratis sententiam redarguisse se existimauit. Hic itaq; turpissimo casu lapsus, putauit tñ se nos prostrauisse. Quõ.n.non turpissimus hic lapsus est? cùm simul inueniretur nihil ex scriptis Hippocraticis legisse, & ob id putasse illius scripta vana esse? simulq; nihil intelligeret ex illius dictis, sed obaudiret, & idem esse putaret, magnum & rarum spũm delirij esse signũ, &, ad delirium omnino dictam dyspnœam sequi? Deinde quid miri est in curandi ratiocinationibus, cæcutire eos qui tam parua non cognoscunt? Verum hæc parua ex alijs itidem paruis dependẽt, quorum item nihil pensi habuerunt. Etenim ignorare quæ facultas respirationis actionem gubernet, principium est hmõi errorum: Ignoratum est autem illud, propterea ꝙ ante ignoratum fuit, vnde propositiones exquirere oporteat ad demonstrationes. Qui enim circa hoc luctæ genus aut inexercitati fuerint, aut penitus rudes, eiusmodi casus incurrunt. Demõstratum etiam nobis in alijs est, & maxime in secundo de motu musculorum, ꝙ hi qui respirationem inuoluntarium opus esse dicunt, ex eo ꝙ non potuerunt à substantia ipsius rei propositiones ad demonstrationem exquire- G re: sed alia vt contingentia & accidentia prout occurrerũt, secuti sunt: in errorem inciderunt. Verum Hippocrates ipsam rerum naturam contuitus, & alijs vt contingentibus contemptis, in vniuersum constanter pronunciauit in prænotionibus, ‖ Spiritus magnus, & per multũ tempus, delirium significat. Particulatim vero per apparentia in morbis, sermonem extremis ad rei certitudinem experientijs factis, examinauit ac approbauit: quas opinor admirabitur qui dictis animum aduertere velit. Dicet enim ꝙ omnibus delirijs magnus & rarus spũs iuxta propriam ipsorum rationem comes est, non tamen omnibus deliris, sed illis tantum qui non per aliam quandam affectionem delirio maiorem, respirationem habent aliter alteratam. Concedatur autẽ mihi, vt prius vnius ægrotæ fœminæ apponam enarrationem, quæ in tertio morborum popularium est conscripta, ad iam relata demonstranda, & ad ea quæ nunc proposita sunt inuenienda. Auspicatur itaq; de ipsa sermonem hoc modo: ‖ In Thaso Dealcis vxorem, quę in Leio decũbebat, febris cum horrore acuta ex mœrore corripuit. Ab initio autem contegebatur, & ad finem semper silens palpabat, vellebat, sculpebat, pilos legebat: lachrymæ, & rursum risus: non dormiebat: à ventre irritatio, nihil prodibat: parum cõmonita bibebat: vrinæ paucę, tenues, nihil substans habentes: febres ad manum tenues, extremarum partium frigiditas. Nona multũ delirabat, & rursus sedata est silens. H Quod igitur ab initio & ad finem hęc ipsa desipuerit, didicimus: neque enim vna desipientiæ species ipsi accidit, neq; vulgaris, sed multæ & fortes, partim silenti, partim loquenti, & partim cum lachrymis, partim cum risu. Audiamus autem deinceps ex Hippocrate qualis dyspnœæ species ipsi oborta sit, scribit autem sic: ‖ Decimaquarta spiritus rarus, magnus, per tempus, & rursus breuispira. Hic equidem rursus manifeste per oppositionem dicta est breuispira, ad eam quæ magnum & rarum spũm habebat. Et nullus sanè amplius, etiam si omnino sinistimus nobis sit, dubitauerit de eo ꝙ nõ omnibus deliris Hippocrates raram & magnam respirationem fieri dixerit. Itaq; in vna & eadem fœmina vtriusq; difficultatis spirandi ex ordine commeminit, & paululum progressus amplius sic scribit: ‖ Vigesima sermones multi, & rursus, sedata est, taciturna, breuispira. Deinde vbi dixit, ‖ Vigesimaprima mortua est, ad finem totius sermonis hæc addit: ‖ Huic ad finem spiritus rarus magnus, omnino nihil sentiebat, semper contegebatur.

[Margin notes: in Prog cõ 1. t. 24.4ª.194.h — 3.Epid.cõ.3. t. 86.3ª.151.d. — Ibidem.e — Ibidem. — Ibidem. — Ibidem.]

Quid Hæ Voces apud Hip. significent, per Tempus, & ad Finem. CAP. 6.

MAnifestum igitur est ex omnibus quæ retulimus, ꝙ Hippocrates aliqñ magnum & rarum spũm deliris fieri nouit, aliqñ vero ipsius contrarium, aliqñ vtrosq; in eodem homine singulatim incidere. Et sanè me tibi demonstraturum esse confido, si modo mentem adhibueris, &

A non quasi aliud agens supina aure dicta hauseris, in ipsis quos descripsit ægris singularum prædictarum differetiarum causam ab ipso esse indicatã. Initium autem faciam à postrema nobis adscripta ægrota Dealcis vxore in qua omni completo sermone, deinde, velut consueuit, breuiter cõtenta capita recolligens hæc scribit: ‖ Huic ad finem spiritus rarus, magnus, † omnino nihil sentiebat. Etenim quod dicit/omnino nihil/etiam respirationis vtilitatem comprehẽdit, ⁊ cuius itidem diutius negligens erat, propterea ꝙ nihil sentiebat: et cum per hoc magna quies ac cessatio perficeretur, rarus spiritus reddebatur, nimirum tunc primum ad actionem voluntate concitata, quando prope perniciem & suffocationem peruenit. Quemadmodum autem hæc fœmina, non sufficienter bibebat (parum enim, inquit, cõmonita bibebat) sic neq; respirabat prius q̃ à violentia circa suffocationem admoneretur, multo vehementius pungente ac stimulante & ad actionem excitante, q̃ ij qui ad bibendum commonent. Vbi vero iam respirare cœpisset, reuocabat nihilo minus omnem priorem defectum per magnitudinem actionis, similiter vt ij qui in mœrore & luctu suspirant. Verum illi quidem ob duplicem causam hoc faciunt, tum ꝙ circa curam, ob quam tristantur, conuersantur, & ob id rarius ac minus respirantes per multas ex ordine actiones, deinde à defectu coacti omnem ipsum semel explere coguntur: tum amplius etiam propterea ꝙ circa mœrores, &
B spiritus & calor intus mouetur. In eiusmodi vero dispositionibus, latenter & paulatim multus calor in alto coaceruatus vbi primum hominem molestarit, necesse est amplius respirare. Verum in affectionibus delirantium, necessitas quidem à prima causa consimilis est: à secunda vero non itidem existit: neq; enim intro magis q̃ extra his calor mouetur, nisi fortuito aliud quoddã symptoma fiat. Differunt aũt & febricitãdo deliri ab ijs qui aliàs mœrore affecti sunt. Atqui & ipse Hippocrates reperitur in ipsis reuocationis vocabulo esse vsus, quemadmodum alibi & de Philisco loquens, ‖ Huic spiritus ad finem velut reuocato. Quid igitur tãdem est quod ait, per tempus? nam certe & hoc iustum est exponere. † Siue enim deest/multum/vt idẽ sit quod in prænotionibus dictum est: ‖ Spiritus magnus & per multum tempus desipiẽtiam significat. verum si hoc est, bis cõsequenter idem dictum fuerit, tum in Dealcis vxore, tum in adolescente in Meliboea: scribit enim in vtrisq; cõsimiliter, Spiritus rarus, magnus, per tempus: Siue * /multũ/apponatur, quod dictum est tale fiet: Spiritus rarus, magnus, per multũ tempus. & bis dicetur vtiq; rarus. Nequaq̃ igitur particulam/multum/deesse putandũ est: aut certe non sic deficere velut nunc diximus, sed aliter & iuxta alium modum, vt sit quod dictum est tale: Spiritus magnus, & rarus, non continenter, neq; ex ordine consequenter, sed per longius tempus. Si enim continenter & consequenter oẽs respi-
C rationes contingeret fieri magnas & raras, non apponere oporteret huiusmodi respirationibus /per tempus/sed simpliciter scribere/spiritus magnus et rarus. Si vero plures quidẽ respirationes non fierẽt magnæ & raræ: coinciderẽt autẽ aliquæ paucæ huiuscemodi: tunc sanè non simpliciter spiritum rarum & magnũ dicere oporteret, sed/per tps/apponere: Aut ẽt cum hoc pugnat quod in Dealcis vxore dictum est in fine totius sermonis: Huic enim, inquit, spiritus ad finem rarus, & magnus. Atqui superius dixerat in decimaquarta die, Spiritus rarus, & magnus, per tps. Manifeste enim quod nunc/per tempus/hoc in sequentibus/ad finẽ/dixit. Quid est igitur ad finẽ? id videlicet quod vsq; ad finem per oẽm morbum contingit. Verum cũ hoc pugnare videbitur, quod in decimaquarta die est dictum: Spiritus rarus, & magnus, per tps, & rursus breuispira. Quomodo enim si per omne tempus magnus & rarus erat spiritus, & rursus breuispira, adscriptum est? Si quidem enim oĩno aliquod tempus fuit, in quo breuispira erat, non penitus longispira erat. At vero ꝙ penitus velit ipsam longispiram factam esse, tametsi non per hæc verba in decimaquarta die, verum in fine vtiq;, cum ait/ad finem/manifestum redditur: ac oẽs hoc ipsum cõfitebũtur, qui Hippocratis dictionem audire sunt assueti. Neq; enim semel aut iterum, sed valde freqũeter, reperitur apud ipsum/ad finem/neq; in alio vllo vsurpatũ q̃ vbi per omne tẽpus indicare velit. Quare
D hoc dubium penitus manet, siue hoc ipsum/ad finem/per multum tẽpus significare suspicemur, siue aliud quicq̃. Immo sanè neq; dubiũ est, sed frustra nos ipsos calũniamur. Non enim dissecat id quod raro incidit, in vllo aliquo eorũ quæ sic dicuntur, sententiam in vniuersum prolatã: quemadmodum si etiam sic diceremus: Huic fœminæ per omne quidem tempus magnus & rarus erat spiritus: incidebat tamen aliq̃n rarenter spiratio breuis. Quòd vero hmõi sermo ipsi Hippocrati sit familiaris, cum ex alijs libris ostendere licet, tum ex ipso tertio popularium morborum, in quo etiam hæc ægrota conscripta est. Pestilentẽ enim cõstitutionem enarrãs, sic sanè incepit: ‖ Annus austrinus, pluuiosus, sine flatibus ad finem. Et paululũ progressus ait: ‖ Etesiæ parui dispersim spirarunt. Verum ob hoc ipsum sine flatibus annum dixit, ꝙ neq; alij quidam venti, neq; qui Etesiæ appellant̃, continenter & memorabiliter spirauerunt, sed parui & dispersim. Rursus porrò Apollonium in Abderis decimumtertium ab hac constitutione scribens, postq̃ de omnibus circa morbum ipsius diebus recensuit, ad caudam totius sermonis apposuit, ‖ Delirus ad finem. Atqui paulo supra de ipso scripserat hęc verba: ‖ Circa vigesimamquartam per lenitudinem alia quidem in eodem statu, parum autem resipiebat. Verum non sufficiens erat ipsum parum resipuisse, ad hoc vt totam de ægroto prolatam sententiam subuerteret: & ob id rectè dixit/delirus ad finem/hoc est vsque ad finem, quod idem valet quod, per totum morbum.

3.Epid.cõ. 3. t. 86.3ª.151.d

† Locus hic in exemplaribus græ. ĩpressis deprauate legitur. Calaber ãt ita uertit. Omnium insensibilis erat: propter hoc.n. utique et rarus erat ei, & magnus spũs, quia oĩum insentiẽs erat: unum.n. erat de oĩbus, & utilitas respirationis.

1.Epid. cõ.3.t. 18.3ª.121.b

† Al. si.n. deest, multum idẽ põt per tẽpus, ac illud quod in & c.

in Prog cõ. 1. t. 24.4ª.194.h

** Al. si igitur.*

3.Epid. cõ. 3.t. 1.3ª.140.f

Ibi.t.6.141.d

Ibid.t.84.151.e

Ibidem.

Qua de Causa Rarus & Magnus Spiritus, Aliquibus semper delirantibus, Aliquibus nunquam, Aliquibus ad aliquod tempus contingat: ac de Differentia Scriptorum Hippoc. & Thucydidis. CAP. 7. E

IAm igitur tandem finem sermoni imponere oportet, q/per tempus/non idem est quod/ad finem/. Et quādoquidem hoc monstratum est, causam deinceps referemus, ob quam aliquibus deliris rarus & magnus per omnem morbum fit spiritus, aliquibus vero nunq̄: et quibusdam per longius tempus, raro intercidente aut simpliciter diuerso, aut etiam contrario: quibusdam vero vice versa, raro quidem magnus & rarus, sæpe vero aut contrarius, aut quoquo modo diuersus: quibusdam vero ex æquo vterque. In memoriam itaque & hîc reuocemus ea quę in primo libro sunt demonstrata, de simplicibus affectionibus. Dolorem etenim solum, in aliqua particula quæ circa respirationes mouetur factum, paruam & densam efficere vniuersam respirationem monstrabatur: Delirium vero solum contrariam illi ipsi, raram videlicet & magnam: Augmētum autem caloris, magnam & densam: Et contrariam ipsi frigiditatem, paruam et raram. Si igitur à solo delirio respirationis ornatus et integritas confunditur, magnus & rarus erit spiritus perpetuò: Si vero à solo dolore, paruus & densus: Si vero ambo concurrant, & dolor vehementer superet, obscura omnino alteratio ex delirio erit: Si vero moderatus fuerit dolor, aut plus quidem ex dolore, minus vero ex delirio, respirationem alterari continget, aut vice versa, aut æqualiter iuxta vtrunq;. Neq; enim delirium valde perfectè demoliri potest alterationem quæ fit ex dolore, præterq̄ si ipsum valde sit magnum & vehemens, dolor vero paruus & obscurus. At vero dolor vbi fortis fuerit, perfectè euincit respirationis difficultatem quæ ex delirio induceretur, vt in totum ne compareat quidem. Sic etiam si cum alia quapiam affectione delirium complexum sit, respirationis speciem interdum aliam efficiet, secundum quod aut superat aut superatur: aut æqua potentia prædita sunt, aut nunc quidem (si ita contingat) superat: rursus vero in alio tempore morbi superatur. Monstrabimus igitur quòd etiam hoc ipsum in libris morborum popularium docet, per conscriptos in ipsis ægrotos. Monstrabitur autem euidenter & manifeste, vbi prius parum quiddam de Hippocratis voluntate ac proposito præfati fuerimus. Existimant enim veteres omnia quæ ægris contingunt ipsum conscribere, velut Thucydiden: verum res non ita habet, sed hoc ipsum est in quo vel maxime cōtraria sunt Hippocratis & Thucydidis scripta. Thucydides enim omnia scribit etiam idiotis nota, nihil ipsorum penitus prętermittens: Hippocrates vero pauca ex ijs quæ ad totam affectionē pertinent, circa quam ęgrotus est periclitatus: multa vero alia ab idiotis quidem neglecta, artificiosam vero & exactam cognitionem exhibentia, & quæ etiam optimos medicos sæpe latere possunt. Hic velox in interpretando, & nihil quod non magnopere iuuet scribendum sibi ducens, videbitur tibi rursus propria mente emoueri, quando etiam quæ penitus non sunt facta ęgro scribit, hoc ipsum insuper indicans q non sint facta: Hic vero etiam ex factis plurima relinquens, minime videbitur in nō factis tempus terendo delirare. Verum si meditatus fueris ob eandem causam, tum illa relinqui, tum hæc scribi, tunc sanè opinor te ipsum esse admiraturum: Neq; enim vulgaria, neq; quę quilibet medicus assequi queat, hic scripsit. Demonstratum est autem de his nobis, tum in alijs multis libris, tum in ijs qui sunt de Hippocratis dissectione scripti, nec minus etiam in ijs qui de Thucydidis peste. Horum igitur memor, haud difficulter intelliges ea quæ dicentur. Monstrabo enim (quamuis præter opinionem hoc esse videbitur) multos difficulter spirantes esse in morbis popularibus conscriptos, verum Hippocratē nihil de difficili ipsorum respiratione dixisse, propterea q manifesta erat & omnibus medicis conspicua. Si enim aut pectus, aut costas, aut locos circa clauiculas, aut fauces alicui inflāmari contingat: & ob id paruus ac densus spūs necessariò sequaī, velut in priore sermone est cōmonstratum: Hippocrates neq; difficilis respirationis speciem, neq; prorsus q difficulter spirans factus est, scribere dignatus est. Multam enim & frequentem huiusmodi dispnoeæ speciem quotidie ferè videre est & in peripneumonicis, & pleuriticis, & in angina, ac simpliciter in omnibus quibus aliquid circa thoracem ac pulmonem est inflammatum. Quin & ad hepar inflammatum, & pręsertim gibbam eius partem: & ad splenem inflammatum, & maxime ipsius caput: Itemq; peritonęum: eiusmodi difficilis spirationis species consequitur. Immo etiam quibus venter inflāmatus est, & magis si os & stomachus ipsius, & quibus pellicula aliqua, aut musculus circa præcordia, aut ipsum adeo septum transuersum, his omnibus paruus & densus fit spiritus. Sæpe vero etiā intestinum aliquod gracile, & maxime quæ iuxta ieiunū sunt, & supernæ coli partes, maiori inflammatione correpta, adeo difficilem spirationem induxerunt. Per inflammationem autem nunc intelligendus est durus, & calidus, & dolens tumor, quemadmodum & Erasistratus vocare consuetudinem habet, & recentiores medici omnes: quandoquidē q veteres Græci phlogosin id nominauerint, quod hodie phlegmonē, hoc est inflammationem dicimus, nemo ferè ignorat. Monstratum est autem in libro hunc præcedente, ob quid hydropicis & ijs qui se aut potu aut cibis supra modum expleuerunt, & pregnantibus, & qui prominentem ventrem habent, paruus & densus fiat spiritus, & vniuersim loquēdo, omnibus quibus aliquod respiratorium organum coarctatur. Sic enim & anhelosis, & pulmonarijs, & suppuratis, & quibus spina dorsi magnopere distorta est, aut alius quispiā tumor memorabilis in quacunque prædicta particula existit, necessarium est paruum & densum

spiritum

A spiritum ducere. Hi igitur neq; vulgares quidē medicos latere possunt, sicut neq; affectiones ipsorum, ad quas necessario sequitur spirandi difficultas. Nam & affectus manifesti sunt, & species dyspnoeæ euidens est, & plerisq; tantum non quotidie contingit. Verum ꝙ Hippocrates nihil ex tam manifestis scribat, sæpe demonstratum est. Thucidides equidem quæ circa ægros contingūt, velut idiota, idiotis conscripsit: Hippocrates vero vt artifex artificibus.

Qui Mos scribendi Hippocratis in Proprijs & legitimis libris Epidemicis, ac Cur in aliquibus ægrotis Respirandi Speciem tacuerit. CAP. 8.

Dicamus igitur iam etiam ipsos difficulter spirantes ægrotos, in quibus non dignatus est nō solum nō speciem difficilis respirationis, sed neq; ipsum hoc solum simpliciter dicere, ꝙ difficulter spirauerint. Quoniam vero septem sunt ex toto morborum popularium libri, et ex his septimus manifeste spurius esse oībus videtur, immo & recentior ac subornatus: Quintus vero nō magni Hippocratis Heraclidæ filij, sed iunioris filij Draconis: Secundus vero ac quartus, & sextus, ab aliquibus Hippocratis filij, ab alijs vero ipsius Hippocratis esse putant, non tamen vt conscripti libri, neque vt græcis inuulgandi, sed commentarij potius esse: Quibusdam vero qui mihi exactius librorum vim expendisse videntur, à Thessalo conscripti esse quinq; libri videntur: veB rū duo esse magni Hippocratis,† & ob id sanè inscripti illi esse, Libri ex parua tabella, Thessali videlicet, qui omnia quæ pater ipsius scripserat, in idem coaceruare studio habuit, quo nihil deperiret: solos autem reliquos ex his septem libris, Hippocratis magni esse ferè omnibus cōfessum est, nempe primum & tertium: Proinde rationi consentaneum mihi visum est, primum eos ægrotos qui in his libris conscripti sunt, in manus sumere: postea vero ēt eos qui in alijs morborum popularium libris proditi sunt, ipsis statim annectere, prout sermonis progressus hoc ipsum sibi peculiariter postulauerit, immo ēt quæcunq; in alijs ipsius scriptis de respirandi difficultate sunt dicta.

Et sanè primi oīum Anaxionis mentionem faciemus, quem velut ipse ait, Febris acuta apprehēdit, lateris dextri dolor continens, tussiuit aridas, neq; expuit primis diebus. Et primum vtiq; hoc ipsum monstrabimus, cur tandem cum breuiloquus sit Hippocrates, licuissetq; ipsi per vnū nomen, ꝙ pleuriticus erat Anaxion, dicere, sic relatis symptomatibus quæ ad hunc morbum coincidere solent, per illa ipsa magis dignatus sit facere de ipso enarrationem. Neq; enim aliàs hunc morem habet, sed penitus contrarium, vt videlicet ad vnum nomen & caput, partialia semper reducat. Neq; vero verisimile est nunc eū fortuito sic scribere, qui neq; vnum aliquod temere scribat. Quæ est igitur causa? Singulorum morborum symptomata partim necessario, partim vt pluriC mum existūt. Eorum quæ necessario existunt, plures sunt differentiæ. Quędam sępissime videnť, & ob id naturæ morbi propria esse credūtur. Quædam valde raro, & propter aliquod pręcipuum quod priuatim coincidit. Hippocrates igitur cùm consuetæ species symptomatū extiterint, tunc sanè solo vniuersali morbi nomine cōtentus est: cùm vero aliquid ex raris incidit, post vniuersalem & communem totius morbi appellationem, statim illud ipsum discriminat. Quòd si plures aliquando conspiciat affectionum species, quæ singulæ supra communē & cousuetam naturam propria discriminatione opus habent, tūc vniuersale quidem transgreditur: enumerat autem statim singula partialia, tanquam sanè ex his etiam illud manifestum fiat. Pleuriticis itaq; necessario accedit & lateris dolor, atque hic cum febre, & respirandi difficultas, & tussis: neq; enim possibile est pleuriticum esse, cui non omnia hæc adsint. Verum efferri quicq̄ ex inflammationis partibus vnà cum tussi, non quidem necessarium est, vt plurimum tamen cōtingit. Sic vero etiam eorum quæ efferuntur species subrubra, aut subflaua, aut spumosa existit. Quemadmodum autem in iam dictis, aliud consuetum, aliud peregrinum est: Sic etiam in ipsis quæ necessario coincidunt, aliquę species sæpissime, aliquę raro videntur. Hippocrates itaq; in proposito nunc ægroto Anaxione, postq̄ particulares affectiones discriminatione indigebant, vt quæ rarioris speciei essent, quibus D ipsis distinctis, pleuriticus concursus manifeste cognobilis redderetur, superuacaneum existimauit scribere, quod omnino citra conscriptionem erat intelligibile. ‖ Febris enim, inquit, acuta apprehendit, & dextri lateris dolor continens, & tussiuit aridas, tussiculas videlicet. Non solum igitur ꝙ febris fuit, sed etiam qualis nam didicisti: acuta enim, inquit: Et non solum ꝙ lateris dolor, sed etiā qualis, nempe continens: Et non solum ꝙ tusses, sed etiam quę & quales, nimirum aridę, neq; quicq̄ expuentes. In eodem autē hoc sermone didicisti ꝙ pleuriticus fuerit hic homo: in nullo enim ex omnibus morbis prædictarum affectionū concursus adest, præterq̄ in pleuritide. Per vnum itaq; sermonem, & ꝙ cum pleuritide conflictatus sit homo, & qualis hęc ipsa fuerit, ostensum est. Quando vero respirandi difficultas necessario pleuritidem sequitur, scribere reliquit, ꝙ ægre spirauit hic homo. Si quidem enim & de hac quicq̄ peregrinum ac rarum quod diceret habuisset, non vtiq; tacuisset: cùm vero, velut verisimile est, consuetam speciem seruaret, rationabiliter eam reliquit. Quemadmodum autē hæc reliquit, sic alia adscripsit, quæ neq; necessario pleuriticis adsunt, neq; vt plurimum, neq; ex dictis intelligi possunt. Inquit enim, Siticulosus, vigilās, vrinæ autem coloratæ, multæ, tenues. deinde inferens, Sexta delirus, ad calfactoria vero nihil remittebat. Horum nihil neq; necessario pleuriticis adest, neq; vt plurimū. Si vero & septimæ diei audiueris enarrationem, adhuc manifestius cognosces volūtatem viri. Habet autem hoc modo:

† Calaber ita uertit. & intitulari pp hoc alios sub nomine Hippocratis, quia Thessal⁹ oīa q̄ pater suus scripserat in paruis tabulis, studuit aceruare in idē, vt nihil periret. vidē ēt ca. 1. libri tertij. vide etiā. 6. Epi. sect. 8. vbi de parua tabella mētio fit.

3. Epid. cō. 3. t. 79. 3. f. 150. b

Epid. lib. 7 — 7 spurius

3. Epid.cõ. 3.t. 79.3ª.150.b

‖ Septima dolorosa, febris enim se extendit, & dolores nõ remiserunt, tussesq; infestabant, ac diffi culter spirans erat. Hîc sanè difficilis spirationis mentionem fecit, cũ hominem male affligi collectionem faceret, inter alia etiam ipsam recensens, quæ à principio quidem ipsi coinciderant, non cessauerunt tamen, neq; remiserunt. Febres enim etiã insuper se extendisse ait: Reliqua vero tria mala (quatuor enim sunt cõperta quæ pleuriticum concursum perficiunt) in eodẽ statu permane re ait, dolores videlicet, tussesq;, ac difficilem spirationem, ab ipsa morbi substantia colligens ac ratiocinationem faciẽs hominẽ dolorose habere ac affligi. Si enim ex affectionibus ipsum morbum constituentibus, quatuor numero existentibus, tres quidem eodem modo habentes permanent, quarta vero etiã peior redditur, omnibus manifestum est ꝙ homo male habuit. Quare palàm vides ꝙ difficilis respirationis mẽtionẽ propterea fecit, ꝙ ea opus fuerit ad cõstitutionis morbi prænotionem, aliàs ipsius haudquaq̃ mentionẽ facturus. Et ob id primũ hunc ęgrum ex omnibus in manus sumpsi, vt ostendã ꝙ non male nunc difficilis respirationis mentionẽ faciat, de qua in principio nihil dixit, qñ neq; in totum ea opus erat. Si enim mentem adhibueris ad ipsam dictionem, inuenies ipsam hoc indicãtem. Septima, inquit, dolorosa, nam & febris se extendit, inquit, & dolores non remiserunt, tussesq; infestabãt, ac difficulter spirãs erat. Hîc enim, velut dixi, vnũ quidẽ malum extensum esse ostendit, reliqua vero manere in eodem statu. Nam quod ostendit per hoc quod/nõ remiserunt/dixit, id ipsum etiam in reliquis, tussiculis videlicet & difficili spiratione, ex cõmuni intelligere oportet, cũ familiarissima sit eiusmodi interpretatio non Hippocrati solũ, sed & alijs veteribus fermè omnibus. Sicut enim dolores nihil remiserunt, sic etiam tusses infestabãt, eodem mõ scilicet, nihil remittentes: & difficulter spirans erat, eodẽ videlicet modo, nihil remittẽte difficili spiratione. Quin & ipsa vox/erat/indicat similiter vt prius. Neq; enim difficulter spirans fiebat dixit, quãuis dicere potuisset: & magis vtiq; q̃ omnia alia dixisset, si circa septimã tandem hæc affectio insuper accessisset, & prius non fuisset: sed nec accedebat videlicet, oĩno enim à principio ipsam cum alijs cõsistere oportebat. Recte itaq; Hippocrates docuit, in principio quidem enarrationis ipsam relinquens, postea vero eius mentionem faciens. At vero in alijs multis ægrotis sicut in principio reliquit, sic neq; in ꝓgressu sermonis difficilis spirationis mentionẽ facere videtur. Cęterũ oẽs ipsos deinceps adscribam, tum qui in primo morborũ populariũ, vt dixi, tum qui in tertio sunt cõscripti, vbi prius apposuero quæ desunt adhuc expositioni in ꝑscriptum ęgrotum. Quemadmodũ igiť ꝙ difficulter spirans erat, ex ipsa morbi natura cognouissemus, ẽt si nõ postea ab ipso Hippocrate dictum esset: Sic etiam ꝙ difficilis spirationis species ipsi parua ac densa fuerit, non obscurum est, ẽt si Hippocrates non scribat. Velut enim ꝙ pleuritici difficulter spirant apparet, sic etiã ꝙ paruã ac densam spirationem habent. Diximus autem antea ꝙ Hippocrates nihil eorum quæ ẽt alijs manifeste cognoscuntur, scribat. Atqui ẽt delirauit hic homo, dicit igitur sic de ipso: ‖ Sexta delirus. Sed hoc quidẽ, nõ vt † symptomã natura sua animũ percellẽs, sed vt affectus accessorius ad fortes pleuritidas, non sanè alteratione ex dolore superaturum erat, neq; per se ipsum difficilis respirationis spẽm formaturũ: verum dolor in latere fortis existens ꝑ se ipsum oĩno respirationẽ alteraturus erat. Si aũt iuxta materiã dolor obscurus erat, delirium vero vehemens, omnino sanè aut perfecte delirium dolorẽ supasset, aut certe vt plurimũ: atq; ita per omnem vtiq; morbum talis ægrotus magnum & rarum spiritum duxisset, aut plurimũ quidem hũc, rarenter aũt paruum & densum: & hoc Hippocrates penitus significasset, velut in adolescente in Melibea: huic enim distẽtio quędã submollis circa ilium erat, sed & magnopere desipiebat. Scribit itaq; de distentione quidem sic: ‖ Ilij distentio submollis, oblonga ex vtrisq;. De desipientia vero sic: ‖ In decima die delirauit sensim, in decimaquarta die multũ delirabat, in vigesima furiebat, inquit. Sola itaq; vox ἐξεμάνη .i. furiebat, sufficiẽs est ad delirij magnitudinẽ indicandã. Sed & ꝙ moderatus esset ac taciturnus adolescẽs, non parum magnitudinẽ delirij auget: siquidẽ sanè et in prædictionum libro, responsiones temerarias, nedũ deliria ipsa, malas esse ait in moderatis: neq; enim alterius rei gr̃a in decimæ diei enarratione, ea quæ ad mores adolescentis pertinẽt adscripsit. Vt vero ne putaremus, propterea ꝙ scriptum est/delirauit sensim/simplex quoddam & vulgare esse delirium, ob id sanè infert/erat aũt moderatus & taciturnus/per quæ omnia vehemẽtiam delirij indicauit. At vero distẽtionẽ circa iliũ ex vtrisq; lateribus, fortassis putauerit aliquis paruum ac densum spiritum efficere. Verum per ea quę de ipsa scripsit, rationabiliter ostendit ipsam à delirio victã esse: neq; enim simpliciter dixit/erat aũt circa ilium distentio/sed apposuit/submollis/ ostendens ꝙ non fuerit cũ magno tumore. Molle.n. quod hoc loco Hippocrates Laparon dixit, vacuum significat. Ex eo vero ꝙ/oblonga/dixit, contrarium ostendit ei quod ipse sępe dicit/ilio reuulso. Cùm enim à septo transuerso tendiť, tunc quidem reuellit, ac totũ occultatur, ad thoracẽ tractum: cùm vero ab aliqua infra sita particula, tunc sanè oblonga ipsa tensio apparet: non est enim quicq; ante situm quod ipsam occultet, velut in thorace sunt tum costę spurię, tum ipsum pectus. Nõ solum igitur ex his palàm est, ꝙ parua omnino fuerit affectio circa ilium ad difficilis respirationis generationem, sed & ex eo ꝙ Hippocrates de ipsius dolore nihil adscripsit, non taciturus, si quidem dolorosum fuisset, cũ hic ipsi mos sit, vt nihil eiusmodi rerum negligenter ꝑtereat. Si quidem igiť hæc ipsa oĩno erant parua, neq; enim tumor aliquis magnus erat in ipso, neq; dolor,

Ibidem.
† Calaber uidetur legisse νόσημα. dicit.n. ægritudo. et iudicio meo melius. neq; enim pleuritis necessario est morbus cũ delirio.
* Hypochondriũ. & sic deinceps.
Ibi.t.87.151.g

E F G H

A lor, neq; septum transuersum premebat, sed secundum ventrem totum extēdebatur: delirio vero
contra nihil deerat quo minus & maximum & grauissimum esset: pro ratione vtiq; ab ipso peni
tus superata est affectio circa ilium, vt ob id per omnem morbum respiratio rara & magna sit fa-
cta. Et propterea Hippocrates vtriusq; simul meminit, nẽpe & speciei difficilis spirationis, & af-
fectionis circa iliũ. Habet autem dictio ipsius hoc modo: ‖ Spiritus rarus, magnus, per tps, ilij di- 4 Epid. cō. 3. t.
stentio submollis. Vt ne quis negligenter prætereat sermonem, sed ex ordine consequentes inter 87. & 151. g
se duas legens affectiones contrariam difficilis respirationis speciem operari solitas, cōsideret cau
sam, cur perfecte quidem superet delirium, vincatur autem distentio circa ilium. Verum nos sanè
causam diximus, & mentem ac sententiam viri exposuimus: & oportet iam transitione facta, reli-
quam propositi sermonis partem explicare. Qñ enim deliriũ perfecte vicerit cōtrariam affectio-
nem, ipsum solum per propriã vim respirationem alterat, velut in præscripto dictũ est adolescen-
tulo, qui in tertio morborum popularium vltimus recensetur. At vero ꝙ etiã dolore perfecte exu
perante, nihil appareat præterea ex difficultate spirandi quam delirium inducere solet, in Anaxio
ne monstratum est, qui & ipse in tertio popularium morborum scriptus est octauus à pestilenti
cōstitutione. In ipsa autem Dealcis vxore, cuius etiam antea mentionem fecimus, octaua ab hoc,
B decimaquinta post pestilentem constitutionem scripta, vt plurimum quidem delirium exuperat,
rarenter vero exuperatur: verum verba paulo antea qñ exponebam quid significet/per tempus/
adscripsi: Nunc vero affectiones ipsas pugnantes referam, secuturus & hîc sermones ab Hippo-
crate prolatos. Nulla itaq; dolorosa affectio huic mulierculę accidisse videtur, præualuit autẽ per-
frigeratio, marcescente insita caliditate: ex eo enim quod scriptum est de ipsa, ‖ Febres ad manũ te Ibid. t. 86. d
nues, extremarum partium frigiditas, hoc ostenditur, & ex eo ꝙ per omnem morbum contege-
batur: cùm enim dixisset, Ab initio autem cōtegebatur, postea in fine totius narrationis, Semper
cōtegebaẽ, ait. Quin & ex mœrore initium sumpsisse, his cōsentit. Inquit enim, Febris horrida ex
mœrore corripuit. Sed & ipsa febris horrida iuxta eandem causam facta est. Et sanè etiam hoc, ꝙ
potus ventrem penetrent ac percurrant, neq; paruo tempore consistentes, maximum signum est
innatam caliditatem extingui. Quin & cutis arida nihil aliud est ꝗ̃ resiccata. Deperit aũt vnà cũ
eiusmodi siccitatibus innatus calor. At verò ꝙ hæc omnia in ipsa facta sint, ipsa dictionum seque-
la ostendit. ‖ Decimaseptima enim, inquit, irritationes à ventre turbulentæ, postea vero ipsi potus Ibidem.
percurrebant, neq; consistebant, omnino nihil sentiebat, cutis aridæ circuntensio. Rationabiliter
igiturp er omnem morbum magnus & rarus spiritus præualuit: intercedebat autem aliquando
C etiam breuis, ad perfrigerationes cōsequens. Mentionem autem faciam etiam nunc ipsius dictio-
nis, velut antea iam adscripsi: ‖ Decimaquarta spiritus rarus, magnus, per tempus, et rursus breui- Ibidem. c
spira. Vigesima sermones multi, rursus sedata est, taciturna, breuispira. Vigesima prima mortua
est. Huic ad finem spiritus rarus, magnus. Hîc igitur delirium perfrigerationẽ superabat, & pro-
pterea raro quidem breuispira, per omnem vero morbum lōgispira obseruata est. Vice versa por
rò in Pythione cuius iam antea memini, breuis spiratio per totum quidem morbum erat, raro au
tem quandoq; longa spiratio contingebat: Atq; id iuxta rationem: duę enim opponebantur deli
rio affectiones breuis spirationis causæ, dolor & perfrigeratio, quæ ambæ paruam respirationem
facere solent: verum dolor cum densitate, perfrigeratio verò cum raritate. Quòd itaq; delirauit,
sæpe scriptum est apertis verbis ab ipso Hippocrate, vt hoc quidẽ neminem latere possit: sed neq;
dolor circa aluum, nam & hic aperte sic scriptus est: ‖ Iuxta aluum grauitas cum dolore. Quòd ve Ibidem. t. 74.
ro perfrigeratus fuerit, & insitus calor cōtabesceret, clarum ex his fit: ‖ Secunda circa medium diẽ Ibidem. 148. g.
frigiditas extremarum partium, verum magis circa manus & caput. Deinde consequenter in ter-
tiæ diei enarratione: Sero circa Solis occasum subfrigefactus est parum. In quarta autem die non
solum frigiditas, sed etiam ꝙ recalfactus sit post tempus, adscriptum est. Clarius autem adhuc de
D octaua die narrans: Mane quidem dormiuit, inquit, parum: Statim autem frigiditas, sero excalfa-
ctus est rursus. Itẽ in decima die, Rursus multa frigiditas, ait. Ex his igitur manifestum est ꝙ & fri
giditas erat, nō solum dolor & delirium, in Pythione. Quòd vero pręualuerit quidem breuis spi-
ratio, fuerit autem & quędam longa spiratio, perspicuum ex secundę diei enarratione redditur, sic
enim scriptum est: ‖ Breuispirus ad tempus multum. Hoc enim quod ait/ad tempus multum/in- Ibidem.
dicat non solum esse breuem spirationem, sed ipsam longam spirationem ab illa superari. Porrò
hic Pythion in tertio morborum popularium scriptus est tertius post pestilentem constitutionẽ.
Quare licet vnicuiq; per se diutius in ipsius senis sermonibus immorari ac conuersari, ne nos om-
nes ipsos adscribendo, longum sermonem faciamus.

Nihil Superioribus capitibus omitti, quod Galeni Sententiæ aduersaretur. CAP. 9.

CÆterum ꝙ nullam dictionem, quæ his quæ nobis dicuntur contraria sit, volentes pręteriui-
mus, maxime vtique credibile fiet huic, qui ad ipsos libros legendos accesserit. Atq; ea gra-
tia indicamus nos, tum in quo libro æger, de quocunque tandem nobis singulatim differentibus
sermo contingit, scriptus est: tum quotus est, aut à principio aut à constitutione numerandi exor-
dio facto: vt nequis cunctetur ob hæc & circa inuentionem pigrescat, atque aut citra experimen-
tum nobis credat, quod minime expetimus, aut nos suspectos habeat tanq̃ qui perperam adscri-

bamus, quod multi expositores fecerunt. Verum illi propterea libros silent, ac volentes cælant ex quibus singulatim adscribant dictiones: Nos vero non ipsos solum libros, sed & locos ac capita indicamus, quò quisq; quod velit facilius reperire queat: Scimus enim ꝙ firmiorem fidem habebunt eorum quæ dicimus, qui totum libri locum legerunt, ex quo dictionem adscribimus. Cæterum prædictorum ęgrorum mentionem nos facere sermonis sequela coegit, cùm vellemus ostendere, iuxta quem modum aliquādo solum delirium spirandi difficultatem operetur, contraria affectione superata: quandoq; vero penitus superatum etiā ipsum, exile reddatur. Et aliquando quidem vt plurimum exuperat, raro intercidēte diuersa spirandi difficultate: aliquando vero exuperatur, atq; ipsum adeo suam difficilis spirationis speciem interlabentem ostendit. Et iam sanè perspicuum est id quod à principio dicebamus, nempe ꝙ cui magnus & rarus est spiritus, huic omnino etiam delirium: cui vero delirium, huic non omnino magnus & rarus est spiritus.

Quòd in Singulis ægrotis primi libri de Vul. mor. Omnia ijs, quæ antè dicta sunt astipulentur. CAP. 10.

Porro quod ex propositis adhuc deest, id sermoni addamus, omnium ægrorum qui in primo & tertio morborum scripti sunt censura facta, à primo vsq; ad vltimum oīum, eodem ordine sermonem facientes, quē ipse in scribēdo obseruauit. Primus itaq; oīum Philiscus, ꝙ quidem delirarit, ac magnum & rarum spiritum habuerit, superioribus sermonibus monstrauimus. Quòd vero neq; dolor quispiam ipsi fuerit circa vllam aliquam partem, ex quibus affectis paruā ac densam fieri respirationem dicebamus, nūc ostendemus, ipsa etiam hîc Veteris dictione in memoriā reuocata, quæ sic habet: ‖ Splen eleuatus est orbiculari gibbositate. Minime enim etiā aliàs dolorosum est viscus splen, neq; septum transuersum premit similiter vt hepar & venter, nisi maximū sanè habeat tumorem circa caput, quod in Philisco non erat: & ob id splen ipse sufficiēs minimè erat, vt spirandi difficultatem ex delirio inductam superaret, cùm neq; dolorosus esset, neq; septū transuersum premeret. At vero Silenus qui deinceps scriptus est, cuius item in superioribus sermonibus post Philiscum mentionem fecimus, ꝙ rarum & magnum etiam ipse habuerit spiritum, & ꝙ delirarit, illic ostendimus: Quòd vero nullā affectionem habuerit, quę delirium superare potuerit, hoc loco demōstrabitur. Etenim tertiæ diei ipsius morbi enarratio sic scriptū habet: ‖ Ilij distentio ex vtrisq; oblōga ad vmbilicum submollis. Igitur & ad vmbilicum secedebat distentio, & neq; dolor quispiam neq; tumor memorabilis erat. Quin & quod in fine dictū est, Ilij palpitatio. neq; ipsum sufficiēs est difficilē ex delirio respirationem alterare: Dictum enim sexcenties iā est, aut dolorem esse oportere circa aliquā partem, quæ per respirationes mouetur, aut aliquod ex respiratorijs organis coarctari, vt paruus & densus spiritus fiat. Igitur neq; Silenus hic, neque prior Philiscus aliquā aliam affectionē habuit, respirationem alterare potentem, præterq̄ deliriū. Neq; enim dolor, neq; cōpressio organorum respirationis, imo neq; perfrigeratio aliqua aderat, qualē in tertio morborum popularium, Pythioni & Dealcis vxori factam esse ostendimus. Cæterū tres deinceps his, scriptos, Herophontem videlicet & Philini vxorem itemq; Epicratis reperias, si diligenter enarrationes de ipsis perlegeris, minus delirium habere, q̄ vt iuxta hoc respiratio ipsa alterari possit. Immo Herophonti[a] ‖ splen eleuatus est, & ilij, ait, distentio, neq; apponens submollis, neq; oblonga, neq; ad vmbilicum. Quare huic partes circa septum transuersum inflāmatæ fuerunt, quod ipsum septum primum & principalissimū respirationū organū esse, nobis in cōmentarijs de causis respiratiōis est mōstratum. At vero, Philini vxor[b] ‖ dolebat, inquit, cor & ilium dextrum. Epicratis vero vxorē n solum[c] ‖ cor dolebat, sed &[c] ‖ lateris, ait, sinistri grauitatem cū dolore habuit. Ob id igitur neq; adscripsit vlli horum paruum & densum spiritum, sed penitus obticuit, morem hunc habens, velut etiam antea indicauimus, vt quæ omnibus manifeste cognoscuntur, relinquat. Manifestissima aūt & omnibus nota erat, velut item ostēdimus, respirandi difficultas iuxta paruitatem ac dēsitatem, quā necessario præscripti tres ægri habebant. Quin & [d] ‖ Cleanactides qui post scriptus est, itidem necessario similiter difficulter spirabat, ob sinistri lateris dolorem. Verum neq; in hoc quicq̄ scriptum est de difficilis spirationis specie, vt quæ citra scriptionē intelligi possit: neq; vero delirauit hic Cleanactides. Qui vero post eum scriptus est [e] ‖ Meton, neque quę dolorem inferre posset, neq; quę aliquod respirandi organum coarctare valeret, affectionem habuit, immo neq; delirij vllam morbosam hypothesim: Verum quid pręter opinionem, & quod occurrere non valde soleat, ipsi accidit. Quinta.n.die sanguine ex naribus effuso, & sudore excluso, perfecte iudicatus est. Sanguinē igitur effundebat adhuc ēt post iudicationem, vigilans existēs: immo & † delirabat, inquit, quamuis ante iudicationem penitus non deliraret: & ob id ēt nos diximus nullā morbosam affectionem delirij ipsi affuisse. Verum sic delirabat, velut ebrijs ex capitis repletione cōtingit: ob hoc autem, & παρέλεγεν.i. delirabat, vocem Hippocrates scripsit, vt ostenderet similitudinē ad ebrietatem ipsi factā, ex capitis repletione. Peruenit enim non pauca sanguinis copia ad ipsius caput, velut ex his quæ contigerunt coniectare licet, ob quam sanè totus morbus est iudicatus, suscipiente nimirum capite omnem ipsius affectionem. Verum ex hoc sanguine non parum, statim in quinta die impetuose excretum est cū sudore: multo vero magis q̄ euacuatum est, in capite remansit, quod ipsum grauauit, & hominē delirare coegit. Vnde

sanè

Margin notes: E (beside line 1); F 1 (beside "Primus itaq; oīum Philiscus"); 1. Epid. cō. 3. t. 18. 3ª. 121. b (beside "Splen eleuatus est"); 2 (beside "At vero Silenus"); Ibid. t. 19. e (beside "Ilij distentio"); G (beside "aut aliquod ex respiratorijs"); 3 (beside "Herophonti"); 4 (beside "Philini vxor"); 5 (beside "Epicratis vero vxorē"); H 6 (beside "Cleanactides"); 7 (beside "Meton").

A Ibidē. t. 20. 122. a
B Ibid. t. 21. c
C Ibi. t. 22. f. g
D Ibi. 23. 123. a
E Ibid. t. 24. d

† * Interps uerbū παραφρονεῖν confundit cū παραλέγειν utrūq;.n. sępissime, delirare uertit, cum tn̄ Gal. ex Hippocratis snīa alterū ab altero distinguat: Minus.n. malum ē, παραλέγειν quā παραφρονεῖν. vide ēt li. 3. de respirādi diffic. ca. xj. ꝓpe finē, vbi diffus. ēt Gal. hoc tractat. Antiqua translatio verbū παραλέγειν ad uerbū uertit, ꝑterloq, παραφρονεῖν vero desipere.

A sanè Hippocrates postq̃ dixisset, Balneis circa caput vsus est, Sanguinem ex naribus sępe post iudicationem fundebat, ait. Quare in hoc non solũ nullum difficilis respirationis modũ scripsit, sed neq; an prorsus difficulter spirarit. Neq; enim quocũq; delirantibus, aut ebrijs, sed solis desipientibus magnus & rarus fit spiritus: atq; hoc est quod in prænotionibus ait, ‖ Spiritus magnus, & p multum tempus desipiẽtiam significat. Cæterum ægrotus qui post ipsum scriptus est Erasinus, in Prog.cõ.1.t. 24.4ª.194.h
8 necessario difficulter spirabat: relicta autẽ est difficilis spirationis species, ob sępe dictam causam. Nusquam enim vllam aliquã dolorosam affectionem, aut respirandi organa premẽtem, prędixisse ipsum apparet, atq; deinceps sequentem difficilem spirationem adscripsisse, sed vbiq; velut omnibus notã reliquisse. Quòd vero fuerit eiusmodi affectio ipsi Erasino, clarum fecit cũ dixit, ‖ Ilia sublimia, distentio cũ dolore. Magnitudinẽ enim inflãmationis declarat, ob quam tametsi homo delirabat, non tñ difficilem spirationem delirio propriam habebat: aut certe huius, oĩno mentionem Hippocrates fecisset. Quemadmodum.n. paruam & densam in doloribus contingentẽ ipse semper relinquere reperitur, propterea q̃ est manifesta: ita cùm eam quæ in delirijs contingit noritambiguam, nusquam relinquit, neq; indefinitam pręterit. Equidem quæ in ‖ Critone post eũ 1.Epid.cõ.3.t. 25.3ª.124.f
9 consequenter scripto acciderunt, manifestã causam habent. Cùm enim secũda die mortuus sit ino Ibid.t.26 g
B pinatissime, velut ex ipsa narratione discere licet, merito de respirationis difficultate quicq̃ dicere Hippocrates reliquit, aut q̃ qualis ea fuerit non obseruauit, aut q̃ mẽtionem eius facere non est dignatus: utrũq; enim rationi consentaneum existit: Quòd nõ obseruauit quidem, tũ ob mortis velocitatem, tum propter symptomatum perterrefactionem: neq; enim paruum miraculum est, hominem obambulantem, & consueta vitæ munia obeuntem, deinde magnum pedis digitum vehementer dolentem, prima die paululum subcalfactum esse, sequẽti deinde mortuum esse. Cùm igitur nulla mora interim facta sit, sed velociter homo morti concesserit, non autem simpliciter desipuerit, sed, vt ait, furierit, impossibile erat obseruare q̃uo respirauerit. Etenim furiosos ne prope quidem accedere sustinemus, verum elongamur omni modo, formidantes ne quid mali etiam nobis affricent. Aut igitur non obseruauit, vt diximus: aut nõ dignatus est speciei difficilis respirationis mentionem facere, propter inopinatum tot symptomatum concursum, ad quem solum nos mentem adhibere conuenit, & non circunduci ac distrahi ad ea quæ per alios ægrotos inueniri possunt. Consequenter porrò Clazomenium describit, ‖ qui caput & collum ac lumbos, vt
10 inquit, à principio dolebat: verum hæc non sufficiebant ad spiritum paruum ac densum efficiendum, nisi de collo sanè hoc dicere velimus, verũ de hoc in progressu sermonis determinabimus: Ibid.t.27.h
C at vero ilium cum tumore eleuatum, sufficiens erat. Quare tametsi hic desipuit, non tamẽ propriam desipientiæ respirationis speciem habuit, cum nimirum prędictę dolorosæ affectiones exuperarent. Cæterum Dromadæ vxor quæ post hunc sequit, quã etiã statim à principio huius ser-
11 monis apposui, non solũ desipuit, sed & magnum & rarum spũm habebat, cùm neq; circa thoracem, neq; circa ilium, vlla affectio esset, quæ paruam & densam spirationem efficere ex natura sua posset. Ob id igitur & Hippocrates oĩa quę mulierculam ipsam apprehenderãt exacte describẽs, ‖ Circa ilium, inquit, {dolere cœpit,} anxia, implacida. vitiatis videlicet humoribus istic os vẽtris mordentibus, nõ tñ vlla inflammatione existente, neq; etiam aliqua alia affectione, à qua paruus & densus spũs produci solet. Et sanè in hac narratione paululum p̃gressus Hippocrates, vbi scripsit/ilij dolor/vocem/anxia/apposuit. Et deinde rursus/anxia siticulosa. Neq; igitur quicq̃ eorũ quæ circa ilium aut thoracem fiebant, sufficiens erat delirium exuperare. Sed neq; calor innatus extinguebatur, quemadmodum alijs sic contigisse ostendimus. Quare pro rõne, cũ nulla affectio ex ijs quæ delirio oppositæ sunt, respirationem alterare posset, magnus & rarus spũs huic fœminæ fiebat. Quando vero adscriptum est & hoc/statim reuulsus/hoc ipsum adhuc me indicare ac adnotare nunc oportet, ne quis suspicetur nos id segniter præterituros fuisse. Verum nunc sanè Ibi.t.28.125.b
D id exponere non est tempestiuum, explicabitur autem in sequenti libro vna cùm alijs quę similiter sunt dicta. Cæterum in præsenti sermone reliquos adhuc tres ægros in manus sumemus, qui quidem & ipsi desipuerunt, non tamen propriam delirio, difficilis respirationis speciem habue-
12 runt. Ob id in primo quidem scriptũ est: ‖ Ilij dextri dolor, inflãmatio submollis ex interna par- Ibid.t.29.d
13 te, ex ea videlicet quæ ad septũ transuersum vergit. In secũdo vero, ‖ Circa ilium tumor eleuatus Ibidem.t.30.e
cùm dolore. & paulo post, ‖ Ilij dolor. & rursus deinceps, ‖ Circa claiculã sinistrã dolor permane- Ibidem.
14 bat. In tertio autem ægroto (muliercula vero erat hæc velut etiam præcedens) ‖ Capitis, inquit, & Ibid.t.31.g
colli & pectoris dolor fortis. & paulo post, ‖ Dolores permanebant. Ibidem.h

Ex singulis Aegrotis tertij lib. de Vul. mor. Testimonia, quæ superiora Gal. dicta confirmant. CAP. II.

ATque hi qui quidem sunt quatuordecim ægroti ex primo libro morborũ popularium, eo ordine ab Hippocrate, quo etiam nos ipsorum mentionem fecimus, cõscripti. Porrò libro tertio morborum popularium duodecim sunt ante pestilentem constitutionem ęgroti, sex & decem vero post eam, qui omnes consentiunt cùm ijs quæ à principio, vt constanter pronunciata supposuimus. Pro comperto autem habeo, quòd si relinquam ipsos & permittam ijs qui volunt in omnibus consensum intueri, vt priuatim & per se ipsos narrationes à sene conscriptas legant,

non propterea vt longiores vitem sermones, hoc facere videbor, sed quod non possim pronun- E
ciata à principio supposita per totum sermonem conseruare ac tueri. Si vero omnes deinceps re-
censeam, nugator & loquaculus esse videbor, vt qui ea quæ quisq; per sese expendere sufficiebat,
ipse frustra adscribam. At vero si penitus me alterum absurdum incurrere oportet, aut videlicet
suspitionem falsi dogmatis, aut loquacitatem: reperio autem loquacitatis aliqua solatia, suspicio-
nis vero nulla: honestius vtiq; fuerit de omnibus dicere. Quę igitur sunt loquacitatis solatia? Pri
mum vt paucis percurram ipsos ægros, neq; amplius similiter immorer singulis, sed nudã solum
faciam mentionem. Alterum vero vt adhorter eos qui neq; tam pauca sustinent audire, quo ea
transgrediantur, & ne scripta quidem esse putent. Quemadmodum enim in splendida epulatio-
ne cum multa sint apparata, alius aliud eligit, hoc quidem vt suaue, aliud vero vt profuturum: sic
etiam sermonum apparatum opiparum esse oportet, electionem autem in vtentibus.

Ordo Aegrorum tertij libri Epid. ante Pestilentem constitutionem.

PRimus itaq; omnium ægrotus noĩe Pythion, ex ipsa narratione manifestus fit ꝙ nullã diffici 1
lis respirationis hypothesim habuerit. Secũdus vero Hermocrates, ‖ Caput, inqt, dolere in- 2
3. Epid. cõ. 1. t. 5. 3ª. 130. h — cepit & lumbos, ilij distẽtio submollis. non tñ ꝙ infra & ad vmbilicum ipsa tensio processerit, aut
ꝙ oblonga fuerit, adscripsit: ex quo clarum fit ꝙ à septo trãsuerso inflãmato ilium reuellebatur: et F
ob id etiam submolle apparebat, vt quod nullam propriam haberet inflammationem. Hic igitur
etiam si delirabat, tñ ipsum delirium ab alio maiore affectu superabatur: quemadmodum etiam in
A Ibidẽ. t. 19. 133. h — tertio et quarto quintoq; ac sexto. Etenim ĩ tertio,[a] ‖ ilij dextri distẽtio submollis scripta est. In 3 4
quarto vero[b] ‖ ilium dextrum distẽtum fuit, & ad interna processit. In quinto autem[c] ‖ collum do 5
B Ibi. c. 2. t. 1. 135. c — lorosum habebat. Verum in sexto ægroto (erat autem hæc muliercula) præfatus Hippocrates, 6
C Ibidẽ. t. 2. e — [d] ‖ Hæc incipiẽte morbo dolebat fauces, & ad finem ruborẽ habebat, gurgulio reuulsus, fluxiones
D Ibidẽ. t. 3. f — multę, tenues, paruę, acres, tussiebat, maturum aũt nihil efferebat. paulo post ait: [e] ‖ Erat autem &
E Ibidem. — quid innatum tabidosum. Quare manifesta etiam in hac fit affectio prædominãs, in respiratorijs
F Ibidem. t. 4. — organis consistens. At vero eã quæ inde sequitur enarrans ægrotam, hoc mõ auspicatur: [f] ‖ Mu- 7
lier anginosa circa Bitonis. progressus aũt, inquit, ‖ Spiritus sublimis, quod ipsum etiam in pro-
gressu sermonis exponemus. Nũc vero quod ꝓpositũ est absoluamus. In octauo vero deinceps 8
Ibid. t. 5. 137. e — ægroto scriptum est: ‖ Ilij distẽtio submollis ex vtrisq;. In nono vero, ‖ Dolores circa ilia. Verũ 9
Ibid. t. 6. 138. h — hęc sanè muliercula non desipuit. ‖ Quę vero sequuntur duæ mulierculę, ex corruptione fœtuũ 10 11
Ibidẽ. t. 7. & 8. 139. b. e — male habuisse ait. Affectiones vero quas recẽset de ipsis, vt vniuersim pronunciemus, vterorum
inflammationes sunt: particulatim vero quæ ad eiusmodi affectiones etiam aliàs consequuntur.
Ibid. t. 9. 140. b — Postremam vero quæ adhuc restat, ‖ cor doluisse ait, non apponens vocem, anxia. Quin & fri- G 12
gidum sudasse, & per omnem morbum horridam fuisse, ac magnopere perfrigeratam, vt vix re-
calfieri potuerit, aut penitus non recalfacta sit. Quare manifestum est etiam hanc omnino secun-
dum vtrasq; affectiones, tum doloris, tum perfrigerationis, breuispirã fuisse: non tamen dignatus
est in hac Hippocrates difficilis spirationis mentionem facere, vt quæ valde esset manifesta.

Ordo Aegrorum tertij libri Epidem. post Pestilentem constitutionem.

COnsequenter autem sequitur pestilens cõstitutio, postq; rursus, primum quidẽ ægrum Pa- 1
riũ scribit, in quo circa finẽ sermonis, vbi quæ in toto corpore cõtinenter permanserint scri
*Ant. hẽt morbo. — bit, habetur & hoc: [a] ‖ Cũ doloribus vigilans. Secũdũ vero in Thaso de quo ait: [b] ‖ Tusses aũt cõ 2
A Ibi. c. 3. t. 72. 147. f — tinentes, humidæ, multę. Tertius est ‖ [c] Pythiõ, quem iã antea explicauimus. Et quartus[d] ‖ phre- 3 4
B Ibidẽ. t. 73. 148. c — niticus. Et quĩtus[e] ‖ cui repente dextrũ femur dolere incepit, & cum fluxio in partes circa caput 5
consẽderet, statim quidẽ delirauit, & statim itẽ mortuus est, similiter vt is qui in primo morborũ
C Ibidẽ. t. 74. — popularium dolore circa magnum pedis digitũ oborto, secũda die mortuus est. Quare in his de
D Ib. t. 75. 149. c — difficili respiratione penitus nihil scripsit ob causas, quas in illo ipso iã ante retulimus. [f] ‖ Sextus 6
E Ibid. t. 76. — deinceps neq; desipuit, neq; aliam quandam affectionem spirationem ęgram inducentem habuit.
F Ibid. t. 77. h — Septimus autem ęgrotus[g] ‖ virgũcula est, quę ob sanguinis multitudinem sic circa caput infesta H 7
G Ibidẽ. t. 78. h — ta est, velut in primo morborum popularium septimus item ex ordine æger, cui sanguis ex nari-
Ibi. t. 79. 150. b — bus profluxit. Quare quę iam de illo diximus, ea etiam huc transferantur. ‖ Octauus porrò ęgro- 8
Ibidem. t. 80. d — tus Anaxion est, de quo in superioribus egimus. ‖ Nonus aũt tum virguncule, tum illi in primo 9
libro morborũ populariũ, cui ex naribus sanguis ꝓfluxit, consimile totius morbi hypothesim ha-
Ibidem. t. 81. f — buit. Decimus vero qui est in Abderis Nicodemus, ‖ delirauit quidẽ semel in sexta die, die vigesi 10
ma per sudorem iudicatus, cum visus esset sine febri esse, rursus febrijt, & rursus paululum delira-
uit. Scribit de ipso ẽt hæc: Exacerbationes autem & dolores huic ad finẽ. Verum qui nã dolores,
quęsierit fortassis aliquis: cordis equidem dolore ipsum statim in principio impetitũ fuisse dixit.
Paululum aũt inde progressus, dolores oĩum, scripsit. Ob id igitur & deliriũ, quod exiguum et per
modicum omnino durans tempus illi factum esse dixit, respirationem non alterauit. Deinceps 11
Ibi. t. 82. f — porrò consequenter est muliercula quæ ex mœrore in morbum incidit, in qua scribit: ‖ Dolores
magni, continui. Quin & conuulsiones multæ, ait. Cæterum in aphorismis de conuulsionibus
4ª. Aph. 68. Ex. ord. 34. g — hoc modo scribit: ‖ In febribus spiritus offendens, malum, conuulsionem enim significat. Itaque
species difficilis respirationis huic mulierculæ, partim iuxta dolores, partim iuxta conuulsiones
fiebant.

A fiebant. Ob id igit quamuis delira esset, tamen magnum ac rarum spiritum non habebat, vt qui ab
12 alijs duabus fortioribus affectionibus superatus esset. Postea vero || virgo in Larissa sequitur, quæ 3.Epid.cō.3.t.
duodecima post pestilentem constitutionem ab Hippocrate est conscripta, & ob sanguinis multi- 83.3ª.150.h
tudinem ægrotauit, & per fluxum sanguinis ex naribus iudicata est, itemq; per sudores, & fluxum
menstruorum tunc primùm conspectorum: quæ ipsa etiam nullam vllius alicuius difficilis respi-
13 « rationis structuram habuit. At vero Appollonio in Abderis, qui inde sequitur, || Ilij dextri, in- Ibidem. t.84.
« quit, eleuatio cum dolore. Quin & q; semper fuerit magnis visceribus præditus, & q; dolor circa 151.b
ilium ipsi extiterit familiaris, hoc ipsum sanè in principio narrationis scriptũ est. Nihil igit miri
est ipsum quamuis delirauerit, non tamen respirationis speciem delirio propriam habuisse, cùm
14 videlicet ita affectionem dolorosam magnam in ilio possideret. Deinceps ab hoc sequit mulier,
« quæ in Cyzico gemellas puellas peperit, de qua sic scripsit: || Capitis & colli grauitas cum dolore. Ibidem. t.85.c
quare etiam spirandi difficultas secundum hanc ipsam affuit. Restant post hãc duo adhuc ægro
15 16 ti in tertio morborum popularium libro, || vxor videlicet Dealcis, & || adolescens in Melibœa, qui Ibidem. t.86.d
ambo & delirauerunt, & magnum ac rarum spiritum habuerunt: de quibus in superioribus suffi- Et t.87.g
ciẽter diximus. Cæterùm cùm hic liber iam ad iustam magnitudinem peruenerit, de reliquis om
B nibus, quæ de difficili spiratione à sene tradita sunt, in sequenti libro videbimus.

GAL. DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS

LIBER TERTIVS

Iano Cornario medico interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ Cæteris libris Epidemicis qui Hippocrati ascripti sunt, continentur, ijs quæ primo lib. de Diff. resp. ostensa sunt, astipulari.

Quid Superioribus libris Actum sit, Quid hoc agendum, ac de Authoribus librorum Epidemicorum. *CAP. I.*

C

Niuerso de difficultate spirandi sermone in duplicem doctrinæ modũ à nobis diuiso, in primo equidem libro, quæ medicum de ipsa cognoscere oportet vnà cum proprijs demonstrationibus ostendimus: In secũdo vero qui hunc præcedit, & hoc ipso tertio, omniũ quæ ab Hippocrate de spirandi difficultate dicta sunt in omnibus ipsius scriptis, expositionem facimus. Quare qui ipsorum tm̃ artis operũ studiosi sunt, nihilq; de veterum dictis curiosius inuestigandum (velut ipsi aiunt) censent, omnia quæ cupiũt ex primo libro, sufficienter habebũt: Qui vero ẽt Hippocratis sniam de his discere expetũt simulq; possunt, ex his sanè libris eam colligent ac assequent. Appetere itaq; cognoscere ea quę ab optimis dicta sunt, commune est omniũ natura honestatis studiosorum. Verùm posse ẽt ipsa discere, longiore tẽpore indiget, neq; similiter omnibus expositum existit: pleriq; enim præ multitudine negociorum, ocio ad optima prosequenda priuantur. Hęc sanè cum nos non lateant, ea q̃ maxime ad artis opera pertinent, in primo horum commentariorum explicauimus: verũ Hippocratis sniam per reliquos duos libros exponimus, quorum alter secundus est, alter tertium locum
D occupauit ordinis à principio constituti. Et oportet sanè eum qui ea quæ in hoc ipso dicunt assequi velit, prius diligenter secundum librum versasse, in quo primùm totam mẽtem ipsius Hippocratis ostẽdimus, q; nihil vulgare, neq; eorũ q̃ vulgus medicorũ nouit, scribere dignet: Deinde vero & particulatim oẽs ex primo & tertio morborum popularium ægrotos recensuimus, demonstrãtes q; in multis, quamuis difficulter spirare necesse erat ipsos ægros, tñ non adscripsit, quemadmodum neque alia multa quæ ad ea quæ scripta sunt, necessario consequuntur. Quæ enim quispiã ab ijs quæ Hippocrates, inquam, dixit incitatus, citra hoc q; ab ipso eadiscat, inuenire põt, hæc non putauit scribere oportere. In multis vero ẽt ipsam difficilis respirationis speciem ipsis narrationibus de ægrotis adscribit, quando aut non necessario sequitur ægrotos, aut non promptum erat cognosci ab ijs qui ipsius scripta legunt. His igitur scopis etiam nunc adhærentes & intenti, postquam primum & tertium morborum popularium in superioribus exposuimus, rursus à secundo initiũ faciemus, ipsisq; etiam reliqua Hippocratis scripta connectemus. Quemadmodum autem primus & tertius, non solum ab Hippocrate compositi esse videntur ijs qui optime de his sentiunt ac iudicant, sed etiam ob speculationis familiaritatem mutuo inter se connexi, eodem modo, opinor, habent ea quæ in secundo & quarto ac sexto habentur. In confesso est enim iam, etiam hos Thessalum Hippocratis filium composuisse, vt qui in parentis tabulis aut chartis siue pellibus & mem

branis

branis quibusdam commentarios repererit, ipseq; etiam aliqua, eaq; non pauca, de suo addiderit. E At vero quintum & septimum morborum popularium, non videtur mihi quispiā genuina Hippocratis doctrina dignos censere, & vt ego sentio, neque quartum, quamuis quidam etiam hunc à Thessalo compositum esse putent. Cæterùm prænotionū liber, & aphorismi, & liber de aquis locisq; ac aere, ampliusq; liber de victu in morbis acutis, quem aliqui ad Cnidias sententias inscribunt, non præter rationem Hippocratis scripta esse creditum est. Horum igitur vbi vsus postularit, mentionem faciemus: itemq; aliorum, qui partim ipsi Hippocrati, partim Euryphōti & Thessalo ac Polybo, vt autoribus deferuntur.

Coniugationes Difficilium Respirationum ex secundo & sexto lib. de Vulg. morbis. CAP. 2.

2.Epid. sect. 3[a]. ORdiamur itaq; iam expositionem à dictione in secundo morborum populariū scripta, quæ hoc modo habet: ‖ Spiritus paruus densus, magnus rarus, paruus rarus, extra magnus intra paruus, alius quidem extendens, alius vero vrgens, dupla intra reuocatio velut superinspirātibus, calidus, frigidus. Eadem vero dictio in sexto libro perfectius scripta est. Supra tres enim coniugationes ipsius difficilis spirationis, quarta item adiecta est, quæ manifeste in secundo morborum popularium desideratur, non ipsius autoris, vt mihi videtur, culpa, cùm perspicuum sit ipsum non ex experimento quopiam & memoria, multitudinem spirationum difficilium coaceruasse, sed ex F rationali diuisione. Nequaquam igitur relicturus erat aliquam difficilis spirationis speciem, verùm in hoc quispiam ex veteribus descriptoribus librorū peccauit, atq; ita postea habens liber inuulgatus est, seruatusq; est hic error vsq; huc merito sanè, cùm aliqui negligenter planè veterum libros versent, vt neq; an deficiat quippiam, neq; an in alio libro dictum sit sciāt: quidā vero etiā si sciant, tamen quod deest apponere non audent. Neque enim similiter nostri æui hominibus priores faciles erant neq; prompti ad adscribēdum veterem dictionem, quæ eodem modo in omnibus exemplaribus scripta esset: sed significationem solùm facere contenti erant, q hîc quidē defectuose, in sexto vero morborum popularium perfectè, diuisio difficilium respirationum scripta esset, tum quæ secundum magnitudinem ac paruitatem fit, tum quæ iuxta raritatem ac densitatem. Has enim duas oppositiones, eam videlicet quæ iuxta magnitudinem ac paruitatem fit, & eam q̄ iuxta raritatem & densitatem, Hippocrates manifeste inter sese complicat, & cōiugationes difficilis spirationis quatuor facit: vnam in qua minor simulq; densior q̄ naturalis, respiratio fit: alteram, cùm maior & rarior: & præter has aliam tertiam, in qua minor & rarior: & supra has quartam, quam in secundo morborum popularium desiderari & relictam esse diximus, in qua maior simulq; densior fit. Ostensum enim mihi sæpe est, etiam si hoc citra ostensionem omnibus manifestum sit, G quòd duæ oppositiones inter sese complicatæ, quatuor coniugationes faciant. Cæterùm dictio Hippocratis in sexto morborum popularium, non solum in hoc differt ab ea quæ in secundo habetur, sed & in eo quòd in sequentibus, quando inspirationis magnitudinem confert cum magnitudine expirationis, altera coniugatio penitus relicta est in secundo libro, indicante & hîc ipso librorum descriptore extremam secordiam, aut sedulitatem. Si enim integras dictiones trāsgressus est, extreme secors erat: Si vero similes inter se, nescius quatenus differunt, vnum & idē vtrasq; significare putauit, deinde alteram sustulit, ad summam vtique sedulitatem progressus est, correctorem scriptorum Hippocratis, non ministrum, se ipsum ostendens. Hoc equidem vtile est circa plerasque obscurās dictiones meminisse, in quibus aut relictum quid esse credibile est, aut adscriptum. Nihil enim vetat iuxta illas, aut quod deest apponendo, aut quod delictum est corrigendo, perfectum ac verum reddere & absoluere sermonem. Quemadmodum enim transcribere ac mutare veteres dictiones temerarium est: sic velut scriptum est conseruare, & paucis quibusdam appositis aut immutatis dubitationes dissoluere, bonorum expositorum opus est. Verum de his opinor me paulo post per ipsa opera monstraturum esse quæ facere oporteat: non enim simpliciter, neque prout contigit, hoc ipsum faciendum est, sed cum ostensione veritatis rerum, ampliusq; H ostendendo prius ipsam senis sententiam sic habere, & vtrasque consentire, dictionis transmutatione conuenienti facta.

Explicatio Sententiæ Hip. lib. 6. sectione. 2. de Vulg. morb. de Coniugationibus Difficilium Respirationum. CAP. 3.

CÆterū ad propositum iam progressi, & perfectiori dictione apposita, quæ in sexto morborū popularium habeatur, videamus qualis nam sententia ipsa sit. Quòd enim ex rationali diuisione inuenire conetur oēs difficilis spirationis differētias, hoc ipsum ēt ijs qui libros ipsius exposuerunt vī, & coniectare omnibus facile esse opinor: An vero rectè diuidat, & an nulla relicta sit difficilis spirationis species, hoc non ēt oībus inuenire facile est, sed qui de his iudicaturus est, eum & diuidendi methodi expertum esse oportet, & circa Hippocratis dogmata non inexercitatū. Et methodus sanè ad id quod diuidit respicere oportere erit, qualis naturæ existat. Si.n. simplex fuerit, ea quæ iuxta substantiæ ipsius rōnem sunt, quot sunt, & quę, ac qualia, considerare oportet, atq; ex his diuidere: Si vero compositū, vtranq; aut singulas partes diuidere, vt dictū est, oportet, totū vero ex modo compositionis. Verum quæ est Hippocratis sentētia de compositione, nobis alibi fusissime dictū est: relatum est ēt in superioribus. Quare nihil vetat ad hos scopos intentione ac re

spectu

A spectu habito, ipsam morborum popularium dictionem tueri, quæ sic habet: ‖ Spiritus parui densi, magni rari, parui rari, magni dẽsi: extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus: alius extendens, alius vrgens: dupla intra reuocatio velut superinspirantibus: calidus, frigidus. Quòd igitur non quarta solum coniugatio circa densum & magnum consistens, in secundo morborum popularium relicta est, sed & ex sequentibus duabus in quibus expirationem cũ inspiratione confert, altera scripta quidem est in presenti iam proposito sermone, relicta est autem in secundo morborum popularium, palàm videre est: Neque enim in illo libro scriptum est, Intra magnus, extra paruus: sed altera sola difficilis spirationis species ostenditur, in qua magnus spiritus expiratur, paruus vero inspiratur. In multis igitur codicibus reperire licet hunc defectum adscriptum, verùm in plurimis & fide dignissimis exemplaribus relictus est: Atque hoc sane nihil ad præsens refert: propositum est enim nobis perfectiorem locutionem considerare, eam videlicet quæ nunc est adscripta. Quòd itaque ex spiritus intra & extra meatu, totius respirationis actio composita est: & quòd altera eius pars inspiratio, altera expiratio appellatur: dictum quidem est in primo libro statim in principio, verùm etiam si à nobis dictum non esset, nemo ferè ignorat. Quòd vero nullius alterius rei quàm motus propria sint velocitas & tarditas, dictum quidem & hoc iam B est, sed etiam nunc in memoriam reuocetur. Magnitudo quidem & paruitas velut non sunt motui propria, sic omnino inseparabilia sunt ab eo quod per spatium aliquod aut distãtiam localem fertur. Et ob id iuxta vtranque respirationis partem, duæ differentes oppositiones fient, altera iuxta velocitatem ac tarditatem, altera iuxta magnitudinem & paruitatem. Quòd vero totius respirationis adhuc alia oppositio sit iuxta densitatem ac raritatem consistens, id ipsum etiam antea relatum est: & ꝙ hæc oppositio non sit respirationis veluti motus, sed vt compositæ rei ex distantijs conflatæ. Quare in his tribus generibus omnes respirationis differentias esse necesse est: In velocitate quidem & tarditate, propterea quòd hæc propria & ab omni motu inseparabilia sunt: In magnitudine vero & paruitate, propterea quòd motus organorum respirationis per distantiam fit: Densitas autem & raritas tertium ex prædictis genus, neutrius propriarum ac primarum respirationis partium proprium, aut inseparabile est: verùm totius respirationis pars fit per accidẽs quoddam: quandoquidem composita res est, ex duobus contrarijs motibus quiete distinctis constans. Hæ igitur sunt primæ differentiæ totius respirationis. Cæterùm cùm respiratio res sit quæ & facere aliquid, & pati possit, aliud vtiq; fuerit differentiarum genus in ipsa, vtráq; videlicet parte æqualiter aut inęqualiter perfecta: At vero & rursus aliud, ipsius totius vt compositę, partibus C inter se mutuo collatis. Hæc cùm ita habeat, sciendum primas quatuor difficilis respirationis differentias in proposita Hippocratis dictione scriptas, totius respirationis esse. Neutrius enim partis est densitas & raritas, si sane meminimus eorum quæ statim à principio primi libri dicta sunt. Sic vero etiam sequentes duas, nam & in his duæ totius respirationis partes conferuntur, & ob id sic scriptum est: ‖ Extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus, videlicet spiritus. Sequẽtes autem deinceps duas differentias in quibus dicitur, Alius extendens, alius vrgens. alterius partis ipsius respirationis proprias esse putandum est, quem sane iuxta substantiam esse vel maxime ipsius respirationis diximus. Extendens enim tardus est, vrgens aũt velox: tarditas autem & velocitas ab omni motu inseparabilia sunt. Quod vero deinceps habet: ‖ Dupla intro reuocatio velut superinspirantibus, inæqualem inspirationem ostendit. Inquirenda est aũt eadem oppositio in expiratione, quam ego relictam esse credo à transcribentibus magis, ꝙ̃ ab ipso Hippocrate: quãdoquidem in alijs scriptis ẽt eiusmodi speciei difficilis spirationis mentionem facere apparet, vt in sequentibus palàm ostendam. Quòd si cui ab ipso Hippocrate relicta esse videt̃, hic peiora pro melioribus eligit. Equidem penitus nullam inæqualitatis mentionem fecisse iuxta neutram respirationis partem, sed penitus oblitum esse ac reliquisse, minime conueniebat Hippocraticæ diligen- D tiæ. Verùm ego sane etiam si id quod nunc de inspiratione scriptum est, in totum scriptũ non esset, describentis magis peccatum esse ꝙ̃ ipsius Hippocratis, dicere audeam. Rationem aũt vtiq; aliquam sic haberent hi quibus ad peiora animus inclinat. At verò cum & inspirationis speciẽ adeo manifeste indicauerit, vt non solum dixerit, duplam intra fieri spiritus reuocationem, sed & velut superinspirantibus apposuerit, quõ tandem aliquis adhuc suspicari queat ipsum expirationis esse oblitũ? De his igit̃ ẽt rursus agemus. Deinceps aũt alia adhuc difficilis respirationis specierũ oppositio apposita est in fine totius sermonis sic habens: ‖ Calidus, frigidus. vt videlicet & hic subaudiamus/spiritus/vocẽ. Quemadmodum.n. magnus & paruus, & densus ac rarus, sic ẽt calidus & frigidus spiritus expirat. Quanquam & hic decepti quidam, propterea ꝙ ipsi non intelligant, corrigunt, & dictionem immutare audent, non/calidus, & frigidus/velut nunc dictũ est, scribẽtes, sed ipsa cum prædicto connectentes, atque hoc modo legentes /velut superinspirantibus calidũ frigidum. Hi quidem igit̃ supra hoc ꝙ ipsam dictionem nullam sententiam referentem efficiunt, ẽt palàm produnt, ꝙ neq; senis libros legerunt: omnino.n. meminissent eorum quæ in alijs locis ab ipso sunt scripta de calida & frigida expiratione: quæ quã rõne aut in illis ab ipso scripta sunt, aut hic relicta, non habent quod dicant. Si.n. non putauit ex difficilium spirationum genere esse calidam & frigidam expirationẽ, non rite in alijs locis ipsarum veluti difficiliũ respirationum meminit:

6.Epid.cõ.2.t.10.3ª.162.d

In Prog cõ 1.t.24.134.b

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

minit: si vero in illis rite ipsarum commeminit, nunc sane non recte ipsas reliquit. Verum hæc E
non ita habent. Nam & hic recte in difficilium respirationum diuisione continentur. Quid vero
indicent, in aliis locis recte ab ipso dictum est.

Proponuntur Quæstiones quæ ex libro Prænotionum Hip. de Difficili Respiratione oriuntur. CAP. 4.

RElictis igitur iam his qui sic ab Hippocratis mente aberrant, & omnia magis quam sententiam ipsius intelligunt, ipsi per nos ipsos inspiciamus, quid nam in prænotionum libro de difficili respiratione in hunc modum scribat: || Spiritus densus existēs, dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. Magnus autem & per multum tempus, desipientiam ostendit. Frigidus vero ex naribus & ore prodiēs, valde iam perniciosus est. Apparet enim in hoc libro, harum trium tantum difficilium spirationum ipsum mentionem fecisse. Atqui si tot solum sunt, quid tandem multo plures ipse in popularium morborum libris scripsit? Si vero adeo multæ sunt, cur paucissimarum in prænotionum libro mentionem fecit? An numerum quidem ipsarum nosse, commodum existimauit, quid vero singulæ indicent, non vtile esse putauit? Aut hæ solæ indicant, reliquæ vero nihil: sed possibile est quandoque præter naturam respirare, nullam vero affectionem in animali præter naturam esse? Aut in tātum hoc verum esse oportet, vt penitus F necessarium sit ipsam affectionem in animali præter naturam fieri difficilis respirationis causam? Si quidem igitur causæ rationem habet affectio ad difficilem respirationem, fuerit vtique hoc modo, & tempore, & ordine, & facultate prior. Quomodo igitur Hippocrates in prænotionū libro, tantum difficilium respirationum numerum relinquere videtur? Equidem ea gratia volebam ipsos expositores inter se conferre, & quærere, ac soluere, verum eius rei faciendæ nulla est facultas: etenim expositorum cur quis tandem mentionem faciat? Eorum vero qui ante nos vixerunt, & quorum commentaria ad nostram ætatem seruantur, multas & longas nugas conscriptas inuenire est: quæ vero sic alicuius momenti sunt, penitus ab ipsis relicta sunt. Verum nos sane inquirimus ipsa, etiamsi nullam viam habeamus ad inueniendum ab illis præmonstratam. Dictum quidē a nobis est, & in iis quæ de optima secta sunt, & in curandi methodi scriptis, quomodo talia omnia inquirere & inuenire oporteat. Immo & in primo horum commentariorum duplicem viam ostendi ad eiusmodi inuenienda, alteram ex differentiis difficilis spirationis procedētem, alteram ex affectionibus in organis respirationis, quam etiam faciliorem & manifestiorem esse dicebam. Et quisquis illa scripta diligenter versauit, haud indigebit multis rationibus ad præsentium solutionem. Si vero negligenter illa tractauit, aut alias ad discendum hebes est: Qui quidem negligenter tractauit, rursus ipsa relegens, identidem eadem repetat: Qui vero hebes ad discendū est, aliud G quid agat, ac sciat quod paruæ naturæ magni viri sententiam adsequi impossibile est, qualis sane ipse Hippocrates erat. Quæ igitur nemo priorum aut proposuit, aut dubia putauit, aut quæsiuit, aut inuenit, ego & proponam, & dubia faciam, & quomodo quærere oporteat dicam, & diis volentibus inuenturum me spero. At vero ipsum problema etiam paulo ante a me relatum est. Cur nam tot difficilium respirationum species Hippocrates in prænotionum libro reliquit. Dubitatio vero nunc dicetur, vbi quæ in primo sermone scripta sunt, prius in memoriam reuocauero.

Omnes enim difficilium respirationum differentias, in illis sermonibus, in quinque ex toto tū affectionum tum difficilium respirationum genera reduxi. Quare adhuc magis dubium constituitur problema, spe etiam quæ sola restabat sublata. In eiusmodi enim omnibus, in quibus cuiuscunque tandem rei differentiæ plures quidem ab altero quopiam, siue viro, siue scripto: pauciores vero rursus ab aliquo altero dicuntur: vna sola superest consensus spes, si quis monstrare queat alterum in primis diuisionis partibus rem ipsam extendisse, alterum vero contraxisse. Hac igitur spe nobis sublata (monstratum est enim in primo libro neque affectionum, neque difficilium respirationum genera, in minorem numerum reduci posse.) quæ amplius ars soluendi ea quę nunc quærātur inueniri possit? Cum ob alia enim, tum ob id quod quædam prima genera relicta sunt, H ampliusque diuulsa, & male distinctim mutuo opposita, ac obscure enarrata in prænotionum libro, reprehendere quis merito possit, quamuis si quis alius Hippocratis liber, is ipse perspicuus existat. Atqui obscurum simulque indeterminatum est quod statim in principio dictionis dictum est: || Spiritus densus existens dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. Si enim non duplex esset spiritus densus, alter quidem cum magnitudine, alter vero cum paruitate: aut si non ex diuersa affectione vterque ipsorū generaretur: recte vtique Hippocrates aut indiuisum ipsum reliquisset, aut differentiam eius quod per vtrunque significatur non indicasset. Quando vero ipse manifeste in morborum popularium libris, alterum densum simulque paruum, alterum densum & magnum statuit: & nos monstrauimus hos ex prima ipsorum differentia esse: male vtique indiuiso relicto denso, simpliciter sic dicere contentus fuit: || Spiritus densus existens dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. atque hoc sane vnum dubiū existit. Consequenter vero tertiæ differentiæ mentionem faciens sic: Magnus autem & per multū tempus delirium significat. Et hanc solam ex primis differentiis manifeste prolocutus, appositæ ipsi spirandi difficultatis, quæ rarum & paruum spiritum ostendit, nullam omnino mentionem fecit:

in Prog cō 1. t. 24. 4[a]. 194. h

Ibidem.

Ibidem.

A fecit: quanquam sane velut densus spiritus duplex erat, magnitudine & paruitate distinctus, sic etiam rarus necessario duplex est, magnitudine ac paruitate distinctus. Verum alterius solius in praenotionibus meminit, vbi ait: ‖ Magnus autem & per multum tempus, delirium significat. alterum vero rarum simul & paruum relictum esse apparet. Quare ex quatuor coniugationibus, quas in morbis popularibus scripsit, primae duae indiscriminatim & obscure ac confuse dictae sunt: Sola vero tertia, vt diximus, tum ipsa, tum quod per eam significatur, ambo manifeste scripta sunt. Caeterum non in his solum obscurus & indistinctus, & qui plura relinquat, sermo esse videri potest, sed & ex eis, quae deinceps inferens ait: ‖ Frigidus vero ex naribus & ore prodiens, valde perniciosus est. Cur enim tandem, si differentias iuxta calidum & frigidum recensere statuerat, frigidae tantum mentionem fecit? Et amplius, Cur nam aliarum duarum, tum eius quam indiscriminatim spiritum densum nominat, tum quam distincte rarum & magnum, affectiones ipsas solas adscripsit, non tamen in quid finiant significauit, dolorem quidem & inflammationem a densa, delirium autem a rara & magna spirationis difficultate indicari dicens: In differentia vero iuxta frigidum, in quid desinat dicit, inquit enim perniciosum valde esse huiusmodi spiritum: affectionem vero ob quam ita difficulter spirant obscuriorem existentem, non etiam dicit? cum tamen praestaret in omnibus B difficilibus respirationibus, tum ipsas affectiones dicere, quaecunque tandem haec sint, tum alterationis ipsarum modum adscribere, mansuetas a malignis distinguendo. Non igitur ita fecit, verum in prioribus spirandi difficultatibus affectiones, in vltima alterationis modum solum ostendit. Et quod crimen omnium minime effugere potest, quod videlicet nihil penitus de inaequali spirationis difficultate dixit, id ipsum sane etiam iam sermoni apponatur. Extendens enim & vrgens spiritus, & extra magnus intra paruus, & intra magnus extra paruus, neque ipsi quidem in praenotionum libro relati sunt: Verum ex his quae nos in primo libro explicauimus, in quatuor difficilium spirationum coniugationibus comprehensi reperiuntur. At vero quintam inaequalem, cuius dimidiam partem in morbis quidem popularibus scripsit, ‖ duplam intra (inquiens) reuocationem, in praenotionum vero libro penitus reliquit, sub nulla quatuor coniugationum iuxta vllum aliquem modum comprehensam inuenire licet. Atque tot quidem ac tales sunt dubitationes.

Ibidem.

Ibidem.

2. Epid. sect. 3. & 6. Epid. com. 2. t. 10. 3. 162. d

Qua Via ac ratione Propositae Quaestiones explicari queant. CAP. 5.

Oportet autem hinc nos non similiter, vt multi faciunt, qui Hippocrati contradicunt, dubitationes quidem facile reperire, in solutionibus vero ipsarum haerere: verum primum quidem C viam quandam facultatis inuenire, deinceps vero per demonstrationem, ea quae per ipsam viam inuenta sunt confirmare. Quae est igitur via facultatis? oportet enim inde initium sumere. Vna quidem communis illa omnibus veteribus, familiaris breuiloquentia: Altera vero peculiaris illa Hippocratis animi altitudo. Monstratum enim nobis est quam grauis sit saepenumero hic vir, vt qui ea quae alijs medicis nota sunt praetereat, velut quae a nemine eorum qui artem ingenue exercent ignorari queant: quae vero talibus ignota sunt, omnia diligenter simulque perspicue exponat. Si vero hic ipsi mos est, quod mirum est ambiguam ac obscuram apud plerosque differentiam difficilis respirationis, eam videlicet quae fit iuxta magnitudinem & raritatem, tum per alia scripta demonstrare conatum esse, vt quae desipientiae propria sit, tum in praenotionum libro manifestaria doctrina dignam censuisse: verum differentias densitatis, vt quae medicis ignotae esse non queant, vna summa comprehensas breuibus indicasse? In pleuritide. n. & peripneumonijs, anginisque, & orthopnoeis, densus & paruus fit spiritus: Et si pleuritis non sit, solus autem dolor circa costas extet, densus & paruus fit spiritus: Quemadmodum etiam si circa os ventris, aut stomachum, aut splenis caput, aut hepatis gibbam partem. Nam & in his locis si quis sit dolor, necessarium est paruum & densum fieri spiritum, & multo magis si sit circa septum transuersum, & partem eius quae D coniungitur & cohaeret peritonaeo, itemque musculos illic circunsitos. Atqui etiam si non istic solum, sed longe inferius peritonaeum fuerit affectum, & offensam ipsius percipiat septum transuersum, itidem paruum ac densum spiritum efficit. Quin & ventris ipsius maiores affectiones, quae cum dolore fiunt & tumore: splenis item ac hepatis infernae partes: non minus densum ac paruum efficiunt spiritum. Et in vniuersum, siue tumor quis sit premens ac coarctans quodcunque tandem respiratorium organum: siue dolor circa quamcunque partem, sic appropinquantem respiratorijs organis, vt ipsis motis simul moueatur: densus ac paruus erit spiritus. Reliquas porro horum causas in primo libro recensuimus. Quemadmodum sane & quod caliditate multa in respiratorijs organis coaceruata, densus & magnus spiritus fiet: id quod ferme omni die, in omnibus exurentibus febribus apparet, vt neminem latere possit. Etenim quod inflammationem praeter naturam phlogosin Graecis dictam, non Hippocrates solum, sed omnes fere alij qui ante Erasistratum fuerunt, phlegmonem nominarint, non a nobis tantum, sed ab omnibus Hippocratis expositoribus est ostensum. His itaque sic stantibus, nihil amplius mirum est, praedictas ambas differentias Hippocratem vna summa ostendere, vbi ait: ‖ Spiritus densus existens dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. tanquam sane nos intelligere possimus, quod cum paruitate dolorem significet, cum magnitudine vero inflammationem. Apponit autem rationabiliter / in locis super septum transuersum siue respiratorijs / tanquam in

in Prog. com. 1. t. 24. 4. 194. h

modicae

modicæ caliditatis partium infra septum transuersum, respirationem in magnitudinem ac densitatem eleuare non queant. E

Ex aliquot locis Hip. monstratur ipsum declarasse Spiritus Densi Coniugationes. CAP. 6.

ATque via quidem inuentionis quæsitorum circa primas differentias hæc est. Verùm demõstrationem ẽt quandam ad sermonem apponere necessarium est. Nunc.n.: ꝙ non impossibile est, hanc sententiam Hippocratem vsurpasse, ostensum est. Monstrabitur autem consequenter ꝙ penitus hoc modo habet. Cur.n. tandem in vtrisq; morborũ popularium libris secũdo ac sexto, has duas spirandi difficultatis differentias primas omnium distinguere reperit? priorem quidem paruum & densum spiritum, alteram vero densum & magnum: in proposito autem prænotionum libro ipsas ignorare videtur, supra hoc ꝙ postea statim scribat rarum & magnum? Rarũ igitur & magnum spiritum nouit, densum vero & paruum ignorat? Et sanè etiam si quisquã eorum quibus animus in peiorem partem inclinat, dicere queat, ꝙ qui nam sit densus ac paruus spiritus, cognoscere quidem Hippocrates potuerit: quæ vero sit affectio, quæ ipsum efficiat, nõ potuerit cognoscere: at certe cum dicat, Densus spiritus dolorem significat, aut inflammationem in locis super septum transuersum. palàm fit ꝙ & affectiones scribat, & neutram relinquat. Immo & eundem ordinem ostẽdit, quem ẽt in duobus morborum popularium libris fecit. Perspicuũ itaq; est ꝙ denso & paruo dolorem, denso vero & magno inflammationem coniungat. Neq; enim dicere licet, ꝙ in popularium quidem morborum libris duobus, parui & densi, & magni ac densi spiritus, mentionem fecit, in alijs vero nusquam: Nam & in illis ipsis sępe, & in libro de diæta seu victu in morbis acutis, quem etiam de ptisana inscribunt, statim in principio libri, non tantum huiusmodi difficilis spirationis speciem palàm nominat, sed & ipsam affectionem in qua fit, & modum ipsius iuxta quem lædere solet. Atqui nullus eorum qui ex contentionis studio multos Hippocratis libros velut non genuinos rescindunt, hunc librum detruncare ac Hippocrati auferre ausus est: Equidem quæ in fine sunt post balnei vsum, pleriq; tollunt: quæ vero eousq; habentur, omnes cõseruant. Si igitur nõ solum in hoc libro monstrabimus, sed etiam in alijs similiter inuenitur, ꝙ tũ differentias, tum affectiones densi spiritus cognoscat, quid adhuc deesse videbit̃ ad demonstrationem? Si vero etiam in ipso prænotionum libro paulo inferius inueniri potest, quod & differentias non ignoret, & affectiones ipsas sciat, non ne credes adhuc amplius id quod propositum est satis esse demonstratum? At vero quòd hæc ita habeant, neq; mentiamur, ex ipsis verbis videre licet. Incipiam aũt à libro de victu in morbis acutis. In hoc libro statim in principio, de morbis circa pulmonem ac thoracem verba faciens, hoc modo ait: ‖ Quibuscunq; enim cibus statim conclusus est, si quis non subeuacuatis sorbitionem præbeat, dolorem præsentem vtiq; exacerbauerit, & non præsentem statim induxerit, & spiritus densior reddetur. Malus autem hic est, resiccat enim pulmonem: & ilia, ac pectinem, & septum transuersum dolore fatigat. In hoc sermone primum quidem, quod propter dolorem densus fit spiritus ostendit, nobis opinor relinquens meditandum generationis modum, quem in primo horum commentariorum me dissoluisse manifeste puto. Quemadmodum enim dolentibus cruribus, multum progredi nequimus: eodem modo, vbi quoddam organum ex ijs quæ in respirationibus mouentur doluerit, parum respirare cogimur, & citius desistere cupimus. Quando enim simul cum temporis respirationis longitudine extenditur dolor, qui citius cohibet motum respiratoriorum organorum, citius dolore liberatur: Verùm quanto citius quàm oportuit cohibetur, tanto ipsum animal defectuosius inspiratione participauit. Quemadmodum igit̃ si quis pauciores cibos quàm ex vsu sit accipiat, hic cito aliorum ciborum opus habebit: sic si quis minus quàm ex vsu est inspirauerit, hic citius inspiratione indigebit, & in hoc spiritũ ipsum densari continget. Quo enim tempore inter actiones medio organa respirationis cessantia requierunt, eo ipso nunc requiescere animal ipsis non permittit: tanquam enim singulas respirationes defectuose respirans, semper etiam magis propè ad suffocationem accedit. Huius autem ipsius affectionis timore, citius respirare vrgetur, & respirationis organa citius quàm oportet mouet, non permittens ipsis quiescere, in quantum quiescebant, quando secundum naturam habebant. Quando igitur Hippocrates ob dolorem, spiritum densiorem fieri dicit, videtur autem per mediam paruitatem densitas ipsa generari, omnibus sanè manifestum est, quod etiam paruitatem nouit. Quis enim tertium à primo nosse queat, si medium ignoret, & præsertim si ipsum tertio generationis causa existat? Et sanè paulùlum progressus, ipsis suis proprijs verbis aperte, paruitatem densitatis causam esse tradit, sic scribens: ‖ Etenim ipsum sputum intra retentum prohibet quidem spiritum intra ferri, cogit autem cito extra ferri. Hic alteram rursus causam docet generationis densi spiritus: appellaui autem ipsam in superioribus sermonibus respiratoriorum organorum coarctationem. Quod igitur in dolore nobis intelligendum relinquebat, hoc ipsum hic ipse exposuit. Quid est autem hoc ipsum? ‖ Multo, inquit, sputo circa arterias, pulmonis videlicet, contento, & spiritus ipsius regionem præoccupante, spiritus circa inspirationis actionem intra accedere prohibetur. Num igitur aliud quid est quàm parua inspiratio id quod nunc dicitur? Non certe, si quidem iuxta copiam substantiæ quæ inspiratur, magnitudinem respirationis metiri oportet, velut in primo libro est demonstratum: verum si ob aliam quandam

Marginal notes: F (beside "Perspicuũ itaq;"); de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1. t. 32. 7ª. 113. f (beside "pulmonem ac thoracem"); G (beside "conclusus"); H (beside "suffocatio-"); Ibidem. t. 38. 114. c (beside "proprijs verbis"); Ibidem. (beside "relinquebat")

A quandam causam cogi spiritum cito extra ferri † dicit, quam ob inspirationis paruitatem. Non est aūt quod hoc dicamus, cùm ipsa dictionis series sic habeat: Etenim ipsum sputum intra retentum prohibet quidem spiritum intra ferri, cogit aūt cito extra ferri. Propterea enim quod latione spiritus ad interna priuatum est animal, quiescere non permittit, vt quod de suffocatione pericliter, & in hoc densus spiritus generatur. Neque enim conuenit ipsas nominum syllabas audire velle, cùm integri sermones perspicue dicantur: neque aliud quiddam esse putare, cito ad expirationem concitari, quàm dense respirare: & aliud quiddam, prohiberi inspirationem sufficienter fieri, quam paruam esse respirationem. Verum hîc quidem ipse Hippocrates manifeste exposuit, quomodo in detento sputo densus fit spiritus, per mediam paruitatē: In dolore vero reliquit, vt opinor, propterea quod multis locis ipse dixerit, actiones organorum à dolore impediri, cum possimus nos etiam si ex illo non audiamus, ex manifeste apparentibus inuenire. Supra hoc igitur quod ambo hæc nos manifeste in hoc sermone docet, quod & dolor, & locorum coarctatio, paruam efficientia respirationem, statim ēt densam reddunt: amplius & hoc edocet, quod non hæ solùm sunt densi spiritus causæ. Primum quidem in eo quod dicit, Dictum est aūt sic in dolore: hoc ipsum manifestum facit, quod ob aliā causam spiritus iam densus existat, densiorem fieri dicēs ob dolorem, tanquam vt opinor & hîc nos ratiocinari possimus, febrilem caliditatem ipsum omnino densum efficere. Secundo aūt in eo quod dicit, B quod à denso & multo spiritu, velut iam dictum est, sputum crudo modo viscosum redditū; ascensum & exitum fieri prohibet: Densi enim spiritus dolor causa est: multi autem nō hic, sed calor febrilis. Cæterùm hîc valde sapienter, non magni spiritus dixit, sed multi. Magnus enim quantitate circa singulas respirationes iudicatur: Multum vero possibile est aliquādo ex multis paruis coaceruari. Et apparet sanè hoc manifeste fieri in pleuriticis, qui magnum quidem spiritū semel ducere ob dolorem non possunt, quamuis pluri aere ob febrem opus habeant: ob continuitatem vero actionis, æqualem multitudinem spiritus magnis respirationibus coaceruant: Quòd enim paucæ magnæ, hoc multæ paruæ possunt. Eodem modo & in peripneumonicis multo quidem spiritu opus est, verum ob locorum coarctationem parum inspiratur. Etiam hîc igitur densitas multas paruas respirationes efficiens, ad æqualitatem cum paucis & magnis redigit.

† Calaber, dicat aliquis, quam ob paruitate inspirationis, neque hoc ēt est dicendum.

d. Vict. rat. in morb. acu. cō. 1. 34. 7ª. 114. a

In Prog. cō. 3. t. 16. 4ª. 209. a

de Articul. cō. 3. t. 7. 7ª. 269. c

de Vict. rat. in mor. acu. cō. 1. 1. 34. 7ª. 114. a

de Articul. cō. 3. t. 7. 7ª. 269. c

Nomina ipsa Difficilium Respirationum, & Magni & Densi Spiritus Coniugationes, aliquot librorum Hippocratis locis explicari. C A P. 6.

NVm igitur indigebimus adhuc inquisitione syllabarum ipsorum nominū, in hoc libro conscriptarū sic consequenter de parua & magna respiratione, non contenti rebus ipsis adeo C manifeste ostensis? Atqui hoc non erat quæsitum, an Hippocrates paruæ ac magnæ respirationis nomen noscat: reperit.n. tum in morborum populariū libris scriptū, tum rursus in pnotionum libro, vbi inquit: ‖ Magnus spiritus & per multū tps desipiētiā significat. verū an duplicem nouerit densum spiritum, & alterū ipsorū à dolore fieri dicat, alterū à caliditate multa in respiratorijs organis coaceruata. Quando igitur hęc monstrata sunt, superuacaneum est adhuc audire desiderare nominū syllabas. Quandoquidem & secundū hunc ipsum, quē in prænotionibus dixit sermonē de desipientia, cuipiam dicere licet, non rarū & magnū dictum esse spiritū qui ipsam desipientiam indicet, & dictionem proferre hoc modo habentem: Spiritus magnus & per multū tps desipientiā significat. tanquam sanè non idem sit, aut rarū dicere, aut per multū tps, aut quod nos nunc nomina venemur, & non res ipsas quæramus. Cæterùm quoniam sanè quidam in tm ad rem adsequendā rudes sunt, vt ēt ipsa nomina audire velint, reuocabimus ēt ipsis in memoriam duas quasdam dictiones, ex ipso de victu in morbis acutis libro sic habentes:[a] ‖ Spiritus offendens in sursum latione densus aut magnus. Hîc quidem habes, si quidem desideras, nomen ipsum magnus: rursus aūt ēt paruus, vbi ait:[b] ‖ Et spiritus paruus, & reuulsio spiritus densa ac violenta accedit. Rursum aūt in ipso prænotionum libro,[c] ‖ difficulter ferre morbum inquit, & spiritum magnum ac densum esse. Hunc qui- D dem igitur palàm ipso nomine prolato, magnum & densum scripsit. Paruum vero & densum rursus in sermone de angina, vbi ait:[d] ‖ Plurimumque dolorem exhibet & orthopnœam, hoc est rectā spirationē. Quod.n. in orthopnœis paruus & densus fiat spiritus ob coarctationē respirationis organorū, haud scio an quisquam ignoret. Atqui etiam si talia ab ipso Hippocrate discere velimus, in libro quidē de victu in morbis acutis, in verbis quæ paulo ante adscripsi, docuit nos, quō paruus & densus spiritus fiat, iuxta sputorum cohibitionem. In libro vero de articulis statim in principio sermonis de spina dorsi enarrans luxationes in posteriorem partem, in locis supra septum transuersum ex tumoribus aut morbis factas, hoc modo ait (opinor.n. præstabilius esse vt totus sermo ipsius adscribatur) ‖ Quibus supra septū transuersum fuerit in posteriorē partem luxatio, his & costæ non volunt in latitudinē augeri, sed in anteriorem partem: & pectus acutum fit, sed nō latū: ipsique difficulter spirantes fiunt, & stertorosi, minorem enim amplitudinem habent vētriculi spiritum suscipientes & emittentes. Nam & cogunt circa magnum ventriculum, collum habere in anteriorem partem luxatum, vt ne pronum sit ipsis caput. Coarctationem igitur multam faucibus hoc exhibet: cui accedit quod ad internam partem repit: nam & rectis natura difficilem respirationē hoc os exhibet, si intro repat donec repressum fuerit. Ob hanc igitur rem huiusmodi homines eminentis gutturis magis apparent quàm sani: Tuberculosique vt plurimum tales circa pulmonem sunt,

Ibidem. t. 32. in quead 39. 113. fin. 8. 114. a. b. c.

in Prog. cō. 1. t. 24. 4ª. 194. h

A de Vict. rat. in mor. acu. cō. 2. t. 44. 7ª. 122. f

B de Vict. rat. in mor. acu. cō. 4. t. 33. 34. 7ª. 139. b

C in Prog. cō. 2. t. 56. 4ª. 203. g

D Ibidem. cō. 3. t. 16. 209. a

de Artic. cō. 3. t 7. 7ª. 269. c

* κερχνώδεες

ex duris tuberculis ac crudis. Etenim occasio luxationis in posteriorem partem, & distentio, pluri- E mis ob eiusmodi collectiones fiunt, quibus sanè vicini nerui cõmunicauerint. In hoc toto sermone luxationem in posteriorem partem, ob tubercula in pulmone cruda & dura fieri dicit: difficultatem vero respirationis ob coarctationem locorum: appellauit aũt huiusmodi ipsius differẽtiam stertorosam. At vero in libro de victu in morbis acutis, quando eorum quibus in paruitatẽ & densitatem respiratio vertitur meminit, etiam hoc ipsum ‖ orthopnϾ nomen apposuit, & stertere ipsos dixit. Quare etiam cùm in libro prænotionum de angina narrans dixit, ‖ Plurimumq; dolorẽ exhibent & orthopnœam, non aliam quandam difficilis respirationis speciem q̃ paruã & dẽsam, sic appellauit. Omnes. n. qui ob coarctationem non sufficienter inspirare possunt, de suffocatione periclitant, si decũbant: & ob hoc tùm thoracem totum, tum collum, rectum habere eos oportet, vtpote cum non paruũ auxiliũ ipsis ex huiusmodi figura accedat. Ampliora enim simulq; lõgiora omnia respirationis organa fiunt, partim quidem per rectam figuram in directum extenta, partim vero minus in sese concidere prohibita & impedita. Manifestum est aũt etiam ipsum Hippocratem, sic vt nos nunc dicimus, de ipsis statuere ac pronunciare per hæc verba ex libro de articulis iam ante relata: ‖ Ipsiq; difficulter spirantes fiunt & stertorosi. Minorem enim amplitudinem habent ventriculi spiritum suscipientes & emittentes. Omnibus igitur qui ob coarctationem lo- F corum seu organorum difficulter respirant, etiam paruus fit spiritus, & ex necessitate sequuntur duo symptomata siue accessoria stertorosa videlicet respiratiõis species, quę sanè & ῥέγχειν appellatur, & paulo antè dicta orthopnœa, siue spiratio recta. Et sanè velut de industria ipsa dissecans, alterum in prænotionum libro scribit, perniciosis anginis ipsum adesse dicens, alterum vero in libro de articulis: In prænotionũ quidẽ libro, orthopnœam, in libro vero de articulis, stertorosam respirationem. Porrò in libro de victu in morbis acutis, ambo in idem coegit Hippocrates, sic scribens: ‖ Partim vero ab orthopnœa & stertore suffocati. Quod. n. in libro de articulis ‖ κέρχνον, illud hoc in loco ῥέγχος nominauit. Vtiĩ aũt & alibi in suis scriptis vtrisq; nominibus velut idem indicare potentibus. Qñquidem igitur adeo diligenter in libro de victu in acutis morbis, de omni densi spiritus generatione enarrauit, nihil mirum est si caput tm̃ & summam totius sermonis in prænotionũ libro conscripsit. Quòd vero oĩa exacte tradiderit de spiritu dẽso, nihil amplius opus habeo pluribus ostendere, verùm vbi hoc solum in memoriam reduxero, ꝙ aut ob dolorem, aut locorum coarctationem, aut caliditatis multitudinem, densus fit spiritus, deinceps totum sermonem ipsius Hippocratis adscribã hoc modo habentem: ‖ Quibuscunq;. n. cibus statim cõclusus ẽ, » si quis non subeuacuatis sorbitionem præbeat, dolorem præsentem vtiq; exacerbauerit, & nõ præ- G » sentẽ statim induxerit, & spiritus densior reddetur. Malus aũt hic est, resiccat enim pulmonem: & » ilia, ac pectinem, ac septum transuersum dolore fatigat. At vero amplius dolore lateris cõtinenter » existente, & ad calfactoria non remittente, ac sputo non exeunte, sed & crudo ac viscoso permanẽ » te, si quis dolorem non soluat aut aluum emolliendo, aut venam secando, vtrũ tandem ex his contulerit, verum ptisanas sic habentibus exhibeat, horum repentina mors continget. Ob has igitur » causas, atq; alias huiusmodi adhuc amplius, ij qui tota ptisana vtuntur, septimo die aut etiã citius » moriuntur, partim quidem mente moti, partim vero ab orthopnœa ac stertore suffocati. Tales ve- » ro veteres syderatos esse putabãt, ob hoc maxime, non minus aũt ꝙ & mortuorum latus liuidũ re- » periĩ, similitudine quadã ad plagam. Cuius rei causa est, ꝙ ante solutũ dolorẽ moriunĩ: cito enim » anhelosi fiunt. A denso vero ac multo spiritu velut iam dictum est, sputum crudo modo viscosum » redditum ascensum & exitum fieri prohibet, sed stertorẽ facit, in cartilaginosis pulmonis partibus » detẽtum: & cũ ad hoc res ipsa peruenerit, mortale vt plurimũ existit. Etenim ipsum sputum intrà » retentum prohibet quidem spiritum intrà ferri, cogit aũt cito extrà ferri, atq; sic ad perniciem mu- » tuo sese affligunt. Sputum enim retentum, spiritum densum facit: spiritus vero densus, viscosum » sputum facit, ac lubricum fieri & elabi impedit. Si quis hanc dictionem diligenti animaduersione in animum adsumat, ipsamq; sæpe relegat, spero equidẽ facile eum persuasum iri ex his quæ di- H cta sunt. Quòd enim non magna sapientia indigeat densi spiritus in suas differentias sectio, & ꝙ ipsam perfecte in hoc libro antea conscripserat, ob id sanè in prænotionibus valde breuiter perstrinxit, tanquam qui iam ad scientes rem omnem velut compendium quoddam sermonis faciat.

Paruum & Rarum Spiritum, Frigidamq; & Calidam Respirationem, omissa ab Hippocrate non fuisse. CAP. 8.

TRes quidem igitur iam nobis coniugationes difficilium respirationum inuentæ sunt. Deest autem adhuc quarta, in qua paruus & rarus fit spiritus. Cur igitur tandem ipsa relicta, frigidam expirationem scripsit? An quòd non alia est parua simulq; rara, alia vero frigida? Manifestum autem hoc est. Contrariam enim ipsi magnam & densam, ex immoderato calore in respiratorijs organis coaceruato generari demonstrauimus. Necessariò igitur parua & rara his ipsis organis perfrigeratis erit. Et sanè duo nobis dubia soluta sunt, nempè quòd neq; quarta difficilis respirationis coniugatio, parua videlicet & rara, relicta sit, neque item calida. Calidam enim in altera densi spiritus parte, quæ à principio relata est, comprehensam habebimus, eadem est enim cum densa & magna: raram vero & paruam in frigida, nam rara & parua à frigida nihil differt.

Cur

* colortiones.
* κερχνῶδη
de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1. t. 34. 7ª. 114. a
* ῥέγχειν
in Prog. cõ. 3. t. 16. 4ª. 209. a
de Articul. cõ. 3. t. 7. 7ª. 269. c
de Vict. rat. in mor. acu. cõ. 1. t. 34. 7ª. 114. a
de Articul. cõ. 3. t. 7. 7ª. 269. c
Ibidem, t. 32. usque ad 39. 113. f. h. & 114. a. b. c

A Cur igitur tandem non raram & paruam, sed frigidam ipsam scripsit? primum quidem quod ab euidentiore symptomate ipsam ostendere voluit, deinde quo ostenderet causam ob quã ipsam perniciosam dicit, & tertiò quod sic quàm celerrimè nos intellecturos esse suspicatus est, eandem hanc nihil à rara & parua differre, & contrariam ipsi calidam nihil differre à densa & magna. Frigidus enim spiritus omnino rarus est & paruus, velut etiã in secundo ostensum est libro. Densum aũt & magnum, eum qui inflammationẽ respiratoriorum organorum indicat, haudquaquàm quis dixerit, nisi etiam calidus effletur. At verò & in eo quod apponit ad solũ frigidum spiritum, quod valdè iam perniciosus est, manifestè ostendit quam sententiam de prioribus tribus respirandi difficultatibus habeat. Siquidem.n. & ex illis aliquam perniciosam putasset, omnino vtiq; adscripsisset. Num igitur extra periculum ipsas esse opinatus est? nequaquàm, sed non quidem perniciosas non tñ extra periculum. Perfrigerari.n. respiratorijs organis palàm perniciosum est, cum istic sanè cor situm sit, quod principium & fontẽ insiti caloris esse scimus. Verùm inflammationẽ multam esse in ipsis, aut dolorem, aut desipiẽtiam, nõ omnino perniciosum est. Eiusmodi.n. caliditas in multis acutis febribus coincidit. Quot autem & quibus morbis dolor adsit, prædictum est. At verò & ipsa desipientia nõ necessariò perniciosa est. Quòd verò ita de ipsis sentiat, manifestè ostendit per consequentem

B dictionem vbi inquit. ‖ Facilem verò spirationem valdè magnam vim ad salutẽ habere putandum est, in omnibus acutis morbis, qui cũ febribus sunt, & in quadraginta diebus iudicantur. Si.n. magnam vim ad salutem habere putauit facilem spirationem, certè non extra periculum semper, difficiles spirationes opinatus est. Quare aliæ quidem omnes respirandi difficultates hoc solum habent, quod nõ extra periculum sint: postrema autem omnium relata, supra hoc quod & periculosa est, & perniciosa, non procul à morte hominem esse annunciat: ob id igitur nõ simpliciter perniciosam ipsam esse dixit, sed etiam, valdè, apposuit. Et neq; hoc rursus contentus, intulit. Iam, tanquàm propinquam mortem sola hæc spirandi difficultas annunciet. Adeo.n. perniciosa est, vt mihi videatur, quod neq; quicquàm de ipsa scripsisset Hippocrates, nisi omnem modum de respirandi difficultatibus recẽsere voluisset. Quæ.n. iam morientibus fiunt, ea nullum magnum momentum in prenotionibus habent. Est autem bonorum medicorum opus, non quæ idiotis iam apparent presagire, sed quæ ipsos latent, & cum nihil mali æger habere putetur, apparent. Verùm cum omnes ex ordine difficilis spirationis species scribere vellet, videtur mihi etiam huius meminisse, & amplius adhuc propter magnæ & densæ oppositionem. Hæc igitur tandem hìc finem habeant.

in Progn. com. 1. t. 25. 4ª. 194. h

Cur in prænotionum libro inæqualis respiratio & plurima, quæ ad prædicendum faciunt, ab Hippocrate omittantur. C*AP.* 9.

C CVr igitur nihil in prænotionũ libro de difficultate respirationis inæquali scripsit? quamuis cognoscat ipsam non solum in secundo & sexto morborum populariũ, sed etiam in primo ac tertio, & amplius in libro de victu in morbis acutis, & aphorismis, & alijs multis scriptorũ suorum locis. In secundo.n. & sexto morborum popularium, iuxta præscriptam dictionem meminit ipsius, vbi ait.[a] ‖ Dupla intrà reuocatio velut superinspirãtibus. Et amplius in secũdo morborum popularium, vbi enarrat quæ Lyciæ acciderũt,[b] ‖ Spiritus intrà duplicabatur, adscripsit. Hoc.n. nihil differt ab eo quod dixit, dupla intrà reuocatio velut superspirantibus. In sexto verò.[c] ‖ Si verò spiritus intus relinquatur, ait. Nam & hoc idem est cum eo quod in libro de victu in acutis dixit.[d] ‖ Spititus offendens in sursum latione. Quemadmodũ.n. quidã inspirãtes non semel hoc faciũt, sed per cessationem ipsam actionẽ dissecant, similiter vt pueri eiulantes: sic etiam expirãtes. Quin & in his quæ in eodem libro post sermonem de balneis habentur, spirituum protensiones dixit, actionem dissectam ostendens. In primo verò morborum popular[ium] in Philisco, hoc modo ait.[e] ‖ Huic spiritus, ad finem velut reuocato. Similiter.n. vt, dupla intrà reuocatio, etiam hìc dictũ est, reuocato. Rursus autem in Dromadæ vxore: Spiritus rarus, magnus, statim reuulsus, inquit. Nã

D & hoc similiter dictum est. In aphorismis verò etiam quid significet huiusmodi spiritus edocet, sic scribens.[f] ‖ In febribus spiritus offendens, malus: cõuulsionem enim significat. Secũdum rationem igitur in morborum popularium loco paulo ante citato, Tromadæ vxorem conuulsam mortuam esse dicit, in qua prædixerat. Spiritum magnum, rarum, statim reuulsum. Vbi sanè & maximè mirari licet, quomodo vtraque difficilis spirationis species, propriam ipsius affectionem indicauit. Non.n. solum conuulsa est hęc muliercula, sed etiam delirauit, vt quæ non solum propriã conuulsionibus spirandi difficultatem haberet, sed etiam eam quæ est desipientiæ. Quare quod hanc inæqualem respirationis difficultatem Hippocrates nouerit, manifestè est demonstratum. Quòd verò etiam in prenotionum libro eam rationabiliter reliquerit, velut etiam multa prænotionis signa, consequenter fuerit dicendum: vbi prius in summa eius mentionem fecerimus, quod neq; de signis circa ætates, aut regiones, aut horas, aut populares constitutiones, in prenotionum libro quicquam scripsit: & quidem integro libro de aere, locis, & aquis ab ipso scripto, & in aphorismis his omnibus in compendio relatis: Immo neque de vrinarum iudicijs, quæcunque in aphorismis scripsit, in prenotionibus recensuit: & neq; quæcunq; ad mulieres pertinent in aphorismis scripta, ad librum prænotionum transtulit: quanquàm & hæc, & alia multa in aphorismis relata, prænotorię medicinæ partis existant, velut ipse suis ipsius verbis indicat. In eo enim quod dicit. ‖ Si verò borealis

A 2. Epi. sec. 3ª. circa medium. Et 6. Epid. cõ. 2. t. 10. 3ª. 162. d
B 2. Epi. sec. 2ª. paulo post medium.
C 6. Epi. cõ. 2. t. 17. 3ª. 163. c
D de Vict. rat. morb. acut. cõ. 2. t. 44. 7ª. 122. f
E 1. Epid. c. 3. t. 18. 3ª. 121. b
F 4ª. Aph. 68. Ext. ord. 34. g
3ª. Aph. 5. Ext. ord. 20. c

fuerit, tusses, fauces, alui duræ, emittendæ vrinæ difficultates, horrores, laterum dolores, et pectoris, E
3ª. Aph. 6. Ext. ord. 20. e quando hic præualuerit, talia in morbis expectare oportet. Et in eo quod ait. ‖ Cùm æstas fit veri si-
milis, sudores in febribus multos expectare oportet: manifestum seipsum facit, ꝙ talia prænotoriæ
artis partis esse iudicet. Expectare enim et sperare ac timere, & omnia huiuscemodi verba, præno-
3ª. Aph. 11. Ext. ord. 20. h tionis propria sunt. Et sanè etiam in eo quod dicit. ‖ Siquidem hyems squalida & borealis fuerit,
ver autem pluuiosum & austrinum, necesse est æstate febres acutas, & lippitudines, & dysenterias
4ª. Aph. 69. Ext. ord. 34. h fieri: manifestè hoc idem indicat. Et multò sanè magis, cum de vrinis scribit in hũc modum. ‖ Qui-
bus vrinę crassę, grumosæ, paucæ, non sine febribus, multitudo veniens ex his tenuis prodest: ma-
4ª. Aph. 70. Ext. ord. 35. a ximè verò tales veniunt, quibus à principio, aut breui, sedimen inest. Et rursus. ‖ Quibus vrinæ
conturbatæ velut iumentis, his capitis dolores aut adsunt, aut aderunt. Et rursus. ‖ Quibus in septi-
4ª. Aph. 71. Ext. ord. 35. c ma die iudicantur, his nubeculam habet vrina in quarta die rubram, & alia iuxta rationem. Simi-
liter verò & quæ vesicæ ac renum affectiones indicant, in aphorismis scripta sunt, in prænotionũ
4ª. Aph. 22. Ext. ord. 29. f verò libro relicta, item q; alia omnino multa, quemadmodum & huiusmodi. ‖ Morbis quibuscũq;
incipientibus, si bilis atra aut sursum aut infrà subierit, mortale. ‖ Dysenteria si à bile atra incipiat,
4ª. Aph. 24. Ext. ord. 29. h mortale. ‖ Quibus in febribus sanguinis multitudo vndecunq; eruperit, his in refectionibus alui
humectantur. Eiusmodi itaque & alia multa in aphorismis scripta inuenire licet, ipsius prænoto- F
4ª. Aph. 27. Ext ord. 30. c riæ artis partis existentia. Cur igitur nihil horum in prænotionũ libro recensuit? Propterea sanè
ꝙ de acutis morbis in illo docere ꝓposuit, velut ipse tum in principio, tũ in fine libri dixit. In prin-
A in Prog. cõ. 1. t. 5. 4ª. 190. g cipio quidem vbi ait.[a] ‖ Considerare autem sic oportet in acutis morbis. In fine verò vbi hæc verba
adscripsit.[b] ‖ Hæc verò de acutis morbis dico, & his qui ex ipsis nascũtur. Qui verò sint qui ex ipsis
B in Eodẽ cõ. 3. t. 36. 4ª. 211. d nascuntur, ipse Hippocrates rursus in eodem libro recenset.[c] ‖ Hydropes ex acutis morbis nati oẽs
mali. Et rursus.[d] ‖ Facilem verò spirationẽ valde magnam vim ad salutẽ habere putãdũ est in omni-
C in Eodẽ, cõ. 2. t. 1. 197. e bus acutis morbis, qui cum febribus sunt & in quadraginta diebus iudicantur. Nam & hîc acuto-
rum ex transmutatione mentionem facit, velut in libris de iudicialibus diebus demonstrauimus.
D in Eodẽ, cõ. 1. t. 25. 194. h Quin & in alijs multis locis eius libri significauit, ꝙ aut de acutis morbis, aut de his qui ex ipsis na-
scuntur, sermonem faciat. Velut etiam hoc loco.[e] ‖ Sudores optimi quidem sunt in acutis morbis
E in Eodẽ, cõ. 1. t. 26. 195. c omnibus, qui in diebus iudicialibus fiunt. Et quid multis verbis opus est? cum ipse manifestè in
illo libro ostendat, ꝙ multa prænotoria signa volens relinquat, alicubi quidem sic dicens.[f] ‖ Ne deci-
F in Eodẽ, cõ. 2. t. 37. 201. d piat aũt te, si ipsa vesica aliquem morbũ habens, eiusmodi quandam vrinam reddat. Non. n. totius,
sed ipsius secundũ se ipsam signũ est. Nec verò apponit signa ea in prænotionum libro, sed in apho-
G in Eodẽ, cõ. 3. t. 38. 212. a rismis ipsa scribit. Rursus aũt sic ait.[g] ‖ Oportet aũt et impetum morborum populariũ citò animad- G
uertere, & temporis constitutionem non ignorare: nec tñ de hoc quicquã in prænotionum libro
nos docens. Propositum. n. est ipsi, vt dixi, solũ ea quæ acutorum morborũ propria sunt recense-
re: quæ verò diuturnis propria sunt, omnia relinquere. Quare rationabiliter etiam inæqualem re-
spirationis difficultatem, ex alio morborum genere existentem, hîc reliquit. Si etenim conuulsis
† Calaber. & proinde nõ magis acutorum quàm chronicarum propria vtique: cum & sine febre fiant spasmi. respiratorijs organis fit, fuerit vtiq; & diuturnorum morborum comes hic affectus, † & hac sanè
ratione nulli, siue acuto, siue diuturno proprius. Fuerit aũt vtiq; & eorum qui citra febrem fiunt,
velut etiam conuulsiones. } Verùm ipsi propositum est in prænotionibus, de his qui propriè acu-
ti nominantur, facere sermonem. Sunt autem tales qui omnino cũ febribus continuis fiunt, velut
ipse in libro de victu acutorum ostendit sic scribens. Sunt itaq; hi acuti, quales veteres nominaue-
runt, pleuritin, & peripneumoniam, & phrenitin, & causon siue febrem ęstuantem: & alij qui-
cunq; his consimiles, quorum febres omnino sunt cõtinuę. Nequaquam igitur conuulsiones hu-
ius morborum generis sunt, vnde neq; ꝓpriam ipsorum respirationis difficultatem simul cum his
recensuit, quemadmodum neq; de vrinis, aut egestionibus, aut alijs omnibus, quæ in aphorismis
scripsit, propterea ꝙ acutorum morborum propria non erant. Cur verò neq; de talibus difficilis
respirationis speciebus in prænotionibus docuerit, in quibus aut sola inspiratio, aut sola expiratio H
est magna, superuacaneum puto nunc explicare, vt qui manifestè in primo horum cõmentario-
rum demonstrauerim, quòd ad has quinq; difficilis respirationis differentias, de quibus nunc di-
cere desino, omnes reliquæ cõmodè reduci possunt. Neq; enim aut velocis aut tardæ respirationis
in prænotionum libro mentionem fecit, iuxta eandem rationem: ostendimus enim quòd omnes
aliæ differentiæ in prædictis contineantur. Quare Hippocrates vtrunq; ipsorum rectè fecisse vide-
tur, in morbis quidem popularibus diuisionem in omnes particulares spirandi difficultates po-
nens: in prænotionibus verò & aphorismis, quantum vsui erat commodum, ac necessarium.

Locus explicatur secundi & sexti libri de vulgaribus morbis de longa & breui respiratione. CAP. 10.

QVando igitur hæc nobis iam sufficienter sunt demonstrata, reliquum fuerit sanè adhuc,
etiam alios restantes sermones ex omnibus ipsius scriptis exponere, initio rursus à secun-
do & sexto morborum popularium sumpto. In vtrisque enim his libris, consequen-
2. Epid. sect. 3ª. Et 6. Epi. com. 2. tex. 10. 3ª. 162. d. ter ad primam omnium relatam dictionem, in qua omnes difficilis respirationis differentias do-
cet, hoc modo scriptum est. ‖ Sanatorium continuarum oscitationum spiratio longa, in abhorren-
tibus à potu, & vix bibentibus, spiratio breuis. Quòd sanè hîc per longã spirationem, spiritus per

longum

A longum tempus factus, hoc est rarus, insuper q; magnus indicetur, in secundo libro est monstratum: quemadmodum etiam per breuem spirationem, is qui per modicum tempus fit, hoc est densus insuper q; paruus. Sanatorium igitur aut signum aut causam continuarum oscitationum, fieri magnum & rarum spiritum, vtrunque sanè monstrari potest: signum quidem, vt affectionis in contrarium mutatæ: causam verò quòd contrariorum contraria sint remedia. Oscitant enim & cum hiatu distenduntur continenter, ob vaporosum quendam & crassum spiritum in musculoso genere contentum, velut in alijs locis est ostensum. Quibus verò hoc contigit, statim etiam continenter expirant, vtpotè cum in expirationibus eiusmodi spiritus expurgetur & euacuetur. Si verò quis non ita continuè, sed per longum tempus expirationes faciat, manifestum est quòd præexistentes in ipso affectiones cessarunt: atque ita signum sanatorium oscitationis longa spiratio erit. Atqui longam spirationem etiam velut causam sanantem continuas oscitationes intelligere licet, atque hoc ipsum non longo sermone mihi indigere videtur. Respirationem enim ad plurimum tempus cohibere, quod ipsum spiritus detentio nominatur, qua ratione singultus sanat, eadem etiam oscitationes sanabit. Equidem faciunt hoc etiam in exercitijs omnes Athletæ, per vim expellere conantes quicquid siue humorum, siue vaporum, in tenuibus circa cutem meatibus detinetur. B Ob hæc igitur spiratio longa continuarum oscitationum, aut signum, aut causa medicatoria existit. Cęterùm, in abhorrentibus à potu & vix bibentibus spiratio breuis, hoc ipsum sanè non ita manifestè, sed [a] cōiecturaliter dictum est. An videlicet phreniticos ab ipso nunc indicari putandum sit, propterea quòd alio loco dixit, [b] ‖ Phrenitici paucibibi, strepitus facilè sentientes, tremuli. [c]† atq; hoc magis quàm ℈ quibus partes circa pulmonem & cor perfrigeratæ sunt, vt simul & per longum tempus respirent, & frigidum expirent. Breuis enim spiratio vtrisq; inducta sanatorium signum est: in perfrigeratis verò nō solum signum, sed etiam causa. Quemadmodum enim spiritus detentio superflua euacuare potest, & ob id hanc in singultientibus, & multum oscitantibus, & cum hiatu se distendentibus, & continuè se exercitantibus, assumimus: sic continens respiratio ventilare simul & excalfacere perfrigerata poterit. Iuxta hanc igitur rationē etiam in secundo morborum popularium consuluit diligentiam adhibendam esse, vt excandescentia inducatur, & coloris reparandi, & sanguinis in vasa subter cuticulam colligendi gratia, tanquam sanè & excandescentia innatum calorem excitare queat. At verò quòd densiorem omnino reddat respirationem ipsa animi excandescentia, nemo ignorat. Assumemus igitur ipsam in perfrigeratis, & decoloratis, ac gracilibus, ex quibusdam interuallis, & temporibus opportunis: non sanè ita cō C tinenter, vt valdè facultatem offendamus, sed velut exercitationes innatum calorem corroborantes, non immoderatas facere iubemus, sed tum opportunè, tum moderatè assumimus. Sic etiam breuem spirationem, siue per se siue cum excandescentia procuramus, non sine opportunitate & modo assumemus. Porrò hîc diligenter animaduertere ad sermonem ipsum oportet, & non putare eandem affectionem esse cum ea quæ nunc à nobis ostenditur, eam quam in prænotionum libro recensuit: de qua dixit, ‖ Spiritus frigidus ex naribus & ore prodiens, valdè iam perniciosus est. In acutis enim morbis de quibus in illo libro sermonem facit, huiusmodi spirandi difficultas mortem portendit: in alijs verò morbis qui citra febrem consistunt, frigiditas totum animalis habitum apprehendit, & accidit quidem neq; his extra periculum, nō tamen penitus perniciosa. Ex his autem est & strangulatio vteri appellata, & omnino omnes apnoeæ, i. spiritus interceptiones, quæ mulieribus quidem assiduè, & præsertim viduis accidunt, raro autem aliquando & viris. In huiusmodi enim omnibus affectionibus præ multitudine materiæ frigidæ innata caliditas grauatur, ad similitudinem flammæ, quæ præ multis humidis lignis suffocatur. Quare etiam accendere quandoq; possibile est hanc, vbi materiam exuperauerit: in quibus autem consumpta materia necessariò etiā ipsa simul extinguitur, quemadmodum in ijs qui in acutis morbis sic expirant, nulla D spes salutis relinquitur. Horū itaq; meminisse oportet, et amplius ꝙ in interceptionibus spiritus, omnem respirationem perfectè perijsse neq; suspicari possibile est, neq; sic habere apparet, si quis quod contingit diligenter consideret. Minimus aūt simul q; per longissimum tempus ipsis fit spiritus, atq; hac ratione plerosq; latet ac fallit: verū si quis diligenter animaduertat, aut etiam digitū quēpiam naribus ægri admoueat, percipiet vtiq; respirationem. Quòd si quis etiā prę naribus pilum, aut tenuem lanā suspendat diligenter ac probè concerptam, videbit, ꝙ etiam hæc ipsa moueantur. In huiusmodi sanè affectionibus spiratio breuis, hoc est motus respiratoriorū organorum per breue tempus, quem videlicet etiam densum spiritum appellamus, causa simul q; signum sanatorium existit. Iuxta eandem verò rationem continuarum oscitationum, non solum respiratio per longum tempus, hoc est rara, signum simulq; causa sanatoria existit, sed etiam magna. Vocatur.n. hæc & in secundo libro spiratio longa. Primariò etenim ea quę per longum tēpus fit, hoc est rara, hoc nomen possidet: secundariò verò etiam magna. Atq; de his quidem sic habet.

Loca enarrantur vbi Hippocrates de anhelosis, de duplicato, de sublimi, de subdenso, ac de alijs spiritibus, mentionem fecit. CAP. II.

APponamus porrò & alia vniuersa ab ipso de spirandi difficultate conscripta. In secundo equidem morborum popularium, in Antigenis vxore præfatus, quòd anhelosa fuerit ante partum,

A * συμβολικώτερον.

B 1. Prorrhet. com. 1. t. 16. 4[a]. 165 g

C † Calaber an magis eos.

in Progn. com. 1. t. 24. 4[a]. 194. h

2. Epid. sect. 2. circa medium.

partũ, post hæc infert. ‖ Postea simul cum partu pus reuomuit. Quare & hoc cũ his quę à nobis demonstrata sunt, consentit: anhelosi enim sunt, qui densum spiritum habent, & simul thoracem multum distẽdunt. Contingit autem hoc, aliquando quidem in affectionibus multa inspiratione indigentibus, & profectò etiam à cursu, aut aliàs quomodocunq; vehementi exercitatione facta, eiusmodi spiritus accidit, & omnibus ardentibus febribus. Fit etiam, vt monstratum est, quando obturatio, aut compressio, aut coarctatio quædam in respiratorijs organis existit. Tale verò quiddam apparet accidisse etiam Antigenis vxori, quemadmodum pus indicauit. Huius equidẽ primæ in secundo morborum popularium spirandi difficultatis meminit. Post hanc verò eius quæ Lyciæ accidit, de qua velut antea dixi, scripsit. ‖ Spiritus intrà duplicabatur, non tamen magnus, atq; hoc secundum rationem. Affectum enim erat in ipsa neruosum organorum genus, vt etiam absoluta vrinarum suppressio fieret, & ob hoc sanè duplicatus spiritus fiebat. Cur autẽ non magnus? An quòd erat perfrigerata? ‖ Contegebatur itaq;, inquit. Monstratum est autẽ quòd hac voce in perfrigeratis iuxta innatum calorem vtatur. Consequenter verò & de anginosis tunc factis disserens sic scribit. ‖ Spiritus his non valde sublimis: tanquam videlicet vt plurimum sublimis spiritus anginosis fiat. Sic autem vocare ipsi mos est paruum, & velut alicui videri possit, eo loci vsque ad fauces ingredientem, non autem ad thoracis profunditatem descendentem. Quòd verò eiusmodi spiritus necessariò existat in his qui quodcunque tandem respiratorium organum dolent, antea dictum est. Quæ igitur causa est, ob quam anginosis spiritus nõ valde sublimis erat? An quòd neq; anginæ species ipsis consueto more facta erat? ‖ Primum enim, inquit, fauces non inflammatæ, verùm iacentes. Deinde sic ait. ‖ Non suffocabãtur plurimi, nisi cum deglutire cupiebant: & omnino tota narratio de angina tunc facta illęsas permansisse ostẽdit ipsas fauces, verùm vicinas his partes verticulis colli continuas affectas fuisse. Nam & ipsa verticula luxata discessisse ait, partim intrà solum, partim verò in obliqua. Cùm igitur neq; aliud aliquod respiratorium organum ipsis fuerit affectum, neq; fauces ipsæ iuxta propriam rationem, sed ob cõmunitatem tantum positionis ex affectionibus participantis, meritò nõ valde sublimis ipsis spiritus erat. Etenim si penitus non fuissent fauces infestatæ, nequaquam sanè spiritus sublimis fuisset. Quando vero per consensum ex vicinis infestabantur, mediam prædictorum constitutionem accepit, moderatè densatus. Deinceps porrò ab hac constitutione, alterius meminit in Perintho factæ, hoc modo narrationem incipiens. ‖ In Perinthum circa solstitium ferè æstiuum venimus. Deinde recenset totam morborum speciem, à causo ardenti febris genere exorsam, verùm vomitoriam factam, & ad plurimum tempus inueteratam. Quin & quòd citra vomitus, causi febres his factę sunt, & quòd venter ipsis multa egesserit, apposuit: vt tum ex his, tum ex alijs omnibus manifestum sit, eius constitutionis causam in pituitis putrescentibus factam esse, ita vt respiratoria organa illæsa permanserint, itemq; ipsum os ventris: verùm ex inferioribus partibus initium impetus sui sumpserint ardentes febres. Meritò igitur ipsis neq; magnus spiritus factus est, quemadmodum his fit quibus in pulmone & corde febrilis caloris multitudo congregata est: & paruus sanè non erat omnino, vtpotè qui non dolerent, neque perfrigerati essent. Siquidem igitur paruus & sublimis nihil diuersum significant, iuxta rationem vtiq; sublimes spiritus ipsis factos esse dicit, non tamen valde. Post hanc verò constitutionem nullius deinceps difficilis respirationis Hippocrates mentionem fecit, vsq; ad illam dictionem quam primam omnium in principio huius libri apposui, cuius initium hoc est. ‖ Spiritus parui densi, magni rari. Hanc verò totã iam antea exposui. Tempestiuum igitur iam fuerit mentionem facere difficilis respirationis, ab ipso in ægroto quodam consequenter conscriptæ, cuius nomen non expressit. Habet autem senis dictionis series hoc modo: ‖ Spiritus subdensus, ilia dolebat, & respirans, & cum verteretur. Apparet autem & hic æger testimonium præbere ijs quæ multoties à nobis sunt dicta. Quando enim ilia siue præcordia cum respiratorijs organis coniuncta sunt, ob idipsum sanè dolentibus ipsis, subdensus spiritus erat. Atq; hæcquidem difficilis spirationis genera in secũdo morborũ popularium scripsit. In quarto verò primum meminit vxoris Nicostrati in Cranone, quæ ‖ paruum & densum spiritum habuit. Dein de vxoris Antigenis ‖ anhelosæ non nuper factæ, sed à principio existentis, vt & tussiret semper: & de hac sanè nulla quæstio fuerit. Verùm de vxore Nicostrati in Cranone, ob id mihi videtur paruum & densum spiritum apposuisse, quòd delirauit. Dictum enim iam sæpe est quod contrarius, hoc est rarus & magnus spiritus, delirij proprius existit. Quare quæstione omnino dignum est, cur hic quidem non fiebat, verùm ipsi contrarius, qui dolorum proprius est, paruus videlicet & densus. Neq; enim in narratione ægritudinis vllius particulæ dolorem aliquem factum esse apposuit, sed neq; tumorem notabilem circa ilium, aut thoracem. Quid igitur est quod re vera illa habuit mali? Mihi equidem videtur duplex morbi species circa hanc mulierculam à duplici principio constitisse. In eo enim quòd desipuit, & collum, & os, & nasum conuulsa habuit: manifestum fit quòd in capite causa aliqua ipsius morbi extiterit. Ex eo verò quòd cibus intrà conclusus erat vsque ad decimam diem, & in vrina reses eruinam speciem præ se ferebat, non paruam in hepate factam esse inflammationem existimo, per quam superna affectio victa, non potuerit secundum seipsam respirationis speciem effingere. Dictum enim est & iam antè

Margin notes: Ibidem. — Ibidem. — Ibidem. — Ibidem. — Ibidem. — Sect. 3ª. 2. Epi. principium. — Ibidem. — Ibidem. — 4. Epid. non lõge à principio. — In eodem, circa medium. — * hypothesis.

Margin letters: E — F — G — H

A sæpe, quòd iuxta præualētem affectionem ipsa difficilis respirationis species formatur. Indicat au- * παραλέγειν.
tem non minimi ipsius delirij paruitatem, & ipsa adeo senis dictio, delirare enim ipsam dixit. So-
let autem huiusmodi verbo vti, vbi paruam læsionem indicare velit: quemadmodum & hoc sæpe
demonstratum est. Nihil igitur miri est, cum ipsa parum quidem desipuerit, fortem verò inflam-
mationem circa hepar habuerit, non ipsius desipientiæ, sed inflammationi propriam respirandi
difficultatem euenisse. Atq; ita sanè de his habet.

Quid apud Hipp. vox pneumatodes, ac de reliquis spirandi difficultatibus, ex quarto & quinto lib. de vulg. morb. CAP. 12.

QVid verò cum pneumatodem aliquem factum esse dicat, intelligere oportet? Num eum
quem in libro de victu acutorum pneumatiam vocauit, ita vt pneumatodes & pneumatias
idem significent? An per vocem pneumatodes is qui ventrem inflatus est, significatur?
At verò quis sit pneumatias, in libro de victu acutorum ipse manifestissimè exposuit: cum prædi-
« xisset enim. ‖ Citò pneumatiæ, {hoc est anhelosi} fiunt, statim connectens infert. ‖ A denso verò de Vict. rat. in
« ac multo spiritu. Atque hoc sanè etiam statim in principio huius libri exposui. Cæterùm quod in morb. acut. cō. 1 t. 36. 7ª. 114 b
quarto morborum popularium habetur considerandum est, ipsa dictione subscripta, quæ hoc Ibidem.
« B modo habet. ‖ Vir metallicus, ilium dextrum intentum, splen magnus, aluus intenta subdura, 4. Epid. circa
pneumatodes, decolor. Possibile est enim vtrunq;, & difficulter spirantem ipsum factum esse, ob medium.
iliorum affectiones, & ventrem item inflatum fuisse: multò verò magis obscurus est qui deinceps
« sequitur ęgrotus, sic habens. ‖ Temænei filius habuit quid spiritus, vt viridātis palloris esset. Nam Ibidem.
& huic quædam valde mala hepatis affectio aderat, ob quam & difficulter spirare ipsum possibile
erat, & ventrem item inflari. Color enim viridātis palloris, malè affecti hepatis signum est. Porrò
« quod deinceps ab eo dicitur hoc modo. ‖ Maritus Lechus apud Sitodocum, arquato morbo infe- Ibidem.
« status, ad quem septima die ingressus sum, octaua moriebatur: neque mingens, neq; egerens, ilia
magna & dura, & spiritus densus: nihil quæstione dignum habet. Duris enim non moderatè, &
magnis ilijs factis, rationabiliter densus ipsis spiritus erat. Verùm penitus obscurum est quod con-
« tinenter deinceps in ipsius Lechus morbo dictum est, hoc modo. ‖ Desinente autem febre, spiri- Ibidem.
tus non est solutus. Qualem enim difficilis respirationis speciem habuerit, neque ipse manifestè
indicauit, neque aliud quoddam eiusmodi symptoma scripsit, ex quo quis coniecturam face-
re possit de affectione ipsi facta. Atqui & post hanc paulùlum progressus, in hunc modum nar-
« rare incipit. ‖ Temænei pneumatodes. Potest enim difficulter spirans intelligi, potest etiam Ibidem, paulo infra.
C quemadmodum plurimi ex enarratoribus huius loci putant, iuxta ilia inflata dici. Verùm mi-
hi sanè videtur melius esse, & fortassis necessarium, † inflatam iuxta ilia dici, magis quàm diffi- † Alij tamē
culter spirantem: { paululum itaque in narratione progressus. Et quodammodo facilius spirans, vertunt, diffi-
inquit, tanquam qui iam prædixisset de ipsa quòd difficulter spirasset. Quòd verò pneumatodes culter spirātē
appellare soleat eos, quibus densus est spiritus, dictum quidem in superioribus est, sed & nunc potius quàm
manifestum est. Rursus enim in peius mutabantur huius mulierculæ, symptomata, & circa deci- inflatam iux-
mam sextam diem ipsam mortuam esse ait, densum spiritum habentem. Quin & quòd post hanc ta ilia dici.
conscriptus æger, etiam ipse densum spiritum habuerit, ob iliorum affectionem, ipsa dictio ma-
« nifestum facit, hoc modo habens. ‖ Filius erat mulieris ipsius Apœmanti sororis, ilia magna, & Ibidem.
« splen, spiritus, egestio amarę bilis. Quemadmodum enim pneumatodes, hoc est anhelosos, ali-
quando vocat, eos, qui densum spiritum habent: sic quandoq; etiam simpliciter, spiritus scribit.
Nihil verò miri est, si magnis existentibus ilijs, spiritus densus fiebat. Nam etiam rursus progres-
« sus in ipso, denuò inquit. ‖ Ilia verò intenta erāt, & sanè erat etiā tussicula modicè sicca. In vniuer- Ibidem.
sum enim, veluti diximus, quando aut tumor, aut dolor quispiam in partibus iuxta ilia constite-
rit, paruus & densus necessariò fit spiritus. Quare neq; hoc mirabile cuipiam videri debet, quod etiam
D in ijs quæ post hæc sequuntur, cum antea dixisset, ilium submolle: apponat pneumatodes, hoc est
anhelosi non valde. Si enim Laparon Græcis vacuum & molle, hypolaparon autem subuacuum
& submolle significat, in tantum sanè difficulter spirabunt, in quantum partes circa ilium ipsis
malè habuerint. Moderatè itaq; ipsis affectis, moderatè difficulter spirabunt. Quemadmodum
« rursus inferius in eodem libro vbi in hunc modum scribit. ‖ Famulæ, quam recens emptam vidi, Ibidē vltra me-
« duricies in dextris erat magna, non valde dolorosa: rationabiliter infert, & non valde difficulter dium.
spirans. Siquidem enim duricies non valde dolorosa erat, certè neq; valde difficulter spirantem
« ipsam esse verisimile erat. Sic verò etiam in fine iam libri, de seniore narrans, atq; præfatus. ‖ Men- Ibidem circa
te motus est moderatè, intulit, non valde difficulter spirabat. Semper enim iuxta magnitudinem finem.
causæ difficilem respirationem facientis, etiam ipsa difficilis respirationis magnitudo producitur.
Verùm hæc quidem in quarto morborum popularium scripta sunt, quæ omnia ijs quæ à nobis
de difficili respiratione demonstrata sunt, abundè testimonium præbent. Porrò in quinto mor-
« borum popularium, decimus quartus ægrotus hoc modo scriptus est. ‖ In Larissa Hipposthenes 5. Epid. haud
« peripneumonia apprehensus esse medicis videbatur: erat autem nequaquam, verùm principio lōge à princi-
« luctans, in duro loco cecidit supinus, aduersario ipsi illapso, & lauatus est frigida, & cœnauit, & pio.
« grauior factus esse sibi videbatur. Sequenti autem febricitauit, & tussis apprehendit siccior, &

5. Epid. nō longè à principio.
Ibidem.
de Victus rat. in morb. acut. com. 1. t. 34. 7ª. 114. a
5. Epid. vltra medium.

spiritus densus. Deinde paululum progressus, ‖ Quando verò tussiebat, inquit, dolebat pectus & E dorsum. Nihil itaq; mirum est, sic affectis partibus thoracis, densum spiritum factum esse. Cæterùm quod in fine sermonis habetur, ‖ Neq; stertorem habuit, ad demonstrationem dictum est, quod non fuerit peripneumonicus hic homo. Testimonium autem præbet hoc ipsum, ijs quæ statim à principio in hoc libro à nobis dicta sunt, quando hanc dictionem ex libro de victu acutorum exposuimus: ‖ Partim verò ab orthopnœa & stertore suffocati. Nonus deinceps & tricesimus ægrotus in quinto morborum popularium scriptus est, itidem & ipse densum spiritum habens. Adscribam autem & hîc ipsam dictionem hoc modo habentem: ‖ Puer à mulo percussus ventrem & hepar, mortuus est quarta die, spiritum densum habuit, & non intelligebat quicquam, & febris corripuit. Non obscurum est in hoc, & peritonæum, item q; septum transuersum, vnà cum ventre & hepate inflammata fuisse, & ob id etiam puerum delirasse. Verùm iuxta delirium non habebat difficilis spirationis speciem, maior enim affectio circa ilium, iuxta sese, ipsam respirationis speciem efformauit: minor verò penitus est superata. Hæc quidem in quinto libro morborum popularium habentur.

Reliqua quæ de Difficultate respirationis sexto libro de vulgaribus morbis continentur, ijs quæ antè dicta sunt, concordare. CAP. 13. F

RVrsus verò ad sextum transgressi, cuius etiam iam antea communem ad secundum librum dictionem exposuimus, reliquas sententias huc pertinentes recenseamus. Sunt autem ferè omnes ex iam prædictis manifestæ. Etenim spiritum solum simpliciter scribens, in morborum concursibus, pro difficili respiratione scribere monstratum est, ea videlicet in qua densus spiritus redditur: Eundem verò amplius densatum, asthma id est, anhelationem in consuetudine habet: Quare in sexto morborum populariũ vbi inquit, ‖ Si spiritus intus relinquatur, respirãdi difficultatem cum densitate intelligemus. Similiter autem & in muliercula in Cranone, in qua sic scribit: ‖ Splen natura magnus, febris ardens, rubicunda, spiritus. prædicta difficilis spirationis species accipienda est, in qua spiritus densatur. Quemadmodum etiam in filia Agasis puella. Quòd verò differat densus spiritus ab anhelatione, manifestè indicauit: habet autem ipsa dictio hoc modo: ‖ Filia Agasis puella existens, densi spiritus erat: mulier verò facta, ex partu non ita diu dolorosa existens leuiter, magnum onus sustulit, & statim quidem strepuisse circa pectus videbatur: sequenti verò anhelationem habuit, & dextrum coxendicem doluit. Deinde consequenter, ‖ Spuebat spumosum, inquit, ab initio autem erant florida. Equidem ex toto accessoriorum malorum concursu manifestum fit, quòd tuberculo in respiratorijs organis inueterato & ęgrè concoctili rupto, hęc G expuerit: & quòd ob hæc tubercula densi spiritus fuerit. Porrò inferius in eodem libro circa constitutionem, quam hoc modo incepit: ‖ Tusses cœperunt circa solstitium hybernũ. ‖ Quibusdam verò & spiritus simul sublimis fiebat, inquit. Et sanè quòd sublimis spiritus est paruus & densus, in superioribus explicauimus. Et profectò etiam anginas circa illam constitutionem factas esse ait. Malè itaque sentiunt qui sublimem pro magno dictum esse putant, propterea quòd hîc thoracem sublimem & eleuatum facit, ipsum plurimùm distendens. Progressus autẽ paululum, ‖ pneumatias nominat quosdam: et dictum etiam de hoc est antea, quòd aut inflatos, aut anhelosos sic vocat. At verò qui deinceps scribitur, Spiritus obscurus, paruus est, & propterea non apparens, qualis & in interceptionibus spiritus, & in suffocationibus vteri concomitatur: atq; huiusmodi quiddam vult etiam ex ipsa dictione indicare, quæ sic habet: ‖ Et spiritus tabescentibus obscuri mali, & non parientibus, & quicunque alij tales ab eadem constitutione. Mulieres etenim non parientes, (sunt autem hæ omnino quæ non probè purgantur) maximè à spiritus interceptionibus apprehenduntur, quemadmodum sanè etiam quæ diutius maritis sunt viduatæ. Quare spiritus qui non manifestè insignes sunt, neque nobis patentes, eos obscuros appellauit. Ex his igitur progressus quispiam inueniet, & citra meam vlteriorem opem, omnia alia de difficili spiratione dicta, tum in H genuinis, tum in spurijs Hippocrati inscriptis libris: quanquam nos ferme omnes genuinos in hoc sermone locos recensuerimus. At vero, quandoquidem & hi qui ad Thessalum filium ipsius referuntur, & qui ad Polybum generum, itidem artis Hippocraticæ sunt. Et non procul ab his absunt ea, quæ Euryphontis esse videntur, feruntur autem inter Hippocratica scripta. Si mihi ocium contigerit aliquando maius, alium adhuc quartum adijciam librum, in quo exponam ea quæ in reliquis Hippocrati inscriptis libris continentur, de respirationis difficultate. Nunc verò alijs rebus instantibus ac vrgentibus, ad illa non transibo.

6. Epid. com. 2. t. 17. 3ª. 163. c
6. Epid. com. 3. t. 9. 3ª. 171. b
6. Epid. com. 4. t. 4. 3ª. 179. h
Ibidem.
6. Epi. sect. 7ª.
Ibidem infra.
Ibidem paulo inferius.
Ibidẽ inferius.

Galeni

GALENI LIBER DE PLENITVDINE

Victore Trincauelio interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Refelluntur Empiricorum Indicia, quibus Plenitudinem comprehendi arbitrabantur, ac vera Ratio explicatur Plenitudinis intelligendæ.

Quàm confuse medici qui Galeni tempestate vixerunt, de Plenitudine locuti sint, & qui nam Ipsorum à Galeno increpandi. CAP. I.

Icuti nullum est, quod nostra tempestate in ore omnium ferè medico-
rũ crebrius versetur, q̃ plenitudinis vocabulum: ita nec aliud facile in-
uenias, quod ab illis magis ignoretur. In his enim si qui ad exposcen-
dam, atq; etiam reddendam rationem idonei sunt, quum ab aliquo in-
terrogantur, quid tandem ipsi plenitudinem appellent, respondent eo
rum quàm plures nomen id, quemadmodum etiam multum et parum,
ex comparatione ad alterum dici, & proinde neq; mensura aliqua defi-
niri posse: quod enim cum altero collatũ multum est, hoc alterius com
C paratione, non nunquàm parum erit. Sed si mox ab illis petas, vt rem
eam explicent, cuius collatione dicatur plenitudo, eorum quidam sta-
tim minus vocales quàm pisces redduntur: alij vero vsque adeo multa, & ea absurda garriunt, vt
quid ipsi velint, minime possis intelligentia consequi. Reperiuntur tamen aliqui quamuis rarissi
mi, qui aiunt, multum & parũ intelligi viriũ cõparatione: è quibus si rursum scisciteris, quid ipsi vi
res vocitent, ne respõdent quidẽ nõ nulli: alij vero, si tñ aliquid pronuntiare audẽt, ita respõdent,
vt alter alteri nunquã consentiat. Quin & eorũ plurimi q̃cunq; potius alia interpretãtur, q̃ vires. Si
quis tñ inter illos reperiatur, qui eousq; sapiat, vt vires dicat esse effectricẽ substantiã, aut effectricẽ
causam: & mox ipsum, si sit aliqua huiuscemodi substãtia q̃ animal gubernet, primũ roges, & dein
de vt exponat quid tandẽ ea sit: is ad hanc q̃onem ne respondet quidẽ, sed aut oĩno silet, aut adeo
sua oratione aberrat, vt q̃nque illum tacuisse satius fuerit. Quòd si in his quoq; aliquẽ eò prouectũ
disciplinę inuenias, vt licet quę nã sit viriũ substantia proferre nequeat, ex functionibus tñ cõiectu
ra saltẽ eas esse assequatur, is subinde interrogatus, nũ ea q̃ ab Asclepiade, et ab eius ẽt sectatoribus,
& p̃terea à Methodicis, de eo quod nullæ sint vires, literis tradita sunt, vnquã perpenderit ac dissol
uerit, ne nouisse quidẽ ipse videt, si aliquis vnquã hac de re ab illis sermo fuerit habitus. Porrò, q̃
D q̃cunq; nullas esse vires cõtendunt, negẽt illarũ cõparatione plenitudinẽ intelligi, aut cõsistere pos
se, satis cõspicuũ est: q̃ppe quũ fieri nequeat, vt plenitudo ex collatione ad eã rẽ aut intelligatur aut
cõstituatur, q̃ nusquã cõsistat. Credunt siquidẽ hi ex sola vasorũ capacitate haberi, q̃ aliquid mul-
tũ aut parũ esse dicatur: immo q̃nque ne nominant quidẽ inter initia plenitudinẽ, nec aliq̃ ab ipsa
euacuationis indicationẽ depromũt, sed à sola cõstipatione (eã gręce στέγνωσιν dicunt) quã nec oẽs
deinde (vt alibi mõstrauimus) eodẽ mõ exponũt. Est sanè & alius quidã tertius chorus, q neq; no-
uit si aliqua sit facultas nec ne, atq; ẽt se id alioq p̃quirere nõ p̃fitet: vtpote q̃d sibi ex signis q̃busdã
manifesto circa ęgrotãtes existẽtibus lõga experiẽtia obseruatis, inuentã fuisse euacuãdi rõnẽ asse-
rãt: q mox interrogati quę nã ea signa sint, vasorũ inquiunt distentionẽ, ruborẽ, grauitatẽ vniuer-
si corporis, pigritiã ad motũ, mẽbrorum q̃; tẽtionẽ: addidere p̃terea ex ipsis nõ nulli lassitudinis, et
cuiusdã quasi vlcerosi affectus sensum, & priorẽ vitã in otiũ, & copiosioribus alimẽtis trãsactã, sup
pressas q̃; solitas vacuationes. Nimirũ in hac syndrome (sic. n. illi symptomatũ conuentũ appellãt)
obseruatũ esse aiũt cõferre, si vena secet. Isti igitur nõ à se ipsis mõ, sed à q̃buscunq; ẽt alijs mortali
bus, auferũt rõnem: profitentur siquidẽ ex experientia oĩa reperiri. Alij vero (vt modo à nobis di-
ctũ est) rõnem sibi q̃dem p̃ter ea ex vsu esse aiũt: eorũ tñ quidã nullas oĩno esse vires: q̃dã eas sanè
esse volũt, sed nolũt illarũ substantiã cognosci: vt tandẽ rarissimi sint, q vel q̃ vires sint, vel quę nã

demũ earũ ſit ſubſtãtia ꝓnũtiare audeãt: imo neq; ij eundẽ numerũ, vel eadẽ earũ ꝓferãt ſubſtãtiã. E
Quin & illorum qui nobis commẽtaria reliquere, alij facillime ſe expediunt, de vnica ſemper, quæ animal gubernat differentes, nullam q; ad id rationem vnquam afferunt: alij vero demonſtrationẽ quidem adducere conatur, ſed mox contendunt non eſſe eas plures quàm vnã. Quicunq; ergo ſtatuerit in corpore laborantis conſiſtere plenitudinem: neceſſum habet vt à medicis qui Empirici, qui q; Methodici dicuntur deſciſcat, atque dicat plenitudinem, aut vaſa reſpicere aut vires.

Aduerſus eos qui Plenitudinem, aut ſola grauitate, aut Vaſorum tenſione metiebantur. CAP. 2.

QVare nos quoq; diſputationẽ cum Empiricis ac Methodicis differamus, & ad eos noſtram conuertamus orationẽ, qui ſe artẽ aiunt ratione pertractare. Sunt tamen in his, qui hoc noſtro æuo florent, quidã vſq; adeo audaces, vt à ſectis ſibi nomina imponant, qui tamẽ ne nouere quidẽ quid ad eas attineat. Hos igitur ſæpe audias, quũ ægrotantes adeũt, dicentes, plenus hic homo, eſt, & proinde vena illi ſecanda: qui vbi de ratione aliqua ſit habita mentio, ſtatim ſe vel Methodicos eſſe vel Empiricos aiunt. At nos (vt modo diximus) eos aggrediamur qui analogiſmo vtuntur, primum q; cũ illis differamus, qui ex ipſis tantũmodo viribus plenitudinẽ metiũtur: quippe hi videntur nunquã vtres vel culeos prȩter modũ repletos vidiſſe, nec ſe etiã plus, quàm par eſſet, vnquã impleuiſſe cibo, ita vt inde ventriculus diſtenderetur, neq; vel in veſica lotiũ copioſius q̃ ipſius ratio exigeret, vel in aluo ſtercus cõgeſſiſſe. In huiuſcemodi etenim corporis ſtatibus omnibus, eorũ inſtrumentorũ vnumquodque ita aperte diſtenditur, vt niſi cito quod ſuperfluũ eſt, excernatur: homini nõ parũ afferat moleſtiȩ. Verũ enimuero, neq; res eundẽ ſenſum excitat quũ grauis eſt, vel quũ mordet, vel quũ alia aliqua qualitate infeſta eſt, q̃ nulla exprimi oratiõe poſſit. Vnde ſæpe vulgares hoc ipſum abſq; vlla ex dogmate quopiã pertinacia interpretãtes audimus: qui ſe nõ nunquã ex cibis quos moderate etiã ingeſſere, premi, & grauari, nõ nunquã vero morderi, et erodi affirmãt, ſȩpe, dũ id quod ipſis accidit exacte narrare neſciũt, ſe faſtidio quodã teneri aiũt: nã neq; iſtorũ ſenſus, in hoĩbus cũ eo qui ventriculo prȩ nimia ciborũ copia intento atq; etiã diſtento oboritur: idẽ eſt. In his ſiquidẽ, ſtatibus, ſe periculũ ſubire aiunt, ne rũpatur ventriculus, ꝗppe quẽ nos etiã diſtentũ videmus: ſicuti cõtractũ quũ ſe grauari dicunt. Nec ſecus ꝑterea veſicȩ euenit, in qua alia nimirũ affectio eſt, quũ illa humoris plurimũ: alia vero quũ eius parũ continet, quum q; grauat: dum.n. ex plenitudine diſtenta eſt, facile videas plurimũ illius excremẽti excerni: vbi vero grauatur, pauciſſimũ quidẽ, frequẽtiſſime tñ, vtpote q̃ neq; tandiu, donec repleatur, expectare poſſit: ſed cõtinuo quod noxiũ eſt eijcere cupit, quemadmodũ & quũ à mordaci illius qualitate ſtimulatur, aſſidua ꝗppe tũc quoq; fit excretio. Nimirũ vbi illa à re contenta, quaſi quodã grauatur onere: haud quis, & ſi nõ diſtendatur illius tunica, recte hoc dicat: nẽpe ꝙ illa male quidẽ ſe habet, attamẽ id quod eã aggrauat, minime multũ eſt. Porrò hȩc ita aiũt illi qui in hac opiniõe primarij ſunt, ꝗbus alij aduerſantur qui cõtra ſentiũt. Nos vero ex vtriſq; ſciſcitabimur, nũ eadẽ ſit moleſtia qua veſica afficitur, quũ ſic eſt vndequaq; diſtenta, vt diſruptionis periculũ imminere videatur, nec amplius id quo referta eſt, ſuſtinere poſſit: & quũ ſentit aliqd ſibi eſſe oneri, aut mordicare. Illi nanq; q vaſorũ amplitudine ſemꝑ plenitudinẽ exiſtimãt, rurſus hac etiã parte his ſatis ꝓ̃pte aſſentiunt, At, q ex ipſius viribus: ſe ad has interrogationes difficiles reddũt, nec nõ & varijs ſubiraſcũtur modis, ſuſq; deq; his obſiſtere conantes, qui nequaquã admittere hanc quoq; eſſe plenitudinẽ velint. Nos ergo cupiẽtes iſtorũ cõtentiones dirimere, vtroſq; ad cõcordiã inuitauimus: & illos qui nolũt vnquã plenitudinẽ dici ex rei cõtinẽtis capacitate, ꝗbus cũ etiã primũ diſputationẽ inſtitueramus, hortati ſumus vt memores ꝙ mẽbra, dũ nimis repleta diſtẽduntur, dolẽt: veritati tandẽ acqeſcant. Eos aũt qui hac tñ rõne plenitudinẽ cõſiſtere putãt: vt cõcedãt id quod graue eſt alicui, eſſe ẽt illi, dũ grauat̃, multũ. Atq; rurſus ẽt vtroſq; monitos volumus, ꝙ ipſi his aduerſant̃, q̃ liquido apparẽt: priuatim vero illis qui ad ipſas tantũmodo vires plenitudinẽ intelligi dicũt, tũ peritonæũ prȩ cibo- H
rũ copia rũpi aut dilatari: tũ vero exterius idipſum vtres ac veſicas pati oſtẽdemus, immo & dolia, quũ plena fuerint re flatuoſa, aut alioq violẽta. Sed & hoc ex illis ꝑcuntabimur. Nũ hi q ſanguinẽ è pulmone, rupto vaſe aliquo reijciũt, citra tñ ictũ aliquẽ, aut caſũ, aut externã aliã huiuſcemodi occaſionẽ: videant̃ illis in eũ affectũ ob nimiã q̃ ſupra modũ vas diſtẽderit, plenitudinẽ icidiſſe? Seorſum aũt, & alios cõmonebimus, nõ poſſe puſillũ infantẽ onus aliquod ferre, quod iuuenis boni habitus vel facillime geſtabit: leuiſſimũ ꝗppe id erit adoleſcẽti, quod infanti (vt ego quidẽ arbitror) futurũ eſt grauiſſimũ. Nũ igitur id quod quis nequit portare, nõ appellabimus onus? vel id quod ita graue eſt non appellabimus multum? vel onus quidem appellabimus, graue q; multũ autem nequaquam? Sed ſi ſic, non erit amplius de re, ſed potius de vocabulis contentio. Alioqui enim ne homo quidem ille habendus eſſet, qui nunquam ſe grauari diceret, quamuis illi, vel viginti talenta humeris iponas. Ac ijs quidẽ qui temperanter ſe gerere volunt & hȩc ſatis ſint: nihil vero vnquam inuenias, quod illis ſatisfacere poſſit, qui ſeruili cuipiam dogmati ſe addixere.

Quotuplex ſit Plenitudo, ac de Vi contentrice aduerſus Stoicos & Herophileos. CAP. 3.

QVa ꝑpter illos miſſos faciamus, imo (ſi verũ fari opus ſit) eos à nobis faceſſere iubeamus: igenuos vero & veritatis amicos, alloquamur. Itaq; ſubiecimus duas eſſe tũ notiones, tũ relatio-

nes

A nes multitudinis: alterã ad robur vires q; illius qui defert: alterã ad eius qui suscipit capacitatē. Itaq; hęc ipsa supponamus, & subinde, q̃ sint vniuersæ animantis vires, atq; etiã, quomodo plenitudo, q̃ ſm earum vnamquanque consistere potest, & curanda & agnoscenda sit, perscrutemur. insup vero quot sint eorũ humorũ species, qui vel vires aggrauēt, vel ab ipsis vasis sustineri nequeāt. In his nanq; operæpretiũ est diligentē & eximiũ medicũ versari, nō aũt in cōtēnendis euidentibus rebus, quæ cuiuslibet demōstratiōis initia sunt. Sed nil fortasse mirũ est, si hoc ipsum ab istis ignoret, qui nũquā de demōstratione aliquid vel quęsierint, vel inuenerint, vel didicerint, aut exercitationē aliquā ei adhibuerint. Vnde adeo inepti sũt, vt siquis eorũ his cōmētarijs occurrerit: statim speret me primũ ea oīa in hoc opere demōstrasse, quę eũ oīno nouisse opus sit, qui exacte de plenitudine disquirere instituerit, & se subinde ēt cuiuscunq; plenitudinis tā cognoscēdę, quàm curādę rōnem inuenturũ: ignarus, quo'd si res vsq; adeo magnæ eā haberēt naturā, vt posset vnico opere mōstrari: vtiq; ars nequaquā lōga foret. Iā aũt nos in ijs libris, quos de Platonis Hippocratis q; decretis edidimus, satis mōstrauimus quo'd alia ea vis sit, q̃ in venis cōsistit, & alia ea q̃ in arterijs, aut in neruis. vbi ēt id docuimus quo'd cor quasi fons & origo facultatis venarũ sit: neruorũ aũt, cerebrũ: vt venarũ, iecur. At in libro de Elemētis iuxta Hippoc. ostēdimus substantiā eorũ oīum, quæ generationi & interitui obnoxia sunt, à quatuor qualitatibus immutari per totã: humore, inquã, & siccitate, calore q; & frigore. & ex harũ certa quadã tēperatura, oīum corporũ, substantiā, & proinde ēt

B viriũ earũ, quæ corpus nostrũ gubernant, constare: quippe quæ nō sit nisi ipsius tēperamēti quædā proprietas: qđ à nobis & in libro de naturalibus facultatibus mōstratũ ē, & seorsum in alio quodā cōmētario: in pluribus vero ac varijs alijs libris nos sæpissime signa cognoscendæ plenitudinis quæ ad ea vera genera attinet, & deinde ēt vniuscuiusq; eorũ sigillatim, quæ in illis vtrisq; generibus cōprehensa sunt, explicauimus. Vtrunq; aũt dixi, id inquã quod viriũ comparatione æstimat, & id quod illius cōparatione quod vocant, ἔγχυμα, quasi infusum dixeris: sic .n. ipsi appellant id plenitudinis genus, quod ex loci cōtinentis capacitate mensurat. Id vero non mō in animantibus reperitur: verũ nihilominus in rebus quoq; inanimis, quēadmodũ in vestibus, vinculis, pellibus, vasis q; tũ fictilibus, & æneis, tũ ferreis, tũ vero in oībus alijs quæ vel ex ęre, vel ex argento, vel ēt ex stāno conficiunt: rumpunt siquidē hæc oīa quum multa replent flatuosa substantia. Nisi quis fortasse sit, qui velit asserere, huiusce generis plenitudinem vim contentricē respicere, oblitus sententiæ illius, cuius inter initia, quantũ ad viriũ nomen spectat, nos meminimus, vbi diximus, vim esse causam effectricē. Quā siue δραστικὴν græce dixeris, siue ποιητικὴν, nihil hoc referre puto, sicuti ne

C que aduersabimur, si qs nō effectricē cām, sed substantiā ipsam facultatē dicere voluerit: quia id tm̃ in hoc sermone seruari volumus, vim esse effectricē tantũmodo, non aũt materialē, aut patibilē, dicas mō vt lubet, vel cām, vel substantiā. Etenim si hoc seruauerimus, constabit profecto quo'd vis sit cā alicuius actionis, quam mox necesse est esse motum ab agente in id quod patitur: sicuti & affectus qui in patiente est, motus erit, ab agente in rē patientē. Vnde vires suā quidē ex alterius cōparatione notionē hñt: esse vero ex relatione ad alterũ. Quo'd aũt quippiā in seipsum aut agat, aut aliquid efficiat: omnē mentis captũ excedit, sicuti ēt quo'd se ipsum aliquid contineat. Nā Stoici, qui quammaxime cōtentricē vim introducere nixi sunt, posuere alterũ esse id quod continet, alterũ vero quod cōtinet. Spirituosam etenim substantiā, id quod cōtinet. materialē, quod continet, esse volunt. Et proinde aerē & ignē continere autumāt: contineri aũt aquā & terrā. Nonnulli tm̃, qui se Herophileos appellari volunt, ne somniantes quidē hæc vnquam intellexere: & tm̃ de contentrice vi subinde pronuntiare audent. Nimirũ fatentur se ignorare si sit aer, aut ignis, aut vtrunque id quod lapides, ligna, cætera q; huiusce generis contineat: id tm̃ affirmant ꝙ omnino aliqua vis sit, quæ hæc oīa contineat. dilaberentur etenim, ac diffluerent, nisi aliquid esset quod ea contineret, & cōpesceret. Qui mox interrogati num huiuscemodi proloquio, oīa inquā re cōtinēte egere,

D ipsi in suis sermonibus vti audeant, vel ne: idipsum prōpte statim affirmant, interrogationi q; assentiunt. Sed si deinde ad aliquod absurdum deducant: id omne in ea reijciunt, quæ à nobis afferunt: quin & cōtra eos qui ipsos sic interrogarũt, indignant, perinde ac si & importuni nimis sint & sophistæ. Is .n. mos inter medicos hac ipsa tēpestate in primis inualuit, vt de decretis maximis audacter statuant. quũ vero redarguũtur, moleste ferant, eos, à quibus fuerint, redarguti, sophistas appellantes. At nos qua rōne in absurda inducendi sint illi, qui posuerit rē quālibet aliqua egere cā, à qua contineat, iā exponemus. Causa cōtentrix, quæcunq; illa sit (nā Herophilei se illā ignorare fatent,) aut res quæpiā erit, vel nihil prorsus. Si dixerint illā nihil esse: admirabilis sane est hæc istorũ sapientia, qui velint rē vnāquanq; eo egere vt cōsistat, quod nihil prorsus sit. Sed si cām cōtentricē in rebus ponant: id statim meminerint, ꝙ ipsi primũ affirmarũt rē quālibet, vt sit, cā cōtentrice egere. Quo deinde fit, vt sit necesse, & illā cām altera egere cā, ex qua cōsistat, & mox hanc ēt quapiā altera, vt res tādē sit in infinitũ abitura. Quo'd si dixerint rerũ alias qđē aliqua alia cā, vt sint, egere, alias vero ex seipsis hoc habere. Primũ quidē sciuerint ipsi, se nō amplius decretũ id seruare, quod inter initia statuere, quod q; verissimũ esse prædicabāt, rē nimirũ vnāquanq;, vt esse habeat, indigere cōtētrice cā. Mox vero quo'd illis lōgissima opus sit oratiōe, vt explicēt cur hæc ea egeāt, illa vero secus: ac deinde quodnā sit id quod vel his, vel illis annumerandũ sit. Nā nō mōdo multi ex Herophileis, sed & ex Stoicis iuniores, nullā afferũt demōstrationē, ad ostēdēdũ, ꝙ spiritus &

ignis

ignis & sese, & alia ẽt cõtineãt: terra vero & aqua alio cõtinẽte indigeãt. Primo etenim aspectu, quod durũ ẽ renitẽsq; & dẽsum, potius cõtinere videri posset: cõtra vero, quod molle cedẽs rarũq; est, altero indigere à quo cõtinereť. Hi tñ nõ solũ nulla allata huiusce rei demõstratione, suo decreto fidẽ haberi volunt: verũ nec animaduertunt se ea statuere q̃ ipsa secũ pugnẽt. Illa siquidẽ maxime volũt vim cõtinẽdi habere q̃ tenuissima & mollissima sunt, aerẽ inquã & ignẽ, & hęc eadẽ pręterea in cã esse cur tũ aqua, tũ terra dura solida q; sint, quasi possit qdpiã alteri eã aut vim, aut naturã, aut actionẽ, aut qualitatẽ impartiri, cuius ipsum sit exps. Nos ẽt apte videmus, ita nihil ab igne cõtineri, vt magis ab eo oĩa dissoluanť. Quũ vero cõtra Stoicorũ suppositionẽ aliàs plenius disseruerimus, ad Herophileos redeamus: vt tñ hic ẽt nobis satis fore putemus si testemur, ꝙ ille qdẽ q sectæ eorũ author extitit, cõtra q̃ par esset, se gessit: qppe q i multis, vbi i prõptu sũt demõnes, dubius fuit: ea vero ipse ꝓmulgauit qbus nulla poterat afferri demõ, q̃q; nõ nisi falso statui poterãt. E

Quibus in partibus prompta sit vel difficilis, Plenitudinis facultatem grauantis dignotio. CAP. 4.

QVare his quoq; relictis, vñ diuertimus redeamus, & dicamus, ꝙ quotiescũq; p̃ multitudine aliqd nimis distẽdit, aut disrũpit: affectus is ad cõtinẽtia vasa ptinet, nõ aũt ad aliquas vires: quũ vero grauat, ad sensitricẽ facultatẽ. Nã neq; id ipsũ oĩno ad vires oẽs spectat: naturales.n. vires ab hoc affectu, grauari nimirũ alienæ sunt. Itaq; si recte à nobis i cõmẽtarijs de naturalibus facultatibus demõstratũ est, inter eas vnã esse q̃ ea attrahat q̃ sibi idonea sint, alterã vero q̃ hæc ipsa alteret, tertiã, q̃ cõtineat, quartã q̃ eorũ expultrix est q̃ aliena sunt: alia sunt inquirẽda indicia ad cognoscẽdã Plenitudinẽ p̃ vnaquaq; ex his viribus. nã neq; grauitas in his sufficere põt. Imbecillis siquidẽ uẽtriculus vi sensitrice maxiã pditus ẽ, qua ea sentit q̃ grauia sibi sunt: arteriæ vero atq; venæ sensu retinẽt, sed aliũ. In neruis quoq; an eiusdẽ generis sensus reperiať vel cuiuspiã alterius: lõgiore ad id exponẽdũ, & illi fidẽ faciẽdã egeret oratione. Porrò qbus signis sciẽter cõprehẽdi possit arteriarũ plenitudo, q̃ ex collatione ad earũ vires cõstat: in cõmẽtarijs de pulsibus exposuimus. Horũ quoq; oĩum, ignari sunt ij, q ita facile quotidie nomẽ plenitudinis in ore hñt. F Venarũ vero nec ego signũ aliquod vnquã, quo id ex sciẽtia haberi possit, neq; ab alio quopiã literis mãdatũ reperire potui. nã neq; quispiã nobis prior de ipsis viribus sciẽter disseruit. Sanè Philippus atq; ẽt Archigenes earũ cõtẽplationẽ parũper attigere, sed eorũ nemo rẽ ipsam absoluit: ratio attñ huiusce p̃sentis sermonis exposcere vř, vt nõ mõ hæc ipsa disquiranť, verũ ẽt vt de Plenitudine agatur, q̃ sigillatim quascunq; particulas occupat: iecur inquã, cor q;: & renes, & crassum intestinũ, & cerebrũ, & p̃terea ossa. Horũ itaq; quæcũq; vel parũ sentiunt, vel oĩno sensus sunt exptia, nequaq̃ parẽ cũ vẽtriculo, aut vesica excrementorũ, q̃ in ipsis cõgesta sunt, sensum retinẽt: sed aut oĩno exiguũ, aut penitus nullũ. exiguũ quidẽ vbi maxima fuerit plenitudo: nullũ vero, quũ illa nõ multa fuerit. G Nã in pulmone, iecore q;, atq; ẽt in renibus aliquis nõnunq̃ oboriť alicuius põderis sensus. In ossibus quoq; nõnulli qñq; grauitatis sensum ꝑcepere, qui tñ admodũ obscurus sit. At ꝫm cerebrũ non subobscurũ mõ: sed perq̃ manifestũ ẽt nõnunquã sui sensum grauitas excitat. In partibus aũt sensu vacuis, nullus põt nedũ grauitatis, sed nec alterius ẽt symptomatis sensus haberi. Sensu vero carere videnť ossa nõ nulla. adeps quoq;, & glãdulæ q̃dã, & oẽs pręterea medullę sensus expertes sunt: cerebrũ tñ ac ẽt medullã spinæ dorsi nõ nulli in sentientibus particulis collocãt. Tutius tñ poterit quispiã de carne qua gibba iecinoris pars cõstat, quã nõ nulli medici παρέγχυμα, quasi infusionẽ dixeris, appellãt, asserere ꝙ absq; vllo sit sensu: quippe quũ illi nullus vlla ex parte neruus iserať. De parte aũt illius caua facile põt aliqua suboriri dubitatio. Nerui.n. illi, qui iecori iuxta portas distribuunť, eo exiles sunt, vt solã ipsius mẽbranã videanť cõtexere. Nec minus præterea aliqua offerť de renibus liene q; dubitãdi occasio & lõge ẽt magis de pulmone: quũ ille sensus põderis, qui in his visceribus nõ nunquã exoriť, in mẽbranã & tunicã, qua ea inuoluta sunt, potius referri possit q̃ in ipsa viscera, id q; in pulmone præsertim & iecinore. hæ.n. partes quasi suspẽsæ pendẽt, nec stabili loco suffultæ hærẽt. Et sanè qui ꝫm ea viscera laborant, sæpissime supiora ad claviculã H vsq; distẽdi manifeste sentiũt, sicuti quũ iecur tumore aliquo, aut grauedine teneť: adeo.n. frequenter is affectus oẽs ferè hoĩes inuadit, vt fœlix admodũ ille videri possit, qui toto suę vitæ curriculo illius nunquã sensum habuerit. Sed & Hippocrates ait. ‖ Grauis dolor ad renes pueniẽs. Quin & pulmo, (vt oẽs ferè medici prædicãt) grauitate tentať, siquis tumor idipsum viscus occupet. Medicorũ tñ quãplures de Plenitudine ita præpostere ꝓnuntiãt, vt de his nihil cõquirere velint, immo nõ nulli neq; id quidẽ inuestigãt, ꝙ qñq; per vniuersum corpus, qñq; secundũ vnam quampiam vel etiam secundum plures partes plenitudo consistere poteit. Verũ operę pretiũ fortassis fuerit, vt ab his oĩbus difficultatibus (si tñ sic tibi libeat) nos cõtineamus rebus q; facilioribus versemur.

6.Epid. sect. 1. tex.6.3ª.155.c

Qua ratione Plenitudinis in singulis partibus notæ inueniendæ. CAP. 5.

POrrò nihil facilior ea via vř, vt à grauitate rursum exordiamur, ea siqdẽ euidẽtissimũ signũ est plenitudinis illius, q̃ ad vĩ sensitricẽ spectat. Vbi primũ inquirẽdũ ẽ, nũ grauitas ex necessitate multitudinẽ cõsequať, vel illã potius anteceda t: nã neq; eadẽ ratio est, ꝙ põdus p̃cedat, vel ꝙ subsequať. Quippe rei veritas hæc ẽ, qđ si in aliqua particula q̃ sensus particeps sit, vlla aggregeť humorũ multitudo, in ea statim grauedinis quoq; sensus excitať: neq; tñ quotiescũq; põdus loco alicui isederit, ibi ẽt humorũ multitudo cõgesta erit: quũ vis si imbecillior fiat, possit ex ipsismet solidioribus mẽbris grauari, quẽadmodũ in corporibus resolutis euenire solet: prę resolutiõe.n. ĩbecillioribus

A ribus factis musculis,quorũ ea erat functio,vt mẽbrũ id resolutũ moueret & trãsferret: sentit ille q̃ resolutus ẽ,in motu grauitatẽ: ita tñ vt id quod infirmũ ẽ sibi ipsi graue minime sit: musculus nimirũ aut neruus,aut qcqd sit tãdẽ id, qđ primũ mẽbra mouet. Is siqdẽ affectus q̃ grauedo appellat̃, eã natura cõstat,vt & ab altero,& ĩ altero gignat̃: põt nẽpe ipse neruus,aut tẽdo,aut musculus, aut qcqd illud sit qđ nos mouet,fieri se ipso ĩualidius ĩbecillius q;: vt vero sibi ipsi graue sit, fieri sanè nequit. Porrò id si robustius fiat, validiores q̃ antea functiões edet: si vero imbecillius,lãguidiores: queadmodũ musculus (si is tñ sit q̃ crus moueat) quũ bene valet, valide eã illius mẽbri p̃tẽ, cui à natura insertus ẽ,attrahet: si p̃terea in optimo fuerit cõstitutus habitu,munus id validissime obibit: morbidus vero factus,ĩualide: imo si vires resolutas habuerit,lãguide. Quòd si nõ musculus, sed neruus sit,q̃ musculũ ipsũ moueat,is ẽt pro sui valetudine, vel morbo, bono habitu, & infirmitate, illa eadẽ in mouẽdo mẽbrũ aget,q̃ de musculo mõ diximus: nec secus ẽt si dixerimus spiritũ esse id qđ primũ mouet ipsũ crus,hæc.n.eadẽ in ipsum erũt referẽda. Age igit̃, maioris p̃spicuitatis gratia,ponamus nũc ex spiritu p̃ neruũ delato musculũ moueri, ex musculo vero,tibiã primũ,cui is inserit̃;qua mota,articulus in genu vbi crus vniuersũ cõmittit̃,subinde ẽt moueat̃. His q̃ppe sic positis,vere poterit quisq; asserere,& musculũ inualido spiritui esse oneri,atq; ẽt totũ ipsũ mẽbrũ, ti-

B biã inquã. Sed si p̃terea ponamus neruũ à spiritu moueri,& à neruo musculũ,à quo deinde tibia: ab his oĩbus imbecillis spiritus grauabit̃. Ex his itaq; id iã apertũ reddit̃, minime posse exquisite dignosci q̃d id sit,qđ primũ grauet,quod q; primũ grauet̃,nisi prius sciat̃,id qđ primũ in nobis vnã quãq; mouet particulã: hoc tñ aliàs exactius disquiremus. Nũc.n.volumus id de quo is ĩstitutus ẽ sermo,p̃tractare: vbi,vt nostra oratio clarior euadat,totã hãc rẽ ex suppositione trãsigemus. Quare statuamus nũc musculũ esse id quod tũ se ipsũ,tũ ẽt os tibię primũ moueat: ipse quidẽ sibi ipsi,neq; si vel ĩualidissimus sit,grauis esse nequit,sed illi tibia potius grauis est. An vero id illi tãtũmõ quũ mouere tẽtat,eueniat,vel ẽt dũ quiescit: ad aliã cõtẽplationẽ,q̃ q̃dẽ nõ ita leuis ẽ attinet: & eã nos ĩ libro de Motu musculorũ cõplexi sumus,& sanè citra eã nũq; poterit(quũ grauitatis sensus adest) vel affectio ipsa exacte cõprehẽdi,vel locus ẽt affectus. Nã,vt statim hoc exponamus, nõ nulli sũt, quibus vel mẽbrũ aliquod,vel vniuersũ ẽt corpus,quũ id mouere volũt,graue videat̃: qui si quiescãt,nullũ vllius grauitatis sensũ hñt. Sũt & alij q̃ prius ẽt q̃ moueri aggrediãt̃, se grauari aiũt. At nequit hæc vtrorũq; affectio vnq̃ cognosci,ni prius rep̃is,q̃ eę sint ĩ vniuerso crure partes,q̃ ad mouendũ natæ sunt,q̃ q; vt moueant̃. Quia si neruorũ fibræ p̃ musculũ dispersæ,primę sunt q̃ mouẽt, quibus'cũ subinde mẽbraneũ venosum q; & arteriosum genus mouet̃,& p̃terea ligamenta: ab his

C ipsis,& à cæteris quoq; partibus oĩbus q̃ in hoc mẽbro sitæ sunt, grauitatis sensus excitabit̃. Nos vero p̃pẽdamus atq; definiamus,q̃n moto mẽbro suas q; functiones obeũte grauedo oborit̃,& q̃n eo ẽt q̃escẽte. Porrò si ligamẽtorũ quoq; in eo genus vnã cũ carne mouet̃ (ex his siquidẽ oĩbus ipsa musculi substãtia cõstat) ex nullo istorũ grauitatis sensus vnq̃ nã p̃dire poterit, sed vel ex venis, vel ex arterijs,vel ex adipe,vel ex ossibus,aut ex eorũ aliquibus,vel ex ipsis oĩbus. Quòd si in huiuscemodi partitionibus omissũ à nobis esset,ex aliquibus,vel ex oĩbus,ipse qui leget poterit supplere: cõiũctiões eteni nõ disiũctiue,sed potius cõiũctiue hoc loco tenẽt. Ex his igit̃ q̃ exposita sunt, satis cõstat,q; si q̃s velit partis illius q̃ p̃ plenitudine laborat,cognitor euadere: illũ opus est sciẽtiã prius exquisitã earũ viriũ assequi q̃ nos gubernãt,& pręterea dissectionis,atq; ẽt naturæ cuiuscũq; particulæ,q̃ sit in animali: hinc.n.promotus poterit forsitan partis nimis repletæ indicia reperire.

Aduersus Erasistratum de Plenitudinis notis. CAP. 6.

VErũ si quis forte nulla habita veritatis rõne huic tñ studeat,vt illos nimirũ fallat,q̃bus'cũ versat̃,se q̃ppiã eximiũ callere p̃seferẽs: facile is poterit sine aliquo alio maiori negotio primum Erasistrati salubriũ librũ legere: neq;.n.ille vsp̃iã alibi signa plenitudinis explicare tentauit. Eius itaq; verba attẽdamus. Primũ quidẽ vbi q̃ nã sit plethoræ (ita.n.ipse venarũ repletionẽ appellat)

D origo aperuit: mox vero vbi ẽt signa quibus eã cognoscas exponit. Hæc itaq; illi ẽ eius generatio. Quũ alimenta distribuunt̃, nec p̃terea aut apponunt̃,aut vniuscuiusq; more elaborant̃, aut alioq̃n excernunt̃,necesse est vasa tũ cõcoctionis,tũ distributionis repleri,& actiones q̃ in ipsis ædunt̃ impediri: mox vero,quũ id alimẽti qđ prius in vasis fuerat nulla alia rõne cõsumat̃, sed alio itẽ ab ijs q̃ ingerunt̃,accedente,vasa in corpore magis distẽdunt̃: q̃ vbi ad id venerint vt amplius distẽdi nequeãt,alijs insuper alimẽtis ex vẽtriculo iugiter delatis: illa q̃ p̃cesserãt,in vasa spiritus irruũt. Itaq; tũ ex his patet,q; ipse de ea plenitudine verba facit,quæ infusionẽ respicit,vel,vt ipse græce ait,κατὰ παρέγχυμα: tũ vero quia plethorã nominat: nã id nomẽ p̃prie huic tñ affectui cõgruit, minime vero illi qui ex viriũ cõparatione æstimat̃. Sed mox vbi paucula q̃dã de ea dignoscẽda tetigit, hęc iterũ scribit. Oportet igit̃,sicuti & in sup̃ioribus à nobis dictũ ẽ, dare operã vt plethoræ affectũ cognoscamus: inter initia quippe dũ vasa moderate fuerint repleta, videnť ij validiores reddi robustiores q; q̃ ipsi esse soleãt: q; si maior p̃terea repletio accesserit,brachia,tibię,manusq; pleniores videnť,p̃inde ac illis qui ab exercitio partes eas distẽtas hñt. Sed adhuc repletiõe subinde adaucta, iã vlceroso affectu teneri videnť,tardiores q; & ad motũ ineptiores sunt, & vniuersũ ẽt istorũ corpus tensũ & lassitudine oppressũ vr̃. Hãc aũt corporis affectionẽ,nisi quis cõmode perite q; solue reĩstituerit: morbus statim subsequet̃. In his p̃fecto Erasistratus plenitudinũ q̃ genere euariãt, notas cõfundit,p̃ter id qđ nõ nulla insup̃ q̃ nõ erãt necessaria intermiscet: queadmodũ si recte illius

verba attẽdere voluerimus, statī ab initio sui sermonis intelligemus: statim.n. inter initia ait, Quū E »
vasa moderate repleta fuerint, videnť ij validiores reddi robustiores q̃ ipsi esse soleāt. Nullā sane »
is sermo alioqui vel ex affectus ad signa, vel signorū ad affectū collatione necessariā vr̄ habere cō sequutionẽ, neq;.n. necesse ẽ quū vasa moderate fuerit ipleta, eos validiores robustioresq; reddi: neq; si robustiores validioresq; videāť, vasa moderate esse repleta, quū fieri possit, vt aliqui, q̃uis nō nisi modice repleti sint, ĩbecilliores tñ videanť, aut saltẽ in neutrā partẽ cōspicue inclinẽt: robur inq̃ aut ĩbecillitatẽ. Quòd si robustiores quoq; q̃ antea efficianť: poterit hoc nō mō nulla in eis humorū copia adaucta fieri: verū & ea potius q̃nq; imminuta & q̃nq; eadẽ penitus q̃ prius aderat, seruata quantitate. Vtrūuis.n. supposueris: statim tria illa quodcunq; eorū primū ꝑtuleris, cōsequenť. Quia si ponas auctos esse humores, viriū poterit maior imbecillitas, poterit & earū robur maius sequi q̃ prius esset: poterūt illæ ẽt ĩ eisdẽ terminis cōtineri. Nec minus ẽt posito q̃ solito robustiores facti sint: pñt & aucti esse, & imminuti humores: pñt & suū seruasse modū. In p̄sentiarū vero siue humores dixerimus, siue sanguinẽ, ꝓ eodẽ habeať: suo.n. loco hæc distinguenť. Erasistratus itaq; hæc ita simpliciter ꝓtulit, nullā dictis suis afferẽs demr̄onem. Nos vero nō sic, sed necessarijs demōstratiōibus fidẽ his q̃ nuper à nobis dicta sunt, astruamus, sumpto tñ rursus ab ipsis Erasistrati verbis initio. Num igiť dū ait robustiores & fortiores videnť, aliud quid significat id qđ robustiores F
ait, ab eo qđ fortiores: & duo sint moderatæ plenitudinis, q̃ nos edocet signa, vel vnū id signū est, qđ duobus vocabulis ab eo exp̄ssum sit. Nẽpe ego nullā penitus in horum significato dr̄iam inuenio. neq; ꝭm genus, neq; ꝭm speciẽ, neq; ꝑ maioris minorisve ratione, sed ab vtroq; idẽ significari puto. At finge, si ita lubet, alterum alterius cōparatione intẽtionẽ ac incremẽtum insinuare quodcunq; mō illud sit, siue id qđ ꝑ fortiores significať, siue id qđ per robustiores. Sed tūc vtriusq; significatū erit penitus vniusmodi: eteni vbi eadẽ ꝑmanẽte forma ĩcremẽtū accidit: nulla ibi est duorū in significando disciplina. Porrò satis cōstat Erasistratū alterius generis plenitudinis q̃ uires respicit, oīno nememinisse quidẽ, neq; in hoc libro, neq; ẽt in libro de Febribus: plethora siquidẽ (vt ipse arbitrať) intercidẽtiæ, seu (vt ipse græce dixit) παρεμπτώσεως, vñ & inflāmationes ortū hñt, & febris ꝑdit, in cā ẽ. Ipse vero cōspicue p̄dictis verbis plethoræ generationẽ exposuit. qua corpis vasa onere ĩmodico grauari plurimūq; tẽdi dicebat: huiuscemodi.n. vocabulis ipse vsus ẽ, sicuti etiā quū ait, Dū amplius eā sarcinā ferre nequeūt: incidūt in arterias succi supfluẽtes: ea.n. q̃ nimis venas replẽt, impetū quo inferanť inde hñt. Sed & hoc ẽt loco aliquid diuisioni defuit: nā neq; sermone ita absoluto erat dicẽdū: quū venæ amplius id onus sufferre nequeūt, in vasa spiritus παρέμπτωσιν, i. incidentiā fieri supfluẽtis succi: verū potius p̄stabat ut diceret, oportere vt alterum ex his G
duobus, prædictā repletionẽ sequať: nẽpe vel tunicæ illius rupturā, vel transfusionẽ sanguinis in vasa spiritus. Putare vero sanguinem ob id necessario transfundi q̃ à venis cōtineri nequeat, hoīs est qui oblitus sit vasa q̃nq; præ copia disrūpi: ut id ẽt prætereā, q̃ absq; vlla huiuscemodi transfusione sæpe fit, vt in ampla intestinorū, aut ventris, aut stomachi, aut oris aut faucium spatia aperiantur vasorum ora. At diuisionis in sermonibus defectum, non modo in hoc ipso libro, verum in alijs etiam omnibus sibi peculiarem habuit Erasistratus.

Ex incremento vel decremento sanguinis vires neq; augeri necessariò, neq; minui. CAP. 7.

NOs vero rursus quō se habeat disquiramus quod dixit, nimirum si modica sit plenitudo, robustiores q̃ erant videnť, sed o Erasistrate erit ne, nulla ẽt corpori facta virium accessione, vel viribus pariter ipsis adauctis? Ego sane affirmauerim q̃ si actiones valentiores ædendæ sint, q̃ necessarium fore simul & virium robur augeri. Quòd si tu putes, solo adaucto sanguine, non adauctis autem viribus, actiones validiores euadere: videberis sane Asclepiadis potius sententias euertere, quàm facultatis statum astruere. Nam nusquā ipse absolute sic protulit, illum qui pluri sanguine præditus sit: robustiorem ẽt fore: qui vero pauciori, inualidiorem ex necessitate. Ipsum etenim, etsi putarit nullas in nobis esse vires, non vitalem, non animalem: aliquas tamen eis q̃ apparent cōsentientes distinctiones afferentem inuenias: quosdā etenim uidemus, qui & robustiores q̃ prius essent, & pariter magis sanguinei facti sunt: alios vero qui robustiores quidẽ, sed minus sāguinei. Quapropter quum nulla cogat necessitas, vires aucta sanguinis copia increscere, vel ea imminuta imminui: existimandum est hæc quoq; ab Erasistrato negligentius fuisse tractata, vtpote qui neq; hæc ipsa quę nunc à nobis tradita sunt, si à quopiam monitus fuisset, negasset quidẽ actionū inquā fortitudinẽ potius viriū robur, quàm sanguinis sequi incrementū. Quare nos sermonẽ illius (addita ea parte q̃ deerat) absolutiorẽ reddemus, vt tandẽ hoc se habeat mō: Sanguine vna cū virium robore adaucto, necesse est actionum fortitudinẽ augeri. Atqui si ita loquamur, erit quidẽ verum id quod à nobis fuerit prolatum, sed nihil hoc postea ad institutum nostrū fecerit. Siquidẽ verū, erit eos quibus pariter sanguis & robur fuerit auctū, fieri valentiores: vt nō ita tñ mox verū sit, ijs qui valentiores euaserint, hæc ẽt vtraq; increuisse. Neq;.n. robur vna cū aucto sanguine crescit: quū fieri possit vt solę augeantur vires. Siquis.n. qui & alicuius pituitosi sanguinis copiā ex ocio cōgesserit, & viribus prẽterea imbecillis sit, optimo cuipiā gymnastę offerať: hūc ille paulo post valentiorẽ quidẽ, non aūt pluri, q̃ quando illum susceperit, sanguine abundantẽ reddet. Itaq; vt nulla est necessitas, illis qui in suis obeundis functionibus valẽtiores q̃ prius forẽt, effecti sunt, humores accreuisse: ita pernecessarium vt si qui validiores actiones habeant, eis virium robur accesserit. H

Porrò

A Porro non modo ab actionum fortitudine sumpto initio ad virium robur, verum, & ab ipsis viribus, ad actionũ fortitudinẽ necessario perueniens: is.n. valétior in suis actionibus existit, qui viribus robustior ẽ: vt ãbo hęc mutuo sese cõsequant, fortitudo nimirũ actionũ, viriũ robur: robur q; viriũ, actionũ fortitudinẽ: his siquidẽ vtrũuis posueris: statim & alterũ pręsto erit, vt nulla tñ sit à sãguinis multitudine futura cõsequutio necessaria: quũ neq; si is sit maiori copia q̃ antea, validior necessario sit hõ futurus: neq; si minori, imbecillior, sicuti neq; si ęqualis sit necesse est illũ viribus eodẽ se habere mõ. Et pinde ex his iã dictis sanè liquet, actiones validas propriã esse ac inseparabilẽ viriũ vigentiũ notã, sanguinis vero aucti nequaq̃. Id aũt quod mox ab Erasistrato allatũ est, nõ est plethorę signũ propriũ, est tñ ab ea inseparabile, quod impleri vocat Erasistratus. Sed clarius, tendi, dixisset: nã & gymnastæ qui diligentiores sunt, quũ aiunt lassitudinẽ aliã esse vlcerosam, aliã tensiuã, aliã phlegmonosam: nil aliud insinuant, nisi in tensiua lassitudine mẽbra esse repleta: tunc .n. quãcunq; particulã in eis repletã esse inquiunt, quũ in se tensionẽ quandã sentiunt. Sentiũt præterea & in inflammatione tensionẽ, verum illa aut semper, aut frequentius secum pulsum quẽdã p̃ter naturã habet: Vñ lassitudinẽ pulsatilẽ posset eã quis appellare, si rẽ hanc apertius exponere vellet. Qui vero præter eã tensionẽ nihil aliud patiuntur, his neq; tensa particula inflammata est, neq; B ẽt ex necessitate plethorica est. Sed duorũ alterũ, vel lassitudine laborat, vel plethorica est. At si lassitudine tenet: ex nimio labore id habuit. Vbi vero nullus pręcesserit labor: nõ amplius ex labore lassa est ea particula, sed ex alia occasione, vt tãdẽ vere affirmare possimus, q̃ vbi adest tẽsiõis sẽsus, nec tñ exercitatio præcesserit: ibi necesse sit plethorã esse congestã. Quòd si hoc loquamur mõ, signũ id pprium reddit atq; inseparabile. hæc etenim vtraq; vicissim sese cõsequent: & tensionem quæ nulli exercitij comes sit, pręcedit plethora, eius.n. signum ab illa inseparabile euadit, vtpote q̃ à cã plethorę pficiat. Sãguis aũt auctus, non tñ eo vt venæ adhuc tensæ sint, nondũ plethorã absoluit. Sed ecquid Erasistratus in suo sermone brachiorũ, tibiarũ, manuũ q; meminit: quum nihilo minus in collo ẽt & dorso, lumbis, thorace, atq; ẽt in sumine hęc huiuscemodi tensio cõsistere possit. At quemadmodum horum membrorum superuacanee meminit Erasistratus: ita longe præterea magis vlcerosi sensus, quum is exacribus potius gignatur humoribus q̃ q̃ plethoræ indiciũ sit: talis.n. is sensus est, qualis in exulceratis excitatur partibus, quum tactu, aut quum purulento quopiam humore, acriue medicamento irritatur, immo ex solis qñq; motionibus prouenit. Profecto vt tensio copiæ humorum ea à quibus continentur distendentium, affinis est: ita vlcerosus sensus acrem sequitur qualitatem, & proinde in multis nonnunquam per vniuersum suboritur C corpus, ne moderatam quidem sanguinis mensuram, nedum plethoram habentibus.

An in solo sanguine Plenitudo consistat, an ex molestia, tensione, & cæteris Empiricorum indicijs verè percipienda sit. CAP. 8.

HÆc si ita se habeant, sicuti nimirum se hñt: operæpretium sanè erit, iam nonnulla ex his, q̃ dũ examinaremus signa ab Erasistrato descripta, in hunc locũ distulimus: definiamus. Satius sanè fuisset distinguere, nũ plenitudo tam ea q̃ virium cõparatione, q̃ ẽt ea q̃ ad capacitatem rerum continentiũ intelligit in solo possit sanguine, vel in alijs ẽt oĩbus humoribus consistere, quum id ipsum quoq; illi indefinitum reliquerint. Porrò "quum nõ mõ affectus ij ipsos arripiãt humores, nẽpe copia & defectus, verum & praua qualitas: oẽs equidẽ medicos interrogaui tum eos qui ex viribus, tum eos ẽt qui ex humorũ incremento plenitudinẽ æstimant, an solo. s. sanguine eous q; adaucto vt ferri nõ possit amplius, venas extẽdi cõtingat: an vero si in quapiã p̃terea particula, vel in ipsis ẽt venis, pituita, & cũ hac aut sine hac ẽt bilis aliqua, vel alius quidã purulẽtus humor (græci ἰχῶρα vocãt) vel flatuosus spiritus, adeo excrescant, vt capi amplius vbi cõtinebat, nequeat: hic ẽt ab animante tensionẽ sentiri necesse sit. Et sanè, quum particula q̃ tenditur particeps sensus fuerit: necessum est vt quæcunq; fuerit ea res, q̃ eò ipsam distẽdit vt capi nequeat: tensionis sensum in D animante excitet, & is affectus qui tunc mẽbra occupat, tensio appellatur: q̃ si plurimum augeat, erit ẽt necessarium, vt id quod tendit, rumpatur. Et mihi quidem hoc cum his quę quotidie apparent, consentire vr̃. Videmus siquidem nõ mõ neruos ac funes, sed & dolia quoq; præ musto ex flatuoso spiritu turgente, vi tẽsionis disrumpi. Nup etenim vas stãneum ita medicamẽto ex vipis quo plenũ erat, inflatũ est: vt & coriũ quo ĩuolutũ erat, & funiculus quo erat deuinctum, rupta sint, & incuruatum fuerit operculũ. Neminem p̃terea esse reor, qui, si ea q̃ quotidie in his qui ægrotãt, cõspicimus, studiose obseruare & perpendere voluerit, nõ nouerit, ex flatuoso spiritu in animãtiũ mẽbris intercepto, & præsertim in crassiore intestino aliquos sæpe vehemẽtissimis doloribus detẽtos fuisse. Quare p̃stiterit sanè arbitrari ex quacũq; substantia humida & flatuosa posse tẽsiuo affectu particulas occupari, q̃ q̃ is solum ex oĩbus humoribus sanguinem consequatur. Ab his itaq; rursus ad eos redeamus qui plenitudinẽ semper virium cõparatione constituendã putant, & ab illis hoc ipsum, quod maxime in prõptu ẽ, sciscitemur, si tñ antea loco exempli, huiuscemodi quãdã hypothesim pposuerimus. Sint duo hoẽs qui onera humeris imposita ferãt, & alter quidẽ lignũ quodpiã, vel lapidẽ, aut grauissimã aliã quãdã sarcinã: alter verò spinas paucissimas & acutissimas. Hoc igit pposito spectaculo, ab eis, qui plenitudinẽ virium semper cõparatione intelligunt, quęramus nũ paucas illas spinas onus appellent: an potius sarcina quidẽ vtraq; commune hoc habet

symptoma,

A.l.1.f.1.d.4. c.1.8.1.

Maxima
Actiones virium notae
Tensio in inflammatione
Lassitudo pulsatilis
Maxima
plethora
Ιχωρ pus
Tensio
Similitudo

symptoma, quod illis hoibus non paruã molestiam afferat, vt tamen nõ eadem sit, immo plurimũ differens illius molestiæ species: is.n.absq; vlla pũctione grauat, at ille sine vlla grauedine pungit. Vñ siquis pungi, vel morderi, vel quæcunq; aliaq; molestiæ esse possunt, onus, atq; ẽt multitudinẽ appellauerit: is tandẽ coget & simplicẽ aliquã spinã, & tenuissimã qñq; acũ, onus vocare: quo nescio an possit aliquid aliud magis ridiculũ excogitari. Porrò hæc absurda sunt, & ꝑter cõem oĩum hoium sñiam: nostrũ vero institutũ ẽ vt seruemus nõ aũt euertamus cões oĩum sentẽtias. Id igitur quod aggrauat, multũ: quod vero pũgit, aut mordet, aut vtcunq; quis nominare voluerit, molestũ appellabimus. Plures aũt reperiri humores mordaces, qui partim in nobis gignanẽ, partim extrinsecus inferantur, iã oĩbus hoc cõpertũ est. Quorũ quatuor penes magis & minus extant dñæ: q.n. modice mordẽt, pruritũ inferũt, vti scilla: qui vero magis, rodunt, quẽadmodũ cepa: nã si nostrũ corpus alteri cuipiã huiuscemodi naturæ corpori occurrerit, cui diutius hæreat, exulcerabit. Sed si aliqua præterea adhuc his fuerint acriora, horrorẽ excitabũt, in primis vero si particulis vlceratis adhibeanẽ: progato vero atq; aucto horrore symptoma illud rigor appellaẽ. Atq in nobis quoq; mordaces gignunẽ succi eadẽ rõne per has quatuor ideas distincti: eorũ.n. pruriginosi illi sunt, q modice acres sunt: vlcerosum vero sensum pariũt, qui his sunt mordaciores: q aũt hos quoq; mordacitate superãt, horrorẽ: sicuti qui ꝑterea iã mordacissimi sunt, hi rigorẽ inferũt. De his in multis libris sermo est à nobis habitus: pñt tñ ea q à nobis tũ ĩ libro de Causis Symptomatũ, tũ in quarto libro de Tuẽda valetudine sunt exposita, illi satis esse qui voluerit horũ aliquod habere cõpendiũ. Sed si quis rõnẽ naturæ acriũ rerũ sciẽter tenere magis voluerit, is habebit libros de Facultatibus medicamẽtorũ, & de Tẽperamẽtis, qui hos ẽt ꝓcedunt, quos legat. Verũ bona medicorũ pars pin de affecti sunt, ac illi, de quibus meminit Hippoc. nẽpe qui in fracturis, alijs q; huiuscemodi affectionibus, nolũt ea facere q medici iubẽt: quippe illi, & si cupiãt sanitatẽ recuperare, ita tñ laborẽ curationis, vt isti disciplinæ, tergiuersant. Sed nequit fieri vt vel illi ita statĩ hac tantũmõ rõne q cupiãt voti sui fieri cõpotes, sani euadãt: vel isti fiãt docti, ni viã illã vniuersã, quã mõ isinuaui, cõfecerint. Cognoscẽt.n. si mõ velint, vlcerosum in vniuerso corpore sensum, siue mõ is ex multa ꝑter cõsuetudinẽ exercitatione, siue ẽt absq; hac suboriat, à mordaci succo gigni. Et ꝑinde gymnastæ eos qui ꝑter modũ fuere exercitati, oleo copiosiore curãt, atq; ẽt mollibus frictionibus, & balneis dulciũ aquarũ calidis exacte tẽperatis, vt mordaciores succi discutiant, qui eliquatis tũ adipe, tũ molliori carne, vel ipsis ẽt ĩ nostro corpore humoribus nimis ex maiori q par esset exercitatione excalfactis, gignunẽ. Vñ si quis tantisper sustinere voluerit, donec horũ demonstrationes addiscat: solus is poterit sibi firmiter persuadere, vlcerosã affectionẽ ex succis mordacibus gigni: vbi vero grauitas est, à multitudine, ꝑ viriũ cõparatione: at ea q est cũ tensione, ipsa quoq; humorũ multitudinẽ sequitur: nõ quidẽ per collationẽ ad vires cõtinentiũ corporũ, sed tñ ad spatiũ quo illi cõtinẽt. Erasistratus aũt in primo salubriũ libro plethoræ genitură explicans, tertiã hãc affectionẽ aptissime è tribus illis edocet: mox vero vbi sermonẽ ad signa conuertit, non ea magis q istius, q q aliarũ sunt, profert. Ad hãc quippe tẽsio tantũmõ pertinet, qđ ipse adimpleri vocat: vlcerosus vero sensus neq; nuper dictę plenitudinis ꝓpria nota ẽ, neq; illius ẽt q vires respicit: atq; & id lõge minus q nimirũ se tũ grauiores tũ ad motũ difficiliores sentiãt: est.n. & hoc illius plenitudinis indiciũ, q viribus ẽstimaẽ. Parum igiẽ absuit quin vniuersam nobis ẽpiricorum syndromẽ descripserit. Sed & quandã illius notationis partẽ, q ab Herophileis introducta ẽ, & græce τρίχρονον, quasi tritẽporaneã dicas, appellãt, nõ secus ac empirici ascripsit, dum ita inquit: Alimento quod distribuit, neq; apposito, neq; de more vniuscuiusq; elaborato, neq; alioqn excreto. Nã nec quicq; interest si ita loquaris, vel si vt illi dicas vitã in otio transactã excrementorũ q; solitorũ suppressionẽ. Quũ.n. ait, nõ de more vniuscuiusq; elaborato, vitã otiosã: quũ vero ait, neq; alioquin excreto, suppressionẽ insinuat excrementorũ. Plenitudinis vero denotatio ex tẽpore desumpta, q ꝑteritũ quidẽ tẽpus respicit, otiosũ cõplectitur victũ vnà cũ suppressis excrementis: q aũt ꝑsens, adimpleri, vlcerosũ sensum, pigritiẽ ad motũ, corporis q; vniuersi grauitatẽ, & quęcunq; præterea alia hmõi hi addidere: q vero futurũ, q si ij, qui eo se hñt mõ, vacuenẽ, illis probe cõfert, id quod ab Erasistrato fuerat ꝑter missum: quod tñ testimoniũ est rectę tũ dignotionis, tũ curationis, ita vt dignotionis, vel (vt illi aiunt) notationis, ne vlla quidẽ pars fuerit, si affectus quidẽ ꝑ notationẽ denotari volumus, vt inde s. opportunã curãdi rõnẽ inueniamus: nã si fieri posset ut aliunde rectã assequeremur curandi rationẽ, superuacanea sanè notatio foret. At vero quũ ꝑsẽtis tẽporis meminit, ruborẽ, vasorum q; prætermisit distensionẽ: q ab oĩbus Empiricis, & à pluribus Dogmaticis, sicut & alia quædã (vt iã diximus) addita sunt. Et profecto nõ ab re, quatenus plethoræ generatio in solo subijciẽ sanguine, eius dignotioni rubor additus est, vasorũ q; distẽtio. Adhuc sanè magis, quatenus ipse ait brachia & manus tibias q; impleri, id nõ magis plenitudinis quę carnes & vniuersos musculos, q quæ venas teneat, indiciũ statuet, si proprias sequi hypotheses voluerit. Quod tñ si posuerimus, mox erit necesse duplicẽ ẽt instituere dignotionẽ, alterã illius plenitudinis quę hasce sensiles venas oĩbus hoibus cõspicuas, respiciat: alterã vero eã, quã solus ipse vr̃ fuisse ituitus. Iã ergo (vt ęgdẽ arbitror) palàm his qui animũ huic rei adhibuerint, factũ ẽ, nõ esse rẽ parui negotij plenitudinẽ cognoscere. Qñ.n. neq; sermone facilis est dignotionis eius explicatio, imo plurimũ potius difficilis: quo mõ

poterit

de Frac. sect. 2. t. 12. 7ª. 233. h

A poterit deinde ab his ita tumultuarie, casu quodam res hęc in ipsis operibus recte transigi: q̃ prius nec de ea quicquam vel cogitauerint & vnquam vel repererint.

Aduersus plethoricam Syndromen Empiricorum. CAP. 9.

SEd rursum ab Empiricis nostrũ de plenitudine sermonem exordiamur, posteaq̃ ipsi caute admodũ has omnes difficultates euadere videntur, dũ fatentur nihil se prorsus ex his scire, q̃ ad essentiam plenitudinis pertinent: sed ex obseruatione, aiunt se id habuisse ꝙ nimirũ sanguinis detractio in ea syndrome semp ꝓfuerit, quã plethoricã appellamus. Illis.n.oĩbus in vnũ collectis, q̃ à Dogmaticis q̃buscũq; ꝓferunt, putant se ex his istorũ euasuros difficultates. Sed siq̃s eis aĩum aduertat, q̃ ab illis dñr, lõge ẽt ex his ipsis magis cõuicunt. Verũ ꝑstabit forsitan ea rursus oĩa ab exordio repetere. Fingas itaq; qđ p̃cesserit victus ratio præterito tp̃e vsq; ab initio cõsueta, quantũ ad cibos spectat, in eorũ tñ quibusdã copia q̃ antea largiori, fuerit ẽt excremẽtorum interceptio, & vita vniuersa otio transacta: sit vero in præsenti totius corporis tẽsio, aut saltẽ partium quarundã, sit ẽt tũ ad motiones pigritia, tũ ad actiones infirmitas. & grauitatis p̃terea atq; ẽt vlcerosæ cuiusdã affectionis sensus, nõ sine venarum tumore: accedat quoq;, si lubet, rubor, postq̃ & hoc addũt nõnulli, sed & totius corporis tumor & inæqualitas quędã ac lassitudo, nã hæc quoq; addidere q̃dã. Tunc

B ergo ex illis ea erunt sciscitanda, q̃ ego puer adhuc Empiricũ p̃ceptorẽ iterrogabã, quo tp̃e primũ me ille hæc docere cœpit. Nẽpe num ea oĩa q̃ mõ narrata sunt, necesse sit simul cõgredi, ad recordationẽ (vt ipsi aiũt) euacuationis: aut potius, si vel vnum ex eis tñ cõspexerint, statim sint sanguinem missuri. Ille vero prõptus admodum primę huic interrogationi respõdit, oĩa opus esse vt conueniant. tale.n.q̃ppiã syndrome est, quasi conuentũ dicas, collectio inq̃ eorum oĩum quibus ea cõplent. At vero quũ illi in memoriã duos reuocassem q̃bus ipse paulo ante secari venã iussisset, alterum qui valida oculorum inflammatione tenebatur: alterum vero qui è curru ceciderat, à quo loris implicitus tractus fuit ita, vt membra quædam illi contrita fuerint. Eo vero mox silentium agente: tertium etiam præterea quendam meminisse volui, cui ille quoq; sanguinem detrahi fecit, quũ neq; p̃ter modũ febricitaret, sed doloris ẽm caput esset impatiẽs: & aliũ subinde, q etsi pleuriticus eẽt: nõ aderat tñ vniuersa ea syndrome .i.cõuentus. Vñ ille quid respõderet plurimũ hæsitabat. Ego aũt vlterius alios quoq; nõ nullos illi pariter recẽsebã. Sed & ipsũ illud monebã, ꝙ his, quos mõ dixi, venã ipse secuit. qui tñ eo aberãt ab hoc, vt illis vniuersa ea syndrome adesset, vt ego affirmauerim me neq; meminisse in his hoĩbus vel duo ex illis quæ ad eam spectarent affuisse. Nã ille qui è vehiculo delapsus est, quotidie exercebatur, solita excremẽta excernebat, moderate come

C debat, nobiscum ẽt tota ferè die versabatur, & neq; illi neq; alteri cuipiã vlla alioqui videbatur egere vacuatione, quum tñ ex casu aliqua illi membra fuissent attrita, & quãuis neq; rubore aliquo, neq; vasorum tumore, neq; tandẽ alio quoquã ex illis quibus ea syndrome cõstat, ipse fuerit detẽtus, sed solum ꝙ illis partibus quæ attritæ erant, doleret: venam secandam censuit. Pari ẽt mõ & lippiẽti, atq; illi qui capitis dolore vexabaẽ, & si nullũ eorum q̃ in plethorica illa syndrome complexi sumus, ipsi tenerent, venam: tñ cædi voluit: & alios præterea quã plures (inquam) noui, quibus vos venã incidistis, qui vel oĩbus illis q̃ nos syndrome plethorica cõprehendi diximus, carebant, uel saltem non ea oĩa habebant. Nunc.n.(inq̃ ego) dum oẽs quibus vos sanguinem detraxistis in memoriam reuoco: ne vnum quidẽ habeo, quẽ ꝓferã, cui ea oĩa symptomata affuerint, quibus ea constat syndrome: sed alij ꝙ lassitudine esset detentus, nec alia re præterea laboraret sanguinem misisti: alij, ꝙ valida febre, uel oculorum capitisve dolore affligaretur, vel ꝙ mariscarum fluxus, aut ꝙ muliebres menses essent suppressi: nunquã aũt ea oĩa aderãt, q̃ vos in plethoricam syndromẽ coire vultis. Quare si eos omnes affectus vbi obseruatum sit expedire sanguinem mitti, tu syndromas plethoricas nominandas censes: iam & lippitudinem, & pleuritim, & vehementem dolorẽ, & casum è curru, alia q; innumera, plethoricas syndromas appellabimus. At si nullum horũ ad syndro-

D men plethoricam attinet, quippe quæ potius eorum symptomatum quæ modo recensuimus collectio sit: non erit sanè alicui vena secãda, nisi ea adsint omnia. Quo autem modo ad hæc ille mox responderit, atq; etiam quam nihil vnquam quod rem hanc deceret attulerit: maiori esset otio exponendum, & præterea neq; ad præsens institutum hoc satis pertinere videtur. At vero quum nõ multum mihi nunc ad nugandum otij relinquatur: statui nõ hic, sed in libro de vena secanda oẽs istius remedij scopos expedire, quos nullus vnquam exacte & dearticulate descripsit.

Quo pacto tensio, & tumor vniuersi corporis venarum q; , ad indicandam vel non indicandam Plenitudinem sese habeant. CAP. 10.

RElictis itaq; Empiricis, denuo ad rationales redeamus, & sigillatim symptomata q̃ ab his sũt literis tradita, disquiramus. Ex illis nanq; alia ad plenitudinẽ spectant q̃ vires respicit, alia ad eam quę infusionẽ, illi, ἔγχυμα dicunt: nõ nulla p̃terea non sunt oĩno plenitudinis notæ, sed huiusce plenitudinis. quædam vero nullius quidẽ plenitudinis sed humorũ potius prauitatis & corruptionis signa sunt, aut viriũ imbecilliũ, aut tumoris solidiorum corporũ. Tu vero, si his q̃ dicent

A.l.1.f.2.d.1. c.5.fol.29.d attenderis: facile ꝑdisces ista in hunc se habere modũ. Illa itaq; affectio q̃ cũ tensione est, nisi exercitationis comes sit: plurimã, oĩno substantiã in corpore quod sensu ꝑditum sit, cõtineri insinuat, vt tñ, quod ad id quidẽ solũ spectat, tẽdi inquã, neq; quæ nam ea sit, neq; quæ sit illius species indicet, cõe siquidẽ idipsum cuiuscunq; substantiæ est, tam tenuis, q̃ crassę, quàm ẽt mediæ consistẽtię,

Tensio ... nõ ab ... a ... [illegible]

vel

vel flatuosæ,atq; ẽt tam calidæ,q̃ frigidæ,vel mediocris,sed alijs ad horũ discretionẽ opus est indi- E
tijs.Imbecillitas vero quæ in actionibus esse deprehendit,vires inualidiores ostendit, dũ id quod
mouet impeditur: queadmodũ fit in languidiori manuũ motu, id quod plures status consequi po
test. Nam si in aliquo carneum ac adiposum particularũ genus,viribus tñ eosdẽ fines seruantibus,
adaugeatur: necesse fuerit motiones fieri imbecilliores,moto siquidẽ aucto,mouente vero ęquali
ꝑmanente. Sed si aut vnus quispiã ex humoribus,aut oẽs ẽt simul excrescant,nec vires alioquin
vnà augeãtur: sic quoq; necesse erit actiones inualidas reddi: nec secus si ambo creuerint,humores
nimirum atq; ea q̃ παρεγχύματα dicta sunt,nullo autẽ in viribus cremento facto. At hæc si pari-
ter se habuerint,vires vero imbecilliores euadent. Fieri ẽt posset vt hæc vtraq; simul conueniant,
nẽpe vt & de virium robore dematur, & humores vnà cũ παρεγχύμασι vel plures fiant,vel pau-
ciores: horum vero vtrũuis eueniat,vires inualidiores ea propter euadent,siue modo id ꝭm vnum
istorum accidat,siue ꝭm duo,siue ꝭm plura, vel etiam omnia. Nam arbitrari ꝙ ex solidorum cor-
porum εὐτροφία(quasi bonam dicas nutritionem) non nunquam imbecillior edi possit motio ho
minis est,qui ignoret facultates per vniuersa solidiora corpora ꝑmeare,ita tamen, vt spiritui tã ar-
teriæ quàm nerui,fistularum & canalium officium prestent. Si vis autem huiusce opinionis defe-
ctum nosse: cum alios multos ex nostris,tum vero de decretis Hippocratis & Platonis, atq; de na- F
turalibus facultatibus libros,legere potes. Solidorum itaq; corporũ εὐτροφία, proprie ad bonũ ha-
bitum attinet,sicuti ad carnium incrementum, εὐσαρκία & πολυσαρκία: plurimum vero & adeps
seruata eius proportione augetur, quandoq; tñ magis adeps quàm caro augetur, vel solus etiam
adeps. Sed de his à nobis in libris de temperamẽtis sermo habitus est. At vero queadmodũ in car
nis ratione & εὐσαρκία est, quasi carnis bonum dicas statum, & πολυσαρκία, ac si carnis exuberan-
tiam dicas: sic etiam in sanguine dixeris εὐαιμίαν, quasi bonum sanguinis statum, & πολυαιμίαν, id
est sanguinis affluentiã. Est vero satis apertum, quod ad αἰαιμίαν pertinet, vt sanguis exquisite suã
seruet rationem, tam quod ad quantitatem spectat, quàm quod ad qualitatem: in πολυαιμία aũt
recta carnis in qualitate ratio seruatur, in quãtitate nõ omnino culpa vacat, quum maior adsit eius
copia q̃ suapte natura & ex suis generationis exordijs sibi debeatur, vel saltem quàm virium ratio
exposcat: fit.n. quandoq; vt simul hęc vtraq; pari ratione vltra quàm generationis eorũ ratio exi-
gat, augeantur: quemadmodum in athletarum habitũ bono q̃nq; videmus, in quibus pariter hu-
mores & carneæ partes atq; etiam vires, eadem seruata proportione, augentur. Iã igitur plene cõ-
stat ꝙ hi q̃ inter plethorica inditia, corporis tumorem reponunt, minime veraces sint: venarũ ete
nim tumor poterit forsitan esse plethoricũ signum: at carnis & adipis moles eorundem sanè indi- G
cabit multitudinem, non tñ illius plenitudinis, quàm nos hac parte inquirimus, signum vtiq; erit,
nempe quæ plethora appellatur. Sermone.n. de eiusce generis plenitudine, q̃ s. euacuationem in-
dicat, instituto: non nulli mox æquiuocationibus decepti, eò aberrauerunt, vt ad plenitudinem tũ
carnis, tum adipis delati sint. Sic itaq; perperam corporis tumor inter plenitudinis notas positus
est. Venarũ vero tumor, eas forsitan quas tumentes videmus, plenas esse insinuabit: nulla tñ neces
sitas propterea cogit, vt alię etiam quæ in profundo latẽt, plenæ sint: quum fieri possit, vt sępe illis
quæ exterius in propatulo sunt distensis, non æque deinde aliæ quæ interius latent, distendantur:
quemadmodum frigore inualescente sanguis ad interiora repellitur, & ita exteriores venæ sangui
ne redduntur vacuæ, vt vix illæ conspicuæ sint: at ingruente calore, vel siquis ẽt se lauerit, sanguis
contra, corporis internis partibus relictis, ad externas & ad cutẽ effertur: si præterea ardens quoq;
febris adsit, efferuere, ac quasi vri sanguinem necesse est, & proinde fundi ac in flatum verti. Sic er-
go venarum tumor nõ erit sanè inseparabile plenitudinis humorum indicium, nisi quum corpus
ita primum se habuerit, vt neq; interna externis, neq; hæc illis, caleant magis: mox vero neq; calor
immodicus vniuersum corpus animalis detineat. Si res hoc pacto definiatur, erit quippe venarũ
tumor sanguineæ plenitudinis signum, vt tamen sanguis secundum dominationem intelligatur: H
nã neque fieri alioqui põt, vt adeo sincerus in venis reperiatur sanguis, quin illi aliquid, aut bilis,
aut pituitę, aut serosi humoris permixtum sit. Vnde & ego superius censebam hoc eodem modo
semper audiendum, quotiescunq; aut sanguinem, aut cęteros humores abũdare dicerem: sincerus
siquidem ab alio humore sãguis & impermixtus nusquã in venis habetur. Nos etenim alibi mon
strauimus nihil oĩno referre, si humores, vel si sanguinẽ appelles: quotiescunq; tñ is cum alijs fue-
rit non vtcunq; permixtus, sed definita quadam proportione seruata, in ijs nimirum animantibus
quæ ita se habeant, vt ipsa eorum natura postulare videtur. Nam quum humores omnes intra suã
ex natura sibi debitam mensuram creuerint, idem tunc significat sanguinis dominantis ac humo-
rum nomen: neq;.n. quicquam differt affirmare humores augeri, ac ipsum sanguinẽ: is.n. sermo
istorũ qui ita loquuntur, hoc ipsum insinuat, nempe eum intra antiquam proportionem omnino
crescere. Hæc itaq; sic à nobis sint definita: iterũ vero ad institutum nostrum redeamus. Porrò ve
narum tumor sanguinis quidẽ plenitudinem indicat, si tamen is à nulla gignatur externa consti-
tutione omnino inualescente, aut ex fusione, vel ebullitione: cauendum erit ẽt ne ea particula fue-
rit decliuis, aut ne paulo antea illa cęteris vehemẽtius mota fuerit. Has aũt oẽs particulares defini-
tiones facile q̃s poterit vna quapiã ratione cõplecti, ex tumore venarũ sanguinis tũc ĩdicari pleni-
tudinẽ dicens, quũ oẽs corporis particulæ eundem statũ obtinuerint cum mediocri etiam calore.

Nam

A Nã si illæ pariter oẽs p̃ immoderato calore ferueãt, fundunt inde humores, atq; ita venæ in tumorẽ tolluntur, & proinde ex hoc flatuosa potius q̃ sanguinea insinuatur plenitudo: humores.n. cõcale facti vertunt in flatũ. Vnde & illi q ꝑnuntiauere venarũ tumorẽ esse plenitudinis signũ: recte qdẽ dixisse videri poterũt, si mõ qs huic istorũ sermoni addat, id esse intelligẽdũ ẽm eas venas qbus hoc ipm cõtigerit. Necesse siquidẽ est, vt ea substãtia q̃ tumorẽ venis infert, sit copiosior q̃ antea fuerit: attñ nondũ ꝑpterea innotescit cuius'nã generis ea sit plenitudo: quũ tumor qui p̃ter naturã est, ad quancunq; substantiã, dũmodo multa sit, pertinere possit, siue is sincerus sanguis sit, siue biliosus, siue serosus, siue pituitosus, siue flatuosus. Sed et venarũ tẽsio nõ secus ac istud cuiuscunq; differẽtię plenitudinis cõe est: qppe q̃ & ipsa plenitudinis quãtitatẽ potius, q̃ particulares sequit specificasq; differẽtias: tã igit tumor, q̃ tẽsionis sensus nihilo magis cuiuspiã humoris, q̃ flatus prefefert multitudinẽ. Quares siquis sic proferat, Necesse nimirũ est, vt vbi tensionis sensus est, sit ẽt plenitudo: is vero nõ aberrabit. Sed nec ille ẽt mendax erit, qui autumabit plenitudinẽ q̃ in particulis sensu ꝑditis cõclusa sit, tensionis sensum excitare. At si posthabito cõi, aut humorũ, aut plenitudinis nomine, sanguinẽ in suo sermone ꝑferat: minime necessum amplius erit hunc oĩno veracẽ esse, ob eas, quas mõ exposuimus causas. At vero ꝙ neq; simpliciter plenitudinis, sed ipsius magis differẽtię, q̃

B ꝑ pluris aut minoris rõne esse hẽt, proprius sit tumor, aut tẽsionis sensus: ex his q̃ paulopost dicemus palàm fiet. Porrò nulla particula p̃ plenitudine dolet, nisi ea prius violẽter distendatur. ꝙ si in tumorẽ attollatur, id vero violẽter nequaq̃ fiat: nondũ pars ea distenditur. Quapropter tumor ille qui cũ tensione est, maiorẽ ꝓfert plenitudinẽ: minorẽ vero, q citra eã est. Sed q̃so cur ergo nullus inter initia tumor in venis apparet, qñ tñ tẽsionis sensus plurimus est? tensiuã etenim affectionẽ sp opus est maximis esse copulatã tumoribus. An id est, quia qñq; tumor internas venas q̃ in ꝑfundo sunt occupãs, partes eas distẽdit? † Si tñ plenitudo ea de qua nũc à nobis sermo institutus est, ꝑ cõparationẽ ad alterũ dicit: nã vel ad capacitatẽ vasorũ, quod ẽt plenitudinẽ appellamus, nõ tñ ita vt illa tẽdantur adhuc: vel ad tunicæ distẽsionẽ, tumor venarũ increscit quũ sanguis auctus ꝑuenerit in eã multitudinẽ, q̃ naturalẽ vniuscuiusq; modũ excedat: ita vt eius cõparatione multus dicat: at quũ tẽdunt tunicę, insinuat excessum p̃ter eã mensurã, q̃ illis debet, quum id nõ sit sibi ex natura, eas nẽpe distẽdi. Iam igit vtrunq; multũ est, tã si sanguis p̃ter naturalẽ symmetriã crescat, q̃ si ad tensionẽ vsq; tunicarũ. Et Erasistratus qdẽ horũ vtrorũq; meminit, nõ tñ ita distincte neq; apte sicuti nos fecimus, sed eò saltẽ deuenit, vt indicaret duplicẽ eẽ rei istius naturã. dũ.n. ait, Inter initia igit repletis moderate vasis, robustiores se ipsis & validiores redduntur p̃ter eorũ morẽ: insinuat sangui

C nis immoderationem, quum id quod ex natura cuiq; debetur, superat. Quum aũt subinde intulit: Quòd si vlterius pleniores fiant, brachia & manus suræq; implentur: eam tetigisse videtur, quę tunicas sanguinẽ cõtinentes respicit: vt tandem duo sint termini sanguinis vltra naturalem mensurã aucti: alter, si venarũ tunicæ replete, in maiorem eleuẽtur tumorem, q̃ vniuscuiusq; ratio naturalis status exigat: alter, si præter id, eis insuper tensio accedat: quorũ tamen neutrũ in ea plenitudine q̃ viriũ cõparatione æstimanda est, conspicitur. Hæc vero satis nobis sint, quantũ ad hæc ipsa ꝑtinet.

† Videntur nõ nulla in gręcis exẽplaribus ad sententiæ integritatẽ deesse.

De rubore ac cæteris indicijs quibus plethora, vicium humorum, ac multitudinis species significantur. C A P. 11.

A.l.1.f.2. d. 3. t.1.c.3. 44.f

VErũ rubor, cuius ẽt isti meminere, nõ est qdẽ plenitudinis in vniuersum, sed sanguineę indicitiũ: easdẽ tñ is ẽt, quas tumor, exigit distinctiones: quũ possit ex aliqua externa occasione suboriri, vtpote ex Sole, vel balneo, vel exercitatione, vel itinere, vel (vt vno verbo absoluã) ex calore, nec nõ ex ira, verecũdia q; & ex alijs q̃ his sunt similia, in quę ordinẽ & acutæ febres referẽdæ sunt. Si itaq; ęqualiter corpus vndequaq; fuerit affectũ, neq; quicq̃ ex his q̃ mõ recẽsuimus, affuerit: erit sanè rubor iã nota sanguineę ꝑ totã aĩal distributæ plenitudinis: at si secus, saltẽ ea parte vbi ille cõspiciendũ se offerat. Nã & eas inflãmationes, q̃ vel in summa cute, vel in musculis cõstiterint, qppe quũ & ipsæ plethorici morbi sint: is color cõsequit. Nos vero in alio libro, vbi de tumoribus p̃ter

D naturã loquuti sumus, abunde de inflãmationibus tractauimus: ibi.n. mõstrauimus eos oẽs ex humorũ multitudine alia's in alias partes decũbentiũ cõsistere. Nunc vero nõ de his à nobis in ꝑsenti sermo institutus est: sed de ea plenitudine (vt iã diximus) q̃ plethora appellata est, & ex humorũ affluentia in vniuerso corpore ortũ habet. Non ita tñ eã multitudinẽ corpus vniuersum tenere diximus, vt vtraq; corporũ genera inde lædantur: vasorũ inquã & carnis: contingit siquidẽ nõ nunq̃ eorũ alterũ tm̃: queadmodũ si vtramuis ex illis partibus detineat, nec in vna particula vel duabus id accidat, verũ aut in aĩali vniuerso, aut in pluribus illius particulis, & in illis q̃ maxime principes sunt. Porrò tumorẽ qualis'nã sit exquirere, hoĩs videtur esse qui satis, abunde q; in hisce rebus dignoscẽdis exercitatus fuerit. In genere itaq; carnoso, alter quidẽ tumor est qui ad eas ipsas carnes ꝑtinet, alter vero ad ipsos humores, nẽpe quũ caro perinde ac spõgia vel lana supfluente quopiã humore implet, & huiusce generis in carne plenitudo, illi ex ꝓportione respõdet, q̃ iuxta ἔγχυμα in vasis appellat: altera vero ei q̃ vires respicit, vel quę non sine grauitate consistit, vt tñ sp meminerimus, nihil referre, si de cõposita carne, vel si de musculo sit nostra disq̃sitio: atq; ẽt ꝙ quotiescunq; sermo fuerit de plenitudine institutus q̃ in carnibus est, id de musculis audiendũ est, nõ aũt de simplici ea carne q̃ à nõ nullis παρέγχυμα appellari solita est. Quippe in arterijs & venis, plenitudo q̃ vires respicit, nõ ęque ẽ à laborãtibus sẽsu ꝑcepta, imo nõ nisi ab his q suapte natura vegetiori sensu ꝑditi sunt: solis eteni his subobscura qdã, & in ꝑfundo apparet i corpe grauitas: vñ fit vt alia in

grenda sint huiusce plenitudinis manifestiora inditia. At vero quũ medicorũ q̃plures rẽ, hãc segniter tractauerint, eorum enim alij nullam illi cõsiderationem adhibuere, alij autem satis imperfecte: nullum repertum est signũ motu arteriarũ certius, de quo nos in libris de pulsibus plene egimus. Plurimum.n. venę cũ arterijs, ob eorum vasorum mutuã confluentiã, quã sæpius alibi ostendimus: plethora simul arripiuntur: quandoq; tamen crassis et glutinosis humoribus in venis collectis, nõ ita facilis fit ab ipsis in arterias transfusio: sed id sanè rarum est: nam semper transfluunt, nisi quam maxime humores crassi atq; tenaces sint. In huiuscemodi itaq; affectibus nulla euidẽs in venis cõgestę plenitudinis nota ex arteriarũ motu haberi potest, & si id quammaxime Nicarcho, Praxagoræ q; videatur, quantumlibet illi arterijs minime sanguinem impertiantur. At in cæteris plethoræ affectionibus fides signis ex pulsu desumptis adhibenda est, de quibus priuatim in alio opere huic rei dicato, scripsimus. Plenitudinis autẽ species, quum ea in vniuersum corpus pariter distributa est, in hunc modũ dispartiendæ erunt. Rubor sanguineę plenitudini attestatur: color vero subpallidus, flauæ bili: quũ autẽ pituita nimis excreuerit, in albũ magis q̃ ex natura conueniat, color vergit, quẽadmodũ in atrũ, si bilis atra. Sed opus profecto fuerit, vt cũ vnoquoq; istorũ, simul sanguis augeatur: alioqui.n. si sola exuberauerit bilis pallida vel flaua dicta, quẽadmodũ his euenit qui regio morbo impliciti sunt: is affectus nõ amplius plenitudo, aut plethora appellari meretur, sed potius vitiosorum humorũ copia, gręce vero cacochymia: & idipsum de bile atra ac pituita dicendũ est. Quòd si, vt iã prius diximus, grauitas, vel tumor præter naturæ modũ adsit: erit sanè ea affectio plethorica nuncupãda, verũ humoris vincẽtis species ex colore erit dignoscenda. Sola attamen bilis neutrũ ex symptomatibus illis, quæ nunquã à plenitudine seiungi possunt, afferre valet, nẽpe neq; tumorẽ, neq; pondus: nam anteaquã ita ea increscat, alia illi superuẽtura est affectio. Cęterũ si sola pituita augeatur, hæc vero non oĩno, sed solũ in ea aquę intercutis specie, quę leucophlegmatia gręce dicitur: potest forsitan per vniuersum corpus exuberare. Manifestũ pręterea est, eum humorẽ, qui crudus appellatur, inter pituitæ species in hoc sermone esse ponendũ: nã si alioquin illũ ab hac esse diuersum statuerimus: istis quas modo retulimus, differentijs plenitudinis, ea etiã adijcienda erit, quę ex istiusmodi humore ꝑdit: est vero is humor q̃ alia pituita sit, crassior, ac minus flatuosus: cuiusmodi ille est, qui in vrinis subsidet pręsertim in illis, q̃bus præ nimia voracitate plurimũ illius redundat sedimenti, quod elixã fabã imitatur: sæpenumero etiã per aluũ is humor ab illis corporibus confertim deijcitur quæ relictis exercitationibus, sese crapulæ dediderunt, nec à balneis post cibũ se continent. Verũ enimuero istius humoris, sicut & pituitæ, comes est corporis totius albicãs quędã decoloratio. Sunt autem alię species pituitę, dulcis nẽpe vna, alia acida, alia vero salsa. G
Ex dulci somnolenti fiunt: ex acida, quũ redundat, famelici: quemadmodũ siticulosi ex salsa: ex ea vero quã modo diximus, cruda inquã, amittitur appetentia. At vero quod somnũ spectat: aliæ pituitæ paulo maiorẽ q̃ ex natura cõueniat, somnũ cõciliant: crudus autẽ humor, vt dulcis etiã pituita, iã manifeste somnolẽtos reddit. Alibi.n. à nobis monstratũ est, ꝙ si humescat ac refrigescat sentiendi principiũ: statim soporosa affectio (græci κῶμα appellant) oboritur: quemadmodũ si siccescat ac incalescat, in vigilias illabitur: & perinde oẽs biliosi ex vtraq; bile, insomnes degũt: id tñ peculiare habent qui atra bile tenentur, ꝙ difficiles sunt, atq; pręter oẽm rationẽ sunt tristes. Quòd si non in vniuerso corpore, sed ꝯm vnam quampiam particulã prædicti humores colligantur: tumores in corporibus pręter naturã pariunt, de quibus aliàs disputauimus. At ea istorũ symptomata, q̃ nunc recensuimus, pręter decolorationẽ: tunc maxime fiunt, quũ illi vel cerebrũ occupant, vel ventriculũ: vigiliæ etenim et somni causam in cerebro habent, appetẽtia vero atq; eiusdẽ defectus ex stomacho aliàs alio modo affecto proueniunt. Patet aũt stomachũ hoc loco os ipsius ventriculi appellari: vbi si pituita colligatur, appetitiones excitat: si vero biliosi humores, & bilis ea flaua fuerit, sitim & cibi fastidiũ pariet, & præterea os illis erit amarulentũ: at si atra, morosi & tristes, & sine siti, saliua q; plurimũ illis scatet: nec ita tamen oẽs cibũ fastidiunt, immo eorũ nonnulli satis famelici H
sunt, in q̃bus nimirũ atra bilis acida qualitate fuerit affecta: quod fit vbi ea malignior reddat. Porro dũ ea veluti fex sanguinis ꝑmanet, neq; exacte adhuc acida facta est, satius forsitã sit, nondũ melancholiã seu atrã bilẽ nominare: sed (vt nos solemus) melancholicũ potius humorẽ: q̃n prope accessit, vt in melancholiã vertatur. Verũ nõ est is sermo à nobis institutus, vt de differentijs vitiosorũ humorũ dissereremus: quũ neq; eos plenitudinis vocabulo cõprehendi diximus. Nos autẽ ꝓposueramus nõ quencunq; quoquo modo exuberantẽ humorẽ inuestigare, sed de plenitudine disquirere: q̃ copia est humorũ in vniuerso aĩalis corpore. Quare neq; tumorũ particulatim, neq; etiã vitiosorũ humorũ species in hoc libro vllus speret se à nobis auditurũ: sed quũ vel oẽs priori seruata proportione aucti fuerint: vel vnus alios q̃dem, parũ tñ alios superauerit. Et sanè in plethoricis cõstitutionibus põt sanguis alios oẽs lõgo excedere interuallo, verũ nõ ita aliorũ humorũ q̃spiã: id nanq; iã in cacochymiã, à vitio humorũ sic dictã, trãsit, nec amplius plenitudo neq; plethora erit vocitãda. Vnde & pulsus in cacochymijs exq̃site cũ humorũ natura cõgruentes sunt: in illis vero quas mõ diximus plenitudinibus, nõ ęque cõspicue eas seruãt differẽtias: q̃ppe ꝙ humor ille supfluẽs semꝑ plurimũ sanguinẽ secũ habeat: si tñ nimis superet, & sit flaua bilis, tales necesse est pulsus reddi, quales fieri diximus, quũ cor calefit ac exiccat: ꝙ si atra bilis, rursus tales quales diximus fieri, quũ refrigescit & exiccatur: & eodẽ mõ, si pituita supra alios excreuerit, pulsus illi edẽtur q̃ so-

lent

A lent in frigida & humida gigni affectione: vbi vero sanguis omnino se secūdum naturam habuerit, nulla fit ab antiquo statu permutatio: sed si is qui humidior fit redundauerit, pariter & pulsus alterantur: vti etiam si quàm ipse esset, aut calidior fieret, aut frigidior. At vero iam hęc omnia distinximus in libris de pulsibus. In præsentia vero nobis tantum dixisse suffecerit, quòd ex ocio atq; humido victu sanguis, excrementis in eo aquosis redundantibus, humidior se ipso redditur: ex ira autem, exercitatione, æstu, frictione, medicamento alimentoq; calfacientibus, & meraciori vino atq; vetustiori, calidior efficitur: quemadmodum frigidior, ex recenti frigore. Si etiam quispiā alimentis temperaturæ siccioris diutius vtatur, quæ tamen alia nulla teneātur intemperie: sanguis in eo siccior euadet. Atqui & secundum varias complicationes, simul & frigidior & humidior, vel frigidior & siccior, vel calidior & humidior vel calidior & siccior, pro causis iā dictis sine vllo etiā alio in eo exuperante humore efficietur. Quòd si ob eorum quoq; mixturā in intemperiem illabatur: ea quidem intemperies non sine cacochymia cōstare poterit: quę adhuc dicetur quòd sanguine frigidiori & sicciori constat, vel frigidiori & humidiori, & ita secundum alias sex intemperaturas, octo etenim illę vniuersę sunt: alio attamen modo, quàm quādo ille solus & per se fuerit talis. Pro horum vero octo intemperamentorum differentijs, pulsus talem obtinebunt formam, qualem nos in libris de pulsibus exposuimus. B Sed mox an solius sanguinis sit, an vero alterius humoris illi intermixti, ex vniuersi corporis colore discernendum erit: vel etiam ex alijs symptomatibus quæ nuper recensuimus, nempe quæ de somno & vigilia diximus, de q; cibi appetentia & eius defectu: et de alijs præterea quę modo à nobis relata sunt: insuper ex prioris victus ratione, ab exercitationibus, & ijs quę ęgrotanti accidere consueuere: nec non & ex anni tempore, regione q;, & naturali corporis tum densitate tum raritate. Sic enim pręstiterit potius ex omnibus fidem dignotionidesumere, quàm ex vno tantum, vel duobus: quum probe nouerimus quòd hoc ipsum in hac arte ex coniectura plurima deprompsit, vniuersa inquam artis pars, quę dignotrix est, & non solū ea quæ in dignoscenda plenitudine aut cacochymia versatur, de qua nos nunc disquirere instituimus. Nam quę ad actiones, vel morborū causas pertinent, quę q; ad curandi rationes, magis scienter cognosci possunt. Sed de his alibi plenius egimus, erit q; nobis satis nunc, posteaquam plene quod fuerat propositum definiuimus: hic etiam huic libro finem imponere. Is vero sermo sufficere poterit, si exemplo fuerit abunde explicatus. Ponamus igitur homini, qui omni febre vacuus sit, venas in maiorem tumorem attolli, totum etiam corpus rubicundius euadere: statim ergo animaduertendum, num illi causæ aliquæ occurrerint ex illis quæ vim calfaciendi habent: & si forte C hoc videatur, præstabit huiusce rei dignotionem tantisper differre, donec motio ab illis in corpore vniuerso excitata conquieuerit: neq; enim eum qui ira excanduerit, vel qui lauetur, lotus've sit, vel qui exercitatus sit, aut vinū nuper ingurgitauerit, aut qui quouis alio modo incaluerit, in hoc iudicium adducere oportet, sed eum, qui ab omni externa motione iam quieuerit: qui si tunc talis videatur, sanguinem sanè in hoc homine abundare iudicandum erit. Mox vero & alia consideranda erunt, & ea primum quæ vim habent maximam, subinde autem & alia: huiusmodi vero ostendimus esse grauitatem, tensionem, & pigritiam ad motum, postea pulsus, vigiliam q; & somnum, appetitiones cibi, eius q; fastidium, & tādem quęcunque alia istius generis sunt: deinde ea quę pręcessere, si vim habeāt generandi plenitudinē, vlla'ne excretio aliàs illi solita intercepta sit, vel exercitatio neglecta, atq; num plura vel quę plurimum nutriant alimenta ingesta sint, vel si post cibū se præter morem lauerit: insuper etiam si solitus sit ille plethoricis morbis arripi: præterea vero addenda sunt ea quæ ad anni tempus & regionem pertinent, & si quid aliud in eodem cum istis ordine sit, ita tamen vt non sit his omnibus ęqualis causę ratio attribuenda: quod & in alijs huiusce artis partibus obseruatur. Sunt etenim inter hæc indicia quędam scientifica, vtpote tensio, grauitas, tumor venarum, pigrities in motu, color, atq; etiam pulsuum motus, citra tamē quascunque externas motiones. D Sunt & quæ ab his deficiunt, in quo ordine sunt suppressę excretiones, ociosa vita, copiosi cibi & qui plurimum alant, balneæ q; insuetæ post cibum: hæc tamen si omnia in vnum coeant, propè scientifica accedunt inditia. Tertium vero ab his ordinem obtinent, si sit solitus is vir plethoricis teneri morbis: demum autem regionis & temporis ratio accedat, quę hæc omnia ferè constituit. Nam hieme & vere, locis q; tum frigidis, tum temperatis, maior colligitur plenitudo: minor vero, locis et temporibus calidis & siccis: & ita etiam qui densa sunt cuti frequentius eam colligunt: qui eandem raram habent rarius.

A.l.1.f.2. d.3. fil.2.c.6.41.g

GALENI DE TVMORIBVS PRAETER NATVRAM LIBER,

Horatio Limano interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ causæ sint & nomenclaturæ tumorum præter naturam.

Quid sit tumor præter naturam. *C AP. 1.*

EX his quæ corporibus accidunt, id vnũ est, ad quod indicandũ onci vocabulo vtuntur: sic enim Græci spatium in longitudinẽ, latitudinem, & profunditatem nominarunt: {Latini tumorem appellant} interdũ etiam quod est supra id, quod est secundũ naturam, incrementũ, oncon dicunt: {tumorem latino sermone} quæ res non ægrotis solũ in parte qualibet, sed ẽt ipsis sanis inest. Nã & obesi aucti sunt supra id quod est secundum naturam in profunditatem & latitudinem, nondum tñ præter naturam se habent: vt. n. sæpe dictum est, tertia quædam constitutio est ea quæ est corporum non natura dispositorum: quæ est media G inter ea corpora quæ se habent secundum naturam, & ea quæ se habent præter naturã. Obesus igitur aut tenuis nõ præter naturã est, sed tñ alter quidẽ est supra id quod est secundum naturam, alter vero est infra, vterq; autem non natura dispositus est. Quem vero tumor ex aqua intercute occupat, aut quem tenuitas ex tabe, ambo ij præter naturam dispositi sunt. Nunc aũt in pręsenti libello propositũ est considerare de tumoribus præter naturam, qui & totum corpus occupant, & quãlibet eius partem: Eo tñ etiam determinato, ꝙ excessus dispositionũ quæ non natura sunt, præter naturam sunt: læsio vero actionis est terminus excessus earum. Sed de tumoribus his longiori oratione non est opus. Omnes enim homines cognoscunt, non solum ipsi medici, ꝙ plus carnis & adipis ꝙ̃ iustum est eos tumores generat: Alios autẽ quicunq; secundum dispositionem ipsorum corporum, non solum secundum quantitatem primam ab eo quod est secundum naturam excedunt, iam consideremus, à phlegmone. i. inflammatione incipientes.

De inflammatione. *C AP. 2.*

SOlent Græci nomen hoc dicere de partibus quæ in maiori tumore sunt, carnosis, intentis, renitentibus, pulsanti dolore dolẽtibus & calido, & rubẽtibus. Quæ vero causa est, ob quam hæc symptomata fiant, non modo nõ multitudini hominũ, sed ne ipsis quidẽ medicis omnibus cognitum est. Plures. n. eorum via aliqua inquisitionẽ ipsam nõ faciunt, sed quod ipsis videtur, id simpliciter enunciãt. Cõsideratio vero fieret, si quis via hac procedat. Tumor maior nunꝙ̃ circa corpus vllum fieret, nisi eius substãtia ex duabus rebus altera affecta sit, vel vt à multo calore veluti inferuescens fundatur, aut foris aliquã nouã substãtiã assumat. Cum. n. funditur, in spiritus vertitur, & refrigerata pristinũ tumorem resumit facilè: spiritũ aũt in partibus inflãmatis non videmus cõtentum vt in alijs tumoribus multis: & eædẽ inflammationes refrigeratæ neq; statim neq; semper ad pristinã constitutionẽ redeunt. Manifestũ est aũt ex incisione ꝙ spiritus nõ continetur. Si. n. incidatur pars inflammata, apparet sanguis multus effusus, & totus locus euidenter sanguine plenus, queadmodũ spongię madefactæ: spiritus vero neq; statim excidens, neq; post. Sed color quoque sanguinis solus ꝓprius simul & inseparabilis est: partiũ. n. corporis vel humorũ nihil aliud est rubrum præter carnẽ & sanguinẽ. Sed neq; multitudo carnis est affectus inflãmationis: & si ẽt multitudo carnis in corpore cõstituatur sola sine sanguinis multitudine, tumor quidẽ maior fit ꝙ̃ pro modo naturæ, color aũt in terminis salubribus ꝑmanet, neq; pristinã naturã euariat. In nulla. n. re quæ secundũ substantiã augetur, intendit pristinus color: sic. n. & nix magis alba fieret, & pix magis nigra, & aurũ magis flauum. Incrementũ igitur substãtiæ diuersa res apertè est ab alteratione: H

A. l. 1. f. 2. d. 1. c. 5. 29. h

nam

A nam augetur secundum quantitatem, alteratur verò secũdum qualitatem. Est autem & color quoque indicium qualis substantiæ nõ quantæ: hanc ob rẽ multitudo carnis, diuersa res est ab inflãmatione. Eandem quoq; ob rẽ existimaret quis in ipsa abundare humorẽ sanguinis. Sed & cũ vlceribus quoq; maximæ inflãmationes interdum fiunt, & apparet quędam effluens sanies (ichorem appellant) aquosa & tenuis ipso loco circũ cruento apparente. Necesse est igitur in hoc densitatẽ carnis, quã in terminis vulneris sibi ipsi assumpsit, in eam mediocritatẽ venire, vt ipsas sanies excidere cõcedat, sanguinẽ verò eius intus includat. Et sanies quãtò tenuior est sanguine, tantò aũt etiã magis crassior est spiritu. Quare si caro vulneris ipsas sanies excidere concedit, & ipsum spiritũ certè cõcessisset. Eo aũt semel euacuato, desisteret inflãmationis tumor. Profectò sic fieri apparet in ijs partibus, in quibus spiritus verè est aggregatus: dissectis.n. ipsis, statim cõsidet oĩs tumor. Sed generatio quoq; inflãmationis quæ in vulneribus fit, testis est. In principio.n. recẽtibus adhuc vulneribus multitudo sanguinis excidit: supprimiť aũt statim aut nobis refrigerãtibus, aut sponte à continẽti refrigeratus. Sed cõprimẽtibus quoq; nobis manibus, aut deligãtibus, ꝓhibitus effluere retineť. Dein in oris dissectorũ vasorũ retentus & occlusus, cogiť & concrescit, non secus ac grumus: prętereꝗ ꝙ grumus est aggregata cõcretio sensibilis sanguinis: qđ verò in vlceribus fit, nõ aggregatim, sed in paruis & multis oris dissectorũ vasorũ sistit, & crassum reddit sanguinẽ. Cũ igitur hic
B crassior est, vasorũ verò orę angustiores, sanguis iam retinetur, sanies verò excidit. Hæ oẽs coniecturæ maximæ sunt, ꝙ inflãmatę partes sanguine abundant. Calidior quidem est ꝗ pro modo naturæ, in ijs quæ inflãmata sunt: non tñ eatenus calidior, vt sola fusione tñ tumorẽ efficiat. Multæ aũt tibi huius quoq; rei coniecturæ sint. Prima quidẽ exardentissimæ febres: quantò.n. vehementior est in his calor eo qui in partibus inflãmatis est, tantò tumorẽ maiorẽ esse oporteret. Secunda coniectura est, ex ipsa sanguinis substãtia: non.n. vt pix resina q; & cera à frigore cõcreuit, sed semper & natura calidior est. Illis, cũ calefiunt, ad contrariũ est transmutatio: sanguini verò natura calido tumor quidem paulò maior fieret, non tñ tantò, quãtò inflãmationes partes affectas attollũt. Pix quoq; & resina & cera in tñ calorẽ venientia, in quantũ veniũt ea quæ inflãmata sunt, parum sup principium augenť. Non exigua quoq; præter ea quæ dicta sunt, hæc tibi alia coniectura est, ꝙ tumor partiũ inflammatarũ propter solã fusionẽ non fit: alteratio sanguinis exigua quidẽ est in calore, tumor verò non paulò maior est. Id vero quod apparet, tibi sit idonea cõiectura. Nõ enim vt resina & pix & cera vehemẽtius incalescẽtia, ad plurimũ fusionis veniũt, sic sanguis quoq;, sed seruat ꝗuis in igne coquať, pristinum tumorẽ, aut in nullã aut omnino in minimã magnitudinem
C elatum. Dictũ est à me supra quoq;, ꝙ refrigeratis inflãmationibus nõ semper desistere contigit: vigentẽ.n. & magnã in qua impactus est fluor, & si vehementius refrigeras, tumorẽ non tolles, sed liuidã frigidam q; efficies partem, & in scirrhum mutabis affectũ. Facillimè verò antequã impactus sit fluor, refrigerãtibus & adstringentibus repelliť, & maximè cum exiguus est. Tenaciter verò antè impactus nihil ab adstringentibus iuuatur, euacuatione verò eget. Inuentum igitur est à medicis tum non modò calfacientibus discutere, sed etiam aliquid ipsius sanguinis sensibiliter euacuare scarificationibus in cute factis. Omnia igitur hæc magna indicia sunt, ꝙ inflãmata pars humore sanguineo plena est. Immodicè autem calida non statim ab initio sed tempore fit, retenta propter obstructionem omnium foraminum prisstina perspiratione. Necesse igitur est & sanguinem moram trahentem putrescere: quæ enim calida & humida corpora calido loco congregata sunt, omnia facilè putrescunt, si neque euacuentur neq; refrigerentur: quare quæ ex putredine eius est caliditas, ei superuenit quam antè habebat. Quòd igitur per partes inflammatas in ipsis vasis plus sanguinis aggregatum est, tumoribus earum coniectandum est. Nihilo minus eo quoq; quòd venæ prius ob paruitatem visum effugientes, apparent, non sanè in inflammatione genitæ, sed eò quòd sanguine repletæ sunt, in tantum magnitudinis elatæ, vt sensibiles fiant. Maximè au-
D tem in oculis accidere hoc videtur, & pene, & mammis. Quòd verò omnis quoq; caro, cuius iam maxime q; affectio est inflammatio, repleri fluore sanguineo videatur, et color & tumor ipse ostendit: ob id vero & humida omnis & madescens vt lana & spongia, apparet. Huius rei testis est quæ effluit sanies, cum inflammatio ostiolum habet. Iurè autem arbitror, & ipsa cutis, vnà cum tumoribus eorum quæ subiacent, attollitur & circuntenditur. Et interposito tempore & ipsa de fluore aliquid accipit, vt vasorum tunicæ quoq;: sic quoq; & ipsæ quæ in inflammata parte sunt, membranæ: quin etiam ipsi nerui & tendines, tempore procedente ipsius inflammationis participant: interdum tamen vulneratis ipsis aut aliter affectis, ex illis ipsis primò ipsum malum incipit. Vniuersaliter verò nihil inflammatæ parti, secundum naturam exactè se habere perseuerat, cùm mora inflammationi est, sed omnia cum carne de fluore fruuntur: vt non nunquam ipsa quoque ossa attingat, quemadmodum ex ipsis promouetur interdum primò affectis. Cùm igitur secundum naturam se habet, laxa cutis est non obesis quidem: & locus qui interest, vacuus est, cui ipsa insidet. Eodem modo loca quæ in carne sunt, de quibus in anatomicis aggressionibus abunde dictum est, inania omnia sunt, maximè quæ circum arterias in circulo earum dilatationibus disposita sunt. In inflammationibus autem omnia sanguine replentur, ex vasis quidem ipsis per tunicas resudante, in omni verò carnis particula more roris permisto.

De Abceßibus & Empyematis CAP. 3. E

CVm "autem ipso procedente tpe vincit quidē natura, coctus verò fit oīs fluor & factus pus, extra carnē expellitur à virtute quæ in ea est depultrix rerū alienarū. Vbi igitur vel foramen naturale conspicuū est, vt riuus effluētibus excrementis paratus, vel ipse locus ibi rarus est: ex pure pars expirat, pars sensibiliter effluit. Vbi verò circūsidet cutis densa & dura, qualis est quę extrinsecus nobis est, ibi retinetur pus, & à subiecta carne eā abducit: post & acrimonia perrodit, & exit foras, nisi quis eā scarificare pueñerit. Victa aūt à fluore natura, non in pus, sed in alienā quandā mutationē alias aliā deuenit sanguis. Cōmuniter verò oīa hæc à pluribus medicis Apostemata i. Abscessus vocantur, & maximè qua intus in profundo sunt. Non nulli verò non oīa sic appellāda putāt, sed ea solū quę ipsam alterationē non in consuetū & bonū pus, sed in corruptionē aliā quandā habent. Vt suppurantia omnia alij quidē Empyemata vocant, alij verò Diapyemata: quēadmodum ipsum Empyiscein, & Diaphyiscein. Nō nulli verò non sic, sed cū in viscere tale aliquid factū est, id solū Empyema nominãt, & q sic affecti sunt, Empyus. Rursus qdā alij medici eos solos Empyus nominare rectè putāt, quibus inter thoracē & pulmonem pus aggregatum est. Nomina igitur (id quod à me semper dictum est) eatenus curare oportet, vt dilucida significatæ rei interpretatio sit: ipsas aūt res de quibus oratio habetur, inuenire sic studēdū est, vt nihil ex his lateat: oēs enim hę ad curandi methodū pręparationē afferunt, qua methodo dispositionibus ipsis non earū nominibus medemur. Huius igitur rei semper memores, ad eas quæ ex ipsis rebus reliquæ sunt, eundum est. F

De sinibus & eorum curatione quando callosi fuerint CAP. 4.

CVm corpora pus excoriat, abducitq́ & diducit ipsa à subiectis cōtinentia, dein euacuato quoquo modo pure, nequeunt quæ distant pristinā constitutionem recipere, affectus nominatur Sinus. Nisi verò quis celeriter eum curet, callum contrahit, & durus efficitur spatio temporis, nec subiectis agglutinari potest. Coercetur tñ siccatus à medicamentis & ratione victus, vt habere sanitatē irreprehensibilē pars videatur. Si quidem perpetuò quis accurato victu vtens, salubre verè & superfluitatibus vacans corpus habet, cohibitus manet sinus: Superfluitate verò aliqua subnutrita, rursus repletur, rursus q́ fit qui ab initio fuit abscessus: iterumq́ vt cōuenit medentibus euacuatur, siccatur q́, & coercetur, & semper lōgè faciliora ei hæc omnia fiunt, q̄ ijs quæ primo abscedūt. Neq́ enim q diuelluntur dolent partes: etenim iam distant, celerrimè q́ repletur, facilè fluorem suscipiēte sinu. Quin & celeriter euacuatur, via ipsis effluxionibus facta: vt si agglutinatæ partes fuerint, rursus doleant, cum rumpitur abscessus. Non solum verò ex inflamatione generatio abscessibus est, sed etiam statim ab initio non nunq̄ propter alium aliquem humorem spatio tpis excoriantem, & obducentē à subiectis ea quæ continent. Igitur & incisi omnigenam speciem humidorum solidorum q́ corporū intus habentes apparēt. Etenim cœno, & vrinæ, & grumo, & succo mellito, & muccoso, & ossibus, & lapidibus, vnguibus q́, & pilis, in abscessibus inueniūtur similia corpora. Quin & animalia sæpe inuenta sunt, oībus ferè ex putredine generationē habentibus similia. G

De Fistula, Atheromatis, Steatomatis & Melliceridibus. CAP. 5.

EStverò & quæ "Fistula nominatur, angustus & longus sinus, quæ sicut alij sinus coercetur, & rursus abscedit ob influxum superfluitatum, quemadmodū illi. Atheromata verò, & Steatomata, & Melicerides alij quidem inter abscessus reponunt, alij verò ad aliud genus referunt. Patet aūt & natura horū ex ipsis nominibus. Pulticulæ. n. aliquid simile in ipsis atheromatis inuenitur: melli verò in ipsis meliceridibus: seuo aūt in ipsis steatomatis. Vt plurimū verò tunica quædā mēbranosa omnia hæc cōtinet. Hi igitur oēs præter naturā tumores sunt. Pręter hos quoq́ carbunculi, gangrænæ, & herpetes, & erysipelata, scirrhi q́, & œdemata, & cancri, & inflationes, quæ neque ipsa ignorari à medico oportet, sed diligēter cōsiderari & singulorū generationē & substantiam.

De Carbunculis. CAP. 6.

G*Angrænę "qdē & Anthraces i. Carbūculi, cū q veluti inferbuit sanguis, ppe q́ inflāmationē est, cutē perusserit. Quapptr & cū crusta fiūt, & bullæ pcedūt vlceri, quēadmodū in ambustis, febrem q́ acutissimā afferunt, & periculū de vita propinquū. Nigra verò vbiq́ & cinerulenta apparet carbunculorum vlceris crusta: non tamen vt in alijs, inflammationis quæ circum est, color ruber est, sed ad nigrius declinat aliter, q̄ quæ sanguine suffusa sunt, aut quæ algore frigent. Non enim vehemēter liuidus, vt in illis, tumor est, sed habet aliqd splendens, vt bitumen & pix: talis autem est exacta bilis atra. Malignitas igitur vlcerum quæ in carbunculis sunt, inde est: par est enim aut ab initio statim, aut perassatum in ipso feruore sanguinem melancholicum fieri. H

De Cancris. CAP. 7.

IPsa "verò sine feruore atra bilis Cācros efficit, eos q́ cū vlcere, si acrior sit. Hāc ob rem nigriores colores sunt ijs q̄ inflāmata sunt, et minimè calidi. Implent aūt venæ in his & intēdunt magis, q̄ in inflāmationibus: minus. n. excidit è vasis in circūiectā carnē ob crassitudinē humoris q cācros gignit: nō tñ rubrę quoq́, vt in inflāmatiōibus, venę sunt: sed hoc quoq́ p rōne infestātis hūoris.

De Gangræna quæ post magnas inflammationes exoritur. CAP. 8.

SEquitur aūt magnas inflāmationes quæ Gangræna, vocaē, quæ & mortificatio est affectæ partis, & nisi qs ei celeriter medeaē, facilè mortificaē quæ sic affecta pars est, quę q́ continua sunt apprehendit,

A.l.4.f.3.t.1. c.20.455.a

A.l.4.f.3.t.2. c.4.457.g

A.ibi.t.1.c.9. 454.a.b

A.l.4.f.3.t.2. c.15.459.g

A apprehendit, hominem q; interficit. Cum enim validè obstructa sunt per maximas inflammationes, & ora vasorum & foramina omnia quæ cutis sunt, naturali perspiratione priuata, quæ sic laborant corpora, facilè mortificantur. Et primum quidem eorum coloris ipse flos extinguitur, qui cũ inflammationibus erat. Deinde dolor & pulsus pereunt, non sedata quidem dispositione, sed ipso sensu mortificato. Inseparabilis autem ab inflammatione magna pulsus est: sic autẽ nominare videntur antiqui motum arteriarum ipsi laboranti sensilem, siue sine dolore siue cum eodẽ fiat. Quare in inflãmationis symptomatis pulsui quidam addunt hoc, cum dolore. Hæc in nomine quidem controuersiam habent: melius autem est generationem eorum scire, appellatione neglecta. In ipso quidem secundum naturam, motus arteriarum insensibilis nobis est: in ipsis verò inflammationibus, sensibilis cum dolore. Percutit enim arteria, cum dilatatur, quæ circùm corpora sunt, & percussione dolemus propter inflammationem. Cum verò ipsa quoq; iam tunica inflammata est, percutiens simul & quæ percutitur, dolorem geminat. De his quidem satis dictum est.

De Erysipelate, Herpete, Oedemate, & Scyrrho. CAP. 9.

DIcendum deinceps de biliosis fluoribus. Vicit enim nescio quo medicorũ mos, vt siue bilem nominemus simpliciter, siue biliosum humorẽ, audiamus pallidam amaram q; non acidam B & nigrã: illam.n. semper cũ adiectione nominant, appellationi humoris colorẽ adiungentes. Cũ igitur biliosus fluor decubuerit, q exactus quidẽ est, cutẽ vlcerat: qui verò aquosa saniẽ sanguine' ve mistus, minus est acer, magis q; in tumorẽ attollit partem, q̃ vlcerat: hoc quidem Erysipelas nominatur: alterum, Herpes. Humorem verò qui fecit, & color & calor affectionum indicat. Cũ autẽ rursus acer ipse, alter quidem minus talis, alter verò magis, sciendũ ex acriore ‖ Herpetem Esthiomenon constitui, sic enim ipsum nominauit Hippocrates: ab altero verò alterũ, cui non nulli post Hippocratẽ Miliaris nomen posuerunt, quia milijs similes eminentias efficit in cute. Mihi quidẽ talis fluor pituita mistus videtur: alter verò exactè bilis esse: hanc ob rem cũ corrosione fit, ipsum cutis continuum semper apprehendente affectu, vnde ei nomen est. Æquali verò sanguine bili misto, in medio amborum erysipelatis & inflammationis affectioni species & natura est. Si verò alterũ multùm superat, ab ipso superante appellatio affectui est: prædicatur verò quod ei mistum est. Erysipelas "igitur inflammatoriũ ex flaua superante, Inflãmatio verò erysipelaris, sanguine superante dicitur. Similis cæterarũ quoq; mistionum interpretatio est. Inflãmatio scirrhosa, & Scirrhus inflãmatorius: Oedemaq; inflammatoriũ, & œdemosa Inflãmatio. Quatuor.n. hi sunt qui frequenter fiũt affectus propter influxũ humorũ, Erysipelas & Oedema Inflammatio q; & Scirrhus. C Erysipelas igitur, vt dictũ est, bilioso fluore superãte: Inflãmatio vero, sanguineo: Oedema "tenui cõstitutione pituita: vt crassa quidẽ & glutinosa, alterũ scirrhorum genus. Alterum.n. fæx sanguinis efficit. Est aũt ipsa quoq; duplex, altera quidẽ species, quam Hippocrates nigrã vocat: altera verò & ipsa quidẽ nigra est, propriam verò appellationem habet: nominatur.n. atra bilis. Huius quidẽ Cancri: alterius verò nigræ vna quædam Scirrhorum species effectũ est. Distinguitur verò ab altera pituitosa, colore: Cõmunia verò ambarũ sunt, maior q̃ pro ratione naturæ tumor, idẽ q; sine dolore, & durus. Et vtriusq; generatio interdum quidem ab initio, aliquando verò ex lapsu, aut inflammationis, aut erysipelatis, aut œdematis, cum immodestius refrigerata sint.

A.l. 4. f. 3. t. 1. c. 6. fol. 453. g

5. Aph. 22. Ext. ord. 39. d. Et in li. de vsu humidorũ ad finem.

A. ibidem. c. 4. fol. 452. d

A. ibidem c. 4. fol. 457. d

De Effusis & Nigroribus. CAP. 10.

PRopinqua verò scirrho sunt & quæ Ecchymomata i. effusa vocantur, & Melasmata i. Nigrores: senibus maximè contingentes collisis venis. Ex his autem sunt non nulla, vt dictum est, nigra: maxime q; senibus fiunt hæc propter leues occasiones. Non nulla verò rubri nigri q; in medio, quæ peelidna i. liuida vocantur. Omnia autem hæc fiunt sanguine è venis effuso, nunc quidem per tunicas contusas, nunc verò in finibus reseratas.

De Aneurysmate, & Syderatione. CAP. 11.

D ORe aũt in arteria facto, affectio Aneurysma vocat. Fit aũt vulnerata ea, cũ ad cicatricẽ deuenerit q̃ ei adiacet cutis: manet verò arteriæ vlcus, ea neq; cõglutinata, neq; ad cicatricẽ simul pducta, neq; à carne obstructa. Dignoscũtur verò tales affectiones pulsibus, quos arteriæ fecerunt: sed & cum premuntur, delitescit omnis tumor, recurrente in arterias substantia quæ eũ efficit, quã tenuẽ simul flauum q; sanguinẽ esse tenui multo q; spiritui commistum alibi monstrauimus. Planè verò calidior quoq; est sanguis hic eo qui venarũ est, vulneratum q; aneurysma eiaculatur sanguinẽ, vt vix contineri possit. Cedit igit in œdematis quoq; materia premẽtibus digitis, foueam q; pars recipit: verum neq; pulsus est in hoc affectu, albidior q; est color: œdema q; multò latius maius q; aneurysmate ẽ, nisi grumus qs ingenitus ex aneurysmate Sphacelõ i. Syderationẽ faciat. Sic aũt voco corruptionẽ solidorũ corporũ oẽm, vt ipsis quoq; ossibus insit, nedũ carnibus quidẽ vasis' ve. Gãgræna verò mortificatio ipsa quoq; est solidorũ corporũ, sed nec ossibus inest, magnas q; inflãmationes sequitur: quæ syderationũ species quædã est, propriã q; & selectã appellationem supra cõem assecuta est. Hæc satis diffinita sunt. Et iam tps est vt de melãcholicis fluoribus dicamus.

De Atræ Bilis decubitu. CAP. 12.

CVm verò in carnẽ bilis atra decubuerit, cũ mordax est, circũiectã cutem perrodit, vlcus q; efficit: cũ verò modestior est, efficit cancrũ, qui sine vlceratione est. Dictũ aũt antea est, ab hoc magis q̃ ab inflãmationibus venas attolli, earũ q; qualis spẽs coloris sit. Nõ solũ aũt cãcrosum vlcus,

sed alia quoq; multa cũ tumoribus corporũ eos cõtinentiũ cõstituũtur: oĩa mali humoris aut bilio E
si cuiusdã, aut melãcholici, aut aliter quoq; viruleti prauiq; ex corruptiõe maiori subnutriti effecta.

De Phagedænis, scabie, & Lepra. CAP. 13.

QVę verò depascũtur, attingũt q; q̃ circũ sunt, ipsum continẽs sanũ corpus perrodentia, hæc oĩa phagedænica vocãtur. Ex ambobus aũt cõposita. s. vlcere ipso & circumiecto tumore, phagedenã noĩant. Depascĩt Herpes quoq;, q̃ circũ sunt perrodẽs, sed solũ cutis exulceratio est. Phagedena verò cũ cute, q̃ subiecta sunt, attingit quoq;. Chironia verò & Telephia vocare vlcera supuacuũ est. Sat.n.est omnia cõiter Cacoethe i. maligna appellare. Scabies quoq; & lepra melãcholici affectus sunt solius cutis: vt, si quidẽ in venis quoq; & carne fiant, cancer nominatur.

De Elephante. CAP. 14.

MElancholica affectio & ipse Elephas est, primã quidẽ generationẽ ex sanguine melãcholico habens: spatio verò tpis ipsius nigrę plus sanguine fit, cum malè olentes sunt, & molesti visu. Horũ non nullis vlcera contingunt. Hanc affectionem, cũ incipit, Satyriasmon nominant, qm̃ satyris similes fiunt vultu: aliqui verò quę in temporibus sunt osseæ eminentię sic vocant. In alijs partibus quoq; tales ossiũ fiunt eminentiæ: easq; vocant aliqui Exostoseis: vt naturales quoq; pudendorum distentiones non desistentes, Satyriasmum aliqui vocant, aliqui verò priapismum. F

De Achoribus, Cerijs, Myrmecijs, Acrochordonibus, Psydracibus, Epinyctidibus, Furunculis, tuberculis, Bubonibus, Strumis, & Ramice. CAP. 15.

EST & Achor quoq; vlcus paruũ in cute capitis, cõiectares aũt id pituitæ salsæ nitrosæ effectũ eẽ. Ex eo igĩt sanies q̃dã effluit neq; aquosa simplr, neq; iã crassa vt mel, ceu in ijs q̃ Ceria i. faui nominant. Etenim hæc cũ tumore quodã foraminibus q; pluribus fiũt, mellito humore effluẽte. paruus & horũ tumor est, sed nõ tm̃, quantũ q achoris est. Quin ẽt his minores tumores p̃ter naturã in cute fiũt Myrmecię q; & Acrochordones et Psydraces & Epinyctides, oĩbus notę affectiões. Notus nõ minimè & Dothiẽ i. furũculus est, mitis q̃dẽ cũ in ipsa sola cute cõstituĩt, malignus verò cũ altè exoriĩ: Phymati enim i. tuberculo sic sĩlis est, sola q; duritie à tuberculo talis furunculus distat. Ambo aũt affectus inflãmabundi sunt, quos p̃ter tertius quoq; ipse Bubo, quartus q; quẽ nominãt nõ nulli Phygethlõ, calore simul & celeritate g̃nationis ab alijs tuberculis distinguẽtes. Sũt quoq; q dicãt in inguinibus & alis solis phygethla fieri, q̃ adenũ q ibi sunt, iflãmationes sint. Hi cũ ĩdurati sunt affectus Chœras i. Struma noĩaĩ, vt ipsis quoq; testiculis ĩduratis, nomẽ morbo Sarcocelen posuerũt, queãdmodũ cũ aquosus humor in tunicis q̃ circa testiculũ sũt, aggregaĩ, Hydrocelen vocãt, & Epiplocelen, atq; Enterocelẽ. Præter hæc ex ambobus ẽt cõpositũ plus iusto cõnexũ, G Enteroepiplocelẽ, medicorũ iuniorũ nomẽ, oẽs testiculorũ tumores κήλας i. hernias siue ramices noĩantiũ, vt p η, elementũ pria syllaba dicaĩ, nõ p α, vt ab Atheniẽsibus. Sicut verò singula q̃ dicta sũt noĩa, indicãt ptis morbũ de quo dñr, sic Cirsocele recẽtius nomẽ oñdit affectũ, de quo dictũ est.

De Varicibus, Ruptura peritonæi, & Hydropicis. CAP. 16.

KIρσὸς aũt i. varices, alias quoq; venas oẽs dilatatas antiqui noĩant: κιρσὸς & has iuniores vocãt medici ι, elemẽtũ cũ κ, ponẽtes, nõ queãdmodũ Atheniẽses. Fiũt aũt & in cruribus varices ob ĩbecillitatẽ venarũ q̃ ibi sunt, magis q; cùm sanguine crasso abũdat corpus. Mẽbrana aũt interiore abdominis (peritonęũ appellãt) vulnerata aut rupta, pòst nõ cõglutinata, tumor mollis fit in loco. Si verò in inguine fiat, Bubonocelen vocãt. Si in vmbilico accidat hoc, Exõphalos vocãt non nulli medici eos qui sic affecti sunt. Peritonæi aũt solius non est harum affectionum vlla, sed oportet omnino ipsius quoq; musculi nerueã appendicẽ affectã esse, quam in dissectorijs tractatibus qualis nam sit, ostẽdi. Hæ igitur affectiones transuersorũ musculorũ sunt. Qui verò in inguine ramices sunt, obliquorũ, aut rupta, aut dilatata, vnà cũ peritonæ tunica, ipsorũ appẽdice, q̃ eo in loco est. Fiunt & alij quoq; locorũ quæ huc spectant, tumores, ob aliquod subiectorũ viscerum sublatum. Dictæ verò affectiones sunt, q̃ tumores eorũ efficiunt. Inflãmationes.n.sunt, scirrhiq;, & abscessus, H & quæ talia sunt. In Hydropicis aũt eo loco multitudo aggregatur, aquosa quidẽ in ipsis Ascitis, ventosa verò in Tympanitis, pituitosa autẽ in ijs qui Anasarca & Leucophlegmatiæ nominãtur.

De Epulidibus, Parulidibus, Thymis, Vuis, Tonsillis, paristhmijs, Polypis, Encanthidibus, Vnguibus, & Staphylomatis. CAP. 17.

IAm verò q̃dã alij quoq; tumores, ppria noĩa adepti sunt, nihil selectũ hñtes, Vt Epulides, & parulides, & Thymi, cęteraq; q̃ talia carnosa germina sunt: Vt rursus Vuę, atq; Paristhmia, & Tõsillæ, nihil aliud q̃ inflãmatiões sunt: Vuæ q̃dẽ gargareonis, Tõsillę verò adenũ eorũ q in principio faucĩũ iter se oppositi sũt, queãdmodũ Paristhmia corporũ eorũ q̃ in faucibus sunt. Vr aũt Hippocrates nõ oẽm gargareonis iflãmationẽ Vuã noĩare, sed vnã solã spẽm, qua gargareonis terminus sĩlis acino vuę ẽ. Verũ & Polypi aut iflãmatiõe, aut tuberculo, aut aliquo germine, aut vtcũq; noĩare qs velit, in naribus cõstituto efficiunĩ: inflãmabundi verò sunt humidi q;, ppter locũ, Encãthis aũt ipsa quoq; q̃dã p̃ter naturã tumor in magnis hirqs fit, nõ est aũt toto g̃ne p̃ter naturã. Pterygia vero. i. Vngues germina sunt adnatæ oculis extrinsecus mẽbranæ, q̃ ab ipso circũossali delata, ad coronã puenit. Quæ aũt Staphylomata vocãtur, alia q̃dẽ solo positu, alia verò ipsa dispõne p̃ter naturã sunt. Dictũ aũt est alibi de oĩbus talibus, q̃ in oculis affectiones constituuntur. Iam igitur tps est finire sermonem, nulla adhuc tumorum præter naturam specie, quæ dicta non sit, relicta.

A.l.4.f.3.t.1. c.3.457.a

2. de Morbis.

Galeni

GALENI DE MORBORVM TEMPORIBVS LIBER VNVS

Ioanne Guinterio Andernaco interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quot ad summum sint tempora particularis morbi, & quam hallucinentur veteres in temporibus morbi dignoscendis.

De proportione temporis morborum ad animantium ætates, & dubitatio an principium aliquod sit in morbis. CAP. 1.

Valis res animalibus est differentia secundum ætates, talis morbis sunt tpa, quæ καιροὶ Grecis vocant. Neq; enim tps simpliciter hoc vocabulo significatur, neq; coueniens illud tps, in quo præsidia ẽt consideramus, sed tm̃ morborum, vt diximus ętas quæ temporũ vicissitudine immutatur, vt animal ætatibus: quod omnibus corruptelæ subiectis corpori C bus, alijs magis, alijs minus adesse vr̃. Nam si natura ipsorum immutationis alterationis q; perpetuo expers maneret, nimirũ non corrũpere tur. Queadmodũ igitur & ipsi nos geniti ad vigorẽ vsq; augescimus, inde iã contabescere incipientes, ad extremã vsq; corruptionẽ declinamus, si oẽs ętates pertrãsituri sumus: pari modo singuli morbi à prima eorũ constitutione ad statum vsq; increscunt, dum pro augmenti prioris portione decrescentes in totũ dissoluantur. Videbitur aũt forsan morborũ pro tpe immutatio hoc solũ ab animantiũ ætate discrepare, ꝙ his proprium generationis tps est, quo oẽs ad vitam necessariæ partes figurantur formanturq;: morborum nullum huiuscemodi tps est propriũ, sed à primo statim ingressu augescũt: idq; rõne probabili. Nã illa, corpora sunt: hi, corporum accidentia. Quare figurationẽ generationemq; † morborũ proprietas non postulat: accidentia vero ipsis, vt quæ nullã figurationem expetant, primo aditu protinus generationẽ simul acquirunt, & ad incrementum festinant. Quæ.n. inflammationis generatio esse possit? an qualis est animãtis nascẽtis figuratio? vel quæ erysipelatis? vel quæ, verbi gratia, febris? Nam vnũquodq; horũ, statim cum primũ ceperit initium, hmõi speciem habere vr̃, qualem eius generis maximũ habet: deficit aũt sola ab illo magnitudine. Etenim D inflammata pars calidior ꝗ̃ prius, euadit cũ tumore maiore, item dolore simul & tensione: sed hęc parua primo adito sunt, inde verò ad magnitudinem quandam non omnibus æqualẽ increscunt. Ex quo tpe deinceps vel discutitur præsidijs tumor præter naturã, simul q; cum ipso dolor quoq; & calor remittiẽ: vel in pus mutatur. Sic.n. inflammationes soluunẽ, si finiri debent. De his aũt sermo nobis primũ instituatur, consideratione de morbis qui non soluuntur, nunc in posterũ dilata. Tempus itaq; nullum inflammationis generationi singulariter proprium attribuitur ab eo quod augmenti est, diuersum, sed vnum est vniuersum à primo insultu, vsq; ad statum affectu increscente. Sic habet etiam de erysipelatis, omnibus q; alijs: siquidem febris genere quidem caliditatis, vt arbitror, quæ præter naturam est, comprehenditur: huius autem proprium singulariter generationis tempus diuisum non est, sed vbi corpus primum calidius ꝗ̃ antea febrili calore fieri cœperit, inde aliud atq; aliud tempus affectionis incrementum ad vsque perfectam consistentiam excipit, quam in singulis rebus summam esse magnitudinem intelligimus.

†Verus tráslat. legit: Corporũ ꝓprietas requirit. & ita quoq; codices Græci. antiqui.

Solutio prædictæ dubitationis & de ratione principij morborum dignoscendi. CAP. 2.

HIc sermo † {cõtentionis plenus est,} & agonistã aliquẽ ad responsionẽ strenuũ requirit, qui propriã morborũ initijs speciẽ esse demonstret: vt animantibus primũ hoc ordinatũ tps dũ formanẽ, quod finibus proprijs circũscribitur: de quibus iã sententiã meam docere supersederem

† ἐπιεικῶς ἐςι

nisi

nisi mihi casu quodã in hac sermonis parte versanti, Archigenis diuisio succurrisset, qui morbos E in prima & maxima tempora diuidens, post initium statim vigorem seu statum ponit: medio tpe, ascensu siue incremento videlicet, omisso. Cum enim totius principij proprium tps non esse videatur, sed id omne quod à primo insultu ad statũ intercedit, incrementũ existat, qũo quis Archigeni consentiat, qui quod omnibus confessum est, præterit: ambiguũ verò tanq̃ confessum promptè ponit? Hac igitur ratione sermonem omnino deseruisse videtur, qui magno certamine indigeat, quo morbi principium propriam figuram habere, non paruitate modo à sequentibus ipsum differre ostendatur. Nos vero iam morbi principium specie quadam ab incremento post ipsum, diuersum demonstrare conabimur. Initium autem sermonis ex his quę euidenter omnibus in pluribus morbis apparent, sumetur. Quo puto medici propemodum omnes moti, qui Archigenem præcesserunt, initium quoddam cuiusq; morbi dicunt non primum illum simplicem duntaxat insultum: sed tpis longitudinem latitudinem q; notatu dignam aliqñ ipsi ascribunt: post hoc ascensum, deinde statum, ab hoc declinationem. Spectauimus *enim non nullos, dum actionem nescio quam obirent, paulatim inhorruisse primum: deinde iterum atq; iterum inæqualitatem quandam validiorem horrorem q; euidentiorem sensisse: vt quæ prius citra offensam agebant, neq; agere, neq; sustinere potuerint, sed & decũberent, & cooperiri desiderarent: atq; hoc alijs accidisse horis F tribus, alijs paucioribus, vel pluribus: Ex eo aũt tempore calorem insuauem, eum q; pręter naturam sensim augescentem percepisse: quandoquidem in his ipsis principium accessionis ab incremento singulari specie differre manifesto videtur. Nemini vero dubium est quosdam augmentũ vocare incrementum, quemadmodum alios quosdam ascensum. Græci tripliciter ἄυξησιν & ἐπίδοσιν & ἀνάβασιν appellant. Nos omnibus vocabulis vt in mentem venerit vtemur, omnia siquidem rem vnam denunciãt. Hæc itaq; res tribus nominibus appellatur. Sistit qñq; & ab incremento cessat & sibi ipsi ęqualis vel lõgiore vel breuiore quodam tẽpore permanere videtur. Deinde minor q̃ fuit, vel citius vel diuturnioris temporis spatio fieri, interdum q; febricitantis dispositio ad integritatem sic reuerti apparet. Est cum à secundæ accessionis insultu eandem speciem cum prędicta habentis deprehenditur. Interim omnino prædicta secundo rursus ægrotanti adueniũt: plerunq; tertio, quarto, & quinto, morbo videlicet ex ijsdem ad eadem per ordinem ipsum, circulum quendam ambiente, quem singuli medici periodũ, i. circuitũ appellitãt. Nõ nulli ex huius genere xxiiij horis describuntur, vocantur q; quotidiani. Aliqui xlviij, hoc est duobus diebus & noctibus, quos tertianarum febrium circuitus nominant. Alios quosdam lxxij horarum tps describit, quorũ febres ipsas quartanas nuncupant: circulũ autẽ vniuersum, qui ad vnum principium G reuertitur, quaternarium circuitum: sic etiam ternarium simul cum tertiana febre, & quotidianum singulis diebus reuertentem simul cum quotidianis febribus. At hi circuitus oẽs aliquando ad integritatem perueniunt, vt in prædictis febribus, quotidiana, tertiana, & quartana: aliàs ad declinationem solùm, vel propius ad integritatem, vel etiam longius ab ea venientem.

A.l.1.f.2.d.1.c.7.fol.30.b

De Morbi temporibus exemplo febris tertianæ. CAP. 3.

ITaq; de tertiana febre exempli gratia verba primum faciamus. Incipit *horror hmõi febrium mediocris: deinde extremæ partes membrorum simul cum horrore vehementiore refrigerantur: postea iam & rigore & frigore cõcutiũtur plurimæ corporis partes. Pulsus *earum in hoc tpe durior, & minor q̃ prius euadit: velocior manifesto in systole idest cõtractione, ijs qui systolen sentire nouerunt. Nam diastole, i. eleuatio, multo q̃ fuit tardior, pręsertim in insultu est: interdũ vero similis priori constitutioni permanere tibi videbitur. Quin & illa quies quæ post systolen est, largior quodammodo est: quæ verò post diastolen est, eodem cum illa modo, sæpe quidem est priori æqualis, aliqñ vero non æqualis. Hęc quibusdam, horis ęquinoctialibus duabus fieri nata sunt: quibusdam vel pluribus eis, vel paucioribus. Inde pulsus maior simul & velocior, densior q; fieri incipiens, sensim singulis commemoratis increscit. Statim vero calidiores q̃ antea cum relatis pul H sus mutationibus redduntur. Quo fit, vt quidam multum calorem intus sentiant, artubus adhuc frigescentibus. In summa, inęqualitas quępiam nõ parua in corpore per hoc tps exuperat Secundum vero hoc tẽpus illius primi est, in quo ex priore statu vniuersum quidem corpus refrigeratũ fuit: pulsus autem in contraria prioribus cõciderunt. Vbi sanè febris ad integritatẽ peruenit, quã διάλειμμα, i. intermissionẽ seu interuallum nominare liceat, quoniam & Hippocrates eã hoc nomine dignatus est, pulsus in naturali statu consistit, quantũ nos sensu percipere possumus. Huiusmodi vero interuallum longè optimum est: quippe quod simul atq; animal refrigeratum fuerit, in dictas ante paulum differentias repente transmutet: postea rursus vbi incaleat, ad contrarias deducat. Primum itaque tempus totius periodi exacte est, quo corpus cum mutationibus pulsus prædictis inalserit, vel ex sanitate, vel ex interuallo ad hoc perueniens. Aliud ab hoc secundum est, quod pulsum & calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles ęquabiliter concalescat. Post hoc tertium, quo calor etiamnum augescit, pulsibus magnitudine celeritate & frequentia ei respondentibus. Quarta constitutio post tres commemoratas conspicitur, omnibus iam dictis æqualem sibi magnitudinem pro sensus nostri iudicio conseruantibus. Ad hæc quinta alia, cum iam calor manifesto decrescit, halitus autem per cutem excernitur, pulsus ad natura-

lem

A.l.4.f.1.t.2.c.36.f.423.ab.

A.l.4.f.1.t.1 c.4.fol.412.b

* Mihi non dũ contigit, vt legerĩ apud Hip. hoc nomẽ διάλειμμα, at sæpius. verbum διαλείπειν, & participiũ διαλείποντες, vt 4ª. Aph.43.46.47.48.49.50. Ex.ord.32.f g h. & 33.a.b.c. Et in Progno. com.3.t.27.4ª 210.a. Et 1. Epi. com.1.t.23.3ª. 106.a. & cõ 3. t.2, & 10.218.c & 120.a

A lem habitum redit, reijciens omnia quæ præter naturam ex magnitudine, celeritate, & frequentia {& duritie} conquisierat: hoc tēpore plurimis ipsorum sudor oritur. Post hoc interualli tempus sextum ad prædicta peruenit. Nulla horum abditæ rei hypothesis est, sed quotidie ferè in omnibus tertiana febre laborantibus euidenter ita euenire apparent. Atq; huic sermoni ab Hippocrate tradito, addendum est: ꝙ qui etiam medicus non est, hucusq; posset rectè cognoscere, si pulsus mutationes à sermone excipiamus. Maius enim in se negocium habent, quàm vt ab idiotis queant intelligi. Cæterum caloris mutatio, etiā si ægrotantes assequi nolint, stimulare ipsa, pungere q; eos nata est, vt non lateat. Referunt omnes ęgri tam subitò quidem vel inæqualitatem, vel horrorem eius vltro citro q; cursitare: inde simul cum extremorum refrigeratione horrorem intendi, sequi q; ipsos totius corporis concussionem: postea rursus huius concussionis quę rigor dicitur, interim fieri remissionem, extremorū algores resolui, æstus vehementis, qui phlogosis Græce dicitur, sensum, intus esse & sitim: ad hæc rursus omnem quidem inæqualitatem discedere, corpus verò totum æquabiliter aduri: atq; hoc semper, magis q; eis euenire: ac calorem tandē aliqñ sistere, sibi q; similem manere: postremo solutionis sensum oboriri, id ꝙ ad constitutionem vsq; illam non cessare, in qua primū se vri non amplius senserunt. In tertianis itaq; febribus particulares B circuitus differentiæ huiusmodi quædam sunt. In alijs aūt aliæ, de quibus ordine dicturi sumus.

Quæ veteribus medicis errandi causa, ac de recta nomimum impositione. CAP. 4.

NVnc ad hoc primum, quod prius instituimus, sermo dirigat. Primū igit̃ erat tp̄s quod integritati cohæret, frigoris sensum p̄bens, quod, initiū appellauimus: Secundū quod frigus, vt dictū est, paulatim deponit, & vocabit̃ cōpendij gratia inæqualitatis tp̄s: Ab hoc tertiū quod est æqualis incrementi: postea quartum, quod est consistentiæ: quintum quod est imminutionis: postremò sextū, quod ē, integritatis. Quòd igit̃ sex dictæ regulares ĩ tertianarū febriū circuitibus *dr̄iæ sūt, sensu & memoria, nō dmr̄atione logica indiget. Porrò nomina ipsarū simul ponere, tū cōpēdij, tū claritatis gratia præstat: queādmodū lex quędā est cōmunis omnibus Græcis, vt quarum rerum nomina apud vetustiores vsurpata inueniamus, his vtamur: quarum verò non habemus, vel ab aliqua earum rerum quarum habemus nomina, transferamus, vel ipsi secundum rerū quandam similitudinem ad ea quæ denominata sunt, fingamus, vel de alijs dictis abutamur. Licet quidem, si velis, nec consueta Græcis seruare, si facere ipsum oporteat, ad prædictos scopos respicientem. Atq; hæc frequens est apud recentiores medicos, vt qui non puerili disciplina, quemadmodum veteres, instituti sunt: concedendum itaq; ipsis est vtut velint appellare: qm̄ cōtentiosi sunt, C & impudentes. Frequenter ēt nominibus vtendum, vt illi præcipiunt, quò nugacitatem ipsorum fugiamus. Neq; enim propter trangressionē legis in nominibus ægrotantes incōmodi quicquam capiēt. Cū aūt vel ª tēpus aliquod occultent, vniuersum prætereuntes, vel prædictis id quod sensibus non apparet, adducant: non ipsis concedendum est: tanq̄ huiusmodi peccato ad ægrorum offensam modo spectante. Melius itaq; est, interim erratorum causas prospicere, ob quas medicorum plurimi falluntur: ne ipsi erroris quippiam committamus, & illis veram rei viam, si velint, ostendamus. Quidam enim ex eis huiusmodi ingenio refractario sunt prædití, vt ne vel si Apollinem ipsum, vel Æsculapium habuerint desiderantes docere ipsos, monentes q; vt aliqñ obtemperent, audire, atq; aures præbere aliquando possint, nedum hæc dicta animo suscipere: quare nec illis hæc scribentur. Hęc igitur erroris ipsorum causa prima & maxima est, morborum differentiæ ignorantia. Tertiana siquidem, ut iam expositum est, moueri, & veluti ætates suas perficere consueuit: q̄q̄ non similem motum quiuis morbus obtinet: ob quod neq; nos rectè, quæ de tertianis diximus, ad omnes trāsferemus: nec alius quispiam in alio affectu communem vnam omniū rationem esse existimabit: vnde hæc prima maxima q; errati ipsorum causa est.

*Al. pticulares.

ª Al. 4. f. 1. t. 1. 3. c. 42. f

In quot ad summum partes morborum tempora diuidi queant, ac quibus nominibus singulæ appellandæ. CAP. 5.

D

ALias aūt pro vsus ordine deinceps explicabo, vbi nomina prius cōmemoratis tertianę periodi tp̄ibus imposuerim. Proinde cū Hippocrates dixerit, ‖ Febres quæcunq; nō intermittētes tertio die fortiores fiūt, magis p̄iculosæ fiūt: quocunq; aūt mō intermittāt, periculū abesse significatur. hoc Intermittere. quod græce διαλείπειν dixit, nō de alia parte circuitus, itegritatē trāsgrediendo capere debemus. Nō.n. iā hoc ait, quocunq; mō declinent, nā hoc falsum est: quippe cùm semitertiana febrium deterrima sit: tn̄ in declinationem manifestam multis peruenit: & alijs omnibus hac parte cōsimiliter, nisi synochis appellatis: qm̄ hæ solæ febres nec inclinationē sensibus expositā, nec vniuersum circuitū, aliamq; prædictorū differentiā obtinent: sed qualē tertianarū magnitudinis aliquo tp̄e statū esse diximus, talem illæ hn̄t vniuersum ferè ipsarū decursum. Si igitur, vt dixi, ex sua ipsarū natura periculo vacant q̄ ad integritatē desinunt, sicut in libris de febribus ostendimus, non aliud Hippocrates intermittere nominauit, q̄ ad integritatē finire. Quãobrē meritò quis veterem cōsuetudinē secutus, in tertianarū periodis διάλειμμα, i. Intermissionē seu Interuallū, tp̄s integritatis appellauerit: queādmodū & in maxima magnitudine subsistētiā, quantū nos tactu ipsi q; ægrotātes p̄cipimus, ἀκμὴν, i. Vigorē. Ita sanè & ætatū vigor p̄fectissimū ē, vt q; Hippocrates hoc vsus vocabulo, sicut & verbo, Intermittere. Sed & primā partē circuitus quæ primo die venit

‖ 4. Aph. 43. Ex. or. 32. c

venit post decidentiam ex naturali statu, ac tertio & quinto & reliquis iuxta proportionem, simi- E
liter circumit post interuallum, principium vocant, non Hippocrates modò, verùm & alij propè
oẽs medici. Post principium, quod frigore manifesto cognoscitur, secundũ tp̃s inęqualitatis erat:
tertium Augmenti, vsq; ad vigorem. At participantia ipsa inter se, specie differre non exactè oẽs
conspexerunt, nominant q́; ex ambobus compositum tanq̃ vnum totum, alij Incrementum, alij
Augmentum, reliqui Ascensum accessionis. Quin etiam veri nõ nihil dicunt. Nam post primum
tp̃s, quo extremę partes refrigerantur, sanguis verò in altum confluere clarè apparet, aliud tempus
est totum huic toti oppositum, cum videlicet calor cum frigore decertat, sanguis aũt in exteriores
partes extenditur. Atq; si hoc pacto vnum ipsum dixerunt, vt iam exposuimus, nihil referet hoc
tp̃s vniuersum ascensum appellare: si verò ita vocantes, indiuisum reliquerint, non mediocriter
artem offendent. Etenim inæqualitatis in eo tẽpus primum aliorum præsidiorum indicationem
habet, & non omnino eorundem cum sequenti tp̃e, in quo æqualis quidem totius corporis consti
tutio est: augmentum verò ipsis in eadem specie ad statum vsq; permanentibus. Reliqua decli-
natio tempus vnum est specie sibi simile: † nisi quòd maioris minoris q́; ratione partes ipsæ diffe-
runt. At hoc ẽt in primo principij tp̃e, & secundo inæqualitatis, ad hæc tertio ascensus seu incre-
menti adest: siquidem vnicuiq; horum dum sensibiliter immutatur, particularis quædam est diffe F
rentia. Non enim cuiusq; dicti tp̃is principium fini omnino est simile: differunt autẽ inuicem & à
medio tp̃e manifestè. Principium.n. accessionis paululum à naturali constitutione recessit, sicut
finis plurimum. Vbi verò hæc maximis differentijs mutuo dissenserunt, medium planè tp̃s ipso-
rum aliquod est, magis quidem q̃ principium à naturali statu remotum: minus autẽ q̃ finis. Hoc
modo inęqualitatis ẽt initium à cohærente ipsi primi tp̃is fine paululum diuariat: plus aũt absce-
dens, medium q́; existens, prædicto primi tp̃is fini & tertij principio counitum est. Eádem opinor
ratione & quæ secundi huius temporis inæqualitatis principijs cohęrent tertij tp̃is, constitutio-
nem illis assimilem obtinent. Similiter etiã tertij ipsius tp̃is rursum prima, à secundi postremis pa
rum euariant: postrema verò, status speciei quodammodo similia sunt: medium amborum æquè
ab vtrisq; extremis recessit. Quapropter miri nihil est, si vt hic temporibus singulis, ita declina-
tioni quoq; aliud principium, aliud finis, aliud medium existat. Porrò vnumquodq; horum pro-
pria appellatione vocare potes, si visum fuerit. Audio enim frequenter medicos dicentes, Inclina
uit nunc status, nunc submittit, nunc dimittit, nunc remittit. Si igitur hæc dicunt, integrum est eis
prima declinationis nominare Inclinationẽ, vel Submissionem, vel Dimissionem, vel Remissio-
nẽ, vel horum aliqua, vel omnia: quin ẽtiã licet vno prędictorum nomine media & postrema nun G
cupare, pari modo, vt Archigenes quoq; declinationis postremum, Remissionẽ nominat. Verũ
malè hic agit, q̃ eam à declinatione specie quadam differentem existimet. Etenim cum oĩum par-
tium totius circuitus aliam principium, aliam finem, aliam mediam faciat: sic quoq; remissionem
ipsam diuidit, tanq̃ proprium quoddam tempus ex prima diuisione, quę speciebus quibusdam,
non solùm maioris minoris q́; ratione mutuò discordent. In vtrisq; igitur clarè peccat, augmen-
tum ex prima sectione tollens, quod omnes manifestius ac principium intelligunt: adijciens ve-
rò remissionem circuitus termino. Si nanq; ad integritatem veniret, manifesta huiusmodi tempo
ris ad alia vniuersa differentia esset. Quòd si secundæ accessionis insultus trifariam diuisus, incli-
nationem accipit, in hoc totius inclinationis partem, remissionem vocare licet: non tamen aliud
quodpiam tempus propria natura quapiam insignitum, quemadmodum prius dicta, putare con
uenit. Quòd igitur omnes tertianę circuitus partes manifestis inuicem differentijs separatas vide
re licet, nemo ignorat, qui vel vnum quempiam hoc morbo laborantem ęgrum conspexerit. Por
rò si non nulla eorum nomine carent, ad contentiosos dicemus, tempus primum, secundum, ter-
tium, quartum, quintum, deinde integritatis sextum: ad eos autem qui nominum vsum sciunt, ip
si componentes idonea nomina, primo tempori proprium Initij nomen imponamus, secundo H
Inæqualitatis nomen, tertio Incrementi, quarto Status seu Vigoris, & quinto Declinationis: sex-
tum integritatis, Interuallum ac Intermissionem nominemus.

Circuitus morbi in duas partes diuisio. CAP. 6.

NIhil obstat & alio quodã modo totum circuitũ in maiores partes diuidere. Siquidẽ in duas
ipsum totũ potes diuidere, vnam primę accessionis à primo insultu ad extremã vsq; remis-
sionẽ: alteram, quę in declinationis & insultus secundæ accessionis medio cõsistit. Voco iã Gręce
εἰσβολὴν παροξυσμοῦ, hoc ẽ insultũ accessionis, tp̃s indiuisibile, exactè iã primũ: Idẽ hoc Græci ἐπι
σημασίαν, hoc est febris significationẽ nominare cõsueruẽt. Et quod ab Hippocrate dictũ est, in ac-
cessionibus abstinendũ esse, secundum eandem diuisionem pronunciatũ existimo. Cum.n. præ-
1ª. Aph. 10. Ex. or. 4. h dixisset conuenienter, ‖ Quibus statim vigor adest, ijs statim tenuis victus adhibendus: quibus po
stea vigor aduenit, ijs in illo ipso, & antea illũ, tenuiter viuẽdũ est, antea verò plenius nutriri opor-
tet, vt æger sufficiat: intulit, In accessionibus abstinendum esse, docens nos videlicet solum illud
tp̃s quod accessionem vocat, obseruandum esse. Nunq̃ enim in hoc nutrimus, verùm in reliquo
omni tempore remissionis, interdum in alia atq; alia eius parte: quia ex simplici interim declina-
tione, interdum ex declinatione & interuallo, cõpositum est. Hæc quidem vnius circuitus in duas
partes

A partes est diuisio: alteram eius partem primam Accessionem appellamus: secũdam, vel Remissionem, vt paulo ante, vel vt quidam, Interuallum. Nam interuallum non pauci medici vniuersum id quod post statum est, qualicunq; natura preditum nominant: siue id ad integritatẽ veniat, siue non. Verum nos appellationes prędictas obseruabimus, ne vlla sermoni obscuritas accedat: vocabimus q; omne quod accessionem sequitur, Remissionem. Sed neq; prohibemus, vt dictũ est, si quis ipsum totũ nominet Interuallum, vel Declinationẽ, vel Remissionem, vel Submissionem, vel Ablationem. Instituimus enim non de verbis disceptare, sed circuitus partes inspicere, quot numero sint, & quomodo inuicem differant.

De temporibus simplicium febrium quæ non intermittunt. *CAP. 7.*

HÆc igitur est diuisio omnium febrium quæ ad integritatem desinunt quotidianarum, tertianarum, quartanarum: vt quæ sex partes speciebus manifestis inuicem diuersas habeant. Alia verò non intermittentium, quę in quinq; partes diducuntur. Sunt autem & hæ permultæ. Nonnullę quotidie accessionem habent, quædam tertio quoq; die. Non tñ quæ quarto habent, frequenter, sed raro euenire videntur: plurimum, n. earum genus ad integritatem desinit. Porrò & duplex harũ spẽs est, q̃ ad integritatẽ nõ finiũt, quotidianarũ, tertianarũ, quartanarũ. Quædã. n.
B magnitudinem quoq; pulsus, celeritatem, frequentiam, & duritiem deponunt: quędam alia tria ad naturalem statum deducunt: seruant autem celeritatem, hæ magis, illę minus. At non est presentis sermonis, illarum distinctionem proponere: qm̃ partes circuitus in vno quoq; morbi genere enumerare cogitauimus. Igitur cũ paulò ante sex in febribus intermittentibus esse dixerimus, deinceps non intermittentium partes referemus, quinq; esse dicentes, cum aliæ similiter ipsis sehabeant, solùm aũt integritatis pars deficiat. Cęterum in alijs partibus similitudo necessaria est, vt accessionum insultus cum systole, i. contractione fiat. Nomino aũt sic, quæ cum frigore fit: nã hãc sequitur, pulsus intus magis moueri cum paruitate, sanguine in viscera se recipiẽte, quem rursus inęqualitas, ex necessitatẽ sequitur: indè incrementum, status, & declinatio. In quibus sanè citra sensibilem contractionem accessionis insultus accidit, tria tpa in vnum recidere necessitas est, totum q; vsq; ad statum incrementum fieri: nam vbi contractio nõ fuit, ibi nec inęqualitas. Statum verò nunq̃ deficientem vidi, verùm semper sensibili ęqualitate in omnibus febribus aliquandiu permanentem. Insultum certè millies sine prędictis initij symptomatis conspexi: quorum precipuum erat omnibus ferè principijs accessionum, perfrictio: quemadmodum ad interiora arteriarum motus: de quo in opere de pulsibus diffusius dictum est: in pręsenti libro ipsum cõtractione
C celeritatis definire sufficit. Quę verò alia symptomata signa q; accessionum initio propria sunt, prædiximus: alia frigori superueniũt, alia secus. Paruitas siquidem pulsuum, raritas, & tarditas diastoles, i. eleuationis, frigus consequitur: rigor alias occasiones, quas in symptomatum causis exposuimus. At vniuersum hoc accessionis genus omnino, sicut dixi, perit: & nos multos frequenter à mirandis illis medicis vel ad balneum missos, vel cibum assumere iussos, tanq̃ suspectas iam horas accessionis prætergressos prohibuimus. Contingit autem ipsos cum arteriam exactè tangere ignorent, huiusmodi errores committere. Omnibus enim quibus talis accessio euenit, contractio velocior redditur: quam cognoscere non cuiusuis est, sed exercitationem magnam artis, maximè hoc opus, si quid aliud, desiderat. Hanc autem cõsequi nemo potest prius, q̃ eo modo quem in primo de pulsuum dignotione præscripsimus, institutus sit. Si igitur arteriarum contractionẽ noueris, hanc ipse accessionis partem, qua contractionem velociorem factam sine eleuatione deprehendis, circuitus initium potes statuere: quæ verò sequitur hanc, incrementum ad statum vsq;. At si hanc quoque ignores, videatur autem tibi insultus ἀθλίπτως, i. incompresè omnino factus, totam accessionis partem vsque ad statum, ascensum, vel incrementum, vel augmentum nominabis: secans ipsum in prima, & postrema, & media pro maioris minoris q; ratione, non speciebus
D diuersis, vt prius dicebam in frigore sensibili. In huiusmodi igitur febribus vniuersa tempora tria erunt, augmentum, status, imminutio. Nihil enim mali est imminutionem illud vocare, quo ex febris magnitudine quippiam demitur. Quibus verò circuitus non est, vt eis quas synochos vocant, neque accessio quædam omnino est, neque prędictę partes: attamen hę quoque secundum diuersa tempora totius morbi particulas habent, alijs modis innotescentes q̃ per accessionum tẽpora: quæ paulò post subijciã: & hoc nomine potissimum, q; omnes medici in ipsis errent: quamquàm Hippocrates rectissimè ea docuerit.

De Semitertianæ & reliquarum febrium temporibus, quæ tertia die faciunt accessionem. *CAP. 8.*

AT nunc ad eas quæ circuitu quodam accessionem habent, sermonem dirigamus, totum id, quod inconsideratum reliquimus, distinguẽtes. Vnum iam & primum in memoria teneri volo, nempè vniuersum hactenus sermonẽ de simplicibus periodis nobis fuisse. Nam in cõplexis tps vigorem sequens, interdum arctius redditur, dum alia mox accessio anteq̃ prior circuitus adamussim absolutus sit, inuadat. Frequenter secundũ suã ipsius naturã febris ex intermittentiũ genere est, vt tertiana: cõplexus aũt nullũ integritatis tps priori circuitui relinquit, dũ secunda accessio, anteq̃ prior absoluatur, inuadere anticipet. Dictum est mihi de hmõi complexibus in duobus

Complexu / Mistura
commẽtarijs de crisibus,& de febrium differentia: vbi ẽt complexum à mistura distinximus. Itaq; E
semitertiana" ex mistura & temperamento quotidianæ & tertianæ febris fieri demonstrata est. Su A.l.4.f.1.t.4 c.16.437.e
binde etiam semitertianæ simplex aliqua febris copulatur, vel tertiana, vel quotidiana. At huius-
modi varietas ad hunc librum non pertinet. satis enim hic est propria vniuscuiusq; febris tpa dili-
genter inquirere: qm̃ sic complexum earum promptè nos decernere potuerimus. Exactè igitur
simplices prius dictæ sunt, de commixtis deinceps disseram. Itaq; horridus ibi insultus aliquãdo ẽ, Complexa signa
oẽs principij peculiares notas habẽs præter rigorem: interdum & huius significationem. Etenim
vehemens horror, vel initium aliquod rigoris, vel paruus rigor esse videri potest. At exactum ri-
gorem, qualis in tertianis, quartanis q; est, huiusmodi febris non accipit. Atque ob hoc ipsam Rigor 19 q.ans.
φρικώδη, i. horridam appello: & multò magis, q vbi signa quædam secundi temporis premonstra-
uerit, initium rursus alterius inuasionis horrificum efficit; quod nonnulli repetitionem, alij redu- I.
reduplicatio
plicationem appellant. Aliquando hoc secundò, quibusdã tertiò facit: deinde vix æquabiliter sim
plex redditur ad vsq; statum increscens. Hęc febris ad integritatem nunq̃ desinit: nã permultum
temporis vsq; ad vigorem ipsa habet, item declinationem sine perspiratu sensili, multò vero ma-
gis abest vt cum sudore ad integritatem proficiscatur. Quemadmodum igitur à primo insultu ac-
cessio ad vigorem vsq; multo tẽpore peruenit, eodẽ modo à vigore paulatim diminuitur: ideo q; F
postridie altera ipsas accessio horrida quidem similiter aduenit, sed quæ non item cum priore re-
petitiones habeat: aut si qñ, id q; rarò habuerit, vnam duntaxat faciet, breuem & exiguam. Porrò
& hæc accessio ad vigorem longo tpe ascendit, nec exiguo pariter inclinat: atq; ob hoc ipsum ter-
tio die eadem quę primo accessio succedit: postea rursus quarto similis ei quæ secundo habita est,
id q; ordine perpetuo. Hanc ego febrem compendiosæ clarę q; doctrinę gratia vno volens appel
Semitertiana
lare vocabulo, imposui ei nomen semitertianæ. Si igitur Hippocrates quoq; talem febrem semi-
tertianam vocasset, vt ego persuasum habeo, duo ex sermone vno commoda consequereris: nem-
pé rem medicam disceres, & nomen vetus ei imponeres. Quòd si aliã quandã febrem ab Hippo-
crate semitertianam vocatam esse putas, falli me in vocabulo ratus, rem ipsam addiscas. Quòd .n.
talis quædam febris, qualem dixi, accidit, neq; hic testimoniũ vel Hippocratis, vel alterius, cuiusq;
Romæ.
oratio requirit, cum quotidie ferè nos ipsam videamus, potissimum Romæ. Sicut enim in alijs lo-
cis alia, sic in illa ciuitate hoc mali abundat. Porrò alia quædam ei adiecta est, quæ nec secundo die Varia
aliam ferat accessionem, nec primo & tertio repetitiones. Habet autem nec ipsa modum vnum ac
simplicem: interdum etenim sine horrore, aliquãdo cum horrore inuadit: aliàs cum extremis par
tibus membrorum manifestò inalgentibus. Visa aũt est interim etiam citra sensibile frigus febris G
hęc quinq; tpa obtinere: principium, inæqualitatem, incrementum, statum, & inclinationẽ. Tem
poribus iam diuisis breue est principium: sic ipsius inęqualitas: ascensus non æquè omnibus, sed
quibusdam breuis, quibusdam longior. Quinetiam vigoris tps spatium omnino sensibile & latũ
occupat, sed in maioris minoris q; relatione non mediocriter differt: sic etiam declinatio lõgo qui
dem tempore omnibus contingit. At in hoc differentiæ quippiam sustinet, q nõnullis manifestò
diminuitur, & celeriter finiendi spem præbet: post hæc sistit, æqualem declinationis magnitudi-
nem reliquam conseruans, nõnullis lente ab initio ad finem omnino inclinat: quare ex tpis inter-
uallis longioribus conijcienti tibi, videbitur decreuisse planè quippiam, tñ hoc nimis q; modice.
Huiusmodi quædam sunt & aliæ differentiæ particulares febrium tertio die accedentium, quas
τριταιοφυεῖς
vniuersas τριταιοφυεῖς quasi ex tertia natas appello, ad dispotionis vnde excitantur, cognitionem
vtilissimę, ad pręsens aũt opus inutiles, Propositũ enim est nobis hic circuituum, totius q; morbi
tempora distinguere, tempestiui auxiliorum vsus gratia, cui nihil talis orationum varietas condu-
cit, sicut nec illa quæ ex quotidianæ figuræ variatione constat. Siquidem harum non paucæ quo-
tidie accessionem habentes, interuallum nullum ostendunt: dicam tñ ipsarum paucas differentias
exẽpli gratia, non vt institutæ hypothesi commodas, sed quoniã medicorum aliqui ab his omni- H
no quę sine ratione nugantur, se iactitant, & gloriam apud indoctos aucupantur, tanquam dili-
gentes & studiosi, sapientius q; aliquid his qui sola vtilia scribunt, intelligentes.

De temporibus febrium quæ singulis diebus habent accessionem. CAP. 9.

INuadit"ergo accessio febrium, quæ singulis diebus eam habent, interdum sine manifesto fri- A.l.4.f.1.t.4 c.47.426.a
gore, interdum cũ ipso, & initij tempora quibusdam breuius, quibusdam diutius permanent:
Atq; sic etiã inæqualitas his breuiore, illis longiore tpe. Postea hæc febris vsq; ad vigorem ascen-
dit, diuturniore tempore, q̃ quę tertio quoq; die accessionem capiunt: cæterùm tale quippiam ipsi
adest, quod ẽt illis interdum sed rarò accidit. Multò autẽ magis clarum hæc ascensum moliri vide-
tur: consistit aliquo tẽpore nihil increscens, deinde rursus increscit. Similiter in declinatione vel
† Al. multam
æqualem fert imminutionem, vel interim in eadem magnitudine † {alijs hora vna, alijs duabus}
† In antiqs cod. hæc nõ habẽt.
consistit: post hæc imminuitur: quinetiam ad secundæ accessionis insultum vsq; non nullis dimi-
nuitur: quibusdam in magnitudine qua est, permanet. At magis hoc tertio quoq; die accessionẽ
habentibus adest: quoniam circuitus earum longior est. Nam duplex ferè tempore circuitus est
febriũ tertio quoq; die accessionem sustinentiũ, si cũ ea quæ quotidie intenditur, compares. Qua-
re pp hoc manifestò declinationis ipsius reliquũ protrahitur, in æquali magnitudine permanens.

Cæterùm

A Cæterum multi alij circuituum modi sunt differentijs particularibus euariantes, ad præsentem disputationem superuacanei. Huius rei gratia quorundam memini, q medici talem doctrinam huius considerationis non esse propriam nescientes, de ijsdem conscripserunt, errantes quoq; in ipsorum enarratione. At nunc eos reprehendere in hac non sibi propria speculatione tempus non postulat. Disces autem artificiosè, q inutilia nugentur, quodq; quum Hippocrates miro quodam modo methodum circuituum inuenerit, nemo eam elaborauerit: ad hæc, q multi eam deprauarint, in illa maximè sermonis parte, qua iam dictis temporibus auxilia coniuncturus sum. Faciam sanè hoc, vbi totius morbi tempora ostenderim. Etenim hactenus particularia tantum recensui.

GALENI DE TOTIVS MORBI TEMPORIBVS LIBER

Ioanne Guinterio Andernaco interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Indicia temporum totius morbi salubris, letalis, simplicis, & cum cæteris iuncti, declarantur.

Libri propositum. CAP. 1.

A l.1.f.2.d.1. fol.c.7.30.b

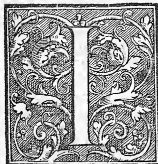

Taq; totius morbi tempora similiter ac animantium ætates consideramus, vnum *quidem & primum generationi eorũ attribuitur, alterum ascensui seu incremento, tertium vigori, quartum declinationi, cùm ægri salui futuri sunt. Nam si vel ~~in ascensu vel in vigore~~ prius decesserint, liquet talem morbum non omnia tempora pertransijsse. Qui verò pertransit, de omnibus ferè eius particulis opinionum dissensiones obtinent: quippe cum non nulli vigorem vnum esse tempus dicant, quod intellectu solo deprehenditur: alij vigorem, vt in synochis, nõn* esse vniuersum: alij vigorem ad breue adeo principium reducant: alij non in his solum, sed etiam in reliquis omnibus morbis principium auferant: quidam interim & declinationem tollant, si morbus ex abscissione, vt illi dicunt, quæ Græcè ἀποκοπὴ nominatur, solutus sit. Primùm igitur opiniones hæ diluendæ sunt: inde exactæ morbi totius temporum notiones instituendæ: postea ipsorum notæ tradendæ sunt. Proximum huic fuerit, vtilitatem ostendere, ijs quæ de circuitibus præcepimus, admiscentes.

*Demenda est illa negatio nã græce pro μὴ legendũ est μὲν. vide. 3. de cr. sibus cap. 5.

Quod nam sit totius Morbi principium. CAP. 2.

QVare morbi principium, quatenus aliqñ salubri statu corporis labascente inuadit, in omnibus ipsis est, sine temporis productione æstimatum: cum hoc sanè † conceditur ẽt cuiusuis morbi generationẽ esse, sicut in animantibus contemplamur. Non .n. ex particulis quibusdam, vt animal ex capite, thorace, & artubus, sic ẽt morbi cõpositi sunt: si quidem vbi ex naturali habi~~tu decidunt, breui~~ssimo quodam tpis spatio generationẽ sortiuntur, inde vsq; ad vigorẽ ascendunt. Esto iã morbus ex intemperie, verbi gratia, vnde febris ẽt constitui nobis demonstrata est. Necessarium igitur, vbi calor hic naturæ contrarius primum nascatur, hominem febricitare, caloremq; adusq; statum intendi. Nam cuius non sunt partes, qũo hoc tpis spatio generabitur? Hæc mihi dicta sunt, & statim ab initio ad ea respondi, de febribus quæ cũ frigore inuadunt, mentionem faciens. At in circuitibus abundè responsio sufficit. Vnũ enim particularium temporum totius morbi atq; ordine primũ est, tps *inquam frigoris. Ridiculum maximè foret primũ tempus accessionis primæ, totius morbi principium existimare: etenim hoc tempus, quod morbi princi-

†Vetus trãslat. addit non.

A l. 4. t. 1. c. 3. fol. 411. c

pium

pium nominant, ad præsidia ferenda mirum in modum conducit. Ac Hippocrates huc respiciẽs E
A 2ª. Apho. 9. Ex. or. 16. f inquit: [a] ‖ Incipientibus morbis si quid mouendum vr, moue: consistentibus verò, præstat cõquie »
scere. Similiter & illud dixit: [b] ‖ Circa principia & fines oĩa imbecilliora sunt. Quinetiam de pur- »
B 2ª. Aph. 30. Ex. or. 16. g gatione scriptum reliquit: [c] ‖ Cocta purgare cõuenit, & mouere non cruda, neq; in principio, nisi »
stimulauerint. Ad hæc: [d] ‖ In morbis acutis raro, & in principijs vtendum purgationibus. Multa »
C 1ª. Aph. 22. Ex. ord. 10. b insuper alia partim Hippocrates, partim alij medici oẽs veteres memoriæ prodiderunt: quibus nõ
primæ accessionis impetũ, sed lõgum magis tps principium esse nobis persuadent, nẽpe quo san-
D 1ª. Aph. 24. Ex. or. 10. e guinẽ detrahere, & clysterio vti possimus: interim si res vrgeat, etiã purgare. Præterea ridiculum
esse, morbis qui intra diem septimum finiunt, & ijs qui in annum durant, queadmodum interim
quartana, æquale principium statuere. Multa sanè de hoc principio etiã in primo de crisibus libro
diximus, ostendentes quõ primum hoc tempus quispiam cognouerit. Erat autem eius summa,
morbi cruditas. Satius est autem & hic ad illa adijcere, quæ præsenti narrationi conueniunt.

Quibus notis quatuor tempora in salubribus morbis distinguantur. CAP. 3.

Fingamus igitur primũ inflammationis principiũ inquiri. Quis iam negauerit generationem eius toto illo tpe esse, quo pars sanguinolenta substãtia replet? Siue. n. propter coincidentiam eiusmodi contingit, siue propter impactionem obstructionem q; omnium vasorum, siue ob circunstantiam quandam molium quæ meatus occupãt, siue, vt nos docuimus in libro de inæquali intemperie, item in cõmentario de tumoribus præter naturam, abundantia quæpiam sanguinis inflammatione oborta, in particula constituitur: hoc erit primum tps, quo pars, affectus generatiõi subiecta repletur. Cùm aũt influxus cessauerit, & quod in particula inflammatione obsessa continetur, putrefieri inceperit, calor quidam ob putredinem nascitur, & fusio magis propter calorem, vñ etiam spiritus generatur. atq; ob hæc ambo particula magis q̃ antea distendit, et si nihil influat: secundum hoc tps est inflammationis augmenti. Porrò cũ in pus iã vertitur, maximi videlicet dolores tunc partem apprehendunt, nam in puris generatione dolores, febris q; magis q̃ iam facto infestant: vocatur aũt huiusmodi tps vigor affectionis. Si aũt fluor qui suppuratur, vel digeritur, minorem tumorem & tensionem reddat, huiusmodi est declinationis principium. Sic quidem in inflammatione tpa diuiduntur. In febre quæ ex illa prouenit, eadem tpa consistunt. Quæ ex humore citra inflammationem proficiscitur, humorum molestantium cruditatis tps, principium ponendum est. Vbi concoqui cœperint, initium finiri: s̃m autẽ tẽpus, quod ascensum nominant, accedere. At cum ipsa concoctio maximè conficitur, vigor. Inde rursus declinatio, qua quidem & symptomatum magnitudo, & humorum copia cessauit, restat verò modicum in ea humorum adhuc, qui concoctionem requirant. Indicauimus in opere de iudicijs & notas vniuersas cruditatis, & concoctionis obscuræ, euidentis, & perfectæ: has quidem earũ quæ in ventriculo fiunt, concoctionum proprias: illas verò earum quæ in venis fiunt proprias: alias item earum quæ in respirandi instrumentis fiunt concoctionum, proprias. Cæterum aliæ notæ ex deiectionibus, aliæ ex vrinis alia ex sputis sumebantur. Atq; hæc copiosissimè in illo commentario simul cum Hippocratis dictis percensui. In præsentia verò tantum dixisse modò sufficit, quòd vlcerum quoq; eadem sunt tempora. Primum enim sanies aquosæ, incoctæ, & tenues ex ijs defluunt: inde pauciores & crassiores: postea iam pus tenue: postremò minus quidem copia, sed crassius & albidum magis redditur. Quapropter nullus morborũ qui soluunt est, qui non quatuor hæc tpa percurrat: non tñ ex quodam alio q̃ cruditatis & concoctionis signis, quæ ex recrementis deprehendunt, cognitio ipsorũ constat. Nam quis ignorat ventriculum malè conconquendi munus obijsse, deiectiones nõdum in chylum mutatas contemplatus? Quis nescit vrinam in vasis ipsis concoctione esse frustratam, aquosam conspiciens? Quis tenue sputum in pleuritide vel peripneumonia redditũ similiter intuens, non intelliget morbi adhuc esse principiũ? Sic etiã in lippitudine, principio quidem copiosus humor, tenuis, & incoctus plurimùm defluit: deinde paucior, crassior q;, notã quandam concoctionis accipiens: postea tpis processu copia decrescente, consistentia verò ad crassitiem spectante, adeo concoctionis signa augentur, vt etiã palpebræ dormientium inde conglutinentur. Is humor & ipse primùm tenuis & copiosus, tpis aũt spatio paucior & crassior euadens, morbi concoctionem, eius q; declinationem ostendit. Quinetiam humorum qui è cerebro per palatum & nares defluunt, initium quidem est, cùm aquei tenues q;, item copiosi & acres apparent. extremam enim hæc cruditatem indicant. Concoctionis notæ iam sunt, crassior, & minus acris, & modicus humor descendens. Quòd si muccus & blena, vt dicunt, simul egrediantur, certius iam hoc est cõcoctionis indicium: quemadmodum si crassiora pauciora q; reddantur, multo magis concoctionem innuunt. Atq; hæc sanè morborum tempora sunt, ex quibus ægri seruantur.

F · G · H

A. l. 4. f. 1. t. 1. c. 3. fol. 411. f

De Latitudine durationis temporum morbi. CAP. 4.

DE alijs verò in quibus pereunt, paulo post dicturus sum, absoluens prius ea quæ distinctione quadam prædictorum indigent. Vnum igitur ipsorum est vigor, siue perpetuo temporis expers ex sua sit natura, licet cum temporibus mentione dignis frequenter extendi sensibus appareat: siue perpetuo latitudinẽ quandam habeat, nunc maiorem, nunc minorẽ: siue in morbis quibusdã tẽpore vacet, in alijs ipsum habeat. Quia vero longiorem sermonem disputatio requirit, visum

sum

A sum est mihi omnia relinquere, imitato Hippocratem de humeri luxatione verba facientẽ: Non tamen prolabatur nec'ne confirmaturio, licet de eo habeam quid dicam. Quemadmodum enim ille perpetuò visis sibi contentus fuit, in eum modũ ego quoq; nunc, quæ semper viderim, in medium producam. Omnem vigorem particularium accessionum temporis spatio fieri conspexi. Quare si ex natura tempore careat, ne vlla quidem vtilitate inde fruemur. Nam cùm primùm sensui manifesta declinatio fiat, tunc conuenientibus ei presidijs vtimur. Quousq; ab æqualibus numeris febris magnitudo constiterit, eo vsque vigoris magnitudini propria agere conuenit. Simili modo in oculorum vitijs, pleuritide, omni inflammatione, & in alijs morbis singulis generalia tempora sensu æstimata, diuersorum auxiliorum vsum significant. Logica igitur fit contemplatio de vigoris latitudine, siue de particularibus accessionibus, siue de toto morbo consideres? At nunc huiusmodi distinguere propositum mihi non est, vt ij qui omnia in omnibus adducunt, factitare solent: quorum vnus est & Archigenes. Immiscet enim hic vir cõmentarijs maximè medicis interim de nominibus inquisitionem, interim de ipsis rebus, sed logicam. Nos sicut hoc cauimus perpetuò, ita nunc quoque faciemus, relicta de vigore quæstione alijs, temporis'ne expers sit, an cum tempore quodam, & vsum quẽdam metiemur: naturam eius, & in ætatibus eã, quę viget, tẽporis B latitudine manifestò dissolui conspicientes: itidem in morbis interdum longiore, frequenter minore tẽpore, omnino autẽ sensibili. Verùm hanc ipsam tẽporis differentiam clarius videre licet in animantium ætate vigente. Etenim canes venatorios & equos pugnaces proprium aliquod opus augmenti tẽpore facientes iam videmus, post hæc etiã adultos ipsos euasisse dicimus, & manifestò conspicamur fortiores q̃ antea: quin & pari robore non anno vno, sed duobus quoq;, interim tribus permanentes: sicut homines pugiles nõ tribus annis modo, sed quatuor etiam & quinq; frequenter æquali fortitudine, quantum sensu deprehendimus perdurare. Eadem ratione & in morbis, vt dixi, particulares accessiones vigorem manifesto tempore faciunt: & multo his magis vniuersalia totius morbi tempora latitudinem quandam obtinent: ad hęc alia omnia, & his nihilo minus vigor, aliaq; singula. Cognoscere autẽ morbos interdum apertè licet, aliq̃n obscurè: vel etiam prorsus diu ignorantur. Hinc quidam statim vbi vigent, inuadere videntur: quod ex eorũ numero est, quæ fieri non possunt. Neq; enim synochos febris protinus à vigore q̃nq; inuasit, verũ à primo insultu vsq; ad perfectissimũ vigorem horis vel quatuor vel tribus, quod minimum est, peruenit: inde prorsus ęqualis sibi permanens, cõtinuè ad iudicium properat. Sed neq; repente adeo inuadentem, vigentem apoplexiam dixeris: qm̃ tale ad amussim nõ est: sed breui tempore & prin C cipium, & ascensum percurrit, nõ tñ caret principio, nec statim perfectissimè inuadit: quemadmodum nec comitialis morbi accessio. Nullus siquidem tam subito symptomate corripitur, vt ij quibus ceruix detruncatur: quanquã horum quoq; sectio primum aliquod tempus habet, & secundũ, & tertium, & quartum: vt si chirurgus rem quãlibet diuidat. At enim si vis, cõcedamus sine temporis spatio comitialem attonitam q; concidentiam fieri, *κατάπτωσιν* appellant, vt quod ab initio proposui, recenseam. Hęc etenim cataptosis symptoma eorũ est, morbus autem nõ est, verum corporis aliqua dispositio dicenda, sicut ostensum est: & si vel generatæ ipsius, vel increscentis notam nullam habemus, ideo sequens sermo nõ peruertitur, quo omnem morbum necessariò per ascensum ad vigorem peruenire dicebamus. At difficulter interdũ, multis etiã minimè scitur, aliquod morborum augmentum cõfitendum esse. Porrò verum hoc esse quod dico, paucissimis verbis hisce tibi persuasero. Scirrhosos tumores subinde in cruribus conspexi statim ab initio sine inflammatione præcedente constitutos, tribus interdum & quatuor annis paulatim augescentes, sine manifesto necessariarum cruris actionũ impedimẽto: temporis autem processu, propter magnitudinem conspicuam postea incessu quoq; molestatos. Quamobrẽ cõsidera (nõ enim impossibile) tumorẽ quendã in cauis iocinoris partibus cõstitui scirrhosum. Latebit aliquãdiu huius constitutio, D postea tñ dispositio ipsa manifestior euadet: quippe cũ nos ꝓpter quẽ corporis statũ hoc accidat, inuenire non possimus. At temporis interuallo postea iam affusio aquæ continget, tumore scirrhoso videlicet nunq̃ ex tactu significationem præbente: qui post illa conspicuus apparens, prioris nos ignorantiæ cõmonefacit. Multos itaq; vidi in tali symptomatum via breui tẽpore tumorẽ in iocinore scirrhosum non paruum enunciasse, cõstitutũ quidẽ iamdiu, sed latentem propter ipsius paruitatem, & probam musculorum, qui pręcordijs subiacent, nutritionem. Cùm verò scirrhus augescens pariter gibbas iocinoris partes ascẽdit, simul autem infelicis nutritionis, atrophiã vocant, author tum alijs animalis particulis, tum musculis præcordiorum fiat: ex vtrisq; his euidẽter breui spatio dignosces, magnitudine ipsius scilicet iã insigni. Huiusmodi sanè omnia, affectarum partium inspectioni coniuncta sunt: de qua in pręsenti cõsiderare institutum meum non est: de cõmunione ipsarum non citra frugem disputauimus. Verũ sermo primũ institutus oportunè modo repetet. Morbi vniuscuiusq; ꝓprium est generationis tempus, interim sensui manifestum, interim secus: post quod rursus augmẽti tempus est, nõ æquè manifestum ita in omnibus: quæ vigoris sequitur tẽpus omnino sensile: dum fateamur nos nullã aliq̃n notã euidẽtem principij morbi & augmenti esse. In his igitur ex artis vsu verè dices, solũ vigoris tẽpus esse. Si verò salus futura est, sequi id prorsus declinationis tempus, & hoc sensui subiectum: vt quod non simplici, sed lato

de Artic. com. 1.t.3.7ª. 251.g

A.l.4. f.1. t. 1. c.3.411.f

ſpatio cōſiſtat. Etenim ſi per ſanguinis fluorem vel ſudores aliquis acutè iudicetur, tempus certè declinationis & huic eſt manifeſtū. Quòd ſi minus hoc in alijs morbis fiat, tribus vel quatuor, vel pluribus diebus declinās, hoc nihil priorē ſermonē offendere videt: neq; pnunciati ſummam ſubuertit, ſed relinquit adhuc omniū morborū qui ſoluunt, vt vigorē, ſic ēt declinationē quandā eſſe. E

De natura morborum mortalium. CAP. 5.

HIs igitur à nobis abundè demonſtratis, de morbis qui nō ſoluūtur, cōſiderabimus. Duplex autē eorum natura eſt: nō nulli enim ipſorum pręparationē habent, vbi exactè illam abſolutam ſint cōſecuti: alij ex genere quidē illorū ſunt qui ſoluuntur: ſed cū occidere feſtinat, hoc eis fieri cōtingit. Triplex quoq; horū modus eſt: vel enim ꝓpter ægrotātiū imbecillitatē, vel ꝓpter morborū fortitudinē, vel ꝓpter vtraq; prius occidunt, ꝗ ſoluti ſunt. Alia rōne cōmunis vnus omnium huiuſmodi modus eſt, cū ſupra vires exiſtunt. Nā quod ægrotantis perniciē cōtinet, in hoc ſitum eſt: quippe dum nec ſeruari quis poteſt, niſi natura morbū ſuperauerit: neq; perire, niſi natura victa ſit, morbus q; ea ſupior euadat. Hinc eſt ꝙ nō nulli vnū ex magno morbo, qui ad aliquid relationē habet, ſignificari arbitrantur, ignorantes interim & ſic magnū morbū dici, quēadmodū ſi maiorem etiā diceremus, cū ſupra vires noſtras fuerit. Dicitur autē ex propria ſubſtātia, vt homo, vel equus, vel bos magnus. Cęterū de huius duplici ſignificatu frequēter iā alibi diximus, ſed omnia in omnibus inueſtigare, nugatoriū eſt: quod ad pſens opus cōducit, hoc enarraturus ſum. Itaq; morbi ſinguli ex ſua qdē natura magnitudinē quandā poſſidet: melius.n. eſt ſic dicere claritatis gratia. Hæc morbi magnitudo vel ſupra vires eſt, vt eas grauet: vel econtrario viribus ægri imbecillior, vt ab illis ſuperetur, omnibus ꝓbè euenietibus. Proinde cū ſupra vires fuerit, homo ꝓrſus morieт. A.1.4.f.2.t.2.c. 99.fol.448.c.f F

De indicijs & temporibus letalium morborum. CAP. 6.

AT morbi tempora tunc partim ſimili modo cū prædictis ſumuntur, partim diſſimili: Si quidem initium ſimiliter in morbi generatione conſtituiт: Aſcenſus non in concoquendo, ſicut in ijs qui ſuperſtites futuri ſunt, ſed in cruditatis, letalibus q; ſignis cōſiſtit. Demōſtrauimus enim niſi fallimur, hæc inuicem differre: attamen & nunc ipſorū nō nulla ob memoriam renouandam dicentur. Itaq; vrina boni coloris, & mediocriter craſſa omniū longè eſt optima, quantū ad colorē & conſiſtentiā pertinet. Adeſſe verò ei vel ſalubre ſuſpenſum, vel nebulā conuenit, vel ſubſidentiam, vtcūq; morbi natura poſtulauerit. Alia.n. in bilioſis morbis, alia in abundantijs quæ ex crudis humoribus proueniunt, reſidere tibi demonſtrauimus. Ex oppoſito, vt ita dicam, cruda vrina eſt quæ nec ſuſpenſum quicq̄, nec ſubſidēs, aut nebulā habet: immo quæ nec craſſitiem aliquam, vel pallidū colorē aſſumpſit, ſed alba eſt, & conſiſtentia tenuis aquæ ſpeciē referens. Si certè nebulæ quædam, vel aliquid nigri ſuſpendet, vel ſubſidet, & maximè ſi tota ſit turbida, letalis eſt: quēadmodū ſi quędā parti farinę craſſiori ſimilia, vel lamis, in ea apparēt. Quin etiā quę fœditatē odoris habet, & quæ pinguis eſt, quam ἐλαιώδη i. oleaceam vocant, mortē minatur. Hæ igitur ſunt vrinę, magni morbi notę: quē ſecundū ipſius naturā magnū eſſe dicebam. Magnum autē, ſi etiā ſputum pleuritide & peripneumonia laborātibus, vel nigrū, vel fuluum vehementer, vel ſpumans vel impenſe fœtidum eſt, vel nō omnino expuitur, ingenti dolore, vel ſpirandi difficultate hominē occupante. Reſpondent his & alij morbi, qui iecur & ventriculum exercent, eodē letaliū ſignorum genere cōprehenſi. Vnde in huiuſmodi morbis vigorem ſimiliter cum eo qui ſalubrium eſt, determinare non licet: nam illic maximæ acceſsiones ſtatū definiunt: hic autē maximæ acceſsiones non æquè poſſunt determinari: quippe cum morbus omnino non concoquatur. Verum intellectu id quod maximū eſt, capere oportet, ad quod, aliàs morbus peruenit, aliàs præueniens occidit. In inflāmatione quę ſoluitur, puris generatio vigoris terminus eſt. In ea verò quæ nō debet ſolui, fieri quidem poteſt, vt homo in eius aſcenſu moriatur: fieri verò etiam poteſt, vt vires validiſsimæ exiſtentes, ad extremam vſq; magnitudinem perdurent. Huius etenim inflammationis qn̄ non debet ſolui, immenſa magnitudo vel in gangrænam, vel in putredinem terminatur: quouſq; verò horum nihil aſsit, augeri ipſa poteſt. Similiter & aliorum morborum vniuſcuiuſq; generis incrementa cenſeantur. Diximus nos ipſorum non genera modo, ſed etiam differentias & ſpecies integro commentario, cui titulum, de morborum differentia, indidimus: illi maximè animum te adhibere pręcipio, quo prætermiſſo, non mediocriter quis errare poſſet. G H

De ratione temporum dignoſcendorum, quando plures vno tempore morbi hominem infeſtant. CAP. 7.

NAm vno & eodem tempore duobus tribuſ've morbis homo infeſtari poteſt, quorum alius iam inclinat, alius principij tempus adhuc, vel augmenti primordia occupat: tertius plurimum auctus eſt: deinde hominem mori contingit, non propter inclinantem, neq; nunc incipientem, ſed ob vehementer auctum. Qua de cauſa tria facultatum corpus totum gubernantium principia maximè conſidera, quo ſtatu prædita ſint. Dico autem hæc, cerebrum, cor, & iecur: deinde alias quoq; vniuerſas particulas, ex ſingulis principijs ortas, neruos, venas, & arterias: ad hæc illas quæ naturam propriam quidem habent, ſed ab omnibus principijs regūtur: quædā ſanè æqualiter, quædam ab hoc magis, ab illo minus. Quoniam ex hac ſpeculatione, primum, ſiue vnus, ſiue plures in homine morbi ſint, inuenies: poſtea, cuiuſq; propria tempora inſpicies ad præſidiorum inuentionem neceſſaria, ob quam ſermo hic nobis elaboratur.

A *Quem vsum doctrina temporum morbi ad eius curationem præstet.* CAP. 8.

ETenim circa initia & fines, omnia imbecilliora sunt: in vigore fortiora: quæ hęc intercedunt, medio ordine consistunt. Quia principio vicina, vigori propinquis imbeciolliora sunt, sicut etiam fini contigua: quæ verò æquè à principio & vigore absunt, mediam vtrorumq; extremorum fortitudinē obtinent: pari modo quæ à vigore & fine æquè recedunt, media & hæc propriorum summorum sunt. Igitur in vigore, quod mitigandi vim occupat, in curatione præpollere debet: in principio & fine, quod vehementiam habet: at media tempora pro summorum proportione capiantur, vt in medendi methodi commentario copiosius dictum est. Nunc descriptionis gratia ipsa capita rerum percensui, vtilitatem temporum differentiæ in morbis ostēdens. Neque enim quam quis victus rationem instituet, inuenire poterit, neq; vnquā nutrire, sine certa temporum distinctione. Si quidem conijcere signis oportet statim ab initio, quando morbi vigor futurus sit; & quantæ laborantis vires existant. Si "nanq; vigoris tempori etiā sine alimenti exhibitione sufficere queat, optimū fuerit, donec morbus inclinare cœperit, à cibo abstinere. Quòd si verò sufficere citra cibū nō potest, protinus ab initio in quolibet tēpore quod alimentū admittit, alendus æger est, porrò tempus hoc est remissionis: voco Remissionem modo gręce ἄνεσιν, secundā partē totius B circuitus, in duo vniuersa diuisi, accessionem & remissionem. Hippocrates itaq; omnium primus quorum memoria ad nos peruenit, rectè hæc distinxit. Præstat verò artem ipsius excolere, quod nemo propè factitauit. Non nulli etiam ab ea planè recedentes, ad nugacitatem diuerterunt: vt Archigenes cum in alijs omnibus, tum in duobus libris quos de morborum temporibus inscripsit. Disces clarè quod dico, si hæc duo ad amussim disquisieris, vnum sanè, si hæc quæ integro hoc volumine declaraui, ad curationem & præsagium vtilissima sunt: alterum, si quid ab Archigene dictum est: si enim nullo hisce deficiente dicere videtur alia, modo duplici peccat, quòd videlicet neque vtilia doceat, & lectores longis inutilium nugis grauet.

2ª. Aph. 30. Ext. ord. 16. g

A. l. 4. f. 1. t. 1. c. 2. fol. 411. g

GALENI DE TYPIS LIBER

Ab Augustino Gadaldino, antiquorum exemplarium & translationis veteris ope, latinitate donatus.

Sunt qui putent hunc libellum Galeni non esse, quòd multa quæ hic traduntur, ijs quæ in alijs eius libris dicta sunt, repugnent.

ARGVMENTVM LIBRI

Typorum simplicium, ac inuicem iunctorum, naturam & differentias explicat.

Libri Propositum. CAP. 1.

D

Vm multi latius de typorum speculatione tractauerint, necessariū ego duxi, vt ipse de eis magis terminatè ac per circunscriptionem percurrerem, existimans nimirum hoc pacto faciliùs hanc rem ab ijs, qui nuper ad artem se contulerunt, disci posse: quippe quæ simplex sit, & † cū simplicitate facilius percipiatur, ac veluti ex promptu multis occurrat. Hinc autem auspicandum est.

*In antiquis ē, εὐκαταμάθητον.

†Ita ex antiqs legendū, & ex translatione veteri.

Quid Typus, & Periodus. CAP. 2.

TYpus est ordo intentionum ac remissionum: Periodus seu circuitus est tempus intentionum & remissionum in morbis factum. Pauci verò sunt affectus qui typos non habeant, quales sunt atrophia, id est nutrimenti cessatio, resolutio, elephantiasis, & his proportione respondentes. Plures autem affectus, typos quidem habent, sed infrequentius. Maximè verò omnium affectuum febres typos habent, † exceptis tum ijs, quę σύνοχοι i. continentes, vel διηνεκεῖς, id est perseuerantes, dicuntur, tum inordinatis.

†Ita ex antiqs legendum.

Quot Typorum differentiæ. CAP. 3.

TYporū alij primi, alij secūdi: & hi quidē ꝑsistunt, alij mouent: & rursus hi quidē sunt simplices, alij verò cōpositi. Primi igit̃ sunt, qui paruā ἐπισημασίαν i. accessionē seu adnotationē, &

longam remissionem habent, cuiusmodi sunt tertiani & quartani. Secundi verò, qui longam accessionem habēt, & paruam remissionem, qualis est quotidianus, & extensus semitertianus. Hic enim solus ἐξηλλαγμένος, id est immutatus ab antiquis nominatus est: ἑστῶτες, id est psistētes sunt, qui eisdem horis accedunt ac remittunt: κινούμενοι autem, id est qui mouentur, qui diuersis horis semper accedunt {ac remittunt:} quorū qui præueniunt, citiùs q; horas persoluunt, προληπτικοί, id est anticipantes dicuntur: qui verò tardant, ὑστερικοί, id est posterius venientes nuncupantur. Simplices sunt qui vnam † genere intensionem, & vnam remissionem} faciunt. Compositi, ex pluribus accessionibus & remissionibus constant. Compositorum typorum alij ex genere similibus constituuntur, alij ex genere diuersis. † Ac ex genere quidem similibus constituuntur quando, verbi gratia, quotidianus duplex, vel duo quotidiani, vel tertianus duplex, vel duo aut tres tertiani, vel rursus duplex quartanus, vel duo aut tres quartani extiterint. Ex genere diuersis, quando quotidianus, exempli gratia, tertiano, vel tertianus quartano, aut alicui alteri, qui eiusdem generis non sit, complicatur. E

De Typis febrium, & quæ symptomata singulos comitentur. CAP. 4.

QVotidianus autē est qui quotidie vnā & eandem accessionem, & eam quidem longitudine commensuratam, & vnam eādem q; remissionem facit. Tertianus, qui tertio quoq; die vnam & eandem accessionem longitudine commensuratam, & vnam ac eandem remissionem facit. Quartanus qui quarto quoq; die vnam & eandē prolixam facit accessionem, ac vnā & eandem remissionem. Eadem de quintano & septimano intelligenda sunt, & si quis præterea alius typorū ordo inueniatur. Quotidianum consequitur habitus humiditas, vomitus pituitosi, sitis haud intensa, totius corporis grauitas, somnus [a] carôdes & cataphoricus: pulsus [b] magnus, rarus, ac laxus: facies [c] sublíuida, ac laxa, flaccida, multam q; materiæ cachexiam ac versionem præ se ferens: lienis etiā durities in hoc typo subsequetur: quòd si ipse perseuerauit, tremulæ veternosæ q; cataphoræ insequentur, thoracis rheumatismi, & superfusiones hydropicæ. Constituuntur autem maximè ob stomachum malè se habentem. Tertianum insequitur sitis intensa, exustio, acres ac biliosi vomitus, inediæ, proiectationes: ac plerunq; sanè rigores hunc præcedunt, non nunq̄ verò perfrigerationes: pulsus autem tertianarijs [a] paruus ac frequens insequitur: noctes quæ accessionis dies antecedunt, [b] † grauiores fiunt: cùm autem morbus protrahitur, non amplius grauiores, sed & febrē sistunt: & qui ita febriunt, tertianam in semitertianam febrem aliqn̄ cōmutant. Typus autem hic tertianus, [c] faciliùs quàm omnes alij typi soluitur, præcipuè q; si æstate constiterit. Id quod etiam Hippocrates adnotauit inquiēs: [d] ‖ Tertiana exquisita in septem circuitibus, quod lōgissimum est, iudicatur. rarò autem diuturna fit, præcipuè q; nisi constiterit autumno finiente, hyemem q; attingente, adsunt etiam his ipsis vrinæ flauæ, vigiliæ q;. Quæcunque autem omnia tertianum insequuntur, eadem semitertiano contingunt. Nam & eiusdē generis ambo sunt participes, quippè qui accessionum ac remissionum repetitiones per triduum faciant. Semitertianorū tn̄ typorum proprium est, ipsa accessionū productio, quod q; reditus accessionum, quos propriè ἐπαναδιπλώσεις græcè appellamus, sæpissimè cum perfrigeratione ac vigoribus non dum completis, assideant [e] †. Periculosa porrò est semitertiana, vt quæ non oris ventriculum solummodo ac neruosas partes, & summatim media attingat, sed & veternosas cataphoras, vigilias q; cum delirio ac syncopōsas diaphoreses inferat: linguam præterea validè exiccet, atq; animi defectionem efficiat, vehementer quæ in profundo sunt, [f] commouens. In vniuersum ferus periculosissimusq; hic typus est. Sanè aliàs à primo die constituitur, aliàs à secundo, & à tertio incipit, vnde maxima deceptionis causa medicis oritur ob eiusmodi inuasionem. Generatur autem à tertiana extensa: et cùm soluitur, nunc in tertianam reuertitur: aliàs ob longitudinem accessionis, in duas tertianas ac quotidianas discinditur. Ceterùm frequentius visitur, quod ad sexum, in viris: quod ad ætates, in vigentibus: quod ad anni tempora, in autumno magis, quando nimirū valde periculosus existit. Est [g] † autē nō semper continua, verùm & intermittens reperitur semitertiana febris, traditum q; ab Hippocrate est [h] ‖ ipsam non modo inter acutos morbos, sed etiā inter diuturnos cōnumerandam esse. Habet autē tres in magnitudine differētias: nam vna, parua: altera, media: tertia, magna semitertiana est. Parua igitur est, quę circa xxiiij horas vertitur: media, quę circa xxxvj: magna, quę circa xxxxviij, quę profectò continuę febri proxima est. Sanè non nulli aiunt semitertianā ita nominatam fuisse, quemadmodum semicirculum & semiglobum, ipsam tertiani circuitus dimidio minorem esse asserentes. Alij verò dicunt semitertianam appellatam fuisse, non secùs ac hemiolion, id est sesquialterum numerum: ita vt si tertianaria accessio, verbi gratia, ex duodecim horis componatur, semitertiana duodecim ipsas horas tertianę in sese comprehendat, eis q; dimidium duodecim horarum addat, vniuersæ q; simul euadant duodeuiginti. [i] † Thessalus autem semitertianam eam nominat, quæ dimidio sit maior quàm tertiana extensa in modum quotidiani circuitus, vt sit horarum vigintiquatuor.} Agathinus ob relationem ad tertianam, nominatam fuisse ait semitertianam, per triduum enim vtrisque accessiones accedunt. Vtrum igitur horis an interuallis semitertiana charactere signatur? Secundum quidem Agathini opinionem, nec horis nec interuallis: hæc enim vtraq; adscriptam habent magnitudinem: semitertiana vero indefinitam

habet

Right margin: F (beside "commensuratam... tertio quoq; die"); G (beside "quod lōgissimum"); H (beside "valde periculosus existit"). A.l.4.f.1.t.2. c.47.fol.426.a — A.l.4.f.1.t.2. c.36.fol.423.a.b — A.l.4.f.1.t.2. c.41.fol.424.e.f

Left margin: ². Aph. 30. Ext.ord.16.g — † Ant. — † Ant.

A * Al. comatosus.

B* forte paru⁹.

C * Al. ὑπωχλώρῳ i. subtumida.

A* forte magnus.

B † Al. Ex trāslatione veteri, facile tolerabiles fiunt: plongata vero ægritudine difficile tolerabiles fiūt Ac ēt qui sic febriunt, tertianam &c.

C* In antiqs εὐλυτώτερος

D 4ª. Aph. 59. Ext.ord.33 g

E † *Quidam cod. antiquissimi addunt quod q; pulsus sint imbecillimi.*

F* Al. euacuās.

G † Vide tamē in libro de totius morbi temporibus cap. 5. & in lib. 2. de differentijs febrium, & alibi, vbi affirmat semper esse cōtinuam.

H 1. Epid. cō. 3. t. 5. 3ª. 118. h

I † Ex ant. trāslatione.

Al. 4. f. t. 2. c. 62. fol. 429. c A habet in latitudine horisq; subsequentibus constitutionem. Quartanum typum insequuntur intenti rigores, vomitus pituitosi, lienis phlegmone ac intumescentia: non nunquam verò etiam inappetentia & saliuatio consequitur: interdum autem ex contrarijs, appetentia intensa: tussicula q; aliquando ipsi adest, quãdo corporis habitus corrumpitur. Ob id difficulter dissoluuntur, ac diuturniores quàm cæteri typi sunt, ita vt {quandoq;} ad biennium vsq; protrahantur. Sanè ipse sibi, dum vehementior euadit, complicatur, vt duo & tres fiant quartani, vel etiam vsq; ad quandam continuitatem perueniant: rursus q; dum moderatior fit, in vnum reducitur. Fit autem non nunquam periculosus ob implicita sibi symptomata, vt phthisim tandem vel hydropicas superfusiones efficiat. Abundat autem præcipuè autumno, is q; difficulter admodum soluitur: qui verò æstate fit, facillimè soluitur. Ac magna ex parte alijs præcedentibus inordinatè succedit, rarò autẽ à principio constituitur.[a] † Pulsus autem non adeo exiguus magnitudine tertianarios insequitur, sicuti quartanarios: nec vsq; adeo in tumorem eleuatur, sicuti illis qui quotidiano morbo vexantur. Mediocritas enim pulsuum in hoc typo {secundum magnitudinem} inuenitur: non nunquã verò etiam in accessionum principijs rariorũ, quàm qui secũdum naturam sunt, reperitur. Inueniuntur etiam præter iam dictas, febres inordinatæ seu erraticæ,[b] † quarum quædam typicos dierum motus seruant, quædam non. B Quæ igitur typicos dierum motus seruant, extra horas consuetas vel celerius vel tardius accedunt: inordinatæ verò fiunt & ob motuum formam, ita vt aliàs quidem celerius, aliàs tardius veniant: atq; vtręq; sanè inordinatè, propterea quòd modo inordinatè mouentur, modo inordinatè persistunt, nunquam verò ordinatè, vbi sanè à nullo prohibentur, manente nimirum dierum figura in solis particularibus inordinationibus. } Quæ verò typos non habent, præter iam enumeratos omnes modos ac præter dierum ordinem fiunt: ac non nullæ quidem accedunt {cum indicijs,} quædam verò omnino sunt inordinatæ. Differentias verò secundum speciem plures esse contingit. Licet autem prædicto modo considerare, ac prædictorum typorum proprietates, vt quis voluerit, complicare.

Quo pacto Typi duplicentur, ac inter sese complicentur. CAP. 5.

EX typis duplicatur primi vocati, vt quotidianus, tertianus, & quartanus. Quotidianus igitur duplex, est, qui singulis diebus bis eodem modo accedit, ac bis remittit.[c] † Duplex verò tertianus, qui tertio quoque die, bis similiter accedit ac bis remittit. Duplex quartanus, qui quarto quoq; die bis similiter accedit, ac bis remittit. Duo verò tertiani sunt, quando diuersæ accessiones, [d] † vel vno vel duobus diebus} accedãt, quarũ vnaquæq; alicui priori per triduũ respondeat. C Duo quartani, quando vno die integro existente, duobus deinceps diebus febricitari contingat, temporum figuris, quæ per quatriduum fiunt, in vnaquaq; accessione seruatis. Complicatur item quotidianus cum tertianis, quando prima dies duas accessiones & duas remissiones habeat: quæ verò sequitur, vnam: tertia verò rursus similis primæ existat. Complicatur autem quotidianus cum quartano, quando prima quidem dies bis accedat ac remittat, duabus verò subsequentibus semel: quarta item æquè ac prima, bis. Complicantur inter sese mutuò, quotidianus, tertianus, & quartanus, quando prima dies tres accessiones tres q; remissiones habuerit, secunda vnam, tertia duas, quarta tres, quinta vnam, sexta duas, septima rursus tres: ac reliqui deinceps dies eundem cum primis ordinem seruarint, ita vt ad eundem modum coeant, ac in eandem figuram reducantur. Complicatur tertianus quartano, quando prima dies duas accessiones duasque remissiones infert, secunda nullam omnino, tertia vnam, †[e] quarta similiter rursus duas, quinta vnam, sexta nullam omnino, septima duas:} ac reliqui deinceps eodem modo prioribus respondeant. Implicantur etiam tertianus, quartanus, & quintanus, quando prima quidem die, {simul omnes} accedunt, secunda remittunt, tertia tertianus accedat, quarta quartanus, quinta tertianus & quintanus simul accedat. Sed & alio quodam modo huius typi inuasio fit. Nihilò autem secius tertiani complicatio D cum semitertiano ad eundem circuitionis modum incidere videtur, sicuti in subscriptione habetur. Huic prima die vesperi cum rigore incœpit: manè soluta est, integritas ad octauam vsque horam perdurauit: mox accessio cum perfrigeratione incidit, quæ subsequentem noctem diem q; ad octauam vsq; horam perdurat, rursusq; remissio succedit: postea in noctem rursus accessio cum rigore, atq; in diem rursus remissio illi similis, quę sibi proportione respondebat. Deinceps ordinatim eodem modo circulus fit.

A † Vetus trãslatio habet, Pulsus autem quartanarijs nõ ita freques sicuti tertianarijs, neq, vsque adeo &c. Tu tamẽ cõsidera an alterum an neutrũ Galeni sententiæ in libris de crisib[9] & ad Glauconẽ & alibi traditæ cõsentiat.

B † Antiqua translatio habet, quarum q̃dam habẽt typos, quędã nõ, Et quę habent typos, quędã typicos dierũ motus seruãt, quędam nõ: & quędam anticipant, quędã autem postponunt: inordinatę sunt ex eo q aliq̃n stant, aliq̃n aũt mouentur, nunq̃ vero ordinate.

C † Ex veteri translatione.

D † Ita in veteri trãslatione. Nam cod. græci impressi habent, καθ᾽ἑκάστην ἡμέραν, i. quotidie.

E † Ex antiqua translatione.

GALENI LIBER CONTRA EOS QVI DE TYPIS SCRIPSERVNT

Victore Trincauelio interprete.

Nunc ſumma cura diligenter recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI

In quot errores lapſi ſint veteres medici, qui ſpecies & multitudinem typorum falſa methodo inquirebant.

Errata veterum medicorum in dignoſcendis typis. *CAP. I.*

PRiſcis illis medicis hoc ſanè ſatis erat, ſi tantummodo dixiſſent, ꝙ morborum non nullis per circuitus aceſſiones fierent, vt neq; præterea adderent quid circuitus, vel, vt græci aiunt, periodi nomen ſignificaret: quippe qui rectè nouerãt, ſe gręcis hominibus ſuos libros ſcribere, quibus palàm eſſet, ꝙ ſi quid ſpecie idẽ, ęquali fiat tpe, tempus id gręci oẽs periodũ appellãt: & ita periodos quaſdã olympicas, alias vero pythicas appellabant. At iuniores, primũ quidẽ periodis, typi (quaſi formulam G dicas) appellationẽ ingeſſere. Sed mox eorũ alij hęc oĩa, periodus, ordo, typus, idẽ ſignificare arbitrati ſunt: alij vero nequaquã: definire et hæc vniuerſa aggrediuntur: alij tñ alio modo: qui non ſuas modo definitiones comprobant, verum & alias aliorũ confutant. Quicunq; igitur nimis ambitioſe ſolas pertractant definitiones, concedunt q; tribus illis nominibus eandẽ rem ſignificari: typo inquam, circuitu, & ordine, ij minus nugantur. Qui autem circuitum, tempus id, quo idem fit, typum vero, non omnino eiuſmodi tempus omne, ſed quum integris circunſcribitur diebus ac noctibus: illi longas nimis, inutilesq; nugas afferunt, vt mox cogantur & ſuum, ac diſcipulorũ tempus fruſtra conterere, vnde quum ægros adeunt vulgaribus ſunt deteriores. Vulgari ſiquidem, modo is mente non careat: ſimul atq; quempiam conſpexerit, quem acceſſio quotidie inuadat, ſiue ea tardius aliquanto acedat, ſiue tẽpeſtiuius, ſtatim aliqua quotidiani circuitus imaginatio occurrit. Qui vero diligens ſit, ac artis medicę ſtudioſus: illi ſtatim ingeritur duarũ tertianarũ, vel trium quartanarũ cogitatio, id q; ſibi à medicis definiri expoſcit. At q huiuſmodi hypotheſibus ſunt addicti, ſi ęgroto occurrerint, cuius acceſſio quotidie duas anticipet horas: circuitum eum conſtare aiunt duabus ac viginti horis, arbitrantur q; vniuerſum illum typum ſimplicem nõ eſſe, ſed cõpoſitum: & ſubin H de ſecum non parum inquirentes, ac digitis non nulli ſupputantes, alij vero tabella alicui libro depicta, aiunt typũ hunc duodecim cõſtare duodecumanis: qui vbi eos qui audiunt, ex his ridere viderint, ægre ferunt. Inſuper vero longè etiã magis, ſi quando videãt acceſſionẽ vnica hora pręgredi, tũc etenim pronuntiãtes quatuor eſſe ac viginti, εἰκοσοτεταρταίους, quaſi dicas vigeſimoquartanas, & ipſi deridẽtur, & alios medicos cuiuſdã ignorãtiæ ſuſpicioni penes vulgares obnoxios reddũt. Qui quũ viderint quadã cũ grauitate tanq̃ rem quampiã magnã ꝓfitentes, ex libris ſe inueniſſe vigintiquatuor vigeſimoquartanas, illis ſubit in mentẽ, vt oẽs eos cõtemnant qui libros legũt. Atq; ſic deinde ſe eorũ curæ, qui artẽ irrationali quadã tractant experientia, cõmittere malũt. Itaq; ſiquis has horũ ita garrientiũ medicorũ hypotheſes ſequatur, tertianã q; ſi hora vna vel p̃cedat, vel etiã ſubſequat, oĩa alia potius quàm tertianãq; velit nominare, illã quę p̃uertit, quippe q̃ quatuor ac viginti ſit dierũ futura, dicet cõplexum eſſe quadrageſimoctauum, eã vero q̃ accedit tardius: quinquageſimanũ, qũ quinq; & viginti dies cõprehendat. Porrò quis fuerit huiuſce attonitæ ſapientię author primus, ignoro: dicã tñ quãdo primũ illã explicari audiuerim. Deceſſerat paulo ante de vita Antoninus q Adriano in imperio ſucceſſerat. Regnabat aũt Seuerus, q ſeipſũ nomine mutato, Antoninũ appellauit, Luciũ vero, quẽ imperij fecerat participẽ, Seuerum nominauit. Eo

igitur

A igitur tẽpore, primũ miratus sum quosdã audiens sic ferè proponentes: Si quempiã horis quinq; accessio detineat, quæ duabus postea remittatur, vt circuitus totus septẽ horis definiatur, idipsum q; subinde fiat: qualis esse typus ille existimãdus est? Quibus statim respondi, id ne fieri quidẽ posse, qa accessiones ita breues, lõgas habeãt remissiones, atq; tandẽ oĩno terminentur in febris vacuitatẽ. Tu vero, inquã, accessionẽ morbi lenissimi exponis, quẽ tñ circuituũ cõtinuitate mox perniciosissimũ esse insinuare videris. At ille, nullã nunc rationẽ habeamus inquit, ea'ne hypothesis possibilis sit, vel secus: sed, exercitationis gratia, nobis permissum sit huiuscemodi inquirere, quippe quod id nos, faciliores redditurũ sit ad inuestigationem variorum typorum. Ego autem illi tunc, ꝙ exercitatio hæc potius nos ineptiores reddat quàm expeditiores, ostendere conatus sum: & nũc etiam alijs ostendam, si modo prius explicauero, cui rei vsui futura sit huiusmodi speculatio.

De vsu prænotionis typorum, ac de errore illorum qui circuitus vltra trium dierum numerum producunt. CAP. 2.

QVum igitur nihil vtilius sit, & præcipue in febribus, quàm futurarum accessionũ principia prænouisse: is plurimum ægroto per totum illius morbi spatiũ proderit, qui statim ab illius initio poterit artificiali quadã coniectura id ipsum assequi. Quòd si statim à principio id B nequeat, possit vero tẽporis successu: reliquo eo tempore iuuabit, ita vt quo citius sit notionẽ speciei morbi consequuturus: eo etiã longiori tẽpore sit profuturus laborãti. Quare statim inter exordia experiundum est (vt in libris de crisibus ostensum est) si dignoscere possimus qualis'nam ea febris sit, quod illis indicijs, quę ibidem exposita sunt, magna ex parte firmiter haberi poterit. Quòd si aliqua circa primam diem oboriatur dubitatio: illa in secunda erit discernenda, at si hanc etiã forte effugiat, in tertia saltem oĩno cognoscetur. Sin autẽ hanc quoq; pręterea, quod tñ raro euenit: in quarta ex necessitate apprehendetur. Si quis vero sit, qui neq; in hac, morbi speciem nouerit, verũ adhuc hęreat: is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tũ vero febrium accessiones, vel quotidie, vel tertio, vel quarto quoq; die inuadũt. In q̃plurimis siquidẽ morbis, vbi sanè maximè vtilis sit futuræ accessionis prænotio, ea vel alternis diebus fit, vel quotidie: in paucis vero quibusdam per quartam. Poterit fortassis quispiã ex his recentioribus sophistis, aliquos fieri circuitus per quintum asserere, aliquos per sextum, & septimum, & alios per plures etiã extendi dies: quos ego beatos de mirabili hac sapientia existimarẽ, nisi ex his quæ ipsi dicunt, id assequerentur: ꝙ vniuersam vtilitatem ab eo negotio, quod de typis est, auferũt. Nam omnes qui se statim à prima die minime species febrium discernere nouisse fatentur, ad quartam vsq; morantur, neq; vnquã se aut C quintanam aliquã periodũ, aut sextanam, aut aliã vltra has vidisse profitentur: & proinde si non secunda vel tertia: saltem sequentibus possunt sperare se posse de futura accessione aliquid cõsequi. At vero qui circuitus in maiorẽ dierum multitudinem protrahãt: nunquã poterunt ij futurã prænoscere accessionẽ. Nã ea accessio q̃ prima die superuenit, potest & quotidianæ esse, & tertianæ, & quartanæ, & quintanæ, ac ẽt subinde aliarũ oĩum. Vnde si die secũda accessio suboriatur, & si etiã nõ suboriatur: nihil hi qui hos longos introducunt circuitus, de tertia die vel sperare poterũt. Supponamus ergo nullã post primã diem inuasisse accessionẽ, ita vt neq; secunda neq; tertia: illi nimirũ qui tres tantummodo nouere periodos, hominem è lecto erigunt, atq; ad consuetas actiones delegant: illũ iam esse ab omni suspicione liberum existimãtes. At vero qui alias quoq; multorũ dierum periodos fieri posse autumant, causam habent cur nihilo minus quintã, q̃ alias priores suspectam habeant, & pari passu sextã, & septimã, & sic ẽt subsequẽtes alias. Quòd si deinde accessio aliqua secũdo die adoriatur: res in ambiguo erit, nũ ea primæ ex proportione, ſm quotidianę figurã, respõdeat: an sit potius initiũ alterius circuitus: & pari etiã modo, si post secundã, tertia ẽt die suboriatur. Ibi siquidẽ, qui statim à principio nescit discernere, sit ne quotidiana, aut tertiana, aut alia quępiã febris: incertũ etiã est vna ne sit quotidiana, vel duarũ tertianarũ cõplexus vel ẽt triũ quartanarũ, & aliarũ etiã periodorũ maiorũ erit par ratio. Sic igit̃, ꝙ illi q nõ tres solas periodos, sed alias D longe plures esse arbitrantur, nunq̃ poterunt futurã prænoscere accessionẽ, satis demõstrauimus.

De errore illorum qui tres periodos ex accessionum tantum repetitionibus æstimabant. CAP. 3.

MOx vero de his sermonẽ habeamus, q tres quidẽ arbitranẽ esse periodos, attamẽ nõ ex ꝓpria vniuscuiusq; earũ natura, sed ex earũ ſm accessiones reditibus, nã sic illi accessionũ ꝓportiones appellare cõsueuerũt. Porrò isti, & si futurã accessionẽ nõ oĩno sicuti priores ignorẽt, ignorãt tñ ad quartã vsq; diẽ, vel ẽt quintã ex necessitate. Ponamus.n. vnã fieri prima die accessionẽ, secunda vero duas, & tertia itẽ duas, & identidẽ in quarta: põt igitur is esse simpliciũ accessionũ cõplexus, vt prima die quotidiana inceperit secunda vero tertiana, at in tertia põt quidẽ tertiana, potest & quartana suboriri: nam incertũ hoc ante quintã erit: mox vero in quarta, & secũda illius quartanę accessio quæ prima die suũ habuerat ortũ, & secunda itẽ tertianę q̃ secunda die inuasit. Patet aũt ꝙ quinta dies duas sit habitura accessiones, secundam.s. tertianæ illius quæ tertia die suborta est, & secundã etiã quartanæ secũda die exortæ. In sexta aũt quartanæ q̃ tertia die incepit, secũda succedet accessio, & tertia ꝑterea eius tertianæ, q̃ secũda. Sed & cõtingere põt vt alijs eodẽ se habẽtibus modo, tertio die duæ etiã alię exoriantur tertianę, vel aliæ duæ quartanæ: quũ.n. in hac huiuscemodi hypothesi dies quartus nullã cũ tertio cõionem habeat: possunt in tertia die duę exoriri tertianæ,

possunt etiã duę quartanę, potest & vna quartana vna q; tertiana. Mirandũ sanè est cur ij qui huiuscemodi cõplexus cõponunt, non etiã arbitrentur quandoq; posse duorũ typorũ accessiones in eandem horã conuenire: quod si non nunq̃ eueniat, ipsis indicia repetitionis corrũpentur: igitur iuxta ꝓpositã hypothesim potest contingere vt quartana quæ primo die ortũ habuit, secunda inuadat hora, alia vero quartana hora vndecima: q̃bus se ita habẽtibus, in quarta die vnica erit accessio, & ea hora secunda: illi vero penes hypothesim hanc nunquam aiunt vnicam esse, sed semper duplicẽ. Contemplandũ præterea est quo modo fieri possit, vt tres simul in eandẽ horã accessiones conueniant, ita tamen vt neq; propterea eos qui norunt cuiusq; typi simplicis speciẽ dignoscere, huiuscemodi lateat cõplexus. Ponamus enim primo quidẽ die quartanã incepisse circiter horam tertiã: secundo autẽ, illa eadem hora, tertianam, & eadem etiam hora die tertio quotidianam: his itaq; sic suppositis die quarto, hora tertia vnica erit accessio, tribus periodis in idẽ inter se cõuenientibus. Quod tamẽ ex illis nullus vnquã scripsit: immo oẽs ex vno quasi ore in ea iã dicta hypothesi, quarta die tres fore accessiones asserũt. Et siquis quotidie ægrotũ ab accessione arripi posuerit, eorũ non nulli absolute quotidianã eam esse statuunt: alij posse duas tertianas esse aiunt, atq; etiam tres quartanas: quæ tñ deinde quomodo discernẽdæ sint, magna illorũ pars ne inquisiuere quidẽ: aliqui vero horarũ differentia id coniectant, quasi non possint sexta (verbi gratia) hora oẽs varijs tñ diebus inuadere. Quod si contingat, singulis diebus vna videbitur triũ periodorũ simul inuicẽ perplexarũ accessio, quotidianæ (inquã) & tertianæ & quartanę: prima nanq; dies solam habebit quartanã, secunda vero tertianã, tertia quotidianã: sed quarta, tres illæ oẽs in vnũ tempus concurrunt: quinta vero ab his iterũ solam habitura est quotidianam, sexta vero cum hac tertianã quoq;, septima tres in vnum congressas tempus. Quare, sicuti diximus, occultum sanè erit, vna'ne sit quotidiana, vel duarum tertianarũ mistura: vel tertianæ & quartanæ, vel quartanę & tertianæ & quotidianę. Neq; tñ eadẽ est quartanę, & tertianæ, & quotidianæ curandi ratio, nisi & id etiã voluerint arbitrari. Ex quo enim tẽpore imperitia & impudẽtia eorum, qui arti insultãt vigere cœperit, nihil amplius mirũ videri debet, hęc tãta etiã à q̃busdã ignorari. At nos ꝓbe nouimus q; egeant diuersa curandi ratione, vna quotidiana à duabus tertianis, & tertianæ à quartanis: quanq̃ fieri nequeat vt hæc ab his discernantur qui vniuscuiusq; febris speciẽ ignorãt. Ac sepius medicos vidimus, qui in ægrotantibus duarũ tertianarũ cõplexum vnã existimabant quotidianam: quibus nõ sine magno labore vix tandẽ persuadere potuimus, à duabus illũ detineri tertianis, ea quæ mitior erat, iam soluta, atq; alia difficiliori adhuc perdurante. Porrò oẽs, qui de typis libros scripsere, ne curasse quidẽ mihi videntur, quã id tum ad prenotionẽ, tum ad victus rationẽ, cõducat: sed ita facere (vti etiam aiunt) adolescẽtibus hæc ad exercitationẽ similẽ ferè ęnigmatis, quæ post cœnã ꝓponũtur, describẽtes: quũ tñ potuissent, si exerceri eos omnino voluissent, ad geometriã & arithmeticã & logisticen atq; etiã dialecticen illos introducere. Quòd si in hanc descendunt exercitationẽ gratia prænoscendi accessionẽ superuenturã, aberrant penitus, dũ iuuenes prauis vijs insistere persuadẽt, vnde nihil possint reperire, quod illis vel ad p̃noscendi vel curandi rationẽ vtile sit futurũ: quũ possint ipsi eos docere accessionẽ quotidianę febris discernere tertianæ q; & q̃rtanę, & semitertianæ, & illius q̃ tertianę naturã refert, & aliarũ oĩum q̃ nõ mõ ex p̃iodorũ forma, sed ex vniuersa eorũ natura differũt. Nã q̃ has ipsas agnoscere didicere, ipsis inutilis est ea oĩs de typis cõtẽplatio: & forsitan melius dixerimus, q; futilis ea vniuersa sit. Qui vero ex ꝓprijs indicijs vnãquãq; febrẽ cognoscere se exercuerit, nõ mõ id emolumẽti reportabit, q; vanã eã garrulitatẽ cõtemnet, sed ẽt q; speciẽ victus rõnis q̃ vnicuiq; cõducat prenoscet: sed hi quidẽ nõ oĩno intolerabiles sunt, nã & Agathinus vir sanè nõ vulgaris eruditionis, huic doctrinę subscripsit. Illis vero q̃ septẽ horarũ circuitũ faciunt Philistione potius, aut alio quopiã simili, à quo hæ ipsorũ nugæ deluderent, q̃ nobis, opus esset.

Hic aliquid desideratur.

Methodus qua veteres medici Typorum species, ac multitudinem comprehendebant. C A P. 4.

AT vero, quoniam nos non nulli ex iunioribus rogantes coegerunt, vt methodum inueniendi typos iuxta huiuscemodi hypotheses, quam eis ludens exposueram, literis mandarẽ: iccirco libens vt illis morẽ gererẽ, in hac re vnius diei operã collocaui. Iam itaq; hãc horũ doctrinã hinc exordiamur. Typũ isti nõ oẽm appellant periodũ, sed illã q̃ ex integris cõstat diebus ac noctibus: Vnde & sigillatim penes dierum vnãquanq; multitudinẽ, suũ esse typũ volunt, ita vt nõ modo viginti, aut triginta dierũ, verũ etiã vltra hos, typorũ periodos protrahunt. In his vero typis, tẽpus id quod ab vna ad alterã accessionẽ est, ipsi nõ typum sed hoc ipsum tantũmodo (periodũ inquã) ipsi appellãt. Iã autẽ quendã audiui, librũ integrũ, nec illũ exiguũ cõscripsisse, quo doceret quo quisq; mõ, quacunq; periodo, q̃ accessionẽ haberet, ꝓposita, possit tũ speciẽ, tũ typorũ numerũ inuenire: & deos testor q; admirabar, quæ'nã ea esse possent, q̃ per illũ librũ docerẽtur: methodus etenim eorum, vnde inueniri possit quot typis cõstet cõplexus, poterit paucissimis etiam versibus expediri, quippe quæ talis sit. Porrò operępretium erit horarum numerum vniuscuiusque typi in promptu habere, vel in memoria reconditum, vel charta descriptum. Quotidianæ typum vigintiquatuor: Tertianæ quadraginta octo, atque subinde etiam eodem modo: Quartanæ quidem septuaginta duæ, quintanæ nonaginta, sex sextanę centum et viginti, septimanę centum & quadraginta quatuor, & aliarum etiam vt hac tabula descriptum continetur.

Typi

A TYPI HORAS.

Quotidianus	24	Vigesimanussextus	600
Tertianus	48	Vigesimanusseptimus	624
Quartanus	72	Vigesimanusoctauus	648
Quintanus	96	Vigesimanusnonus	672
Sextanus	120	Trigesimanus	696
Septimanus	144	Trigesimanusprimus	720
Octanus	168	Trigesimanussecundus	744
Nonanus	192	Trigesimanustertius	768
Decumanus	216	Trigesimanusquartus	792
Vndecumanus	240	Trigesimanusquintus	816
Duodecumanus	264	Trigesimanussextus	840
Tridecumanus	288	Trigesimanusseptimus	864
Quatuordecumanus	314	Trigesimanusoctauus	888
Quindecumanus	336	Trigesimanusnonus	912
B Sexdecumanus	360	Quadragesimanus	936
Septemdecumanus	384	Quadragesimanusprimus	960
Octodecumanus	408	Quadragesimanussecundus	984
Nouemdecumanus	432	Quadragesimanustertius	1008
Vigesimanus	456	Quadragesimanusquartus	1032
Vigesimanusprimus	480	Quadragesimanusquintus	1056
Vigesimanussecundus	504	Quadragesimanussextus	1080
Vigesimanustertius	528	Quadragesimanusseptimus	1104
Vigesimanusquartus	552	Quadragesimanusoctauus	1128
Vigesimanusquintus	576	Quadragesimanusnonus	1152
		Quinquagesimanus	1176

Qui facile supputare nequeũt hi tabellã ĩ charta descriptã sibi paratã habeãt: quã vbi parauerit, attẽdãt postea, accessio ꝓposita quas hẽat horas piodicas iuxta rõnẽ accessionũ, & is primus numerus cuius eorũ q descripti sunt, particula sit: hoc.n.si ĩuenerit, erũt assecuti typi illius genus (nã neq; ẽt qcq; ꝑter ea, quo ad ꝑsens attinet, differre putauerim, genus dixisse, vel speciẽ, vel formã, vel naturã) ex ea particula numeris typorũ reptis. Si.n.numerus horarũ illius piodi tertia fuerit particula
C horarũ typi, dices tres esse typos inuicẽ ĩplexos: si vero quarta, quatuor: & si qnta, qnq;, semp numeri nomen ab ipsa pticula sumẽtes. Vt aũt exẽplo methodus hęc clarior reddat: Sit vt aliqs accessiõe sex horis detineat, q̃ mox duabus remittat, ut vniuersa piodus horis octo cõstituat: in hac hypothesi primũ cõsiderato q̃ nã pars huiusce numeri xxiiij, octo, sit, atq; deinde repto ꝙ tertia ea sit, proferes tres esse implexas quotidianas: quotidianas quidẽ, quoniã, octo, particula quædam est numeri vigintiquatuor: tres vero, q̃m tertia. Sed rursus supponamus accessionum periodũ sexdecim horis cõstare, itaq; quum sexdecim nulla sit pares vigintiquatuor, sit vero tertia quadraginta octo, qui numerus tertianæ est piodi: dices tũc tres eẽ tertianas simul iũctas. Et iterũ quoq; supponat accessionũ circuitus esse horarũ octodecim, q̃ nulla pars est numerorũ horarũ, q̃ vel ad quotidianã, vel ad tertianã attineant, sed potius quę ad quartanã, horis.n.cõstãt septuaginta duabus. Vñ tibi dicendum erit, quatuor esse quartanas sibi inuicẽ commixtas, & quartanas quidem, q̃m septuagintaduarum horarum numero constant: quatuor vero, quia octodecim numerus quarta pars est numeri septuagintaduo. Supponatur item accessionũ periodum continere horas quinq;, quinq; vero pars est cẽtum & viginti, vigesimaquarta: quapropter dixeris typum esse viginti quatuor sextanas sibi inuicem coniunctas. Subijciatur etiam, ꝙ ẽm accessiones periodus sit horarum septẽ,
D id autem pars est vigesima quarta centum & sexagintaocto horarum, qui quidẽ numerus ad octanum spectat typum: quare affirmabis typum illum constare vigintiquatuor octanis. Mox etiam fingamus periodũ accessionum nouem horis finiri, quæ pars est ducentarum sexdecim horarũ vigesimaquarta: sunt autẽ ducẽtæ sexdecim horę decumani typi periodus: & proinde in hac hypothesi erunt decumani typi quatuor & viginti. Supponatur iterum ꝙ periodus accessionum decẽ horis describatur, qui numerus duodecima pars est cẽtenarij ac vicenarij, qui item numerus ad sextanam attinet periodum: vnde duodecim erunt sextanæ. Ponamus præterea accessionum circuitum esse horarum vndecim, qui numerum ducentorum & sexagintaquatuor, quater & vigeties metitur, & sic erũt quatuor & viginti duodecumani typi inuicem cõpositi: vndenarius siquidem numerus, ducenta & sexaginta quatuor, quæ duodecumanum typum cõponit, ex quatuor, & viginti metitur. Quare semper typorum species ex numeris in ea tabella descriptis inuenienda erit: eorundẽ autem multitudo, ex notitia, quota pars illius numeri sit numerus horarum quibus durãt accessiones apprehẽditur: quod idem est, ac cognoscere, quo numero numerus ille qui accessionum est, numerũ mensurat ipsius typi: à se.n.mutuo appellationem, tum numerus, tũ particula accipiunt: neq;.n.quicq; differt dicere quaternariũ tertiã esse duodenarij partẽ, aut duodecim tribus mẽsurari à quatuor: quod ẽt idẽ est ac si ita dicamus, quatuor metiuntur duodecim ex tribus. Hac

itaq; methodo iterũ in breuia quędam capita redacta, oratio ad aliud erit conuertenda: nimirũ hęc E
erũt illius veluti definitiones quędã. Cõsiderare oportet, horę periodorũ accessionibus cõstantiũ, quota pars earũ horarũ sint, quibus typus constat: numerus etenim q ab ea parte denominationẽ habet, multitudinem insinuabit typorũ: ille vero quẽ hic metit, ipse typus ẽ. Id ipsum vero põt & alia oratione exponi in hũc modũ. intẽde animũ vt cognoscas quẽnã ex his numeris in ea tabula descriptis, numerus horarũ, qbus piodi accessionũ cõstituunt, dimetiat: qa tabulę numerus typorũ specieẽ aperit, is vero, quo hunc ille q horarũ accessionũ periodũ cõplet, metit: eorũ multitudinẽ declarat. Sed & alia quoq; dictione hoc idẽ põt explicari: quoties horarũ numerus, qbus piodi accessionum definiuntur, aliquem typorum numerum metitur: toties ille idem typus secum ipse complicatur: nec differt etiam nunc, implicatur, vel, complicatur, dicamus.

Quot errores ex superius tradita methodo consequantur. CAP. 5.

POtuissemus aũt hãc eadẽ methodũ multis præterea alijs modis interpretari: nobis tñ satis sit eò vsq; in vana hac istorũ arte pcessisse, vt ex breuibus qbusdã capitibus (ab eis tñ q maxime sint in prõptu sumpto exordio) possimus quot eã sequant errores ostẽdere. Quũ.n. vbi accessionũ circuitus fuerit horarũ duodecim, possint & duæ esse quotidianæ, possint & quatuor tertianæ, & nihilo ẽt minus sex quartanæ, & octo quintanæ, & decẽ sextanæ, & duodecim septimanæ, & quatuordecim octanæ, & sexdecim nonanæ, & octodecim decumanæ: rursus hoc ẽt mõ ampla garrulitati via pãdit, q nusq persistere possit, & nullũ pterea (vbi eã describere opus sit) definitũ sit habitura scopũ. nã q vnquã ratio erit, cur ea ad octodecim decumanas potius ptrahẽda sit, q ad viginti vndecumanas, vel duo & viginti duodecumanas, vel aliq aliã deinceps periodorũ? põt. n. dici, esse qdẽ vigintiquatuor quartodecumanas, esse aũt sex & vigintiqnq; sexdecumanas, & octo supra vigintiquinq; decumanas. Sed & his licet pariter alia addere. nã satis superq; de quotidianis hactenus actũ est. In tertianis vero & quartanis nugacior res hæc est, & lõge ẽt magis in illis oĩbus q deinceps sunt. Periodus. n. q horas sexdecim cõprehendit, nihilo magis in tres referẽda tertianas est, q in sex quintanas, vel nouẽ septanas, sed & in duodecim nonanas, & in quindecim decumanas, & in octodecim tredecumanas, in vnã supra viginti quindecumanas, & eadẽ erit subinde aliarũ ratio. mihi. n. satis fuerit viã oñdisse tẽpus in istis cõterẽdi. Atqui & piodus quindecim horarũ (vt. n. & istius viã ostẽdero, ad alia transibo) quatuor sanè quartanarũ est, sed & octo septanarũ, & vndecim decumanarũ, & horũ oĩum eadẽ methodus est. Ego vero horũ vnũquodq; plusu illis respondeo qui statim possunt hæc apprehendere ob id, qa puerilẽ ætatẽ in numeris exercuerint. nã q ea exercitatione caruit, non mõ mensibus, sed integris ẽt annis ad hoc egeret, vt in rebus inutilibus sapiens videret, quas tñ nonnulli sibi inuicẽ magno ẽt studio proponũt, nec eos huiusce rei pudet. Quòd igitur oẽs hi qui de typis libros edidere, bifariã peccent, quũ neq; morborũ formas doceant, & pterea rebus omni vilitate carentibus tẽpus cõterãt, satis abunde iã demonstratũ esse arbitror.

Quàm innumeræ & inexplicabiles, ex veterum hypothesibus typorum coniugatioines oriatur. CAP. 6.

VErũ qm nos ẽt cõpulerunt, relictis illis q vtilia sint, tẽpus in his refellendis pdere, ostẽdamus quò stupiditatis deuenerint tũ ipsi, tũ illi q ipsis nõ secus, ac si vtile quippiã doceant, attẽdũt. Nã vt illis cõsentiamus, sermonẽ ab ipsis de ea re haberi q fieri minime possit, sed q tanq exercitatio qdã ptractanda sit: cur pter id q; hæ istorũ hypotheses sibi inuicẽ pugnãt, tantã ẽt huic rei exercitationẽ adhibent, q ne millesima qdẽ artis curãdi pars est? Ego vero primũ eas hypotheses recensebo. Eorũ itaq; nõnulli ponunt typorũ circuitus ad quindecim vsq; dies puehi: alij vero ad mensem: nec desunt q velint ad duos & tres ẽt mẽses. Nimirũ qd ego de his sẽtiã, q ab Hippocrate pla-ta sunt circa illas periodos, q sunt pter quartanã, alibi insinuaui, vbi eã tradidi cõtẽplationẽ, q (vt mihi psuadeo) arti vtilis est. In præsentia vero, quũ minime instituerim aliqd in hoc sermone docere, verũ eos redarguere, q res inutiles literis tradidere, atq; eã laudãt speculationẽ, q omni prsus H
careat vtilitate: ad eos me primos vertã, q exercitationis gratia typos vsq; ad quindecumanũ protrahunt. Hi sanè nõ animaduertũt, qd hanc suam euertũt hypothesim, alijs quas ipsi pposuerunt: quia si febris, cuius accessio horis teneat tribus ac viginti, non fuerit quotidiana q horã anticipet, erit necesse, vt sint quatuor & viginti vigesimoquartanæ: queadmodũ si p horã tardius inuadat, erunt vigesimo sextanę, & illę quidẽ viginti quatuor. Quare quũ dicũt typos ad decimã quintam vsq; diẽ pgredi, à veritate aberrant: quod lõge adhuc magis faciũt, quũ tertianarũ aut quartanarũ aut quintanarũ periodos, si duabus horis vel puertãt, aut remorent: in typorũ cõplexus referũt cõsimiles vigesimo sextanis quatuor & viginti. Sed iã relicto eorũ circuitu, qui quindecim dierũ sit, quintanũ aggrediamur, in quo si accessio hora vnica pcedat, erũt vigintiquatuor nonagesimosextanæ: si vero retardet, nonagesimoctanæ rursus vigintiquatuor. Qui itaq; hęc ponũt, ac deinde cõcedunt aliquas accessiones anticipare, aliàs retardare, suam aperte tollunt hypothesim. Vnde necessarium quidẽ est, vt ipsi supponant typos integris diebus & noctibus finiri, alioqui. n. nihil erit quod ipsi nugent. At eo posito, vel ipsis inuitis, typi in longũ dierũ numerũ prouehentur. Quapropter melius illi egere, qui statim inter initia statuere dierũ numerũ in typis esse incomprehensibilẽ, quippe quũ saltem id effugiant, q; secũ nõ pugnãt, & si nihil ipsi præterea dicerent: nec illos

1. Epid. Sect. 3. tex. 2. 3ª. 118. c

imitantur

A imitantur qui ipsi se ipsos conuincunt, dum ponunt typos ad quintamdecimam diem vsq; posse peruenire: & subinde coguntur illis vti, qui non modo multis decenarijs numeris sed etiam centenarijs constant. Et proinde sicuti fugere non possunt typorum multitudinem: ita nec eorum inuicem complexus. Porro sicuti qui tres tantummodo ponunt typos, quotidianũ, tertianum, & quartanum, ex eorum tñ complexu plures eorũ conficiunt coniugationes: ita quoq; erit istis opus omnes inuicem typos cõplicare. Quare vt qui tres esse typos aiunt, eos cõponunt, primũ quidem secũ eorũ vnũquenq;, mox vero cũ alijs mutuo: ita & istis erit necesse vt simul eos typos cõplicet. Nos aũt à quintana exordiamur, & ostendamus ꝙ ea complicata, plurimas pariet coniugationes, nihil autem refert si coniugationes dicat aliquis, aut complexus. Prima itaq; coniugatio hæc sit: Prima die oboriatur quintana, sed mox tertia & quarta sit ab omni febre immunis: quinta vero ea accessio, quæ ortũ prima die habuit, iterum inuadat, & sexta accessio quæ secũdo die: postea autem septima & octaua absq; febre fuerint, nona subinde tertiam afferat primæ quintanæ accessionẽ, & decima ipsa quoq; tertiã illius secundæ, & secundũ eandẽ proportionẽ quarta progrediat̃, vt nihil tñ in præsenti differat, duas dicere quintanas, vel duplicẽ quintanã, quod tñ neq; cõcedũt. Secũda vero cõiugatio duarũ quintanarũ erit, si primo die vnius quintanæ accessio hominem detineat: se B cunda, febris nulla sit: tertia autem alteram habeat quintanam exorientem, cæteris subinde eundẽ ordinẽ seruantibus. Tertia duarũ quintanarũ coniugatio. Primus dies alterã earũ, alterã vero quartus exorientẽ habeat: reliqui aũt dies semper hanc proportionẽ seruent. Quarta coniugatio duarũ quintanarũ: Earum altera prima inuadat nocte, altera die secundo. Quinta earundẽ coniugatio: Altera initium habeat primo die, altera nocte secunda. Sexta quintanarũ duarũ coniugatio: prima quidẽ primo die suã habeat originẽ, altera vero tertia nocte. Septima coniugatio duarũ quintanarũ. Altera primo oboriatur die, altera circiter quartam noctẽ. Has septẽ coniugationes complexi sumus, supposito semp ex binis quintanis priorẽ semp primo die ortũ habere. Totidẽ aũt efficiemus, si ponamus earũ alterã priori nocte incipere. Quòd si pari ẽt passu sextanã complicuerimus: patet ꝙ plures gignentur cõiugationes, & plures adhuc si septimanã istis iunxerimus: atque ẽt longe plures si octanã, vel decumanã, vt vigesimanã, & trigesimanã, & quadragesimanã silẽtio prætereã, & cæteras quoq; alias quas necessario has istorũ hypotheses conseq monstrauimus, sed illas dimittamus in pñti. Sufficiat aũt nobis ad decumanã accessisse. Vbi mihi attende, qm̃ nũc cõplexus exposuimus, qñ duplex est qntana. Sed si ea triplex fuerit: cõstat sane aliã coniugationũ multitudinẽ futurã nõ paruã. At pōt & quadruplex ea esse, si vnaquaq; die inuadat accessio. Pōt C vero & quincuplex esse, qñ. s. quinta alia præter dictas quatuor quintanas, quintana & ipsa, nocte aliqua illis intermisceatur: qđ quadrifariã pōt contingere, quũ hæc possit vel prima nocte suboriri, vel aliqua aliarũ deinceps, secunda inq̃, vel tertia, vel quarta, vel quinta, Porro eadẽ quoq; pin de ac in his varietas erit in alijs typis, & maior ẽt, quo maiori dierũ numero constiterint. Si igitur vniuersam quintanæ diuersitatẽ cum illis cõposueris q̃ ad sextanã ptinent: poteris (vt arbitror) q̃ sit harũ multitudo perpendere. Sed si præterea istis septimanã, vel octanã, vel aliarũ deinceps quãpiã, & mox rursus ex his quatuor typis simul cõmixtis si alias pepereris coniugationes, deinde ex quinq;, & subinde etiam ex pluribus, poteris (credo) ratiocinari quãtus sit futurus coniugationũ numerus, vel quot etiã libris hęc horũ doctrina egeat. Ego aũt breuibus qualis sit futurus earũ plexus, hinc exorsus, insinuabo. Penes typum vnumquenq; opus primo erit varietatem coniugationum percurrere, vt paulo ante in quintana nos ostendimus. postmodum illas simul cõponere, primum vnam quintanę coniugationem, verbi gratia, cũ alia sextanæ, vt ex his duabus cõiugationibus tertia quędam alia efficiatur: & deinde omnes cum omnibus coniungere ita, vt vnã duabus, mox & tribus, post & pluribus, quousq; omnes complexi typi cõiugationes cũ vna commisceas: post hoc duas eiusdem typi, vtpote quintani, cum vnaquaq; aliarum componas: ac deinde cũ dua- D bus, cũ tribus, cũ quatuor, donec inuicem oẽs complexus fueris, & ita rursus quatuor cõiugationes illis quæ ad vnũquẽq; typũ attinent, miscendæ erũt, postea quinq;, deinde sex, quoad omnes quintanæ cũ oĩbus aliorũ coniugationibus cõposueris, nõ oẽs quidem simul, sed sigillatim vnãquanq;, vt quæ sunt ipsius quintanæ cũ illis q̃ septimanarum sunt, postea cũ octanis, vel nonanis, vel decumanis, vel ẽt alijs subinde. Sed vt quintanas alijs quibuscunq; cõmiscuisti, eodẽ modo & decumana erit cum alijs quibuscunq; miscenda. & sic septimana, octana, & reliquæ oẽs. Quod vbi feceris, necesse postea erit typorũ triũ coniugationes omnes omnibus complicare, deinde quatuor, postea quinq;, & sex, & septẽ, & sic deinceps, quousq; omnes oĩum fuerimus complexi. Quòd vero plurima sit harũ coniugationũ multitudo, vt ferè quot milia sint futura ne numerari quidẽ facile possit, credo: vnũquẽq;, vel si supputandi artis etiã fuerit ignarus, posse cogitare. poterit tñ is & ab his qui arithmetices periti sunt, eius numeri amplitudinẽ habere. Nã si hæc velim pſequi, maiore mihi libro erit opus, quàm illi sint quos isti qui hęc garriũt, edidere, nec id cogitãt ꝙ vix vel millesimam particulã istorũ cõplexuũ, quãuis nugas plurimas effuderint, attigere. Vñ si vtile esse existimant typos simul componere, sciantse minimam huius tam vtilis rei inuenisse partem. Si vero inutile, erubescant iam, & Vulcano suos tradant libros: nã tẽpus, si hoc ipsi facere noluerint, eos perdet. Nã quis. n. alius vnquã eos describet, vel quis hos quoq; dissectos vsibus diurnis nõ accõmodabit.

Altera methodus Typorum inueniendorum. CAP. 7. E

HIs iam cõscriptis & quibusdam amicis traditis, qui volebant alios etiam docere, quomodo tabula ea se haberet, illis sic proponentibus ego statim typorum multitudinẽ attuli. Hęc itaq; methodus non est diuersi cuiusdam generis, sed priori illi potius subiecta. Persuasum autem & tu quoq; habebis rem hanc sic se habere, si primum memoria repetas, & horum recordationem in promptu semper habeas, Nos in præsentia diem, tempus id vniuersum appellare, quod diem noctem q; comprehendit: id ipsum quidam nychthemerum (quasi nocte diem dicere velis) appellãt: & ea ratione dicunt annum constare diebus tercentis & sexaginta quinq;, & quarta etiam parte vnius. Horę itaq; quatuor & viginti, diem vnum absoluunt: duos autem, octo & quadraginta: tres, duo & septuaginta. Typis vero nomina indita sunt, non ex diebus ipsos complentibus, sed ex accessionum reditu. Tertianam quippe appellamus, vbi accessio tertio quoq; die inuadit, duo bis interim absolutis. Quartanam, in qua quarto, in hac quoq; tribus iam perfectis: & in alijs quoque secundum eandem rationem. Quare cum periodum inueneris typi alicuius quatuor continentem dies, illum quintanam dixeris: neq; enim idem est accessionem quinto oboriri die, & circuitum esse dierum quinq;. Quum hæc igitur memoria tenueris, reminiscere præterea methodi, quam tabella descripsimus. Porrò diximus horarum periodicarum propositum numerum, qui nimirum inter duo initia accessionum medius continetur, esse considerandum, si ille aliquem numerum ex illis in tabella descriptis, quicunq; ille sit, metitur, ij vero ex multiplicatione horarum vigintiquatuor perficiuntur. Vt vero absq; vlla etiam tabella id ipsum ex digito inuenias, age sic. Si sex proponantur atq; etiam octo, facilis erit eiusce rei inuentio. Si enim horis sex proposita cõstet periodus, quatuor erunt quotidianę: tres vero, si octo. Vbi vero septem proponantur, vel numerus alius qui horarum xxiiij numerum non metiatur, considera tunc, si is propositus numerus partẽ aliquam habeat, vel nullam aliam præter vnitatem: & si quampiã aliam ab vnitate partem habet, quemadmodum, verbi gratia, nouem tertiam habet partem: quindecim vero, & tertiam & quintam: mox attendẽdum erit si quępiam ex eius partibus aliquam cum vigintiquatuor habeat communionem: sicuti statim vigintiquatuor horarum numerus, tertiam quidem habet partem, quintam vero minime habet, vt quindecim habet. Igitur si contingat, ꝙ proposita periodus sit horarũ nouem, huius partem tertiam sume, & tertiam item vigintiquatuor, octo inquam, & dices octo esse typos tribus diebus circunscriptos: hoc autem te meminisse volebam huiuscemodi typos quartanos appellari. Quòd si circuitus quindecim fuerit horarum accepta tertia parte quindecim, quinque dierum typos esse dixeris, quod ad sextanam attinet. At quoniam octo tertia pars est vigintiquatuor, totidem etiam dices esse sextanos typos. Sin autem numerus ille propositus pars nulla sit, sicuti septem, xxiiij, octanas. Ita etiam si propositus circuitus decem sit horarum, affirmabis esse xxiiij, typos decem dierum, quod idem est, ac si vndecumanos dicas. Sic quoque si periodus xiij horas cõtineat, xxiiij erunt typi. Simili etiam modo si circuitus propositus horas excesserit xxiiij: quemadmodum si fuerint xxv, dicere poteris xxiiij esse vigesimosextanos typos, sicuti & viginti. Vbi vero vtriusq; fuerit aliqua communis mensura, vtpote in septem & viginti, tertia reperitur pars, tunc asseras octo esse decumanas, quoniam xxvij tertia pars est nouem, xxiiij vero viij. Constat autem ꝙ decumani typi periodus numero dierum nouem absoluitur, qui numerum horarum ducentarum & sedecim perficiunt: cuius pars octaua erat numerus iam propositus, vigintiseptẽ inquam. Continetur igitur methodus hęc in ea communi, descripta in tabella, hoc solum ab ea differens, ꝙ possit facile hac absq; vlla descripta tabella reperiri horarum numerus, qui mensuretur dierum periodis, cuius numeri, ille qui propositus est, pars sit. Id autem theorema ab Euclide in libro de elementis demonstrat͂, septimo capite. Oportet sanè accepto eo maiori numero qui vtriq; communis sit, inspicere quoties communis hæc mensura vtrunq; numerum dimetiatur. Verbi gratia in quindecim & vigintiquatuor prima communis mensura est ternarius numerus: is vero per quinq; quindecim metitur, vigintiquatuor autem per octo. Siue igitur vigintiquatuor per quinque multiplicaueris, siue quindecim per octo, eundem semper numerum obsolui inuenies, centenarum inquam & viginti horarum, dierum vero quinque: & proinde sextanum dices typum. Eadem etiam ratione, si numerus propositus sit horarum tredecim, communi quadam ratione tum is, tum vero vigintiquatuor, illum permetientur, qui ex his ambobus inuicem multiplicatis redditur: qualis est trecentarum & duodecim horarum: est autem tredecim in primis numeris: illos etenim hoc nominant modo, quorum pręter vnitatem, nulla est communis mensura. Trecentum ergo & duodecim numerus est, quem illi vtriq; metiuntur, habet enim hic tredecies horas viginti: & typus continebit tres ac decem absolutos dies, idest quartodecumanus erit. F G H

Quum is etiam, quater & vigesies metiatur trecentum duodecim, multitudo typorum erit quatuor & viginti. Sic itaque & hanc huiusce methodi demonstrationem habeant, quamuis vel inuitus hęc inutilia vos docuerim: nam pręstat ista omnino neglexisse, Pythici pręcepti memores,

Tempori parcendum esse.

GALENI LIBER DE CAVSIS PROCATARCTICIS

Nicolao Regio Calabro interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Probat causas dari procatarcticas, & refellit veterum medicorum sophismata.

Aduersus sophistas qui procatarcticas causas negarunt, ac quot & qualia sint genera causarum. CAP. I.

Aturales philosophi illi veteres, quorũ studium erat, vt humano generi prodessent: nõ modo ea quę aperte cognoscuntur, tractabãt, verum & operam nauabãt, vt abditarum etiam rerum complures inuenirẽt: & inde proueniebat vt illis temporibus rerum inuentionibus maxima fieret accessio. At vero ex his posterioribus tã philosophis quàm medicis non nulli, gloriæ quidem cupidi, desperantes vero, vt par est, eius se posse fieri compotes, quibusdam versutijs impliciti fuere. Alij autẽ quum ꝓpositas sibi cauillas diluere non possent, è duobus alterũ passi sunt: nam vel illis perinde ac veris acquieuere, vel arbitrati sunt æquũ esse vt de omnibus dubitaremus. Et nimirum circa causas à Gręcis procatarcticas quasi pręincipientes vocatas, (nos forsitan non ineptè antegressas appellare possemus) aliquod etiam reperitur sophisma, quod in causa fuit cur priores, alios quidem ex his qui successere, in dubitationem ducerent: alios verò ad id vt illi assentirent adducerent: ita vt eam contẽplationem, quæ ipsa per se & sufficiens & necessaria est, quãm q; longam artem Hippocrates nominauit, istis suis his mirabilibus captionibus longiorem reddant. Tu verò ò Gorgia, quum huiuscemodi medicos derideas, præsertim autem nuper, dum videres quędam delusum atq; ab ipsis huius artis operibus redargutũ, efflagitasti à me, vt de antegressis causis, seu procatarcticis, quas etiam antiquorum complures, occasiones vocant, commentarios tibi scriberem: ob id.n. censuerunt eas esse morborum occasiones dicendas, ꝙ in primis imbecillitatem corporum animalium monstrant. Nullus etenim qui bono constet corporis habitu, si vel secundum crura frigeat, vel calore ęstuet, vel pręter modum exerceatur, vel tristitia vel alia huiuscemodi re afficiatur, statim etiã ęgrotat. Sed huiusce generis causæ sola inualida corpora cõmouent, & inde (vt quidem arbitror) præstitæ sunt sophistis occasiones argumentorum, dum probare nituntur, quod si aliquando non obsunt, non sunt etiam quum imbecilles tangunt, pro veris causis habendę. Quia si ea sint natura vt agant, ex se vim haberent agendi, neq; ab inualidis corporibus haberent vt effectrices viderentur, quod tamen secus est: videmus siquidem mille simul in theatro sedentes, è quorum numero quatuor tm̃ æstuant, & in eis vnus à febre arripitur, nec plures, quemadmodum & Menandrum familiarem nostrum, pridie vidimus: qui quum è stadio post certamen exiret, conquerebatur ꝙ secundum caput doleret, & paulò pòst cœpit febre teneri. Illum nos secunda die visentes iussimus (vt nostri) caput rosaceo oleo foueri, mox dormire, postmodum impensè lauari, nihil timentes, si aliquę adhuc reliquiæ febris viderentur relictæ: cęteris tñ medicis censentibus expectandum tantisper, donec videretur qualis foret inuasio quæ per tertiã diem solet inuadere, Græci diatriton dicunt. Habitis igitur verbis multis, quorum gratia hæc à nobis literis mandari rogasti: dum neq; nos vnq̃ illos, neque illi nos de sententia mouere potuissent, ęgrotanti facultate permissa, vt quod ille mallet, eligeret: omnes vnà recessimus. Sed paulò post accessit ad nos q̃dam ex Menandri domesticis rogans vt ad illũ rediremus, id quod fecimus. Nã neq; adeo erat Menander rudis, vt eas rões vel nõ apprehẽderet, vel nõ cognosceret eas q̃ veriores sint eẽ efficaciores, vel ignoraret ẽt

1ª. Aph. 1. Ex. ord. 2. b

iudicem

iudicem dissidentium rationem esse in primis experientiam: nec obliuioni præterea mandauerat E
ea quæ peractae rant, quando iuuenis ille, qui ex labore febricitauerat, balneis adhibitis, reclamantibus tñ medicis alijs, confestim integritati restitutus est. Sed & alium (vt te non latet) qui diceret se præ æstu febre fuisse arreptum, balneis pluribus sanaui. Quum q; cæteri timerent, & faterentur se ignorare qualis esset futurus euentus morbi illius in iuuene, qui iam delirabat, ego subridens non multò post, inquam, fluorem sanguinis è naso patieris, & sic omnino à morbo liber euades. At illi irridebant, aiebant q; nequaq̃ hæc diuinari posse: verùm statim è dextra nare sanguis defluxit. Sed & sudorem qui deinde superuenit, prædixi, & copiosam alui deiectionem, & vomitum, & multa etiam alia quę ad naturam & curationem morborum attinent. Illi autem eo absunt, vt credant posse quippiam tale opus perfici, vt vatum potius q̃ medicorũ munus esse putent, huiuscemodi præsagire. Non ergo eis ille credere debebat: qui etiã mihi dixit, eorum se nullum à principio aduocasse: sed illi hoc etiam inter alia mirabile agunt, q neque etiam accersiti ægrotos adeunt. Tu verò (ait ille) me doceas quo me velis modo rosaceo vti, quibus etiam cibis à balneo vesci: ob id ipsum.n. te rursus vocaui. At ego his, sicut tunc mihi visum est, institutis, ad alium accessi ęgrotum, qui parum ab vrbe aberat: & mox altera die rediẽs reperto homine absq; vlla omnino febre, iussi iterum lauari & copiosè etiam, & deinde solitas aggredi actiones: & sic ea omnia obiuit munera, quæ sibi ex natura debentur, famoso illo non expectato diatrito. Nosti pręterea & aliũ adolescentem, qui penè cõsilio huiuscemodi medicorum deperijt. Is siquidem biliosissimus, nec non & calidissimus erat: atq; iter per ęstum, loca q; profunda ac arenosa, concitato motu fecerat: & ita exiccatus in gymnasium se contulerat, nam ex ijs erat, qui ea exercitatione delectabantur.) Vbi post frictiones & vnctiones alter adolescens illi ætate par, obuiam factus & amplexus, eum iterum exagitauit, ita vt iã & frictionum oblitus, & quòd inunctus esset, colluctauerit diutius. Mox q; tertio quum se lauisset, domum q; rediret, illi oblata est occasio maioris erroris. Occurrit nanque quibusdam amicis, qui inter se rixabantur, iam q; ad verbera deuenerant: quos dum ille diuellere conatur, adeo exiccatus est, vt horrere statim cœperit, vri q; sibi videretur: tãdem domum delatus, decubuit. Sed quum in istorum medicorum manus incidisset, illi inuasionem tertiæ diei expectari iussere: nobis tamen consulentibus, vt quàm primum vberrimè lauaretur, & cibus quàm humidus administraretur. Tu verò probe tenes, quòd quum tertię diei inuaderet exacerbatio, ille pulsu penitus carebat, & frigebat, nec se aut mouere, aut transferre poterat. Præ siccitate autem virium q; imbecillitate, neq; os neq; linguam mouere, neque vel modicum quid loqui potis erat. Necessitate igitur ea famulus ipsius compulsus, nos adijt rogans, vt quàm celerrime accederemus, & opem adolescenti ferremus. Quem accedentes tabe confectum vidimus, & postea vix G
diebus pluribus valetudini restituimus: & tu, qui interfuisti, hęc omnia scis: id enim medicis omnibus videbatur esse præter omnium opinionem, quum ab antiquorum nemine scriptum reperiatur: & censebant hoc nostræ potius esse temeritati adscribendum, velle ante accessionem cibum atque etiam vinum adolescenti offerre. Sed & os quandoque illi vi aperiebam, vt cibum ingererem. Quum verò ille se melius habere cœpit, ante inuasionem ab exhibendo cibo me continebam, vt animaduertere posses, quo pacto ille dissolueretur, frigidus q; & propè sine pulsu redderetur. His tamen sic etiam peractis, vix potui illis medicis qui aderant, persuadere, id ipsum fuisse, vinum inquam cibum q; ante inuasionem obtulisse, quod adolescentem superstitem seruauit. Illi autem ex me sciscitabantur, qua tandem ratione id agerem: erat enim illis hoc admirationi. At ego existimabam non esse par, vt illis responderem, qui in ipsis statim artis initijs aberrarent, vtpotè quum & quæ sint elementa animantium, & qualis morbus febris sit, ignorent. Verum in alijs literarum monimentis de his disseruimus: neque operępretium est vt pleniorem de his sermonem habeamus, quę sunt præter institutum, quamuis sint etiam vtilia, quàm de ijs de quibus loqui instituimus. Nobis enim proposuimus nullius præterquàm H
vtilium rerum per hos libros meminisse, immo ea omnia remouere, quę male se habent, eos imitantes qui vias veteres spinis ac sentibus obsitas, depurgant. Nam neque illis is erat scopus, vt spinas & sentes resecarent: sed dum ad negotia sua properarent, puncti ab his syluestribus plantis, coguntur primum ea abscindere, & ita deinceps ad id quod sibi inter initia proposuerant, redire. Quòd si non modo spinis & vepribus via sit intersepta, sed hamis quoque, & alijs præterea quæ illi possint esse impedimento: multum ille, qui eam purgaturus est, tempus conterere cogetur. Porrò in hac nobis in præsenti proposita contemplatione, non nulla reperiuntur sophismata, quæ spinarum similitudinem gerunt, quædam verò veprium, alia hamorum, à quibus, incautus si quis ciciderit, statim capietur. Et proinde non secus odio habendi sunt illi qui huiuscemodi sophismata consuunt, quę beneficæ arti impedimento sunt: ac illi etiam qui ea in vijs, per quas homines frequentes transeunt, seminant. Nos itaque & horum non nulla rescindamus, aliqua emendemus, alia conteramus, vt antiquam viam quæ non ad ciuitatem, sed ad artem omnibus ciuitatibus vtilem, fert, expurgemus. Primum igitur eos qui nunquam inter morborum causas immodicum frigus, vel æstum, vel repletionem, vel alia eiusce generis, numeranda censent, interrogemus quã nam illi sapientiæ ratione, aut qua

opinione

A opinione inducti, ista nobis suadere velint. Num ex his quæ hic in terra degunt? Atqui nemo nostrum est, qui media æstate, circa meridiem, præsertim sub ortu canis, si in calidis regionibus ventis non expositis, quo maxime tempore venti † {qui per annum flare solent,} nulli feruntur, se offendi non animaduertat ac fugiat. Quòd si immoderatiores æstus omni carerent offensione, quis vnquam esset frigidarum domorum vsus? quæ frigidarum aquarum commoditas? quæ vini aut balnearum delectatio? quid sibi præterea vult declinatio ea, quum eo tempore ad vmbrosiores domos diuertimus? nam quis tunc nō hortatur ad vtendum vino moderate, vt via ad pulmonem humecta reddatur? Vnde si citra quodlibet periculum possemus æstui nos exponere, superuacaneum esset ab eo fugere. Cur ergo mulieres pileum non abijciunt? cur bubulci atque etiam pastores cęteri coronas ex virentibus ramis non deponunt? Nullus tandem viator contecto capite iter faciat. Careant etiam conuiuia æstiua hedera, careant coronis ex rosis contextis: fugiamus cætera quę nobis æstuosis temporibus solatio esse solent, doceamus pastores bubulcosq; ne solem meridie fugiant, ne etiam ad vmbrosa & aquilonibus exposita loca pecudes conducantur. Cur enim hæc fugienda si molestia carent? Cur etiam his quæ nullum afferunt incommodum, remedia quærimus? Nunquam sanè ista illis persuadebis, neque poteris vnquam B cætera quę à natura sunt procreata, ita docere, quin ea quæ ex natura contristant, sint fugienda. Dic quæso tu vnde huc accedis? ex quo tandem mundo exortus es? non'ne hic omnia vsquequaque animantia suis functionibus deliramenta hæc tua redarguunt? quippe quę per multa stadia peregrinantur, vt æstate calorem, frigus vero hyeme fugiant: & quę præterea fugere nequeunt, æstum ac frigus locorum mutatione, cauernis'que & similibus habitaculis, vel tectis declinant. Ego autem libenter vellem, ò sophista generose, vt tu æstate media, oriente cane, in regione aliqua humili, nullis peruia ventis stares, nudo capite, neque etiam per totam diem, vel subinde per multos, sed vnico tantū m, immo tribus solummodo horis illis tamen meridianis. Nam non modò vrereris, febre q; laborares: sed delirares, exanimareris quoque. Neq; malum præterea esset, si hyeme media, niuosis temporibus, & plurimum pluuiosis, nec ita modò, verum exiens ex tepidioribus balneis: sentires siquidem quid frigus possit, & quas etiam causas morbus sequatur. Neque possum non admirari, quum tu balnea damnas ceu non rectè administrata. Nam quid aliud est malè balneas administrari, nisi eas non habere temperatum calorem? vel cur etiam eas damnas, quæ ꝙ sint iustò calidiores vel frigidiores, temperiem excedunt: si nihil nos possumus à calore vel frigore lædi? aut cur ij qui in balneo concluduntur, mortem obeunt? cur etiam mul- C ti in itinere ex frigore antequā ad hospitium peruenire potuerint, interiere? Nisi forsitan verum quidem esse putas aliquos ab immoderatioribus caloribus vel frigoribus posse mori, non tamen ab his ipsis quenquam posse lædi, quasi possit quispiam absq; vlla læsione mori. Profectò hos iniquos sophistas deceret, vt sub terra se absconderent, vel saltem præ pudore prauas has opiniones desererent. Hi tamen adeo ab hoc absunt, vt subinde etiam non vereantur vt alia quoq; sophismata, quæ & absurditate & impudentia maiori referta sunt, prioribus annectant. Dicunt enim se contendere, non quidem ꝙ ab huiuscemodi rebus non lædantur homines, sed ꝙ non sint nocumenti causæ: quia si causæ existerent, semper eandem haberent rationem. Oportet autem nos dissoluere hosce nodos, quorum vis non in rebus est, sed in verbis: quia si aliquid sit quod possit quidem nocere, verùm non semper sit morbi causa, & tu nolis, quia aliquando solum noceat, & aliquo tempore, causam appellare: iam non amplius de re erit quęstio, sed de nomine tantum erit ea cauillatio. Dic ergo id sanè nocere, nec tamen esse nocumenti causam: & noxium appella, illius tamen appellationis rationem nega. Noxium siquidem, sicut & salubre, nuncupatio quædam. Istius vero nuncupationis nulla alia ratio est, nisi quia nocumenti causa est. Vnde si quispiam horum quę à te proferuntur ignarus sit, & illi dixeris aliquod esse noxium: intelliget D ille quod nocumenti causa est. Dices quod mihi nocet non est omnino noxium, causa enim semper causa est. Atqui saltem quum nocet, necesse est fateri, esse causam nocumenti corpori cui nocet: & idipsum est quod nos quærebamus. Nam quemadmodum si semper noceret, semper causa esset nocumenti dicenda: ita quum non semper, sed aliquando noceat: tunc quoq; solummodo causa dicetur: ꝙ si tu hoc volueris vocare noceri, nihil hoc ad rem faciet: lis enim erit tantummodo de nomine. Quòd si quæras, quid igitur est de re ipsa litigare? De re, inquam, est quæstio, quum quærimus si is homo qui nunc febrit, id passus sit à nocumento sibi à solis æstu, vel à gelu, vel ab immodicis exercitijs illato. Disserere verò an id quod nocuit, sit appellanda causa, vel ne: non est ea amplius dissertatio de re, sed de verbis. & si quis his assentiet, nihil propterea medicinæ oberit, non tamen hæc sunt admittenda. Possumus "nos quidem & sine vllo ferè negotio explicare quid hoc nomen causa significat: & ea res adeo exigua est, vt nullus ferè in hac lingua educatus illius ignoret significatum. Si.n. quempiam se in forum conferentem interrogaueris, quanā ille de causa domo exierit, aduerte quid ille respondeat: dicet etenim, ꝙ aliquid empturus, vel amicum conuenturus, vel aliquid aliud huiusmodi, ita vt semper insinuet id quod sibi opportunum est, causam fuisse. Vnde hæc oīa ad idem genus attinent, siue id dicas propter quod aliquid factum est, siue vtilitatē generationis eius, siue finem, siue scopū, (nam nec quicq̄ inter hęc interest.) semper

† etesię.

A.l.1.f.1. d. 1. c.2.fo.3.c

per nimirum te velim id intueri quod dicitur, non aũt semper de vocabulis esse sollicitum. Quod E si alia quoq; exẽpla desideras, pete à fabro qui lignum perforat, vel dirigit, vel dolat, vel conglutinat, propter quam causam id efficiat: ille statim respondebit, lecticę causa, Vnde & ipse scopũ suæ actionis causam vocat: quem vbi est assecutus, vniuersa actio desinit. Nec secus etiam textor, si eum interrogaueris cur fila staminis deducit, vel lanam pectit: propter id respondebit, quod suæ actionis finis est: affirmabit.n. se omnia indumenti gratia facere. Quòd si rursus quam ob causam indumentum fecerit, ab eo petas: dicet ille vt corpus contegat, & à frigore tueatur, & id genus causæ quàm maxime omnibus est in vsu. Est "& aliud non minus hoc cõsuetum, quum causam in materiam referimus: vnde si reprehendatur faber q paruam fecerit lecticam, statim ille id lignis attribuit, figulus verò terræ, & pictor coloribus. Quis enim est qui non frequenter homines audiat, quum petitur cur lignorum compagines in lectica dissolutę sint, aut cur floridus picturæ color citò defloruerit, quid etiam fuerit in causa q ædes citò corruerint: respondẽtes, fuisse id, quoniam ligna viridia erant, quæ subinde, quum aruere, distorta sunt: quòd etiam optimorum colorum copia pictorem defecit. ædificator vero ait, q vel calx, vel lutum, vel quippiam aliud his simile praua fuere. In omnibus siquidem his materiam causamur. In his etiam instrumenta ponimus. Si enim causam quæris cur faber lecticam malè coagmentauit, qui tñ non esset malus artifex: ille statim respõdebit, q prauè affecta erat dolabra, terebellum crassum, lima & malleo carebam, securis etiam erat obtusa. Pari etiam pacto si ex librario petas, cur nõ rectè scripserit: dicet ille, chartam asperam extitisse, atramentum verò fluidum, pennam autem obtusam, defuisse etiam cultellum quo ipsam rectius formaret. Is etiam dum chartæ & atramenti meminit, materiam profert: dum pennæ & cultelli, instrumenta. Sed "quis est præterea qui ignoret, q etiam ipsos artifices culpamus tanq̃ causas errorum, qui in opificijs committuntur: tunc in primis quũ nihil habemus quod possit in instrumentorum defectum referri: Præstantium quoq; opificiorum causam fuisse artifices profitemur. Dicimus enim q is (vtpotè Phidias) statuam illam effecit, alius verò Iouis Olympici simulacrum: nec non & medicum sanitatis, quam in ægrotis efficit, causam, & gubernatorẽ nauis, quam à procella seruat. Dicimus etiam causam esse nauis illum qui eam construit: & idem de lectica, carpento, & similibus. Vt tandẽ duæ quidem sint primæ causæ, atq; maximè principales: scopus inquã, cuius gratia fiunt omnia quæ fiunt, & effector à quo ea fiunt. Has dignitate sequuntur tertia & quarta, instrumenta nimirum quibus, & materia ex qua. Porrò in humanis artibus, nisi causæ oẽs conueniant, nullus vnquam effectus absolui poterit: nam nisi aliqua esset lecticæ vtilitas, nunquã faber illam construeret. Sed si aliqua sit illius vtilitas, careat verò dolabra, serra, terebello, alia q; in G strumentorum supellectili, neq; sic lecticam coagmentabit: & si hęc illi omnia præsto sint, & mox ligna deficiant, neq; ita componetur lectica. Neque si instrumenta & materia parata sit, & vtilitas vrgeat, absit autem artifex, vnquam quicquam fiat. Et hoc in omnibus alijs artibus pariter inuenias, Omnes siquidem alicuius gratia agunt, egent etiam tum instrumentis, tum materia. Quòd si aliquando secus fiat, tunc vnico videntur genere causæ orbata, eo inquam, quod dicitur cuius gratia fit, quod in his accidit, quæ casu fiunt: ea quippe nullius gratia fiunt: deficit tñ quandoq; & id per quod fiunt. Per quod autem est instrumentum, sicut propter quod, est vtilitas generationis rei: à quo, est artifex: ex qua, est materia. Et iam quidem hoc cõstat, nihil vnq̃ reperiri posse, quod materia nõ egeat ex qua cõstet, & efficiente à quo fit: nec aliquod reperias quod contra se habeat, Semper etenim necesse est vt sit conuentus alicuius patientis, quod vicem materiæ habeat, & alterius quod circa ipsam agat, & efficientis rationem teneat, & hoc eget nonnunq̃ instrumento si alicuius gratia egerit. Agit tñ aliquando etiam sine instrumento, quum nullius gratia agit. Nempe si quis calcitratus in pugna inde fuerit mortuus: q calcitrauit causa effectrix (vt ita dicam) mortis fuit, instrumentũ autem crus fuit, materia corpus illius qui fuit calcitratus: & si id ex proposito ille fecit, causa alicuius id effectum est: q si non alicuius gratia factum est, illud in fortunam referendũ H est. At quum ex frigore continentis aeris vel æstu læditur quispiam: aer continens effectrix causa est, materia corpus quod afficitur. Quare nunq̃ speraueris te posse aliquem reperire effectum, nisi efficiens & materia coeant: ablato enim eo quod patitur, ex quo fiat id quod faciũdum est, qui poterit esse efficiens à quo fiat: Vnde oportet vt hæc vtraq; aliquid ad generationem rei conferant: quæ autem ad rei generationem cõducunt meritò causæ appellandæ sunt. Iam.n. omnes homines causas appellant, quæ ex sui natura ad rei generationem aliquid afferunt. Potes autem tu vel causam nominare, si libet, vel principium. Verum in omnibus his aliquid istis oppositum reperias. quod tñ per accidens est. Faber nempè, terebellum, & lignum ad vasis generationem aliquid ex sui natura conferunt. Statim.n. vt id constructum est: poteris intueri lignum & foramina, quæ terebello fuere à fabro facta. At locus vbi iacebat lignũ, vnde à fabro fuit ad hoc opus assumptum, & aer qui id in orbem comprehendebat, causæ dicentur, non primum, sed per accidens: & quia artifex homo erat, eum aliquo contineri loco necesse est. Quod quum ita sit, nec præterea opus sit intercedere inter ipsum & lignum corpus quod solidum sit, obsisteret enim ne ille in id agere possit: necesse fuit vt illud quod inter vtrunq; medium est, aut inane, aut si secus, saltẽ corpus sit quod cedat: qua ratione & aer aliquid ad vasis generationem affert. Hæc vero magis tibi euidentia videbuntur,

A.ibidem.d

A.ibidem.d

A debuntur, si cogitaueris artificem, perinde ac ipsa natura facit, per vniuersam permeare materiam, dum agit: non aũt vti nos, qui exterius tantummodo eam attingimus. Tũc enim satis erit apertũ, nullum tunc loci vsum fore ipsi opifici, nisi illius forte quo materia continetur, neq; aeris in orbẽ circũfusi, neq; inanis. Quapropter sępe in lapidibus atq; ẽt in terra gignuntur animantia, vbi eundem penitus locum opifex occupat & ipsum opificium. Indiget itaq; faber, vt agere possit circa lignum, spatio intermedio quod non impediat, non ea ratione qua artifex est, sed qua corpus est, quod alium ab eo qui materiam quæ efficitur continet, locũ occupat. Hæc nimirum ex accidenti sunt, & tanq; ea sine quibus nõ. Ea vero quæ ex accidenti sunt, quatenus pręsentia sunt, nihil ipsa operantur: videntur tñ ea ratione adiuuare, ꝙ dum ea adsunt, ab eo loco ea quæ obsistere possunt, procul sunt: vnde magis valent, si absuerint, impedire actum, q̃ quum pręsto fuerint. Solidũ quippe corpus interiectum inter fabrũ & ipsum lignum, impedimẽto est, quo minus faber possit circa lignũ operari: quòd si de medio tollatur, ex accidenti consequiť, vt aer in illius locũ subeat: quũ.n. nusquam in hoc mundo inane consistere possit, locus, quẽ solidum illud corpus dereliquit, inanis oĩno persistere nequit, sed aere, qui in orbẽ id continebat, defluẽte repletur. Cõstat igiť, fabrũ aere ex accidẽti indigere. Palàm pręterea est, ꝙ qui ambulat substrato corpore solido eget, cui nitatur:

B alio vero circũfuso quod cedat. Non sunt tñ hæc illi opportuna qua ambulans est, sed qua corpus est, quod deorsum, hoc est versus mũdi cẽtrũ, fertur: quodq; rursum in sublime ambulãdo nequit ferri, citius.n. deorsum versus terram delaberetur. Sed neq; anterius progredereť, eo à quo continetur, illi non cedẽte. Quapropter rectè illi, qui hęc pertractauerũt, dixere hæc ipsa potius rõnem rei tenere sine qua aliquid fieri non potest, q̃ ꝙ causæ sint generationis eius. Porrò ambulationis causæ sunt ipsius vtilitas, vis animalis, atq; ẽt crura. Causæ vero sine quibus id fieri nequit, externæ, corpus circũfusum cedẽs, interius vero alterũ quod resistat. Iam itaq; vniuersum de causis sermonẽ absoluimus, & explicauimus quę illę sint, quotq;, & quales, & quo modo inter se, tum etiam ab ijs quæ per accidẽs, vel sine q̃bus non, differãt. Quòd si nolit rursus sophista fateri fabrum esse causam generationis lecticæ, respõdeat quęso, num fateať saltem factã esse lecticam à fabro: si vero id concesserit, an postea de appellatione adhuc disputabit? Si.n. vel ꝙ ex se facta sit respõdeat, vel ꝙ ab eo, vtroq; modo delirare redarguetur: quia si dicat ab aliquo quidẽ factã, de appellatione tñ voluerit mox disputare, nõ'ne primum verecũdabitur, ꝙ nõ de re aliqua, sed de noĩe est sua ipsius lis? Deinde totã quoq; vitã euertit & cõfundit. Vt.n. dixerit fabrũ fecisse quidem lecticã, nõ fuisse aũt illius causam, non'ne, perinde ac si quis concedat aliquem alium quempiam occidisse, illum tñ

C nolit fateri fuisse causam mortis istius, putabitur extrema insania teneri? Libētissime vero audirẽ illum coram iudicibus loquentẽ, atq; ita dicentem. Viri qui iudices constituti estis, fatetur quidẽ Dion se occidisse Tiphonem, nec tamen putandus est Dion extitisse causa mortis illius. Profectò si id quod quippiam facit, est etiã eius causa: conuincetur Dion fuisse causa mortis Tiphonis, ꝙ si alius sit à quo fit aliquid, & alius est rei illius causa, ille à quo occisus est, hic non fuit mortis istius causa, nec reus ipse habendus est, & proinde absoluetur, qui conuinci non poterit fuisse causa mortis. Sed quis non iudicabit hæc esse deliramẽta & insaniam longam? Quare satius erit iam his relictis alia aggredi horum deliria, vt quod præterea superest viæ purgemus.

Aduersus Erasistratum qui Procatarcticas quidem Causas admittebat, sed Negabat habendas in numero causarum. CAP. 2.

A.l.1.f.2.d.2.fu. 1.c.1.30 f.g.h

EST & alterum sophistarum chorus, qui sanè concedunt aliqua fieri, ac interire, lædiq; & alterari, atq; etiam horum omnium aliquas existere causas putant: mox tamẽ verentur cõcedere procatarcticas, id est antegressas, appellandas esse causas, vtpote qui nolint ab æstu, vel à frigore, neq; à plenitudine, neq; à labore fieri vnquam morbos. Quorum amentia mihi magis mirãda videtur, q̃ priorum, qui eas oĩno, ac si non sint, negãt: istorũ enim sophisma occasionem aliquam à

D mutata appellatione illius nominis habet: illorum vero penitus sophisma est, immo, si vere loqui liceat, potius cirũuentio. Quia si hi existimant aliquid esse causam, hoc addidisse deberent, an ea materia circa quam id agit, impatibilis sit, an vero patiatur. Quòd si ipsi impatibilẽ esse affirmauerint, ne materiam quidem seruabunt: hoc enim est esse materiæ, vt ab efficiente patiatur, atq; facile ab eo regatur. Si aũt fateantur materiam pati, nunq̃ amplius negabunt, quin hæc quidem magis, illa vero minus patiantur: nam causæ quę in eam agunt materiã, aliquæ sunt fortiores, aliquæ imbecilliores comparatione materiæ. Quæ omnia vbi illi concesserint, quæ deinde rõ afferenda erit, cur è mille qui in theatro aderant, quatuor tantummodo fuerint à febre arrepti: num hos tantum à Solis calore comburi contigit? Nam si non modo decem, sed vnus solummodo in febrim sit illapsus, nihil hoc absurdi secũ habet: quid.n. vetat quo minus hic solũ idoneus fuerit, vt in eo tpis spatio ab ea affectione læderetur, aliorum non nullos ob corporis bonum habitum æstum omnino neglexisse, aliquos vero imbecilliores quidem fuisse q̃ vt possent se ab æstu omnino tueri, verum fuisse opus longiori interuallo temporis, vt ea læsio in febrem desineret? Sed nos iam illum introducamus qui primus adeo fuit in his impudens: & ipse suismet verbis loquatur, quæ in hunc se habent modum: Causas sanè febrium primum atque etiam nunc sciscitari solent, & ab

ipsis ęgrotis audire volunt, an is morbus ex frigore, vel labore, vel plenitudine, vel alia simili causa originem habuerit: qui nec vere, neq; vt conuenit causas morborum inquirunt. Etenim si frigus febris causa esset, qui magis refrigerātur, magis febre tenerentur: sed hoc non ita est, multi siquidem qui ad extremum vsq; periculum prę gelu deuenere, mox ab eo seruati, absque vlla febre permansere. Nec secus ēt in labore & plenitudine fieri videmus: in fortioribus enim quidam laboribus versati, maioriq; repletione graues, nunq̄ febrē passi sunt. Hæc sunt Erasistrati verba in primo libro de febribus. Hæc vero ipse ita impudēter proferre coactus est, vt suum dogma sequeretur, sicuti paulo post exponemus. Sed de Erasistrato non tm̄ mirādum est: ipse enim glorię cupiditate adductus, multa ex ijs quæ à prioribus tradita sunt, innouauit, multa ēt diruit: quantum de ijs qui ipsum sequuti sunt, illius siquidem gloriæ ipsi minime erant participes. Vnde si isti hęc cōsulto agunt, manifeste insaniunt: si vero secus, admodum ignari sunt, quippe qui ipsam veritatem non agnoscentes, facile decipiuntur. Porrò huius dissolutio sophismatis neq; multam etiam dialecticæ disciplinæ peritiam exposcere vr̄: sic enim ait ipse, Si refrigerari, febricitandi causa est, qui magis refrixerit, ille magis febricitabit. At res hæc non ita se habet. Quia si effectrix causa ipsa id absq; patiente apto efficere posset, qui magis refrigerarentur, magis quoq; febricitarent. At si frigus non omni corpori febrem afferre potest, sed illi tm̄ quod paratum est ad hoc, tunc nō amplius erit necesse, vt qui frixerūt magis, magis quoq; febricitent: immo facile reperias aliquos qui ne semina quidem febris concipiant: quæ vero sint febris semina, non spectat ad nostrum in præsenti institutum. Sanè nulla cogit necessitas, vt febricitare magis sequatur eos qui magis refrigescunt: potest nanq; & id euenire, vt qui magis refrigeratur, magis febriat: potest ēt & omnino secus: sed & tertium accidere potest, ꝙ magis, inquā, quis refrigeretur: & minus febricitet: & quartum quoq; fieri potest, vt magis refrigeretur, pari vero febre arripiatur. & præterea potest qui magis refrixit, nulla teneri febre, potuit siquidem quispiam nihil quidem febricitare, verum fieri attonitus, vel torpidus, vel tremulus, vel cōuulsione apprehendi: vt accidit Alexādro, dum tpe æstiuo in Cydno Ciliciæ flumine se lauaret. At vero nec illud ēt re vera confici potest, vt qui magis frigescit, magis quoq; lędatur: nēpe id sequeretur si ille pari modo aptus esset, tunc nimirū si magis frigeret, magis læderetur. Porrò nec id ēt sequitur, vt si magis lædatur, magis febricitet, quum aliqñ contingat vt aliquis magis lędatur, qui tm̄ non modo non magis, sed nec omnino febricitet. Quia si nocumētum oē in solam desineret febrem, vbi maius esset nocumentū: ibi maior quoq; adesset febris: quum aūt multi sint nocendi modi, qui possunt eos qui refrigerant̄, alij alios sequi, falsum esse multifariam monstrari potest, ꝙ qui magis refrigescit, magis febricitet. Quòd si non est necesse, vt qui magis friget, magis febricitet, vel magis nocumentū subeat: fatuū erit dicere, ꝙ idem homo, quum magis riget, magis ēt vel febricitat vel magis lęditur. Esset quidem necessarium, si ipse eodem esset affectus modo sicuti prius, vt qñ magis rigeat, magis sit febri obnoxius: sed si secus, nulla amplius necessitas est vel magis febricitare, vel magis lædi. Hæc profectò Erasistrati dictio eo libro descripta praua oīno est, quippe quæ sophismati occasionem & fidem potius pręstat, q̄ ꝙ illud dissoluat. Sed mihi admodum temerarij complures videntur, qui nunq̄ in logica disciplina versati, ita vt ne ea quidem sophismata, quæ fallaciam in promptu & oībus expositam habēt, possint discernere, audent tm̄ de veris decretis aliquid statuere: & deinde similes illis videntur, qui ambigunt an motus oīno sit, qm̄ rationes, quæ de eo afferuntur, intelligētia consequi nequeant. Diogenes vero Cynicus rationes illorum qui motum negabāt, apposite satis deludebat: quum enim hac de re interrogaretur, Miror equidem (aiebat) cur, si motus non sit, nautæ quotidie clamant ad Rhodum, ad Cnidum, ad Cō. Et ipse ne tentabat quidem huiuscemodi diluere sophismata, quæ aduersantur ijs quæ euidētia sunt. Dialectici vero in his potissimum versantur. Ipsi etenim rōnē statim falsam esse cognoscunt, ex eo quod repugnat ijs quæ manifesto conspiciuntur: mox vero inquirunt num in proloquijs, vel in figura lateat fallacia: & si in proloquijs, an in oībus, an in aliquibus, an in vno, & quo ēt modo. Quod si in figura: hic quoq; inuestigant vbi error cōmissus sit, & vnde ratio habet, ꝙ quāuis sit falsa, veri tm̄ similitudinem ingerat: neq; enim iudicāt par esse, aut omnino tutum, velle eas rationes examinare quid, inquam, veri cōtineant, anteq̄ in ijs, quæ aperte falsa sunt, fuerint exercitati. Nos aūt sæpe videmus multos homines, qui quū per hāc artificiosam viā incedere nolint neq; ēt per compendiariam illam Diogenis, & subinde diiudicare velint falsos sermones, id nec recte nec perfecte facere posse. Porrò si sint philosophi Cynici, nullū quidem quod abditum sit, aggrediantur, præsertim si illis quæ manifesto apparent, videatur aduersari: quin & rōnes eas, quæ istis contrariæ sunt, omnino spernant, adeo vt neq; velint exquirere qua parte fallant. Si vero sint Dialectici, statim paruo ēt negotio hasce captiones agnoscēt. Verū ipsi vtraque de causa culpandi sunt, nimirum & ꝙ adeo temerarij sint, vt in eas rationes, quarum sunt imperiti, se ingerere velint: & quòd ea omnino obliuioni tradiderunt quæ manifesto apparent. Sed velim recorderis, quòd non modo viri sapientissimi, verum etiam rustici omnes bubulci, cæteriq; pastores, immo & ipsæ pecudes, gelu & calorem immodicum fugiunt: non'ne multi ob horum excessus interiere? an forsitan tu solus inter mortales, ex balneis male administratis nūquam

A læsus es? Non potes Erasistrate eas rões dissoluere quæ afferuntur contra causas procatarcticas: Et non modo has, sed nec illas etiam quæ contra motum, quæ contra demfonem, nec eas quæ contra doctrinam, vel disciplinam, vel inquisitionem, vel inuentionem, nec etiam eas quæ contra horum causas afferuntur. Num igitur hæc oĩa erant à te, tanq̃ non entia, spernenda: vel potius fides ijs, quæ euidentia sunt, præstãda erat, vt si quid ab aliquo fiat, hoc illius causam appellemus? Num ab immodico frigore vel immodico ęstu nihil fit? at ob vtrunq; moriunt̃ multi. Num moriuntur quidem, non tñ lędunt̃? qui fieri hoc vnq̃ potest? Num ẽt ab alijs forsitan causis quis lædi potest, vt præ ęstu vel gelu nunq̃ à febre possit inuadi? Oportet sanè attendere ea quę quotidie fiunt: res etenim hæc non eget demfone. quum plerunq; videamus nocumentum, quod ex æstu est, vel in febrem desinere, vel in quippiã aliud simile: & illi (vt ego quidem puto) qui memores sunt eorum quæ ob hæc quotidie eueniunt, eos derident qui in hunc modum delirant. Quidam se in theatrũ contulit, quum nullum in corpore sentiret incõmodum: sed vbi Soli ardenti caput exposuit, illud paulatim & calidius & plenius redditum est: mox cœpit dolere & exuri, subindeq; secundum vniuersa tẽpora dolens discessit: qui postea difficultate tenebatur cutem, quæ circa frontẽ & caput est, mouendi, aridamq; eã sentiebat, & paulo post febris illum adorta est. Sed medicus die sequẽti acce-

B dens, caputq; omphacino oleo frigido, vel rosaceo ẽt perfundens, & administratis balneis, illum sanitati restituit. Quid quæso putas quempiã vel vulgarem existimaturum de tuo hoc sophismate? Quid præterea si videat aliquẽ qui probe quidẽ concoquat, nec vllo alioqui symptomate teneat̃, nisi q̃ post exercitationem, ex litigio quodam rursum exerceri adhuc magis coactus, cœpit articulos calidiores sentire, & paulo post totum etiam corpus aridum & inæquale, quod dum mouere vellet, videbatur suboriri sensus quasi vlcerosi cuiusdã doloris, moxq; febricitauit: sed peritus medicus inclinante febre, adhibito balneo, ipsum pristino & assueto victui restituit: Putas'ne igitur illi vnq̃ persuasum iri, nõ posse quenq̃ ex labore febricitare? At mirabitur quispiam fortassis, cur nulli vulgari homini hæc Erasistratus persuaserit, medicis vero nõ paucis persuadeat. Sed id quidem mirãdum non videbitur si audierit eorum plures asserentes, esse potius patriam prodẽdam, q̃ propriũ dogma. Cur ergo tp̃s perdimus dum Erasistratiorũ dogmata redarguimus? huiuscemodi enim deliramentorum ea vnica causa est, q̃ qui putat omnem febrem sequi phlegmonen, oportet vt mox exponat, quo modo ille qui ex exercitio in febrem illapsus est, paulo post ratione victus instituta liber euasit. Non erat aũt verisimile rem ita succedere si phlegmone adsit: atq; longe ẽt minus, q̃ ex ciborum ac vini oblatione id contingat. Vnde illi duorum alterum erat necesse,

C vel vt nihil ex his immutaret, quę ex ratione prius tradita fuerant, vel vt ad sophismata conuerteretur. Primum autem ille nequaq̃ poterat perferre, quippe qui sibi hoc persuaserat, si vsquequaq; antiquos imitaretur, apud oẽs in nulla se gloria futurum: vnde coactus postea est secũdum aggredi, & mendacia cauillaq; confingere. Nec modo in his Erasistrato ac eius sectatoribus necesse fuit cauillari, verum & in illis quę de hypostasi in vrina tradita sunt. Nam si suos assuefacerent discipulos in dignoscenda discernendaq; hypostasi, quæ purulenta est, ab ea quę subinde in sanis conspicitur, redarguerentur facillime ex ijs in primis quæ videmus quum phlegmone in suppurationem versa soluitur, per purulentas vrinas. Neq; enim illis similes sunt, quæ solutis febribus excernuntur: in ijs siquidem id quod residet album est, neq; fœtorem habet, neq; colorem ẽt quem purulentæ retinent, neque lentorem. Ne ergo aperte conuincantur, se deridere eos præseferunt, qui hæc obseruãt: & eos tinctores appellant, qui aliquid ex vrina percipere volunt, quos suppositítia etiam vrina sæpe decipiunt. Et hæc omnia agunt, vt admirandum illud dogma defendant, quod omnes febres ex phlegmone fiant. Ob id etiam neq; frigidam aquam potandam illis concedunt, qui ardente febri tenentur: ea.n. opportune exhibita, confestim sudant, liberiq; à morbo euadunt. Et tu Gorgia nos id sæpe effecisse intuitus es, quum nulla obstabat viscerum inflãmatio, tũc enim

D maximam febrem soluit frigidæ potus. Hi igitur, nequaq̃ bibenda est, aiunt, vt omnia ea declinemus, quæ nostram subuertere sectam valent. Sed & alia præterea artis huius auxilia reiecerunt, quippe qui timeant, ne ex illis redarguãtur. In quo ordine reposuere ẽt rationem causarum procatarcticarum, quum minime monstrare possint, quo pacto homine exæstuante, vel laborante, vel irato, vel mœrente, transfusio ea sanguinis fiat in arterias, quam ipsi παρέγχυσιν vocant. Vnde varias rationes contexunt, sophismata machinantur, commentis quibusdam excogitatis illis insidiantur, qui eò accedunt vt artem benignam & vitæ opportunam addiscant. Quibus ex tot horũ insidijs secus ac ipsi sibi prius proposuissent, euenit: dum enim rudes essent & imperiti, cõmunes omnium notiones seruabant, & ijs quæ manifesto apparent, credere assueuerant: mox vero adeo ab istorum mirabilibus sophismatis peruertuntur, vt adducantur ad id, q̃ non amplius rebus manifeste apparentibus credãt, eorum nodos soluere nescientes. Hoc etenim admirandum commentum contra suos discipulos excogitauere huiuscemodi medici, vt neq; eos permittant soli insistere experientiæ: neq; ad rationem adhortantes ad dialecticos remittunt, vt eos his irretitos sophismatis detineant. At illi, qui nullam vnquam adhibuere exercitationem in dissoluendis sophismatis, hos præceptores quasi deos admirantur. Tu sanè nosti q̃ non nulli, qui à quadam veluti aduersa

fortuna ad tales medicos delati sunt, fatentur sæpe, ꝙ dum in memoriam reuocāt ea quæ ipsi aliàs E passi sunt, assentiuntur ꝙ ex æstu alijsq; huiuscemodi, febres accendi possint: at quum ea quæ ab Erasistrato literis mandantur, perlegunt, statim sententiam mutant. Qui si alicui præceptori artis dialecticæ perito adhęsissent, facillime eius fallacias agnoscerent, vbi ipse inquit, ꝙ multi in longe maioribus versati sunt laboribus, atque in maiori plenitudine fuere, q̄ ij qui febricitauere, & tñ ab omni morbo liberi permansere. Sed quæso, num propterea ꝙ qui in maioribus laboribus versati sunt, nulla sunt arrepti febre, nō potuere alij minus laborātes in febrē incurrere? Sed in medium proferamus nos aliquē oratorē, defendentē quendā pugilē, qui ꝙ pugno vetulā percusserit, vnde illa mortua est, ab aduersarijs accuset, & in iudiciū trahat: vbi ab actore probat ꝙ ille eam percussit, quòdq; ea mortua est: fingamusq; rei patronum hoc mō cauillis Erasistrati cōfisum illū defendere. Vos ò iudices, millies hūc hoiem in stadio pugnantē vidistis, ac maximis aduersarios plagis pulsantē, vicissimq; ab illis pulsatū, nec tñ is ab illis, aut illorum aliquis ab hoc, interfectus est. Non ergo ꝙ percusserit, causa mortis extitit, quia si percuti in cā esset ꝙ quis moreret, qui vehementius percuteretur, citius moreretur: quod quidē falsum est, quū iste maximas intulerit, ac ēt pertulerit plagas, nec ipse mortuus inde est, nec aliū interfecit. Quis igitur credat ꝙ ex illata plaga non admo dum ēt magna, obierit anus? Nimirū si ex plaga non imodica posset quis mortē oppetere, hic qui F alioqui plurimis & validioribus plagis expositus fuit, è vita iam multoties decessisset. Quid obsecro facturos iudices si talia audierint putatis? nō'ne irridebūt palàm tā patrono, q̄ reo qui huiuscemodi patronū protulerit? Nā nemo mehercle est, qui non cōprehēdat, ꝙ robur athletarū multas pōt vel ēt validas spernere plagas, quū tñ anus prę virium imbecillitate, ne mediocrē quidē & vnicā possit ferre. Is sanè orator solis vsus sophismatis Erasistrati nec iudices decipere, nec aliquid obtinere poterit. Accedat aūt alter orator isto quidem peritior, qui inspecta vetula à iuuene percussa, respirante adhuc, paulo post tñ moritura, affinibusq; ipsius illum homicidij accusantibus, à quo illum defendere velit: & ita dicat: Si hic totum ferè vitę tp̄s tum feriendo tum ictus perferendo transegit, nec vnquā vel ipse interfectus, nec ex aduersarijs quenq̄ interfecit, non est profecto ipsi causa mortis istius vetulæ tribuēda, sed potius eius imbecillitati. Nam si vnica plaga mortem inferre posset, longe magis & multæ & validiores inferrent: quod tñ non ita est. Quare si vetula mortua est, ob suā mortua est imbecillitatē. Hic quidē orator multo est priore præstantior, qui nō modo reum vr̄ causa velle absoluere, verum & illam aliò transfert: nihil tñ & ipse efficiet, quum necesse sit tandem fateri, ꝙ anus percutiente iuuene mortua sit. Attamen Erasistratus nec isto etiā dicēdi modo vsus est, quo sæpe nostri vtuntur, vt nimirum causam eius quod æstum vel frigus se- G quitur, in ipsam transferret rationem rerum patientium. Primo.n. occursu ratio ea quæ ex translatione causæ depromitur, plurimum vr̄ audienti efficax: qui tñ si illi mox institerit, diligenterq; perpenderit, inueniet aliquid in ea afferri, quod congruere non videatur. Nam oportet tādem asserere ꝙ is affectus ex conuentu amborum nascatur, frigoris inquam ac imbecillitatis rei patiētis: siue modo effectus sit ex ijs, quæ sponte & casu proueniunt: siue ex ijs, quæ plurimum: semper enim & frigus cum imbecillitate patientis concurreret. At hoc nihil decretis Erasistrati fauere potest: vtcunq; etenim fateamur frigus, æstum, laboremq; aliquid ad febrem facere, statim interrogandus erit, quo id fiat modo. Vnde quum ipse respondere nequeat, necesse est ipsum non parū turbari: neq; enim hoc leue est, rationabili interrogationi respondere non posse: sed longe adhuc grauius est, ab huiuscemodi rebus omnibus, suppositiones ipsius coargui. Etenim qui in ęstu versatus est, is febrem sentit: quę in capite primum exorta, in vniuersum corpus mox diffundit, tanꝗ à lare vbi accensa est: Alter vero, qui plurimum laborauit, ab articulis accensum calorem in reliquum corporis transmitti. Quis enim est qui si plus iusto ambulauerit, nō sentiat sępissime ex motu crura calefieri? quæ si adeo subinde calescant, vt vnà partes cęteras calfaciant, perueniente tandem calore in viscera, necesse est febrem exoriri: Quę quidem febris in huiuscemodi rebus mani- H festa est cunctis hoibus, quippe cuius substantia ex abundantia caloris cōstat: Sed & id constat ex procatarcticis causis, labore inquā, calore, & istiusmodi cęteris augmētum illi pręstari. At vtrunq; negat Erasistratus, qui neq; febris intellectum seruat, nam & eius substantiā acceptaret: ait vero ꝙ semper quācunq; febrē phlegmone pręcedit. Si.n. ipse eundem huius affectus, quē cęteri oēs, intellectum teneret, easdem ēt causas generationis illius teneret: moxq; ab experientia res quæ euidentes sunt doctus ipse, ab ijs exorsus ad alia accederet: sed nihil ille haberet postea quod de Hippocrate dicere posset. Vnde omnis illum sermo defecisset: ipse vero aliquid dicere sibi necessariū esse putabat, hoc siquidē illi constitutū erat. Quare constat ꝙ illi necesse fuit multa innouare, & sophismata aduersus ea quę euidentia sunt, cōminisci: vnde ēt nos cogimur in his Erasistrati captionibus immorari, ac si nullū aliud nos negotium detineret. Habuit itaq; aliquam cām Erasistratus vt diximus, cur non concederet ꝙ causa nocumenti ex infirmitate est eorum quibus nocet: vt.n. hoc concesserit, & præterea aliquid oīno fieri à causis procatarcticis, statim vniuersa ipsius de febribus decreta corruēt manifeste, eorūq; absurditas apparebit. Porrò causæ notio aliquid vr̄ in se confusi & indeterminati cōtinere: & propterea alij quidē dixere cām nihil in se habere, qđ melius

A sit aut præstãtius: alij vero, in quibus sunt empirici, dubij fuere sit'ne causa nec'ne: alij vero, vt Herophilus, acceperunt quidem causam esse, sed ex hypothesi. Sed illi, qui tanquam principem Erasistratum sequuti sunt, ex ordine causarum procatarcticas remouent: has autem omnes nomine mutato, & confictis rationibus, occasiones appellant. Attamen si cõcedamus quod vtilitas rei quæ fit, ab hominibus causa vocetur: quodq; & effectrix, quæ principium dicitur vnde fit, & cum his materiam atq; organa: facile deprehendetur quod ij cauillant, dum aiunt procatarcticas non esse causas: immo hinc oĩa ea pendent, quæ perperam de causis prolata sunt. Inde.n. ipsi conficere volũt, nullam esse cuiuspiam rei causam, quod nullum ex ijs, quæ quippiam efficere dicitur, in omnẽ materiam agere videatur. Nequaq; tñ hoc illud est, quod inde conficitur, sed id potius, quod nulla causa sola ipsa absoluta & perfecta esse possit: materia siquidem semper effectricẽ causam, & effectrix materiam aptam, exposcere videtur. Superius autem iam mõstrauimus, quod ea quæ ab Erasistrato cõtra procatarcticas causas adducta sunt, nullã aliunde quam ex mutatione huius vocis, causæ scilicet, habent ve" risimilitudinem: apertius tñ id ipsum ostendetur, si ipsa eius verba ascripsero. Si refrigerari causa febris esset, qui magis refrigerarentur, magis essent febri obnoxij. Vbi nos ea quæ Erasistratus consulto omisit addentes, rationem vniuersam absoluamus: & ostendamus, quod ꝓpter id quod ab B ipso prętermissum est, accidit sophisma. Vt id igitur videatur, sit vniuersa eius series hæc: Si refrigerari sola esset febricitandi causa, tunc qui magis refrigerarentur magis febricitarent. At non est o Erasistrate ea sola febricitandi causa, refrigerari inquam: verum opus est patiente natura, vt qui magis refrixit, magis febricitet: sicuti quum dicimus quod ille qui magis calcitratus fuit, magis quoque læsus fuerit. Profecto, & si ea istorum ratio solis causis procatarcticis videatur aduersari, omnes tamen in vniuersum causas oppugnat. Vnde non esset admodum difficile, si modo sophistæ resipiscere vellent, eis ostendere quo modo vniuersa hominis vita vtatur nomine causæ: facile et erit, omnẽ in his ambiguitatem, ea quæ manifesta sunt sequendo, de medio tollere. Sed hæc ipsa etiam res palam tibi faciet, quod nullus vnquam ita sibi cauere sine dialectica disciplina potest, quin decipiat. Et proinde medici qui ab experientia Empirici dicti sunt, ea quæ in vita hominibus eueniunt, sibi obseruanda proponentes, ab horum tñ sophismate deuicti sunt ita, vt dubitarint de procatarcticis causis, & de ijs nihil pronunciare ausi sint: qui adeo tñ sapere visi sunt, vt concesserint aliquam oĩno causæ rationem in procatarcticis seruari. Erasistratus vero, qui eas oĩno subuertit, palam est quod nullam eorum ipse rationem habet, quæ vel ratione vel experientia reperta sunt. Vnde si in alicuius Erasistratij medici manus quis inciderit, ex æstu vel labore in febrem illapsus, C necesse erit vt tertium & quartum diem expectet: quum tñ possit citra tertium bene se habere: possit etiam alioquin in lõgiorem morbum vel etiam in grauius incidere periculum, quemadmodum illi adolescenti, de quo iam meminimus, contigerat. Oportet itaque non hæc tantummodo animaduertere, sed oẽs etiam quantumlibet simplices sophistarum sermones. Et si enim hoc satis videatur exiguum, non vti nimirum in omnibus ratione, sophistæ tñ semper nouissima queq; sectantur. Vellem autem te in hoc quoq; libro exerceri, si tibi dandam operam dialecticæ putas.

Aduersus Erasistrati Sophismata, quibus Repletionem Nullius esse Morbi Causam monstrare conabatur. CAP. 3.

POterant hæc sane ad hos sophistas redarguẽdos satis esse: verum qm̃ eos omnino confutare instituimus, icciro rursum reuertamur ad Erasistratum, qui vna cum cæteris procatarcticis causis repletionem etiam tollit, ac si illa nunquam vllius morbi causa sit. Ait enim ipse, quod ea est veluti materia quę nullius morbi proxima causa est, nisi aliquid aliud interim agat, sicut omnes pro comperto habent. Oportet siquidem vt ex eorũ quę comedunt vel bibunt ingestione, in venis aliqua gignat plenitudo: ab ea vero (vt ipsi græci aiunt) parẽptosis (quasi intercidẽtiam dicas) in arterias: in præsenti.n. ex suis decretis hũc sermonẽ instituimus. In hac vero paremptosi cor vehementius D spiritũ mouet & sanguinẽ, vt expellat ad extremas arteriarũ partes: vbi ea cõculcata phlegmonen pariunt. Materia igit ea est, quæ media plethora seu plenitudine & parẽptosin facit, ac tandẽ cõculcationẽ. Sed si ita est, quis plethora nõ sit prima phlegmones causa, quũ tñ illam in ea causarũ cõsecutione tam ordine quam tẽpe primã admittant, dũ à repletione plethorã (sic.n. ipsi nominãt venarum plenitudinẽ) fieri autumãt, à qua mox fieri aiunt parẽptosin, subinde vero conculcatione et phlegmonen, nescio, cur postea nõ audeãt affirmare repletionẽ esse morbosam cãm, & de noĩe postea litigent. Hæc vero videt maior illius, quam in alia quapiã re fuerit, impudẽtia, nimirũ quod concedat repletionẽ plethorã efficere: hãc vero, sanguinis parẽptosin ad arterias: & hãc, phlegmonen: & postea nolit, his hoc modo constitutis, concedere repletionẽ phlegmones causam existere. Nã & nos pari pacto dicemus, quod quæ plaga homini illata venas colli secuit, nõ extitit illi causa mortis: quo modo aũt? quoniã causa ꝓxima & materia fuit, non ille qui percussit, sed sanguinis potius effusio. Vnde accersamus oratorẽ aliquẽ Erasistratium, qui velit percussorem ab homicidij crimine eripere, & hoc modo dicat: vtamur vero definitis nominibus, vt res clarior fiat. Nõ est Orestes causa mortis Clytemnestræ: mouit.n. ille manus quidẽ, nã id nos fatemur quod manu sua ille hoc fecit: manus vero Orestis, non ipse Orestes, ensem mouerunt: vnde iam ex hoc Orestem insontem esse ostendimus:

mus: Sed ex alio etiam magis, nam ab ense præterea incisæ sunt venæ in collo, non ab Orestis manibus: fuit postea in causa effusionis multi sanguinis sectio venarum, non Orestes. Quo'd vero mors Clytenestræ à venarum sectione & sanguine multo effuso prodierit, neque ab ijs qui accusant negari arbitror. Quare non est putandus Orestes fuisse causa mortis Clytemnestre, quum nequeant accusatores nostri monstrare, quo'd idem sit Orestes & multi sanguinis effusio. Quo'd si hęc non sunt vnum & idem: & iam pro confesso habetur, quo'd horum alterũ fuerit mortis causa: relinquitur alterum nulli amplius crimini esse obnoxium. Quo modo ergo voluntistis, simul & fluorem sanguinis, ac etiam Orestem, fuisse mortis causam, quum minime fuerit Orestes causa cur sanguis fluxerit, sed potius venarum sectio, sicut istius, ensis? Quo'd si vos propterea culpare Orestem velitis, quia eius propositum causa fuerit cur ille ensem mouerit, videte ne eadem etiam ratione Clytemnestram criminis ream efficiatis. Vnde quotiescunq; effectus alicuius prima proximaq; causa reperta, hac non contentus, aliam voluerit quis antiquiorem ista inquirere, & illa aliam, illi profecto res hæc in infinitum abibit. Cur igitur non sit satis, attulisse causam mortis Clytemnestræ fuisse sanguinis profluuium? Verum si tu vlterius prouectus dicas, At non esset sanguis effusus, nisi venæ fuissent sectæ: nec illæ incisæ, nisi ensis fuisset admotus: nec is admotus esset, si manibus Orestes illum non tractasset: neq; manus id effecissent, nisi sibi illud Orestes ꝓposuisset: Nos quoq; pari modo vlterius ꝓgressi, de hac re, sicuti & tu fecisti, disseramus, quum possimus hoc afferre, ꝙ neq; Orestes esset, nisi illum Clytemnestra genuisset: quo deinde fiet, vt sit necesse affirmare Clytemnestram ipsam sibi suæ mortis causam fuisse. Sed poteramus nos statim in prima assignata causa persistere, nec vlterius eousq; sermone prouehi, quo'd videretur Clytemnestra fuisse suæ mortis causa. Vnde talis profecto' videtur is orator, qualis ille qui nos docet, quo'd si semel cœperimus impudentes esse, nulla nos sophismatum copia deficere possit. Sed itẽ nobis permittatur, vt liceat in exemplum secundum afferre iudicium. Accusatur medicus quo'd exitiale medicamentum dederit: dedit autem illud puero cuiusdam mulieris, quæ illi, vt id emeret, mandauerat: illa vero posteaquam venenum id habuit, iussit, vt seruus qui priuigno ministrabat, illud ipsi offerret: quo assumpto, ille mortuus est: vnde omnes damnati sunt, nouerca, & ille qui venenum obtulit, & ille qui emit, & præterea medicus qui venenum vendidit. Accedat itaq; orator ab Erasistrato instructus, & dicat: Quo'd mortuus quidem puer sit, nemo negat: non est tamen à puero qui venenum exhibuit, interfectus, sed à medicamento potius: est etenim præter rationem omnem, quum causam apertam habeamus, id velle in hominem innoxium referre: neque enim idem est homo, & medicamentum, sed diuersa sunt hæc. Quo'd si propinatum medicamen mortem peperit, cur amplius oportet alteri esse molestos? longeq; minus culpanda est nouerca, quæ venenũ misit, vel ille qui illud attulit. Sicuti si quis alicui funem tradidit, qui postea facto laqueo, se suspendit, vnde necatus est, iustum minime est vt ille accusetur, qui funem vendidit. Is itaq; orator si ab Erasistrato edoctus, & in dicendo callidus fuisset, hæc omnia susq; deq; versando, potuisset forsitan iudicibus persuadere, vt medicum absoluerent: sed nullam ille habuit cum Erasistratijs consuetudinem, qui in disceptando vehementes admodum sunt, dum nos docent, quo'd repletio non est morborum causa. Quis ergo amplius erit qui nos præterea vetet cibo potuq; repleri? cur quispiam nos ab inconcoctione auocat? cur nõ exercemur? cur victus rationem qui suo constet ordine laudamus? Hæc omnia à nobis reijcienda sunt, quum ita ab Erasistrato didicerimus. Negligamus æstum, frigus, quemadmodum & vigilias, hæc enim primum pituitã gignunt & cruditatem. Facile autem cruditas negligi posset, quæ aliqua ratione nihil possit officere: nam neque ex cruditate febris oriri potest, omnes siquidem cruditatem passi febricitarent: neque conuulsio, nam conuellerentur qui cruditatem passi essent: sed neq; membrorum resolutio, nec quisquam morbus alius: eadem enim est eorum omnium ratio. Et proinde prędicare merito præclarum hoc Erasistrati inuentum possumus: atq; eius admirari benignitatem, qui nos ea vana superstitione, qua nos omnes tenebamur, liberauit, quæq; nostram vitam lædebat plurimum. Ne igitur amplius timentes laborem, prohibeamus, quo' minus quis se totam diem & noctem exerceat: nec etiam ab æstiuo Sole quenquam abigamus: neq; serui indumentis vtant: neq; nobis calciamentis est amplius opus. Stultum enim est ꝙ suspectum frigus habeamus, vel æstum, vel laborem, vel vigilias, si hæc nos lædere nequeunt. Neque erunt mox hi increpandi qui se cibo nimis replent, vel qui inebriantur, si vana ea est opinio quo'd possint ex repletione ægritudines fieri. Cur ergo non delendi sint antiquorum tum medicorum tum philosophorum libri, qui cruditates, repletiones, refrigerationem, æstumq; damnauere? Cur Erasistrato aurea statua Delphis non sit collocanda, & plurimæ illi gratiæ referendæ, qui hæc nos docuerit iusseritq;, tanquam illi qui prę tot viris gloriosis et raris primus veritatẽ adinuenerit? Neq; enim Diocles, neq; Polybus, neque Hippocrates potuit vnquam huiuscemodi rationes contra gelu & æstum, laboremq; & repletionem inuenire, vt hæc omnia omnino negligamus. Secus præterea philosophis videtur. Aristoteles enim, Theophrastus, & ante hos Democritus, & Empedocles, & multi præterea ex minoribus philosophis, cõsulũt, vt ab excessibus caueamus: Solus vero Erasistratus noluit quicquam

E

F

G

H

A quam horum esse à nobis timendum. Est ergo ipse vti Deus adorãdus. Ego autem quàm libenter hoc vnum, si possem, ab eo sciscitarer: at non possum, quum iam vita functus sit: si tamen viueret, facillime nos forsan doceret, à qua inquam re nobis cauendum sit. Ego enim si neque ab æstu, neq; à gelu mihi timendum sit, neq; à labore, neque à crapula, neque à vigilijs, neque ab ira, neq; à mœrore, facile sperauerim me posse assequi propemodum immortalitatem. Et fortassis neq; verendum est, quòd me quispiam interficiat, vel sumpto veneno inteream: ab alijs enim omnibus quæ priores timuere, nullus mihi videtur timor imminere, ab ijs siquidem omnibus opera Erasistrati ereptus sum. In reliquum ego neq; balneum tanquam male administratum damnabo: neq; caput vel pedes cooperiã: nil amplius domibus in hyeme, vel indumentis calidioribus, erit opus: non ciborum vel potuum moderatione, vel eorum quæ externa sunt. Horum itaq; omnium gratia, Erasistratum vt Deum colamus.

Aduersus Herophilum, qui Nullam dari Causam censebat. CAP. 4.

SIcuti autem nobis de Erasistrati sapientia, quam in suis præ se fert rationibus, mirandum est, ita Herophilus de timore damnandus: qui quum de causis omnibus ipse multis & validis rationibus dubitauerit, demum illum inuenimus dicentem, Sic hominibus multis videtur. Hoc vero maximam videtur ostendere timiditatem, relicta ratione, hominum sequi opinionem. Ait igitur ipse: An vero causa sit vel nõ, ne inueniri quidem potest: refrigerari autem, æstuareq;, ac cibo impleri, quadam potius opinione constare videntur. Sed rationes illæ, quæ ex † nominis mutatione assumptæ sunt, caput hoc in dubium reuocarunt: & illæ præterea, quæ ex modo quo gignuntur ea quæ quomodocunq; sunt, depromi solent: & hæc insuper, qua quæritur, si sit alicuius rei causa, quæ incorporea existens, alterius corporis opifex sit: vel ipsa corpus existens, incorporeæ rei sit effectrix: an etiam ipsa mota, moti, vel potius manentis: præterea an præsens præsentis, vel præsens futuri. Et postea, vt ea omnia quæ ex ea partitione inuenta sunt, prosequutus est, quæ tamen nequeunt probari, tãdem infert non esse rei alicuius causam aliquam. Ipse enim sic inquit: Aut causa corporis incorporea est, aut corporea. & cętera quę ex partitione recenset: Manifestum autem quòd nullum horum sit: & proinde causa omnino esse non potest. At tu sophista generosissime non animaduertis, quòd vniuersam hominis vitam subuertere potes modo eo argumentãdo in ijs etiam quæ manifesto apparent. Nam quum videmus aliquid, fit illud quoniam vel ab ijs quæ videmus aliquid egrediens ad oculos nostros peruenit: vel ab oculis aliquid exit, quod ad id fertur, quod à nobis videtur: vel id quod à nobis exit, illi occurrit quod ab illis egreditur, & C hæc mutuo se tangunt, & ita videmus: vel neque ab illis ad nos, nec à nobis aliqua ad illa feruntur loco aliquo, sed sensus per medium quasi per baculum, fit: Sed nullum istorum est, neq; primum inquam, neq; secundum, neq; tertium, neq; quartum: vnumquodq; enim horum multifariam in quæstionem trahitur: Vnde sequitur quòd nõ videamus. Potest & hoc idem alio modo probari, si distinguamus: Aut tam id quod videt, quàm id quod videtur, corpus est: aut incorporeum est quod videt, corpus vero quod videtur: aut cõtra: aut vtrunq; incorporeum: ac deinde vnoquoq; horum demonstrato ꝙ verum nõ sit, inferat quispiam nos non videre. Potest & id ipsum alio modo trahi in dubiũ, vt distinguat aliquis, Quòd si rei cuiusquam in nobis sensus excitetur, oporteat, ꝙ vel quiescens moti sensum moueat, vel motum quiescentis, vel quiescens quiescentis, vel motum moti: mox autem ostenso ꝙ nullum horum sit rationi consonum, astruat nos nihil videre.

† significati trãspositione.

GALENI IN PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS LIBRVM COMMENTARII TRES

Hermanno Cruserio Campensi interprete.

Ab Augustino Gadaldino pluribus in locis emendati

COMMENTARIVS PRIMVS

Principium, quod in alijs impressionibus desiderabatur à Nicolao Machello Medico Mutinensi latinitate est donatum.

ARGVMENTVM

Liber Hippocratis legitimus, In cuius prima parte Austrina squalida ac veluti nebulosa Tempestas describitur.

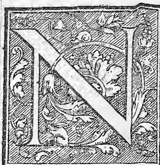

NOn hoc quidem libro Hippocrates Cous agere instituit de proprijs cuiusq; regionis morbis, sicut sanè alias non nunquam, quod ferè sermo G ipsius omnis sit de morbis qui Epidemij, i. passim grassantes nominantur: Qui ab Endemis, i. regionalibus sic differunt, quod hi quidem per aliquod tempus aliquam regionē peruadant: hi vero incolas, ac si cognati essent, nullo non tempore comitentur. Igitur in libro de aquis, aere, et locis, regionales ęgritudines docet, quę per singulas habitatiōes fiant: hoc autē libro Epidemiorū ęgritudines, quę per aliquod tēpus passim vel ciuitates vel nationes totas adoriant. Et consueuit quidē ambo hęc ęgritudinum genera & communia & passim grassantia nuncupare, cæteras vero omnes σποραδικὰς i. dispersas, scilicet quæ nō communiter multos, sed seorsum vnumquenq; prehendunt: nam sępius græci σπείρειν pro dispergere & abinuicem separare vsurparūt. Et ad eum modum Thucydides de iuuenibus ait, Vere autem alij in alia ciuitatis parte dispersi perierūt. Horum aūt morborum sicut generatio, ita & causa cōis. Cum aūt tres sint causę à quibus morbi auspicantur, vna quidem in ijs quæ offeruntur: altera vero in ijs, quę fiunt: & tertia in ijs quæ extrinsecus incidunt: per vnamquanque sanè communes morbi fieri consueuere, ac præsertim quidem per affectum aeris nos ambientis. Non enim frequenter accidit vt per ingestos cibos morbus communis ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruadat: sicut neq; per communes tum occupationes, tum labores: At continens nos aer si immoderatius calefiat, vel frigescat, vel humescat, vel siccescat, corporum symmetriam, quæ sanitas est, confundit, interturbat, ac corrumpit. Alijs enim causis neque omnes simul obuiamus, neq; integrum diem subijcimur, sed aer solus extrinsecus omnes ambit, & inspiratur. Non enim fieri potest, quin corporum animātium temperaturæ cum eius permutatione afficiantur ac permutentur. Et propterea, vt Hippocrates ipse docet, || vere quidem sanguis, humorum temperatissimus, in bene temperata constitutione abundat: hyeme pituita, frigidissimus humor, in frigidissima tēpestate: sicuti flaua bilis, calidissimus humor, in calidissima hora: & reliquus scilicet bilis atra autūno, perustis in ęstate duobus succis, scilicet sanguine & pallida, quæ etiam flaua bilis nominatur. Sic demum etiam morbi pro ratione vniuscuiusq; tempestatis fiunt, similitudinem habentes cum natura succi exuberantis. At si per dictarum tempestatum appellationes dicti generarentur succi, nunq̄ vtiq; fieret, vt à sua temperatura aliqñ degenerantes, alios generarent. Quia vero vnaquęq; pro ratione suæ temperaturæ ac non propter nomen, prædictos succos auget, necesse est, vt qñ ambientis nos aeris temperatura permutat, permutentur etiā succi, sicut ipse dicebat in aphorismis: || In tempestatibus si eadem

[Margin notes: Epidemi; Endemi.; A.l.1.f.2.d.1.c. 8.30.e; Cā. 3; A.l.1.f.2.d.2. fu.1.c.1.30.f.g; H; Aëri; de Natu.hum. cō.1.t.32.33. 34.1ª.31.h. Et 32.a.b; 3ª.Apho.4.Ex. ord.20.c]

die

A die nunc quidem æstus, nunc vero frigus fiat, morbos autumnales expectare oportet. Sicut, cum singulæ tempestates propriam temperaturam seruabant, pro suarum naturarum ratione morbi creabantur, ita si præter naturam permutentur, ad constitutionis æmulationem morbi fient. Cur igitur in vnaquaq; tempestate non omnes vno & eodem morbo capiuntur? Quoniam sanè non parum ab inuicē distant & per connatas naturas, & per ætates, nec non per viuendi formas. Quocirca hic quidem facile cedet malitiæ temperaturæ præsentis tempestatis: alius vero quàm multū repugnabit: alius vero lædetur omnino nihil: alius vero per malam viuendi rationem prius morbo occupabitur, quàm tempestatis sentiat læsionem. Nam, sicut cum ab ambiente lædebatur, tali ægritudine capiebatur, quæ illius temperaturæ responderet, ita fiet, vt ægrotet pro delicti ratione, quod committitur in viuendi forma. Hæc igitur quicunque nouit, non solum qui in singulis tempestatibus emergunt, morbos præsciet, sed & victus ratione immoderatis circunfusi aeris statibus contraria admolienda, ne existant prohibebit. Neque enim obscurum est, quin si commoda temperatura primorum est sanitas, eam aeris corrumpet intemperies: conseruabitur autem à contraria viuendi ratione. Quo fit, vt cum hos Quintus male tum Aphorismorum libros interpretetur, in quibus ad hunc ferè modum scriptū est: ‖ De anni temporibus, si quidem hyems sicca

B & aquilonia fuerit, ver vero pluuiosum & austrinum, æstate febres acutæ & lippitudines existant necesse est, & dysenteriæ. Asserit hoc enim Quintus, nulla habita causæ ratione, sola perspectum esse experientia. Vbi primum in eo offendit, quod illorum, quæ hisce in aphorismis Hippocrates docuit, causas ipse ille rursus in libro De aqua, aere, & locis, scripserit: Deinde, quod partem vtilem præterijt doctrinę. Nam interpretum sunt virtutes duę hę, vt & libri seruent sensum, & commentariorum suorum lectores, quę conducunt, doceant. Vtrunque autem Quintus, dum morbos vigentes cum ambientis nos aeris non coniungit statu, corrupit. Vult vero hęc Hippocrates coniungi, quando incognito incommodo, quo nostrum corpus aeris afficit intemperies, nequeamus neque preuidere futuros morbos, neque occurrere orientibus, aut qui iam inuaserunt curare. Quippe cęterorum etiam cunctorum, qui sunt pretermissi, statuum hac ratione vim ipsi inueniamus. Quam ob rem qui lectionem librorum De morbis vulgaribus magno sibi studeat ad artem emolumento esse, huius magnopere intererit, ante omnia euoluisse librum De humana natura, & De aqua, & aere, & locis: Ad hęc eos aphorismos, in quibus egit de anni temporibus, & facultatibus frigidorum, calidorum, siccorum, & humidorum statuum. Requiritur preterea Presagiorum lectio. Quę enim in citatis à nobis libris docuit, hęc doctrina, quam in libris De

C vulgaribus morbis tradit, subsequitur: Primum quod calidi, frigidi, sicci, & humidi symmetria primorum sit corporum sanitas: Alterum, quod ver, dum suo temperamento constat, fit temperatissimum, quę causa est, cur in eo abundet sanguis: sicut vltra modum calida & sicca estas: hyems humida & frigida: inequali autem autumnus temperamento, in quo dominatur siccum & frigidum: & quod singuli in illis singulis humores vigeant, vt paulo ante dixi. Iam tertium & quartum in illis libris declarata sunt, vulgarium esse causam morborum aerem, in libro De natura humana: in Presagijs signorum, quorum vestigijs futura prescimus, quę cuiusque tum in qualitate tum in magnitudine sit vis. Atq; te, quicunque in presentem lucubrationem incides, omnia volo, quę commemoraui, expedita memoria & prompte teneas, vt ea quę à nobis dicentur, assequi valeas facilius. Prę cęteris commentarium De aqua, aere, & locis, lectum velim potissimum, vt cognoscas, quibus hęc libris ipse Hippocrates tradiderit. Et nos genera confirmabimus morborum, quos diximus, ab Hippocrate sic distinctorum: qui morborum quidem vulgarium aerem esse causam asserit: Cuius in libro De natura humana hęc sunt verba: [a]‖ Morbi vero fiunt, partim à victu: partim à spiritu, cuius attractione viuimus, proueniunt. Vtrosque hoc modo distingues. Vbi multi vno morbo homines corripiuntur eadem tempestate, causam illi attribue-

D re debemus, quod est maxime commune, & quo precipue omnes vtimur. Id autem est, quod respirando attrahimus. Tunc enim victum cuiusque nostrum nequaquam in causa esse manifesto constat, cum morbus omnes iuxta attingit, tam iuuenes quàm senes, tam fœminas quàm viros, perinde vinum ac aquam bibentes, tam qui mazam quàm qui panem comedunt, tam qui parum quàm qui multum laborant. Ergo non fuerit victus ratio in causa, cum homines quoquo victu vtentes in eundem incidunt morbum. At vbi diuersis eodem tempore morbis homines afficiuntur, suus cuique victus sine controuersia causa est. His verbis cœlum constituit, non victum, esse vulgarium omnium causam morborum. Potest tamen interdum efficere morbum vniuersalem haustus aquę infectę: quod quidem memorię proditum est in castris accidisse: Itidem ob loci naturam, vbi cuncti eodem loco castrametati commorabantur: Interim cum ex barathris Charonijs, quę vocant, venti spirant frequentes. Hi igitur, quia aerem contaminant, morbos generant, ac in superiore oratione comprehendentur. Porrò qui à cibo proficiscuntur, & potu, tum infrequentes, tum cognitu sunt facillimi. Quare in libro De natura humana [b]† causam eius quod multis est morbis commune, communissimam appellauit: in libro De aere, aqua, & locis, qui sic generantur morbi, παγκοίνους hoc est vniuersales, vocauit, adeoq; hęc eius sunt verba: [c]‖ Annunciare autem poterit, qui quoq; tempore procedente & anno, vniuersales morbi ciuitatem tenebunt,

Hucusque deerat.

3a. Aph. 11. Ex. ord. 20. h

A de Nat. hu. com. 2. t. 1. & 2. 7a. 182. b

B † Græ. legitur τὸ αἴτιον τῶ κοινῶ πολλοῖς νοσήματος. ut uertit interpres. Arbitror aūt uel intelligēdū eē de multis morbis qui indiuidui sint, ac sub vna spē constituti: uel pro νοσήμασιν legēdum esse νοσήματος, ac ita uertendū esse, causam morbi qui multis est communis.

C de Aere, aqs, & locis, cap. 1. 2a. 2. d

de Aere, aquis, & locis. cap. 2. 2ª. 2. f
Ibidem. g
Ibidē. ca. 3. 3ª. b

bunt, seu æstate, seu hyeme. Et nō multo post: ‖ Hi morbi sunt his vernaculi: & siquis vniuersalis irruat morbus ex temporum anni conuersione, sunt hi illius quoque participes. Et paulo mox: ‖ Viris hi morbi peculiares sunt: & extra ordinem, siquis dominatur ex immutatione communis morbus. Deinde inferius: ‖ Hic illis est collactaneus morbus æstate simul & hyeme. At vero nec hoc te velim latere in superioribus capitibus, quod item in certis dixit alijs libris Hippocrates, qui perpetuo tenent locum quempiam, qui quidem ἔνδημοι id est publici, vocantur, eos item ex illorum esse genere, qui multis communes sunt, vt pestis quoque: nam & hæc in communibus morbis est. Quod quidem ipsum ille in libro De ratione victus in morbis acutis aperte indicauit his verbis: ‖ Cum enim nullum commune genus pestilentis morbi vulgetur, sed dispersi, dissimilesq; inter se sint morbi, hi quàm reliqui vniuersi, maiorem multitudinem perimere solent. Itaque patet ex vulgarium morborum esse genere eos, qui malignissimi sunt, & pestilentes appellantur. Vulgares vero de genere sunt popularium & vniuersalium, qui morbis dispersis è regione opponuntur. Hæc ille his nomina posuit. At pestes appellant omnes homines, sciūtq; exitiales morbos esse. Et vero etiam ad deos sæpe referunt, de curatione earum consulentes. At vero non hoc tantum loco verbum vulgari (hoc est ἐπιδημεῖν) scripsit, sed in Præsagijs etiam, vbi ait: ‖ Morborum item qui semper vulgantur, ortum, ac temporum anni statum, sedulo obseruare oportet, nec anni temporis ignorare statum. Adeoq; in ipsis vulgarium morborum libris interim illum dicere audias: ‖ Vulgabantur autem etiam dysenteriæ æstate plurimæ: Aliquādo vero, ‖ Alia febrium genera vulgabantur: Item, Etenim hic morbus satis vulgaris erat. Hoc nomen ἐπιδήμιον (id est publice grassans, nos vulgare semper appellamus) quibusdam in exemplaribus scriptum quatuor est syllabis, quarum constat postrema ex μ & ο & ν: In alijs quinque, ex μ & ι, & altera syllaba quæ vltima est, ex ο & ν. Horum oportet ad ea quæ post dicentur, meminisse: tenendumq; quosdā morbos inuadere multos in communi, qui scilicet communes appellātur: quosdam separatim quemlibet, quos σποραδικὰς i. dispersos nominarunt. Inter communes alij publici sunt, quos vocant ἐνδήμους Græci: alij vulgares, qui ab illis tum ἐπίδημοι, tum ἐπιδήμιοι vocātur: tā enim quatuor, quàm syllabis quinque, vt diximus, & scribunt & enunciant. Horum perniciosissimi quiq; pestilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborū genus, ex cœli statu proficiscuntur. Atq; etiam pestilentes non nullas tempestates descripsit, vt eas, de quibus in tertio libro tractatur, eo quòd & genere vulgaris est morbus pestis. Atq; hæc quidem prius explicauisse, quàm reliqua enarrarem sigillatim, operæpretium esse duxi: quò me nunc tandem conuertam, si vnum modo hoc præmonuerim, id quod in multis iam à me libris conscriptis dixi, vbi illos, qui studēt artem medicam perdiscere, vt se in singularibus, quæ sensu apprehenduntur, exercitent, cohortor, vt ea quę ante didicerunt in vniuersum dignoscant. Quæ quidem singularia autumant Empirici vniuersalis constitutionis esse principium: illaq; tandem asserunt vera præcepta esse, quæ constituuntur ab experientia. Nobis multo aliter, adeoq; numerosa præcepta inuenta esse ratione videntur: quorum tamen de veritate iudicium facimus, prout stabiliuntur ab experimentis & fidem accipiunt. Nam sic quidem, etsi quæ inuenta ratione ac demonstrata sunt, de eo, quid magnitudine Sol à Luna distet, his credamus, tamen, cum ab sensilibus multis alijs, quæ geometricæ docent rationes, & ab eclipsibus singularibus confirmentur, fidem habemus maiorem. Quando igitur ab experimentis singularibus comprobata, quæ per geometriam demonstrantur, accipiunt maiorem fidem, perq; eam fidem stabiliuntur firmius, longe magis quæ ex medica disciplina sunt in vniuersum inuenta, singularibus sunt probationibus constituenda. Quæ obseruari nos in libris vulgarium morborum docebimus.

de Victus rat. in morb. acut. cō. 1. t. 9. 7ª. 109. a
in Prog. cō. 3. t. 38. 4ª. 212. a
1. Epid. cō. 2. t. 66. 3ª. 114. c
3. Epid. cō. 3. t. 64. 3ª. 145. g

† Græci cod. habēt μαλθακά, ὡς ἐν νοτίοισι. vt vertit interpres. Ex quibus verbis sequi videretur lenes imbres fieri solere, cū spirat Auster, cùm tamē vehementes, ac confertos imbres quandoq; etiam uideamus flante austro: vt etiam apparet ī principio 2 Epidemiorū. Arbitror itaq; legēdum esse μαλθακῶς ἐν νοτίοισι. i. leniter, spirāte Austro. quo etiam modo videtur legisse Galenus in commēto, qui hoc adverbium μαλθακῶς oppositū esse ait adverbijs ἀθρόως, et λάβρως & σφοδρῶς. et 3 Epid. sect. 1. com. 1. pag. 140. g

PRIMA TEMPESTAS

IN Thaso, Autumno, circa Aequinoctium, & sub Vergilias, Pluuiæ erant multæ, continentes, † lenes, vt cum spirat Auster.

Ad vulgarium morborum disciplinam, cognitionem quoque loci, infra ostendam magnopere interesse. Nunc verba ipsa auctoris sunt explananda, quæ sic habent: Circa ęquinoctium & sub Vergilias. Nam cum bina ęquinoctia, binę item Vergiliarum sint significationes, vtrum illorum dicat, adiecto sermoni autumno, significat. Fit enim vere alterum, atque eius hoc est principium ad nostrum tractum: quemadmodum etiam finitur prorsus sub Vergiliarum ortum: Alterum autumno ęquinoctium fit, & Vergiliarum occasus, quas appellant Gręci tam plurali numero πλειάδας, quam singulari πλειάδα. Occidunt autem Vergilię ab æquinoctio autumnali diebus circiter quinquaginta. Neque hoc nos præterit, fieri omnibus eodem tempore in plagis tum æquinoctia, tum solstitia: cum exortus syderum & obitus varient ita, vt suum quæque habeat regio: quippe ijs tantum, qui sub eodem vertice habitant, syderum communes & ortus sunt & occasus. At vocant ferè, quod ex multis constat stellis, Sydus, græce ἄστρον: verbi gratia, Taurum totū, vel aliquam eius partem, vt Hyadas, aut Vergilias. Est tamen cū singulas stellas, sydera appellent. At non quod est conflatum ex multis, stellam (hoc est ἀστέρα) id appellāt, cæterum semper hoc demum modo sydus: Vnam vero quanq; solam non tantum stellam, vt dixi, sed & sydus, vt Arcturum.

A rum, Caniculam, Luciferum, Hesperum. Atque est ad omnem propositam disputationem cum primis necessarium, vnaquaque in regione, vbi obire medicam artem instituimus, cuiusque perspexisse syderis emersus, occasus'que: quia tempora ab his anni circunscribuntur. Exempli gratia: Veris in Hellesponti parallelo est initium, quod id temporis est æquinoctium: & finis, Vergiliarum ortus, qui item principium est æstatis: Sicuti Arcturi ortus, finis æstatis: principium vero autumni, qui ad dies duodecim æquinoctium autumnale antecedit. Iam Vergiliarum occasus & hyemis principium, & finis est autumni. Porrò non caret admiratione, & est inuestiganda causa, cur sit præteritus in sermone stellæ ortus illustrissimæ, qui in æstatem incidit, Caniculæ vocitatæ à Latinis, à Græcis σειρίου. Hanc aliqui, nomine abutentes totius syderis, Canem etiam nominant. Atqui Cani vniuerso syderi est nomen: stellæ vero quæ in eius est mandibula, Caniculæ: quam rectè Anticanem, non Canem appelles. Cuius quidem stellæ ortus Opωræ quam vocant est principium. Atque in septem tempestates qui annum distribuunt, æstatem ad Canis vsque exortum protendunt: Ab hoc ad Arcturi ortum, opωram. Atqui iidem hyemem in tres partes dissecant: Cuius, sub solstitium tempus, medium constituunt: de extremis duobus, primam, Sementem: postremam, Φυταλίαν, quod est inserendi tempus: nam hoc illi pacto appellant ista.

B Et quidem in libro De septimanis, qui Hippocratis nomen præfert, in septem partes diuisum annum inuenias: ita vt autumnus & ver integra constent & indiuisa: diuidantur autem in partes tres hyems, & in duas æstas. Ac est illa quidem etiam vtilis partitio, vt in progressu sermonis patebit. Vtilis porrò & in quatuor tempora sectio, vti & ipse prius Hippocrates docuit, vbi de exuperantia humorum, & de morborum generibus agit, & quæ ista ambo præcedunt, de aeris temperamentis: quorum differentiæ sunt quatuor. Etenim vt maximè bifariam, quod intercedit tempus inter Vergiliarum ortum & Arcturi, diuidas, nihilo minus omni est communis nimia siccitas: vt etiam hyemi immodicus algor & humiditas, quamuis in tres partes diducas. Atque ita temperamenti magnæ differentiæ, quas rectè generales appellaueris, annum diuidunt in quatuor tempora, genere inter se aut specie differentia, vtcunque tibi appellare visum sit. At horum si differentias singulas in maius & minus seces, in duas tibi æstas, in partes tres hyems distribuetur. Quæ anni temporum diuisio ex spacio ipsorum efficitur. Est enim inter Vergilias & Arcturum tempus, mensium quatuor. Plurium etiam quàm quatuor, quod inter Vergiliarum occasum & æquinoctium vernum interest. Veris autem tempus, ne habet duos quidem solidos menses: quo factum est, vt iure indiuisum permanserit. Hinc etiam autumni erat tempus, veris

C maius, quod in menses duos extenditur: hoc tamen magnitudine longe ab æstatis tempore & hyemis vincitur. At mihi hæc semel iam dicta sint, quæ ego ad omnia, quæ sub hæc dicemus, memoria velim teneri, quo promptius ad omnium nationum menses, qui alijs alij sunt, transire queas. Nam si iidem sint apud omnes, nullam Hippocrates faceret, neque Arcturi, neque Vergiliarum, neque Canis, nullam etiam aut æquinoctiorum, aut solstitiorum mentionem: sed tantum diceret, In Macedonia, verbi gratia, initio mensis quem Macedones Dion appellant, eiuscemodi fuisse statum in temperamento aeris. Nunc quia Dion solis est Macedonibus clarum, contra obscurum Atheniensibus cæteris'que mortalibus: volebat autem omnibus nationibus iuxta prodesse Hippocrates: non potuit melius, quàm neglectis mensibus, solum scribere æquinoctium: Est enim æquinoctium, vniuersale: at menses, singulis gentibus sui. Qui ergo Astronomiæ imperitus est, hunc cælatum nolim, ipsum haudquaquam obsequi Hippocrati, ad illam ob prædictorum vsum cohortanti. At quia esse humanitatis videtur, vel istis præsto esse, faciam, vt quantum res facultatis est habitura, præscribam auxilium: cui si attendere animum velint, ex cunctis quæ refert Hippocrates, fructum capient. Age diuidatur in quatuor tẽpora annus pro ęquinoctiorum & solstitiorum ratione: si hîc semel virum rogaueris versatum in Astronomia, qua-

D tuor hæ partes quos'nam in menses incidant, mox his perceptis poteris, vbi de reliquis singulorum syderum significationibus sermo sit, assequi. Vt, verbi gratia, si iam cognoscas in principium mensis Dij autumnale incidere æquinoctium, videbis solstitium brumale fore ab hinc menses ferè tres, initio mensis †καθ' ἑαυτὸν πέρατος appellati, } nam hoc nomine denotatur apud Macedonas: vernum æquinoctium principio Artemisii: sic æstiuum solstitium initio Loi. Nam in principijs mensium, quorum meminimus, æquinoctia & solstitia fiunt apud Macedonas, qui isto pacto & numerant & appellant menses. Hæc si perceperis, ac insuper ante autumnale æquinoctium duodecim ferè diebus oriri Arcturum didiceris: Vergilias vero occidere post dies circiter quinquaginta: scies quoto mensis cuiusque anni die vtrunq; sydus exoriatur. Obseruabis etiam, si sequi Hippocratem velis, quæ acciderit aeri temperamenti mutatio. Cæterum non sunt pro Lunæ ratione menses subducendi, quod multis iam Græciæ ciuitatibus est solenne: sed pro ratione Solis apud omnes vrbes antiquiores, & nationes complures, numerantur. Et Romani vniuersum annum in menses duodecim dispertiunt, quorum est vnus duodetriginta dierum, quem à solstitio brumali numerant alterum. Ipse vero primus post solstitium quem totius faciunt anni primum, vnum supra triginta assumit. Itidem tertius post solstitium: nam & hic dierum est triginta

† Forte κατ' ἐνιαυτὸν πέρατος, quia sit finis anni.

triginta vnius. Quartus triginta diebus constat. Quintus præter triginta continet vnum. Sextus E triginta dies habet. Qui sextum sequuntur duo, triginta sunt & vnius dierum. Qui hos excipit, triginta dierum est. Huic proximus vnius est & triginta, qui numero decimus est, totius anni. Triginta est dierum vndecimus. Duodecimus vnius supra triginta. Quod si cunctorum mensium dies in summam subducas, omnes sint quinque supra trecentos sexaginta. Iam si in hunc modum quatuor annos supputaueris, †anno quarto tertium mensem triginta duorum dierum faciunt: vt singuli anni tricenûm sexagenûm quinq; sint dierum, prætereaq; quadrantis vnius diei.

† ἐν δὲ τῷ δ τὸν τρίτον ἀπὸ τοῦ δ ποιοῦσι δυοῖν καὶ λ ἡμερῶν. Tu tamen considerato. Nunquã enim alibi, quòd sciã, traditum est, mẽsem vllum anno quarto fieri 32 dierum, sed Februariũ 29 dierum.

Vt vero Palæstini computant, duodecim menses efficiunt dies numero trecentos quinquagenos quaternos. Nam quando tempus à Lunæ cum Sole coniunctione vsq; ad aliam quamuis coniunctionem supra dies vigintinouem, alium præterea diem dimidiũ assumit, idcirco duos menses continentes quinquagintanouem dies, in partes diuidunt inæquales, atq; alterum dierum triginta faciunt, alterum vigintinouem. Quare quibus hæc est ratio mensium, aliquem facere intercalarem coguntur, vt primum præteritorum annorum reliqua cumulentur, & tempus fiat vnius mensis. Nam quando menses intercalares sint intercalandi, scriptum reliquerũt cum alij Astronomi, tum Hipparchus. Quare apud illos, qui menses hoc pacto numerant, non est dies constituere, quibus æquinoctia & solstitia fiant, & oriantur illustria sidera: apud eos, qui ad Solem rationem ineunt, F statuas: id quod à Romanis dixi, & Macedonibus, nostratibusq; Asiaticis, & vero etiam aliis nationibus obseruari non paucis. Itaque quando hæc percurri, omni disputationi sequenti communia, referam me ad institutam orationem: Vbi aeris statum, qui in Thaso accidit, auspicans ait, Autumno, circa æquinoctium & sub Vergilias, multum pluisse. Nam cum autumnus ad æquinoctium sit, & sit duorum mensium, non sub initium statim iste status cœpit, sed circa æquinoctium exortus est, pertinuitque ad Vergiliarum vsque occasum, dies circiter quinquaginta. In Thaso, autumno. De Quinti sententia nihil regio planè quicquam affert indicii ad morbos præsagiendos, neque possunt futuri præsciri vlla ratione: cæterum hoc tantum, incidisse morbos aliquos corrupto natiuo temporum anni temperamento. Interdum autem eorum ait formam non via & arte rationali, cęterum notum sola esse experientia. Et vero etiam intemperierum commissuras, quas συνδρομὰς hoc est concursus, appellant medici empirici, aphorismos enarrantes, certorum morborum esse inuentas causas, experimentis referebant esse compertum. Exempli gratia: ‖Cum hyems sicca & aquilonia fuerit, ver autem pluuium & austrinum, æstate existent febres acutæ, lippitudines, & dysenterię. Et iterum: ‖Hyems si pluuiosa & austrina fuerit, serenaq;, ver autem aridum & brumale, mulieres quibus instat in vere partus, ex qualibet occasione aboriuntur. & cętera, quę his subiunxit, vbi quatuor tantum differentias tempestatum scripsit, cum permultę sint. Quod attendere Quintus debebat, ac deinde animum intendere, ac requirere, primum quidem quod ad anni tempora attinet, de natura deflectentia: deinde, vbi esse inuenisset plurima, omnium indagare numerum: Sub hęc considerare, quid solorum quatuor Hippocrates meminerit: Quę simul ac inuẽta sint, viam perquirere atque rationem, cuius pręsidio omnium aliarum vim tempestatum poterimus cognoscere. Siquidem hic denique solus ad ea quę exoriuntur, & morbos vulgariter grassaturos pręsagiendos, erit accommodus: Immo occurrendi etiam, quoad eius fieri poterit, ne quis in eos incurrat, huic facultates soli dabuntur, qui via commemorata insistat: Aut si hoc per causę magnitudinem non poterit, vt iis quidem certe maxime remissis afficiatur. Nam facilius inuenturum sanè morborum curationem eum, qui ad hæc, quorum est à nobis facta mentio, mentem exercitauerit, quàm illos, qui nihil ante sunt meditati, neminem esse vel de plebe arbitror, quem istud fugiat, nedum probe institutos. Nam quod plures ipse Hippocrates cognosceret, quàm quatuor, quas in aphorismis descripsit, tempestates, ex his ipsis libris, quos enarrare hic instituimus, satis cõstabit: in quorum primo, Primum descripsit statum, de quo dicit ad exitum, Cum esset autem totus hic status austrinus, & squalidus. Alterum, vbi item ait, H Cum totus esset frigidus annus, & humidus, aquiloniusq;. Tertium inæqualem & varium, qui paulo ante Arcturum cœpit, fuitq; frigidus & humidus: deinde ab æquinoctio autumnali ad Vergiliarum occasum omnino austrinus, vna cum immodicis humiditatibus: postea frigidus & siccus simul cum ventis aquiloniis maximis per totam propè hyemem: deinde frigidus & siccus ad canis vsque ortum: dehinc affatim magni vsque ad Arcturum æstus, sub quem imbres austrini vsque ad æquinoctium. Hæc quãquam tempestas inæqualis esset, attamen frigus & siccitas in ea dominabantur. Statum præterea scripsit in horum librorum tertio, quem postea in vnum caput reduxit, his verbis: ‖Annus austrinus, pluuius, à ventis in totum silens. Iam alium statum initio secundi scripsit ad hunc modum: ‖Erant Cranone carbunculi æstiui, pluerat per æstum largo imbri, idq; assidue. Acciderant autem magis Austro spirante. Nam hic vt est calidissimus & modice humidus, in vno scilicet anni tempore, quo accidit, æstate, ita ille de quo in tertio libro agitur, per totum annum. Iam vero sunt alii status proditi in Morborum vulgarium libris, de quibus in Aphorismis verbum nullum fecit. Cæterum quatuor illos, quos scilicet aliis frequentiores intellexit, ita vt essent exemplum, adiunctos cum causæ declaratione, quam in libro de aqua, aere, &

3ª. Aph. 11. Ex. ord. 20. h
3ª. Aph. 12. Ex. ord. 21. c
3. Epid. cõ. 3. t. 1. 3ª. 140. f
2. Epid. sect. 1ª. I ipso lib. prin.

locis

A locis expedit) in aphorismis tradere voluit. Quin etiam si vel præteriret prorsus causarum declarationem, liceret inuenire nobis eam ex ijs quæ in aphorismis tradidit, quæ viro sunt satis rationem meditato ad ante dicta inuenienda. Neq; enim hoc te velim ignorare, id quod tametsi frequenter multisq; locis abunde ostendimus, nihilo minus nunc dicemus, quatenus eius meminisse res postulat. Singulæ in omnibus artibus complicationes medicamentorum simplicium, quia tantus est numerus, experimentis cognosci non valent: sed omnium harum vna est via inueniendi, eaq; per sua cuiusq; elementa, vti fit in Grammatica. Proinde & quæ statuum elementa sint, ab ipsa rei ingressi essentia, cōtemplemur, vt in libris de demonstratione didicimus. Quare sermonem à capite arcessemus, exponemusq; tibi ordine omnia, re prætermissa nulla. Humiditate, calore, frigore, & siccitate tempora anni mutuo distant. Nam Hyems quidem humiditate alijs frigoreq; præstat: Æstas item calore ac siccitate: Ver planè in medio est vtriusq;: nam in vtraq; oppositione neutrum alteri illic præstat, neque sicco humidum, neque calido frigidum, verum est quasi ambarum æquilibrium oppositionum, æquabilitasq; horarum omnium totius propè diei & noctis, atq; nulla in illis fit magna immutatio aut exuperantia, cuiuscemodi conspicias in autumno: Hic enim de matutino frigus viget, circa meridiem magnus æstus, qui rursus ad crepusculum vespertinum transit in algorem: dominatur tamē in eo siccum humido, & frigidum calido. Habes B temporum anni temperamentum: quorum ferè mutatio fit paulatim, vt à nemine toto tempore sentiatur: sin † confertim, sentiatur: non tamen affatim aut immoderate in humidorum temporum & naturalium mutationibus. Igitur oriēte Arcturo pluit ferè, simulq; spirant venti frigidi: quod tum autumni est principium, tum finis æstatis. Deinde tempore sequente paulatim, ita vt non percipiatur, fit mutatio in frigidum: quam vicissitudinem facit Vergiliarum occasus sensibilem. Dehinc vndequaque similiter ad æquinoctium vernale venit, ac interim par fit adiectio vsque ad Vergiliarum ortum: Sæpius vero etiam manifesta quædam sub tempus æquinoctij, at moderata tamen. Iam ab ortu Vergiliarum augetur calidum & siccum vsque ad Canis ortum modice & pedetentim. Qui vbi adsit, aliquantisper regnabunt austri. Mox succedent pluuiæ tantæ, quantæ spirent Eteliæ ad ortum vsque Arcturi. Itaque experimentis & ratione didicimus, vbi in hūc modum anni tempora procedant, & in se mutuo conuertantur, non existere neque pestem vllam, neque quenquam alium morbum vulgarem, sed solos dispersos, quos vocat, morbos, qui victus comites sunt. At quia singulis anni temporibus singuli vigent humores (vt ab illo accepimus) hyeme pituita, sanguis vere, æstate bilis, autumno bilis acida, ideo fit, vt qui praua vtuntur ratione C victus, non ijdem eos tentent omni tempore morbi, sed, vti ipse docuit, Vere melancholiæ, insaniæ, morbi comitiales, & sanguinis profluuia, alijq; morbi, quos secundum hos recenset: Æstate alij, alijq; autumno: Item alij hyeme: qui ex offensione quidem in ratione victus proficiscūtur, cæterum immutantur eorum formæ pro anni tempore, ætate, & natura. Nam quia pro naturis & ætatibus tum corporum alterantur temperamenta, tum humorum exuperantiæ dissident, proinde pro harum etiam ratione commutatur nunc species morborum. Ac de differentijs quæ insunt in ætatibus, in hunc modum scripsit:[a] ‖ In ætatibus autem exercent paruos pueros & infantes oris vlcera, quæ aphthæ vocātur, & vomitiones. & reliqua quæ subiunxit his per omnem ætatem. De naturis hoc pacto:[b] ‖ Inter naturas, hæ ad æstatem, illæ ad hyemem bene aut male comparatæ sunt.[c] † Quo fit vt obtineat parem vim laborantis corpus ad concitandam causam, ac aer: quæ vbi ambo coeant, acquisititium efficiunt temperamentum, cuius comes est vulgarium morborū ortus. Iam si videamus, quid in corpus humanum calor possit aeris, quid autem frigus, siccitas, & humiditas: videamus item ipsam patientem materiam, qualis sit: facile iam fit inuenire & præsentire futuros morbos: immo vero ante hæc etiam illud recte dictum cognoscemus:[d] ‖ In cōstantibus temporibus, cum tempestiue tempestiua proueniunt, morbi constantes & boni iudicij D fiunt: in inconstantibus inconstantes & difficilis iudicij. Itaq; quænam sint qualitatum earum facultates, quarum meminimus, humiditatis, siccitatis, caloris, frigorisq;, audiamus ipsum Hippocratem in aphorismis dicentem:[e] ‖ Ex anni autē tempestatibus in vniuersum siccitates imbribus sunt salubriores, & minus lethales. Morbi autem in imbribus magna ex parte sunt febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexię, & anginę. In siccitatibus vero tabidę, lippitudines, articulorum morbi, stranguriæ. Hæc ille de productis in longum spatium tempestatibus retulit. Atque vt hic de differentia humiditatis & siccitatis docuit, sic quę caloris sit & frigoris differentia, ibi tradit, vbi de aquilonijs & austrinis scripsit statibus. Nam in nostro tractu aquilo frigidus est, calidus auster: nisi forte (id quod rarum est) ineunte vere frigidus sit, aut alio quopiam anni tempore aliquantisper talis spiret: atqui ne tum quidem est aquilone frigidior. Quare attende sequentia, vt scripsit de his in aphorismis, sic orsus: ‖ Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluentes: quando huiusmodi tempestas dominetur, eiuscemodi vigent morbi. At si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, laterum dolores & pectoris: quando hæc tempestas dominetur, talia in morbis expectanda sunt. Habes quæ de vehementibus australibus & aquilonijs statibus, qui multo tempore durant, ab eo dicta sunt.

* φαρμάκων. Sed forte πραγμάτων. i. rerū.

* κατὰ βραχύ.

† * κατὰ μείζονα.

A 3ª. Apho. 24. Ex. ord. 25. a

B 3ª. Aph. 2. Ex. ord. 20. a

C Al. Quo fit ut laboratus corpus parē rōne causæ efficientis obtineat, ac aer.

D 3ª. Aphd. 8. Ex. ord. 20. f

E 3ª. Aph. 15. & 16. Ex. ord. 22. g. h

3ª. Apho. 5. Ex. ord. 20. c

sunt. Ostendit enim per verbũ δυναστεύειν .i. dominari, nomina hæc non esse eius, qui vere aut modico tempore spirat: nec ei, qui pluribus quidem diebus, sed imbecillus est, hoc se nomẽ tribuere. E
Iam de temporarijs austrinis & aquilonijs ventis accipe, quę dicat. (3ª. Aph. 17. Ex. ord. 23. e) ‖ Tẽporarię autem tẽpestates, aquiloniæ quidem corpora densant, contendunt, roborant, & reddunt coloratiora, auditũ iuuãt, aluos exiccant, oculos mordent, & si pectus dolor aliquis obsederit, eum augent: Austrinæ remittunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, caput grauant, & vertigines creant, & oculis atque corporibus difficilem motũ efficiunt, & aluos lubricant. Porro prodita sunt ab eo in Aphorismis & alia, de natura temporum, & conuersione inter se subita: quorum singula suo loco citabimus. Hic sat erit, si didicerimus primas elementares statuum virtutes ab ipso esse Hippocrate proditas. Quarum vestigijs in quibusuis qui inciderint statibus, nos via oportet & ordine progressos inuenire, cuiusmodi impendeãt morbi, & quemadmodum eis sit occurrendum: aut si iam inuaserint, qua ratione curandi. Hic scilicet huius est commentationis maximus fructus. At in elementis horum locus est ẽt, qui etiam ad prouidendos morbos non nihil coindicat: vt itẽ natura vniuscuiusque, ætas, vitæ sors, victus ratio. Ostensum autem ab eo est dilucide in libro De aqua, aere, & locis, qui cuique regioni frequentes sint morbi. Poteris itaq; hinc, quam ob rem aeris nimium frigidus & humidus status morbos, prout postulat ipsius natura, ab eo ostensos parturus est, simile F
indicium sumere à loco, ac ab ætate, natura, vitæ institutis, & victus tota ratione. Etenim qui & natura sunt frigidi & humidi & externis circunstantijs, facilius morbis, quos humidus & frigidus status parit corripientur: contrarij, ægrius. Si igitur plaga humida & frigida per se talem statum habeat, morbi generabuntur facile ei statui familiares, faciente ad hoc etiam plaga. Quemadmodum sane rursus si aliquando calidior fiat & humidior status, qualem in secundo de vulgaribus morbis libro descripsit in principio: (2. Epid. sect. 1ª. statim in principio.) ‖ Pluebat, inquit, per æstum largo imbri assidue. Interest certe ad dictorum putridorum generationem morborum aliquantulum ipse locus, præsertim si vtrinq; intemperatus sit, calidior scilicet, & humidior. Referet etiam, si alterutra parte intemperatus sit, vti Cranon, in loco concauo sita & meridionali: vnde maxime morbis putridis, vt carbunculis, infestata est: atq; præter cætera incommoda, auersa est etiam à ventis aquilonijs, ventorum subiecta tranquillitatibus, quas νηνεμίας appellant Græci. Atq; Cranon huiuscemodi est. Thasus aliter cõparata est, exposita est enim ventis aquilonijs & frigidis, Thraciæ ex aduerso. Vnde cũ ad austrina spectaret totus status, adiunctosq; haberet squalores, sua sponte quidem resistebat statui locus hic: qui certe si meridionalis & in conualli esset, pestilentissimus ei fuisset hic status. (Supra. 101. h. t. 1. * μαλθακῶς.) ‖ Pluuiæ erant multæ, continentes, lẽnes. Tribus modis pluuiæ multæ fiunt, interim ob ipsum imbrem cõfertim G
decidentem: interim diuturnitate temporis, licet guttatim tantum singulis diebus decidat: interdum ambobus coniunctis: quorum habes omnium in libris de morbis vulgaribus scripta exempla. Primi modi statum quem auspicatur in hunc modum: (1. Epid. cõ. 2. t. 60. 3ª. 113. e) ‖ In Thaso ante Arcturũ pluuiæ erant multæ. Significat enim has fuisse magnas multitudo pluuiæ confertæ. Alterius modi exemplum id est, quod modo est dictum: (Supra. 101. h. t. 1. * μαλθακῶς.) ‖ Pluuiæ multæ, continentes, lẽnes. nam aquæ erat collecta multitudo, propterea q longo tempore perpetua pluuia esset, & non prorsus larga vno tempore. Tertij modi exemplum est, quod initio libri secũdi de vulgaribus morbis proditũ est: (2. Epid. sect. 1ª. statim i princ.) ‖ Pluebat per æstũ larbo imbri assidue. largum enim cum superiore modo conuenit: assidue, cum secũdo. Sed illos status alias explicabimus, suo vtrunque loco. Is vero, de quo sermonem instituimus, qui incidit intra æquinoctium autumnale & hyemis principium, imbrem, quandiu vigeret, lẽnem habuit, vt est ab eo dictum: (* μαλθακῶς.) quod oppositum est his, confertim, large, vehementer.

2 *Hyems Austrina.*

Non se latuisse finem esse Autumni Vergiliarum occasum, quem nomine breui Vergilias appellat, non obscure indicauit. Nam postquam ante dixisset/circa æquinoctiũ/addidit/& sub Vergilias: /scripsitq; deinde/hyems austrina/quasi nullum intercesserit peculiarem requirens declarationem tempus, sed coniuncta sit cum Vergiliarum occasu hyems. H

3 *Parui Venti Aquilonij.*

Paruos, inquit, ventos fuisse hyeme: q si in natura sua hyems constitisset, omnino fuissent magni. Atq; ijs hoc duplici nomine accidat, vti & nunc parui videantur fuisse, cùm sua ipsorum magnitudine, tum temporis prolixitate. Spirarunt enim diebus paucis aquilonij, atque hi non vehementes: cum habere hyems magnum aquilonem, & longo soleat tempore.

4 *Squalores.*

Tempestatem iusto sicciorem appellauit parum vsitate αὐχμὸν .i. squalorem, cũ soleamus nos non simpliciter sicciorem, sed extreme siccam ita nominare. Qui autem fieri potuit, aut cui probatur eo siccitatis deuenisse hyemem, vt iuxta ac æstas squalidam terram redderet? Neque enim

eiuscemodi

A eiuſcemodi fiat in vere ſtatus, cui nunc fuiſſe aſſimilem omni ex parte hyemem dicit.

5 *Omnino Similis Veris Hyems fuit.*

Sicciorem quidem, quàm eius natura poſtularet, hyemem ait fuiſſe, non tamen æque ſiccam atque æſtatem. Itaque ſqualorem, quem eſſe nuper diximus improprie vſurpatum, accipere par eſt non abſolute hoc loco eſſe ab eo dictum, ſed ad aliquid, ſicut formicam magnam aut montem paruum. Nam vt hyems erat in præſenti, non ſimpliciter ſqualida: quemadmodum nec magna formica eſt magna ſimpliciter, ſed vt magna formica, quæ ſanè paruo etiam eſt monte minor: nec nō hyems ſqualida, eſt humidior æſtate: Sicut hyemem præſentem comparando ait: Omnino ſimilis veris hyems fuit.

6 *Ver Auſtrinum, Frigidum, Paruæ pluuiæ.*

Videtur quidem dixiſſe ver auſtrinum, non quin oĩno in eo fuerint venti aquilonij: ſed quòd pauciſſimi initio, atque adeo pauci, vt temporis illius ſtatum totum auſtrinum appellaret.

7 B *Aeſtas ferè tota erat Nubiloſa, Nihil pluit: Eteſiæ paucæ, paruæ, ſparſim ſpirarunt.*

Siquis, quæ dixit de æſtate, omnia colligat, dicat ēt hanc auſtrinam ſimul ac ſqualidam fuiſſe.

8 *Cum eſſet autem Totus hic ſtatus auſtrinus & cum ſqualoribus.*

Non quin aliquando pluerit toto anno, dixit cum ſqualoribus, ſed ꝙ quàm pauciſſime. Nam dempto primo tempore ab æquinoctio autumnali, vſq; ad Vergilias, quicquid ſucceſſit temporis, ſatis caruit imbribus. At ἀγωγὴν Hippocrates aeris appellat ſtatum. Quare ſi verum eſt cũ aere ſimul alterari animalium corpora, per imbres fiēt humidiora, per ſqualores ſicciora. Et cum vigent calores, caput erit firmū: cum frigora, erit ipſum quidem leuiſſimum, cæterum thorax & pulmo laborabunt. Vnde quæ corpora commemorato ſtatui, qui propoſitus nobis eſt, mediam obtinenti naturam inter ſerenum omninoq; clarum, & pluuioſum, aſſimilantur, medium ſtatum habebunt temperamenti: quē mihi nubiloſum, da, vt appellē. Nā hoc aeris ſtatu exiſtēte, cōſtitutoq; ſimul alterari corpora noſtra, atq; aſſimilari huic, quò euadat ſermo clarior, nihil fuerit cauſæ, quin ſtatum in ijs genitum appellem veluti nubiloſum quendam. Vt igitur cum hyems ſuum ſeruet temperamentum, non poteſt non generari humor frigidus & humidus, pituita: æſtate contra C calidus & ſiccus, pallida videlicet bilis: Ita cum nubilus ſit aer, aliquis dominatur humor, in pituitoſis quidem naturis nebuloſa ac nubiloſa, vt ita dicam, pituita: in bilioſis vero, nebuloſa ac nubiloſa bilis. Etenim ſemper aliquid è corpore noſtro vaporoſum emanat: ſed in ſiccis ſtatibus plurimum, in humidis pauciſſimum. Atq; cum in corpore aceruatum hoc ſit, ſimilem reddit nebulæ et caligini innatum nobis ſpiritum. Æmulatur enim in ambiente animantes aere ſpiritũ vapor. Vnde ne hic dubitemus dicere, in tali ſtatu talēm generari inſitum nobis ſpiritum. Atqui vbi eodem tempore duo hi affectus, aut nebulæ aut caligini accidũt, vt & attollatur & ſtipetur, alba efficitur nubes: nam quando planè vacat humiditate aer aquilonius, nequeat conſtitui vnquã nubes. Efficitur ea aut ſplēdida aut atra, cauſa raritatis vel ſpiſſitudinis. Ac rareſcens nubes in ſe Solis lucem ſuſcipit, quo fit, vt ſplendeſcat, illuſtrante videlicet eam Solis ſplendore, quale in corporibus pellucidis cernas. At ſi conſtringatur nubes condenſeturq;, quia nullus eſt Solis luci tranſitus, atra merito hęc apparet, nō aliter ac nocte ipſe aer deſtitutus lumine ſolari. Sanè videtur manifeſte in terram ſubinde nebula decidere, qui ros appellatur. Interim ſupera petere planeq; nubes fieri vel cãdida vel atra: Candida, vbi intra ſe totam radios admittat ſolares: Atra vero, cum eos planè excludat: Medios inter hos colores nubes pro quantitate ſplendoris, qui ipſis admiſcetur, accipiunt.
D Sed videbitur forſitã hic ſibi ſermo minus conſtare, eleuari in altum dicens humorem & conſpiſſari. Suſtolli enim caloris opus eſt, frigoris conſpiſſari: non poteſt porrò idem ſimul eſſe & calidũ & frigidum. Sed ſi ipſum animaduertas, qui ſupera petit, vaporem eſſe calidum, atq; eius gratia in ſublime ſubuehi: frigidum autem eſſe aerem, qui vaporem excipit: deſines dubitare, qui fiat, vt ſimul & ſurſum feratur & conſtipetur. Nam vt ſuſtollatur, ſua ſponte habet: vt cogatur ac conſtringatur, per excipientem aerem, qui quo erit frigidior, hoc aſcendentem nebulam cōſpiſſabit magis ac coget. Vbi itaque nec calfacit magnopere aer, nec perinde refrigerat, eleuata nebula neceſſario in eo commorabitur talis, qualis erat à primo: euadetq; planè per ſe cãdida nubes, vbi à Solis cieatur ſplendore: media vero inter albam & nigram, quando eam Sol nō vndequaque irradiat. Proinde noli mirari, qua de cauſa animantium corpora huius aliquando cœli ſimilem habeant intus affectionem: quin potius crede dicenti Hippocrati, ‖ Auſtri auditum hebetantes, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes. Perſequitur enim his verbis corporis vitia, quibus eſt obnoxium in auſtrinis ſtatibus. Vnde vt hæc /caput grauantes, diſſoluentes, & pigri/ ad ea quæ ab Auſtro parãtur in corporibus noſtris planè referuntur: ita eſt cenſendum, caliginoſum eſſe dictum, vt indicet eam quæ ab illo in nobis coaceruatur,, & non aeris caliginem. 3ª. Aph. 5. Ext. ord. 20. c

Ante

9 *Ante Ver ex priore cœlo, quod huic subcōtrariū fuerat, aquiloniumq; Paucos Ardentes febres corripuerūt, eosq; admodum stabiles, Paucisq; Sanguis erupit, Nec ex his peribant.* E

Non fuisse aquiloniam tempestatem ante ver diuturnam hinc constat, quod nuper totum temperamentum vocauerit austrinum: non ita dicturus, si multos dies Aquilo spirasset. Attamen cū aer fuisset vel paucis diebus aquilonius, corripuerunt paucos morbi ardentes, atque hi admodum leues, & qui statim consisterent: ait enim, eosq; admodum stabiles. Scribunt autem alij πάνυ εὐσταθῆ, alij Ionice εὐσταθέα, in æquali tenore & nullo periculo cōiuncti. Ad hæc paucos ait sanguinis eruptionem habuisse: quod vehementibus erat febribus ardentibus peculiare, vt etiam delirare, et mori. At ista ijs, quæ tum vigebant, non erant adiuncta, sed cum moderatissimæ fuerunt, tum minime multos inuaserunt: quod vehemens & quasi germana ardens febris à flaua bile, quam quidem etiam pallidam vocant, sit oriunda. Hanc, vt ostendebamus, in proposita tempestate superiori æstate tantum habebant qui natura erant biliosa: eamq; non multam, nec postea, eo quod cum humidus ante dictus esset status, etiam atque etiam caliginosior ac nebulosior euaderet. Optimo ergo iure pauci in ardentem febrem inciderunt, qui perquam essent biliosi: neq; tamen hi in exquisitam neq; vehementem, sed lenē ac discussu facilem. Itaq; quos corripuit, hac de causa corripuit. F Sane enim præcesserat æstas autumnum, quæ secūdum naturam comparata fuerat. Orditur enim Hippocrates enarrare tempestates inde, vbi de natura sua primū aer deflexerit. Sed necessario per æstatem naturalem aceruabatur multū biliosis plenior hic succus. Vnde qui succedebat status per totam hyemem vsque ad ver, hunc humorem nec auxit, quippe quæ calida non esset magnopere aut sicca, vt æstas: nec imminuit ēt, neque enim satis erat frigida, vt quę in statu est naturali hyems: at nec per halitum digessit, nam non erat exacte sicca. Restat igitur integrum illum permāsisse, ac formam sibi quasi caliginosam comparasse atq; nebulosam, propter modicam aeris humiditatem & calorem, qui cum vapore coaluerat. Verum ante ver, cum subito præter morem Aquilo spirasset, isq; in interiores corporis partes impulisset humores, tenuissimus primus fluebat, itaq; febrem ardētem induxit. Neque enim in quibuslibet corriuatus partibus corporis, febrem potest humor hic excitare ardentem, verum circa "ventriculum & huius præcipue os, circaq; iecinoris partes simas. Itemq; non prorumpebat sanguis. Sane proprium est, siquid aliud, synceris febribus ardentibus, per sanguinis eruptionem iudicari. Appellat autem Hippocrates αἱμοῤῥαγίαν .i. eruptionē sanguinis, non adiecto ex quo vacuatur sanguis membro, eam quæ ex naribus fit. Atqui nihil habet admirationis, si recludantur & dirumpantur huius regionis venæ à sanguine, qui sursum incitatus calore effert: à quo necesse est ipsum inflari, ac tū reserari venas, ac rumpi ob spiritus copiā, qui dirumpit vel vtres ac dolia, cum in musto feruescente accumulatur. Cæterum hoc symptoma, præsentes febres ardentes non est comitatum, quod essent, vt est dictum, moderatæ. G

A.l.4.f.1.t.2. c.40.414.d

10 *Tubercula vero Multis secundum alterutram aurem, Plurimis secundū vtranq; extiterunt, Febre carebant, Erāt recti. Nō nullis parum Accendebantur, sed extincta omnibus sunt citra incommodū: Neminiq; Suppurarunt cuiquam, vti solent, quæ alijs ex occasionibus extuberāt. Erat eorum hæc natura, Laxa erāt, magna, diffusa, citra phlegmonem, atque citra dolorem, Obscure omnibus euanescebant.*

Omnia "quę dicta sunt, ob dominantem acciderunt caliginosam materiam, à qua alia solent cū pituita existere, vt œdematosa: alia cum flaua bile, vt erysipelatosa: nō nulla cū sanguine, vt phlegmonosa. Quę tamen omnia resident facile, quod prompte eiuscemodi materia digeratur: E diuerso quæ crasso constant, & lento humore, ægre discutiuntur. Porro quæ acciderunt in tempestate præsenti, laxa erant, id est mollia, & digitis cedentia, & quæ ad eorum impressionem cauabantur. Citra phlegmonem, hoc est citra phlogosin .i. inflammationem. Citra item dolorē, quod vtroq; scilicet, quod dolorem parit, vacarent: quæ sunt, corporum contentio, & intemperies magna. Contentio fit ob crassos humores & glutinosos, adeo partibus impactos afflictis, vt resolui citra negociū nequeant: Intemperies autem valida, quod ferueant illi nimium, aut frigidi sint. Quare sunt merito tumores laxi & sine exulceratione, à dolore liberi: qui quia essent eiuscemodi, facileq; residerēt, ideo non suppurabant, vti solent qui alijs ex occasionibus exurgunt. Hoc autem nomine προφάσεις Hippocrates (nos vertimus occasiones) aliquando (vt vulgo assolet) in caussis vsurpat cōfictis: interdum causas manifestas sic vocat: non nunquam simul omnes. Hic appellauit suppurationes alijs ex occasionibus prouenientes, quas euenire ipse in febribus docuit, in quibus humores sunt aceruati multi, crassi, & crudi, qui propter vehementiam & acuitatem & copiam febrilis "caloris caput petunt: hos deinde in adenibus aurium deponit natura: vnde Parotides, quas vocant, exoriuntur. Verum enim vero non erat in hoc statu ea humorum affluentia: & qui constiterant ad aures tumores, quia materiæ erant spirituosæ, statim digesti sunt. Patet ergo morbos ardentes in principium incidisse veris, cum spirassent Aquilones: istas autem parotidas toto viguisse reliquo tempore: sed erant moderatissimæ, ob causas nimirum quas recensui, vt H

A.l. 4.f.3.d.1. c.9.454.b

parotidum in febribus generatio.

A.l.1.f.2.d.3. sit.1.c.10.46.

A sui, vt homines ab iis ὀρθοςάδην id est recti affligerentur, hoc est vt illas absq; dolore sustinerent obambulantes, ac solita munera obeuntes: neque, vt in morbis grauioribus, necesse haberent decumbere: etenim pręter cętera neq; insigniter febriebant. Quòd si quis esset etiam ex illis calidior, non diu hoc patiebatur. In causa erat exuperãtis, vt est dictum, natura humoris, qui maiore ex parte aerius erat & frigidus.

11 *Accidebant hæc Adolescentibus, Iuuenibus, Adultis, atq; præter cæteros Luctatoribus, & Athletis, Mulieribus vero parum multis.*

Communis hæc causa in omnibus attendenda est decubitibus humorum, quam aliàs Hippocrates exposuit, Humores calidiores in subliniores partes corporis decumbere, frigidiores in infernas. Quando igitur dominans hoc statu humor subfrigidus esset aeriusq; ac mediam teneret naturam inter eos qui facile ascendunt, & qui deorsum vergunt, ideo solis his in caput inuadebat, qui erant aut propter ætatem, aut vitæ genus, temperamento calidiore. Nec præterit nos, adolescentulos ob ætatem esse, non ob vitæ sortem calidos, vt etiam adultos: qui vero in palæstris ac gymnasiis versantur, hos ob vitæ institutum. Quo sanè pauciores infestauerunt mulieres, easq; B iuuenes, & natura calidiores, & quæ non vixerant in ocio.

12 *Multi præterea Infestabantur Arida tussi, Nihilq; excreabant, Nec multo post Raucescebant.*

Quæ nam tusses aridæ sint, ipse aperit hisce verbis /nihilq; excreabant./ Hæ fiunt autem, interdum exasperatis modo faucibus & gutture, nullaq; pulmonem tenente affluentia humorum: atq; hi nihil expuunt, neque enim superflui habent quicquam, quod reiici vel expelli oporteat. Aliæ etiam fiunt aridæ tusses ob intemperiem respirationi seruientium instrumentorum: at ne hic quidem est, quod expui desideret. Præterea aliæ, vbi illis inhærescunt humores, qui euacuationem requirunt: qui quidem non excernuntur tamen duabus de causis: Vel ꝙ lenti sint & crassi, & pulmonis firmiter chartilaginosis infixi fibris, quas bronchos appellant Græci: quod in lateris doloribus (quos ἀπτύςους hoc est in quibus nihil expuitur, vocant) accidit: Vel quòd humor, qui à capite defluit, non aliter atq; aqua, sit subtilis. Etenim prius hic per guttur & asperam arteriam delabendo in pulmonẽ funditur, quàm à spiritu concitato per tussim subduci possit. Quod accidisse tum Thasiis videtur, quorum esset ab austrino statu caput repletum, & hoc destillationem transC mitteret omnibus regionibus thoracis: nam talem tum tussim fuisse, symptoma huius comes testatur: Rauci inquit enim, qui eo modo tussirent, euaserunt. In causa humor erat destillans, à quo vocis instrumenta irrigabantur, vt in libris de voce declaratum est.

13 *Non nulli multo post. Quibusdam Testiculus alter, aliis Vterq;, cum dolore Inflammabatur.*

Illius pars, qui in pulmonem decidit ex capite, pro eo quòd inter se consentiunt instrumenta, ad testiculos peruenit. Quatenus autem cum genitalibus conueniat thoraci, in aliis libris tractauit. Cæterum quod in testiculos decubuit, erat id malignius, neque iam primo illi simile, vt quod in thorace diuturnitate computruisset. Recte ergo erant testiculorum inflammationes cum dolore coniunctæ, neq; perinde vt parotides à dolore immunes. Nam quòd aut alteruter, aut ambo testiculi humorum excepissent abundantiam, in causa erat copia illorum. Siquidem quibus paucus proueniret, his in alterum: quibus amplior, in vtrunque impegit.

14 *Quidam Febricitabant, quidam non.*

D Qui tum abundabant humores, hos neq; magnopere calidos esse, neq; nimium frigidos diximus: sed inter vtrosq; tum natura, tum temperamento intercedebant. Vnde pro ætatum & naturarum tẽperamentis vitaq; laborãtium, aliis ad calidius inclinauerunt, itaq; febricitarunt: non nullis quod à primo habuerant, retinuerunt temperamentum, febrem excitare impotens.

15 *Plurimis hæc Laboriosa fuerunt.*

De omnibus quæ commemorauit, hoc dixit: prædixit autem tusses, raucedinem, & in testiculum abscessus, & quosdam tenuisse illorum etiam febres. Hæc ergo, inquit, symptomata maximæ ægrorum parti laboriosa acciderunt, hoc est moleste, neque vt recti incedentes facile sustinerent, sed plurimi ipsorum decumberent, quòd longitudine temporis in dies collecta excrementa euaderent etiam atque etiam acriora atque maligniora. Nanque austrinæ tempestates, si diuturnæ sint, putredines inducunt, potissimum vbi sint humidæ: verum quando hic status humidus non esset, diutissime nihil erat molestum corporibus: tempore vero molestiam afferebat. Et hæc quibusdam de illis tandem euenerunt, quæ mox ab initio omnibus accidissent, si austrinus status humidus fuisset.

16 *Cætero quantum ad Ιητρεῖον, Sine morbo degebant.* E

Bifariam dictionem κατὰ ἰητρεῖον scriptam in exemplaribus inuenias. In aliquibus, vt nunc est dictum, postrema syllaba per ο scribitur: in alijs per η. Significat autem prior lectio ea, quæ in medica officina fiunt, altera quæ secundum materiam medicam: vt aut operibus quæ in medica officina in laborantibus administrantur, Thasii abstinerent: aut ijs, quæ per materiam medicã fiunt, in ijs, qui prædictis detinentur incommodis. Ex vtraq; sententia & lectione apparet leuiter afflictos fuisse homines, dum duraret ver: quod morbos quę parerent causæ malignum haud dum quicquam haberent, quod diuturnitate temporis consecutæ sunt.

17 *At vero ante Ineuntem æstatem, per æstatem & Hyemem, Multi, qui longo iam tempore submarcescebant, ex Tabe decubuerunt: Quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit.*

* *ὑποφθειρομένων. al. ὑποφερομένων i. sustinebant, vt uertit iterpres pag. 146. a. & 151. b*

Quos dixit superius tussire quidem, excreare tamen in vere nihil, hos æstate ait, & secundum æstatem intabuisse, rem enarrans, quæ cum ijs constat, quæ oculis conspicimus. Etenim quæ capitis destillationes tussim primo concitant hominibus & raucedinem, neq; tandem consistunt, alteram hæ tabis differentiam generant. Sunt enim duæ eius maximæ differentiæ: Vna ex illis, quos caput demittit, fluxibus cõstat: Altera" quę ex affectibus ipsius pulmonis proficiscitur, omninoq; postquam expuitur sanguis, potissimum vase rupto: sępenumero etiam fluxione impleto viscere hoc, alia de causa ex partibus alijs, nõ ex capite. Quod si ergo a vere austrino in statum æstas aquilonium sit mutata, non fuissent manifesti, qui a tabe clam exedebantur, neque prorsus tabuissent. Quia vero non modo in aquilonium non trãsiit status austrinus, sed erat etiam nubilosa fere ęstas, idcirco capitis destillationes erant perpetuæ: ac destillantes humores omnes præcipue in pulmone computruerunt, ita vt ijs ad meram tabem generandam nihil deesset. F

A. l. 3. f. 10. t. 5. c. 18. 271. f. g

18 *Quibusdam autem cœpit primum: Atq; his vergebat ad Tabem natura.*

Tabidos græce φθινώδεις appellant veteres medici, qui morbo tabifico, quam etiam φθόην vocant, sunt opportuni. Tales "planissime sunt, qui adeo sunt angusto thorace & restricto, vt a tergo in morem alarum promineant operta scoptula: vnde etiam hos πτερυγώδεις quasi alatos vocant. Pręterea quibus caput facile impletur, quodq; spiritus organis multas destillationes demittit, hi facillime tabescunt. Hæc si ambo in vnum coeãt & thoracis figura, & capitis imbecillitas, sunt eiuscemodi quidem naturæ semel tabi obnoxiæ, ambabus naturę de causis. Etenim hi quorum caput ad pulmonẽ mittit fluxiones, diuturnitate temporis fiunt tabidi, ac in pulmone sæpe rumpitur illis vas propter visceris angustiam & infirmitatem. Habes de tabidis. Quia vero dixit Hippocrates /quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit/ id est æstate: ac deinde subijcit /quibusdam autem cœpit primum, atq; his vergebat ad tabem natura/ mihi parũ videtur eius oratio consona rationi: nam erat multo probabilius tales vere, quam æstate, incipere, quod qui accommodati sunt, vt certis incommodis facile capiantur, citius isti in eos incidant, ac imparati. Videtur igitur, vt etiam in alijs locis horum librorum de vulgaribus morbis, ordo esse inuersus orationis, lapso eo qui hæc primus descripsit, neq; errato postea emẽdato, & item quoq; huic loco accidisse, ac orationis hæc esse series: Quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit, quibus vergebat ad tabem natura. ac deinde: Quibusdam autem cœpit primum. Postea G

A. ibidem. g

* *φύσεως. i. naturæ. sed forte φθίσεως. i. tabis.*

19 *Mortui vero multi sunt, & plurimi de his, & illis qui decubuerunt: Atq; haud scio, an vel mediocri quis tempore vitam produxerit.* H

De tabidis scilicet: nam id intelligendum est: siquidem in hunc modum est totum hoc scriptũ caput. Nam vel iam quæ subdidit omnia, sunt communia tabidis: quod perspicies, si Hippocratis dictiones attendas: auspicaborq; ab hac, quæ mox adscripta est.

20 *Interierunt Celerius, quam talibus esset consuetum.*

Tabidos inquit solito vitam finiuisse celerius. Cuius mox ipse causam subiungit, vbi ait /febres horrificæ, continuæ, acutæ/ id enim præter consuetudinem tabem comitatur, quod tum videtur accidisse. Causa est, cur hæc ambo congruerent tabes & eiusmodi febris, quod status esset antecedens ad corpora affecta comparatus. Siquidem dixi paulo ante, qui calidiore erant temperamento, illos in primis laborasse ex destillationibus capitis: horum nanque caput præcipue erat in austrina tempestate repletum. Quibus ipsis longius protracto nebuloso statu, vsu venit vt humores, qui in corpore essent, putrescerẽt: vnde malignitas extitit febrium. Quod si quibus minus esset calidum temperamentum, his neq; computruerunt humores, neq; caput repletum est, extra paucos, idq; temporis diuturnitate. Nam quod citius patiũtur naturæ iniuriæ opportunæ, id cæteris

A teris tardius accidit. Neq; sane erat mirum, cum priori austrino statui æstas succederet non austrina modo sed nebulosa etiam, prouenisse hinc putredinem quandam humorum vel in frigidioribus corporibus, nedum in calidioribus.

21 *Nam Alios quidem & Diuturniores, & Cum febre coniunctos, Facile ferebant, nec moriebantur: De quibus iam scribemus.*

Alios inquit morbos præter tabificos, de quibus ille verba fecit, etsi essent longiores, & febrem haberent adiunctam, non tamen grauiter tulerunt. Cuius paulo superius causam diximus, quod humor his non ita erat ex putredine redditus malignus.

22 *Sola enim & Præ cæteris maxime, qui tum viguerunt, morbis, multos Tabes peremit.*

Huius causa est non ita dudum dicta, vbi corporis temperamentum in culpa poneremus, per quod morbis tabificis sunt correpti, febribusq; malignis: de quibus sub hæc sermonem habet.

23 *Infestabant illos plerosq; Hæc incōmoda, Febres horrificæ, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes. Modus*
B *erat semitertianus, vno die leuiores, altero grauius iterum inuadentes. In summa, in dies acutiores euadebant.*

Plerosq; omnes tabidos, de quibus agebat, passionibus ait affectos fuisse, quas ipse deinde colligit. Atqui παθήματα (id est passiones, nos affectus vertimus) omnes vocant Græci, quę in corporibus nostris fiunt præter naturam. Prę cęteris autem meminit, febres fuisse horrificas. Quod quidem significat, per ascensum & incrementū, quod vocant, accessionis, horruisse diutissime ęgros. Neq; enim, quibus initio accessionis horrores incesserunt, isto appellauit nomine, sed quibus per totam propè accessionem produceretur symptoma horroris. Et fit bifariam, modo cum reduplicationes faciat intensio: modo hoc ipsum solum, inæqualem scilicet ascensum. Diuersitas in temporis consistit quantitate. Nam, breuibus si interuallis à sese sint mutuo motus horrifici dirempti, inæqualis dicitur & horrificus motus: Sin ampliora sint interualla, fit illud symptoma reduplicatio, & dicitur. Hæc fit præcipue in semitertianis, vt vocant, febribus: quocirca ternę plerunq; & quaternæ sunt. Sed in commentationibus de febribus declarauimus, consistere semitertianam ex humore inæquali, qui partim amara bile, quæ acris est, partim pituita putrescente constat. Has itaque tum viguisse febres horrificas dicit ob antecedentem statum, vti supra dictum est. Continuas
C autem eas nominauit, significans eas ad integritatem non desinere, quod quidem ipsemet interpretatur his verbis /omnino non intermittentes./ Intermittentes enim illas febres proprie appellant, quæ à vigore integritatem quandam præstant: At quæ remissionem habent apertam, nunquam corpus tamen præstant integrum, acutas has & continuas vocat: quæ totum habēt quidem circuitum, plurimum octonûm & quadragenûm horarum, quantum etiam tertiana: sed ad integritatem nec veniunt, & altero die mitiore alteram iterum afferunt accessionem: remissiorem illam quidem priore illa alterius circuitus, ac reduplicationibus carentem, cæterum quæ ægre incalescat & vix ad vigorē perueniat. Est præterea illius proprium, circuitus, qui primum consequuntur, neq; inter sese æque acutos esse, neq; perinde ac primum, verum vsque ad totum morbi vigorem increscere in dies, intendiq;.

24 *Sudabant semper quidem, Sed non toto corpore. Multum Extremitates frigebant, vt vix calorem reciperent.*

Febrium malignarum esse hæc accidentia, in Præsagijs didicimus.

25 *Alui Turbatæ erant biliosis, paucis, meris, tenuibus, mordacibusq;: & Frequenter desidebant.*

D Excretiones ἀκράτους i. meras solet vocare plane biliosas: sin aūt mistus cum humiditate aquosa euacuetur talis humor, non iam merum appellat. Quin etiam hoc ipsum didicimus de meris excretionibus, ‖ quarum aperuit malignitatem in præsagijs, & de humoribus qui tenues sunt, omnes esse inconcoctos, & vt concoquantur, robustam desiderare naturam. Mordaces porrò erant haud iniuria, vt quæ biliosæ merǽq; essent. Præterea earum erat mordacitatis comes assidue desidere. Quo factum est, vt ex hoc quoq; symptomate vires laborarent ægrotorum. in Prog cō.2.t. 20. vsq; ad.24. 4a.199.f.g.h

26 *Vrinæ Tenues, inconcoctæ, decolores, & paucæ: Aut Crassitudine præditæ, & paruo sedimēto, nec probe subsidentes, sed cum crudo quodam intempestiuoq; sedimento.*

Et de vrinis didicimus, tenues, decolores, & paucas, {vel crassas, & paucas,} prauas esse: quemadmodum etiam crassas quidem, sed quod subsideat, aut omnino nihil, aut parum habentes: quod sane ijs accidit, eo quod parum bene subsideant. Hoc iam ijs frequens febribus est, in quibus multus calor & flammeus feruorem accendit quendam crudorum crassorumq; humorum. Par igitur est in ijs aut prorsus non esse: aut esse id, vt Hippocrates dixit, crudum et inconcoctum. ‖ Cęterum de prauis sedimentis in præsagijs tractauit. in Prog. cō.2.t. 28.29.4a.200.e

27 *Tussiebant, ac Pauca, cocta, coacta, paulatim, vix excreabant. Quos vero violentissime vrgebant, His mini-* E *me concocta erant, sed perpetuo cruda spuebant.*

In tabibus malignissimis, quibus proxima est mors, sputa ne paululum quidem cõcoquuntur: In alijs vero, quæ moderatæ sunt, & quæ in longius tempus extrahuntur, hac ipsa de causa cõmode concoquuntur humores in pulmone superflui, excreanturq; facile. Cęterum ij qui in pręsentia tabescerent, istorum habebant nihil. Nam aut semel inconcoctum expuebant: aut coctum quidẽ, paucum tamen, & quod paulatim vix excreabatur. ‖ At meminit in præsagijs huius sputi.

in Prog. cõ. 2. t. 45. 4ª. 202. c

28 *Plerisq; horum Fauces assidue à primo dolebant, & cum Inflammatione rubebant. Destillationes paruæ, tenues, acres, statimq; liquescebant ac affligebantur.*

Simul vt symptomata, quæ ad tabescentium conspiciebantur fauces, prędixit, causam adscripsit his verbis /destillationes paruæ, acres/. Nam quia malignæ erant destillationes quę à capite manabant, dolebant fauces: ꝙ vero ab ijs vellicarentur, ruborem & inflammationem habebant. Quia vero ipsa etiam calida erat destillatio, non erat mirum in Thaso, si prę cęteris tabescentibus, qui ita haberent, ad extremam deuenirent gracilitatem. F

29 *Cibos Quosuis perpetuo Fastidiebant.*

∴ Appellant Græci appetentia carentes, qui cibum non sumunt, ἀσίτυς: qui vero oblatos fastidiunt, ἀποσίτυς. Constat autem hoc fastidij symptoma tabidis accidisse, eo ꝙ destillationis, quæ fauces & pulmonem infestabat, pars aliqua in ventrem deflueret.

30 *Non Sitiebant.*

∴ Non ẽx malignitate destillationum, quas appellauit ipse acres, hoc tabescẽtibus symptoma accidit. Quo factum est, quantum equidem iudico, †vt cum fuisse illas Hippocrates nouas et absurdas indicare vellet, ascripserit /non sitiebant/. Est. n. maximæ signum malignitatis, vbi calida & adurente febre, aut fluxione delabente in ventriculum acri, non sitiant. Atq; hoc symptoma, partis virtutem sentientem, deperditam indicat & extinctam, siquidem particulę affectus nõ sentit.

† clarius. vt cum rei nouitatẽ (hoc est τὸ παράλογον) indicare uellet Hippocrates, ascripserit. vide hũc modũ loquẽdi in libro de comate cap. 2.

31 *Pleriq; circa mortem Delirabant. Sed de Tabidis hactenus.*

At ne hoc quidem accidere alijs tabescentibus consueuit, sed quæ erat febrium tum vigentium G malignitas, huius status morbos comitabatur.

32 *At vero Aestate iam & Autumno. Febres multæ, continuæ, non vehementes, diu quidem tenebant ægrotos, qui cætera minus incommode habebant.*

Nam ante etiam retulit, vnam fuisse tabem exitialem, nosq; adiunximus causam. Ergo conueniunt cum illis, tum quæ hic agit, tum quæ ijs subdit, vbi sic ait.

33 *Plurimis erat Aluus turbata sine molestia tamen, & propè nihil offendebat. Vrina item Plurimis boni quidem coloris erat, & pura, sed tenuis, & post tempus circa iudicationem concocta.*

* Et reliqua, quæ de vrinis in medium attulit. Nam, vt quæ de tabidis nuper recensuit, erãt maligna, ita quæ nunc dicuntur, admodum sunt moderata.

34 *Non valde Tussiebant: neq; Difficultatem, quæ tussi excreabantur, præbebant: Nec solum Cibum non fastidiebant, Sed etiam valde licebat offerre.*

Eorum, qui hunc librum sunt interpretati, maxima pars, hoc eum loco ad tabescentes autumãt H transiisse. Ego vero adhuc de cæteris censeo, de quibus disputat, febribus hunc haberi sermonem. Quî enim, cum antea de tabescentibus dixit eos perpetuo quosuis cibos fastidiuisse, hic iam dicat /nec cibos solum non fastidiebant, sed etiam valde licebat offerre? Cur ergo hoc loco scripsit/ nõ valde tussiebant? Nempe hoc est, quod istos adduxit in eam opinionem, vt hæc existimarent dici de ipsis tabescentibus. Ego sic statuo, cum etiamnum de alijs febribus fierent verba, ascriptum illud esse. Infestantur enim tussi, quæ incidit ratione symptomatis: non tamen tabidi omnino sunt hi. Quare nihil habet admirationis, simul & cœpisse Thasios quosdam febricitare in ante dicto statu: & quia erat id temporis ipsum caput repletum, accedente ad statum febre, tussi esse molestatos. Sed nec erat hoc illis nimium molestum symptoma: nec quę per tussim rejciebantur, negocium præbebant, neq; enim hi tabescebant.

35 *In summa, qui Tabescebant, Leuiuscule ægrotabant, non more tabescentium, à febribus horrificis parum exudantes, aliàs alij, vt quos inuaderent febres erraticæ: & in summa, quos nunquam febres relinquerent, sed inuaderent more febris, tertianæ naturam referentis.*

Hoc

A Hoc rursus capite precedenti annexo, multo magis adducti sunt interpretes quidam superiorem etiam orationem de ipsis tabescentibus habitam. Verum nulla ratione ad eos referri illam potuisse, planum est factum, cum ostendi fastidiosos ab eo vocatos esse tabescentes, non fastidiosos, hos. Sequens oratio, quæ nunc nobis proposita est, duobus modis exponi potest. Primo, vt hoc modo dicamus. Sed faciam vt repetam superiorem orationem, ac mox huic aptem, vna ei syllaba, quò euadat clarior, interserta. Non valde tussiebant: neque difficultatem, quæ tussi excreabantur, præbebant: nec solum cibum non fastidiebant, sed etiam valde licebat offerre. Nam in summa, ~~qui tabescebant, leuiuscule ægrotabant, non~~ more tabescentium. Verisimile est autem hoc pacto illum dixisse de ijs, qui alio modo febricitarent, scribentem commune symptoma morborum habentium comites tusses, & nō ipsorum tabescentium. Nam videtur sermonem de tabescentibus habitū, retractasse, vt in memoriam reduceret differre hosce ęgros, de quibus nunc agit, ab superioribus illis tabidis. ~~Etenim eadem illa hic commemorat~~ iterum symptomata, quæ nuper retulerat. Atque hanc quidem vnam ~~afferas causam hoc loco sermonis de tabescentibus~~ repetiti. Altera est, quam sæpe & multis in libris accidere scimus. Siquidem cum interdum super eadem re dupliciter scribamus, vt sit altera scriptura in cōtextu, altera in alterutro margine, quò per ociū B expēdamus & iudicium faciamus de altera, qui primus descripsit librum, vtranque scripsit: quod deinde, quia admissum nō animaduertimus, nec emendauimus erratum, postquam in multorum manus venit, mansit incorrectum.

* παραμύθεσαι. i. consolationē, seu excusationem.

36 *Iudicabantur autem, Quibus inter hos breuißimi essent, circa vigesimum diem, Plurimis circa quadragesimum, Multis circa octogesimum. Non nullos ne sic quidem, sed erratice & citra iudicationem, deserebant: Quorum plurimi non diu à febre intermißi repetebantur, ~~atque hi à recidiua ijsdem circuitibus iudicabantur~~: Multis vero sic producebantur, vti sub hyemem languerent.*

At qui erāt isti, quorum ait iudicatum esse morbum ad vigesimum diem? Nempe reliqui ęgroti, de quibus faciebat verba, vt ego sentio, non tabescentes: cui assentiuntur, quæ consequuntur omnia. Etenim quibusdam de illis ad octogesimum diem ait esse extractum morbum: atque alios erratice & citra iudicationem deseruisse: & ad hos ipsos plurimos redijsse, quas quidem febrium recidiuas ijsdem iterum circuitibus iudicatas fuisse: ac non paucis horum in hyemem morbum esse protractū. Hæc sanè omnia cum superius dictis planè conueniunt, vbi dixit: At vero æstate iam, C & autumno, febres multæ, continuæ, non vehementes, diu quidem tenebant ægrotos: qui cætera minus incommode habebant. Hæc cum ijs symptomatibus congruunt, quę hoc loco ille recenset: quæ vero de tabescentibus adduxit, non assentiuntur: quod perspicies, si tecum partem eorum, quę de his tradidit, animo reuolueris, cum ait /~~interierunt celerius, quàm talibus esset~~ consuetum/ quod ab eo de tabidis pronunciatur, quos ait esse celerius mortuos. At de ijs, qui aliter laborarent, statim post hæc in hunc modum scribit: Nam alios quidem & diuturniores & cum febre coniunctos facile ferebant, nec moriebantur: de quibus iam scribemus. Hæc igitur ijs concinūt, quæ proposito nunc nobis sermone de febricitantibus per autumnum & hyemem disputantur. Immo vero, quòd prædixit /de quibus iam scribemus/ alium autem, si à præsente de ijs habito sermone discesserimus, ab eo scriptum de ijs producere nullum queamus, necessitas exprimit, de ijs qui alio morbo, non tabifico, affecti fuerant, totum hunc habuisse Hippocratem sermonem.

37 *Inter Omnes, quorum fecimus mentionem in hac tempestate, solis Tabidis lethalia acciderunt: † Febricitantibus alia febre, nequaquam.*

† Al. quādoquidē aliis omnibus tolerabiliter: nec lethalia in alijs febribus euenerunt.

D Eorum, quæ de primo statu ille fecit, postrema sunt hæc verba: quæ nihil præcipiunt amplius, sed tantum ante dicta in summam colligunt: quod facere ille frequenter solet.

GALENI IN LIBRVM PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS SECVNDVS

ARGVMENTVM

Duæ describuntur Tempestates, Altera humida frigida, aquilonia & procellosa: Altera frigida sicca, & secundum partem inæqualis.

SVperiore volumine de mutua anni temporum cõuersione dictum est. Expositum est præterea vniuscuiusque temperamentum natiuum: tum autem principij eorum, item ac finis, stata dies. Itaque velut in memoria illis habitis, vbicunq; præsens sermo interpretem requirat, exponam, comparans me non ad prorsus imperitos tantum, neque solum ad eos, qui multum profecerunt: nam omnibus erit is sermo mediocriter accommodatus. Ex alijs vero, is qui extreme rudibus conuenit, doctis propter longitudinem stomachum faciet: qui vero his aptus erit, indoctis fit obscurus. Sed non debent in huiuscemodi commentariorum lectione acquiescere: verum accipere aliud ab alio atque alio, latius sæpe eadem poterunt, itaq;, si attendere animum velint, aliquid addiscere boni. F

TEMPESTAS SECVNDA

1 *IN Thaso ante Autumnum Frigora non secũdum tempus, sed repente, spirante mulum Aquilone & Austro, humida, præerumpentia.*

Autumnum dixi incipere ab exortu Arcturi, qui antecedit æquinoctium autumnale. Eo tempore inquit, antea q̃ oportebat, magna fuisse frigora. Nam hoc illi /non secundum tempus & præerumpentia/ significat. Atq; /nõ secũdum tempus/ anticipasse tantum indicat: /prẹerumpentia/ autem, etiam cum pluuijs largis ea fuisse coniuncta.

2 *Hæc autem Durabant vsq; ad Vergiliarum occasum, & sub Vergilijs.* G

Vergiliarum occasum finire autumnum, antea diximus: Præterea etiam duos esse menses ab Arcturo ad Vergilias: Atq; vnam esse significationem in aere ab arcturo, duas à Vergilijs: alterã quando autumno hyems committitur, cum in fine sit: alteram, quando ver ęstati. Arcturi autem mentionem non nisi solius ortus facere Hippocrates solet, quandoquidem sub eo incipit autumnus, æstas terminatur. Diximus autem iam superius, de totius anni in quatuor partes diuisione, & de diuisione in septem: Et æstatem Vergiliarum & Arcturi ortu circumscribi: atque hanc esse diuisionis in septem totius anni quandam portionem, cum in duas secatur partes æstas, in tres hyems. Dictum etiam est, πλειάδα numero singulari gręce dicas, an πλειάδας plurali (quas nos Vergilias appellamus) nihil interesse.

3 *Hyems Aquilonia.*

A Vergilijs, Hyemis meminit, Autumni esse Vergilias terminum clare innuens. Itaque quæ Hyems illa fuerit, differentem eum attente audiamus.

4 *Imbres erant multi, largi, magni: Niues: mista Suda plurima. Atque hæc habebat omnia, Frigora vero non admodum erãt intempestiua. Iam uero post Brumale solstitium, et vbi Fauonius spirare cœpit, Aspera erat extrema hyems, Aquilo multum spirabat, Ningebat, Pluebat multum & continenter, Cœlum procellosum atq; nubilum. Quæ durauerunt, nec remissa sunt ad Aequinoctium vsque. Ver autem frigidum, aquilonium, pluuiosum, nubilosumq;. Aestas non admodum fuit feruens, Etesiæ perpetuo spirarunt. Mox circa Arcturum spirante Aquilone permultum Pluebat.* H

Multas fieri pluuias dicimus aliquo tempore propter diuturnitatem, licet non largæ tum decidant. Appellamus etiam multas, si vel breui tempore incessant largæ: quæ quidem & magnæ appellantur. Verum vbi quis continenter pluuias ait largas fuisse & magnas, vt Hippocrates scripsit, Largas intelligamus, repentinas, vehementes, & breues: Magnas vero, neq; repentinas, neque breues omnino, nec etiam diuturnas. Sed, quò omnia clariora euadant, nihil causæ est, quin paulo vtamur narratione prolixiore. Fiat igitur subito admodum multa pluuia horas tres aut quatuor, deinde mox cesset, largam hanc appellabimus: Alia vero paulatim incipiat, paulatim item increscat, atque ita fiat totum diem & noctem: deinde à vigore, detrahatur paulatim de eius abundantia non nihil sequenti toto die, postea consistat: eiusmodi pluuiam non largam, cæterum

A terum magnam vocabimus. Ergo, quam narrat, hyems modo largas pluuias habuit, modo magnas per interualla, atque interea non raro erat sudum: quippe hoc significat, quod est ab eo scriptum μιξαίθρια τὰ πλεῖςα. Preterea hac hyeme niues ait fuisse, nec adscripsit, nec multas, nec paucas, vt quæ neutrum admodũ obtinerent, sed quę magis consuetudini vrbis responderent: ideoq; ipse adiecit: Et frigora non admodum erant intempestiua. Et reliqua, quæ sequuntur, omnia frigidam fuisse & humidam eam hyemem testantur, ac pro eo naturaliter solam ipsam habuisse, atque adeo plus æquo fuisse humidam. Iam etiam ver pluuiosum, algidum, & aquilonium fuisse dicit, præterea nubilosum: Æstatem vero quodam modo moderatam: Post hæc omnia, circa Arcturum, spirante non nihil Aquilone, multum pluisse. Sub hæc totius tempestatis summam in oratione profert: Cum totus fuisset humidus annus, & frigidus, & aquilonius. Cœlum procellosum, nubilosumq;. Cœlum more vulgi appellauit aerem, qui supra nos est vsq; ad nubium regionem: illud vero quod appellant astronomi pariter ac philosophi Cœlum, à Lunæ regionibus incipit. Procellas autem (græce λέλαπας) ventos repentinos & vehementes vocamus, precipue cum coniuncti sint cum pluuia larga.

5 B *Cum Totus fuisset humidus Annus, & frigidus, & aquilonius, per Hyemem ferè commode habebant: At sub Ver multi, adeoq; plurimi laborabant.*

Demonstrauimus ante institutum esse Hippocratis, ibi incipere narrare tempestates, quæ aeri acciderũt, vbi primum de naturali deflexerit temperamento. Neq; id ab re facit, qui cum ambientis nos aeris intemperie vulgarium morborum instituit genera coniũgere. Quando igitur est ab autumno exorsus, †vtique eum præcedit æstas, illiq; succedit, quod ipsi præit. Autumnus igitur frigidus & humidus, corpora, quantum ad anni tempora pertinet, secundum naturam habentia excipiens, tantum aberat, vt mali atulerit quicquam, vt fortasse etiam quibusdam corporibus magno adiumento fuerit, quæ temperamentis calidioribus & siccioribus æstate à iusta temperatura deflectere solent. Itaque his instar fuit medicinæ autumnus, frigidum habens & humidum statum. Quinimmo ne hyeme quidem vulgabatur morbus explicatione dignus. Nam hoc innuit, cum dicit /per hyemem ferè cõmode habebant/ erat enim humidior quidem hyems, at frigidior nihilo, quàm eius postulabat natura: quocirca agens de eius statu dixit /frigora vero non admodum erant intempestiua. Porrò ibi primum morbos emergere oportebat, vbi plurimum aer degeneraret, cum dicat /ver autem frigidum, aquilonium, pluuiosum, nubilosumq;. Nam decet ver C temperatum non frigidum esse, sicut nec nubilosum aut pluuiosum. Veris autem initium esse æquinoctium, quod hyemem sequitur, superiore commentario exposuimus, atque adeo ipse hoc sermone Hippocrates dilucide ostendit: qui cum dixisset, extremam hyemem fuisse asperam: ac deinde adiecisset / quæ durauerunt, nec remissa sunt ad æquinoctium vsque / postea ascripsit / ver autem frigidum, aquilonium, pluuiosum, nubilosumq;. Age iam videamus qui hoc sunt cœlum comitati morbi.

† Forte. vtiq; & æstas q̃ autumnum, & ver q̃d æstatẽ pcessit, suam ipsorum naturam seruauerunt.

6 *Primum igitur cœperunt Lippitudines manantes, dolorificæ, humidæ, inconcoctæ: Lemiæ paruæ, ægre multis erumpentes, plurimis redibant: Tandem sub Autumnum recesserunt.*

Quam ob rem vere morbi vulgares generari cœperint, supra est dictum. Cur autem lippitudines præ cæteris viguerint morbis, si eius statum memoria teneas, cognoscas: fuisse enim dicit frigidius, aquilonium, pluuium, & nubilosum. Si quidem igitur à ventis tantum oculi fuissent verberati, citra fluxionem eos lippitudines arripuissent: quia vero multa erant coniuncti humiditate aquilonij venti, recte sanè manasse ait lippitudines, hoc est fuisse humidas, vt ab humido generatas statu. Dolorificæ erant vtrobique, & vbi cum fluxione constarent, & absque fluxione, D propter frigoris diuturnitatem, cui profecto nihil ad dolorem oculis inducendum deest. Nunc vero auctos dolores esse par est, quando frigus oculorum cum eorum fluxione coniunctum esset. At inconcoctæ erant, & longo tempore durabant, tum propter humiditatem, tum frigus: siquidem maturationem fluxiones, cum ab insito calore superantur, consequuntur. Atqui minore superantur negocio, vbi paucus sit humor, & minus frigidus: cum autem multus est & frigidus, difficulter concoquuntur. Iam vero naturalis animantium calor si sit validus, humores earum superfluos celerius concoquit: sin imbecillus, vix longiore interuallo superior euadit, & vincere humores valet. Quo magis, si qui fuerint curati, de integro inciderunt in illas: nam debilitatos quidem lippitudinibus oculos frigidus aer, aquilonius, & pluuius, nubilosusq; iure lædebat. Huiuscemodi lippitudinibus lemia ferè obuenit parua, ægre ob densitatem tunicarum, quã ex frigore contraxerunt aeris, erumpens. Quare toto vere necessario oculi deteriores euadebant: æstate vero, quam comparauerant, scirrhosa affectio ad concoctionem pedetentim deducebatur: siquidem non potuerunt, qui longo tempore collecti sunt morbi, iisq; præcipue ab algoribus & humiditatibus, statim depelli. Merito itaque dixit Hippocrates oculorum incommoda esse autumno penitus sublata.

7 *Aestate iam & Autumno Lienteriæ, & Dysenteriæ, Tenesmi, Alui fluxiones biliosæ, tenues, multæ, crudæ, & mordaces: non nullis etiam aquosæ. Multis præterea Offusiones dolorificæ, biliosæ, † ramentosæ, purulentæ.* E

† *In quibusdā codicibus additur ἢ ὑδατώδεες idest aquosæ.*

Non hi tantum morbi Thasios, et symptomata tentabant, sed etiam alia, de qbus posthac aget: nam varie admodum ægrotabant, quod in diuersos incidissent morbos. Quare communem rationem, quæ ad id conducit, quo non omnes, qui in ea fuerunt tempestate, ægrotarent, primo loco exponam: deinde ad singulos morbos descendam. Attendes omnibus in statibus ætatem & naturam cuiusque hominis, vt sit ad statum appositus: nam vel facile vel difficulter illi cedentem, vel modice ad illum comparatum inuenies eum. Mox genus vitæ applicabis, atque salubrem victus rationem vniuersam statui ipsi aduersariam. Atque, vt vel facile vel ægre corpus externis causis sit inferius, aut similis aut dissimilis ratio temperamenti in causa est, vt est sæpenumero dictum. Cum enim constet sanitas ex symmetria quatuor elementorum (siue qualitates, siue facultates velis appellare) humiditatis, siccitatis, caloris, & frigoris: quædam corpora, naturæ, & ætates intemperata sunt: quibus quidem similes tempestates sunt insalubres, & contrariæ ijs proficiunt. Temperatis corporibus salubres sunt temperati status, intemperatiq; noxij. Sed vt nullus est intemperatus status commodus temperatis, ita nec nocuus perinde vt intemperatis. Etenim status magnopere humidi & frigidi, corpora maxime lædunt intemperata humiditate & algore: Itidem humidi & calidi status temperamenta humida & calida offendunt: Eadem ratione calidi & sicci, similia. Quæ enim corpora iam prope sunt, vt tali morbo ægrotent, ex propria intemperie coarguuntur. Quæ vero contra sunt, ac aer, temperata, cum nullam iniuriam accipiunt, tum vero multo efficiuntur meliora, cum ab excessu vindicentur: Contraria enim contrariorum remedia sunt. Proinde calidis & siccis temperamentis humida tempestas & frigida, pro eo quatenus ad contrarium cogit, atque ita efficit temperamenti mediocritatem, commodo potius quàm nocumento est. Atque id erat causæ, quo minus ægrotarent omnes in statibus intemperatis. Quod qui cognoscat, applicando victu contrario, corporibus sanitatem tuebitur. Nam humidus & frigidus si sit aer, calefacienda corpora sunt, maxime frigidiora & humidiora: quare exercitationes plurimæ his prosunt, & vinum modicum, quod calidiore sit natura atque aquam ferre possit, tum cibi calfacientes. Atque etiam vniuscuiusque quantitatem cum ex corporis, tum ex cœli cognoscemus temperamento, si quatenus de optimo temperamento diuerterit alterutrũ, consideremus. Nam pro diuerticuli magnitudine, victus est etiam mutanda quantitas: vt quod longissime discesserit ab optima temperatura corpus ad humiditatem & frigus, hoc plurimum nos in hoc statu & exiccabimus & calefaciemus: quod si mediocriter ad id, absurdum sit omnino huic idem facere, sed portione. Itaque siccis & calidis corporibus multo minus victus adhibendus est vehementer calidus & siccus, nam id sua sponte obtinent. Hoc autem duntaxat obseruandum est, quatenus aer deflexerit à iusta temperamenti mediocritate: Qui si parum, omnino non est committendum nobis, vt mediocrem victus rationem corporibus calidis & siccis immutemus: sin amplius, sat erit mediocriter mutasse. Hæc quisquis perspexerit, generandi morbi cuiusque in quacunque tempestate causas obseruabit. Quintus vero, dum it inficias cum Empiricis, non posse eorum, qui sic existunt, affectuum cognosci causas, refert autem eas ad vnam experientiam, conuenientium inuẽtione præsidiorum deficitur: etsi vel ob id ipsum generatio morborum vulgarium sit cognitu vtilis. Itaque præsens cœlum inspiciamus, ac primo repetamus. G

Fuit hoc, vti significauit Hippocrates, humidum & frigidum, ab autumno ingressum: quę causa fuit, vt ipso in autumno & hyeme proxima, haberent Thasii mediocriter. Sed vere quando hoc etiam frigidum fuit & humidum, omnium primi oculi laborarunt, quod non solum esset aer humidus & frigidus, sed & antea fuisset procellosus. Oculos ergo cum frigidi ferirent venti, non mirum sanè erat, si ante partes corporis cæteras laborarent, pro natura causæ efficientis. Itaque non temere fluxiones eos humidæ & frigidæ corripuerunt. At vero quia non deuénit ad extremam status humiditatem, idcirco nullus aliorum affectuum quisquam, qui dominante tali statu in aere apparere solent, est consecutus, apoplexias dico, conuulsiones, palpitationes, tetanos, peripneumonias, lateris dolores. Verum postea, humoribus iam ob nimiam in corpore moram putrescentibus, morbi cum corruptione plethorici prouenerunt. Etenim frigidæ causæ cutem constipantes, humores prohibent digestione: tum autem humiditas aeris non modo non remouet à corpore quicquam, sed adijcit. Quæ cum vnà in hac tempestate ambo fuissent, superfluitas est in ægrotantium corporibus congesta non eadem omnibus. Nam quibus erat in corpore excrementum biliosum, hoc non digestum, creauit affectum biliosum: quibus pituitosum, aut melancholicum, aut sanguineum, continuo humoris erat non euacuati affectus similis. Atqui cum tale excrementum corrumpi in corpore & putrescere solet, alios in alios incidere morbos cõsonum erat. Cui accedebat non omnium corporis partium similis status: quippe huic infirmius iecur erat, illi lien, alij venter, non nulli intestinum, alij aliud. Quare cum ex validioribus excrementum partes exciperent imbecilliores, consequebatur pro natura membrorum ex Thasiis alium H

aliter

A aliter laborare. Vnde dysenteriæ, tenesmi, fluxiones alui, lienteriæ, fluētibus supfluitatibus in intestina extiterunt: vrinæ difficultates, in vesicam deflectentibus: vomitiones, ad os ventriculi peruenientibus. Cæterum per aeris frigus hæc quidem intrò in corpus irruperunt. Æstate vero corporum temperamentis calidioribus, & internas partes robustiores obtinentibus, sudores par erat citos esse: atque hoc quibusdam citra febres accidisse, cum haud satis computruisset superfluitas: non nullis etiam cum febre. Iam etiam temporis progressu variæ febrium formæ extiterunt: nam & putrescentium erat diuersitas humorum. Nec enim ab aere erant generati, cæterum coaceruati, scilicet quòd frigidus esset, non calidus status: vt, cum sua ipsius ratione corpus excalfacit Canis ortus, semper solent vigere febres ardentes. At nunc quidem non ab ipso statu istud præcipue accidit, immo vero quia constipatio intercedebat cutis. Habes malorum compendium, quæ in præsentia vulgabantur. Nunc ad singula conuertar, simulq; verba Hippocratis, sicubi obscuriora sint, interpretabor.

8 *Stranguriosæ non nephriticæ, sed his Alia pro alijs.*

Et per sedem excretiones fiunt prauæ sæpius, cum liber quidem ab affectu venter sit, per eum B vero purgetur totum corpus, aut abscessus in illo sit ab effluxione aliqua. Nam vult Hippocrates ipse non solum decumbendo, sed etiam effluendo fieri abscessum. Ita etiam per renes non nunquam & vesicam, nullo illos laborantes suo affectu, repurgatur totum corpus: quemadmodum in hoc accidit statu. Quam ob rem in progressu sermonis dicit ad verbum: Solum vero bonum maximum'que inter signa quæ fiebant, quod'que multos maximis periculis liberauit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diuerterent, & in hoc abscessus fierent. Atque id ipsum est, quod hic commemorat /non nephriticæ quidem, sed his alia pro alijs/ etenim totius corporis excrementa in renes & vesicam defluxerunt: atque ita excretiones sunt nephriticis excretionibus assimiles consecutæ. 1. Epid. sect. 1ª.

9 *Vomitiones pituitosæ, biliosæ, & Ciborum inconcoctorum Reiectiones.*

Ex humorum exuperantia, quæ intrò vergebat, quod ad sedem defluxit, fluores alui, tenesmos, dysenteriam, lienteriamq; cōcitauit: Aliud excretionem per renes & vesicam habuit. Itidem iam superfluitas in supremum fluxit ventrem: ac innatans per vomitiones est reiecta, ita vt naturis pituitosis pituitosa esset vomitio, biliosis biliosa. Est enim dictum, congesta per statū superflua fuisse, C se, à se inuicem qualitatibus pro naturis corporum distincta. Neque certe mirum, si inconcoctos cibos vomitione reiicerent, humoribus in ventrem pituitosis & biliosis confluentibus.

10 *Sudores.*

Quibus, inquam, multum per cutem effluxit, id temporis valebat excrementum huc reiicere natura, itaq; sudarunt hi.

11 *Omnibus vndequaq; multus Plados, (id est nimia humiditas.)*

Superfluam humiditatem πλάδον vocare solet. Cum igitur aliis aliter, ac quibusdam multifariam collecti longo tempore humores euacuarentur, ob id merito dicit: Omnibus vndequaq; nimia humiditas.

12 *Multis Hæc accidebant Rectis, & febre liberis: Multis vero Febricitantibus, De quibus iam scribemus.*

Quibus coaceruata abundantia, aut quid biliosum, facillime putrescens, in febrilem conuersum iam putredinem fuerat, hi sunt statim febre correpti: quidam vero non decubuerunt, aut non D prius in febres inciderunt.

13 *Quibus autem, Quæ ante dicta sunt, cum dolore acciderunt, Autumno iam & sub Hyemem Tabidi fiebant.*

De altero scilicet autumno loquitur, hyeme'que altera: quandoquidem de priore supra dixit in hunc modum: Per hyemem ferè commode habebant: at ante ver multi, adeo'que plurimi laborabant. Deinde iis, quæ vere acciderunt, commemoratis, mox æstatis meminit: à qua alterius autumni, de quo in fine totius tempestatis dixerat, Statim vero circa Arcturum cum Aquilone permultæ pluuiæ. At quos tabidos dixerit, parum cōstat. Nam solet eos, quorum quocunq; extenuantur modo & tabescunt corpora, illo vocare nomine, nedum eos, quibus ob pulmonis exulcerationem totum liquescit corpus. Et sic hoc loco, tabidos accipi ab eo est verisimile, quorum attenuaretur quocunq; modo corpus, nullo certe de pulmonis morbis verbo prius facto. Nam cum neq; sanguinem ex eo prædixit esse reiectum, neq; fuisse peripneumoniam, neq; in viscus hoc destillationem inuasisse, quæ causa sit verisimilis cur existimes tabidos euasisse dicere eum ægros in presentia ex pulmonis vitio? Veruntamen potuit certe, vt ad ventrem et renes superfluitatis peruenit ex toto corpore portio, & in membra spiritus item decumbere.

14 *Febres Continuæ.* E

Quod, sub hyemem, inter nouissimam orationem est & hanc dictum, alij illi, alij huic assignãt. Ego vero totum sermonem esse statuo hunc: Et autumno iam tabidi fiebant aliqui, similiter hyeme. Iam vero etiam continuæ febres, & autumno viguerunt, & hyeme. At constat alterius illum hyemis non conscripsisse statum, vt quæ proprium hyemis temperamentum conseruasset. Itaque didicimus, quibusdam temporibus anni per accidens prouenire morbos, quæ nihil ipsa affecta, offensiones exceperunt priorum.

15 *Et eorum paucis Ardentes.*

Non propria tempestatis ratione ardentes inciderunt febres, sed per accidens, vt supra commemorauimus, quę acciderunt. Quia impedita totius euaporatione corporis, illa quæ naturæ cuique prouenire excrementa solent, vacuatione prohibita, peculiares sibi morbos excitauerunt. Nã qui erant magnopere biliosi, hi quod naturę illi erat solenne, in ardentem febrem inciderunt. Quo fit, vt postea de his dicat: Ardentes vero febres quàm paucissimos corripuerunt, & minime ex ægris hi laborauerunt. Neq; enim calidus has, & torridus, squalidusq; generauerat status: multæ enim viguissent, & in multis, simulq; cum magnis doloribus. F

16 *Diurnæ, Nocturnæ, Semitertianæ, Tertianæ syncerae, Quartanæ, Errantes. Singulæ autem ex iam descriptis febribus multos arripuerunt: Ardentes vero paucissimos, & minime ex ægris hi laborauerunt.*

Qua de re omni contigerit febrium generi in prædicto statu existere, ante dictum est. At dictio /syncerę/ quę inter tertianam & quartanam est posita, vtriq; videtur tribuenda.

17 *Nec "Sanguis de Naribus, nisi paucis, & admodum paucis erupit: Nec delirabant: & Alia cuncta erant leuia.* Al. 4. f. 1. t. 2. c. 42. 424 g

Habet hoc Hippocrates, vt obiter vtilia præcepta doceat. Nam peculiaria morborum symptomata, quæ tum non fuerunt, hoc solet interpretari modo, ex eo quod non acciderunt in præsentia, frequentia ea vt esse doceat. Nam in germanis, vt ita dicã, ardentibus febribus, quia ob caloris copiam humores ad caput attolluntur, sanguinis fiunt eruptiones, & delirant. Nunc vero, cùm vera non esset ardens febris, optimo iure symptomata non habuit propria febrium ardentium.

† in septemdecim diebus, cũ intermittentibus.

18 *Iudicabantur his plerisq; stato admodum ordine, † ac Intermittebant septemdecim dies.* G

Iam hoc quoq; ardentium febrium est illius status proprium, non commune cum alijs, quas vocant germanas. Illæ enim vt febres habent vehementes, ita siti etiam, & vigilijs, molestia, ac nonnunquam conturbatione mentis vexant. Quia vero tam sunt acutæ, ideo etiã celeriter decernunt. At febris ardens, quæ in præsenti vulgabatur, vt mediocriter acuta erat, ac à dolorificis remota omnibus symptomatibus, sic nec certum habebat iudicium, sed quasi medię sortis, vt à repetitione iterum iudicaretur. Nam cum dicat /† ac intermittebant/ præiudicatam quidem fuisse imperfecte, verum à repetitione iudicatam iterum ostendit.

† cum intermittentibus.

19 *Nullumq; tunc Febre ardente vidi Mortuum, neq; in Phrenitim incidisse.*

Nullus hac febre ardente perijt, ꝙ esset moderata: cuius est ante dicta causa. Phrenitis vero non viguit, quia cum totus esset status frigidus, non replebatur ijs caput. Ostensum autem est constitui phrenitidas, vbi cerebri calfiunt regiones.

20 *Tertianæ vero febres Numerosiores erant Ardentibus, grauioresq;: Stato tamẽ ordine à prima accessione in omnibus his Quaternos circuitus habebant, in Septem autem absolute iudicabantur, Nullaq; harũ recidiuam habuit.* H

In commentarijs de differentijs febrium, et de iudicijs, cum alia tum hoc declarauimus, propter flauæ bilis exuperantiam febres & ardentes & tertianas oriri: atque hoc conuenire inter illas: locis vero, in quibus superfluus contrahitur humor, distare. Etenim si ardentes febres sint, in venis abundat, præcipue iecinoris & ventris: Tertianæ fiunt, cum in totius corporis carnibus dominetur bilis flaua. Proinde spiraculis impeditis eorum, qui natura biliosa sunt, quantum bilis in carnoso congestum genere ante vacuabatur, in hoc statu non vacuatum, tertianas generauit ardentibus frequentiores. Nam hæ quidem non perinde trahunt originem ex biliosis retentis excrementis, sed calore in vasis & visceribus aucto ab inflammato statu præter modum calido: quo modo in ijs qui se plus satis exercitauerunt, fit, aut in magnopere sollicitis, aut qui multum apricati sunt, vel cibis sunt adurentibus vsi liberalius, vel qui de his plurima vel omnia fecerunt & passi sunt. Verum præsens non erat nimium calidus status, quo minus corripuerunt multos febres ardentes, quin potius admodum biliosos, atq; hos moderatissimæ: ac hos ipsos magis etiam febres tertianę tentauerũt, ꝙ pristini impediti effluxus erant biliosorum excrementorum. Quocirca merito acciderunt illis hoc grauiores ꝙ ardentes, quo germaniores erant, & iudicia habuerunt sua.

Quartanæ

21 A *Quartanæ vero Multis ab initio ordine quartanæ cœperunt. Quibusdam nec ijs paucis, Ex alijs febribus & morbis Abscessus in quartanas fiebant. Atq; Diu hos, vt solent, atq; adeo diutius Tenuerunt.*

At ne hæ quidem ob statum per se ortæ sunt: sed, quia melancholicis naturis non vacuabatur atræ bilis affluentia, contigit in eiusmodi eos incidere morbos. Longius autem produci accidit ob humidum & frigidum statum, in quo omnes causæ quàm diutissime in corpore manent sine concoctione ac sine digestione. Tu vero fac memineris, vt hic vsurpetur rursus hoc nomē ab Hippocrate, cum dicat Abscessus in quartanas factos esse. Videtur nō tantum abscessus quosdam per effluxionem appellare, verum etiam cum alius transit morbus in alium.

22 *Quotidianæ vero Nocturnæ ac Errantes multæ, Multos diu exercitauerunt, tam Rectos quàm Decumbentes.*

Hæ cum non modo ex humorum copia, sed temperamento etiam status prouenirent, non mirum si multæ, & multos detinuerunt. Siquidem status humidus & frigidus, vt hyems, pituitosum generat humorem: ex quo generari quotidianas docuimus febres. Errantes diuersorum humorum soboles esse ostensæ sunt. Nec quicquam habet admirationis, si hæ febres longæ fuerint, vbi B status humidus esset frigidusq; & eo magis concoctione prohiberet humores: quæ alioqui propter frigus diuturnæ atq; concoctu difficiles essent.

23 *Horum Plurimos Febres sub Vergilias & in Hyemem vsq; comitabantur.*

Constat non harum eum meminisse, quæ in hoc erant statu, Vergiliarum, sed earum quæ post alterum statum in secundo erant anno, vti supra diximus. Nam scripsit in fine illius status: Mox circa Arcturum cum Aquilone permultæ pluuię. Ac loquitur postea, quasi ad naturalem iam statum ordo sit temporum anni reuersus, tum reliquum totum quod excepit Arcturum, tum quod hyemem. Quo factum est, vt quæcunq; essent prioris reliquiæ status, concoctæ sint autumno, & hyeme nullus iam Thasijs reliquus esset morbus.

24 *Multos Conuulsiones, & maxime Pueros, ab initio tentabant, & Febricitabant, febribusq; Conuulsiones succedebant. Erant hæc Plerisq; Diuturniora & innocua, Præter eos, quibus etiam alia cuncta pernicialia essent.*

Conuulsiones fiebant, quòd frigidus esset humidusq; status. Pueri autem propter neruosi generis infirmitatem, conuulsionibus sunt opportunissimi: quo facilius etiam paruis de occasio- C nibus hoc ijs mali accidit, minusq; est periculosum. At dicit à primo statim quosdam conuulsionibus fuisse affectos: aliquos vero vbi præcessisset febris, vtcunq; scilicet ad alterutrum comparati illi essent, qui conuulsionibus & febre arripiebantur. Nam ad quod quisque erat paratior, hoc prius inuadebat: cui successit alterum. Atque conuulsiones non iniuria diuturnæ erant, cum secundus autumnus iterum, de quo in fine scripsit totius status, humidus esset & frigidus, atque aquilonius.

25 *†Continuæ vero Febres omnino nunquam intermittebantur, sed Inuadebant omnes more febris naturam tertianæ referentis: & Vno die aliquantum remittebantur, Altero ingrauescebant. Omnium erant, quæ in id tempus inciderunt, violentissimæ, longissimæ, laboriosissimæq;: Lenes à primo, de cætero in totum semper increscebant: ac Decretorijs diebus accedebant, ac peiores inuadebant: Aliquantum remittebantur, citoq; rursus ex intermissione violetius incessebant: Diebusq; decretorijs multo deteriores reddebantur. Rigores autem Omnibus inordinate & erratice fiebant, ac paucissimi his, minimiq;: In alijs vero febribus maiores.*

†Clarius. Quæ vero continua quidem in totum erant, & nihil intermittebant, inuadebant autē omnibus more febris naturam tertianæ referentis, vno die aliquātum remissiorem habentes, altero inuadētes, omnium erāt etc.

Nisi ipse, quemadmodum febres quæ tum vigebant, ordinatas accessiones faciebant, adscri- D beret, magnam nobis hęsitationem reliquisset, inuestigantibus, quasnam vocet τριταιοφυεῖς id est tertianæ naturam referentes. Sed cum dixit /more febris naturam tertianæ referentis/ nulla restat de re quæstio, sed de significato huius nominis τριταιοφυοῦς. Huic autem coniungitur, quid significet tertiana, & semitertiana: tum vtriusque differentia, syncera tertiana, & non syncera sed aliquantulum remissa, aut magis aut plurimum: & quousque producantur harum singulæ: tum quæ magna semitertiana, quæ media, quæ parua. Agathinus certe integrum scripsit librum primum de semitertianis, dum, quid hoc denotet vocabulum, interpretatur. Iam vero, si velim quæ de hoc nomine sunt à methodicis prodita, quæ postea ab Archigene non semel sunt sed pluribus in commentarijs relata, simul'que quæ bene vel male tradiderunt, disceptare, tria sanè volumina vix capiant. Quatenus autem interest ad artis opera, disputaui iam in commentarijs de febrium differentijs. Hoc loco satius est hoc febris genus, quod hoc statu dicitur fuisse, describere. Ipse igitur ait, Altero die ingrauescere: altero aliquantum remitti, quod græce ὑποκουφίζεσθαι dixit. Quod quia verbum cum præpositione ὑπὸ scripsit, aliud par est nos accipere significari à simplici dictione, ac à composita: à κουφίζεσθαι enim queas intelligere insignem denotari remissionem febris: ab ὑποκουφίζεσθαι, moderatiorem. Veruntamen non distribute, nec clare exposuit, vtrum qui eum in modum febricitarunt, hos postridie altera inuaderet accessio leuior ea, quæ pridie: an

illa

illa perpetua, postridie remitteretur. Equidem contextum censeo innuere vnam fieri tertio quoque die accessionem, remissiorem postridie. Addit rigores ipsis erratice fieri: quod denotat nõ in singulis accessionibus, cæterum interdum, hosque paruos: Iam etiam sudores paucos, & vero etiam frigus extremitatum tale, vt calfierent ægrè. Ex quibus omnibus liquet crudis pituitosis putrescentibus humoribus talem existere febrem, admista ijs flaua bile. Ac quæ ex sola quidem eiuscemodi bile generatur, ei tertianæ nomen est: quæ vero parem assumpsit crudum humorem, exquisita efficitur semitertiana, Romæ illa incolis frequentissima, vt quæ illius sit vrbis familiarissima. Hæc quidem horrifica est, atque cum reduplicationibus, quas vocant, fit: accedens non tantum priori die, sed & postridie: quæ quidem accessio præcedente minor est, minusque horrifica: tum repetitionem vel minorem, vel certe prorsus habet nullam. Nunc de ea quę tertio quoque fit die, mitigat autem in his alterum diem, sermo habetur: quæ propinquior esse videtur naturæ tertianæ, accessionem iterantis, ac longius à semitertiana est remota: †multum enim interest, num inuadat postridie, an sine reduplicatione fiat. At enim paruus rigor parum distat ab horrore: tametsi ne hunc quidem perpetuo accessioni esse adiunctum dixit, sed erratice: nisi certe erratice de alijs dixit febribus, & non de tertianæ naturam referentibus. Etenim cum minimos his & paucissimos rigores ait accidere, horrorem indicauit: non priuauit tamen penitus ijs accessiones. F

† magna.n.distantia est, nõ inuadere postridie, & sine reduplicatione fieri.

At vero, quo hæc cognoscas, sic se res habet. Febris hæc iure τριταιοφυὴς id est tertianæ naturam referens vocatur. Neque enim est semitertiana, vt quæ secundo die non inuadat, nec reduplicationes faciat: neque prō*ducta est, siquidem nunquam febris hominem relinquit: quare erat æquum huic tribuere nomen illis finitimum. Erat porrò rationis nullum instituere aliud nomen, ac τριταιοφυῆ id est tertianæ naturam referentem. At vero deteriorem fieri ferè diebus decretorijs, tertianæ naturam referentium est proprium, non commune omnium: nam in libris De diebus decretorijs didicimus, vsu venire istud morbis malignis. Aliquantulum remittebantur, citoq; rursus ex intermissione violentius incessebant. Si in memoria habeas, quę in libris sunt de iudicijs dicta, & decretorijs diebus, & differentijs febrium, non est quod repetam: illic enim ea sunt explanata omnia, cuiuscemodi est, quod hic dicitur /remittebantur. Sanè generantur istæ febres, non ex succo vno, sed pluribus: quorum calidior febrem acutam succendit, statimq; discutitur: quæ dum corpus tenet, contingit frigidioribus corrumpi ac putrescere: itaq; iterum accendi ex illa remissione (ἐπίσχεσιν vocat) quod est veluti requie, & imminutione febris: atq; ista febris deterior euadit priore, videlicet quòd vires à prioribus molestijs defatigatas offendat. Nam non obscurum est, si vel pari sit magnitudine, quin qui viribus sunt infirmioribus, quàm qui sunt validioribus, G magis molestabit.

* arbitror legẽdũ esse in Græcis cod. οὐδὲ παρεκτεταμένος τριταῖος. i. neq; producta seu extẽsa tertiana est vide pag. 39. g 119 d. 164. c

26 *Sudores Multi.*

Sanè in alijs febribus conspecti sunt multi sudores. Potuerunt & alijs citra febrem vitijs, vt conuulsionibus, accidere multi sudores ex collecta in corpore multa humiditate frigida propter statum, quæ à conuulsionis vi expellitur. Cæterum quibus id dixit accidisse, hi, vt erat consentaneum, multum sudauerunt.

27 *H*ās *Tantum aberat vt recrearent, Vt etiam contra læderent.*

*Al. His aũt minimi: qui tã tũ aberat etc. & ita omnino legendum videtur. Vide supra in hac eadem pag. e.

Has, inquit, febres, de quibus verba fiunt, tertianæ naturam referentes, sudores comitabantur inanes. Causa in promptu est: nam attribuimus inconcoctis morbis nec prodesse sudores, nec signum esse bonum. Nam vel copiam denunciant humorum, vel virium infirmitatem.

28 *Frigebant his multum Extremitates, ac vix Calor his reuocari poterat.* H

Cum ob insignem inflammationem viscerum in accessionibus calfactu efficiuntur difficiles extremitates, tum propter frigidorum multitudinem humorum: vt de vtrisq; in ante citatis commentariis demonstrauimus.

29 †*Non Dormiebant prorsus hi, & rursus Comatosi erant.*

† Al. Non vigiles erãt, omnino, maxime uero hi.

Rursus vigiles ait eos fuisse, ex parte potius, & non omnino: nec contrarietas magna est. Dicit enim ex parte comatosum quoq; symptoma accidisse, hoc est, vbi in somnum delabuntur, nec vigilantium queunt subire munera, vt ostendimus.

30 *Ventres Omnibus Turbati erant, & praui, at multo His pessimi.*

Humorum in ventrem fluente abundantia, vt ante dixi, par erat eum turbari. His itaque naturam tertianæ referentibus, de quibus hic disputat, vt præter cæteros morbos malignis, necessario etiam ventres deprauabantur.

31 *Vrinæ autem Plurimis horũ erant Aut tenues, crudæ, decolores, ac tempore non nihil concoctæ decretorie: Aut*

crassitudine

A *crassitudine quidem prædita, turbata tamen, nec consistentes, nec subsidentes: Aut paucæ, crudæ, vitiosæ, & quæ subsidebant pessimæ.*

Cuncta hæc in vniuersum, in libro præsagiorum docuit: quæ quidem etiam hic tanquam per exempla priuata fidem accipiunt. Quæ quando ante in præsagijs enarrauimus, non est quod de consensione horum cum illis, cum sit conspicua, dicamus amplius: nam ibi ostendimus, ea crudorum esse & inconcoctorum signa humorum.

32 *Tusses comitabantur †, sed Quem vsum vel detrimentum tunc afferret Tussis, non habeo quid scribam.*

† *Additur in quibusdã exẽplaribus* τοῖσι πυρετοῖσι *.i. ipsas febres.*

Vbi humores nimij expurgantur, solent sequi tusses.

33 *Itaq; Diuturna hæc erant, molestaq;: & valde Inordinate & erratice, atq; sine iudicio plurima horum permanebant: quibusdam perniciose habentibus, quibusdam non. Si quos autem eorum paululum desererent, statim redibant. Quibusdam autem, ijsq; paucis, circa Octogesimum* cum breuissime indicabantur: Atq; horum non nullos repetierunt, vt etiam Hyemem plurimis eorum morbus protraheretur. Plurimos vero absq; iudicio reliquerunt.*

* *Al. vigesimum. Vide et Gal. 2. de dieb. decr. cap. 5. cl. 4. pag. 153 d*

B Nulli dubium est, quin secundam hic hyemem Hippocrates appellet, nõ etiam primam, quam in principio retulit totius status. Quos enim hic commemorat, morbi omnes altero potissimum autumno viguerunt: deinde ineunte hyeme, quidam horum discesserunt, non nulli longius sunt producti. At vero quòd inordinati essent atq; repeterent, frigori id quidem, & copiæ morbos excitantium humorum, merito referendum est acceptum. Quo factum est, vt ex æquo ea etiam superstitibus euenirent.

34 *Ex Aequo hæc ijs qui superstites fuerunt, & qui non, acciderunt: Multaq; fuit Acrisia in morbis, eaq; varia. Ac Maximum Signum & pessimum ad finem vsq; plurimos persecutum est, quòd Omnem cibũ fastidirent, præter cæteros, quibus cætera quoq; exitialia erant. Sitiebant autem non admodum intempestiue in his febribus.*

‖ Mente constare, & oblatos cibos libẽtem admittere, optimum esse alias Hippocrates dixit in vniuersum, & hic singulari confirmat exemplo. Quòd porrò non perinde sitibundi essent, nimirum abundantium humorum qualitatem est consecutum.

2. Aph. 33. Ex. ord. 17. a

35 *Cum autem Diu hæc durarent, Multiq; essent dolores et mala colliquatio, His succedebant Abscessus, aut maiores* C *quàm vt ferri possent, aut minores quàm vt prodessent quicquam: sed Statim redierunt, & Deteriores euaserunt.*

A† *Additur ĩ aliquibus cod. manuscriptis & impressis* ἄσσαι *.i. fastidia. in aliquibus non est, nec in Gal. explanatione.*

Vbi multa sit inconcoctorum humorũ copia, abscessus fiunt: qui parui si sint, nihil conducunt: sin autem magni, vires ijs non sunt pares. Quòd autem etiam hoc loco vacuationes per effluxum, abscessus vocet, proxima oratione clare significat.

36 *Quæ hos infestabant, hæc erant: Dysenteriæ, Tenesmi, Lienteriæ, et Fluxiones alui: Non nullos etiam Aqua inter cutem, quæ vel hæc habebat adiuncta, vel non habebat* [a] †.

Quos superioribus verbis extitisse summatim ait abscessus, hic nunc sigillatim exponit. Superius diximus merito tales fuisse morbos, confluentibus in ventrem excrementis: Dysenterias scilicet cum cruentis excrementis quocunq; modo ortas: Tenesmos vero, qui sunt tensiones vehemẽtes ex vlceratione in recto intestino facta: Lienterias, quæ celeres sunt ciborum non mutatorum transitus. Fluxiones ventris vocat, cum sine dictis his affectibus deijciuntur & semper & assidue humida excrementa. Aliquos etiam [b] † in aquam inter cutem ait incurrisse, propter copiam humorum frigidorum & humidorum: hos quidem vna cum prædictis symptomatibus, illos citra hæc.

B † εἰς ὕδερους ὀξεῖς *.i. in aquam ĩter cutem acutã, habent Græci codices omnes, quos viderim, interpres tamẽ dictionem acutam consulto etiã fortasse omisit.*

D

37 *Quæ autem ex his Violenta erant, Statim Opprimebant, vel rursus nihil Proderant.*

Qui procedunt morbi à concoctionis difficultate & copia crudorum humorum, nullũ ab excretionibus consequuntur emolumentum. Dixit enim multas quidem & violentas cõfestim opprimere vires: at quæ tales non sunt, nihil iuuare: Quæ cum etiam duplices sint, nihil proficient, quę concoctionem non habent adiunctam: [c] † quia scilicet hi etiam multi relinquuntur, nihil commodabit absq; concoctione quicquam.

C † *Al. quandoquidem etiã si multæ sint excretiones, nihil tamen conferunt, si absque concoctione eueniant.*

38 *Papulæ paruæ, quæ non essent excernendis morbis, Statimq; euanescebãt: Aut secundum aures Tumores* [d] *nigricantes, qui nihil denunciarent.*

Omnium quæ tunc inciderent incommodorum erat caput, inconcoctio humorum. Quòd siquando per vim natura ad aliquos eorum excernendos aggressa esset, nihil proficiebat: immo vero ab ijs superata aut in profundum recurrere permisit, aut propter paucitatem excretionum, abscessum moliebatur.

D * μελαινόμενα *.i. nigricantes. al.* μὴ λυόμενα *idest quæ non soluerentur.*

39 *Quibusdam in Articulos, præsertim in Coxendicem decumbebant: Paucis decretorie cessabant: Statimq; superati ad priorem statum redierunt.* E

Quòd igitur abscessus, qui decumbendo fit, maxime in diuturnis accidat morbis, [a]†in primis ab illo docti in vniuersum sumus, & hic exemplo priuato testatum habebimus. Quòd verò multa esset affluentia crudorum & frigidorum humorum, & inconcoctorum, ideo in maximum articulum multis decubuit. Cæterum propterea quod essent difficilis concoctionis, non [b]excernebãtur. Qui sicui etiam discussi viderentur, confestim redierunt. Scilicet hoc est, quod indicatur, [c]†tumores cum ad cutem propellerentur, redirentq;, ad priorem relapsi statum sunt. Etenim hoc significatur ab eo, cum dicit: Statimq; superati ad priorem statum redierunt.

A † Græce mendose legitur καὶ ὅτι μάλιστα. sed forte addendũ εἰς ἄρθρα vt sic vertatur. quodq; in primis ad articulos.

*B * ἐκρίνοντο .i. excernebantur, sed in antiquis ἐκρίνοντο .i. indicabantur. & sic etiam videtur esse legendum.*

C † tumores cum cessarent facta sursum latione, redirentq; ad priorem &c.

40 *Moriebantur autẽ Ex omnibus, sed omnium plurimi Pueri ablactati iam, & qui Natu maiores essent, Octennes & Decennes, & qui Pubertatem iam attingebant. Accidebant ijs hæc, non sine illis, quæ ante dicta sunt: Superiora vero multis sine his.*

Cum in hoc statu potissimum dominaretur humiditas, quippe quę modum naturalem plurimũ excesserat, minus erant obnoxij huic malo ab humiditate & frigiditate profecto, frigidi & sicci. F Nam esse obnoxia magis corpora illis causis ostendimus, quæ cognata sunt ipsarum intemperiei.

41 *Vnum vero Bonũ maximumq; Inter signa quæ fiebant, quodq; multos à maximis periculis vindicauit, hoc fuit, quibus ad Stranguriam diuerterent, & in hoc Abscessus fierent. Accidit autem plerisq; Strangaria in his ætatibus potissimum: Item alijs multis, qui non decumbebant, & in morbis. Et subita his magnaq; omnium mutatio fiebat. Etenim Ventres, & si forte humecti essent, statim maligno modo sistebantur, Cibosq; omnes libenter sumebant, & posthac leuiter Febricitabant. Sed diuturna his Strangaria, ac laboriosa erat.*

Dixerat etiam antea stranguriosa his & non nephritica symptomata accidisse, etsi communitatem quandam habeant, sed alia pro alijs. Nosq; diximus, vbi per renes excrementa purgantur totius corporis, vrinæ illos stillicidium corripere, cum ob alia, tum præcipue propter confluentium vrinarum acredinem: quę etiam nunc in causa fuit. Tenendumq; rursus memoria est, hic quoque abscessus dicere illum in stranguriam factos, licet per effluxionem, non autem decubitum, de toto emanarent corpore infesti humores. Vt enim repurgatur non raro per ventrem vniuersum corpus, & item quoq; per renes & vesicam. Sed erat his strangaria diuturna, & cum dolore per stranguriam repurgabatur totum corpus. Has autem partes erat necessarium, per quas acres excernebantur vrinæ, affici: quia vellicabantur scilicet, continuaq; excretione sollicitabantur: vnde etiam in ipso vrinarum transitu offendebantur. Eiuscemodi autem symptomata ob excremẽtorum, quæ expurgabantur, copiam longiori tempore illis perdurabant. G

42 *Erant his Vrinæ copiosæ, crassæ, variæ, rubentes, purulentæ, cum dolore.*

Omnia hæc accidebant, quòd superfluitatem humorum vitiosorum totum corpus deponeret. Quo factum est, vt saluarentur omnes. Cũ autem varia ea esset (vti superius docuimus, aliud enim alij abundabat) non mirum si varietas quædam fuit vrinarum, vt hæ omnes similes non essent, sed alijs aliæ.

43 *Atq; hi Superstites omnes fuerunt, nec vllum horum perijsse cognoui. Quæcunq; vero non periculose.*

Quam ob causam omnes superstites essent, prædictum est: nam per vrinas purgati sunt. Hoc autem /quęcunq; vero non periculose/ quidam sequenti orationi præponunt, vbi hoc interpretabimur post secundum statum. H

44 *Maturationes Excremẽtorum omnes vndiq; Tempestiuæ aut bonæ, et Decretorij Abscessus Cõsiderandi sunt.*

Sunt qui finem prioris status constituant huius narrationis initium, vt talis sit: Quęcunque vero non periculose maturationes excrementorum omnes vndique tempestiuæ aut bonæ, & decretorij abscessus considerandi sunt. vt orationis hic sit sensus: Quicunque vero sine periculo exoriuntur affectus, in ijs animaduertendæ concoctiones sunt. At nihil tamen causæ est, quin per se proposita oratio legi possit, vt oratio illi semel de omnibus morbis qui sinẽ maturatione sunt, in vniuersum habeatur. Concoctio enim quædam eorum quæ præter naturam sunt, est ipsa maturatio morbi. At ipsa concoctio in coquentis substantiam deductio quædam est eius, quod concoquitur. Ergo vbi corpus bene habet, cumq; ei, quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit & alteratio totius concoquendæ materiæ, aut maximæ partis eius, minimum'que superat semicocti. At vero quando præter naturam affecta sunt (quod accidit, vbi sint à natura immutantis & alterantis aliena) id quod assimilatur, paucum est, semicoctũ vero excrementum multum. Iam sicut in corporibus sanis concoctionem indicant excrementa,

non

A non secus in corporibus affectis indicabunt. Itaq; eorum quę in ventre coquuntur, desecta per aluum excrementa inconcoctionem & concoctionem ex sua forma arguunt: eorum quae in pectore & pulmone, tussi excreata: eorum quae in cerebro, per nares excreta: eorũ deniq; quae in venis, cum vrinis effluentia. Sed haec in commentarijs sunt de facultatibus naturalibus declarata: atq; in ijs libris, quibus de iudicijs egimus: praecipue autem in libris de temporibus morborũ, in quibus concoctionis morborum indicia sunt descripta. Id ipsum hîc quoq; iubet Hippocrates facere, morborum considerantes concoctiones ex ijs quae excernuntur. At in fine orationis quidã pro /considerandi/ scribunt /faciundi/ sermonem esse non dignotionis, sed actionis volẽtes, & curationis, consilijq;. Si enim considerare iubet concoctiones, ad dignoscendum & praesagiendum pertinet oratio: sin autem facere, ad medendum. Iam maturationes efficere calfacientia mediocriter omnia obscurum nõ est, tum cibos, tum fomenta & cataplasmata: frictio item modica, & balneum, huius sunt generis. Verum istorum singulorum in libris est methodi medendi explicatus vsus. Atqui non modo concoctiones par erat morborum respicere, aut facere ipsum, vtrunq; enim verũ est: sed abscessus etiam ex effluxione, id quod in primis est elaborandum: aut abscessus ex decubitu in partes ignobiliores, nam alterum est hoc propositum, vbi abscessum per effluxionem assequi nequeamus.
B Quare siquidem ad ventrem excrementa contendunt, his praesto esse debemus clysteribus, qui eo attrahere valent: adeoq; ijs quae tota in victus ratione ad hoc conferunt: Sin autem ad renes, vrinam cientibus: Quod si ad colon, acribus medicamentis illud calfaciendo.

45 *Concoctiones Celeritatem portendunt Iudicij, Securitatemq; salubrem.*

Superiori capite quosdam dixi considerare concoctiones iubere: non nullos etiam facere: & vtrosq; finem orationis dupliciter scribere in enarrando: alteros considerare medicos, alteros facere. Equidem ex vsu esse vtrunq; dixi medicos meditari. Itaq; si /considerandi sunt/ scriptũ sit, omnino comitatur id etiam facere: nam ‖ Aemulum Hippocrates pariter acadministrum vult medicũ esse naturae. Veruntamen in priore oratione /considerandi sunt/ satius scribi planum fecit, cum dicat hic concoctionem celeritatem portendere iudicij, securitatemq; salubrem. Non profecto /portendunt/ dicturus, sed /faciunt/ si consuluisset ipsis medicis cõcoctiones efficere: sed istud quidẽ, vbi morbos curat, dat consilij. Nunc in commentatione morborum vulgarium dignotiones illis & praesagia proponit: interim eâdem opera medendi rationẽ generatim simul innuit, non tamen
C exprimit. Nam quod simul innuat, liquet illud quidem. Etenim si, quae probe à natura fiunt, vult imitari medicum, concoctiones autem naturae opus sunt, clarum est eas celeritatem iudicij, & securitatem, & sanitatem significaturas: tũm vero nos ijs vnà auxiliando, concoctiones effecturos.

Paulo inferius t.51.

46 *Cruda vero, & Inconcocta, atque In malos abscessus conuersa, Aut Acrisias, aut Dolores, aut Diuturnitatem, aut Mortem, aut Recidiuas.*

Vt fiunt concoctiones natura causas noxias superante, ita non superante, contraria. Itaque ei quod est in cõcoctionibus dictum /celeritatem iudicationis/ aduersatur morborum diuturnitas: ei quod illic /securitatem/ repugnat acrisia, mors, & recidiuae: ei deniq; quod illic /salubre/ in communi quidem nunc dicta omnia, separatim vero dolores. Nã corpora sana, siue ἀπονίαν, siue ἀνωδυνίαν, siue ἀοχλησίαν, hoc est doloris carentiam, indolentiam, molestiae vacationem appelles, proprium habent perpetuum. At acrisiae vocabulum bifariam in mentem mihi venit ab illo vsurpari: cum aut omnino iudicium futurum nullum, aut prauum sit: atq; in vtroq; hoc significato sunt inconcoctionum morborum comites acrisiae. Atqui meministis omnem concoctionem morborum fieri in alteratione humorum. Etenim protensa est per solida corpora natura, quae illorum est
D virtus, concoctionemq; à solidis corporibus sanis humores consequuntur: nam si haec ipsa aegrotent, in habitu iam hic est morbus, ac non nullos in extremum adducit discrimen. Curari autem prius nequit, quàm suam virtutem solida ipsa recuperauerint corpora: quae in symmetria posita est calidi, frigidi, sicci, & humidi. Vnde ipsa etiam sanitas solidorum corporum in horum posita symmetria est: vt nihil interesse videatur, bonam similarium temperaturã dicas sanitatem esse: an elementorum, ex quibus generati sumus, symmetriam. Verum quî morbis solidorum corporum mederi conueniat, in libris methodi medendi exposuimus. Neq; enim omnia vbiq; debeo persequi. Satis enim sit eorum, quae sese obiter de curationibus consideranda offerunt, hîc capita tantum annotare, quemadmodum in curationibus, dignotionũ. Etenim quod vniuscuiusq; est tractationis proprium, id decet omni ex parte elaborare: quod vero obiter incidit, hoc indicare summatim.

ἀκρισία

47 *Quid autem Horum erit potissimum, ex Alijs Considerato.*

Quorum fecit de arte praesagiendi mentionem, ea in opere de Praesagijs tradidit. Nam singula quae sunt commemorata, ex eo libro citata sunt, quem nos commentarijs tribus sumus interpretati.

A † *Corrupti ſũt cod. græci. Arbitror aũt hũc eſſe huius loci ſenſum. Præterea antequàm commentaria in librum præſagiorũ ſcripſiſſem, in libris de Iudicijs explicauerã præſagia et ĩ pernicialibus etc.*
B in Prog. cõ. 1.t.2.4ª. 189.c

tati: Et ad finem oſtendimus libros Vulgarium morborum ſequi poſt præſagiorum librũ: [a] † Pręterea eſſe ſcripta à nobis in illum librum commentaria, propter libros de Iudicijs, quorũ ſunt præſagia explicata & in pernicialibus & lenibus morbis: & quæ conſtituta ſunt iudiciorum in vnoquoq; : & quæ iam bona iudicia, quæ vero mala: ac firma, atq; non firma: deniq; de omnibus alijs, quæ ad præſentem ſpeculationem pertinent. E

48 *Præterita dicito, Præſentia cognoſcito, Futura prædicito.*

Et in præſagiorũ libro ſtatim à principio dixit: [b] ‖ Pręſentiens enim et pręDicens præſentia, pręterita et futura. ꝙ ſcilicet circa tria verſetur tempora præſagitio. Quod quemadmodum ſit præſtandum, per commentaria in illum librum ſcripta apertum eſt.

49 *Hæc Meditator.*

Hoc loco μελετᾶν id eſt meditari, pro ἀσκεῖν id eſt exercere, dixit: Alibi ſępius τὴν ἐπιμέλειαν id eſt curam, vocat μελέτην id eſt meditationem.

50 *Exerceto Circa morbos Duo, Vt proſis, aut Nequid noceas.* F

Hoc ego tenue duxi aliquando, nec Hippocrate dignum: ſiquidem omnibus hominibus cenſui eſſe perſpicuum, quòd debet ſpectare in primis medicus, vt ægris commodet: ſin minus, vt certe ne incommodet. Poſteaquam vero non parum multos vidi claros medicos iure ob id reprehenſos, ꝙ vel in mittendo ſanguine, vel lauando, vel medicamento dando, aut vino propinando aut frigida, offendiſſent, cogitaui mecum fortaſſe etiam ipſi Hippocrati tale quid vſu veniſſe: neceſſario itaq; multis etiam alijs eius æqualibus medicis. Atque exinde omnibus anteuertendum duxi, vt ſiquando magnum afferam ægro auxilium, ante perſpiciam apud me, non ſolum quantũ profuturus ſim, ſi ex ſententia cadat, ſed etiam nequid lædam. Nihil itaque vnquam inſtitui, quin apud me prius periculum facerem, ne quid, ſi votum non obtinerem, offenderem ægrum. Quidã vero medici perinde ac ij, aleam qui iaciunt, ſolent ęgrotantibus remedia afferre, quorum affert offenſio magnum ęgrotis incommodum. Proinde ijs qui artem addiſcunt, ſat ſcio, prodeſſe aut non lædere, indignum viſum iri, vt mihi quondam, quod ab Hippocrate literis mandaretur: at vero medicantibus iam, non dubito, quin eius vis appareat. Quòd ſiquando per vehementis medicamenti vſum temerarium, perimi contingat ægrum, maxime tum ſentient, cuius nunc Hippocrates vim ante oculos propoſuit. G

51 *Ars his Tribus conſtat, Morbo, Aegro, et Medico artis adminiſtro. Aegri eſt vnà cũ medico morbo Reluctari.*

Tria eſſe vniuerſa inquit, in quibus & per quæ curatio conficitur. Primus morbus, deinde medicus. Oppugnant ſeſe mutuo, & vt ita dicam, inter ſeſe depugnant ac dimicant, medicus & morbus: Morbum enim ſtudet medicus euertere: illi cõtra, vt ne ſit inferior, propoſitum eſt. Tertius eſt præter illos æger: qui ſi quidem medico ſit audiens & faciat imperata, ſocius in certamine efficitur huic, morbo hoſtis: Qui ab eo ſi deſciuerit, ac quæ dictat morbus exequatur, duobus nominibus medico facit iniuriam, vno quidem ꝙ deſtituerit ſolum: altero, quòd duos fecerit, qui erat ante vnus: enimuero duo neceſſe eſt, vno præſtent. Porrò aperte imperata facit morbi, deſerto medico æger, vbi cum ei interdicat medicus frigidę potione, ille à febris ardore adducitur, vt iſtud committat: itidem ſi lauet, aut vinum bibat, aut eiuſcemodi aliud, à quibus abſtinere eum volebat medicus. Næ morbum ille ſcilicet augebit, faciundis ijs, quæ illi placent: atq; medicum prodet, faciundo quæ nõ vult. In multis itaq; eſt exemplaribus ſcriptum /medicus artis adminiſter/ in quibuſdam non artis, cæterum ſcriptum eſt, naturæ. Nihil tamen ad orationis totam ſententiam intereſt.

H

52 *Capitis & Colli dolores & grauitates, Cum febribus, & Sine febribus ſunt.*

Hoc tituli vim obtinet, per quem recipit Hippocrates, quò capitis ſolent & colli dolores atque grauitates tandem erumpere, ac quas habeant differentias, ſub hæc dicturum. Proinde eum hoc agentem in ſequentibus, attendamus.

53 *Phreniticis Conuulſiones.*

Conuulſiones inquit phreniticos infeſtant, capitis & colli permanentibus doloribus & grauitatibus.

54 *Sed & Virulenta Vomunt, & Ex his quidam Subito Moriuntur.*

At demonſtrauimus nos talia alui excrementa & vomitiones, vbi aduritur flaua bilis, fieri: quare ſubdit /ſubito quidam moriuntur/ hoc eſt, ſtatim à vomitionibus intereunt, ipſum cerebrũ ſcilicet eius'que membranas tenente phrenitide à flaua bile profecta. Quo minus mirandum, ſi

deſiccatis,

A desiccatis his partibus, existãt conuulsiones. Atq; quidam simulatq; contracti sint & vomuerint virulenta, è vestigio agunt animam. Aliqui ob robur virium vnum superfuerunt diem aut alterum, aut tres, aliquando quinque.

55 *In Ardentibus autem, Cæterisq; febribus, quos Colli dolor, Temporum grauitas, Caligo oculorum, vel Hypochondrij etiam contentio neque cum dolore corripit, his è Naribus Sanguis erumpit.*

Cum enarrarem librum Præsagiorum, de sanguinis eruptione, quæ ita fit, verba feci, interpretans orationem, cuius est initium: ‖ Quibus tali in febre dolet caput: & pro oculorum caliginibus cæcutiunt, ac splendor obuersatur: & pro ventriculi dolore in hypochondrij aut dextra, aut læua parte, aliquid contenditur, neque cum dolore, neque cum inflammatione: sanguinis his è naribus profluuium pro vomitione expectandum est. At scripsisse illic de his illum absolutius, si capita inter sese componas, planè videbis. Tantum igitur erit hic à me adijciendum, eo quòd in præsenti capite scripsit Capito, Et hypochondrij contentio cum dolore. Neq; enim recte negationẽ /non/ detraxit, tum ob veritatem ipsam, tum quòd in præsagijs dixit Hippocrates: ‖ Cũ in hypochondrij aut dextra aut læua parte aliquid contenditur, neq; cum dolore, neq; cum inflammatione, sanguinis his è naribus profluuium expectandum est. Est enim impetus humorum in caput, hypochondrij sine dolore contentio, signum. Quod quidem si ei accedat dolor, inflammationem sequitur viscerum. Quando vero calore capitis ~~sursum sanguinem~~ trahente, & iecore impellente contentio fiat, sanguinis est expectanda eruptio.

in Prog. cõ. 3. t. 33. 4ª. 211. a

Ibidem.

B

56 *At vero Quibus totius Capitis grauitates, tum autem Cordis dolores, & Fastidia sunt, Biliosa post ac Pituitosa Vomunt.*

Hunc etiam sermonem his docuit verbis in Præsagijs: ‖ Sicut in febre non exitiosa, inquit, caput doleat, aut etiam caligent oculi, vel ventriculi huic dolor accesserit, biliosa vomitio imminet. Sin rigor præterea apprehenderit, & subter hypochondrium partes algeant, adhuc citius vomitio aderit. Si vero bibat edatq; hoc tempore, perquàm cito vomet. Si quibus horum cœpit dolor primo die, quarto affligantur magis quàm quinto, septimo vindicantur. Plerique tamen eorum incipiunt dolore affligi tertio die, quinto laborant grauius, deinde liberantur nono aut vndecimo. Quòd si quinto die eos dolor inuaserit, & alia in his antecedentibus respondeant, ad quartumdecimum morbus finietur. Hæc accidunt viris & mulieribus potissimum in tertianis: minoribus natu accidunt cum in illis, tum vero maxime in febribus cõtinuis, & in germanis tertianis. Hæc oratio de ijsdem, quæ hic docet, in Præsagijs scripta est: quam nos in tertio, quem in illum librum conscripsimus, commentario interpretati sumus. Quare cum exactius totum hunc sermonem in præsagijs videamus scriptum, nihil est, cur eadem hic retractemus. Sin autem noui quid insit in hoc libro, id in sequentibus capitibus interpretabimur. Atq; hoc memoria tenendũ est, quod proprie interpretari vocatur, id circa orationes obscuras versari: at nunc interpretum instituto, per abusum etiam causarum declarationes eorum quæ dicta sunt minus clare, interpretationes appellamus: Id quod & nos, morem, qui iam inualuit, consequẽtes, hoc loco facimus: etenim dictionem per se apertam ac nullum quærentem interpretem, componentes cum eo, quod ab illa significatur, causas aperte exponere conamur.

Ibidẽ. t. 30. 31. 32. 210. e. g. h

C

A. l. 3. f. 2. c. 5. 215. f

57 *"Pueros ferè In eiuscemodi incommodis Conuulsiones potissimum Corripiunt.*

Pueri propter infirmitatem simul ac mollitiem neruosi generis conuulsionibus sunt opportunissimi.

58 D *Eadem etiam Mulieribus accidunt, Tum ab Vtero dolores.'*

Quæ ante diximus, accidunt omnia fœminis iuxta atque maribus, quatenus & homines sint, & omnia habeant eadem ac viri membra. Quatenus vero eximia illis pars vterus suppetitat, hactenus huius etiam morbis corripiuntur, ac præcipue in quibus stomacho consentit.

59 *Natu Maioribus autem, & Quos iam calor deficit, Paraplegiæ, aut Insaniæ, aut Cæcitates.*

Sermo illi de his erat, quibus caput grauatur, dolet cor, & fastidio laborant, quos ait postea vomere biliosa & pituitosa, maxime si pueri sint, quos etiam plus quàm iuuenes conuulsionibus tentari. Quin etiam ab his mulieres dicit & ab vteri doloribus vexari. Inde iam seniores dicit paraplegias, insanias, & cæcitates exercere. Addidit autem sermoni /quos iam calor deficit/ causam, quare hæc eueniunt, reddens. Paraplegias vocat, resolutiones ex apoplexia in partem aliquam decumbentes: Insanias, deliria citra febrem. Hæc solent accidere senibus naturę imbecillitate, quę excernere vomitu, aut eruptione sanguinis, excrementa in capite collecta nequit. Vnde non nunquam proueniunt cæcitates, vbi in oculos irrumpant.

TEMPESTAS TERTIA E

60 *In Thaso paulo ante Arcturum & sub Arcturo multi & magni spirante Aquilone imbres. Circa Aequinoctium & vsq; ad Vergilias, austrini imbres parui, modici. Hyems aquilonia, squalores, frigidi venti, magnæ niues. Iam sub Aequinoctium frigora maxima. Ver aquilonium, squalores, pluuiæ paucæ, frigora. Circa Solstitium æstiuum, imbres pauci, magna frigora vsq; ad Canem. A Cane ad Arcturum vsq; æstas calida, æstus magni, non illi ex interuallo & sensim increscentes, sed perpetui vehementesq;: non pluit: spirauerunt Etesiæ. Circa Arcturum *vero pluuiæ ad Aequinoctium vsq; vernum austrinæ. Hac in tempestate Hyeme Paraplegiæ cœperunt, multosq; corripuerunt: ex quibus non nulli subito moriebantur, etenim hic morbus satis vulgaris erat, cætera incolumes constabant.*

**Dictio hæc in cod. quibusdā græcis non est: tūcq; intelligē dū est de æquinoctio autunali. id quod etiā infra cō. 72. et 73 & 74 manifeste apparet.*

Frigidus est & siccus status, quem hic exponit, ac etiam ex parte inæqualis. In omnibus igitur his cum autumno esset similis, morbos etiam habuit, qui maxime solent in autumno vigere. Atq; fuisse inæqualem hinc constat. Nam circa Arcturi emersum cum aquilonijs vētis pluuias ait magnas fuisse: Deinde secutum totum huic contrarium statui autumnum: pro aquilonio austrinum fuisse, pro pluuioso paruas habuisse pluuias: Mox hyemem aquiloniam & siccam fuisse: postea item ver totum vsq; ad Canis ortum. Vnde planum est, in hoc statu siccum & frigidum satis valuisse. Iam etiam patefactum est, principium eius vsque ad hyemem fuisse inæquale. F Inde rursus post Canem ex aquilonijs & frigidis æstus ait subito fuisse magnos & vehementes: Sub hęc imbres iterum austrinos. Manifestum est igitur totius finem status, qui post Canem fuit, perquam fuisse inæqualem. Itaque morbos ordine exponit clare omnes, qui tum viguerunt, ac nulla est hic obscura, nisi raro, dictio posita. Cæterum quando morborum, qui inciderunt, commemorare causas instituimus, faciūdum est, vt illas ad verba eius applicemus: verba autem ipsa in breuia secemus capita, quæ assequentur, qui ea, quæ tum primo sunt libro, tum supra in hoc exposita, memoria teneant. Ergo paraplegias dicit in hyeme fuisse, capite scilicet læso vētorum afflatu, qui ea tempestate spirauerunt, frigidorum: maxime vero quod totus autumnus austrinus calfecerat & rarefecerat ipsum, simulq; repleuerat: nam caput quod sic est ante affectum, plurimum læditur flantibus ventis frigidis & aquilonijs. Haud tamen alius hyemem sollicitauit morbus, quod esset sicca: siquidem in aphorismis est dictum, ‖ Squalores esse imbribus salubriores. At ex paraplegijs tamen peribant: siquidem ipse dicit Hippocrates /etenim hic morbus satis vulgaris erat/ perinde ac insolentes, propter paraplegiam, quæ præter consuetudinem accidit. Siquidem illa quæ frequens est, in membri resolutionem decumbit: veruntamen hominem non perimit. At vero G quæ in præsenti statu viguit paraplegia, lethalis erat, vtpote multum refrigerato capite.

3ª. Aph. 15. Ex. ord. 22. f

61 *Ante Ver Febres Ardentes cœperunt, ac ab Aequinoctio ad Aestatem vsq; perdurabant. Itaq; qui Vere & Aestate ineunte statim cœpissent ægrotare, Plurimi superstites fuere: atq; Parum multi moriebantur.*

In propatulo est non hoc eum dicere, quanq; ex ipsis febribus ardentibus, quæ ante ver cœperant, in ęstatem vsq; esse productam, sed quod ipsarum generationi toto eo tempore, vulgari contigerit, ita vt modo hoc tempore, modo illo, Thasij ea febre corriperentur. At non est in omnibus exemplaribus eodem modo hęc scripta oratio. Equidem optimam censuerim scripturam secundum sequentem orationem vt hoc significet, tota æstate perdurasse ortum febrium ardentium: ac tota fuisse hac tempestate moderatas, nec exitiales: initio autumni, qui his corripiebantur, perijsse multos. Itaque quod diu essent febres ardentes lenes, rationi videtur consonum, erant enim moderatæ, sicuti quæ antecessissent hunc statum: nec syncerę, vt non a mere calido & sicco statu genitæ: nec omnibus etiam incesserant temperamentis, cęterum ijs, quę iampridem bilis copiam collegerant. Omnino quid in causa fuerit, cur tum febres ardentes inciderent, est inuentu obscurum, H eo quod æstatem precedentem prorsus pręterierit Hippocrates, atq; ab autumni initio narrationem sit auspicatus: & vero longe implicatius, quod sit verisimile æstatem illam tenuisse naturale suum tēperamentum: quæ profecto si omnino aliqua ex parte degenerarat, declararet Hippocrates eius statum. Ergo calidior fortassis fuit, ac non ita multum natiuum statum inflexit: vnde nec scribendam duxit illam, quasi præter naturam iam affectam. Veruntamen quando æstate, vt etiam in natura sua constet, amaræ bilis succus increscit necessario, hac de re, cum ea æstate esset non tantum solito, sed longe etiam copiosior, ab insequente est gelu in corpore conseruatus, quo minus difflaretur & digereretur: qui postquam diu delituisset, ac diuturnitate computruisset, febres excitauit ardentes.

62 *In Autumno iam, ac cum pluere cœpisset, Lethales erant, Plurimiq; peribant.*

Reuocemus ad memoriam, quod in exitu sermonis, quem de hoc habuit statu, scripsit: Pluuiæ multæ vsq; ad æquinoctium vernum. Dixit præterea de tempore post Canis exortum, vsque ad Arcturum ad verbum sic: ‖ Æstas calida, æstus magni, non illi ex interuallo & sensim increscentes, sed

supra. t. 60.

A tes, sed perpetui vehementesq; non pluit: vnde liquet eum statum bilem generasse. Quare cum pluuiæ illam austrinæ exciperent, iure ardentes febres complures eæq; lethales viguerunt: quando Auster dissoluere corpora consueuit, humoresq; fundere, adeoq; putrefacere simul, vbi cum largioribus sit coniunctus imbribus.

63 *Febribus autem Ardentibus hæc accidebat. Quibus rite & largiter Sanguis per Nares erupit, ea de causa maxime Seruabantur. Nec vllum noui, si recte ei erupisset sanguis in hoc statu quemquam mortuum. Nam Philiscus quidem, Epamenon, & Silenus, quibus parum quarto die & quinto è naribus stillauit, mortem obierunt.*

Cum alioqui est ardẽtibus febribus peculiare, per narium eruptiones ferè iudicari, tum eo tempore ait multis sanguinem de naribus erupisse. Atq; de singulis ægris omnia, quæ postea prodidit, vnum hoc habent caput: Quibuscunque abunde erupit sanguis, fuisse hos superstites: quibus parce aut prorsus nihil stillarũt nares, solos hos perijsse: Alios iam non nullos, quibus alię fierent naturales excretiones, vel per ventrem, vel per vrinas, seruatos esse.

64 *Plurimi igitur ægrorum circa iudicium Rigebant, potissimũ ij, quibus Sanguis non erupisset: Qui quidem ijdem*
B *postea Superriguerunt, ac Exudarunt.*

In sermonibus de rigore ostensum est amaram bilem, quæ cum impetu per sensibilia & carnea corpora ad excretionem fertur, consequi rigorem. Declaratum est præterea motui huic sudorem comitari consentaneum esse: interim vero biliosas etiam vomitiones, & alui deiectiones.

65 *Erant qui Sexto die Morbo Regio afficerentur: sed his Purgatio profuit per vesicã, vel Turbata aluus, vel Larga sanguinis eruptio: Vt Heraclides, qui apud Aristoclidem decumbebat: Cui per nares sanguis erupit, aluusq; fuit turbata, & per vesicam est purgatus: Vigesimo autem die iudicatus est longe aliter, ac Phanagoreon seruus, qui, cum ipsi horum eueniret nihil, perijt.*

Quibus non valuit bilem natura excernere, his collecta ad cutem morbum regium excitauit. Prauum erat autem, vt etiam in aphorismis est dictum, ante diem septimum existere illum. Atq; horum ipsorum illi soli fuerunt salui, quibus alia ratione natura retrimentum excernere valuit: quas tres cõmemorauit, excretiones vrinarum, ventris turbationem, ac sanguinis eruptionem.
C Quosdam autem omnia ait hęc habuisse, vt Heraclidem: huncq; vigesimo die iudicatum fuisse.

66 *Sanguis ~~autem Plurimis erupit, præcipue Adolescentulis &~~ Adultis: Quorum perijt maxima pars, quibus sanguis non erupit. Senioribus vero ad ~~Morbos regios, aut Turbatas aluos,~~ aut Dysenterias res deuenit: Vt Bioni, qui apud Silenum decumbebat. Vulgabantur vero Dysenteriæ & Aestate: ac Non nulli qui diu ægrotarant, quibus etiam acciderunt eruptiones sanguinis, in dysenteriam tandem inciderunt: Vt Eratonis puer & Milus, qui post sanguinis multam eruptionem in dysenteriarum statum delapsi sunt.*

Adolescentibus ex ratione sanguinem erumpere è naribus in confesso est, ac post hos adultis quoq;. At vero qui his seniores essent, imbecillis iam viribus, insitoq; calore imminuto, in morbum regium magis bilis abundantia decubuit. Etiam quibusdam ventris contigit turbida excretio, aut dysenterica, quibus hinc excrementum ventris exijt. Quare ex ijs, quæ ante dicta sunt, & quæ deinceps dicentur, nõ addubitabis sanguinis eruptiones in ardentibus febribus ob dominantem fieri flauam bilem: quæ sanguini permista, postquam eum deusserit, cum eo multum ad caput calorem subuehens, venis narium diruptis, sanguinis efficit eruptiones.

D

67 *† Copiosus igitur Hic humor fuit, maximeq; abundabat. Etenim Quibusdam circa iudicium Sanguis non erupit, sed Turbercula ad aures excitata euanuerunt: Quæ cum euanuissent, secundum Sinistra ilia, in Summamq; coxam grauitas decubuit. Cumq; post iudicium Dolores incessissent, Vrinæq; tenues redderentur, † sanguinis pauxillum erumpere cœpit. Ac circiter quartum & vigesimum diem Antiphonti Critobuli filio Abscessus fiebant in sanguinis eruptionem: Quæ sedata est, & est iudicatus prorsus circa diem quadragesimum.*

† Al. Multis igitur hic humor maxime abundabat.

† Al. sanguinis pauxillum erupere cœpit circiter quartum & vigesimũ diem Et Antiphõti & c. uide cẽ 2. de dieb. decca 5. cl. 4. pa. 153. e

Certe propter periculum. Etenim magno erant in discrimine: nihilq; propius factum est, q̃ vt non seruarẽtur: cum vix vigesimoquarto, et quadragesimo die, auxilium sint à sanguinis eruptionibus consecuti.

68 *Multæ præterea Mulieres languerunt, Non tamen ita ut Viri freques̃tes, minusq; multæ perierunt. Plurimæ aũt Grauem partum habuerunt, & A partu in ægritudinem inciderunt: quæ quidem potissimũ moriebãtur: Vt Telebuli filia, quæ sexto à partu die defuncta est. Plurimis itaq; Menses in febribus apparuerunt. Quibusdã è Naribus Sanguis erupit: & multis Virginibus id tum primũ accidit. Non nullis simul & Sanguis è Naribus & Menses apparuerunt: quod in Detharsis filia virgine tum primum animaduersum est, largeq; ex naribus sanguis profluxit.*

Atq; Nullam de his, quibus horum quicquam rite euénit, Mortuam cognoui. Quibus vero contigit Prægnantibus Aegrotare, Omnes, quas equidem noui, Abortiebantur. E

Optimo ſanè iure minus mulieres ægrotabant q̃ viri, minusq; in diſcrimen adducebantur, vt quæ per ſanguinis eruptionem iudicia efficerent: quippe habebant congenitum auxilium menſtruam purgationem. At difficultate laborarunt pariendi, quòd frigidus eſſet ſtatus. Atque quas corripuit morbus quiſpiam, hæ abortiebantur eadem ratione.

69 *Vrinæ autem Pleriſque Boni quidem coloris erant, cæterum Tenues, & Pauca habebant ſedimenta, cum Retrimentis tenuibus bilioſisq;. At Multi alij, qui iudicati erant, ad Dyſenteriam deueniebant: vt Xenophanes & Critias.* 7

Has vrinas tenues eſſe, hoc eſt aquoſas ait. Et quidem paulo poſt iterum ſcripſit,

70 *Vrinæ Aquoſæ, Multæ, Puræ, Tenues poſt iudicium, In quibus multa ſubſederunt. Aliaq; ſunt rite iudicata. Subijciam, quibus hæc acciderunt: Bioni, qui apud Silenum ægrotabat: Critiæ, qui apud Xenophanem: Arctonis filio, & vxori Mneſiſtrati.* 8

F

Recenſitis nominibus eorum, quibus ea erat vrina, ſubdit,

71 *Poſtea Hi omnes Dyſenterici euaſerunt. Quòd Vrinas reddiderint aquoſas, Attendendum eſt.*

Etenim veriſimile erat, quòd bilioſum excrementum per vrinas non eſſet euacuatum, vbi in ventrem fluxiſſet, dyſenterias generaſſe. Conſentaneum porrò erat, eo quòd multum hic humor valeret ac vigeret, *niſi bilioſa excrementa per vrinas eſſent euacuata, ex eo quod etiam tum reliquum erat in corpore, dyſenteriam illis excitatam eſſe.

*Al. etiã ſi.

72 *Circa Arcturum Multi habuerunt Iudicium Vndecimo die: atque his Recidiuæ non rite fiebant. Sub hoc autem tempus Comatoſi fiebant, atq; hi maxime Pueri: Qui quidem omnium minime interibant.*

Clarum eſt eum ortus meminiſſe Arcturi alterius anni, quem deſcripſit in exitu narrationis. Erat igitur hic auſtrinus cum imbribus vſque ad æquinoctium autumnale. Atq; hac ait tempeſtate die vndecimo ſecure multos iudicatos fuiſſe, ſimulq; comatoſos, ob auſtrinum ſanè ſtatum: ob quem iudicia etiam illis fuerunt certiora ac alio tempore, vbi aeris dominabatur frigidum temperamentum, in quo diuturna ait iudicia fuiſſe. Cæterum tempus quod inter Canem interceſſit & Arcturum, quod quidem calidum habebat & ſiccum ſtatum, non memorauit: quo veriſimile erat celerius fuiſſe multos iudicatos, vt ne ſeptimum diem quidem ſuperarent. Itaque hoc tanquã illi tempori familiare prætermiſit, morbos verò vulgatos ſolos perſequitur. G

73 *At vero circa Aequinoctium vſq; ad Vergilias & ſub Hyemem conſequebantur Ardentes Febres. Et vero Plurimi etiamtunc Phrenitide corripiebantur: Quorum moriebantur pleriq;.*

Ardentium febrium & phrenitidis pro loci quem tenent diuerſitate, auctor idem eſt humor. Nam cum in vaſorum capedinibus vnà cum ſanguine continetur flaua bilis, vtcunq; accèdatur, contingit febres ardentes prodire, præcipue vero vbi in ventris, aut iecinoris, aut pulmonis venis bilis efferueſcat. At quando ad ſolidas corporis partes perueniat, ac ea permeet, rigorem conſtituit. Sin autem in cerebrum eiusq; membranas ſit impacta, phrenitides inducit. Verum prius quàm inhæreſcat, perfluens venas in his ſitas, non phrenitides, cæterum, quæ in vigoribus ſunt febrium, deliria efficit. Proinde bilis, quæ primo in venis inferioribus ardentis febris cauſa fuerat, in ſtatu hæc auſtrino ab Arcturo ad æquinoctium, ad caput ſublata, & in cerebro defixa eiusq; membranis, phrenitides generauit. H

καυσου υλη.

A.l.4.f.1.r.2c. 48.424 d

74 *Aeſtate item Pauci In eam inciderunt.*

Paucos ait in phrenitim incidiſſe. Nam eius pars vſque ad Canem erat frigida, pars vſque ad Arcturum calida & ſicca. Proinde non poterat hæc caput interim replere, vti nec Auſter ille, qui ſub Arcturo ad æquinoctium vſq; flauit. Neq; enim humidum erat, †neque diuturnum, quod inter Canem interuenit ſpacij & Arcturum. Dictum eſt, vbi multa bilis in cerebri regiones influxit, phrenitidas excitatas.

†Cod. antiqui græci addunt. οὐδὲ νότιον. i. neq; auſtrale.

75 *At cũ Febres Ardẽtes inciperent, Annũciabãt quibus Exitiũ impenderet. Siquidẽ ſtatim ab initio, Febris Acuta eos corripiebat, à qua parũ ſuperrigebant, Inſomnes erãt, Grauiter angebantur, Sitibũdi, Faſtidioſi. Paululum in fronte & claui culis exudabant, ſed nemo per totũ corpus. Multũ Delirabant. Timores, mœſtitiæ. Extremitates ſubfrigidæ, vt ſummi pedes, magisq; manus. Acceſsiones diebus paribus. Plurimi quarto die maxime laborabãt. Sudores diutiſsime ſubfrigidi. Extremitates non iã ad calorẽ redibãt, ſed liuidæ erant et ſubfrigidæ. Nec ſitiebãt. Ad hæc erant Vrinæ his nigræ, tenues, paucæ. & Alui ſiſtebantur. Nec Erupit è naribus ſanguis, ne his quidẽ, quibus hæc accidunt,*

A *accidunt, sed parũ stillarunt. Neq; Recidiua vlli horum aduenit, cæterum ad Sextũ diem cũ sudore Moriebantur.*

Vt omnia huius operis, eorum sunt, quæ alijs in libris absolute traduntur ab eo, exempla, singula ipsis oculis examinante, ita etiam quæ hoc loco adducit. Nam exitiosis febribus ardentibus symptomata accidisse ait: Ab initio rigentes statim, vigilantes, fastidiosi: ad hæc in fronte & clauiculis parum exudantes. Nam quòd acuta laborarent febre, simulq; sitirent, erãt hæc quidem naturę propria ipsius affectus: Quòd vero statim à primo rigerent, proprium erat malignitatis. Etenim iudicare ardentes febres rigor solet, non tamen elucere statim decretoria oportet. At vero vigiliarum & angoris symptomata semper prauum est, nedum in principio, vt etiã exudare. Iam vero delirare, quod est absurda loqui, id est desipere, lęsum significat cerebrum. Timores vero magnopere acris & deustæ flauæ bilis symptomata sunt. Cognatæ iam timoribus sunt mœstitiæ.

At partium extremarum frigus perniciosissimũ febribus ardentibus symptoma est & signum: Quemadmodum etiam desipere, febris ęstu caput inflammante, cum proprium sit & familiare febribus acutis vri extremis partibus corporis: quæ siquando refrigerentur, regionesq; ardeant ad viscera continentes, in corporis meditullio coactum sanguinem esse indicio est: extrema autem B membra sanguinem desiderare, refrigerari, & semel emori, destituente iam ea natura. Iam accessiones, cum diebus paribus fiunt à principio statim, interim ad sextum diem pessimum iudicium fore pręnunciant: interim in longum producendum morbum. At si quidem admodum moueantur, quarto die prauam habente accessionem, ad diem sextum de vita decedunt, vt hi de quibus sermo habetur. Ad quartũ igitur diem eos habuisse dixit maximos labores, hoc est, dolorifica omnia symptomata, & sudores diutissime subfrigidos. Quare liquet diem sextum mortẽ his cum sudoribus allaturum. Quòd vero extremitates liuescerent, neque eis amplius calor rediret, demori eas indicat: & est argumentum constans, non posse vltra diem sextum vires sustinere. Huc accessit ad cumulum aliud signum exitiosum, quòd cum antea æstuassent, amplius non sitirent. Atqui quando, qui antea siti flagrarent, postea essent à siti liberi, horum duorum sit necesse est alterutrum, aut morbi solutio: aut virtutis extinctio ita, vt præsentia mala amplius non sentiant. At non contigit à morbo his vindicari, siquidem exitialia erant symptomata. Proinde his signum erat perditi sensus, non sitire. Itaque cuncta hæc, quæ retulims symptomata, mire cacoete sunt, & exitialia: atque vnà cum his vel maxime Vrinæ, quæ nigræ erant, tenues, & paucæ. Nigræ quidem, vtpote adusto iam bilioso humore: paucæ, quòd omnis esset ex sanguine humor ab ar-C dente febre tostus, quodq; vrinæ instrumenta iam emortua essent. * Eandem ob causam etiam alui sistebantur. Quin etiam stillasse nares, quod perniciosum est signum cum in alijs, tum maxime in febribus ardentibus, ait. Nam ardentibus febribus hoc perniciosissimum esse patet, siquidem eis est familiarissimum sanguinis eruptio.

** Non reddit rõnem cur tenues. forte hęc pars deest.*

76 *Phreniticis autem Quæ supra sunt scripta, Omnia nõn acciderunt: Iudicabantur ferè die Vndecimo, non nulli Vigesimo.*

Qui citra ardentem febrem in phrenitim inciderunt, his illa non euenerunt. Nam hos qui vnà cum ardente febre ad sextum diem moriebãtur, geminato ipso malo phrenitis arripuit. Ad diem vero vndecimum consecutum dicit esse iudicium, non nullis ad vigesimum.

77 *Quos Non statim à principio inuasit Phrenitis circa Tertium vel Quartum diem, Sed primo tempore mediocriter habebant circa Septimum diem his Acutus Morbus euasit.*

Quibus circa tertium aut quartum diem cœpit, interpellataq; est, dimidia facta iudicatione. Cęterum phrenitis non erat nimium acuta ęgris: conspeximus enim etiam tales phrenitidas.

78 D *Itaq; extitit Morborũ magnus numerus. Inter Aegros aũt cum primis Moriebãtur Adolescẽtes, Iuuenes, Adulti, Glabri, Quibus albida esset cutis, Recti capilli, vel nigri, Nigri oculi, Qui in ocio & socordia vitam degerant, Qui sonora voce essent, vel gracili, vel aspera, Blesi, Iracundi. Mulieres quoq; plurimæ ex hoc genere peribant.*

† Sicut ante dixi illum, quæ erant obscuriora, exponere, adijci autem à nobis causas: ita iam sermonis affirmo sententiam non esse apertam. Vtrum enim de phreniticis solis, de quibus verba fecit, sint interpretanda illa, an de morbis omnibus antedictis, incertum est. Quin etiam ipsum sermonis initium diuerse scribunt: quidam hunc in modum: Morborum autem magnus fuit numerus. de ipsis phreniticis solis, quibus hæc subiecit, hæc verba fieri volentes. Aliqui hoc pacto: Itaque fuit morborum magnus numerus. qui quidem contra de omnibus volunt prædictis sermonem haberi. Si de omnibus intelligamus, neq; definiamus, quã de re adolescentes, iuuenes, & adulti pereant: qua de re autem glabri, & albidam cutem habentes: qua de re qui rectos habent crines, nigros, & nigros oculos: qua de re qui in ocio vixerunt, et socordia: iam vero qua de re qui gracili sunt voce, qui blæsi: itidem qua de re iracundi, & qua de re mulieres: Hæc nisi sint omnia planè distincta, ex ijs quæ dicta sunt, nihil nobis quicquam, neque ad præsagiendum conferet,

† Al. sicuti ante dixi illũ qui dẽ ea q̃ fiebat, clare exponere. vide supra pag. 113. f

**κατά τινα i. ex quibus, scilicet morbis & sic ubiq.*

neque ad medendum. Sin autem non de omnibus morbis, verum de quibus verba faciebat, solis phreniticis hæc interpretemur, maximo vel sic negocio inueniantur causæ, quare ex commemoratis perierint plurimi. Huc accedit, quod ipsum /plurimos perijsse/ duplex sit: Alterum, posteaquam multi tales phrenitico sunt morbo correpti, qui ea tempestate passim mortales perimebat, propterea dictum est multos eorum esse sublatos: Alterum est, eorum, quos inuasit phrenitis, partem maximam interijsse accipimus. Quo fit, vt etiam causæ euadat declaratio duplex: vt omnes, quos retulit, opportuni essent in hoc statu phrenitidi: atque declarandum nobis, inter eos qui phrenitide laborassent, hos potissimum interijsse. Atque sermonis obscuritas ea est & tanta. Ei autem anteuertendum est, vt vniuscuiusque commemoratorum temperamentum inueniamus: nam absque hoc nequit hic sermo tempestati aptari. Videtur autem Hippocrates in sua oratione, Ætatum calidissimarum meminisse: siquidem adolescentes inquit, iuuenes, & adulti: Naturarum vero, quibus ægre digeritur habitus corporis: nãque, glabros, & qui cute sunt albida, item qui capillis rectis, capillis nigris, nigris oculis, & qui domi in ocio inertem vitam egerunt, ostendimus cum in alijs commentarijs, tum in his quos de temperamentis conscripsimus, minus digerere habitum, quod frigidiore sint temperamẽto: Et eádem de causa mulieres, quas propter menstruam purgationem minus status offendit, vt supra diximus. Quod si quæ morerentur, ex F hoc erant illæ genere. Reliquum igitur est, vt de ijs qui gracili sunt voce & aspera, item de blæsis & iracundis videamus. Ac primum de ijs qui sunt gracili voce, qui primo sunt loco relati. Igitur ἰσχνόφωνοι significat gracilem vocem habentes: ἰσχνόφωνοι enim sunt, qui etiamnum appellentur, vt etiam λεπτόφωνοι id est exili voce. Vtrunq; itaq; nomen idem significat: nihilo minus hi ab illis qui voce sunt gracili, differunt, vt est in libris de voce dictum: vbi demonstrauimus illam fieri ob angustiam asperæ arteriæ gutturis: at gracilem vocem, propter musculorum guttur mouentium innatum vitium. Vtriq; in prima conformatione contrahunt ea vitia ob caloris innati infirmitatem. Et quemadmodum deteriorem à principio guttur mouentium musculorum figuram graciles voce consecuti sunt: ita linguæ musculorum, blæsi. Aspera vox fit propter asperitatem vocis organorum. Vocis organa voco, per quæ spiritus redditus vox efficitur. Hæc sunt aspera arteria, guttur, fauces veluti spiritus plectrum per ipsas transeuntis: nam hæ vocis instrumẽtum esse sunt ostensæ: vt locutionis, lingua. Non nihil etiam ad eam gignendam fauces cõferunt, quæ densam reddunt. Hæc igitur organa, vbi læuia sint, leuem ostẽdimus vocem reddere, aspera asperam. Atqui asperitatem ex siccitate docuimus oriri. Ita quæ post ętatem hactenus diximus omnia, "signa sunt temperamenti frigidi: sola vero siccitas vtriq; temperamento coniungitur, & frigido, & calido. Quare qui simul cum sicco temperamento frigidi sunt, his ægre digeretur corporis habitus, vt antedicti: qui vero his sunt calidiores, nõ statim adest hoc. Vnde hos ab oratione excepimus: alios relinquimus, quibus est consentanea oratio. Erat porrò propositum multos mortuos esse, inter quos ætates recensuit, & naturas. Ego ætates calidas dicebam esse, in quibus amarę bilis succus viget: naturas, quę difficilem habent habitus digestionem. Itaq; ex ijs, quorum ab initio hactenus meminimus, reliquum est, de iracundis hoc est † ὀξυθύμων, vt agamus: quos maxime contrarios ait esse iratis, id est θυμώδεσι. Magnamini enim Irati sunt, & humilium rerum contemptores: contra Iracundi pusillanimes, q generoso viriliq; animo non sint. Quare iracundi temperamento frigidiore erunt, vaporesq; digerent difficulter. Cæterum quod ad exitum est capitis dictum /mulieres quoq; plurimæ ex hoc genere peribãt/ non constat, an ad finem sit modo referendum, an ad ea quæ ante sunt dicta. Postremi autem sunt illorum iracundi, & mulieres huic generi affines plurimas interijsse subiecit. Attamen potest vtroque modo vera esse oratio, siue ad omnia referat supradicta Hippocrates, siue ad postremum tantum. Quod si ad omnia referre sit verum, rectius sic interpreteris. Pueris enim, quod vltimo est loco dictum, etiam attribuitur. Cęterum ad hunc modum non sunt omnia dicta: sed tamen mulieres huius generis dicit mortuas esse, comparans eas viris. Nam superius est dictum: Multæ præterea mulieres, non tamen ita vt viri frequentes, minusq; multæ perierunt. Verum hoc nunc vult dicere: Mulieres his captæ morbis, magis interibant, quæ prædicti generis essent.

E, F, G, H

Nulla fit mentio in cõmẽto, eorũ qui sonora sunt voce.

A. l. 3. f. 10. c. 2. c. 2. 269. b

† Per ὀξυθύμους uidetur itelligere eos, quos Hippocrates in contextu appellauerat ὀργύλους.

At vero Hoc statu Quatuor his præcipue Signis Seruabantur: Quibus enim aut ex Naribus probe Sanguis erupisset: Aut qui per vesicã Vrinas multas & multo bonoq; præditas sedimento reddidissent: Aut per Ventrem turbida, biliosa, tempestiue: Aut qui in Dysenteriam incidissent. Multis vero Vsu venit, vt non ab vno illorum indicarentur, sed per omnia plurimi excernerent: Qui quidem grauius habere videbantur. Veruntamen omnes, Quibus hæc acciderunt, Superstites erant. Fœminis Virginibus eueniebant etiam omnia, quorum meminimus, signa. Quibus autem Aliquod ex his rite fieret, aut Menses largius superapparerent, per hæc Seruabantur, & indicabantur: Nec harum, quibus istorum quid rectè eueniret, Mortuam vllam vidi. Nam Philonis filia, cum ex naribus ei sanguis copiose fluxisset Septimo die intempestiuius cœnata, defuncta est. 79

Tum hoc caput apertum est, tum sequens, vbi de mulieribus agit. Nam summa quidem, quam

tradit,

A tradit, hæc est, aliquos per sanguinis eruptionem, alios per vrinas aut per aluum, non nullos decumbentibus in dysenteriam causis, incolumes esse potuisse.

80 *Quibus in Febribus Acutis, atq; adeo ardentibus, Spontaneæ effluunt Lachrymæ, his est (siquidem reliqua non sint exitialia) è Naribus Sanguinis eruptio expectanda. Qui Incommode habent, his Non sanguinis eruptionem; Verum portendunt Mortem.*

Et hoc etiam portendit sanguinem erupturum, quod in superioribus præteritum hic profert. Porrò est ipse satis sermo clarus, si memoria teneas ea, quę supra tum hoc ipso in libro dixit, tum in libro pręsagiorum. Equidem hęc omnia cum proprijs limitationibus in commentarijs in librum præsagiorum & in libris de iudiciis à me dicta sunt.

81 *Tubercula secundum Aures, quæ in Febribus cum dolore extuberant, Non nullis, cùm febris decretorie sedatur, non resident, neq; suppurant. Hæc, Fluxio alui biliosa, vel Dysenteria, vel in crassis vrinis Residentia discutiunt: Id quod contigit Hermippo Clazomenio.*

In primis hæc refert cum modò prædictis meminisse, vt ne arbitremur semper signum esse pra-B uum parotidas non suppurare. Nam hoc ait in statu, febribus quidem decretorie quosdam liberatos, hoc est die decretorio, & cum sudore, vel quopiam alio sic iudicantium: at remansisse parotidas tamē: Deinde diuturnitate temporis resedisse, per quas dixit vrinas, & per alui excrementa, et dysenteriam expurgatis morbum constituentibus causis.

82 *Iudicia vero, Ex quibus cognoscimus, aut Similia, aut Dissimilia sunt.*

Quæcunq; Hippocrates de iudiciis & de decretoriis diebus docuit, hæc habes duobus in voluminibus à nobis collecta, in libris de decretoriis diebus, & iudiciis. Nihilo minus nunc etiam huius sermonis caput breuibus dicam. Iudicia partim dicit similia, partim dissimilia fuisse. Deinde adiicit, multos in recidiuam incidisse, eosq; iisdem constitutis temporibus planè die decimoseptimo iudicatos fuisse: Deinde alios à recidiuis die vigesimo, eosq; non similiter. Exempli gratia, primum meminit duorum fratrum in hac oratione.

83 *† Vt Duo Fratres, qui habitabant prope Theatrum, simul eadem hora cœperunt ægrotare: erant autem Epigenis fratres. Horum natu Maiori decreuit morbus die sexto, Minori septimo: Repetijt simul ambos eadem hora: Intermisit Dies quinq;. Ab recidiua, Ambobus simul est decimoseptimo die in totum iudicatus. Plurimis vero iudi-* C *catus est ad diem quintum: intermisit die septimo: ab recidiua, iudicatus est die quinto. Aliquibus iudicatus est septimo: intermisit septimo: ab recidiua, iudicatus est tertio. Quibusdam iudicatus est die septimo: tertio intermisit: septimo iudicatus est. Nō nullos reliquit die sexto: intermisit die sexto: † tertio inuadebat. Aliquos reliquit die primo: inuasit, & iudicatus est die vno: quod factum Euagunti est Daipharsis filio. Fuerunt, quibus iudicatus est die sexto: reliquit die septimo: & ab repetitione, iudicatus est die quarto, vt Aglaidæ filiæ. Plurimi itaq; ægrotãtium in Hoc Statu, hunc in modum languebant. Neq; quemquam noui Superstitem fuisse, quem Recidiuæ rite factæ non repetierint: Omnesq; seruabantur, quos equidem noui, quibus hoc genus Recidiuæ euenerunt. Neq; ægrotantium hoc modo Quenquam noui, quem Recidiua iterum repetijt. Plurimi, qui perierunt ægri, Sexto die sunt defuncti, vt Epaminundas, Silenus, & Philiscus Antagorei filius.*

† Alio modo cõtextus hic citatur à Gale. lib.2. de dieb. decr.cap.3. cl. 4.pag.152.c

† Verius ex aliis cod. græcis, tertio inuasit, intermisit die vno, et uno inuasit, ad iudicatus est: quod &c.

Quod huius orationis est vtile, clarum est ex superioribus: inutile vero, obscurum: quare inuestigare ipsum non conueniebat. Cæterum qui vtilibus student, elaborant inquirendo, quó nam modo Hippocrates, cum dixerit seniorem habuisse die sexto iudicium, iuniorem septimo: & rursus /rediit simul ambobus eadem hora/ mox adiunxerit /intermisit dies quinque/. Neq; enim fieri potuit, vt vtrique intermitteret dies quinq;, sed alteri soli. Et quidem hoc ipsum quòd dicūt, pos-D sis de solo vno intelligere, secundo in hac narratione, qui primo iudicio est septimo die iudicatus. Iam si huic dies quinq; intermisit, constat illi, qui sexto die fuit iudicatus, intermisisse dies sex. Potest etiam à primo statim corrupta scriptura à librario, permansisse: id quod aliis multis accidit tum apud Hippocratem, tum apud alios non paucos. Quod esse librarii erratum dico, hoc est: Potuit hæc fuisse scriptura: Intermisit alteri dies sex, alteri quinque. ille vero lapsus scripsisse, Intermisit quinque dies. Et est verisimilius maiori intermisisse dies sex, minori quinque, cum inciderit recidiua ambobus in duodecimum diem. Post hæc itaq; dicit: Plurimis iudicatus est die septimo, intermisit quinto: vt coniicias ipsos etiam fratres exemplum esse iudiciorum, quæ plurimis contigerunt. His expositis alia descripsit iudicia varia, quæ omnia die septimodecimo circunscribuntur: cæterum huiuscemodi nullum, quale in duobus fratribus intelligendum confirmo, vt redirent ambobus duodecimo die, cum iuniori quinq; dies intermitteret. Neque ab re sic est de illis dictum, vt & id quod cum aliis his conueniebat, conseruaretur, quòd à repetitione die septimodecimo iudicarentur: & etiam peculiare, quòd ad diem duodecimum repeterentur. Sed, quod dixi, cum id quod vtile est teneas, non est quòd sis curiosus. Itaq; de iudiciis, quæ deinceps retulit, omnia prætereamus, quādo capita habemus, partim similia ea fuisse, partim dissimilia. Nam cum

prima

prima iudicia aut sexto die tollerent ægros, aut essent incerta, ita vt redirent morbi ad vltimum & absolutum iudicium, die septimodecimo inuadentes, in hoc simile fiebat & dissimile. Post hæc alia commemorat iudicia & recidiuas, quæ in diem incidebant vigesimum, vt ibi perfecte iudicarentur. Decumbebant circa Theatrum. Scribunt quidam non θέατρον, sed θέρατρον, vt habeant locum, quem interpretentur ita esse παρὰ τὸ θέρεσθαι id est ardendo nuncupatum. Ad præsentẽ speculationem, quemadmodum scribas id genus voces, nihil interest. Nec vero an Perigenis, an Dionis, an Theonis fratres essent, quicquam refert. Verũ qui ea, quæ artis sunt medicę, probe nequeunt enarrare, ad tales deflectunt curiositates. E

84 *Quibus autem Tubercula secundum Aures essent, His die vigesimo iudicabantur: Restincta omnibus sunt, quibus non suppurarunt, sed ad vesicam deflexerunt. Cratistonactæ, qui apud Heraclium habitabat, &[a] †pictoris ancillæ suppurarunt. Obijt Scymni pictoris ancilla, suppurauit. Quibusdam die septimo iudicatus est, intermisit nouẽ, redijt, iudicatus est ab recidiua[b] †. Iudicabatur die septimo Phanocritus, qui ægrotabat apud Gnatonem pictorem.*

Quia quiddam dixi nuper esse memoria dignum, referam hic, quod singularius est illo, & rarius. Nam parotidas curatas esse citra suppurationem, excretionibus per regionem inferiorem, exemplum parum frequens est. Eius tamen nouitatem excedit, quod in hoc sermone scripsit Cratistonacten, & pictoris ancillam, cum tubercula secundum aures suppurassent, perijsse: nam cum hoc pugnare videbitur: [c] ‖ Concoctiones celere iudicium, & securam sanitatem promittunt. Sed ne nunc quidem causæ febrium, quæ intra venas continerentur, erant concoctæ Cratistonactæ, & ancillæ pictoris, nam non obirent. At parotides erant tamen maturæ: quod infrequens esse, & debere memoria teneri dicebam: Nam posse fieri quapiam in parte priuatim concoctionem, toto morbo non concocto. Quicquid est reliquum, quod est hunc in modum de iudicijs traditum, exacte sumus executi in commentarijs, quos de Iudicijs & Decretorijs diebus conscripsimus. F

A † Al. Scymni pictoris ancillæ suppurarũt, & obierunt.

B † Alij cod. habẽt, die quarto. Quibusdã iudicatus est die septimo, intermisit sex, postea rediit, iudicatus ẽ septimo, in totũ vigesimo, vt Phanocrito, qui &c. Vide Gal. lib. 2. de dieb. decr. ca. 3. cl. 4. pag. 152. e

C Supra t. 45. 112. b

85 *Hyeme sub Solstitiũ brumale, et vsq; ad Aequinoctium, Febres Ardentes perdurabant, et Phrenitides: Multi diem suum obibant. Iudicia tamen variarunt: & Plurimis die ab initio quinto iudicabatur, quarto intermittebat, repetebat, ab recidiua quinto iudicabatur: Numerus dierum totus quatuordecim. Atq; Pueris plerisq;, Aetate etiã prouectioribus, iudicabatur. Non nullis iudicabatur vndecimo, repetebat quartodecimo, iudicabatur exacte vigesimo. Quodsiqui superrigerent circa vigesimum diem, his iudicabatur quadragesimo. Superriguerunt autem plerique sub iudicium primum. Aliqui superriguerunt à principio sub iudicium, & in recidiuis vnà cum iudicio.* G

Meminit hic hyemis anni secundi, non primi, quam in ipso statu exposuit. At dixi superius causam, cur phrenitides non primo, sed postea viguerint. Insuper iudiciorum constituta tempora esse dicit immutata, quorum varietatem recenset: quibus hoc cum superioribus conuenit, quòd cum recidiuis fieret. Atque pueris quidem, & his etiam ætate prouectioribus penitus iudicatum quartodecimo die morbum refert: nam ocyssime his digeritur & concoquitur morborum causa. Cęteris non tantum in diem ait vigesimum, verum etiam in quadragesimum productum ex recidiua vltimum iudicium. Et quid habet admirationis in varietate morborum insignes extitisse iudiciorum diuersitates?

86 *Vere Superrigebant paucissimi, Aestate frequentiores, Autumno etiam plures, Hyeme longe plurimi: at Sanguinis eruptiones Cessabant.*

Veris hic meminit, quod in primo statu commemoratum est, non in secundo anno. Neq; enim eò narrationem produxit morborum, qui vigebant, verum ad secundam vsque hyemem extendit. Cur autem temporis longitudine in dies etiam atque etiam numerus augeretur rigentium, iam ego supra quasi innui eo loco, cum admonerem. Ostendi fieri rigorem, cum flaua bilis corpora permeet solida, non autem in vasorum contineatur cauitatibus.[d] † Cum igitur primum cieretur, febres ardentes generauit. Deinde in carnem transiens, vbi per eas foras impelleretur, rigorem induxit. Paulatim vero sanguinis eruptiones sistebantur, quòd bilis non amplius in venis, sed in totum esset diffusa corpus. H

D † Græci legitur ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν ἐν κινήσει οὖσα, τοὺς καύσους ἐγένησε. Sunt tamen qui meliorem lectionem esse existiment, si pro κινήσει scribatur, κοιλότησι idest cauitatibus, scilicet vasorum: vel ἀγγείων idest vasis, vt sic postea vertatur: Ac in principio quidem, cũ in vasis esset, febres ardẽtes generauit. Tu tamen considerato.

Galeni

GALENI IN LIBRVM PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS TERTIVS

ARGVMENTVM

Docet Præcepta quædam ad Morbos dignoſcendos ac ad Præſagiendum vtilia: Ac ad finem Quatuordecim Aegrotos deſcribit.

1 *Orbos Dignoſcimus, docti ex Communi omnium Natura, & cuiuſq; Propria: Ex Morbo, Aegro, Oblatis, Offerente: Nam facilius ex his vel difficilius: Præterea ex vniuerſo et ſingulari Cœli ſtatu, & Singulis locis, ex Conſuetudine, ex Victus ratione, Vitæ genere, Aetate cuiuſq;, vnà cum Sermone, Modis, Taciturnitate, Imaginationibus, Somnis, Vigilijs, Inſomnijs, quibus et quando, Vellicationibus, Perfrictionibus, Lachrymis, Acceſſionibus, Deiectionibus, Vrinis, Sputis, Vomitionibus: et Quæ ex quibus, in quos Succeſſiones*
B *morborum, et qui Abſceſſus in exitum vel iudicium: Sudor, Rigor, Algor, Tuſsis, Sternutamenta, Singultus, Spiritus, Ructus, Flatus ſilentes, ſtrepentes, ſonori, Sanguinis eruptiones, Hæmorrhoides. Ex his Conſideres, quæ per hæc accidunt.*

Quidam hæc exiſtimant eſſe aſcriptitia, ꝙ eiuſdē interpretationis & ſententiæ ſint, atq; illa, quæ in libro de humoribus ſunt ſcripta, quæ alijs ante commentarijs ſumus interpretati. Sunt quidem hæc præſagiendi pręcepta, quibus auctor tradit communia propoſita, à quibus ſumenda ſint pręſagia. Communem itaq; vocat naturā, omnium hominum: propriam, vniuſcuiuſq; noſtrū naturam. Quòd autē ex vtraq; ſint conſtituendæ dignotiones & præſagitiones, certior vero ſit, quæ proficiſcitur à propria natura, in libro præſagiorū didiciſti, & in libro de fracturis, & articulis, atq; de capitis vulneribus: quos item libros ante interpretati ſumus. Iubens igitur ſemper affectā partem cum ſuo ſtatu priore natiuo conferre, adiecit ſuo ſermoni, aliena non eſſe negligenda. Simili etiam modo cum dicit: ‖In acutis morbis ſic conſiderandum, in primis quidem ægri facies an va- in Prog. cō.1.t.
lentium, maxime vero ſuæ ipſius, ſimilis ſit: ea enim optima cenſenda eſt. Atq; ſi proprium tenea- 5.4ª.190.g
C mus colorem cuiuſq; ægri & magnitudinem, non eſt ꝙ quæramus communem. Quia vero omnium hominum ante non cognoſcimus naturā, ſed nec opinātes ſępe ad ignotos accerſimur, principium cognoſcendorum morborum præſagiendorumq; à cōibus inſtituimus. Quorū enim naſus non acutus, nec oculi concaui, nec collapſa appareant tempora, nihil rogamus quenq̃ de ęgro. Quòd ſi naſus acutus, oculi concaui, ac tempora videantur collapſa, tunc qua eſſet facie valēs, quęrimus. Atq; ita conſequentium fiunt etiam ex Morbo præſagia. Pluribus enim planum tibi factum eſt in libris de iudicijs, & in commentarijs in aphoriſmos, ſubito tertianam exquiſitam iudicari, quartanam eſſe diuturnam, vtranq; vero à periculo remotam: phrenitim autē & lethargum periculoſos eſſe & acutos: duritiam lienis pernicialem & diuturnam. At ex ipſo Ægro bifariam futura preſentimus. Alter modus hic eſt: ‖Modeſtus, inquit, ſi acerbe reſpondeat, malum eſt: con 1.Prog. cō.2.t.
tra turbidus in ægritudine non ſolum ſi loquatur aſpere, ſed ne ſi deſipiat quidē in exurente febre, 9.c 4ª.170.c
in diſcrimen venerit. Alter is eſt modus: Si ęger omnia officia pręſtiterit, ſitq; audiens medico, ac ne ſic quidem profecerit quicquam, grauiter is ægrotat. Omninò fit contrarium, ſi cum nuſquam in officio ſit, attamē mediocriter habeat. Itidem ex Oblatis prædicere licet. Nam prauis oblatis, ſi nihilo habeat deterius, morbus mediocris eſt. Verum cum recte omnia adminiſtrantur, ſi præ-
D terq; ꝙ nihil commodetur, etiam exacerbetur, eſt hoc malum. Me quidem non tātum morborum modos, verum formas etiam ex oblatis cognouiſſe ſæpenumero conſpexiſtis. Verum, vt dixi, pluribus aliàs de his omnibus egi. Cum vero ex Offerente dicit etiā prænoſci promptius vel difficilius, in morbis intelligas. Quod ſubinde conſpicientes, ſiue ſit diuturnus morbus, ſiue affectus febriles longi, etiam ex eo ꝙ ſciamus, qui curabat medicus, notitiam augemus. Si enim clarus ſit, parum de curatione ſperamus: nam morbum conſtat cacoethe eſſe, vbi cum recte omnia adminiſtrētur, nihilo fiat mitior: Sin autem ille imperitus ſit, probatur nobis, ſi omnia probe inſtituantur, hominem incolumem fore. At etiam ex Statu ait, hoc eſt ex peculiari aeris temperamēto, fore pręſagia. Iſtud autem /vniuerſo & ſingulari cœli/ eſt tale, ſi, quæ in ſtatibus ſupra deſcriptis tribus expoſita, memoria tenemus: vbi ipſe Hippocrates, quę in aere accidebant per calorem & frigus recē
ſens, ad finem illorum præpollens temperamentum pronunciauit: verbi gratia, vbi dicit: ‖Cum Supra cō.1.t.8.
eſſet totus hic ſtatus auſtrinus & cum ſqualoribus. tametſi totum annū nec Auſter ſpirauerat, nec 104.b
ſqualor fuerat. Iam etiā cum dicit: ‖Cum totus fuiſſet humidus annus, & frigidus, & aquilonius. Supra cō.2.t.5.
pro excellentia pronunciat. Nam, vt nullus fuerit toto anno, neq; calidus dies, neq; ſiccus, neq; au 108.a
ſtrinus, haud fieri potuit. Ita etiam morborum formas ſanè multo conuenientius erat tales eſſe, nō

tamen

tamen quin aliȩ intercurrerint. Hic ergo cum ſtatum primum omnem expoſuiſſet, in eius fine ad E
Supra cõ.1.t.37 107.d verbum ſic ſcripſit: ‖ Inter omnes, quorum fecimus mentionem in hac tempeſtate, ſoli in lethalia »
tabidi incurrerunt. Cætera commode habebant, neq; alijs moriebantur febribus, neq; vna vulga- »
batur morborum forma, neq; vna fuit perpetua toto anno tempeſtas. Per excellentiam vero nos
temperamenti, vel frigidum, vel humidum, vel aliud temperamentum dicimus. Hippocrates ve-
ro ſcripſit, Vere nanq; alij morbi, æſtate alij, autumno & hyeme alij atq; alij inciderunt, in ſingulis,
quos deſcripſit, ſtatibus. Sed tamẽ per totum annum hoc ſtatu hic dominabatur morbus, alio ille.
Atq; illud eſt quod dicitur, Ex vniuerſo & ſingulari cœli ſtatu. Addidit autem ad orationem /cœ
li/ quod ſcilicet ſi nude ſine adiuncto proferatur, ſtatus nomẽ & loci formam poſſit indicare, reiq;
cuiuſuis. Ac nimirum connectens dicit, Ex vniuerſo & ſingulari cœli ſtatu, & Locis ſingulis, &
Conſuetudine. Nam ad futura præſagienda magnopere loci formam facere, crebro eſt oſtenſum.
Hoc loco ſatis ſit, ꝙ ad librum vos remittam de aere, aqua, & locis: vbi tradit qui morbi quibus lo-
cis vigeant. Nam eſt horum generatio indigenis congenita: minuſq; habent, tanꝙ familiares, di-
ſcriminis. Immo vero vel Conſuetudinem ad præſagiendum conducere docet. Itaque in præſa-
in Prog.cõ.1.t. 19.4ª.193.h giorum libro, cum notas aſcribit ex conſuetudine, Alias ad hunc dicit modum: ‖ Si pronus iaceat »
is, qui per bonam valetudinem ſic cubare non conſueuit, aut delirium aut ventris dolorem porten F »
Ibidem. t. 20. 194.b dit. Alias ſic: ‖ Stridor dentium in febribus præter cõſuetudinem à teneris contractam, inſaniam »
ſignificat & mortem. Sed ex Victus quoq; ratione, quam ęger ſeruauit, queas quid ſit quantũq;
humorum, qui exuperant, ſcite cõijcere: quibus perſpectis, facilius cognoſcitur præſens ſtatus cor
poris, expeditiorq; euadit de euenturis præſagitio. Iam & præſagiri ex Vitæ inſtitutis vult. Vo
cant autem vitæ inſtituta, hoc eſt ἐπιτηδεύματα, omnia quæ obeunt homines, aut vtilitate addu-
cti, aut neceſſitate, ſiue nauigent, ſiue terram colant, ædificent, fabricentur, venentur, aut colãt exer
citationem, vt ſæpe in calida vel frigida lauent. Eſt igitur ex ijs, ad quę ſtudia ſua conferunt, de mor
bi coniectare conditione. Nam ruri qui egit tempore æſtiuo apricatus, duriter & tenui victu, ama
ram bilem potius, quoad huius eſt, ꝙ pituitam coaceruauerit. Qui cõtra ac ille, vrbem colit in vm
bra, lauans bis quotidie, tum autem in ocio perpetuo cibis ſe ingurgitat, hic pituitam citius. Eadẽ
eſt in cæteris ratio. Ætatem vero præſentibus cognoſcendis, & præſagiendis impendentibus, nõ
3ª.Aph.24. Ex. ord.25.a & c paruum vſum pręſtare cognoſces ex aphoriſmis, in quibus de ‖ ætatibus ſermonem habuit: quem
quidem nos librum iampridem ſumus interpretati. Sermo præterea ægri, præſentium notitiæ,
& conſequentium diuinationi, poteſt adiumento eſſe. Verum eſt coniunctum hoc ſignum, eiq;
cum iudicio conuenit, quod proficiſcitur à conſuetudine. Si enim ęger ſuo more loquatur, quo ſo G
let ante integra valetudine, nihil expectabimus mali: Sin vero contra morem ſuum ęger verba fa
ciat, eſt illud prauum ſignum: nam eſſe eius ſuſpicamur hinc offenſam mentem. Quod deinde
Hippocrates Τρόποισιν dixit (nos modis vertimus) videamus quid denotet. Vſurpant hoc vo-
cabulum veteres duobus in ſignificatis: ac modo pro animi moribus vtuntur, modo pro differen
tijs aut formis eius, qua de re ſermo habetur. Exempli gratia, ſi habeatur de victus ratione oratio,
hic ſcriptor ſi modos dicat rationis victus, differẽtias ipſas aut formas ſignificat. Itidem ſi febrium
eſſe modos multos dicat, differentias harum aut ſpecies interpretat. Itaq; hac dictione /modis/ aut
animi ſignificat mores, aut ſermonis differentias, quando quidẽ de ſermone meminit, quaſi ad hũc
modum orationem inſtitueret: Ex ſermone, & ipſius formis, aut differentijs. Nam, differentias, an
ſpecies, an formas dicas, nihil intereſt impræſentiarum: ſiquidem hæc fiunt omnia diſſecandis ijs,
quæ generatim ſunt mente concepta. Vt autem de ſtatu ęgri docet aliquid ſermo, ſic & Tacitur
nitas inſolita, aut natiua ægri. Nam vt eſt ea taciturno ſua ſponte ſecundum naturam, ita loquaci
præter naturam. Quocirca hunc aut ſoporans torpor tenet, aut eſt melancholiæ initium. At ſi ta-
citurnus non taceat, ſed amplius conſuetudine loquatur, delirium denunciatur. Sub hæc cum
Imaginationes ſeu cogitationes (hoc eſt διανοήματα) dicit, nullã rem ſenſibilem indicat, aut appa H
rentem, ſed quam argumentis ſeu coniecturis aſſequimur. Argumẽtum autem eſt quod ægri vel
eloquuntur, vel agunt.″ Nam cum de nobis quidam mane de more ægrum inuiſeret, totam ait no A.l.1. f.2.d.3
ctem ſomnum ſe non vidiſſe, dum cogitaret, quid ſit nam futurũ, ſi laſſus Atlas non ducat amplius ſu.1.c.7.45.h
ſuſtinendũ cœlum: ex cuius verbis intelleximus principium eſſe quoddã melancholiæ. Ex Geſtu
itẽ ægrorum animi mores produnt. Poſt hæc auctor dicit, Somnis & Vigilijs: de quibus mihi
† *Additur ex antiquis. Si fumũ, vel caliginẽ, vel profundas tenebras, atra bilis. uide et libro de dignotiõe ex inſomniis. cl. 4. pag.213.c*
certum eſt hoc loco nihil dicere, ꝙ ante in aphoriſmis & in præſagijs, ſomnos et vigilias expoſue-
rim. Et vero de Inſomnijs etiã mihi ante explicatum eſt, cũ alijs, tum ijs quæ corporis aliquẽ affe
ctum indicant, ſicut ẽt in libro de victu valentium eſt traditum. Nam ſiquis per inſomnium videat
incendia, hunc offendit flaua bilis: † Si imbres, abundare frigidum humorẽ declarat: Sic ſanè, ſi ni
uẽ glaciem & grandinem, pituitam frigidã. Siquis in fœtido ſe loco eſſe putet, putredinem humo
rum: Si gallorum gallinaceorum criſtas habere, aut rufa quædam, ſanguinem exuperare: Si caligi
noſa cernere, aut in locis eſſe caliginoſis, flatus indicat. Vnde etiam huic verbo /inſomnijs/ adiecit
/quibus & quando/ vt Quibus, illorum differẽtias indicet: quod etiam ſi omitteret ipſe, clarũ ſit:
& Quãdo tempus denotet, quo inſomnia fiunt, hoc eſt, ſi aut in principio acceſſionũ, aut in vigo-
re, aut

A re, aut alio tempore: Atq; si à cibo ac tali statim, aut sine cibo: Sumitur enim non nihil ex his indicij. Itaq; qui se niue putet conspergi, idq; sub accessionis initium, vna cum rigore vel horrore vel algore accidere sibi imaginetur, tempori id potius, quàm affectui corporis, est attribuendum. At vero si eiusmodi insomnium videat in febris remissione, fidelius præbet argumentum frigidorum succorum: Longe etiam magis, si nihil comederit ante ciborum pituitosorum: nam dum illi in ventre continentur, potest talem habere quis imaginationē, vt assimilis non sit corporis totius status.

Quod deinde est dictum /vellicationibus/ aliàs in commentarijs de succis exposuimus, vt etiā alia, quæ hic sunt cōmemorata multa, quæ de floccos carpentibus dici, & festucas colligentibus valent: aut ēt de vellicantibus aliquam sui partē, vbi subest in profundo dolorificus affectus. Et sępe partem, quæ pus aut alium continet acrem humorem, vellicant: quæ quidem etiā est non nunquā nota delirij. Iam quod est deinde scriptū /perfrictionibus/ mordaces esse ad cutē humores significat, qui ad scalpendū iritant. De Lachrymis iam docti sumus tam spontaneis q̄ inuitis, quid nā denotare soleant vtræq;. Iam & de Forma accessionū, Immo de deiectionibus quoq;, vrinis, sputis, vomitionibus, est in præsagijs sat superq; declaratum. In aphorismis ēt non raro est de illis facta mentio, vt item in prædictionum libro. Postea dicit, Et quę ex quibus, in quos morborū successiones, & abscessus in exitium vel iudicium. Hic ea sunt, quæ ante sunt tradita, quæ tum enarrauimus, ad memoriam reuocanda. Nam fiunt successiones morborum perniciales & decretoriæ, pro ipsorum differentiis morborum & locis affectis. Nam in morbos successio leuiores, & locos ignobiliores, est salutaris: in morbos grauiores, locosq; principaliores, perniciosa. Eodem modo abscessus, qui cum effluxione fiunt, sunt illi meliores: qui vero cum decubitu, minus commodi: Ac horum ipsorum quidem remotissimi quiq; à loco affecto, & in partes ignobiles ægri, boni sunt: contrarii horum mali. At vero in iis quæ post hæc sunt dicta per totum opus, plurimum elaborauimus in libris, quos olim sumus interpretati. Etenim in aphorismis & præsagiis de rigore, sudoribus, tussi, sternutamento, singultu: At aliis in lucubrationibus, quas conscripsimus, de his alia diximus, & de cæteris omnibus quę ad dignotiones referunt, & pręsagia. Quòd autē Algoris iam facit mentionem, animaduertēdum est, num vniuersi corporis frigus, vt profunditas inardeat, interpretandum sit, an partium extremarum, an potius sit de omnibus illum his arbitrādum dicere. Siquidem aliud, quod est initio accessionis, significat frigus: aliud in remissione: sicut sanè si per totam commoretur accessionem, quod quidem haud bonum est signum: sic si tali frigore interiora perpetuo ferueant: de quibus oībus in libris, quos narrauimus, & in opere de iudiciis verba feci
C mus. Spiritus vero cum dicit, respirationis intelligimus differentias. Qm̄ vero Flatuū inde meminit, sunt illi quoq; in genere spirituum. At de his ēt in cōmentariis in præsagia est tractatum: & in opere de dyspnœa, & de voce, de spirituum in respiratione differentiis: quemadmodum de flatibus in libro præsagiorum. Iam Ructus quoq; in genere spirituum sunt: eaq; illis res quodā modo cum respirationis spiritibus conuenit. Quatenus vero in flatuosorum sunt spirituum genere, hactenus cum flatibus etiam habent commertium. Proinde & hi spiritum in superiore ventre flatuosum generari indicio sunt. Quod vero in fine capitis dixit, planum est. Sanguinis nanq; eruptiones, & hæmorrhoides, quemadmodum hæ cladem afferunt, illæ præstant vsum, didicimus.

2 *Inter Febres, quædam Continuæ sunt: quædam Interdiu tenent, nocte intermittunt: vel Nocte tenent, die intermittunt: non nullæ Semitertianæ sunt, Tertianæ, Quartanæ, Quintanæ, Septimanæ, Nonanæ.*

A.l.4.f.1.t.1.c.1.411.d

" Bifariam veteres vti continui nomine & intermittentis videntur. Nam continuas vocant febres quandoq; omnes, quæ ad integritatem non desinunt: quandoque non omnes, quæ non desinunt ad integritatem, sed solas præcipuæ illas, quæ omni carēt vsque ad iudicium mutatione. Ita intermittentes interdum appellant illas solas, quæ in integritatē finiunt: interdum eas, quę non finiunt in integritatem, sed insignes faciunt mutationes singularum accessionum, in initium, incrementum, vigorem, & remissionem: At medici quidam iuniores, quæ nullam magnam mutationem habent, non continuas i. synecheis, cæterum synochos idest continentes, nominant: cōtinuas aūt has solas, quæ nō veniunt ad integritatem, & intermittunt singulis accessionibus. Has vocant antiqui interim continuas, interim intermittentes: nam sunt certe inter continuas & desinētes in integritatem mediæ. Proinde recte, vbi cum synochis conferuntur, intermittentes appellantur: cum ad integritatem venientibus, continuæ. Hoc loco differentiam febrium Hyppocrates scribens, aliquas esse earum continuas dicit, & sunt quidem in vtroque continui significato continuæ multæ: quasdam aūt aut nocte intermittere, aut interdiu. Ex quibus quæ ad integritatem non desinunt, iuniores quidam medici μεθημερινοὺς, vel καθημερινοὺς, id est diurnas vocant: illas, quæ desinunt, ἀμφημερινοὺς, quod est quotidianas. Qua vocum arguta obseruatione vacabant maiores. Nam cū intermittere intelligatur & dicatur bifariā, quemadmodum supra retulimus, quæ singulis diebus & noctibus inuadunt, intermittentes dicemus, siue integritatem, siue remissionē quam vocant, assequant. Inde ordine recēset à superioribus diuersas febriū differētias, semitertianas, tertianas, quartanas, quintanas, septimanas, nonanas cōmemorans. Tertianæ & quartanæ clare ad integritatem

* In Græco legitur συνεχῶν i. cōtinuas. sed forte legēdum συνόχων i. cōtinentes.

cōtinua / intermitt. / media.

gritatem veniunt: At ex semitertianis,quædam vtraq; incedunt via, quædam altera tātum earum E
quæ ad integritatem non veniunt. Si vero consideres vt,sicut inter eas quæ occupant quotidie,hę ad integritatem veniant, illæ ad remissionem: ita earum quæ tertio aut quarto quoq; die inuadūt, quædam differētia sit: planè cernes nihil de re,sed de significato nominis semitertianæ quęri. Quæ quarto quoq; die incessunt,has integrum corpus scimus plurimum pręstare: ac quę quarto quoq; inuaderet die,quæ ad integritatem non veniret,rarissime visa est. Non eadem in illis ratio est,quę tertio quoq; die accedunt: complures enim sunt differentiæ. Igitur in his, inquam,non de re, cæterum de significato habetur & nomine quæstio, quas de istis febribus tertianas conueniat, & semitertianas,& tertianæ naturam referētes,appellare. Iam cum esse aliquas dicit febres quintanas, aut septimanas,aut nonanas,non de dictionis significato, sed de re ambigit. Nam sunt medici,qui confirmant vltra diem quartum,circuitum se nullum conspexisse: quidam assentiūtur Hippocrati. Equidem inde vsq; ab ipsa adolescentia obseruaui ad hūc diem, sed septimanum, vel nonanum omnino non vidi,nec clare,nec obscure. Quintanos certe vidi circuitus obscuros, sed non exacte aut aperte,vt quotidianos,tertianos,& quartanos. Sed res(quantum equidem censeo) quandoquidem ex experientia de ipsa iudicium fit,ratione non quærit demonstrari. Si enim sit,qui exacte cōspexerit,& crebro,aut septimo quoq; aut nono die accessiones fieri (neq; enim iterum aut ter sit vidisse satis) sit ille inductus,esse nō nullos etiam tales circuitus. Sin autem non viderit ab initio ętatis ad senectutem vsq;,quos visit ęgros,frequentes eo febricitare modo, iam illi hoc cōstat è diuerso, non incidere eiusmodi circuitus. Quamobrem in Hippocratem cum ratione disputare, quod Diocles fecit,valeas. Nam quibus dicas ex signis,aut humoribus oriri,vel quintanum, vel septimanum,vel nonanum circuitum, non habebis. Quinimmo nec scripsit quenquam ita ægrum laborasse. Et quidem erat hoc eius officij, vt communia præcepta alia non parum multa priuatis plana fecit exemplis, iam idem quoq; in his præstare. Sanè sciēdum est in multis exemplaribus esse scriptum initium huius capitis,genere orationis,quod ἀσύνδετον vocant,ad hunc modū: Febres continuæ interdiu tenent,nocte intermittunt: nocte tenent, die intermittunt. Quod cum dixi vocari genus ἀσύνδετον,simul explicaui eius interpretationem. Oportet autem tanq̄ in numero nos dictorum adiunctas intelligamus,quæ prætermissæ sunt in orationibus,coniunctiones.

3 *Sunt autem Acutissimi, Maximi, Grauissimi Morbi, ac præ cæteris omnibus Lethales, in Continua febre.*

Absolutissima omnium horum disciplina in commentarijs est de febrium differentijs tradita. Hoc loco,vt iam sępe testatus sum,non constitui veritatem demonstrare: neq; omnia singillatim, G
vt nihil prætereeam, docere: sed senis interpretari verba. Summam vero singulorum,quæ commētanda incidant,non prætereibo. Igitur acutissimos ait,& maximos, & grauissimos esse in febre cōtinua morbos: acutissimos dicit eos qui pauco tempore decernunt: maximos, validissimos: grauissimos,qui cum periculo sunt coniuncti: quod interpretans ipsemet, mox præ cæteris omnibus appellauit illos lethales. Et quoquo modo continuam febrem accipias,vera dixit: nam morbi acutissimi,maximi,& grauissimi,tum in febribus eueniunt, quæ vocantur proprie synochi: tū in alijs iuxta,quæ singulis progrediuntur accessionibus,ac initia efficiunt, incrementa, vigores, & inclinationes manifestas,nec ad integritatem veniunt tamen: de quibus hoc loco fuerit satius interpretari, quandoquidem synochis contigit in his non his in synochis contineri. Quòd siquis orationem intelligat de solis synochis habitam, eximere videatur alias continuas, ceu non periculosas, nec vehementes,aut acutas.

4 *At vero Omnium est Quartana Securissima, facillima, longissima. Hæc enim non est ipsa quidem tantum per se talis, sed etiam à magnis alijs vindicat morbis.*

Facillimam esse dixit quartanam,quod est perinde ac leuem. Etenim continuæ,quia nullam ha H
bent vsq; ad iudicium remissionem molestiarum, sed perpetuo infestant, merito graues & dicuntur,& sunt. In quartana,maxime vbi sit moderata,licet diebus, qui inter accessiones intercedunt, prodire,ac non nunquam solita munera obire. Cæterum mos est tibi veterum,vbi de febribus disputantes audias,cognoscēdus. Nam si iecinoris inflammationem,aut lateris alius'ue partis,febris consequatur,pleuritim, vel peripneumoniam, vel hepatitim, nominant morbum, non febrilem. Qui vero citra inflammationem febricitat, febre hunc dicunt laborare. At nunc quoq; de quibus agit febribus,sic accipe institutam orationem: quādoquidem ex liene sępenumero grauiter vidimus homines febre laborasse quartana,ac deinde collecta aqua inter cutem, esse defunctos. Verū ipsa sua sponte quartana periculo vacat, quæ quidem alijs etiam morbis liberat. Atq; ita nouimus morbos comitiales fuisse à quartana diu infestante discussos. Sed eius didicisti originem in commentarijs de febrium differentijs,& de iudicijs.

5 *In Febre, quam Semitertianam vocant, cum Morbi eueniunt acuti, tum Præter cæteras hæc est Maxime lethalis. Ac Tabidi, & Qui longis alijs morbis detinentur, Hac præcipue ægrotant.*

Non

A Non possum medicorum vulgus adducere, vt à vocum & significationum consideratione,
ipsam rerum disiungant considerationem: quibus iure quidem ignoscendum est. Vbi.n. Agathi
nus, ne alios appellem, solidum librum primum scripsit de semitertiana, in quo nominis signifi-
cationem inuestigat, quid erit causæ, cur minus veniam his des? Tametsi erat illud minoris qui-
dem negocij, de ijs quæ cernimus, separatim institutionem tradere contin*uam, separatim de eo-
rum nominibus, id quod nunc ego faciam. Nam febrium, quæ tertio quoque die inuadunt, hæ ad
integritatem veniunt, illæ secus. Rursus vtrarumque harum ea est differentia. Ex venientibus ad
integritatem, quædam accessionem habent horis duodecim circunscriptam, quædã longius pro-
ductam. Earum vero quæ ad integritatem non veniunt, quædam cum horrore venientes, cum à
primo impetu ad incrementum quod vocant, se conferunt, tametsi esse iam mediocriter prægres-
sæ videantur, alterum horrorem cum constrictione inducunt: ab hoc alterum incrementum, de-
inde aliam constrictionem & horrorem: nam iterum hæ & ter repetunt. Postridie aliam habent
priore minorem accessionem, sine priorum repetione: isque illis est perpetuus deinceps orbis, vt
binæ, quas dixi, binis fiant diebus accessiones. Præterea aliæ habent tertio quoque die accessio-
nem citra horrificas illas quas diximus inuasiones & repetitiones: vnamque habent accessionem
B tertio quoque die, atque accessione carent secundo die. Vnum hæ & continuum habent & æqua-
bile ab inuasione ad vigorem incrementum. Habes iam febrium, quæ tertio quoque die inuadunt,
differentiam semper conspicuam in ægris. Ostendimus autem à bilioso & pituitoso succo febrem
cum horrore venientem proficisci: eam vero quæ caret horrore, à bilioso quidem, sed lentiore,
& concoctu difficiliore, † quam ferunt esse principum partium inflammationem. At quæ cum
rigore inuadunt quidem, cæterum ad integritatem cum biliosis vomitionibus, aut deiectioni-
bus, aut sudoribus veniunt, harum est causa totum corpus permeans flaua bilis. Quare cum hęc
se ita, vt dictum est, habeant, siquis causam singulorum inuestiget aut curationem, officium me-
dici ille, simulque operepretium fecerit: quęrere vero quo quodque dictorum commode nomine ap
pellet, haud dum medicinæ interest: alioqui tamen res cognitu est necessaria, vbi alios docere in-
stituat legère. Nam ad morbos quidem in ægris cognoscendos nobis, & futura præsagienda, vi-
demus nominum exactam rationem nihil referre, quando vulgus non ex his de medicis existi-
mat: verum cum à sanguinis missione conspiciat ægrum commodius habere, cibumque in tempo-
re sumere (nam vel de hoc potest plebeius, cum vidit, iudicium facere) deinde non statim cibum
accessionis principium excipere, sed longiore post tempore, tum medicum collaudat. Iam etiam
C si frigidam eum porrexisse lauisseque, itaque febre ægrotum liberauisse cernat, continuo illum suspi-
cit. Sic etiam, siquid de sequentibus prædicat. Profecto hæc illa sunt, quæ illustrant prorsus & ve-
re medicum. Sophistes vero, dum de vocibus & significatis contẽdit, tempus corrumpit & suum
& discipulorum. Nos autem non instituimus docere hoc loco opera artis (nam hoc quidem aliàs
abunde effecimus) cæterum breuibus mentem inspicere Hippocratis: quod vt faciam, hic facul-
« tas datur. Etenim supra etiam ipse Hippocrates dixit: ‖ Infestabãt illos plerosque hęc incommoda:
« horrificæ febres, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes: modus erat semitertianus, vno die
« leuiores, altero grauius iterum inuadentes. Rursus hoc loco dicit: In febre semitertiana cum mor
« bi eueniunt acuti, tum præter cęteras hęc est maxime lethalis. Lethalem igitur semitertianam esse,
aperte Hippocrates ipse dixit: febrium vero ad integritatem venientium lethalem esse nullam, in
« aphorismis clare docuit, his verbis: ‖ Febres quæ non intermittentes tertio die ingrauescunt, sunt
« periculosæ. Quocunque autem modo intermiserint, periculum abesse significatur. Qui itaque in
venientibus ad integritatem semitertianam esse, Hippocratem sequens, dices? Atqui sanè qui
aiunt, si horas quatuor & viginti quis febre vacet, mediam eum semitertianam habere, in nume-
ro habent talem febrem intermittentium. Sic etiam, qui mediam & paruam à magna distare ho-
D rarum numero ferunt, studentes vtranque ad integritatem deducere, ab Hippocratis sensu disce-
dunt, dum in febribus intermittentibus ponunt semitertianam: quia nihil hæc periculi habebit,
quãuis ab illo lethalis dicatur. Satius igitur sit, vti censuimus, vocabula repudiare, atque curationes
dinotiones præsagiaque cuiusque febris meditari. Sed enim quia clarior per vocabula & compen-
diosior doctrina euadit, † prius exponemus oratione febrium differentias, quæ tertio quoque die
inuadunt, vt modo faciebat tribuens suum cuique earum nomen, id quod facere semper solet, ad
constituendas febrium, quæ tertio quoque die inuadunt, differentias: Deinde quæ intra duodecim
horas cesset, breuioris institutionis gratia appellabimus exquisitam tertianam: Quæ diuturnio-
rem hac accessionem habeat, adhuc ea tamen remissionem longiorem, vocabimus illam simplici-
ter tertianam: Quæ vero accessionem plurimum productam, paruum autem interuallum, eam
iam tertianam nominabimus productam: Quæ ad integritatem non veniat, sed horrificas primo
quidem die faciat repetitiones, altero simplicem vnam accessionem, semitertianam hanc appel-
lamus: Sin autem simpliciter tertio quoque die inuadat, τριταιοφυῆ hoc est tertianæ naturam refe-
rentem. Omnia in hoc sermone diffinita habes, tam vtilia, quàm inutilia. Hęc igitur semper tibi sunt
memoria tenenda, & eorum habenda expedita notitia: ita enim nugas iuniorum medicorum,

*ἐν τῇ περιοδίᾳ. uide hanc dictionẽ infra pag. 134. g

* Dictio hæc uidetur abũdare

† Græ. legitur φέρουσι δ᾽ αὐτὸν καὶ φλεγμονὴν κυρίων μορίων. Arbitror autem legendum esse φλεγμοναὶ nõ φλεγμονὴν, ut sic uertatur. Ferũt ãt ipsã et inflãmationes principum partium. considera.

Supra. 106. a. cõ. 1. t. 23.

4ª. Aph. 43. Ex. ord. 32. e

† Forte clarius, cũ prius explicuerim oratione differẽtias febriũ quæ tertio quoque die inuadunt, deinceps iuxta unãquãque ipsarũ propria appellationẽ (quẽadmodũ subinde facere consueui) diuidere oportebit differẽtias. Febrium, quæ tertio quoque die inuadũt, quæ intra duodecim horas cesset, breuiores institutiones &c.

quas de prædictis fecerunt nominibus, cum de rebus interim differere sese crederent, damnabis. E

At nullam ex ijs, quæ ad integritatem euadunt, semitertianam vocare Hippocratem ostensum est. An vero eam vnam, quam proprie ego vocare consueui horrificas repetitiones facientem: an etiam eam, quæ absque his sit: dignum est attentione. Si enim tabidis, & aliter diu ægrotantibus solet accidere hæc febris, fortassis etiam si horrore careat, vocabimus eam semitertianam, si die secundo iterum inuadat. Sed, quod dixi, quando de vocabulo quæstio est, nihil interfit, si cui potissimum tribuat febri nomen semitertianæ Hippocrates, non planè teneamus: adeo cum ipsius de febribus artem perdocti, habeamus quæ ad artis opera requirimus, vel sine illarum nominibus. Videbitur fortassis conuenire, vt videamus, qua de re Hippocrates apposuit /quam vocat/ & non pronunciauit simpliciter, In febre semitertiana cum morbi eueniunt acuti. Equidem illum, vocabulum censeo vt improprium reprobare. Siquidem illis, quæ integram non sunt absolutionem consecuta, dimidij attribuimus vocabulum: itaque dicimus semimortuum, semideum, semiuocalem, semiasinum, semiassum, & ita id genus reliqua proferimus. At vero semitertiana tantum abest, vt dimidia sit, vel multitudine symptomatum, vel viribus, vel horum tota conditione, vt longe etiam sit tertiana deterior: vt potius huius illa, quàm hæc illius, esse videatur dimidia. Quare non venit in mentem mihi, quare adducti, sic potius nomen posuerunt primi istius F auctores nominis, quàm aliter. Potuerunt tamen hi, cum tertiana febris habeat, vt & tertio quoque die inuadat, & ad integritatem veniat, quòd semitertiana alterum habeat de his, alterum non habeat, ita vocabulum instituisse: habet enim vt tertio quoque die inuadat, vt autem ad integritatem veniat, non item: Potuerunt præterea, quòd & accessione careat cum rigore incipiente: Ad hæc, quod non cum excretione finiatur: Iam etiam quod diem secundum non habeat integrum. Licet ad hæc aliud eiuscemodi illis afferre, qui commentantur nullius frugis sapientiam, & verum artis vsum negligunt.

6 *Nocturna Non admodum Lethalis, Longa tamen est: Diurna Longior: Sunt quibus ad Tabem Vergat.*

Principio simpliciter numerum descripsit febrium, deinde harum mores ordine docet. Cum itaque ante in catalogo dixisset: Inter "febres quædam continuæ sunt, quædam interdiu tenent, nocte intermittunt: vel nocte tenent, die intermittunt: Inde continuas cum exposuisset, ac mox sub illis de tertiana & semitertiana tractasset: Hic ad febres accessit, quæ die inuadunt, nocte intermittunt: vel nocte inuadunt, interdiu intermittũt: quarum alteram nocturnam, diurnam alteram vocat: Nocturnam illam, quæ nocte inuadit: Diurnam, quæ die. Sed quæ videbantur nocturnæ tribuere laudi, hęc ipsa non minus vitio vertunt, eo quòd nõ simpliciter dixerit, nocturna non est lethalis, sed addiderit, non admodum. Nam si nõ valde est lethalis, liquet mediocriter lethalem esse. Diurnam autem nõ modo nocturna esse longiorem dixit, sed etiam esse cum ad tabem vergat, vt vel ea conditione sit deterior. Partim enim quo tempore digeri & rarescere magis solet, si constringatur corpus & conspissetur, inuadens merito videatur malignior: partim quòd tempus habet, quo consuli ei debebat, [a] incommodum. Quo enim oportebat tempore [b] cubare, hoc cogitur ægrotus medico consulenti dare operam: [c] † quæ causa est, cur temporis diuturnitate marcescant tabescantque propter alterutrum, si cubent interdiu, somni defectu: si non cubent, quòd vespertilionis vitam & non hominis agant. (A l.4.f. 1.t.1. c.54.427.b) G

7 *Septimana Longa est, Verum Non lethalis. Nonana hac Longior etiam, at Non lethalis.*

Neque Hippocrati decet diffidere (præ se fert enim oculis arbitrata hæc conscribere) neque mentiri conuenit, dicereque etiam sese vidisse. Quare obseruandum nobis est sedulo & experientia de veritate existimandum: sed ita, vt idem nobis non accidat, quod vulgo hominum, qui aliquem forte conspicati, qui septimo die iterum ac tertio febricitasset, ab initio duxerunt esse quendam septimo die circuitum. Potest enim casu id interdum euenire, atque adeo simili etiam victus ratione. H Qui enim ægroti non prorsus sunt affectione morbosa liberati, sed semen aliquod retinuerũt, his vsu venit ad victum negligentioribus, sæpe sexto die à principio febricitare, sæpe septimo, non raro octauo, sæpenumero alio: & cum febris cessauerit, putantibus se prorsus esse liberatos, eodem omnino victu vtentibus, ex semine morbi reliquo totidem diebus in eandem affectionem deuenientibus, similiter febricitare. Quod quidem sæpe potest accidere, vt & æquale sit, quod affectionis est residuum, & ægroti eundem victum habeant. Hic vero re vera est circuitus morbi, quando exacte ab illis seruata ratione victus, febris in idem constitutum peruenit, quemadmodũ fieri in quartana videmus.

8 *Tertiana Exquisita Cito iudicatur, Nec est Lethalis.*

Dictum paulo ante est, vt summatim referam, quæ accessionem habet parui temporis, tertianam exquisitam hanc esse. Quę vero secum fere adducit, persecuti omnia sumus in commẽtarijs de differentijs febrium, & de iudicijs.

A * insolitũ. B * dormire. C † καὶ διὰ τοῦτο καταφθείρονται τῷ χρόνῳ καὶ φθίνουσι δυοῖν θάτερον. εἰ μὲν δὴ κοιμῶνται, τῆς ἡμέρας ἐνδεῶς ἀπολαβόντες τοῦ ὕπνου. εἰ δ᾽ οὐ κοιμῶνται, νυκτιρίδος βίον οὐκ ἀνθρώπων ζῶντες. Locus certe difficilis, qui ad uerbũ ita ferè posset uerti. Atque ob id tẽpore marcescunt tabescũtque propter alterutrũ: si dormiant, die diminute fruiti sõno: si non dormiat, uespertilionis uita non hoïum agẽtes. Si tamen dictiones duas hoc est ἡμέρας in ἡμετέρας, et ὕπνου in προνοίας mutes, hic erit sensus, & fortasse nõ malus. Qui diurna febre laborat, ob duorũ alterũ tandẽ marcescunt tabescũtque: si noctu dormiãt, quòd nostra prouidẽtia diminute usi fuerint: si nõ dormiat, quòd uespertilionis, nõ hoïum, uitam agat. Bis autẽ nunc superius ẽt noĩe προνοίας usus est Galenus, licet interpres eã per uerbum consulere trãstulerit. Tu tamẽ considerato.

9 A *"Quintana Pessima est omnium. Etenim & Ante tabem, & Iam tabidis superueniens, Perimit.*

A.l.4.f.1.t.2.c.67.43 1.c

Tabidi hectica febre laborant nũquam cessante: Cuius totam naturam, vt cæterorũ, in cõmentarijs de differentijs febrium didicisti. In quibusdam vero vidi ei immistam aliquam ex circularibus, aut tertio quoq; die inuadentibus, aut quotidie: & vt Hippocrates ait, ẽt infestãtur quintana: de qua eadem à nobis tibi dicta puta, quæ de septimanis paulo ante & nonanis audiuisti.

10 *Modi autem & Status & Accessiones singularum harum febrium, tam Continuarum quàm Intermittentium, sunt hi. Atque exempli gratia, Continua quibusdam incipiens floret, & viget maxime, infestatq; grauius: Circa iudiciũ vero & in iudicio imminuitur. Non nullis molliter incipit & submissim, sed increscit in dies, & exacerbatur: Sub iudicium vero & in iudicio abunde elucet. Quibusdam etiam leniter incipiens, augetur, & exacerbatur: Et simulatq; aliquandiu viguerit, vsq; ad iudicium, & sub iudicium rursus se remittit. Vsu veniunt hæc & accidunt Omni in febre, & in Omni morbo.*

Modos febrium non nunquam mores vocant, non nunquam differentias & essentias. Hic formas eum singularum prædictarum febrium describere constat. Continuam itaque dicit incipere B vehementissime quibusdam, sed vsq; ad iudicium paulatim imminui: Interdum mediocriter cum inchoauerit, crescere pedetentim ad iudicium vsque, in quo eam ait elucere: quę quidem contrarium inter sese iudicium obtinent. Alium præterea modum esse tertium dicit, ex ambobus constitutum: vbi leniter incipiat, & postquam paulatim increuerit, & iustam sit magnitudinem assecuta, remittat se, dum prorsus discutiatur. Hos tres modos illum quidã febribus continuis tribuere censent, non attendentes quæ in orationis suæ scripsit fine: Vsu veniunt hæc, & accidunt omni in febre, & in omni morbo. Proinde non iam solarum cõtinuarum, sed omnium etiam aliarum febrium, quæ continuæ sunt & diuturnæ: immo vero cuiusuis etiam morbi, acuti certe simul & prolixi, eosdem modos tres esse confirmat. Iam etiam symptomata eadem ratione iudicantur cuncta. Iamq; dolorem attendamus. Hic maximã sæpe incessit vi: marcescit autem paulatim, vsq; dũ prorsus discutiatur. Interim leniter auspicatus, vbi ad vehemẽtissimũ increuerit paulatim, subitam habet decessionem. Interim à vigore absoluto, quanto tempore increuerit, tanto remittitur.

11 *"Est autem Ex horum consideratione Offerendus Victus.*

A.l.4.f.2.t.2.c.2.450 a

Præsagum te motus morborum vult esse, vt accommodatum illis victum præbeas. Siquidem C morbi futurũ vigorẽ respicientibus, est victus nobis ineũda ratio. Atq; in opere de victus ratione in morbis acutis, & in aphorismis, quo debeas pacto commemoratos morborum modos cognoscere: item in commentarijs in præsagia & in libris de iudicijs accipies: quæ hoc libro summatim scripsit, in primo huius commentarij capite.

12 *Multa iam Alia quoq; opportuna Signa his germana sunt, de quibus partim aliquando scriptum est, partim iam scribetur: Ad quæ Disceptato, expendito, attendito, Cui horum præceps Malum & Mors portendatur, vel Incolumitatem polliceatur: & Cui Offerendum vel non, & quando: & quantum, & quid sit, quod offertur.*

Quanquam multa, à quibus est præsagiendum, prædixit: esse tamen & alia dicit, partim iam prodita, in libro scilicet præsagiorum, partim prodenda.

13 *Quæ Diebus Paribus accedunt, Paribus iudicantur: Quorum vero sunt in Imparibus accessiones, Imparibus iudicantur.*

Sepius diximus fieri in accessionibus iudicia tum ꝙ in ijs humores vehementer moueantur, & veluti ebullientes erumpant sanguinis eruptione, vel sudoribus, vel vomitibus, vel deiectioni D bus, vel hæmorrhoidibus, vel menstruo mulieribus: tum propterea ꝙ id temporis ad excernenda illa impellatur natura: simul ꝙ grauata & afflicta ad excernendum irritetur: simul ꝙ illis magis fusis & discretio noxiorum humorum promptior, & iudicium fiat procliuius.

14 *Est autem Primus Decretorius Circuituum, qui diebus Paribus iudicant, Quartus, Sextus, octauus, Decimus, Decimus & quartus, Vigesimusoctauus, Trigesimus, Quadragesimusoctauus, Sexagesimus, Octogesimus, & Centesimus. Circuituum vero, qui iudicant Imparibus diebus, Primus, Tertius, Quintus, Septimus, Nonus, Vndecimus, Septimusdecimus, Primus & uigesimus, Vigesimusseptimus, & Trigesimusprimus.* Vide 2° de diebus decr. ca.6. cl.4. pa.154.c

Videtur mihi non proprie vsurpare nomen hic circuitus. Nam ipsos dies quibus fiunt iudicia, ordine omnes descripsit: & in præsagijs circuitus, qui in quaternario numero fiunt, diligenter exposuit. Vnde videntur hęc speculationem requirere decretoriorum dierum. Primum itaq; dicit decretorium diem esse parium dierum, quartum: inde sextum: post hunc in plerisq; exemplaribus est scriptus octauus: tũ decimus. In alijs est scriptus quartusdecimus post sextum, deinde vigesimus: sub hunc in aliquibus vigesimusquartus, in non nullis trigesimusquartus. Ab hoc quadragesimus: sub quẽ sexagesimus, octogesimus, centesinus. At vero morborum, qui impa-

ribus diebus iudicantur, primum dicit circuitum esse (sed satius, vt indicauimus, erat dicere nō de principio) tertium, deinde quintum, mox septimū, ab hoc nonū, sub quem vndecimum, ab hoc septimumdecimū, tum primum & vigesimum, postea septimum & vigesimum, postremo primum & trigesimū. Ostēdimus vero in lucubratione de diebus decretorijs, oīum esse decretoriorum validissimos, qui quaterno vel septeno circuitu fiūt: moderatiores his esse, qui intercalātur: de quibus, quia probabilem habent generationem, dicamus. In cunctis imparibus nihil est erratum: ex paribus parum recte dixerunt vigesimumoctauum, & decimum, qui nequaq̄ decretorij sunt. E

15 *Porrò Sciendum est, ut Si aliter iudicentur extra hos præscriptos, significent Recidiuas fore, fiantq; Perniciales.*

Predictos dies bene & firmiter iudicare, tum iudicatos morbos omnino esse firmos, euadere autem non nunquam exitiales, illis commentarijs est declaratum.

16 *Insuper est Animaduertendum, & cognoscendum, Quæ sint his temporibus futura iudicia ad Salutem, vel ad Perniciem: aut Momenta ad Melius, vel Peius.*

Hoc loco significatum dictionis iudicij docet, quod breuiter dicas morbi repentinam esse mutationem. Nam fieri mutationem quadrupliciter, ipse dilucide significauit: ad salutem vel perniciem: aut momentum ad melius, vel peius, insigne quidem. Prætermisit vero dicere, insigne, vt quod in communi significato dictionis iudicij contineatur. F

17 *Præterea Errantes Febres, quartanæ, quintanæ, septimanæ, & nonanæ, Quibus Iudicentur circuitibus, Considerandum.*

Ne de his quidē in libro presagiorū disputat. Etenim errantes singulas accessiones hn̄t inordinatas: verum signis tamen, quæ decretorijs diebus animaduertuntur, illarum præscitur iudicium. At de circuitibus, qui ad integritatē veniunt, cuiusmodi tertianarum sunt, & quartanarum, ostensum est vulgo medicorum præceptum incognitum, quod semper nos in ęgris sumus experti. Nō enim sunt dies primi attendendi, neq; isto ordine numerandi simpliciter, ceterum accessiones: vt ille de exquisita tertiana in aphorismis dixit: ‖Exquisita tertiana, septenis circuitibus, vel longissimum, iudicatur. Nā vt hæc septenis circuitibus iudicatur, eadem ratione alia nouenis circuitibus, alia vndenis, atq; ita deinceps pro numero decretoriorum dierum. Ac de quartanis eadem est ratio. Vnde in libro præsagiorum ait: ‖Fit autem quartanarum etiā status hoc ordine. Ego vero ēt hanc speculationem cum apud Eudemum philosophum prædicerem, qui tribus tenebatur quartanis, primam de illis recessuram primum, quæ certis diebus inuadebat: & post totidem circuitus ab hac depulsa, alterā certo die: similiq; modo cum postea tertiam prenunciarem, ex diuinandi arte hec prædicere iactabant, non ex medica speculatione: tametsi vates nunquā vidissent vera Romæ de ęgris predicentes. Nā illorum, qui alijs in vrbibus sunt, nullum feci periculum. Nos (quod Deo approbante dicam) nulla re vnquam, prædicenda offendimus. Atq; si ea quæ de iudicio sunt exposita mediteris, Hippocrate eris arteq; dignus. Sed hæc obiter mihi dicta sunto. Nunc iam ad propositam interpretationem reuertamur. Nam vt in libro præsagiorum omnē absoluit de diebus decretorijs disputationem, ita de circuitibus quoq;. At nusquam de quintanis meminit, vel septimanis, vel nonanis, non modo in præsagijs de ipsis quicquam prædicens, sed ne in aphorismis quidem. Enimuero cum in libro præsagiorum dixit, Fit autem quartanarum etiā status hoc ordine. & in aphorismis, Exquisitam tertianam septenis iudicari circuitibus. poterat eadem opera de quintana, septimana, & nonana idem pronunciare, si ita scripsisset: Fit autem quartanarum etiam status, eodem modo quintanarum, septimanarum, nonanarumq;, hoc ordine. G

4a. Aph. 59. Ex. ord. 33 g

in Prog. cō. 3. t. 7. 4a. 207. f

De Quatuordecim Aegrotis
Qui hoc Primo Epidemiorum libro sunt scripti. H

Sed priusq̄ enarrare singulos ægros aggrediar, interesse mihi tum ad claritatem, tum ad breuitatem videtur, in cōmune vt de illis omnibus aliquid dicam. Ostendi cum in alijs operibus, tum in medendi methodo, duplicem esse quæstionis inuentionem: vnam, quæ ratione assequitur cognitionem vniuersalis & cōmunis singulorum formæ: alteram per singularia ad communem & vniuersalem peruenire: Atq; hec quidem complere vniuersitatem: opera vero artificum circa formas versari indiuiduas, ad quæ debere exercitari, qui vniuersale iam ante inuenit: Iam etiā ad confirmationem eorum quæ sunt generatim inuenta, singularia conducere: Ad discipulorum præterea captum, hæc veluti exempla sunt generalium præceptorum. Qua de causa ego quoq; in lucubrationibus oībus meis, non vniuersalia tm̄, sed & singularia ex Hippocratis libris collegi: pręcipue vero capita ex libris de morbis vulgaribus adscripsi, in quibus a principio vsq; ad finē est omnia, quæ ęgris acciderunt, persequutus. In libris de dyspnoea hoc est difficultate respirandi, oēs cō memoraui, qui in libris morborum vulgarium difficulter spirauerunt: In libris de diebus decretorijs, iudicatos, similiq; in alijs modo. Quare prolixioris explanatiōis nihil opus sit ijs qui ad artis

A opera properant. Sed quando contextus Hippocratis non nullis est in locis obscurior, ideo operæpretium visus mihi sum facturus, si eas ego lucubrationes explicarem. Nam omnium symptomatum, quæ singulis narrat morbis accidisse, si statuam totam naturam declarandam, aut generationis causas, quicquid vnquam scripsi, cogar huc omne transferre: simulq; eo mihi res deueniat vt in singulos ægros singula habeam scribenda volumina. Quod si, quæ in libro præsagiorum sunt plene tradita, eorum hic exempla tantum indicem, reijciens summam disciplinæ ad libros, quos conscripsi, in spem venio fore mihi sermonem compendiosum.

AEGROTVS I

18 *Philiscus propter mœnia habitabat. Hic morbo decubuit. Primo die Febris fuit Acuta, sudauit: laboriosam Noctem habuit. Postridie omnia sunt exacerbata, uesperi à clystere aluus bene reddidit: Nocte quieuit. Die Tertio mane & ad meridiem vsq; febre visus est liber esse: sub crepusculum vero febris eum acuta corripuit, vna cum sudore: sitibundus erat: lingua præterea exaruit: nigras urinas reddidit: Noctem grauem habuit, non dormiuit, omnino delirauit. Quarto cuncta exacerbata sunt, vrinæ nigræ: Nox tolerabilior, vrinæ melioris coloris. Quinto ad meridiem parum de naribus, idq; merum stillauit: vrinæ variæ, in quibus erant suspensiones quædam rotundæ, genituræ similes, dispersæ, non residebant: subdito balano, pauca retrimenta flatuosa exierunt: Nocte se grauiter habuit, somni pauci, verba, deliramenta: extremitates vndequaque frigebant, nec iam ad calorem illæ amplius redibant: minxit nigra, aliquantum dormiuit: Sub diem obmutuit, frigida sudauit, extremæ partes liuescebant. Die Sexto ad meridiem est Defunctus. Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus: Lien in tumorem rotundum elatus erat: Sudores perpetuo frigidi: Accessiones diebus paribus.*

B

In hoc ægro, tertio die mortem impendere, qui generalium præceptorum meminit, clare perspiciat. Nam primo die inuasit acuta febris, quem sudor excepit: vnde febris non est discussa, sed nox etiam grauis fuit. Secundus omnia exacerbauit. Inde tertius dies excretionem habuit nigrarum vrinarum. Itaq; etiam quod primo die accidit, statim perniciale erat. ‖ Nam decretoria non iudicatia, aut lethalia, aut difficilis sunt iudicij: Lethalia, si qua ijs symptomata vel signa lethalia accidant: Difficilis iudicij, si absq; his signa permaneant inconcoctorũ humorum. In Philisco vero signum accidit lethale, q; ad sudorem non discutiẽtem febrem tertio die nigræ vrinæ & sitis accesserint, linguaq; insuper inarueit, & implacidus fuerit tota nocte, vigilauerit, delirauerit. Hæc cum ita essent facta, quarto ait die omnia exacerbata fuisse, & vrinas iterum nigras fuisse. Quare fac memineris, vbi quartus perinde vt tertius grauia habeat symptomata & signa in morbo acuto, breui expectandum iudicium esse: si paribus diebus potius inuadebat, in paribus: si vero imparibus, in his: Atq; vbi iudicium, illic scilicet et mors, in morbis quidem exitialibus. Et vero ad sextum diem Philiscus perijt, q; accessiones paribus diebus haberet: nam hoc ipse declarauit Hippocrates, qui ad exitum totius narrationis ad hũc modum scripsit: Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus: Lien in tumorem rotundum elatus erat: Sudores perpetuo frigidi: Accessiones diebus paribus. Alius fortassis æger paribus symptomatibus & signis, non die sexto, sed octauo obiret, si & viribus esset Philisco robustioribus, & minus symptomata sint & signa perniciosa. Nam cum hic tertio & quarto die nigras vrinas redderet, aperte q; esset cacoethes morbus, prodebat. Sudores præterea frigidi & sanguinis stilla quinto die comprobarunt impendens exitium in propinquo esse: multo id magis, quod adiecit stillæ merum hisce verbis: Quinto ad meridiem parum de naribus, idq; merum stillauit. Ergo cum vel deiectionem alui dicit vel vomitionem meram, intelligit non mistam, deiecta vel euomita, aut flaua syncera bili, aut atra, aut virulenta. In stilla vero si accipiamus purum sanguinem, rubrum (quando eius hic est peculiaris color) falsi quippiã cogitemus. Rubri enim stilla haud est in morbo exitiali visa vnquã, sed atri semper. Proinde verisimile est hunc ipsum atrum dicere Hippocratem merum, intelligereq; vehemẽter atrum. Itaque clare apparuit die tertio morbi exitium: non tamen quando erat moriturus, constabat. Atqui vbi quarto die vrinæ nigræ permanerent, & accessiones fierent diebus paribus, si quidem ætate & robore virium repugnasset, ad octauum diem ægrum suffecturum probabile erat: sin secus, die sexto diem suum obiturum esse. Iam cum præter illa quintus dies haberet sanguinis stillam meri: tum frigidos sudores, quos per totum morbum euenisse affirmat: optima ratione expectes ægrum accessioni sexto die instanti nequaq; fore perferendæ. Hæc itaq; assentiri illis videntur, quæ in vniuersum de decretorijs diebus, vrinis, ac sudoribus tradita in libris sunt decretorijs, ad hæc in libris de dyspnœa, & delirio. Nam cum in libro præsagiorum dixerit: ‖ Spiritus frequens, aut doloris, aut inflammationis supra septum transuersum, indicium est: Magna respiratio, & ex longis interuallis, delirij nuncia est: Et modo delirasse Philiscum ostendat, nulla facta difficilis respirationis mentione per totam narrationem: recte in exitu orationis addidit, Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus. Liquet autem perinde esse rarum dicere, ac ex longis interuallis. Quasi reuocato, significat, vt admonito: siquidem in cõmentarijs de dyspnœa, ob offensionem mentis fieri spiritum rarum & magnum ostendimus, quasi obliuiscente actionum ægro, vt nesciat, nec quando cohibere eas, nec quando auspicari debeat.

C

D

2. Epid. sect. 1.

in Prog. cõ. 1. t. 24. 4ª. 194. h

E

AEGROTVS II

19 *Silenum, qui in Platamonis ædibus prope filios Eualcidis habitabat, Ex lassitudinibus, potationibus, & exercitationibus intempestiuis, Ignis corripuit. Cœpit simul ex lumbis laborare, & capitis grauitate tenebatur, collumq; contendebatur. Primo die aluus biliosa, mera, spumosa, affatim colorata, multa reddidit: vrinæ nigræ, in quibus nigra subsiderent: sitibundus erat, lingua arida: Nocte nihil dormiuit. Altero die febris acuta, retrimenta plura, tenuiora, spumosa: vrinæ nigræ: Nox grauis, aliquantulum delirauit. Tertio cuncta exacerbabantur, hypochondrij contetio submollis vtrinq; promissa ad vmbilicum: deiectiones tenues, subnigræ: vrinæ turbidæ, nigræ: Noctem insomnem duxit, multa verba, risus, cantus, moderari sibi non potuit. Quarto die eadem erant. Quinto deiectiones meræ, biliosæ, læues, perquam pingues: vrinæ tenues, perlucidæ, paucæ: mente constitit. Sexto caput parum exudauit, extremitates algebant liuescebant, multum sese iactauit, aluus nihil excreuit, vrinæ restiterunt, febris acuta. Septimo die obmutuit, extremæ partes non amplius redierūt ad calorem, nihil minxit. Octauo frigidus toto corpore sudor: papulæ cum sudore rubentes, rotundæ, paruæ, varis similes permanebant, nec abscessum efficiebant: aluus paruo irritamento stercora tenuia, ueluti inconcocta, multa, cum labore reddidit: vrinas reddebat cum dolore mordaces: extrema parum recalescebant: somni tenues, cōmatosi, obmutescebat: vrinæ tenues, perlucidæ. Nono nihil mutabatur. Decimo potum non sumebat: comatosus, & somni tenues: similia alui excrementa: minxit multum, quod subcrassum in matella euadebat: quod subsidebat, erat simile farinæ crassioris, album: extrema membra iterum frigebāt. Vndecimo Obijt. A primo hic ad finem vsque Spiritum magnum habuit, & rarum: Hypochondrij perpetuam palpitationem. Annum ætatis agebat circiter Vigesimum.* F

**Al. comatosus.*

In hoc ęgro, quod nō fecit in primo, ętatem adscripsit. Ille enim merito perijt die sexto, q͂ in acuto morbo, exitialia cōtinēter ab initio haberet signa & symptomata. Hic non aliter atq; ille à principio affectus, tamen ad diem progressus vndecimum est per virium robur: quod verisimile erat cum alioqui suppetitare: tum vero, q͂ adiecit ætatem, declarauit: quā in Philisco non addidit. Vnde eo q͂ illam præterijt, significauit illum fuisse ætate maiorem, ita vt minus validæ vires essent. Alius autem æger ijsdem ab initio signis & symptomatibus, validis viribus si non foret, periret ad septimum diem. Adeoq; hic ipse, nihil est factum propius, q͂ vt eo die moreretur, de quo scripsit /septimo die obmutuit, extremę partes nō amplius redierunt ad calorem, nihil minxit/. Quare planum ex his est proxime illum mortem deuenisse. At quia viribus erat robustis, potuit ad diē proximum, qui decretorius erat, vndecimum perdurare: q̄nquidem tertio & quarto die in pessimis versatum signis & symptomatibus, septimo oportebat vita excedere, q͂ scilicet essent magis G accessiones diebus imparibus: id quod hisce verbis significauit /tertio cūcta exacerbabant/ & postea iterum /quarto die eadem erant/. Cum igitur robore virium septimum diem, vt dixi, potuerit superare, octauo papulas cum sudore habuit rubentes, rotundas, paruas: natura eius morbo repugnante, et humorum superfluitatem malorum ad cutem propellente. Idq; fuit causę, cur die nono non sit mortuus, sed vndecimo. Quòd si die octauo nihil tale accidisset, restabat, vt nono ille obiret, cum is certe septimus, quem dixit, fuisset. Quia vero ęger etiam in morbo delirauit, idcirco fini adiecit narrationis, spiritum eum rarum habuisse, & magnum toto morbo. Iam etiam hypochondrium illi perpetuo palpitasse affirmauit: ‖ quod quidem turbationis vel delirij esse signū in libro pręsagiorum est dictum. Videtur homini inflāmatio aliqua fuisse in septo trāsuerso: quāobrem dum tertium diem exponeret, scripsit /hypochondrij contentio submollis vtrinq; promissa ad vmbilicum/. Submollis autem est subuacua, hoc est citra tumorem: qui fit vbi hypochōdria inflammantur. Sed vbi inflammatione septi transuersi hypochondrium per continuitatem sursum trahitur, contenditur absq; tumore. Et iam in totius narrationis initio dixit, ex lumbis illū laborare, & capitis grauitate teneri, collumq; contendi: quæ morbo ad exitium spectante, delirij notæ sunt: quæ quidem si coniuncta vigilijs sine grauitate essent, phreniticus euaderet. Nunc ca- H pitis grauitas abundantiam declarans contineri in eo humorum, non admodum calidorum, aut biliosorum (nam prorsus insomnis esset) ęgrum significauit comatosum fuisse. Verum de his affectibus, in quibus simul comatosi sunt, & delirant, cum primam exponemus orationem libri prędictionum, latius agemus. Neq; hoc loco pretereundum id mihi est, quod & melius est, quod ēt sæpe diximus alias, vbi quis manifestis ex causis febricitare cœperit, siquidem nequaquam sit morbo corpus opportunum, diaria corripi febre. Atq; prorsus Sileno id accidisset, qui ex lassitudinibus, potationibus, & exercitationibus intempestiuis erat correptus febre, nisi corpus iam ad morbum esset comparatum: quod cognosces symptomatibus & signis, quæ primo statim die & secundo apparebant. Primum itaque eum, inquit, ignis corripuit, ita suo more febrem vehementissimam appellās. Deinde, primo die aluus biliosa, mera, spumosa, affatim colorata, multa deiecit. Postea vrinæ, in quibus subsiderent nigra. Post rursus, sitibundus erat, lingua arida: nocte nihil dormiuit. Sileno mox primo die permulta acciderūt symptomata, & signa exitialia, vt ītelligere aperte posses, lassitudines, potationes, & exercitationes morbi occasiones fuisse. Nā appelles pręter cęteras proprie occasiones, quas Gręci προφάσεις vocāt, manifestas causas. Cum vero alia præterea

in Prog. cō. 1. t. 28. 4ª. 195. g

πυρ

A accesserint, quæ homini impendere morbum arguant, multo tamen tempore præcesserint, verisimile tum fit, potuisse & Silenum hunc, q longo tempore vixisset illa ratione, ea de re morbũ comparasse. Nam siquis laborando & operando sese ad lassitudinem vsq; affligat, potet autem large, tum intempestiue exercitationes subeat, id est aut à cibo, aut vbi tardius concocti sint cibi, antequam probe sit in sanguinem versum nutrimentum, hic tum partim bilem propter labores aceruet, partim crudos & inconcoctos humores, ex potu & intempestiuis exercitationibus. Sunt autem morbi hi multo grauissimi, in quibus vtriusq; magna colligitur copia.

Aegrotvs III

20 *Horophontem Febris Acuta corripuit. Per initia aluus pauca, et cuiusmodi in tenesmo solent, deiecit: deinde tenuia, biliosa, subcrebra: non dormiebat: Vrinæ nigræ, tenues. Quinto die mane obsurdescebat, omnia exacerbabantur, lien intumescebat, hypochondrium contendebatur, pauca & nigra aluus excreuit, desipuit. Sexto delirabat: Sub noctem sudabat, frigebat, in delirio perseuerabat. Septimo circunfrigebat, sitiebat, desipiebat: Sub noctem ad mentem rediijt, obdormiuit. Octauo febricitabat, lien residebat, omnia intelligebat, doluit ei inguen primum secundum lienem, deinde in vtranq; tibiam dolores demigrauerunt: Noctem facilem habuit: Vrinæ erant melioris coloris, & residebãt B in ijs pauca. Die Nono sudauit, Iudicatus est, intermisit. Die Quinto rediit, simulq; splen intumuit, febris acuta, surditas iterum. Post Recidiuam, tertio die residebat lien, imminuebatur surditas, crura dolebant, nocte sudauit. Iudicatus est Die Septimodecimo: Neq; in recidiua delirauit.*

Hic præter expectationem superstes fuit, quem scilicet primis diebus merito moriturum suspicatus esses. Etenim nigra minxit: Et excremẽta alui biliosa, repressa, insecuta surditas est, vt quę in caput ascenderant: vnde non immerito desipuit. Nihil vero erat boni, quod vrinas nigras, q̃ quidem erant prauæ, compensaret, nisi quod lien die quinto intumuit, excepta parte malorum humorum. Deinde, die octauo cum ex liene in crura transirent, hic diminuebatur quidem, cæterum ad crura dum transirent, primum ei inguen doluit sinistrum, hoc enim positum est secũdum lienem: postea transierunt ad vtranq; tibiam dolores. Post quæ symptomata commode nocte habuit. Etiã minxit vrinam coloris melioris, quæ paucum haberet & album sedimentum. Mox die sequenti, qui nonus erat, cum sudore est iudicatus. Tanti scilicet erat decessisse quæ molesta erant ad partes imas, vrinęq; concoctio. Veruntamen ne sic quidem potuerunt hæc à morbo prorsus ęgrum vindicare, qui die nono sudauerat. Quare reliquias quasdam habebat prauorum humorum, quæ reci- C diuam quartodecimo die excitabant, à qua omnino est die septimodecimo iudicatus. Seruabatur etiam in hoc ægro iudicium diebus decretorijs.

Aegrotvs IIII

21 *Philini Vxorem in Thaso, quæ filiam pepererat, purgatam ex præscripto naturæ, & cætera recte habentem, decimo & quarto à partu die, Ignis inuasit cum Rigore. Huic cor primum dolebat & hypochondrium dextrum, muliebrium dolores, purgatio desita est. Subdito autem, hæc quidem facta leuiora sunt, cæterum capitis, colli, & lumborum dolores permanebant: nulli erant somni, extremitates frigidæ, siticulosa erat, venter ambustus est, pauca excreuit: vrinæ tenues, & decolores per initia. Sexto die noctu multum delirauit, deinde resipuit. Septimo erat sitibũda, alui excrementa syncere biliosa. Octauo superriguit, febris acuta, conuulsiones multæ, dolorificæ, multum delirauit, surrexit, balano supposito multa bile offusa deiecit, non dormiebat. Nono conuulsiones. Decimo aliquantum mente cõstabat. Vndecimo dormiuit, omnia meminit, sed statim in delirium recidit: vrinam vero reddebat vnà cum cõuulsionibus affatim multam, raro, admonentibus, crassam, albam, qualis est quæ in matellis subsidit, cũ agitata fuerit: reposita multo tempore, nõ subsidebat, color & crassitudo assimilis iumentorũ vrinis: hæc illius erat vrina, quam ego vidi. Circa diem Decimum et Quartum palpitationes, totum corpus dolebat, multum loquebatur, aliquantisper mente constitit, D breui rursus desipuit. Circa diem Septimumdecimum obmutescebat. Vigesimo Obijt.*

Duo sunt huius narrationis: quorum alterum est cum superius & postea descriptis ægris commune, decretorij s. dies: alterum huius proprium. Mulieri. n. huic ex retenta à partu purgatione, & morbus constitit, & mors. Obijt die vigesimo: cum diem quartumdecimum, & septimumdecimum cæteris esset peiores experta. Subdito, cum sit cum dictione / balanus / scriptum, constat quid denotet: Vbi vero nihil sit additum, intelliges balanum, vt volunt quidam, aut pessum, qui mitigat, & inflammationem discutit. Illud certe in omnibus mulieribus, quarum impedita à partu est purgatio, sciendum est & memoria tenendum, esse, quæ in extremum mortis discrimen veniant: perpaucas admodum, quæ modice infestatæ sunt, propterea quod plurimis vterus inflammetur: quibusdam in ipso partu sanguis effusus diuersa sit qualitate, his biliosus, illis melancholicus, alijs virulẽtus, aut pituitosus, aut mediocriter bonus: sed exquisite inculpatus haud vnquam, nã eius optima portio in fœtus incrementum est insumpta. Demonstrant naturã eius, symptomata, quæ consequunt cohibitam à partu purgationem: id quod huic accidit de qua hoc loco verba fiũt. Rigor, acuta febris, sitis, biliosus affluxus, delirium, vigilię, biliosi sunt humoris indicia abundãtis. At vero cõuulsiones, & palpitationes, & similis vrina iumentorũ, crudi ea sunt & crassi species.

cies. Itaq; morbi ſunt peſſimi, in quibus vtriq; memorati ſucci abundant, quibus ſuccedere demon- E ſtrauimus febrem ſemitertianam. Cur igitur periculoſe ęgrotaret mulier, hæc erat cauſa. Vtrum vero morbo ſupererit, an morietur, docere ſymptomata ſtatim à principio & ſigna valent. Quare faciamus vt exercitationis gratia hęc attẽdamus. Primo die, qui à partu erat quartuſdecimus, ignis inquit, corripuit cum rigore mulierem. Scimus autem illum, ignem appellare febrem ardentiſſimam: cæterum haud dum erat illud planè exitiale: nec vero etiam cor ei dolere id eſt os ventriculi, nec muliebria, nec item dextrum hypochondriũ. Sed addit /nulli ſomni erant/ ergo augetur quidem ex omnibus his cognitio malitiæ morbi: nõ tamen ex his omnino perituram conſtat nobis: Itidem, nec ꝙ ſitibunda erat: nec ꝙ erant vrinæ tenues & decolores: tempus enim ad concoctionem eiuſcemodi vrinæ deſiderant, non tamen ſunt omni ex parte perniciales. Cęterum iam extremæ partes, inquit, frigidæ erant: hoc vero multo pernicioſiſſimum eſt, vbi initio morbi ad vehementiſſimam febrem adiunctum eſt. Hic ſi ſcirem, quo eſſet robore mulier, etiam de longitudine morbi poſſem dicere ex prædictis ſymptomatibus, & vtrum obſcuram quandam haberet præter opinionem, ſpem incolumitatis. Quod quia nos præterit, huius certe debetis meminiſſe, vt quãdo ægros inſpicitis, cum exitioſis ſymptomatibus notam quæ à viribus proficiſcitur, cõiungatis: atq; ita demum ſecure pronunciare poteritis. Hanc ergo mulierem dolores, qui circa diem quartũde- F cimum totum corpus tenebant, & delirium, inſtare mortem denunciauerunt aut die ſeptimodecimo, aut vigeſimo, ex natura dierum decretoriorum. Et ſanè vtrunq; contigit: nam die ſeptimodecimo illa obmutuit, vigeſimo eſt defuncta.

AEGROTVS V

22 *Epicratis Vxor, quæ ægrotabat apud Archegetem inſtante iam partu, Rigore correpta eſt, non incaluit, vt ferebant. Poſtridie eadem erant. Tertio die filiam peperit, cæteraq; rite cõſecuta ſunt. Poſtridie partus, eam Febris acuta inuaſit, cordis dolor & muliebrium, nulli erant ſomni. Per ſuppoſitũ autem hæc releuata ſunt: ſed caput, collum, et lumbi dolebãt: aluus pauca, bilioſa, tenuia, mera: vrinæ tenues, ſubnigræ. Sexto die, à qua illã febris corripuerat, ſub noctem delirauit. Septimo omnia exacerbata, vigiliæ, delirauit, ſitibunda, deiectiones omnes ſynceræ bilioſæ. Octauo ſuperriguit, plus quieuit. Nono eadem erant. Decimo crura magno dolore afficiebantur, iterum cordis dolor, capitis grauitas, non delirauit, dormiuit plus, venter reſtitit. Vndecimo ſudauit: minxit melius colorata, quæ multum habebant ſedimenti: cõmodius habuit. Die Decimo & quarto ſuperriguit, febris acuta. Quintodecimo vomuit bilioſa, flaua, ſubcrebra: ſudauit, libera febre: Sub noctem vero febris acuta, vrina craſſa cum candido ſedimento. Decimo & ſexto exacerbabantur: Nocte magna cum moleſtia non dormiuit, delirauit. Decimo & octauo ſitibunda, G lingua torrida, ſomnum non cepit, multa delirauit, crura ei dolebant. Circa diem Vigeſimum mane aliquantulum ſuperriguit comatoſa, quiete dormiuit: vomuit bilioſa, pauca, nigra: Sub noctem ſurduit. Circa diem Vigeſimumprimum ſiniſtri lateris grauitas undiq; cum dolore adiuncta, parua eſt tuſſis inſecuta: vrinæ craſſæ, turbidæ, ſubrubræ, quæ depoſitæ non ſubſederunt: cætera leuiora, igni nõ libera. Mox ab initio fauces ei dolebant, rubeſcebantq;, columella reuulſa: deſtillatio acris, mordax, ſalſa, perpetua erat. Circa diem Vigeſimumſeptimum febre erat libera, vrina ſedimentum habuit, latus non nihil dolebat. Circa diem Trigeſimumquartũ igni eſt correpta, venter fluxione turbatus eſt bilioſa. Quadrageſimo Die puca vomuit, bilioſa. Iudicata eſt, & ab Igni Liberata prorſus die Octogeſimo.*

Mulierem hanc, cum iam partus inſtaret ſtatus dies, riguiſſe citra febrem dicit. Adiunctum autem eſt orationi /vt ferebant/ propter rei nouitatẽ. Nam veteres ferè omnes ſpontaneis rigoribus febrem ſuccedere neceſſario exiſtimabant. Spontanei illi vocantur, qui nullam habent externam cauſam. Itaq; in præfatione libri probe inſcripti, Prima de morbis, neceſſario febrem rigoris eſſe comitem ſcriptum eſt. Sed nos oſtendimus hunc rigorem, quem non ſequitur febris, frigidorum eſſe & crudorum ſuccorum prolem: atq; idcirco nunc magis ꝙ olim exiſtere, quòd tota viuendi ratio dura vnà cum balneis à cibo, contrahere humorum copiam conſueuit. Videtur & Epicra- H tis vxor eorum humorum plena fuiſſe. Quamobrem primo die eam ait riguiſſe, nec incaluiſſe, hoc eſt nec febricitauiſſe, ſimiliter que poſtridie: Die tertio peperiſſe, vt fortaſſe vel ante diem ſtatum pareret vi rigoris. Vnde poſtridie partus, cor illi, id eſt ventriculi os dicit doluiſſe, & muliebria: vbi ſubintelligendum eſt membra, vti etiam ſupra: Poſt hæc per ſubditum, eam eſſe releuatam. Ante eſt dictum, & balanum, & peſſum, in ſubdito poſſe intelligi. Inde ordine ſymptomata recenſet morborum acutorum, capitis, colli, lumborum dolorem: vigilias, & deiectiones mere bilioſas. Quo patet, non crudum modo, ſed & bilioſum abundaſſe humorem. Cæterum cum vrinæ eſſent tenues, neceſſario morbus producebatur: quas quia ſubnigras ait fuiſſe, †ſignificat & turbationem, & rem à periculo non abfuiſſe.} Et ad vndecimum quidem vſq; diem nihil de mulieris ſalute habebat certi: ꝙ nullum intercederet illuſtre ſignum, vnde vel ſalutẽ expectares, vel mortem. Die vndecimo illuxit ſignum quoddam incolumitatis, vbi ait: Vndecimo die minxit melius colorata, quæ multum habebant ſedimenti: commodius habuit. Eo die cum tandem humores inciperent concoqui, neceſſario diuturnior erat futurus morbus: quare dècimo et quarto die primum eſt iudicata, vt iam periculo liberata eſſet. Interea loci vſque ad quadrageſimum diem ægrotabat: prorſus vero eſt liberata octogeſimo. Quare fac memineris, id quod experimenta atteſtantur,

*ταλαίπωρον i. laborioſa. ſed forte legẽdum ἀταλαίπωρον i. labore vacãs. vt ẽt 2. de cauſis ſymptomatũ ca. 5, & li. de tremore cap. 7

† *Græce τοῦτο δὴ, τὸ σὺν ἀγῶνι, καὶ ταραχὴν δηλοῖ, ideſt hoc ſane rem cum certamine fore, et turbationẽ ſignificat.*

diem

A diem quadragesimum & octogesimum decretorios esse: & mendacium esse, nec experientia approbari, integris hebdomadibus decretoriorum dierũ rationem iniri. Alioqui enim alter & quadragesimus, sexagesimustertius, & octogesimusquartus iudicia, non quadragesimus, sexagesimus, & octogesimus afferrent.

Aegrotus VI

23 *Cleonactidem, qui supra Heracleium decumbebat, Ignis corripuit erratice. A primo caput ei & sinistrum latus dolebant, cæteraq; laborabant perinde ac lassa: febrium accessiones aliàs aliter inordinatæ erant: modo sudabat, modo non: ferè accessiones inuadebant decretorijs diebus maxime. Circa diem Vigesimumquartum extremas manus dolor affecit: vomuit flaua, biliosa, subcrebra, & paulo post uirulenta: cuncta remissa sunt. Circa diem Trigesimum ex vtrisq; naribus prorumpere sanguis cœpit, idq; erratice paulatim vsq; ad iudicium: non abhorrebat à cibo, nec sitibundus erat toto tempore, neq; insomnis: vrinæ tenues, non decolores. Circa diem Quadragesimum subrubra minxit, cum rubro sedimento multo: leuius habuit: post variarunt vrinæ, interim sedimentum habebant, interim non. Sexagesimo multum habebant vrinæ sedimentum, album, & læue: omnia sunt remissa, febres intermiserunt: vrinæ iterum tenues quidem, sed boni coloris. Die Septuagesimo febris intermisit decem dies. Octogesimo riguit, acuta febris inuasit, multum sudauit: vrinæ sedimentum rubrum, læue habuerunt: Prorsus Iudicatus est.*

B

Cleonactidem, inquit, ignis corripuit, hoc est, vehemẽs febris detinuit. Statim adijcit /erratice/ quod est, nullo circuitus ordine, vt nunc, verbi gratia, tertio vel quarto quoq; die febricitaret, nunc quinto vel sexto: cæterum eam semper optima consequerentur signa, appetitus ciborum, & somni: tum quòd non sitiret, nec decolor esset vrina. Nam hæc Hippocrates ad verbum ita scripsit: Non abhorrebat à cibo, non sitibundus erat toto tempore, nec insomnis. Simulq; redundantem succũ non esse biliosum & calidum his significabatur: nam ab eo quidem sitibundi & insomnes efficiũtur, atque adeo fastidiosi id est appetitu carentes. Quare si vt vrinæ perpetuo boni coloris erant, sic mediocre habuissent sedimentum, non ita esset morbus extractus, sed fortassis die quadragesimo esset iudicatus. Si item nubem habuisset bonam, ocyus morbus esset depulsus. Nunc quia vrinę semper tenues erant, multum spatij requirebant concoctioni. Igitur die ait quadragesimo subrubra illum minxisse, quæ sedimenti haberent rubri multum. Talem vero vrinam multo dicit in præsagijs esse ea, quæ album habet sedimentum, diuturniorem, perquàm salutarem tamen. A die quadragesimo scripsit varie fuisse vrinam eius affectam, vt sedimentum interdum haberet, interdum non haberet: quod consentit errantibus accessionibus: illæ siquidem ab humorum diuersitate, qui morbos pariunt, concitantur. Et vrinæ inconcoctio & concoctio alternantes, aliquos indicabant illorum concoqui, aliquos permanere incõcoctos. At vero die sexagesimo multum dicit, & læue, albumq; sedimentum extitisse: ideoq; subdit /omnia sunt remissa, febres intermiserunt/. Verum quia postea scripsit /vrinæ iterum tenues, sed boni coloris/ residuos quosdam fuisse incõcoctos humores innuit: quibus paulatim cõcoctis, dies octogesimus absolutum iudicium attulit: de quo ad verbum sic scripsit /octogesimo riguit, acuta febris inuasit, multum sudauit: vrinę sedimentum rubrum, læue habuerunt: prorsus iudicatus est. Hic rursus memẽto sedimenti formam maximi esse momenti. Vrinæ quidem sedimentum album, sed crassum, fuisse vel ijs qui obierunt docet: nam de Sileno, quem alterum hoc libro descripsit, ita dicit: ‖ Minxit multum, quod subcrassum in matella euadebat: sedimentum simile farinæ crassiori, album, cum tamen hic Silenus postridie obiret die vndecimo, qui decimo commemoratam vrinã reddidisset. Iam circuitus etiam memineris decretoriorum dierum. Sexagesimus enim prẹiudicauit, non sexagesimustertius: deinde octogesimus, non octogesimusquartus. Tanq; tres septimanæ, non ad diem primum & vigesimum progrediantur, sed viginti diebus terminentur.

Erratice.

* ἀπόσιτο i. solet autẽ frequẽtißime interpres per dictionem fastidiosus intelligere quod græce dicitur ἀσώδης.

Supra t.19.121.c

D

Aegrotus VII

24 *Metonem Ignis corripuit: lumborum dolorifica grauitas. Postridie cum multum aquæ biberet, bene aluus reddidit. Tertio capitis grauitas: retrimenta tenuia, biliosa, subrubra. Die Quarto cũcta exacerbata sunt, bis de nare dextra sanguis paulatim fluxit, nox grauis fuit: deiectiones, vt erant die tertio: urina subnigra, in qua subnigra pendebãt dispersa, non residebant. Die Quinto è dextra nare affatim profluxit merus, sudauit, Iudicatus est. A iudicio insomnis erat, delirauit: vrinæ tenues, subnigræ: capitis lotionibus vsus est, dormiuit, mente constitit. In hoc non erat recidiua, sed crebro Sanguis etiam post iudicium erupit.*

Hic ęger confirmat vniuersum hunc sermonẽ. ‖ Largæ de naribus eruptiones sanguinis liberãt ferè. Sane enim à sola videtur sanguinis eruptione, & iudicatus, & seruatus: quamuis non omnino tuta signa haberet. Nam quarto die dicit habuisse eum vrinas subnigras: cui annectit /in qua subnigra pendebant dispersa, non residebant/. Atq; die quinto tametsi sanguinem erupisse dicat de naribus, & sudasse, & ab his iudicatum: tamen postea, vrinæ, inquit, tenues, subnigræ. Deinde, peruigilauit, delirauit, nugatus est. Huius te præsentissimum remedium docuit, capitis lotionem. Dixit enim in libro de ratione victus in morbis acutis, caput non lauandum esse ijs, quibus

2. Epid. sect. 1ª.

* παρέλεγε

* παρελάλει

quibus de naribus erumpit sanguis, nisi minus iusto fluat: nunc vero erat iusto minus, siquidem perpetuabat vigilias & deliria. At etiam, ‖ Quæ ducere oportet, eò ducenda esse, quò potissimum vergant ad loca accommoda, rectè in vniuersum dictum ab hoc casu fidem accipit. Non est negligendum præterea, quod est, cum tertium diem exponeret, dictum, grauitas capitis: vnde capitis repletio significatur. Iam memoria teneas etiam die quarto, qui decretorius erat, cœpisse sanguinẽ erumpere: die quinto vbi prorsus sanguis eruperat, sudaueratq; esse iudicatum. Sed hæc in libris de decretorijs diebus plenius persecuti sumus. Quod vero in exitu totius narrationis scripsit: In hoc non erat recidiua, sed crebro sanguis etiam post iudicium erupit. eo est dictum, ꝙ absq; vrinarum concoctione esset iudicatus. Didicistis autem hoc ipso in libro, ‖ concoctiones celere iudiciũ, & certam sanitatem promittere: at cruda & incocta in malos abscessus deflectere, aut in acrisias, aut labores, aut interitus, aut diuturnitates, aut recidiuas. Atqui cruda adhuc erant, & inconcocta, non tamen in malos abscessus conuersa fuerunt. Itaq; abscessus ipse optimos esse docuit, qui effluxione fiunt: ab ijs, qui remotissimi sunt à locis affectis, & ad inferiores corporis partes. E

1ª. Aph. 21. Ex. ord. 10 a. Et in li. de Humorib.

Supra 112. t. cō. 2. t. 45

AEGROTVS VIII

25 *Erasinus, qui prope Bootæ torrentem habitabat, Igni est à cœna correptus: Noctem habuit molestam. Diẽ primum quiete: Noctem laboriose transegit. Altero die omnia exacerbata sunt: Nocte delirauit. Tertius dies laboriosus fuit, multum delirauit. Quartus fuit molestissimus: Nocte nihil dormiuit, insomnia, imaginationes: deinde peiora, magna, & periculosa, timor, implaciditas. Quinto die mane recreatus est, & omnino resipuit: Multo autem ad meridiem furore percitus est, sibi imperare non poterat: extremitates frigidæ & sublividæ, vrinæ crudæ: Ad Solis occasum Obijt. Habebat hic Febrem perpetuo cum sudore: hypochondria sublimia contenta cum dolore: Vrinæ nigræ, suspensiones continebant rotundas, non subsidebant: venter stercus excreuit: sitiebat continenter non valde: conuulsiones multæ cum sudore, & sub mortem continentes.* F

* ἄπεπτα i. inconcoctæ, seu vt ipse vertit, crudæ. in aliquibus tamen cod. ὑπέστη i. substiterũt seu suppressæ sũt.

Erasinus hic διὰ τέλεος hoc est semper, sudauit, id est per totum morbum sine iudicio. Hypochondria admodum male erant affecta, & vrinæ nigræ. Quam igitur habebat salutis spem? Itaq; quia omnibus est perspectum, quid de hoc homine futurum sit, merito quis existimet nequicquã scriptum de eo esse. Verum fortassis hunc hominem exemplum adduxit celeris interitus. Nam in libro præsagiorum primum dixit: ‖ Febres, siue sanus quis ab his euadat, siue pereat, pari dierũ numero iudicant. Deinde, ‖ Omnes, inquit, quæ benignissimæ sunt & firmissimis fulciuntur signis, quarto die vel ante iudicãtur. Ac postea: ‖ Et malignissime, & quibus periculosa adsunt signa, die quarto vel citius perimunt. At Erasinus, quanq; omnia grauia haberet, ad diem tñ quintũ mortẽ produxit, ꝙ die primo mediocriter haberet. Vnde est de eo sic scriptum ad verbum: Diem primũ quiete transegit. Quintus itaq; ab initio quo decessit, non adnumerato primo, quartus efficitur. G

in Prog. cō. 3. t. 1. 4ª. 206. d

Ibidem. t. 2.

Ibidem.

AEGROTVS IX

26 *Critoni in Thaso, recto ambulanti, Pes dolere ex pollice vehemẽter cœpit: Decubuit eodẽ die, horrescens, fastidiosus, parũ calens: Nocte desipuit. Altero die tumor toto pede & ad talũ subrubens, cum contentione: pustulæ nigræ, febris acuta, valde insaniit: deiectiones meræ, biliosæ, subcrebræ fuerunt. Perijt Postridie, quàm ægrotare cœperat.*

Æger hic, quia tam perijt subito, memoratu dignus est. Quod si ratio sit mortis adscripta, tum sermo nobis vndequaq; accommodet. Nunc ex illis quæ scripsit, copia humorum permulta fuisse videtur, quos natura est à principibus partibus ad crus molita deponere. Cum autem id mẽbrum omnem capere non valeret superfluitatem, residuum recurrens ad caput ascendit: quod, qua erat malignitate, furiosum delirium excitauit. Malignitatis excremẽti statim erat iudicium, ꝙ pustulæ nigræ generarẽtur ad talum. Vnde mireris, quid causæ fuerit, quo minus huic initio morbi secuerit venam. Sed scimus ad plurimos eum, quos descripsit, morbo iam progresso accersitum esse. H

AEGROTVS X

27 *Clazomenium qui iuxta Phrinichidai puteum decubabat, Ignis inuasit. A primo illi caput, collum, & lumbi dolebant: statim surdus effectus est, somnis carebat, acuta corripuit febris, hypochondrium in tumorem attollebatur, cõtentio parua, lingua arida. Die Quarto de nocte desipuit. Quintus Dies laboriosus fuit. Sexto omnia exacerbata sunt. Circa diẽ Vndecimũ fuerũt remissiora. Deiectiones ab initio ad diẽ vsq; decimumquartũ multæ, tenues, aquei coloris: quod ad aluum exonerandũ attinet, commode habebat. Inde aluus restitit: vrinæ perpetuo tenues quidem, cæterum boni coloris, & multum habebant suspensionũ dispersarum, non subsidebant. Die Decimo & Sexto minxit paulo crassius, habebat aliquid sedimenti: aliquantum recreatus est, magis mente constitit. Septimodecimo iterũ tenues, secundum vtranq; aurem tumor cũ dolore, nulli erant somni, delirabat, crura illi dolebant. Vigesimo Die febre liberatus est & iudicatus, non sudabat, prorsus mente constitit. Circa diem Vigesimũseptimũ coxæ dextræ vehemẽs dolor, subito sedatus est: at tubercula auriũ non residebant, neq; suppurabant. Tenebatur dolore die Primo Trigesimo: venter fluebat multis aquosis excremẽtis, ac qualia esse in dysenteria solent: vrinas reddidit crassas: tubercula aurium resederũt. Circa Quadragesimũ diẽ oculus dexter illi dolebat, obtusior erat visus: ad statum suum rediit.*

Vir hic

A Vir hic vel testimonium, vel etiam exemplum est non paruum generalium præceptorum. Instituamus autem orationem ab vrinis: de quibus scripsit, Die vndecimo vrinas perpetuo tenues quidem, cæterum boni coloris minxit, & multum continebant suspensionum dispersarum, non subsidebant. Perinde enim quasi ab initio tales fuissent, & permansissent eodem in statu ad diem decimum & sextum, ita loqui videtur. Die sextodecimo earum mutationem indicauit, vt tum primum incidẽtem: nam hęc sunt eius verba: Die decimo & sexto minxit paulo crassius, habebat aliquid sedimenti. Planum ergo est, tenues, sed boni coloris vrinas, ob coloris bonitatem promittere salutem: Quatenus autem erant tenues, hactenus tempus requirebant concoctioni. Cęterum eorum quæ molestiam creabant, non vnum erat genus. Nam cum prius die decimo & sexto vrinę commutationem declarasset, postea dicit: Die septimodecimo iterum tenues. Eodem die dicit, secundum aures eius tumores excitatos. Quòd si adiũctas habuisset vrinas crassas, vigesimo die omnino redijsset ad sanitatem, ꝙ dies decimusseptimus sit vigesimi indicatorius. Itaq; eo die est prorsus iudicatus. Non erat tamen constans & absolutum iudicium: immo vero tubercula secundum aures non resederunt, neque suppurarunt. Dolore pręterea infestabatur, et alui fluxio incepit vnà cum excrementis dysenteriæ, hoc est ramentosis, quæ acredinis erant humorum, qui descendebãt,
B notæ. Quibus cum vrinæ accederent crassæ, tumores iuxta aures resederunt. Quæ cum ita procederent, solida morbi decessio in diem quadragesimum incidit. Quare memineris in eiusmodi iudicijs, non tantum vltimi, quod fit in circuitu decretoriorum dierum, sed etiam eius, quod in medio est. Etenim in omnibus ægris, non his solis videas iudicia diebus decretorijs fieri. In decretorijs diebus tumores sunt ad aures exorti. At septimodecimo extiterunt parotides. Die vigesimoseptimo coxæ dolor dextræ inuasit, natura excrementum deorsum protrudente, nec dum excretionem valẽte per aluum efficere, quam ab hinc quatriduum excitauit. Nam habuisse etiam diem vigesimum iudicium non absolutum, antea didicimus. Quo fit, vt testimonio eorum, quæ dilucide in ægris conspiciuntur, constituantur circuitus dierum decretoriorum.

AEGROTVS XI

28 *Dromeadai Vxorem, quæ filiam erat enixa, cæteris rite cõsecutis, postridie Rigor cepit, Febris acuta. Primo die circa hypochondrium laborare cœpit, fastidiosa, [a] horrens, implacida. Sequentibus diebus somnum non cepit: spiritus rarus, magnus, statim [b] reuulsus. Postridie eius diei, quo riguerat, aluus commode reddidit: vrinæ crassæ, albæ, turbidæ, cuiusmodi sunt, quæ in matellis subsederunt, cum agitatæ fuerint: repositæ multo tẽpore, non subsidebant: Nocte*
C *non dormiuit. Tertio die circa meridiem superriguit, febris acuta, vrinæ eædem, hypochõdrij dolor, fastidiosa: Nocte magna cum molestia nõ quieuit, sudor vndiq; [c] frigidus, euestigio calor illi redijt. Quarto dolor hypochõdrij remissus est, capitis vnà cũ dolore grauitas, aliquantulum soporata est, parum nares stillarunt: lingua perarida, sitibunda erat: vrinæ paucæ, tenues, oleosæ: paulisper dormiuit. Quinto fastidiosa, sitibunda, vrinæ eædem, nihil deiecit: Circa meridiem multum delirauit, statimq; ad mentem aliquantulum redijt, surgebat, ac deinde mox aliquantulum soporata est, paululum frigebat: Nocte dormiuit, delirauit. Sexto die mane superriguit, cito percaluit, toto corpore sudauit, extrema membra frigida, delirauit: spiritus magnus, rarus: paulo post, conuulsiones a capite cœperunt. Subito Obijt.*

Hanc primo statim die laborare morbo acuto fuit clarum. Die secundo, ex symptomatibus, quę recitauit, cum iam præcesserãt ex vrinis signa, optima ratione potuit aliquis celerem eius mortem expectare. Vrinæ satis malæ, conturbatæ, & nequaquam subsidentes. Quin die etiam tertio vrinæ & symptomata cuncta permanserunt, confirmantia expectationem mortis. Quarto cũ nares pręterea stillarent, vrinæq; oleosę viderentur, iure sanè die sexto est defuncta. Hanc ipsam quoq; dicit spiritum habuisse rarum & magnum, [d] † qui deliraturam annunciat.

AEGROTVS XII

D

29 *Quidam calescens cœnauit, & potauit largius, vomuit cuncta. Nocte Febris Acuta, hypochondrij dextri dolor, submollis in partibus [e] externis inflammatio, noctem moleste transegit: vrinæ primo rubræ, crassæ, depositæ non consistebant: lingua perarida, non valde erat sitibundus. Quarto die febris acuta, vndiq; eum affligebant dolores. Quinto minxit læue, oleosum, multum: febris acuta. Sexto vesperi multum delirauit, nec nocte dormiuit. Septimo omnia irritata sunt, vrinæ similes, multum loquebatur, sibi imperare non potuit: aluus irritamento, liquida, turbida, cum lumbricis excreuit: Noctem similiter laboriosam habuit. Mane riguit, febris acuta, sudauit multum, febre carere visus est, non multum dormiuit, à somno frixit, sputatio: Vesperi multum delirauit: non multo post vomuit nigra, pauca, biliosa. Die nono frigebat, magnopere delirabat, somnum nõ cepit. Decimo crura doluerunt, omnia exacerbatá sunt, delirauit. Vndecimo Defunctus est.*

Hæc nos historia primum docet operæpretium esse attendere, vt primum inuadunt morbi, & non temere, & citra iudicium cibum exhibere, etiam si parui videantur morbi. Hic nãq; vir quia intempestiue cœnatus erat in initio febris quæ parua esse videretur (hoc enim declarat nomine calescens) læsus sanè etiam est, quòd intempestiue cibum sumpsisset. At largius etiam inquit, potauit

*A * dictio hæc non habetur in aliquibus cod. antiquis græcis, nec etiã in Galeno lib. 2. de diff. respir. cap. 10. clas. 3. pag. 68. c*

*B * Est quidẽ ĩ codice Aldino ὑποχόνδριον αὐτίκα ἀνεσπασμένον, i. hypochõdrium statim reuulsum. In alijs tamẽ cod. nõ ita legitur, sed vt nunc est in contextu latino: de spiritu enim reuulso, qui spasmum significat, sermo hic habetur: vt clarissime à Gal. tractatur lib. 2. de diff. respir. cap. 10 clas. 3. pag. 68. c: & li. 3. ca. 9. pag. 73. c*

*C * Al. subfrigidus.*

D † Al. asserẽs ipsam delirasse.

*E * Al. ĩternis.*

potauit, neſcius magni eſſe principium morbi. Non iniuria igitur hæc vomuit: febriſq; vnà cum ſymptomatibus non leuibus acuta inuaſit, ſed intolerabilibus. Tum vrinæ craſſę non ſubſidentes. Die quinto conſpicuum erat illi inſtare mortē, præter prædicta ſymptomata redditis vrinis oleoſis, quas etiam die ſeptimo excretas dicit. Perijt autem & hic die decretorio, vndecimo. E

Aegrotvs XIII

30 *Mulierem quandam, quæ decumbebat in littore, trimeſtri fœtu grauidam Ignis corripuit. Mox ei cœperunt dolere lumbi. Die Tertio dolor colli, & capitis ſecundum clauiculam, & manum dexteram: ſtatim lingua obmutuit: dextera manus cum conuulſione elanguit, vt paraplecticis ſolet: prorſus delirabat: Nocte cum moleſtia non dormiuit, aluus turbata eſt bilioſis, meris, paucis. Quarto linguam vox defecit, eadem conuellebantur, dolores omnium perdurarunt, †hypochondrium cum dolore eſt conuulſum, ſomnum nō cepit, prorſus delira erat, aluus turbata: vrinæ tenues, non boni coloris. Quinto acuta febris, hypochondrij dolor, planè delirauit, excrementa alui bilioſa, nocte ſudauit, febre liberata eſt. Sexto mente conſtitit, ab omnibus eſt releuata, cæterum clauiculæ ſiniſtræ dolor non eſt ſedatus, ſitibunda, vrinæ tenues, non dormiuit. Septimo tremuit, aliquantulum eſt ſoporata, non nihil delirauit, dolores clauiculæ & brachij ſiniſtri permanſerunt, reliqua remiſſa ſunt, mente conſtitit planè. Tres eam dies febris reliquit. Vndecimo redijt, ſuperriguit, igni eſt correpta. Circa Decimumquartum vomuit bilioſa flaua ſubcrebra, ſudauit, febre liberata eſt. Iudicata eſt non citra dolorem ab illis ipſis affectibus.* F

† Al. in hypochondrio eleuatio cū dolore. Vide ēt Gal. in li. 2. de diff. reſpir. cap. 10. pag. 68. d

Superfuit hæc, etſi graues commemorauit morbos omnes, vel etiam perículoſiores. Nec poſſum non mirari, quid de ætate illius nihil conſcripſerit. Operæpretium ſanè eſt dictorum habere memoriam, vt cognoſcas eſſe exemplum rarum, prægnantes aliquas præter abortionem talibus morbis defungi. Iam illud quoq; meminiſſe par eſt, fœtum trimeſtrem & quadrimeſtrem præter cæteros iniurijs reſiſtere. Cuius non ignarus Hippocrates, in aphoriſmis dixit: ‖Grauidæ purgādæ ſunt, ſi materia turgeat, à quarto menſe vſq; ad ſeptimum menſem, minus vero has. Minores & prouectiores caueto. Itaq; fœtus vincula, quibus adhærent vtero, imbecillia habent, & vniuerſum corpus tenerum. Qui vero prope partum ſunt, quia ſunt iam magni, multo indigent alimento: quo ſi deficiantur, crebro in morbis acutis pereūt. Quo fit, vt bonam victus rationem his præſcribere difficillimum ſit, quæ acuto morbo laborant, ſi conceperint. Nam ſi vt non prægnantes parce nutrias, perditur fœtus: ſin huius habita ratione, liberalius illas cibes, in diſcrimen ipſa prægnans adducitur. Quamobrem fœtus trimeſtres & quadrimeſtres magis ac alij ſeruantur. Huic ergo mulieri, cum vel eſſent vrinæ [a] albæ & coloris non boni, tamen propter naturæ robur, contigit ſuperſtitem eſſe, [b] †q̄ nocte per ſudores febrem diſcuſſiſſet: verum morbus diebus conſequentibus vſq; ad vndecimum non poterat validus eſſe, quo die cum rigore cum rediſſet, vomitu eſt & ſudore [c] †perfecte iudicatus. Nam à die quinto ad vndecimū, quæ interceſſerunt ſymptomata, ad neruorum pertinebant, & non venarum, aut arteriarum genus. Itaque die, inquit, ſeptimo tremuit, aliquantulum eſt ſoporata, non nihil delirauit: nam in venis quæ eſſent, melius poſt quinti diei iudicium maturabantur. Quare de ſexto die ſcripſit vrinæ tenues, [d] †addito, non boni coloris. G

Hæc memoria tenenda: præterea iſtud quinti diei, vt certaminis plena adducit iudicia. Siquidem alium nuper ægrum ſanguinis eruptione iudicabat: & mulierem, de qua nunc verba facit, ſudore: quamuis morbus vtriſque inconcoctus eſſet ipſo illo die: quæ cauſa fuit, cur minus faceret abſolutum iudicium.

5[a]. Aph. 29. Ex. ord. 40. c

A Arbitror legendum eſſe græce λεπτῶν i. tenues, non λευκῶν i. albæ, cum ita ēt ī cōtextu Hippocratis legatur.*

B † Clarius locus hic intelligitur, ſi græce legat̄, ἥτις ε ἐν νυκτὶ, i. q̄ quinto die nocte &c. confer cum contextu Hippocratis.

C † Adderem ego, quartodecimo die. ita. n. ī cōtextu Hippocratis habetur.

D † Legerē ego negatiue, non addito: quandoquidem nec etiam Hippocrates addidit.

E † Legerē ego, De hac ēt, non ſcripſit etc. nā in principio nihil de vrinis, ſed in ſeptima die.

Aegrotvs XIIII

31 *Melidiæ, quæ decubuit iuxta ædem Iunonis, cœpit caput, collum, & pectus, vehementer dolere: ſtatimq; Febris eam Acuta corripuit, menſes pauci apparuerunt, dolores omnium horum perpetui. Sexto die comatoſa, faſtidioſa, horrida, malarum rubor, aliquantulum delirauit. Septimo ſudauit, febris intermiſit, dolores permanſerunt, repetijt, ſomni pauci: vrinæ perpetuo boni quidem coloris, cæterum tenues: deiectiones tenues, bilioſæ, mordaces, admodum paucæ, nigræ, fœtidæ: in vrinis ſubſedit album, læue: ſudauit: Iudicata abſolute eſt die Vndecimo.* H

[e] † De hac etiam, ſcripſit initio vrinarum ſpeciē. At in vltima parte narrationis ait: Vrinæ perpetuo boni quidem coloris, cæterum tenues. nam planè quæ tenues ſunt, natiuum bonum colorem non habeant. Etenim modice ſunt pallidæ, quæ boni ſunt coloris: at prorſus tenues, albent. Quatenus uero valet bonus vrinarum color cum tenuitate coniungi, eatenus interpretari debes eum, cum dicit vrinas perpetuo boni quidem coloris, cæterum tenues fuiſſe. Sed videtur hæc quoque mulier naturæ firmitate conſeruata.

Galeni

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARII TRES

Hermanno Cruserio Campensi interprete.

Ab Augustino Gadaldino ad antiquissimorum exemplarium Græcorum fidem diligentissime emendati.

COMMENTARIVS PRIMVS

ARGVMENTVM

Liber Legitimus, in cuius priore parte Describuntur, quæ ab Hippocrate in Tribus Aegrotis obseruata sunt.

AEGROTVS PRIMVS

1 *Ythion, qui propter Telluris Aedem habitabat.*

C Pro titulo id scriptum seorsum puta esse, Pythion qui propter Telluris ædem habitabat. Ac in altero principio lege historiam eorũ, quæ illi acciderunt. Nam sic satius dictionem existimes scriptam esse, quàm statim Hippocratem initio solœcismum consulto commisisse: cum nullã scripserit toto in libro eiuscemodi figuram, nec cum ęgros, nec cum pestem exponit. Sunt tñ, qui datiuo casu scripserunt, Pythioni, qui propter Telluris ædem habitabat. scrupulum studentes solœcismi vitare,

2 *Cœpit Primo die Tremor à Manibus, Febris Acuta, Nugabatur.*

Primo statim die Pythionem ait vnà cum acuta febre in symptomata incurrisse duo, in tremorem manuum, & insipientiam quandam paruam. Nam hoc illi est familiare, vt alijs atq; alijs nominibus quantitatem subijciat desipientiæ, ληρῆσαι, & παραληρῆσαι, & παραφρονῆσαι, & παρενεχθῆναι dicens, i. nugatum esse, delirasse, desipuisse, dementẽ fuisse: aliàs παρακόψαι, & ἐκστῆναι, μανῆναι, & ἐκμανῆναι, i. vesanum fuisse, vel amentem, insaniuisse, & furore esse exagitatum. Quare si nugatus sit Pythion, constat modice desipuisse. Atq; didicimus tremoris causam esse musculo-
D rum infirmitatem: Desipientiam vero fieri cerebro ob inflammationem, vel copiosum biliosum succum, offenso: Et acutam febrem putredinis esse humorum comitem. Si igitur quæ morbum præcesserunt, quod in alijs fecit, item in Pythione ascriberet, ex illis forsan indicatio quædam nobis fieret præparationis morbi: Nunc quia omisit, conabimur nos ex ijs demũ, quæ ascripsit, eam indagare: cùm & ex eo quod nihil prodiderit de ijs, quę morbum pręcesserunt, affectio indicetur corporis. Nã si vel ex intẽpestiua exercitatione, vel potu, vel venere, vt scribere solet, vel ex aliquo alio, quod lõge ab instituta victus ratione recedebat, febricitare Pythion cœperat, haud erat pteriturus. Vnde longo tẽpore morbum liquet clam fuisse præparatum. Cum itaq; tremores causam habeant, vt ita dicam, continẽtem, virium imbecillitatem: illæ aũt imbecillæ reddantur aut per se, aut per humorum exundãtiam grauantem: non existit tremor, qui virium cõsequitur offensam, in principio morbi citra validam ægritudinem, aut famem, aut lassitudines, aut vigilias, aut solicitudines, ad hæc immoderatam venerem. Quorum siquid sit factum, omnino id Hippocrates, vt solet, meminisset. Quia igitur tale nihil scripsit, vires existimes sane opprimi plenitudine. Quia vero iam intremisceret manus, quarum oriuntur nerui ex medulla ceruicis: tum vero quòd nugaretur homo: cerebrum etiam ipsum aliquem excipere infectum humorem indicio esset. Oportebat igitur Hippocratem, cum hominem animaduerteret in periculo esse, ad sanguinis missionem

accedere, aut primo die, si nullum contineret venter inconcoctũ cibum, aut omnino altero: hocq; E
magis ꝙ primo die exposito, ipse scripserit,

3 *Altero die Cuncta sunt Exacerbata.*

Videtur enim increscere morbus, non quasi paruus, aut à qualibet profectus affectione corporis, sed cum ipse ingens, tum causam habens non leuem. Quia vero non in Pythione tantum, sed in alijs ægris multis, qui sanguinis missionem, quãtum nos ex ipsius scriptis coniicimus, videbantur querere, non inuenitur ascribere eam, alterutrum necesse est cogitemus, aut non detractum illis hominibus sanguinem, aut hoc eum auxilij in narratione omisisse. Atqui nemini eorum qui id requirebant, missum fuisse est improbabile, cum ille vir remedium illud amaret: vt in germanissimis suis libris significauit, in aphorismis, & in libro de victu in morbis acutis, in libro de articulis, ipsoq; adeo in hoc tertio de vulgaribus morbis libro, vbi de quodam ægro in hunc modum
3.Epid cõ. 3.t. 79.3ª.150.b scripsit: ‖ Octauo die cubitum secui: multũ, vt debebat, fluebat. Nam cùm octauo die sanguinem illi detraxerit, multo sanè prioribus diebus magis hoc vsum presidio censeas. Quòd autem singulis nõ ascripserit, quibus hoc adhibuit remediũ ægris, cum meminerit eo minorum, ipsiusq; adeo suppositionis balani, improbabile est. Ergo siquando vtrinq; est oratio absurda, minus absurdũ F
eligendum est. Censeo equidem auxilium in multis esse assumptum, sed prætermissum in narratione vt clarum. Quò me adducit potissimum, quod in ijs prædictum est, quibus octauo die missus est sanguis. Etenim hoc vt rarum scripsit, & sanguinis ante diem octauum missionem vt consuetam præterijt. Quòd si in veris suis operibus, magnis infestantibus morbis, semper sanguinis missione vtitur, simul cum ea duo hæc respiciens, ætatem pariter & ægri vires: & his ipsis in libris de vulgaribus morbis octauo die cuidam ait missum esse sanguinem: nihil aliud excogitare possumus, quàm quòd in ægris quidem non præteritum fuerit hoc remedium: in narratione vero, vt clarum, præteritum fuerit. Quare de sanguinis missione, quia oratio ad ęgros spectat omnes, semel dixisse sufficiat, vt & cætera quæ sunt communia. Verum hæc, quę ad vnumquenq; pertinẽt separatim, exponemus, initium à Pythione, vt instituimus, facturi.

4 *Tertio eadem erant. Quarto aluus pauca, mera, biliosa deiecit. Quinto omnia exacerbata sunt, tremores manebant, somni erant tenues, aluus constitit. Sexto sputa varia, subrubra. Septimo os est distortũ. Octauo omnia exacerbabantur, tremores etiamnum permanebant. Vrinæ à primo ad octauum vsq; diem tenues, decolores, quæ suspensionẽ habebant nubilosam. Decimo sudauit, sputa subcocta, Iudicatus est, vrinæ circa iudiciũ subtenues. Quadragesimo ab iudicio die Suppuratio circa sedẽ, et Stranguriosus factus est Abscessus.* ΠΠ.Π.ΟΥ.Μ.Υ. *P.M.V.Q.S. Idest, Probabile Multitudine Vrinarum Quadragesima Sanatum.* G

Cætera huius orationis narrationẽ continent symptomatum & dictione & sententia apertam: frequentia nãq; sunt acute ægrotantibus. Quorum & in libro presagiorũ perspeximus facultates, & in libro horum ipsorum vulgarium morborũ primo. Præterea non pauca in secundo sunt dicta, quæ conferunt ad explicandos ægros. Cæterum cũ sextũ diẽ exponeret, quia sputa dixit varia, subrubra, neq; ascripsit vel pleuriticum Pythionẽ, vel peripneumonicũ fuisse, inquirendũ relinquit nobis, an ẽt possint alia ratione incidere acute ægrotantibus ea sputa, an peripneumonicis solis & pleuriticis. Et arbitratur, vt videtur, etiã alia ratione fieri ea, cum in pulmonem vitiosi succi confluant, cæterum hi prorsus pauci, vt viscus nõ inflãmetur. Nam nõ fuisse nec pleuriticum nec peripneumonicũ hinc liquet, ꝙ Hippocrates nõ meminerit, nec nominatim horũ vitiorum, nec ab inseparabili eorũ vllo symptomate. Meminisset.n. doloris lateris, vel dyspnœæ, hoc est difficultatis respirandi. Neq; ẽt capite offenso aliqñ animaduersa eiuscemodi sputa sunt: at cũ tussi, dyspnœa, & lateris dolore aliqñ cernunt talia sputa. Ac duos vidi citra febrẽ, q talia sputa colore pallida extussirẽt. Sed alterũ paulatim febriculæ paruę exceperunt: quo factũ est, vt in longum tp̃s ducta affectio pmanentibus febribus tabidũ hoiem indicaret: Alterũ absq; febre, cũ talia expueret cõtinuis diebus paucis, nihil est mali cõsecutũ. Quamobrem est ꝓbabile in primis thoracis regionibus, vbi est cõtinens ad vltimas ceruicis vertebras, affluentiã aliquã humorũ cõstitisse non multã, quæ dyspnœæ nõ esset excitandæ, ꝙ nõ referat magnopere ad officiũ respirationis primũ intercostale: Sed cum istud esset vitiũ in neruorũ radicibus, qui ad manus pertinent, neruiq; degrauarentur, tremulas effecisse manus. Nam ex primo intercostali & vertebris ei superpositis nerui enascuntur, qui musculos manuum mouent. Hæc inde cõfirmantur, ꝙ tremores vna cum sputis, quę successerũt, permanerent: & etiam ꝙ vbi aliquod in his signum apparuit concoctionis, non amplius fierent tremores, morbusq; tolleretur, cum iudicium consequeretr̃ per sudores. Et quanquã inconcoctę essent vrinę, sputorum tñ concoctio iudicauit, & iudicium adduxit, vt neutrum signũ quod solet denotare, falleret. Siquidem æger quando gemina teneretur affectione, vna febrili in succis, quos continent venę: altera quã modo diximus, in thorace: prior in totum non est depulsa sudoribus, nã incõcocta etiamnũ erat: sed recessit altera, ꝙ nihil esset prsus in thorace residui. Itaq; hũc ille in modũ scribit / decimo sudauit, sputa subcocta, iudicatus est, vrinę circa iudicium subtenues / indicãs quæ in præsagiorum libro de tenuibus vrinis, quæ duplices sunt, tradidit. Primæ sunt hę: H

« A ‖Quoad vrina rufa tenuisq; sit, incōcoctũ morbũ significat. Alterę hę: ‖ Si vrinas tenues et ęquabiles diu reddat, & reliqua salubria sint signa, his abscessus in locis portenditur septo transuerso subiectis. Quare ad finem eorum, quæ acciderũt Pythioni, ad verbum sic scripsit/ quadragesimo à iudicio die suppuratio circa sedē, & strāguriosus factus est abscessus/. At quia & tremoris manuum & nugarum primo statim die meminit, & in sequentibus scripsit /omnia exacerbata sunt/ ac in septimo die addidit /os est distortum/ discutiendum venit, vtrum increscēte cerebri malo, an deorsum diuertente, os sit detractum. Atqui videtur ex ijs, quæ subdidit, migrasse in regiones inferiores, non consensisse cum cerebro illas: fortasse ꝙ homini missus sit sanguis, itaq; mirificā consecutus opem sit. Sed nec dum primis diebus quicq̃ apparebat sputorum eius quæ in latere est affectionis, nō propter ipsius malignitatem. ‖ Scimus. n. grauissimas peripneumonias esse & pleuritidas τας ἀπτύςους i. in quibus nihil expuitur, vt ēt ipse docuit Hippocrates: Cęterũ hîc nō ob morbi grauitatem cēsendũ est nihil primis esse diebus sputi redditũ, verum quia ad primũ solum intercostale constabat affectio. Quòd si ēt ipsa difficilis erat, in eo tm̃ loco facta erat, ob idq; nihil expuebatur. Itaq; potuit auxilio missi sanguinis succis reuulsis, qui hoc loco affluebant, initiũ habuisse concoctionis affectio sexto die, vbi meminit primo sputorũ. At quod de die decimo com-

in Prog. cō. 2. t 30. 4ª. 200. h

Ibidem. t. 34. 201. b

1. & 3. de Morbis, & in pnotionib⁹ coacis.

B memorādũ produxi, id est: Neq; in his vulgariũ morborũ libris est planè quisq; iudicatus die decimo, neq; ipse asseruit vsquā esse decretoriũ diem decimũ: sicut dixit non raro vndecimum. Habes capita in cōmentarijs de diebus decretorijs collecta eius oĩa, vbi ēt quadragesimus ostenditur, nō quadragesimus secundus, morbos iudicare: vt quorundā fuit opinio, qui circuitus dierũ decretoriorũ fieri integris septimanis ducebant. Quòd si ob id solum arbitretur quis non esse morbũ iudicatum in totũ, ꝙ die decimo sudarat nō vndecimo Pythion, nō rectè existimet. Nā iudicium nō integrum eo, ꝙ haud dum sit concoctus morbus, necessario fiat. Multos enim cũ ipse conscripsit Hippocrates, tũ nos conspeximus diebus decretorijs nō ex toto iudicatos per solā vrinę inconcoctionem. Hęc si ambo coniuncta sint, †imbecillis decimo die, & vrinæ incōcoctio, nō oportebat fortassis hoĩem iudicari, aut nō salubriter sanè & decretorie. Potuit igitur cũ vndecimo esset scriptũ, non decimo, statim ab initio in eo esse offensum, qđ in alijs multis cernas: quę ab ijs, qui primi descripserunt, neglecta in perpetuũ manent. Sed de die decimo hæc satis sint. Iam animaduertere interest nō obiter, quā nubilosam esse suspensionē sit cēsendũ. Nam in præsagijs est scriptum:
« ‖Nubes in vrina peruectę si albæ sint, sunt bonę: sin atrę, malę. Neq; igitur vrina nubilosa in pręsagijs, neq; suspensio dicta est, q̃uis eo libro accurate vniuersam sit in acutis morbis præsensionem

† *decimi diei imbecillitas.*

Ibidem. t. 29. 200. g

C ex vrinis persecutus. Ac ne interpretum quidē quisquā, quam esse nubilosam vrinā Hippocrates velit, enarrauit. Equidem, quæ mihi probantur hoc inquirenti, referre non dubitabo. Nubis nomen solent medici ab aere ad vrinam transferre, siue Hippocrates hoc nomen primus pro aliqua eorum, quæ pēdent in vrina, specie, vel vrinarũ: siue his alius attribuerit. Vt ergo in aere interim tēpestas fit, vbi nubibus cōdensatus sit atris, caliginosa: interim purus apparet & serenus, †videnturq; nubes per eũ quædam disiectæ, ac tum aer nubilosus dicitur: quo quidem tpe nubium cernimus colorē non exquisite atrũ, nec lucidum, sed inter hos medium: Haud aliter vrinam mihi & suspensionem appellare Hippocrates nubilosam videtur, quæ nec colore sit albo, nec etiam planè nigro, cęterum horũ medio. Quēadmodũ igitur alba quidē suspensio bona est, nigra vero praua: sic quæ inter has media, neq; exquisite bona, neq; praua est, sed media. Quare Pythionē talem est suspicādum habuisse suspensionem. Nam alba si esset, iudicium non efficeret non completum: si iam atra, non probũ. Qm̃ vero inter albā & atram intercedebat, bonum est factũ iudicium, sed nō absolutum. Quod erat reliquum, quadragesimo die in duplicem erupit abscessum, quem ēt non probe interpretantur, cum per consensum abscessus in sedem putent Pythioni stranguriam accidisse: cum ipse scribat Hippocrates, simpliciter interim factam esse stranguriam, interim non sim-

† *Additur in antiquis, ποτὲ δὲ, ut sic uertatur: interim uero ēt uidētur nubes & c. et ita oĩno uidetur legendum.*

D pliciter, sed adiungat illi abscessus nomen: vt primo de vulgaribus morbis libro, in secunda tempestate, vbi ita scribit: ‖ Solum vero bonum, maximumq; inter signa quæ fiebāt, quodq; multos à maximis periculis vindicauit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diuerterent, & in hanc abscessus fierent. Nam appellat etiam abscessus, qui excretione noxiorum humorum sunt facti, nedũ qui decubitu: & merito: quo modo in dysenteriam alio loco, sic hoc loco in stranguriam, factos ait abscessus. Nam mali humores, quos habēt venæ, vtraq; expurgātur excretione. Ergo id in ipsa secunda tempestate de vrinis, aliquāto ante locũ, quem modo protuli, hoc pacto scripsit: ‖ Strāguriosæ nō nephriticę, sed his alia pro alijs. Cum. n. per morbum ob renum affectionem stranguria fiat, hanc ipse ab ea quæ in secunda tēpestate facta fuit, separans, ratione abscessus, adiecit strangurioſæ non nephriticę, sed his alia pro alijs, i. pro venarum vitioso humore, ac febribus huic succedentibus, inciderũt purgationes, per vesicam excretis vitiosis humoribus, vt non nunquā per intestina. Mordicatio itaq; ab excrementis, quæ acria erant, profecta stranguriam inducebat. Vesica enim, vt est ostensum, ad reddendam vrinam in stranguria prius properat, q̃ iusto sit eius modo impleta, duabus de causis, vel ꝙ eius non ferat qualitatem iam mordacis: vel ꝙ per debilitatem prius, q̃ sit vrina coaceruata, vt pauca planè sit, grauetur. Eiuscemodi igitur Pythionē dicit abscessum habuisse: nec scripsit simpliciter hoc pacto, strangurioſus, sed adiunxit, abscessus. Habet. n. in hunc modum

1 Epid. cō. 2. t. 41. 3ª. 111. f

Ibid. t. 8. 109. a

dictio /suppuratio circa sedem, & stranguriosus factus est abscessus/. At alterutrũ cõmittũt, vt ea E »
aut pretereant, aut male multi interpretes enarrent. Morari vero in ijs non est necesse, de quibus semel hic statui dicere. Ego esse ducebam melius, quę longo tpe indagaui, & certo iudicio inueni, hæc literis sola prodere citra vllã malorum interpretum reprehensionem. Sed quia quidam propterea, ꝙ nequaꝗ̃ puerilibus disciplinis instructi fuerunt: nõ nulli vero & natura ad intelligendũ tardi, cũ sint, vbi incidant in quorundã scriptorũ nouas cõmentationes, hac ipsa sola capti nouitate eas celebrant: ideo sum adductus, vt semel aliqñ istorum interpretum mẽtionem facerẽ: cum etiã ipse dixerit Hippocrates: ‖ Extraneũ, quia nõ assequunt̃, celebrãt prę consueto, quod iã bonũ sciunt esse: & absurdum præ aperto. Quare quo lectores nostrorũ cõmẽtariorum præmoniti, qui »
mores sint malorum interpretum, eos queant agnoscere, prolixius mihi hic certũ est de his agere. »
Nec vero quæratur quisꝗ̃ de sermonis prolixitate, habiturus eũ ad malas cognoscẽdas interpretationes pro adminiculo. Atq; est vnũ istarum genus, quod in proposito ægro quidã fecerũt, quorum vnius ascribam ipsa verba, nequis me de illo existimet mentiri. Atqui Telluris ędes, intelligit »
Cereris. Apposuit autẽ ędes forte ad demonstrandam causam, vnde manuũ illi tremor & morbus »
incidit, vt illi cui propter mensium suppressionem, vt est verisimile, ꝙ otiata ea esset pars. Rursus »
in sexto scribit, ‖ viro absente feriatã illo mẽbro mulierem, sublatis ad os mensibus, barbam produ- F »
xisse: quod quid est aliud ꝗ̃ fœminã in virum mutatam? Sic igitur Pythion dum coitu abstinet, ꝙ »
ad solum sanũ curam conferret, in morbum incidit. Hæc vnius est ex interpretibus oratio, qui se »
ipse hac re conuincit, ꝙ cũ crebro Hippocrates quidẽ noĩatim domicilia cõmemoret, hic non illorum oĩum enarrationẽ, sed planè paucissimorũ conscribat. Nam si nõ temere domicilia sint ęgrorum prodita, sed indicent ẽt aliquid quod ad artẽ faciat, qui in paucis ęgris eorũ vim exposuit, pręterijt aũt in alijs ijsq; permultis, parum suo functus est officio: vt, verbi gratia, de primo, quem in vulgarium morborũ libro primo descripsit. Nam [a] ‖ Philiscus, inquit, ꝗ prope mœnia habitabat. »
Deinde, [b] ‖ Epicratis vxor, quæ ęgrotabat apud Archegetẽ. Tũ, [c] ‖ Erasinus, qui ad Bootæ torrentem habitabat. Mox, [d] ‖ Clazomeniũ, qui iuxta Phrinichidai puteũ decũbebat. Postea de muliere »
quadã, [e] ‖ Dromeadai, inquit, vxorẽ, quæ filiã erat enixa. Inde, de [f] ‖ alia muliere, quæ in littore decũ »
bebat. In hoc item tertio de vulgaribus morbis libro multos inuenias alios scriptos ægros ædibus adiectis, vbi cõmorarent̃, quas oĩno non enarrãt. Ac [g] ‖ Cherio, inquit, qui apud Demonetũ decũ »
bebat. Deinde, [h] ‖ Eurianactis filiã virginẽ ignis corripuit. Sub hãc, [i] ‖ Quædam, quæ angina erat »
correpta apud Bitonẽ. Postea, [k] ‖ Adolescẽtulus, ꝗ in foro Mẽdaciũ decũbebat. Et qd multa opus »
est recensere, cùm tali scriptura liber penè sit totus refertus? Sed ad institutũ reuertamur. Qm̃ cõ- G
plures ita sunt descripti ægri, vbiq; oportebat, aut nusquã domicilia exponere. Verũ hactenus quidam interpretes librorũ adeo cõtẽnunt auditores, vt ego Alexãdriæ quondã huiuscemodi audiuerim de quodã ægro interpretationẽ in libro primo de vulgaribus morbis descripto illo capite, cuius est initium: ‖ Silenus, ꝗ in Platamonis ędibus habitabat. Nã exponendis Hippocrates ijs, quę illi acciderant, ita scribit: ‖ Noctem insomnẽ duxit, multa verba, risus, cãtus. His igitur acclamabat, »
qui enarrabat librũ, scilicet Σειληνὸς erat i. lunaticus. His præ admiratione discipuli in clamorem eruperunt. Non nulli interpretes tam sunt arguta sedulitate, vt querãt, vtrũ in Platanonis habitaret ædibus Silenus: Quidã p m Platamonis scribendũ esse putẽt: quidã per n Platanonis. Similiter quærũt isti interpretes, vbi dicit Hippocrates: ‖ Decũbebat in theatro, θέητρον'ne satius sit scribere, an θέατρον. At eos qui in his tempus terunt, reprobant: hos vero, qui per ea quæ in Prædictionibus & Coacis præsagitionibus produnt̃, historiã ægrorũ in his libris exponũt, multi suspiciunt. Sed ꝗ sint vitiosa, quæ in libro prædictionum sunt tradita, certis declarauimus cõmẽtarijs, quos in illũ librũ scripsimus. Nam eius libri videtur auctor ex vno sæpe aut duobus priuatis exẽplis sibi conspectis vniuersalia facere decreta. Demonstrauimus item multos eum concursus facere, ex genere dissimilibus signis coactos. Et vero etiã declarauimus eam doctrinam tam numerosa H
habere quæ concurrant, vt recenseri nequeant. Ad hæc illud est declaratum enarrandis ijs, quæ scripsit auctor libri prædictionũ, non posse doctrinã vllam esse meliorẽ, ꝗ̃ Hippocratis in præsagijs cuiusꝗ̃ virtutẽ signi sigillatim tradentis: neq;.n. aliter multis vna coeuntibus quicꝗ̃ præsciri. Proinde ꝗ vtrunq; legerunt librũ, prędictionum & præsagiorum, satis scio oĩa his aperta esse quæ diximus. Iam siquis prius nostros commentarios in eos libros ęditos legerit, poterit ille citra illa, quæ sunt nũc à me cõmemorata, prauitatem animaduertere eiuscemodi interpretationis. At qui illos non legerint, ante volo illos vt hi consulant, deinde huc se recipiant audituri, & de ijs quæ dixi ęstimaturi. Siquidem cum nuper quiddam in manibus sumerem de commẽtarijs, quos Lycus Macedo in hunc librum cõscripserat, in expositione Pythionis tria offendi capita ex prędictionũ libro citata, ꝗ in primo ad verbũ sic dicebat: [a] ‖ Tremula, obscura, palpantia deliria, magnã denun- »
ciant phrenitim, quod Didymarcho accidit in Co. In secũdo sic: [b] ‖ Tremores, si sudoribus super- »
ueniant, repetere consueuerunt. Ac tertiũ his erat verbis scriptum: [c] ‖ Vrinę à turbulentis vigilijs »
decolores cum nigris suspensionibus, deliriũ portendunt. Hæc ex prædictionibus capita à Lyco »
sunt ascripta, quasi ita Quintus in expositione huius Pythionis dixisset. Mihi vero, quando compulsus sum errores reprehendere (licet prioribus id commentarijs vitauerim) operæpretium
videtur

ã Fracturis, cõ. 1. t. 6. 7[a]. 225. b

6. Epid. sect. 8. in fine.

A 1. Epi. cõ. 3. t. 18. 3[a]. 121. a
B Ibidẽ. t. 22.
C Ibidẽ. t. 25.
D Ibidẽ. t. 27.
E Ibidẽ. t. 28.
F Ibidẽ. t. 30.
G 3. Epi. cõ. 2. t. 2. 3[a]. 135. e
H Ibibem. t. 3.
I Ibidem. t. 4.
K Ibidem. t. 5.

1. Epid. com. 3. t. 19. 3[a]. 121. e
Ibidem.

1. Epid. cõ. 2. t. 83. 3[a]. 116. b

A 1. Prorrhet. com. 1. t. 33. 4[a]. 168. a
B Ibidẽ cõ. 3. t. 13. 181. a
C Ibidẽ. cõ. 1. t. 4. 162. e

A videtur istorum interpretationum prauitatē detegere. Primum ijs, quæ dicta de Pythione sunt,
« non cōgruit illud ex prædictionibus caput, Neq; n. cum silentio, neque magnopere phreniticus
fuit. Nam cum librum prædictionum enarraremus, quæ sint deliria cum silentio ostendimus: &
quare magnopere ea phrenitica appellauit: Quorum fuit in Pythione neutrum, siquidem nec cū
« silentio delirabat, & modice insaniebat. Secundum caput, in quo dicit, Tremores, si sudoribus su
« peruenerint, repetere consueuerunt. contrarium demonstrat casus Pythionis: nam non succedebant, sed à primo vnà inuadebāt, posteaq; die decimo sudauit. Itaq; non videntur tremores sudo-
« ribus, sed tremoribus sudores successisse. Reliquum & tertium caput, vbi ait, Vrinæ à turbulētis
« vigilijs decolores cum nigris suspensionibus deliriū portendunt. recte atq; ordine esset citatum à
Lyco, si Pythion vigilasset primum vnà cum turbatione, & vrinam reddidisset nigra prędítam suspensione, itaq; desipuisset postea: verum quia neq; minxit talia, nam nubilosa suspensio permultum à nigra distat: neq; à vigilijs turbulentis phreniticus euasit, sed à primo statim die delirauit: non est recte adductū. Nā quid causæ erat, quin diceret suspensionē atram? aut vigilias primo vel secundo die: post has, primo die rursus: mox deliriū? Immo vero Lycus ipse cum vocabulū nubilosam interpretaretē, non fuit ausus dicere ab eo atrū denotari. Quare superfluò hęc adiecit (si qui-
B dē dicendū est superfluò non modo ad propositū inutilia, sed ēt oīno falsa) & prçcipua quæq; Hippocratis sermonis neglexit aduertere, Quę tremorum affectio sit: Qui in tremulis manibus locus affectus: Vnde varia sputa, et multa his succedētia: de quibus ego disputaui. Oīno enim nihil horum considerauit: & quod prorsus non erat inquirendum, pro quæstione sibi obijcit ad verbum,
« sic: Septimo die os est distortū. Videē quod hic narrat, cū dicto pugnare, quod in aphorismis sic
« habet: In febre non intermittēte si labrum, vel oculus, vel nasus, vel supercilium peruertaē, vel nō 4ª. Aph. 49. Ex. ord. 35. b
« videat, vel non audeat, debili iam corpore, quicquid horum euenerit, mors in propinquo est. Hęc
Lyci est oratio, sibi in eo scrupulum mouentis, quod omni vacabat ambiguitate. Nam in aphorismis dixit, corpore iam debili: atqui Pythioni non debili distortum os est. Iā ēt extricando ipse hoc quod posuerat Lycus, nihil ad solutionem attulit aliud, ac id ipsum, quod nūc diximus. Itaq; quod erat apertum, tanq; dubium proposuit: aliorum quæ ad artem referunt, nihil quæsiuit, nec q̄ esset Pythioni affectio, ob quam antedicta symptomata sint cōsecuta: nec qui locus, aut q essent affecti. Ac ne de sanguinis missione quidem p̄termissa admonuit. Humorū et tēperamentorū non nunc tm̄, verum nec loco alio vllo in enarrandis ægris, aut cœli statibus, mentionem fecit, quæ in primis Hippocratis librū enarranti erant cōsideranda: Sicuti, si Asclepiadē interpretaretur, pori & tumo
C res incompactaq; elemēta & latio ad tenuitatem erant illi declarāda, q̄ ad hæc ille principia omnia reducat. Calidum vero, frigidū, humidū, & siccū Hippocrates causas statuit, queadmodū ambientē aerē, in animantium corporibus: Itidē quatuor humores inter sese temperamēto distantes sanitatis auctores æque ac morborum esse: Sanitatis, vbi ex ęquo sint inter se moderati: Morborum, vbi eorum maior sit aut minor copia, aut de propria sede cōmigrarint in alienā. Itaq; ad hęc principia ēt qui ante Lycum & Quintum, aliquē Hippocratis librū enarrauerūt empirici, vniuersa referre student: velut in fabula agunt quidā solā, quam habent impositam, personam. Nam vt Erasistrati interpres recte de humoribus & temperamentis sileas, ita si quicq; dicere in scripta Hippocratis instituas, merito ad ipsius vocem interpretationē dirigas. Fortasse ergo vt adulterino æmulo Hippocratis, veniā dare Lyco, vbi offendere videatur, æquum sit: ni hoc exprobres, q̄ cū interpretationes scribere nō valeat, agat fabulam: quippe quod est assimile huic, si aggrediaris comœdiam vel tragœdiam, cū actor esse nequeas. At vero si ad hos te cōuertas, qui Hippocraticos sese nuncupant, vbi iuxta ac alieni & adulterini sectatores errant, immerito illis ignoscas. Iam cū istorum errores absint non solum ab Hippocratis snīa, sed ab ipsa rerum veritate, duobus eos nominibus insecteris. Siquidem melius est nihil, atq; si ambobus interpres his scopis constet, vt simul &
D consentanea cum scriptore & vera dicat: qui alterū tm̄ obseruat, hoc est reprehendendus, q̄ dimidium corruperit totius. Interpres vero, qui neq; vera dicat, neq; consentanea cum auctore libri, maxime censendus est peccare. Sabinus quidē eiusq; auditor Metrodorus germanissimi illi quidem inter priscos Hippocraticos habiti fuere: est tm̄, male vbi videatur Hippocratē enarrare. Ver
« bi gratia, in proposito ægro ita ad verbū dicunt: Nā vt conuulsio à vacuatione et repletione pro-
« ficiscitur, haud aliter tremor, qui parua est cōuulsio, à contrarijs efficiē. Ac causa quidē, quāobrem
« hæc vitia fiant, dogmaticorum virorū est, nō empiricorum, attendere: attamen ea cognoscere, &
« discernere alterum ab altero posse, empiricis est necesse. Hac sane in re primum videtur Sabinus falsus, q̄ paruam dixerit cōuulsionē tremorem esse. Nam toto genere inter se differūt hi affectus: nihil vero nūc interfit, affectus voces an symptomata, functionū noxas. Neq; n. affectiones certæ sunt in solidis animalis partibus, vt œdema, & inflāmatio, & scirrhus: sed sicut actiones dum fiūt, consequunē vt existant, non quia constāter & secundū habitum insunt, ita & affectus quoq; earū. Nam cum oīs in actione positus motus sit: sitq; quidam in animalibus motus volūtarius, vt alter inuoluntarius & naturalis: offensæ volūtarij in motibus fiunt musculorū, à quibus ēt cum secundum naturam fiunt, scimus obiri. Sed quod in eis est secundum naturā, vnū est & simplex: Quod est præter naturam, in primis fit duabus differentijs, aut pręter voluntatē, aut de voluntate, non tm̄

secundum naturam. Sed hoc loco secundum appetitum dicas, an secundũ volũtatem, nihil interest. At vero motuũ, qui citra voluntatem fiunt in volũtarijs instrumẽtis, quę ad motũ sunt cõparata, hæc conuulsio, illa vocatur palpitatio, alius rigor, inter sese diuisi. Sed plene de his integro volumine disseruimus. Iam motus volũtarius, qui nõ secũdum naturã, obitur, vna est forma, q̃ tremor appellat: de quo necessariũ est, qm̃ alios huius gratia attigimus, hic verba facere. Fit ergo Tremor nõ tm̃ in musculis affectis & neruis, sed etiã bene valentibus, vbi qs vltra vires onus attollere moliatur, aut manibus baiulãdo, aut imponẽdo humeris. Itaq; nõ nulli cõspiciuntur robustissimi adolescentes, dum onus portant prægraue, cruribus tremere, maxime vbi ascendere scalas tentent. At illis quod in maximis molibus, hoc senibus & alia ratiõe infirmis vsu venit in minoribus: nam sunt hæc etiã grauia imbecillibus. Sunt iam etiã certe affectus animi, q̃ tremorem inducunt. Nam in libro de humoribus dictum est, per abruptum trãseunti, metu scilicet vires deijciẽte crura tremere: nec non si quis alius in se inuadentẽ conspicatus bestiam sit, aut latrones aut hostes metuat. Recte igitur in cõmentario de tremore cõuulsione & rigore, ex infirmitate viriũ semper tremorem fieri demonstrauimus. Quæ qm̃ sua sponte interim sint infirmę: interim ꝑpter affectum animi: aut etiam haudquaq; per se affectæ, ab onere graui hoc patiũtur: tres eius causarũ esse diximus differentias, instrumentorũ intemperiem voluntati attributorũ, affectũ animi, grauitatẽ oneris. Quare si, q̃ nec metuat, neq; molem sustineat, tremat, alterum certe, aut organorum est intẽperies, aut in ipso corpore põdus circa musculos aut neruos. Verũ sermoni nõ nulla subest dubitatio, de qua in cõmentario De tremore conuulsione palpitatione & rigore, verba feci. Nam quibusdam videas manus & caput tremere præter eorũ mẽbrorũ mouendi studiũ: ac ideo esse falso videtur dictum, si instituerit quis aliquid agere, euenire. Cęterũ si intelligas reclinata in ceruicale ceruice sisti capitis tremorem: manusq; depositas, sic ne has quidẽ tremere: credes esse recte dictũ, quibus ociat quodcũq; mẽbrũ, hoc esse à tremore immune: sin attollãt, aut sublatũ illud seruẽt, tũ symptoma illud incidere. Tm̃.n. abest vt qui ita agunt, musculis quiescant, vt oppositos inter se musculos simul moueãt. Vt in manu, qui attollunt, & qui hoc membrũ detrahunt, extendũt eã & flectunt: & validiorum viriũ est opus ijs, qui manũ in angulũ ductam sublimem seruãt, q̃ qui extendũt aut flectunt. Nam qui extẽdunt, vno genere musculorũ operanẽ, quod cõparatũ est ad id operis, feriãtibus interim ijs, qui flectunt eam. Atq; cũ flectũt, agunt ijs qui ad flectẽdum sunt accõmodati: & in ocio sunt, qui extẽdere possunt. Quòd si eleues in angulum ductam, & sublimẽ retineas manũ, nec flectas, nec extẽdas, vtrisq; musculis æqualiter operaris, vt in tetanis quos vocãt. Est igitur nõ minori robore opus ijs, qui in eadẽ figura vel crus, vel collũ, vel manũ seruãt citra fulturã solidi cuiuspiã corporis vehentis sustẽtantisq; membrũ. At cũ longè partiũ ponderi, quæ vehuntur, vires motrices præstãt, citra negociũ attollunt, citra negociũ eas sublimes seruãt: At vero si multo sint inferiores, sicut in resolutis, haudquaq̃ possunt eleuare: Quæ si pares sint, vicissim succũbunt: vincentes seruãt immotã manũ sublimem, superatæ, delabi sinunt. Hoc mihi cogita continẽter in hũc modum fieri, vt simul ac superiores sint, mẽbrum sustollant: mox victæ à mole eorum quæ eleuantur, permittãt pessum ire: simulq; vires illorũ rursus victrices corripiẽtes ipsa iterũ erigere studeãt. Deinde cum singulis tẽporis momẽtis fiat hæc vicissitudo, vt quod est infra, confestim attollatur: & quod membrũ alleuat, extemplo detrahatur: non prorsus incõcussum seruetur & stabile membrum, tum nec motus habeat in vtraq; partem insignes, vt qui breuibus interuallis & temporum & locorũ seruentur. Atq; talis est motus tremor, vt quæ longius sum in libro supra cõmemorato persecutus, paucis cõplectar. At quę fit in morboso rigore partium concussio, absq; volũtate obitur & contrariorum motuum magnis interuallis sese mutuo excipientium vnà cum frigoris sensu. Huius alius affectus est quodam modo germanus, musculorũ & neruorũ, quæ cõuulsio appellatur: ac in eis per totum similis illi atq; ijsdẽ organis fit motus, qui cũ de voluntate moueatur, fit: cæterum in eo tm̃ differt, ꝙ pręter volũtatẽ, vbi cõuelluntur, mouenẽ. De palpitatione necesse hoc loco non habeo disserere, ne cogar simul de pulsu dicere, qui aliquid habere cũ palpitatione cõmune videtur. Satis.n. iã vel de tremore productus mihi est inuito sermo in explanatorio libro. Qui aũt ad vnguem volet oĩa prædictorum symptomatũ perspicere dignotionẽ, & originem, legat licet librum, vbi illa exacte oĩa tradidi: qñ & de singultu, tussi, sternutamẽto, & non nullis id genus alijs motibus egi in causis symptomatum, vbi dignotiones & differentias motuũ, tum vero etiam causas, à quibus procedãt, percurri. At Sabinus in oĩbus illis nunc plus nũc minus præterijt. Itaq; contra Quintus & Lycus vt isto saniores probãdi sunt, ꝙ ne aggressi quidem de his sint dicere, sed vt empirici interpretationes fecerint. Tametsi empirici quidã, vt dixi, in fabula impositam personam agant, Hippocratis librum enarrantes vt Hippocratici, Erasistrati aliquem & Herophili & Asclepiadę atq; aliorum istorum, perinde ac si de cuiusq; sint eorum secta. Igiẽ quod semper dico, vbi hic quoq; cõmonuero, alio transibo. Singulorum, quę scire medicus debet priuatim est disciplina tradenda, ac tum ad enarrãdos accedendum libros Hippocratis: & conclusiones demonstrãdæ singulis locis memoriæ gratia, at ipsæ tm̃ demonstrationes non cõmemorãdæ: quod quidẽ nos præstitimus. Ex ijs vero qui in opera Hippocratica scripserunt explanationes, nemo quisquã, cæterum lapsi sunt in his oẽs. Etenim alia est, quæ ipsas res tradit institutio, absoluta constans fusaq;

A explicatione: alia, quæ in explanatione consistit librorum: cuius non est vtriusque idem institutum. Nanque quę per fusam explicationem fit, spectat veritatis inuentionem: in explanationibus propositum est sententiam senis, cognoscere. Qui ergo ante singula exacte didicerit, hunc denique ad veterū librorū explanationes accedere oportet: vt tamē primum senis sensum valeat inuenire: secundo loco, recte ne ille, an secus sit assertus: simulq; admoneat demōstratorum in opibus de vnoquoq; medico pcepto. Qui vero interpretes suis dictis nequeunt demōstrationē inferre, auditores loquacitate obtundunt: itaq; à scriptoris sententia retrahunt, volentes sua verba ex illis fidē habere: quāobrem de capite ad caput transeunt, quæ ne ipsa quidē quicq; ad rem propositam referunt. Porrò fieri non posse, vt in explanationibus demōstrationes disputationū, qbus pariuntur sciētiæ, scribantur, ex iam dictis planum est. Nam qn̄ Hippocrates nō in Pythione modo verū in multis etiam ægris prædictorum symptomatum meminit, si quidē nusquā demonstrationibus cōprobes placita, nullā animis discipulorū, quæ scientiā pariat, doctrinā infundes. Quòd si tradas in quibusdam ægris demonstrationes, in quibusdam prætereas: atq; in primo morborū vulgariū, verbi gratia, eas oēs persequare, in alijs ad illas reijcias: facies tu quidē, quod diximus, vno in libro absolutissimam tradendo cum demonstrationibus doctrinam, in cæteris eius conclusiones adducendo. Sed id ipsum tn̄ vtroq; est modo absurdum. Nam in primum vulgariū morborū librum,

B si hunc enarres, primum quinquaginta commētaria sit necesse scribere, & singula aut bina in singulos alios. Itaque cogeris, si aut præsagia aut aphorismos legere velis, ante quinquaginta illos libros euoluere interpretantes primum librum morborū vulgariū. Haud secus si ab alio quopiam cœperis cōmentaria scribere, in illum quinquaginta scribes: qui autem aliū legere volet, ante oīa necesse habebit quinquaginta illos libros legisse. Atqui multo præstabat singulas quæstiones, vel præcepta, vel quolibet noīe appelles, esse singulis descripta libris, atq; hos tm̄ consulere, vbi firma imbui scientia de ijs voles, quę in ipsis prodita sunt. Ideoq; nos cum de tremore conuulsione palpitatione & rigore, tum de alijs oībus, lucubrationes ædidimus separatim: & demonstratorum in interpretando vsurpamus conclusiones. At Sabinus, cum neq; demonstrauerit vsquā, quid inter hos quatuor intersit affectus, tremorē palpitationem conuulsionem & rigorem: neq; vllam, si nō plane veram rationē & demonstratiuā, at verisimilem adduxerit: primum esse tremorē asserit paruam conuulsionem, paulo post speciem esse tremorem cōuulsionis dixit. Verum quò me ocyus his reprehensionibus, quas inuitus institui in improbos interpretes, explicem, Esto tremor conuulsio, aut conuulsionis species: iam ab eo discamus, quo modo Pythioni inciderit. Stomachum,

« C inquit, homo affectum habebat: atq; manus, quæ cum illo haberent consortiū, tremebant. At nec « incōmodum illi vllum fuisse ad stomachū, docere quisquā potest, q nullum sit symptoma noīatū in narrandis Pythionis accidentibus, qđ indicare stomachi valeret vitiū. Nec stomacho esse quicq; cū manibus cōmune ostenderunt. Nam ipse ait fieri tribus modis consortia, aut pp viciniam, aut pp familiaritatem vel generis vel operis: Generis, vbi neruosum neruoso, venosum venoso, arteriosum consentiat arterioso: Operis, cū māmę & thorax partibus genitalibus. Sed in nulla harum communitatum cōsentire manus possunt cum stomacho: neq; .n. officium his est commune, neq; neruorū consensus, quāobrem in manibus neruosum genus in cōsensum veniat stomachi affecti. Nam stomacho à sexta deducta de cerebro propagine tribuuntur nerui: manibus à spinalis medullæ regione ad sextam, septimam, & octauā vertebrā. Itaq; quæ à sexta cōiugatione partes sunt neruos consecutæ, has stomacho consentire, non manus, conueniebat. Atq; de tremore hæc nugantur, qui propter abstinentiam veneris ducunt nimiā humorū copiam Pythionē coaceruasse.

A.l.3.f.20.t.1. c.11.372.h. Quanq̄ venus vt vacuatione plenū fieri nō permittat corpus (tribuamus sane hoc illis) stomachū certe labefactat nō mediocriter, cū eum veneris abstinentia, etsi corpus impleat, cōfirmet vt quod maxime. Nā non parū absurdum sit cēsere, siquis moderate viuat repleri humoribus hūc: neq; .n.

D his, sed ociosis corpus impletur. Quòd siquis à venere se contineat, exercitetur tn̄ more athletarū, fossorū, & messorum, aut artem agētium aliquā manuariam, non colligat humorum copia. Verū quia quæ sciunt, hæc nequeunt reticere, vsu venit serò discentibus dicere planissime pugnātia, dū importune verba funditant. Quid .n. attinebat scribere, dixisse Democritū paruum morbū comitialem cōcubitum esse: & Epicurum, nunq̄ prodesse veneris vsum, pręclare agi si non officiat? nā ista oratio ad ægrotantes ob immodicam venerē pertinet, nō ad eos qui diuersam instituerunt rationem viuendi. Et quidē Sabinus hęc scripsit, nō videns quæ insit in verbis pugnātia. Iam vero absurdissimum est ob continētiam veneris delirasse Pythionem. Ferūt enim aceruatā in cerebro geniturам, multitudine id opprimentem, delirij symptoma efficere: vt solet os premens in capitis fracturis, & nostra manus, creare deliriū. Quare iam monstrat, non se cuiq;, cui terebra adigeretur, affuisse. Cum .n. aut digitis premas vnà cum membranis cerebrum, aut per vocatas membranarū custodes, aut etiam ante perforationē os cōpressum has premat partes, deliria non existunt, sed cataphoræ opprimūt, motusq; & sensus perit: nā soporantur interdum magnopere ita affecti, vt in vehementibus apoplexijs. At vero cum etiā varia sputa dicant genitura retenta accidisse, præstat illos nihil confutare. Nam qui reprehendit sedulo, quæ nulla sunt digna sedulitate, se ipsum afficit contumelia. Atqui non hæc modo, sed longe protulerūt plura haud dissimilia illis: de quibus est

hoc vnum: Abſceſſum ad ſedem aiũt ortum Pythioni pp loci vicinitatẽ, quo genitura excernit: E
& abſceſſus in ſede comitẽ fuiſſe ſtraguriam. Deniq; alia ẽt afferunt, quibus adducaris veneris cõtinentiam non paucorum eſſe nec paruorum auctorẽ morborũ. Et hæc cũ ſcribant in propoſitis exponendis ægris, Democritum proferunt & Epicurũ nihil vnq̃ proficere affirmãtes venerẽ. Et quod oĩum eſt ſapiẽtiſſimũ, vt cõuulſio, inquiunt, comitat̃ repletionem & inanitatẽ, ita cõſequuntur libidinem & continẽtiam cõia ſymptomata rationis & neruorũ affectorum. Proinde horum nos ſapientia inducti, ac fidẽ eorum verbis habentes, ne Athletis quidẽ à venere permittemus abſtinere, ne forte hinc conuellant̃, aut deſipiant. Hæc ſcilicet omnia, inſuperq; cætera, quæ narrauit Hippocrates accidiſſe Pythioni, iactant, perinde quaſi illius morbo coitus abſtinentiam præceſſiſſe planè ipſis ſit certum: tametſi initio dixerint veriſimile eſſe à coitus abſtinẽtia (quã illi ἀποχὴν vocant) hæc accidiſſe Pythioni: deinde obliti eius, quod initio modeſte dixerant, veriſimile eſſe: ac ſi planè ita ſe haberet, orationẽ inſtituũt. Et quidem vt apud Telluris ędem commoraretur, cur à venere ſeſe contineret, nihil erat cauſæ, qui nec ſacerdos nec æditũus eſſet deæ. Omnino enim de eo Hippocrates ampliorẽ mentionẽ faceret, q̃ q̃ iuxta Telluris templũ habitabat. At ſi ẽt æditũus aut ſacerdos eſſet, nõ erat illi in perpetuũ neceſſe, vt à venere abſtineret, quo modo ſi Dianæ eſſet vel Palladis ſacerdos. Cæterum quod dudũ dixi, reprehẽdere ſedulo, quæ ſedulitate ſunt indigna, F
eſt abſurdum. Quare iam finẽ eorũ faciam, quæ interpretes in Pythionem cõmiſerunt errorum, ac me ad ꝓximum ægrum conferã Hermocratẽ, meoq; inſtituto interpretabor parua habita illorum ratione, quæ ſcripſerunt quidã perperam, niſi multum res vrgeat. Sed prius de notis dicam.

¶ *De Notis, Quæ ſunt Singulis Aegrotis Adiectæ.*

Miror huius libri, vt aliorum etiam Hippocratis multorum infœlicitatem, quorum hi ſunt diſſipati, illi aliquid habent ſcriptis Hippocraticis adiectum. Rectius dicã fortaſſe infœlicẽ nõ fuiſſe librum, cæterũ eius nos lectores, qui tempus in re ꝑdimus inani. Ad exitũ igit̃ narrationis euentorum Pythionis aſcripta eſt, Primum Π literæ nota, rectam habens in medio lineã ſic Ⲡ, vt quidam ſcribunt noningentorum notã. Deinde ſcripta eſt Π literę nota, nihil in medio habens. Mox Ο Υ, ſub quam Μ, poſtremo Υ. Coacti igitur ſumus, notæ hæ quid ſignificet, inueſtigare: idq; incerti, Hippocratis ne ſint, an alius iſta ſingulis aſcripſerit ægris. Verum nobis cum hoc ipſum cõpulſi indagaremus, in mẽtem venit, Si vt hoc in libro eas inuẽnimus notas, ſic in alijs etiam libris vulgarium morborum oĩbus comperiſſemus narrationi eorũ, q̃ ægris acciderunt, aſcriptas, non ſit fortaſſis abſonum ab Hippocrate dicere adſcriptas: Nunc cum neq; in alijs libris inueniantur, neq; etiam in ipſo hoc tertio in oĩbus æque exẽplaribus, merito in ſuſpicionem non nos tñ vẽnimus, ſed maiores etiã noſtri, ab aliquo eſſe aſcriptas, fortaſſe qui diſcipulos detineret, vt poſſet de- G
clarare quaſi quid mirificũ, quod vnaquæque earũ denotaret. Potuit ẽt compẽdium ſibi quis ſoli facere vtilitatis, quã caperet ex ſingulis ægris: Vt in hoc ipſo, quẽ commemorauimus Pythione, quod deductam per medium lineam habet Ⲡ, videt̃ πιθανὸν i. veriſimile ſignificare: Sequẽs Π πλῆθος id eſt abundantiã: à quo ſtatim Ο Υ, ſcriptum, οὖρον id eſt vrinam, ſignificare videt̃: vt ex ambobus ſignificet̃ πλῆθος οὔρων id eſt abundantia vrinæ: Deinde Μ quadrageſimum nobis diẽ ob oculos ponere: Υ ὑγιείαν id eſt ſanitatẽ: atq; hæc ambo interpretari, quadrageſimo die hoĩem conualuiſſe. Et collectam ex oĩbus notis hanc eſſe ſñiam, Veriſimile eſſe ob abundantiã redditæ vrinæ propulſatum ipſum morbum eſſe, & perſanatum hoĩem quadrageſimo die. At hæc nõ inueniri aſcripta hoc modo in omnibus exẽplaribus ante dixi. Nunc dico, nec in quibus inueniunt̃, in ijs omnibus primũ ægrũ habere talẽ notam. Ergo quæ exẽplaria notas habent in fine aſcriptas narrationis de Pythione, hunc habent in modũ ſcriptas; Ⲡ. Π. Ο Υ. Μ. Υ. Porrò q̃ rationi conſentaneum ſit vnaquæq; notã, quod modo dixi, ſignificare, confirmãt illæ, quæ alijs ſunt ægris adiunctæ. Nam vbiq; adiacet Ⲡ lineã habẽs mediũ interſecãtem: Ad finẽ vero ſuperſtitibus Υ additũ eſt, ὑγιείαν denotans id eſt ſanitatẽ: Defunctis Θ, quod ſcilicet θάνατον i. mortem indicat. Prima H
igit̃ q̃ñ ea ſignificare videnẽ quæ diximus: & media ſint ꝓbabilia, quippe q̃ Hippocratis de ægris orationi eſſe cõſentanea poſſint: nobis quidẽ inanis labor in Pythione cõfectus eſt, & in alijs cõficiet̃, tp̃s fruſtra terentibus. Sophiſtæ vero talibus exponendis vt vates q̃dã ſuſpiciunt̃ à diſcipulis.

AEGROTVS II

Hermocrates qui ad nouum murum habitabat, Igni eſt correptus. Cœpit Caput illi, lumbusq; dolere, Hypochondrium molliter intendebatur, lingua initio aduſta fuit, ſtatim obſurduit, ſomnum non habuit, ſitibundus non admodum: Vrinæ craſſæ & rubentes, depoſitæq; non ſubſidebant: Ab aluo, combuſta & non pauca exibant. Quinto Die reddidit tenues vrinas, ſuſpenſionem habebant, nec ſubſidebant: Sub noctem delirauit. Die Sexto auriginoſus euaſit, omnia exacerbata ſunt, mente non conſtabat.

Nec deſinunt hic nugari quidam interpretes huius libri: ſed ideo eſſe aiũt ſcriptum ad nouum murum, quod recens calce inductus homini obfuerit. Alij ab his diſſentiunt, ſeduloq; ſtudent oſtendere non propter calcem appellaſſe eum nouum murum, verum quod præter morem excluſis ventis, & cum iam ædes, in quibus Hermocrates commorabatur, non bene perflarentur, morbus hominem corripuit. Verum de loco ſatis, ac potius, vt id quod eſt dicam, nimium. De

A ijs iam quæ illi acciderunt, porrò videndum est: ac eorum quæ aliàs demonstrauimus, reuocanda memoria: de quibus hoc est. Tria esse prima febrium genera: vnum earum, quæ diariæ appellant: alterum hecticarum: tertium earum quas acutas vocant, comites putridorum humorum. Atq; ex tertio horum genere febrem afflixisse Hermocratem hinc constat, q cum incipit de illo facere verba, statim dicat Hippocrates, Igni est correptus. Nam, vt in alia historia scripsit ‖ Quidam incalescens cœnauit, vt hoc vocabulo calens, febris mediocritatem ostenderet, quę cœnatum tenebat, ita hic ignem appellauit validam febrem. At caput quoq; illi cœpit dolere vnà cum surditate. Itaque ex his in caput liquet inuasisse quandam humorum abundantiam. Declaratum iam est frigidioribus & pituitosioribus succedere somnos veter*nosos lethargicaq; mala: calidioribus aut prorsus mordacibus vigilias & deliria. Proinde cum vigiliæ eum tenerent cum surditate, & capitis dolore lumbiq; suspicari replentes caput humores consentaneum erat mordaciores esse. Vsu venit porrò his, vbi cum calida febre & flagrante cerebrum offendāt, sequi, vt didicisti, deliria. Quòd si duos dies aut tres aut quatuor hæc symptomata durent, certius præscies delirium. Id quod hic accidit Hermocrati: nam exponendo quinto die scripsit delirasse hominē. Iam vero febrem fuisse qualis dicta est, vel linguę indicat symptoma. Quid nāq; dicit? Lingua in principio adusta fuit. hoc enim

1.Epid.cō.3.t.29.3ª.125.d

* καρώδεις dictionem autē κάρος interpres hic modo soporem, modo veternum vertit.

B nomen eam omnino siccam significat fuisse: potest etiam nigram. Atqui in tali lingua, febreq; tali, si absit ingens sitis, alterutrum indicat, aut mentem læsam ægri esse: aut ventris naturalem facultatem, qua subinde cibos appetimus, emori. Porrò cum narrationi hæc sunt adiecta, Hypochondrium molliter intendebatur, in iecinore conijcias febrilis affectionis originē extitisse. Quia enim singulari numero quem vocant, dixit hypochondrium, alterum tantum indicat non vtrūq; fuisse intentum. Quando autem aut dextrum sit necesse aut sinistrum hypochondriū nos accipere, dextrum fuisse intentum sit verisimilius propter excellentiam, qua præstat alteri. Siquidem talia citra appositum & distinctiones proferunt. Atqui etiam modus ipsius febris, & ipsius adustio linguæ, satis iecinoris affectum indicare possunt. Nam intentionem, quæ dicitur fuisse mollis, hypochondrij constat veluti vacuam indicare: nam vacuum significatur ex molli: huic est oppositum cū tumore, quemadmodum tensum laxo: Ac si ita diceret, dextrum hypochondrium intendebatur, sed citra tumorem, vel quia non magna fuerit inflammatio iecinoris, vel in simis partibus duntaxat quibus ventriculum amplectitur, cum gibba non dum vnà cum simis in tumorem essent eleuata.

Iam ventris combusta excrementa etiam ignitionem huius visceris indicant. Quare si vrinæ ad hæc lethales accessissent, celerrime perijsset homo. At quia vt talibus, erant mediocres, fieri speres C posse vt producatur morbus. Nam bonæ quidem vrinæ haudquaq; in isto affectu incidant: Rubræ vero spatio longo laboraturū hoīem, non tñ planè moriturum arguunt: vt in commentarijs in librum præsagiorū & prædictionum planum fecimus, vbi eius libri reprehendimus auctorem. Nam quæ alia de occasione ægrotantibus acciderūt, quia ad aliud refert, errat. Iam in ijs cōmētarijs prolixius sumus tū phrenitidis peculiaria signa persecuti, tum q in libris Hippocratis citra controuersiam germanis, de quibus præsagia sunt, vniuscuiusq; facultatē signi exactè & sigillatim explanauit. At de rubris vel prubris vrinis verbū nullum fecit: sed de subrubra vrina cum mētionem facit, simul prubrarū vim indicauit. Atq; adeo de subrubris vrinis hæc scribit verba: ‖ Si vrina fuerit subrubra, ac subrubrum quod subsidet, diuturniorem hæc quidē morbum q̃ prima significat, sed admodum tñ salubris est. Cum ergo sit subrubra, præter cæteras salubris quidē, longius tamen q̃ prædictæ trahat, quas ocyus dixit morbum exoluere, quæ magnopere sunt rubrę, longius significabunt spatium, cæterum non mortem quantum ex se ipsis, neq; delirium. Siquidem per flauam bilē in cerebro exundantem deliria oriunt: quemadmodum si ea sit adusta, vt iam transeat in atrā, μανιώδη id est furiosa. At vero sanguinē abundare incōcoctiorem & serosiorem rubra indicat vrina, qui in venis videlicet iecinoris & profundi corporis continetur: vt flauam bilem rufa & atra.

in Prog.cō.2.t.27.4ª.200.e

D Quid igit venit in mētem cum alijs non nullis, tum Lyco, vt hunc approbarent, qui in prædictionibus scripsit: ‖ Surditas vrinæq; prærubræ, in quibus suspensiones non subsideant, delirium nūciant: qui morbo regio si corripiantur, malum est. Apparet enim ex ijs, quæ hoc sunt loco de Hermocrate tradita, auctorem illius libri vniuersale collegisse præceptum: sed longe aberrat & ab rei ipsius natura & Hippocratis sententia, tum vero ab ijs, quæ in ægrotis obseruantur. Nam rei natura demonstrat siccos temperamento humores & virtute mordaces in cerebrum elatos concitare vigilias & phrenitim: id quod in commentarijs de locis affectis ostendi. At Hippocrates tales humores cognouit, ‖ flauam & atram bilem: humidum vero succum & frigidum, pituitam: mitissimum autem simulq; nobis familiarissimum, sanguinem: præterea vrinam, serum esse humorū in venis contentorum nos ille docuit. Quare ratio conuincit, vbi amplior semicoctus sanguis per vrinas expellatur, rubras eum has efficere, atque ideo diuturnum fore morbum, quòd requirat scilicet ad concoctionem longius spatium sanguis: siquidem spatio temporis fiunt concoctiones. At non erit talis morbus, vt ab vrinis exitiosus, neque phrenitidi obnoxius. Sed non oportet hic nos longiores esse, posteaquam istarum iam orationum in commentarijs in prædictiones importunitatem prodiderimus. At enim cum crassas etiam fuisse indicet nec subsedisse vrinas, planè sunt illæ ex conturbatis & turbidis, vt solet hic appellare, quæ semper turbationem cru-

1.Prorr.cō.1.t.31.4ª.167.f

de Natu.hum.cō.1.t.25.1ª.30.f. Et 31.h.t 32.

dam

dam annũciant multo præditam spiritu flatuoso, vt mustum. Quo fit, vt capitis dolores his vrinis E sint adiuncti, ꝙ spiritus caput cum calidioribus succis petat: à quibus merito intenduntur vigiliæ, & periculum est delirij futuri, si acrimoniam humores obtineant. Hæc cum statim ab initio Hippocrates cuncta exposuerit & symptomata & signa Hermocrati accidisse: deinde nihil de diebus proximis prodiderit: durasse hæc ad quintum vsq; diem innuit omnia, ac tum se demum ad alia accessisse enarranda, vbi aliqua ex parte variassent. Proinde quinto dicit die, illum reddidisse vrinas tenues, quare ad eius diei expositionem transeamus. Quinto die reddidit tenues vrinas, suspẽsionem habebant, non subsidebant, sub noctem delirauit. Cum primũ immutata prima vrina, & desipuit homo, die quinto scripsit Hippocrates, preterita, vt diximus, secũdi & tertij & quarti diei declaratione, nimirum ꝙ eadem permansissent in his symptomata. Quare de tenuibus vrinis reuocemus ad memoriam, quid in præsagijs dixit his verbis: ‖Qui tenues crudasq; diutius vrinas reddunt, si cętera vt superfuturis portendantur, his abscessus in regionibus infra septum transuersum expectandus est. Itaq; altero modo inconcoctus esse morbus significatur per tenues vrinas, vt etiã per crassas, vbi non subsidant. Siquidem conturbatę, sed dum depositę sunt subsidentes, cõcoctionis alicuius indicant initium, potissimum vbi illico subsidant. Quæ vero non subsidunt, vltra flatuosam turbationem crassitiem esse inconcoctorum humorum significãt. Atq; ex his liquet morbum producendum: Insuper qua erat prauitate febris, & quia sub noctem delirauit homo, cũ periculo esse coniunctũ. Reliqua iam videamus, num esse his consentanea videãtur. Auruginosus euasit, omnia exacerbata sunt, mente non constabat. Distinctio hoc tibi sit intentionis hypochondrij ex iecinore profectæ. Diffunditur etenim non nunquam per totum corpus flaua bilis, quod decretorium est, vt in aphorismis quoq; est eo libri loco declaratum, vbi ait: ‖Aurigo ante diẽ septimum mala est. Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum, crebro te audiuisse, nullũ quemlibet abscessum proficere, nedum auriginosum. Is enim impediri significat bilem, quo minus ex viscere expurgetur, & euacuetur per ventrem, vel ꝓp oppilationem eius, vel inflammationem. Morbo aũt iam cõcocto decretorie interim natura ad cutem excrementũ reponit cum quorundam aliorũ humorũ, tum flauæ bilis: nam hoc quidem loco flauam appelles, an pallidam, nihil interest. Porrò cum affectio incresceret iecinoris, auruginosam affectionem extitisse ex eo indicatur, ꝙ exacerbarentur omnia sexto die: simulq; ꝙ mente ille non constaret, quod est, desiperet. F

(Margin: in Prog.cõ.2.t.34.4ª.201.b; 4ª.Aph.62.Ex.ord.34.b)

6 *Die Septimo grauiter se habuit: Vrinæ erant tenues, similes, proximis diebus eodem modo. Circa diem Vndecimum omnia illi Visa sunt remissa esse.* G

Quæ die quinto vrinæ fieri cœpissent deteriores, non correctæ sunt multis diebus. Non enim septimo modo die, verum sequentibus etiam ad vndecimum vsq; diem in iisdem fuisse dicit symptomatibus versatum & signis Hermocratẽ: Circa vndecimũ diem oĩa illi visa sunt remissa esse. Rectè sanè /visa sunt/ dixit: neq; enim periculosissimis ex signis potuit subito, cum eadem permaneret humorum inconcoctio, ad meliorem statum peruenire: idq; adeo cum nihil eluxisset decretorii die vndecimo: id quod solet non raro conspici, ꝙ tum natura solet aut sanguinis excretione vel alui, aut vomitibus, aut sudoribus, aut parotidibus, aut decubitu quopiam, ex discrimine hominem vindicare. Attendamus itaq; iam, quæ die vndecimo acciderunt.

7 *Coma cœpit. Vrinæ crassiores, subrubræ, infra tenues, non subsidebant: aliquantulum Mente constabat.*

Solidum scripsi librum interpretans significationem huius dictionis, coma, in quo indicatur propensionem delationem've in somnum sic appellasse Hippocratem. In somnum autem propensionem voco, cum vigilare ægri nequeant, non apertos habentes oculos, sed conniuentes: vel altis somnis, vel tenuibus, vel vigiliis detineantur. Vnde exactam quærit distinctionem, multam etiam prudentiam & exercitationem, vt ex qua affectione æger comatosus fieret, assequaris: Frequenter enim, vbi multum humectata pars sit, quæ est sensus fons (in qua et somnũ recte Aristoteles fieri demonstrauit) coma sequitur, vt non nullis vsu venit ebrijs: Subinde ob solum frigus: Est cum ambobus his profundus succedat et comatosus somnus: Quin etiã" propter infirmitatẽ virium talis affectus fit adeo iam emorientium, vt apertas palpebras seruare non valeant. Ac ita affecti hoc habent, vt postquàm oculis conniuerint, aut nihil prorsus aut parum dormiant, sed vigilent, nec attollere tamen palpebras queant: quod quidem vitium ab eo quod committit humiditas & algor, pulsus distinguunt potissimum languidissimi, tardi, rari, & parui. Quòd si hãc esset Hippocrates contemplationem iuxta ac alias persecutus, vel pulsuum in ægris genus tradidisset, fieret, vt etiam exactiorem nos cognitionem eorum, quæ ægrotis euenerunt, assequeremur. Quã quia præterijt, vt quidam vrinarum, ex iis, quæ literis mandauit, de ægrotis est coniectandum. H

(Margin: A l.3.f.1.c.1.200.g)

Ac in cerebrum se succum contulisse pituitosum vndecimo die, non est rationi cõsonum in morbo, qui siccus & calidus à primo statim impetu fuit. Siquidem lingua adusta, vigilia, febris vehemens, sexto die auriginosa perfusio, excrementa alui combusta, totam esse igneam affectionem corporis declarant. Huc accedit, quòd si qua crassities esset collecta succorum in iecinore & eius venis, non ea in toto continebatur corpore, quam ostendit iam inde vsque ab initio vrinarũ crassities.

A sities. Reliquum ergo est perfrigerationem insignem cerebri, aut facultatis imbecillitatem Hermocrati coma induxisse die vndecimo. Vtrum autem sit horum, extreme est perniciosum. Nam insanabilia ea esse demonstratum est frigora, cum calidis morbis & siccis succedant. Recte ergo Hippocrates scripsit /omnia visa sunt remissa esse/ nam cum exitiosissimum signum die vndecimo coma incepisset, haud potuit fieri, vt salubrem tum statum corpus recuperaret. Immo vero ne medius quidem est vllus in talibus status: sed si à salubri statu ea deflectat forma febris, in contrariã impingit perniciem, in qua extinguitur natiuus calor. Ergo quia coma symptoma ita perniciosum vndecimo die extitit, attendamus vrinas: nam si exitiosæ etiam hæ appareant esse, propinquam significent mortem: sin mediocres, in longius tempus trahetur: nam optima vrina in talem statum nullo pacto incidat. At quid de eis referat, audiamus. Vrinæ inquit crassiores. Hæc quidam ita connectunt, vt post dictionem /coma/ supradictam /cœpit/ vrinis attribuant. Nam cum intercedat hoc inter coma & vrinas, vtrilibet assignes licet: Vt duplex sit lectio, vna hæc /coma cœpit/ altera hæc/ cœpit meiere crassiora/: etenim verbo οὔρει id est meiebat, per indicatiuum quẽ vocant modum prolato, adijciunt ν literam, ac scribunt οὐρεῖν cum ν id est meiere, modo vt vocant infinitiuo, vt verbo /cœpit/ consentiat scriptura. Cæterum dictioni /coma/ est verisimilius verbũ B /cœpit/ adhærere, cum nunc inceperit primum: vrinę vero crassæ vsq; ab initio fuerant: siquidem in narratione diei primi scriptum est his verbis /vrinæ crassæ erant & rubrę, depositęq; non subsidebant/. Quare non conuenit hunc dicere nunc cœpisse vrinas crassas esse, cum tales ab initio ad quintum vsque diem fuissent: nam die quinto quidem mutatas, tenues dicit factas: deinde septimo die eas fuisse commemorauit easdem. Recte igitur dixit /vndecimo die reddebat vrinas crassiores/ conferẽs cum his illas quæ à quinto die hactenus tenues fuerant. Iam etiam subrubras eas fuisse ait, & infrà quædam tenuia parua habuisse, quæ subsiderent. Subintelligendũ enim est huic, /infrà/ parua quædam tenuia habuisse, quæ subsiderẽt. Quare videntur ambegisse hæ vrinæ inter bonas & exitiosas. Porro, in fine quod dicit, bifariam legunt. Quidam ita: /non subsidebant aliquantulum/ adiungentes dictionem /aliquantulum/ vrinis non subsidentibus. Alii sic /subsidebant/ deinde iterum ab initio /aliquantulum mente constabat/ quod propius videtur ad sensum accedere. Nam, aliquantulum si sit prędictum subsidere vrinas, solent sic Gręci dicere: at non subsidentibus raro id genus nomina adiiciunt. Habes ergo quę vndecimo die symptomata & signa acciderunt. Videamus iam, quæ de quartodecimo descripserit.

C *Quartodecimo Die à febre erat liber: Non sudauit, dormiuit, omnino mente constabat, Vrinæ eædem.*

Nequicquam videatur adiectum /non sudauit/ cui est simile /non illi profluxit sanguis, nõ vomuit, parotidas non habuit/. Sed vt non multo ante dixit /sub diem vndecimum omnia illi visa sunt esse remissa/ qui, cum dicere potuisset simpliciter /omnia sunt remissa/ adiecit /visa sunt/ quò illorum admoneret, quæ aliubi scripsit ‖ /Iis, quæ non secundum rationem releuant, non est habenda fides/ ita etiam hic non dubitauit cumulum addere /non sudauit/ vt ob oculos proponeret, quàm sit infida remissio morbi. Nam si, quæ postulabat res, quartodecimo die euenissent, conseruassent hominem. Itaque quia non apparuerunt, hinc malignitatem nobis morbi subiecit. Quos quidem affectus ignorat vulgus medicorum, & gaudet siqua videatur alleuatio, tametsi hæc de exitiosis signis et symptomatibus prioribus proficiscatur, nescium, cum natura enecatur, & extinguitur insitus calor, tales solere affectiones incidere, non secus ac partes quæ de fluxione mala in tumorem assurgunt, vbi natura præ infirmitate haudquaquam attingit concoctionem humoris qui excitauit tumorem. ‖ Nam cum generatur, inquit, pus, dolores fiunt & febres, quòd natiuus calor humores tumoris auctores immutet: quare quando omnino hic à concoquendo abstinet per imbecillitatem, nec laborant nec febricitant nisi perparum. Ideo fit, vt in iis qui suppurarunt D excreto pure, pars sit, in quam fluxio impegit, salua: at vbi suppuratio, & manifestus dolor, & febris abest, putrescit pars, vt eam cogamur solidam aliquando præcidere. Huic igitur non dissimile est quod iis accidit, qui sine signis & sine ratione explicati sunt febre, post signa lethalia. In hoc casu fuisse Hermocratem, vel coma, quod hominem die vndecimo arripuit, arguebat. Siquidem vna cum ardente febre, & succum habente mordacem acremq; adiunctum, si quis symptomate teneatur humidos & frigidos humores atque non mordaces comitante, non esse profligatum incommodum ostendit, cum nihil acciderit decretorii, sed suffocari & extingui natiuum calorem. Sed hæc alias longius tractauimus. Quin etiam hic summatim satis sit dixisse de ijs, qui à febre in grauibus ægritudinibus præter rationem liberantur: nam quo habere, cum signa præcesserint exitiosa, commodius videantur, hoc morbum habent perniciosiorem. At vero Sabinus dixit, Insidians morbus more feræ, aut hominis scelerati (animantis enim est ratione præditæ petere insidiis) nec opinantes adoritur, quos petiuit. Verum eiusmodi verba nugas iure dixeris. Siquidem cum nihil quod scientiam faciat afferant, nisi loquacitate obtundant, institutum se putant exemplo demonstrare, quod nulla ratione his, quibus cum confertur, consentiat. Quare hos relinquamus, & ipsi iam, quæ instituimus, absoluamus. Mihi vero hic animum diligenter aduerte, ac caue mireris, qui sæpe ego, cum quempiam perniciose se habere dixissem, qui interim

2.ª Aph. 27. Ex. ord. 16. b

2.ª Aph. 47. Ex. ord. 18. h

rim repente haberet belle, adeo vt & lauaret: illuderer'q; non à plebeis tantũ, sed & à medicis qui- E
busdam: in prędictione tamen constarem: Postea cum repeteretur ille à morbo, qui videbatur re-
cte habere, moreretur'q;, ex diuinatrice non medica speculatione habitus sim prædixisse, cum hæc
præclari isti ipsi medici nusquam esse affirmauerint literis mandata. Equidem vnde mortem qui-
busdam in vndecimum diem, aut salutem præsagiuerim, abunde scripsi de eiusmodi prædictioni-
bus omnibus in commentarijs de iudicijs, & in libris etiam de diebus decretorijs: quorum est om-
nium princeps diuinus ille Hippocrates. Sed cætera in illis quos citaui modo libris, & vero etiam
non nullis alijs prosecutus sum. In præsentia qui illos reuoluerint, his planam faciam propositam
disputationẽ. Vndecimo die Hermocrates melior esse visus est, quartodecimo perfecte liberatus.
Constituto iam hoc & præcognito recidiuam omnino fore, & periturum eum, diem septimumde
cimum consentaneum erat ijs quæ die vndecimo et quartodecimo euenerant, recidiuam attulisse.
Nam morbi mutatio in dies incidit decretorios. Didicimus namq; in prȩsagijs & aphorismis die-
rum quaternarios orbes in vigesimum, non in primum vigesimum incidere, atq; idcirco vndeci-
mum quartidecimi esse indicem, decimum vero & septimum vigesimi. Ergo tum morbũ redijsse
die septimodecimo Hermocrati in primis est consonum, tum consecutam aliam esse mutationem
vigesimo: Non tamen iam lectis Hippocratis scriptis, quæ die vigesimo mutatio futura esset, con F
stat. In causa est, ꝙ nos lateat, quo modo vires laborantis haberent, atq; certissimum earum signũ,
ipsos nimirum pulsus ipse prȩterierit. His enim simul perspectis facillimũ erat dicere vigesimo ne
die moriturus esset æger, an in spatium longius protrahendus morbus: Ignoratis vero obscurum.
Itaq; audiamus, quæ de die septimodecimo, quæ item de vigesimo, Hippocrates dicat.

9 *Circa diem Septimumdecimum redijt: In Sequentibus diebus incaluit, Febris erat acuta: Vrinæ tenues, delirauit.*

A.l. 4. f. 2. t.1. c.82.446.c

Alia quidem sunt symptomata recidiuæ. At vrinæ tenues morbum esse inconcoctum signifi-
cant. Itaq; vt non sint magnopere signa, quȩ apparebant, exitiosa, fore incolumem hominẽ dicere
nequeas, conspiciens septimodecimo die eam vrinarum inconcoctionem. Nam Hippocrates ip-
se dixit in talibus, || vt æger diuturnitatem morbi sustinere possit, esse periculum. in Prog cō.2.t 31.4ª.200.h

10 *Iterum Vigesimo die est Iudicatus, à febre liber, non sudauit.*

Quo die rationi consonum fuisset febrem exacerbari, siquidem natura omnino aggressa conco
ctionem humorum esset, qui inconcocti erant vt ostendebant vrinæ quæ tenues permanebãt, eo-
dem die febris perfecte cessauit. Neq; enim septimodecimo accessit natiui caloris ratione, sed sola G
putredinis, succensis febriliter humoribus. Itaq; eorum feruor digestus, à febre hominem vindica
uit. Sed quia exitialia symptomata manebant, vt postea dicit, Hermocratem clarum erat obiturũ.
Sicuti autem in die quartodecimo scripsit /non sudauit/ ita & in vigesimo idem addidit, admo-
nens remissionis, quæ sine signis aduenit. Quòd autem permanserint symptomata, extingui ęgri
naturam, ex his perspicias, quæ vigesimi diei subiunxit narrationi: Quibus iam animum adhibe.

11 *Perpetuo à Cibo abhorrebat, omnino mente constabat: loquĩ non valebat: lingua inaruit, non sitiebat: obdormisce bat aliquantisper, comatosus.*

Hæc, q̃ retulit, oĩa sunt emorientis vitalis facultatis signa: vt, verbi gratia, ciborũ fastidium inap
petentiã significans, interim à vẽtriculi ore ꝓficiscit̃ ab aliqua humorũ aliena qualitate affecto: in-
terim ob ipsius facultatis extinctionẽ: cuius erant in secunda valetudine munera indigentiã senti-
re, & q̃ sunt se curatura appetere. Eiusdẽ sunt munera, humidȩ materię indigentiã & repletionem
sentire. Vt ergo in his se habuit, aperte Hippocrates declarauit hisce verbis /non sitiebat/: et huic
/ꝑpetuo à cibo abhorrebat/ subiũxit /mẽte constabat/: illi /lingua inaruit/ hoc /non sitiebat/. Et
/mente constabat/ ad cõem vtriusq; declarationẽ assumpsit: /non sitiebat/ vero, ad alterum. Cõis H
itaq; declaratio hoc dicit, non sentiebat indigentiam vel siccæ materiæ, vel humidæ: non quin ani
maduerteret, sed quia extingueret̃ ipsius facultas. Huic vero /lingua inaruit/ adiecit /non sitiebat/
vt declararet nõ humiditatis gratia nõ sitijsse hoĩem, vt quidã, qui humidũ & frigidũ succũ acerua
runt: sed cũ siticulosissima esset affectio, facultas eam tñ emoriens non sentiebat, nedum sermonis
defectus ex huius noxa euenerit. Quare si symptomata illi hæc & vigesimo die, & ꝑ totã ꝑpè ęgri
tudinẽ inerant, febrẽ planũ est calore emoriente natiuo hoĩem vigesimo die deseruisse. Huic assen
tiũ etiam hoc /obdormiscebat aliquantisper, comatosus/ non.n. vt sani dormiebat, sed facultatis im
becillitate inuitus conniuebat, adeo vt apertos oculos nõ valeret tenere, nictabatq;, & parũ dormie-
bat. Adiunxit.n. verbo /obdormiscebat/ aliquantisper/ ꝙ hęc esset facultatis nota infirmę, nõ som
* norum naturaliũ. Quare est probabilius hoĩem somnolento comate tentatum fuisse hoc tempore
ꝑꝑ facultatis imbecillitatẽ, q̃ ꝑ primarij sensus instrumẽti humiditatẽ. Proinde mireris, nõ cur pe-
rierit Hermocrates, sed quĩ attingere diem vigesimũseptimũ potuerit: nã non multo post vigesi-
mum diem esse consecuturam mortem verisimile erat. Vnde iuuenem liquet, et valida fuisse natu-
ra: quo factum est, vt morbo resisteret paulatim marcescens. Est enim coniectari ex omnibus,
quȩ homini acciderunt, quem vocant medici iuniores marcorem torridum fuisse. Atque ipsum
die

A die vigesimoseptimo peremit febris, quæ vigesimoquarto ex putredine humorum concitata erat, quã explicat proximo capite. Porro operæpretiũ est indicare, quid hoc loco scripserit /oĩno mente cõstabat/ siquidẽ non oĩno videt̃ compos mẽtis fuisse, qñ ipse Hippocrates illum in quinti diei narratione scripserit delirasse: & addiderit deinde in sexto /mente non constitit/ mox in septimodecimo /delirauit/. Quare quò alterum, aut his eũ tm̃ diebus delirasse, reliquo tp̃e sui fuisse compotem significaret, scripsit /omnino mente cõstitit/: etiam vigesimo die, quem proposito capite explicauit, omnino mente constitisse, hoc est, ne paululum quidem desipuisse. Quod cur adscripserit, paulo ante exposui." Nam, qñ non sitiant nec cibum appetant quidam in morbis, vel propter delirium non sentiant quæ patiuntur, aut propter extinctionem naturalis in ventriculo facultatis, Si id citra delirium habeant, facultatem relinquetur eorum naturalem extingui.

A.l.4.f.1.t.2.c. 42.424.f

12 *Circa diem Vigesimumquartum Incaluit, aluus lubrica cum fluxione tenui & multa. Proximis diebus Acuta Febris, lingua combusta est. Vigesimoseptimo Defunctus est.*

Hoc in ægro vigesimusquartus vnus, vt ostẽdimus ex decretorijs circuitibus, vigesimusq; septimus longe hoc etiam magis portione innouationes quasdam attulerunt. Nãq; vt septimodecimo die repetitus, vigesimo visus est commodius habere, cum re vera non ita haberet, sed falsa specie illuso vulgo, ꝙ calor insitus extingueretur, à febre relinquebatur: ita vigesimoquarto cum febricitare ex residuorum humorũ cœpisset putredine, & aluo inde deiecisset multa tenuia & maligna: vigesimoseptimo perijt, ꝙ ipsa acuta esset & sicca febris. Vnde etiam combusta fuit lingua.

B

13 *Hic perpetuo obsurduit. Vrinæ aut crassæ, et rubentes, non subsidentes: aut tenues, decolores suspensionem habentes. Gustare non poterat.* ΓΠ.Ε.Δ.Κ.Ζ.Θ. *P.D.S.V.S.M. Hoc est, Probabile Deiectionibus Suppressis Vigesimaseptima Mortuum.*

Declarato vigesimo die, subdidit quod nunc est dictum /gustare non poterat/ quod idem significat ac fastidiosus cibi. Vrinas dixit à septimodecimo die ad vigesimum vsq; fuisse tenues. Prędixit autem, siquid meminimus, & de ijs, quæ rubentem suspensionem nec subsidentem habẽt. Atq; hic quidem retractatis omnibus, simul iis quæ demonstrauit, hoc innuit, aliàs aliam illũ reddidisse vrinam, at bonam haud vllam vnquam. Iam etiam fuisse illi ægrotanti perpetuam surditatem, antea haud dictã, recte hic ascripsit. Cęterũ miror non de auriginosa perfusione quicquã meminisse, cuius par erat etiam mentionem facere: itaq; fortasse, quasi apertum sit perpetuam fuisse, reticuit. Nam cum nec sudor Hermocrati euenisset, nec vacuatio bilis vel per ventrem, vel vrinas, vel vomitus, consecuta fuisset, non poterat submoueri aurigo. Vnde ex his collectis quæ dicta sunt, est perspicuum mire fuisse iecur affectum principium vegetatricis & naturalis animæ: cuius ostẽsum est quatuor esse virtutes, attractricem, retentricem, alteratricem, & expultricem, quæ suppeditant corporibus & nutrimentum & augmentum. Et hac affecta mirum in modum appetitus perit, vt mori citius, quàm gustare quicquam, sustineant ægri.

C

¶ *De Notis, Quæ sunt Adiectæ.*

Vetustiora exemplaria initium habebant notarum ægris adiunctarum à muliere apud Bitonẽ angina correpta, quæ septima ab initio descripta est. Et sanè qui ascriptas huic libro sunt interpretati notas, ab illa omnes inceperunt, primis ægris dicentes eas non additas esse. Attamẽ in quibusdam, quæ nunc in manibus versantur nostris; etiam primis ægris offendimus notas esse ascriptas. Et vero etiam eas habet annexas Dioscoridis æditio. Atq; huic quidem Hermocrati primum est subscriptum ΓΠ, in medio habẽs lineam, primam oĩum notarũ, quas reperiri ascriptas diximus in omnibus ægris: deinde Ε scriptum est: mox Δ cum linea recta deorsum signata veluti subscripta: sub hoc Κ, & Ζ, postea Θ, ad hunc modũ, ΓΠ.Ε.Δ.Κ.Ζ.Θ. Prima itaq; nota, vt ante πιθανὸν id est verisimile est, designat. Quemadmodũ extrema litera, quę nunc Υ nũc Θ est scripta, ὑγείας quidem i. sanitatis Υ: θανάτου vero i. mortis signum Θ est. Quæ hanc antecedit, dierum numerũ, quibus aut periit homo, aut oĩno conualuit, denotat: quæ interiacent, rationẽ qua hoĩem contigit aut seruari, aut interire. Nunc ergo qñ Ε cũ signato infra Δ scripsit, ἐπισχεθέντων τῶν διαχωρημάτων, id est aluo compressa, vigesimoseptimo die probabile ait esse, Hermocratẽ periisse. Sunt ex interpretibus, qui ꝙ proflueret vigesimoquarto die venter, morte illum dicãt affectũ esse: ac ex p̃dictionibus p̃ferunt, quod habet hæc verba: ‖ Surditas & vrinæ prærubræ nõ subsidẽtes, & quibus suspẽsiones insunt, deliriũ portendunt. His si regius morbus accedat, malũ est. Malũ item, si morbo regio superueniat fatuitas. His mutos, verũ sentiẽtes, fieri cõtingit: & aluus, mea quidẽ sententia, fluit, vt Hermippo, vnde periit. Hoc est illud ex p̃dictionibus caput, de quo, cum librũ illum enarraremus, disputauimus: hoc loco tantum sit satis dixisse, quò in memoriam reducam, quæ illic sumus interpretati, & in hoc libro hactenus. Nam Hermocratem quidem neque per astrictam contigit aluum, neq; per solutam perire. Verum hæc symptomata ipsi affectui superapparuere, sicuti cum excerneret antea combusta: quorum vtrunq; iecoris affectiones sequitur, vt ostẽdimus cum aliis in locis, tum in commentariis de locis affectis. At periisse potissimum hic iecinoris videtur vitio, iam etiam ꝙ caput non commode haberet. Quin etiam hunc ægrum interpretant̃ absurdius, qui ob id scriptũ dũtaxat aiunt, quò vim examinaremus dierũ decretoriorũ, quasi vero non id sit

D

1. Prorr. cõ. 1. t. 3 1.4ª.167.f

in oĩbus obſeruatũ ægris. Quę ſingulis ſeorſum inciderũt, ꝑ affectibus, qui eos tẽtarẽt, exoriebanť. E

AEGROTVS III

14 *Qui in Dealcis Decumbebat horto.*

Et hic adiectum quoq; Sabinus hortum ait, qui ẽt ad morbũ faciebat homini excitãdum: et ſcribit ſic ad verbũ: Ideo forte hortũ appoſuit, hinc innuens morbo anſam extitiſſe. Neq; vero eſt animal ad herbas edẽdas natũ homo: itaq; alieno victu veluti innouationẽ quãdã ſuſtinuit. Hęc ſunt, quæ ille ſcripſit. Ego, qñ præter inſtitutũ meũ ſcribere aliquid in hiſce cõmentarijs ab amicis ſum adductus in abſurdarũ ſugillationem interpretationum, faciã vt & hoc loco pauca eiuſdem generis adiungam. Ac primũ, non ſemper hoĩem dixit in Dealcis horto habitaſſe, ſed decumbere tantũmodo ſcripſit: qui dudum, dum integra ſanitate eſſet, potuit alibi commorari: morbo autẽ affectus accommodatius tabernaculũ requirens, id in Dealcis eſſe horto nactus. Deinde in horto diuerſantẽ nihil eſt neceſſe oleribus, vt animal, qđ nihil in eſca præter herbas habet, ſemper veſci. Vt nec ſi prope eos habites, qui caprinã vel ouillam vẽdunt, has eſſe quotidie, vt oratõres. Neq; enim ſi laniorũ ſis vicinus, ſtatim multas carnes deuorare neceſſe habeas, quemadmodum athleta. Tertio iam, cum multa ſuppeditarenť ad hortorũ calumniãdum aerem, totam hanc repudiauit partẽ, F ad olera vero deflexit. Atqui et cloacarum poterat meminiſſe, vt quę latrinas ferè in hortos repurgant, omnemq; eius generis fœtorem: olerum item & arborum halitum, fruticumq;, vt braſſicæ, careæ, & buxi: nam manifeſto vicinus aer ab horum inficitur conſuetudine. Sed ſatis iſtas iam interpretationes confutaui: Nunc ad vtilia tranſibo, ac ad Hippocratis me verba accommodabo.

15 *Diu Capitis conflictabatur grauitate, atq; dextrum tempus dolebat: Cum occaſione Igne eſt correptus, decubuit.*

Supra 130. h. t.5.

‖ Ignẽ Hippocrates, vt oſtendi iam ſæpe ante, vehementẽ febrẽ appellat. Ad hęc ꝙ proprie magis, vt oẽs ẽt mortales ſolẽt paruas cauſas vocare προφάσεις i. occaſiones, ita appellet ipſe quoq; interdũ, declaraui & hoc. Siquidẽ qdã ſunt, quæ cõmittere ꝑ ſe ipſæ morbũ nequeũt: quę ad corpus ſi acceſſerint morbo opportunũ, totius cãm morbi exiſtimanť ſuſtinere: vt in propoſito hic nobis ægro. Nam capitis diuturna grauitas, & tpis dextri dolor, hominem iam ad morbũ demonſtrabat fuiſſe cõparatũ. Sanè recte ſibi cõſuluiſſet, ſi prius, ꝙ̃ de tenui externa cauſa ægrotaret, quæ eſſe ad morbũ ꝓdidit ſe accõmodatũ, medico ſe ipſe, qui occurrere impẽdẽti valuiſſet morbo, cõmiſiſſet.

16 *Secundo Die modicum Meri Sanguinis de ſiniſtra manabat.* G

Non è directo dextri tẽporis, de quo prædixit, vt dolore laborante, modicum dicit profluxiſſe meri, ſed ex ſiniſtra. Merũ vero i. ἄκρατον, vbi de flaua, aut atra bile, aut æruginoſa dicatur, in aperto eſt, vt iam docui frequenter, quid ſignificet. Nam proprium vbi colorem quiſq; humor & formam retineat ſyncerã, ibi eum dicimus merum edi. In ſanguine vero fortaſſe è contrario accipiendum eſt ab eo dici merum i. male miſtum. Sanguinis autem naturalis conſtat rubrum eſſe colorẽ: decolorem vero, non eum, cæterum vel nigriorem, vel inſigniter rufiorem. Et quidem merũ ſanguinem ſolemus frequentius nigrum appellare, qui ſimul eſt craſſiore conſiſtentia. Ergo fuiſſe prius huic ægro, ſi quidem validis viribus erat, mittendum ſanguinem liquet. Nam ꝙ Hippocrates remedium non prodidit, eadem erit quæſtio tibi ac illa, quæ de primo eſt ægro ſcripta.

17 *Aluus ſtercora recte Deiecit.*

Hoc vnum in morbi principio fuiſſe mediocre videtur: cætera cuncta praua, quæ in proximo ſunt capite ſcripta.

18 *Vrinæ tenues, cum uarijs ſuſpenſionibus minutim diſperſis, perinde ac farina craßiore ſemen referente. Tertio die Febris acuta: Deiectiones nigræ, tenues, ſpumoſæ: quæ in retrimentis ſubſidebant, liuida erant: non nihil Veterno tenebatur, ægre deſurgebat: in Vrinis quod reſidebat, liuidum erat & ſubuiſcidum.* H

Oĩa fuiſſe hæc ſymptomata & ſigna praua, qui ſunt memores eorũ quæ in ꝑſagijs ſunt prodita, nõ ignorant. Iam in cõmentarijs quoq; in primũ de morbis vulgaribus librũ nõ pauca diximus.

19 *Quarto Vomuit biliosa, flaua, pauca, poſtea virulenta: de ſiniſtra aliquantum fluxit meri ſanguinis: aluus eadẽ, & item vrinæ quoq;: exudauit circa caput & clauiculas: Lien intumuit, femur è directo doluit, hypochondriũ dextrum ſubmolliter contendebatur: Nocte non dormiuit, delirauit aliquantulum.*

Sunt & hæc mala omnia ſymptomata, quæ commemorauit, præterꝙ̃ abſceſſus, qui in lienem & in ſiniſtrum femur fieri videbatur.

20 *Quinto Deiectiones plures, nigræ, ſpumoſæ, in his nigra ſubſidebant: Nocte nihil dormiuit, delirauit.*

Adhuc pernicioſa ſunt hæc omnia: itaq; ſequentia attendamus.

21 *Sexto die Retrimenta nigra, pinguia, ſpumoſa, viſcoſa, graueolentia: Dormiuit, mente melius conſtabat.*

Ex his, dormiuiſſe, & mente melius conſtaſſe, mitia ſunt: cætera vero & ipſa praua.

Septimo

22 A *Septimo, Lingua arida, sitibundus erat: non dormiuit, delirauit: Vrinæ tenues, haud boni coloris. Octauo Retrimenta nigra, pauca, compacta: dormiuit, mentis fuit compos, non admodum sitibundus erat.*

Hactenus omnia illi symptomata fallacia fuisse videntur.

23 *Nono superriguit, Febris Acuta, sudauit, infrixit, delirauit, dexter oculus distortus erat, lingua arida, sitibundus erat, īsomnis. Decimo, eadē. Vndecimo oīno mēte cōstabat, febre erat liber, sudauit: Vrinæ tenues circa iudiciū erāt.*

** ὕδρωσεν est ī aliquibus græcis impreßis: ī aliis ὕπνωσεν i. dormiuit.*

Apparet hunc virum fuisse validis viribus, vt quæ cum grauissimo morbo luctantes resisterēt. Itaq; cum nihil illi hactenus accidisset boni, videtur die nono rigore decretorio consecuto, et deinde, quod solet, febre acuta, & post eam sudore, nō cōtinuò pp morbi magnitudinē febre fuisse explicatus: verūtamē, cum eadē manerēt (nā decimo, inquit, eadem) vndecimo statim fuisse à febre liberatus. Nam ꝙ delirauerit in nona, et dextro oculo strabo fuerit, res sunt quę solent in iudicijs euenire. Neq; vero repēte de illo videtur nono die esse decretū, verum in vndecimum diem esse protractum, quo iam, dicit, oīno mente constabat. Porrò adiunxit /vrinæ tenues circa iudicium erāt/ vt fidem apud nos ne habeat, & putetur firmum, sed recidiuam expectemus breui. Nam cum alio-
B qui, tum qua erat morbus magnitudine, in tali expectatione erat consentaneum esse.

24 *Duos Dies à febre integer Intermisit. Rediit Quartodecimo: statim nocte non dormiuit, prorsus delirabat.*

Cōfecto dimidio & infideli ad diē vndecimū iudicio, duos illū dies ait intermisisse, hoc est, duodecimū & tertiūdecimū: Deīde repetijsse quartodecimo, ijsdēq; iterū cōflictatū symptomatibus.

25 *Quintodecimo, Vrina turbata, cuiusmodi ex ijs, quæ subsederunt, fit, vbi agitantur: Febris Acuta, prorsus delirauit, non dormiuit: Genua & tibiæ dolebant: Aluo subiectis Balanis reddidit nigra stercora.*

Recidiua iterū euasit acuta cū ob morbi magnitudinē, quæ illi inerat à primo, tum quia vndecimo die, quo primum fuit iudicium, haud adessent vrinis coctionis signa. Cæterum genuum quidem dolores & tibiarum, qui ad partes imas efficientes morbi humores vergere nunciant, in bonis certe erant. At balanis suppositis nigrorum stercorum exitus, malus est propter colorem.

26 *Sextodecimo, Vrinæ tenues, quibus inerat nubilosa suspensio: delirauit.*

Et vero hæc etiam de integro incessentis illum acutæ febris & signa & symptomata sunt, siquid
C meminimus eorum quæ in præsagijs & in primo morborum vulgarium demonstrata sunt: nempe sexcenties dicere non oportet eadem.

27 *Septimodecimo mane Extremæ partes infrigescebant, cooperiebatur, Acuta Febris: Toto corpore sudauit, alleuatus est, melius sapiebat, nō tamen febre liber, sitibundus: Vomuit biliosa, flaua, pauca: Venter stercora deiecit paulomox nigra, pauca, tenuia: Vrinæ tenues, non boni coloris.*

Rursus septimusdecimus dies sudorem attulisse videtur, qui valetudini non erat exacte profligandæ propter humorum cruditatem, ex quibus homo ægrotasse videtur.

28 *Octauodecimo Mens illi labábat, comatosus. Vndeuigesimo in eodem erat statu†.*

† in aliquibus codic. additur vrinæ tenues.

Videtur homini nihil planè septimusdecimus dies magni adiumenti attulisse: nihilo minus eius certe naturalis facultas cum morbo certare videtur, & fortasse victoriam obtentura.

29 *Vigesimo Dormiuit, planè mente constabat, sudauit, liber erat à febre, non sitiebat†. Primo vigesimo parum delirauit, non nihil sitiebat, hypochondrium dolebat, & ad vmbilicum perpetua erat palpitatio. Vigesimoquarto vrinæ
D habebant subsidentiam, prorsus mentis erat compos. Vigesimoseptimo dextra coxa dolebat: vrinæ tenues, in quibus subsidentiæ erant: cætera mitißima habebat. Circa Vigesimumnonum dexter oculus dolebat, vrinæ tenues. Quadragesimo aluus pituitosa, alba, subcrebra deiecit: multum toto corpore sudauit, absolute est Iudicatus.*

† in aliquibus codic. additur vrinæ tenues.

Tertiū quidē est hoc iudiciū, vbi molita nūc ēt est natura p sudorū excretionē in die decretorio soluere morbū, vt & in prioribus, qui ęq̄ decretorij erāt, et Coacis p̄sagijs.* Addidi aūt illud nulla alia de cā, q̄ vt demōstrē auctores p̄ceptorū, q̄ in p̄dictionibus sunt falsa, labi, & lōge lateq; ab sensu Hippocratis & præsagitione in ægris abesse, ideoq; logiatri sunt (eo.n. noīe appellāt vulgo docti ineptos in obeūdis opibus) medici vero nō sunt, qui ægris credētes, qui in libris Prædictionū sunt & Coacis descripti p̄sagijs, alia pro libito p hos confirmāt, citantes q̄ in libro Prædictionū & Coacis p̄sagijs errata sunt: & generalia in præsagiis & aphorismis tradita præcepta, itēq; in libris vulgariū morborū negligētes. Nā qđ in Prædictionibus, & Coacis præsagijs habet veri, hoc vniuersum (id quod ego in cōmentarijs in p̄dictiones ostēdi) ab aphorismis, præsagijs, & vulgariū morborū libris, auctores istorū librorum mutuauerunt, & in istos libros retulerunt. Lycū vero nescio quo modo & ipse similis nequitiæ plenus Quinto eā assignat, cui tñ non fuit vel vnius anni cum Quinto consuetudo: cū Satyrus & Fecianus, qui cū eo diu vixerunt, nullā Quinto talē adscripserint interpretationem. Equidem hanc rem, cum vtroq; sim præceptore vsus, habeo compertam.

Galeni

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS SECVNDVS

ARGVMENTVM

Explicatur Obseruatio Symptomatum quæ Nouem Aegrotis accidere.

Vllum ego librum vnquã, nisi requisitus ab amicis, vel familiaribus, pcipue longam profectionẽ suscipiẽtibus, scripsi, qui commentariũ habere eorum, quæ à me acceperant, aut q̃ ipsis in animantibus demonstraueram insecãdis, atq; ægris, auebant. Quorũ quidã euulgati, etiã probati alijs sunt. Qui à me ipsi quoq; vt artem medicam suis absoluere oĩbus numeris, contẽderunt, eodẽ vt iam dedi quibusdã modo: ac id quidẽ pstiti. Cũ vero cognoscerẽ in oĩbus me, quæ conscripserã, Hippocratis semper interpretatũ sententiam esse, F simulq; dictiones citasse eius accõmodatissimas quasq;, visus sum mihi, si singula capita cõmentarijs explicarem à capite ad calcem oĩum eius librorum, operæpretiũ nõ facturus. Verum qñ & hos habere quidam ex amicis efflagitassent sibi, à germanissimis Hippocratis ac vtilissimis ingressus sum, idem tenens in hisce libris propositum, ac fecerã in prioribus. Est aũt hoc, Quę perpetuo, aut sæpe in ægris spectanť, hęc literis sola mandare, citra vllam horũ sugillationem, qui aut rara, aut nũnquam visa tradunt, & falsa omnino. Sic cõmentarios in librũ de fracturis, & articulis: sic ẽt in librũ de vlceribus, & vulneribus capitis, & in aphorismos, atque præsagia scripsi. Deinde amicorũ exhortatione persuasus, cõmentarijs libri de victus rõne in morbis acutis partem exposui primã ad balnearum vsq; vsum, quæ quidẽ germanissima habeť: A qua secundam, nam & hæc multa videť ex sententia Hippocratis præcepta complecti. Deinde sum librum de humoribus succincte quidem & paucis diebus interpretatus, q discedere, qui ad eos me cõmentarios induxerat scribendos, properaret. Qui cum doctis placuissent (vulgati enim erant) inde vsu venit, vt non iam necessarij tantum me mei, sed & alij medici, quibus familiariter vtebar, vt Hippocratis interpretarer omnia scripta, frequentes adhortarenť. Et feci sanè in librũ τοῦ κατ᾽ ἰητρεῖον idest de officina medici, & in primũ & ſm morborum vulgariũ. A quibus cum in tertium essem G explanationes inchoaturus, forte quidam me obnixe, vt in prædictiones tum scriberem, orarunt. Acciderat autem vt id contenderent, cum deambulantes in sermonem nos aliqñ venissemus, de ijs, quæ in præsagijs sunt & aphorismis tradita. Nam hæc omnia multum valere in ægris demonstraui: si vero, quæ sunt in prædictionum libro omnia scripta, quis accipiat pro generalibus, lõge hunc lateq; erraturum. Huius etiam generis esse partem eorum plurimam, quæ in Coacis præsagijs sunt prodita, demonstrabam, commixta cum quibusdam, quæ in aphorismis dicta vel in præsagijs sunt: cum quibusdam item, quæ in libris de vulgaribus morbis, quæ profecto illorum, quę libri illi habent, vera sunt sola: quæ reliqua sunt in Prædictionibus & Coacis præsagijs, erroribus sunt plena. Et quidem in librum secundum & sextum de morbis vulgaribus interiecta sunt quædam, vt etiam ad finem aphorismorum: cætera omnia libri secundi & sexti vulgarium morborum, sunt Hippocratis magna ex parte in commentarijs reperta: partim vero eorum is, qui ea contraxit, adiecit, vt aiunt. Erat ille Hippocratis filiorum clarissimus, Thessalus nomine, qui exacte sententiam est patris æmulatus. In primum librum vulgarium morborum & tertium, aut nihil, aut sanè perpauca infarcta suspiceris. Communia præcepta hisce libris sunt pauca scilicet mandata: q hic persequatur demum, quæ accider ũt aut omnibus in communi tempestatibus vul- H garibus, aut cuiq; priuatim. Peractis iam commentarijs in secũdum librum, tres interea forte scripsi, à postulantibus inductus, quod dixi, commentarios in librum prædictionum: quibus in eo libro ostendi plurima vitiose dicta esse: multa pro vniuersalibus dicta esse, cum sint infrequentia: non pauca indistincta, quæ requirant distinctiones. Et quò sermo sit apertior, afferam vnum de ijs, quæ male quidam scripserunt in commentarijs & in prædictiones & in ægros in libris vulgarium morborum. Scriptũ quoddam est in prædictionibus huiuscemodi caput: ‖Febres ex hypochondrijs malignæ sunt. Hic quidam huius libri interpretes subijciunt in libris vulgariũ morborum descriptos ægros, hos solos proferentes, quibus defunctis Hippocrates in ægritudine hypochondriorum dicit accidisse contentionem, vel dolorem, vel palpitationem, vel si quid sit tale: prætereunt, qui de illis conualuerunt. At vero Hippocrates tradidit in præsagijs cum alia quę ad morbos acutos referunt, tum de hypochondrijs, eo loco libri, cuius hoc est initium, ‖Hypochondrium optimum est, si dolore vacet, si molle & æquabile sit dextra ac sinistra parte. Hoc totius dictionis, quæ quidem est prolixa, initium est, vbi de hypochondrijs Hippocrates docet. Qui vero simpliciter febres ex hypochondrijs esse malignas confirmat, conuenientibus neglectis distinctionibus, quas in præsagijs scripsit Hippocrates, mentitur aperte. Quippe longe erat verius dicere

[Margin notes: ἐν περιοδίᾳ. vide hanc dictionem sup. pag. 119.a — 1. Prorr. cõ. 2. t. 21. 4ª. 172. d. — in Prog. cõ. 1. t. 27. 4ª. 195. c]

A dicere, Febres à cerebro affecto malignæ sunt: febres à membranis, quæ cerebrũ cõtinent, affectis malignę: febres à pulmone affecto malignę: iam prę his etiã febres à corde affecto malignæ: Aut febres quæ ab hypochondrijs proficiscuntur (si proprie vocabulũ hypochõdriorum accipiamus) omniũ febrium acutarũ sunt mitissimæ: Sin minus proprie, & hac voce etiã ventrẽ complectamur, iecur, lienem, & septũ transuersum, quædam malignę, quædam etiã mites sunt: vt in libris determinauimus de locis affectis. Atq; hoc tibi vnũ sit male scriptorũ in prædictionibus exẽplũ: & interpretum, qui, vti modo dixi, libros inuicem alterum per alterum enarrant, & sic in prædictionibus interpretantur: Recte dixit, febres ex hypochondrijs sunt malignæ: in libris.n. de vulgaribus morbis ille & ille, qui ex hypochõdrio laborarent, interierunt. In ipsis vulgariũ morborũ libris, vbi ad eos ipsos accesserint, merito aiunt hunc ægrum perijsse: nã proditũ in vniuersum esse in prædictionibus, febres ex hypochondrijs malignæ sunt. Atqui si interpretandũ in istum modũ est, primũ contrariã illi, q̃ in prędictionibus est, enũciationẽ producas licet: Febres ex hypochõdrijs sunt moderatæ. Deinde eos potes ꝓducere, qui libris vulgariũ morborũ superstites fuerũt lęsis hypochondrijs. Hoc itaq; habes vnũ (vt dixi) malarum interpretationũ exemplũ. Alterũ est mutuo implicatorum affectuum, quo quidẽ freq̃ter vti auctor prædictionum videtur: id quod

B in commentarijs, quos in eas conscripsi, aperui. Implicatos voco affectus, in quibus multæ sunt affectæ partes: nam potest idem homo nõ solum laborare ex thorace, sed etiam ex pulmone, & ex capite: his addas licet, et ex ventre & ex iecinore. Proinde siquando symptoma scribat, quod phrenitim denunciat: & mox illi aliud adiungat peripneumoniæ propriũ, & iecinoris inflãmationis, aut ventris, aut membri cuiusquam alius: deinde difficiliori dicat affectione eos mortales detineri, qui duobus aut tribus affictantur partibus: peruersam tradet doctrinã. Nam hic sermonis modus erit: ‖Qui in principio comatosi fiunt cum capitis, lumbi, hypochondrij, colli dolore vigilantes, sunt'ne phrenitici? Nares his si stillent, perniciosum est: maxime si quarto ab initio die vẽtris sit rubra proluuies. Iecinoris hoc symptoma est, & potest cũ prædictis existere: vt si pleuritis vel peripneumonia comatosos istos arripuisset, non eiusdem tamen est affectus signum. Quod si errata instituas, quæ in prædictionibus sunt admissa, & eos qui illius præcepta libri, ęgrosq; in libris vulgarium morborum interpretantur vicissim alterum per alterum refellere, legas commẽtarios in prædictiones. Equidem in primo & secundo libro ægros descriptos citra vllã malorum interpretum confutationem ante exposui: sed quia multi à me amici in paucis ægris contenderunt, vt malos interpretes detegerem, necesse habui in tres duntaxat ęgros integrum commentarium con

C scribere superiorem. Nunc iam satius duco esse, eodem vt modo enarrem residuos, quo supra in primo vulgarium morborum libro enarrabam: vereor enim, vt ne in alterum incidam vitium, vt apud hos male audiam, quos magni commentarij longiq; offendunt.

1.Pror. cõ.1.t. 1.4a.160.h

AEGROTVS IIII

1 *In Thaso Caput Philistæ diu dolebat, et tandem ueterno aliquantum arreptus decubuit.* † *Cum vero pocula febres continuas excitassent, dolor nocte grauior esse cœpit, Incaluit primum. Primo die biliosa, pauca vomuit, flaua illa primum, sed deinde virulenta, pluraq;: aluo stercora excreuit: Noctem habuit molestam. Altero die surditas, Acuta febris: dextrum hypochondrium contentum est, ac intro inclinabat: Vrinæ tenues pellucidæ, suspensionem habebant paruam genituræ assimilem: Circa meridiem vehementer insaniuit. Tertio die grauiter se habuit. Quarto conuulsiones, omnia sunt tritata. Quinto summa luce Defunctus est.*

†Al. ex ãtiquis. Ex potationibus aũt continuis dolor exacerbatus ẽ. Nocte incaluit primum.

Nequid sim longior, non aliter ac ad eos, qui memoria tenent, quæ in præsagia aphorismosq; interpretatus sum & prædictiones, præterea in primum & secundum vulgarium morborum librum, sermonem habebo. Vir hic cum nõ decumberet lecto, ęgrotabat capitis (quemadmodum qui ante ipsum est descriptus) dolore: verum non vulgare in hoc symptoma adiunxit, veterno ali-

D quantum tandem correptum illum. In illo addidit etiam morbi initium: huic ex maximo errore ait accidisse: nam capite grauiter affecto potio vini larga maximum est malum. In illo ex occasione dicit incepisse morbum: proinde illi haud dudum censet læsum cerebrum fuisse, sed abundantium tantum in capite symptomata humorum esse: At Philistę huic ipsum etiam caput in tempore in prauum deuenisse statum. Cum huc iam noxa à potu accessisset, ita excitauit magnos atq; validos affectus, vt quinto illum die raperent. Quæ hisce ait diebus symptomata Hippocrates extitisse, partim ad acuitatem pertinent morbi, vt si neq; cerebrum sit offensum: partim ad cerebrum ipsum. Ac acuitatis quidem morbi sunt vomitus symptomata, qualitasq; vrinarum: ipsius cerebri, surditas, conuulsio, vehemẽs insania. Quod vero est ab auctore dictum /dextrum hypochondrium contentum est, ac intro inclinabat/ illud fit, vbi à septo transuerso vicinæ partes velluntur. At ipsum tenditur septum transuersum interim in pleuritide ob inflammationis magnitudinem succingentis membranæ costas: interim ob originẽ neruorũ ad se neruos, qui ad septum trãsuersum pertinẽt, attrahẽtem: interim vero per suam ipsius inflãmationem. Sed de his tribus memoratis verisimilius est à septo transuerso ob neruorum tensionem attracto hypochondrium quoq; retractum fuisse. Atqui ferè in his affectibus vtraq; hypochondria intro consident: nõ nunquam alterum tantum, vbi principij neruorum pars altera sit grauius affecta, altera nihil, vel modice.

AEGROTVS V E

2 *Chærionem, qui ægrotabat apud Demænetum, ex Potu Ignis corripuit: Statim est capitis dolorifica grauitas consecuta, non dormiebat, aluus turbata est excremẽtis tenuibus biliosioribus. Tertio die Acuta febris, capitis tremor, præcipue inferioris labri: paulo post rigor, conuulsiones, planè desipuit: Nocte grauiter laborauit, non dormiuit. Quarto aliquantisper quiete dormiuit, delirauit. Quinto cum dolore cuncta exacerbata fuerunt, nugabatur: Noctem molestam habuit, non dormiuit. Sexto nihil est immutatum. Septimo superriguit, Febris acuta, per totũ corpus sudauit, Iudicatus est. Huic perpetuo erant deiectiones biliosæ paucæ, meræq;: Vrinæ tenues, & boni coloris cum suspẽsione nebulosa. Octauo die urinæ erant melioris coloris, in quibus subsideret candidum, & paucum: mente constabat, febris intermisit. Nono repetijt. Circa diem Quartumdecimũ Febris acuta. Sextodecimo biliosa vomuit, flaua, sub crebra. Septimodecimo superriguit, febris acuta, sudauit, febre est decretorie Liberatus. Vrinæ ab recidiua & iudicio, boni coloris, & subsidentiam habebant, nec per recidiuam delirauit. Octauodecimo non nihil incalescebat, aliquantulum sitiebat: Vrinæ tenues, suspensio nebulosa: paulum delirauit. Circa Vndeuigesimum febre carebat, collum dolebat, Vrinæ habebant subsidentiã. Planè vigesimo est Iudicatus.* ΠΙ.Χ.Π.ΟΥ.Κ.Υ. *P.M.B.V.V.S. Hoc est, Probabile Multitudine Biliosarum Vrinarum Vigesima Sanatum.*

Videtur homo ex abundantia & maxime biliosorum humorũ ægrotasse. Quod si in ipso quæ F de diebus sunt decretorijs & vrinis monstrata examines, offendes consentire, & rite eum die vigesimo esse perfecte à morbo liberatum. Sunt tamen exemplaria, quæ ad exitum narrationis careãt /vigesimo/ cum spectatissima quæq; orationem sic scriptam habeant.

AEGROTVS VI

3 *Euryanactis Filiam virginem Ignis inuasit. Hæc perpetuo nihil sitiebat, nec quicquã sustinebat gustare: deiecit pauca: Vrinæ paucæ, tenues, non boni coloris: incipiente vero febre secundum sedem dolebat. Sexto die febre erat libera, non sudauit, Iudicata est. Quod secundum sedem erat, aliquantum suppurauit, et cum iudicatione erupit. Ab iudicatione die Septimo riguit non nihil incaluit, sudauit. Ab iudicatione Octauo aliquantulum riguit, postea extremæ partes semper algebãt. Circa Decimum diem à sudore, quem habuerat, delirauit, confestimq; ad mentem redijt. ~~Ferebant autem, quod racemum gustasset, ita fuisse~~ afflictam. At, cum diem intermisisset, Duodecimo iterum multum delirauit: ~~aluus~~ turbata fuit biliosis excrementis, paucis, meris, tenuibus, mordacibus, crebro desidebat. Die Septimo, à quo postremum delirasset, Decessit. Huic ab Initio morbi Fauces dolebant, semperq; rubebant, gurgulio retractus: Destillationes multæ, paruæ, tenues, acres: Tussijt, concoctum nihil excreauit: Quosuis cibos toto hoc tempore fastidiuit, neq; appetiuit quicquam: Non sitijt, & nihil effatu dignũ bibebat: Tacita erat, nihil loquebatur, mæsta animum desponderat. Erat autem & Natiuum quoddam Tabidum.* G

Vt percurrit, quę huic ægrę ad mortẽ vsq; acciderũt, morbi totius adiunxit hypothesin, ex qua iure interijt. Nam à capite ait huic in pulmonẽ malas fuisse destillationes faucibus ac gurgulioni nocentes. Adiecit porrò sermoni /erat autem & natiuum quoddam tabidum/ quod oportet meminisse, nec fidem habere sophistis, nullum asserentibus esse affectum innatum. Cæterum illud per se solum tam repente ipsam non sustolleret: sed quia cum hoc affectu extinctio cohærebat naturalis facultatis, quò celerius periret, in causa fuit. Significatur hæc his verbis /hæc perpetuo nihil sitiebat, nec quicquam sustinebat gustare/. De quorum ego symptomatum malignitate antè in priore libro verba feci: atq; ipse Hippocrates iterum in fine narrationis suo more demostrans, quæ ægrotis & mortis fuerint & salutis causæ, adscripsit /quosuis cibos toto hoc tempore fastidiuit, neque appetiuit quicq̃, non sitijt/ summo significans odio illi cibos venisse, vt ne desiderium quidem veniret cuiusquam: quo quidam, qui perdiderunt appetentiam, cum recordentur illa, q̃bus aliquando sint oblectati, tenentur. Non nullos enim in morbis fastidio occupatos conspicimus, simulatque quicquam gustarint, id auersari: quosdam vero ne gustare ausos, attamen hi requirentibus ex se ecquid appetant, respondent certa edulia, quibus se recordantur quondam ga- H uisos esse. Sanè maximum tibi sit facultatis signum ciborum appetitricis semel emorientis, si parata hæc, quæ desiderare dicebant, vt gustarunt, culpent, nec etiam edant. Qui tametsi habeant pessime, deteriore sunt tñ in statu qui nihil appetunt, extremam indicantes extinctionem naturalis virtutis, qua cibum ac potum appetimus. Ob hęc itaq; muliere hac mortua, exemplariorum diuersitatem nihil est q̃ respiciamus, & de diebus quæramus, cum illi nullum habeant ordinem: quandoquidem mortem à capite destillatio attulit, & natiuum tabidum. Ideo & discordiam exemplarium iuxta & iudicatu difficilem & inanem arbitratus prætermisi.

AEGROTVS VII

4 *Illius Anginosæ quæ apud Bitonem agebat, primum à Lingua cœpit obscura esse vox, lingua rubens, desiccata erat. Primo die horrida, incaluit. Tertio rigor, Febris acuta: tumor colli & pectoris ex vtraq; parte subruber, durus: extremitates frigidæ & liuidæ, spiritus sublimis: potus per nares effluebat, deuorare non valebat: deiectiones & vrinæ substiterũt.† Quarto cũcta exacerbata sunt. Quinto Perijt Anginosa.* ΠΙ.Δ.Ε.Ε.Θ. *P.D.S.Q.M. Id est Probabile Deiectionibus Suppressis Quinta Mortuam.*

† Desũt hic q̃dã ad balanũ & clystere spectãtia, quorũ tñ Galenus vt ab Hippocrate dictorũ in fine cõmẽti huius meminit.

Neque in exemplaribus reperitur omnibus hoc modo finis descriptus orationis, neq; scire interpretes

A terpretes huius libri videntur omnes. Sed etiam quidam ex his pro quinto scribunt septimo, alij octauo. Capito vero haud scio qua re adductus, diem & anginosa, detraxit, atq; paulo ante ex hoc /quarto cuncta exacerbata sunt/ quarto detrahit, facitq; hunc totius dictionis exitum /aluus et vrinę substiterunt, cuncta exacerbata sunt, perijt/. Ac de meliore quidē lectione inferius videbimus. Prius (quod mihi præter cætera est in explanatorijs libris propositū) quæ in muliere hac sunt obscurius dicta, exponemus. Mihi vero /spiritus sublimis/ non vr̄ clarū esse. Sabinus quidē scripsit de eo in hæc verba: « Sublimis aūt spiritus erat, hoc est summis naribus respirabat, ꝙ ex arteriæ in« flammatione præclusum esset viæ spatium, nec iam spiritus attractio posset in pulmonem fieri. Est vero etiam ipsius obscura oratio Sabini, vt alium etiamnum interpretem quærat. Equidem illos eum puto significare respirare summis naribus, qui respirādo narium pinnas mouent. Siquidem multos nos ægros sic vidimus spirare, † vt eas in expirāndo contraherent, in inspirāndo vero dilatarent. Quod quidem incidit ijs, qui ab angina suffocantur, vel à peripneumonia, vel suppuratione, præterea ijs qui infirma sunt facultate. Verum istud quemadmodum in ęgris fiat, non est ꝙ nunc referamus: Quo autem in his pacto, qui propter angustiam spiritus organorum, hoc loco reddemus, simul iam cur sublimem Hippocrates eum spiritum appellauerit expedituri. Cer

† In codi. quibusdam antiquis legitur ὥς ἐν μὲν ταῖς εἰσπνοαῖς προςέλκοιεν, ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς διαςέλλειν αὐτὰ, i. ut eas in inspirādo contraherēt, in expirando uero dilatarent.

B nimus enim in ijs, qui sunt ita affecti, summum moueri ad operta scopula vsque thoracem: quam nunc probabile est respirationem sublimem dici, quæ non in angina modo, verum etiam in peripneumonia, & in suppuratorum quos vocant, fit affectibus. Quæ quidem etiam citra febrem accidit ijs, qui proprie vocantur orthopnoici, & asthmatici. Nam à talibus euentis vtrunq; affectus hic nomen est sortitus, asthma quidem, id est anhelationem, propter coactam respirationem, quā etiam, qui velociter currunt, habēt: & orthopnœam, ꝙ se, quia cū decumbunt suffocant, erigunt: sunt qui cogantur plane exurgere. Iam in præsagijs quoq; scriptum ad verbum sic est: ‖ « Anginæ autem grauissimæ sunt, subitoq; perimunt, quæ nihil in faucibus significant, neq; in ceruice, sed « multum prębent laboris, & orthophnœam. Itaq; eadem causa tum orthopnœam inducit affectibus strangulantibus, & quem modo vocabat sublimē spiritum. Nam "integra constante sanitate, vbi nobis oēs quiescunt voluntarię actiones, solis inferioribus thoracis, quæ ad septum transuersum sunt, partibus spiramus, vt in commentarijs ostēdimus de respirationis causis: Sin ampliorē inspirationem requiramus, etiam partes infernis vicinas vnà mouemus: Vbi plurima indigeamus, tum partes etiam ad operta scoptula agitamus, totius thoracis valida opera vtentes. Sec hoc nobis fit sanis, vbi velociter currimus, aut quocunq; modo valide mouemur, quòd multo spiritu

in Prog.cō.3.t. 16.4ᵃ.209.a

A.l.3.f.10.c.7. 258.e

C opus sit attracto: In peripneumonijs vero & suppuratorum vitijs aut malis, & orthopnoicis cum febribus, ob spiritus angustiam organorum: quę non possunt tantam aeris substantiam suscipere, quanta est animanti ex vsu. Incompletus igitur respirationis vsus in periculum adducit suffocationis. Itaq; compelluntur vt continue omniq; thorace peragant respirationem. At in angina receptacula in pulmone spiritus, quibus respiramus, reclusa sunt, & pura: sed ꝙ inflammatione gutturis musculi teneantur, constringitur externi aeris, quem per inspirationem attrahimus, primus ingressus. Quo fit, vt vel hic altera quidē de causa, sed æque tn̄, vsui respirationis non respondeatur, vt in suspiriosis, suppuratis, & peripneumonia affectis fiebat. Itaq; contendunt, qui suffocantur, exurgere, & toto thorace externum aerem magna vi attrahere. Atq; idcirco in his censeas, qui angina laborant, sublimem appellatum spiritum esse. Potest etiam, ꝙ se ipsi illi volunt in sublime erigere, ita vocitatus esse, vt idem sublimis spiritus significet, ac orthopnœa in Præsagijs. Porrò in historia mulieris angina detentæ, quæ in sermone est proposita, scriptū est, potum etiam in nares resilijsse, quod vsu venit ijs, qui eum deglutire nequeunt, vel ob gulæ transitum restrictiorem, vel ob ipsius internitionem resolutionemq;: quorum est vtrunque pręcipue exitiosum: vt etiam quod antea est ab eo sic in tertio die scriptum /extremitates frigidæ & liuidæ/. Nam cum prædixisset /tertio die rigor, febris acuta/ subdidit /extremitates frigidæ & liuidæ/. Nam natiui caloris

D signum est internitionis extinctionisq; frigus extremarū partium & liuor in acutis febribus. Atq; hinc etiam factum est, vt huic ægræ deiectiones & vrinæ suppressæ sint, quod iam omnes emorerentur functiones. Quo est verisimile nec septimo mulierem, nec nono die perijsse: neque enim tantum spatij perdurare poterat tertio iam die symptomata habens & notas naturæ frigescentis. Et Hippocrates, qui in tam acutis morbis solet, quæ vnoquoq; accidērent die, persequi, non committeret, vt tacitus diem quintum, & septimum præteriret. Quando igitur absoluto de tertio die sermone, quartum commemorat solum, omnia tum exacerbata fuisse dicens, multo iam est clarius non valuisse ad septimum vel octauum diem vitam mulierem ducere. Nam paradoxas quidem conuersiones, quæ raro incidunt propter robur naturæ, cum ipsi non raro vidimus, tum vero in narrandis ægris scripsit Hippocrates, simulq; id ipsum significat & indicat, commodius habuisse ægrum. Nunc, quando tertio die vnà cum acuta febre extremæ partes algerent liuescerentq;, & vrina supprimeretur, etiam si non subiungeret /quarto die omnia exacerbata fuere/ omnino erat die quinto peritura. Quod ille cum adscripserit, etiam affirmes securius, ita affectam sextum diem viuam non attigisse, multoq; etiamnum potuisse minus septimum vel octauum. Vnde iure mireris, qua ratione adscripserit ita ille, qui primus huius fuit rei auctor, notas, vt indicent octauo

illam die defunctam: & eo etiã magis, quo mõ Zeno Herophileus vir nequaq̃ obscurus ascriptas E exponens notas in tertio libro morborum vulgarium, etiam ipse octauo die dicat hanc perijsse anginosam, idq; huiuscemodi notis indicari: ΠΙ. Δ. Ε. Η. Θ. Harum notarum prima πιθανὸν id est probabile significat, quę per Π literam scribitur mediam habẽtem lineã rectam vtriq; aliarum parallelam seu æquidistantem, quo modo quidam nongentesimum numerum scribunt. Et semper in omnibus id ægris denotat præposita omnibus sequentibus notis. Quæ harum est postrema, hoc loco θάνατον i. mortem significat, quam litera Θ denotat: in alijs ęgris ὑγείαν i. sanitatem, quam demonstrat litera Υ. Penultima nota semper dierum numerum, quibus propositus vbiq; æger in sermone laborauit, significat. Quæ vero inter hanc interiacent & omnium primam, declarant, cur sit saluatus, vel perierit homo, causam. Vt in hac anginosa, duæ sunt notæ, altera primam omnium sequẽs, cuius medium recta secat linea, ΠΙ: ab ac alia atq; alia. Igitur quæ omnium primæ succedit, cuius secatur medium, elementum est Δ: à cuius oritur media inferiori linea, alia recta linea deorsum ducta, sicut ι scribimus. Sequens est literæ Ε nota. Atq; ex his indicari Zeno ἐπίσχεσιν τῶν διαχωρημάτων id est suppressionem dilectionum tradit, deorsum signato Δ secundum vnumquenq; modũ διαχωρούμενα i. excrementa significante: etenim sudoris ipsum ẽt, nedum vrinarũ, aut deiectionum, esse signum affirmat: Et ἐποχὴν siue ἐπίσχεσιν i. suppressionem, F vtro libeat modo appellare: Vt signorum sit hæc tota sententia: Verisimile est excrementis suppressis octauo die obijsse mulierẽ anginosam. Quare, vt dixi, miror, cum fideliora exẽplaria quintum diem habeant, huic lectioni etiam litera ipsa Ε consentiente, vt ostendi paulo ante, ipsum Zenonem tñ octauum diem scire scriptum: eos vero qui in illum disputant, hac de re nihil meminisse: at de notis illum reprehendere, q; secundam literam non scripserit, & fecerit signatum Δ, cum scriptura non ita habeat in tertio libro vulgarium morborum: cęterũ post primam notam Ρ scriptum, vt illi autumant. Hic residuus iam sese longus mihi sermo offert. Putaueris enim re vera has notas ægris Hippocratem subtexuisse: siquidem aduersarij Zenonis Ρ esse asserunt, non deorsum signatum Δ scriptum. Verum si aduersariorum Zenonis libros legas, nec Hippocratis esse dicẽtium has notas, & librum quendam extare Ptolemęi cognomine Euergetis, habentem suppositas illas à medico quodam Pamphilio genere ex ciuitate Sidica, de secta Cleophantia: audias præterea causam, qua adductus libro has notas inseruit Mnemon: videantur haudquaquam sibi constare, qui Zenonem confutant, nec esse Hippocratis, nec esse sic illas notas scriptas, vt ille exposuit. Mihi vero quæ sunt hactenus dicta, vana videntur esse, nihilq; afferre lectoribus ad artis opera vtilitatis, quò properare, qui hanc meditatur, debet. Verum quia cum essent adscriptæ, vi- G sum est amicis, quibus morem gerẽs quibusdam locis primi libri reprehendi male explanantes ea quæ ad ægros spectant, vt vno certe huius libri loco aliquid de hisce notis afferrem, induxi animum vt facerem: tametsi nõ ignorem, quod semper dico, scriptos à iunioribus medicis commentarios cum tps nostrum corrumpere, tum nihil docere, quod interest medicinę: propter quos ego singulas separatim medicas lucubrationes feci. Quæ vero sunt contra sophistas, qñ has etiã ex vsu iuuenibus esse animaduerto, qui ab istis peruertuntur, scripsi eas item priuatim singulas: vt sicui suppetitet tempus abunde vt & has reuoluat, contra sophistas non secus ac hostes sit succinctus. Sic igitur nunc quoque, tametsi res sit inutilis ad probe medicinam exercendam, quod ad has notas pertinet, non pigebit tamen totum percurrere, quãdoquidem ita est amicis visum. Sanè enim puderet me, si ad eas me deflexissem nugas, nisi antea ego, quæ referunt ad artem medicam, multis voluminibus oĩa pertractassem, itaq; tandem ad Hippocratis descendissem enarrandos libros: in quibus artis discipuli nihil addiscere noui valent, extra illa quæ clare & fuse exposui in lucubrationibus medicis, vt vel ad intelligendum hebetes sermonem queant assequi: sed historiæ cognitionem obtinebunt, cuius gratia multi mortales interdum suspiciunt quosdam, qui artes aliquas tractant, homines qui multa legerunt retinueruntq;, statim artis etiam ducentes præcepta tenere. H Nunc itaq; omnem de notis historiam exponam: qñquidem hoc amici pariterq; familiares semel hic fieri statuerunt oportere. Hæc itaq; quæ sum dicturus, tradita à Zeuxide sunt primo in hunc librum commẽtario. Et quidem præstiterit fortassis, quod ego facere in talibus solebam, qui hanc cupiunt historiam cognoscere, ad illum librum eos remittere: sed qm̃ Zeuxidis commẽtarij non iam perinde grati, sunt infrequentes: ideo me voluerunt ea recensere, initio eius ab ipso Mnemone sumpto. Quidam enim eũ aiunt, cum legendi gratia tertium accepisset vulgarium morborum librum ex magna illa Alexandriæ bibliotheca, restituisse adulterinis ascriptis simili atramento & literis hisce notis. Sunt qui ex Pamphilia eum affirment deportasse: ac tanto fuisse regem Ægypti erga libros studio Ptolemæum, vt omnium appellentium ad se libros deferri iuberet, quos relatos in nouas chartas dominis descriptos daret, à quibus in portum inuectis ad se allati libri essent: allatos vero in bibliothecas reponeret: atq; inscriptioues erant, Ex nauibus acceptorum. Inter eos esse ferunt repertum tertium librum vulgariũ morborum, titulo insignitum, Ex nauibus, sub correctore Mnemone Sidita. Quidã non esse scriptum sub correctore aiunt, sed solum nomẽ Mnemonis: quia & aliorum ẽt omnium, qui cum libris appellebant, regij ministri noĩe reponendos in apothecas libros insigniuerũt. Neq; enim cõtinuo eos in bibliothecas asportasse, sed prius

in certis

A in certis ædibus cumulatim deponere. Nam tanti studij ad veterũ libros comparandos Ptolemæi illius, magnum esse argumentum referunt, rationem, quam habebat cum Atheniẽsibus: qui quindecim pigneratis argenti talentis, Sophoclis ab eis accepit & Euripidis Aeschyliq́ꝫ libros, vt eos tantum describeret, & mox sartos tectos restitueret: magnifice cum apparauisset eos in pulcherrimis membranis, quos ab Atheniensibus acceperat, retinuit: illis misit, quos ipse parauerat, orans quindecim talenta tenerent, acciperentq́ꝫ nouos pro veteribus quos ipsi dederant libros. Quo'd si Atheniensibus ne nouos quidem remisisset libros, sed veteres retinuisset, non erat quo'd ægre ferrent, qui argentum hac lege acceperant, vt hoc ipsi seruarent, si ille retineret libros. Itaque illi simul & nouis libris, & argento sunt potiti. Quare Mnemon, siue ipse librum attulerit, siue ex bibliotheca accepto adscripserit, quæstus videtur gratia fecisse. Nam solum dicebat tenere se, quid notæ illæ interpretarentur: ita mercede eas exponebat. Quod si est, probabilius est librum in bibliotheca repositum, esse ab eo adornatum: siquidem multo erat expositio eius fidem habitura maiorem, si regia haberet bibliotheca notas: nam librum si domo deferret, suspectus erat. Nec vero scriptas dubitarem ab Heraclide tum Tarentino tum Erythræo demonstrationes, adulterinas esse notas commemorare, ni prudentibus existimarem hoc pro comperto esse, & festinarem ab B hac loquacitate pedem referre. Quare ad vtile redeo, cuius causa horum ægrorum historiam reuoluimus. Nam ideo putare mulierem esse defunctam, quo'd suppressę deiectiones essent, ridiculum sit: neque enim ob suppressionem perijt, cæterum propterea illi contigit supprimi deiectiones, ꝙ naturales functiones extinguerentur. Neque vero, quia frigidæ erãt & liuidæ tertio die partes extremæ, ideo obijt: sed ꝙ moreretur, factum est, vt & illæ emorerentur. Et ipse autem Hippocrates quasi vaticinatus adscripsit in exitu narrationis /perijt anginosa/ tametsi statim initio prędixerat /illius anginosę, quę apud Bitonem agebat/: sed additio ad finem illa hoc demonstrat /perijt mulier hæc angina/. Atque ita in Præsagijs scripsit de exitiosis anginis Hippocrates. ‖ Nam hæ primo die suffocant statim, & altero, & tertio. Quare propositam hic nobis mulierem oportebat ea de re tertio die obijsse, cum extremæ partes liuidæ ac frigidæ essent, deiectionesq́ꝫ supprimerentur. Vnde viribus conijcias validis fuisse, itaque attigisse quintum diem: nam, vt octauum, nõ potuit fieri. Sed de his satis. Quo'd si cogites, siue ipse Hippocrates susceperit mulierem hanc procurãdam, siue inuiserit vna' cum medico eius, si nihil aliud, paruum cataplasma certe imponeret, aut diaclysma præberet illi. Probabile autem est eum reliquisse recensenda cum alia remedia ægris adhibita, tum sanguinis missionem: solum vero clysterem & balanum subditum, non principaliter, C cæterum obiter scripsisse. Nam cum vrinas recenseret, & vomitiones, & deiectiones: adiungeret præterea earum suppressionem, vnde nihil æger excernebat per se: in his adscripsit obiter simul cum excrementorum qualitate, balani vsum & clysteris.

in Prog.cõ.3.t. 16.4ª.209.a

Quid Quæq; Nota Significet.

Equidem omnino statueram ab hac importuna de notis loquacitate me referre: sed quia integram multi familiares disputationem hanc quærunt, egoq́ꝫ bonam iam nunc partem exegi nugarum, faciam, vt quod superest, adiungam. Atque constitueram, quemadmodum, quę nihil ad artẽ faciunt, separatim solebam scribere, sic his librum dicare, ac separatim commentari, abductum ab alijs, vt si qui velint etiam in huiuscemodi esse curiosi, habeant, quibus nugis inanibus vacent. At quia iam longe processisse video secundum hunc cõmentarium, & satis esse longum, vt reliquos nequeam ægros etiam hic exponere, ac pestilentem statum ordine hos sequentem coniungere: neq; vero dissecare mihi certum est tempestatis expositionem, vt partẽ eius in hoc peragam commentario, quod residuum est, in proximo: ideo disputationem de notis hoc libro perficiam, vt pręcidam hunc nugarum aceruum. Si enim quæ attulerunt, qui scripserunt de his notis, hęc inquirere velim, & quę recte sunt & secus dicta, disceptare, non vno mihi libro ad hanc rem opus sit. Prę D cedit ergo, quod dixi, omnes, quæ per medium habet lineam ΙΠ, denotans semper πιθανὸν id est verisimile. Postremo vero loco aut Υ videtur litera scripta esse, aut Θ: hęc θάνατον id est mortem: illa ὑγείαν id est sanitatem, significans. Ante has dierum est, quibus ægrotauit vel perijt æger, numerus. At quæ inter has intercedunt notæ, omnes quidem sunt descriptæ ordine literarum, quas vocabuli elementa significant, excepto deorsum signato Δ. At quam horum quodq; habeat significationem, demonstrabo. Igitur memoria tenendum nobis est notas, quæ vltimam præcedunt (a' qua mortem diximus aut sanitatem demonstrari) numerum dierum denotare: de cęteris, quæ inter has & principium scriptæ sunt, orationem instituam: Α ἀποφθορὰν siue ἀπόλειαν i. interitum seu internitionem: Γ γόνον i. semen, vel γονοειδὲς οὖρον i. semini assimilem vrinam: Δ vero signatum (vocant signata, qñ rectam lineam, qualis est, quę deorsum ponitur, habent, hoc modo Δ) διαχωρούμενα i. excreta per sudorem, & alui fluxum, & habitus digestionem, & vno verbo vacuationem quãcunq;: Ε ἐποχὴν hoc est suppressionem, ἕδραν hoc est sedem: Ζ ζήτημα i. quæstionem. Θ θάνατον i. mortem, vt est antedictũ: Ι ἱδρῶτα i. sudorem: Κ κρίσιν i. iudiciũ, vel κοιλιακὴν διάθεσιν i. ventriculosam affectionẽ: Μ μανίαν i. furorẽ, vel μήτραν i. vterum: Ν νεότητα i. iuuẽtutem, & νέκρωσιν i. internitionem: Ξ ξανθὴν χολὴν i. flauã bilem, & ξένοντι καὶ σπάνιον i. nouũ quoddã & rarũ, & ξυσμὸν i. strigmentũ, & ξηρότητα i. siccitatẽ: Ο ὀδύνην i. dolorẽ, vel οὖρον

Δ
Ε
Ζ
Ι
Κ
Μ
Ν
Ξ {S
Ο

id est vrinam. Quidā vero volunt, vbi impositum sibi Υ habeat, eo nimirum modo scriptum, quo E vocem ἔτως scribere cōsueuerunt, tunc vrinam significare: Π πλῆθος i. abundātiam, vel πτύελον i. sputum, vel πῦρ i. ignem, vel πνεύμονος πάθος i. pulmonis affectū: Π vero in medio habens Ι, hoc modo ΠΙ, πιθανὸν i. probabile (vt supra diximus) significat: Ρ ῥύσιν i. fluxionem, vel ῥῖγος i. rigorem: Σ σπασμὸν i. conuulsionem, vel στομάχου πάθος id est stomachi affectum, vel στόματος κάκωσιν id est oris malum: Τ τόκον i. partum: Υ ὑγείαν i. sanitatē, vel ὑποχόνδριον i. hypochondrium: Φ φρενῖτιν i. phrenitidem, vel φθίσιν i. tabem: Χ χολὴν i. bilem, vel χολῶδες i. biliosum: Ψ ψύξιν id est frigus: Ω ὠμότητα id est cruditatem.

AEGROTVS VIII.

Adolescentulum, qui in Mendacium foro decumbebat, corripuit Ignis ex Laßitudinibus, laboribus, & cursibus insolitis. Primo die turbata aluus erat biliosis, multis, tenuibusq́; vrinæ tenues, subnigræ: non dormiuit, sitibūdus. Altero die omnia exacerbata sunt: deiectiones plures, intempestiuiores: non dormiuit, mente turbatus, aliquātum exudauit. Tertio grauiter se habuit, sitibundus, fastidiosus, multum se iactauit, perplexus erat, delirauit: extremæ partes liuidæ, & frigidæ: hypochondrij vtrinq; submollis contentio. Quarto non dormiuit, malum in peius procedebat. Septimo Obijt. Annum Aetatis circiter Vigesimum agebat. Acutum. ΠΙ. Ξ. Ζ. Θ. F

Cœpisse huic morbum dicit ex lassitudinibus comitibus insolitarum exercitationum. Scimus enim πόνους i. labores, illum noīare exercitationes: sicut κόπους i. lassitudines, corporis affectus, in quibus si parum modo moueatur, tentionis sensus vel vlcerosus illi fit. At laboribus quia cursus adiunxit, superfluo labores adscripsisse videtur: continentur enim, vt genus in specie, in cursibus. Vnde quidam pro πόνων i. laboribus, πότων id est potibus scripserunt, cōuerso primo ν secundæ syllabæ in τ. Reliqua narratio tota eorum, quæ inciderunt adolescentulo, exēplum sunt acuti morbi in ætatem maxime iuuenum cadentis. Alia igitur symptomata morbi sunt acuti. Sed vnde periculum præsagias, vel mortem? Primo quidem die relatæ sunt subnigræ vrinæ: secundo die parū exudauit: tertio multum se iactauit: at omnibus diebus nihil planè dormiuit. Atq; hęc quidē periculosa sunt. Extremæ vero partes tertio die liuidæ & frigidæ in acuto morbo lethales sunt, atq; adeo hac ætate: fiunt.n. vel ex nimia inflammationis viscerum magnitudine, vel natiuo intereunte calore. At enim de hypochondriorum cōtentione submolli iam ante diximus, tensionem citra tumorem Hippocratem innuere ista dictione. Ostendit aūt ea contentio nullū de externis corporibus, qui musculi sunt abdominis, inflāmatione obsideri, verum aut septum trāsuersum, aut iecur, aut lienem. Ac periculosa quidē inter cætera hęc sunt. Mortis vero apertum signum est extremarum partium liuor & frigus, quæ tertio die in morbo acuto, & ætatis vigesimo anno, accidunt. G Quod sanè fuit in causa, vt vsq; ad septimū viueret adolescēs. Potuit etiam alia de causa, ꝙ validis esset viribus, non ꝓp solam ætatem. Itaq; ex huius ægri historia, qui capi fructus potest, hic est. Nā inuestigare, qua in ciuitate vocetur aliquod Mēdacium forum, vt Athenis Astutorum forum est appellatum, & quæ id genus in singulis ægris alia quidā interpretes scripserunt, si quid in ijs esset, quod ad artis opera faceret, non prætermitterem. Acutum / hoc inter præcedentem & proximū inferiorem est scriptum, quod possit attribui vtriq;, ꝙ vterque videatur acute ægrotasse. Verum quia in superiore ægra, quæ angina laborabat, est adiectum /anginosa/ certisq́; alijs ægris eius generis quiddam ad exitum narrationis est adscriptum, quò historiæ vtilitas sit conspicua, probabilius est priori ægro /acutum/ esse subditum. Potuit etiam, qui notas adiecit, itē hoc addidisse. Nos paulo mox in ægro ordine decimo de eiuscemodi additis scripturis plene agemus.

De Notis Prædicto Aegro Adiectis.

Quia consultius puto esse in tertium commentarium reseruare tempestatem pestilentem, subtexam non nulla prædictis, quæ in controuersia apud medicos sunt de ascriptis signis huius adolescentis historiæ septimo die defuncti. Zeno nāque has scripsit notas. Præoībus ΠΙ per mediū H lineam rectam habens, quod πιθανὸν id est verisimile semper significare docuimus. Secūdum Ξ, tertium deinde Ζ, quartum Θ, hoc pacto ΠΙ Ξ Ζ Θ. Igitur Ζ septimum diem ait denotare, Θ θάνατον i. mortem. Sed hæc sunt in oībus communia: Ξ vero ξένον i. nouum vult indicare. Nouū fuisse adolescenti ait in narrationis initio ex lassitudinibus & cursibus insuetis eum incidisse in morbum. Quæ igitur aduersus Zenonem dicta sunt de primo signo, quod significet πιθανὸν i. verisimile, qn̄quidem oībus sunt communia ægris, paulo post, si visum mihi erit, apponā. Prius quæstiones de hoc ægro priuatim iactatas videamus, ꝙ de re ille medica mouisse controuersiam videatur. Nam cum conscripsisset Zeno, vt antea memini, de notis non paruum volumen: ac alterum illo maius aduersus eū empiricus Apollonius: ac rursus Zeno eidem respondisset: Apollonius cognomento Cyclas, postea & ipse scripsit defuncto iam Zenone de notis librum, non vt suppositas solum culpās, sed corollarium addidit, quo insectatur Zenonem. Nā ita instituit reprehensionem, vt contra illum, qui quæ sint à Mnemone concinnata, non valeret recte interpretari: sed vbi probabili deficeretur ratione, notas, quò commodius exponeret, conuertisset: neque librum in regia bibliotheca inuentum, neque illum ex nauibus, nec quem ędidit Bacchius, habere ad eum modum notas, vt in hoc scripsit adolescente Zeno, affirmans. Enimuero in hanc miror

importunitatem

A importunitatem potuisse Tarentinum Heraclidem impelli, & quidem in perpetuum studentem
interpretationes ad vtilitatem referre. Hic vero contendere magis cum Zenone videtur, q̃ spe-
ctare vtilitatem. Exponit.n.notas, ac si duo Z ante vltimũ Θ scripta sint: & alterum, quod prope
Θ est, septimum diem indicare ait: alterum, quod huic, Z dico, præpositum est, significare ζητη-
τέον εἶναι, id est quærendum esse, cur septimo die interierit, cum accessiones haberet diebus pari-
bus: Nam erat probabile, vt ipse dicit Hippocrates, morbi iudicium diebus accessionum fuisse.
« ||Nam quorum, inquit, diebus paribus fiunt accessiones, horum fiunt etiã iudicia diebus paribus: 1. Epid.cõ.3.t. 13.3ª.120.c
« quorum vero in imparibus, horum item imparibus diebus iudicium. Subiecta aũt est generali iu
« dicij significationi mors. Atq; de notis sic statuit Tarentinus. Attendamus iam, ecquid afferat
præclari. Nam q̃ mors fere in dies accessionum incidat, rarumq; sit diuersum exẽplum, fatendum
est, & concedendum verum dicere Tarentinum. Non videtur habuisse hic tñ diebus paribus ac-
cessiones. Quippe primo die Hippocrates, quæ initio morbi acciderunt, descripsit: Sub hunc, in-
quit, oĩa exacerbata sunt, propter morbi, qui acute mouebat, incrementum. Itaq; tertio die adhuc
magis intentum morbum indicat esse. Nam cum in secundo die prędixisset /non dormiuit, men-
te turbatus erat/ tertium diem exponẽs scripsit primum /grauiter se habuit/ quod primo die non
B scripserat: ab hoc /sitibũdus/ deinde /fastidiosus/ mox /multũ se iactabat/ postea /perplexus erat/:
Quorum vel vnum, si tertius dies haberet, posset ipsum secũdo peiorem ostendere. Nã vna nocte
non dormire, mentisq; turbatio, assidue in acutos morbos citra insigne discrimẽ incidere cernun-
tur: at quæ sunt de tertio die scripta, fuerunt periculosa vniuersa. Præterea tertium ideo secundo
peiorem esse dicit, quòd secundo die scripserat /mente turbatus erat/: tertio die, cum alia sympto-
mata, quæ paulo ante retulimus, commemorat extitisse, tum vero mentem fuisse non iam turba-
tam (quippe parum id quidem sit) cęterum delirasse ait. Quam ob rem cùm ipso hoc symptoma-
te videtur secundo peior tertius fuisse: tum, quòd addiderit inibi hypochondrij submollem ten-
tionem, quæ antea non suberat, coniecẽs hinc secundum illi moderatiorem fuisse. Nanq; viscus
antea malo vacãs cum cœperit in aliquo die laborare, illum esse prioribus peiorem significat. Ac
præter omnia, quæ commemorata sunt perniciosissima symptomata eo die apparuisse videntur, fri
gus partium extremarum, liuorq;. Quo maior, vt paulo ante dixi, admiratio subeat, quid'ni ado-
lescens perierit die quinto. At enim dicet aliquis Tarentinum defendẽs, post prædicta scriptum
esse /quarto non dormiuit, malum in peius procedebat/. Verum & huic ipsi in memoriam redu-
cemus medicum illud præceptum, nimirum quartum septimi indicatorium ab Hippocrate esse
C dictum, propterea quòd bonorum aut malorum, quæ dies ille attulit, euentus non minus sed ma-
gis septimo die quàm sexto fiat. Qua igitur ratione dicit Tarentinus, probabilius erat sexto de-
functum esse adolescẽtulum, posteaquam accessiones haberet diebus paribus? Nam tertio die plu
rima symptomata illum videntur tentasse: die quarto autem creuisse: tum sustinuisse se, & repu-
gnasse ad septimum diem, quia forte firmis natura viribus erat, & vero etiam per ętatem: nam hęc
illum si defecissent, quinto die obijsset. Quare equidem Tarentinum censeo insectandi citius stu-
dio Zenonis, q̃ rei sedulo excutiendæ, huc descendisse. Idem Apollonius fecit, qui itẽ diligenter
literam Ξ secundo inter notas loco positam exponit. Quem sunt multi sequuti alij, maxime cùm
q̃ medicum aliquod præceptum dicat se vtile exponere citra notas: tum q̃ eius dictis illi fidem ha
berent. Hac siquidem de re adolescentem ait obijsse, q̃ præter morem lassitudines, labores, & cur-
sus obijsset. Ego vero affirmauerim labores & cursus, siquidẽ hoc nomine plures exercitationes
significantur, non præcedẽte morboso corporis statu, haudquaq̃ potuisse mortem inducere. De
potibus, vt quidam volunt (nam sic dixi esse qui corrigant) hoc quidem in adolescẽtulo, quid cer
ti dicam, non habeo, q̃ nec qualitatem nec quantitatem teneam istarum potionum, cum tñ multa
sit in ipsis differentia: Siquidem etiam differũt ipso tempore potiones: quædã enim diebus duo-
D bus et tribus, alię permultis fiũt: ipsiusq; quotidiani haustus mensura haud paruam habet differen
tiam: Potionis ad hęc qualitas, hi.n.meraciorẽ, illi sumunt dilutiorem, non nulli temperatam: sunt
qui frigidam, alij calidam, atq; harum vtranq;, aut de more aut insueti, biberunt aliquando. Huic
accedit non parua ipsorum vinorum in genere ac tempore diuersitas: neq; enim eũdem affectum
vinum nouum ac vetus parit: neq; crassum, ac tenue: nec albũ, atq; nigrum: nec odoratum, ac fœ-
tidum: nec item austerum atq; dulce. Quare, vt dixi, de offenso per vinum adolescẽte nihil habeo
firmi statuere, nisi hoc Omnium est vinorum immodico vsui cõmune, quod neruos tẽtet & men
tem. Sed horum tamen solẽnis noxa non dominabatur in huius adolescentuli morbo: neq; enim
conuellebatur, vel tremebat, vel infestabatur phrenitide: quare & scripturam potibus minus pu-
to conuenire. Sanè magis est consonum adolescenti inconcoctiones præcessisse etiam fortassis in
ventre: sin secus, in venis quidem certe: vnde plurimi coacti sunt crudi humores, vt testantur vri
næ, & alui excrementa, tenuia illa quidem, verum non biliosa tamen. Nihilo minus videtur bilio-
si quoq; humoris aliquid in toto contineri habitu corporis, comitis laborum quos subierat: qui-
bus est verisimile etiam delirium quoddam successisse & febrem acutam.

De Nota illa ante cæteras posita, qua Πιθανὸν hoc est probabile, significari aiunt.

Quoniam hoc in libro interpretum loquacitatibus plurimum vsi sumus, haud deterius vtique

fuerit aliquid etiam exempli gratia de illa nota scribere, quæ πιθανὸν id est probabile significat. E Nam quis fortasse illorum librorum admirabitur magnitudinem, quos Zenonis Apolloniiq; sectatores conscripserunt. Si igitur in vna tantum nota intelliges, quo pacto ipsis in prolixitatem paulatim deuenerit controuersia, causam quoque longi sermonis facile perdiscere poteris: cauebisq; (si mentis compos fueris) ne tu ipse quoque in eiusmodi nugacitates incidas. Itaq; in prima statim nota, qua πιθανὸν significari dicebant, inquiunt in nullo alio libro solere vnquã hac voce πιθανὸν vti Hippocratem: ob idq; non decere nunc vnico in libro signo eius vocis sæpenumero vti, qui nunquam alibi vsus ipsa fuerit. Hanc autem rationem euertẽtes, qui cum Zenone sentiunt, in germanissimo illo libro qui est de fracturis inscriptus, dixisse aiunt, vbi de Solene instrumento disputat, πιθανώτερον. Cum enim prius dixisset Hippocrates Solenis instrumenti non esse vtilitatem, subiunxit: ‖ At πιθανώτερον id est probabilius est, vulgo minus accusabilem fore medicum, si Solen subijciatur. Scitè ergo cum probabilem responsionem visi fuerint inuenisse Zenonis fautores, tres ipsi ab aduersarijs obuiationes factæ fuerunt, duæ quidem litigiosiores potius quam veriores: tertia vero idonea admodum est, omnibusq; illis audientibus satisfacit, quotquot græcis literis bene instituti sunt. Prior itaque ex litigiosis responsionibus hæc est. Hippocrates illic πιθανώτερον dixit, non πιθανὸν: at isti ex hac nota indicari aiunt πιθανὸν. Quibus Zenonis adiutores respondent: Si quis apud Apollonium scriptum inuenerit primitiuum nomen non iam statim ipsi concedimus deriuatiua vsurpare, nisi prius quendam nobis ostendat ipsis vsum fuisse: qui autem deriuatiuum inuenerit, is audacter & primitiuo vti poterit. Nam quod ab aliquo genitum est, id eius quod generauit subsistentiam indicat: quod vero à nullo, aliud generet nec ne, dubium est. Prima sane fabulæ pars hic finiatur, cum nimirum ex prædictis apertum iam sit, quo modo in longissimam loquacitatem produci ipsa possit. Ad secũdam vero (iam enim semel in fabulam nosmetipsos introduximus) accedamus. Aiunt igitur qui contra Zenonis sectatores dicunt, posse quidem aliquando quæ semel scripta est dictio, & ipsum scribentem latere, quippe qui moris græca lingua exquisite loquentium oblitus, ac sola multorum consuetudine adductus sit: vno vero in libro deinceps quoddam vocabulum sæpius vsurpare soli ij possunt, qui aliàs eodemmet ipso vti consueuerunt. Quæ vero ad hæc respondeant Zenonis consectatores, narrare superuacaneum est, quippe quæ frigidiora longaq; sint. Mihi enim sat fuerit ad tertiam fabulæ partem accedenti responsionum duntaxat principia tãgere. Tertia autem hęc est. Placere quidem posse & vulgo & antiquioribus, si & δυνατὸν & ἐνδεχόμενον, & εὔλογον & εἰκὸς dicas (id est possibile, contingens, rationi consentaneum, decens) & ipsum etiam πιθανὸν, cum forte tunc in G vsu esset hęc dictio, sed rariori sane, & apud idiotas potius. Contra vero, vocem secundum conferendi modum, quod grammatici comparatiuum nuncupant, ab εἰκὸς formatam antiquis inusitatam esse: vere enim diceremus εἰκότερον: rariusq; omnino hoc cõparatiuum inuenies quemadmodum & ipsum πιθανὸν. Constat autem antiquorum multa admodum volumina voluenda illi esse, qui has cõtrouersias dijudicare voluerit. Neq; enim aliter cognoscere potest, an πιθανὸν ab ipsis vsitatum non sit, sed πιθανώτερον: secus vero insolens εἰκότερον, tritum εἰκὸς. Si vero quispiã ex ijs qui artem medicinalem discere decreuerunt, ad lectionem se conuertat antiquorum omniũ librorum, quos rethores, aut historici, aut medici, aut deniq; philosohi conscripserunt, conteret certe in hoc tempus, seq; artem assequi posse diffidet, cum hoc ad morborum nec dignotionem nec prænotionem cõferat. Quamobrem satius fortasse fuerit fabulæ in tres diductæ partes finem constituere, ne longius tempus consumamus in duorum deinceps dierum appositione: cum præsertim tragœdiam vel comœdiã agamus. Ad reliquos igitur ęgrotos venientes (supersunt enim adhuc quatuor ante statum pestilentem descripti) hic secundum commentarium absoluamus. Tertium vero aggredi erit vtilissimum.

de Fracturis, cõ. 2. t. 64. 7ª. a 39. c

H

Aegrotvs ix

6 *Apud Tisamenum Mulier decumbebat, cui Voluulus cum molestia excitatus est. Ciebantur multæ uomitiones, potum non continebat, hypochondria dolebant, & infra secundum ventriculum dolores, tormina perpetua, non erat sitibũda, incalescebat. Extremæ partes perpetuo frigidæ, fastidiosa, insomnis. Vrinæ paucæ, tenues: † deiectiones crudæ, tenues, paucæ: ⁊ Nec erat remedio locus. Defuncta est.*

† Forte vel delẽda sunt hæc verba, vel ita legẽdũ, deiectiones nullę, considera.

Male scribunt quidam in hac muliere ὑλεώδεα per υ, cum ειλεώδεα sit p ει, scribendum. Ειλεὸς enim id est voluulus, appellatur affectus, cuius habuisse symptomata scribit mulierem, multos vomitus, potũ cõtinere nõ posse, dolores esse ad hypochõdria, & tormina cũ doloribus in ventre: q̃ omnia voluulosis assident. Quod postea scripsit, non est ex ijs quæ eis assident, cæterum ex illis, quæ malo ad malignum tendenti superueniunt, potissimũm perpetuo esse extremas partes frigidas. Prauum item, fastidium est. Quin & vrinas adscripsit tametsi in venis non contineatur & succis affectus, verum in intestinis: quod cum in his cœperit magna inflammatio, prædicta incidere symptomata soleãt. Vocatur autẽ εἰλεὸς i. voluulus, affectus. Parua igit ex vrinis, vt sint bonæ, salutis sic habentium est spes: sed non paruũ ad exitium momentum, si prauæ sint. Nam cum, A. l. 3. f. 16. t. 4. c. 30. 350. b

qui eo

A qui eo modo affliсtantur propter intestinorum inflammationem in præcipiti sint, si alia videatur præterea esse in corpore affectio praua, increſceret vna ęgro malum. Atq; sic consueuit Hippocrates, vbi aliquod instrumentum spiritus sit læsum, inspicere vrinas. Quæ si secundum naturam habeant, in solis spiritus instrumentis versatur periculum: Sin hæ quoq; praue appareant, offensum iam significant etiam nutritionis instrumentum: quo modo nunc, quanquam sit affectus venter, eiusq; ex deiectionibus perspiciatur affectio, nihilo minus vrinarum fecit mētionem, vt tenuium, quæ succorum significant in venis incococtionem. Atqui vrinas semper memineris vt simul inspicias in ventris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorumq;. Nam bonæ si appareant, haud magnum præbent momentum ad salutem: contra si prauæ, amplificant simul ægri periculum. Et cū sit periculosus omnis voluulus, qui in sublimibus intestinis consistunt, ijs, qui in crassis sunt deteriores, vt qui contagio iecur afficiant & lienem. Discernes eos vomitionum assiduitate, & vehementia, & ꝙ potum continere nō possint: Adhuc magis ex eo, ꝙ nihil per aluum deijciatur: Præterea tormina & dolores faciunt ad notitiam, quando teneant hi alta intestina: Qui stercus si vomant (aduertitur enim hoc etiam fieri) clarissimum sit signum tibi esse subtilia intestina affecta. Est autem acutissimum hoc malum: quare id hic proposuit Hippocrates: simulq; adscripsit /nec

A.ibidē.c.31.b

B erat remedio locus/. Sed mihi hoc fac memoria comprehēdas ad commentationem de sanguinis missione. Cùm enim nullum scripsit aliud remedium in ęgris horum librorum, tum nec illā: non quin præsto fuerit laborantibus auxilio, sed ꝙ ascribere auxilia singulis ægris non oporteat: nisi quid forte noui inciderit, vt in eo, cui fuit octauo die sanguis detractus. Porrò diem preterijt, quo hæc ægra decessit, vt quæ secundo statim die mortua fuerit, aut longissime tertio ob morbi acuitatem, quam in narratione ipse ostendit.

AEGROTVS X

7 *Quædam Mulier quæ apud Pantimedem degebat, ex Abortione infantis Primo die Igni est correpta: lingua arida, sitibunda, fastidiosa, insomnis: aluus erat turbata multis, tenuibusq;, & crudis. Postridie superriguit, Febris acuta, aluus copiose reddidit, non dormiuit. Tertio die intendebantur dolores. Quarto delirauit. Septimo Interijt. Aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multæ, tenues, crudæ deiectiones: Vrinæ paucæ, tenues: Febris Ardens.*

Si qua de causa externa mulieri huic abortire contigisset, declararet Hippocrates. Itaq; ex morbo constat vitiosis collectis humoribus abortijsse. Adiunxit huic ex abortione dictionem /νηπίου

C i. infantis/ indicans, ni fallor, hoc adiecto paruum fuisse elisum partum. Appellant enim homines infantes puellos non ita pridem natos. Quare per metaphoram videtur Hippocrates valde pusillos fœtus sic appellasse: quippe hi potissimum eijciuntur. Acutam igitur fuisse & magnam febrem, cùm quod dicit /igni est correpta/ significat: tum quod addit /lingua arida, sitibunda/. At vero /fastidiosa/ febris demonstrat, qua tenebatur, malignitatem. Attende diligenter excretorum speciem. Nam cum scripsit /aluus erat turbata, multis tenuibus que & crudis/: tametsi ipse in fine narrationis dixerit febre ardente illam laborasse, meminerítq; febris, quę die primo cœpit, atque exacerbabatur secundo die: tum addiderit /lingua arida/ & /nō dormiuit/ ac /sitibunda erat/: cruda tamen deiecta ait fuisse: Ardentem autem febrem ex humoribus nasci biliosis scimus. Igitur consentaneum est in tota mole corporis huic mulieri biliosum fuisse aceruatum humorem, in primis autem venis lactium & simis iecinoris cruda contenta. Iam etiam vrinas illius crudas dicit fuisse, iuxta ac crudas deiectiones, non solum in primis venis, sed & in gibbo iecinoris crudis humoribus abundantibus. Porrò /febris ardens/ in fine narrationis huius ęgrę adscriptum est in multis exemplaribus. Quædam non hoc habent tantum scriptum, sed adiectum etiam A. Itaque suspicamur aut quòd prima hęc ęgra ardente febre fuerit correpta: Aut quòd hęc fuerit prima spe

*Al.cōceptos.

* Græce λεπτὰς i.tenues vt etiam habetur in contextu Hippocratis.

D cies ardentis febris: secunda autem quæ deinceps sequitur, in muliere, de qua sic orditur, Alteram ex abortione. Ego vero in octauo ægro, cuius est principium, Adolescentulum, qui in Mendacium foro decumbebat, plenius ostendi me de hisce adscriptitijs verba facturum, cum decimum ægrum enarrarem: præstaboq; nunc duabus de causis suspicans ab alio esse non ipso auctore hoc /ardens febris/ adscriptum: Primum quòd non vni ęgro aut alteri, morbi formam subtexuisset ad exitum narrationis, sed (siquidem & has nos docere volebat, vt quidam fecerunt eius successores) omnibus aut plurimis: at ille scilicet tanquam his qui cognoscere morbum valerent, exponit ægrorum accidentia. Videas item alios veteres in lucubrationibus suis non respicere hos, qui dudum ad libros accesserunt, sed qui iam in illis profecerunt. Hanc meam sententiam vltra id quod dixi, hoc præterea confirmat, quod tertio duntaxat Vulgarium morborum libro adscriptæ sint.

Omnibus igitur, qui hunc sunt librum interpretati, probabatur ab alio, qui notas illas sententiā complectentes adscripsit, etiam hæc esse adiecta. Nam in muliere quidem anginosa concedas sanè esse ab Hippocrate adscriptum /anginosa perijt/ qui ex ipsa angina vellet periisse mulierē: In hac quæ nunc dicitur obiisse, non possis ita accipere. Nam vt dixit /septimo interiit/ subiecit /aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multæ, tenues, crudæ deiectiones: vrinæ paucæ, tenues/. Mox adiectum est /febris ardens/. Non nullis etiam A est additum. In quibusdam pro eo scriptum est primus:

mus: in alijs prima. Omnino enim hunc librum hisce adscriptis multi contaminarũt iuniores medici. Clarum est ergo non, vt in illa quae angina laborabat, ad calcem adiecit /perijt anginosa/ eodem modo conuenire esse hic adscriptum /febris ardens/: neq; enim dixit /perijt καυσομένη i. ardẽte febre/ sicut in illa, quae angina laborabat /perijt anginosa/: sed hoc /febris ardens/ recto casu scriptum offenditur: inter hoc /& perijt/ interiacent /aluus erat perpetuo lubrica/ & quę sequuntur. Quando itaq; nec mortua est ex ardente febre, nec prorsus inter se hæc cohærẽt, constat ab aliquo hoc esse adscriptum, non ab ipso scriptum Hippocrate. Potuit etiam quis adscripsisse sibi, sicut solemus talia in marginibus commentariorum memoriæ gratia adscribere: postea aliquis, qui excriberet hunc librum, in contextum, quasi auctoris esset, transtulisse. E

Aegrotus xi

8 *Alteram ex Abortione ad quintum mensem Oecetai Vxorem Ignis corripuit. Primo comatosa erat, rursusq; insomnis erat, lumbi dolor, capitis grauitas. Secundo die Venter turbatus est, ac paucis, tenuibus, merisq; primũ. Tertio die plura, ac peiora: nocte nihil dormiuit. Quarto delirauit, metus, mœstitia: dexter oculus erat distortus: sudor secundum caput paucus, frigidus: extremitates frigidæ. Quinto cuncta exacerbata sunt: multum delirauit, statimq; ad mentem rediјt:* sitis, vigiliæ: Deiectiones in totum multæ & meræ: Vrinæ paucæ, tenues, subnigræ: Extremæ partes frigidæ, sublividæ. Sexto eadem erant. Septimo Mortua est. Phrenitis.* F

*Al. ἄδιψος i. siti carens.

*Græci omnes cod. quos uiderim, habent ἀκαίροισι i. intempestiuæ. Interpres mutauit in ἀκρήτοισι.

Quam ante hanc descripsit, infantem adhuc fœtum elisit. Infantem interpretare, fœtum inquã, vnius mensis, aut bimestrem, aut longissimum trimestrem. At hæc nunc nobis proposita quinto mense abortiuit, ne ipsa quidem externa de causa, sed ex corporis affectione. Cum enim vehemẽtius salierint, aut subito horrendi quid conspicatæ timuerint, mulieres abortiunt. Est cum ex dolore, vel ex insigni inconcoctione, vel ex medicamentosi cuiuspiã esu, vel omnino puri potione medicamenti, vel quòd insit aliquid abortiui. Iam etiam propter sanguinis missionem, & sanguinis ex vulnere eruptionem, aut ex nimia hæmorrhoide, quædam abortierunt. Noui etiam quasdam, quæ ex vuluæ ceruice profuso sanguine prægnantes iandiu, tandem partum eiecerint. Quorum accidisse mulieribus hic ab Hippocrate descriptis nihil vel hinc constat, ꝙ non addiderit in narratione earum, cum omittere ea non soleat. Non ergo febricitarunt, quia abortierant: immo cõtra, quòd febricitarent, ideo abortiebant. Videtur vero ex hac muliere inductus prædictionum auctor hoc modo dixisse: ‖Qui comatosi in principijs cum capitis, lumbi, hypochõdrij, colli dolore, nunquid phrenitici? Potuit etiam alteram vel alterum ita vidisse affectum. Hanc itaq; dicit mulierem comatosam fuisse, rursusq; insomnem, & laborasse capitis grauitate, & lumbi dolore: nihil de collo tamen addidit. Item ventrem ait conturbatum fuisse, & excreuisse tenuia & mera, nec addit hic præterea quicquam de colore illorum: possunt enim mera, pallida, flaua, rubra, virulenta, & nigra deijci. Nempe enim mera scimus illum appellare, quæ proprium colorem retinent cum nullo humore mistum alio. Si tamen conijciẽdum est, biliosa deiecit mera, hoc est vel flaua colore, vel rufa: nam virulenta & nigra addito colore proferre, & huic et alijs medicis familiare est. Et nos quoque citra adiunctum biliosa solemus deijci dicere, de flaua bile eam vsurpantes dictionem: excrementa vero virulentæ, vel atrę, vel alterius bilis, nõ dicimus simpliciter biliosa, sed coloris ipsis discrimen addimus. Quæ cõsuetudo in omnibus obtinuit, ꝙ semper euomatur & aluo reddatur pallida & flaua bilis etiam sanis, nedum ægris: contra raro aliæ, atq; his duntaxat, qui tenẽtur morboso aliquo affectu. Quod igitur dixit in narratione tertij diei /nocte nihil dormiuit/ comatis autẽ amplius mentionem nõ fecit, innuit mox deliraturam. Proinde sub hæc merito dixit /quarto delirauit, metus, męstitia, dexter oculus erat distortus /præterea/ sudor secundum caput paucus, frigidusq;/ cùm esse iam mulierem ostendit phreniticam, tum habere admodum incommode. Cum vero etiam ad signa prędicta & symptomata accederet extremarum partium frigus, magis etiam morituram expectes, quemadmodum mortua est, consequentia prædictis symptomatibus habens, quæ quinto & sexto die euenerunt. Quæ vero in prædictionibus tradita sunt veluti horum testimonia, etsi ante in commentarijs, quos in illum librũ scripsi, quàm sint absurda demonstraui, commemoremus tamen illa memoriæ gratia, quamuis ista scribere sumus deprecati. Cum igitur sit in prædictionibus dictum, Ex lumbi recursione sequitur distortio oculorum, ideo huius admonent mulieris, vbi verba de ipsa faciunt in prædictionum libro, quo loco hoc caput tractant: quæ sunt omnia, vt ostendimus, absurda. Scimus enim in vniuersum, haud bonum esse signum distortionem oculorum, siue ex lumbi recursione fiat, siue vtcunque aliter. Improba etiam est doctrina, & aliena ab Hippocratis verbis: neque enim ex lumbi recursione diceret, sed vt in Præsagijs his verbis: ‖Dolores, qui cum febre lumbum tenent, & infimas regiones, si septum transuersum attigerint, inferiores que partes reliquerint, exitiales admodum sunt. Atqui non est, qui in hac ægra ad caput sublatos esse possit abundantes in lumbro probare humores. Atque vt temere hæc quidam interpretes dixerunt, ita hoc ex prædictionibus caput male his accommodant, quæ exposita sunt de hac ægra: vbi ait, Ventris prærubra proluuies, cum in omnibus mala est, tum in propositis

1. Prorr. cõ. 1. t. 1. 4ª. 160. h G

H

in Prog. cõ. 2. t. 70. 4ª. 205. h

A positis maxime, cum non dixerit Hippocrates fuisse prærubram huius mulieris proluuiem ventris. Multo etiam absurdius hoc citant caput: In febribus ardentibus cum aliquanto frigore venientibus, & deiectionibus cum aqua biliosis multisq́, oculorum distortio cum alioqui malum est signum, tum maxime si catochi fiat. Nihil vero aiunt referre, catochum dicas, an comatosum, ignorantes ipsum Hippocratem à vigilante dirimere profundum coma: itaque profundum coma, aliquod habere cum catocha, vt vocant Archigenes & Philippus, consortium, non vigilans: quod hanc dicunt mulierem in principio morbi corripuisse, nō quo tempore oculus est distortus. Porrò mireris etiam hoc de ijs, qui vtrunq́ caput attulerunt ad exponendam hanc ægram, in qua ait /ventris proluuies prærubra/ & /deiectionibus cum aqua biliosis/. Neutrum enim eorum de hac muliere scripsit Hippocrates: neq́ quasi scriberet vtrunq́, exponunt. Præterea eadē deiectio prærubra esse, et cum aqua biliosa, nequit. Adijciunt alia etiamnum capita multa vicissim alterum per alterum prædictiones & ægros in libris de morbis vulgaribus interpretãtes. Sed omnia reprehendere, vbi lapsi sunt, non est huius loci, quandoquidem aperte simul & absolute istarum interpretationum vitium in commentarijs in prædictiones aperuimus. Phrenitis /& hoc est de ascriptitijs, vt ante /febris ardens/ quippe quod non habeatur in omnibus exemplaribus. Neque enim in alio
B ægro tale quid ascripsit: nec instituerat hic morborum tradere discrimina: sicut inuenias in libris conscriptis de morbis. Absurdum præterea est, cum nullam habeat consequentiam.

AEGROTVS XII

9 *Mulierem, quæ decumbebat in Mēdacium foro, primum Enixam cum dolore masculum, corripuit Ignis. Initio statim sitibunda, cor illi dolebat, fastidio*sa, lingua arida, venter turbatus tenuibus paucisq́;, non dormiuit. Altero die aliquantulum riguit, febris acuta, modicus secundum caput et frigidus sudor. Tertio cum dolore deiecit aluus cruda, multa, tenuia. Quarto subriguit, omnia iritata sunt, insomnis. Quintum diem laboriose transegit. Sexto eadē erant, aluus reddidit humida, copiosa. Septimo superriguit, febris acuta, sitis ingens, se iactauit: Sub vesperum per totū corpus sudauit frigidum: frigus partium extremarum, nec redibat illis calor: Iterumq́; nocte superriguit, extremitates calorem non recipiebant, non dormiuit, non nihil delirauit, statimq́; ad mentem redijt. Octauo circa meridiem redijt calor, sitibūda, comatosa, fastidiosa: vomuit biliosa, pauca, subflaua: Nocte grauiter se habuit, nihil quieuit, multum affatim minxit inscia. Nono omnia fuerunt remissa, sub vesperum comatosa, aliquantulū superriguit: vomuit amara, biliosa. Decimo rigor, febris exacerbata est, nihil dormiuit: Mane multam† in qua nihil subsideret, reddidit vrinā, extremæ partes receperunt calorem. Vndecimo virulenta, biliosa vomuit: non multo post riguit, rursusq́; extremæ*
C *partes frigescebant: Sub vesperum rigor, sudor frigidus, multū vomuit: Nox grauis fuit. Duodecimo vomuit multa, nigra, fœtida: singultus multus, sitis laboriosa. Tertiodecimo nigra, virulenta vomuit, rigor: Circa meridiem muta. Quartodecimo die sanguis de naribus: Defuncta est. Huic perpetuo Venter erat lubricus, Horrebat. Annum Aetatis agebat circiter Septimumdecimum. Febris ardens.*

*Non est in antiquis. vide ēt Gal. 2. de Dyspnœa ca. vlti.

† *ὑπόςασιν οὐκ ἔχον est in cod. Græco, vt vertit īterpres. in alijs tamen est ὑπόςασιν ἔχον, i. quæ subsidentiam haberet.*

Siue Athenis in Astutorum foro decumberet hæc muliercula, siue alia in ciuitate, alijs permittimus inuestigare. Nos quæ per totum acciderunt morbum attendamus, à quibus illa non poterat superstes esse: siquidem ab initio omnia mortalia erant. Ac magis mireris, quî factum sit, vt diem quartumdecimum potuerit attingere. Sed ideo, quantum censeo, ad finem eorum, quæ ei acciderunt, addidit /annum ætatis agebat circiter septimumdecimum/. Habuit igitur etiam ætatē adolescentem, ideoq́ robustam. Constat autem præter ætatis robur, & eam fuisse sua sponte naturæ non infirmæ, alioqui non perdurasset. Nam cum neq́ aliud illi quicq́ accideret salubre: ac secundo statim die riguisset aliquantulum, & acute febricitasset: tum secundum caput sudasset non nihil, & id frigidum: deinde essent die quarto iritata oīa, dieq́ septimo iterū superriguisset, ac lingua inaruisset, febricitassetq́ acute: iamq́ vltra q̄ extremæ partes frigidæ illi essent, etiam nō rediret his calor:
D quî illa non aut nono die, aut vndecimo, sit necessario mortua? Produxit itaq́ vitam ad diem vsq́ quartumdecimum propter ætatem & naturæ robur: quæ idem robur ostendit concitanda quartodecimo die sanguinis eruptione. Sed enim morbo maximo non erat sanguinis vacuatio discutiendo. Morbi vero magnitudinem cum alia aperuerunt symptomata, tum vomitionum nigrarum graueolentia. Nam semper exitiosa, quæ fœtent, sunt. Vnde etiam in Præsagijs ipse dicit: Putres omnes & graues odores, quauis in vomitione, mali sunt. Quod autem in fine est ascriptum /febris ardens/ perinde est absurdum, ac id quod in superiore ægra ad exitum scriptum erat, nimirum /phrenitis/.

in Prog. cō. 2. t. 42. 4ª. 201. h

Galeni

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS TERTIVS

ARGVMENTVM

Describit Austrinam humidam ac omnino pestilentem Tempestatem, Aegrotis Sedecim ad finem Adiectis.

Via statum hîc pestilentem Hippocrates describit, quæ ad interpretãda ea, q̃ dicturus est, conferunt, superius à nobis elaborata hic summatim cõmemorabo: deinde ad eius accedã verba. Primùm κατάστασιν i. statũ ab eo solere non tẽperamentũ tñ aeris p̃ter naturã, sed ẽt oẽm cuiussis rei formã ita appellari recordemur. Postea naturale quoddã esse vnicuiq; anni tpi temperamentum. F Deinde mutationẽ eius præter naturã in causa esse, cur corpora nostra corripiant morbis. Ad hęc ad memoriã illa reuocemus, q̃ scripsit in aphorismis in hæc verba: ‖Ex anni aũt statibus (quod in totũ dixerim) siccitates imbribus sunt salubriores, & minus lethales. Morbi vero in pluuijs statibus magna ex parte existunt febres longæ, alui profluuia, & putredines. Iam ea quoq;, quæ cum principium interpretarer secũdi libri Vulgarium morborũ scripsi, ad memoriam reducamus: Præterea quæ in primo libro vulgarium morborum, vbi de statibus egimus. Hæc aũt, quæ retuli, si quis retinuerit, ac nauiter ea legerit, ad horum interpretationem, quæ nunc sunt nobis proposita, perueniat.

3ª. Apho. 15. & 16. Ex. ord. 22. f. h

STATVS {PESTILENS}

1 *Annus Austrinus, pluuius, à ventis in totum silens.*

Primo libro morborum Vulgarium tempestates seu status tres descripsit: Hic vnam duntaxat hanc, quam nos hic interpretari instituimus. Et vero ẽt secundo morborum Vulgarium sunt scriptæ aliæ: quem tñ conscripsisse, quò æderet, vt primũ & tertiũ, nõ videt. Nec vero præscripsit mox G ab initio ijs in libris narrationi eorum, quæ acciderant, Status: sed statim narrare auspicat̃ quæ animaduertisset in morbis, qui viguerant, & in aeris temperamento. Itaq; ‖in Thaso, inquit, Autumno circa æquinoctium, & sub Vergilias, multum pluit, continẽter & †leniter flãte Austro. Itidem duos auspicatus est sequentes status. At in præsenti status nomen in oĩbus ferè exemplaribus habetur: non tñ quo hæc loco acciderint significatur. Pestem siquidem, quæ multarũ fuit gentium cõis, hoc libro narrat. In exemplaribus, quæ vt legebat Dioscorides habent, non solum ita est simpliciter scriptum /status/ sed additum est /calidus & humidus/: atque in medio spatij quod lineas intersecat, totum hoc scriptum est, sicut in alijs exemplaribus solum /status/. Inuenias quædã, quę ne hanc quidẽ in medio habeãt inscriptionẽ: quędã item, q̃ nihil planè. Vnde non esse inscriptionem suspiceris Hippocratis, sed forte illorũ, qui ęgrorũ historijs ad finẽ notas adscripserunt. Verũ hæc vtcunq; se habeãt, nec vlli læsioni sunt, nec vsui vel ad præsagiendũ, vel curandum. Ad ea itaq; exponenda, vnde aliquid commodi prouenit, conuertamur. Annus austrinus, pluuius, à ventis in totũ silens. Huic simile tẽpestati principiũ est secũdi Vulgariũ morborũ hac serię dictũ: ‖Erãt in Cranone carbunculi æstiui, pluerat p æstum largo imbri, idq; assidue. Acciderãt aũt magis Austro. Differunt tñ inter se hi status, tum q̃ hic toto in anno id fuisse aeris circunflui intemperamen H tũ, in secundo libro æstate tñ: tũ q̃ hic adscripsit /à ventis in totũ silens/ id quod illic non addidit. Arbitreris fortassis, quod illo libro addidit /acciderunt magis Austro/ hinc tale quid significari: nam hic ẽt austrinũ simul & tranquillũ totũ dicit annũ fuisse, nobis ita accipientibus tanq̃ possit tranquillus simul & australis aut aquilonius esse & dici totus annus: quod paulo inferius declarabitur. Ad memoriã vero reuocemus multas nos tẽpestates vidisse à ventis silentes, & tranquillitate præditas, non tñ eodẽ inter se modo, verũ hanc lenẽ & irriguã: illam siccã et gelidam, atque hæc oĩno est serena. Lenis autem est nebulosa & turbida tempestas austrinaq;, & non nunq̃ nubium plena: Cõtraria huius, aquilonia, & vbi prorsus nullus in aere apparet motus, sed planè sit, quam vocant, tranquillitas. Haud alius enim videtur aeris status esse, ac maris. Sicuti igitur illic semper est fluctus in alto, vel maior, vel minor, qui interim ob paruitatem non animaduertitur, ni strictus eum excipiat locus, quod in Chalcide Eubœæ, & Messina Siciliæ cernas: sic aer quoq; planè immotus & quietus haud videtur vnquam esse, tamen interdum nos, quia motus est paruus, fugit. Ac nubes per eas tranquillitates conspicimus, quæ frequenter nobis consistere videntur, cum re vera moueantur. Nam conspiciuntur statim in alia aeris regione: quod illis si nequaquam mouerentur, non vsu veniret. Huiuscemodi etiam hæc censenda est toto anno tempestas fuisse. Tantum

1. Epid. com. 1. t. 1. 3ª. 101. g
† μαλθακῶς ἐν νοτίοισιν. vide 1. Epid. sect. 1. com. 1. pag. 101. g. h

2. Epid. sect. 1.

A tum autem hæc distat ab eo quæ fuit in Cranone descripta secundo libro, quãto est diuturnior. Tñ affectus vtriusq; cõis tempestatis putredo est, vtiq; cõem etiam causam obtinens, humiditatẽ citra ventos. Et videtur putredo õis ex materia quidem gigni humida: ex causa vero efficiente, extraneo & præter naturam calore: augeri porro immobilitate. Nihil itaque putrescere quod omni ex parte est siccum, omnes manifeste videmus: neq; enim lapis, vel tegula, nec aurum, nec argentum, nec æs, aliud'ue eius generis putrefieri cernitur. Iam eorũ quæ putredini sunt obnoxia, hæc superesse in temperamentis frigidis diutissime, ne hoc quidem præterit quenquã: adhuc magis, vbi ab eiuscemodi ventis ventilantur. Sanè vestem etiam homines continenter quatiunt, præcipueq; cũ humidus sit calidusq; aer, q̃ immobilitas eam putrefaciat. Ita arteriarum in animãtibus motus cũ alias commoditates, tum eum vsum præstat. Et vero ipse in Aphorismis Hippocrates asserit, vt prædixi, in pluuijs tempestatibus putredines existere. Quare corporis humores hinc liquet necessario computruisse. Iam ipsius dictiones subsecuti, separatim singula consideremus.

2 *Cum paulo superioribus anni temporibus Squalores præcessissent, sub Arcturum flante Austro multum Pluit.*

B Didicisti iam in statibus libro primo descriptis aeris temperamentum ex salubri & naturali ordine variasse. Didicisti etiam, qui hic sit status, & quatuor eius esse præter naturam simplices, quatuor item alteras compositas conuersiones: Simplices in calore tantum, frigore, humiditate, et siccitate: Compositas in calore & humiditate, calore & siccitate, algore & siccitate, algore & humiditate. Nunc ergo horum, quæ didicisti memor, subsequere huius status narrationem. Hippocrates, Cum paulo, inquit, superioribus temporibus squalores præcessissent: deinde adducit, Sub Arcturum flante Austro multum pluit. Videtur etenim superiore iam anno aeris circunfusi non vndequaq; temperamentum constitisse naturale, non viguisse tamen ea tempestate vllus morbus, vt vocant, vulgaris. Nam in aphorismis didicisti, vbi sic dicit: ‖ Ex anni autem statibus, vt semel dicã, squalores imbribus sunt salubriores, & minus lethales. Hoc etiam minus incidit eiusmodi aliquis morbus, q̃ siccitate tantum excelleret temperaturæ immutatio, præter vllam alterius oppositionis mutationem, à qua aut calidus fieret magnopere, aut frigidus aer. Verumenimuero illa vehemens conuersio sub Arcturi videtur exortum se protulisse: qui aliquãto spatio autumnale ęquinoctium præcedit. Iam vero qui illi autumnus, quę deinde bruma successerit, postea quę hanc exceperint tempora anni, si eius persequamur dictiones, discemus. 3ª.Aph 15. Ex. ord.22.f

3 C *Autumnus Vmbrosus, nubilosus, Large pluit. Hyems erat austrina, humida, & lenis.*

Vmbrosum dixit pro caliginoso: quod non lucidum significat, nec purum, neq; omnino serenum. Nanq; solent etiamnum qui Asiam incolunt Græci, σκιώδη & σκιαρὰ id est vmbrosa, omnia quæ ad nigrum declinant, appellare. His etiam dictionem ζοφώδες i. caliginosum attribuunt, & φαιὸν i. fuscum, quod propè ad nigrum accedit. Apertum est aũt huiuscemodi non posse fieri aerem, nisi multis nubibus, ijsq; non splendidis, obducatũ. Nubilosum igitur virtute complectebatur vmbrosus. Sed te non latet eam loquendi rationem non Hippocrati tantum, sed multis etiam esse alijs veteribus familiarem. Iam etiam dixit, Hyems erat austrina, humida, & lenis. Sũt qui Austrum semper ducant esse humidum: quod non est ita: videtũ enim siccus aliquãdo esse, quem Leuconotum vulgus { Latini Caurum } appellant. Et Poeta talem nobis Austrum indicat dicens,

Αὐτὰρ ἐγὼ ζεφύροιο καὶ ἀργέσαο νότοιο.

Siquidem purum Austrum, quem fieri sine imbribus scimus, eo vocauit nomine. At vero primo etiam Vulgarium morborum in primo Hippocrates statu: ‖ Cum esset autem totus, inquit, hic status austrinus & cum squaloribus. Atq; is Auster subinde vehemens est. Semper ergo apertum habet motum. Lenis alius est Auster, cuius motum in aere & nubibus non sentias, qui calidus semper est. Caurus interim frigidus manifeste videtur. 1.Epid. cõ.1.t. 8.3ª.104.b

D

4 *Multo post Solis reuersionem, circiter Aequinoctium, Aspera erat extrema Hyems. Et iam sub Aequinoctium †Boreas spirauit, & Ninxit, non ita diu.* * βόρεια χιονώδεα χρόνον ου πολυν.

Pars hæc quædam tempestatis contrariæ intercessit, vt hic dixit, non ita diu.

5 *Ver Rursus Austrinum, sine Ventis: Pluit multum & continenter ad Canem vsque.*

Indicauit tibi lenem hyemem scribendo ad hunc modum /ver rursus austrinum, sine ventis/ nã verbum rursus, vt contrarius status interuenit, innuit ad suum temperamentũ redijsse aeris statũ.

6 *Aestas serena erat & calida, magni erant æstus. Etesiæ paruæ dispersim spirarunt.*

Lenitas hyemis, & Veris tranquillitas, cum æstate ęstuosa suffocante'ue cõgruunt. Nam cũ sua sponte sit æstiuum tẽpus calidũ, si ventorum accesserit tranquillitas, necessario æstus suffocatio'ue cõsequitur. Hoc fit, vbi neq; Prodromi (quos vocant) flant, neq; qui eos sequuntur, quos Etesias appellãt. Dirimit eos Canis ortus. Et ipse ẽt Hippocrates addidit /etesiæ paruæ dispsim spirarũt/.

Sub

7 *Sub Arcturum Rursus spirante Borea multum Pluit.* E

Rursus,ad pluuiarum exundātiam, non ad Boream refertur. Nam superiore Arcturi ortu multum pluerat,& subinde postea,Boreas vero rarus spirauit.

8 *Cum esset totus Annus Austrinus,humidus,et lenis,per Hyemem quidem Salubriter egerunt, præter Tabidos, de quibus modo scribemus.*

Integrum statum,ꝙ parui omnino aquilones fuissent,ab dominantibus in eo humidum appellauit,& austrinum: nam ꝙ tranquillum & calidum, lenem appellet, antea didicisti. Verum haud dum ea tempestas,licet esset repētina,mortales magnopere offendit propter superioris anni squalidi temperamentum. At cœperunt affectus quibusdam tabifici, qui scilicet huic vitio patebant. Ipseq; adeo posthac se recipit scripturum quæ illis acciderunt.

9 *Ante Ver vnà cum frigoribus consecutis,Sacri Ignes multi hos cum occasione affecerunt, illos non: Qui maligni cum essent,Multos interemerunt.*

Sacrum ignem didicisti à biliosa fluxione oriri,at non illa semper tñ praua & putri. Planè.n.cōtra,vbi mitis sit fluxio bilem pallidam obtinens,quæ in nobis naturaliter gignitur,solet quidem sacrum ignem facere,nullum tñ ex eo dare damnum,si quidem recte tractes. At non erat nunc talis, qui sacrum ignē excitauit,humor,sed malignus,qui eroderet putrefaceretq;,ab exuperāte humida ventorũ trãquillitate generatus illis potissimũ mortalibus, quibus cũ sua ipsi spōte alijs essent biliosiores,et victus biliosum magis eis succũ cōgessisset. Siquidē morborũ proficiscunt̃ differentiæ ab aeris circũflui tēperamento, pp naturã cuiusq;,& victũ quē sanus seruat. Victũ (grece δίαιταν) appello,non hunc tm̃,qui cibo & potione constat, verũ etiam qui oĩbus alijs, vt ocio, exercitatione,balneo,venere,somno,vigilijs,& vero oĩbus,quæ quouis fiunt modo in corporibus humanis. F

10 *Multi è Faucibus laborabant,Voces erant vitiatæ.*

Quibus caput sua sponte prompte replebat̃, his in præsentia exundantia humorum plenũ, in pulmonē cœpit & ventrē per fauces fluxiones demittere. Porrò iure dicit voces etiam his affectas fuisse, nempe & hoc assidue fieri videt̃ destillationibus, vbi abunde fauces & guttur irrigauerint.

11 *Febres Ardentes, Phrenitici.*

Ardentes febres extiterunt inuadentibus in iecur & ventrem biliosis excrementis: Phrenitici vero caput petentibus. G

12 *Ora Aphthis vitiata, Pudenda tuberculis: Lippitudines, Carbunculi.*

Singuli hi affectus ferè non sunt cacoethes,vti de sacro igne diximus paulo ante: nō nunquam vero etiam sunt cacoethes, vti nunc, ꝙ putridus esset, qui abundabat, humor. Quare in omnibus quos recenset morbis,hoc mihi semper memoria teneto, neque aphthas puta ægros tenuisse, vel quodcunq; aliud incommodum de more, sed simul cum membrorum putredine. Memineris etiã hanc communem rationem,ab eodem statu genitum omnibus putrē humorem non easdem insidere partes,ꝙ nec per naturam omnium in eadem cōditione corpus esset eo statu,sed esset alia alijs pars infirmior. Aphthæ itaq; frequentissimè sollicitant puerorum ora, quæ exulcerationes sunt in summo,quia omnia eorum sunt mollissima membra, & quasi muscosa: insuper os est omnino etiamnum insuetum cibarijs & poculis. Vbi ergo acrimonia quapiam lac sit mammæ præditum, aphthas generat: quæ facile sedantur, si infantis os modice astringas. Si vero humor affluat prauus, semper aphthæ prodeunt cacoethes. Iam carbunculorum perpetuo est periculosus affectus, H nam ex vitiosis constat humoribus. Quare nunc erat verisimile fuisse perniciosissimum eum, qui vltra natiuam malignitatem,etiam quam status afferebat,adiunctam haberet. Verum satis de huius est affectus origine dictum,cum principium secundi Vulgarium morborum enarrabam. Reliqua huius capitis clara sunt.

13 *Alui Turbatæ, Cibum fastidiebant.*

Ex vitioso humore, qui à capite defluxerat in fauces, quod in pulmonem inuaserat, tabificos constituebat affectus. Quòd vero in ventrem deriuatum erat, quia subibat mordicando†, ventris profluuium concitabat: quod significauit hisce verbis /alui turbatæ/. In transitu item, ventris facultatem ciborum appetentem afflixit, vnde cibos fastidiebant.

14 *Quidam Sitibundi erant, Quidam non.*

Pluribus de causis nec siti caruisse omnes, nec fuisse sitibundos probabile est. Videtur humiditas omnibus putredinosa fuisse collecta,verum nō pari quantitate, aut æque praua. Quamobrem fieri potuit Aliquos non sitire,vt illi qui cibum fastidiebant, ob facultatis potus appetendi offensam:

† *Codex græcus Basil. habet ἐκτάραξιν αὐτῆς ἐποιεῖτο, i. ventris exturbationē (interpres uertit profluuium) cōcitabat. Aldinus verba hæc non habet, sed vacuus est locus, ac si aliquid hic deesset. In alijs tamē cod. antiquis græcis nec ea verba adsunt, nec locus videtur mancus. Atq; ita posset tota hæc sententia verti. Quod vero in ventrem descendebat, deorsum subibat cum mordicatione, id quod significauit &c. Atq; ita omnino arbitror legēdũ: neq;.n. turbatio hoc in loco videt̃ esse profluuium, sed trãsitus materiæ (paucæ uel multæ) cũ mordicatione et dolore. ut clare etiam mox ĩfrà com. 15. apparet.*

A sam: liquet autem pessimam fuisse horum affectionem, nec malignam illis humiditatem in ventrem confluxisse: Alios vero sitibundos fuisse, quod conflueret in ventrem vitiosus humor, nec dum adeo læsisset eius os, vt potionis appetens facultas iam corrupta esset.

15 *Lotia turbata, multa, mala.*

Lotia fuisse turbata ita accipe, vt dudum, cum diceret /alui turbatæ/ nam ad renes quibus vitiatus humor defluxit, his necessario lotia turbabant, hoc est cũ mordicatione & dolore pertrãsibant. Quod huic est annexum /multa, mala/ potest ẽt de lotijs dictum esse: Potest ẽt ipsum seorsum, vt vna hac oratione multitudine indicet symptomatũ prauorũ fuisse id tẽporis ægrotantes affectos. * in impressis legitur ἀναγκαῖον ἦν. ? alijs quibus εἰκότως ἐγένετο i. merito.

16 *Comatosi diu, Rursusq; insomnes erant.*

Lib. 3. f. 1. t. 4. c. 4. 201 c Coma vigilijs vacãs ab humiditate didicisti, et refrigeratione fieri cerebri: Vigilias comati nõ commistas, a siccitate & calore. Nunc ergo cum, qui increuissent humores, humiditatem obtinerent exuperantem, verum non eam tñ vniuersam acrem, humiditas comatosum affectum: acredo ex putredine induxit vigilias. Itaq; causæ contrariæ contraria merito symptomata peperere.

17 B *Multi prorsus Non iudicabantur morbi, Quidam ægre.*

Quæ erat humoris vitiositas, quidam morbi haudquaquam decreuerunt, aliqui praue.

18 *Aquæ inter cutem.*

Vel hoc pathema quosdam dicit ex abundantia prauorum humorum affecisse. Omnem enim hæc potest morbum concitare, alium alio in corpore, pro eorum naturalibus differentijs & viuendi dissimili ratione, vt paulo ante {est dictum.}

19 *Tabidi multi.*

Retuli etiam supra, quod ex capite in fauces defluxerat, vbi per guttur in asperam arteriam & pulmonem venisset, eiuscemodi vitia produxisse.

20 *Habes Morbos, qui vulgabantur.*

Vnus de vulgaribus morbis, & ipse pestilens est, vt in libro quoq; de victus genere acutorum « C dictum est his verbis: ‖Nam siquã nulla morbi pestilẽtis forma cõis vulgetur, cęterum dispersi sint « morbi. Neque enim certi est morbi nomen vulgare vel pestilens, cæterum quicunq; vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur: qui simul si hoc habeat vt multos perimat, pestis fit. de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1. t. 9. 7ª. 109. a

21 *Ex Qualibet morborum, quos recensuimus, specie Complures ægrotabant & moriebantur. Acciderunt autem cuiq; horum in hunc modum.*

Cum dicit, & complures moriebantur, pestilentes fuisse morbos, qui vulgarentur, demonstrat. Qui quando diuersi fuerunt, de singulis separatim infra acturum promittit.

22 *Multis quidem Sacer Ignis cum occasione ex quibuslibet & admodum paruis vulnusculis in toto corpore accidebat, præcipue vero sexagenarijs, secundum caput, si vel minorem paulo quis curam adhiberet. Magna pars in ipsis etiam curationibus, magnis Inflammationibus corripiebantur: Saecerq; ignis multum celeriter vndiq; depascebatur.*

Cuius præ omnibus meminit primi pathematis, iure nunc primi etiam singulas reddit differentias: quod accidisse quibusdam dicit paruis de causis, quas vocauit occasiones: et multos qui à medicis curabantur, magnas esse inflammationes consecutas, ꝙ sacer ignis scilicet plurimum depasce D retur. Plurimis iam caput hunc sollicitasse, quando repletum hoc maxime in austrinis esset & calidis ventorum tranquillitatibus. Cur autem sexagenarios hic præter cæteros tentaret, hoc in causa est. Foris ambiens præter naturam calor causa, quamobrem corporis putrescẽret humores, fuit, sicut natiuus calor, vbi suum natiuum exacte temperamentum seruat, plus alijs humoribus sanguinis efficit: quando vero in magis igneum versus fuerit, pallidam & flauam bilem. At calor externus putredinis auctor humorum est: nam materia quidem humiditas est: causa efficiẽs calor præter naturam. Quare senes, qui superfluas semper humiditates ob naturæ imbecillitatem coaceruant, vt his accessit aeris calor ex illa effectus tempestate, humorum putredinosę corruptioni fuerunt iuuenibus opportuniores.

23 *Plerisq; itaq; horum in Suppurationes Abscessus contigerunt: atq; Carnis multũ et ossium neruorumq; decidit.*

Malignitas abũdantis humoris ex magnitudine constitit putredinis: atq; dictis subtexẽs dicit,

24 *Erat aũt illa Fluxio, quæ collecta erat, non assimilis puri, uerũ alia quæpiã putredo: ipsaq; Fluxio multa et varia.*

Hippocrates aperte tibi indicauit, quod nos sæpe iam diximus, corporis humores propter humiditatem & aeris tranquillitatem computruisse: atque idcirco pus non generauit. Compu-

trescebant

trescebāt vero ob prauos humidos humores solidę partes. At variam esse fluxionem propter putrescentium diuersitatem, ratio erat: nam à communi putredinis causa singula putrescentia peculiarem obtinent corruptionis speciem. E

25 *Quorum ergo Caput horum quid tentaret, His caput totum Glabrescebat et mentum: Ossaq; denudabantur, decidebantq;: Multæq; extiterunt fluxiones. His adiuncta aliquando, aliquādo non, erat Febris. Erant autem hæc formidabiliora, quàm deteriora. Quibus enim ad Suppurationes hæc speciẽs deuẽnit, plurimi Superstites horum erant: At vero quos Inflammatio reliquit & sacer ignis, nec talem abscessum effecit vllum, hi frequentes Perierunt. Et si vsquam loci alterius in corpore oberraret, euenerunt hæc. Etenim multis Brachium vel totus Cubitus decidit. Quibusdā hæc Anteriora latera afficiebant, vel posteriora. Non nullis totū Femur, vel Tibiæ denudabātur, pesq; totus.*

Humorum putredo, cuius est commune munus, vt illas partes, in quas impingat, corrumpat, terribiliorem in capitis partibus speciem præbuit, propterea, ꝙ licet vel paulum de natura hîc deflectant, maior fiat sugillatio, ꝙ̃ cæteris in partibus multum à natura diuertentibus. Nam, à femore vel brachio vel tibia vel cubito si cutis recesserit, minorem prębet mali speciem: at si capitis vnà cum cute crines defluxerint, atq; adeo mēti cum illis, vitij sit facies magna, periculum vero minus, quàm si is pudenda affectus teneat, aut guttur, aut thoracem, aut aliam principem partem. Neque F tamen, quæ caput ita tentabant, formidabilia magis erant quàm peiora, verum etiam quæ cuilibet aliæ parti decidebant. Peiora enim erāt, in quibus in profundum secessit humor ignem sacrum efficiens, cum in viscera se & in principes partes conferens, præter alia symptomata febres etiam acutas generabat. Quibusdam tamen, quibus in superficie erat eiuscemodi putredo, partes etiam citra febres marcescebant: quorum quidam hac de re præcipue incolumes euaserunt, vitiosis humoribus simul cum ipsis partibus quas ij putrefecerant, emissis. Oberrabat enim, vt ipse vocauit, fluxio per totum corpus, hoc est temere nulloq; ordine & casu vagabatur, vt præsagire medicus arte, quò esset decubitura, non valeret.

26 *Erat omnium id Grauißimum, cum Pubem & Pudenda vrgeret.*

Etiam absque pestilente statu, vbi has regiones inflammatio vel sacer ignis obsederit, facillimę putrescunt, vnaq; partes superiores afficiunt. Vnde nobis est sæpe necesse, vt putrida præciderimus, locum veluti radicẽ inurere. Nihil habet ergo admirationis, vbi is esset status, vt brachium, cubitus, femur, tibia, latus, caput, computrescant, si plurimum offendantur pudenda. G

27 *Atq; Vlcerum, & eorum quæ occasionem habuerunt, Hæc fuit conditio.*

Hactenus verba de sacro igne fecit, qui ex vlcere, aliam'ue ita paruam ob causam externam constitit. Posthac de ijs, quæ sine tali causa inciderunt, tractabit.

28 *Multos autem vnà Cum febribus, & Ante febrem, atq; A febre arripuerunt.*

Non ob vlcus his, aut alia de causa externa quæ sit manifesta, sed vt cōsueuimus dicere, sua sponte prouẽnit sacer ignis: atq; partim simul cum febre inuadebat, partim eum febres aut consecutæ sunt, aut præcesserant.

29 *Habebant hæc illud, vt Quæ per suppurationem abscessum molita essent, Aut si cōmode turbata esset aluus, Aut vrinarum bonarum extitisset excretio, hinc Soluerentur: Quibus horum Nihil acciderat, obscureque euanescebant, vt Lethalia essent.*

Paulo ante etiam causa reddita est, cur superstites essent magis, quibus per putridam partem malus humor vnà cum illa de corpore decideret. Nec est obscurum, quin si & per ventrem & vrinas expurgatus fuisset, molestus, dum excerneretur, fuerit, profuerit tamen vniuerso corpori. H

30 *Vere longe Plurimos exercebant Sacri Ignes: tenebantq; Aestate & sub Autumnum.*

Genuit quidem, vt dixi, vitiosos humores status difficulter transpirans, qui humidus calidusq; erat & ventis carebat, quos in corpore frigora concluserunt, vt etiam in primi libri vulgariū morborum prima tempestate est dictum. Merito itaque vere varij morbi inceperunt paulo ante commemorati: nam hoc loco illi est de sacro igni sermo: quem, quando emicuit primus, primū quoq; descripsit. Itaq; de his, inquit, sacris ignibus, qui incesserunt initio veris, quidam totam æstatem durauerunt, & autumnum. Cum autem vtroque modo hæc verba intelligi possint /tenebantq; æstate & sub autumnum/ & quòd, quamuis ipsi in vere generarentur, eorum tamen subsistentia vsq; ad autumnum duraret: & quòd, cum adhuc generarentur, eorum generatio vsque ad autumnum duraret: ita vt alij quidem vere generarentur ac desinerent, alij ęstate, alij itidem autumno generarentur ac desineret: rectius secunda hac significatione accipias. Neque enim rationi consentaneum est ineunte vere natum ad autumnum vsq; productum esse sacrum ignem. Omnino enim interea hominem interemerit, si magnòpere esset cacoethes: vel per putrescentes partes putredine expurgata discussus sit.

Non

31 A *Non nullis multa erat Turbatio, Tuberculaq́; ad fauces, Linguæ inflammationes, Abſceſſusq́; ſecundũ dentes.*

Affectus hoc loco perſequitur partium, de quibus antea non meminit.

32 *Voces multis ſignificauerunt quòd eſſent Vitiatæ & κατειλῆσαι, Maximè ijs quidem, qui cœpiſſent tabeſcere: Tamen etiam ardente detentis febre, phreniticisq́;.*

Equidem etiam quod eſt ſupra in ægro, qui ordine eſt vndecimus, ſcriptum, vbi ſic ait, δεξιῷ ἰλλαίνειν (quod nos, dexter oculus erat diſtortus, vertimus) ſuſpicabar eſſe ab alio inductum. Etenim Heraclidis filius Hippocrates, cuius etiam Aphoriſmos eſſe & Præſagia autumant, vſitatiſſimis eſſe vſus et proinde claris vocabulis videtur, quę vocare rethorici ciuilia ſolet. At vero ἰλλαίνειν non eſt iſtius generis: eoq́ minus κατιλλαίνειν, vel κατιλλαίνουσαι, maxime cum de voce, non de palpebris dicitur. Ad hæc propter dictionis formam, quæ actiua, non paſſiua eſt: rectius enim (ſiquidem prorſus voci ſtatuerat adaptare hoc nomen) erat κατειλέμεναι ſcripturus non κατειλῆσαι: & multo quidem rectius hoc, κατιλλαινόμεναι. Nam de ἰλλαίνειν participium ea deducas figura: appello autem hoc ſcilicet participium more grammaticorum. Atqui nullus ſit ſenB ſus, ſi de vocibus dicatur κατειλῆσαι, vt quidam intelligere nos interpretes voluerunt, tanquam tendat verbum ἰλλαίνειν ad diſtorquere. Nam κατειλῆσαι ſignificat diſtorquentes, κατειλέμεναι vero diſtortæ. Multi itaque vna in dictione errores commiſſi videntur, dum κατειλῆσαι accipere, vt multis eſt viſum interpretibus, volumus, quaſi à dictione ἰλλαίνειν deſcenderit. Etenim actiuum eſt ἰλλαίνουσαι, ἰλλαινόμεναι paſſiuum, & adiecta propoſitione κατιλλαίνουσαι. Atqui εἰλῆσαι & κατειλῆσαι ab ἰλλαίνω deriuari non videntur: nec vero etiam εἰλέμεναι & κατειλέμεναι. Per autem raro inuenias apud veteres hoc genus verba & nomina, ἰλλαίνειν dico & ἰλλὸς à quo videtur Sophron comparatiuum quod vocant grammatici, feciſſe, ἰλλότερον τἀνκύονα. Quare rectius dixeris, ſi quidem de his velis nugari, non ἀπὸ τῆς ἰλλώσεως deductum εἰλῆσαι, ſed ab alio quodam, quod cùm Plato, tum Antipho vſurpaſſe videtur. Plato quidem, cuius hæc ſunt in Timæo verba: Hanc igitur circuitu totam cutem [a] †deurebat ſulfur: qua vulnerata, cum humor per eam efflueret, humidum & calidum, quod quidem ſincerum erat, emanauit: miſtum vero, in quibus cutis erat, foras à [b] corruptione productum, longum fiebat, [c] †ſubtiliter extenſum ab impulſu. Quia vero ſenſim impellebatur ab aeris frigore, intro iterum ὑπὸ τὸ δέρμα εἰλέμενον κατερριζῶτο, id eſt ſub cutem coactum firmabatur. Videtur enim pro concluſum vel repulſum C in altum, εἰλέμενον hic vſurpaſſe. Quo ſignificato videtur etiam hæc ab eo eſſe ſcripta oratio: Terram vero nutricem noſtram εἰλουμένην, id eſt quæ reſtringitur ad rationem in perpetuum conſtitutam. Eſt item apud Antiphontem in ſecundo libro De veritate inuenire hoc ſcriptum vocabulum eo loco: Vbi ergo in aere imbres & venti ſibi mutuo aduerſentur, ibi cogitur aqua, & multum ſpiſſatur. Quod autem eorum, quæ committuntur, ſuperius ſit, hoc denſatur & cogitur, ὑπό τε τοῦ πνεύματος εἰλέμενον καὶ ὑπὸ τῆς βίας, id eſt à vento contortum & à vi. Sanè & hic cõcluſum vel contractum in ſe denotare per dictionem εἰλέμενον videtur. Nunquid igitur in libro, quem explicare inſtituimus, qui de vocibus ſcripſit κατειλῆσαι, tale quid ſignificari innuit, voces quaſi occluſas & coactas oſtendens? vt accipiamus de vocibus eſſe dictum, quæ exire nequeunt: quod incidit ijs, qui gracili ſunt voce. An hoc minime conuenit? Potuit enim ſiſtentes, vel impeditas, vel tardas, vel aliquid tale ſcribere, qui ſignificare volebat adeo impedita eſſe voce hominẽ, vt vix loqui poſſet. Iam etiam à vinculo licet veluti vinctam accipere vocem eſſe dictã hoc loco: adeoq́ indicat de vinculis ſe Poeta dixiſſe,

« Ιλασιν οὐκ ἐθέλοντα βίῃ δήσαντες ἄγουσι.
« Ducunt vi vinclis religatum, qui renuebat.

D Liquet porrò rectius fuiſſe, ſi κατειλέμεναι ſit ſcriptum, quàm κατειλῆσαι: qui quidem communis eſt omnis expoſitionis lapſus. Nam quicquid ſtatuas à dictione κατειλῆσαι ſignificari, actionem ſignificat, non paſſionem. Vnde maxime ſuſpiceris Hippocratis non eſſe dictionem: neq́ enim adeo erat græci ſermonis imperitus, vt in eo offenderet ſimiliter vt pueri, qui modo literas diſcere cœperunt. Videtur enim paſſionem quãdam vocis indicari, ſignificatur tñ non paſſio ſed actio: paſſio vero vtiq́ ſignificaretur ſcripto vocabulo κατειλέμεναι. Præterea ſi vel κατειλέμεναι ſcribamus, non eſt Hippocratis inſtitutum inuſitatis & infrequentibus vti noĩbus. Iam qui diſtortũ ſignificari putãt, cum his hoc pugnat, quod ille in Pręſagijs diſtortum interpretaturus, ſic ſcripſit: ‖ Si reflexa ſit palpebra, aut labrũ aut naſus. ſed neq́ reflexum, neq́ aliud ex dictis, proprie de vocibus dicatur. Quare quidam huius interpretes libri, omnibus, quæ commemorauimus, abdicatis, pro /voces/ linguæ/ ſcribunt, exponẽtes linguas κατειλῆσας quaſi deuinctas et difficulter motas. Quos quidem oportebat, vt voces mutauerunt in linguæ, ita vel potius quàm voces, dictionem κατειλῆσαι in κατειλέμεναι vertere. Verum iam ſatis de dictione κατειλῆσαι, non magno vſui, vt inuenta ſit, futura. Sat eſt enim noſſe, hic generatim dici & intelligi, propter deſtillationem, quæ illis ex capite deſcendebat, læſis vocis organis ſimul vitiatam eſſe vocem. Nam in humidis tempeſtatibus & calidis deſtillationem caput repletum ventri demittere & thoraci, operæpretium

A † Al. igne pũgebat deus.
B *‖ Al. φορᾶς i. latione.
C † Al. tenuitatẽ punctioni æqualẽ habẽs: propter tarditatem vero à ſpiritu circũſtante retruſũ intro &c.

in Prog. cõ. 1. t. 12. 4ª. 193. c

est scire, Primum discernendi causa, vtrum alia causa hoc ægris vitij induxerit, an ex vulgaribus sit E
morbis: Deinde vt occurras ne in tale quid incurras: nam offensiones ex aere si prouideas, vbi &
quemadmodum fiant, toto victus genere à tempestate dominante diuerso instituendo, declines.
Præterea si prædicere consequentia velis, id quod certe ex vsu nobis est, vt in præfatione Præsa-
giorum ostensum est, vel ad hanc rem hoc commẽtabere, vt corporis in omnibus ambientis aeris
statibus affectiones cognoscas. Quare contenti (vt diximus) hoc læsas voces fuisse, præteritaq; di
ctione κατειλῆσαι, quod illi proximum est, inspiciamus. Primum enim hos ait, qui cœpissent ta-
bescere, incidisse in id symptoma: secundo loco ardente detẽtos febre phreniticosq;. Proinde cen-
seas tabidis hoc, affectus ratione accidisse: nam cũ multas alias causas & corporis status tabes con
sequitur, tum pręcipue destillationem capitis, quam potissimum vocis vitium comitatur. Verum
febribus ardentibus & phrenitidi per se tale vocis vitium non succedit, vt incipientibus tabidis.
Quia vero in hoc statu, qui calidus & humidus & sine ventis fuerat, caput contigit affici, phreni-
ticos & ardente detentos febre consecutum hoc est communi de causa symptoma, nõ propter pri-
uatam morbi molitionem. Desiccantur enim potius in illis, non irrigantur, partes voci attributę:
vt accidit in hac tempestate. Quamobrem vox clangosa & acuta à siccitate efficitur vocalium or
ganorum, rauca ab humiditate. F

33 *Quin Febres etiam Ardentes, & Phrenitis, ante Ver cœperunt post illa frigora, quæ præcesserant: ac Plurimi tum diu Aegrotabant. Acuta autem his & Lethalia contigere.*

Humorum putredinem, quam pridem pepererat aeris temperamentum, verisimile erat à frigi
gore succedente in extrema hyeme impulsam in altum, morbos concitaturam sacro igni assimi-
les. Alios igitur quosdam, qui fuerunt huius generis exponet, hosq; ordine ab sacro igni primos
iam scribit: hæ febres sunt ardentes & phrenitis, ab eadem illa quidem profectæ causa, sed differen
tes locis affectis. Nam quibus in iecinoris & vẽtris regionem maximeq; in eius os prauus humor
decubuit, hos febres ardentes sollicitauerunt: quibus in cerebrum peruẽnit, phrenitis.

34 *Febrium Ardentium, quæ vigebant, Hæc erat natura. Initio comatosi erant, fastidiosi, inhorrescebantq;: Febris non acuta, neq; magnopere erant sitibundi, neque deliri.*

Quę symptomata propter eam quę tunc erat tempestatẽ ardẽtibus febribus euenirent nõ pro-
pria morbi ratione, hęc annotat. Quare quidam pro κωματώδεις id est comatosi, male scripserũt,
καυματώδεις i. æstuosi: nam est hoc febribus ardẽtibus peculiare, vt et perpetuo sitire. Nullumq; G
propè dixeris eximium esse aliud febrium ardentium insigne, verum abũde ex hisce duobus affir
maueris compleri, sitim assiduam atq; exurentẽ calorem ægris sentiẽtibus. Verum hic status cum
caput multa humiditate impleret, comatosum aut oĩbus, aut plerisq;, vtcunq; laborarent, sympto- A.l.4.f.7.t.1.c.
ma attulit, sub morbi inuasionem, vbi praui humores non dum eò deuenerant acredinis, vt vigi- 40.424.c
lias vehemẽtes, deliria, phrenitimq; cõcitare possent. Ac coma perraro febribus ardẽtibus est ad-
iunctum, fastidium persæpe: non est perpetuum tamen, vt prædicta duo, assidua sitis & deurens
calor. Horrent vero, qui febre ardẽte tenẽtur, raro: quare hoc etiam annotauit. Quod iam sequi-
tur /febris nõ acuta/ aliqui simpliciter, absq; negatione /febris acuta scribunt/ alij cum negatione
in hunc modum /febris non acuta/ diuersam vtriq; scripturam, ratione inducti probabili, haben-
tes: Qui omittunt negationem, ꝙ diuelli ab ardente febre acuta febris nequeat, vti nec sitis: Al-
teri ideo scriptum cum negatione confirmantes, ꝙ raro ijs & nouo exemplo acciderit cùm coma,
tum hæc febris. Quippe his quoq; illũ aiunt subiunxisse /neq; magnopere erãt siticulosi/ tametsi
sit etiam febribus ardẽtibus hoc peculiarissimum: Esse itaq; cõsentaneum, sicut erãt non perinde
sitibundi, sic eos nõ valde febricitasse acute. Potuit etiam, quod Hippocrates scripserat /febris nõ
valde acuta/ esse ab eo qui primus excripsit corruptum, errorq; mansisse. Hic se offert non par- H
ua de omnibus Pathognomonicis signis quęstio. Nam si remotis ipsis, affectus potest species cõ-
seruari, alia his pathognomonicis signis erũt nobis ad affectus cognoscendos certiora: quod qui
constituat, volet illa merito pathognomonica indicia appellare: & quæ ante vocabantur indicia
pathognomonica, assidentia. Quorum separari illa non possunt, & affectus (vt ita dicam) consti-
tuunt essentiam: Assidentia vero, ex ijs sunt, quæ sæpe illis accidunt. Si æger ergo non sitibun-
dus sit, nec magnopere febricitet acute, qua iam nota esse morbum illum febrem ardentem dice-
mus? Quanq̃ enim permultis febre ardẽte affectis esse fastidiosis contingit, nõ est tñ hoc affectus
propriũ: quippe cum multi ẽt alij quomodocunq; ægrotantes fastidiosi fiãt. Quare neq;, quod vi
sum quibusdam est, qui sese duxerũt huiuscemodi dubitationes declinaturos, etiam nobis est pro-
nunciandum, ab excrementis cognosci in primis febrem ardentẽ. Neq; enim mera in solis arden
tibus febribus biliosa alui reddunt: neq; his solis syntexis id est colliquatio, accidit: verũ sunt hæc
quidẽ symptomata maligna & exurentiũ febrium: ista tñ qui excernunt, multi modice sitiunt, &
Paulo inferius t.40. calores febris ferunt. Verum in præsenti statu ne tales quidẽ erant deiectiones. Nã aluus, inquit, »
his plerisq; turbata erat, atque deiectiones crudas excernebant, & multas, & tenues. Videtur ergo »
Hippocrates febrem ardentem assiduitate cognoscere sitis, calorisq; exurentis: sicut phrenitim
perpetuo

A perpetuo delirio. Sic enim, quamuis non perinde sitiãt ęgri neq; valide exurantur, per totum aũt morbum dicta duo sint symptomata, febris ardens esse dicetur morbus: existetq; alia febris hac calidior, vt & corpus fundat, reddatq; deiectiones biliosas, & colliquatiuas. Sed non appellabitur ardens febris, nisi adiuncta perpetuo habeat per totũ morbũ paulo ante cõmemorata duo, irrequietam sitim, quantũlibet biberint: ac iniocundũ, & ardentẽ, fastidiosumq; calorẽ. Proinde adest ferè illis intentissima sitis, & febris feruidissima. At raro, vti nunc, cum febris non esset planè acuta, ẽt non perinde ægri erant sitibundi: quæ ob id ipsum signauit, sicut ẽt hoc, nullo pacto fuisse deliros eos, qm̃ hoc ẽt ardentibus febribus accidit. Nã paruæ esse signũ dementiæ deliriũ, ante docuimus.

35 *Nares Pauca Stillarunt.*

Hoc in comitibus est malignarum ardentium febrium, vt sanguinis eruptiones lenium. Et vt breuiter dicatur, omnis de naribus stilla, vt docuimus, prauum est signum.

36 *Accessiones pleriq; Diebus Paribus habebant.*

Et hoc quoque inter rara est. Nam febres ardentes solent, adeoq; omnes, ita vt illæ, morbi multum
B acuti, accedere diebus imparibus.

37 *Obliuio sub accessiones, Languor, Vocisq; defectus.*

Et obliuio manifesta est: & monstrata frequẽter est de exitialibus esse. Languorẽ, id est ἄφεσιν, veluti dissolutionem & remissionem omnium corporis partium ipsum dicere par est, cum nõ aliter ac resolutis proiectæ appareant. Quod quidem inter signa esse perniciosa didicisti, vt de alijs quoque symptomatis omnibus, quæ hoc libro recensuit. Quare hic interpretãda sunt ea tantum, quæ obscura videntur: & quæ demonstrauimus aliàs, solum ad memoriam reuocabo, non autem absolutam tradam eorum doctrinam.

38 *Extrema Pedum & Manuum his frigidiora erant, & multo maxime circa accessiones: Quibus calor pedetentim nec probe redibat: Redibantq; ad mentem, & loquebantur.*

Varietatem symptomatum, quæ morbi eius tempestatis habebant, commemorat, quæ sunt omnia praua.

39 C *Detinebantur aut Comate perpetuo, non somnolento: aut Vigiles erant cum laboribus.*

Nec hoc quidem obscurum ei est, qui ea habet in memoria, quæ in libro de comate tradita sunt & in prioribus commentarijs. Cum enim vigilare ægri apertis oculis non valent, sed conniuent spe somni conciliandi, & vigiles tamen manent, vocitamus illud, non somnolentum coma. Quibus si quis adsit dolor manifeste vigilabunt magis ita affecti, adeo vt ne in phantasiam quidem tenuis somni deueniãt. Siquidem istis, qui eo comate tenentur, vsu venit eiusmodi quiddam vt medij inter planè vigiles intercedant & dormientes.

40 *Aluus his plerisq; Turbata erat: atque Deiectiones crudas excernebant, & multas, & tenues.*

Vel hinc liquet, non attendere Hippocratem in dignoscendis ardẽtibus morbis speciem deiectionum. Cruda itaq; dicit & tenuia, qui tum tenebant febre ardente, deiecisse: nec verbum fecit de meris biliosis, vel colliquationibus, quæ quidam indicia esse febriũ ardentiũ maxima existimãt.

41 *Vrinæ Multæ, tenues, Nihilq; decretorij quicquam, vel boni.*

Vbi de vrinis agit, quæ acciderunt his solet tradere, nec addere, bonum an malum denuncient,
D nos putans, quę in pręsagijs didicimus in vniuersum de vitio vel bonitate vrinarum memoria tenere. Hic adiũxisse puto, quanquã eas pręd ixerat tenues esse, ꝙ illis adscripserit/multæ/. Nam memor docuisse se multitudine vrinarum interim iudicium fieri, indicauit hoc loco quamuis multæ essent, nihil tamen decretorij fuisse, neq; boni. Neq; enim quò purgaret corpus & infestantia amoueret, videtur nunc molita natura multam vrinam: sed quemadmodum didicisti sudores & deiectiones interdum vt superfluitatis humorũ in corpore malorum symptomata, excerni: interdum expurgante natura: ita nunc abundãtis in corpore serosi humoris sunt vrinę symptomata. Ideoq; eis addidit/nihil decretorij quicquam, vel boni/ siquidem reddebantur, quia ob nimiam copiam eas vasa sustinere non poterant: vel ꝙ mordacitate vehementi offenderentur, itaq; ad excernendum contenderent. Huiusmodi etiam hac ipsa tempestate erant quæ per ventrem excernebantur, vt est supra dictum: & vero etiam sudores illis erant consentanei.

42 *Nec vero Decretorij aliud in ita habentibus ullum apparebat: Neq; Sanguis rite profluxit: Neq; alius consuetus fiebat Abscessus decretorius. Moriebatur quisq; scilicet Erratice: Plerunque tamen circa iudicia: Quidam longius producebantur, qui largius sudassent.*†

Qui perniciose habebant, hæc ijs accidebant, quæ tibi hic collegit, nimirum symptomata eorum

†Addũtur in quiusdam contextib⁹ Hippocratis hæc uerba. Iis quidẽ qui perniciose habebãt, hæc accidebãt. postea sequitur, explanatio Galeni, Qui perniciose &c.

rum, qui febre ardente laborantes perniciose habebant. Quorum symptomatum quodq; iam au E diuisti ante frequenter, cur sit perniciosum.

43 *Similia & Phreniticis.*

Finita de ardentibus febribus oratione, transit ad ea, quæ phreniticis acciderunt. Itaque & hic eius verba attendamus.

44 *Sanè hi Nihil Sitiebant.*

De phreniticis agit. Fuisse eos dicit non sitibundos, non tam quò illis multa humiditas in ore ventriculi afflueret, quàm quòd quæ patiebantur non intelligerent, & facultatem haberent stomachi appetitricem, quæ extinguebatur.

** βαρέως id est grauiter, est in impreßis. Sed in antiquis legitur καρηβαρέες i. capite grauati. Vide etiam primo proreth. cō. 1. cl. 4. pag. 161. b. Et cō. 33. p. 168 a. Et libro de Comate ca. 2. cl. 3. pag. 50.*

45 *Nec Phreniticorum valde Insaniuit quisquam, quod vsu uenit alijs: Sed alia quapiam Cataphora segni gra*uiter Peribant.*

Si non prædiceret /nec phreniticorū valde insaniuit quisquam/ sed simpliciter dixisset, præsentes phreniticos cataphora segni perijsse, non erat absurdum accipere, eos conuersione in lethargū F facta, ita defunctos esse. Nunc cū sit prædictū /nec valde insaniuit quisquā/ probabilius est perijsse cum cataphora manentes phreniticos hoc est dementes: hoc enim discrimine solo, cū febre, phrenitim accipimus, nulla re alia distantem à mania i. insania, quàm febre. Mentis siquidem vtraque noxa est: sed proprium insanientium est febre liberum esse, vt febricitare phreniticorum. Nō est igitur mirum in corpore crudis collectis humoribus, vt excreta cōmonstrarunt esse, comatosos illos simul & demētes euasisse: comatosos quidem ex multitudine & frigore succorum crudorum: Dementes, quòd putrescentes acredinem pariebant & calorem.

46 *Erant præterea Aliæ Febres, De quibus iam Acturus sum.*

Reuocemus ad memoriam, quòd postquam supra dixit /febrium ardentium, quæ vigebant, hæc erat natura/: vtq; hanc narrauit, & quæ illis acciderunt ordine omnia: & deinde rursus dixit /similia & phreniticis/: postea iam disputatione de his peracta intulerit /erant præterea aliæ febres, de quibus iam acturus sum/. Nam his verbis febrium esse species, febrem ardentem, & phrenitim ostendit: Febrem ardentem, quòd perpetuam habeat sitim cum perpetuo & multo ardore: Phrenitim vero, vt quæ sit assidua, vnáq; dementiam perpetuam habeat. G

47 *Os multis Aphthis vitiatum vlcerosumq;, Fluxiones ad pudenda multæ, Exulcerationes, Tubercula foris & intus secundum inguina.*

Et ante quidem de his sermonem habuit. Verum quia de vnoquoq; seorsum agit, posteaquam ad autumnum vsque generationem productam sacri ignis dixit, planè de ijs, quæ nunc post eum describuntur, omnibus idem ostendit. Hac ergo de causa eorundem iterum meminit.

48 *Lippitudines humidæ, longæ, diuturnæ, laboriosæq;: Palpebrarum foris & intus Germina, quæ multorum perderent aciem, quæ vocant Ficos.*

Abundantis humoris superfluitas videtur duplicem habere speciem in crassitiei & tenuitatis differentia, vt ferè in humidis & tranquillis tempestatibus fieri semper solet. Nam nisi peculiaribus vtens exercitationibus ventiles corpus, & totum lustres concitesque, copiam aceruabis crassorum humorum & tenuium: crassorum, propter socordiam: tenuium & aquosorū, quòd vacuati non sint. Tenuitatis igitur eorum coniecturæ sunt, ea quæ per aluum excernuntur tenuia, similesq; vrinę: Crassitiei, quòd omne producitur, & plurimis est assidens coma. His ergo merito, quibus H ad oculos affluentia vergebat, humidas lippitudines fecit ob tenuitatem, & palpebrarum germina causa crassitiei. Nam quod ex humore in oculis manāte humidi exiret, fecit lippitudines, hoc est cum fluxione humida & aquosa: Crassius vero partibus adhærescens affectis, tubercula excitauit, collium modo. Quod vero crassi humoris in profundo oculorum erat, dolores peperit.

49 *Expullulabant cum alijs in Vlceribus multa, tum in Pudendis.*

Quæ materiæ crassitudine in palpebris excrescebant, non hic tantum, verū in pudendis quoq; extitisse ait, & siqua pars alia forte esset exulcerata: humorum crassitie, vt dictum est, eiusmodi efficiente excrescentias, quas fungos vulgo vocant.

50 *Carbunculi Aestate multi, & Alia quæ Putredo vocantur.*

Atque quòd cōmoraretur in corpore prauus humor, putredo increscebat: ęstate vero excipiente, neque ipsa Etesias habente, multo magis eualuit. Ideoq; calidi morbi plures, & prioribus maligniores viguerunt. Ostendimus enim carbunculum ex calido quidem feruore, verum crassa materia constitui.

51 A *Papulæ item Magnæ.*

Apertũ est ab ἐκθύειν, quod est ἐξορμᾶν id est erũpere, deriuatum esse ἐκθύμασι id est papulis, nomen, in ijs quæ sponte extuberant in cute. Hæc constant superfluis scilicet humoribus. Atque qualitatem etiam non iniuria subsequuntur, cum tenues humores exulcerationem potius, q̃ tumores creent: at crassi in tumorem pellem attollant. Liquet autem, quæ nunc in cute sponte sunt genita, eiusdem esse generis cum illis, quæ in palpebris & vlceribus prædixit excrescere.

52 *Herpetes multis Magni.*

Magnos, aut q multum occuparẽt loci, aut quòd adiunctam malignam exulcerationem haberent, appellauit: vtrunq; autem succedit dicto humorum vitio.

53 *Quæ ad Ventrem attinebant, multis multa incommoda euenerunt. Primum Tenesmi multis cum dolore: plurimis vero Pueris, omnibusq; Impuberibus: Quorum plurimi Peribant, multi Lienterici erant.*

Tum humiditate ætatis, tum quia plus cibi sumentes pueri, nutrimenta sæpe corrũpunt, merito tenesmo corripiebantur. Qui Cum alioqui dolorificus est & molestus affectus: dolorificus, propter tẽsionẽ: molestus, q assidue desidẽdum sit: Tum vero in hoc statu, quem plethoricum simul
A.l.3.f.13.t.5. c.5.302.f et prauis humoribus fuisse exundantem diximus, multi magis lienteria tenebãtur: Nam debilitata facultate retentrice, fieri lienterias didicisti. Est porrò consentaneũ, sicut extincta ferè erat facultas vẽtris nutritiua, vnde cibos prorsus ait paulo post eos fastidiuisse, sic retentricẽ ẽt fuisse læsam.

54 *Dysenterici, Neq; hi admodum Dolorose.*

Consentaneum erat inferri hoc prædictis quibusdam, qui non dolorose ægrotarant. Sed nullus is est prædictus. Immo vero contra magis, & priores oẽs, & qui ante lientericos dicti sunt tenesmo laborasse, dolorose ægrotarunt. Quare est fortassis scriptura corrupta: quo modo in multis libris aliæ mendæ multę, à primo librario cõmissæ, manserunt. Nã rectius scriptum sit /hiq; admodum dolorose/. Quidã vero dictũ aiunt /neq; hi admodũ dolorose/ perinde ac /multi dysenterici nõ fuerunt/ volente indicare Hippocrate ex hoc /dolorose/ generationẽ morbi, nõ modum. Quidam q dysentericis nullo dolore affectis adiunctum sit, ideo dicunt /neq; hi admodum dolorose/ ab eo esse adiunctum: vt intelligamus lientericos necessario esse dolore vacuos.

55 C *Biliosa, pinguia, tenuia, aquosa: Atq; ipse morbus multis eò decubuit citra febrem, & in febre: Tormina cum doloribus, malignæ item reuolutiones: Multorum, quæ in corpore inerant suppressaq; erant, exitus: Quæ autem exibant, dolores non soluebant: Multæq; erant corporis Partes affectæ.*

Præsens sermo omne genus continet morbi, quatenus natura inter se homines, ætatibusq;, & victu distant. Ergo cum alijs alius abundaret succus, à statu aeris hunc, vt demõstrauimus, auxit: tandem putredine excipiẽte, putrefactio pro humorum dñia collectorum variabat. Iam quia hæc in locum se cuiq; ægro natura imbecillimum conferebat, multis, quia satis multi hoĩes essent, contigit partibus lædi. Proinde erat probabile natura biliosis, & ijs qui in ætatis erant flore, & sollicitis, ijsq; qui laboribus sese & administrationibus conficerent, hęc abundasse. Pinguia colliquationis esse ipse signa docuit: Aquosa, tenuis & serosæ humiditatis. Porrò multos dicit hoc morbo laborasse, hoc est, deiecisse talia: etenim etiam citra febres hoc dicit quibusdam accidisse. At exitus, hoc est vacuationes, illis ait contigisse multorum, quę inerant in corpore, et suppressa erant: quod fortassis significat, cum etiãnum multa in corpore retinerentur, tñ multa exijsse, quo minus exeuntia dolores soluisse. Nam qũo soluere illa, cum quæ supprimerentur essent etiam multa, possent?

56 D *Et Oblata ægre admittebant. Nam Purgationes multos offendebant: Quorum qui sic habebant, cito multi peribant: multis malum producebatur.*

Oblata potest dicere tum omnia in cõmuni remedia, tum priuatim cibum et potionem. Purgationes, quarum fecit mentionẽ, vtrisq; possunt annumerari. Nã nihil cõtulisse ita affectis remedia, ẽt si ille nihil dixisset, in aperto est. Siquidẽ cũ multi morerent, nullius erãt vsus oĩbus illis auxilia.

57 *Vnoq; verbo, Qui longis morbis, vel acutis tenebantur, Ventris vitio omnes præcipue Mortui sunt. Cunctos nanque Venter sustulit.*

A.l.4.f.1.t.4. c.2.434.d Et pestis quoq; illa longissima, quæ nostra ætate vulgata est, ex ijs quæ per aluum vacuãtur, oẽs prope peremit. Quę euacuabãtur, erat colliquatio: Quod quidem esse symptoma videtur in perpetuum febris, quam pestilentem priuatim vocitant, cum mortales vel citra pestem corripiat.

58 *Omnesq;, in quos equidem tunc incidi, Cibum, quocunque detinerentur prædictorum morborum, Fastidiebant. Multi autem, maxime ij, & qui ex his erant, & qui ex alijs, Perniciose se habebant.*

Etiam hoc symptoma oẽs cepit, qui in peste diuturna, quæ modo viguit, laborabant: quare fa-

ctum est, vt multi morerentur. Fortiores ergo, qui vim sibi ipsi afferentes, cibũ oblatũ assumpserũt, E oẽs fere superstites fuerunt. Plurimi vero mori, q̃ comedere quicq̃ prius duxerũt: atq; hæc ipsa acci disse illis vñr, q tũ ægrotauerũt, maxime vitio vẽtris: etenim & huius est opus ciborum appetẽtia. A. ibidem.

59 *Erant hi Sitibundi, Illi non.*

De ijs hoc loco, qui ob alui turbationem, vt ipse appellauit, citra febrem afficiebantur, sermonem habet: quod est ex his verbis clarum, quæ subdidit /ex ijs, quos febres tenebant aliaq;, nemo circa potum intempestiuus erat/. Apertum est etiam ex illis, quæ supra diximus, cur non essent sitibundi omnes, nec siti liberi. Crassitudo enim humorum, & tenuitas aquosa, erat aceruata, frigida illa quidẽ sua sponte utraq;, sed acquisititium à putredine calorẽ mutuans. Quare in quibus excellebat iam putredinosus calor, erant sitibundi: in quibus non dũ, hi cõtra merito non sitiebant.

† In aliquibus cõtextib⁹ Hippocratis hæc adduntur. sed licebat circa potũ diætã instituere, ut volebas.

60 *Ex Iis quos febres tenebant aliaq;, Nemo circa potum Intempestiuus erat.* †

Posteaquam priori capite dixit de ijs, qui ex ventre laborarunt, q̃ partim sitibundi, partim non essent, hîc nunc de ęgrotantibus simul cum febre ait, non magnopere vllum fuisse sitibundum, neque vt medicis non esset audiens. Quod hinc est factum, quoniam non perinde his tãtum putredinosæ saniei in ventrem, quantum prædictis, confluere. F

61 *Vrinæ Multæ erant: Neq; erant illæ ex potu ingesto, sed illũ excedebant: Multumq; ẽt Vitiosæ erant vrinæ redditæ: neq; enim inerat crassitudo, vel concoctio, vel purgatio proba. Nam Purgationes per Vesicam cõmodæ, bonum multis portendebant: Plurimis vero colliquationem, turbationem, dolores, diuturnitates, & nulla iudicia.*

Quæ sunt dicta, clara omnia sunt, & memoriam, non interpretationem postulant. Ipse nanque superiori sermone, quem ego exposui, non obscure ostendit, quòd aliquando vrinę symptomatis ratione vacuentur, sicut sudores, vomitiones, & deiectiones.

62 *Comatosi erant in primis Phrenitici, & Qui febre ardente tenebantur: Tum etiam in Alijs morbis omnibus maximis, quòd febrem adiunctam haberent.*

Coma creauit materiæ crassitudo, & præter cæteros ijs, quibus erat affectum caput. Est autem phreniticis affectum per se, sed in ardentibus febribus per accidens. Nam febris calor prauos humores, ad caput subuehit: abundabant autem tunc crudi & frigidi. A.l. 3. f.1. t.4. c.1.200.f

G

63 *Perpetuo Plerisq; vel graue Coma comes erat, vel Tenues atq; parui Somni.*

Graue coma, à quo ęgre quis excitetur, accipiendum est: cuius contrarium est, quod tenues & paruos somnos habeat. Quorum accidit primum ijs, quibus crassitudo & copia exuperabat frigidæ materiæ: alteri, quibus putrefacta tenuitas.

64 *Multa præterea Febrium alia genera vulgabantur, Tertianarum, Quartanarum, Nocturnarum, Cõtinuarum, Longarum, Vagarum, Fastidiosarum, Inconstantium.*

Quia humores noxij erant diuersi, ideo cùm alij morbi, tum plura iam inciderunt febrium genera. Meminit autẽ intermittẽtium, quæ numero tres sunt, quotidianarum, tertianarum, quartanarum: Tertianarũ quidem & quartanarũ nominatim primum: quotidianarũ vero dicendo, nocturnarũ. Nam, earũ ex quo duplex est differentia, quatenus hæ interdiu accedunt, illę noctu, inde diuersa nomina inuenerunt. Hippocrates earũ, quæ tum vigebant, mentionẽ fecit, quæ erant nocturnæ. Memoria itaq; repetamus etiã, q̃ cùm & primo libro & secundo morborũ vulgariũ, tum multos separatim ægros adduxerit, tum integras sit tẽpestates persecutus, nusquã nec quintanam, nec septimanã scripsit, vel aliã febrem multorum dierum. Nec vero etiã in tertio libro vulgarium H morborũ, neq; ante, neq; posthac ad finem vsq;. Vnde mihi in mentẽ venit, illa quæ primo libro vulgariũ morborũ tradita sunt, infarcta ab alio suspicari, vbi alias esse pluriũ dierũ q̃ sit quartana statuit. At in p̃dicta oratione intermittentiũ genus ꝓpria appellatione non noiauit, queadmodũ cõtinuarũ, sed est tm̃ oẽs eius species persecutus. Deinde cõmuni noie continuas indicauit, quarũ febres ardentes p̃dixit, & phrenitidas. Postea longarũ nomen & vagarũ ꝓdidit: vbi mihi memor sis eius, quod est initio ꝓpositæ orationis dictũ, ipsum oĩa quæ collegit, febriũ species appellare.

65 *Omnes Hæ cũ multa Turbatione erant coniunctæ. Ventres enim plerisq; turbati, Horrores, Sudores non decretorij: & Vrinæ eæ, quas supra descripsimus. Hæc erant illorum plerisq; Longa. Nam qui ipsis Abscessus fiebant, nõ iudicabant, vt in alijs. Omnia quidem omnibus difficulter iudicabantur, Vel omnino non iudicabantur, Vel producebantur: his vero multo maxime. Tamen horum pauci circa octogesimum diem iudicabãtur. Maximam partem temere reliquerunt. Horũ pauci moriebantur ex Aqua inter cutem, quã non decumbebant. Multos etiã in alijs morbis Tumores exercitabant, præ cæteris vero tabidos.*

Prædictas dicit omnes febres adiũctam habuisse multam turbationem: mox ipse, quæ esset turbatio, exponit: describitq; earum symptomata. Reliqua, nisi priora exciderint, clara sunt.

Maxima

66 A *Maxima erat et grauissima Tabes, hæcq; plurimos peremit. Nam cum multi Hyeme cœpissent, magna ex parte decubuerunt: partim recti esse sustinuerunt. Verũ ante Ver, qui decubuerãt, ferè perierunt.* Reliquorũ Tusses nemi nẽ reliquerunt, remissiores tantũ Aestate fuerunt. At sub Autũnum oẽs decubuerunt, atq; multi obierunt: quorum ægrotabant plurimi diu. Cœperũt igitur horũ plurimis subito ex his esse deteriores, tũ Horrores crebri, sæpe Febres continuæ, acutæ: Sudores intẽpestiui, frigidi, multi perpetuo. Multũ vero erat frigus, & vix eis calor reuocari poterat. Ventres varijs modis substiterũt, rursusq; statim humectabãtur.† Quæ Pulmonem infestabãt, per aluũ omnia reddebantur. Copia Vrinarũ nõ bonarũ, colliquationes malæ. Multæ Tusses tenuerunt perpetuo, et multa excreantes cocta & liquida, minus tamen cum labore: quæ ẽt siquando essent difficiliores, rursus lentius omnibus purgabantur, quæ pulmoni incommodabãt. Fauces non admodũ mordaces, neq; salsugines quicquã molestabant. Lenta uero & alba & liquida, spumosaq; multa à capite veniebant. At multo maximũ hos & alios comitabatur malũ, Fastidium ciborum, vt supra diximus: nam ne potum quidem libenter cum cibo sumebant, sed valde citra sitim degebant.*

*ὑπεφέροντο.

† *Additur in antiquissimis exemplaribus περὶ δὲ τὴν τελευτὴν πᾶσι βιαίως καθυγραίνοντο. i. Sub mortẽ ãt oĩbus uiolenter humectabantur.*

Dixi etiam supra, repleto in calida & humida ventisq; vacua tempestate capite, ex destillatione in pulmonem descendẽte tabidam affectionem constitisse: cuius etiam per stomachum portio in ventrem delata eum turbauit. Quę deinde dixit de tabidis, etsi ijs, qui prædictorum meminerunt, B clara sunt, faciam tñ vt quæ videbuntur referenda, hæc declarem. Primum hoc inter ea est, ineunte vere plerosq; tabidos obijsse, ex aeris immutatione. Dixit enim extremam fuisse hyemem asperam, & circa æquinoctium iam †Aquilone spirãte ninxisse: quæ tabidis mutationes infestissimæ sunt. Atq; ob id autumnus etiam perniciosus est: vnde in Aphorismis‖ eum ipse dixit tabescentibus aduersarium esse. Et alioqui quidem Aquilo partibus thoracis officit vniuersis. Quare in Aphorismis ait‖ Tusses, fauces, laterum dolores & pectoris existere, flante Aquilone: multo vero magis quibus iam sunt hæc vitiosa, et caput repletum destillationem trãsmittit. Vnde æstate tusses dicit remissiores fuisse, hoc est imminutas & moderatiores. Nam fuit, vt ipse scripsit, serena æstas & calida, vt è diuerso principium insequentis autumni tabidis inimicissimum. Dixit enim: ‖ Sub Arcturum rursus flante Borea multum pluit. Quòd autem longo spatio produceretur nõ solum tabes, sed & alij morbi, in causa crassities fuit materiæ nihil habentis sua sponte acredinis & caloris, sed tempore à putredine mutuantis. Planissimum hoc fecit hisce verbis /fauces non perinde mordaces, neq; salsugines quicq̃ molestabant: lenta vero, & alba, & liquida, spumosaq; multa à capite veniebant/. Quod reliquum est huius capitis, omne memori superiorum clarum est.

† βόρεια χιονώδεα.

3ª. Aph. 10. Ex. ord. 20. h

3ª. Aph. 5. Ext. ord. 20. c

1. Epid. com. 2. t. 60. 3ª. 113. c

67 C *Grauitas corporis, {Comatosi.}*

Sæpe est dictum emoriente sustentatrice & motrice corporum facultate, quæ pridem ab ea vt leuia ferebantur & mouebantur, grauia videri.

68 *Quibus ferè omnibus Oedemata fiebant, quæ in Aquam inter cutem eruperunt.*

Non mirum, si pp abundantiam incõcoctorum humorũ ad hunc affectum quidã deuenerunt.

69 *Horrebant, & Sub mortem Delirabant.*

Cum prauitas humorum ex putredine parta increfceret, horrore corripiebãtur & delirio progressu temporis, in quo etiam moriebantur.

70 *Genus erat Tabidorum, glabrum, subalbum, pituitosum, subrubicundum, cæsium, leucophlegmatiæ, ac quibus scapulæ in morem alarum prominebant, mulieresq;. Itidem Melancholicum genus & Subsanguineum. Febres Ardentes hos & Phrenitides & Dysenteriæ tentabant: Tenesmi Iuuenes Pituitosos exercitabant: Diuturna alui Profluuia, & acria excrementa pinguiaq;, Biliosos.*

D Corporis formas eorum, qui tabificis morbis corripiebantur, narrat. Glabrum igitur græce λεῖον, quod est depile, indicat iusto frigidius temperamentum. Nec hoc ad pueros refertur, semper sunt enim hi propter ętatem calidi: sed ad adultos, vt in commentarijs de temperamentis declarauimus. Itidem albus color: vbi quidem miror, quid prępositionem /sub/ addiderit /subalbum/ dicens. Nam in rubicundo rectè sanè dictum est subrubicundum. Didicisti nanq; rubentem colorẽ calidum denotare temperamentum: subrubrum non perinde ac album frigidum, non tamen etiã calidum. Qui vero alba pituita affluunt (quos Græci λευκοφλεγματίας appellant) si quam habemus traditorum in libris de temperamentis memoriam, citra controuersiam sunt frigidi temperamenti. Est his molle corpus & tumidius quodam modo, propemodum vt aqua affectis inter cutem, quam Leucophlegmatiam appellant. Itaq; omnes hi sunt planè frigidi temperamẽti: pituitosi vero vt audiuisti, temperamenti malorum pleni humorum. Præterea de cæsijs, semelq; de oculorum coloribus, in commentarijs de temperamentis didicisti non esse existimãdum pro certo ex tali signo de totius temperatura corporis, nisi solorum oculorum, sed neq; horum quidem euidenter in prædictis. Nam primum oculos, qui χαροποὶ hoc est cæsij, vocantur, qui sint considerãdum, reuocandumq; ad memoriam, Poeta quæ scripsit, vbi ait,

Αρκτοί τ', ἀγριότεροί τε, σύες, χαροποί τε λέοντες. idest. vrsiq; agrestioresq; sues, charopiq; leones.

Deinde vbi videris multos leones, ita memoriæ color oculorum mandandus est, vt valeas, cum E in hominibus conspiciatur, facile agnoscere: cumq; videantur illi tales esse, temperamẽtum quoque, quod ad oculos attinet, calidum & siccum dices. At huic non parũ, multa in præsenti oratione repugnant. Primum enim cum frigidiore temperamento cæsium collocauit. Postea picrocholos i. biliosos appellauit, quasi ab his dissidẽtes, cũ aperte sint hi tẽperamento calido & sicco. Immo vero ipsi morbi, quos descripsit à corporis formis, significãt primo loco relatos esse omnes frigidiores, rubicundos calidiores, biliosos abunde calidos. Nam hæc tempestas in corpore videtur humores aceruasse, & replesse caput, idq; omnibus morbis cõmune fuisse, sed fuisse suo quęq; morbo alium alio correptum, pro sua cuiusq; natura: Alui profluuijs, acribus prodeiectionibus pinguibusq; biliosos. Nã ipse in præsagijs dixit, ‖ pinguitudines innatantes similes aranearum telis reprehendẽdas esse, indicant enim colliquationem. Quare biliosi merito in febres colliquatiuas inciderunt, offendebanturq; alui deiectionibus. Rubicundi vero, & ad melancholiam apposi ti, & crasso sanguine calidoq; præditi, non iniuria phrenitide sunt & febre ardente correpti, & etiã cruentis dysenterijs vt par erat maxime. Duplices enim eas scimus esse, Intestinis exulceratione erosis, alteram differentiam: Alteram, cum copiosus sanguis per venas, quæ ad intestina pertinent, euacuatur. Quę autem essent naturę vel calidiores tantum, vel frigidiores simul & humidiores, has par erat, vt & quæ nec facile febribus cedebant, nec biliosis affectibus, in solas incidisse capitis destillationes, ideoq; intabuisse. Quia vero scripsit Hippocrates /genus tabidorum erat glabrum, subalbum, pituitosum, subrubicundum/ & sermoni etiam cæsios inseruit, dignum mihi hoc quæstione visum est. Consentaneum erat non cæsios, sed glaucos potius dicere, quòd hi frigidi, illi humidi, alij pariter frigidi & humidi temperamenti esse videantur: quorum nihil cum præsente disputatione pugnat. Comparemus iam cum his infantes, Scythas, Gallos, & Germanos, qui planè temperamento sunt humidiore, frigidiore vero non citra controuersiam. Mihi igitur visum est operæprecium, vt de colore oculorum cæsiorum haberetur quæstio. Interpretes libri huius Empirici quidem, vnaq; cum his Lycus, vt alia multa, sic hoc missa causæ inquisitione prætereunt: Hippocratici vero quidam temperamenti esse calidi signum cæsium, quidam sicci dicunt. Sunt qui neutrum iam addant. Sabinus quidem hoc demum satis habuit dicere: Cæsium vero, quia est valde siccum, opportunum est tabi. neque causam, cur id scripserit, adducit: neque alia quibus hoc est adiunctum, esse omnia frigidioris temperamenti & humidioris signa. Num ergo pro glauco Hippocrates cęsium falsus vocabulo scripsit? nam quid dicas aliud? Sed hoc in communi sit considerare propositum. Ad reliquam iam orationis partem accedamus. Nam in G morbis tabificis vnà cum prædictis etiam πτερυγώδεις, id est quibus scapulæ in modum alarum prominent, commemorauit: qui non propter temperamentum, sed propter vitiosam thoracis figuram, obnoxij tabi sunt. Probabile tamen est eius figuram natiuum calorem sequi. In fine, vbi de tabidis tractat, quando Hippocrates adiecit/ & mulieres/ animaduertendum est, vtrum hoc modo dixerit, quasi dicas, mulieres perinde ac viros tabe fuisse correptas, quæ erat eorundem generum: an, licet his notis carerent, frequentes tamen dicat in hunc affectum mulieres incidisse, cũ humidiores sint & frigidiores, vt, qui affectus quosdam viros ex suo cuiusque temperamento tentauit, ille idem permultas mulieres ex communi. Equidem vtrunque censo consentaneum esse. Nam est verisimile frequentiores viris mulieres, propter temperamentum suum commune, tabe captas esse: ac præ cæteris illas, quæ eius erant generis, cuius recensuit viros. Quia vero subdidit melancholicum genus & subsanguineum, febribus ardentibus præcipue fuisse & phrenitide affectum, ad memoriã, quę didicimus, reuocemus, Quibus multus sanguis & calidus generatur, propte in melãcholicorum humorum hos vitium deuenire. Quare accipe nõ hos, qui atram iam multam bilem aceruauerunt, sed qui ad generandam eam essent appositi: qui sanè, vt calidis arriperentur morbis, quòd natura essent calidiore, merito factum est. Posteaquam autem supra dixit pitui- H tosos esse tabificis captos morbis, nunc addita his ætate dicit /tenesmi iuuenes pituitosos exercitabant/: nempe quòd non tantum naturale temperamentum esset ad commitendum tenesmum pronum, sed ætas quoque calida esset: vt ex acri & putredinosa pituita tenesmum intelligamus ortum.† Siquidem meatum ad ieiunum intestinum ea pituita exulcerans, ad excretionem assiduã ægros iritauit. Tensiones autem & desidendi cupiditatem tenesmo laborantes vehementiorem habent, quàm dysenterici, propterea quòd ægre pituita excerni potest: corporibus enim pręcrassitie & viscositate inhærescit, non vt flauã bilis, statim permeat. De naturis autem biliosis antea dicebam, merito illis acres deiectiones esse propter pallidam, flauam, & amaram, quam vocãt, bilem: pingues vero propter colliquationem: quibus deiectionibus ob collectorum copiã vitiosorum humorum longa successisse profluuia ventris.

In Prog. cõ. 2. t. 35. 4ª. 201. c

† siquidẽ, dũ ad rectũ intestinũ pertransiret ea pituita, læsionẽ ulcerosam partis efficiẽs, ad excretionem &c.

71 *Omnibus, quos supra descripsimus, Ver erat infestissimum, Plurimosq; sustulit: Aestas commodissima, Paucissimiq; periere. Autumno rursus, & sub Vergilias Multi interierunt Τεταρταῖοι.*

Vitioso humore, qui collectus erat, in corporis profunditate retruso ab aeris frigore, quo extrema hyeme & ineunte vere erat infestus, haud iniuria maxime quidem tabidis, vt ante di-

A xit, & vero etiam alijs vere contigit perire: æstate, quæ serena erat & sicca, oẽs releuari: iterumq; ae re sub Arcturum in humidum vertente, merito multi toto autumno vsq; ad occasum Vergiliarũ in fine præsentis status τεταρταῖοι i. quartani perierunt. Quædam exemplaria adscriptum habent τετάρτη i. quarto: alia τεταρταῖοι i. quartani: & quæ his sunt vetustiora, literam Δ quæ alijs literis est maior. Sunt quibus nihil est oĩno adscriptum. Qui itaq; cum ι scribunt τετάρτῃ, hoc est quarto, quare datiuo casu esse id dictum iudicent, hoc modo interpretãtur/multi die quarto perierũt/: Qui sine ι, esse id additum: similem esse hũc ante expositis in primo libro Vulgarium morborum volunt, & quartum esse statum, commemoratis scilicet cũ eo tribus illius libri statibus. At quibus in exemplaribus pro quarto, Δ tantum est ascriptum, idem significatur ac quarto: quod quidem non aliter, atq; notæ à Pamphilio Mnemone scriptæ, symbolice videtur positum esse: atque hanc veteres vnam lectionẽ agnoscunt. Quidam qui hæc deflectere studebant, commutata scriptura fecerũt τεταρταῖοι, hoc est quartani: atq; hanc esse totã orationẽ statuerunt /Autumno rursus & sub vergilias multi quartani interierunt/. Itaq; tantum legit in suis exẽplaribus Capito: cui tamẽ subesse videtur mendacium, siue de ægrotantibus, siue de febribus accipias. Nam de ægrotãtibus quidem prorsus est absurdum: †neq; enim probabile est præsentem humoris statum adeo esse conse-
B cutos acutos morbos, vt quarto die perimerent ęgros: De febribus vero verisimile erat, tum quoniam deustam diuturnitate crassam materiam probabile erat in melancholicum transisse excremẽ
A.l.4.f.1.t.2. c.61.429.c tum: tum q; anni erat tempus Autumnus." At febribus tamen vigentibus quartanis, non perijssent multi: securam etenim scimus esse per se hanc febrem, vt de ea Hippocrates dixit.

† οὐ γὰρ εἰκὸς ἦν ἐπὶ τῇ προκειμένῃ διαθέσει τοῦ χυμοῦ οὕτως ὀξείας γενέσθαι τὰς νόσους.

De ijs Quæ ad Exitum Libri sunt Adscripta.

A pestilente tẽpestate sedecim narrat ægros ad finem vsq; libri. Inde sunt adscripta quædam, de quibus videt recte Dioscorides statuere, qui vult ea statim tẽpestati subtexta: huncq; illis libri locũ in sua æditione attribuit. Itaq; ea hic nos exponemus, si prius hoc tm̃ dixerimus, q; videt mihi hæc quoq; alius adscripsisse, non ipse scripsisse Hippocrates: ‖ Verum illa mihi æstas videt ẽm rationẽ Infra. t. 88. 151.h
" profuisse. Nam æstiuos morbos hyems succedens soluit: hyemales æstas insequens transmutat.
" Quanq; ista per se æstas haud stabilis fuit: sed subito calida, austrina, & à vẽtis silens euasit: profuit
" tñ ad aliam tempestatẽ transmutata. Enimuero reuocemus ad memoriam, quæ de æstate in narranda tẽpestate scripsit in hæc verba: Æstas serena erat & calida, magni erãt æstus: Etesię parui disper
" sim spirauerunt. Quare par erat moderatiores æstate morbos esse, ex humorum, vt est dictum, ortos exuperãtia, qui ineunte vere potissimũ prodierunt. Quia illud frigidũ humores in altũ corpo
C ris repulerat: iam ęstas, q̃ illud squalida & calida excepit, simul & ad cutẽ malũ traxit humorem, & digessit eius portionẽ non paucam. Quo tpe si Etesiæ spirassent, morbosum humani corporis statum oẽm abstersissent. Quia vero eius supererat pars, moxq; sub Arcturum flante Borea multũ pluebat, humores qui nimis per cutem manabant, rursus impediti sunt, & in profundũ corpus impulsi. Hinc de integro ægrotare, multiq; mori cœperunt. Hac ergo de causa ægrotantibus id tpis, æstas non nihil profuit: non quia morbos, qui hyeme cœperunt, cessare sit probabile æstate. Tametsi ita se habeat res, vt qui hyeme emerserint, æstate profligent: & quos produxit æstas, hyeme. Æstiui siquidẽ & hyemales morbi intelligendi sunt, qui ęstate, quę in natura sua constat, et hyeme,
" præ cæteris existũt. Ita.n. in Aphorismis Hippocrates dixit: ‖ At morbi omnibus oẽs temporibus 3ª. Aph. 19. & ex. ord. 23. h
" anni & existunt & exacerbantur. Sunt tamen, qui certis anni temporibus præcipue emergãt exacerbenturq;. Sub hęc, quę vere regnãt ęgritudines, quæ ęstate, & autumno, hyemeq;, recensuit: nimirũ vbi nihil in aeris temperamento innouetur. Nam si vere eodẽ die modo calor, modo algor intendat, morbos ait autumnales impendere. Neq;.n. temporum anni nomina, cæterum temperamenta, certas morborum formas committũt: quę vbi varient, non possunt non vnà secũ morbos commutare. Iam vero proposita oratio morbos vult, qui hyeme extiterunt, ęstate repelli, vel si vi-
D tioso sit ęstas tẽperamento: cuiusmodi cum aliqñ in Cranone fuisset, carbunculos statim excitauit. Qualis si in pręsenti esset, plurimos malorum succorum & putrescẽtium abundantia aucta & iam putrefacta peremisset. Quamobrem mendacium esse apparet, & pręter Hippocratis mentem, hyemales morbos prorsus ęstate discuti: cũ qui hoc pręposuit, nesciuerit quos nã morbos ducat Hippocrates singulis anni tẽporibus esse proprios. Nec vero ẽt est necesse quę post hęc deinceps ab ipso scripta sunt, hoc loco referre, cum alibi ab ipso in vniuersum tradita sint. Quare illa omnino pręteribo. Plana nanq; sunt omnia, & in libris, quos antehac enarraui, abunde de his disputaui.

De Aegris Post Tempestatem.

Sedecim post tempestatem ęgros descripsit Hippocrates, qui, vt quidam censent, in ea laborauerunt: quando ipse, vbi finem facit de ijs, quæ tum acciderant, narrandi, sic dixit /omnibus τοῖς ὑπογεγραμμένοις ver erat infestissimum/. Potest tamen de supra descriptis dictum esse verbum hoc ὑπογεγραμμένον: qui vsus apud multos est. Nã sedecim hos ægros aliud tenebat morborum genus, ac commemoratos ab eo in tempestate pestilenti. Verum quæ de his ægris prodidit, non fusam iam requirunt interpretationem, si memoria, quæ ante exposuimus teneas. Nam omnium propè symptomatum & signorum, quorum Hippocrates meminit in ægris, de quibus verba

fient

fient, reliquum, quod non sit ante dictum, est nullum. Itaq; summatim percurremus ea quæ in his E sunt scripta: sicubi quid se offerat, quod antea non habuimus, illud solum elaboraturi.

AEGROTVS I

72 *In Thaso Pariũ quendã, qui supra Dianæ Aedem decumbebat, Febris corripuit acuta, primo continua et ardẽs, In principio sitibundus erat, & comatosus, rursusq; insomnis. Inter initia venter "turbatus, vrinæ albæ. Die Sexto erat oleosa vrina, deiectiones biliosæ, pingues: delirauit. Septimo omnia exacerbata fuerũt, nihil dormiuit, cæterum similes erant vrinæ, & mens perturbata, ab aluo item biliosa pinguiaq; reddidit. Inde die Octauo parum ex naribus stillauit, vomuit virulenta pauca, parum dormiuit. Nono nihil est mutatum. Decimo cuncta fuerunt remissiora. Vndecimo sudauit, at non toto corpore: circumfrixit, statimq; recaluit. Duodecimo Febris acuta: deiectiones biliosæ, tenues, multæ: vrina suspensionem habebat, delirauit. Septimodecimo grauiter laborauit: [a] † neq; enim vel somni, vel febris producebatur. Vigesimo vndiq; sudauit, [b] insomnis, deiectiones biliosæ, à cibo abhorrebat, comatosus erat. Quarto & Vigesimo Recidiua. Trigesimoquarto febre fuit liber, aluus non substitit, atq; calor redijt. Quadragesimo febre liber, [c] † aluus spatio paruo non substitit, à cibo abhorrebat: rursusq; aliquantulum febricitauit, idq; semper erratice, modo à febre liber, modo non liber: nam siquando intermitteret, essetq; leuior, rursus statim repetebat: ferculis etiam multis vitiosisq; utebatur. Circa recidiuas somni mali, delirauit: urinasq; tum reddidit F crassas illas quidem, cæterum turbatas & malas: aluus astricta, rursusq; laxata: febriculæ continuæ: deiectiones multæ, tenues. Centesimo Vigesimo die Obijt. Erat huic Aluus continenter ab initio ad finem vsq; lubrica, excreuitq; biliosa, humida multa: cum subsisteret, feruidas, & inconcoctas: Vrinæ perpetuo malæ: comatosus plurimum erat, cum doloribus insomnis erat, [d] † à cibo abhorrebat. Continenter Ardente febre laborabat.*

Al. 1. f. 2. d. 3. su. 2. c. 2. 52. c

A † Al. Neq; n. sõni aderat & febris intẽdebatur. et ita oĩno legẽdũ ẽ. uide etiã libro de comate. ca. 2. pag. 49. e

*B. * ἄγρυπνος i. insomnis. sed legendũ uidetur ἄπυρος i. à febre liber, cũ mox dicat, quarto et uigesimo recidiua.*

C † Al. aluus nõ multo tempore substitit.

D † à cibo cõtinẽter abhorrebat. Febris ardens.

Curiose & hoc in loco rursus interpretum quidam aiunt, ægri patriam non esse temere adiectã. Etenim dictum esse ab Asclepiade, Parios maximum consequi à sanguinis missione emolumentum. Absurdum vero sit, quando nihil hic de sanguinis missione dixit Hippocrates, ideo ægro putare patriæ adscriptum esse nomen. Multo iam faciunt absurdius hi interpretes, qui nũquam inuestigauerunt, cur in tanto numero ægrorum semel Hippocrates sanguinis missionem meminerit, quod nos sumus commentati. Quare istis repudiatis, quæ iuuenum interest audiuisse, hæc referemus. Verbi gratia, quod de vrina scripsit oleosa in præsente ægro sexto die. Nam quidam pinguem vrinam ita censuit ab eo dictam esse, quæ liquescente pinguitudine per morbum feruidum & adurentem fit: Non nulli colore & crassamento olei similem. Equidem talem sæpe vrinam nullo ægri detrimento redditam conspexi, immo vero interim plane è contrario, ex morbi concoctione. Haud tamen est ita visa prorsus, vt oleum, pinguis vrina. Nam ea, quam modo nar- G rauí, vrina oleum & colore & crassamento repræsentans, minime pinguis videtur. Et ipse autem in Præsagijs Hippocrates dicit, ‖ Pinguitudines telis araneorum similes innatantes esse considerãdas, nam colliquationis sunt signa. Nos vero pinguitudines fluitantes vidimus frequẽter, verum nunquã excretam talem prorsus vrinam, neque in medio pinguia pẽdere, quo minus subside re: nam ita est comparatum natura, omne pingue vt reliquis humoribus inuehatur. Ac ne in Præsagijs quidem Hippocrates verbum de his vrinis fecit, quamuis omnia sit, quæ in acutos morbos cadunt, sedulo & aperte persecutus. Iam etiam die eodem sexto ægrum dicit, de quo hoc loco agimus, biliosa atq; pinguia deiecisse: quæ videntur aperte liquanti pinguedinem febri esse consequentia. Atque videbitur ijs, qui pinguem putant esse vrinam oleosam, suffragari. Potest autem ad contrarium et referri. Nam omnino Hippocrates vrinas pingues diceret, † si quidem hæ quoq; oleo similes sunt. Iam cum diuersa in vrinis & excrementis nomina vsurpauerit, innui videbitur, suam vtrisq; significationem illum tribuisse. Mihi ergo probabilius videtur, vrinas olei referẽtes colorem & crassitiem, hic oleosas dici. Explanationem vero vtroq; modo faciam. Etenim si pinguitudinem quandam habuissent vrinæ, quemadmodum & deiectiones, sint illæ censendæ quidem prauæ, at non omnino exitiales tamen: quod non perinde sit carnem colliquescere ac adipem. H Nam calor est feruentissimus, qui carnem fundit: moderatior, qui pinguedinem: nempe & colliquationes quæ per ventrẽ excernuntur, putant oẽs medici, à pinguibus deiectionibus distare. In peste quidem longissima nostræ ætatis, colliquationes cuncti prope excreuerunt, quidam mere fuluas, quidam moderatius, omnes certe putidas. Verum enimuero eæ excretiones lethales sunt, nec tempus perferunt. Parius autem hic viginti dies vltra centum ægrotauit, idq; cum malã haberet rationẽ victus. Nam ipse de eo Hippocrates scripsit / & ferculis etiam multis vitiatisq; vtebatur / quo est factum, vt pinguem vrinam redderet die sexto et proximis. Non erat ergo eum cito mori necesse. Quod si non fuit pinguis vrina, sed olei colore & crassitie assimilis, vt ab vrina oĩno erat et probabilius hoĩem nõ moriturũ. Sed quod in eiusmodi obseruaui vrinis, rẽ multo vtilissimã, iam proferã. Nam vt nõ est ipsum oleũ exquisite vnius neq; coloris, neq; crassitudinis, sic nec oleosa vrina: pallida quidẽ omnino existens, sed aut plus aut minus. Quicquid igitur ipsius ad candidiorẽ tẽdit colorẽ, exoluto colore pallido, humorum denotat cruditatem: quod vero vehementer pallidum est, vt ad flauum accedat, biliosum calorẽ. Periculum igitur his vrinis non ob malignitatem subest, sed ob vim febris. Eorum aliqui, si reliqua sunt cuncta salubria, breui iudicantur. Nihil habet ergo admirationis, si in talibus vrinis quis lõgo tẽpore morbũ traxerit, vtro modo oleosas accipias.

in Prog. cõ. 2. t. 35. 4[a]. 201. c

** Al. damnandas.*

† Al. εἴπερ ἦν κατ' αὐτὸν ἐλαίῳ παραπλήσια, idest si quidẽ ex ei⁹ opinione essent oleo similes.

A cipias. Non enim sunt illæ quidem salubres vrinæ, non tamen magnopere perniciosæ. Porrò ex ijs quæ in exitu scripsit historiæ, prauitas humorum quædam tenebat Parium biliosa, & ventris iecinoris'que extinguebatur facultas. Nam vbi finem imponit his narrandis, quæ illi acciderunt, scripsit, perpetuo vsq; ab initio turbatam aluum fuisse, deiectionibus biliosis & humidis: Interim etiam suppressam fuisse feruentibus inconcoctisq; deiectis. Hinc tibi humorum, qui morbū induxerunt, liquet vitium. Itidem ex eo ꝙ toto ferè morbo comatosus fuit et insomnis. Iam ꝙ extinguebatur naturalis facultas, eius signum proprium est ipsa, quę in morbo euenit, inappetentia. Neque enim latet, Hippocratem ἀποσίτους more antiquorum Græcorum eos, qui appetentia carent, appellare. Atqui videtur imbecilla fuisse natura, quæ iudicium sæpe moliretur, nihil tamen proficeret, sed morbo esset inferior: huc accessit malus hominis victus, qui quidem non leue affert ad exitium momentum. At vero dierum decretoriorum ratio exactè & hic obseruata videtur. Omnes enim decretorij motus & recidiuæ in hosce dies ægro inciderunt. Etenim vndecimi meminit, & quartidecimi, à quo decimi & septimi, postea vigesimi, & vigesimiquarti, & trigesimiquarti, atq; quadragesimi, postremi omnium cētesimiuigesimi, quo defunctum esse hominem ait. Quod vero dixi ante, non præteribo hic. Si quis errores interpretum huius libri refutet, in crimen incidet B loquacitatis. Itaque vt illic quædam sum exempli gratia referre compulsus, ita hoc loco faciam. Sabinus ergo quid de ægri patria attulit, supra indicaui: Quæ vero de oleosa ille vrina, hoc loco commemorabo: non parum enim refert huiusce rei consideratio. Itaque de ea in hæc verba scribit:

« Oleosum igitur sunt qui bilem dicant esse, verum non est bilis, quandoquidem non ita esset per-
« niciosum: nam bilis frequenter exit, neq; offendit quicquam. Alij neruorum, ossium, & charti-
« laginum dicunt liquationem esse, huius enim coloris omnia hæc esse. Sed fallūtur ij, qui colorem
« oleosum ossibus ferunt & chartilaginibus neruisq; esse similem: neq; enim tanta fuisset vitę pro-
« tractio solidis partibus marcescentibus. Vigesimo enim die supra centesimum vita excessit, {ne-
« que perijt quisquam} tali vrina reddita. An vero propterea potius hic est ęger descriptus, vt ideo
« ostendat, oleosa reddita vrina nullam esse mortis expectationem, sed aliquandiu sustinere potuisse
« acuitatem, deinde mortuum esse, itaque salutis spem fuisse nullam superata morbi acuitate? Hic
« prædictis Sabinus mox adiungit: Quid est ergo oleosum? Vt oleum ignem externum alit, ita no-
« stræ naturæ, quæ assimilis est igni, alimentum est coctorum ciborum adeps. Proinde oleosa vrina
« nutrimentum est naturæ: ostenditq; naturam cibum non sentire, ideoq; iam interijsse, quia non
« nutritur natura. Longus vero hic morbus iure erat, ꝙ pars tantum detraheretur, non vniuersum

C naturæ alimentum. Hæc verba sunt Sabini, cuius est sententia: Quemadmodum externus hic ignis oleo nutritur, sic insitum nobis calidum: itaq; aliquando oleum est ijs ex vsu, qui corpus recuperare volunt. Ad hæc, vt colore & crassitie sit similis oleosa vrina oleo, non pinguitudine tamen, vel olfactu, vel gustu. Quare mireris sanè hos, qui cum aliena male reprehendant, sua placita nullo iudicio literis produnt.

AEGROTVS II

73 *Mulier quædam, quæ apud Frigidam aquam in Thaso ægrotabat, postquam Filiam peperisset, nec esset purgata, Tertio à partu die Febre correpta est Acuta, horrida. Multo tamen ante partum febriculosa decubuerat, cibumq; fastidierat. Vt riguisset, febres fuerunt continuæ, acutæ, horridæ. Die octauo, Proximisq; Diebus multum delirauit, redijtq; statim ad mentem: aluus turbata multis tenuibus & aquosa bile mistis: non sitiebat. Vndecimo mētis erat cōpos, sed erat comatosa: vrinæ multæ, tenues, & nigræ: insomnis erat. Vigesimo aliquantum circūfrixit, statimq; recaluit, non nihil delirabat, insomnis erat, aluus eadem erat: vrinæ aquosæ, & multæ, malæ. Vigesimoseptimo febre vacabat, substitit aluus: non multo post dextra coxendix grauiter diu doluit: febres rursus comitabantur, & vrinæ aquosæ. Quadragesimo coxēdicis dolor remissus fuit: tusses vero assiduæ, humidæ, multæ: aluus est repressa, cibum* D *fastidiebat, in vrinis nihil est innouatum: at febres vero omnino non intermittebant, erratice, nunc accedebant, nunc non. Sexagesimo tusses sine signis euanuerunt: neq; ulla enim sputorum erat concoctio, nec alius cōsuetus abscessus: dextra maxilla detracta est, comatosa, iterum delirauit, statimq; resipuit, sed ad cibos auerso animo se habuit, maxilla ad locū suum redijt: aluus biliosa, pauca reddidit: acutius febricitauit, inhorruit: Sequētibusq; Diebus obmutuit, redijtq; ad mentem, & est locuta. Octogesimo Obijt. Vrinæ huius perpetuo nigræ erant, tenuesq; & aquosæ: Comaq; consequebatur: Cibū* *non sumebat: Animo erat deiecto, insomnis, iracunda, implacida, animo melancholico.*

* ἄσιτος. sed in ātiquis ἀπόσιτος i. cibum fastidiebat.

Annotādum puto, quî factum sit, vt nihil de hoc/apud frigidam aquam/ Sabinus dixerit: cum ille dicere posset, hac de re mulierculam refrigeratam in valetudinem incurrisse. Nam hoc multo erat probabilius ijs, quæ in Parium sunt dicta, & in eum qui in horto decumbebat, & qui prope ædem Dianę, eumq; qui propter nouum murum habitabat. Itaq; videtur suppressa à partu purgatione incidisse mulier in morbū: quippe mēstruorum suppresio offendit, tamen non perinde, vt si à partu supprimantur, officit: ꝙ non abundantiam modo, sed insignem etiam humorum pariat prauitatem. Nam meliorē sanguinem ad se fœtus nutrimenti causa alliciens, relinquēsq; deteriorem, causa est vt prægnātes prauis humoribus impleant, quos à partu euacuat natura. Quod cum maiores animaduertissent, λοχίων κένωσιν idest puerperarum à partu vacuationem, excretionem

A.l.1.f.1.d.5. c.1.10.3

Αποσιτ — λοχίων κένωσις — Menstrua suppressa.

tionem sanguinis vocitauerunt." Est vero etiam menstrua vacuatio, non solũ vacuatio, sed & pur E A.l.1.f.2.d.3. fu.2.c.2.52.a
gatio: verum non est ęquabilis tamen multitudo vitiosorum humorum, neq; pari spatio mẽstruis
circuitibus congeritur, quanta dum partum gerit. In vniuersum vero melancholicus apparet san-
guis, quem à puerperio euacuant. Proinde etiam conspiciuntur vrinæ omnibus infectæ esse, vt
si fuligo quæpiam in eas incidisset. Quod vtiq; Hippocrates & de hac scripsit muliere: vndecimo
die, dicens, vrinæ multæ, tenues, nigræ. Equidem quandam noui, quæ talibus vrinis magna copia
euacuatis auxilium percepit. Alia's non est huic talis euacuata, nam in aquosas conuersę sunt ei vri
næ multæ, tenues, nigræ. Quare in vigesimi diei scriptum est narratione /vrinę aquosæ, multę, ma
lę/: postea quadragesimo die /in vrinis nihil est innouatum/. Quin nec aliam est illa vacuationem
consecuta, nec abscessum. Itaq; postquã diu laborasset, octogesimo die obijt. Nam ipse sic Hippo-
crates scripsit. Neq; enim vlla sputorum erat concoctio: nec alius solitus abscessus: licet studeret il
lico natura redundantiam ad coxẽdicem deponere, sed hæc videtur reciprocata: nã ille dicit /qua-
dragesimo coxendicis dolor remissus est: tusses vero assiduæ, humidæ/. Enimuero sæpius iam au-
diuimus, ꝙ thoraci consortium cum genitalibus sit. Habes eorum, quæ huic mulieri acciderũt ca-
pita. De ijs vero, quæ in proposita oratione sunt separatim scripta alui excrementa ὑδατόχολα,
quidam per χ & λ scribunt, quidam per χ ο & λ: atq; esse illa quidem tenuia, vt aqua est (nam te F
nue vtrunq; nomen indicat) cęterum colore diuerso: ὑδατόχλοα τῆς χλόης i. graminis, reddere co
lorem, ὑδατόχολα τῆς χολῆς id est bilis. Iam tertia etiam scriptura est per χ & ρ, ἡ ὕδατος χρόα id
est aquæ color, quæ nec in antiquis & fidelibus exemplaribus, reperitur, estq; planè mẽdosa. Nam
aquosæ vrinæ ex nominis argumento, & materiam repræsentant tenuem, & colorem albũ. Por-
rò in historia huius ægræ Hippocrates est affectata quadã abusus dictione, alioqui clarissime hoc
libro omnia locutus. Scripsit ergo dictionem in hunc modum /πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενοημέ-
νως εἶχεν, hoc est, sed ad cibos auerso animo se habuit/ maximo appetitus defectu, et eorum odio ex
voce illa indicato: quod signum esse prauum, frequenter est dictum. Operæpretium est autem
mirari, cur nihil Sabinus de notis cuiq; ægro subditis dixerit: de quibus quia secundo commenta
rio satis disputaui, nihil est etiam quòd hic de eis faciam mentionem. Atqui ille in singulis ægris
instituit, & detegere conatur interpretum ineptias.

AEGROTVS III

74 *In Thaso Pythionem, qui supra Herculis fanũ decũbebat, ex Laboribus, laßitudinibus, parum habita victus ra-
tione, magnus cepit Rigor, & Febris Acuta. Lingua inaruit, sitibundus erat, biliosus, nõ dormiuit: vrinæ subnigræ, G
suspẽsio sublimis, nõ subsidebat. Altero Die sub meridiẽ extremæ partes frigebant, præter cæteras manus & caput:
obmutuit, voce defectus est, diu breuispirus, redijt calor, sitijt: Nocte quieuit, circa caput modicũ sudauit. Die Ter-
tio interdiu quieuit: Vesperi sub Solis occasum aliquantum frixit, turbatio: Nox laboriosa fuit, nihil dormiuit: ab al
uo pauca, compacta stercora descenderunt. Quarto mane quieuit: Ad meridiem omnia iritata sunt, frigus, mutus,
sine voce, in deterius, calor redijt: post paulo urinas nigras cum suspẽsione reddidit: Nocte placide dormiuit. Quin
to releuatus visus est esse, ventrem tamen cum dolore grauitas tenuit, sitibundus: Noctẽ laboriosam habuit. Sexto
mane quieuit: Ad uesperũ dolores increuerunt, exacerbatus est: Vesperi indito Clystere cõmode aluus reddidit: No-
cte dormiuit. Septimo die fastidiosus, ĩplacidior erat, oleosum minxit: Nocte est multũ turbatus, delirabat, nihil dor
miebat. Octauo mane aliquãtum dormiuit, moxq; frigus eum cepit, ac vox eum defecit: spiritus exilis & imminu
tus: Vesperi rursus calor redijt, delirauit: Iam antelucano aliquanto leuius habuit: deiectiones meræ, paucæ, biliosæ.*
*†Nono cum excitaretur, comatosus erat, non ualde sitibundus: Sub Solis occasum grauiter tulit, delirauit: No-
ctem incommodam habuit. Decimo mane sine voce, multũ frigus, febris acuta, multus sudor, Obijt. Diebus huic
Paribus Labores.*

†Al. Nono comatosus erat, fastidiosus cũ excitabatur: vide ẽt lib. de comate ca. 2. pag. 49. g

Vel huius offendes omnia ab initio symptomata & signa lethalia fuisse, & accessiones diebus
paribus, vt ipse indicauit Hippocrates, cum in decimi diei narratione, quo obijsse illum dicit, addi H
dit /diebus huic paribus labores/ etenim mortem generale iudicij significatum amplectitur, vt est
ostensum. Iam seruatum in hoc etiam est ægro, vt iudicia ijs essent ferè diebus, quibus grauiores la
bores: nam cum in dies pares inciderent, mors quoq; in die est cõsecuta pari. Porrò in narratio-
ne symptomatum huius duo sunt, quæ interpretem requirunt, quorum in respiratione est alte-
rum. Nam /βραχύπνους id est breuispirus/ est in diei secundi expositione scriptus: & /spiritus exi-
lis imminutus'que/ in octaui enarratione. Didicisti autem tum in primo de dyspnœa commen-
tario, tum secundo in præsagia (vbi hanc dictionem sumus interpretati: ‖ Spiritus si frequens sit, » (in Prog. cõ. 1. t. 24. 4ª. 194. h)
dolorem significat, vel inflammationem supra septum transuersum) paruum esse quendam pa- »
riter & rarum spiritum, qui, cum refrigeratur & emoritur iam vitalis facultas, fit: quod sympto-
mate quodam separabili indicauit, hisce verbis: ‖ Si frigidũ è naribus & ore expiretur, exitiale iam » (Ibidem.)
est admodum. Eundem puta eum hic dixisse, secundo die breuem, octauo exilem & imminutum.
Nam quidam est alius præterea spiritus breuis simul & frequens dolorem denotans, vt demon-
strauimus, aut in respiratorijs partibus, aut illorum vicinis. Verum ambos si inter se compares,
pauciorem multo foris aerem attrahi intrò in altero offendes, quem paruum simul & rarum di-
xit fieri. Nam frequentia si ad breuitatem accedat, assiduitate defectum cuiusque inspirationis re-
sarcit,

A sarcit, vt qui assidue bibunt modicum: siquidem hos βραχυπότους id est modicum potantes, appellabis, qui & parum bibunt, et magno interiecto spatio. Nam si parũ quis, & assidue bibat, hunc simpliciter non βραχύποτον †sed μετὰ βραχὺ πίνοντα i. paulatim bibentem, appellaueris. Haud aliter qui proprie breuispirus vocatur, quoties spiritum trahit, non paruum tantum, verum etiam interuallo longo interposito externum per guttur aerem attrahit. Queras ergo fortassis cur cum Hippocrates primo die febrem prædixerit acutam fuisse, altero die hominem breuispirum fuisse dixerit: nam nos in vehemẽtibus febribus demonstrauimus magnum spiritum & frequentẽ esse. Respondemus, Primo quidem die calorem per putrescentes humores succensum febrilem, ipsum quidem digestum esse, relictum vero natiuum tantum adeo iam infirmum, vt iam prius extingueretur, q̃ febrilis de integro accenderetur calor, veluti feruefactis, qui computrescerent, succis: Alterum vero diem frigoris dominantis attulisse signum. Cuius quidem est maxima demonstratio, ꝙ breuispirum dicat tum hominem fuisse, & frixisse. Nam de secundo die ita scribit /altero die sub meridiem extremæ partes frigebant, præter cæteras manus & caput, mutus, voce defectus, diu breuispirus/. Rursus de octauo die hæc tradit /octauo mane aliquantum dormiuit, moxq; frigus cœpit, & vox eũ defecit, spiritus exilis & imminutus/: Vbi mihi hoc quoq; attẽde: Cum est refrigera-
B tus, vnà cum vitiata respiratione, voce esse eũ defectũ dicit, quod solet et interim extinctionem naturæ comitari. In quarto die cum scribit /frigus, mutus, sine voce, in deterius/ ostendit, adiecto /in deterius/ etiam breuispirum illum fuisse. Reliquum ergo est, hic vt declaremus, cur post /ἄναυδος i. mutus/ addiderit /voce defectus/. Cuius hæc est ratio. Sermonem (græce αὐδὴν) nec oẽ quod auditu proprie sentitur, antiqui vocare vident̃: nec illud species eius sit sola, quod de industria per animantis emittit̃ os, in quo contineẽ fletus, sibilus, luctus, tussis, & id genus alia: sed vnã hominis vocem, qua inter nos colloquimur, sermonem (græce αὐδὴν) nominãt. Itaq; ẽt Poeta, vbi suos equos alloquentem inducit Achillem, ibi alterum eorum ait respondisse lingua humana. Inquit enim,

Αυδήεντα ἔθηκε θεὰ λευκώλενος ἤρη, id est,
Hunc regina loqui fecit dea candida Iuno.

Nõ ꝙ antea voce careret, neq; communem equorum vocem haberet, cęterum ꝙ non illam, quem sermonem (græce αὐδὴν) appellant. Sic deam dicit loqui, quæ humana vteretur lingua: ꝙ eam ẽt humana esse forma ferant, cum dij eius figuræ omnes non sint. Nam Sol planè & Luna, reliquaq; sidera longius ab humana forma recesserunt. Vnde etiam Hippocrates obmutuisse quidem dixit, ꝙ loqui non valeret: voce defectum esse, ꝙ nec lugere, nec clamare: quod certe multo liquet esse
C deterius, q̃ obmutuisse. Nam quibus sola est resoluta lingua, possunt interdum clamare altissime, tamen loqui non valent: qui si ne vocem quidem mittere queant, extremæ est hoc extinctionis facultatis signum: vbi, qui eo in statu sunt, neq; lugent, neq; gemunt, neq; sonare omnino possunt. Sabinus, ita vt alij, qui nullam omnino habet vocem, hunc arbitratur mutum esse dictum: voce vero defectum perinde ab Hippocrate ait scriptum esse ac attonitum: quasi vero ita affectum, attonitum vocare non potuisset. Atqui nec reliqua, quæ in hoc sunt affectu dicta, consentiũt, presentem ægrotum attonitum fuisse.

† Cod. non nulli græci habẽt ἀλλὰ συνεχῶς τε καὶ βραχὺ πίνοντα i. sed assidue et parũ bibentem. Alii. ἀλλὰ κατὰ βραχὺ πίνοντα i. sed paulatim bibẽtem.

Aegrotvs IIII

75 *Phreniticus Primo, quo decubuit Die, virulẽta vomuit, & multa, & tenuia: Febris horrida: copiosus sudor, assiduus toto corpore: capitis et colli dolorifica grauitas: Vrinæ tenues, suspẽsiones paruæ dispersæ, non residebãt: Aluus stercus affatim reddidit: multũ delirauit, nihil dormiuit. Postridie mane vocem amisit, febris acuta, sudauit, non intermisit, palpitationes per totum corpus: Nocte conuulsiones. Tertio die cuncta exacerbata sunt: †Defunctus est.*

† Est quidẽ in omnibus contextibus Hippocratis quos viderim, quarto defunctus ẽ. Galenus tamen in cõmento videtur legisse, tertio.

Acutissimæ phrenitidis hic æger est exemplum, primo statim die vnà cum febre incessentis.
D Omnes que certe vidimus, qui quidem ita phrenitide perciti essent, intra septimum diem mortuos esse: Perpauci, hiq; rari, hunc superarunt. Est vero eorum morborum admiranda generatio, quò nam pacto in commode valentes subito inuadat. Neque enim sicuti ipsorum generatio subita est, ita & generationis causa, vt si medicamentum homo lethale sumpsisset, vel bestia eum virulentissima momordisset: sed pedetentim in corpore causæ, quæ sunt excitandis huiuscemodi malis, crescunt: quod morsis vsu venit à rabidis canibus. Nam apertum est quòd canis venenum (licet in morsis non ocietur nec conquiescat) nullam sui ipsius notam prodit multis interim proximis mensibus: Subito autem illis, cum viderint aquam, formido incessit, posteaq; breui moriunt̃. Longo enim tempore causa, quæ rabiem efficit, augetur: quæ vbi eò tandem peruenerit, mortem affert repentinam. Item in hac phrenitide vitiosus in corpore humor coaceruatus fuit, veneno lethali assimilis, in corporibus vicinis aliquid paulatim agens: quæ quando vitio iam aliquo pacto opportuna erant, humorq; ipse euaserat malignissimus, lethale repẽte apparuit symptoma. Nãq; sic phreniticus initio statim vomuit virulenta: quod febribus adurentibus ferè est consequens. Itaq;, vt veneno epoto lethali quidam postridie vel tertio die moriuntur, qualitate eius, non copia mortem afferente, & itẽ hic quoq; æger statim tertio die cẽsendus est obijsse, à qualitate succorum virulentorũ, non à phrenitide, perẽptus; at phrenitis illũ esse subsecuta, symptomatis vice. Equidem

dem quarto die & quinto acuta à primo statim correptos phrenitide vidi exanimatos esse: tertio E non vidi: sic nec vigesimum diẽ attigisse. Quare hunc videtur Hippocrates vt velocissime peremptum, ob oculos nobis proponere: & alterum paulo post, qui præter omnium expectationem diu vitam produxit. De quo suo loco disseremus.

AEGROTVS V

76 *Larissæ caluo Dextrum Femur doluit repente: nihil ex ijs, quæ offerebantur, iuuabat. Primo die Febris Acuta, ardens †paulatim, neq; comitabantur dolores. Altero Die femoris remissi sunt dolores, febris vero increuit, implacidior erat, non dormiebat, extremæ partes frigidæ: multa vrina, neq; ea bona reddebatur. Tertio femur desiit dolere, mentis alienatio & turbatio, multumq; sese iactauit. Quarto ad meridiem Perijt. Acutum.*

† Aliqui cod. græci post dictionẽ ardens interpungunt. postea sequitur ἀτρεμέως εἶχεν οὐδὲ πόνοι παρείποντο. i. quiete se habuit, uerum dolores comitabantur.

Hoc lecto ęgro, si quidem animũ dictis diligenter nõ aduertas, in quouis dolore timidus eris: si vero diligenter attenderis, non pręcipitãter timidus eris neq; temere securus. Sed si qua forte pars doleat primum, nunquid ob externam quandam causam dolor euenerit, animaduertas. Nanq; in motibus quibusdam imprudentes quidam læsi sunt: & dormiendo qui minus cõmode partem aliquam composuerint: in conuertendoq; & contorquendo subito, partes rigentes, & ante refrigeratæ, conuulsionibusq; & elisionibus correptæ, dolores maximos creant. F Et vero rupturæ etiã quibusdam dolorẽ afferunt, præ cæteris, qui sicco sunt temperamento, atq; adeo magis si inclinata ętate, vel senes sint. Quòd si nulla talis doloris videať causa esse, proximum est considerare, quę pręcesserit ratio victus, ecquid ignauior præter institutũ sit, aut cibo sit homo pleniore vsus magni nutrimenti, aut solitę illi excretiones substiterint. Nam siquid tale sit, aut si oĩno plenitudo causa doloris antegressa videtur, ꝙ primum hoĩem vacuato: tum enim securissime fluxiones reprimentia partibus dolentibus applicueris. Nam, si ante vacuationem id tentes, humorum abundantiam ad maxime principes partes retorquebis. Immo ne calefacere quidem & lenire ante corporis vacuationem partes dolentes licet: nam sæpe ad partem affectã omnino ob ea remedia allicitur humorum affluentia. Ita alterũ homini discrimen accedit, vbi nimium sit inflammata pars. Etenim etiã ipse, vt iam nosti, verba fecit de istis abscessibus, quorum aut capax pars non sit: aut si sit, non ferat. Sin nulla ex præcedente victus genere esse affluentia in corpore appareat, remedijs ad dolorem facientibus tutò vtaris licet, fomentisq;, ac medicamentis humidis, & calidis facultate, quorum in commentarijs de medicamentis materiã didicisti. Qui si his non cedat, relinquitur vt totum corpus vacuetur. Etenim sæpenumero in eo abũdantia paulatim est coaceruata, vbi apud se ciborum homo G non animaduertat neq; quantitatem, neq; qualitatem. Aliqñ vero etiam cutis se ipsa densior reddita ab aliquibus causis hominem idiotam latentibus, perspiratiõnẽ cohibens, causa euasit plethoricæ affectionis. Quare dolorem si remedia non sedent, æger primo quoq; tẽpore est vacuandus. Ego vero in caluo hoc certe, detractus ei sanguis sit, nec'ne, nõ habeo conijcere. Nam quatenus dicit Hippocrates nihil ex ijs quæ offerebantur, iuuabat, possit aliquis dicere, inter ea quæ offeranť, Hippocratem sanguinis missionem commemorasse. Alius dicat nõ esse de oblatis illi auxilijs: verum quia mente excidit, in quatuorq; diebus obijt, relicta auxilia esse. Porrò ad finem in exemplaribus cõcinnatis, tum huic ægro, tum proximo, est adscriptum primum quidem /acutum/ deinde vero notę illæ, de quibus vt dixi, prudenter Sabinus nihil dixit. At Zeuxis in vnoquoq; ęgro malos interpretes reprehendit. Nobis vero adscriptitia illa præsenti sermone visum fuit ꝑterire. Scribam enim, si visum fuerit, ijs, qui in istis libenter curiosi sunt, separatim integrum librũ, vbi de notis cuiq; additis ægro sermo habebitur. In præsenti vtilibus admiscere non decet inutilia.

AEGROTVS VI

77 *Periclem Abderæ Febris corripuit Acuta, continua cũ dolore: multum sitiebat, fastidiosus erat, potum nõ poterat continere: erat sublienosus, grauatoq; capite. H Primo die ex sinistra nare Sanguis erupit *multus, tamẽ febris increscebat: minxit multum, turbatum, album: reposita vrina non considebat. Secundo die omnia exacerbata sunt: ac vrinæ crassæ quidem erant, verum magis subsidebant: fastidium leuatum est, dormiuit. Tertio febris emollita fuit: vrinæ multæ & concoctæ, in quibus multum subsidebat: Nocte quieuit. Quarto circa meridiem Sudor prorupit toto corpore multus & calidus: sine febre Iudicatus est, neq; redijt. Acutum.*

** Est quidem ĩ græcis impressis et in manuscriptis, quos uiderim, πολὺς μέν τοι ὁ πυρετὸς &c. i. multa tamẽ febris &c. Galenus tamẽ uidetur legisse πολὺ et retulisse ad sanguinẽ.*

Exemplũ hic æger est acutissimi morbi, horrendi illius quidem rudibus, cæterum breui iudicandi, prudẽtibus. Nam cum sublienoso primo statim die de sinistra nare copiosius erupisset sanguis: vrinæ item crassę essent, & non consisterent, & albo colore essent: tum altero die consisterent: melior erat de ægro spes. Ad hæc, vbi secundo die hominem fastidium reliquisset, & dormiuisset, certior iam breui fore hominem incolumem spes erat. At postꝙ tertio die essent optimę & copiosissimæ vrinæ, clarum iam erat quarto die liberatum hominem iri morbo.

AEGROTVS VII

† ἐπὶ τῆς εἰσόδου. Al. ἐπὶ τῆς ἱερῆς ὁδοῦ i. in sacra via. parui tamẽ hoc refert.

78 *Abderæ Virginẽ, q̃ † in vestibulo tẽpli decũbebat, Febris cepit Acuta et ardẽs: siticulosa erat, et insomnis: mẽses autem*

A *ses autem ei primum profluxerunt. Eam Sexto die multum cepit fastidium, rubuit † colore phœniceo, } languebat. Septimo die eadē erant: Vrinæ tenues, sed boni coloris: Venter non Vexabat. Octauo surditas, febris acuta, insomnis, fastidiosa, horrebatq;, mentis erat compos, Vrinæ similes. Nono nihil est mutatum, nec Proximis Diebus: mansit item surditas. Quartodecimo mens perturbata fuit, febris remissior. Septimodecimo multum fluxit ex naribus, surditas est non nihil imminuta. Sequentibus Diebus eam fastidium surditasq; tenebant, eratq; delira. Vigesimo ei pedes dolebant, surditas & delirium eam deseruerunt, aliquantum è naribus erupit, sudauit, febre fuit liberata. Quarto & Vigesimo repetijt, redijt surditas, pedes assidue dolebant, mente excidit. Vigesimoseptimo multum sudauit, febre caruit, surditas eam reliquit: Restabat pedum dolor, cætero fuit exacte Iudicata.*

† Aphorrebat.

Ex humorum hæc abundantia videtur ægrotasse: & quantum portendebant prima symptomata, mortem certe huic timeres. Sed bonus vrinarum color in ijs, qui humorum copia laborant, maximum est signum: quæ quia crassæ non erant, fore longinquiorem morbum denunciabant. Porrò vt in omnibus ægris, & ita etiam videntur hic seruati decretoriorum dierum esse circuitus. Iam natura quoq; in hac decretoria signa & symptomata videtur prætulisse.

AEGROTVS VIII

79 B *Abderæ Anaxion, qui ad Thracias portas decumbebat, in Febrem Acutam incidit: Dextri lateris assiduus eū dolor cruciabat, tussim habebat aridam, neq; primis diebus expuit: sitibundus erat, & insomnis: Vrinæ boni coloris, multæ, & tenues. Sexto die delirabat, fotibus nihil remittebatur. Septimo magis laborabat: quippe febris intendebatur, nec imminuebantur dolores, simulq; tusses infestabant, difficulter etiam spirabat. Octauo cubitum secui, multū, Vt debebat, effluebat: leniores ibi euaserunt dolores, sed tusses aridæ permanebant. Vndecimo febres fuerunt mitiores, aliquantum circa caput sudauit, etiamnum tusses durabant: & quæ à pulmone exibant, liquidiora erant. Decimo et Septimo cœpit pauca concocta expuere, [a] leuatus est. Vigesimo sudauit, febre liberatus est: à iudicio rectius habuit, siticulosus Vero erat, & à pulmone non bonæ purgationes. Vigesimoseptimo redijt febris, tussijt, multa excreauit concocta, in Vrina multa subsidebant alba, desijt sitire, [b] dormiuit. Trigesimoquarto toto sudauit corpore, cessauit febris, in totum est Iudicatus.*

In hoc vno ægrorum, primo & tertio libro descriptorum de sanguinis missione Hippocrates fecit mentionem, non vt solo, cui sanguinem misisset, sed vt octauo die solo. Nam tum etiam medici quasi lege certa vltra quartum diem venā non secabant. Quando igitur huic octauo die missus sanguis est, multo certe plures censeas sanguinis missionem requirentes, secundo, tertio, quarto C die auxilio hoc esse vsos. Reticuit autem Hippocrates, sicut remedia alia omnia: tamen necesse interdum habuit scribere, nihil eos ab ijs, quæ offerebantur, adiutos fuisse, vt malignitatem suggereret morbi: neq; enim lucubrationem hic curationis instituit, sed præsagitionis conscribere. Non nullis etiam ægris videtur non fuisse ab initio præsto: quare adscribit interim, Huic perpetuo, postquam ego ipsum vidi, hoc & hoc accidit exacte. Ego vero ignorantibus, [c]† etiam horum ægrorum libro primo de iudicijs præscripsi vsum: Vbi quo modo inconcoctum exquisite morbum cognoscas: quo modo eum, qui iam primum maturescit: quo pacto, qui progreditur in concoctione: quemadmodum qui iam perfectæ concoctioni proximus est: dilucide studui ostēdere. Ideoq; Anaxion hic, dum semper tussiret, nihilq; planè expueret, inconcoctissima conflictabatur pleuritide. Cum vero die vndecimo expuere cœpisset, morbum significauit concoqui: deindè pedetentim tēpore progrediente, ita scripsit Hippocrates in vigesimoseptimo die /multa excreauit concocta: in vrina multa subsidebāt alba/. Quam ob rem trigesimoquarto est prorsus iudicatus.

A* In antiquis codicibus græcis, quos uiderim, non habetur hæc dictio, leuatus ē. Nec ēt ī com. 12. primi aph. nec in 1. de crisibus pag. 18 dictio hæc examinat̄, quāuis in quibusdā cōtextibus illic legatur. Adduntur p̄terea hoc in loco in cod. græcis post dictionem leuatus ē, siticulosus Vero erat & à pulmone non bonæ purgationes. quæ tamen à Gal. lib. de crisibus referuntur ad Vigesimū, & ēt in lib. apho.

B* ὕπνοι. sed Galeni cod. et in aphorismis, & in libro de crisibus habet εὔπνους id est bene spirans.

C †Al. ex antiquis ᾗ ἡ κατὰ τοῦτον τὸν ἄῤῥωστον ὠφέλεια etc. i. & q̄ Vtilitas ex hoc ægroto capiatur, ostendi lib. 1. de crisibus.

AEGROTVS IX

80 D *Abderæ Heropyto Caput dolebat, nec decumbebat, quod tamen fecit paulo post. Hic ad superiorem Viam habitabat. Captus est Febre Ardente & acuta. Primo Vomuit multa biliosa: sitibundus, multum implacidus: Vrinæ tenues, nigræ, suspensio sublimis interdum, interdum non: Noctem habuit laboriosam: febris alias aliter exacerbabatur, sed ferè inordinate. Circa diem Quartumdecimum surditas, febres creuerunt, Vrinæ eædem fuerunt. Vigesimo multa delirauit, itemq; Sequentibus Diebus. Quadragesimo multum ex naribus sanguinis erupit, menteq; constitit magis: surdus quidem, sed non perinde fuit: febres fuerunt remissæ. Proximis Diebus crebro ex naribus sanguis & paulatim erupit. Circa diem Sexagesimum è naribus quidem substiterunt eruptiones, sed dextera coxendix admodū dolebat, febresq; increuerunt. Haud multo post partes inferiores omnes dolebant: fiebat autem, Vt Vel febres maiores essent, maiorq; surditas: Vel hæ quidem remitterentur, alleuarenturq;, Verum partes inferiores ad coxendices sitæ Vehementius dolerent. Iam Vero circa diē Octogesimum cuncta remissa sunt, nihil tamen destitit: etenim Vrinæ boni coloris, & copiosiores subsidentias habentes exierunt, deliriaq; imminuta sunt. Circa diem Centesimum aluus fuit turbata multis biliosis, durabantq; diu multa talia, deinde dysenterica cum dolore. Reliqua leuia fuerunt. In summa, febres eum reliquerunt, discessitq; surditas. [d] Centēsimo est absolute Iudicatus. Febris Ardens.*

D* Al. centesimo & Vigesimo. Vide ēt lib. 2. de dieb. decr. cap. 4. cl. 4. pag. 153. a

Hic vir memoratu dignus est, qui morbum grauem virium robore excepit, alioqui tanto morbo futurus impar. Et omnino pulsibus eius inerat robur, simul'que reliqua omnia secundum naturam constabant. Dixi vero & alibi Hippocratem præterijsse hanc partem in febricitantibus

presagitionis

præſagitionis. Iam etiam reſpiratio videtur, & appetitus laboranti inculpatus fuiſſe: quæ magni ſunt, vt ille ipſe docuit, ad ſalutem, pōderis. At febris primo quidem acuta inuaſit, verum eius poſtea eſt acuitas retuſa. De qua ſcripſit Hippocrates: Febris aliás aliter exacerbabatur, ſed ferè inordinate. Vnum vero habebat æger periculoſum ſignum, vrinarum tenuitatem & nigritiem. Vnde natura vix longo tempore morbum debellauit, ſanguinis concitata eruptione die quadrageſimo ex decretorijs vno: coxendicisq; dolore, & omnium inferiorum partium, poſtea creato: Nempe enim magni morbi etiā quærunt, quæ iudicent ſe, egregia. At neq; hoc planè eſt diſcuſſus morbus: ſed circa diem octogeſimum ſigna eluxerunt ex vrinis eius maturationis: poſtea vſq; ad centēſimum diem paulatim concoctus, omnino eſt profligatus. E

Aegrotvs x

81 *Abderæ Nicodemum ex Venere & Potu corripuit Febris. Initio faſtidioſus erat, cor ei dolebat, erat ſiticuloſus, lingua exuſta: vrinæ tenues, ac nigræ. Poſtridie febris exacerbata eſt, horrebat, faſtidioſus erat, non dormiuit: vomuit biliosa, flaua: urinæ ſimiles: Noctem quietam duxit, dormiuit. Tertio die ſunt cuncta relaxata, et remiſſio fuit: Sub Solis occaſum rurſus grauius habuit: Nox laborioſa fuit. Quarto rigor, febris multa, omnia dolebant: vrinæ tenues, ſuſpenſionem habentes. Sexto multum delirauit. Septimus dies leuis fuit. Octauo alia fuerunt omnia remiſſa. Decimo, Proximisq; Diebus tenuerunt illum quidem dolores, cæterum omnes illi leuiores. Huic Acceſsiones et Dolores præcipue Diebus paribus ſemper inceſſerunt. Vigeſimo albam vrinam reddidit, quæ craſſa erat, ſed repoſita nō deſidebat: multum ſudauit: uiſus febre liber eſt eſſe: Veſpere rediјt calor, iјdemq; dolores, horror, ſitis, aliquantum delirauit. Vigeſimoquarto multam vrinam & albam reddidit, in qua multa ſubſidebant: ſudor ei toto corpore copioſe calidus emanauit. Sine febre Iudicatus eſt.* F

* & ipſe Hippocrates ſignificauit dicēs, Acceſſiones & dolores diebus paribus. Quare etiam à vigeſimo die ſudore eſt iudicatus. Sigillatim vero qui omnia tenet memoria, quæ ante expoſuimus hoc libro, & ſuperioribus duobus, atque ante hos in præſagijs & prædictionibus, inuenire omnia ipſe poterit.

Aegrotvs xi

82 *In Thaſo Mulier quædā moroſa ex Mœrore cum occaſione, recte ſtans, Inſomnis eſt facta, & [a] cibō* abſtinuit: eratq; ſitibunda & faſtidioſa. Habitabat hæc prope filios Pyladæ in Leio. Primo die circa initium noctis, timores, verba multa, mœſtitia, leuis febricula: Mane multæ conuulſiones: Sicubi multæ illæ conuulſiones deſinerent, delirabat, & loquebatur [b] contūmaciter*: multos dolores, magnos, aſsiduosq; habebat. Altero die eadem permanſerūt, ſomnum non cepit, febris magis acuta. Tertio conuulſiones conquieuerunt: coma & in ſomnum inclinatio, rurſusq; vigiliæ, exercitauerunt eam: continere ſe non potuit, multum delirauit, febris acuta: Sub hāc noctem ſudor multus toto corpore & calidus prorupit [c] †: liberata febre dormiuit, planè mēte conſtitit, Iudicata eſt. Circa Tertiūm* diē vrinæ nigræ, & tenues: ſuſpenſio [d] mūltum* erat rotunda, non ſubſidebat. [e] Sūb* Iudicium Menſes copioſi prouenerunt.* G

A * ἄσιτος. ſed legerē ego ἀπόσιτος i. à cibo abhorruit. ſuperius enim diſcrimē poſuit Galenus inter ἄσιτον et ἀπόσιτον.

B* Al. turpia.

C † Galenus ī cōm. addit ēt menſiū excretionē, cuius tamē nullam in contextu Hippocratis mētionem videmus.

D * ἐπὶ πολὺ i. diu.

E* περὶ δὲ τὴν κρίσιν. Galenus tamen videtur legiſſe μετὰ δὲ τὴν κρίσιν i. poſt iudicium.

Quid dictio δυσάνιος id eſt moroſus, ſignificet, docuit Critias: cuius ſunt hæc verba: „Moroſus eſt, qui vilibus de rebus ſtomachatur, & de magnis, plus cæteris mortalibus diutiusq;. „Erat ergo triſtis vel tetrica, quam hic moroſam Hippocrates vocat, quæ diu in triſtitia perſiſtebat: Quod iterum paulo poſt de ea dicit, quæ Cyzici gemellas filias enixa erat: Tacita vero & tetrica, nec ad animi æquitatem perduci potuit. Verum non poſſum non mirari, cur in hac muliere non addiderit, vel cohibitos omnino fuiſſe menſes, vel non perfecte profluxiſſe. Nam acute ſimul & ex humorum abundantia videtur laboraſſe, atque tertio die ſub noctem per ſudores eſſe & menſium excretionem iudicata. Quin etiam multi menſes poſt iudicium euacuati, morbi deceſſionem confirmauerunt. Vrinę vero color, licet eſſet niger, nihil attulit periculoſi: quod retenti menſes eſſent magis melancholici. H Vnde mulier merito moroſa euaſit, & timida, interimq; delirauit, & comate eſt detenta.

Aegrotvs xii

83 *Virginem quandam Lariſſæ Febris cepit Ardens et acuta. Inſomnis: ſitibunda erat: lingua fuliginoſa, & arida: vrinæ boni coloris, ſed tenues. Secundus fuit dies laborioſus, non dormiuit. Tertio aluus multa reddidit aquei coloris, proximisq; diebus talia commode. Quarto vrina tenuis & pauca, habebat ſuſpenſionem elatam, non ſubſidebat: Sub noctem delirauit. Sexto ex naribus largiter multum fluxit, inhorruit, ac mox ſudauit toto corpore multum & calidum: ſine febre eſt Iudicata. Dum febricitaret, & iam iudicata eſſet, Menſes tunc illi primum prouenerunt, quippe virgo erat. Perpetuo autem faſtidioſa erat, et horrebat, facies rubicunda erat, oculi dolebant, caput graue erat. Huic non repetijt, ſed Iudicata eſt. Dolores diebus Paribus.*

Aetatem puellam attigiſſe menſium, ex ipſis liquet Hippocratis verbis /menſes tum primum prouenerunt/ & ipſum etiam fuiſſe morbum ex humorum copia, iudicatumq; die ſexto eſſe, ꝙ dolores in dies pares incurriſſent, vt ipſe ſcripſit. At mirum non reuertiſſe, cum ſextus dies non iudicet

A dicet vnquam fideliter. Quare nouum hoc & rarum illi accidisse indicauit, cum scripsit /huic non repetijt, sed iudicata est/ tanquam debuisset repetere. At vero causam etiam cur non redierit, scripsit addendo /dum febricitaret, & iam iudicata esset, menses primum illi prouenerunt/. Nam vacuationis perseueratio diebus post iudicium, satis erat, vt firmum seruaretur iudicium, quod die sexto præcesserat per sanguinis eruptionem & sudores, maxime quod nulla esset princeps pars inflammata, neque maligna humorum abundantia. Ipse certe plethoricum vitium esse significauit, cum dicit, perpetuo in facie ruborem infuisse, in oculis dolorem, in capite grauitatem. Planum ergo erat, solam requiri vacuationem, quam natura tertio die incepit, consummauit sexto. Nam per naturam, non vt morbi symptoma, ventris vacuationem accidisse ipse dilucide his verbis indicauit /tertio aluus multa reddidit aquei coloris, proximisq; diebus talia commode/: hoc adiectũ denotat, quæ offendebant, excerni. Porro ex ijs, quæ sunt in eius historia exposita etiam hæc duo ad prędicta, declaranda duxi, primum quod initio est scriptum /lingua fuliginosa & arida/ alterum hoc / quarto vrina tenuis & pauca, habebat suspensionem elatã, non subsidebat, delirauit/. Nam horum Prius relatum, vtile tibi est, vt ne omnino putes fuliginosam linguam esse exitialem: sic autem appellat tinctam quasi fuligine quadam, quæ sicca erat ex vaporibus: Alterum, B quia etiam in alijs ęgris cum dixerit /suspensio elata/ statim subiecit /delirauit/ innuens quod eiusmodi suspensiones delirium comitatur: Quanquam in præsagijs, vbi omnia, quæ accidunt vrinis, est persecutus, nullum fecit præsagium ex eis delirij. Quare signum hoc videtur per se ipsum, delirium nunquam denunciare, sed casu non nunq̃ commonstrare, quia flatuosiorem esse sanguinem indicat. Nam, nullus plane si flatus insit, deferuntur ad ima vasa suspensiones.

AEGROTVS XIII

84 *Apollonius Abderæ morbum rectus diu sustinebat. Magna autem illi erant Viscera, ac circa iecur consuetus dolor multo tempore consequebatur: & sane tunc etiam morbus eum regius cepit, euasitq; flatuosus, ac subalbidus. Cum aquam bibisset: & edisset intẽpestiuius bubulam, eum paruus calor primum inuasit, decubuit. Deinde, cum lacte vsus fuisset cocto crudoq; copioso, caprino & ouino, victuq; malo, omnia multum offensa sunt: nam: febres exacerbatæ sunt: venter nihil ingestorum effatu dignum reddidit: vrinæ tenues redditæ, & paucæ: somni non aderant, inflatio mala, magna sitis, comatosus erat, hypochõdrij dextri eleuatio cum dolore, extremæ partes vndiq; subfrigidæ, aliquantum delirabat, omnium obliuiscebatur quæ locutus esset, mente mouebatur. Circa diem Quartumdecimum cũ à rigore incaluisset, decubuit, & valde insanijt: clamor, perturbatio, multa verba, rursus quies: ac tũ de-* C *niq; coma incessit: Postea aluus turbata multis biliosis, meris, crudis: vrinæ nigræ, paucæ, tenues, multũ implacidus erat: deiectiones variæ erant, nam erant vel nigræ paucæ & virulentæ, vel pingues crudæ & mordaces, tandem etiam lacti similes reddere visus est. Circa diem Vigesimũquartum leuius habuit, cætero nihil immutatum: aliquantulum mentis fuit compos, ex quo autem decubuit, meminit nullius: rursumq; subito desipuit, omnia in peius vergebant* [a] †. [b] † *Circa diem Quartum & Trigesimum Obijt. Huic semper, postquam hominẽ ego uidi, Aluus turbata fuit: Vrinæ tenues, et nigræ: comatosus ipse, & iusõnis: Extremæ partes frigidæ: Delirus perpetuo, Phreniticus.*

** ὑπεφέρετο.*

**In græcis cod. quos uiderim, dictio hæc non habetur.*

A † Ex alijs cod. græcis hæc addutur. Circa Trigesimũ, febris acuta deiectiones multæ tenues, delirus, extrema frigida, mutus.

B † Al. Quarto & trigesimo obijt. Libro tamẽ 2. de diebus decr. ca. 4. cl. 4. pa. 153. b. legitur primo & trigesimo, nisi illic sit mẽda.

Iam in hoc etiam Hippocrates, vt in alijs multis, in fine ipse narrationis breuibus capitibus symptomata & signa quæ acciderunt, docuit: ex quibus instare mortem præuideas. Habet autem dictio sic: Huic perpetuo, postquam hominem ego vidi, aluus turbata fuit: vrinæ tenues, & nigræ: comatosus ipse, & insomnis: extremę partes frigidę, delirus perpetuo. At singula clara sunt, si quę ante exposuimus, meministi.

AEGROTVS XIIII

85 *Mulier Cyzici, quæ Gemellas filias Difficulter pepererat, & minus erat purgata, Primo Die in Febrem incidit* D *horridam & acutã: capitis suberat & colli dolorifica grauitas. Insomnis initio, tacita & tetrica, nec ad animi æquitatẽ potuit perduci: vrinæ tenues* [c] †, *siticulosa, fastidiosa sæpenumero: aluus erratice turbata, rursusq; constitit. Sexto die sub noctem multum delirauit, non dormiuit. Circa Vndecimum valde insanijt, rursus ad mentem redijt: vrinæ nigræ, & tenues, deinde aliquanto post oleosæ: aluus multa, tenuia, & turbata excreuit. Quartodecimo multæ conuulsiones, extremæ partes frigidæ, nihil amplius sapuit, vrinæ restiterunt.* [d] † *Perijt. Phrenitis.*

C † Additur ĩ aliquib⁹ cod. græ. καὶ ἄχροα i. et decolores.

Non tantum, quia non probe fuit à partu purgata, superfuit mulieri huic sanguis magis melancholicus (quæ causa erat, cur initio tacita esset & tetrica, nec posset ad animi perduci ęquitatem: & postea multum deliraret, vt valde insaniret) verum etiam propter difficilem enixum inflammato vtero febris est aucta. In conspicuo porro est vitiosis humoribus ad caput sublatis delirium furiosum extitisse, simulq; conuulsiones consecutas esse. Decretoriorũ dierũ circuitus, vt in oĩbus ęgris, ita & hic conseruãtur. Sicubi videatur raro quicquam esse labefactatum, illud solum adnotamus.

D † Al. Decimosexto muta, Decimo septĩo perijt. Galenus ẽt li. 2. de dieb. dec. ca. 4. cl. 4. pa. 153. e. dicit hãc mulierẽ decimo et septĩo die obijsse.

AEGROTVS XV

86 *In Thaso Dealcis Vxorẽ, quæ in Leio decumbebat, ex Mœrore Febris horrida acuta corripuit. Ab initio cooperiebatur & perpetuo: semper tacita villos straguli captabat vellebatq;, & scalpebat: plorabat, moxq; ridebat, non*

dormiebat: aluus iritamento nihil deijciebat: admonita paululum bibebat: Vrinæ tenues, & paucæ, non habentes subsidētiam: febres ad manum tenues, partium extremarum frigus. Nono die multum delirabat, rursusq; ad mentem rediјt, tacita. Quartodecimo spiritus rarus, magnus, per interuallū, rursusq; breuispira. Septimodecimo aluus iritamento, turbata deiecit: postea ipsi potus non pertransibant, prorsus mente falsa est, nihil sapiebat, †nihil sentiebat, cutis distenta et arida fuit. Vigesimo multum est locuta, rediјtq; ad mētem, muta, breuispira. Primo & Vigesimo Defuncta est. Huic erat Spiritus perpetuo rarus & magnus: Nihil sentiebat: Semper cooperiebatur: Aut multum loquebatur, aut tacebat perpetuo. Phrenitis. E

† ἀναισθήτως εἶχεν πάντων et ita ēt paulo post. vide Gal. libro 2. de diff. resp. ca. 6. cl. 3. pag. 65. a. ubi hæc uerba obiter declarat.

A primo hæc fuisse phrenitica videtur. Sunt autē tales, vti prius dixi, grauissimæ phrenitides: ac ocyssime quosquos inuadunt, tollunt: sed nunc quidem hæc febricitans acute, ad diem vigesimumprimum se sustentauit, fortasse quia modice febricitaret. Proinde vt insinuaret hoc, scripsit in hac vna ægra / febres ad manum tenues /. Sanè videtur hæc delirij speciē ex melāc holia & phrenitide habuisse mistam: nam hoc / aut multa loquebatur, aut perpetuo tacebat / ostendit eiuscemodi mixtionem. At nescio, cur Hippocratis interpretes nihil scripserint in hæc verba, vbi ait / spiritus rarus / quod est perinde ac per interuallum: atq; sanè videtur deinceps idem dixisse. Forte ergo aut vt raritatis augmentum indicaret per interuallum, addidit: ac si ita dixisset, per magnum admodum interuallum: est enim interdum consuetum, vt magnum relinquatur, solumq; vsurpetur per interuallum. At non perpetuo (quemadmodum in alijs) immo nec diu mulierem hāc ita toto morbo spirasse indicat. Itaq; subdit / rursusq; breuispira / indicans etiam hic, vt antea, ex frigore, non paruo tantum, sed magno interuallo etiam, mulierem respirare: qui re vera est breuis spiritus. Nam rarus & magnus, quatenus rarus est, minor est frequente & magno: quatenus vero magnus, hactenus præstat paruo & raro. Secundum vtrunq; igitur paruus est breuis spiritus & rarus. Videturq; nunc quidem quasi etiam ea refrigeratione fuisse muliercula hæc, qua quæ apnœa i. suffocatione, prehenduntur, tenentur. Itaq; de ea scribit / vigesimo die multum locuta est, rediјtq; ad mentem, breuispira /. Vocis vero defectus fere adiunctus est cum breui & raro spiritu. At vero per interuallum cum raro scriptum, pro longo admodum interuallo est accipiendum. Nam pauco morbi tempore significare non potest, quando in fine historię scripsit hęc / huic perpetuo spiritus rarus & magnus erat / nam perpetuo (grece διὰ τέλεος) dicere pro toto morbi spatio ad finem vsq; solet. Et quemadmodum hoc / perpetuo / sic illud dicit / semper cooperiebatur, aut multum loquebatur, aut tacebat perpetuo /. Nam multum loqui phreniticorum est: tacere melancholicorum: & cooperiri est commune vtrisque, nisi quando & ex frigore cooperirentur. F G

AEGROTVS XVI

87 *Adolescens Melibœæ ex nimio Potu & Venere diu calfactus decubuit: horrebat, & erat fastidiosus, insomnis, nec sitiebat. Aluus Primo Die multa stercora reddidit cum multa offusione. Sequētibus Diebus multa diluta, quæ bilem referebant: Vrinæ tenues, paucæ, decolores: spiritus rarus, & magnus per interuallum: hypochondrij contentio submollis, ex vtrisq; oblōga: perpetua cordis palpitatio, reddidit oleosam vrinam. Decimo delirauit modice, modestusq; & tacitus erat, cutis arida & distenta: deiectiones vel multæ & tenues, vel biliosæ & pingues. Quartodecimo desipuit, cuncta exacerbata sunt, multum delirauit. Vigesimo valde insaniuit, sese iactauit, nullam vrinam reddidit, modicum potionis continebat. Vigesimoquarto Obijt. Phrenitis.*

Multa quidem pocula neruis nocent, & origini eorum cerebro. Venus vero cùm hæc satis lædit, tum vires elidit, & debilitat. Itaq; adolescens hic vitiosa collecta humorum abundantia merito à modicis febribus cœpit: qui cum indies peius haberet, in phrenitim tandem exquisitam incidit. Nam oriri illam magnus & rarus spiritus indicabat; & eius modestia, & perpetua taciturnitas modice ægrum desipere. Nam leues & turbulenti homines, deliri leuibus de causis fiunt: qui contrarijs sunt moribus, de magnis. Cur aūt raro spiritui / per interuallū / addiderit, in superiore ęgro tractauimus. Et de hypochondriorum palpitationibus & alibi, & in præsagijs egi: Itidē de submolli hypochondrij contentione, illum eam quæ tumore caret appellare: quę fit, vbi nullo musculi in vitio sunt, sed offensæ sunt partes, quæ intra peritonæum sitæ sunt. H

88 ℭ *Verum illa mihi Aestas videtur secūdum rationē profuisse. Nā æstiuos morbos Hyems succedēs soluit, hyemales Aestas insequens transmutat. Quanquam ista per se Aestas haud stabilis fuit, sed subito calida, austrina, et à uentis silens euasit: profuit tamen ad aliam tempestatem transmutata. At in Magna Parte pono Artis esse recte posse de ijs quæ tradidimus, existimare. Is enim qui nouit, & vtitur his, non magnopere mihi in arte falli videtur posse. Singulos autem Temporum Anni Status perdiscere est operæpretium, et Morbos: Quid boni habeat status uel morbus commune: & quid mali, statui sit vel morbo commune: Et qui longus morbus & lethalis, qui longus & sanabitur: qui acutus & lethalis, qui acutus & sanabilis. Series hinc Dierum Decretoriorum obseruanda est, et Prædicendi hinc facultas scienti datur. Hinc scire est, quibus, quando, & quæ sit Victus præscribenda Ratio.*

Hæc sūt quorum superius meminit Gal. pag. 147. b

Galeni

GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS POPVLARIBVS LIBRVM EXPLANATIONES

à Iunio Paulo crasso Patauino in linguam latinam versæ

Denuo rursus ab eodem diligentissime recognitæ.

TOMVS PRIMVS

ARGVMENTVM

Liber Nihil ferè quod ad Vulgares morbos attineat continens, sed multis quasi Aphorismis ab Hippocrate forte ad memoriam collectis, per Thessalum vel alium quempiam conflatus.

C Extum Hippocratis librum de popularibus morbis multi explanatores corruperunt, alij aliter (vt quisq; se verisimiliter explanaturum esse sperabat) ipsius verba permutātes. Quamobrē & propter hoc ego veteres codices indagare, & eorum commentaria qui primi librum hunc explanauerunt, euoluere coactus sum. Inter quos & Zeuxis Tarentinus, & Erythræus Heraclides censetur: ante quos etiam Bacchius, & Glaucias extiterunt. Isti sanè si veterem prius scripturam edocentes, locum esse mendosum postea dicerent, consentaneū esset propterea & ipsos verā Hippocratis scripturam hāc aut illā esse cogitare: eorumq; mihi diligētia probaretur, si post loci castigationē eos aliquid vtile vna & & veteris magistri opinioni cōsentiens edocere perspicerem. Quapropter, cum illi non nunquā in vtroq; aberrent, illud mihi longe satius fore visum est, si antiquam lectionem seruans eam semper interpretari studuero. Quod si hoc interdum facere nequiuerim, ipsam aliqua verisimili castigatione emendauero: quemadmodum Heraclides in secundo libro de morbis popularibus fecit loco illo, vbi scriptum est, Ad Aphrodisium autem vræ (græce οὐραὶ) spectabant. Quoniam ab explanatoribus hæc dictio οὐραὶ minime probabiliter declarata est, forsan (inquit) prius
D θύραι per literam θ scriptum erat: linea vero, quæ in ipsa media erat, abolita, librarius οὐραὶ scriptum fuisse existimauit. Fieri nanque hoc modo potuit, vt membrana tenui deleta simul & hæc linea deleretur: & ab initio protinus ipsam debilius obscurius'que scriptam temporis longinquitate prorsus euanuisse. Inter omnes autem, qui veteres sctipturas peruerterunt, Capitonem & Dioscoridem ad hoc faciendum audacissimos inuenio. Ego itaque cōsiderans, num omnium istorum, an eorum tātummodo qui recte scripturas commutarunt, an nullius prorsum, meminisse æquius foret, mecum ita constitui, si nullus eorum, qui commentaria hæc lecturi sunt, ipsorum longitudinem ægre laturus esset, omnium meminisse rectius fore: Sed, multi cum sint, qui non huiusmodi solum commentaria, verum etiam moderatiora vituperent, solumq; vtilibus studeant, mediam quandam inter vtraque hæc extrema explanationem facere. Atque id statim ab initio testatus sum, vt ab hisce commentarijs recedant, qui ipsis non delectantur. Ego etenim, quemadmodum alia multa rogantibus amicis obtemperans confeci, ita & hasce explanationes illorum causa facere aggressus sum. Ea vero, quæ à me scriberentur, in vulgus exire considerans his procemijs opus habui. Quemadmodū igitur hæc præfatus sum, ita & istud præfari necessum est, locutionis videlicet genus hoc in libro longe ab eo esse diuersum, quo in primo & tertio de morbis popularibus libro Hippocrates vsus est: quos ferè oēs consentiunt, solos ab Hippocrate, vt

emitterentur, fuisse cōscriptos: ex alijs autem quinq; quintum & septimum proculdubio spurios E esse ac subditítios. Sextum vero hunc, quem in præsentia habemus in manibus, & ante ipsum, secundum librum, ex illis quæ sibi ipse Hippocrates collegerat, Thessalum eius filium aiunt conflauisse: quin & non nulli ipsum Thessalum aliquid ex propria sententia adscripsisse opinantur: non nulli vero post ipsum alios. In primo sanè atq; tertio libro quasdam aeris constitutiones Hippocrates exponit, post quas morbi in vulgus grassati enumerantur: hanc.n. dictionem ἐπιδημήσαντα illis attribuere Hippocrates conspicitur: & hanc ob causam librorum inscriptionem talem fecit, populares ipsos appellans (gręce ἐπιδημίους) quia de morbis in populum passim sęuiētibus in ipsis agitur, nō autē περὶ τῶν ἐπιδημιῶν, hoc est, de ipsius Hippocratis peregrinationibus, quibus multas ciuitates peragrauit. In duobus autem his libris hæc est exigua portio: sed plurima doctrinæ portio aphorismi quidam esse videntur, singuli propria circumscriptione separati. Quare duo hi libri cum propria inscriptione carerent, aliorum communem suscepisse dicuntur, vt & ipsi videlicet populares vocarētur, cum minimum in ijs contineretur, quod ipsi inscriptioni consentiret. Quartus autem liber istis locutionis forma persimilis, contemplationis vtilitate longe superatur. Quicunq; vero librum hunc sextum Thessali constitutiones appellauerunt, manifeste falluntur. Hæc mihi prædixisse satis sit, cum & alia non pauca à quibusdam explanatoribus scripta fuerint, quæ, ne longior essem, congruens fuit prætermittere. F

1 *Quibuscunq; ex Corruptione.*

Communem aliquem sermonē de re cōmuni semel tm̄ facere constitui: cuiuis autem lecturo, secundum propriam linguam, vt libuerit, scribere liceat. Non nulli quidem ὅσησι primā dictionē ex tribus syllabis constantem scripserunt, aliqui vero ὁκόσησι ex quatuor: quidam nō per κ scribunt ὁκόσησιν sed per π, secundam syllabam: quemadmodum Capito non in hoc modo, verum etiam in omnibus alijs huiusmodi nominibus fecit. Nihil autem artis operum, hoc, an illo modo scripseris, interest. Quocirca melius esse mihi persuasi, si eas solum scripturas in meis cōmentarijs attulero, quæ sententiæ significationem permutant: quę vero solis verbis, sententia minime violata, dissentiunt, eas cuiusq; arbitrio scribendas ac proferendas permisero. Rursum igitur ab altero initio supra positam dictionem repetens ad ipsius explanationem me conuertam.

2 *Quibuscunq; ex Deperditione circa Vterum, & Tumoribus in Capitis grauitatem permutatur, In sincipite dolores, & quicunq; alij ab Vteris, istis, octo aut decem mensibus in Coxendicem finiunt.* G

Quod Attici ἀμβλωσιν idest abortum vocant, id Hippocrates ἀποφθορὰν hoc est deperditionem, appellare consueuit: & verba vero huic appellationi congruentia, & à grammaticis vocata participia, ipsi proportione quadrātia scribit: Ἀμβλώσκειν autem, hoc est abortiri (fortassis enim quispiam & id ipsum ignorat) de imperfecta fœtuum emissione, vtcunq; facta fuerit, pronūciāt: medicamenta quoq; id prestātia, amblotica i. abortiuū facientia, nūcupant. Significatum quidem dictionis semel nunc dixisse abunde sit: mox vtiliora incipiemus. Illud tantū prius admonebimus, veteres explanatores dictionem illam in hac parte ita scripsisse /quibuscunq; à perditione circa vteros, & tumoribus in capitis grauitates conuertitur/ perditionem, non deperditionem, volētes ipsum abortum nominare. Alij vero /de/ prępositionem adiungentes, deperditionem scilicet ipsum appellare voluerunt: atq; ita sępius Hippocrates appellauisse deprehenditur: num vero & hoc loco ita fecerit, obscurum est. Quemadmodum autem in hac dictione, & si varijs modis scribant, eadem tm̄ orationis sententia retinetur, ita siquis vteros plurali numero aut vterum singulari, & capitis grauitatem aut grauitates dixerit, orationis sententiam minime variat. Qua de causa & ego Galenus has in locutione dissensiones, quę rerum significatarum nullam permutant, recensendas examinandasq; nequaquā iudicaui. Quod igitur ab Hippocrate dicitur, hoc est: Quibus H mulieribus ex fœtuū abortu œdemata i. tumores, in vtero passis, per cōsensum grauitas capitis acciderit, his in sincipite dolorē excitari: nec non & alias capitis grauitates, quæcunq; ex vteri affectibus oriuntur, eadem ratione sincipiti inhærentes dolores cōcitare. Primum igitur quid œdematis nomen significet, considerare opus est. Videtur.n. semper Hippocrates (vt plerūq; ostensum est) oēs pręter naturam tumores hoc vocabulo noiare, siue dolore careāt, duriq; sint, quos proprie scirrhos Gręci appellant: siue dolorē inferant, quos phlegmonas i. inflāmationes, proprie vocāt: siue absq; dolore laxi atq; molles sint, hos vero solos œdemata Gręci noiant. In præsentia sanè videtur eorum tumorum meminisse, quæ diutius permanere, & capiti grauitatem inferre valeant. 3 Quòd in abortibus quidē id euenire soleat, res ipsa sensibus apparēs testat: verū quid sit in causa, quare inter alias capitis partes sinciput magis dolore afficiatur, quidam huius libri explanatores indagare conati inter se dissentiunt. Alij.n. situm è regione, quem Gręci κατ' ἴξιν vocant, causantur: lumborum nāq; & planè dorsi partibus affectu aliquo diuexatis in posterius cerebrum situs rectitudinem pertinere affirmāt: non nulli & ipsius vteri posterioribus partibus affectis occiput, prioribus sinciput, affectum participare testātur. Verum alij situs rectitudinem, quam & κατ' ἴξιν Hippocrates nominat, dimittentes, cerebrum in cōsensum vteri affectuū duci contendunt, vtpote

quæ

A quæ neruosa particula sit, cerebrum vero neruis originem prębeat, atque iccirco capitis grauitates oriri: sed cum plurima cerebri pars in sincipite locetur, propterea eo maxime loco dolorē sentiri. Alij partem hanc capitis infirmissimam esse dicentes, ideo & magis q̄ alias obnoxiam esse vitijs affirmant. Cæterum qui ex medijs cerebri partibus in sincipite positis in vterum neruos descendere aiunt, neq; vt ipsorum mentio fiat, digni sunt: sicut neq; etiam illi fortasse, qui asserunt, quia neruosus vterus est, ideo ipso patiente simul & neruorum principium affici: cur nāq; peritonęon vtero vicinius, intestina, ventriculus, & septum transuersum, quæ & ipsa neruosa sunt, non in affectuum vteri partipationē trahuntur? Quàm isti, adhuc illi magis damnandi sunt, qui vnà cum testibus cerebrum affici tradunt, q̄m & ipsi ex eadem materia, ex qua & cerebrum, creati sunt: atq; ideo nihil mirum, si & vteri affectus cerebrum sentiat, quandoquidem & vtero testes inhærescāt. Quòd si adhuc rudiores istis recensuero, forsitan me quispiā increpuerit, & eorum, quæ supra posui, immemorem appellauerit. Satius igitur fuerit ipsorum nugis semel posthabitis nequaquam amplius eorum, quæ dixerint, meminisse. At eorum sermo, qui neruosum esse vterum prædicāt, secundum aliquam significationem verus, secundum aliquam falsus esse putandus est. Tria enim †similarium corporum in animalibus genera sunt, quę & exāguia & sinu carentia videntur: horū

† *Al. neruosorum.*

B aliqua ex ossibus, aliqua ex cerebro & dorsi medulla, aliqua ex musculis prodeūt. Horū primum genus ab Hippocrate quidē oīno ‖copula noīatur, secundum ‖neruus & ‖tonus, tertium vero ‖tendo. Sed certi quidā hoīes oīa hęc neruos appellantes ob eam, quā dixi, similitudinē, primum ipsorum genus colligatoriū esse aiūt, secundum aūt sentiēs atq; electorium, tertium aponeurosim hoc est nerueam propaginem, cognomināt. Ex nullo istorum trium generum vterus neruos multos suscipit. Sed q̄m ipsius corpus latissime distendi, contraq; in breuissimum spatium contrahi cernitur (quod à nullo carnoso mēbro, aut pingui, præstatur) hac ratione vterū neruosum esse ex quadam similitudine dicimus, deriuatum à neruis nomen ei quoq; imponētes: quemadmodum sanè & vesicam & reliqua oīa alba & exangui materia ita nuncupare soliti sunt, q̄n plurimum extendi, rursumq; in se ipsa retrahi & subsidere videntur. Hac eadem itaq; ratione & vocatū colem in marium genitalibus, & vteri ceruicem, neruosos esse confirmant: nō nulli vero et cauernosum neruū penis colem appellāt, ab eoq; penem & ipsum totum neruosum dicunt. In hunc itaq; modū non secundum proprie neruorum potentiā, verum secundum corpoream substantiam similitudinem accipientes deinde quærunt, quid est quare colis affectus neruorum principia non simul vehemēter afficit: principia neruorū aūt cerebrum dorsiq; medullam appello. Atqui in uterum nerui

‖ Oībus hisce noīb⁹ vsus est Hipp. in lib. de natura ossium, & tū alibi, tum in lib. de Articulis cō. 1. t. 24. 47. 48. 52 53. 54. 7.ª 256. c. 258. e. h. 259. a. b.

C quidā planè inseruntur: alioqui enim quo modo sentiret? sed admodum pusilli sunt isti, si cum membri magnitudine comparentur. Quamobrem nō leui consideratione dignum est, si quis ista physice speculari voluerit, quid nam aliquæ ex istis mulieribus, quas ob frequentes vteri affectus vterarias vocant, contractionibus ac distentionibus neruorum conuulsioni similibus corripiantur: cum t̄n in vteri phlegmone haud ita multum id accidere cernatur, licet febres valde vehementes & calidæ concitentur, ob quas lingua (vt ipse deinceps hoc in libro narrabit) veluti à fuligine denigrescat. Oportebat igitur eos hæc prius explorare, quicunq; de capitis vteriq; in affectibus societate dicere aliquid aggrediuntur. Calidas autem vehementesq; febres ab vtero prouenire neminem in artis operibus versatum præterit. Nam in Alexandria sophisticam artem edocentes, à quibus potissimum libri lōgis falsisq; sermonibus referti sunt, inter adolescentulos à gregibus & armentis venientes, & ad ægros nunquam accedentes, ipsi quoq; hac in re minime exercitati plerunq; versantur: ab omnibus enim istic hominibus victus ratio valde neglecta est. Quisquis igitur ex vteri phlegmone laborātes mulieres cōspexit, quo modo calidæ magnæq; febres omne corpus occupantes caput haud aliter exurant, atque illæ, quę sine vteri vitio similes oriuntur, apprime nouit. Cęterū, etsi nec adhuc euidenter illæ febricitent, quibus menstrua purgamēta suppressa

*Al. conuulsiones.

D sunt, periculū tamen impendet, ne cito in febrem incidant: istarumq; caput graue redditur, & halitibus †calidisq; humoribus repletur: quocirca & ipsarum non nullæ, febrim habeāt postea, aut nō habeant, sopore opprimuntur. Hæc sanè ita fieri sensu percipitur. Quæ causa vero sit, propter quam ab huiusmodi vteri affectibus caput repletur, postea quærere oportuit votis q̄dem īuenire expetentem, sin minus, at illud saltē quod experientia ostendit, obseruantem, memoriterq; tenentem. Igitur nos aliquas id genus effectuum sensibus apparentiū causas assignare conabimur, atq; hinc initium capere decreuimus. Inter oēs corporis partes plurimas grādissimasq; venas vteri habēt. Cumq; eos aut mēses, aut à partu purgamenta suppressa, aut phlegmone aliqua vtcunq; orta, male accipiūt, ipsos sanguine cōpleri necessum est. Quo deinde putrescēte si febris excitetur, inter synochorum species ipsam cōnumerari opus est, nā id genus febriū ex putrescēte sanguine accēdi ostēsum est: hæ vero calentiū vaporū vim haud paruam in caput submittūt. Verū capite quauis de causa horū vaporū pleno grauitates maxime in sincipite hominē vexātes apparere, illi quibus artis opera curę sunt, prius quàm à me audiuerint, notū habuerunt. At quę huius euenti causa sit, forsan scire aues: tibi igit̄ eā, quę mihi verisimillima visa fuerit, exponā, neq; hāc vnicā, sed plures.

† Al. tum calidis tū frigidis.

A. l. 4. F. 1. t. 2. c. 43. 424. h

Primum quidē vapores illos calidos proxime dictos per arterias in caput subuolare ratio ostendit: ipsas quoq; arterias per colliū ab vtraq; vocati infundibuli parte rectà in sinciput discurrentes

videre licet. Praeterea & omni sanitatis tempore tenuia & halituosa cerebri excrementa maxime E per sinciput difflari solere affirmamus: siquidē in ipso suturae laxissimae sunt, & ipsa caluaria subtilissima plurimisq; meatibus peruia: Ad hęc & multa sentientia corpora iuxta suturas sunt: mēbranulae.n.quaedam crassum cerebri inuolucrum pericranio vocatae tunicae connectunt, & multitudo tenuium conceptaculorum per suturas exiliunt: aequos autem magnitudine affectus magis sensoria naturaliter corpora magis pcipiunt, magis vero sentiētia ab inferētibus dolorē causis magis cruciantur. His sanè de causis in sincipite dolores fiunt. Modo illa inueniēda causa superest, pter quā octo aut decē mensibus mulieribus ita male habitis in coxendicem finit, hoc est, irruit morbus. Verū qm̄ nō nulli nō octo aut decem mēsibus, sed octauo aut decimo, scribendū cēsent: dicuntq; in multis & potissimum vetustissimis codicibus hoc graecum elementum η & hoc ι reperiri, η quidē loco huius dictionis octo, ι loco decem, scriptū esse: vlterius quae & in istis sit differentia, ppendamus. Si.n.ita legamus, octo aut decem mēsibus in coxendicem finire, ab abortu, nō à conceptu mēses numerabimus: si vero octauo mense aut decimo, sic à cōceptu tp̄s significari affirmabimus. Mihi sanè id fieri posse videtur, vt secundū vtrāq; lectionē vtroq; modo sentētia accipiat. At huius, quod dicitur, iudiciū experiētiae cōmittendū est: quēadmodum ego & in oībus id genus, & in eo, de quo nūc loquimur, semper feci. Atq; obseruāti mihi, nō nūquā quadraginta F diebus, nō nunquā duobus mensibus, aut quatuor, morbus finiri atq; aboleri visus est: quibusdam vero & in plures menses pductus fuit: & nō nullae re vera ad octauum mensem, aliae & ad decimū peruenerūt. Vidi quoq; ex vtero in coxendicē migrare colligiq; materiā: id vero haud in multis, quāuis multas ex vtero male habēte diu laborātes spectauerim. Eius itaq; inuestigare causam grauabar, q nō dum an re vera ita eueniret, certior factus essem. Aristoteles nanq;, an est, prius firme cognito, deinde, pter qd est, quęri oportere praecepit: q siquis antequā, an est, firma notitia perceperit, propter quid sit, inuestigauerit, homo iste nugari garrireq; maluisse, q̄ veritatem explorare, aperte videtur. Igitur qui & nunc ppositae rei causam reddere conati sunt, haec in mediū afferunt. Quicunq;.n.à tempore abortus vsq; ad octo aut decem mēses numerare dignum putant, vterum duobus his tēporibus, octauo scilicet mense & decimo, malis tolerandis assueuisse dicunt: octauo enim mēse foetum conuerti, decimo aūt in lucem ędi: sic igitur et in pręsentia ijsdem statis tēporibus contristātes humores excerni, qui in locum vicinū, suscipereq; transmissa potētem, irruerunt, asseuerant. At, qui à conceptionis tēpore numerandū esse iubent, rationi magis cōsentaneum esse dicunt, vt, quemadmodum etsi tempore intermedio foetus nullo vitio tentatus sit, nouum tamen aliquem motum vterus circa ipsum temporibus istis, dum aut conuertitur aut partu ęditur, habuerit, ita & nūc habeat. Cęterum vtriq; falluntur, qui foetus motiones vtero tribuant. Qn̄ enim octauo mense conuertitur, hūc sanè motum oīno ex se ipso ciet, atq; tunc paritur, cum vehemētius cōmotus, aliquā ex continentibus membranis effregerit: hoc.n.& in libro de pueri natura hisce verbis testatum est: ‖ Cum verò mulieri partus tempora adueniunt, tūc puero cōmoto manibusq; & pedibus sese agitanti aliquam intimarū mēbranarum dirumpere accidit: vna effracta reliquae imbecilliorem facultatem habent: atqui prima foetum ambiens laceratur, deinde vltima. Qn̄ igitur nec dum vtero foetus per abortum eiectus continetur, neq; vt motus ipsius incolumes seruentur, fieri potest. Perinde vero, atq; isti, neq; illi fide digni sunt, qui septimū mēsem ac nonum foetuum partus efficere: octauū vero ac decimum egressiones praeter naturam vno mense naturalibus tardiores efficere asserunt: quod secundo popularium morborum libro dictum esse volunt in illis verbis, vbi dixit, ‖ Postero. acsi dixisset posteriore tempore aut mense: sed hoc prius in eo libro declarauimus. At ego si hoc dictum ita se habere prius vidissem, perquisiuissem vtiq; ipsius causam diligentius: sed, qm̄ per multa stata tempora vteri affectus iudicari, & iudicatoriorum dierum circuitibus consonare perspexi, vt ipse in libro de praesagijs docuit, causae inuētionem relinquo, cum neq; semper, neq; plerunque ita fieri videam. Verum scriptorem hunc, siue Hippocrates sit, siue H Thessalus, siue alius quispiam, in duabus forsan aut tribus mulieribus ita euenisse fortuito conspicatum, inconsultius de re neq; semper neq; crebrius incidēte (vt diximus) in vniuersum pronunciasse existimo. Sed de his hactenus à nobis dictum esto. Eorum aūt meminerimus, qui in narratione Hippocratis coniunctionē / & / interiecerūt, inter eā partem / in capitis grauitatē vertit /, & eam / in sincipite dolores /: totamq; scripturā ita constituemus / quibuscunque à perditione circa vterum, & tumoribus, in capitis grauitatem cōmutatur, & in sincipite dolores, & quicunq; alij ab vteris, ijs octo mensibus aut decem in coxēdicem desinit /. Medicinalem sanè quandā pręscriptionem ad praesagiendum vtilem, non causas reddentē priori sermoni adiungunt, talem iudicantes esse sententiam: Quibuscunq; mulieribus in vtero ex abortu tumoribus excitatis in capitis grauitatem fit cōmutatio, & in sincipite ijsdem dolores fiunt, istis octo aut decem mensium spatio in coxendicem vterum vexantia decūbunt: tanq̄ non omnibus vteri tumoribus sincipiti dolorem inferentibus, neq; oībus in coxendicem abscedentibus, sed illis, tātummodo, qui in sincipite dolores creant. Verum cū id quoq; ego obseruauerim, haud ita fieri compertum habui. Quin etiam neq; ipsi huiusce rei aliquam rationem afferūt: cur.n. soli illi vteri tumores, qui sincipiti dolores intulerunt, in coxendicē ab his migrare putētur, assignari causa nō potest. Quamobrem neq; nos ipsis crediderimus,

In lib. de Natura pueri circa finem libri.

2. Epid. sect. 1.

A crediderimus, vtpote neq; ab experientia, neq; ex rei natura, indicatorie sermonis huius affirmationē consecuti. Illud quoque in cōfesso est eam partem, quam ita scripsit Hippocrates / & quæcunq; aliæ ab vteris / duobus modis explanari. Quidam sane ad vteri affectus sermonem referūt, tanq̃ omnibus ipsis haud minus, q̃ prædictus, capitis grauitates & in sincipite dolores euenientes habentibus. Alij vero ad capitis affectus sermonem referunt: ac si ita omnem verborum seriem scripsisset: Quibuscunq; a perditione & tumoribus in capitis grauitatem vertitur, in sincipite dolores sunt, & alij quoq; capitis affectus ab vtero exorti in sincipite maxime sese ostendunt. Alios affectus intelligamus capitis grauitati proportione respondentes: aliquos autem ex ipsis cephalæas vocant, aliquos hemicranias, aliquos cephalalgias i. capitis dolores simpliciter.

37 *Acutum habentes Caput, si quidem Valida ceruice sint, & alijs robusti sunt, & ossibus, Caput autem dolentes: Quibus etiam ex Auribus sordes manant, istis Palatum concauum est, & Dentes male positi.*

Hoc loco etiam nihil refert, vtrum craterauchenes græca voce per quinq; syllabas, aut cratrauchenes per quatuor, quispiam scripserit: robustis enim ceruicibus homines vtraq; vox significat. Macrauchenes vero i. longicolli, vt non nulli veterem scripturam permutantes scribunt, non eandem
B rem significat. Valida enim ceruix robusta nominatur, ob duritiā magnitudinemq; ossium plerunq; talis existens: ita quoq; se habent ipsi circūpositi musculi, tendones, & copulæ: At longę ceruices, tantum abest, vt vi aliqua polleant, vt etiam prorsus vitiosæ sint, perinde atq; angustum longumq; pectus: quandoquidem id amplum esse, non latum duntaxat aut longum, oportet. *Al. omnino.
Amplum autē in lati profundiq; dimensione, pectus collum & aliud quodq; membrum consistit, cum proportione inter se congrua ea aucta fuerint: in ipsis vero prorsus & longitudo aut maior est, aut æqualis ijs, quæ moderate se habent. Hominum quidem nobis obuiam venientium pectora non prius apparent, q̃ eorum corpora nudata fuerint: sed caput illico aspicimus, & quod nam in formatione ac magnitudine vitiū habeat, cognoscimus: In magnitudine, si minus sit, aut maius q̃ cōueniat: In formatione, si exquisite rotundum sit frontis occipitijq; prominentia carens penitus: aut acutum productiores, q̃ deceat, eminentias habens, aut vtrasq;, aut alteram tantū: aut vna duntaxat eminentia præditum, altera vero priuatum. In maiore itaq; capite & acuto & excessus quantitas cōsideranda est, & ipsius ceruicis excellētia, vt ipsis melius ne an deterius caput formatum sit, dignoscere valeamus. Declaratum est enim in libris de tuenda sanitate non mediocrem vtilitatem medicos ex huiusmodi cognitione percipere & ad seruandam membri sanitatem, & ad
C futuram vitij emendationem, siquando didicisse prius acciderit. Sed in capite euidēter paruo paruitatem quidem nouisse opus est: & ea præterea, quæ ad collum pertinent ex abundanti consideranda: quoniā perinde ac trūcus, dorsi spina ex capite tanquā ex radice progerminat. Alibi enim didicisti medullæ dorsi a cerebro, & ortus initium & facultatum copiam suggeri: hanc medullam vertebræ includunt tenuem quidem, pusillæ: crassiorem autem factam, ampliores. Quemadmodum igitur magnum pectus ampla interius cauitate inane est, in qua duo magna viscera pulmones scilicet atque cor nulla ex parte compressa continentur: perinde & exiguum pectus proportione sibi respondentia hæc viscera continet, exigua videlicet & in angustijs versantia: haud aliter caput & dorsi spina magnitudine respondentia & cerebrum & medullam includunt. Cum enim membra hæc grandiora sunt, & cerebrum & medullam ampliores, latioresq; spiritus cauernas in ipsis efficiunt: at si pusilla fuerint, contrarium euenit. Vis preterea cogitandi ijs, qui aut nimis magna capita, aut nimis exigua, euidenter possident, oblæsa est. Sed exigua capita semper praua sunt: magna vero, licet raro, nō nunquam tamen & bona fuerint, & ob facultatis eorum formatricis robur, & ex materiæ, vnde creata sunt, vbertate: Quali capite Pericles Atheniensis vir prudentissimus fuisse traditur: vnde & comici eius capitis magnitudinem dicterijs lacessunt. Prę
D terea vero magis grande caput bonum sit, si & naturalem figuram retineat, & ceruicem validam, & oculos acute cernentes habeat: tunc enim optime huiusmodi caput sese habere sciendum est. Verum acuta capita (nam & ex his quædam non esse improbanda affirmauimus) optima figura aliquantulum permutata fieri dicimus. Optima enim capitis figura oblongo orbi vtrinq; compresso similis est: deficit autem acuto capiti aut occipitij, aut frontis eminētia: aut vltra, quam deceat, productam habet. Plerunq; igitur (vt dixi) quemadmodum magnū caput, ita & huiusmodi acuta, mendosa improbaq; reperies: raro tñ & ex his aliqua bona fuerint, facultate materiā, ex qua homo in vtero creatus est, efformante admodū valida, neq; sanguinis in vterum defluentis multitudine superata: sed contra eius vim sustinere, resistere, eleganterq; effingere potens fuit. Qñ igitur ob alterutrius eminentię defectum aut excessum acuta capita redduntur, primum quidem te illud animaduertere decet, vtrum aucta aut diminuta prominentia acutum caput euaserit: vitiosum enim semper est ex cōminuta mucronatum caput: nō semper malum ex adaucta. Verum tūc præterea considerare conuenit, In primis quidem decoram incrementi formam: deformia enim incrementa praua sunt: Secundo, vtrū capitis excessus, qui in occipitio est, plus quam ea, quæ a facie est, pars excreuerit: melius enim putandum est occipitij eminentiam maiorem esse, ibi nanq; & nobilissimus cerebri sinus, & dorsi medullæ exortus, locati sunt. Postea deinceps ceruicē con-

ſiderato, imbecilla'ne ſit an robuſta: nam, ſi eminētia neq; indecora fuerit, neq; vltra modum grandis, validumq; eam collum ſuſtineat, huiuſmodi capitis acumen probato: hos enim homines & aliorum membrorum, ſed oſſium precipue viribus pollere comperies. Sed hoc loco et illud perpendito, quid ſibi voluerit cum dixerit / & alijs /: num intellexerit pectus & iecur, vt eiuſmodi hominibus tria generoſa principia inſint, non ſolū cerebrum: an & alia, illa ſola dicat, quæ primum initium & ortum ex capite habent: ea vero ſunt dorſi medulla, & nerui, & cum ipſis oſſium muſculorumq; materia, qui neceſſario vna cum capite augeſcunt & roborantur. Hæc membra vero plerunq; inſimul augeri comperies. Quando enim ſanguis, ex quo capitis partes creatæ ſunt, multus atq; bonus eſt, vitalem quoq; potentiam quam ex corde prodire oſtendimus, & naturalem nutricemq; vocatam quā ex iecore in venas promanare didiciſti, ſtatim ab initio robuſtas eſſe credibile eſt: atqui huiuſmodi animali prima veluti fundamenta totius corporis magnifica eſſe ac generoſa neceſſe eſt. At in capite contra deformi effigie & exiguitate vitioſo, præterea & in ore palati partes inſpicito: ita vero appellāt in eo altioris ſpatij partem illam, quæ ſupra foramina e naribus in ipſum pertinentia ſublimis eſt: inuenies enim & hanc partem illis cauam, quorum acutum valde caput ac deforme eſt: hos autē precipue vocant homines φοξοὺς hoc eſt acuti capitis. In multis quoque dentes male poſiti videtur, id eſt non recte e regione ſuperiores cum inferioribus committuntur, neque inciſores cum inciſoribus, neque canini cum caninis, neque molares cum molaribus, ſed veluti reuulſum iuxta atque diſtortū in ipſis os apparet. Hos igitur crebro dolore capitis vexari conſpicies, ipſorumq; aures deſtillatione laborare, non nunquam ſanie quadam tenui & liquida, non nunquam ceu purulento humore ac fœtido emanāte: imbecilla nanq; membra multum prauumq; excrementum colligere conſueuerunt. Igitur cum iam ſcriptoris ſermo explanatus fuerit, paucis quibuſdam additis ad aliam partem tranſibo. Ea vero pauca huiuſmodi ſunt, reminiſcētia ſcilicet vnius, quod a me huius ſermonis initio dictum fuit: Videtur enim iam aperte liber iſte commentario magis, q̄ iuſto volumini, ſimilis eſſe, Hippocrate ſibi ipſi, vt memoriæ ſubueniret, non nulla ſcribente, prout vnumquodq; aut experientia comprehēdiſſet, aut rationali meditatione excogitaſſet. Nulla enim cognatio vel propinquitas primæ parti cum ſecunda intercedit, quemadmodum rurſum neq; tertiæ cum iſtis. E F

4 *Quibuſcunq; Os a palato receſſit, His Medius naſus Subſidet: Quibuſcunq; uero inde, vnde naſcuntur dentes, Extremus naſus Simus efficitur.*

Os naſi duo foramina interſepiens alio quodam tenui oſſe nititur initium ſuperius ab oſſe frontis ſumente, & ad naſi finem, vbi pinnæ locatæ ſunt, deſinente. Hac igitur in parte naſi interſeptū locis illis incumbit, ad quæ dentium, qui inciſores nominantur, extremitates perueniunt. Pars aūt his ſuperior palatum quidem nominatur, & ea mediū naſi interſeptū nititur. Vbi igitur aliquod fulcientium oſſium decidens perierit, ibi interſeptū ſubſidens naſum eo loco cauum efficit: atque id eius ſymptoma ſimitas appellatur. G

5 *Infantium Fulgores cum Pubertate non nūquam Mutationes habent & alias: Et in Renem dolor grauis, cum cibo explentur.*

Hanc omnibus explanatoribus ſcripturam agnoſcētibus, & omnibus antiquis codicibus eam habentibus, non nulli recentiores alius aliter eā mutare conati ſunt. Quidam.n. epilepſies ſcribūt, aliqui catalepſies, alij epilampſies hoc eſt effulgeſcentiæ. Ipſorum autem interpretatio ab ipſo morbum comitialem ſignificari vult, qui plerunq; ab infantia laborātibus in ipſo a puerili ætate ad pubertatem tranſitu euaneſcere conſueuit. Etenim id ita fieri compertum eſt, niſi quiſpiam eo tempore vitioſa victus ratione vtens ſibi ipſi conſeruandi morbi auctor fuerit. Oritur ſane plerunq; ob frigidam cerebri tēperaturam humiditate adiuncta frequenter: idq; ſæpius accidit, quoniam raro ex alicuius membri vitio prouenit. Finitur autem, quo tempore pubeſcunt, ſi & in alijs ægrotus, vt decet, ſe geſſerit, quia totius corporis temperamentū ad ſiccius calidiuſq; conuertitur. Quo.n. pacto iuuenis puero calidior ſit, in libris de temperamentis didiciſti: vbi etiam quo modo puer iuuene ſit calidior, declarauimus: iuuenis quidem abſolute calidior, puer vero non abſolute, ſed eo, φ plus innati calidi poſſideat. Illi itaq;, qui ſe ipſos Hippocraticos nomināt, ipſum fulgores calidi dicere volunt per tranſlationem ab externa flamma: quæ cum materiam vicit, eamq; ſibi ipſi omnem aſſimilauit, effulget maniſeſtaq; omnibus redditur, cum prius humidam materiam exiccans occultaretur. At Zeuxis & cum ipſo pariter non nulli Empirici fulgorem haud ita interpretantur, ſed altero quodam modo: intelliges autem ex Zeuxidis ſermone in hunc modum deſcripto: Infantes vſq; ad pubertatis annos appellat Hippocrates: iſti autem pubeſcendi tempore effulgent. Atq; hic magnam vim exprimendi habente tranſlatione vſus eſt: tunc.n. magis carnoſi fiunt, & adultiores, coloreq; & forma gratiores, viribus ingenioq; preſtantiores. Repente autem ac ſimul hæc oīa eueniunt: eorumq;, qui natura formoſi ſunt, tūc magis effulget pulchritudo. Idem iſte autem Zeuxis infantes appellari omnes pueros inquit, quemadmodum & Herophilus ipſos appellauit: de hac.n. re hūc in modū ſcribit hiſce verbis: Videt Hippocrates infantes noīaſ- A.l.3.f.1.t.5.c. 8.209.d H

ſe

A se vsque ad pubertatis annos: non eos tantum, qui nuper nati sunt, ad quinque vsque vel sex annos, vt plerique nunc intelligere solent. Contentus fuit autem & Herophilus tam grandes natu, infantes vocare per hæc verba: Infantibus non erumpunt semina multa, neque menstrua purgamēta, iidem non concipiunt, non caluescunt. Neque enim prædictam ætatem natis hæc accidere negat, hoc est à primo statim ortu (vt non nulli accipientes ipsum derident tanquam res omnibus notas èdocentem, è quorum numero est etiam Callimachus) sed illis, qui ad pubertatem vsque peruenerunt: quod non nulli & in istis ea fieri opinarentur. Hactenus Zeuxis locutus est. At mihi quid per infantes significari videatur, & antea quidem dixi, & nunc iterum manifestiori sermone repetam. Comitialis affectus aut à naturali intemperie prouenit, cum humidum valde cerebrum est, tūcque morbus iste puerulus appellatur, quemadmodum ipse in libro de aquis, aere, & locis ita scribens significauit: ‖ Pueris accidere conuulsiones, & suspiria, siue anhelitus: quæ putant puerulum efficere, & sacrum morbum esse. In his verbis clare patet illi dictioni /puerulum/ subintelligendum esse affectum, vt locutio ita se habeat: Quæ putant puerulum affectum efficere, & sacrum morbum esse. Accidit autem hic idem affectus pueris etiam ob errata, medici curationem postulās. Quando vero ob humiditatem oritur, planè infantes statim inuadit, desinitque ætatis conuersione, nullum B nobis negocium facessens. Quapropter quoscunque pueros nō à prima statim ætate, cum adhuc sunt infantuli, sed annorum progressu vexare inceperit, proculdubio ob peccata in victus ratione commissa, aut ob aliam quampiam externam causam, exortus est: in quibus ætatis conuersionem præstolari non cōuenit, sed factum morbosum affectum discutere. Illud vtique non exigua consideratione dignū est, si secundum antiquā lectionem fulgores acceperimus, vt Hippocrates & Zeuxis acceperunt: oratio enim huiusmodi est: Infantium, cum pubescunt, fulgores calidi & alias quidem non nullas in ipsis mutationes habent, quin etiam renum affectionem: quam ipse deinceps explanat. Prætermittetur enim & in hoc sermone epilepsiæ nomen. Atque ideo non nulli haud absque ratione scribere videntur epilepses, quemadmodum & alij catalepses. At hos decebat tanquam nō ita scriptum inuenientes, sed quod melius esset ita scribere, dicentes, ad prædictam explanationem accedere. Cum vero hæc vox /&/ apposita sit, hanc rursum alij adimunt duas orationes nullo vinculo inter se connexas esse volentes: vnam hisce verbis satis declaratam /infantium fulgores, simulatque pubescunt, in non nullis mutationes habent & alia/: alteram hoc modo dicentem /in renem dolor grauis, cum cibo replentur/ & reliqua, quæ sequuntur, de renum vitijs ipso tradente, ab altero initio: non quod in pueris, cum pubescunt, in hoc vitium comitialis morbus transeat, haud enim ea ætate C renum morbus creari videtur, quemadmodum vesicæ lapis: iste nanque in pueris magis, renum autē affectus in declinante potius ætate contingit. Adscribamus igitur ea deinceps, quæ de renum vitijs in hunc modum ab eo tradita sunt.

Marginal note: de Aere, aquis, & locis, cap. 2. 2ª. 2. f

Marginal note: Al. 3. f. 18. t. 2. c. 17. 361. b

6 ‖ *In Renem Dolor grauis, cum cibo impleantur. Vomuntque pituitam: Cum vero dolores abundauerint, æruginosa. Et leuiores quidem euadunt: Liberantur vero, cum cibis euacuati fuerint. Arenulæque ruffæ subsident, et Cruentū meiunt. Stupor Femoris è regione positi. Quiescere non cōducit, sed exerceri, non repleri: Iuuenes Veratro purgare, Poplitem incidere: Vrinarijs mundare, tenuare, ac mollire.*

Dolorem grauem aut tanquam alicuius rei grauis loco incumbentis sensum inferentē, aut acerbum, intelligere possumus. Siquidem vtrunque verum est, diuersis tamen temporibus, in renibus fieri: in calculorum enim creatione atque exitu acerbissime dolent: reliquo autem tempore, vt rei cuiuspiam grauis loco incumbentis dolorem percipiunt. Quicūque igitur in renum cauis lapillos concrescere arbitrantur, in solo per vrinarios meatus transitu laborantes dolere aiunt. At, quicūque in ipsa renum carne calculos creari sibi persuaserunt, non solum inter exeundum, verum etiam creationis tempore eo in loco dolorem ipsos inferre testantur: deinde & quando in renum sinus D peruadunt. Calculos autem in renum carnibus generari proportione tophis in articulorum morbo genitis respondentes, orationem in testem adducūt ex libro de natura hominis & victus rōne ita se habentem: ‖ Quibuscunque arenosum subsidet, aut tophi in vrinis, istis ab initio tubercula secundum venam crassam orta sunt, & suppurauerunt. Postea vero non celeriter ruptis tuberculis tophi ex pure concreti sunt: qui foras per venas cum lotio in vesicam traduntur. Hæc est sanè Hippocratica narratio. Ceterum renum calculi vtroque fieri modo possunt, et nuper dicto, & eo, quem paulo ante declarauimus, cum in ipsorum sinibus temporis interuallo exustum arefactumque crassum & viscidum humorē ad tophi spissitudinem redigi asserebamus. Eodem quoquo tempore si obstructio aliqua in ipsis fiat, aut mediocris phlegmone, grauitatis magis quam doloris sensus efficitur: quemadmodum & in iecore, propterea quod vt renes, ita & iecur, perexiguis neruis præditū est. Dolores autem eo potissimum tempore in renibus excitari dicit, quo replentur cibo. Cumque duo ab hac voce /cibus/ apud ipsum significentur, in vtroque significato veridica oratio est, siue de assumptis cibarijs, ex quibus sanguinis multitudo creatur: siue de alimenti recrementis, quæ in intestinis colliguntur, intelligas: non nunquam enim & ista cibos nuncupat, vt in libro de ratione victus in acutis, ita inquiens: ‖ Quibus enim cibus in intestinis occlusus est, nisi quis aluum prius ducēs sorbitionē dederit, vehementer lædet. Dolor itaque à cibo ita signāte excitatus in renibus, quod multitudine

Marginal note: de Natu. hum. cō. 2. t. 18. 7ª. 180. f

Marginal note: de Vict. rat. in morb. acut. cō. 1. t. 32. 7ª. 114 a

multitudine pondereq; excrementorum premantur, onerenturq;, simulatque ista deiecta expulsaq; fuerint, remittitur atque plane finitur. At dolor ex sanguine in venis contracto proueniens, quando in renes incubuerit, etiam si venam cæcideris, haud illico discutitur, & ob renum corporis densitatem, & quoniam ob multa ipsis superiniecta corpora, exterius appositorum remediorum facultas ad renes iam debilior effecta peruenit. Soluit autem ipsorum dolores non id solum, verum etiam & per superiorem ventrem facta excretio: quæ tam coli quàm renum dolore vexatis commune quoddam symptoma est: continenter enim renes laxo intestino, & laxum intestinũ renibus, per tunicam peritonęum vocatam copulantur. Inter initia itaq; pituitosi vomitus fiunt: huiusmodi enim succus in ventriculo creatur plerunq; ex ciborum multitudine, ac multo magis, si isti crassi naturaq; pituitosiores extiterint. Quòd si increscat perseuerent'que affectus, his ita patientibus vomitus æruginosus superuenit, ob dolores ac vigilias corrupto sanguine, id'que maxime, cum vnà febricitauerint, & inedia macerati fuerint. Et melius quidem (inquit) à vomitibus habent: ab accessionibus quidem liberantur, sed non ab affectu, cum cibis vacuati sint. Vtroque autem modo & nunc cibi nomen accipere possumus, sed potius de ventris intestinorum'que excrementis intelligere debemus. Arenulæ autẽ ruffæ (inquit) subsident, hoc est in vrinis: id enim accidere euidens est, si ruffum colorem talem esse intellexeris, qualis est & sandaracha quæ vocatur. Quapropter & non nulli in artis operibus diligenter versati, subsidentias oroboides appellant, hoc est, erui similes: alij sandarachodes, id est sandarachæ colorem referentes: interdum & re vera ruffas nominant. Nempe duæ priores & iecinoris affectus comitantur: tertia renum morbos sequitur: quemadmodum & quãdo veluti arenæ colore subsidentiæ euadunt. Nam in vrinis subsidentium colores maioris minoris'que ratione inter se differunt: verum ex materia crassa tenacíq'e modo crassitudinem maiorem, modo tenacitatem, modo vtranque paribus omnino portionibus habente, planè fiunt. Itaque si ex sola pituita crassa & viscida subsidentia facta sit, color cinereus erit aliorum tophorum colori similis, qui in aquis sponte calidis multis in regionibus lapidibus adnasci accrescere'que cernuntur: & in vasis alioqui, vbi aqua calefit. Quin etiam in animalis corpore ex purulento humore, aut ex purulento pituitosoq; composito, huiusmodi tophus non nunquam creari potest: quemadmodum & in articulorum morbis accidere cõsueuit: eodem enim prorsus modo in his & renum affectibus lapides concrescunt. At si quibusdam parum sanguinis cum pituita crassa lentaq; mistum sit, vrinarum subsidentiæ color pro succi maiore copia euadet, non nunquam veluti ex pallido alboq; mistus, aut ex rubro & albo, aut ex flauo & albo. Non nunquam vero & ruffus erit, & ipso sanguinis colore ad colorum differentias faciente: neque enim sanguis hominibus exquisite ruber semper est, sed interdum quidem ad atrius, interdum ad flauius & ruffius vergit. Aut igitur omnes, quas modo recensui, colorum differentias præter cinereum ab hac voce /ruffum/ significari putandum est, ipso dicente arenulas ruffas subsidere: aut adiectam illam vocem /sanguineum/ ex communi sensu dictam fuisse accipiẽdum est. Dico autem, nõ nunquam: quemadmodum enim cruentum ipsis interdum lotium emittit, non semper tamen, neq; in omnibus renum affectibus, pariter & interdum arenulę ruffę in vrinis subsidentes apparent. In cõmentarijs nanq; de naturalibus potẽtijs, quicquid in venis serosi tenuisq; cum sanguine permistum est, renem ad se ipsum attrahere demonstrauimus: meatibus autem id in renis ventriculum percolãtibus latius patefactis, aliquid etiam ex crassioribus succis simul illabitur. Quando igitur istud calefactum in renis cauo ad tophi consistentiam redactum fuerit, si renum vis expulsoria omne id vnà cum lotio extruserit, arenosæ in ipso subsidentiæ fiunt: quod si renis cauo impactum tenacius inhærescat, aliquid aliud eiusdem materiæ ex vena caua suscipiens sibiq; apponens, plus augetur: semper enim quod recens influit, priori circumaffigitur: atq; ita insigni magnitudine tophus grandescit. Verum non nulli inquiunt, cur sanguinem meiunt? quoniam calculus egrediẽs cum angulosus sit, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat. Quòd si ex vena caua in renem pertinens meatus patentior fiat, sanguis aũt liquidus sit, neq; multus, neq; viscidus, cruẽtum ita lotium reddit. At dolorem stupidum in crus descendẽtem, propter vasorum dorso incumbentium, cauæ s. venæ magnæq; arteriæ, cum renibus & cruribus coniunctionẽ, ortũ habere putandum est. Maximæ nanq; in ipsos renes expullulant: post eas quædã haud magnæ in lumbos inserunt: postea vtrunq; conceptaculum bipartito diuisum in vtrunq; crus delabitur, per ipsumq; totum distribuitur. Quicunq; vero per meatus vrinarios, aut quasdam membranas, aut neruos, vel etiam peritonæum, renes cum cruribus sociari asseuerant, dissecandorum corporũ planè imperiti sunt. Quæ'nam igitur renum vitio laborantibus accidant, hactenus narrauit Hippocrates. Deinceps vero de ipsorum curatione hisce verbis loquit/ quiescere non cõducit sed exercitationes, non impleri: iuuenes veratro purgare, poplitem cædere: vrinarijs euacuare, tenuare, & mollire/. Sibi ipsi formulam quandam renũ curationis hisce verbis per capita constituit, nõ nulla quidem omnis ætatis, corporisq; habitus communia, non nulla iuuenum & robustorum proprie scribens. Cõia sunt aũt quę primo scripta sunt, & quiescere (quod ipse ἐλιννύειν vocat quod ociose viuere significat) quod ipsis non cõducere ait: & exercitationes, has.n. conducere arbitrat tanquã multitudinem euacuantes, & pituitosum, crassum, immaturumq; oẽ ad maturitatẽ ducentes & at-

tenuantes

Marginalia: E (line 1); A.l. 3.f.13.t.1. c.16.286.f (beside "huiusmodi enim succus"); F (beside "accidere euidens est"); G (beside "Non nunquam vero"); H (beside "calculus egrediẽs").

A tenuantes, & corporis omnes particulas roborātes. Sed te animaduertere oportet, ipsum nō prorsum magnas exercitationes in præsentia dicere, veluti equitationes, aut armis aut lucta aut pancratio certare, aut humum fodere, aut id genus aliud facere, sed oēm absolute motionē, quę pro ætatis, habitus, roborisq; renibus ægrotātis ratione, corpus exercere valeat. Verū etiā nō impleri cuiusq; ætatis & corporis habitus commune documentum est. Quæ sequuntur, iuuenibus, vt ipse ait, cōgruentia scribit ita dicens /iuuenes veratro purgare, poplitem incidere/. Veratro quidem purgare, si valde antiquus affectus sit, & ceu vectibus (vt ita dixerim) extrudendus: ad huiusmodi enim morbos veratro vtimur: Venam autem cædere, vbi sanguis multus aut crassus in venis abundet. Quo'd si vtroq; auxilio ipse homo indigeat, a' venæ sectione incipiendum esse patet. Alia's autem didicisti membra supra iecur, cubiti venæ sectionem postulare: infra vero crurū, in poplitibus venas nobis cædentibus, aut omnino saltem iuxta malleolos. Quod deinceps dixit /vrinarijs mundare/ omnibus vtile est: neq; simpliciter dixit vrinarijs vtendum esse, sed hoc verbum /mundare/ adijciens modum adiumenti ab ipsis prouenientis declarauit, non solum tenacia & crassa renibus inhærentia purgantibus, verum etiam cum ipsis & ea, quæ in venis præter naturam sanguini mista innatant, educētibus. Quod autem in calce narrationis dictum est /tenuare/ omnibus renum
B vitio laborantibus vsui est, & quos ad veratri sumptionem preparamus, & quos sine hoc per sanguinis missionem curamus, vel etiam post eius assumptionem. Dictum est autem /tenuare/ de humoribus, hos enim tenuare conuenit: /mollire/ de membris solidis: siquidem vtrunq;, veratrum hausturis percommodum est, vt tuto' purgatio fiat. Igitur nisi humores prætenuati fuerint: & mēbra, per quæ fit vomitus, mollia reddita sint: & ad distentiones distractionesq;, antequam damus veratrum, tractabilia effecta: in suffocationis discrimen ob humorum crassitiem ęgrū adducemus: aut neruorum conuulsione in vellicationibus ob membrorum in dilatando duritiam, qui purgatur, capietur: aut vasculū aliquod dirumpet. Quin etiam licet veratrum nō præbeat, optima res est humores tenues esse, et renum ipsorum corpora mollia, vt per ipsa trāsire facile humores possint: nam ab initio neq; calculus in ipsis vnq; generabitur, siquis hæc ambo diligenter obseruet.

7 *Muliebria Aqua laborantibus Diu permanent: Cum vero Non celeriter ferantur, Intumescunt.*

Aqua laborantes non nulli intelligunt eas, quæ vt aqua inter cutem corripiantur, idoneę sunt: nō nulli eas, quę tenuem naturaliter aquosumq; sanguinem habēt. Potest aūt & de vtrisq; dictum esse intelligi, sed magis de illis, quarum sanguis natura subtilis est, nullo alio morboso affectu cor-
C pus infestante: in istis enim mēstrua purgatio, quam muliebria vocauit, diu permanet. Dupliciter enim & id ipsum /diu/ intelligi potest, aut de diebus, quibus huiusmodi mulieres purgant, aut de ipsarum ætate: si de diebus intelligas, significabit, pluribus deinceps diebus istas, q̄ alias mulieres, purgari: si de ætate, per plures annos menstrua excrementa durare: nam re vera in istis multus tenuisq; sanguis colligitur, quemadmodum contrario modo affectis paucus & crassus. Albæ quidem sunt priores & molles: nigræ autem duræ & graciles omnino eæ, quę atribilarium sanguinē procreant. Clarumq; est istas ab initio contrarijs inter se temperaturis constare: nam quæ ab ipso nunc aqua laborantes vocantur, humidioris sunt ac frigidioris temperamenti: his contrariæ sicciores atque calidioris. Quo'd si ex morbo aqua abundauerint, non omnibus menses pluribus diebus feruntur: interdum enim ipsa suppressio morbi earum causa est: rursum suppressio ob osculorum vteri obstructionem sanguinisq; crassitiem efficitur. Quapropter non nulli arbitrantes dictum hoc de mulieribus ex morbo aqua abundantibus accipiendum esse, loco verbi /permanent/ permanere legunt, sic /muliebria aqua laborātibus permanere diu/ subintelligere nos, conueniēs, iubentes: ac si & ita dixisset /muliebria aqua laborantibus diu conuenit permanere/: vt consultorius iuxta & curatorius sermo sit, eius tantum, quod fit, narrationem in se continens. Huic sen-
D tentiæ consentire aiunt id, quod in calce sermonis dictum est /cum vero celeriter non ferantur, intumescunt/. Velle enim ipsum dicunt, vt pluribus diebus, ita & breui tempore, huiusmodi mulieres expurgari, quoniam tarde exeuntibus menstruis purgamētis tumores fiunt. Atqui hoc etiam & in habentibus aquosum sanguinem contingere ait: istis etenim carnes aquosiores generantur, haud statis temporibus accedente purgatione.

8 *In Cranone Veteres dolores frigidi, Recentes uero calidi, Sanguine autem plurimi, et Quæ ex Coxendice frigida.*

Hæc quoq; sibi ipsi scripsisse videtur Hippocrates reminiscentiæ causa sub breui compendio: propter quod et obscurior oratio est. Dubium est enim dolores'ne tātum in Cranone factos fuisse dicat, eosq; in ventre'ne, an etiam in alia quapiam parte: an vero affectus cū dolore coniunctos. Illud autem antiquos dolores frigidos esse, nouos autem calidos, & si clare dictum esse videatur, obscurum tamen non nihil atq; ambiguum est. Aut enim antiquos dicit, qui iampridem excitati fuerunt, aut diu perseuerantes: quemadmodū et recentes aut nunc excitatos, aut cito desinētes: & frigidos, aut frigoris sensum inferentes, aut qui a' calidis mitigantur: pariter & calidos, aut caloris sensum facientes, aut qui a' frigidis sopiātur. Quidam etiam dolores frigidos vocatos esse dicunt, qui leues sint: calidos, qui vehemētes: haud secundum vsitatum Græcis loquendi morem significationes

ficationes has accipientes. Verum, quo anni tempore Hippocrates hæc facta fuisse scripserit nos ignorantes, neq; etiam qñ excitati sint, aut quo modo, aut quãdiu permanserint dolores, euidẽter inuenire possumus. Sed nouos quidem dolores prorsus sanguine creatos esse idem est, ac si dixisset ex sanguine calido videlicet ac multo: at de antiquis doloribus loquens, cum succum non adiecerit, signum est ab altero quodam succo frigido ipsos ortos fuisse: et ea q̃ ex coxendice frigida ipsis oborta esse ait, aut affectus dicens aut dolores, frigido scilicet & istos humore cõcitante. At multos explanatores demirari licet in huiusmodi locutiones, de quibus nihil affirmari potest, multa sine demonstratione scribentes: vbi vero aliquid demonstrari, & vtiliter inueniri potest, aut nihil penitus aut pauca & sine demonstratione tanquam mandata scribentes. E

9 *Qui in Rigores validos tendunt, Non admodum mitigantur, sed prope statum.*

Ita scriptum esse hunc sermonem antiqui explanatores agnoscunt. At recentiores ipsum in clariorem permutantes ita scribunt /rigores validi existentes non admodum mitigantur, sed prope statum/: hãcq; locutionem id nos docere volũt, omnes validos in morbo rigores non admodum vllo alio morbi tempore mitescere, præterquam cum prope statum est. Secũdum priorem autem scripturã /qui in rigores validos tendunt/ hoc est perueniunt affectus (subintelligendus est enim affectus) oportet ipsum intelligere, hos ante statum nõ mitescere. Quidam sanè ipsum status, quæ vniuersi morbi pars est, meminisse dicunt: alij vero eius, qui in priuatis exacerbationibus inuenitur: vt rigor, cum vehemens est, antequam tempus status aduentet, non desinat. Id quidem nõ nullis euidenter accidit: istumq; appellamus rigorem anecthermanton græco vocabulo, hoc est calefieri nequeuntem, non autem validum. Contingit autem & vi rigorem ipsum fortem dicere: multo enim malignior est, quã qui immodice vehemens sit & celeriter desinat. Quòd si vniuersæ ęgritudinis statum intelligas, maxime in quartanis febribus sermo iste vtilis fuerit. Nam si cum validis rigoribus accessiones inuadant, si nihil remittantur rigores, fieri non potest, vt ad statum morbus peruenerit: quin etiam multo minus huiusce quartanæ declinationem fore sperandum est prius, quàm rigor sedatus fuerit. Quare sermo prognosticus est de febribus ad rigores vehementes ascẽdentibus, quæ prius, quàm rigor sedatus sit, discuti nequeunt: id autem prope statum efficitur. At id genus rigores ex frigidissima pituita vitrea nominata, aut ex atræ bilis succo, proueniũt: verum ex prægelida pituita rigor fit non vehemens, sed ægre incalescens: ex succo autem melancholico non nunquam vtroq; modo, non nunquam alterutro: sed huiusmodi succus quarto quoq; die accessionem facit, vitreus vero quotidie. Nihil planè huiuscemodi rerum, interpretes declarant, sed illa vberrime accuratissimeq; persequuntur, quæ nullum penitus fructum auditoribus ferũt: nam & in sequenti sermone plurimum medicinalis eruditionis cõtinente nullum ex celeberrimis præceptis scire deprehenduntur. F G

10 *Ante Rigorem Vrinæ suppressiones, si ex bonis fluxerint, & Aluus excreuerit, & Somni adsint: Forsan uero & Febris modus: Forsan & quæ ex Lassitudinibus.*

Per deos quid dicere debeam, nescio, quando vtilissimum pręceptum millies'que in laborantibus deprehensum libri huius interpretes ignorant. Sed alios quispiam minus demiretur: Sabinus vero, Ruffusq; Ephesius, viri in libris Hippocratis diligentissime versati, magna profecto admiratione digni sunt, nisi frequenter iudicatorio rigori vrinę suppressionem antecessisse viderũt: de qua in præsentia Hippocrates meminit, nos iudicatorium rigorem in morbo futurum præsagire edocens. Si in acuta febre & alia signa tibi salubria videantur, & iudicationem paulo post fore speres, te scire oportet suppresso lotio iudicatorium rigorem necessario futurũ. Quòd si & nox difficilis antecesserit, & dies iudicatorius sit, certius futurus rigor prædici poterit. At si nota ex arteriæ pulsatu (vt didicisti) idẽ tibi ostenderit, non rigorẽ modo, verum ẽt acerbissimũ rigorem, indubitãter fore expectato. Illud igitur /ex bonis/ aut vrinis solis, aut ẽt ex alijs bonis signis vnà cũ ipsis vrinis, te intelligere oportet. Tãta nempe signorũ ab vrina in acutis febribus vis est, vt & soli ipsi credendum sit: alijs vero accedẽtibus etiam diuinatio tibi erit firmissima perpetuoq; veridica. Verum vrina etiam aluo multa excernente supprimitur: illuc enim serosam humiditatem vergere signum est: cuius redundantis triplicẽ euacuationẽ esse didicisti, per aluum, per lotium, per sudores. Igitur si aluus plura deiecerit, vrinæ suppressæ ad futurum rigorem præsentiendum fidere non conuenit: at si aluus fluxa nõ sit, proximamq; esse morbi iudicationem prænoueris, ęgrotum rigere sudareq; necesse est. Quid sibi volunt autem verba illa /& somni adsint ?/ nam si vt vnum quiddam ex bonis signis adductum est, maxime dictis in præsentia quadrabit. Illud vero / si ex bonis fluxerint/ velut exemplum quoddam dictum est. Quòd si & hoc tanquam futuri rigoris signum sit, non simpliciter id à te intelligendum est: plerunq; enim nox iudicationem antecedens, antecedẽs inquã rigori & iudicationi post ipsum factæ, molesta est: qñ firmissimã cum antedictis rigoris futuri præsensionẽ habebis. Interdum aũt, sed raro cũ somnis placidis trãquilla nox est, atq; in istis non rigorem, sed excretionem significans pulsus apparet. Sed de istis abunde in voluminibus de pulsibus actum est. Te pręterea iubet Hippocrates & modum febris cõtemplari, hoc est, H

an calida

A an calida sit & biliosa & ardens, an ex alijs quæpiam: nam quicunque in acutis & febribus & potissimum ardentibus rigores iudicatorij fiunt, hos ex bile flaua extra venas per sensoria corpora delata excitari didicisti. Propterea & febres ex lassitudinibus prouenientes temperatura biliosissimæ, ad præsensionem tibi & ipsæ conducent. Hæc itaque est ab externis causis ad diuinationem percepta vtilitas vnico quidem veluti exemplo explicata, tibi autem & in alijs externis causis, quęcunque biliosius corpus efficiunt, futura percommoda. Hæ sunt autem moræ sub Sole æstiuo, vigiliæ, cogitationes, angores animi, ira, alimenti inopia, biliosorum ciborum nimius vsus. Primam sanè tutissimamque naturæ febrium notitiam ex ijs, quę in corpore apparent, acquires: quemadmodum in commentarijs de differentia febrium didicisti: Secunda vero & ab externis causis notitia ad eorũ, quæ inuenisti, certiorem fidem haud parum expediet. Mirandum est igitur quónam pacto hæc vtilissima contemplatio explanatores latuerit.

11 *Abscessus Non admodum, Quibus Rigores.*

Raro abscessus illis, qui cum rigore febricitant, eueniunt: quemadmodum in quartanis tertianis'que febribus videre licet. In istarum enim accessionum remissionibus excretiones multitudi-B nem educunt: propter quod permultam esse oportet vexantium humorum abundantiam, vt naturæ abscessum facere necesse sit.

12 *Crurum Effœminationes, veluti Aut ante morbum Iter facienti, Aut à morbo illico, Eo quòd fortasse id, quod ex lassitudinibus, in articulos decubuit: ex quo crurum effœminationes.*

Euidẽter cognosci nequit, vtrum solas imbecillitates effœminationes dixerit, an eas, quæ cum penuria nutrimenti omnium crurum fiant. Quantum enim ad prius ex antedictis exemplis pertinet, & eas, quæ per inopiam alimenti fiant, intelligere licet: quantum vero ad ſm spectat, cũ dicit /eo quod fortasse id, quod ex lassitudinibus, in articulos decubuit/ extenuationes quispiam recte intelligere nequeat, sed absolutè imbecillitates, quæ & citra maciem crurum actiones debilitare, vel etiã abscessus excipere queunt. Quod in calce autem sermonis adiectum est /ex quo crurum effœminationes/ dictum fuit & ab initio: quapropter non nulli eorum, quæ deinceps scripta sunt, istud antecedens faciunt, primum quidem hæc verba /ex quo/ auferentes, vnaque cũ his aliqua ex sequentibus permutantes. Verum quod ab initio dixi, & nunc repetam. Hoc est autem, huiusce libri sententias varie ac multifariam scriptas esse, quemadmodũ & hanc: quarum præterea nõ nullæ haud C recte disiunctæ sunt: alię contra haud congrue copulatæ. Quorum omniũ si meminerim, simulque errantes confutare velim, in immensam longitudinem producetur oratio.

13 *Tubercula Foras extumescentia, & acuminata, in turbinemque gracilescentia, æquabiliter maturescentia, non circundura, decliuia, & non bifida, Meliora: Contraria vero Mala: &, si Quàm plurimum Contraria, Pessima.*

Ab ijs, quæ ex terra progerminant, Græci homines phymata vocauerunt hoc est tubercula, eos præter naturam tumores, qui prorsus sine causa externa, proueniunt: sed potissimum eos hoc nomine vocant, qui extra corporis superficiem extuberant. Verum ob nominis alterius inopiam interdum & latos, paulo'que naturalibus partibus elatiores, hoc eodem nomine appellant: quod & Hippocrates hoc loco fecit, bona esse tubercula extumescentia dicens, hoc est, quibus insignis tumefactio inest, aut quæcunque non introrsum sed extrorsum versus augescunt: quemadmodum « in libro præsagiorum scribens dixit, ‖Quæcunque exterius vergunt, optima sunt quàm maxime in Prog. cõ.1, t.
« extrorsum spectantia, & in aciem turbinata: sed quæcunque, ait, introrsum rumpuntur, optima 40.4ª.196.g
« sunt, quæ externas partes minime attingunt. Melius quidem est extrorsum vergere: sed si introrsum declinent, melius rursum in istis omnibus est ipsorum eruptionem in interiores locos fieri. Tu-D berculorum sanè generatio in abdomine atque etiam pectore est: istis enim inanes cauitates subsunt tuberculorum introrsum spectantium præter naturam tumorem excipientes. Sed ex ijs, quæ exterius intumescunt, acuta ac turbinata latis meliora sunt, vtpotè ex calidioribus tenuiorisque materiæ succis procreata, & iccirco celeriter suppurantia: nam ex crassis tenacibusque constantia, vtpotè frigidis & lata sunt, & ægre coquuntur: quin etiam putrescunt potius, quàm coquantur longiori tempore. Præterea laudat & æquabiliter suppurantia. Nam quæ ex aliqua parte suppurãt, reliquum vero totum non suppurans habent, primum quidem eo quòd alijs statim suppurantibus diuturniora sunt, secundo vero quòd difficilius curantur, peiora censentur: alijs enim auxilijs suppurantes partes egent, alijs non suppurantes. Non circundura autẽ circunduris mitiora sunt. Circundura vocat autem, quæ in medio mollia suppurantiaque sunt, circum vero dura, & ægre aut nequaquam suppurãtia. Laudat præterea & tubercula decliuia: hæc sunt autem deorsum versus aciẽ suæ suppurationis habentia. Hoc enim loco adaperta facile defluere materias sinunt: nisi ea ex inæqualibus esse te latuerit, in ijs enim aliquid boni inest, aliquid mali: verum quæcunque æqualiter suppurantia aciem in inferioribus habent, hæc omnium optima. Non bifida etiam bifidis meliora esse nos admonet: in bifidis enim medium non sine vitio inuenitur, sed crudum atque durũ. At clare patet, ex tuberculis, quæ diximus, contrario inter se modo habẽtibus, quęcunque plurimũ inter se

ter se formis dissidẽt, hæc viribus ac moribus etiam longe distare. Nam satis magnam latitudinem E prædictis differentijs habentibus aliquod inter cōtraria medium esse necesse est: & à medio aliud magis, aliud minus recedere: vt in duris ac mollibus (in vna siquidem oppositione tanquā exemplo sermonem facere satis erit) durum quidem molli peius est: inter dura, magis durum: durissimum vero pessimum est. Ita sanè mediocriter molle mediocriter bonum est: & perfecte molle, est perfecte bonum. Quæ itaq; in hac oppositione audiuisti ad prædictas omnes applicare poteris.

14 *Ferinum Autumno, & Cordis dolores, & Horridum, & Melancholicum.*

Seu ventris vermiculos, qui ascarides dicuntur & lumbrici, ferinum vocet: seu elephantem, & cancrum: seu phthisin, vt non nulli voluerunt: seu omne malignum vitium: iure autūno hæc omnia procreantur, & ob mali succi tunc temporis abundantiam, & ob aeris inæqualem temperiem. Nihil igitur mirum, si & cordis dolores, & horrores, & atra bilis autumnali tempore abunde generantur: omnia enim hæc antedictas causas comitantur. Cęterum in enarratione secundi voluminis de morbis vulgaribus latissime de omnibus autumno grassantibus morbis disputauimus.

15 *Ad initia Exacerbationes Considerandæ sunt, & In omni morbo: Veluti uesperi exacerbari, & annus ad uesperam, & ascarides.* F

2.Epid. sect. 1a. non longe à principio.

Et in secundo de morbis popularibus libro hoc modo scriptum est: ‖ Ad initia morborum cōsiderandum, si confestim florent. » vtitur enim interdum Hippocrates hac voce /ad initia/ quemadmodum & hoc in sermone vsus est: » Ad initia morborum refert considerare, num statim floreant. quemadmodum & in dicendo, quod & ad calefaciendum, & refrigerandum, & siccandum, & humectandum, multa sanè quispiam huiusmodi inuenerit: neq; enim vt aduersans, neq; vt contradicens, his verbis vtitur, sed vt ad calefaciendum, refrigerandum, siccandum, et humectandum iuuantia multa, inquit, huiusmodi inuenire quispiam possit: id vero et à nobis in illis commentarijs declaratum est, quibus ẽm librum de morbis vulgaribus explanauimus. Quòd nisi quis ita velit dictionem accipere, ita necessario intelligenda hæc verba sunt /ad initia/ hoc est, secũdum initia, aut, circa initia. Neq; tñ in solis initijs id considerandũ esse nos admonet, sed in morbis vniuersis. Deinde exemplum adiecit, quod bifariam legi potest, vno quidem modo /ad vesperam exacerbari, & annus/, deinde ab altero principio /ad vesperam et ascarides/: Alio item modo /vt ad vesperā exacerbari, & annus ad vesperam/, deinde ab alio principio /& ascarides. Diem nāque toti anno proportione respondere censet, vt matutino tempori ver simile sit, meridiei æstas, vesperi autumnus, G noctis hyems. Dictum est autem & de his vberius, vbi secũdi morborum popularium voluminis eam partem declarauimus, cuius initium est, Ascarides vesperi.

16 *Infantibus Tussicula cum Ventris perturbatione & Febre continua significat post iudicationem Bimestri, prorsus Vigesimo & Tumores in articulos.*

Omnes enarratores scriptis similiter credunt, nec eorum, quæ laudant, quæpiam intelligunt, siquidem non nulla (& si affectate dixerim) veluti artis nerui sunt, alia perexiguam vtilitatem afferũt, alia vero neq; exiguam: quemadmodum id, quod in præsenti parte proponitur. Etenim ego, quæcunq; in ægrotantibus eodem semper modo fieri videntur, memoratu digna censeo, & ex his ipsis ea potissimum, quæ magno vsui sunt: quemadmodum paulo ante de præsensione ex rigore dicebam. Interdum nanq; in vehementissima febre adiuncta vigilia, fastidio, siti, impatientia, non nunquam & delirio, omnibus ægrotantis domesticis perterritis ac flentibus, quempiam licet rigorem & sudorem morbiq; solutionem scienter prędicentem, Æsculapium esse videri. Sed in proposita sententia primum quidem quid dicat, obscurum est: deinde & si omnes ipsius scriptoris verisimiles intellectus habere quispiam se crediderit, nihil tamen ex ipsis prædicere poterit. Esto enim H infans aliquis tussiens, ventre perturbato, cum febre perpetua: deinde vtcunque, quo quis velit, die iudicetur, siue octogesimo à partu, siue sexagesimo: Duobus enim modis sermo iste declaratus est /bimestri, prorsus vigesimo/, non nulli quidem ab ortu bimestrem esse volentes, quo die infans iudicatur, vigesimum autem à die, quo ęgrotare incepit: at non nulli aiunt duos menses nato morbum accidisse, atque viginti dies post initium iudicatum esse: hisque hunc in modum habẽtibus nos prædicere posse, puerulo isti à iudicatione abscessum aliquem in articulos impetum esse facturum. Atqui neque semper, neque plerunq; istud eueniet. Prædictiones autem aut veraces esse in perpetuum decet, aut raro mentiri: nam raro veritatem assequi & plerunq; aberrare nequaquam artificiosum est.

17 *Si Infra Vmbilicum quidem Superiora constiterint in inferioribus articulis, Bonum est: Sin Supra, Haud perinde morbum discutiunt, nisi suppurauerint œdemata.*

Quòd de pueris adhuc ista loquatur, ex inferius dicendis constat. Verum sermo iste non de particularibus est, sed de communibus, & in secundo de morbis popularibus, & in aphorismis, & in libro præsagiorum repetitus: quos omnes locos dudum explanauimus. Vult enim Hippocrates

crates

A crates ex superioribus locis in inferiora vmbilico factos abscessus salubres esse: non huiusmodi autem haud salubres, sed eorum malignitas aliquantulum obtunditur, si œdemata suppurauerint. Vsus est autem & hoc loco œdematis appellatione in communi significato omnium præter naturam tumorum, vt & antea dictum est.

18 *In Humeris autem Suppurantia tantulis, eis Breuiorem Humerum reddunt.*

Quo'd de infantibus adhuc disputet, ipse declarauit inquiens /tantulis/ dignum censens nos & modo dicta ad initium sermonis referre. Verum quomodo ‖ isti breuiori humero reddantur, in libro de articulis, nostrisq; in ipsum commentationibus didicisti. de Articulis, com. 1.t.60.7ª. 259.h

19 *Soluerit autem & Vlcusculorum In inferiora eruptio, nisi rotunda profundaq; sint: Huiusmodi enim et alioqui Perniciosa sunt, & puerulis maxime.*

Ab hoc Græco verbo ἐκθύειν, quod erumpere significat, vocabulum ἔκθυσιν hoc est eruptionē deriuauit Hippocrates media syllaba producta: perinde ac si cum impetu exitum dixisset. Ipsa vero affectus abscessu egentes discutere inquit, nisi rotunda & profunda sint, hoc est, nisi summope-

B re maligna fuerint. Infestā* nanq; infantibus sunt, neq; dolores, neq; curationem ferre potentibus: quin & alioqui ægre sanabilia huiusmodi vlcera sunt. * *Al. insanabilia.*

20 *Soluerit autem & Sanguis emanans, Frequentius autem Perfectioribus id incidit.*

Sanguinem profecto emanantem omnibus id genus vitijs prodesse sæpius iam didicimus: in infantibus autem, de quibus sermonem facit, ab initio neq; sanguis apparet, præterquā raro. Ideo & ipse addidit /frequentius autem perfectioribus id incidit/ hoc est, ijs qui sunt adultioris ætatis. Qui affectus autem sint, qui per abscessus quos dixit, & sanguinis profluuia, & vlcuscula, in infantibus iudicantur, non clare admodum aperuit: initium enim sermonis erat /infantibus tussicula cum ventris perturbatione, & febre continente/: potest autem ex ijs, quæ dixit, symptomatis, et de lateris, pulmonis, iecoris, atq; ventriculi affectibus intelligi.

21 *Lachrymæ in Acutis male habentium Spontinæ quidem Bonæ: Inuoluntariè autem defluentes Malæ.*

De lachrymis huiusmodi dictum sanè est & in libro [a] ‖ presagiorum, & in [b] ‖ aphorismis: sed ac- A in Prog. cō. 1.t.10.4ª.192.c
« curatius in primo volumine de morbis popularibus vbi ait, [c] ‖ Quibuscunq; in acutis febribus, ma
« C gis autem in ardentibus, inuoluntariè lachrymæ cadunt, his de naribus sanguinis profluuium ex- B 4ª. Apho. 52. Ex. ord. 33.d
« pectandum est, nisi alia perniciose habeant: in male autem habentibus nō sanguinis profluuium, sed mortem significant. Et nos in eius libri explanationibus hunc sermonem declarauimus. C 1. Epid. cō. 2.t.80. 3ª.116.a

22 *Quibus Palpebra Circuntenditur, Malum est.*

« Idem affectus talem palpebram efficit, qualis in præsagiorum libro descriptus est: ‖ Cutis circa frontem dura & prætenta. Quo'd autem de acutis morbis hoc & alia deinceps in prognosticorum volumine dicta sint, ab ipso declaratum fuit & hisce in verbis dicente, Lachrymę in acutis male habentium voluntariè quidem emanantes bonæ sunt, inuoluntariè autem malæ. in Prog. cō. 1.t. 7.4ª.191.b

23 *Malum est autem & Inarescens veluti spuma.*

Id quoq; in morbis acutis fieri cernitur, cum summe aridi sunt, & vires imbecillæ, perexiguis lachrymulis ab oculis excidentibus, deinde ibi inarescentibus. * Al. lippitudinibus.

24 *Et Obscuratio Malum est.*

Al. 4. f2. t. 1. 633.443.a D "In acutis morbis obscurari oculorū aciem infirmitatem & interitum visorię potētię significat.

25 *Et Squalidum Malum est.*

Erat quidem & habens veluti spumam squalidum: sed nunc, etiam si sine spuma sit, malum esse significauit.

26 *Et qui Interius Corrugantur.*

Quando membrana musculis oculum mouentibus agnata ad circulum vsq; coronam appellatum porrecta dissoluta relaxataq; fuerit, tunc oculos interius corrugari accidit: nam, si exterius corrugati fuerint, erit sanè cutis ipsius hæc affectio. Imbecillitatis autem ac refrigerationis hoc signū esse testimonio est id, quod in valde senibus contingit: ipsorum enim oculi rugosi esse cernuntur.

27 *Concreti, & Vix versiles, & Obtorti.*

De oculis hæc quoque disseruit. Nam concreti, hoc est immobiles, perfectissimam eius potentiæ extinctionem significant, a' qua musculi, cum naturaliter affecti erant, mouebantur. Illud autem /& vix versiles/ proximum isti affectum declarat: obtorti autem oculi aut delirium, aut tremorem

morem ipsos mouentium musculorum indicant. Hęc omnia vero in acutis & periculosis morbis ob principis membri noxam oboriuntur. E

28 *Et Quæcunq; alia Omissa sunt.*

in Prog. cō. 1. t. 10. 4ª. 192. e

Quę nam sunt hæc, quæ oculis euenientia omissa esse dicit? an scilicet ea, quæ in præsagiorum volumine per hæc verba enumerata sunt? ‖ Si lucem enim fugiant, aut lachrimentur, aut inuertantur, aut alter altero minor sit, aut alba rubra appareant, aut in ipsis venulas liuidas aut nigras habeant, aut lippitudines circum oculos, aut si suspensi videantur, aut prominentes, aut valde caui. Prius autem in eo libro cum aliis omnibus & hæc explanauimus.

29 *Febres Aliæ quidē mordaces sunt manui, Aliæ vero mites: Aliæ nō mordaces quidē, sed post insurgētes: Aliæ vero acutæ, sed q̄ à manu uincūtur: Aliæ statim perurētes, aliæ in totū debiles, aridæ: Aliæ salsuginosæ: Aliæ pēphingodes, aspectu terribiles: Aliæ tactui humectæ: Aliæ ualde rubræ, Aliæ valde pallidæ, Aliæ liuidæ: et Id genus Alia.*

Rursum & hoc loco in fine sermonis adiecit /et id genus alia/ quoniam ab ipso solę febrium insignes differentiæ designatę sunt. Primas itaq; differentias scripsit ab ipsa propria febrium essentia acceptas. Essentia vero febrium est non s̄m Hippocratem modo atq; præclarissimos medicos, F sed etiam s̄m communem omnium hominum notionem, præter naturam caliditas, maxime quidem in totum animal effusa: sin minus, at omnino vel in plurimis partibus, vel in nobilissimis, accensa. Sæpius nanq; vniuersa cutis nullam euidentem præter naturam caliditatem neq; nobis exterius tangentibus, neq; ipsis laborantibus, pr ę se ferre videt: Sed in profundo corpore ipsam ęgrotantes sentiunt, visceraq; sibi incendio flagrare aiunt: non nulli præterea & fastidio afficiuntur, & siticulosi sunt, atq; peruigiles. Nunc igitur Hippocrates febrium differentias, quæcunq; à medicis dignoscuntur non ex iis, quæ laborantes referunt, sed ex iis quæ ipsi tactu visu'que euidenter percipiunt, enumerat. Primæ autem sunt & præcipuæ & ex propria (vt dixi) febrium essentia acceptę, quę per calorem traduntur: neq; enim arteriarum motu febrium essentia continetur: hac in re nāq; quo modo Erasistratus & Chrysippus hallucinati sint, aliàs didicisti. Febrilis igitur caliditas febricitantia corpora tangentibus aut acrem mordacemq;, aut mediocriter molestam, sese offert: suaue enim illud atque familiare, quale naturali calori inest, nequaquam habet. Quemadmodum igitur & alia pleraq; maioris minoris'que ratione inter se differentia adstantibus gratiora loquendo, quàm veriora explicamus: ita & caliditatem parum molestam interdum nihil molesti tristisq; habere dicimus, ipsam scilicet calori valde infesto comparantes. Itaq; non nunquam caliditas plurima iuxta atq; acerrima videtur: plerunq; vero non pauca quidem, sed ab acerrima differens: aut rursum acerrima quidem, sed non multa. Et hæ singulæ, quas dixi, interdum aliquo tempore post, non primo statim manus impositu apparent: quemadmodum & quæ primo tactu magnæ acresq; visæ sunt, tibi non nunq̄ per longū tempus iniecta in ægrotantem manu diminui videbuntur. Igitur squalida interdum atq; valde arida caliditas apparet perinde, atq; si lapidem aliquem calefactum tangamus: plerunq; vero roridam se, humectam & halituosam repræsentat, vt halitus quidam permultus ex laborantiū corpore emanans perspicue sentiatur. Atq; horum rursus ipsorum, quemadmodū & prædictorū, quædam statim ab initio apparentia perseuerant: non nulla vero aut augescentē, aut decrescentē, quę ab initio apparuit, qualitatē habent: nō nulla & alteram nequaquā à principio visam, ac penitus ab iis, quæ à principio apparuerunt, differentem. G

Differētię itaq; ab ipsa febriū essentia acceptę huiusmodi sunt. De reliquis autē posterius videbimus: prius enim bene est enumeratas differentias Hippocratis verbis accommodare. Cum dicit igit̄ /febres quidē aliæ manui mordaces, aliæ vero mites/ tibi significat ab ipso de febribus in totū mordacibus, aut mitibus apparentibus, sermonē fieri. Subiiciens igitur inquit /alię non mordaces quidē, sed post insurgentes/ per hęc verba significans febres initio mordaces non visas diutius inhærente manu mordacitatis sensum inferentes: Contra vero, atq; istæ, illæ se habent, de quibus dicit /aliæ acutæ quidem, sed à manu victæ/ initio enim acutæ cum apparuerint, paulatim remittuntur. Eam aūt dictionem /acutæ/ de caliditate celeriter manui occurrente, suumq; ipsius velocē motum ostēdente, te intelligere opus est: quemadmodū acutos aliquos †& acres} nominamus, quod idem est, ac si celeres dixeris. Acutos etiā morbos dicimus, quicunq; propria tēpora vsq; in finē velociter pertranseunt. Siue aūt manibus siue manui dicas, ad cognoscēdas prædictas differentias, nihil referet: quandoquidē mentem sanam habenti clarum est id genus differentias non oculis, sed manibus sensiles esse. Adiiciūt aūt & omnes homines q̄nq; huiusmodi appendices, ad hoc natura ducti, quæ dictorum euidentiam augeant, & in illis rebus maxime, in quibus per coiecturas quasdam & signa, non per sensoriam cognitionem, quod quæritur, inuenire licet. Ita ergo & Hippocrates non solum sermonis initio manuum meminit, sed etiam cum dixit /aliæ acutæ quidem, sed quæ à manu vincuntur/. At deinceps febrium in magnitudine differentiam demonstrans, inquit /aliæ statim perurentes, aliæ in totum debiles/. Per quid igitur huiusmodi imago tangentibus sese offerat, vt multa aut pauca caliditas videatur, in posterum reiiciamus: nūc solum, quòd ita appareat, dixisse abunde est. Quemadmodu m enim in externis si oculis quis velatis flammam H

†, *Al. cursores.*

tetigerit

A tetigerit, aut multam sentiet ipsius substantiam, aut paucam, nullam in caloris qualitate differentiam percipiens. Hoc itidem modo in febribus habet: interdum nanque caloris secundum qualitatem dignotio eadem cum illa apparet, quæ in alio corpore fit, sed multitudine inter se differre videntur. Ex verbis autem sequentibus illud / aridę/ satis clarum est: sed illud /salsuginosæ/ obscurum: neq; enim salsum tactu, sed tm̃ gustatu, sensile est. Est vero adhuc magis obscurum, quod sequitur, cum dicit /aliæ πεμφιγγώδεες aspectu terribiles: nam hoc loco diuersam scripturam reperimus. In plurimis quidem codicibus huic voci /πεμφιγγώδεες / adiacet hęc / aspectu /: in paucis post hāc vocē / aspectu / & hæc / terribiles / adiecta est. Solum autē inter explanatores Sabinū inueni, qui exemplar ita scriptum agnosceret: quem Metrodorus secutus est, & quicunque ab ipsis vsq; ad † deriuati sunt: nihilo minus tamē in paucissimis codicibus simpliciter scriptū inueni /alię πεμφιγγώδεες/ neq; hac voce / aspectu / neq; hac /terribiles/ addita. Salsuginosas aūt febres ad tactum aliquis redigens eas esse diceret, quæ pruritum aliquem ac morsum tangētibus inferunt, vt à muria & reliquis salsis corporibus excitari solet. Pemphingodes autē febres, hoc est, spiritibus affluentes interpretamur: sentimus enim plerunque per febricitantium cutem aereum quendam halitum effluētem. Quod nisi tales, sed eas, quę cū pustulis sunt, pemphingodes febres quis esse ve-

† Licet in Gręcis lib hoc loco nihil sit, tñ aliquid desideratur, quod fortasse supplebis, si addas, hoc tēpus.

B lit, aliquam ex necessarijs differentijs prætermiserit ex prædictarum videlicet genere, quas ab ipsa maxime febrium essentia assumi diximus. Vt enim mordax valde, aut vehemens, aut arida, aut squalens in multis febribus caloris species esse videtur, ita etiam flatuosa, manu quendam in ipsam spiritum exilientē non nunq̃ halituosum, non nunquam aridum, percipiente. Verum cum plura hoc vocabulum pemphinx significet, aliud alius explanator accipiens, tanq; vnum illud solum, quod ipse posuit, significet, probabilis audientibus esse videtur. Forsan igitur satis esset dixisse, pemphingodes febres flatuosas esse: sicq; in genere hactenus dictarum differentiarum censeri: & eum qui non ita intellexerit, hanc differentiam prætermisisse videri. At cum in plerisq; exemplaribus hæc vox / aspectu / isti / pēphingodes / adiecta sit, necesse nobis est grāmaticam garrulitatē interdum & ipsam ad hæc vtilem attingere. Sed exactius quidē de obscuris apud Hippocratem dictionibus alibi proprio opere egimus. In præsentia vero satis erit me grāmaticorum dicta sequutum secūdum eorum placita de vocis huius / pemphinx / significatis aliquid dicere. Videtur enim Sophocles ipsam in Colchis pro flatu accipere ita dicens: Abduxit pemphixi, non prope vēti secūdi. Et idem in Salamine satyris: Et fore vtique * ceraunia pemphingibus tonitrui & tetri odoris occupauerint. Aeschylus autem in Prometheo: Deuicte recta, rependo autem, et q̃ primū

* Al. fulmina.

C quidem boreæ veneris ad flatus, caue fremitum irruentem, ne te rapiat procellosa pemphinge conuertens repente. Et pro radijs ipsis vti videtur hac voce, pemphinx, Sophocles in Colchis hisce carminibus: Et vtiq; admiratus sum hac contemplans pemphinga auream intuitus. Ita & Aeschylus: Ex aduerso neq; pemphinx Solis aspicitur, neq; sydereū os Latonię puellę. Pro gutta autem idē accepit in prometheo: Bene caue, ne tibi in faciem incidat pemphinx: amara enim & nō pro vita halitus. In Pentheo quoq;: Ne sanguinis vero pemphinga in solum sparseris. Pro nebula etiā posita esse videt hoc in carmine apud Sophoclē in salamine satyris: Pemphinge omnē tarde ridens ignis. Et apud Hibicum, densas pemphingas epoti. Dictus est autem ab eo sermo iste per quandam comparationem de ijs, qui procella iactantur, dici solitam. Iccirco & plurimi ex ijs, qui futura præsagiunt, de stillis, quæ per imbres cadunt, dictas esse pemphingas aiunt. Sed Callimachus hunc in modum ait: Ne per pemphingas inducentibus permitte. Sed Euphorion ita inquit: Floribus pēphinges admurmurāt mortuis. Pēphingis itaq; significata iam recensuimus: deq; duobus ex istis supra mentionē fecimus, q̃ omnes videlicet optimi explanatores Hippocratē secundum illa sermonem suū fecisse voluerunt. At nunc modo dictis significatis, & aliud tertium adiecisse conuenit, vt pemphingodes febres eas intelligamus, quę veluti scintillarum exi-

D lientium manuiq; nostræ occursantium imaginem reddunt: atque huiusmodi febres ex duabus simplicibus iam prædictis compositæ fuerint, flatuosis scilicet atque igneis. Huic autē declarationi solum illud aduersabitur, si huic dictioni / pemphingodes / adijciatur hæc / aspectu /. Non immerito igitur quidam hanc abstulerunt. Qui non abstulerūt autem, aut febres cum tuberculis intellexerunt, aut eas, quæ animam vitiant. Et qm̃ cum tuberculis febres à symptomate cognominantur, probabiliter sanè à symptomate ipsum pestilentes febres denominare intelligere possumus: est enim re vera & hæc vna febrium species. Quod autē in ipsa tubercula oriantur, & Thucydides testatur ita scribens: Et exterius quidem tangenti corpus neq; valde calidum erat, neque viride, sed subrubrum, liuidum, tuberculis exiguis & vlceribus efflorescens. At quicunque febres animam lædentes pemphingodes appellatas esse contēdunt, longe à proposita febrium diuisione aberrant: non nulli enim veteres medici & febrem quandam phreniticam appellauerunt: quemadmodum sanè & lethargicam, & pleuriticā, & peripneumonicam. Sed febrium enumeratio nūc in præsenti sermone proposita à differētia caloris accipitur: sub qua & pestilens febris putridum calorem habens contineri potest: phrenitica non potest, cum non, vt alijs, ita & Hippocrati mos sit febris speciem phrenitim asserere: neque à symptomate nuncupata, qualis ea est, quæ pustulas excitat, in dictis differentijs ab ipso includitur: quemadmodum neq; aliæ, quarum proxime men-

tio facta est. Phreniticorum nanque febris calorem habere mordacem inuenitur in omne corpus E æquabiliter, & omni iniectæ manus tempore profusum: quare prima omnium ipsarum dicta est. Itaq; neq; eorum interpretationem admittimus, qui falsas febres à qualitate in ægrotātium ipsorum ore sensu percepta nominatas esse confirmant. Hippocrates nanque omnes, quæ ad tactum spectant, notitias secundū caloris differentiam, in quo genus febrium vniuersum atque essentia consistit, deinceps enumerasse visus est. Etenim si pestilentem febrem pemphingodea nominatam esse probauerimus, appellationem quidem ab accidente, speciem vero ipsam secundum propriam febrium essentiam sortita erit. Eadem quoque ratione & falsas febres eas esse dicentes, quæ omnia, quotquot gustet ægrotans, falsa videri efficiant, neq; isti propositarum in præsenti doctrina febris differentiarum meminerunt. Quòd si inter febrium differentias & istas Hippocrates collocasset, omnino & illas vnà cum his enumerasset, in quibus & ipsa saliua, & omnia quæ gustet febricitans, amara videantur. Has quidem differentias non inter febrium, sed potius inter saporum notitias collocare satius est: febres autem inter caloris differentias enumerandæ sunt: quemadmodum enim sapores gustatu, ita & febres tactu sentiuntur. Verum quòd neq; Sabinus recte hanc vocem / terribiles / adiecerit, ita seriem verborū scribens / aliæ pemphingodes aspectu terribiles/ antea dixi, & nūc in memoriam reuocabo, nempe terribiles aspectu ipsos dictos esse, à nobis qui- F dem, si cum pustulis & vlceribus sint: ab ipsis autem, si insaniant, & torue intueantur. De his autem ambobus quid sentire oporteat, ante retulimus. Pari modo peccauerunt et illi, qui febres istas "spirituosas dictas esse voluerunt non ad tactum notitiam referentes, sed ad difficilis spirationis speciem, in qua magnus creberq; spiritus redditur. Igitur verisimillimum est febrem pemphingodea dictam esse aut spirituosam, quæ ad tactum referatur, aut pestilentem. In sermone autem cum huic voci / pemphingodes / hæc / terribiles / adiecta sit, sola pestilens febris denotatur: cuius ab alijs calor per putredinis excellentiam differt: sicut in hac nostrę tempestatis longissima pestilentia visum est. Atq; iccirco neque calidi et perurentes, qui peste laborabant, tangētibus videbantur, quamuis interius magno flagrarent incendio: quemadmodum & Thucydides aiebat: Et "exterius quidem tangenti corpus neq; valde calidum erat, neq; viride, sed subrubrum, liuidum, pustulis exiguis & vlceribus efflorescens: interiora autem ita vrebantur, vt neq; valde subtilium vestimentorum, necq; linteolorum velamenta, neque aliud quicq; præter nuditatem ferre possent. Dicta est sanè pemphinx & in Gnidijs sententijs, quas Euriphōti medico attribuūt hisce verbis: Mingit parum subinde, & vrit, & supernatat pemphinx vt olei viridis instar araneę. Videntur sanè isti pemphinga vocare non totam ampullam, sed solum id, quod ipsam exterius araneæ instar G circunscribit. Cum absoluisset igitur Hippocrates maxime proprias & principes febrium differentias, deinceps ad eas, quæ à colore sumuntur, transgressus inquit / aliæ valde rubræ, aliæ valde pallidę, aliæ vero liuide/. Valde rubras dixit, nō simpliciter rubras: & post has deinceps iterū, valde pallidas, non, pallidas: liuidas vero simpliciter, nihil ipsis incrementi significatiuum adijciens, vt si & ipsas liuidissimas dixisset: semper enim color iste malus est, sed ruber ac pallidus vsitati & familiares sunt. Febres autem valde rubentes vehementissimam caliditatem indicāt, & materiam esse sanguinem, quemadmodum valde pallidæ pallidam bilem testātur. In ipsis vero deiectiones considera: †nam si eas bile tinctas inueneris, } ex eius effusione naturalem colorem permutatum esse cognoueris: †at si sine, * in differētia febris colorem ponito. } Huiusmodi febres profecto, nisi cum rigore atque sudore aliquando præiudicatæ fuerint, tabem inferunt. Valde rubræ autem inter synochos numerantur & venæ sectione ad animi vsq; defectum ducente iuuantur, vt in voluminibus de arte curatrice didicisti: vbi & magna vtilitas ex huiusmodi differētiarum cognitione percipitur, ipsis videlicet singulis propriam medicationem requirentibus. At liuidæ febres à colore sanè & ipsæ, cognomen adeptæ sanguineum succum deficere nunciant, & cum ipso itidem ingenitum calidum: atq; iccirco mortiferæ sunt: ex quibus non nullæ syncopas euacuationē H sequentes efficiunt: de quibus in libris de arte curatrice notitiam accepisti. Id genus febres Euriphon liuidas nominat ita scribens: Liuida febris habet, & sinciput aliàs & aliàs caput dolet: & viscera dolor torquet, & vomit bilem: & cū dolor cruciat, intueri nequit, qm̄ grauatur: & venter siccus redditur, & cutis tota liuida: et labia, qualia exesis moris esse solent: te oculorum alba liuescūt: aspicit perinde ac si stranguletur, interdum vero minus id patitur, sępius etiam cōmutatur. Quin etiam & in libro de morbis Hippocrati adscripto, quem Dioscorides ab altero Hippocrate Thessali filio scriptum esse voluit, de quodam morbo liuido mētio fit: libri autem initium tale est, Multam vrinam facit, qn̄ caput excalfactum fuerit. Sed de liuido morbo ad verbum hęc scribit: ‖ Morbum liuidum febris arida comitatur, & horror aliàs, & aliàs capitis dolor: & viscera dolor male habet: & bilem vomitu reijcit: cumq; dolor vexat, nequit intueri, sed grauatur: & venter aridus redditur, & cutis liuida: & labia & oculorum alba liuent, aspicitq; ac si stranguletur: interdum & colorem mutat, atq; ex liuido subuiridis efficitur. Alij vero rursum hoc loco liuidā febrem male interpretati sunt, eam scilicet, in qua liuidæ deiectiones apparent: istis nanq; pari ratione conueniret & nigram febrem eam appellare, in qua nigræ materiæ expulsio fit. Superest nempe adhuc extremū dictionis Hippocraticę explanādum, vbi inquit / & alia similia / prædictis scilicet similia.

Recensuit

A.l. 4. f.1. t.4. c.2.411.a

A.l.4. f.1. t.4. c.2.434.c

† Al. nā si eas sine bile inueneris.

† Al. si vero cū ea, p differētia febris colorem ponito.

Libro 2. d Morbis.

A Recenſuit autem poſtremas ſecundum colores differentias, non ſecundum ipſam febrium eſſentiam, alijs tamen quæ ab aliquo accidente proueniunt propinquiores: quemadmodum cum aut intermittentes, aut continuas febres eſſe dicimus: & intermittentium hanc tertianam, illam quotidianam, aliam vero quartanam: at continuarum aliam ſemitertianam, aliam ardentem, aliam gelidam, aliam ſuccenſam, aliam peſtilentem, aliam paluſtrem, aliam hepialam. Cæterum Praxagoras inter acutarum febrium differentias, & phreniticas, & letahargicas, præterea & ictericas quaſdam nuncupauit. At recentiores medici non ſolum continuam, ſed etiam ſynochum febrem quandam appellauerunt: eiusq; differentias poſuerunt omotonam videlicet ſeu acmaſticam vocatam, & epacmaſticam, atq; paracmaſticam. Item ſecundum aliam diuiſionem alijs quoq; morbis communem non nullas acutas febres appellamus, non nullas diuturnas. Alia quoq; diuiſione boni moris febres & mali moris dicimus: Quin etiam alias ordinatas, aut inordinatas: Præterea quaſdam ſtatum circuitum ſeruātes & erraticas. Quidam autem veteres à diuerſis membris accenſas febres ab illis cognominabant, lateralem febrem aliquā vocantes, & iecorariam, & lienariam: Alias vero à ſymptomate ſoporificam, ſomnolentā, lethargicam, phreniticam, auriginoſam. De quibus omnibus in proprijs de ipſis libris late notitiam adeptus es: ſed in præſenti ſermone quæ B ad explanationē pertinent abunde tractata ſunt. Nō meam enim ſolum ſententiam protuli, verū etiam illuſtrium interpretum mentionem feci, alios omnes ſilentio inuoluens, quicunq; de febriū differentia ſeorſum ab explanatorijs commentarijs aliquid prodiderunt: inter quos eſt & Archigenes: de quibus in alio volumine ſermonem faciam. *Al. oleoſam.

30 *Contentiones Corporis, & Articulorum duritiæ, & ipſe diſſolutus, & Articulorum confractiones, Malum.*

Contento relaxatum contrarium eſt, duro molle: quare ipſe deinceps dicturus eſt / cutis duræ mollitio, contentæ relaxatio /. Siue cutem cōtentam, ſiue articulum, ſiue corpus dicat, ad naturaliter affectum ipſum conferentes ita dictum fuiſſe intelligemus. Secundum naturam autem ſe habet, quod neque contentum, neque laxatum, ſed mediocriter ſe habet. Contenta ſanè interdum per proprium affectum contenduntur, interdum à quibuſdam alijs attracta: per proprium quidem affectum, cum aut vehementi frigore conglaciauerint, aut ab aliqua exiccante cauſa areſacta fuerint, ſunt enim vt nouiſti, plures: diſtenduntur autem quædam à continuis particulis, cum areſiunt, aut inflāmantur, aut congelaſcunt. Contra quædā vltra naturales fines relaxantur multo humore ſine frigore madentia. Obdureſcunt autem quæ dura fiunt frigore ſicceſcētia, aut ſcirrho, C aut ſiccitate: phlegmone nanque non durum ſed reſiſtentem tumorem efficit, perinde atq; vtres ſunt liquidæ materię, atq; aeris pleni. Quēadmodum autem renitēs duro ſimile apparens ob commune accidens (nam durum quoque renitens eſt) longe tamen ſecundum propriam naturam differt, ita & molli corpori exolutum ſimile cum ſit aliquantulum, quantum ad ſenſibilem apparentiam pertinet, non eodem tamen affectu præditum eſt: ſiquidem ægrotantium corpora potentia muſculorum motrice debilitata exoluta & abiecta iacere cernuntur. Hunc itaq; affectum manifeſtauit dicēs / & ipſe diſſolutus /: deinceps vero manifeſte ſubdidit / & articulorum cataclaſies / hoc eſt confractiones. Sed quidam tertiam ſyllabam non per a ſcribunt, cataclaſies, ſed per i cataclifies hoc eſt decubitus. Vtro modo autem melius fuerit ſcribere, facile inueniemus, ſi eorū reminiſcemur, quæ in libro de præſagijs de decubitu per hæc verba tradidit: ‖ Ægrotantem vero à medico deprehendi oportet in dextrum latus aut ſiniſtrum decumbentem, & crura manusq; paulum inflexas habentem. Animaduerte vero hic / crura & manus paulum inflexas habentē / nam aut nequaquam, aut plus q̄ cōueniat, inflexas eſſe, vtrunque malum eſt, quia præter naturam ſint. Ipſe igitur dixit, ‖ Ita enim & plurimi recte valentium cubant. iccirco poſtea ſubiunxit, ‖ Supinum autem iacere manibus cruribusq; extētis minus bonum. Tibi vero declaratum eſt facultatis infirmi- D tatem ab huiuſmodi decubitu indicari: et adhuc magis ab eo, qui deinceps his verbis exprimitur: ‖ At ſi pronus fuerit, è lectuloq; ad pedes delabatur, grauius eſt. Tales igitur decubitus in pręſenti ſermone per hæc verba ſignificauit / & ipſe diſſolutus / ſiquidem manus & crura parum inflexas habere laudabile eſt: quod vltra hos fines tranſit, maiorem articulorū fractionem indicat: Ita nanque ipſam appellauit: at in libro de Præſagijs in his verbis, ‖ Mortiferum eſt autem ore aperto dormire, cruraq; ſupini iacentis inflexa eſſe & explicita. quod ſignificat latiſſime diſtantia. Siue autē inflexa, ſiue explicita ſcribat, vtroq; modo articulos confractos eſſe indicat. Atq; ideo melius hoc loco fuerit cataclaſies articulorum per a ſcribere, hoc eſt confractiones: nam per i ſcribere, catacliſies hoc eſt decubitus, non admodum recte articulis quadrat, vniuerſo corpori huiuſmodi appellationes non articulis Hippocrate attribuere ſolito.

in Prog.cō.1.t. 13.4ª.193.c — Ibidem. — Ibidem.t.14. — Ibidem.t.15. — Ibidem. t. 17. & 18.

31 *Oculi Audacia Deliratoria: & Abiectiones, & Infractiones, Malum.*

Audacia quidē nota eſt delirij, maximeq; cū impudēs eſt, ſicuti pluries dictum eſt. Oculorū aūt abiectio audaci inſpectui cōtraria eſt: declarat nāq; pręfacultatis palpebras regentis imbecillitate oculos diutius aptos patere nō poſſe. Infractionē vero oculorū appellat cū palpebrę inuertunt, vt i libro de p̄ſagijs narrauit, ingens, ‖ Sin icurua fuerit, aut liuida palpebra, aut labiū, aut naſus, malū. Ibidem.t.12.

GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS POPVLARIBVS LIBRVM EXPLANATIONVM

SECTVM SECVNDVM

1 *Dilatare, Constringere Alia quidem, Alia vero non.*

Curationum & isti modi sunt contrarijs affectibus conuenientes: dilata-
re nanque densata oportet: dẽsare autem, quę vltra decens amplificata sunt.
Ideo secũdam syllabam huius vocis στενυγρῶσαι cum tenui spiritu non cum
crasso legendum est: neq; enim cum hac dictione ὑγρὸν, vt quis forsan puta-
re posset, composita est: nam ignorat iste ab Ionibus angustum stenygron
appellari. Huius autem rei testis locuples Simonides fuerit in his carmini-
bus ita scribens: Non sanè quisquam sic vmbrosis in montibus vir leonem timuit, neque parda- F »
lim, solus stenygro idest angusto, occurrens in tramite: idem enim significat, quod arcto. Arctan »
tur autem & dilatãtur vltra naturalem modum interdum vasculorum quorundam aut membro-
rum sensilia oscula: plerunque vero & ratione visilia tam in cute, q̃ in profundo corpore posita:
Atque densata aperire & rarefacere mediocriter calefaciendo: patentia vero cogere adstringendo
ac refrigerando opus est. Sed perfectum de his sermonem, sicut & de alijs curatiuis præceptis in
libro de arte curandi faciendum habebitis.

2 *Succos Hos quidem expellere, Istos vero exiccare, Illos autem addere: Ac partim quidem sic, partim uero non.*

Et in libro de succis istorum doctrinam accuratius traditam didicistis, quemadmodum & in no
stris de curatione libris proditum est, Quòd videlicet non nunquam redundantes humores sensi-
biliter euacuare conuenit aut vomitionibus, aut clysteribus, aut purgatorijs medicinis, aut per lo-
tia, aut per sudores, aut per venæ scissionem, aut per ani sanguifluas vocatas venas, aut per vterũ,
aut scarificando: interdum vero digerere exterius adhibitis medicamẽtis oportet: ex quibus mo-
dis hunc exiccare appellauit, priorem vero expellere. Cumq; vtriq; commune sit euacuare, quod
tertio contrarium erat, scripsit, ipsum addere vel imponere nominans, hoc est deficientes humo- G
res creare. Clarum est autem nos per cibos potusq;, ipsorum qualitates idoneas & modum seli-
gentes, vtq; concoquantur, digerantur, corporibusq; apponantur, procurantes istos reparare.
Illud autem / partim quidem sic, partim vero non / & si non dictum fuisset, manifestum erat: in-
terdum enim vno in homine aliquæ particulæ in tumorem elatæ euacuationis, aliquæ nutrimen-
to carentes repletionis indigent.

3 *Extenuare, Crassum facere, vas, cutem, carnes, & alia: Et hæc quidem, ea vero non.*

Per vas totum corpus intelligẽdum est: nã ipsum immodice crassum extenuare, & emaciatum
plenius reddere, haud raro nobis propositum est: plerunq; vero non totũ, sed aut carnes aliquas,
aut cutem solam: interdum & humores, quos significauit illa verba adijciens /& alia/. Illud vero
/& hæc quidem, ea vero non / eo modo intelligendum est, quo proximum sermonem explanaui.

4 *Complanare, Exasperare, Obdurare, Mollire, aliqua quidem, aliqua non.*

Commune & in vniuersum medicaminum propositum cum ab ipso didiceris, singula omnia
curationis præcepta consequi poteris. Nam si contrariorum contraria sunt medicinæ, præter na- H
turam exasperata complanare, læuia exasperare opus erit. Asperantur sanè fauces plerunque sen
sibiliter, & aspera arteria, & os, & vniuersa cutis in scabiosis leprosisq; affectibus: & pustulis qui-
busdam milij granulorum instar, aliquibus minoribus, aliquibus maioribus. Asperãtur quoq; &
ventris partes plerunq;, cum per ipsas biliosus succus merus copiosusq; excernitur, interdum ve-
ro & ex acribus erodentibusq; alimentis id sequitur. Atq; hinc euidens est per medicamina aspe-
ritatem tollentia curationem esse faciendam: quod ipse / complanare / appellauit. Cõtra autem,
atque hæc, se habent, quibus exasperatio conuenit. In cute quidem & circa barbæ capitisq; pilos
∴ id accidit: circa pilos quidem capitis, vt in alopecijs vocatis, & ophiasi, & mydriasi: in barba ve-
⁂ ro, cum tarde vix'que pili exoriuntur, in quibus & ipsis omnia medicamina ad alopecias facien-
tia experti sumus. At in alijs corporis particulis, † vbi sunt caua vlcera & integri sinus, } abterso-
rias medicinas infundentes locos illos exasperamus. Et ventriculum tenaci pituita refertum exa-
sperãtibus medicamentis non nunquam detergemus. Eiusdem generis sunt & pessi per sangui-
fluas venas purgationes proritantes. Quin etiam palpebrarum tubercula, græci sycoses vocant,
prius aliquo exasperantes ita detractorijs medicamentis oblinimus: id'que facimus, vt vlcerata
tubercula in profundum vires medicaminum accipiant. Nouistis sanè in istis me marinarum be-
stiarum,

† Al. vbi agglutinare vlcerũ labia aut integros sinus volumus.

A stiarum, quæ cete vocantur, corijs asperis, & sepię testis, & pumice vtentē: hisq; non præsentibus ipso paruo cyatho scalpelli angustum non latum extremū habētis. Verum ēt achoras, & vocatos fauos, & myrmecias verucas, & quæcūq; id genus alia medicamētis discutere volumus, aut nostris vnguibus, aut duriore linteolo, aut aliquo ex antedictis prius mediocriter fricātes, deinde ipsis medicamina supdamus. Obdurare, mollire/: hæc nobis quoq; vsu veniūt, plerūq; in omni corpore, nō nunquā in parte vna. Nā eos, qui vniuerso corporis habitu subtumido & in hydropē vergēte sunt, duriores reddimus linteis prius fricantes, et aspera frictione vtētes, atq; in puluere exercētes: hæc aūt non ferentes medicamentis emplasticis arefaciūt medici, & lauationis abstinētia & dictis frictionibus, pro viribus s. atq; paulatim eas augētes. Verū vnam interdū particulam ita affectam fm ea quæ dixi, curabimus. In extremis autem membris potissimum id fieri assidue cernitur. Vlcerum quoq; omnium, cum carne repleta sunt, cicatricem hoc modo facimus; durescēs enim caro cutis naturā induit, cicatrixq; efficitur. Iterū per cōtraria, callosa, & in scirrhum versæ phlegmonæ molliuntur: queādmodum & obdurati lienis medela perficitur: Et crassescētem cutem in affectu, quē elephātē vocamus, & cicatrices, q̄ cōueniat duriores, remollimus: sicut molliores induramus.

5 B *Excitare, Stupefacere.*

Excitare sensum & motum in ijs, qui eos debilitatos habeant, non mediocrē vsum medicis præbere omnibus notum est. At stupefacere in solis vehementibus doloribus interdum ex vsu fuerit, cum medicamenta ex opio, mandragora, & alterco exhibemus: nam ipse dixit, Stupor vero moderatus dolorem soluit. Quod si quis potentioribus, aut pluribus medicamētis stupefactorijs vtatur, refrigerantur extinguunturq; corpora.

6 *Et alia, Quæcunque Huiusmodi sunt.*

Illa dicit, quæ per contrarietatem antedictis similem fiunt, aut refrigerando, aut calefaciēdo, aut humectando, aut exiccando, † aut intrusa expellendo: } aut illud excidendo, quod toto genere inimicum est corpori: aut abscidendo, quod magnitudine naturalem modum excedit: aut contortum dirigendo, aut obstructū recludendo, aut reliqua quęcunq; in arte curatiua dicta sunt: Quorum omnium commune propositum est contraria affectibus adhibere. † Al. aut elapsa reponendo.

7 *Deriuare.*

C Curationum modos ad succos pertinētes hic docere incipit, in libro de succis accuratius descriptos: sed nunc quoq; reminiscentiæ causa narrabunt. Deriuationē sanè appellare consueuit Hippocrates, qn̄ succus aliquis euacuationis indiget, neq; per conuenientem regionē ferri inceperit, neq; tamen valde procul à conuenienti, neq; ad remotissimū locū: Vt si per lotij vias exire tētauerit vitiata vesica, aut renibus: tunc.n. per aluū deriuare satius fuerit. Queādmodū ēt si per aluū vitiatis intestinis ferri inclinauerit: contra.n. in istis succum euacuandum ad vrinarios meatus dirigemus. In mulieribus vero non nunq̄ ad vterum, aut è contrario interdū vteri profluuiū ad vrinę vias ac aluum, deriuabimus. At si in aliqua id genus euacuatione vomitum citauerimus, reuulsionem hanc nominat: vt si vomitus etiam retraxerimus, ad vterum, aut vesicam, aut sedem incitātes.

8 *Deriuare, Cedentem retrahere statim, Renitenti cedere.*

Consentaneum erat, vt deriuationi reuulsionem subiungeret, sicq; deinde quo modo quis optime reuulsionem faceret, edoceret. Sed Hippocrates reuulsionem silentio præteriēs, illico ad illud se contulit, quod bene reuulsuris humores male in membrum aliquod irruētes vtilissimum cognitu erat. D Neq; enim semper in retrahentibus auxilijs permanendum est, sed aliquod tēpus, quod retrahentibus vacet, interponere oportet: vt succum, qui in affecto membro prius inhæserit, excerni permittamus: in mēbro enim remanens ipsum bifariam contristabit, & multitudine distendēs, & qualitate discrucians. At si humores in particulā prius illatos exire permiseris, ipsam dolore liberabis, faciliusq; reuulsorijs auxilijs aliquid proficies, non amplius in se ipsum membro propter dolorem succos proritante vltra eam, quam à principio non rectè acceperant, inclinationem.

9 *Alium succum, non qui exeat, ducere: Exeuntem vero vnà effundere Facere simile, vt dolor dolorem sedat! Dissimilia, si sursum vergant elata, per inferna soluere: Et contraria itidem, vt capitis purgatio, venæ incisio, quando nō temere detrahitur.*

Alium quidem succum non exeuntem ducere, ex ijs patet, quę in aphorismis & in libro de succis tradita sunt. Nam si humor infestans excernatur, cum moderata est euacuatio, id nihil aliud curantem admittere oportet: quemadmodum si immodica fuerit, ipsum medicum aliquid facere necesse est, non nunquā euacuationis redundantiam supprimentem, non nunquam eius defectum incitantem, quod ipse nominauit exeuntem συνεκχυμένων, hoc est vnà effundere. Consueuit enim ecchymoses appellare ex vasculis effusiones & inanitiones: facere autem, idem, quod permu-

tare aut miscere, significare didicisti. Ambiguum vero est, vtrum antedictis connectendum sit, E an deinceps dicto applicãdum: vtroq; n. modo non proprie dici videt: Atq; ideo nõ nulli ipsum tanq̃ consequens antedicta, cum illis coniunxerunt: deinde ab altero principio posuerunt / simile, vt dolorem dolor sedat /. Verum alij sequentium principium hoc fecerunt / facere simile /. Qm̃ vero (vt dixi) vtroq; modo dictum neutro verisimile est, multi ad ipsius scripturam permutãdam se conuerterũt: quemadmodum & alia, quęcunq; vno in noĩe obscuritatẽ continent. Et non nulli quidem per ο & ρ primam syllabam, secundam vero per γ & ι scribunt, ὀργίσασθαι i. irasci: alij primam syllabam per ε & ρ, secundam per γ & α, ἐργάσασθαι hoc est facere. Deinde aiunt, deinceps loco exempli additum fuisse illud / veluti dolorem dolor sedat /. Sanè ita in multis codicibus scriptum reperitur: sed recte in Dioscoridis exemplaribus scriptum non est: videtur enim ab aliquo explanationi adiectum fuisse, postea vero inter auctoris ipsius verba ab libri scriptore fuisse insertum. Verum quod per γ & ι scriptum est, ὀργίσασθαι id est irasci, affectatum admodum, & ab Hippocratis elocutione longe alienum est, siue de nobis ipsis, siue de ijs, quæ curantur, membris, siue de humoribus dicatur: nam ipsa veluti ad iram concitare, & ad expulsionem stimulare significari aiunt per hoc verbum, ὀργίσασθαι. Sed hæc contemnenda exiliaq; sunt, quemadmodũ & reliqua omnia, quæ incolumi rerum veritate de vocabulis disputantur. Quòd si & ipsæ res labefactentur, F huiusmodi à nobis scripturæ fugiendę sunt: sicut hoc loco omnibus ferè interpretibus curationes quasdam interdum per similia fieri concedentibus, & non semper à contrarijs: quod ipse Hippocrates suspicatus aliquando quosdã opinaturos, vnico exemplo eorum deceptionem indicauit in

5[3]. Aph. 21. Ex. ord. 39. b

Aphorismis scribens: ‖ Quandoq; in neruorum distentione sine vlcere iuueni carnoso, æstate me »
dia, frigidæ multæ infusio caloris reuocationem facit: calor autem hæc sanat. Frigidum nanq; affe »
ctum neruorum distentionem simili auxilio se curare quispiã putauerit, si frigida ipsum aqua consperserit: id vero haud ita habet, nam retractionem caloris efficiẽs iuuat, quã nisi efficeret, summã noxam inferret. Atqui sicuti hoc auxilium frigidum esse cum videatur, calfaciendo non nunq̃ frigidum morbum neruorum distentionẽ tollit, ita alia contra calefacientia ex accidenti refrigerant, igneum calorẽ digerentia: de his vero mihi in omnibus de methodo curatiua libris late disputatũ est, per auxilia affectui aduersantia semper curationem fieri declaranti. Sed qui maiori dolore minorem curari arbitrantur, mirifice falluntur: neq; n. dolor dolorem curat, sed remedium, quod cum dolore affectum doloris auctorẽ delet. Nam alibi didicisti, nulli symptomati primario, sed ipsum creanti affectui, curationem semper deberi. Quòd siquis neutiquam primò, sed interdum ex accidenti similia similibus curari per media illa, quæ primò contraria sunt, dixerit, iste vera dicit: idq; G ita esse & ex libro de ratione curandi p scientiã didicisti, & adhuc ex nostris in Aphorismos commentarijs. Quod vero aliqui dicunt quempiam coxa adusta, vt in coxendicis morbo cõtingit, dolore dolorem sanauisse, nimirum perspicue absurdum est: neque enim à dolore, sed ab exustione, cui forte dolor adiunctus erat, ægritudo sanata fuit. Nam si quispiam contudisset, aut secuisset, aut quocunq; alio modo dolorem membro intulisset, nequaquam ipsum sanare potuisset: atqui si dolor sanitatis auctor esset, vndelibet excitatus coxendicis morbum tollere debuisset. Eodem modo & dentem dolore vexatum siquis euellens hominem dolore liberet, non per dolorem in extrahendo dente concitatum, sed per extractionem, cui dolor coniunctus erat, id assecutus fuit: quoniam si citra dolorem etiam dentem eximere potuisset, pariter ægrotans à dolore liber euasisset: quemadmodum si & absque euulsione quis dentem premens aut quatiens dolorem iritet, dolorem quidem acerbiorem reddiderit, nihil tamen leuamenti attulerit. Vtrinque apparet igitur, quantum in ipso est, inutilem dolentibus esse dolorem. Etenim per auxilia anodyna vocata, hoc est dolorem sedantia, multa dolentia membra sanantur: in alijs vero plerunque dolores magni per exterius adhibita illati ex aliquo affectu dolentibus nullum laxamentum præbuerunt. vnum enim solum est, quod medeatur, quod affectum vtcunque siue citra dolorem, siue cum do- H lore excindit: dolor vero suapte natura non dolorem sedare, sed cõtra omnino iritare idoneus est. Hoc igitur exemplum euidenter falsum est: verum ad alterum quoddam eorum, quæ isti dicunt, transeuntes, illius quoq; absurditatem cõtemplemur. Dicunt igitur vomitum vomitu, & acri clysteri mordaces deiectiones sæpe curari. Est vero & in hoc casu vna sanè curatio affectum excindere, ob quem vel nauseabundi sunt, vel crebro intestinorum morsũ stimulati ad exonerandum ventrem consurgunt. Id autem, vt didicistis, bifariam fit, vno quidem modo nobis eos humores euacuantibus, qui & nauseam stomacho, & intestinis morsum inferunt: altero autem eos cõcoquentibus, & in optimam qualitatem mutantibus, aut contemperantibus. Ostensum vero est & in his medicationem per contraria fieri: nã prorsus euacuare alienum naturęq; inimicum humorẽ, eiusdem retentioni contrarium est: & qualitatis mutatio per contrariam qualitatem fit. Cęterum huiusmodi quęstionis agitãdæ hic locus non est, cum in oĩbus curatiuæ methodi voluminibus semper à contrarijs curationẽ fieri demonstrauerimus. At, qm̃ sępius Empiricorũ Methodicorumq; rationibus adducti quidam hoc medicinę fundamentum impugnare atq; euertere conãtur, rationes proxime dictis similes afferentes, fortasse melius fuerit, postquam pręsentis libri explanationẽ absoluero libellum aliquem componere, in quo apertissime demonstretur, contraria sola, primo

atq;

A atq; per se, contrariorum esse remedia: ex accidenti nãq; ~~caluus medicus caluum ęgrotantem~~, similis similem medicari potest, & oblongi acutiq; capitis medicus oblongi acutiq; capitis ęgrotãtem, & claudus claudum. Futuri autem libri inscriptio talis erit, Quòd recte ab Hippocrate dictum sit ‖ contrariorum cõtraria esse remedia. Nũc iterum ad propositę vocis declarationem reuertamur, in qua per ε & ρ primam syllabam in veteribus codicibus scriptam esse, & hanc vetustissimos interpretes agnoscere dicebamus. Hanc vero & Dioscoridis sectatores seruauerunt, quamuis multas ex antiquis scripturis permutarent. Hippocrates igitur vt per commentarium sibi ipsi, quemadmodum & alia multa coniecturaliter ac breuiter, ita & hoc forte scripsit / facere simile /: cũ prædixisset, non nunq̃ melius esse ijs, quę vacuantur, auxiliari, subdidit / ~~efficere simile / hoc est~~, cõmiscere cum eo, qui ~~bene euacuetur~~, humore alium similem. Possumus autem & quod sequitur / dissimilia / in eandem sententiam interpretari: etenim dissimiles quoq; humores vnà cum ijs, qui cõgrue euacuantur, exhaurire conuenit. Siquis aũt / operari, vel efficere / ita explanare velit, hoc est, mutare, & alterare, & concoquere, ita quoq; medicinalem sententiam sermo habuerit. Si enim succus aliquis merito excernatur, συνεκχυμῶσαι τέτῳ i. isti similes reddere, vnaq; euacuationis indigẽtes succos excernere cõuenit, siue ipsi aliquo modo similes, siue dissimiles sint. Possumus quoq; **In lib. de Flatibus.**

B & sermonẽ diuidẽtes, finẽ prioris facere / efficere simile /: posterioris aũt rursum principiũ hoc statuere / dissimilia si sursum vergãt elata per inferna soluere /: vt huiusmodi sententia sit, Humores mẽbris in totum dissimiles sursum versus petẽtes deorsum trahere: si vero deorsum vergant, sursum reuellere: nobis ea dissimilia dicta esse intelligentibus, quę à locis aliena sunt. Eodem modo & alterã scripturã explanabimus, vbi prima dictionis syllaba per ο & ρ scripta est. Nã / iritare simile / id significare dicemus, vt s. vnusquisq; nostrũ vt humores effundãtur ęque, atq; ij, qui euacuantur, efficere debeat: pariter aũt ~~& dissimiles similes reddendi~~ sunt. Sed forsan (vt non nulli crediderunt) hoc verbũ iritare per translationẽ ab aĩalibus turgentibus, hoc est in venerẽ concitatis dictum esse poterit: ita enim ipse vti videtur, cum dixit in Aphorismis, ‖ Medicari in valde acutis, si turgeat, eodẽ die. nã in humoribus ad exitũ paratissimis, & ad euacuationẽ properantibus, in proxime dicto et in alijs aphorismis hac voce / turgere / vti videt. Ita igitur & hoc loco, aiũt, par est ab eo de humoribus / iritare / dictum esse, hoc est, ad expulsionem habiles ipsos efficere. Rursum itaq; ab altero initio ad aliquod vtile, quoad eius fieri potest, orationẽ conuertamus. Postq̃.n. dixit / sursum elata, deorsum soluere, & cõtraria itidem / elata quidem idem, quod concitata significare putandũ est: vt de primo affectus exortu ipsi sermo fiat iubẽti ad cõtraria loca statim retrahe- **4ª. Aph. 10. Ex. ord. 28. c**

C re, deorsum quidem in ijs, quę superius ortum habẽt, sursum vero in ijs, quæ inferius: vt eàdem regula vtẽtes opem feramus, & ad differẽtia loca abducamus. Igitur " si in pedes & crura fluxionem decũbere senserimus, ex cubiti venis sanguinem mittemus, aut vomitu purgabimus: non (vt quidam putant) nequaq̃ sursum retrahendum est, licet ad inferiora prouentibus succis magnus aliquis in ipsis morbus futurus sit. Potest aũt intelligi et illud / sursum elata / de humoribus superiora petẽtibus, vt ea vox / elata / magis proprie dicta sit: sñia vero & nunc eadẽ remanet. Humores nãq; sursum elatos, hoc est, sublime petentes deorsum versus retrahere haud recte impetũ faciẽtes oportet, & contra decurrẽtes in oppositũ ducẽdi sunt: vt in capite vitiato purgatione per aluũ, & sectione venæ cubiti vtendũ est: vtrunq;.n. euacuat, retrahitq; deorsum. Verisimile autẽ fuerit & contraria ab ipso in huiusmodi sensum dicta esse: Superius elatos humores & creatos affectus ad inferiora statim ab initio retrahere cõuenit, & cõtraria his deinceps facere, quod est à loco euacuare: vt in capite, posteriora capitis dolẽtem recta frontis vena incisa iuuat: quæ locale remediũ est. **A. l. 3. f. 13. t. 1. c. 8. 303. c**

10 *Abscessus veluti bubones, Signum quidem sunt Germina habentium, tum aliorum, tum præcipue viscerum: Maligni autem sunt hi.*

D Galeni explanatio desideratur.

10 † *Spiritus Parui, crebri: magni, rari: Parui, rari: crebri, magni: Extra magni, intus parui: Intus magni, extra parui. Hic extendens, ille vrgens: Duplex intro Reuocatio, vt superinspirantibus. Calidus, frigidus.* **† Sñia hęc diffuse explicatur in 3. lib. de difficul. resp. ca. 3.**

* * ‖ Spiritus autem creber phlegmonem in partibus supra interseptum significat. Magnus vero, & longo temporis interuallo post rediens delirium ostẽdit. Frigidus vero si ex naso & ore prodierit, iam valde perniciosus est. **‖ 1 Prog. cõ. 1. t. 24. 4ª. 194. h**

10 *Medicatorium Oscitationum Continuarum Longa Spiratio est.*

Hunc sermonem etiam in secundo de popularibus morbis libro declarauimus.

11 *In Abstinentibus à Potu & vix breuis Spiratio.*

Quemadmodum in secundo de popularibus morbis plurimi codices verba ita scripta habent / in abstinentibus à potu & vix longa spiratio / ita hoc loco, scriptum est / breuis spiratio /. Satis autem à nobis de vtraque lectione in commentarijs illius secundi libri actum est.

12 *Secundum Rectum & Costarum dolor, & Præcordiorum contentiones, & Lienis elationes, & ex Naribus* E
eruptiones, & Aures secundum rectum: Horum plurima huiusmodi & in Oculos.

In plurimis exemplaribus lectio, vt nunc scripta est, reperitur. Raro aūt & hanc inueneris / se-
cundum rectum & costarum doloris, & præcordiorum tentionis, & lienis elationis, & ex naribus
eruptionis / quā & ego lectionē & medicinalē & dilucidam approbo. Nihilo minus tñ & quod
ab altera lectione significatur, idē est: & antea in secūdo de morbis popularibus hūc sermonē enu
cleauimus. Hoc loco quidem abundat id, quod de auribus et de oculis additū est, vtpote & his par
tibus regulæ / secūdum rectum / dicenti subiacentibus, quemadmodū & alia membra, dupliciter:
interdum enim ex se ipsis in alias quasdā partes materias secundum rectam regionem propellūt:
interdum vero ab aliis membris patientibus in aures aut oculos humores transmittuntur.

13 *Vtrum igitur omnium, aut Quæ quidem ab Inferis sursum, qualia quæ iuxta maxillas, aut etiam oculum, aut*
etiam aurem: Quæ vero à Superis deorsum non secundum rectum. Atqui & in Angina rubores, & costarum do
lores secundum rectum.

In secundo de morbis popularibus non est adiecta hæc dictio per quam dubitat, vtrum ex infe
rioribus in superiora abscessu facto semper membri rectitudo vtiliter seruetur: ex superioribus au F
tem in inferiora corrumpantur ac fiant quidam nō secundum rectam regionem abscessus. Igno
tum vero est, vtrum secundi de popularibus morbis libri sententiæ prius, an istæ, scriptæ fuerint:
neque enim q ille secundus, iste vero sextus liber inscriptus sit, ex eo illius sententias prius scriptas
fuisse putandum est. In illis enim, quæ ab ipso, vt diuulgarentur, scripta sunt, rationabiliter huius-
modi ordo apparet: in commentariis autem non itidem. Scripta nanq; ab Hippocrate in diuersis
vel chartis vel tabulis eius filium Thessalum collegisse aiunt, duosq; hos libros secundum videli-
cet, atque sextum integrasse: non nulli & quartum addunt. Primum vero atq; tertium, vt ęderen-
tur, cōpositos esse constat. Atq; ideo quidam dicunt, si quę in secūdo libro continentur, prius: ea,
quæ in sexto, posterius scripta sunt: Hippocratem par est, cum postea abscessum in inferiora non
è regione vtiliter factum vidisset, ita præsentem sententiā conscripsisse: sin aūt hoc loco dubitans,
posterius ea, de quibus dubitauit, diiudicans, constanter in secundo de morbis popularibus libro
sententiam tulit, illis potius credendū est. In his igitur, quæ nunc scribit / atqui & anginę rubores,
& costarum dolores secundum rectū / de trāsmutatione non ex costarum morbo in anginam, sed
ex angina in costarum vitium, sermonē esse intelligēdum est. Hęc enim à superioribus in inferio-
ra fit, de qua ambigens prædixerat / quæ vero à superis in inferiora, non secundum rectum /. Hęc G
itaq; cum sibi ipsi obiecta subintulisset, postea ea infert, quæ in sequenti oratione ita se habent.

14 *An & ea, quæ Infra Iecur, aut Supra distribuuntur, Vt quando in Testes & Varices.*

Angina laborantibus costarum dolores secūdum rectum fieri præfatus, deinceps quærit, in ab-
scessibus ad inferiora corporis depulsis semp situs rectitudo seruet nec'ne, quemadmodum in pro
ximo ante hunc sermone in dubiū reuocauit. Sed ibi dixit / abscessus, qui ad inferiora / nunc dixit
/ abscessus infra iecur / superiorum inferiorumq; oīum corporis partium iecur, vt videt, terminū
statuens. Ipsius enim deuexum transuerso septo adnexum est: quocirca & quæcūque supra iecur
sunt, hæc eadem & supra septum extāt, cor scilicet, pulmo, & hæc ambiens pectus, adhucq; multo
magis collum & caput: reliqua omnia in inferioribus corporis esse dicuntur. Eorum etiā, quę su-
perius sunt, si inter se conferant, aliqua magis supra sunt, aliqua minus. Nobis vero est cōsuetudo
in oībus ita dictis, interdum qđ minus supra est, infra esse dicere, vt ad superius ipso cōparantibus:
quod autē minus infra est, & id inferioribus cōparantes, superius esse diximus. Ac pp huiusmodi
locutionis incuriam cōsuetudine longinqua confirmatam noīs ambiguitas quędam atq; confusio
in sermonibus oritur: quā memoria complectētes, cum Hippocratem dicentem audiuerimus ab- H
2. Epid. sect. 1. scessus in inferioribus corporis partibus obortos meliores esse, considerare debemus secundum
quem significationis modum / inferius esse / acceperit: simulq; membrorū dignitates definiemus.
Ideo nāq; vt plurimū abscessus in superioribus excitati difficiliores sunt, quod mēbra illa maius, q̄
inferiora, discrimen afferunt, cum vtraq; eodem affectu vexata sunt. Siue enim cerebrū, siue gut-
tur, aut gula, aut pulmo, aut pectus, aut cor inflāmata sunt, mortifera ægritudo est: membris infra
iecur inflāmatis pauci admodum pereunt, potissimū si recta curatio adhibeatur. Quin ēt iecoris ip
sius deuexum concauo longe periculosius est: & non nulli ipsum inter superiores corporis totius
partes, quemadmodum & ventriculi, reponunt. Hæc itaque à nobis obiter dicta sint, & si non
præter propositum sint. Reliquum vero explanationis in propositum sermonem deinceps ab-
soluamus. Quærere nanque videtur Hippocrates, vtrum quæ infra iecur ex superioribus dela-
būtur, vt in testes & varices, è regione fieri melius sit: aut, licet non è regione fiant, superiorum ta-
men partiū vitiis æque auxiliari queant. In non nullis planè neq; an è regione facta sint, dignosci
potest, vt q varices è regione facto abscessu furorē curauerint: neque enim perspicere licet, in dex-
tris'ne cerebri partibus, an in sinistris, affectu oborto in furorem acti fuerint: quemadmodum ne-
que si diutius tussientibus sine lateris dolore abscessus in testiculum fiat. Atqui forsan et in his lo-

A ci recta oppositio seruatur, etsi vtra pulmonis aut cerebri pars affecta sit, haud certo sciamus: quin & melancholiam sanguinis per venas sedis effusio plerunque sanare potest, neque tũc nobis loci passi rectam oppositionem cognoscentibus. Sanguinis quoque ex vtero copiosum profluuium multos curare morbos oĩbus in aperto est: sed neque hic an ex dextri vteri venis, an ex sinistri, an ex vtroque, excretio facta sit, agnoscere possumus. In his itaque affectibus cognitu difficilis est, aut oĩno ignota, languentis membri recta oppositio: in quibus vero ipsam dignoscere licet, & in ijs Hippocrates, vt videtur, considerandum esse ait, num semper ex abscessibus ad inferiora trãsmutatis meliores illi sint, qui secundum rectam oppositionem fiunt.

15 *Consideranda Hæc, Quò, & Vnde, & Propter quid.*

Solis'ne vltimis, an omnibus antedictis de abscessibus è regione & non è regione factis hoc subiunctum sit, in incerto est. Quod dicitur autem, ipsum huiusmodi est: Considerandum esse inquit & locum, in quem abscessus decubuit: hoc enim ex ea voce /quò/ significatur: et membrum, ex quo, et hoc ea vox /vnde/ significat: preterea causam, propter quam abscessus oboritur, hoc rursum duæ illæ dictiones /propter quid/ ostendunt. Scire nanque oportet nũquid à natura concocto B morbo, aut vexante humore adhuc crudo ex vno membro in alterum delapso, abscessus obortus sit. Posset item aliquis & hunc sermonem ab antedictis separare & deinceps dicendorum initium facere hunc in modum,

16 *Consideranda Hæc, Quò, & Vnde, & Propter quid Venæ temporum non firmæ, neq; Viriditas splendida.*

Dicebam & hunc in modum totum sermonem diuidi posse, quemadmodum & alio quodã modo, eo videlicet /venæ temporum non firmę, neque viriditas splendida, si spiritus in ipsis relinquaẽ/ & alia deinceps. Nisi enim /viriditas splẽdida/ in oratione interiecta esset, multiformiter diuidi posset, quippe quod commentarius, non liber sit: superius enim intellexisti de hoc. Hoc autem interiecto /viriditas splendida/ adhuc etiam magis obscura oratio reddita est. Alibi enim etiam superius diximus, vbi hæc vox /viride/ scripta est, qualis'nam per ipsam color significetur, non posse manifeste intelligi, quemadmodum neque si /chloasma/ scriptum sit, vt non nulli scribere consueuerunt. Videmus enim etiamnum hac tempestate, vt in Co ipsa Hippocratis patria, ita & in tota nostra Asia viridia quidem appellari olera, & arbores, & stirpes, veluti χλωρὰ id est herbida: & pecudes Græci χλωράζειν dicunt, quòd significet herbas verno tempore pabulari. Dicunt quidem C & homines quosdam virides, non quod herbæ similem colorem habeant, sed potius pallidum. Incertum est igitur, vtrum Hippocrates subpallidum colorem viridem atque herbaceum dixerit, quod permultis accidere conspicitur: an herbę coloris similem, quod perraro accidisse visum est. Igitur, cum vox hæc per se obscura sit, adiecta hac dictione /splendida/ maior adhuc obscuritas oritur: difficile nanque est excogitare, quid'nam per hæc verba significare voluerit /viriditas splẽdida/. Atque iccirco non nulli interpretes hanc omnem obscuritatem euitare cupientes hoc modo scripserunt /neque color splendidus/: intelligendumque esse aiunt splendidum de ęgrotantis natiuo colore: ita quoque & Sabinus opinatus est.

17 *Venæ Temporum non firmatæ, neq; Viriditas splẽdens, si Spiritus intus relinquitur, aut Tussis arida, nõ ferina, In Articulos decumbere. Expectare secundum distentionum rectum incessum, quæ in ventre fiunt.*

Iam dixi & sine prima huius sermonis parte, istam per se hunc in modum legi posse/ si spiritus intus relinquitur/ & quæ deinceps scripta sunt. Spiritum vero nũc intelligemus eum, qui, quàm naturaliter conueniat, maior sit, vt oratio in hunc modum se habeat: Si in morbo aliqui subleuati temporum venas habeant non firmatas, hoc est latius distentas, & non genuinus color sit, ac reliD qua deinceps enarrata, istis in articulos abscessus expectandus est. Quæ sequuntur vero huiusmodi sunt, primum quidem hoc /arida tussis/: secũdum autem illud /nõ ferina/. Aridam tussim eam, per quam nihil expuitur, appellare mos est. Istud sanè ita in libro accurate composito conscriptũ, auctorem ęnigmatica locutione gaudere aperte demõstrat: at sibi ipsi adũbrationem quãdam per commentarium scribentẽ nullus iure vtique reprehẽdat: multa.n. sic nobis ipsis per quasdã notas desi gnare cõsueuimus. Forsan igiẽ & nunc sibi ipsi hęc scripsit Hippocrates de pluribus affectibus sermonẽ faciens, hoc quidẽ loco de tussi arida in pulmonum & costarum inflammationibus: nam & hæc vox /spiritus/ illis astipulatur: sed superius dicta, cum de ijs, quę in facie contingunt, scriberet, de febribus calidis & perurentibus intelligenda sunt: cęterum & illa de pectoris pulmonumque affectibus dicta esse possunt. Integra igiẽ oratio talis erit: Si diutius vna cum antedictis tusses aridæ sint, abscessum in articulos expectare cõuenit. Sed cõditionẽ quandã tussibus obscuram adscribẽs quęstionẽ alteram excitauit, quæ'nam sint ferinæ tusses. Nõ nulli sanè lũbricos intestinorum, cum ad ostiolũ ventriculi repẽtes ipsum mordeant, aridas tusses excitare aiũt: quod si re vera ita accidere compertum foret, nulla prorsus quæstio esset: sed millies absque vlla tussi lumbricos os ventriculi infestantes vidimus. Quocirca plures explanatores ad alias interpretationes se cõuerterũt: Quidã hanc vocẽ /ferinæ/ de phthisicis dictã esse volẽtes, quoniam ipsorum vngues, vt ferarum, incuruantur:

tur: Non nulli de maligno morbo: in iudicatorijs nanq; abscessibus, vt crudum, ita & sanabilem E esse morbum oportet: concoctus enim citra abscessum solutionem nunciat: perniciosus autē neq; vllum iudicatorium abscessum fore promittit. At si diutius et crudus morbus perduret neq; malignus sit, tunc aliquem fore abscessum expectādum est. Quòd autem crudus vnà & malignitate carens diutius morbus perseuerare debeat, vt abscessum fore sperandum sit, manifeste ipse in libro de Præsagijs ita scribens manifeste declarauit: ‖ Quicunq; sanè lotia tenuia & cruda multum temporis fecerint, sin alia perdurationis signa adsint, in istis abscessum ad partes intersepto inferiores expectare oportet. Erit itaq; tota oratio huiusmodi: Si aliquis pectoris, aut pulmonis morbus crudus permaneat, nihilq; malignitatis habeat, abscessus expectādus est. Quòd crudus sit, signum est arida tussis: nam siquid expuant, concoctionis indicium est. Id autem, quod expuitur, si liquidum ac tenue sit, mediocris: si crassum, perfectæ concoctionis nota erit. Verum de his & in commentarijs librorum de ratione victus in acutis, & in libris de iudicationibus, vberius disputatum est, neq; minus etiam in libello de quatuor morbi temporibus. Sed quod in calce huius partis adiecit dicens /distentionum, quæ in ventre/ plurimi quidem cum antedictis copulant: non nulli vero & per se solum propriam habere sententiam asserūt. Igitur si quidem cum antedictis coniungentes legerimus sermo talis erit: Cum ex antedictis abscessum fore speraueris, ventris distentiones prętere F rea conspice: ex his enim comprehendere poteris, vtrum in dextram corporis partem, an in sinistram, morbi abscessus futurus sit: huiusmodi nanq; distētiones secundum ipsarum rectum situm abscessus fore nunciant. Quod si iterum istud per se aliquis legat, secundum earum, quæ in ventre fiunt, distentionum rectum situm, sententia hæc erit: Quemadmodum in spirabilibus instrumētis crudo morbo, & sanabili, laborantibus abscessus fieri cernimus, ita & in ventris partibus incidere comperies: erunt autem & ipsi è regione passorum membrorum.

in Prog. cō. 2. t. 34. 4ª. 201. b

18 *Ita vero se habent ex his Plurimi, & valde Rubentes, & naturaliter Albioris modi: Neque de naribus Sanguis erumpit, aut paucus erumpit.*

Subintelligendum planè est ipsos in morbis facies valde rubicundas habere, ac naturaliter albioris esse coloris: siquidem multi in morbis salubriter longis, cum futurus abscessus est, facie diu rubescunt, præcipueq; si secundum aures excitari debeat. Quibus vero ita se habentibus facies valde rubescat, declarauit inquiens huiusmodi homines albioris esse coloris: nigrioribus enim natura, & si non nunquam sanguis in facie exuberet, non tamen euidenter apparet: at in alba corpora & in ista externa cum exiguum quippiam alterius coloris inciderit, statim omnibus conspicuum G est. Hoc quidem ipsi adiectum est. Sed orationis continuitas talis fuerit: Istis valde rubentem faciem habentibus cum salubris ægritudo perdurat, per abscessus iudicationem fore sperandum est, nisi de naribus sanguinis profluuium redundantem sanguinem euacuatione præuertat, qui in aliquem articulum impetum facturus erat. At quibuscunq; ita habentibus vt diximus, aut nihil penitus sanguinis, aut modicum, neq; morbi magnitudine dignum effluxerit, hunc in modum abscessus eueniunt.

19 *Atq; Si quidem effusis intus Relinquitur, Paratus est.*

Nisi ea coniunctio /quidem/ scripta fuisset, perspicua narratio esset. Nam cum dixisset faciē valde rubicundam habentibus nō effuso de naribus sanguine, aut pauco effuso, abscessus excitari, meritò subiunxit, si effuso aliquid relinquitur, ad abscessum morbus paratus est. At quoniam ea coniunctio /quidem/ adiecta est, subintelligere præterea conuenit /sin autem intus aliquid non relinquitur, abscessus nō erit/. Non solum autem in commentarijs, quos sibi ipsi homines conscribunt, huiusmodi locutiones inuenire licet, sed etiam in libris accurate scriptis, vt cōiunctione /quidem/ præposita, nihil præterea ipsi respondens subiungatur. Id autem maxime Dioscoridis sectatores H animaduertisse nouimus: quippe qui se magis, quàm alios, grammaticæ peritos esse iactāt: & veterem lectionem tuentur, quam omnes explanatores agnoscunt, & omnes codices retinent. Aut si coniunctio /quidem/ planè superuacua visa fuisset, ipsam expungere quàm in hanc vocem /non/ conuertere maluissent. Hæc enim locutio /& si non effusis intus relinquitur, paratus est/ secum ipsa pugnat, hac voce /intus relinquitur/ ea, quæ non in totum, sed ex parte euacuata sunt, significante: ea vero /& si non effusis/ contrarium indicante, sicut & hac, copiose fluxisse. Quemadmodum igitur hoc loco /intus relinquitur/ dicere non conuenit, ita et neq; vbi nihil prorsus effluxit. Nam nisi de vexante humore, intus relinqui, dictum esse, vt non nulli voluerūt, acceperimus (isti enim ad morbum orationem referunt) quòd in sanguinis parcis effusionibus accidere solet, hęc pars /intus relinquitur/ insinuat. Effusio enim sanguine, sed non quantum satis est, imperfectę morborum iudicationes fiunt, in quibus istud /intus relinquitur/ dicere conueniens est.

20 *Situs Intus relicta, & Oris exiccatio, & Insuauitas, & Inappetentia eadem ratione.*

Quando finita febre aliqua symptomata remanent, aliquid intus relinqui morbi reliquiarum dicitur.

A dicitur. Hippocrates igitur eorum exempli causa meminit, quæ inter remanẽtia principatum obtinent, sitis videlicet, & oris siccitatis, & insuauitatis, & inappetentię i. priuationis appetitus. Quare huiusmodi sermo id, quod in antecedente comprehensum est, enucleat, vbi aiebat /et si quidem effusis intus relinquatur/. Bifariam enim intus relinqui intelligimus; vno quidem modo humorem morbi auctorem, altero autem morbosum affectum: nunc morbosi affectus intus relicti signa explanat.

21 *Febres autem Non acutæ Eiusmodi sunt, sed Reuertentes.*

Et hoc vnum ex iis est, quæ ad futurorum abscessuum præsensionem faciunt: siquidem acutæ febres cito iudicantur, & per excretionem ex toto consumuntur: non acutæ autem, quæ reuertentes nominantur, & diuturnæ sunt, & imperfectas solutiones habent: postea rursum exoriuntur, et per secundam in abscessum expulsionem integre soluuntur.

22 *Quæ Relinquuntur post iudicationem, Recidiuam facere consueuerunt.*

Hic idem sermo & in secundo de morbis popularibus libro scriptus est, & post hũc alij ad eum B vsq; /quæcunq; tertianæ naturam habent/ quos supra declaratos præteribimus.

23 *Quæcunq; Tertianæ naturam habent, His Nox ante accessionem Molesta est.*

Quas'nam febres tertianę naturam habentes intelligat, explanatũ fuit, †semitertianas videlicet, & extensas tertianas}. In vno enim solo recẽtiores medici cõcordãt, dum prædicta vocabula enudeant, in exquisitis scilicet tertianis, ꝙ intra duodecim horarum spatiũ tertianæ exacerbatio circũscribitur, reliquæ aũt horæ febre vacant: de methodicorum nanq; monstroso semitertianarum nominis abusu neq; vlla mentio facienda est. At si exquisita tertiana minorẽ, ꝙ duodecim horarũ, accessionem habet, cuius accessio quindecim horarum spatio continet̃, ea tertiana simpliciter absq; vlla adiectione vocabit̃: ac, si quis accuratius loqui velit, tertiana non exquisita. Atqui si ipse Hippocrates pronunciauit, ‖Febres, quæcunq; non intermittẽtes tertio quoq; die vehementiores euadunt, oẽs malę: quocunq; aũt modo intermittant, nullũ instare periculũ signũ est. oẽs tertio quoq; die exacerbatæ, in integritatẽ aũt desinentes, discrimine vacabunt. Quo'd si mentẽ Hippocratis sequẽtes has discrimine vacare dixerimus, semitertianã vero ipse non sine discrimine esse cognouit, ex intermittentiũ numero febris ista non fuerit: Sed febres, quarũ integritatis tps non breuius ho C ris vigintiquatuor est, oẽs simpliciter tertianæ vocabunt̃: quibus vero integritatis interuallũ hoc tpe breuius est, exacerbationes vero longiores, istæ protensæ tertianæ dicunt̃. Verũ cum quatuor oia interualla sint, oĩno ad tria vsq; perueniunt ẜm eũ, qui tertio quoq; die fit, circuitum. Duo nãq; dies duæq; noctes inter duas accessiones interponunt̃ in oĩbus illis, quæ tertio quoq; die exacerbãtur: raro aũt febrẽ vltra tria interualla exacerbatã, et ad integritatem finientẽ reperies: quam Agathinus magnam semitertianã appellare cõsueuit, quemadmodũ illam mediã, cuius accessionis integritatisq; tpa æqualia sunt: cuius accessionis tẽpus breuius est, & cui intra quatuor & viginti horarũ spatium accessionis tẽpus concluditur, hanc paruam semitertianã vocat: quare neq; tertianã, neq; protensam tertianã, vnquam noĩat. Nã si exacta tertiana duodecim horas non superat, has autem superans illico †longa tertiana} est, nulla erit tertiana simpliciter: adhuc vero magis neq; extensa tertiana: quibus haud positis neq; exactã tertianam noĩare necesse fuerit: cum nulla enim sit non exacta, adiectio hæc vana erit. Quo'nam igit̃ pacto ‖exquisitã tertianam Hippocrates appellare consueuit, cũ tertianam simpliciter appellare liceret, siquidẽ ea sola tertiana est, quæ duodecim horis breuiorem accessionẽ habet: Cõstat igit̃ hanc ab eo exquisitã tertianam esse vocatã, adhucq; magis eam, quę et alias notas à nobis in cõmentarijs de iudicationibus scriptas habeat: simpliciter D vero tertianã vltra duodecim horas extensam accessionem habentẽ: ꝙ si quatuor & viginti horas excesserit, tertianã longam, aut extensam hanc appellabimus. Quę vero vltra tria interualla exacerbationẽ producat, raro in vocatã integritatem desinere inuenietur: verũ neq; semitertianã statim istam vocabimus, si neq; repetitiones horridas faciat, neq; altero die accessionẽ alteram sine repetitione habeat: hãc quidẽ semitertianã appellabimus. Sed si qua febris tertio quoq; die exacerbet̃, neque p minimũ interuallũ ita mitescat, vt in eo febricitãs prope syncerã integritatẽ esse videat̃, hanc acutã febrẽ noĩabimus id ipsum, quod est, de ipsa dicentes, ꝙ videlicet tertio die exacerbatur. Sola igitur adhuc ex his, quæ tertio die exasperantur, triteophyes, hoc est tertianæ naturam sapiens, nominabitur: quæ fermè in integritatem remittitur. Siquis vero & alias oẽs acutas febres, quęcunq; alternis diebus irritãtur, triteophyes nominare velit, forsan & ipse non sine ratione in hanc sententiam descendisse videbitur: non tamem quampiam ex febribus in integritatem desinentibus ab Hippocrate semitertianam vocari concedemus: istæ nanq; securæ sunt, semitertiana vero periculosa: inter quas tritæophyes appellatæ mediæ sunt, quas noctẽ ante accessionẽ molestã habere dicit: prorsus enim hoc ipsis proprium est, extensis vero tertianis non omnibus. Cæterũ vt ne molestia afficiar sæpius de semitertianæ significato scribens, interrogantibusq; respondens, vnum hac de re libellum separatim cõposui. In libris sanè aphorismorum nullam de febribus, tritæophyes

quæ

† *Al. vbi & de semitertianis, & de extẽsis tertianis, disputatũ est. Vide hac pag. d. et supra pagi. 110. e. f. & 119. d*

4a. Aph. 43. Ex ord. 32. e

† Al. parua semitertiana.

4a. Aph. 59. Ex ord. 33 g

2ª. Aph. 13. Ex. ord. 12.e quæ vocantur, mentionem Hippocrates facies absolute dixit, ‖ Quibuscunq; iudicatio fit, his nox molesta, quæ ante accessionem: subsequens autem, tolerabilior plerunq;. Iudicationem vero aliqui eam intellexerunt, in qua repentina quędam atq; insignis mutatio fit: aliqui simpliciter accessionem significari voluerunt. In omnibus autem ferme tertio quoq; die accessionem habentibus febribus præter exquisitas tertianas nox ante accessionem re vera molesta esse solet. Quòd si & in exactis tertianis id non nunquam eueniat, iudicationem sequenti die futuram portendit, potissimumq; si & reliqua futuræ iudicationis indicia consentiant. E

24 *Tusses Aridæ parum iritantes in febribus ardentibus, & si non secundum proportionem, siticulosæ, neq; linguæ ualde torrefactæ, non ferino, sed spiritu. Constat autem. Quando enim loquuntur, aut os hiat, tunc tussiunt. Quando non loquuntur, neq; hiant, non tussiunt: Hoc uero in febribus laboriosis maxime euenit.*

4ª. Aph. 54. Ex. ord. 33.e Et in aphorismis de ijsdem hoc pacto scripsit: ‖ Quoscunq; " diutius tusses aridæ parum iritãt in febribus ardentibus, non admodum siticulosi sunt. Id igitur /non admodum siticulosi/ idem significat, quod non secundum proportionem siticulosi. In ardentibus nãq; febribus sine arida tussi magnopere sitiunt: q si tussis arida accedat, siti quidem carere non possunt, sed ipsorum sitis acrimonia retunditur, vt aliquantum planè, sed non secundum febris magnitudinem sitiant. Illud autem, parum iritantes tusses excitari, non frustra adijcitur: nam vehementes si fiãt, pectoris pulmonisq; partes calefaciunt, atq; inde febrem sitimq; adaugent: ac, si pusillæ tusses sint, et per longiora interualla excitentur, tantisper membra commouent, dum in ipsa humor aliquis delabatur: atq; ita euenit neq; tusses vehementer agitare, neq; febrem accendere, humoreq; particulas irrigare, ad ipsas modica tussi commotas defluente, propter quem laborantes minus siticulosi reddentur. Siccis autem tussibus ex aliqua etiam morbi malignitate nascẽtibus, quam deinceps qualis'nam sit dicam, ab eis has, de quibus nunc loquitur, distinguens ait /non ferino, sed spiritu/. Aliqui vero non simpliciter ipsum omnem malignitatem ferinum vocare arbitrantur, sed alij quidem phthisim, quoniam curuescentibus vnguibus, feris, quantum ad hoc attinet, similes esse videntur: alij vero pulmonum vlcus, therioma proprie vocari contendunt: alij vero, cum in os ventriculi lumbrici ascẽderint, tunc ipsos tusses excitare aiunt: neq; tamen ratione hoc, neq; experientia demonstrare possunt. Ferinum igitur satius est malignum intelligere, siue ex capite humore destillante, siue ex alicuius spirabilium viscerum vlcere, siue ex aliquo in ijsdem orto abscessũ, siue ob ea quæ vocantur empyemata, tussiant: alię vero tusses sunt ab eis diuersæ * * quæ malignę non sunt, aut ex instrumentorum spirabilium intemperie, aut faucium, arteriæ'ue asperitate obortæ, non nunquam etiam ex alimentis potionibus'ue exasperantibus, alia's vero & ex ambientis aeris qualitate concitatæ. In aphorismis enim ipse scripsit, ‖ Si vero aquilonia tempestas fuerit, tusses, fauces, ventres duri, difficultates vrinæ, horridi, dolores costarum, pectorum. Aer nanque admodum frigidus inspiratus interdum faucium asperæq; arteriæ loca exasperat atque refrigerat, non nunquam & toti pulmoni pectori'que intemperiem affert, sæpius vero & ambo hæc contingunt, modice'que ex his arida tussicula vexantur. Quòd hęc ita se habeant, signum est ipsos, cum spiritum attrahunt ad tussim prouocari, cum multus simul aer ipsis loquentibus & hiantibus & ore spiritum ducentibus intrauerit: sed cum per nares attrahunt, & aerem externum quispiam in ædibus ipsorum calefecerit, tunc aut omnino parum, aut nequaquam tussiunt. Quo circa & ob nares quidam panniculum ponentes ita inspirant, exacerbari tussim experti, cum aer externus frigidus multus simul membris prius refrigeratis atque exasperatis obuius fiat. Maxime autem laboriosis febribus id accidere inquit: quas autem laboriosas febres vocet, ignotum est, num eas, quæ ex vehementibus motionibus accenduntur: an eas, quæ sponte lassitudinis sensum inferentes exoriuntur. Huiusmodi sane differentias nullus fere aut nostræ tempestatis medicus, aut antiquus obseruat, etsi exemplum Hippocraticæ diligentię habeant: quam imitari eos deceret, qui veritatem ipsam propter se, non gloriæ aut lucri causa, consequi student. Ego vero, quod dictum est, experientia examinare satius esse animaduerti. Laboriosis quidem febribus ab externis fatigationibus ortis huiusmodi tussiculas accidere conspexi, alijs vero non omnino. Quin & ipsis febribus ab externis laboribus ortis non simpliciter, sed per frigus aut vehementem æstum, & maxime in via puluerulenta laborantibus. Quamobrem & ex accidente quodam potius, quàm ex laborioso affectu, tussire mihi videbantur. Nam propterea, q faucium loca ob frigus (vt dixi) aut puluerem, aut immodicam ariditatem ipsis ab aere circumfuso genitam exasperati sint, ad hæc etiam propter ipsorum instrumentorum intemperiem, isti tussi diuexantur: siquidem & propter intemperiem tusses existere alibi didicistis.

A. l. 4. f. 1. t. 2. c. 41. 424f

F

G

3ª. Apho. 5. Ex. ord. 20.c

H

25 *Nihil Contemnere, Nihil Temere.*

Id quidẽ & ipsum per se dictũ & scriptum nullo alio ex prædictis, aut ex subsequẽtibus indiget, vt intelligatur, aut ipsi fides adhibeaẽ: hoc vero loco omnino apposite ad id, de quo agiẽ hæc sententia collocata est. Huiusmodi nanq; pcepta plerisq; exigua, vilia, nulloq; pretio digna videntur, atq; propterea ab ipsis contemnuntur, vt neq; ratione neque experientia, harum rerum naturam contemplentur.

A templentur. Quemadmodum vero, q; nihil despicere oporteat, prædictus sermo exemplum est, ita etiam q; nihil temere nihil inconsiderate affirmandum sit, vt ego ipse in oratione quæ ante hanc est, & in alijs omnibus feci. Neq; id in Hippocratis solum scriptis, sed et in alijs omnibus antiquorum libris obseruo, vt non temere, quę quisq; ipsorum dixerit, approbem: sed experientia et rõne, verũ ne, an falsum sit, quod scripserunt, examino. At, qui se vnius auctoris doctrinæ veluti seruos aut libertinos addixerunt, simulatq; ab eo scriptum aliquod inuenerunt, inconsiderate ac temere credunt: Vt in hoc dicto maxime, in laboriosis febribus aridas tusses excitari, neq; in quibus laboriosis id fieret, quæsiuerunt: nunquid ab fatigationibus & externa vexatione, an & citra hæc eundem affectum habentibus: neq; vtrum simpliciter, an ex accidenti, lassitudo ipsis euenerit. Quod vero in his, id etiam in alijs infinitis contingere sciatis, & ipsis, qui libros conscripserunt, & ijs, qui eos interpretati sunt, & adhuc multo magis illis medicis, qui quotidie in ciuitatibus circũcursant sola irrationabili exercitatione vtentes. Multa enim isti vt exigua despiciunt, nescientes multis interdum exiguis coniunctis vnam ex ipsis summam haud contemnendam integrari: temereq; alicuius viri scriptis assentiũt, cui ipse se ipsum vnusquisq; seruum tradiderit. Sin autem quis id non fecerit, at alio certe modo ei non nunq;, quod primo imaginationis captu verisimile visum fuerit, * Al. tussis.
B absq; longioris temporis & per se & vna cũ alijs contemplatione assentiens, rem raro visam perin de ac si plerunq; aut assidue conspiceretur, temere celebrat. Atqui sectarum dissidia hinc maxime orta esse par est, hominibus sapientiæ opinionem affectantibus, sibiq; nimium tribuentibus, quæ verisimilia visa fuerint, non sępius vnà cum multis considerata vera esse credentibus. Quemadmodum vero nunc de significatiuo præcepto exempli loco sermonem fecimus, ita quoq; in curatiuis nullum eorum, quæ pusilla esse videantur, spernendum est: neq; temere atq; inexplorate dictis ipsorum facultatibus credendum, vt in libris de methodo curandi percepimus.

26 *Per Adiectionem Contraria adhibere, & Interquiescere.*

Curatiuum consilium atq; salubre hoc tibi appellare licet, Hippocratemq; illud, quod prius dixerat /nihil negligere, & nihil temere/ in hoc sermone veluti exemplo declarare. Consuetudines igitur, vt rem pusillam non nulli medicorum despiciunt, nullam ab ipsis indicationem, quæ medelam commutet, oriri arbitrantes. At alij non contemnunt quidem, à prauis vero consuetudinibus quosdam ad contrarias repente traducere conantes non modico errore tenentur: quandoquidem neq; ipsas negligere, neq; statim traducere conuenit, sed paulatim, et ipsos interquiescere per-
C mittendo. Bifariam autem verbum /interquiescere/ intelligere possumus, Vno quidem modo, vt non solum in contrariam consuetudinem paulatim aliquos trãsferamus, sed & antequam vniuersa mutatio facta sit, inter mutandum quiescamus: vt quando ex ocio ad exercitationes conuertimus, primum quidem à breuissimis incipiemus, atq; paulatim has adaugebimus, deinde nõ nunq; vnum, vel etiam duos ociosos dies interponemus: Altero modo hæc vox /interquiescere/ intelligenda est, tanq; illi verbo /adhibere/ contraria sit: vt in quos, quæ prius haud inerat, consuetudinẽ inducere volumus, ipsam paulatim inducamus: à quibus vero prius seruatam remouere, paulatim rursum & istos quiescere, hoc est, desinere iubeamus.

27 *Posteriora Capitis dolentem in Fronte Recta Vena incisa Iuuit.*

Veteres interpretes hoc verbum /iuuit/ in tempore pręterito scriptum agnoscunt, dicuntq; in aphorismis ‖/iuuat/ in præsenti tempore scriptum esse, antiquo magistro in eo volumine communem sententiam pronunciante. Hoc autem loco eum ad propriæ memoriæ præsidiũ de vno quodam /iuuit/ scripsisse, vt postea, cum in multis hoc remedium expertus esset, ipsum in vniuersum promulgare auderet. Cõstat autem remedium hoc locale esse, & ad cõtraria reuulsorium. Rectam 5ª. Aph. 68. Ex. ord. 45. c
D autem in fronte venam & ante dissectionem euidenter conspicere licet: istam vero vna cũ ijs, quę vtrinq; adiacent, confluentem esse dissectio ostendit. Haud bene igitur quidam hanc vocem /recta/ de incisione dictam esse autumant, neq; enim propter sectionis figuram, sed propter sanguinis effusionem, dolentibus vtilitas affertur.

28 *Exceptiones Præcordiorum, ex qualibus, & aliæ, & Viscerum inflammationum, qualia possunt, siue ex Iecore Lien, & è contrario, & Quæcunq; huiusmodi.*

Non solum /ex qualibus & aliæ/ scriptum inuenimus, sed etiam/ex qualibus qualia alterant/ & /ex qualibus qualia faciũt/. Ac primam quidem lectionem veteres enarratores agnoscunt, & Ruffus: hanc vero /ex qualibus qualia alterant/ Sabini, Dioscoridisq; sectatores: Lyci autem discipuli, /ex qualibus qualia faciunt/ legunt. Sed antiquæ lectionis sententia cõe quoddam edocet, aliæ vero priuatum: de exceptionibus enim solum, quæ in præcordijs fiunt, non de omnibus, loquuntur. Satius est autem, vbi fieri potest, verumq; est, arbitrari Hippocratem commune potius, quàm priuatum documentum tradere. Communis itaque sermo talis est: Exceptiones autem considerare conuenit, & in præcordijs, & in alijs omnibus membris ortas, ex quibus affectibus aut locis, in quos affectus & loca fiant, vt in iecore ac liene. Ipse enim istorum exempli causa meminit,

nobis

nobis scietibus ex liene in iecur exceptiones periculosas esse, discrimine autem vacare: potius'que vtiles esse, quæcunq; morborum transumptiones ab iecore in lienem fiunt. Omnia vero, quæ ad abscessus pertinent, & quos natura sola per se, quosq; nos aut soli, aut vnà cum ipsa, moliri consueuimus, & in libro de succis & in secundo de morbis popularibus superius explanauimus. Aliæ quoque lectiones sunt præter eas, quas in hoc, & in alijs multis locis ascripsi: sed ego initio statim me paucas interpretationes lectionesq; memoraturum esse promisi, ne huiusce libri multa fierent commentaria. E

29 *Reuellere, si, quò non oportet, vergat: Sin autē, quò oportet, his oportet aperire, quemadmodum singula vergunt.*

in lib. de Humorib. statim in principio.

Alias iam & hæc didicisti, ‖ducenda planè esse quò vergunt, per conuenientes regiones: auertenda autem atq; reuellenda, quę non bene vergant. Aperire autem dixit nunc, non vt in abscessibus dicere consueuimus, pro eo, quod est scalpro diuidere, sed in communiori significato accipit, sub quo & recludere continetur, & venas nobis in mariscis, & venas nasi atq; vteri, cum per hæc itinera euacuamus, recludentibus, & fistulas aliquas satis longo tēpore patere consuetas sed aliqua de causa obstructas. Et aliquo per aures cerebri purgamenta eijcere solito, si repēte euacuatio suppressa sit, "ac proinde vertigo oculorumq; tenebrę superuenerint, si ad aures materiam per aperientia medicamenta incitemus, statim hominem subleuatum nouerimus. F A.l. 1. f. 4. c. 3. 73.e

30 *Latæ Pustulæ Non admodum Pruriginosæ, quales Simon Hyeme habebat: qui cum ad ignem inungeretur, aut calda lauaretur, iuuabatur. Vomitus non iuuabant. Puto, si quis calida fomenta adhibuisset, vtilitatem percepisset.*

Vt de tuberculis dicebamus, quæcunq; ex calido humore nascuntur, celeris videlicet ea iudicationis esse ac minime lata: ex frigido vero, lata atq; diuturna: eadem ratione & de pustulis disserendum est, neq; enim toto genere, sed humoris ipsas generātis qualitate à tuberculis differūt. Egerminant autem, natura corporis altiores sedes repurgante vt non nunquam per excretionem, ita et per depositionem ad cutaneas partes. Subtiliores siquidem dilutioresq; succos extenuans natura discutit: crassioribus autem cuti, sed potius pelliculæ, epidermis quæ vocatur, vtpote densiori inhęrescentibus pustulæ exoriuntur: idq; magis illis incidit, quicunq; densiore ac duriore cute sunt, difficilis est enim per ipsam pinguiorum tenaciorumq; succorum trāsitus. In hunc modum igitur & Simoni hyeme latas pustulas effloruisse narrat, quo tempore corpus lauationibus vso aut propè ignem peruncto insigniter calefactum fuit: alio tempore autem succi, id genus pustularum auctores interius latitabāt. Deinde inquit ipsum nullum ex vomitibus fructum percepisse. Vtrum vero ipse Hippocrates an alius quispiam vomitionibus vti consuluerit non declarauit: verum neq; id scire nobis necesse est: tantum illud nouisse satis sit, succos ad cutem vergentes per eam esse euacuandos: nam iterum ad intima corporis reuulsio ipsis valde longinqua est, vt per aluum, aut vomitum euacuentur. Sed forsan me dicere putabis nunquam purgatione per aluum in talibus vtēdum esse. Ego vero non id dico: nam in libris de arte curandi, in quibus corporibus permulta humorum copia est, ijs vtiles esse purgationes didicisti: priusquam enim ita redundātem materiam, aut venæ scissione, aut purgatione quis eduxerit, si fouens, hoc est calidis vtens ipsam discutere conetur, plus attrahet, quàm per cutem euacuabit. Sed cuti inhærentium succorum curatio prorsum per fotus & calida medicamēta præstatur: ac præcipue si latæ pustulæ fuerint: signum est enim earum succum non calidum, non tenuem, sed admodum crassum ac frigidum esse. Iam vero & tuberculorum superius notitiam habuistis, ꝙ videlicet in acutum fastigiata & veluti turgētia calidorum succorum germina sunt, contra sese habentia, frigidorum. Ipsa vero turgere ex pruritu atque dolore dignoscere licet: moderate enim calida pruritus solum excitant, sed vehementius calefacientia statim mordent atq; contristant. G

H

31 *Quæcunq; Concoqui opus est, Occludi conuenit: Contraria vero Exiccare, atq; Aperire.*

Et de his sæpius nostrā sententiā audiuistis, & maxime vbi de ducentibus ad suppurationē medicamentis locuti sumus, nō oportere s. eorum facultatem discussoriam esse, sed retentoriā atq; inhæsoriam, à Græcis emplasticā appellatam: hæc. n. impediunt, retinent, atq; occludunt inlitum calidum, ipsum difflari non permittentia: ab hoc vero excremēta concoquuntur. Cæterū ne rursum hoc loco obaudite, ac nolite putare me oīa concoctu difficilia nullūq; pus habentia ita curari dicere. Non nulla. n. ex his ab emplasticis istis medicamentis putrefiunt aut pp humorum ipsa creantium prauitatē, aut ob affecti mēbri imbecillitatem ingenitū calorem ita pusillum ægrumq; habentis, vt neq; humorum in ipsum delapsorū concoctionem aggrediat. Porrò in horum curatione scarificationibus altissimis cutem rescindimus, & plerunq; vsq; ad profundum in multis affecti membri partibus dissecamus, medicaminibusq; siccātissimis vtimur. Hmōi nanque inflammationibus gangræna impendet, ab ipsis deuicto iam ac propè ad perfectam extinctionem accedente calore ingenito. In quibus igitur inflammationibus, aut omnino quibus in tumoribus, innatū calidum, non vt extinguatur funditusq; aboleatur, periculum subit, atq; ideo remedio adhibito vincere humores potest, ad id genus vitia medicamētis emplasticis vtimur: quæ per hæc verba manifeste declarauit

A clarauit inquiẽs /quæcunq; concoqui opus est/. At quæ ad id deuenerunt, vt mox in gangrænam casura sint, & quæ iam computrescunt, statim neq; concoctionem postulant. Iccirco alia quidem (vt dixi) euacuationibus per scarificationes & incisiones, medicamentisq; valentissimis curamus: alia vero iam putria recidimus atq; perurimus. Recte itaq; adiecit /contraria vero exiccare ac aperire/ hoc est, suppuratione non egentia: opus est enim in non admittentibus suppurationem omnes exitus recludere, affectaq; membra arefacere. Ex his itaque patet non recte à quibusdam scriptum esse /quęcunq; exiccari opus est, iacere oportet/ hoc est, iacentia quiescere: præter id enim quod exiguum quoddam est ac manifestum, vt accurate de ipso Hippocratem scribere opus nõ esset, & oppositio ipsa declarat, quæ non verbo /iacere/ sed voci /occlusa esse/ respondet: occlusis nanq; et cohibitis contraria sunt quæ digeruntur atq; siccantur. Huic sermoni quidam sequentem copulant, & maxime qui post hunc vocem hanc /quemadmodum/ scriptam esse volunt, vt tota oratio ita se habeat /quęcunq; concoqui opus est, occludi conuenit, contraria vero exiccare atq; aperire/: Quemadmodum oculis fluxione laborantibus, si aliter videtur conducere, in fauces retrahere conuenit. Atqui quod hæc verba docent, prædicto simile non est: siccare enim & aperire aliud est, quàm retrahere. Quomodo igitur, cum prædixerit /contraria exiccare oportet & aperire/ poterit exem-
B pli loco de oculis fluxione vexatis dicere /retrahere in fauces?/

32 *Sicut Oculis Fluxu laborantibus, si aliter videtur conducere, in Fauces Retrahere conuenit. Et vbi Eructatio confert, & quæcunq; alia eiusmodi.*

Auxiliorum reuellentium hæc vna quædam species est, ipso nobis consulente diuturnas oculorum fluxiones traducere, ad fauces videlicet per acria medicamenta retrahẽtibus: quibus palatum inungere, vtq; gargarizent, iubere conueniet, si nihil ex hoc peius effecturi sumus. Nam in quibus suspicamur, ne forte in asperam arteriam & pulmones fluxio diuertat, tunc ab huiusmodi reuulsione cauemus. Quemadmodum igitur hoc loco consuluit, ita & in aliis te animaduertere iubet, ne quod ex membris, ad quæ materiam retrahis, magnum detrimẽtum subire periclitetur. Aliqui vero de oculis vitio, quod rhyas vocatur, laborantibus ab ipso sermonem hunc factum esse aiunt, quemadmodum & Lycus voluit: qui longam orationem contexens ab oculis in palatum vsq; meatum quendam pertinere dicit, illorum excrementa per hanc regionem euacuantem: hũc meatum autem prope maiorem angulum situm esse: Ac morbum eum, rhyada quem nominant, tribus modis suboriri, aut foramine aliquo modo clauso, aut obstructo: aut multo excremento in
C oculo collecto, adeo vt effundatur, nequeunte meatu ob naturalem angustiam ipsum totum continere: alio item modo, cum cicatrix in angulo effecta meatum obcæcauerit: quam & post encanthidum vocatarum excisionem, & aliter vlcerato loco obduci ait: Hãc insanabilem esse, alias vero curabiles, nobis ad fauces materiam retrahentibus. Illud autem /& vbi eructatio cõfert/ adiectũ est, Hippocrate per notas quasdam sibi ipsi conscribente. Quòd enim, vbi eructatio conducit, ibi ructus citare conueniat, satis constat: quibus autem conducat, non dixit. Sed neq; in oculis rhyade laborantibus quicquam huic simile est: propterea & sine ordine interpositum obscuritatem peperit: ad oculos enim rhyade vexatos reuulsiuum auxilium scripsit. Hæc autem verba /& vbi eructatio confert/ aut de oculis rhyade tentatis dicta esse conuenit (sed nihil ad ipsorum medicationem eructatio conferre videtur) aut alterius esse orationis initium. Propterea & non nulli coacti sunt ipsa à superius dictis separantes alteram locutionem hunc in modum instituere /& vbi eructatio confert, & quæcunq; alia eiusmodi, transitus aperiri/ verum neq; item hæc, quę subiiciuntur /vt nares, & alia, quibus opus est/ & reliqua, isti locutioni respondere, ac propria esse videntur. Itaq; quicunq; Hippocratem istud solum per se sibi ipsi notasse aiunt /vbi eructatio confert/ ipsum censere putant, vt interdum ructus mouendos esse consulamus: hosq; illis, quorum venter inflatus est, cõ-
D uenire affirmant, atque illis potissimum, in quibus flatuosus spiritus per inferna exhalare non potest. Quin etiam & os ventriculi infirmum per eructationes, tanquam per propriam exercitationem corroborari aiunt: eructationesq; citare consulunt non per medicamina solum, sed etiam ipsum assidue ructare studentem, cum quamlibet exiguum spiritum in ore ventriculi sentiat. At Sabinus ex vasculo angustioris bibentem ructus mouere iubet. Alii vero flatuosi spiritus expulsiones vndecunq; sanè & vtcunq; fiant, eructationem ipsum appellasse contẽdunt: secundum quorum sententiam tussis, sternutatio, singultus, ventris crepitus, atq; per omne corpus spiritus difflationes, eructationes vocabuntur. Non nulli autem et omnem excretionem non spiritus modo, verum etiam aliquorum humidorum, eructationem appellatam esse dicunt, poetæ verba in testimonium recitantes, vbi inquit, Erũctante mari foras. hãcq; vitiosam explanandi viam aperiũt. Nam * Al. eructato.
si à poetis raro & quodam poetico modo dicta vt proprie accepta quis interpretetur, etiam omnia dilucide narrata peruertere poterit.

33 *Transitus aperiri, vt Nares, & Alia, quibus opus est, & Vt conuenit: & Qualia, & Vbi, & Quando, & Quantum oportet, vt Sudores, & Alia planè omnia.*

Id per se quidem memoratu dignum est: conducit enim omnes superuacuorum excretorios

meatus

meatus aperiri. Et cum ſuperioribus verbis coniungi poteſt, duplicem ſic vtilitatem prębens, pro E priam quidem in oculis rhyade morbo vexatis: communem vero omnium, in quibus retrahere, aut deriuare conuenit. Nam ſi reuulſione quidem opus ſit, ipſam autem facere vereamur, deriuare ſanguinem, ac totum corpus inanire conuenit: ſed quæ deinceps ſcripta ſunt perſæpe iam ab ipſo in omni euacuatione commoda eſſe didicimus. Oportet enim, cum euacuatio requiritur, non ſimpliciter ad ipſam accedere, ſed prius definientẽ, qua ratione facienda ſit, & quę debeat eſſe euacuanda materia, per quam regionem, quo tempore, & qua menſura. Nunc vero etiã reminiſcentiæ cauſa de ſingulis breuiter agamus. Iſtud quidem, vt conuenit, tale quoddam ſignificat: Tranſitus recludendi ſunt, non ſimpliciter quidem ac vtcunq;, ſed vt cõuenit: id vero modum ſignificat, quo euacuationes facimus, vt in ijs, quæ in ventre ſunt, per clyſterem, per glandulã, per ſubducens medicamentum: & in horum ſingulis per quædam certa, nam & clyſteres, & glandulæ, & ſubducentia vocata medicamenta multiformiter componuntur. Eę igitur particulę /vt conuenit/ tale quiddam ſignificant: hæc vero /qualia/ euacuandorum qualitatem innuit, hoc eſt, nunquid aquoſa & tenuia euacuare melius ſit, an pituitoſum ſuccum, an bilioſum, an melancholicum: & horum num aliquem, an & omnes. Ea vox /vbi/ partem corporis, per quam euacuare oporteat, indicat. Etſi nanq; per inferiora faciendam eſſe euacuationem cognoſcamus, nihilo minus, per quam ex inferioribus partibus facięda ſit, definire opus eſt. F Propterea & quidam loco huius vocis /vbi/ quã ſcripſerunt, per quam partem ſignificantes, vtrum per veſicam, an aluum, an vterum: item per ſuperiora vtrũ per nares, aut os: eſt quædam ẽt per omne corpus euacuatio, & quæ per ſudores, & quæ per latentem vocatam tranſpirationem. Ea vox /quando/ euidenter tempus, quo ſit euacuandũ, declarat, vtrum ſcilicet ab initio ante morbi concoctionem, quando, vt ipſe inquit, materia turget, & natura animalia regens ad humorum excretionem compellitur: an poſt vexantium humorum concoctionem: nam & hoc ipſe, quemadmodum & prius dictum, in aphoriſmis docuit. Illud vero /& quantum conuenit/ in calce ſermonis dictũ materiæ euacuandæ quantitatem oſtẽdit, quam ſibi proponere & coniectura percipere, medicũ oportet. Deinde loco exẽpli illud ponit /vt ſudores/. Quãuis enim ægrotantibus conducere ſudor videatur, attamẽ & ipſe modo eget: immodicus enim vires debilitat. Cum in ſudoribus vero exceſſus multitudinis noxius ſit, multo ſanè magis in ijs, quæ euomuntur, aut deijciuntur, aut per mariſcas, aut vterum euacuantur.

34 *In Ingentibus malis Facies ſi ſit Bona, Signum Optimum: In Paruis autem Contraria bonæ ſignificationi ſignificans, Malum.*

G

Et iſtius orationis ſecundam partem ex libri enarratoribus alius aliter ſcribit: at ſi quis ipſi articulum /τῇ/ addiderit, omnis quæſtio tolletur, hunc in modum /in paruis autem contraria ſignificans τῇ εὐσημείῃ, hoc eſt bonæ ſignificationi, malum/ vt & integra oratio talis ſit: In ingentibus malis, ſiue affectibus, ſiue ſymptomatis, ſi ſit facies bona, hoc eſt naturali ſimilis, bonum eſt ſignũ: in paruis vero (rurſum & hic affectibus aut ſymptomatis intellige) ſi facies fuerit ſignificans contraria prædictę bonæ ſignificationi, malum aliquod ſignificabit. Non nulli quidem palàm, tanquã ab initio lectio articulum /τῇ/ haberet, ita explanauerunt, non edocentes vetera exemplaria eum articulum bonæ ſignificationi adiectum non habere, fortaſſe primo libri ſcriptore decepto. Alij non ſolum aliter ſcripſerunt, ſed etiam abſurdam explanationem commenti ſunt. Ego vero, vt ab initio dixi, cauens ne longius commentaria producerem, multa minus recte dicta ſilentio præterire decreui. Satis nanque congruens explanationis propoſitum mihi eſſe videtur, ſi & vera quis in ipſa, & ad veteris mentem edoceat: quemadmodum & nunc facienti à loquacitate diſcedere licet. Nam ſi in magnis affectibus pro eorum magnitudine facies collapſa non ſit, bonum ſignum eſt: in paruis autem è contrario malum quoddam ſignificat. Licet igitur & his, ſicui placeant, vti: ego vero ad veterem lectionem, & ab omnibus alijs explanatoribus conceſſam me recipiam. H

35 *Apud magnum, Vbi mulier poſt heroum, Arquato ſuperueniente.*

Siue ſuperioris locutionis finis eſt, hæc particula /apud magnum/ aut loci alicuius index, illis quærendum relinquam, qui medicinalia prætereuntes, vt grammatici quàm medici interpretari maluerunt. Satis eſt enim de his vocibus /apud magnum/ illud tantum dixiſſe, quod veteres interpretes dixerunt, aut theatrum, aut odion id eſt locum vbi poemata recitabantur, aut gymnaſium heroum, aut domum aliquam, aut quodlibet aliud hmõi, ab hac voce magnum ſignificari. Tranſgreſſum aũt deinceps ad artis opera, illa conſiderare vtile eſt. Quòd poſt Heroũ, aut poſt Menelaũ (quidam enim ita ſcribunt) ægrotus ille iaceret, nihil quicquam vtilitatis habet: quemadmodum neq; quod deinceps dictum eſt /arquato ſuperueniente/ & ſi q̃ maxime ipſi Hippocrati ad reminiſcentiam vtile foret, fortaſſe quidem prædictorum: forte vero & ipſum per ſe, affectus enim aut coloris arquati mulieri ſuperuenientis memoriam reuocat. Et hoc loco apud veteres explanatores, & in vetuſtis codicibus, verba hæc in margine ſcripta ſunt ſecũdum alios quoſdam ẽt interpretes his vocibus /arquato ſuperueniente/: hec adiecta eſt /permanſit/ quemadmodũ & apud quoſ-

A dam alios cum negatione / non permansit /: non nulli vero & hanc vocem / ipsi / apponunt. Sed istud quidem in locutione differentiam, non in sententia facit: at priora sensum in contrariũ mutant: nam cum arquatum affectum aut colorem altera lectio permansisse significet, altera nõ permansisse affirmat. Per se igitur pręsens sermo scriptus neq; si / permãsit / dicat, neq; si / nõ permãsit/quicquam vtilitatis nobis afferre potest, quo modo ægrotaret, aut quo modo affecta esset, ignorantibus. At si supra scriptis annectatur, prorsum superuacuus est: satis est enim solum hoc dictũ esse / arquato superueniente / hoc exemplo circa faciem apparente, tanquam alia exigua esse, si sola dicta forent, viderentur: at ipse contrarium significauit, quoniam valde à naturali statu mutata
* est. Quod enim infertur hoc me testari docebit, ad quod alias præsentis sermonis explanationes dimittentem transire iam tempus est. Fortassis enim & ea, quæ nunc dicta sunt, præter nostrum propositum longiora fuerunt: cum prætermittere decreuerim, quæcunque legentibus ipsa adolescentibus nihil ad artem profutura sunt. Neque enim ad sophisticam facultatem, quam prorsus odio persequor, eos præparare constituo, sed ad artis opera in præsagiendo atque curando, in quibus etiam me semper exercui.

36 B *Qui apud Timenei neptem, Iste nigro viridiq; colore suffusus.*

Si ad ea, quę de facie dicta sunt, & hoc quis referet, aliquid vtilitatis percipiet, ac si loco exempli dictum sit. Par est enim & hunc, cũ alia essent exigua, corpore à naturali statu longe permutato, propter id solum aut mortuum esse, aut in mortis discrimine versatum. Quòd si μελάγχλωρος scriptum sit, pro eo, quod est μελάγχρους, hoc est nigræ cutis, vt in quibusdam codicibus reperimus, adhuc etiam magis solus iste color magnam quandam noxam significare videbitur, quamuis alia in ægrotante exigua forent.

37 *In Perintho Seminis speciem referẽs, tale Iudicatoriũ: Et quæ circa abdomen talia, quia mictus liberant: quoniã neq; flatu multo, neq; stercore multo tenaci deiecto euacuabatur: neq; enim magna erant præcordia. Brassicam Septimo die comedit adhuc ægre spirans, partes circa abdomẽ purgatæ sunt, rectè spirãs effectus est, aluus ipsi expulit.*

Non præsentis sermonis initium, sed prioris finem has voces / in Perintho / Sabinus esse censet: hunc enim sermonem communem, illum priuatum esse dicit: consueuisse autem Hippocratem priuatis sermonibus aut locorum, aut ægrotantium, nomina adijcere. Atqui præsens sermo ꝙ in parte sit, ex his constat, quæ ipse Hippocrates subdens ait, ꝙ neq; multo flatu, neq; sterco-
C re multo tenaci deiecto euacuabatur. Multa vero in voluminibus de morbis popularibus in quibusdam particulatim visa scripta sunt, vniuersalibus autem præceptis aut perpetuo aut plerunq; veris subiecta sunt. Sic igitur & nunc gonoides, hoc est seminis speciem referens, siue lotiũ, siue alui recrementum eiectum in Perintho iudicatorium apparuit. Vtrum paucis, an multis, an vni, istud acciderit nõ est ex ipsius Hippocratis verbis definitũ: sed verisimilius est istud ea tẽpestate, qua hæc Hippocrates scribebat, in multos grassans apparuisse. Quãdo enim aliquod in vno quopiam fieri scribit, aut locum ciuitatis, in quo hominem decũbentem vidit, aut ætatem, aut nomen apponit. Ciuitatum autem nomine proprio meminisse in illis narrationibus solitus est, in quibus multos eadẽ passos conspicatus est: hoc vero, quantum ad artis opera pertinet, nõ multum refert: & hoc / in Perintho / cum quibus velit quispiam, coniungito. At seminis speciẽ referens lotiũ, vel etiam deiectio, fuerit sanè iudicatoriũ, quando humor à Praxagora vitreus nominatus euacuatus est. Sed hoc / & quæ circa abdomẽ talia / ad antedictum sanè referri debet: talia enim ad alterum referri dicuntur, nihil autem de abdominibus prædictum est. Fortassis igitur cum primum exemplar ex Hippocratis commentarijs describeretur, aliquod huiusmodi scriptũ omissum fuit: aut ipse sibi ipsi hoc, quod ad primum ęgrotum referatur, memorię causa scripsit, de quo id solum
D prędixerat / qui apud Timenei neptem, iste nigræ cutis erat /. Verum nõ nulli propter hanc ambiguitatem sic sanè †duplicem lectionem} explanabant, / iudicatorium, & quæ circa abdomẽ / perinde, ac si ita scriptum esset: Seminis speciem referens vrina, iudicatoria est, & ab affectibus ab- † *Al. dupliciter hãc partẽ.*
∴ dominis extrahi oportet: iterũq; ab alio initio dicatur / talia quia mictus sanant / vt intelligamus /talia/ quę in abdomine fiũt. Atq; huius rei testimoniũ deinceps scripsit / ꝙ neq; multo flatu, neq; stercore multo tenaci deiecto euacuabatur / hoc est, nullo alio effecto, quod abdominis tumorem dissoluere posset, per sola seminis similia lotia morbus iudicatus est. Forsan enim tale quoddam ab-
« domen erat, quale in præsagiorũ libro ipse per hæc verba narrauit: ‖ Ex præcordijs dolores & tu- in Prog. cõ. 2ª
« mores, si recentes sint, & absq; inflãmatione, soluit strepitus in pręcordijs ortus, & maxime quidẽ t. 25. 4ª. 200. a
∴ cũ stercore & lotio & flatu egressus: si vero ipse non transgressus sit, iuuat saltem & in inferiores partes descendens. Neq; enim phlegmonem aut aliquod aliud ipsa etiam contumacius in iecore, aut intestinis, aut ventriculo cõflatum, seminis simile lotium solum redditum discutere potuisset. Propterea igitur ipse intulit / neq; enim magna erant præcordia / quoniã si magna fuissent, non vtiq; per vrinæ semini similis excretionem dissolui atq; attenuari potuissent. Cęterum, quoniam quod subditur, cũ ita prædictis non admodum concordare videtur, iccirco non nulli ab alio initio ipsum legebãt, hanc vocem / οὗ / cũ spiritu crasso scribentes, & articulũ masculinũ genitiui casus

facientes, vt si & eiusmodi oratio esset: Cuius enim hominis magna erant præcordia, brassicam E is septimo die comedit adhuc ægre spirans: postquam vero abdomen purgatum est, recte spirans fuit, hoc est, bene spirãs, & naturaliter spiritum ducens. Non scripsit tamen, vtrum ducens aluum brassica subsidio fuit, an digestionis ratione. Sed quidã hanc vocem / recte respirans / explanauerũt, orthopnoicon vocatũ difficilis spirationis modũ ab ipsa significari dicẽtes. In ęnigmaticis.n. sermonibus quicquid libuerit quisq; dicere potest, nullam insignem vtilitatem nobis ex illis percipientibus, in quibus neq; certam Hippocratis mentem, sed explanatorum, perdiscere licet.

38 *De sanguine Ichoroide, quòd in Pauidis talis, aut in Vigilantibus, & siue malus, siue bonus.*

Non simpliciter tenuem & aqueum sanguinem ab ipso ichoroidea vocari suspicandum est, sed eum, qui venenosa aliqua & maligna facultate præditus sit. In secundo nanq; de morbis popularibus ipse scripsit, ‖ Et sub cute ichores creabantur, inclusi autem calescebant, & pruritum excitabant: deinde pustulæ, vt ambustis, exurgebant, & sub cute vri se putabant. Constat igitur, vt ex ichoribus haud exigua symptomata oriri dicat. Plato etiam in Timæo per hanc vocem / ichores / tale quiddam significat hæc inquiens: Ichor autem sanguinis quidem serum, mitis: nigræ vero bilis, sed acidæ ferus. Ichoroides itaque sanguis vocatur in se prauam ac tenuem humiditatem continens, non aqueam & morsu carentem, sed mordacem & erodentem. Dicente autem Platone, Ichor vero sanguinis quidem serum, mitis: nigræ vero bilis, sed acidæ ferus. nobis declaratum est, quemadmodum in lacte serosa quædam humiditas est, veluti colamentum & circunfluitans crassiorem eius partem, eodem sane modo in omnibus succis & humoribus serosum quendam ac tenuem liquorem reperiri. Different autem inter se secundum eorum scilicet humorum naturas, quorũ serum esse dicetur: & erit infestissimũ atræ bilis serum: minus infestum flauæ: minus item, quàm hoc, pituitæ: sed omnium mitissimum est sanguinis serum & ichor, nihil enim in pręsentia referet hoc aut illo modo dicere. Verum quoniam bifariam sanguinem appellamus, interdum eũ à nuper dictis humoribus distinguentes, interdum à superante omnes in vasculis succos sanguinem vocantes, ichoroides sanguis nunc in secunda significatione accipiẽdus est: quemadmodum & omnes medici in venæ sectione dicere assolent, interdum serosum, interdum melancholicum, aut pituitosum, aut biliosum, non nunquam & naturalem, sanguinem effluxisse dicentes. Omnino quidem pauidos, hoc est cum terrore perturbatos, præterea etiam vigiles, ichoroides sanguis efficiet: quod si vitiosi alicuius succi non modo sanguinis serum in sanguinarijs vasculis contineatur, & deliria, & phrenitidas, & furores pariet: sed hoc loco sanguinei seri meminisse videtur, G quoddam sibi ipsi memoriæ subsidium scribens. Timiditatem quidem, pituitæ serum facere par est, non tamen vigiliam, aut perturbationem, aut animi motũ cum terrore: torpor enim ipsi & frigus inest solum, non mordacitas atq; malignitas: nisi forte & ipsa planè vitiata acida aut salsa eua serit. Sed illud profectò quæsitu dignũ est, quod ipse inquit / & siue malus, siue bonus / nam si qs absolute malum esse ichoroidea sanguinem asserat, recte dicere videbitur: omnis enim sanguis ita vocatus naturali comparatur. At si quispiam aliorum succorum ichoribus sanguineũ comparans non prauum eum aut & bonũ esse dicat, iste quoq; verum dicere haud iniuria putabitur. Plerunq; autem & nostræ tempestatis homines, & antiqui, minus malum bonum, aut probũ, aut laudabile, aut aliqua id genus voce appellare consueuerunt, & præsertim cum magnus quidam excessus fuerit valde praui ab eo, quod modice à naturali statu discesserit. Quare & ichoroides sanguis, quærente Hippocrate, malus'ne an bonus sit, possumus nos ita ferre sententiã: Optimo quidem sanguini comparatus, malus est: alijs vero omnibus, quibus alterius cuiusdam vitiosi succi ichor admistus fuerit, longe melior & optabilior, atq; iccirco bonus est.

39 *Quibus Lienis est decliuis, Pedes, & manus, & genua Calida: Nasus & aures Frigidæ semper: Num propter hoc, quòd tenuis sanguis? Num & natura talem isti habent?* H

Quòd decliuis lienis deorsum vergens dicitur, & ex ipsa voce discere licet. Vtrum autem ob ipsius tumores in partibus inferioribus excitatos, an cum in ipsas inferiores corporis partes vitiosos in se contentos humores depellit, iccirco decliuem lienẽ appellauerit, hoc non item ex voce hac percipi potest. Possumus quidem, quantum ad rerum naturam pertinęt, secundum vtrũq; dictum modum, decliuem lienem ab ipso vocatum esse intelligere: pedes enim inquit, & manus, & genua calida: nasus autem, & aures frigidæ. Genua quidem & pedes in decliui liene calida apparere rationabile est, quemadmodum & nares & aures frigidas: manus autem in decliui morbo calidas esse nulla ratio demonstat, potius enim quispiam ipsas inter superiores partes collocauerit: sin minus, at saltem neq; inter inferiores. Quòd igitur aures & nasus frigidi sint, inferiores vero partes calidæ, causam speculans Hippocrates inquit, vtrum propterea, q; tenuem habent sanguinem, cum lienes decliues sunt? Aliqui vero non lienibus cõtra respondere istud aiũt / num & natura talẽ isti habẽt? / sed illi, quod postea scriptum est: totumq; sermonẽ ita constituũt / num & natura talẽ isti habent, vt suppurationibus? / Cõsiderandũ igitur deinceps exquisitius de ipso erit an / vt suppurationibus / cũ istis pręd ictis ita scribẽtes copulẽt: sed qui hoc deiceps scriptorũ initiũ

esse

2, Epid. sect. 1. statim in prin.

A esse volunt, hanc vocem /vt/ auferunt, ac talem orationem faciũt / suppurationibus terminus, suppuraturis ventres perturbantur / suppuraturorum indicium ventris perturbationem statuentes. Nõ de oĩbus autem suppurantibus, sed de ijs solis, quę per intestinorum excretionem erumpunt, signum hoc scribit Hippocrates. Quod vero sine distinctione, de quibus intelligat, narrationem fecerit, nihil mirũ, si eius, quod à principio dictum est, meminerimus, ipsum videlicet sibi ipsi hæc vt materiam quandam ad libros conficiendos perscribere: solum enim ad eorum, quæ significare sibi ipsi vult, reminiscentiam pertinet in scriptura propositum, istud scilicet / ventres perturbãtur / ipso dicẽte ventres in huiusmodi suppurationibus perturbari, quæ cum erupturę sunt, ichor quidam tenuis ex pure prius exudat, à quo intestina demorsa conturbationem ventri inferũt, hoc est, morsus, & assiduas excernendi cupiditates. Aliqui vero & hanc lectionem agnoscunt.

40 *Suppurationibus Vmbilicus terminus: Quibus suppuraturis Ventres turbantur.*

" Voluit breuibus docere, quod in præsagiorum libro clare dictum fuit: ‖ Minime vero, quę infra vmbilicum, in suppurationem vertuntur: at quibus eruptura est suppuratio, vẽtres prius conturbantur. Verum & aliter multis modis scribunt, ac diuidunt non hæc solum verba, sed etiã alia in Prog cõ.1.t. 37.4ª.196.f
* B plurima huiusce libri interpretes, vt quis ad artis opera festinans multum retardetur: ac non nulli id facere videntur, quod Timon per similitudinem dixit, Quid vis? pauca caro, ossa multa. Quidam autem & sequentem sermonem, cuius initium est / lienis durus non superius / cum præsenti coniungunt, vt de lienis differentijs oratio ipsi habita sit. Transeuntes igitur ad ipsum, differentias istas videamus, aliquid enim vtilitatis continent.

41 *Lienis Durus Non superius, Inferius Teres, latus, crassus, longus, tenuis.*

Tumorum lienis præter naturam differentias his verbis scripsit sibi ipsi fortasse designãs, quoniam decliuis lienis paulo ante meminerat. Prima igitur differentia huiusmodi lienis est, cum durus fuerit sed non superius, manifestum est, ꝙ in ima parte durus est. Secunda vero ex ijs, quas in propositis verbis recensuit, differentia iterum ipsorum decliuium lienũ propria est. Istorum enim decliuium lienum commune cum sit, superiores partes nõ duras habere, sed imas, aliquis teres est: aliquis latus: aliquis in lõgitudinem excreuit, aut cum tumore præter naturam, aut sine eo, solum
* longitudinis incrementum habẽs. Priorem quidem differentiam innuit dicens / crassus, lõgus/: secundam vero, cum dixit / lõgus, tenuis/. Nam, cum vox hæc / lõgus/ bis ab Hippocrate, vt quis
C cõijcere potest, scripta foret, alteram exemplaris scriptores ademerunt, talemq; orationem qualem nuper ante scripsi, reddiderunt. Rationi autem cõsentaneum est ipsum primę differentiæ meminisse, vbi inquit / lienis durus non superius / hoc est ab ima parte durus, quemadmodum & decliuis est. Deinde rursum ipsius quatuor differentias enumerauit, vnam, per quã teres est: secundam, per quam latus: quibus ambabus cõmune est, in longitudinem protensum non esse lienẽ: Duas reliquas differentias ponit, vnam quidem longi & crassi lienis: alteram lõgi, & tenuis. Cum bis enim vt dixi, hæc vox / longus / scripta esset, par est eũ, qui ex veteribus codicibus descripsit, hanc, vt superuacuam omisisse. Vetus quidem lectio talis est, in qua vocẽ hãc / longus / ab Hippocrate bis positam, semel à librario fuisse descriptam, ego contendo. Forsan autem, & si ab ipso Hippocrate semel inter has voces / crassus & tenuis / scripta esset, à communi sensu intelligi posset, & cum prædicta, & cum sequenti coniungi: nam & multa id genus alia apud veteres reperiuntur. Verũ explanatores ego demiratus sum hæc verba multis modis alium aliter trãscribentes. Siquis enim prorsum à veteri lectione discedere audeat, aliqua verisimili de causa id facere debet, sicut ego nũc rationabile esse dixi, cum dictio hęc / longus/ bis scripta foret, alteram esse omissam. Quod huiusmodi autem lectionem omnes veteres explanatores agnoscant, & Zeuxis locupletissimus testis
D est. Ipse nanq; Glauciam vtpote male pręsentia verba interpretatum, nihil, quantum ad lectionẽ pertinet, reprehendit, quãuis & ista locutio ipsi ambigua videatur: sed ꝙ dictis negationes addiderit, vitio vertit: ipsum.n. hęsitantẽ, & proposita verba enucleare nequeuntem, oĩbus prædictis negationes adiecisse inqt, perinde ac si ita scripsisset Hippocrates / inferius teres, nõ latus, nõ crassus, non longus, nõ tenuis/. Glaucias nanq; lienem oĩa hæc vitia suscipere nõ posse arbitrabatur, quæ vnà consistere minime valerent: quasi in vno homine omnia hęc intelligenda esse necesse foret, & non sibi ipsi deinceps differentias memoriæ causa Hippocrates persecutus esset, vt antea difficilis spirationis & febrium, ita & nunc tumorum præter naturam in decliuibus lienibus. Quod si affirmatiue dictis negationes addere licet, hoc modo aliquis omnia placita deprauabit, nullãq; veterum sententiam stabilem conseruabit.

42 *Minus capitis Grauedine Laborantibus.*

Nihil aliud intelligere possumus, q̃ ꝙ vitia lieni accidere dicta minus capitis grauedine laborantibus eueniunt. Huius vero causam & Rufus & Sabinus dicũt, quia sanguis per grauedinem repurgatur: propterea.n. putant nihil in lienem descendere. At satius fuerit ad communem rationem, non ad priuatam, hæc verba redigere. Perrarum.n. est in omni corpore duo aliqua membra

ęqualiter esse debilia. Nam in plurimis vnum planè eiusmodi esse deprehenditur, in quod, seu plenitudo, seu uitiosi humores in corpore cōtracti sunt, omnia superuacua feruntur: vnum autem si hæc preoccupauerit, reliqua membra in naturali statu permanent. Non solū itaq; capitis grauedine affectis, sed ēt aliquam spirabilium partium, aut s̄m renes, & iecur, & vētriculum, infirmam naturaliter habentibus, eam magis, q̄ lienem, vitijs obnoxiam esse reperies. Hoc vero cōmune cum sit, & vniuersale, propriū eorum, q̄ nunc dicunt̄, aliquis adijciat, In q̄bus pituitosus humor, aut tenuis & aqueus colligitur, quales profecto & illi sunt, qui capitis grauedine vexantur, istis haud ita sępe pręter naturam tumores, qui ex crassis melancholicisq; humoribus constāt, in liene ꝓcreari. E

43 *Circa Aegrotantem Administratio, & De morbo interrogationes. Quæ narrat, Qualia, Vt accipiendi sermones. Quæ ad Aegrotantem, quæ ad Astantes, quæ ad Externos.*

Proprium dicendorum nomen inuenit, œconomiam i. administrationem inquiēs. Neq;.n. vt in alijs ferè oībus libris, aut affectuum notitias, aut curationes, aut futurorū præsensiones scripsit, ita & in præsentia fecit: sed quo quis modo medicinalibus, quæ didicit, præceptis cōmode vtere, in proposito sermone declarat, non ipsa singula, sed cōmunia t̄m capita describens. Atq; inter hęc primo de interrogationibus, quibus medicus s. ægrotantem interrogat, mētionem facit: secūdo de laborantis sermonibus. Multa.n. laborantes dicere cōsueuerunt, quę dicētis mentē patefacere possunt: vt, nisi prius ipsum nouerimus, ex ijs, quæ narrauerit, qualecunq; sit ipsius ingenium, ita nos ipsi accommodare sciamus. Nam si prudentem hoīem hunc, præterea non timidū, esse cognoueris, vera ipsi dicere conaberis, nihil eorum, quæ in morbo futura sunt, subtrahēs, neq; dissimulās: at si stultū atq; timidum, oīa ea, quibus ipse meliori aīo futurus sit, dicito, neq; t̄n magnopere mentiaris. Quòd si interdum ob extremam laborantis formidinem ipsi certā salutem polliceri coactus fueris, egressus saltem eius curam gerentibus vera dicito. Ipsis quoq; laborantibus, & si maxime timidis, ne, vt aperte mētientes faciunt, salutē polliceri tentato, nisi illud addideris in primis, Sanitatem quidē affuturam, oīa ipso recte agente, & medicorum præceptis obtemperāte. Ita.n. neq; ille animum despondebit, & tu plerunq; vera retuleris: nam plurimi periculosi morbi ęgrotos medicis morem haud gerentes necant: q̄nquidem perpauci admodum prorsus mortiferi sunt, si neque medicus erret, neq; ęgrotus, neq; ministri, neq; aliud quicq; extrinsecus fortuito noxium inciderit. Quicunq; enim in periculosis morbis plus, q̄ deceat, ægrotantes hilares & bonæ spei plenos reddunt, in multo maiorem conijciunt tristitiam sequētibus diebus, cum aut in peius morbus cecidisse v̄r, aut vltra promissa medicorū producit̄. Quin ēt plures hoīes cōsisi, perinde ac si sine periculo ęgrotent, medicis non obtēperāt. Itaq; laborantis ingeniū prius, cū recte valebat, expertos scire melius est: at, si nūc primū ipsi occurrimus, de eius locutione, qualis nā sit, ꝑcipiemus. Ex ijs vero, q̄ præscimus, aliq̄d ad morbū vtile inuenire licet: nā si natura modestus audacter r̄ndet, prudēs itē natura in loquēdo imprudēs deprehendit̄, hinc eius mētem lęsam esse nobis indicabit̄: queadmodum ēt si sobrius & cogitabūdus, aut puigil, & natura loquax, in locutionibus atq; respōsionibus tardus torpēsq; appareat. Itē ex ipsa voce aliq̄d de morbo cōiectura deprehēdi potest: q̄dā.n. vix vocē ędūt, aliqui raucā aut acutā ipso morbi t̄pe, nō nulli balbi ac blęsi sunt: hæc singula q̄d significent, alibi didicisti. Ex his planè medicus aliq̄d ad ęgroti notitiam pertinēs elicere poterit, qualis videlicet sit eius mens atq; mores, & ipsius morbi quæ species sit. Rursum vero ipse & ægroto & astantibus, qualis in arte medica sit, ex ipsis interrogationibus demonstrabit. Nam quispiā in acuto morbo nasum acuminatum, oculos cauos, temporaq; subsidentia intuitus interrogat, num euacuatio aliqua ipsi acciderit, aut vigilia, & mœror, num ciborum abstinētia, & fatigatio magna. Sin autē faciem minime contabuisse inspexerit, sciscitabitur, num aliqua ex vsitatis excretionibus suppressa sit, num præter morem ociose & largo cibo vsus vitā duxerit. Poterit itē & de frigore, ęstu, nimio vini potu, & id genus alijs oībus apposite percunctari, vt in hoc ipso primū à præsentibus laudetur. Etenim si præterita & ægrotāti astantibusq; præscita medicus interrogādo vestiget, statim ipsum admirantur: quemadmodum cōtra dānare solent, q̄n aliqua ijs, quæ facta sunt, contraria perquisiuit. Verum ēt si eorum aliqua, quæ ægrotis acciderunt, priusquam ab ipsis audiuit, in media locutione in interrogando ac respondendo ipse forte dixerit, magnam sui admirationē concitat. Hæc sanè oīa à nobis alibi tradita sunt: & hoc loco, vt dictum est, hæc sola primaq; capita recensente Hippocrate, nos quoq; secundum primam quandam diuisionem ipsa narrauimus: ꝙ si oīa singulatim dicere voluero & in prognostica explanationes, & de iudicationibus commentaria, huc trāsferre coactus fuero. Sed præterea ad œconomiam vsumq; conducunt quędam ab Herodoto scripta in libro, quem ipse medicum scripsit: à nobis vero, & vbi de præsagiendo sermonē fecimus, dicta sunt. Igitur rursum ab initio orationis nostræ capita repetentes ad aliquod eorum, quæ primo scripta sunt, transeamus. Quemadmodum in vita omnia opportuna possidere, vestes dico, vtensilia, seruos, iumenta, & alias pecudes, ædes item, frumentum, legumina, bellaria, vinum, oleum, aliaq; id genus omnia, ab eorum cōuenienti vsu, quem œconomiam vocant, longe differt, Sic & in medicina artem didicisse, & ijs, quæ quis didicit, apposite vti haud idem est: vt ipse in tempore interrogare & dicere sciat: in tēpore aliquid ab ægrotāte, aut eius familiaribus audire,

ipsosq;

A ipsosq; edocere, vt ad seruitia vtilissimi sint, & extrinsecus incidentia animaduertat, quæ à medicis & ægroti domesticis negliguntur. Inter quæ maxime vtilia sunt, quæ ad decubitus pertinent: vel ad ędes prorsus malas: vel ad cubicula, in quibus ęgroti iacent, propter odorem tetrum, aut aerem calidum seu frigidum valde, aut situ & putredine vitiatum. Præterea molestiæ ac vexationibus, quæ à vicinis, aut ijs qui in publicis vijs versantur, ægrotis exhibentur, medicum prospicere conuenit, ac de his omnibus cum familiaribus amicisq; ægrotantis disserere. Hæc est enim atque huiusmodi circa laborantes vocata œconomia, id est administratio.

44 *Quoniam in Calidiore firmiorum, In dextris & nigri. Iccirco & extra venæ, & longe biliosiores.*

Hoc quoq; loco id, quod maxime totam orationem continuat, omissum esse nihil mirum esto: neq; enim liber iste compositio est, vt diuulgetur, ædita, sed apparatus quidam, vel annotationes, quales nobis ipsi conficere solemus. Nam, si integer liber esset, ita sanè incipiēs, vt in aphorismis scripsit, quæ consequuntur adiecisset, totam orationē talē reddens: Fœtus masculi quidem in dextris vteri partibus consistere magis inueniuntur, fœminę in altero eius sinu, sinistro videlicet. Decēs enim est in calidiore vteri parte calidiorē fœtum coalescere: calidior est aūt masculus, vt ipsius B venarum magnitudo & color indicat: nigriores.n. plerunq; viri mulieribus sunt. Ita nāq;, si exactū opus scripsisset Hippocrates, quale est de fracturis, de articulis, de præsagijs, atq; id genus alia, locutione vsus fuisset: qm̄ vero, vt dixi, hæc sibi ipsi veluti delineauit, iccirco orationis caput omissum est, ipso non significante de masculis vtero contentis hæc dicta esse. Marē sanè in dextra vteri parte cōcipi & alij vetustissimi viri testati sunt. Parmenides.n. ita inquit: In dextris quidē pueros, sinistris vero puellas. At Empedocles sic: In calidiore.n. parte terræ masculus fuit. & nigri iccirco & viriliores viri, et hirsuti magis. At opinionem de maris temperatura vt calidiore verā esse exquisite in commentarijs de tēperamētis explicauimus: Nunc vero, vt sępius repetiuimus, Hippocratica decreta, nisi obiter, ratione confirmare nō decreuimus, sed eius tantū verba interpretari. Verum & hanc lectionem non nulli recentiores explanatores immutare ausi sunt, hāc dictionem /firmiorum/ in hanc /firmius/ conuertentes: istis nanq; r*ationabile esse videtur dextram partem vteri, vt calidiorem, ita & firmiorem esse debere: similiter enim quantum ad firmitudinem pertinet, se se habere videtur. Atq; ideo scribēdum esse aiunt /qm̄ in calidioribus firmius in dextris, & nigri/ hoc significantibus verbis, in calidiore vuluæ sinu conceptum esse firmius, quod idē significat, ac valentius & robustius, quandoquidem & calidius est natura. De veritate aūt huiusce placiti, in præsentia (vt dixi) non est tēpus disserendi. Cæterum qm̄ non nulli aduersus dicentes omnes dextras partes sinistris ob iecoris situm calidiores esse ac valentiores, contradicentes inquiunt, At in læua parte cor ponit: neq; dexter oculus exactius q̄ sinister cernere, neq; dextra auris audire, aut dextrū crus melius ambulare, cognoscit: sed in dextra manu solum id verisimile esse videtur: Iccirco pauca in istos dicentur: maxima nanq; demonstratio, q; plurimi mares in dextra parte concipiantur, illud est, quod ex animalium dissectione conspicitur. Duos quidem sinus habente vtero per ceruicem ambobus communem copulatos, mares sanè plerunq; in dextro, fœminę vero in altero, concipi deprehenduntur. Quare satius erat huiusce rei sensui apparentis causam explorare, & non veritatem subuertere causæ ignoratione conari. Sed vos & causam in libro de dissecandi arte didicistis, ad dextram vteri partem per renes sanguinem repurgatum, ad sinistram vero immundum adhuc atq; serosum, descendere intuiti: cor etiam in medio pectore non in sinistris collocatum esse vidistis. In hac autem parte quidam ipsum magis situm esse haud iniuria crediderūt, quoniam pulsus hoc in loco percipitur nempe sinistro cordis vētriculo se se in ipso cōmouente.

5ª. Aph. 48. Ex. ord. 41. h

*Al. irrōnabile

45 *Concretum est, Constitutum est, Citius motum est, Inquinatum est, & Tardius augetur, & per longius tempus.*

D Crebrius dixi hoc in libro mille esse lectionū modos, propter obscuritatem alijs aliter ipsas concinnantibus, vt cuiq; explanatio verisimilis fore visa fuerit. Sed ego veteres scripturas præpono, etsi minime verisimiles esse videantur, maioremq; legentibus ambiguitatem prębeāt. Ob id enim ipsum quispiam eas ita dictatas fuisse credat, quoniam, licet sit explanatio dubia, nihilo minus inter vetustissimos interpretes de his conuenit: sin ipsas autem mutare ausi essent, in clariorem locutionem permutassent, vt ipsa interpretatio verisimilior foret. Propositis igitur verbis ita nunc in antiquis codicibus scriptis, & vetustis explanatoribus huiusmodi lectionem agnoscentibus, plurimi recentiorum hanc vocem /inquinatum est/ exemerunt: aliqui vero ei voci /motum est/ eam /tardius/ addiderunt, vt locutio eiusmodi sit /concretum est, constitutum est citius, motum tardius augetur/. Item alij has voces /& propter hoc/ orationi prępos uerunt, vt talis fiat/ & propter hoc concretum est, constitutum est/. Sententia quidem in omnibus his lectionibus haud ita multum diuersa est: volunt enim interpretes marem, q̄ fœminam, citius concrescere atque constitui, eo q; calidior sit: atq; ob hoc idem, ipsum citius moueri aiunt: quin etiam inter omnes ferè medicos marem q̄ fœminam non solum conformari, sed etiam moueri citius constat. De his autem & in libro de natura pueri aperte narratum est, quemadmodum & apud Dioclem in voluminibus de mulierum morbis. Ruffus autem solum Apolloniatem Diogenem in contrariam abire senten

tiam inquit in secundo libro de natura: sed liber ille in manus nostras non venit. Quin etiam & E
ipsæ vterum gerentes, mares & citius moueri incipere, & pluribus validioribusq; motibus agitari apparere, testantur. Dicitur autem in propositis verbis, ꝙ citius concretus est, & constitutus est, hoc est, compactus & firmus factus est. Postea vero mas, quàm fœmina, tardius crescit: incrementum autem, vtrũ id, quod in vtero solum fit, an quod à partu, in præsentia dicat, in obscuro est: sed illud verum est, quòd & à partu fœmina cùm velocius adolescit, tum prius incrementum in ipsa finitur. Quòd celerius augescat, corporis mollitudo in causa est: eiusmodi nanque corpora in tres distantias, longum scilicet, profundum, ac latum exporrecta, facile incrementum suscipiunt. Verum quòd incrementum in ipsis prius, quàm in maribus desinat ac finẽ sumat, non item ob corporis mollitudinem, sed propter imbecillitatem id accidit: facultas est enim in animãtibus naturalis, quæ ipsorum incrementi effectrix est, propter quam imbecilliorem quidem plus augescunt, sed citius crescere ob eius imbecillitatem desinunt. Si quidem igitur ipse Hippocrates hanc vocem /inquinatum est/ scripsisset, tale quiddam significare videretur, quale et in secundo de morbis vulgaribus, vbi ait, ‖ Secundum aurem sinistram tumor, postero autem die & secundum dextram, minor vero iste: & complanabantur hi, & inquinati sunt, & non suppurauerunt: nam à celeri motu transmutationeq; desinens ac refrigeratum ita nominauit. F

2. Epid. sect. 2. nõ lõge à prin.

46 *Iccirco Solidus factus est, & Biliosior, & magis Sanguinosus, quia iste calidior est locus animali.*

Propter hoc inquit marem solidiorem, biliosiorem, & sanguinis pleniorem creatum esse, quoniam locus, in quo gignitur, eiusmodi est: dicit autem dextrum vteri sinum. Hæc quoque verba alius aliter scribit: omnes tamen eundem sensum seruant: quandoquidem & accurate nimis, quæ'nam sit vera Hippocratis dictio, inquirere superuacuum est: melius est enim, non hoc speculari, sed an id, quod dicitur, verum sit. Veritas autem, vt diximus, per dissectiones exploratur, maribus plerunque in dextra vteri parte conceptis. Causa quoque, quòd hæc pars calidior sit, tradita est & ipsa, per dissectionem cognita.

GALENI IN SEXTVM DE MORBIS POPVLARIBVS HIPPOCRATIS LIBRVM

SERMO TERTIVS G

1 *Vtis raritas, Ventris densitas. Cutis colligatio, Carnium incrementum. Ventris torpor, Omnium confusio, Vasculorum immunditia. Cerebri consumptio, Ideo & caluities. Instrumentorum attritio.*

Non nulli hanc à medicis dignoscendorum enumerationem esse putant: sed potius quædam res inter se iũctæ coniugatim dictæ esse videtur. Prima autem coniugatio dicta est, vbi inquit / cutis raritas, ventris densitas /: non nulli enim propterea ventrem densum, hoc est suppressum & astrictum habent, quoniam per cutem euacuantur multa: sicut cõtra alteri per superficiem ægre difflabiles multam vrinam faciũt, aluũq; exonerant. Item altera deinceps coniugatio scripta est / cutis colligatio, carnium incrementum / vnde innuitur cutis coitionem adstrictionemq; immodici carnium incrementi plerunq; causam esse: Tertia huic proxima coniugatio per hæc verba scripta est / vẽtris torpor, oĩum confusio /: torporem autem intelligemus in concoquendis cibis vẽtriculi infirmitatem omnium planè corporis vitiorũ causam esse. Sed quod deinceps dictum est / vasculorum immunditia / potest quidem & cum modo dicta coniugatione coniungi. Quod enim in ventriculo H
male concoctum est, plerunq; vasorum immunditiæ causa fit: potest verò etiã præterquam ꝙ cum ventris torpore coniungatur, & de venarum deprauata concoctione intelligi, vt, quemadmodum ventriculi non recte cedens concoctio multa in toto animali confundit, sic & in venis nõ ad bonum finem perducta primum in ipsis immunditiã contrahit, hoc est vitiosorum succorum copiam, deinde & magnam noxam affert. Quare quod est inter hanc clausulam / ventris torpor / & hanc / vasculorum immunditia / commune ambabus est, quod ipse appellauit, omnium confusionem. Quod deinceps autem dictum est / cerebri cõsumptio, ideo et caluities / mihi quidẽ istud significare videtur. Cum cerebrum se ipso longe minus euadit (istud vero ipsum naturaliter siccius habentibus euenit) tunc ab ossibus superiacentibus recedit, quæ ab artis dissectoriæ professoribus græco nomine bregmata vocantur, Latini sinciput dicunt. Hęc verò duo sunt, vtrunq; rectis quatuor lineis circũscriptum, vna quidẽ per suturam in longum porrectã vtriq; ossi cõmunẽ, posterius aũt lambdalis suturæ lateribus, anterius verò coronarię vocatæ, vtraq; aũt parte squammosis cõmissuris. Verum ab alijs caluariæ partibus potissimum quidem cerebrum nõ admodum recedit. Quòd si & quandoq; recesserit, at saltem ob carnes ossibus subiectas haud prorsum cutis

humiditas

A humiditas exarescit: quocirca neq; crines defluunt, quandoquidem in commentarijs de temperaturis didicistis, neq; ex præhumida cuti, neque ex valde arida pilos enasci. Capitis sanè cutis pueris, mulieribus, & eunuchis humida est, sed caluis immodice arida. Cerebrum quidem in iuuenibus molle cum sit atque humidum, caluariam tangere, omnemq; interiorem inanitatem complere, in senibus vero siccescens subsidensq; ab ea distare, sæpius in animalium dissectionibus conspexistis. At nunc Hippocratis decretorum ostensiones afferre, nisi obiter, non est propositum, sed obscura verba illustrare, simulq; per capita interdum causas adijcere demonstrata placita consequentes. Consumptionē autem cerebri, hoc est perfectum interitum, vt ipsum ex toto absumptū sit, neque cogitari posse in viuo animante fieri omnibus in confesso est. Quamobrem si id non fit, hoc superest intelligendum consumptionem cerebri, comminutionem esse, quam ex siccitate in caluescentibus fieri diximus: vt sincipitis ossa alijs fistulosiora & molliora ac super incumbētia ob cerebri defectum exarescant, cum ad ipsa vsque non pertineat, neque ea attingere possit: subsidet enim in suamq; ipsius basim depressum cadit. Consequenter igitur ossibus istis resiccatis, & ipsis prætenta cutis inarescit, atque ipsi sensui valde sicca in caluis apparet, vt rationali demonstratione non egeat. Quando igitur valde cerebrum exaruit, vt quibusdam in extrema senecta contingit,
B tunc & neruorum exortus inarescere necesse est: quare neque perinde, vt prius, videre licet, neq; audire, neque aliud quicquam per sensus & voluntarios motus valenter perficere: sed omnia istarum actionum instrumenta, per quæ illæ fiebant prius, exoluta, infirma, atque debilia redduntur: quod par est ipsum instrumentorum attritionem appellasse, per translationem à vestibus attritis & vasis appellationem accipientem: & hæc enim post diuturnos vsus se ipsis aridiora euasisse cernuntur, quando ipsa attrita esse dicimus. Quidam sanè hæc scripta coniugate intelligi nequaquam putantes, & singula prædictorum separatim accipientes, hisce verbis Hippocratem consulere aiūt, vt ipsorum facultates per se cōsideremus, Vt statim cutis raritas (prima enim hęc scripta est) cognoscere quid valeat, conuenire aiunt, vt ipsam, cum vsus postulat, faciamus: cumq; opus
« non fuerit, amoueamus. Scriptum est quidē, inquiunt, & in libro de alimento, ‖ Raritas corporis « ad difflationem: quibus plus adimitur, salubriores: quibus vero minus, morbosiores. Sed his repugnat quod inter hæc scriptum est / ventris densitas, cutis colligatio / si quidem erat rerum medico scitu vtilium enumeratio. Quin etiam & quod post hæc ita scriptum est / ventris torpor, omnium confusio / ipsum omnia ea scribere indicat, quæ in vnum natura coire apta sunt: & non simpliciter qui sint in corpore affectus orientes, quos cognoscere opus sit. Istud enim / omnium cōfu
C sio / non est affectus vllius, sed malorum ex affectu prauo nascentium indicatorium.

In libro de Alimēto, post prīcipiū interpositis ferè quadraginta versibus.

2 *Detractio Cursibus, Luctationibus, Quiete, multis Ambulationibus, velocibus: Quibus, elixa Maza, plerunque Panis paucus.*

Euacuationis nomē de solis liquidis dicitur: Detractionis, de solidis quidem magis, interdum vero et de liquidis: nempe modo dicta liquidorum solidorumq; minutionis communia sunt, cum sine purgatione, aut sanguinis euacuatione, ipsam facere in sanis scilicet voluerimus. Ægrotum enim nullus cursibus & luctationibus curauerit: nam his alijsq; similibus exercitationum genus commune est, discorum telorum'que iactus comprehendens, item saltus, halteras, armatorum certamina, & omnia vitæ munia, præsertim quæcunque in agri cultura exercent arantes, metentes, ac fodientes. Omnes igitur exercitationes & carnium, & adipis, & succorum abundantiam minuunt. Vnum autem corpus omnibus istis vti non potest, sed secundum habitus, & ætates, & vires, & consuetudinem, singulis idoneam exercitationem inuenire conuenit, vt in libris de tuenda sanitate didicistis. Nunc enim ex Hippocratis voluminum explanatione medicinæ pręcepta non discitis, cum hęc prius ordinatim in proprijs libris didiceritis: in quibus omnibus & ipsius placita
D cum demōstratione cognouistis, & placitis consentanea particulatim omnia habuistis. Cæterum vos dictorum ab ipso seriem assequi studentes hæc me vobis commentaria conficere, etsi id facere non statuissem, rogatum voluistis: obscuræ nanque dictiones scientificam explanationem non admittunt. Nunc itaque statim hac voce deinceps scripta / quiete / aperte cognoscere non licet, quid per ipsam Hippocrates significare voluerit: sed quemadmodum in alijs obscuris locutionibus, ita & in ista, per coniecturas agere opus est, vt hoc isti, illud alij verisimilius videatur, quemad modum & visum est: & alius aliter quietem interpretatur. Potest enim & de cessationibus, quæ
« exercitationibus interponūtur, dicta esse: sicut in aphorismis dixit, ‖ Cum inceperit lassescere, quietem agere, statim lassitudinem tollit. Potest etiam et de cessationibus per integros interiectos dies futuris intelligi. Potest autem & integram quietem aliquibus corporibus consulere. Nam si ip-
« se ita dixit, ‖ Motus roborat, ocium tabefacit. posset sanè & ociosa vita corpus attenuare: ita enim quibusdam ab exercitationibus ad ocium traductis euenire cōspeximus. Sed certas distinctiones statuere opus est, vt sciamus qui'nam sint, qui istis extenuandi causa indigeant: neque enim abundantium humorum euacuatione opus est: nunquam enim id præstare ocium potest. Iure itaque non nulli de carnium detractione sermonem ipsi nunc esse aiunt, non de humorum inanitione, vt in plenitudine, & aquosis habitibus fit. Potest quidem de ambabus ipso sermonem faciente,

2ª. Aph. 48. Ex. ord. 19. a

de lis q̄ in medicat. fiunt cō. 3. t. 28. 7ª. 219. a etsi ibi legitur usus nō mot⁹.

omnium auxiliorum enumeratio esse, & quæ vtriq; detractioni communia sunt,& quæ alteri ip- E
sarum propria. Potest autem & post exercitationes quietem scripsisse, de singulorum dierum
exercitationibus quieteq; ipsis succedente sermonem faciens, ne exercitati cibaria (vt moris est)
illico assumant, in corpore adhuc ab exercitatione calorem seruantes, sed postquam exacte refri-
gerati sunt: nam & hoc in libris salubribus & ab alijs & ab Erasistrato recte dictũ didicistis. Qua-
re & ex hoc constat multum coniecturæ in dictorum ob breuitatem obscurorum interpretationi-
bus inesse: præterea cum verba, vt lubet, scribere liceat, longe sanè obscurior veteris sentẽtia red-
ditur. Nunc quidem in proposito sermone aliqui scribunt / quiete multa / neque vetustis codici-
bus,neq; illis, qui primũm volumen hoc interpretati sunt, huiusmodi lectionem agnoscentibus.
Siquis vero hanc nos explanare cogat, quietem post exercitationes multam interponi debere ip-
sum præcipere dicemus. Verum hæc omittenda est: & ab omnibus concessam scripturam decla-
rantes, vt ambulationibus multis ac celeribus quis vtatur, ipsum consulere affirmabimus: tarde
enim, quemadmodum & tardæ exercitationes, corpora pinguiora efficiunt. Atqui demiror, cur
de illis loquens omisit hanc particulam / velocibus / siquidem veloces cursus, exercitationesq; si-
miles,& carnium molem detrahunt,& succorum exuberantiam inaniunt,ferè'q; ab omnibus hoc
& exercitatoribus & medicis cõceditur. Hippocrates igitur deinceps detractione egentibus aptã F
alimoniam descripsit,ab vno exemplo (vt solitus est) eius, quod cõmuniter omnibus conuenit,
sibi ipsi commentarium faciens. Istis autem in vniuersum alimenta multum nutriẽtia non danda
sunt,qualis est suilla caro, sed parum nutrientia,qualis est ouilla caro, quæ sanè pecudis est: & pla-
centa sanè, quæ græce maza dicitur, inter modice alentia reponitur: quocirca ipsius quidem plu-
rimum, panis vero exiguum accipi iubet.

3 *Detractionis Signum, Eandem horam diei seruare: Repente enim Trahitur.*

Presentia verba cum ante scriptis,vbi detractio vt facienda esset,edocebat,coniungi clarum est.
Vt igitur cognoscamus, num eius modum recte coniectura assecuti fuimus, huiusce rei signum
nunc tradit. Sed iste sermo propter eam,quam sepe iam diximus causam,nobis obscurus redditus
est,quo'd videlicet,non,vt emitteretur,hunc librum scripsit,sed vt formulam quandam & appara-
tum sibi ipsi moliretur: ad æditionem enim scribens vtique omnino declarasset,quam diei horam
eam dicat, in qua detractionis signum obseruare oporteat. Cum igitur ipse non scripserit, quid
aliud quisquam probabilius intelligere possit, ꝗ quo'd eadem diei hora eum ducentes ad exercen
dum, qui detractionis indigeat, obseruemus, vt iussit nunquid de repente subtrahatur, hoc est, G
moles quidem corporis concidat, cadat autem & debilitetur facultas: nam haud dubie hæc vox
εἰρύεσθαι trahi significat. Potest autem & ab illo ad hæc transferri, propter rerum naturam,de qui-
bus verba fiunt: quibus,vt sepius dixi,in obscuris narrationibus,quæ prius ipsi nouimus,adapta-
mus. At quidam loco huius vocis εἰρύεται hoc est trahitur,hanc scribunt ἐρείπεται hoc est cadit,
rei declarationem ex hac voce magis lucidam fore sperantes: sed antiquã scriptura hanc vocem
εἰρύεται hoc est trahitur, habet.

4 *Remittito Labores, Aut defluet.*

Et hoc loco non nulli scribunt / subtrahito ex laboribus, aut defluet /. Orationis autem vis hęc
est,omnis euacuatio nisi paulatim fiat, vires prosternit, & corporis habitum subito valde digerit.
Propterea igitur quidam scripserunt / submittito labores, aut defluet / copiosam repente euacua-
tionem per hoc verbum / defluet / significare volentes. Alij vero scribunt ᾗ εἰρύεται i. quatenus
consumitur,literam η addentes,& circunflectentes, atq; item iota subscribẽtes,vt significetur, ita
ex laboribus subtrahere, vt homo consumitur. Hoc verbum autem εἰρύεσθαι de corporis consum-
ptione, viriumq; casu ab ipso dictum fuisse aiunt: vt eiusmodi oratio sit, Minuas labores,cum vi- H
res prosternuntur, & corpus digeritur. Quin etiam & qui ἐρείψεται hoc est labetur, scribunt, ad
virium casum orationem referunt.

5 *Similiter enim Totum Concidit.*

Hanc partem post superiorem in antiquis exemplaribus omnibus inueni: quam ita se habe-
re veteres etiam explanatores asserunt,nec non & ex recentioribus Sabini sectatores: nullam ta-
men eius interpretationem attulerunt. Totam enim antepositam dictionem cum adscripsissent,
deinde singula eius verba interpretati huiusce partis explanationem nõ dixerunt, quẽadmodum
neque Zeuxis ex antiquis interpretibus vnus & ipse. Quidam sanè aiunt ab Hippocrate dictum
fuisse / similiter enim totum concidit / tale quid innuere volente: Vt repletio nocet, ideo'que ip-
sam detrahere oportet, sic & præter modum euacuatio æque, ac repletio, noxia est: ob ipsam
enim corpus detrimentose tabescit, sicut ex plenitudine mole nimia turget. Sed quidam hanc
interpretationem vt incredibilem vituperantes, aut nullo pacto hanc partem scripserunt, aut
in hæc verba transmutarunt / subito enim valde fluet / Hippocratem nobis præcipere volentes,
vt diligenter corporis detractionem obseruemus. Repẽte enim ipsis magna digestio ac defluxio

A in exercitationibus accidit, cum deinceps pluribus diebus aliquis ipsos valde exercuerit, tenuiterq; cibos exhibuerit.

6 *Cum vero iam Contabuerint, Præbere Suillas assas oportet.*

Per antedicta immodicam detractionem cauere nos iubet. Sed, quoniam interdum inuitum in eam incidere contingit, vult & ad ea medicum paratum esse debere, siquando repente magna detractio facta sit: tuncq; suillas carnes tostas exhiberi consulit: suillas quidem carnes, quod multum nutriant: tostas vero, quod solidam & in exiguam molem astrictam, non humidam laxamq; carnem creent. At quidam loco huius verbi / præbere / offerre suillas assas / scribunt, eandem quidē sententiam seruantes, sed vt magis proprio verbo / offerre / loco istius / præbere / vtentes.

7 *Cum Replentur autem, Signum rursus, Floridum Corpus est.*

Et id ipsum breuibus descripsit omnis refectionis commune signum. Floridum enim corpus euadit, & in exercitationibus, & illis alioqui, qui ex bono sanguine instaurantur.

8 B *In Exercitationibus Signum, Sudor stillatim vt ex aquæ ductibus exit, aut Depressio ex elatione.*

Et hoc loco sermoni deest, casus, aut detractionis, aut id genus aliquid. Quocirca ipsum non nulli addentes, tanquam principio ita scriptum non dubitarunt interpretari, talem orationem reddentes: In exercitationibus collapsionis signum, sudor, vt ex aquæ ductibus effluens: deinceps autem signum aliud est, depressionē magnam subito ex elatione: oportet enim et hic subintelligere, subitaneā ac magnam, licet modo scriptum non sit, ipso superius dicente / repente nāq; trahitur/. Hæc autem corpore immodice digesto euenire palàm est.

9 *Mulier, quam primo in Cranone curaui, Lienis magnus natura, Febris ardens, valde Rubra, Spiritus Decimo die, Sudor multus superius, verum etiam Inferius Decimoquarto die.*

Nihil notatu dignum ex his verbis discere nobis licet. Admiratus autem essem, si & ipse Hippocrates omissa vrinæ mētione ita scripsisset: quoniam si eam adiecisset, aliquid plus ad reminiscētiam lucratus fuisset, ac nobis etiam eadem ratione profuisset. Et hoc quoq; dictionis huius initio scriptum obscurum est / quam primo curaui/: nam quęstione dignum est, vtrum sua ipsius causa, vt nominum & locorum, in quibus ægroti iacebant, meminisse consueuit, ita & nunc adscripserit C /quam primo curaui / quo nominis mulieris memor esset: an nunc ex recidiua hominem ægrotasse significet. Ita vero & spiritus, qui decimo die accidisse scriptus est, obscuritatem parit, num quālibet simpliciter spirationis difficultatem, an solum incitatam & valde crebram ęgre spirandi speciem significet. Sed quidam & in ventre multum spiritum collectum esse per hęc verba significari putant. Hæc quidem, quantum ad verba pertinet, obscura sunt, Alia verò, quantum ad solam sententiam, non minus difficultatis continent. Vtrum enim ex solo male affecto liene mulieri acciderit & ardenti febre, & spirationis angustia, seu ventris inflatione laborare, & colore perrubro esse: an & alius quispiam febrilis affectus ipsam vexauerit, ob quem in hæc mala inciderit, incertum est. Sed permagni (vt dixi) interest nos lotia, qualia vsq; ad iudicationem fuerint, & cur decimo die sudores apparuerint, ignorare. Ipse nāq; qbus diebus accessiones vehemētiores sint, ascribere solitus est: vt ipsum sciamus ex multa in singulis experientia peritiam acquisiuisse, ex
" qua in vniuersum sentētiam hanc de omnibus morbis protulit, ‖ Quorum accessiones imparibus 1. Epid.cō.3.t.
" diebus fiunt, eorum & iudicationes imparibus diebus absolui. Quod omnium verò in proposita 13.3ᵈ.120.c
parte absurdissimum est, id vtiq; dicam, mortua'ne an sanata sit mulier, prætermissum esse. Iccirco & eam vocē / minus / quę inter hunc & sequentem sermonem scripta est, quidam sanè huic adijD ciunt, alij sequenti præponunt. Profectò si scriptum fuisset, decimoquarto die mulieri bonam iudicationem factam esse rationi consentaneū vtiq; foret huic orationi eam vocem / minus/ nō adijcere. Cum dixisset enim, decimo die sudores mulieri emanasse maiori ex parte superius: ac postea deinceps subiecerit / verum & inferius decimo quarto /: quo modo profectò, si omnino liberata est mulier, hanc particulā / minus / adscribere potuit? Igitur verisimile magis est bona iudicatione facta per omne corpus effusos esse sudores. Rursum siquis mortua muliere perniciosos fuisse sudores crediderit, iure propositi sermonis calci hanc voculam / minus / adiecerit, vt oratio talis sit: Sudauit quidem, & decimo die superius magis, verum etiam inferius: sudauit autem & decimo quarto, inferius minus. Ad sequentem igitur dictionem iam descendamus: in ipsa enim fortasse aliquid clarius inueniemus, vnde, quo loco eam particulam / minus / ponere debeamus, an in propositę calce, an in sequentis initio, percipere valeamus.

10 *Minus ijs, Qui ex capite Grauedine laborant, & Raucitate, Cùm febre correpti sunt, vt puto, Recidiuæ fiunt.*

Subintelligere oportet, finita febre: quî enim aliter ipsis recidiuas minus accidere putabimus, nisi prius febris desierit? Quo'd si hāc vocē / minus / ab his verbis abstraxerimus, vt qbusdā eā superiori

periori orationi subiungẽtibus visum est,huic cõtraria verborũ sentẽtia erit,Iis videlicet, qui ex capite grauedine laborant & raucitate,cum febre correpti sunt,recidiuas fieri nobis intelligentibus. Igitur quod in oĩbus facimus,non orationis verisimilitudine,sed ijs quæ euidẽter in ęgrotis cernũtur,quæsita diiudicantes,si & nunc faciemus,hanc particulã /minus/ verbis istis rectè fuisse præpositam inueniemus.Febris nãq; post grauedines & raucitates veniẽs, ipsas firmius & certius concoquit: ut non iterum facile reuertant̃,etiam si aliquid erroris cõmissum sit,alijs †sine febre ob aliquã eiusmodi causam affectis} post cõmissos errores in morbum recidẽtibus. Sed cur in sermone hoc additum est /ijs, qui ex capite grauedine laborant/? neq;.n.ab alio membro grauedines oriuntur? An sermo iste ita dictus esse potest,vt in his verbis ẽt dictum fuit /vertebræ autem, quæ in dorso/? Potest quoq; has particulas /ex capite/ addidisse, qm̃ raucitate laborantiũ in ipsis verbis meminerat: nam & alia ratione raucitates fiunt. Potest quoq; /ex capite/ adiectũ esse, ipso sibi ipsi reminiscentiæ causa breuiter scribente, quò à grauedinibus, quæ ab externa aliqua exigua causa proueniunt,ipsas distingueret,vt indicaret de illis à se sermonẽ fieri, qui ob naturalẽ capitis imbecillitatem eo vitio facile caperentur: hos enim quispiam iure ex capite grauedinosos appellet,non à frigore,aut æstu, aut aliqua simpliciter externa causa. Illud autem verbum /puto/ in quibusdam codicibus additum est,significans ipsum,de quibus rebus loquebatur, ambigere: sed consentaneum est,& sine illo verbo /puto/ scribi posse,cum verum sit id, quod dicitur. In sequentibus autem verbis ea, quæ recte dixerat,ratione corroborat. Ad ipsa igitur iam transeamus.

† *febricitantibus absque eiusmodi causa.*

* Al. spina.

11 *Quicquid Suppurat Non recidit. Ipsamet enim Concoctio, & Iudicatio, simul & Abscessus.*

Haud obscura oratio est memoria tenentibus ea, quæ sæpius iam de concoctione dixit. Nunc vero & eorum (vt dixi) superiorum verborum causa meminit: vt integra oratio talis sit: Et grauedinosis,& raucis ob destillationes ex capite,cùm superaddita febre,frigida iuxta atq; humida fluxio concocta fuerit,& concocta fuerit expulsa, firmam morbi iudicationem fuisse, neq; hominem denuo ægrotaturum spera.

12 *Aliquibus, cũ Venere utũtur, Inflatur uẽter, ut Damagoræ. Aliquibus uero in eo Strepitus. Arcesilao Tumebat.*

Hæc quoq; verba alius aliter scribit.Et quidã ipsis hęc addũt /cũ incipiũt/, dictionẽ /aliquibus/ initio positam adimẽtes,& narrationẽ talem facientes /cum incipiunt venere vti, inflatur venter/. Voluntq; isti incipientibus venerea,hoc est primum aggrediẽtibus opus illud,ea quæ in sermone deinceps tradunt̃,accidere: tametsi lectionẽ hãc neq; liber aliquis antiquus, neq; explanator agnoscit. Nihilo minus Sabini sectatores de coire incipientibus ipsi sermonem esse aiunt, quãuis Hippocrates nomine proprio hominis vnius Damagoræ meminerit.Id autem facere consueuit, cum paucis res,quam narrat,acciderit. Atqui præterq̃ q; de his quicquam Hippocrates scriberet,experientia oportuit,quid appareret,addiscere: neq; enim primũ venere vti incipientibus ventrem inflari,aut strepitũ in ipso personare contingit. Sed quibusdam potius raro, iam inclinante ætate, & affectu flatuoso vocato, præcordiali, & melancholico vexatis, cum venere vtuntur, inflari magis ventrem contingit: ijsdem quoq; ipsis, vt assidue coitum appetant, euenit. Quod igitur plerunq; iam antea dixi,siue scripturas varias,quas in his verbis fecerunt,omittam,siue oẽs recenseã, vtrũq; multi reprehendent,ex suis ipsorum cupiditatibus,non ex rerum natura, modum in orationibus æstimantes. Quin etiam si quædã ex dictis & scriptis dixero,quædam prætermisero, sic etiam nonnulli,qui accusent,inuenientur,q; aliqua dixerim prætermittenda,præsertim cum nugatoria sint: aliqua dicenda subticuerim, q̃ dictis deteriora non essent. In congressibus vtiq; quotidianis quãcunq; explanationẽ,qui intersunt, audire velint, ab eis ipsis percunctati eorum voluntatibus nos aptare & assentiri respondentes conamur, at in libro id facere nõ licet: propterea mihi cõstitutum est in plurimis quidem Hippocratis sermonibus aut nequaq̃ meminisse veterẽ scripturã permutãtium, aut absurde prorsus interpretantium. In quibusdã vero, quæ dicta sunt, non omnino à veritate abhorrentia, eorũ commẽtaria legentibus mentionẽ facere oportet: in singulis.n. partibus eadẽ repetere pergraue est. Quod igit̃ dicebant Sabini sectatores, q; primũ venerẽ expertis, in propositis verbis dicta eueniant, vt verũ credentes, ipsius causam afferre conant̃. At alij contra, q̃ hi, verborũ lectionẽ hanc faciunt /sunt, quibus, cum venere vtunt̃, inflatur venter/. Sabini quidẽ sequaces non præter rõnem coire incipientibus id accidere asserũt, primum quidem qm̃ magna innouatio, ac permutatio in corpore fit (scribit enim sic ipse), ob quam immutationem, flatus, comitialis morbus, renum affectus, aliaq; longa vitia procreantur: postea vero quoniam & Democritus inquit, homo ex homine in coitibus proseminat̃: quin etiam qm̃, inquiũt, multũ pruritum ac morsum ob seminis salsuginem atq; acrimoniam patiunt̃. Cumq; fœminarũ (vt aiũt) & marium communis ratio sit, in fœminis euidentem causam esse dicunt: vtero nanq; intestinum subijcitur, vesica superiacet: par est itaq; ipsum distentum & in venerem concitatum vtriusque excretionem retinere: flatu igitur incluso assidue inflari, atque lotio retento abdomen intumescere. Hæc sanè à Sabini sequacibus haud verisimiles causas eorum, quæ non fiunt, assignantibus referuntur: neq; enim hæc adolescentulis coire incipientibus, sed atra bile vexatis & flatuosis nominatis, eueniunt:

qui

A.l.3.f.13.c.5. c.1.301.h A qui quidem et post declinantem ætatẽ huiusmodi vitijs afficiuntur: "prorsus enim flatu repleri ab ingeniti caloris debilitate prouenit, eo nanq; recte valente horum nihil exoritur. Nam Aristoteles in libro suo de Quæsitis & causam quærit, ob quam melancholicis libidinosis esse cõtingat: dicitq; in ipsorum præcordijs haud paucum spiritum flatuosum excitari, atq; ideo eiusmodi vitia spirituosa præcordialiaq; nominari. Diocles etiam & Plistonicus alijq; multi medici sic ipsa vocari dicunt. Verum haud malum fuerit & quædam verba ab Aristotele scripta retulisse. Hæc ita se habent: Cur melancholici libidinosi sunt? an quod spiritu abundant? semen enim spiritus excretio est: cũ iste igitur copiosus sit, necesse est ipsius purgandi sæpius incessat cupiditas, leuantur enim. Propterea et Ruffus * pro hac voce /strepitus/ maluit scribere /timor/ vt Hippocrati de melãcholicis sermo sit, quorum maxime proprius timor est. Aliud enim alij formidolosum videtur, vnum quiddam saltem ipsis singulis omninò, quando planè modicè contristãtur: Si vero immodice, & duo, et plura, et permulta: quibusdam etiam ipsorum omnia. Erit itaq; secundum Ruffum lectio huiusmodi /quibusdã, cum venere vtuntur, inflatur venter, vt Damagoræ, vnde his timor/. Verum secundum veteres interpretes ita se habet, vt ab initio scriptum est: illorum enim scripturam semper adijcio, & si ab illis primis librarijs corrupta fuisse videatur: satius est enim, vt iam sæ-
B pius repetiui, lectionem, vt inuenta est, enarrantes, ita deinde ipsos aliquid vlterius excogitantes addere, idq; ipsum nos facere admonere. Hactenus Sabini explanatio tradita est. Capito autem ita scripsit /aliquibus non nunquam, cum venere vtuntur, inflatur venter, vt Damagorę, aliquibus vero in his strepitus/. Dioscorides vero sic /aliquibus quidem, cum venere vtuntur, inflatur vẽter, vt Damagorę, aliquibus in his strepitus/, iste enim eam particulam /vero/ abstulit. Quin et in nomine hoc /strepitus/ explanando, inter ipsos explanatores non conuenit. Non nulli quidem murmur significari dicunt, quidam ructũ, alij flatus per sedem exhalantes: item alij quodlibet istorum simpliciter, qualiscunq; in intestinis motus sit, qui ab auribus sentiatur: sunt enim & alij quidam pręter murmura in intestinis motus ac strepitus, non nulli quidem sonis persimiles, aliqui vero sibilis, aut alicui alij huiusmodi voci. At Arcesilao, inquit, non modo venter inflabatur, sed etiã tumebat, hoc est, œdema id est tumorẽ, habebat. Dixi autẽ alias sæpius œdema ab ipso vocari omnem præter naturam tumorem, siue phlegmonis, siue erysipelatis, siue scirrhi naturam sapiat, cum recentiores medici solum laxum tumorem œdema vocent. Cæterum qualem nam Arcesilao tumorem excitatum esse dicat, quæstio haud parua est. Mihi sanè œdema propriè à iunioribus acceptum dixisse videtur: non tamen incredibile est aut erysipelas, aut phlegmonem, aut scirrhum, aut
C eiusmodi aliquid coitus tempore, vel paulo post, exortum fuisse, rursumq; haud ita multo post id resedisse: ab interpretibus autem tota hæc speculatio silentio præterita est. Huius quidem Arcesilai et alio huius libri loco mentionem fecit Hippocrates, vbi ait, In accessibus, quibusdam strepũt, vt Arcesilaus. Manifestum est igitur huiusmodi hominibus ventrem flatu esse repletum, huncq; præ contentione in coeundo facta excerni contingere. At Dioscorides ita hæc verba scripsit /Arcesilao autem male olebat flatuosum/ pro eo, quod est, malũ odorem exhalabat flatuosum, ita enim scriptum esse voluit. At reliqui omnes hanc vocem /flatuosum/ sequentis partis initium esse voluerunt, vt deinceps scriptum est.

13 *Flatuosum in Furfurosis simul causa est. Etenim flatuosi sunt.*

Quos furfurosos dicat, inuentu difficile est, modo quis ne, velut Herodoti & Ctesiæ, tanquam historiam, veterum medicorum libros euoluat, sed quò ad artis opera magis proficiat. Multi autem interpretes id negligunt, & maxime quicunque sophisticam doctrinæ speciem æmulati ad eam explanationem deueniunt, quæ ad manum est, quamq; verba ipsa præseferunt: neque præterea in ægrotantibus dictorum veritatis periculum faciunt. Igitur ita quoque nunc eos furfuro-
D sos dictos esse intelligentes, quibus assidue in capite furfures creantur, istius rei causam referre conantur, dicentes ab excrementis caput subeuntibus furfures prouenire, excrementaq; in sublime à calido spiritu ferri, ob idq; istos flatuosos esse. At ipsorum improbus sermo est, Primo quidem quoniam euidentis rei testimonio caret: mille enim minime flatuosos nouimus, quibus in capite perennis furfurum prouentus est: Secundo, & si res ipsa testimonium ipsis fauens præberet, omnibus calida excrementa contrahentibus communis hæc ratio esset: Et tertio ad hæc, quòd ipsius capitis plerunque ob propriam eius temperiem symptoma est furfures creare, & si humores naturaliter affecti sint. Iure igitur quidam veterem lectionem commutantes scripserunt /flatuosum causa simul est alatis/: medicis autem consuetudinem esse eos alatos nominare, qui scapulas eminentes auium alarum instar, retrorsumq; productas habent, vos non latet. Istis igitur inquiunt flatuosum simul esse causam, vt in affectum incidant, quemadmodum incidunt, hoc est, eiectionem sanguinis, ipsos enim flatuosos esse. Quod quidem ad frangendum aliquid in pulmone, adiuuans causa sit flatuosum, neminem præterit: an vero & angusti pectoris homines flatuosi sint, id experientia nobis curiose inuestigandum est. Mihi quidem ferè omnes eiusmodi visi sunt, & forsan ob vitalis caloris penuriam, quem ex corde emanare didicistis. Igitur alati exiguum cor habentes, secundum quoque huius proportionem & calorem ab ipso in omne

corpus

corpus emanantem imbecillum habent: ob huius nanq; ab ipſa origine infirmitatem cor (vt didiciſtis) exiguum creatum eſt. Quidam autem non /alatis/ ſed /febriculoſis/ ſcribũt, locutionem huiuſmodi facientes /flatuoſum ſimul cauſa eſt febriculoſis, etenim flatuoſi ſunt/: verum neq; ipſi recte ſentiunt, omnes febriculoſos flatuoſos eſſe arbitrantes. Dioſcorides ſanè, vt paulo ante dicebam, in calce præpoſitæ ſententiæ hanc vocem /flatuoſum/ collocans, ita propoſita verba ſcripſit /ſimul cauſa alati/: vt tota ipſa continuata locutio ita ſe habeat /Arceſilao autẽ male olebat flatuoſum/: poſtea deinceps ab alio initio /ſimul cauſa alati, etenim ſunt flatuoſi/. Abunde igitur de flatuoſis iam dictum eſto: ne oratione in præſentia & ſemper multa ſcribere deuitem, re autem vera nimis verboſus eſſe deprehendar. E

14 *Frigidum valde Venas frangit, & Tuſſim citat, vt nix, glacies: Et contrahit, vt Pherea, & Gongronæ. Simul cauſa Duritiæ.*

Et in libro de liquidorum vſu, & in aphoriſmis, fuſius diſputatum eſt, qualiſ'nam frigidi facultas ſit: nunc quoq; aliqua ipſius opera per quandam veluti deſignationem relata ſunt ad eius communem vim explorandam vtilia futura. Quãtum enim in ipſo eſt, omnia, quæ attingit frigidum, cogit, denſat, ſtringit, coarctat: quocirca & ſenſum latentes corporum difflationes & ſenſiles effluxus intercludit. Sic igitur & in aphoriſmis ſcripſit: ‖ In iſtis vero frigido vti, cum ſanguis eruptu- F

5ª. Aph. 23. Ex. ord. 39. f

rus eſt, non in ipſa, ſed circa ipſa, vnde effluit. & quæcunque deinceps opera propriæ frigidi facultatis, qñ nullo intercedente medio agit, enumerauit: item cum dixit, Frigida, vt nix, glacies, pectori inimica, tuſſium excitatoria, ſanguinis profluuij prouocatoria, & deſtillationum inductoria. Illud quidem /pectori inimica/ ſecundum ipſius frigidi facultatem dixit: Illud autem /tuſſium excitatoria, ſanguinis profluuij prouocatoria/ per interuentũ aliorum. Quoniam enim in ſe ipſa compinguntur atq; coarctant vaſculorum ſanguinem continentium corpora, propterea non nunquam ipſorum tunicas frangi contingit, vt quod à multo contento in laxis receptaculis fit, id à nõ multo diſtentis eueniat. Ideo igitur in propoſitis verbis non abſolute frigidum venas frangere, ſed valde frigidum dixit. Eandem ſententiam innuentia verba & in aphoriſmis ſcripſit inquiens, ‖ Frigida, vt nix, glacies. per exempla, quæ'nam ſint valde frigida, interpretatus. Item cum in aphoriſmis dixerit, ‖ Vlceribus frigidum mordax, cutem obdurat. nunc dixit, Frigidum contrahendi vim habet, quod idem eſt, ac copulandi. Sic igitur & in neruoſis membris tumores creat, & in neruis ganglia quæ vocantur, & alias quaſdam tentiones, alias oblongiores, alias rotundiores. Mihiq; videtur oblongiores vocaſſe pherea, rotundiores autem gongronas, Pherea quidem eas vocans, quæ φηρεῶν ſimilitudinem habent: ita enim quidam Iones ſatyros appellarunt, quos pingunt finguntq; oblongos apud aures exceſſus habentes: Gongronas vero rotundiores cũ duritia exceſſus, quales in quibuſdam arboribus appendices ſunt, quas gongros vocant: vt etiam Theophraſtus in primo de ſtirpibus ad verbum ita ſcripſit: Non nullę verò habent & vocatos à quibuſdam gongros, aut ipſis proportione reſpondentia, vt olea. Dicunt & aliqui nunc etiam in Theſſalia ſe quoſdam audiuiſſe tales duritias, cum in collo creatæ ſunt, gongronas appellantes. Verum quenquam pherea dicentem neq; ipſe vſquam gentium audiui: neq; aliquem, qui audiuerit, noui: quamuis non nulli explanatores Hippocratẽ dicant pherea vocare, quæ Pheris peloponneſi ciuitate abundant. Alij per ε pſilon primam ſyllabam ſcribentes vnà cum ph ſcilicet, pherea, dicunt ipſum appellare quæ Pheris Theſſaliæ vrbe plerunq; oriuntur. At φ ipſe longiores exceſſus pherea nominet, illud etiam quod in ſeptimo de vulgaribus morbis ad verbum ita ſcriptum eſt, ‖ In vulgus graſſabantur tuſſes, maxime vero in pueros, quæ ſecundum aures multis, qualia ſatyris. teſtimonium dictis noſtris præbere videtur. Sed quod in calce propoſiti ſermonis ſcribitur /ſimul cauſa & duritię/ id ſignificat, dictorum vitiorũ à frigore creationes adiuuans cauſa eſt & corporis, in quo affectus oriũtur, duritia, id eſt cum homo dura naturaliter cute ſit: eádem enim ratione & frigidum, & dura cutis, poſitorum affectuum originis cauſæ ſunt. Nam quoniam (vt ipſe inquit) frigidum cutim obdurat, ideo huiuſmodi affectus creat, ſuccis ſub cute contractis per ipſam tranſire nequeuntibus. Quibus igitur natura cutis dura eſt, iſtis et ipſa adiutrix cauſa fuerit, vt ne craſſi lentiq; humores digerantur: ſub ipſa vero congeſti duros vocatos & ſcirrhoſos tumores efficiant. Quod etiam venarum diruptio ob frigidi vim natura durioribus euentura ſit, nemini dubium eſt. Nam ſi à ſanguine in venis incluſo effractio vaſculorum fit, in illis plus fiet, quæcunq; præ duritia ægre vixq; dilatantur. Quæ enim latius extendi apta ſunt, & ſi, quod in ipſis continetur, multum ſit, id tamen citra ſciſſuram includunt & cohibent. Item & tuſſes in natura durioribus corporibus iure excitãtur: ſiquidem dictum eſt, ea facilius, ꝙ mollia, exaſperari. Cum quidam vero in hoc ſermone pro hac voce βηχώδες id eſt tuſſes excitans, φυσώδες id eſt flatuoſum, ſcripſerint, aliquid & de hoc dicere conuenit: quotidie nanq; refrigeratis corporibus flatuoſo ſpiritu ventrẽ repleri cernunt. Verum antiqua lectio non φυσώδες id eſt flatuoſum, ſed βηχώδες id eſt tuſſiculoſum (vt verbũ verbo reddam) agnoſcit. Atq; in aphoriſmis (vt paulo ante retuli) frigidiſſimarum rerum, loco exempli, mentionem faciens, ipſis nõ addit /flatuoſum/: ‖ Frigida enim, inquit, vt nix, glacies, pectori inimica, tuſsium excitatoria, ſanguinis effluuij prouocatoria, et deſtillationes commouentia. Ac propoſitis

Ibid. Aph. 24. g

I bid. Aph. 20. a

G

7. Epid. circa finẽ libri, verſib. ferè 90.

H

5ª. Aph. 24. Ex. ord. 39. g

A sitis in verbis, & in narrato aphorismo, non simpliciter quæ à frigido, sed quæ à valde frigido fiāt, edocet, hoc loco dicēs /frigidum valde venas rumpit/: in aphorismis /vt nix glacies/. Quòd autē aliquam caliditatem participare debeant, quæ inflantur sæpe didicistis, sicut & quæ

* *Deficiunt aliqua.* *

15 *Post mictum Concretio Puerulis magis. Num quoniam calidiores?*

Quòd de calculosis pueris hic sermo sit, omnes libri explanatores asseruerunt: sed cur /post mictum/ adiecerit, cū simpliciter scribere liceret /concretio puerulis/ haud perinde cōtemplati sunt: sicut neq; illud etiam, cur dubitatiuam coniunctionem adiecerit, non simpliciter dicens /concretio puerulis, quoniam calidiores/: iste enim loquendi modus /num quia calidiores?/ pro certo affirmare non audentis indicatiuus est. Atqui in aphorismis absolute protulit, ‖ Augescentes plurimū habent insitum calidum. Nomen quidem concretionis, in solo septimo de morbis vulgaribus libro inueni, eius libri scriptore dicente, Et concretio apparebat in aqua, qua manus lotæ sunt. Sed quare /post mictum/ aut quare /num/ adiecerit, deinceps considerabimus. Ac primum de dubita- 1a. Aph. 14. Ex. ord. 7. a

B tione, & si secunda scripta sit, videamus. Aut igitur adhuc dubitans hæc scripsit, temporis autē spatio aliqua demonstratione comperta firmam de crescētium temperatura sententiā tulit: aut, quod & melius est, & à nobis in commentarijs de temperamentis, & in aphorismis decretū fuit, non absolute puer adulto calidior est, sed insito calore calidior. Calidum autem non ingenitum eo absolute calidius esse monstratum est, quo adulti plus abundant: quocirca par erat ab eo potius calido in vesica lapidem cōcrescere. Propterea igitur haud iniuria anceps est. Veritas aūt est calculos pueris in vesica ob vrinæ crassitudinē procreari. Porrò vrinas crassissimas à pueris reddi, & ab omnibus ante nos medicis concessum est: sed cur tales reddātur, ipsum quidem per se speculatione dignum est, ad rem autem propositam nihil facit. Crassas enim vrinas excerni & euidenter apparet, & rerum testimonio declaratum est: huiusmodi nanque crassitudo multa collecta & in vnum coiens, cum semel aliquando non opportune excreta intus diutius manserit, coagmentandi concrescendiq; initiū capit. Eo vero principio facto facile postea quicquid iterum reliqui crassi in vesicā delabitur, priori agglutinatur, maiorq; inde tophosus calculus redditur: quemadmodum extra & in calidis aquis sponte nascentibus, et in vasis, vbi calefit aqua quotidie, lapis coalescere cernitur. Igitur vrinarum crassitudo creandorum calculorum prima potissimaq; causa est, caliditas vero etiam

C mediocris ad huiusmodi materiam spissandam satis est: nempe & in calidis aquis scaturientibus, & si moderatis tepidiores sint, tophi concrescentes apparēt. Hac itaque ratione Hippocrates eam vocem /num/ adiecisse mihi videtur, quoniam & tanta caliditas, quam ingenitam pueri habent, ad coagmentandum aliquid facit: verum non ipsa præcipue, sed materiæ ex qua fit lapis, qualitas, ipsius compactionis causa existit. Cæterum cur /post mictum/ adiecit, & non absolute dixit /concretio puerulis?/ quoniam de calculis in vesica, & non in renibus, nunc sermonem facit. Fit autem lapillorum in vesica concretio post mictum, in renibus ante mictum. At pueris in vesica, iam declinanti vero ætate hominibus in renibus, lapillos prouenire nos haud præterit. Ergo (quod dudum dicebam) rem ita se habere, quod sensibus apparet, manifestat: quænam vero causa sit, per ocium quærere licet. Quare explanationi iam finis factus est: causam autem, vt in superioribus, ita & modo quasi superpondium afferemus, si prius illos reprehenderimus, qui propterea in pueris calculos gigni asserūt, quòd itinera ob vasculorum exiguitatem angusta sunt. Oporteret enim, si id ita esset, in renibus potius calculos pueris creari, angusti enim per illos transitus sunt: vesicæ autem ceruix lata adeo in pueris est, vt cuiusque materiæ crassitudo per eam facile transmitti possit. An forte neque in illis, qui iam progressa ætate sunt, meatuum per renes angu- Al. 3. f. 18. t. 2. c. 16. 160. g

D stia gignendis lapillis in causa est, sed & actionum infirmitas, & crassorum succorum cruditas? quandoquidem in pueris omnes naturales actiones validæ cum sint, humorum crassitudo funditur atque dissoluitur: in declinantis autem ætatis hominibus compacta est. Quin etiam in exterioribus quæcunque natura crassa per aliqua angusta transfundere volumus, quæ calore eliquata sunt, facile peruadere: quæ non fusa neque eliquata sunt, transire non posse cernimus. Huius materiæ exempla sunto pix, resina, seuum, cera, & mel. In pueris itaque cum multus sit insitus calor & actiones robustæ, materiæ crassitudo attenuata in renes fertur, atque ideo facile in vesicam percolatur, haud parum & actionum vi ad egressus celeritatem conducente: vtpote autem vesica frigida, quippe quæ & neruosa sit, & pauci sanguinis, & amplissima interius concauitate inanis, crassitudo in ipsam transmissa ibi iterum cogitur & conspissatur, vt prædiximus, initium huius conspissationis accipiens, quando in vesica diutius commoratur. Quin etiam hanc crassam materiam in pueris tenaciorem esse, quoniam magis ab insito calido elaborata est, rationi congruit: nam quæcunque à calore in concoquendo mutantur, temporis processu lentorem quendam acquirunt, & si ab initio nullum habuerint: quocirca planè magis in vnum coeunt, consistunt, atque coagmentantur: nam inter æque crassa, quod tenacius est, ad coitionem, coniunctionem, & concretionem aptius habetur. Quam ob rem cum causæ quædam præsenti sermoni haud ne-

cessariæ

cessariæ traditæ sint, de vrinæ præterea puerorũ crassitudine causam adijciam: est autem cum ipsorum edacitas, tum ꝙ a cibo ludentes prosilientesq; mouentur. Lactentibus vero et materia ipsa occasionem præbet: "lac enim natura crassum est, & ad calculos creandos aptissimũ. Porro et in adultis caseo frequentius vescentibus lapillos in renibus crebro suboriri cognouimus. E A.l.3.f.18.t.2. c.16.360.e

16 *Figuræ subleuantes, Vt sarmenta manu plectens & contorquens, Præ dolore procumbens, Paxilli extremum supra defixum corripiens inhæsit, & subleuatus est.*

Id, quod dicitur, admodum patet: sed ipsius causam inuenire difficile est, qñ & Hippocrates, cũ tamen posset, non scripserit, aut repente ipsi dolorem coortum esse dicens, aut paulatim incrementum cœpisse, atq; in sarmentorum plexu occupato initium habuisse, aut post ipsum illico, aut alio quopiam diei noctis'ue tempore. Sed nec quę esset particula dolens, dictum est: manum autẽ fuisse existimant, eo ꝙ ipse paxillo apprehenso dolore leuatus est. Quod si ipse sarmenta intorquens fatigatus esset, haud incredibile foret ex huiusmodi figura ipsius dolorem fuisse mitigatum. ‖ Manus enim figura dolorẽ sedans in libro de fracturis, & in libro de agẽdis in medicatrina, qualis'nã sit, descriptum fuit. Siqua vero in versanda manu tortura musculi in homine facta esset, aut & flatuosus spiritus inter duos musculos exitum non habens inclusus foret, par erat in figura decenti positum, ob quam spiritum exhalare contingeret, dolentem hominem subleuari. F

đ Fracturis, cõ. 1.t.16.7ª.226.g Et de lis q̃ in medicatr. fiũt. cõ. 3.t.19.&20. 7ª.216.f.g

17 *Quem ex Oritypia circa pontem vidi ego Iactãtem crura, Altera tibia minime extenuabatur, Femoribus autem valde. Vrina, ac Genitura non retentæ sunt.*

Oritypos Græci nominant quodlibet ex montibus in ciuitatem deferentes, vt ligna, & lapides, & id genus alia. Scribente autem Hippocrate non simpliciter sic /oritypon vidi iactantem crura/ sed orationi præpositionem /ex/ addente & scribente /quem ex oritypia/ apparet quodam modo ab ipsa in montanis negocijs actione, a principio, dorsi circa lumbos hominis medullã, a qua nerui crura mouentes egerminant, offensam accepisse. Illud autem /circa pontem/ scriptum esse satis ipsi fuit, solum quo ægrotantis reminiscatur, vt nulla arte indigeat. Verum forsan superuacuum fuerit quærere, qua de causa homo ille ex cruribus laborauit: quemadmodum & illud, quid per ea verba significetur /crura iactantem/ vtrum ægrotans crura immobilia doluerit nihil patiens: hoc
* enim a quibusdam fide omni carens dictum est. Illud quidem verisimilius fuerit, impotentia crura cum essent, ipsorum in ambulando motionem talem fieri, qualem ipsa extrorsum non vehemẽter iactantes faciunt. Sed neq; ꝙ tibia vtraq;, aut altera, minime attenuabatur, femora autem valde, audientibus nobis vllam vtilitatem afferunt, sicut neq; Hippocrati ad memoriam faciunt: haud raro nanque, sed crebro hæc fieri, & ab omnibus medicis aperte cognosci videntur. Quid'nam igitur sit, cur ita scripsit, ego declarare tentabo, si totam rem prius alijs verbis clarioribus, ac paucioribus detractis superuacuis, pronunciauero. Quidam resolutis cruribus secundum femora emaciabatur magis, ꝙ secundum tibias: vrina quidem, ac genitura ipsi non suppressę sunt. Hoc igitur nobis vtile cognitu est: sed forsan quispiam interrogauerit, quid sibi vult illud, quod in libro de articulis scriptum est, ‖ Quoniam multo pluribus crura et manus debilitantur: & corpora torpescunt, »
& vrina supprimitur ipsis, quibus vertebrarum præter naturam inuersio neq; introrsum, neq; extrorsum excesserit, sed valde concussi fuerint secundum spinæ dorsi rectitudinem. »
* Ex his verbis non nulli persuasi, ob neruorum resolutionem ex medullæ dorsi affectu hæc symptomata contingere asseruerunt: neq; animaduertunt, vertebris ex naturali sede transmutatis, et affectus communicati ratione, phlegmonas primo, postea & prædurος tumores excitantibus circa vesicam & rectum intestinum quod vocant, naturales horum instrumentorum actiones deprauari: vnde quæ prius ab ipsis excernebantur, supprimuntur: neruis vero solis læsis, nullo prædictorum instrumẽtorum per consensum affecto non actiones naturales, sed voluntarias, vitiari contingit. Quocirca & ipsis contra voluntatem vrina decurrit & stercus, cum eorum neruorum, qui ad musculos in finibus vesicę atq; intestini recti positos protenduntur, & a quibus vtriusq; instrumenti osculũ clauditur atq; constringitur, resolutio perfecta fuerit. Sed monticolæ illi vrinæ exitum obstructum nõ fuisse proposita verba declarant: vtrum autem inuito ipso, an volente excerneretur, non item adiecit. Porro si liber iste accurate compositus ad ęditionem foret, ex eo, ꝙ adscriptum nõ esset, constaret quoq; non factum esse, prorsus enim ipsum indicasset: sed eo modo scriptus non est, verum (vt sæpius dictum fuit) per quasdam annotationes reminiscendi causa. Nam de deiectionibus quoq; nihil scripsit, cum tamen & has necesse sit aut nequaquam suppressas esse, sed perinde atq; vrinam, præter voluntatem effluere, aut voluntate iubente excerni. At ipsum par fuit ad eorum, quæ viderat, reminiscentiam eo, quod de vrinis dixit, fuisse contentum, alui scilicet excrementorum euacuatione ita, vt vrinę, sese habente: nam si contrarium quid circa alterutram ipsarum factum esset, omnino significasset: eisdem autem eadem consequentibus vtriusq; meminisse necesse non fuit. Verum neq; genitura, inquit, suppressa est. Naturalis enim est & ipsius euacuatio, quemadmodũ & vrinæ, & stercoris: sed, quare venere vti volentes ad hanc deueniunt, nolentes autem non, longiore oratione & in libro de Dubijs motibus disputatum est. H

de Articulis, com.3.t.53.7ª. 274.g

Quæcunq;

18 A *Quæcunq; Alatæ naturæ Laterum, propter impotentiam occasionis. Et in Destillationibus malignis. Et si excretio sit, & si non sit, Malum.*

Quos'nam medici alatos vocent, superius dictum est. Didicistis etiam ex tertio de morbis vulgaribus eiusmodi homines ad tabem esse expositos. Occasionem autem Hippocrates dicere consueuit & omnes ferè antiqui medici omnem rei materiā, ex qua initium motus ad sequētes actiones prodit, siue argentum, siue aliqua alia suppellex, siue potentia quædam sit, siue locus, siue fides, siue actio, siue causa, siue quicquid aliud simpliciter. Sed quidā putant ipsum locos prius affectos aliorum occasiones appellare: idq; ex eo sermone demonstrari aiunt, Occasiones, vnde incepit laborare, considerandæ. Si vero & hoc significatum (vt supra dixi) est, cum sit commune, multa sub ipso erunt singularia. Oratores quidem, quemadmodum & historici, & philosophi, occasiones hominum actiones dixerunt, vtpotè & qui de illis disputent: ab Hippocrate autem nomen translatum est, quemadmodum & alia multa naturalium actionum, atq; affectuum: in quibus omnibus commune est hoc, vnde incepit fieri: nunc enim in proposita parte Hippocrates dixit, vnde incepit laborare. Posset autem similiter dici et hoc, vnde incepit nauigare, bellum gerere, pacem agere, B pugnare, inter se amare, odisse, tyrannidem exercere, & omnia id genus alia. Nunc itaq; primum initium, quo quis alatus euadat, ab Hippocrate dictum est, occasionem vero quispiam non ab re dixerit. Quæ'nam igitur hæc est? ingenitæ caliditatis, quæ ex corde habet originem, imbecillitas. Didicisti enim quemadmodum cerebro magno caput vnà augetur, paruo existente minuitur: eàdem ratione & cum corde augeri pectus, & minui: verum cor ipsum exiguum ob vitalis potentię infirmitatem creari: cuius potentiæ essentiam ingenitum calorem esse dicimus. Quando igitur imbecilla hęc alicui natura fuerit, hoc est ab initio, à prima formatione et cor & pectus parua generari necesse est. At ꝙ tria sint animal gubernantia principia, demonstrationes didicisti in volumine de Hippocratis Platonisq; decretis. Eos vero, qui occasiones dici putāt prius affectos locos, multum & in explanandis propositis verbis delirare inuenies: et in eo, ꝙ nos non dictionem aliquam vnā, sed integram orationem præterea: subaudire debere iubent, ac si & hoc modo sententia dicta sit, Quæcunq; alatæ naturæ laterum ob impotentiam occasionis in destillationibus malignis, maxime phthisi capiuntur: & si excretio sit, & si non sit, malum est. Cum multa ab horum verborum explanatoribus dicta sint, satis esto, quod verissimum mihi, & artem medicam discentibus vtilissimum esse visum fuerit, solum, quàm fieri potuit breuissimis designasse. Destillationes igitur à capite in pulmonem descendentes tunc maleficas esse putandum est, si defluentia subtilia, & corro- C dentibus viribus prædita sint. Hæc sanè neq; in pulmone morari tandiu conuenit, quoad concocta crassescant, quemadmodum alias fluxiones ex tenui quidem materia, sed non corrosiua, et ęgre maturescente constantes: neq; rursum statim expelli. Intus enim morantia non facile concoquuntur, viscusq; ipsum lacerare deprehenduntur: si excernantur autem tusses violentas commouent, ob quas caput repletur, ipsumq; rursus in pulmonem materias depellit: atq; ob tussis vehementiā, ne aliquod in ipso receptaculum frāgatur, metus est: Qualis planè tussis illis accidere solet, qui humores tenues & aqueæ substantiæ difficulter ex pulmonibus reijciunt: ascendunt enim isti à spiritu per tussim emisso sublati: ꝙ si tenues & aquei sint, dispergvntur, & cōtra spiritus motum prius delabuntur, quàm totam asperam arteriam egressi sint. Verum est igitur noxam sequi, siue in pulmone humores isti remaneant, siue euacuentur.

19 *Rigores Incipiunt Mulieribus quidem magis à Lumbis, & per dorsum, & tunc in caput: Verum & Viris Posterius magis, quàm à priori parte. Horrent Exteriora magis, quàm interiora corporis, vt cubitorum, femorum. Sed etiam cutis rara: id vero pilus indicat. A quibus autem alijs Rigent, fortasse ulceribus, incipit ex vasculis.*

D Reliqua huius sermonis verba & in aphorismis & in secundo de popularibus morbis declarauimus. Sed quod in calce adiectum est, haud parum negocij libri huius interpretibus facessit: siquidem alius aliter ea verba scribit, omnes innuentes sermonem verisimiliter interpretari nō posse, si antiqua lectio seruetur. Ea verò huiusmodi est, ex qua non nulli eam partem mutauerunt /fortasse vlceribus/ scribentes /vt vlceribus/ vt id ipsum aliorum sit exemplum: Neq; enim ab vlceribus solum, sed etiam abscessibus suppurantibus rigent: quin etiam non nulli vsti & secti, ex vstione & incisione riguerunt: vidimus præterea non nullos ob acre pharmacum vlceri superpositum riguisse. Verum omnes id genus rigores externam causam euidentem habent: alij vero sunt in tertianis & quartanis febribus, & plerunque vnà cum iudicationibus citra manifestam causam exorientes: de quibus dictum fuisse aiunt /rigores incipiunt mulieribus quidem magis/ & reliqua deinceps posita. Et quidem illud ipsum primo quispiam miratus fuerit, quo modo in aphorismis, vbi maxime suam ipsius sententiam explicat, & de rigore sermonem fecit, in vniuersum illum protulit sine ea, quam in propositis verbis edocet, definitione. Videtur nanque si ea quis consideret, Hippocrates opinari, non omnes rigores vno tantum modo fieri, cum dicat /à quibus autem alijs rigent, fortasse vlceribus, incipit ex vasculis/, vltra id, ꝙ hoc ipsum, ex vasculis incipere rigorem, dixisse, nullam oppositam antedictis diuisionem habet. Licet itaq; dicere, ex vasculis rigores

res omnes ortum habere, id est ex malis succis intra vascula cõtentis: sed primum quidem lumbi, E & dorsi partes horrent, deinde & reliqua. Propterea non nulli veterem scripturã permutantes ita lectionem instituerunt /a quibus autem alijs rigent, vt vlceribus, incipit ex vasculis/ vt huiusmodi oratio sit: Quicunq; sine loco passo rigores fiunt, à lumbis & dorso initium sumunt, alij vero ab affectis particulis exoriũtur, quæ plane & ipsius rigoris causæ sunt. Aliqui vice huius dictionis /vasculis/ contrarijs /scripserunt: vt in quibus affectus locus rigoris auctor est, ad se ipsum, vt aiunt, eo quo rigent tempore ab omni corpore sanguinem attrahens, tunc rigor ex locis, qui passis sedibus contrarij sunt, prouenire videbitur, ipso superioribus inferiora, sinistris dextra, contraria dicẽte. Iam igitur animaduertentibus palàm est, ex his, quę isti in scriptura transmutant, in maxime cõtrarias sententias orationem trahi, non nullis ab affectis membris, alijs ab istorum contrarijs, rigores oriri asserentibus: contraria vero sunt, vt ipsi dicunt, quę longissime distant. De causa quidem, vt sæpius dictum est, licet volenti, vt lubet, dicere, sed de ijs, quæ euidenter apparent, non licet: ita enim omnes artes, hominumq; vita funditus euerterentur. Verum, vt in aphorismis prodidit, omnes‖rigores ex lumbis & dorso initium capere dignoscuntur. Atq; istud in præsentia in fine propositi sermonis adiectum libri auctor (vt aiunt) Thessalus Hippocratis filius, si in patris commentarijs repertum descripsit, & libro interseruit, male fecit: nam à patre longo tempore dijudicata, & F per aphorismos in communem enunciationem redacta firmiora ipsum putare oportuit, quàm illa, quæ dum quęrerentur antea, non dum cognoscebantur. Quòd si ipse ex se id ascripsit, longe maius peccatum commisit, patris communem enunciationem inuertens atq; deprauans. At si quispiam alius Thessalo posterior librum hunc scripsit, male & ipse fecit. Vt enim sæpe iterauimus, experientia rerum euidenter apparentium iudex est, non ratio, quam sibi vnusquisq; verisimiliter commentus fuerit. Nam cum aliquid fieri fama sit, ratio inuestigat, atque id ita esse contendit: cum quid autem plane fieri cõspicitur, nugatoria & superuacua oratio est, quę ipsum fieri causam afferens dicat. Cæterum & alia quædam ab interpretibus in hac parte dicta sunt: sed ego iam sæpius omnium meminisse recusaui, & maxime cum ea, quę verisimillima esse videbantur, ad examen redacta falsa esse deprehenduntur.

5ª. Aph. 69. Ex. ordin. 45. d. Et 2. Epid. sect. 3ª.

20 *Caput ex Ortu, & Occasione, & plurimis Sermonibus & paulatim cognitis colligentem: & perdiscentem, an similia inter se sint. Et si non similia inter se sint, ex dissimilitudinibus similitudo fiat Vna. Sic Vtiq; sit Via. Sic & Recte se habentium probatio: & Non recte, redargutio.*

Non, quæ nunc dixit, præcipere, sed ea in ægrotantibus exequi difficile est: prorsum sanè artis G summa in ipsis est. Nam si quis accurate laborantis naturam à primo ortu cognouerit, & ex qua nunc causa laboret, & per multos sermones paulatim cognitos euidentes similitudines, & quę dissimilitudines esse videantur speculans, alia quoq; in propositis verbis enarrata bene inueniat, iste sanè optime curare poterit. Omnia itaq; contemplemur singillatim, ea, quę per alia volumina vberius pertractauimus, in memoriam reuocantes: & ipsis, si quid deficiat, adijcientes. Igitur cuiusq; eorum, qui curentur, naturam à primo ortu sciri debere præcepimus: sæpiusq;, vt optime quispiã id faciat ostendimus. Ostensum est autem haud minus, quæ de primario affectis locis, & per vitij communicationem læsis, scire & exquisite dignoscere in ægrotis oporteat: quemadmodum & de causis, quas ante incipientes vocant, & quas antegressas, & quas contentrices. Ostensum est præterea & in hoc libro, cum tradita est circa ægrotantem œconomia, quæ vtiliter quispiam ex ægri sermonibus ad artis opera colligere possit: Quin etiam ꝙ ex singularibus in ipsa consideratis specul lãtem dissimilitudines ad vnam vniuersalem communemq; similitudinem redigere oportet. Plurima vero eorum, quæ in his libris scripta sunt, vsu venire solent. At quod deinceps scriptum est /rursum dissimilitudines his/ ab vniuersalibus, cõibus, & similibus in differentias partitionem significat. Ostensum est autem hoc à nobis in omnibus partibus artis, in libro de differentia symptomatum, de communis symptomatis diuisione: ita quoq; & in libris de pulsuum differentia, de H pulsus in vniuersum distinctione actum est. Verum & inter has differẽtias rursum similitudo est: iterumq; singulæ differentię, vt edocuimus, in alias magis particulares differentias distinguuntur: item & istæ quasdam habẽt similitudines. Iccirco igitur cum dixerit /rursum dissimilitudines his/ sunbiunxit /& an similia inter se/ vt intelligamus deficere hæc verba /per quid/. Vult enim nos cognoscere dissimilitudines, quę quidem sunt differentiæ: per quid iterum similes inter se sint: vt ex dissimilitudinibus vna similitudo fiat: etenim ipsa per se vnaquæq; differentia communem similitudinem habet, omnesq; generalis complectitur. Recte igitur dixit /hęc enim via recta/ in omni scilicet artis constitutione, vt didicisti. Appellauerunt autem hanc viam posteriores Hippocrate non viam, sed methodum, ex qua recte inuentorum & factorum in artibus probatio est, non recte autem se habentium, redargutio.

21 *Sãguinis de Naribus profusio Aut ijs, qui subuirides nigriq; sunt: Aut ijs, qui rubri et uirides: Aut subuiridibus.*

Non est huic sermoni additum, vtrum magis in morbis fiat sanguinis è naribus profusio dictis hominibus, an magis, ꝗ̃ alios, istos iuuet. Sed neq; quos intelligat subuirides & nigros, clarum est. *

Nam,

A Nam, vt sæpius iam repetitum est, in stirpibus τὸ χλωρὸν id est viride, ἀπὸ τῆς χλόης id est ab herba, eiusq́ꝫ colore Greci plerunqꝫ dicere consueuerunt: abutentes autem, omne vigens & boni habitus ita nominant. Interdum vero & pallidos virides appellant: atqꝫ nunc ita explanatoribus videtur Hippocrates virides & nigros accepisse, tanquam si pallidos & nigros dixisset. Hos ipsos vero non nulli sanguinis profluuio magis obnoxios esse contẽdunt, ꝙ pallida bilis cum sanguine permista sit, quæ vasculum possit acrimonia sua recludere: alij istos magis iuuari, quoniam prauis humoribus euacuationem requirentibus affluant. Pariter & de rubris viridibusq́ꝫ vocatis dissentiunt, aliqui ad sanguinis effusionem aptiores ipsos dictos esse asserẽtes, aliqui ea re iuuari magis. Sed vtrisqꝫ commune quidem est bile pallida abundare: non commune autem, magis melancholicum succum ipsi admistum esse in viridibus & nigris vocatis, magis sanguineum vero in rubris & viridibus. Non nulli sanè scribunt ἐρυθροχρόους per hãc literam ρ, rubrum habentes colorem significari volentes. At tertio dictos subuirides & hoc loco intelligũt subpallidos: sed, cum vox indicet modicũ ipsos habere pallorem, cui nam permistum illum esse velint, silentio trãseunt: nam, si nigritiæ, hos primos ab ipso dictos esse aiunt: si rubori, secundos. Forsan igitur, cum albori mistus est pallor, istos subuirides vocat: verum albi coloris homo haud ita multum sanguinis è naribus profluuio obnoxius est, neqꝫ magis, quàm prædicti, ab eo leuatur. B

22 *Parum Remittentem, Crassum facere oportet Aride.*

Hæc quidẽ vetus lectio est. Sabini aũt discipuli nõ legunt / βραχέα i. parum /, sed βραχίονα i. brachium /: dicuntq́ꝫ retractionis causa in sanguinis de naribus eruptione venæ brachij sectionẽ prodesse, non solum propriam scripturam interpretantes, sed ẽt verisimiliter nos intelligere posse volentes / brachiũ remittẽtem / de venę in cubito solutione dictum esse. Ego vero huiusmodi venæ sectionẽ sanguinis de naribus immodice profusioni prodesse satis noui: retrahit enim ipsam, & ne fiat, impedimẽto est. Attamen Hippocratis locutionẽ id exponere non video: sed hæc verba / parum remittentem / in eum sensum (vt plurimi interpretes acceperunt) dixisse videtur, vt scilicet sanguinis fluxui parum cedentes, sic deinde & ad ipsum crassiorem efficiendum transeamus. At quia non simpliciter dixit, sanguinem crassum facere, non cum humiditate, sed cum siccitate, aliqui, crassum facere arido, in ablatiuo casu scribentes, subintelligi oportere aiunt, medicamento: id enim & ex ijs, quæ subnectuntur, declarari. Sed qui volunt in præmissis verbis, ijs, qui sanguinis è naribus profluuio continenter laborãt, non in morbis, sed cum non decumbunt, consilium dari, his de victus ratione sermo intelligẽdus videtur, iubente ipso ex crassum reddentibus C cum siccitate bonis succis corpus replere. Halicam & amylum huiusmodi esse aiunt, & recentem caseum, & suillas carnes, & agnorum maxime lactẽtium, & hœdorum præterea. Alij de fluxu sanguinis in morbo vexatis sermonem factum esse volentes, consulere ipsum aiunt, vt sanguis sine cibis crassus fiat: id enim significat ea vox / aride / quoniam malos succos vult concoquere: ad concoctionem aũt bene facit inedia. Concoquentium etiam medicamẽtorum vsus est idoneus, qñ ipsa adstringentia sunt: nam & hæc sanguinẽ crassum faciunt, sicut & concoctio. Deinceps vero ab ipso huiusmodi medicamentorum exemplum positum est. Quidam autem non scribunt / aride / voce in e desinente, sed in o / arido / Hippocratem iubere dicentes per nares exeuntem in profluuio sanguinem arido medicamento crassum reddere.

23 *Alijs verò Minus Crassitudinem facere.*

Alios aiunt ipsum dicere, eos scilicet, qui sine prauis succis sanguinẽ assidue profundunt, quibus neqꝫ pallida neqꝫ atra bilis cum sanguine mista est. Aliqui & hic scribunt, non / crassitudinẽ / sed / crassum facere / locutionem magis dilucidam reddere volentes. Sententiam quidem eãdem D planè seruãt, siquidem & isti ipsum iubere volunt, alijs ob copiam mali sanguinis eius profluuio laborantibus minus crassum facere, Hoc videlicet / crassum facere / iterum bifariam accepto, non nullis quidem ratione victus: alijs vero per medicamenta naribus adhibita: quibusdam præterea vtroque modo, sanguinem crassum reddere pręcipientibus. Sed nullam firmam cognitionem ex his varijs lectionibus haberi iam sæpius à me dictum est.

24 *Arido autem oportet Albo, vt Galla, Alumen.*

Hec est sanè antiqua lectio, quam difficulter explanabilem non nulli permutarũt, hi minus, illi magis: magis quidẽ hoc pacto scribẽtes / arido aũt albo ex naribus, vt galla, alumen /. Ipsius vero sententiam hãc esse volunt, immoderate sanguinem è naribus profundentes, vitra predicta adhuc & localibus remedijs curandi sunt: localium vero auxiliorum exemplum dictum esse aiunt aridum medicamentum album naribus iniectum. Sed galla cum alba non sit, non nulli ipsi adiecerunt & alumen, scribentes / vt galla, alumen /: eas autem voces hic, aut ibi, expunxerunt non iniuria, tanq̃ exile quoddam atqꝫ indignum Hippocrate: quippe significari hoc aiunt, per vtram narẽ sanguis eruperit, in illam aridum medicamen esse inijciẽdum. At seruata veteri lectione magnopere obscura locutio reddit. Nã quę ex naribus alba euacuare velit, aut purgare, aut concoquere,

aut sponte descendentia contemplari, omnino inuentu dubium ancepsq; est, cũ ipse Hippocrates huic voci /albo/ nihil planè adiecerit. Iure itaq; in hoc ipso primum interpretes discordes fuerũt, alius aliud subintelligendum esse existimantes: & quoniam omnibus illis, istud /vt κηκὶς i. galla/ aduersatur, conueniens enim erat dicere, vt κηκῖδι i. galla, in oblatiuo casu, nõ in recto casu. Hoc igitur communiter omnibus repugnat, neq; euitare quis potest orationis incõgruum, neq; emendare, licet scripturam mutet. Sed non nulli dicunt etiamnum ipsi de sanguinis è naribus fluxu totum sermonem esse, consulereq; in huiusmodi astringẽti medicamine vti, in narem sanguine manantem id immittentes, vsq; dũ sedato sanguinis cursu alba exiuerint. Multa alia quoque perperam dicunt in verba (vt mihi quidem videntur) corrupta, & ab aliquo forsan interposita. Cæterum mirari licet, vt alijs multis, ita & hoc loco eos, qui valde audacter Hippocratis verba in quicquid ipsis visum fuerit, transmutant. Cum omnes enim interpretes in sermone Hippocratis scriptum esse sciant /ex naribus alba/ ipsi mutantes scribunt /ex naribus albo/. Multoties autem dixi in perobscuris locutionibus verisimiliter verba mutare fas esse: sed prius id ipsum dicẽtem tũc lectionem mutare decet.

25 *Cum Venere Vti Incipiunt, aut Hircire, Sanguinis Profluuio laborant.*

Sanguinem de naribus facile profundunt non solum ægroti, verum etiam sani, qui eam ætatẽ agũt, in qua illud ipsis euenit, quod hircire vocant. Isti iam & venere vti planè possunt. Ac prius quidem, cum essent pueri, sanguine copioso abundabant, verum ratione incremẽti haud etiam pariter copioso. Sanguis autem ipsis calidior est, propterea eius profluuio tentantur. At vos meminisse puto, ex alijs membris sanguinis profluuia cum loci appellatione semper dici: ex naribus vero, non nunq; & sine particulæ appellatione sanguinis profluuium simpliciter nominari.

26 *In Accessibus autem quidam Perstrepũt, Vt Arcesilaus. Aliqui accessuri Horrentes, Rugosi. Alijs uerò post Inflatur Venter, quàm accesserint, Vt Damagoræ.*

Sæpius repetiui, si valde male à multis interpretibus dicta redarguam, ægre omnes ferre commentariorum longitudinem: si vero non reprehensa dimittam mediocria tantum memorans, eos qui haud tardo ingenio sunt, ab illis excitatos et reliqua dijudicare posse: & nunc igitur ita faciam.

Hanc quidem vocem /accessibus/ omnes ferè de coitu cum muliere intelligunt, quemadmodum & eam vocem /perstrepunt/ de emittendis per anum flatibus: atque de hoc etiam paulo ante dictum est. Sed quod deinceps scriptum est /accessuri autem horrentes, rugosi/ quiddam tale significat, Aliqui venerea aggredientes, cum incalescunt, horrore tentantur: qua ratione iam sæpius didicistis omnes mali succi plenos, cum vehementius repente calefiunt, horrore vexari. At non nulli pro hac voce /horrentes/ rigent /scribunt: quod mihi perrarum esse videtur, & maximæ succorum prauitatis indiciũ: quare neque vllum initio coitus rigore affici cognouimus. Verum & hanc vocem /rugosi/ aliqui in hanc vocem /κακώδεις/ conuertunt. Alij vero interpretantur ob male habitum corpus κακώδεις dici: alij q tetrum odorem spirent. Quòd quibusdam autem venter infletur, supra positum est. Sed Dioscorides hanc partem, vt & alias multas, prout ipsi libitũ fuit, commutauit, vt tota oratio huiusmodi sit, In accessibus sunt aliqui perstrepẽtes, quemadmodum Arcesilaus: vt fœtidos ipsius crepitus esse intelligamus. Capito quidem & ipse in valde multa sermonem hunc conuertens talem fecit, In accessibus aliqui perstrepunt, vt Arcesilaus, aliqui accessuri rigent rugoli.

27 *Mutationes Cauendæ.*

Et in alijs quibusdam, & in aphorismis id cautius dixit, his verbis præpositis /multum, & repente/. Neq; n. quæ aeris mutationes, neq; quæ à nobis ipsis paulatim fiunt, periculosæ sunt, sed tantum magnæ ac repentinæ sanitatis amittendę periculum inferunt: quocirca & ab his cauendum est. Euitabimus autem ambientis cœli mutationes, domi nos plurimum continentes, & contrariorum vsum adhibentes, in humidis quidem mutationibus corpus siccantes, in siccis humectantes: eadem quoq; ratione & calefacientes, & refrigerantes, cum huius vtriusq; occasio fuerit. Sed in victus ratione mutationes cauere in nobis ipsis est, neq; ab exercitationibus subito ad ociũ, neq; ab ocio ad exercitationes, transeuntibus: sed neq; à lauandi insuetudine ad lauationes, neq; à lauationibus ad oppositum: neq; ex aquæ potu ad vinum bibendum, neque ex vini vsu ad aquæ potum: & in alijs omnibus similiter. Hic sermo planè verus est iuxta & ab Hippocrate sępius repetitus. Cæterum ignoro, quid nam aliqui sentientes dicant subintelligendum esse huic orationi, /mutationes cauendę/ hanc vocem /ętatum/: in aphorismis enim ipse inquiens, ‖ Multũ & repen »
te euacuare aut replere, aut calefacere aut refrigerare, aut aliter vtcũque corpus mouere, periculo- »
sum est: & omne multum naturæ inimicum. ętatum nullam mentionem fecit. Neq; enim in ipsis paulatim labentibus nimium naturæ inueniri potest: neque aliqua curiosiore obseruatione indigent, quantum ad communia tuendæ sanitatis præcepta pertineat: quemadmodum neque cum anni tempora paulatim mutationem suam faciunt. Verum hæc interdũ videmus magnas repente

2ª. Aph. 51. Ex. ord. 19. c

A te in contrarium mutationes pati: at ætatem nullam repente elapſam nouimus, vt puer die poſtero in virum euaſerit non paulatim per pubertatis & iuuentæ annos tranſitu facto.

28 *Cibi Paucitas, Laſsitudinem non faciens, Nec Sitim accendens.*

Cum in vniuerſum mutationes eſſe cauẽdas dixerit, vnum quiddam, †ad naturalem ſtatũ tuendum ȝ conferens deinceps ſcripſit, vt memoriæ propriæ conſuleret. In vtraque enim mutatione cùm circundantis aeris, tum noſtrorum ſtudiorum, & vniuerſę victus rationis, cibi paucitatem, & ſitis, & laſſitudinis priuationem, in omnibus quæ agimus, nobis eſſe propoſita iubet. Sed explanatores cibi paucitate & ſitim & laſſitudinem tolli dixerunt. Verum id ſi ita vniuerſim proferatur, falſum eſt: nam pituitoſos ſuccos, aut multum & bonum ſanguinem habentibus, cibi paucitas laſſitudinem tollit, & ſitim extinguit: ſed bilioſis, aut inopia ſanguinis laborantibus neq; laſſitudinẽ ſedat, neq; ſitim extinguit, vt ipſe in libro de victus acutorum ratione edocuit. Adhuc verò peius illi ſenſerunt, qui ita ſcribunt / inedia laſſitudinem tollens, ſitim extinguens /: at iſti planè in extrema inſcitia verſantur, ea quæ neq; vulgus hominum latere ſolent, ignorantes. Alij prę terea fini ſermonis hanc vocem / eſurienti / adijciunt: aiuntq; cibi paucitatem eſurienti laſſitudinẽ B & ſitim eximere: eſurientem vero eum dictum eſſe volũt, qui indigere cibo ſe ſentiat. Atqui melius eſſet dicere, famem ſentienti paucitatem cibi haud in tempore adhiberi, non ſentienti autem conducere: ſignum eſt enim, ipſius corpus multitudine redundare.

† Alia lectio, ad cautionem.

29 *Omnis Extenuatio laxat cutim, deinde diſtenditur. Refectio contraria facit, cutis corrugatio concidentis, extenſio refectæ. Horrens, læue, Vtriuſq; ſignum, ſubbilioſum, ſubrubrum. Sic detrahi mammas, graciles autem ſurſum trahi, aut circunuelli: Etſi quiſpiam non arbitretur propter hoc, ſed carne creata id fieri.*

Demiror explanatores obſcuras locutiones, quas nemo intelligat, ſolos ſe intelligere profitentes: quæcunque vero nobis omnibus perſpicuæ ſunt, ſolos ipſos non intelligere. Propoſitum igitur ſermonem minime ambiguum multifariã diſtrahunt alius aliter ipſius enunciationes ſcribẽs, atq; commutãs: & contrà ea, quæ omnibus euidenter apparent, interpretantur, quæ maxime omnium ipſos obſeruare oportebat: eſt enim Hippocrati ſermo de ijs, quæ in corpore noſtro conſpiciuntur per tenuationes, & enutritiones. Sed non nulli, neque quid ſit tenuatio, noſſe videntur: tantum abeſt, vt omnia in iſtis euidenter apparentia, aut ipſorum cauſas percipiant: ſed tamen fieri tenuationem per euacuationem prædicant. Aliqui ſiue euacuationem, ſiue tenuationem dixe- C ris, nihil intereſſe opinantur. Verum hoc dignoſcere (vt diximus) non eſt magnæ cuiuſdã ſcientiæ. Iam multi haud modica ſanguinis copia redundant, graciliſſimi tamen ſunt: ſicut alij è contrario craſſi, ſed paucum habent ſanguinem. Atqui ego cuidam mulierculæ iam octo menſes purgationis menſtruæ ſuppreſſione laborãti, extenuatiſſima cum eſſet, haud exiguo detracto ſanguine breuiſſimo tempore proprium habitum reſtitui: ſicut & alias non paucas eodem modo ad ſanitatem reduxi. Sed quod illi mulieri accidit (neq; enim erat ignobilis) fuit valde celebre, ipſi quidem reſciſſa vena, & medicis ex eo remedio futurã vtilitatẽ conſtanter polliceri verentibus. Quin etiam non nulli mihi aduerſari audebant, non ſolum propter mulieris maciem, ſed etiam propter inappetentiam, ex venæ ſectione ſecuturam eſſe noxam affirmantes. Profectò hæc melius eſt longiori ſermone perſequi, q̃ vtrius Prodici Hippocrates mentionem fecerit, diligenter inuenire conari. Verum, vt ſupra iam dixi ſæpius, recentiores medici ad magis ſophiſticam doctrinæ ſpeciem deflexerunt, ægrotis euenientia diligenter obſeruare, & ipſorum affectus, cauſaſq;, ex quibus curationis inuentio acquiritur, indagare negligentes: quæ & ipſa per experientiã dijudicat. In muliere ſanè, quã memoraui, primo die ſanguinis ſeſquilibram detraxi, rurſum poſtridie libram, tertio verò non multò plus ſelibra, erant enim vnciæ octo. Sophiſta quidem hæc legens quærere in- D cipiet quis ex Græcis vnquam libras, aut quis vncias nominauit. Medicus verò & quæ alia ſigna præter cohibitos menſes, venæ ſectionem indicent, ſcire auebit. Illa igitur & ego recenſebo, ſophiſtis, vt valeant, nuncians, Scilicet ipſius venæ eminebant ſanguinis plenæ, colore liuidæ: reſciſſo autem vaſculo, liquidæ pici & colore & craſſitudine ſimilis ſanguis emanabat: ob id ipſum ſanè multo magis viſus fuit largiter eſſe euacuandus. Hæc quidem à nobis obiter rectè mederi cupientibus dicta ſunto. Rurſum verò ad propoſitum me recipiens non rectè dicam interpretes affirmaſſe attenuationem corporis ſimpliciter ob inanitionem fieri: diſtinctiones enim dixiſſe oportuit, quòd ſcilicet attenuatio totius molis detractio quædam eſt, & collapſus, aut ſubſidentia, vel vtcunque ipſam nominare velint: craſſitudo verò è cõtrario in tumorem elatio eſt. Non nunquam igitur debilitata carnoſi generis facultate, & vitioſo ſanguine in arterijs venis'que incluſo attenuatio fit: plerũque verò ex cõtrarijs craſſitudo, vt in vaſculis quidem paucus ſanguis remanſerit in carnium nutricationẽ diſtributus, illæ verò bene habitæ ſint, & per eas totius moles corporis increuerit. Nouerunt autem vel omnes id quoque mangones, cutim ſcilicet carnoſis particulis prætendi: & naturas quaſdam corporum agnoſcunt, quæ in molem excreſcere prætenta cute non valeant. Nam ipſam ſummis digitis ſurſum trahentes, quouſque à ſubiecta carne diſcedat, cõſiderant, & eouſq; ſingula emaciata corpora ſe reficere poſſe ſperãt, quouſq; cutis ꝓtracta fuerit:

laxa.n.cutis in extenuatis, extenta in crassioribus effectis apparet. Porrò extenuationes multis de causis proueniunt, siquidem alimenti penuria, exercitationes plures, & vigilia, & cogitationes, & dolores, & morbi colliquantes & discussorij: præterea euacuatio multa per aluum, per vomitum, per sudores, per sanguinis profluuium: extenuationum causæ sunt. Instaurationis autem vnus modus est, omnium videlicet, quibus sani egemus, conueniēs modus: ista vero sunt, vt ipse in sequentibus dicturus est, labores, cibus, potus, somnus, venus. Itaque cum multi modi extenuandi corporis sint, omnium commune est primum quidem cutim laxari, postea vero perdurante macie diſtēdi. At si illi succedens instauratio facta fuerit, contrarium accidet: distendetur enim cutis E

†Hęc deesse videntˀ, q adieci, siquis inferiora recte considerabit.

† primum, deinde laxior fiet.} Causas verò istorum iam quidem sæpius audiuistis, veruntamen & in præsentia summatim perstringentur. Quapropter vobis in memoriam reuocantibus, quæ sæpius in vtribus & vesicis conspexistis: repleto enim interiore cauo circuntenditur corium, euacuato relaxatur: eodem modo & in animalibus bene saginatis distenta cutis, in macie confectis laxa conspicitur. Nam sicut liquor in vtres infusus eorum tergora contendit, ita carnes multæ procreatæ cutim nostram circum se ipsas obtendunt: atque id euidenter intueri licet, pingues scilicet omnes adeo tensam cutim habētes, vt eam quis apprehendens nec minimum quidem à subiectis carnibus auellere possit: macros autem adeo laxam, vt longissime quis ipsam protrahēs acu traijcere sine vllius subiectę partis vulnere queat. Hactenus quidem omnes ferè orationem recte intellexerunt, sed in eo conturbati sunt, quod sequitur hæc verba / omnis extenuatio laxat cutim / contrarium enim ab ipsa fieri negant. Quocirca non nulli de refectione verba illa /postea circuntenditur/ dicta esse existimant: neque animaduertunt, quod subsequitur, ipsis aduersari, vbi ait /refectio contraria facit/. Erit enim, siquis ipsorum explanationis intellectum sequatur, talis orationis sententia: Omnis extenuatio laxat cutim, circuntenditur contra refectis, refectio verò contraria facere apta est. Sed primum quidem ipsum dicere par erat, refectionem non contraria, sed contrarium facere: nam cum vnum de extenuatione dictum sit, & refectionem vni contrariam dixisse ratio postulat. Igitur si extenuatio cutim laxat, eam distendere refectionem oportebit: postea verò deinceps hoc dixisse manifeste videtur, cum explicatior, apertior, ac breuior sit talis oratio / omnis extenuatio laxat cutem, refectio circuntendit /. Quid igitur est, quod ab ea parte significatur, quæ dicit /postea circuntenditur? / nihil aliud sanè, nisi id, quod ab omnibus intelligitur, quòd primo scilicet in extenuationibus cutis relaxatur: extenditur postea extenuatione manente, & non in refectionem transmutata: At in refectione contrarium euenit, ab initio quidem cutis obtenditur, tempore autem succedente laxior euadit. Hæc profectò si adeo curiose, vt Hippocrates, sensui apparentia obseruassent, ita fieri vidissent. Primum igitur vobis in memoriam ea reuocans, quæ sensu conspexistis, postea & apparentium causas explicabo. Illorum itaque reminiscamini, qui in morbis contabuerunt, præsertim in tabe, quæ retorrida vocatur: in quibus mementote cutim æque ac aridum corium fuisse distentam: sed quid mirum in illis longiori tempore tabefactis cutim distentam apparere? quandoquidem & non nunquam primis diebus id euenire soleat. Dicit ergo Hippocrates ipse in Præsagijs, de ijs, quæ morbi initio eueniunt, sermonem faciens, inter alia faciei signa & hoc enumerans, ‖ Cutis circa frontem dura & contenta. » F G

In Prog.cō.1.t. 7.4ª.191.b

Quod autem ob inanitionem id fiat, docens ipse deinceps scripsit, ‖ Interrogare oportet, num »

Ibidem.t.8. e

vigilauerit homo, an ventris deiectiones valde fuerint copiosæ, an fames ipsum vexet. Cæterum » id quidem ab omnibus medicis Hippocrate posterioribus tanquam vno ore loquentibus conceditur ob immodicam euacuationem non nunquam sensilem, non nunquam sensus latentem, solere

Ibidē. t.6 & 7.

eiusmodi faciem euadere, qualem his verbis pinxit Hippocrates: ‖ Nasus acutus, oculi caui, tem- » pora collapsa, aures frigidæ & contractæ, & aurium pinnæ inuersæ, & cutis circa frontem dura » & distenta. Quocirca sensu nos aperte docente nimiam euacuationem contra quàm moderatam, in cute affectum parere, ipsorum ratio verisimilis quidem, non tamen vera comprehenditur, cum dicunt, Manentibus affectum producentibus causis ipsam ad contrarium transmutari non contingit. Euidenter enim transmutari in immoderatis euacuationibus cernitur, siue ipsæ longiori tempore sensibiliter perdurare noscantur: siue per vias sensibus occultas, per eliquationem scilicet aut digestionem ægrotantium, efficiantur. Ante quàm igitur ad ipsam cutis propriam substantiam exhaustio peruenerit, perinde atque euacuati vtres, & sacci, & vesicæ, cutis laxior redditur: inanitione autem perdurante talis efficitur, quales aridæ vēsicæ atque coria, quæ præ duritia extendi non possunt: talis vero & in vtribus, & in vesicis, cutis effecta videtur, cum exiccata admodum fuerit. At vsque dum humida sit, & mollis, & in interno cauo aliquid suscipit iterumq; dimittit, suscipiens quidem, cum satis expleta fuerit, distenditur: cum inanitur autem, relaxatur. Recte igitur Hippocrares dixit / omnis extenuatio laxat cutem, postea circuntenditur/: sic enim & fieri videmus, & iam causa dicta est. Ac bene illud quoque adiecit, refectionem contraria facere: nam ab initio extenditur cutis, interiecto deinde temporis interuallo efficitur laxior. Cū enim subiectis ipsi carnibus durior natura fit atque aridior, tardius quàm ille, & in extenuationibus obdurescit, & in refectionibus remollescit. Quando igitur ipsam duram & iam exiccatam refectio exceperit, primum carnes adaugens ipsam iure protendit: procedente vero tempore & ipsa H

* *Af.pelles.

cutis

A cutis nutrimentum suscipiens, humidior & mollior fit, proinde & iterum laxior redditur, quemadmodum arida coria & pelles aqua madefactę & oleo ac seuo delibuta. Hæc itaq; vere iuxta atq; aperte ab Hippocrate enarrata male interpretati sunt, ob earum, de quibus est præsens sermo, rerum ignorationem. Sed quæ sequuntur haud ęque nota, & fortasse adiectitia, manifesta esse arbitrantur, quãuis in ipsis explanandis haud minus, q̃ in prædictis dissentiant, & antiquas lectiones permutent. Verum vt dilucidior oratio sit, singulas ipsius contextus particulas separatim explicabo. Cutis corrugatio concidentis, extensio refectæ. In extenuationibus quidem laxari cutem prius, q̃ ipsa in propria substantia quicquã perpessa sit, in refectionibus autem extendi, & exiccatam temporis interuallo in contraria permutari, supra comprehensum est: sed in hac parte ipsius concidentis corrugationem fieri inquit, refectæ vero extensionem. Rugosum quidem corpus & cutem Gręci noĩant, quę in rugas & plicas contracta sunt, vt videmus in senibus: & ipsorum affectum corrugationẽ. Corrugatio vero aliqua & in iuuenilibus corporibus apparet, cum venæ * occultæ sunt, & maxime cum dissipato in ipsis abundante sanguine medicamen austerę adstringentisq; naturæ quispiam superdederit. Hunc autem & in cute collabente affectum creari dicit: idest cum ea, quę intra ipsam cutem habentur minora effecta sunt, tunc decidit in se ipsam residens: sed * Al. solutę. *

B contrarium eius affectum, cum in longum latumq; excreuerit, extensionem hoĩes vocant, licet nõ nunq̃ eueniat, vt tantummodo in longum aut latum extendatur ac resideat. Verum in præsentia de extensione & contractione in vtrãque cutis dimensionẽ factis sermo intelligendus est. Quòd siquis præpositam particulã recte intellexerit, non admodum hac egebit. Horrens, lęue, vtriusq; signum, subbiliosum, subrubrum. Non nulli legunt /rugosum, læue, vtriusq; signum/. Sed q̃m in antepositis verbis de corrugatione scripsit, rõni magis consentiens esse videbitur, vt nunc /horrẽs/ dictum sit, vt Hippocrates speciem in corrugatis factam horrentibus similem esse demõstret. Similitudo aũt in cutis inęqualitate ac veluti asperitate consistit, non nullis eius particulis depressioribus, non nullis extantioribus apparentibus. Quando.n. per exigua valde interualla in tota cute id factum fuerit, id symptoma horror noĩatur: tuq; illud mente concipito, exactæ maris trãquillitati læuis corporis statũ assimilari, & proxime inceptę eius inæqualitati horrorẽ. Ita sanè & poeta inquit, qualis autẽ Zephyri confundebat mare horror, nuper concitati. Læuitas igitur recreatis corporibus inest, sed velut horror contrà sese habentibus: alterutrum vero ipsorum alterutrius signum est: at non alterutrum amborum, neq; ambo simul alterutrius. Eodẽ quoq; modo & subbiliosum & subrubrum alterutrum alterutrius signũ est, subbiliosum extenuati, subrubrũ refecti.

C Macrescentibus.n. corpus biliosius redditur propter causas maciẽ inferentes de quibus, antea nos loquentes audiuistis: magis sanguineum autem cibo se reficientibus, nam neq; bene enutriri sine bono sanguine corpus valeret. Adiectam vero sermonis calci hãc particulam /sic/ aliqui sequentis initium faciunt, non nulli huius finem: vtroque enim modo explanationem facere possumus. Quocirca de hoc quidem laboriose disceptare non conuenit, sed ad sequentia veniamus, sequentis partis initium ab hac vóce /sic/ faciẽtes, q̃m plurimis explanatoribus idem ipsum facere visum est. Sic detrahi mammas, graciles verò sursum trahi, & circũtentas esse, & si non ꝑpter id quispiã arbitretur, sed carne creata id fieri. Hæc sanè est antiqua lectio. Ipsam verò quidam commutarũt, alij minus, alijs magis, quemadmodum & Sabinus ita scribens /sic detractas esse longas, graciles, alias verò sursum tractas/ vt graciles quidem & laxari & longas apparere, sed bene nutritas sursum tractas esse significet. At Ruffus & veterem scripturam & antiquiorum interpretum explanationem aliquid Sabinianæ contrarium edocentem retinuit: vult enim bene habitas inferius, emaciatas sursum versus, attractas esse. Huiusce autem rei sensus ipse testis locupletissimus esse videtur dicente Hippocrate /quamuis aliquis non vtiq; arbitretur/: nam cum prædixerit extenuatis laxari, bene nutritis circũtendi cutem, priori detractas esse mammas, secundo sursum versus retractas, consentaneum esse inuenies: & propterea ait /quamuis aliquis non vtique arbitretur/. Id

D sanè tanquam validissimam rationem acceperunt veteres interpretes empirici Glaucias, & Tarentinus Heraclides. Per eam enim se demonstrare opinantur Hippocratem in eorum sentẽtiam descendere, vt verisimilibus dogmaticorum argumentationibus nequaquam, sed soli per experientiam cognito & euidenti, fides sit adhibenda. Quamuis & ipsum euidẽs sine definitione prolatum vtroq; modo falsum sit, siue detractas esse & laxari tales in extenuationibus, siue in superiora esse retractas dixerimus. Ergo id ipsis primum accurate exploratum esse oportuit, cùm empiricis, qui rerum sensui apparentium obseruatores ac memores sunt: tum dogmaticis, quoniam eorum quæ sunt, non eorum quæ non sunt, ipsos causas reddere opus est. Quid'nam igitur sit sensui apparens, ego explicabo, cum in permultis mulieribus obseruauerim, & à non paucis audiuerim non obstetricibus modo, verum etiam ab alijs nihil eiusmodi scientibus. Hæ nanque magis vere sensui patentia enarrant, quàm qui placiti sui amore decepti in his caligant & hallucinantur. Quod itaq; accidit eiusmodi est, mammæ lactis plenæ secundum omne interuallum augescunt, in altum enim ac latum extuberant, longioresq; cernuntur: exhausto autem lacte rursum se ipsis minores fiunt, & in tribus dimensionibus minuuntur. At si absq; lacte in tenuitate & crassitudine tñ, vt & alia membra permutantur, eodem, quo & illa, modo afficiũtur, Primum quidem, cũ exte-

nuantur, relaxatę: cum vero crassescunt, magis extentæ: Sed processu temporis cōtrarium statum E suscipiunt, breuiores quidem arefacta cute euadentes: longiores autem in refectionibus, vt antea dictum est, humectata. Ita planè & in vetulis primo laxantur, postea contrahuntur. Ego quidem mammis euidēter cōtingentia recensui, & causas ipsis adieci: interpres aūt nullus id fecit, sed prout quisq; voluerit, scribēs, propriam deinde scripturam interpretatur. Haud ab re aūt & cōtrarias explanationes, et scripturas locutione mutilas & cōfusas attulerunt: vt quicquid dicat aliquis, partim verum, partim falsum dicturus sit, mammis vtiq;, cum lactis plenæ sunt, grandioribus effectis, cum vacuæ, minoribus: sine lacte vero, cum macrescunt, ab initio laxatis, deinde contractis: dum crassescunt autem, ab initio retractis, postea paulatim relaxatis, Imposita quoq; isti per cibum refectioni conditione, ꝙ scilicet aliqui prius recreentur, ꝙ̄ ad tantam maciem deuenerint, vt prę ariditate cutis distendatur: aliqui post ariditatem enutriantur ac recreentur. *

30 *Iugula manifesta, Venæ conspicuæ.*

Id genus locutiones obscuram habent scriptoris sententiam, quippe cum verbis, in quibus hęc apparere velit, expressum non sit. Multi quidem natura macri, & iugula detecta habent, & venas extantes, plenasq; sanguinis: sicut è contrario alij neq; iugula, neq; venas habēt extantes. Quemadmodum autem naturalis huiusmodi corporum differentia conspicitur, eodē modo & in ijs, qui F præter naturam, quam ab initio habuerunt, aut emaciantur, aut crassescunt: & abundant, aut egēt humoribus. Cōstat enim in extenuato corpore repletas venas sanguinis plerunq; corrupti intra ipsas inclusi copiam ostendere: sicuti de muliere, cui menses retēti erant, paulo ante dicebam. Cæterum miror Capitonem solum huius partis verba ita scribentem /magna repletio patens est, venæ perspicuæ/: nam si ita scripta inuenta esset, quid necesse fuisset omnes interpretes eam in clariorem trāsmutasse? siquidem eorum, de quibus ambigunt, scripturas facilioris notitię causa transmutant. Quin etiam codicem nullum ita se habere inueni, cum multos tamen ob id ipsum euoluerim, antiquas scilicet lectiones, & in quibus omnes cōsentiunt aut dissentiunt, dignoscere cupiēs. Cum omnes igitur explanatores, & omnes codices eandem lectionem habeant, haud recte Capito ipsam permutare ausus est. Sed forsan & ego male ipsius ab initio mētionem feci, cum omnes huiusmodi in scripturis mutandis ineptias me in explanando omissurum esse prædixerim. In sequentibus igitur id faciam longitudini parcens.

31 *Prodicus Febrientes Interficiebat Cursibus, luctationibus, fotibus calidis. Malum febriculosum, Inimicū Fami, circuitibus multis, cursibus, frictioni. Laborem labore, ipsis.* G

Et hæc verba alius aliter scribit, non nulli quidem verba hęc permutantes /circuitibus, luctationibus/: non nulli vero ab initio /luctationibus/ ponentes: aliqui eam vocem eximentes: aliqui initio /fami/ adijcientes. Circuitus sanè vocat lentas deambulationes in longius tempus productas, vt in libro de ratione victus in acutis ipse inquit, ‖ Tardum multum circuitū deambulasse: et Plato Prodici meminit, vt multis deambulationibus vtentis. Quem autem nunc Prodicum memoret, vtrum Leontium, an Selybrianū, quęrere superuacuum est: in alio enim sermone hæc omnino persequimur. Nunc vero historicas quæstiones tractare non est opportunū, qm̄ non nullorū explanationibus nō paucis prætermissis satis habemus, si nostram octo voluminibus absoluerimus. Sed cur Prodicum accuset, ipse declarauit inquiens, febriculosum inimicū esse circuitibus, & fami: constat aūt, ꝙ & reliquis enumeratis, nam & luctationibus, & fomēto calido, & frictioni, febriculosum aduersarium est: ita.n.ea vox /inimicum/ intelligenda est, qm̄ & amicū per translationem dicere consueuerunt proprium ac domesticū. Inter vtraq; autem dictionē hęc /malū/ posita, ab aliquibus in calce prioris scripta est, ab aliquibus initio secūdę, vt vna fiat oratio huiusmodi /febriculosum inimicum circuitibus/. Quo'd autem febricitantibus & deambulatio, & cursus, & fotus calidus, & luctatio, vndiq; calorē in corpore augentes officiāt, neminē eorū, q in artis exercitatione versati sunt, præterit. H Prodicus vero nō rationalē modo auxiliorum inuētionem, sed ēt empiricam obseruationē ignorare videtur. Negat.n.ratio labori laborem mederi, hoc est, noxæ noxam, & malo malum: nam contraria, nō similia, infestāti vitio adhibere auxilia cōuenit. At ille similia adhibere videtur, siquidem & ambulationibus, & luctatione, & frictione, & fotu calido, & fame vtitur: per πυρίαν aūt idest fotū calidū, oīs extrinsecus nos inuadens caliditas, siue ab igne, siue in balneis fiat, intelligenda est. Quin etiam fames prædictis aduersatur: vbi.n.fames est, laborare non conuenit. Non solum autem locutionis initiū, sed & ab initio vsq; in finem, vt libuerit, scribunt: cæterum ego veteres scripturas, & si difficilius explanētur, semper eligo. Sed vocem eam, quæ vltima in propositis verbis scripta est /ipsis/ aliqui sequentis sermonis initium faciunt: non nulli prorsus obliterant, siquidem nihil plus, ꝙ̄ antedicta, edocere videtur.

de Vict. rat. in morb. acut. cō. 2. t. 23. 7ª. 119. f

32 *Venarum Rubor, liuor, viriditas: Costarum Dolores laxi.*

Dixi vocem /ipsis/ in calce proximi sermonis positam isti posse præponi, vt oratio talis reddatur, Ipsis, quos prædixi: erant autem febricitantes non recte à Prodico ad motiones bene valentibus

A bus conueniētes deducti. Hęc, quę nunc dicit, habere contingit, nō omnia, s. singulos homines: neq; n. potest rubor vna cum liuore & viriditate consistere, siquidem vnumquodq; istorum duo reliqua tollit, & affectus dissimiles sequitur. Nā vires mediocres & bonum sanguinē habentibus, cum exercentur, aut per fotus calefiūt, rubicundū corpus euadit: sed imbecilliores, aut vitiosis humoribus repleti liuidi fiunt ac virides. Non nulli verbis his hanc vocem /tumores/ pręponunt, & locutionem talem faciūt /tumores, venarum rubor, liuor, viriditas/. Sed quod in extremis verbis dixit /costarum dolores laxi/ non nulli verisimiliter ita mutarunt /laparæ i. vētris dolores/, hos importune exercitatis suboriri volentes: veruntamen omnes interpretes hanc lectionem agnoscūt /costarum dolores laxi/: & intelligunt laxos, id est sine phlegmone & tensione dolores.

33 *Siti carentem Os claudere, Tacere, Ventum cum potu frigidum introducere.*

Hoc scripsit Hippocrates ex ijs vnum, quæ totam febrientium regendorum rationem in mentem reuocare queant, & id ipsum Prodici in curandis febrientibus inscitiam demonstrare valens. Neq; enim ea, ex quibus sitiant, velut calefacti, sed ex quibus sitis extinguatur, facienda sunt: hæc sunt vero, prima quidem motibus opposita laborantis corporis quies: secunda, omnia reliqua, ex B quibus febrilem affectū comitātia magis mitescant, & non exasperentur: inter quæ vnum est, ipsum à siti defendere. Per quæ autem quispiam sitim prohibeat, adiecit /clausum os habere, ac tacere, auramq; frigidā cum potu introducere/ id est, ventum vna cum potu frigidū attrahere: quod si cum potu, patet etiam sine ipso per solā inspirationem. Quare & aeris inspiratu attrahendi ratio habenda est, vt ne calidior sit, q̃ conueniat, idq; magis ęstatis tempore. Verum & hoc loco Capito atque Dioscorides audacius veterem lectionem permutantes, hunc in modum verba scripserunt /ventum inter bibendum frigidum non introducere/. Sed Dioscorides quidem, vt cōsueuit, secū* dam scripturam addidit /ex quibus ventum frigidum introducere/: At Capito lectionem in omnibus codicibus repertam, & à cunctis explanatoribus concessam, neq; secūdo gradu dignam putauit: sed ei hanc syllabam /non/ adijciens, loco horum /frigidum introducere/ scripsit /frigidum non introducere/ perinde ac si nunq̃ frigidum aerem febricitans inspirare debeat.

34 *Occasiones, Vnde cœperunt ægrotare, Considerandæ, Siue Capitis dolor, siue Auris, siue Lateris: Signum dentes, Et in quibus Inguinum phlegmonæ.*

Hanc orationem & in secundo de morbis vulgaribus volumine in primo commentario expla C nauimus.

35 *Nascentia Vlcera et Tubercula febres iudicantia. Quibus Hæc non accidunt, Iudicationis carentiæ. Quibus Aliquid intus relinquitur, Certissimæ & celerrimæ Recidiuæ.*

Et hæc oratio priori contigua in secundo de morbis vulgaribus scripta conueniēti declaratione illustrata est per primum in eum librum à me æditum commentarium.

36 *Rotunda Sputa Delirium futurum significant, Vt in Pleno.*

Sputorum rotundorum veluti materialis causa crassitudo est atq; tenacitas humorum in fibris pulmonis collectorum: causa veluti effectrix est loci calor. Et in quibusdam febre vacantibus id fieri vidimus, qui per valde longum temporis interuallum nihil mali pati videbantur: attamen isti omnes postea phthisi contabuerunt. Quod si sputa hęc nō nunq̃ in febre vna cum alijs signis delirium portendentibus adsint, aliquid & ipsa ad futurum delirium præsagiendum facient, aliter vero minime. Ne igitur hoc solo indicio ad prædicendam insaniam vnq; confidito. Porrò insanię propriam notam frequēter audiuistis. Diximus autem & in nostris in librū prædictionū Cōmen D tarijs, q calor illis adiunctus ad excitandam insaniam aliquid facere potest, caput scilicet replens: sed ipse per se nequaquam idoneum insaniæ, & præsertim phreniticæ, signum est: præterea & in febrium summo impetu, quoniam caput repletum est, multi delirant. In proposito autem sermone in quibusdam codicibus, in fine additum est /vt in Pleno/ & in alio /vt Plen soli/: & quicunq; interpretes lectionem hanc probauerunt, vt etiam Sabinus, loci cuiusdam nomen Plen esse dixerunt: sed cuius ciuitatis locus iste esset, orationi non addiderunt.

37 A.l.3.f.17.t.1. c.3.353.c *"Mariscis laborantes Neq; morbo Laterali, neq; Pulmonario, neq; Phagedæna, neq; Furunculis, neq; Therminthis, fortasse verò neq; Lepris, fortasse neq; Alijs.*

Deficit hoc verbum /capiuntur/ & ideo prius subintelligendum est. Cur vero his malis non capiantur, clarum est: vitiosis enim succis per mariscas depulsis quidam sanè mali habitus in toto corpore accidunt, & pallores, & hydropes, sed nullus eiusmodi morbus. Quod phagedænas autem vocet corrodentia vlcera, quæ quidem & phagedænica veteres medici nominarunt, à nobis dictū est & in tertio super librum de humoribus commentario: siquidem & in illo ijsdem verbis hic aphorismus scriptus est. Porrò non nulli phagedęnas multorū ciborū esus esse voluerunt: quos & ipsos à vitiatis humoribus immodicos edendi appetitus excitantibus prouenire & à no-

bis conceditur: non tamen huius malorum succorũ copiæ, sed melancholicæ potius, hęmorrhoidas i. mariscas, medelam esse statuimus. Cęterum huiusmodi succorum frigidus acor talem ciborũ appetentiam excitans, interdum & in non nullis hæmorrhoidas habẽtibus inuentus est. Sed terminthorum nomẽ nigras quasdam pustulas in tibijs maxime orientes significat, à figurę, coloris, magnitudinisq; similitudine, quã cum terminthorum i. cicerum fructu habent, deriuatum. Sed quod in extremis verbis scriptũ est /fortasse autem neq; alijs/ quidam legunt /fortasse autem neq; alphis i. vitiliginibus/: quandoquidem & ipsę ex quodã prauo humore cuti impacto ortũ habẽt. E

38 *Medela quidem multis Importune adhibita, Talibus non tarde capti sunt: Et perniciose sic.*

Importune eorum mariscis medentur, qui neque venam per circuitus scindunt, neque aluum ducentibus vtuntur, neque per exercitationes euacuant, neque vnam ex ijs saltem relinquunt, sed omnes vnà tollunt.

† Alij adijciũt hęc verba, aliorum remediũ.

39 *Et Quicunq; alij Abscessus, vt Fistulæ.*†

Sæpius ipsum non ea solum, quæ in aliquam partem corporis seponuntur, sed etiam ea, quæ expelluntur, abscessus nominare inuenimus. In quibus igitur ex his affectibus & fistulæ insunt, per eas humores superuacui expurgantur. Quemadmodum igitur hęmorrhoidibus, ita & his nõ simpliciter, neque temere, curatio adhibenda est. F

40 *Decubitus quidem, In quibus facta Tollit, Hæc ante facta Prohibet.*

Cum vetus scriptura ita se habeat, multi explanatores in clariorem mutauerunt, loco harum vocum / facta, & ante facta / numeri pluralis, neutri generis, reponentes / factus, & ante factus/, vt ad scepsin idest decubitum sermo referatur. Omnes autem decubitum pro abscessu dictũ esse intellexerunt, fortasse et primo qui librum descripsit aberrante. Sed verba sensu non discrepantia in omnibus scripturis inueniũtur. Vult enim Hippocrates dicere, Abscessus in quibus morbis facti eos discutere queunt, si præuertant, ijsdem, ne fiant impedimẽto sunt. Mihi autem & in hunc sensum oratio accipi posse videtur, si hoc modo verba scripta essent: Cõsideratio quidem est, omnia, quæ post aliqua, orta liberant, eadem, si anteuertant, fieri prohibere. Nam cum antiqui Græci hęc duo elementa, η & ε, eodem charactere notarent, qui nunc solus alterum elementum tantum, η scilicet, significat, multi errores librarijs commissi sunt, non secundum auctorum mentem literarum permutationem facientibus. Quocirca & accurate huiuscemodi scripturæ considerandæ sunt, in quibus elementum η in ε transmutantes, aut è contrario scribentes, lectionem castigare queunt. Idem & in elemento ο & ω faciendum est, quoniam vtriusque figuræ vno iam pridem charactere signabantur. G

41 *Loci alterius, Loci excipientes, aut Dolore, aut Grauitate, aut Alio quopiam liberant. Aut Cum alijs Communicationes.*

Hic idem aphorismus in libello de succis ad calcẽ scriptus est, queadmodum & ante ipsum positi: quorum primus est ille / à mariscis tentati/. Eo igitur loco ipsos accuratius enodauimus: verũ & nunc per summam explanabimus. Sententia naq; propositorum verborum hæc est: Ab alijs locis in alios susceptiones morborum fiunt, prout succi eos facientes migrant, aut ob membri, in quod vagantes delabuntur, dolorem aliquem: aut ob suam ipsorum grauitatem: aut ẽt ob causam quandam aliam, vt medicamẽtum acre iritans, & frictionem, aut aliquem calorem extrinsecus incidentem: quin ẽt ob naturæ membrorum communionem migrationes humorum fiunt. ‖ Testiculus igitur tumefactus in tussiẽtibus documentũ est affinitatis cum pectore, mãmis, genitura, voce. Quidã vero ea verba /cum alijs cõmunicationes/ ita scribẽtes /diuersæ cõmunicationes/ sequentis aphorismi initium faciunt, dicẽtes, Hippocratem ad aliam cõmunicationis speciem transiuisse, eam scilicet, quæ secundum humorum cognationẽ fit. Ipse igitur (inquiunt) dicit, ob inclinationem nõ præterea sanguis exit, sed propter humoris cognationem talia expuunt. Ita vero & Ruffus scripsit, distinxitq; verba, veluti propositũ quoddã hęc verba esse putans /diuersę communicationes/: quæ sequuntur autem, veluti propositi explanationem. Dicit.n. cognationem sanguini cũ pure intercedere: quibus non amplius sanguis expuitur, cũ ipse s. ad contraria inclinauerit, istis purulenta sputa sanguini esse cognata: atq; orationem hũc in modum scribit /sed propter humoris cognationem pus expuunt/. Cæterum Sabini discipuli veterem lectionẽ retinẽtes proprium dictorum initium illud fecerunt /propter inclinationẽ/ ad quod iam transitum faciemus. H

2. Epid. sect. 1.

42 *Propter Inclinationem Non item Sanguis exit, sed Pro humoris cognatione Talia expuunt.*

Olim exactius hæc verba interpretati sumus in tertio libri de humoribus commentario: sed in pręsentia quoq; ipsa breuius explanabimus. Cum sanguis per aliquã partem exire solitus, vt per sedem, aut nares, aut vterum, aut per circuitũ ex ventre, aut fistula, aut ex qualibet alia parte in alia membra impetum fecerit, non item per priorem locum euacuatur. Hoc autem est priuatum

exemplum

A exemplum ſanguinis in pectus & pulmonem decumbẽtis. Ex hoc enim loco ab alijs alius pro humorum cognatione expuitur, ſpumans quidem, cum pituitoſus eſt: pallidus, cum bilioſus: niger, cum melancholicus: ſicut & ruber, cum ſanguis eò cõfluens purus eſt. Iure igiť quidam τ literam præponentes non ῥοπὴν i. inclinationem, ſed τροπὴν i. conuerſionem, ſcribũt, propter ſanguinis conuerſionem ſcilicet putantes eius conuerſioni propinquum humorem expui: mutatur enim non nunquam ad bilioſum, non nunquam ad melancholicum.

43 *Non nunquã Aliquibus Sanguinẽ detrahi conuenit opportune in talibus. In Alijs verò, vt in talibus, nõ cõuenit.*

Expedit, inquit, horum aliquibus ſanguinem detrahi, quibus ſcilicet is copioſus eſt, & nõ dum inſigniter ad alterum humorem conuerſus. Non detrahendus eſt autem, in quibus iam mutatus eſt, propoſito à viribus ſumpto antecedente, & ſi non nunquam in ſermonibus omittatur, in quibus ſolas ab affectibus indicationes recenſemus.

44 *Impedimentum in Cruenta ſpuentibus Tempus anni, Phlegmone lateris, Bilis.*

Et hunc quidem aphoriſmum deinceps poſt anteſcriptos in fine libri de humoribus alius aliter B & ſcribit & explanat. Cum omnes igitur & ſcripturæ & interpretationes veriſimiles nõ ſint, alijs tolerabilior mihi viſa eſt ſcriptura quidẽ modo in propoſitis verbis expreſſa, explanatio vero hęc: Cruenta ſputa reijciẽtibus ſectio venę impeditur, propter anni tempus aduerſarium, aut affectum lateris, aut humorem bilioſum abundantem. Quòd propter anni tempus, clarum eſt, nam admodũ calidis temporibus, qualia ſunt prope canis ortum, à venæ ſolutione cauemus: nec non ſi valde bilioſus homo ſit. Verum quod de lateris morbo dictum eſt, ſolum refragari videtur: neq; n. ſecãdæ venæ affectus iſte repugnat, immo indiget, viribus non prohibentibus, aut anni tempore, aut ætate. Itaq; quod dicitur, tale quiddam eſſe videtur: Sanguineum ſputum reijcientibus omnino, quantum ad hoc pertinet, ſecanda vena eſt, niſi propter lateris morbum tale reijciant: iſtis nanq; haud prorſus, vt ſanguinem ſpuentibus, venam aperies, ſed proprijs lateris morbi regulis & conditionibus medicaberis, per quas ita affectis vel ſanguinem detrahemus, vel non. Id verò mihi amplius animaduertere contigit, cum librum de humoribus explanarem. Inter explanandum enim quendam ægrotum intuitus ſum, qui me vt ſanguineo ſputo vexatus acceſſiuit, ſed cruẽtum ob lateris affectum expuebat. Sputum igitur ego conſpicatus, ipſum interrogaui, num aliquem dolorẽ in coſta ſentiret: ipſe verò exiguũ ſe dolorem percipere faſſus eſt. Talis autẽ erat eius habitus atq; C vires, vt, ſi ſanguinem expuiſſet, quoniam neceſſarium eſſet ſecandæ venæ auxilium, ad ipſum accedere auſus eſſem: ſed, cum morbus lateris mitis admodum foret, neceſſe non erat. Ideo neq; id genus remedij adhibuimus: atq; euidenter hominẽ hunc lateris morbo laborare cognouimus, quòd & alijs huic morbo congruentibus remedijs citra venæ ſectionem ſanatus eſt: mitiſſimi enim illi ſunt lateris morbi, in quibus cruenta ſputa eijciuntur. Porrò quidam interpretes vocẽ illam /impedimentum/ fini ante ſcriptæ ſententiæ adijcientes, hanc modo propoſitam ita legunt /in cruenta ſpuentibus, tempore, morbo lateris, bile/. Et aiunt, tempus de ijs dictum eſſe, quæ opportune & decenter fiant: ipſum enim velle ſignificare in lateris morbis, cum ſanguinea ſputa ab initio reddunt, etenim ſic plerunq; contingit, poſt hæc in bilioſam naturam mutationem in tẽpore fieri. Nã probum eſſe ordinem dicunt, morbo lateris ad iudicationem tendente, poſt cruenta, bilioſa expui. Alia præterea quædam ab huiuſce loci explanatoribus haud ſanè memoratu digna narrata ſunt: verum ego malo, vt iam nouiſtis, in obſcuris ſermonibus tempus non terere, cum alia multa in arte habeamus, in quibus vtiliter nos exercere poſſimus.

D

GALENI IN SEXTVM DE MORBIS VVLGARIBVS HIPPOCRATIS LIBRVM EXPLANATIONVM

TOMVS QVARTVS

1 *Vibus Secundũ Aures iudicationis tẽpore genita nõ ſuppurauerint, hoc inanito Reuerſio fit ſecundũ rõnem reuerſionum. Reuerſione facta Iterũ efferuntur, & permanent, quemadmodum febrium reuerſiones in ſimilem circuitum. In iſtis Spes eſt in Articulos abſcedere.*

Secundũ aures ꝑter naturam tumores in ægrotantibus exortos eparmata noiare cõſueuit, interdũ locutione integra vtens, interdũ mutila, quemadmodũ & nũc: eſſet. n. integer ſermo ſi ita dixiſſet: Scd̃m aures eparmata exorta ægrotãtibus. quẽadmodũ ſanè & in primo de morbis vulgaribus ſtatũ initio primæ cõſtitutiõis ſcripſit: Eparmata vero ſm aures multis ĩ alterutrã partẽ vergẽtia, & ab vtraq;

aure

aure plurimis, sine febre munia sua obeuntibus. Scimus autem ipsum, sicut hoc loco eparmata dixit, ita & oedemata plerũq; ea nominare. Declarauimus enim omnes præter naturam tumores ita ab Hippocrate nominari, non, vt à posterioribus, laxos & dolore carentes, qui in totum & sine vlla inflammatione consistunt. Meminimus autem ‖ & oẽs inflammationes, & si tumore præter naturam careant, ab hoc eodem phlegmonas appellari: sed ipso posteriores nomen phlegmones tumoribus præter naturam attribuunt, quando cum inflammatione, & resistentia, & pulsatorio dolore constiterint. Inquit igitur, Cum in morbo aliquo iudicationis tempore tumores secũdum aurem exorti, priusq; suppurent, inanian tur i. retrahantur & euanescant, expectare oportet ita affectis recidiuam fore. Olim vero ipsius consuetudinem sępius didicistis, hãc vocem, λαπάσσεσθαι i. euacuari, ad omnia, quæ vtcunq; retrahuntur, applicantis, quandoquidem ista magis vacua redduntur. Accidere itaq; illis dicit morbi reuersionẽ, quibus parotides nõ suppurauerint: atq; interdum ipsas (neq; enim semper) denuo reuerti, augescere, ac iudicari secundum reuersionum rationem: quod idem est, ac si dixisset, perinde vt ipsæ, & secundum eosdem dierum circuitus. Spes est autem & ipsis in articulis aliquos esse orturos abscessus: nam sæpius in longis morbis id euenire dictum est. Verum hunc aphorismum etiam in tertio commentario in librum de humoribus ad finem declarauimus. Sed cum prædixerit /secundum aurem/ atq; subintulerit /hoc inanito/ iccirco videtur mihi Dioscorides prępositione /ex/ adiecta scripsisse /ex hoc inanito/: et inquit oporte re subintelligi /tempore/, aut loco huius /post hęc/ ex hoc /dictum esse. At sicui veteres scripturas immutare liceat, ipsi licebat eam vocem /hoc/ in istam †/hæc/ vertenti à molestijs liberari.

E (right margin); Al. 4.f.3.1.1.c. 2.45 1.e (right margin); F (right margin); † Al. his. (left margin)

2 *Vrina Crassa Alba, qualis Archigenis, in laboriosis Quartanis interdum exit, & Liberat Abscessu. Si vero vltra hoc & Sanguis de naribus profluet satis & copiose.*

Siquidem cum articulo scriptum esset /τοῦ Archigenis/ subintelligeremus aut seruo, aut amico aut familiari: si vero /τῆ/, aut seruæ, aut vxori, aut quo modo libet domesticæ. Sed diuersas lectiones afferre negamus, cum eadem sententia seruetur: & nunc iterum id pro dicendis in posterum memoriæ mandetur. Quod laboriosas autem febres nominet, non illas in totum, quas multa motio antegressa est, sed omnes eas, in quibus aliquis laboris, seu lassitudinis sensus existit, porro ipse in aphorismis scripsit, ‖ Lassitudines spontinæ nunciant morbos. Et nunc sane arbitrandum potius est ipsi de ita laboriosis esse sermonem, ex multitudine crassorum vitiosorumq; succorum multoties excitatis: quapropter ipsis per vrinam euacuatis morbus finitur. Securior autem morbi solutio est, si euacuatio die iudicatorio cœpta sit. Sed quicunq; neq; per vrinam, neque per sanguinis effusionem, iudicati sunt, istorum morbus in abscessum desinere consueuit. G

2ª. Apho. 5. Ex. ord. 1 1.f (left margin); » (right margin)

3 *Cui Intestinum à Dextra parte, cum Articulorum morbo laboraret, erat quietior: Postquam vero id curatum uit, erat dolentior.*

Duplex & hoc loco lectio est sententiã permutans, antiquior sane cum litera n in prima syllaba huius nominis /enteron id est intestinũ/: postea altera lectio detracto n addita fuit, vt sit /eteron hoc est alterum/, volentibus illis, qui ita scribunt, de tumoribus secundum aurem excitatis hãc vocem /alterum/ dictam esse: quemadmodum rursum scribentes /intestinum/ de dolentibus ex intestino, aut distentione intestini laborantibus, dictum esse affirmant. Intestinum vero singulari numero prolatum non nulli colon, quod vocatur, esse arbitrantur, alij vero cæcum: quod sane etiam facile, cum omni vinculo solutum sit, descendit in scrotum: nempe solum hoc intestinum solutum esse, cum reliqua omnia lactibus alligentur atq; inhæreant, verissime dicunt. An vero propter ipsum in scrotum delapsum articulorum morbo laborans subleuatus sit, deinde rursum ipso ad sanitatem reuerso in eadẽ mala inciderit, ariolari conuenit. Verisimilius igit est de intestini coli dolore affecto sermonem in pręsentia fieri. Par. n. fuit ipsum articulorũ dolore leuatum esse vna quidem, H quã ipse dixit, ratione, ‖ Doloribus vna nõ eodem loco existentibus vehementior alterũ obscurat: secunda ratio est, q̃ humorum in articulos currentium ad colon intestinum impetus cõuersus est. Non nulli aũt interpretes hunc articulari morbo vexatum coxendicis dolore tentatũ fuisse aiunt: atq; ideo delapso cæco intestino mitius egisse, non præterea coxẽdice oppressa atq; grauata, pręter Græcorum morẽ, ischiadicũ i. coxẽdicis vitio affectũ, arthreticum i. articulorum dolore vexatũ, nominare volentes. Hactenus quidẽ omnes hæ libri huius particulæ & in calce libri de humoribus scriptæ sunt. Iam itaq; ad eas, quæ in hoc solo proposito volumine inueniuntur, transitum faciam.

2ª. Aph. 46. Ex. ord. 18.g (left margin); » (right margin)

4 *Agesis filia Virgo quidem cum esset, Crebro erat Spiritu. Mulier uero facta à partu dolens, non valde diu Onus graue sustulit. Protinus quidem in Pectore quiddam concrepuisse visum fuit. Postero autem die Asthmate, laborauit, & dextra Coxendix indoluit. Hæc cum doleret, tunc & asthmate vexabatur: Dolore sedato, tunc & asthma sedabatur. Spumantia excreauit, ab initio florida: quæ cum quieuissent, vomitui bilioso tenui similia erant. Dolores autem præcipue, cùm manu laboraret.*

Ipsum plerunque, spiritum, respirationem vocantem audiuimus: quare & fœminam crebro spiritu, quæ crebro spiraret, dictam esse putandum est. Sed quibuscunque admodum increbuerit

A buerit hæc difficilis spirationis species, asthma & orthopnœa, affectus iste à græcis nominatur: quando videlicet sine febre constiterit, aut crassis & lentis humoribus spiritus itinera obsidentibus; aut aliquo crudo tuberculo "in pulmonibus excitato. Hęc cum & antea ęgre spiraret, à partu dolorem passa est. Porrò si nihil de spirandi difficultate locutus ipsam dolentem euasisse dixisset, verisimile esset ipsum velle, in toto corpore mulierem hanc lassitudinis sensu affectam esse: cum vero ipsam crebro esse spiritu dixisset, iure quispiam, dolorem in pectore excitatum esse, ab ipso dictũ esse opinetur: qui cum modicus esset, et aliud quoddam eiusmodi symptoma accidit: cum videlicet graue quoddam manibus tolleret, protinus quidem in pectore quędam strepitum sensit, dirupto, vt parerat, tuberculo. Sed postero die succo in tuberculo antea incluso ad arteriam vsq; asperam dissipato, & spirationis frequentiam increuisse accidit: neq; adhuc simpliciter crebrum esse spiritum sed in illum iam affectum euasisse, quod asthma, appellatur: paulatim vero humore hoc excreato mulier ista perfecte à spirandi difficultate libera fuit. Hactenus nihil in dubium vertitur, sed omnia iusta de causa facta sunt. Cæterum, propter quid affectus pectoris & coxendicis vnà exacerbabantur & mitescebant, haud iniuria quispiam quæsiuerit, cum nulla pectori cum coxendice, quemadmodum cum genitalibus membris, affinitas intercedat. Fortasse igitur imbecilliorem coxẽdicem B habens dolore affecta est, non nullis superuacuis humoribus eodem tempore in ipsam delapsis. Neq; enim in membris naturalem societatem habentibus hic vitij consensus factus fuisse apparet * non nunq; imbecillioribus membris vexantium humorum copiam suscipere prius festinantibus. Sputi autem reiecti qualitas humoris infestantis naturam indicat: spumans enim sputum, pituitosum succum significat: floridum vero, sanguinem abundare: quemadmodum pallidum, pallidam ac flauam vocatam bilem: eodem modo & nigrum, nigram. Multoties vero supra dictum est, cũ simpliciter Hippocrates bilem dicit, pallidam & flauam vocatam significare, quoniam plus, q̃ alia bilis genera, colore suo inficiat: etenim æruginosa bilis vomitur, & subrubra, & atra, & obscura.

At quod in extrema hac parte scriptum est, ipsam, cum manuũ opera vteretur, magis dolere, ad vitij consensum ostendendum adiectum fuit. Iam verò & in alio sermone audiuistis, cum pectoris partes superiores circa primum & secundum costarum interstitiũ patiantur, meritò manus in consensum affectus adduci, neruis ab his ipsis interstitijs ad eas peruenientibus. Verisimile quoq; est & in dextra pectoris parte, quando graue illud onus sublatum fuit, aliquid ruptum fuisse, & iccirco è regione dextram coxendicem affectam esse. Quòd si, cum mulier onus tolleret, neruis passis pectus manus noxam participauit, verisimile est in ea maxime parte ipsum fuisse affectum, vnde C nerui ad manus pertinentes expullulant.

5 *Hanc Abstineri ab Allio, sue, oue, boue: In Agendis vero à Clamore & excandescentia.*

Diuersæ & in hac parte lectiones fuerunt, non nullis primam dictionem in datiuo casu scribentibus /huic/, atq; ita legentibus /huic abstineri allio, sue, oue, boue/: non nullis dimissa voce /hanc/ à verbo /abstineri/ incipientibus. Oẽs vero subintelligendũ esse censent, Visum fuit nobis ipsam medicantibus, vel consuluimus ipsi, vnumquodq; istorum conducere. Atq; ideo de varia lectione laborandum non est, sed cuiq;, quod placet, scribere permittendum, dummodo eadem sententia retineatur. Posthabita igitur de verbis curiositate ad res, quæ præcipiuntur, transeamus. Hæc sanè prædictæ mulieri, & alijs s. perinde affectis expediunt, ab allij, & suillarum, bubularum, ouillarũq; carnium esu abstinere, harum quidem, vt valentium & ægre coctilium, allij verò vt acris & corrodentis: à clamore autem, vt pote qui non solum prius rupta vasa amplius dilacerare, sed etiam nihil dum mali in instrumentis spirabilibus passa dirumpere possit, tensionem quãdam, caliditatem, & inflationem in ipsis efficiens. Manifestum est autem hęc ab Hippocrate exemplorum instar dicta esse. Consulit autem ab omnibus difficulter coctilibus, ab omnibus acribus, ab omnibus pra- D uum humorem creantibus, ab omnibus præterea violentam quandam tensionem instrumentis spirationis inferentibus, abstinere.

6 *Cui in Capite depascebatur Tumor, primo Alumẽ combustum vtile fuit. Habuit Alium priorem Abscessum, forte quoniam os abscessurum erat. Sexagesimo die recessit. Supra Aurem in summo ad verticem vulnus erat.*

Non nulla ex ita scriptis forsan ipsi scriptori ad reminiscentiam faciebant: sed nobis in hæc incidentibus haud satis euidens ex ipsis fructus percipitur. Narrat enim cuiusdam in capite exedẽs vlcus primo à combusto alumine ad melius fuisse redactũ: & illi eidem alia in parte abscessum fuisse, vbi et os postea seiunctum fuit. Adscripta est etiam capitis affecta pars. Sed rem vsqueadeo raram & nullum præceptum scripsit, nuda ea, quæ euenerunt, persequutus.

7 *Cola habet Cani similia, maiora autem: Ex mesocolis suspensa sunt: Hæc verò ex neruis à dorso in ventrem.*

In aperto est & hæc ipsum sibi ipsi reminiscentiæ causa scripsisse, quæ ad dissecandorum corporum pręcepta pertinent. Homo enim similem cani habet colorum naturam, sed ipsa & maiora esse dicit, & ex mesocolis dependere, veluti si ex mesenterijs dixisset: communius est enim hoc nomen mesenteriorum, pressius autem mesocolorum. Tale vero aliud de ieiuno intestino aut alijs

gracilibus

A. l. 3. f. 10. t. 1. c. 38. 261. 2

gracilibus nomen non reperit: nam mesonestion i. medioieiunũ, aut id genus aliud nemo vnquã dixit. Continua quidem mesenteria sunt tenuium atque crassorum intestinorum, nihilo minus distinctiones quędam propriæ apparent: ac præcipue per venas in ipsis positas separant, vna siquidem propria vena in gracilium intestinorum mesenterium deriuatur. Item & in crassorum, quæ cola nominant, altera propria delabitur, simul cum vtraq; vena arteria quoque discurrente. Vinculum autem mesenterij, perinde, atque mesocoli: continuum enim totum, vt dixi, ad vnam quandam lumborum vertebram post septum transuersum positam peruenit, hæc autem sub ventriculo est. Hoc quidem vinculum totum neruo simillimum est, quamuis eiusdem cum ligamento substãtiæ sit. Quæcunque enim ex ossibus orta exanguia corpora similia neruis sunt, copulatiuos neruos ea multi medici nominant, à neruis voluntatis motui seruientibus ipsa ex opposito distinguentes: quam ob rem & in hac quoque parte neruorum appellatione ob similitudinem vocata sunt. E

8 *Laborantibus Gratiæ, Vt Munde parare Poculenta, aut Esculenta. Quæ Videt molliter, Quæcunque tangit. Aliæ non Valde lædunt, aut noxa non facile emendabili, Vt Frigida, Vbi hac opus est.*

Quæ medicum laborantibus grata concedere, aut quæ non concedere oporteat, hoc in volumine perfecte nobis contemplatis abunde erit, quemadmodũ de alijs omnibus facere consueuimus: nam cum semel aliquid exacte docuimus, nunquam iterum in alijs locis vniuersum repetimus, sed summatim duntaxat perstringimus. Dictum sanè & in aphorismis est ad hanc rem aliquid, ipso ita scribente, ‖ Paulo deterior potus & cibus, sed suauior, melioribus quidem, insuauioribus autẽ, potius dandus. Porrò primo intuitu laborantibus aliquid oblectamenti causa gratificari videtur, non tamen re vera id faciens: omnia enim libentius atque suauius assumpta, & si paulo deteriore natura sint, melius concoquimus: longe vero vtilissimum ægrotis est assumptos cibos & potus rectè cõfici. At in proposita oratione alterius generis atque rei mentionem facit, per quam medicus nequaquam morbum exasperans, ægrotis rem gratam voluptatemq; affert, vt cum immature lauari, et bibere, et fructibus quibusdam vesci, aut frigidam potare permiserit. Interdum enim cuiusque dictorum tempus idoneum atque vtile postero die fuerit, ægroti vero medicos diem vnum præuertere cogunt. Non nulli præterea ægrotantibus ista plerunque facile concedunt, vt plus lucri faciant, eorum cupiditatibus morem gerentes: verum hæc profecto non secundum artis decreta patrantur. Quod autem in aphorismis dictum fuit, & quęcunque hac in parte recenset, vtiliter laborantibus medici præstantissimi largiuntur. Istorum autem, quæ nunc deinceps ab ipso scribuntur, visus est, vt ægros medicis magis obsequentes reddant. Nam quos libenter aspiciunt, illis magis obtemperant. Quapropter mater & pater filio cibos fastidienti suaserunt, vt se ipsum ad eos assumendos impelleret, cum nullus alius id persuadere potuisset: ita quoq; filius patri suasit & matri, & frater fratri, & amicus amico. At illis, quos moleste vident homines, & si vtilia cõsulant, obedire tamen recusant. Ad hanc igitur ‖ ęgri obedientiam comparandam Hippocrates dicebat & prædictiones nobis esse vtiles, atque omnino ægro admirationi esse medicum. Ita sanè & apud nos Pergami qui à Deo curantur, ei obsequentes cernimus, illis plerunq; per quindecim integros dies, vt à potu penitus abstinerent, imperanti: qui profecto nulli medico id iubenti obtemperassent. Nam ad ægrotum omnibus iussis obedientem reddendum magnam vim habet, si pro certo sibi persuaserit, magnam inde ad se vtilitatem prouēturam. †In his} ponunt ea, quæ in propositis verbis enumerant: de quibus iam singula distinctè ꝓponẽtes loqui aggrediamur, Vt mũde parare poculenta, aut esculenta. Multos multoties medicus ægro potus & cibos offert, contra, ꝙ ipse vellet, eos præparans. Iubet aũt eos munde parari: & in quibusdam codicibus vice huius particulæ καθαρῶς i. munde, καθαρίως legit, quod idem significat. Id vero fit primo, si vascula, in quibus potus cibiq; ferunt, nihil sordis habuerint: secundo si nullum aliud eorũ, per quę laborãti aliqua ministrantur. Sæpius. n. vasa cibos & potus continentia mundissima erunt, illud vero, quo frigidam seruus aut calidam feret, conspurcatum aspicies: quemadmodum et aliorum vasculorum ad ministeriũ pertinentiũ quodpiam nõ nunquã im mundũ cernit. Ad hęc & ipse medicus in primis & maxime manus ꝙ purissimas habeto, & faciem, & pilos in barba & capite, deinceps & alias corporis partes, queadmodum & vestẽ nitidã. Quæ intuet (inquit) ęgrotans. Hæc ipsa inquam, & ęgrotantis curam gerentes, & reliqua oĩa, quę in ędibus, vbi ęgrotat, sunt, ita habẽto, vt istorum nihil ipse iniucũde & tristi aĩo cõspiciat. Quin ẽt & ex ministris illos planè adesse, quibus maxime delectat, & ex gubernantibus eos, qui gratissimi sunt, apud ipsum cõmorari decet: alios vero duorum alterũ aut nunquam eius cubiculũ ingredi, aut non diutius ante oculos eius versari. Hęc quidem curiose explorans medicus ipse conficiet atque disponet. Non nulla verò & absque indagatione sponte dignoscuntur. Sępius. n. inspectante ęgrotum atq; curãte medico seruus aliquis ingressus certum quendam hominem venisse nũciauit, qui ipsum visere ac salutare cupiat: tũ protinus hoc audito ęgrotans non nunquã lętari visus est, non nunꝗ vero magnopere contristari, tanquam ab hoĩe ipsum non vere amãte, sed simulãte, molestiã passurus sit. Atqui tunc medicum oportet, cum quis ingressus est, quẽ laborans non libenti aĩo aspiciat, paulo post aliqua verisimili rõne quietem ęgroto conferre dicere: & hac de causa oẽs, vt ab eo recedant, præcipere: constat enim, ꝙ tunc vnà F G H

Margin notes: 3ª. Aph. 38. Ex. ord. 17. g — in Prog. cõ. 1. t. 2. 4. 4ª. 189. c. e — * — †Al. ꝑter hæc. — *

cum

A cum non amicis amici egressi haud ita multo post denuo introire poterunt. Huiusmodi sanè spectacula ægroti mentem modo exhilarant, modo contristant, non per ipsum visorium sensum propriè, sed per cogitationem. Cæterum quædã visilia ratione visionis ipsius iucunda sunt: quẽadmodum & olfactilia, & gustatilia, & audibilia, & tactilia, proprio quodq; sensui voluptatem afferunt. Attamẽ non est in oĩbus istis æqualis oblectatio: siquidẽ alij alios & colores, & figuras, & flores, et stirpes, & germina, & picturas, aliqua vt tristia, aliqua vt iucunda, contemplant. Oportet itaq; medicum ab ægrotantium domesticis percũctatũ, quibus nam ipsi delectent, hæc iubere in cubicula, vbi iacent, inferri. Quęcunq; mollia tangunt. Secundũ ipsam solam nudamq; tactoriam sensionẽ iucunda hęc sunt: quemadmodum rursum flores, stirpes, & variegata, aliaq; omnia supradicta, solam oblectant visionem. Adijciemus igitur, quęcunq; eiusdem generis cum antedictis sunt, dimissa vero tãquam manifesta fuerunt. Duorum enim sensuum visus s. ac tactus solum meminit: at tu olfactum adijce, gustatum, & auditum. Et in auditu, quemadmodum & in visu, diuidito, non nulla quidem ipsum sensum solum delectantia, vt suaues voces: aliqua per auditum animum conturbantia, vt cum tristia nunciantur: è contrario alia quædam oblectant & exhilarant. Id sanè & vulgus omne haud præterit, nihil eorum, quæ tristi animo æger auditurus sit, ipsi renunciari debere:
B quemadmodum contra omnia ipsum vehementer oblectatura renunciari conuenit: quin & aliqua falsò adijcienda sunt. In sequenti sanè particula non nulla eorum, quæ & hic omissa fuisse videbant, resumens addit /alię/. Præscriptio hæc est aliarum, quæ dicendæ sunt, gratiarum. Nam cum prædixerit /laborantibus gratiæ/, deinde inquiens /munde parare poculenta aut esculenta/, ac deinceps de omnibus quæ videntur, postea de tactui iucundis, sermone facto, præter dictas, alias se dicturum gratias pollicetur: quas paulo post auditurus es. Porrò quidam hanc pręscriptionẽ /alię/ de exemplaribus penitus deleuerunt: aliqui uero non in fœminino genere scribunt, sed in neutro vocato genere /alia ne valde lædant, aut ne noxa non facile emẽdabili, vt frigida, vbi hac opus est/. Non valde lædentia, interdum exhibenda sunt vehementer ipsa cupientibus: ac nisi acceperint, medicum tum osuris, tum auersaturis, & nullum eius præceptum obseruaturis. Igitur necesse interdum est quædam illis exoptata concedere, nisi magnum sint detrimentum allatura. Prædicito autem ab ijs ægrum læsum iri, teq; ipsi gratificandi causa ea concedere: sed in posterum te vicissim ab eo petere, vt in reliquis obedientem sese exhibeat: noui enim quosdam ex ea medici liberalitate obsequentes euasisse. Hoc sanè modo & ego multoties frigidam aquam in illis morbis exhibui, in quibus postridie eius vsus requirebatur, id solum ægrotanti gratificatus, vt optimum s. propi-
C nandi tempus præuerterim: similiter vero & de balneis, vino, atque id genus omnibus, me fecisse memini. Verum si morbus nec postridie, neque prorsus vnquam, vllo istorum egeat, ægroto nequaq; concedendum: exiguam enim noxam futura posthac languentis obedientia emendare poterit: noxa vero adeo magna, vt extremum periculum inferat, aut morbum in longum tẽpus producat, non itidem deleri & in pristinum redigi poterit. Scribitur etiã proposita pars per alia verba, Vno quidem modo sic /sed & valde nocere, vt frigidam, cum opus est/ voce hac βλάπτειν i. nocere ν habente in fine: & hanc quidem lectionem veteres explanatores agnoscunt: Alterã quoq; in alijs exemplaribus detracta ν litera ita se habentem inuenies /quę non valde nocent, aut non facile emendabili noxa, vt frigida, vbi hac opus est/: vult autem proposita oratio /aut nõ facile emendabili noxa/ ea significare, quæ non cito remedijs cedere queant, vt impressa iam læsio remoueatur. Cæterum hac de re, quæcunque prius dixi reminiscentibus, nullam aliam præterea nouam explanationem poscere conuenit.

9 *Introitus, Sermones, Figura, Vestis Aegrotanti, Tonsura, Vngues, Odores.*

Ex istis oĩa reliqua proculdubio ad medicum referunt, sed inter ea vox hęc posita / ęgrotãti / du-
D bitationẽ quãdam excitat. Vnde quidã ea penitus detracta sese nequaquã eam inuenisse scriptam dissimularunt: sed vetustissimi inrerpretes hanc quoq; lectionẽ admittunt. Verum singula dicta particulatim prius expendentes fortassis aliquid verisimile ad ipsam interpretãdam nacti erimus. Et primo quidem introitus medicorũ ad ęgrum, quoscunq; ipsi gratos faciunt: siquidem nõ nulli ægri à ſępius visentibus affici se molestia opinant: alij contra crebro "se inuisi magnopere lętant: Quidam autem medici sunt, qui eousq; insaniant, vt etiam in dormientium conclaue strepẽtes pedibus, aut vociferantes ingrediantur: ob quę expergefacti ęgroti & illis irascũtur, & maxime se lęsos esse conqueruntur. Hæc igitur oĩa prouidere medicum oportet, vt neq; non in tempore accedat, neq; petulanter cum multo strepitu, & elata voce, aut incessu, aut aspectu, aut aliquo prorsum huiusmodi indecoro. Sermones. Inter pręcipua sunt & isti, cum ęgris à medicis rectè aut non rectè facti: quidam. n. sermones summe fatui sunt, tales sanè, qualem Zeuxis à Bacchio scriptũ esse testat, Callianacta fuisse Herophileũ, in libro de memorabilibus Herophili, & eius sectæ studiosorũ. Iste ęgrotanti cuidam atq; diceti, moriar, hoc carmẽ respõdens succinuisse fertur, Pulchra prole
" micans nisi te Latona creasset. Alteri quoq;, moriar, dicenti, respondisse, Et Patroclus obit, te qui
" pręstantior ipso. Cæterum quidam huiusce tẽpestatis medici, & si moderatiores Callianacte sint, aspere tamen & ipsi erga laborantes se gerunt, adeo vt odio ipsis sint: sicut aliqui è contrario ser-

uiliter

A.l.1.f.4.c.1. 72.a

uiliter adulantes ob id ipsum cõtemptui fuere. Quemadmodum autem ægro medicum odiosum E
videri non conuenit, ita neq; contemnendum: sed humanus, moderatus suauisq; cum sit, grauitatem etiam seruare debet. Nisi enim medicum æger vt deum quendam admiretur, nunquam illius præceptis obtemperauerit. Antiquissimum igitur fuerit neq; adeo medicum se submittere atque adulari, vt sui contemptum pariat: neque rursum perinde, atq; Callianacte, se rusticum atq; asperũ exhibere: id fiet autem, si & aspectu, & voce, & omni corporis habitu, medici grauitatem retineat, ægrotantemq; ijs, quæ ipse præcipiat, morem gerere edoceat. Sermones vero multiformes sunt, tibiq; exempli causa aliquem proponere me non pigebit. Poterit sanè medicus à procemio verisimili exorsus omnia ea deinceps ægrotanti recensere, quæ in hanc rẽ ab Hippocrate tradita sunt,

1a. Apho. 1. Ex. ord. 2. b

primo quidem in aphorismis ita dicente, ‖ Oportet autem non modo se ipsum exhibere ea, quæ »
oportet, facientem, sed etiam ægrum, & assistentes, & exteriora: & in primo, de morbis populari- »

1. Epid. cõ. 2. t. 5. 3a. 112. f

bus, ‖ Ars per tria, morbus, ægrotus, medicus. Aduersari morbo ęgrotum vnà cum medico opor- »
tet. Cumq; tres sint, medicus, morbus, & ægrotus, si medicum solum cum morbo pugnantẽ æger deserat, vel etiam ad morbum transfugiens medico repugnet, medicum à morbo superari contin get. At si morbo relicto, medico subsidium contra illum ferat, duobus hominibus contra vnum morbum pugnantibus futurę victoriæ magna spes est: sicut è contrario desperandum penitus sit, F
si æger à morbo stans medico aduersetur, solus enim ipse relictus, à duobus hostibus expugnari poterit. Id exẽplũ tibi satis esto: à simili. n. multos id genus alios sermones cogitare poteris à medicis cum ęgrotis fieri. Non solum autem sermonum à medicis cum ægris faciendorum talem esse sententiam conuenit, sed etiam vocis magnitudinem, & tonum, & omnem actionem sententiæ respondere sermonum. Quòd si quis cum erudito viro colloquatur, ne solœcismis barbarismisq; vtatur, caueto: nam & ex hoc medici ægrotis spernendi videntur. Figura. Et figuram corporis totius in introeundo atq; sedendo medicus neq; humilem præ se ferat, vt contemptum mereatur: neq; fastu quodam atq; arrogantia turgentem. Quidam enim extenti ac patentes introeunt ac sedent, non nulli fracti & molles, alij vero incurui atq; abiecti. Itaq; omnes excessus deuitandi sunt, & inter eos mediocrem esse tentandum est. Quòd si non nunquam (raro tamen id euenit) æger humilitatem & abiectionem quandam amare tibi videatur, à mediocritate ad humilius te paulum descendere, humilioremq; te ipsum effingere satius fuerit. At si è contrario sese habeat, & tu contraria facito, paulum à mediocri & tibi naturali statu ad alterutrum latus declinans. Vestis. Et ipsa eàdem ratione mediocris esto, neq; valde sumptuosa, vt arrogantiam indicet, neq; sordida & nimium vilis: nisi si æger ipse immoderatius aut pretiosa vestimenta amet, aut sordidis oblectetur, G
tunc enim à mediocritate ad illud, quod ægroto magis placeat, descendito, quatenus id languenti arridere coniectura assecutus fueris. Hanc appellationem /ægrotanti/ reliquis interiectam obscuritatem offundere supra dixi: at, si initio sermonis aut in fine posita foret, nihil planè dubitationis attulisset, omnia hæc s. vt ægrotanti iucundiora sunt, medico esse præstãda, introitus sermones, figuram totius corporis, vestem, tonsuram capillorum, vnguium decentem modum, odorem. Etenim in introitu alius ad alium ægrotantem, vt paulo ante posuimus, modus est. In sermonibus similiter: non nulli. n. medicis fabellas narrantibus delectãt, non nulli eos fastidiunt: aliqui grauibus & serijs sermonibus gaudẽt, aliqui facetis & lepidis: & de figuris corporis, & vestimẽtis, quónam pacto iucundiora ęgrotanti conijcere oporteat, supra comprehensum est. Tonsura capillorum. Tonsura naturaliter quidẽ optima fuerit, si ad capitis sanitatẽ conseruandam fiat: alijs. n. alia tonsuræ species conuenit: ægrotis vero non omnibus idem tonsuræ genus placet. Hoc igitur te quoq; considerare oportet, eius, quẽ medicaris, rõnem habentem, quemadmodum Antonino Cõmodi patre imperante oẽs eius familiares faciebãt ad cutẽ vsq; detonsi. Lucius vero eos mimos ap-

de Iis quę ĩ medicatr. fiũt. cõ. 1. t. 20. 7a. 204. b

pellabat, & iccirco rursum, qui cum ipso versabantur, comam nutriuerunt. Vngues. ‖ Quantos medicis vngues esse oporteat, ipse in libro de agẽdis in medicatrina edocuit, illud addẽs ipsorũ de- H
centẽ modum aspectantibus esse iucundum. De vnguibus aũt, scabie, aut aliquo alio id genus vitio affectis, quemadmodum & de pilorum capitis affectibus, alopecia s. & porrigine, neque sermo faciendus est: hæc. n. vt iam præter naturam medicum pati, sicut & morbum articularem vehemẽtiorẽ, & aliquod eiusmodi aliud, turpissimũ est. Odor. Porro totius corporis odor & oris p̃cipue non nullis quidẽ natura putidus est, sicut alijs quibusdã sine vitio: nõ nunq; per incuriã teter odor fit, cum medici nihil errare se putant, si cępas aut allium redolẽtes, ægrotos visant. Quinto sanè ciui nostro Romæ medicinã exercenti id contigit. A prandio diuitẽ quendã ac p̃potentem hoĩem vini odorẽ vehementer spirans inuisit. Æger itaq; cum capitis dolore magnam febrim habẽs, atq; ideo vini odorem exeuntem ęgre ferens, Quintum, vt longius aliquanto recederet rogauit, qm̃ vinum immoderatius redolens ipsum contristaret: & hæc quidem ægrotus modeste dicere videbat̃. At Quintus ipsi stolidius respõdens, odorẽ vt ęquo aĩo ferret, præcepit, nam & se quoq; ægrotum ex febri male olentẽ sustinere dicebat, multum aũt interesse, febrim'ne quis, an vinũ redoleret. Alter fuit medicus in nostra Asia, cui axillæ adeo fœdum odorem expirabant, vt vir nullus elegãtior eius accessum ægrotans ferre posset. Oportebat igit̃ eum prius suo ipsius symptomati mederi, atque ita ad alios curãdos sese accingere. Nã etsi, vt hircis, ingenitus putor insit, ad mediocritatẽ tñ

quandam

A quandam redigi potest: rursum hæc mediocritas quotidianis insperſionibus fœtorem obtundentibus mitigari poterit. Alius igitur quidam os naturaliter putidum habens, eius putorem & purgatione & medicamentorum ad id facientium potu mitigabat: atq; quotidie aut amomi, aut folij malabathri, aut aliorum id genus odoratorum, in ipsum pauxillum quiddam conijciens, ita ex ędibus proficiſcebatur.

20 *Aqua Decocta Tum quidem vt aerem admittat, Tum vero ne plenum sit, et Operculum habeat.*

In quibus affectibus, aut cuius vtilitatis cauſa, aquam decoquere aut quamcunque aut vitioſam tantum conueniat, in verbis iſtis declaratum non eſt: quam ob rem neque vllum ex ipſis fructum percipimus. Videtur nanque Hippocrates, ſicut alia multa in his libris quærendi magis cauſa, quam in vulgus ædendi, adnotauit, ita hunc quoq; ſermonem conſcripſiſſe, nobis quidem imperfectum, * ſibi vero ipſi ad recordationem integrum. At ſi nobis ipſis hunc nodum explicandum proponamus, qualem aquam prius decoquere conueniat, atque ita deinde refrigeratam bibere, ſi quidem ipſam frigidam bibere volumus: & contra rurſus, quam calidam aquam bibere volentes: haud perinde coquemus: ſed huic operculum facientes, vaſi, in quo calefacta eſt, magnitudine reſpon- B dens: illi vero nullum tegmen imponentes, ſed calentem aquam in nudo detectoq; vaſe ſub diuo expoſitam dimittentes: & quæremus deinceps, qui affectus calidas, qui'ue frigidas aquas poſtu- * lent: nos quidem vtile aliquid inueniemus, nihil tamen ad inuentionem ex propoſitis verbis proficiemus, quandoquidem initium nullum clarum habeant. Quocirca & non nulli ipſa cum ſupra poſitis copulant, vt Artemidorus voluit cognomento Capito: ſed plurimi ipſa ab illis ſeparantes ſeorſum conſiderant. Igitur ſi cum antepoſitis coniungantur, huiuſmodi eorum ſenſus erit /laborantibus gratiæ, vt munde parare aut poculenta, aut eſculenta/ & cætera, quæ deinceps dixit Hippocrates. Deinde poſt vltima verba /aqua vero et ipſis interdum frigida propinanda, cum aut offenſam prorſus nullam, aut perexiguam, ex eius potu fore metuamus/. Deinde ſibi ipſi ad reminiſcentiam, vt aiunt, deinceps modum ipſius præparandæ tradidit, fortaſſe nequaquam volens fontanam aquam prius, quàm incaluerit, exhiberi: fortaſſe verò & aliquam diſtinctionem nactus, quibus calefacta prius & mox refrigerata, aut quibus omiſſa calefactione potui dāda ſit. Aut forſan optimam aquam non coctam, vitioſam vero coctam, præbere voluit. Fortaſſis etiam optimæ aquæ duplicem refrigerationem prodit, vnam quidem, quam circunfuſus aer efficit. Porrò in Alexandria totaq; Ægypto ipſos aquam in teſtaceis quibuſdam vaſis hoc modo refrigerare con- C ſpexi. Occidente Sole aquam prius calefactam in vaſcula fundebant: deinde ſublime totum hoc vas in feneſtris vento aduerſis, vt ibi per totam noctem refrigeſceret, ſuſpendebant: poſtea ante * Solis ortum vas humi depoſitum frigidam aquam circumſpargentes, frigida etiam folia toti vaſi circundabant, non nunquam vitium aut lactucæ, non nunquam vero & aliarum id genus herbarum, vt frigus id, quod ſub nocturno aere acquiſiuerat, diutius permaneret: multo verò magis ad huiuſmodi apparatum, cum optimæ aquæ ipſis facultas non eſſet, homines deuenere. Dico autem optimam aquam & omni vitio carentem, quæ neque limi quicquam habet, neque male olet, & guſtātibus nullam qualitatem præ ſe fert. Quædam enim prauas qualitates permiſtas habent ſalis, aut nitri, aut ſulfuris, & bituminis, & aluminis, aliorumq; id genus: in quibus omnibus præſtat, quemadmodum legumina multa prælixantes idonea eſui præparamus, & olera, & fructus, & animalium partes, eadem ratione & aquam prius decoctione ad meliorem naturam permutantes ita propinare. Prӕterea & ob alium ſanè vſum aquam præcalefactam refrigeramus, etſi neque ſapore, neque odore male deprauata ſit, atque ſit exquiſite pura: quando in ventriculo ipſam diutius commorari, aut percellere, aut inflare, aut degrauare ventriculum perceperimus. Sunt enim profecto & id genus multæ, quarum præcipue ob optimis aquis diſcretionem Hippocrates « D mihi ſcripſiſſe viſus eſt, vbi inquit: ‖ Aqua cito incaleſcens, ac cito refrigeſcēs, leuiſſima. Neq; enim in lutoſis, aut male olentibus, aut quippiam medicamentoſum guſtatui imprimentibus, huiuſmodi ſignum vſui eſſe poteſt, cum illę omnibus notæ apertæq; ſint, ſed in illis, quæ omnibus hiſce qualitatibus careant. Aliud verò ex aeris corrupti miſtione vitium ineſt, aut aliud quodpiam ipſi aquæ ingenitum ab ignota cauſa proueniens. In his quidem ſupradicta nota optimum diiudicandi inſtrumentum eſt: neque enim id genus aquæ cito caleſiunt, aut refrigerantur. Aliud quoque indicium huic ſimile ab oleribus, aut leguminibus, aut fructibus, aut carnibus, aut radicibus in ipſa aqua incoctis accipitur: ſiquidem in optima aqua celerrime, in vitioſa tardiſſime elixātur: vocant'que huiuſmodi vitiatas aquas veteres quidam indomitas ſiue crudas, ſiue incoctiles, perinde ac ipſa legumina, quæ difficulter vixq; elixantur. Ob hās itaque vtilitates non nunquam præcalefactam aquam refrigeramus. Quin et ipſam calidam bibituri, cum aut lutulenta, aut limoſa, aut fœtens eſt; hunc in modum præparamus. "Nam præcalefacta cum refrixit, tunc euidenter putorem, quem ex putredine plerunque contraxerat, abijcit: omniſq; pars terrea facile ſubſidet: quæ cum tota aqua prius, quàm incaluiſſet, minutatim permiſta, vnaq; cum ipſa epota haud contemnendam noxam infert, & maxime quibus renes, aut veſica, progignendis calculis procliues ſunt. Ac ſub diuo quidem non aquam modo calentem, ſed etiam alia quædam exponere iſtius ſeparationis

5ª. Aph. 26. Ex. ordin. 39. h. Et 2. Epid. ſect. 2ª.

Al. 1. f. 2. t. 2. ſu. 1. c. 16. 38. a

rationis

rationis causa medici mihi excogitasse videntur. Nam quæcunque ex diuersæ naturæ materijs cõstant per minutas particulas mistione conflata, hæc post calefactionem refrigescentia facile secernuntur: sed statim à coctione anteq̃ refrigerentur, adhuc motione agitantur, atq; ideo omnes eorum particulæ permistæ sunt: sed refrigeratis graues ac terreæ fundum petunt, leues superfluitant. Itaq; si cum prædictis, in quibus scripsit Hippocrates, laborantibus gratificandum, de aquarum coctura sermo copuletur, et ipsius vtilitas euidens est: atq; id, quod dicitur, quale nam sit, exquisite fortasse inuenerimus. Sin autẽ à prædictorum continuitate, modo proposita verba diuellentes separatim contemplemur, plena dubitationum erit oratio. Prius igitur ipsam, vt superioribus annexam explanabimus, dicentes aquæ ab ipsa præparationem innoxiam significari, frigidam potaturis: quam & ego sæpius facio, cum ægrotanti alicui frigidam aquam præbiturus sum, neque mihi fontis aqua bona scatentis facultas est. Romæ nanque, sicut & multa alia in ea vrbe eximia sunt, ita & fontium elegantia ac multitudo est admirabilis, eorum nullo fœtidam aquam, aut medicatam, aut turbidam, aut asperam crudamq; effundente, sicut neq; Pergami in patria nostra: in multis autem alijs vrbibus haud paucæ deprauatæ aquæ reperiuntur. Illæ sanè, quæ ex Tiburtinis mõtibus per lapideas fistulas in Romanam ciuitatem deriuantur, alijs quidem vitijs carentes crudiusculæ tamen sunt, vt neq; celeriter calefiant, vt vrbani fontes, neq; refrigerentur: neq; celeriter in ipsis, vt in fontanis aquis, quæcunque inieceris, elixentur legumina, & olera, & carnes. Ex his autem aliæ alijs in locis multo crudiores sunt, & ab ipsis indigenis duræ grauesq; nominantur, q̃ ventriculum infestent, & à potu onus quoddam plures percipiant: nam ferè & alias multas causas quicquam efficientes ab effectu denominare consueuerunt: sic igitur & huic contrariam aquam, optimam scilicet laudantes, leuem & mollem appellant. Cæterum omnia hæc enarrata cognitu quidem vtilia sunt, sed nihil ipsorum proposita verba docent, neq; sine ostensione neq; cum ostensione, neq; breuiter et obscurius, neq; dilucide ac prolixius. Satius igitur mea quidem sententia fuerit omnes huiusmodi orationes integras præterire. Quam ob rem si Hippocrates, quo pacto aquam potui frigidam præparare oporteat, tradere proposuit, huiusmodi erit verborum sensus: Si aquã prædicti vsus causa decoquamus, aut nihil vasculis, in quibus decoquitur, super imponemus, sed quæ decoquitur aquam in aere ambiente libere versari permittemus: aut è contrario aliquo operculo vasculum integentes aerem excludemus. Rursum verò hæc ipsa, aut inter decoquendum, aut ab decoctione inter refrigerandum fieri debere dictum esse intelligere possumus: sed in refrigeratione intelligi credibilius est, in decoctione vero incredibile. Neq;.n. docere possumus, cui nã vsui inter coquendũ aer ambiens futurus sit, quæ decoquuntur aquas ne attingat, exclusus: sed in refrigerando post cocturam, vbi alicuius putei, in quem vasculũ demittamus, nobis facultas est, aliquo tegmine vasculum claudere, atq; vndiq; diligenter obstruere necesse est: vbi verò puteo caremus, detectum vas, vt frigidum aerem admittat, relinquere conuenit. Cæterum non nulli explanatores verba hæc à superioribus disiuncta legenda esse censentes, Hippocrati de vitiosis aquis sermonem fieri aiunt: deq; illis maxime, quæcunq; ob aliquam terream admistam materiam huiusmodi sunt: Mensuram autem temporis cocturæ eam esse oportere, vt eousque s. coquantur, donec puræ fiant, atq; aerem externum si admittant, perspicuę: ob huius.n. admistionẽ, non suapte natura optimas aquas splendidas apparere asseuerant: atq; ita de rerum natura sermonem aggrediunť, cuius ipsi nullam rõnem assignare possunt. Splendida nãq; pura aqua conspicit, non aliqua splẽdida luce extrinsecus in ipsam incidẽte, sed ab occurrente lumine permutata: quemadmodũ et aer neq; ipse ex propria natura lucẽs, alioqui & noctu oĩno luceret: verũ summos eius fines solari radio feriẽte totus, cũ sit sibi ipse continuus, alterascit et commutať. In aqua verò aut aere, inania esse spatia, cũ Epicuri & Asclepiadæ de elemẽtis opinione concordat: Aristotelis aũt Stoicorumq; placitis aduersať, qui nullum in mundo locum esse vacuũ, sed oĩa corporũ plena esse sibi persuaserũt: neq;.n. in pumice cauitates terreis corporibus interiectæ ipsis penitus vacuæ videntur, sed intra ipsas aerẽ contineri testanť: in aqua quidem haud esse talem meatuũ fabricam, qualis in pumice lapide cõspicit, sed quoquouersus ipsam sibi esse continuam. Rectius igiť est id, quod inquit /vt aerẽ suscipiat/ de vase nõ operculato dictũ esse putare. Nam quod deinceps scriptum est, dictam explanationem non admittit, ita se habens /tum vero ne plenum sit, & operculum habeat/, propositis sanè verbis opponitur, quę sunt hæc /aqua cocta tum quidem vt suscipiat aerem/: nam secundę particulę subsequenti, quæ vas contectum esse vult, verba hæc aduersantia operculum vasi prorsus interdicũt: idq; significauit Hippocrates scribẽs /tum quidẽ vt aerẽ suscipiat/: vas.n. operculatũ aerem excludet, detectum vero facile suscipiet. At in aquis à frigido aere refrigeratis id fieri nos dicimus quẽadmodum Alexandriæ facere consueuerunt: vbi vero torrentibus coctam aquam subijciunt, tum vas aliqua ex parte inane esse melius fuerit, quo aer inter operculum & aquam in vase positam cõtentus ipse prius refrigeratus sic deinde attactu vicinam aquam refrigeret. Vt.n. aqua facilius, q̃ omnia terrena corpora, calet atq; frigescit, quippe cum illa tenuitate partium superet, pari ratione & aer, q̃ aqua: admirandumq; mihi planè fuerit, nisi quispiam huiusce rei quotidie euenientis experimentum sentiat. Vasorum nanq; vinariorum quod reclusum apertumq; fuerit, vt vinũ facile acescat, in causa est, sicut è cõtrario bene operculatum minus id patitur. Adhuc vero minus plena

A na vasa: nam quæ aliquantulum vacua sunt, quoniam aerem inclusum habent, per illum mediũ celerius ab ambiẽte extrinsecus permutant: sed plena, ita vt vinum operculum attingat, per illud quidem imbecilliter admodum atq; obscure eousq; vitiant, quousq; sane tegumenti densitas peruenit. Inuenies itaq; picata aut gypsata dolia diutius vina syncera cõseruare: sed quę solo corio, sicut & quę cuneis obstruuntur, breuiori tempore durant: quocirca obstructa prius cuneis aut corio dolia gypso deinde ac pice oblinũt. Hac ergo ratione cũ aquam frigidissimam reddere voluerimus, niuem habentes, prius feruefactę aquę ipsam exterius circũponemus: sed niue carẽtes in puteo, aut torrẽte ipsam prius calefactã, vt facilius permutetur, refrigerabimus: nã quodq; prius calefactum a vicinis in se totum alterationem prõptius ob raritatẽ admittit: ob prædictã vero causam ab aere frigido aquam tãgi artificiose molimur. Igitur si coctæ aquę refrigerandę causa hęc ab Hippocrate dicta fuere, verisimilem explanationem nacti sumus: at si vitiosæ aquæ corrigendę, considerare deinceps debemus a coctura iterum exorsi, quę totã ęquabiliter aquã fundens, eã ad partium separationem idoneã reddit. Permanente.n.adhuc in ipsa ob calefactionem motu, aliqua crassiora corpora in ea natãtia sublimius efferri necesse est: motu vero in totũ desinẽte, terreę particulę ingenito põdere descendentes, in fundo continẽtis vasis residebunt, aqua vero super has fluitabit. Hanc paulatim in alterũ vas transfundentes, citra noxam deinde vti poterimus. Verum Zeuxis, nescio quo modo, initium secũdę huius orationis particulę ita explanauit: Vult (inquit) Hippocrates aquam non innatare vẽtriculo. acutum s. tonum secũdæ syllabę huius nominis ἐμπλέον superimponẽs, non, vt alij, primæ, per ipsum volẽs non vas plenum intelligi, vt illis visum fuit, sed vẽtriculo innatãs, quod idẽ sonat, quod superfluitãs. Cęterum quoniam amãs erga amatũ caligat cęcutitq;, iccirco nostri ipsorũ amor plerũq; nos in nostris solis rebus cęcos reddit, quãuis aliena pspicacissime cernamus.

11 *Quoniam ex Sanguinis profluuijs Aqua subcutanea laborant.*

Horum verborum eadem atq; istorum vis est, quoniam sanguine profuso dissoluuntur: vtrũq; enim refrigerato corpore prouenit.

12 *Si, Qualia purgari conuenit, Purgentur, & Facile tolerant.*

Non nulli sine coniunctione /&/ hæc verba scribũt, quemadmodum & in libro aphorismorũ. Plurimi vero coniunctionem /&/ interponunt, volentes quidem hoc verbum /cõfert/ nos subintelligere, quod expresse in verbis in aphorismis scriptis habetur: ea vero ita scribuntur: ‖ Si qualia conuenit purgari, purgentur, confert, & facile tolerant. Hoc vero loco coniunctionẽ /&/ additã indicare aiunt, quod pręter id, quod ipsis confert per purgationẽ facta inanitio, facile quoq; eam tolerant, siue nobis purgatoriam medicinam exhibẽtibus, siue & natura ipsa ex corpore infestos humores depellente, euacuatio fiat: nam purgationes appellare consueuit Hippocrates non solum a medicamentis, sed etiam a natura factas. Thucydides autem & euacuationes in morbis impetu naturæ per symptoma ratione morbi euenientes, purgationes & expurgationes appellauit, ita dicens: Et expurgationes bilis omnes, quęcũq; a medicis nominatę sunt, acciderunt. Hęc vero ab ipso in pestilentiæ narratione secundo historiarum volumine dicta sunt. 1ª.Aph.25.Ex. ord.10.h

13 *In Aeno Legumina edentes assidue, Fœminæ, Mares, Cruribus imbecilli euadebant, & permanebant. Verum etiam Eruum comedentes, Genuum dolorem contrahebant.*

Deest Interpretatio.

14 *Euidenter Vigilans Calidior exterius, Interius autem frigidior: Dormiens e contrario.*

Initio partis istius posita hęc vox /euidenter/ idẽ significat, quod manifeste, & dilucide: sequentia vero verba huic voci /vigilans/ adnexa perspicua sunt, opinante Hippocrate extimas vigilantis partes calidiores, internas aũt frigidiores: dormienti vero cõtraria euenire. Id nẽpe ex eo apparet, quod dormientes cum pluribus stragulis, tum & capitis egent tegumento, si frigidus, vt hyberno tempore, quo circunfunduntur, aer sit: atqui interdiu vigilantes hęc non requirunt. Quin etiã maior inspiratio plus caloris in penetralibus corporis collectum esse testatur. Perinde & concoctiones in dormientibus efficacius, quam in vigilantibus fieri, nõ solum in ventriculo ingestorum ciborum, verum etiam humorum in iecore & venis, corporis abditas sedes in dormientibus calidiores effici signum est: cum a nobis cõcessum & supra ostensum sit ingenitum calorem omnium in corpore concoctionum præcipuum esse opificem. Ita sane & in libris aphorismorum memoriæ prodidit de ætatibus, temporibus, & vitæ officijs, vbi ait, ‖ Ventres hyeme & vere calidissimi sunt natura, & somni longissimi: his igitur temporibus & plura alimenta danda sunt, siquidem insitus calor multus: pluri igitur indigent esca: indicio sunt ætates & athletæ. In hisce quidem verbis breuiter de ętatibus locutus est: in altero aphorismo latius, atq; ideo clarius, ita inquiens, ‖ Crescentia corpora plurimum habent insiti calidi, plurimũ igitur requirunt alimẽtum: sin minus, corpus digeritur: Senibus vero exiguus calor inest, iccirco igitur paucis fomẽtis egent. Secundum ętates quidẽ haud intro forasq; ingenito calore migrante, sed temporis progressu tabescente, senilis ętas oium frigidissima efficitur. At hyeme calore in penitiora se cõdẽte vẽtriculus quidem & reliqua 1ª.Aph.15.Ex. ord.8.a 1ª.Aph.14.Ex. ord.7.a

viscera calidiora, subcutaneæ vero partes frigidiores redduntur: Quemadmodum terræ profundi E tas hyeme calida apparet, propter quod & fontes calidiores fiunt: & aliqui in profundum vsq; fodientes, cum procul à terræ superficie recesserunt, euidentem caliditatem percipiunt.

15 *Per calido natura Refrigeratio, Potus aqua, Quiescere.*

Quod his verbis præcipitur, clarum est. Oĩbus.n. ijs, qui calidiores, ꝙ deceat, sunt, summam victus rationis ad refrigerationẽ redigere expedit. Itaq; frigidioris temperaturæ cibaria ipsis danda sunt: & aquosa potio, aut ipsa aqua potui præbenda est: parumq; exercendũ corpus est, soli nanq; ad necessarias actiones motus sufficient. Nihilq; dubij est ab ira & curis vehementioribus eiusmodi hominem abstinere debere. Quin etiam quotidie lauationibus aquarum dulcium vti, non semel tantum, verum etiã sæpius, si velit conducet. Necnon et ciborum, quos comedit, vis refrigeratoria esto, & æstate præcipue. Verum ante omnia illud in his sermonibus meminisse opus est ꝑcalidas naturas appellare eas Hippocratem consueuisse, quæ nõ ingenito calore, sed acri & mordaci abundant: quem aduentitium, & non naturalem esse arbitratur.

16 *Somnus in Frigore Vestibus tecto.* F

Plurimi huiusce libri interpretes hãc particulã orationis separatim explanãt. Mihi vero ipsam cum suprascripta coniungere satius esse videtur, atq; vnã integram orationem hoc pacto instituere /percalido natura refrigeratio, potus aqua, quiescere, somnus in frigore vestibus contecto/ hãc græcã vocem ἐν ψύχει per literã υ scribẽtibus nobis ac proferentibus, non per μ, quod idem est, ac si cum articulo quis ita diceret ἐν τῷ ψύχει. Eos.n. qui immoderatius calida tẽperatura sunt, melius est in frigido loco dormientes aerem planè frigidum per inspirationem attrahere, & maxime qm̃ per somnum calor in interiora corporis mergitur. Ceterum si vt in somno, calido exteriorem superficiem deserente, interna corporis magis calent: sic & ambiente aere cutaneis partibus frigefactis, corporis penitiora incalescant: haud perfecte homo aeris inspiratu refrigerabitur. Præstabit igitur stragulis calefactorijs iniectis ad cutim calorem reuocare, frigidum vero aerem per inspiratum admittere, vt vtrinq; ad temperaturę mediocritatem calidũ corpus redigatur. Optimum itaque (vt dixi) fuerit cum supradictis hęc verba coniungere. At multi huiusce libri explanatores ipsa à superioribus disiungentes, non percalidis modo naturis, sed etiam oĩbus hominibus generatim, conferre existimant in aere frigidiore somnum capere, vt contractus in profundum calor refrigeretur: operimentis verò circũtegi, ne omnis calor immoderatius intro refugiat, calore eo, qui G ob refrigeratas ab externo aere cutaneas partes repellitur, illi, qui per somnum intus colligitur, accedente. Id vero in multis naturis verum est, non tñ in omnibus: quemadmodum enim eos, quibus calidior supra modum natura est, refrigerare expedit, ita frigidiore temperatura præditos calefacere. Verum non nulli proposita verba nõ solum à supra scriptis disiunxerũt, sed etiam hæc ipsa separatim legẽtes diuiserunt /somnus ἐμψύχει i. refrigerat/ primã syllabam huius verbi ἐμψύχει per μ literam scribentes, vt vnum verbum sit ἐμψύχει, similiter dictum atq; hoc, καταψύχει, quæ ambo, refrigerat, significant: & non duæ orationis particulæ, prior quidem, prępositio, secunda vero nomen. Sed isti necessario sequentẽ oſonem fini propositæ adiungẽtes ita sanè legunt /abiecto somnus firmus, erectorum dormitatio/ asserẽtes hanc vocẽ /abiecto/ quã vestibus tecto, interpretati sumus, pro hac /iacẽti/ esse positã. Id vero, præterq̃ ꝙ hęc vox /iacẽti/ violẽter in hãc /abiecto/ mutata est, & alioqui est ignobile atq; inutile, istis nos intelligere volẽtibus somniculosum corporis affectũ, iacentibus firmũ & stabilem somnum, stantibus verò dormitationem tantũ, conciliare.

17 *Somnus Stabilis, Erectorum Dormitatio.*

Quæ plurimi interpretes his verbis explanandis tradiderint, silentio transire præstat: quæ vero H inter illos magis veritati adhęrere existimati dixerint, huiusmodi sunt. Vigiliam refrigerare corpus asserũt, huiusq; indicium pallorem vigilantibus accidẽtem statuũt. Cum igitur (dicunt) percalidam temperaturam refrigerare volumus, pręter superius ab Hippocrate dicta illud ẽt adijciendum est, vt prius cogitationibus aliquibus & negocijs afflicti vigilent: aut si hoc facere nequeant, ne cubantes dormiant, arcendi sunt: coguntur.n. duorum alterutrum facere, aut sedere, aut stare. Sedentium quidem somnum hedræon à sede, i. firmum, vocatum esse inquiunt: respondere aũt horum somnũ, stantium dormitationi. Atq; ideo ipse inquit /somnus hedręos hoc est firmus, erectorum dormitatio/ perinde ac si tota oratio hunc in modum prolata esset: Percalidę naturę à plurimi somni vsu arcendæ sunt: ipsis.n. & vigilare, & aliquid agere, magis conducit. Hi quidem maxime & à sedendo arcendi sunt: sin minus, concedẽdum sane fuerit id, quod simile est stantiũ dormitationi: ne ꝑcumbãt aũt, prohibẽdũ. Sed nõ nulli stabilẽ somnũ hoc est profundum, dictũ esse putãt, eorũ scilicet, qui ita se habeãt, vt stantes iã cõniueãt: sed, cuius vtilitatis causa hęc scripserint, nõ addentes, imperfectã orationẽ reddiderunt. Verumtamen hæc ab ipso dicta sunt nobis consulente, vt eos, quos firmiter hoc est profunde, dormire volumus, tãtisper vigilantes custodiamus, dũ nisi conniuentes consistere nõ possint: nã si ad hoc peruenerint, in altũ postea soporẽ vertunt. Nam multos

A multos ego, ꝙ citius cubitum irent, male dormientes, diutius vigilare cogens, vt postea suauissime dormirent, effeci: sicut quosdam amissum ciborum appetitum cōquerentes ad multum diem inedia macerans esurientes reddidi. Anteq̃.n. somnum aut cibum natura desideret, ad hos accedētes, in dicta symptomata incidunt. Non oportet autem naturæ intempestiue vim inferre, sed ei in tempore subuenire. Ego mehercule, quæ aliquis in propositis verbis explanandis verisimiliter posse dicere mihi videatur, exposui. Putantes vero somnum semper refrigerare, præcipuum quoddam in arte ignorare opinor, semper enim somnus humectat, sicut vigilia semper exiccat, hocq; nos ipse edocuit, nō semper autem calefacere aut refrigerare natura aptus est. Verum cum in febre carentibus aut pituitosos, aut crudos, aut frigidos vtcunq; succos, in corpore offendens confecerit & coxerit, ex ipsis bonum sanguinem procreans hominem insiti caloris incremēto calefacit. Cum vero ex huiusmodi humorum putredine iam febricitantes occupauerit, eos refrigerat febrilem extinguens calorem, proprium vero & ingenitum augens. At si cum febre, aut sine febre, succi biliosi redundauerint, ipsos separare, dein excernere valens, ad mediocritatem salubris temperantię corpus redigit. Hæc si præstare nequeat, eandem seruat temperiem. Quòd si ex visceris phlegmone quis febricitās accessionis initio somno corripiatur, intempestiuus iste somnus phlegmonem augens vna cum ipsa & febrē magis accendet: quocirca & calore alieno corpus calidius efficiet. B Cōtingit quidem et vno modo interdum calidius iuxta atq; frigidius simul à somno corpus euadere: quandoquidem caloris in corpore humano duplex genus est, vnum familiare & congenitum, alterum alienum & pręter naturam. Quando itaq; horum vnum somnus auxerit & roborauerit, alterum tabefecerit et extinxerit, quomodo quispiam rationabiliter corpus vno tempore calidius simul atq; frigidus se ipso à somno effectum esse negauerit? cæterum & hæc ab initio pleriq; Hippocratis voluminum explanatores ignorant. Id autem ita se habere, quod dico, ex Lyci sermonibus percipies, quibus Hippocratem reprehendit in aphorismis ita dicentem: ‖ Crescentes plurimo ingenito calido abundāt. At ꝙ eorum ignoratione, quę recte Hippocrates de calorum discrimine prodidit, ipsum calumnijs vexare Lycus ausus fuerit, per vnum integrum librū à me ostensum est, cuius hæc est inscriptio, Quòd nihil in eo aphorismo erratū sit, cuius initium est, Crescentes plurimo abundant insito calido, igitur plurimo egent alimento. 1ª. Aph. 14. Ex. ord. 7. a

18 *Imbecilli Victus Frigidi, Valentes vero Calidi.*

Victus imbecillos, aut eos, qui ex imbecillis vitę officijs, cibis, ac potibus constāt, aut imbecillū C animal reddentes, appellauit: frigidi vero, siue ob suam ipsorum temperaturam, siue ob affectum quem in nobis efficiunt, ita nominētur, nihil inter se different. Imbecilla igitur vitæ officia illa dici possunt, quæ ex lenibus corporis motionibus constant: sicut contra valentia, quæ ex vehementibus. Cibi quidem imbecilli sunt, quicunque neq; odorem validum spirant, neq; gustatui vehementem vllam qualitatem acoris, dulcedinis, salsuginis, amaritiei, acerbitatis, acrimoniæ'ue repręsentant, sed mediocri dulcedine aut mediocri astrictione gustatum afficiunt, ac pariter modice calefaciunt: valentes vero sunt istis cōtrarij. Itaq; si omnia & vitæ studia & cibi debiles corpori adhibeantur, vehementer refrigerabitur: quemadmodum si valentes, magnifice incalescet. Quòd si aliqua imbecilla, aliqua robusta adhibeas, secundum mistionis portionem aut propius ad alterutrum extremorum accedet, aut longius remouebitur.

19 *Aquarum Arte Carentium, quæ ab Aethere excreta est, aut cum Tonitru opportuna: Procellosa vero Mala.*

Ea, quibus secundum medicæ artis præcepta non solū in ægris, verū etiam in recte valentibus corporibus vtimur, materiæ artis iure nominātur: & à medicis quibusdā libri cōscripti sunt, quibus inscriptio hęc pręposita est, De materia. Porrò interdum sponte natis corporibus ad curatio- D nem & salubrē victus rationem vtimur: interdū & nos aliquid ad præparādam materiā facimus, aliqua elixantes, aliqua cōburentes, aliqua lauantes, aut prius condientes, aut prius madefacientes, aut refrigerantes, aut aliquid eiusmodi aliud efficientes. Sic itaq; & in præparādis aquis artificiosum aliquid molimur: quemadmodū ipse paulo ante dicebat, Aqua decocta tum quidē vt suscipiat aerem. Etenim fit ipsa decoctio, & postea refrigeratio, aut per ambientē nos aerem, aut vento aliquo, aut in ędibus frigidum aerem includentibus: sunt.n. domus quędam frigidis speluncis persimiles. Interdum & per humida refrigeratio acquiritur, vt per niuem circundatam: aut si sub fonte rapide labente ponatur: aut in puteo, idq; bifariam, non nunq̃ quidem in ipsam putei aquam nobis vasculum demittentibus, in quo aqua calefacta continet, non nunq̃ vasculum super aquam suspendentibus, sicut etiā per testas raras interdum turbulentas aquas percolantes: vt Alexādriæ & in Ægypto percolātur per quędam nō simpliciter testacea vasa, sed artificiose, vt rara sint, præparata: quemadmodum & per linteolum huiusmodi vase carētes excolare solēt. Hæc sane omnia artificiose parātur: sicut etiā quæcunq; circa fontanarū aquarum ductus machinamur, illos nō ex quocūq; lapide fabricantes, interiusq; illinentes interdū: haud.n. exiguum discrimen in ipso illitu est, siue picem siue gypsum illeueris, siue citra illitum, laterem vstum aut lapidem improba aliqua aut bona, aut nulla prorsus euidēti qualitate affectū, imposueris. Quin etiā puteos sępius in diuer- Al. 1. f. 1. d. 5. c. 7. 70. d

sa terra defodimus, & aquam per canales & fistulas ab aliquo fonte, quæ meliorem aut deteriorem E ipsam reddere valeant, aut ēt nulla ratione permutēt, deriuamus: nempe oīa hæc ad aquam præparandam artificiose præstantur. At cum ex terra eius loci, in quo degimus, aquam sumimus, aut ex lacu, aut præterlabente flumine haurimus, aut pluuiatilem, quæ vocatur, colligimus, prorsus nihil artis huic adhibemus. Propter hoc igitur inquit Hippocrates /aquarum arte carentiū/ ipsas artificio præparatis opponens, quas arte carentibus comparantes artificiosas appellamus. Quēadmodum aūt paulo ante nō de oībus aquis arte paratis locutus est, sicut si librum, vt in publicū æderetur, conscripsisset, sed vnius tantum præparandi rationis mentionem habuit, vtpote sibi ipsi commentariolum recordationis causa conficiens, Ita & hoc loco non de oībus aquis arte carentibus, hoc est sponte naturæ talibus procreatis, sed de vna sola specie, quam (vt dixi) pluuiatilem vocamus, sermonem fecit. Ipsius vero duas prodidit differentias, alteram quidem, quam & aperte vituperat, malam esse dicens, procellosam scilicet: alteram vero deinceps non cōstat, an reprehēsione solum carere dicat, an & aliquid aliud ei tribuat: procellosam aūt putauit incōmodā, siquidem ab aere excretā, aut cū tonitru, græco vocabulo appellat horęam, {latine dixeris tēporariam vel tempestiuā vel opportunā.} Contingit aūt temporariā aquā vt congruo tēpore prouenīētem ipsum laudantem appellare: contingit aūt & eam solā, quę æstate media per imbres effunditur, temporariam nominare, qn̄quidem hanc anni partem Græci potissimum ὥραν i. tempus appellant. F Veruntamen & autumno, & hyemi, & veri, temporis appellationem accomodāt: sed per excellentiā interdum eam anni partē tempus nominant, in qua fructus temporarios vocatos maturescere accidit. Id igitur quantum ad verba Hippocratis attinet, obscurum est, nisi si nos ipsi aliquid ex ijs, quæ vidimus, aut ex naturali rerum indicatione adijciamus: ac pręterea cur procellosam aquā improbet, ętheream verò & cum tonitru effusam non improbet. Incertum quoq; est vtrū ipsam nos ad potum, an ad medicinæ vsus, pręparare iusserit: nam oculorum medicamentis componēdis huiusmodi aquam adhibemus, & ex ipsa aqueum vocatum medicamentum conficimus. Porrò temporariam intelligere satius fuerit, non vernam cum impetu delapsam, vt non nulli stulte accipiūt: nullus.n. per excellentiam tempus anni ver nuncupauit, sed quemadmodum & alias anni partes, absolute tempus: neq; tunc temporis effusus imber aliqua eximia virtute pręditus esse cognoscitur. Sed multo antiquius fuerit putare ipsum temporariam aquā dicere, quā eo sanè tēpore pluerit, quod anni tempus Græci nominant: huic.n. sententiæ & illud sanè fauere videbitur, quod ab ipso dictum est /& aqua ab ęthere excreta/: nam veteres Græci cœlum nos ambiens exquisite purum, æthera: caliginosum vero, aut nubibus opacum, aerem vocare consueuerunt. Hac eadem igitur ratione & locum supra nubes æthera nominant: idq; clare & poeta significauit, inquiens, G

Constitit at leuiter scandens tunc abiete in alta, »
Æthera quæ ex Ida surgens vltra aera adibat. Contra vero, cum dixit, »
Aera sed crassum Iuno se propulit ante. »

Profundum hunc nostrum aerem per ea verba insinuare videtur: atq; iterum cum dixit,

Aer densus erat naues complexus, olympo »
Nubibus obscuris circundata Luna latebat. »

Itaq; cum æstate aqua eius temporis calore attenuata in halitus inuisibiles dissipata fuerit, atq; iccirco clam nobis in aerem supra terram subuolauerit, ac deinde propter aliquam ad frigidum mutationem, ac ventis inter se reflantibus, densatoq; aere prætenuatos halitus iterum cogi & in aquā sensilem euadere contigerit, tunc imbrem illum temporarium vel tempestiuum esse dicemus, extenuata aqua ac prius ab aeris calore elaborata: atq; ideo meliorem ipsam esse nimbosis, vtpote neque confectis, neque vlla mutatione elaboratis: quales in non nullis fontibus aquæ scaturiūt, a veteribus indomitæ crudæq; nominatæ. Verum, cur tonitrualem (vt ita dicam) aquam potius, q̄ nimbosam approbet, deinceps videamus. Id profecto mihi ea ratione fecisse videtur, q̄ tonitrua H duorum modorum alterutro fieri nouerit, aut ob ignem interceptum, qui erumpens, circumplexam nubem veluti dilaceret, quo etiā tempore fulmina decidunt: aut inter se allisis attritisq; nubibus. Neutrum in nimbosa aqua inest, siquidem in huiusmodi statu aer conspissatus est vna continua atraq; nube ipsum totum occupāte. Quapropter haud immerito in hoc aeris terram ambientis statu nequaquam tonat: nanq; diuulsis nubibus, ac propria circunscriptione vagantibus, cum inter se concurrunt, ratio postulat fieri attritionem, vnius autem totius continuæ perpetuæque nubis conflictus fieri non potest. Quamobrem neque fulmina in hac cœli constitutione cadunt, cùm quia calidus aer intra nubes non includitur, tum quòd neque ipsæ inter se magno impetu concurrunt. Nam, quando inter se concursantes nubes igneum illud, quod interuenerat, intra se ipsas compellentes et constringentes exquisite densauerint, tunc vtique fulmen non nunquam sursum versus aut in obliquum, non nunquam vero & in terram, extruditur. Hanc solam fulminis expulsionem nos conspicimus, aliæ vero mortalibus ignotæ sunt. Porrò à me breuibus ad proposita verba explananda, vt tonitrua fiant, dictum est: curq; tonitrualem aquam (vt ipsius verbo vtar) quàm ex nimbo prouenīētem, meliorem esse asseruit. Summe vero munda ac tenuis est tēporaria aqua elaborata. Inter hanc autem & procellosam tonitrualis est: quę quātum à tempo-

A raria vincitur, tantum procellosam superat. Igitur in promptu iam est istis omnia vituperantibus,
dicere, haud medici munus esse tam longam de rerum natura orationem habere. Cęterum (vt his
respondeam) si nullam rationem afferens simpliciter asseuerassem temporariam aquam nimbosa
esse meliorem, inter has vero tonitrualē mediocrem, aliquam sanè eorum, quę dixissem, rationem
me adijcere præcepissent: neq; se dictis meis, tanquam legibus credere, iustum esse, neque ipsis vt
tyrannicis pręceptis parere, necessum esse dixissent. Quocirca, si illiteratorū iuxta flagitiosorumq;
hominum latratus euitari non potest, præstat autem ob res meliores ab istis male audire, profecto
rectissime tonitrui causas naturales rimati sumus: quod enim probatiōe caret, omnibus homini-
bus incredibile esse videtur. Neq; admodum recte dictum videtur, ꝙ à medico videlicet sermo de
natura faciendus non sit: indicatq; hos ipsos qui ita pronunciant nobis, vt sibi tanq̄ tyrannis edi-
cta proponentibus obtemperemus, imperare. Verum præstabat sanè non tyrannico more impe-
rare, sed potius nos docere, aut sermoni absq; ratione magis, q̄ rationem reddēti, fidem esse haben-
dam, aut in referenda causa à nobis aliquid non vere fuisse traditum. At isti horum neutrum fa-
ciunt: immo vtrunq; vituperant, si nullam probationem attulerimus, nos probatione carentia ef-
futire: si rationem aliquam adiecerimus, non esse medici, vt physici munus, de veritate aliquid di-
B sputare, iactantes.

20 *Aqua Edax, Vigilia Edax.*

Ab ijs, quæ & vigilia & aqua efficere aptæ sunt, ipsis appellationem imposuit, vtrāq; edacem
nominans, ꝙ nos scilicet edaces reddat: quandoquidem & hac etiam tempestate in nostra Asia
Græci omnes, edaces homines, qui multa comesse valent, vsitato vocabulo appellitant. Didicistis
autem cibi appetitiones ab aquę potu ea planè ratione excitari, qua & gelidam bibentes aut frigi-
* dum cibarium astringens've assumentes, appetentiores euadunt. Alibi nanq; ostensum est quęq;
ventriculi tergorum sanguinem in arctum constringentia appetentias augere ac procreare: con-
tra vero calefacientia fundentiaq; sanguinem, deijcere finireq; appetentias. Hac itaq; ratione aqua
vorax existit: Alia vero ratione vigilia, ꝙ scilicet corpus digerat atq; dissoluat: de hac etenim iam,
sicut & de somno, notitiam habuistis. Concoquit planè somnus, vtpote calido tunc interiora pe-
tente: dissipat vigilia insito calido, dum exterius emicat, secum haud exiguas corporeæ substantię
particulas educente. Igitur propterea aqua & vigilia edaces dictę sunt. At tu ne perperam accipi-
to, ne've idem esse existimato multa comesse, & multa concoquere atque conficere. Siquidem vi-
C num aquæ præstat non solum ad concoctionem, quæ in ventriculo fit, adiuuandum, sed etiam ad
concocta distribuenda, ad sanguinem creandum, ad nutriendum, ad lotium citandum, & ad corpo
ra difflanda in recte valentibus. Nemini vero dubium est de his in præsentia sermonem ab Hip-
pocrate fuisse factum, cum inter omnes constet plurimis ægrotis vinū officere. Verum & vigilia
bifariam adhibita duplicem quoque à cibis finē cōsequitur. Nam si quippiam noctu agentes, vt in
celebritatibus illis, quas pernoctationes vocant, totam noctem insomnem traducant, corpus qui-
dem inane redditur, sed nullum insigne virium detrimentum indeconsequitur. At, si cubantes
aliquod noctis tempus somno capti quiescamus, reliquum autem vigilemus, vires profecto de-
bilitantur, neque enim melius appetimus, neque concoquimus, neque concoctionem sequen-
tia naturalia munera inuiolata perfectaq; obimus, languidiores ōmnino, quàm qui bene dormie- * *Al. omnes.*
rint, euadentes.

21 *Percalidam Naturam calido tempore, In frigore Cubile Crassam reddit, In calido Attenuat.*

Dictionem hanc /percalidam/ aphorismi huius initio præpositam, à recto casu percalida, defle
xam esse constat: sed vocem hanc /ἐν θέρμῳ/ in fine positam quispiā ita posset accipere, ac si ex præ
D positione ἐν i. in, & casu datiuo θερμῷ, esset composita: quemadmodum sanè & omnes ferè inter
pretes acceperunt, non nulli quidem orationē hanc in duas partiti, perinde ac si vtraque propria
explanatione indigeret: alij vero totam, vt vnam interpretati. Porro Dioscorides & ipsam in cla-
riorem permutauit, vt in obscuris locutionibus facere consueuit. Separatim quidem scripsit /per-
calidam naturam calido tempore/, his verbis adijciens hāc vocem /extenuat/, nobis significare vo
lens percalidam naturam, hoc est multo calore feruentem, calido tempore i. æstiuo extenuari, di-
labentem atq; euanescentem per eam, quæ ab omnibus medicis recentioribus iam trita & vsita-
ta voce ratione perceptilis difflatio nominatur: quam etiam altera appellatione quidam sensui
ignotam perspirationem nominant: quæ nobis omnibus per totum vitæ curriculum inest, verū
secundum ætates, anni tempora, studiaq;, ac (vt breuibus expediam) secundum omnem quam de
gimus vitæ rationem euariat. Sed in omnibus his differentijs illud commune inest, calidioribus
quidem temporibus, regionibus, ætatibus, naturis, & victus rationibus, de corpore haud exiguā
substantiæ nostræ portionem effluere: cōtra in frigidioribus spissescente cute plurimum retineri,
exiguū dissipari. Hac igitur ratiōe percalidam naturā tempore calido extenuari verū est, duplica-
to s. effluxu: nēpe ex ꝓprio calore insitum habētes, nouum præterea exterius à calido tēpore acce-
dentem acquirunt. Verum neq; in alio vllo exemplari hanc lectionem inueni, neq; vllus expla-

natorípſam agnouit. Sed Dioſcorides ipſe in libri fronte inſcripſit ſeſe in duobus ſolis exemplaribus ita conſcripta verba nactum eſſe /percalidam naturã calido tempore in frigore cubile craſſam reddit, in calido extenuat/. Veruntamen nos non in duobus, ſed in omnibus, quæcunq; legimus, ita ſe habere hanc orationem comperimus, cum de induſtria omnia, & quæ in publicis bibliothecis repoſita ſunt, & quæ apud amicos inuenimus, exẽplaria inſpexerimus. Sed iam ad explananda verba cõuertamur omnibus ijs, quę praue ab interpretibus dicta ſunt, prætermiſſis. Mihi ſanè prior aphoriſmi pars ita perficiẽda eſſe videtur /percalidam naturam calido tempore in frigore cubile craſſam reddit/, has voces /calido tempore/ in ſexto caſu nobis legentibus, perinde, ac ſi in calido tempore, dictum eſſet: illud vero /in frigore/ idẽ eſt, ac ſi dictum eſſet in aere frigido, ex duabus orationis partibus dictione cõpoſita, prępoſitione ſcilicet /in/ et nomine /frigore/. Erit enim integra ſententia huiuſmodi: Vtile eſt percalidæ naturę, in calido tẽpore, in frigido cubiculo ſomnum capere, ita nãque craſſeſcet. Nempe haud iniuria in valde calidis naturis hæc nos facere pręcepit Hippocrates: quandoquidem calida natura cum ſponte ob effluxum immodicum ad extenuandum idonea ſit, ſi tempore calido accedente euacuatio duplicata ſit, quin etiam tertia quædã alia inanitio in calido loco & calido ſtrato cubante homine adiuncta fuerit, tum corpus triplici digeſtione exhauſtum diſſipari emaciariq́; continget. Quòd ſi duabus neceſſarijs inanitionibus à natura atque tempore prouenientibus, quas effugere non licet, tertia ſaltem in contrarium abducatur, non diſſipare, ſed coercere difflationes potens, ad extremam euacuationem homo non perueniet: quinimmo pingueſcet magis, q̃ extenuabitur. Frigido enim cubili non modo lectos frigidos, ſed & ſtragula, quæ ex linteis craſſioribus & attritis, atq; id genus alijs veſtibus, conſtãt, ſignificãte, aliud quoddam maximum remedium exceſſus, ratione temporis & naturalis temperamenti prouenientis, adiungitur, vt ſcilicet per frigidam inſpirationem corpus refrigeretur. Id quidem iam & antea à nobis dictum fuit, ſed nunc mentio lecti adiecta eſt, vt vndiq; corpus refrigeſcat, ac difflationis exceſſus ad ſalubrem commoderationem redigatur. Altera quidem aphoriſmi pars, prior ſcilicet, ita ſanè ab aliquo potiſſimũ explanari poſſe mihi videtur. Reliqua pars, vbi ait /in calido attenuat/ dilucida ſanè foret, ſi ei voci /calido /aere/ adſcriptum eſſet, tota oratione per hæc verba manifeſte explicata: Calidiori naturæ calido tempore cubile in aere frigido ſi accedat, craſſam reddit: in calido autem aere cubile extenuat. Per rectos quidem caſus ita maxime aperte explanata oratio fuerit. Quòd ſi per tertios & ſextos loqui voluerimus, narratio ſanè huiuſmodi fuerit: Calidiori naturæ, tempore calido, & cubili in aere frigido craſſeſcere accidit: hoc eodẽ vero cubili in aere calido poſito extenuari continget.

E F G

22 *Profeßio Tuendæ Sanitatis, Non ſaturitas Cibi, Impigritas ad Labores.*

Neque repleri vſq; ad ſaturitatem, impigrumq́; eſſe ad exercitationes, ſalubris victus caput eſſe opinatur.

23 *Inter Vigilandum Siti in Superficie, Somnus medela eſt: Siti vero ex Somno, Vigilia quibuſdam.*

In ſuperficie ſitim intelligere oportet valde exiguam, quæ neq; à toto corpore, neq; ex magno ventriculi partium affectu, excitata eſt, ſed (vt dixit Eraſiſtratus) areſcẽtibus aut incaleſcẽtibus locis illis, per quæ ab ore in ventriculum humor delabitur. Huic "itaq; ſiti ſomnus remedio eſt, corporis penitioribus madeſcentibus, vtpote per ſomnum ſanguine ad interiora agente: contra vero expergefactis, cum in ſuperficie ſitis adeſt, vigilantibus facile ſedatur. Huiuſmodi nanq; ſitis oritur incaleſcentibus non nunq̃ particulis, quarum dicebam Eraſiſtratum meminiſſe: caleſcunt autem, dum in ſtomacho cibi concoquuntur. Nam cum huiuſmodi cõcoctio ab inſito calido perinde atq; elixatio fiat, quemadmodum in illa calidus quidam halitus effertur, ita non nunq̃ & in ventriculo & maxime vinum meracius epotis contingit. Verum ſi vigilantibus ipſis ſtomachus inanitus nullos præterea vapores ſuggerat, & calefactarum partium calor euanuerit, ſiti liberantur. Porrò nõ nulli à ſomno ob ciborum potionumq; calorem ventriculo excalfacto ſiticuloſi fiunt: quorum ſitis ſine externo ſubſidio non tollitur: quocirca non nullis frigidam potare ſolitis hoc tempore ante balneum ac cibi aſſumptionem gelidæ aquæ potus non nunq̃ vſui fuit. Propterea igitur in ſecunda ſitis differentia adiecit hanc particulam /quibuſdam/, neque enim omnibus (vt oſtenſum eſt) à ſomno ſitiẽtibus idem affectus oboritur. Hanc lectionem autem & veteres explanatores agnoſcunt, & in caſtigatiſſimis exemplaribus inuenitur.

A.l.3.f.13.t.2. c.20.292.c

H

24 *Quibus Plurimum Calidum ineſt, Vocaliſsimi ſunt, frigidus enim aer plurimus. Ex Duobus autẽ Magnis, Magna & quæ oriuntur, exiſtunt.*

Modo pręd ixi, huiuſce orationis lectionem antiquam non ita inueniri, ſed hoc modo /quibuſdam plurimum calidum/: ſicq; illi interpretes legunt, qui de ſuperiorum verborum fine hanc particulam /quibuſdam/ detraxerunt. Igitur de propoſitæ ſententiæ veritate iam diſſeramus. Quibuſcunque enim plurimum calidum ineſt, in corde ſcilicet (hoc nanq; veluti focum lareſq; ingeniti caloris eſſe declarauimus) & aerem, qui inſpiratu adducitur, plurimum eſſe neceſſe eſt: nam et

hoc

A hoc in libro de vsu respirandi explicatum est. Quod si plus caloris huiusmodi naturis inest, multusq; inspiratur aer, atq; iterum expiratur, propter hoc si vocem magnam fieri dicemus, ita absolute citra vllam distinctionem sententiam proferentes, fallemur: nam in commentarijs de voce ostensum est vocem ingentem fieri, quin multus aer celeriter expiretur, nequaq; posse: id vero fit, si aspera arteria & guttur latius pateant. Si pectus vero totum amplum sit, non solum ingentem vocem homines ædere, sed etiam diutissime vociferari posse, ibidem declarauimus: vt præcones, cum pedem vocatum canunt, efficere solent. Igitur quoniam & cor statim ab initio, cum formatur in vtero, amplificatur increscitq; illis, in qbus insitus calor plurimus inest: ad cordis vero portionem & pectus plerunque magnum efficitur, et hoc iterum pulmonum magnitudo necessario cōsequitur, nec nō & istis asperæ arteriæ magnitudo respondet, & huic plerunque gutturis: haud ab re sæpissime percalidæ naturæ homines vocaliores esse cōtingit. Etenim si semper et omnino ad portionem magnitudinis cordis pectus auctū esset, & nunq; ei praua conformatio accideret, percalidos homines non plerunq;, sed semper magnam vocem ędere dixissem: veruntamen neq;, vt pulmonū magnitudo pectori semper respōdere inuenitur, ita & ipsorum magnitudini in ipsis contenta tria vasorum genera respondent. Conspicitur vero & in animalium dissectionibus pro-
B portio hæc non exquisite seruari: sed in huiusmodi sane partibus aliquod pauxillum excellere, aliquod e cōtrario deficere inuenitur. Id vero in corde ratione pectoris insigne accidit: quod & in causa est maxime, vt inter æque calidos homines non nunq; in vocis magnitudine multum intersit. Hippocrates quidem soli aeris multitudini magnitudinem vocis attribuit: verum hæc inter causas magnam vocem efficientes neq; sola, neq; dignitate prima est: magnæ enim vocis materia est, vt in commentarijs de voce disputauimus.

25 *Ventriculo Calidi, Frigidi Carne, & Graciles. Isti Venosi & Iracundiores.*

Quod geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, alterum quidem, quod ipse ingenitum vocat, essentiam in sanguine sanguineisq; visceribus repositam habens: alterum vero acre, mordax, & igneum, sub quo genere & febris est: in multis pridem ipsius voluminibus declaratum fuit. Quin etiam ego de hoc in quodam meo commentariolo accuratissime disserui. Eius libelli inscriptio hæc est, Nullum errorem esse commissum in eo aphorismo, cuius ini-
« tium est, ‖ Crescentes plurimum habent innatum calidum. In eo sane Hippocratis partes tueor, 1a.Aph.14.Ex. ord.7.a
C Lyci aduersus aphorismum criminationes diluens, ipsumq; ob optimorum præceptorum ignorationem Hippocrati infensum esse demonstrans. Verum huiusce caloris differentiam neq; Lycus, neque alius quispiam aut Erasistrati aut Herophili sectator, aut Empiricus, internouit: quapropter & multa Hippocratis scripta praue admodum interpretati sunt. At Hippocraticos viros saltem non decebat Hippocratis decreta improbare, ea perinde interpretantes, ac si vnus genere calor in animantibus existeret. Sed cum Hippocratem, aut alium quempiam audiuerint aliquos ventriculo calidos nominantes, vt nomen illud acceptum esset, considerare præstabat, vtrū qui vocē eā protulit aut scripsit, naturale calidū in ventriculo copiosum esse assereret: aut alterum intelligeret, quod sæpius acquisititium, interdum non naturale, nō nunquam & a natura alienum vocatur: quo calido incalentes mordax calidumq; expirare, atque iccirco simul atque cutis densata fuerit, febre vexari contingit. Quemadmodum illi, qui altero calido vberrime affluunt, suppressa difflatione pleniores quidem fiūt, sed in febrim non incidunt: propterea * Illud etiam constat in ventriculo ciborum concoctiones ab hoc insito calido exuberante optimas fieri: vt ipse
« in aphorismis ita loquens edocuit: ‖ Ventres hyeme & vere calidissimi natura, & somni longissi- 1a.Aph.15.Ex.
« mi. His itaq; temporibus cibaria plura exhibēda: etenim insitum calidū multum: pluri igitur ali- ord.8.a
«D mento egent: argumento sunt ætates & athletæ. Itaq; sicut absoluta ciborum confectio huiusmodi ventriculorum indicium est, ita frigidiorum quidem in acidum cōuersio, calidiorum autem in nidorosam qualitatem mutatio. Quaobrem cibos recte concoquētibus & sanguis optimus inest, & mediocris caro progignitur: vel et interdum, q̄ deceat, copiosior, cum ociosiorem vitam degūt, & frequenti lauatione vtuntur, sed minus bona caro est, neque corporis habitui congruens: post-
A.l.3.f.13.t.1. c.18.288.e quam vero multa copia cōgesta fuerit, totum corpus in morbos præcipitat. At ob ventriculi intemperiem male concoquentibus, & cibos in fumidam nidorosamq; qualitatem corrumpētibus, vitiosus in venis sanguis contrahitur, prauaq; in toto corpore fit nutricatio. De his igitur propositum sermonem intelligere debes. In iecore nanq; & corde multus ab initio insitus calor inest, in carnes vero e sanguine profunditur: atq; ideo in huiuscemodi corporum naturis, quales & nunc descripsit Hippocrates, carnes frigidas esse necesse est, vtpote sanguine non copioso, sed pauco & ipso quidem vitioso, irrigatas. Vtrunq; enim ventriculo igneo calore intemperato laborantibus euenit, vt cibaria corrupta descendant, & proinde paucum ex ijs alimētum corpori impartiatur, idq; ipsum non recte cōcoctum improbum sit: non coctis.n. corruptisq; in vētriculo cibis bonus in iecore venisq; sanguis creari nō potest. Quod si paucus quidē, sed non malus in venis sanguis foret, carnes vtiq; hūc attraherent, ipsas minus nutrientem, & venas inanes relinquētem, vt cōtra-

ctæ essent, vixq; apparerent. Quando vero nõ paucus modo, sed etiã prauus est, tunc neq; ipsum, E quãuis egeant, attrahunt: perinde ac neq; nos ipsi cibos nidore, aut altera quapiam improba qualitate infectos, & si vehementius escam appetamus, admittimus: etenim appetitus ipse huiusmodi cibo degustato extinguitur. Eadem igitur ratione carnes exiguum, quod videlicet ad nutriendum pernecessarium est, de venis exhauriunt: quare paulatim longiori tempore in venis plus sanguinis deprauati cõtrahitur. Quapropter in venę sectionibus nunq; ab huiuscemodi hominibus rubrum sanguinem profluere conspicies, sed alio colore (vt quis eum noiare velit) affectus inuenitur: q; primum vero & male olet. Quod si iam pridem homo purgatus non fuerit, ater etiã, qui rescissa vena profunditur, sanguis apparet, alias aliam in crassitudine & tenuitate constitutionem habens, non nunq; serosus & tenuior, nõ nunq; vero crassior: quemadmodum sane interdum & valde crassus & niger liquidæ pici persimilis cernitur. Hęc igitur omnia nunc per capita enumerata in alijs quibusdam ex antedictis commentarijs, & præcipue de curandi methodo absolute disputata sunt: in præsentia vero ab explanatoribus prætermissa, breuibus à me perstricta fuere: solent enim vbi nihil refert, esse loquaces, in rebus autem vtilissimis deficere. Ego itaq;, cũ præsens oratio perutilis sit, ipsam repetens per capita rursum explicabo, & cum interpretatione propositorum verborum coniungam. Ventriculo calidos ipsum dicere putandum est, non, quemadmodum pueros & athletas insito abundare calido testatus est: neq;, vt hyeme ventres calore naturali F maxime calere dixit: sed vt mordacem improbumq; calorem haud exiguum in intemperato ventriculo possidentes. Hos autem carnibus frigidos merito nominauit, vtpote bonæ iuxta & copiosæ alimoniæ penuria tabescentes, quam ex sanguine naturaliter sese habente in temperatis corporibus hauriunt. Ex sanguinis autem inopia fit, vt carnes refrigerẽtur, acquisititium sane calorem à sanguine, non proprium non insitum, vt iecur & cor, possidentes. Isti vero carnibus deficientibus graciles necessario redduntur: ipsarum enim subtractiones & incrementa tenue et crassum totum corpus efficiunt. Dicit autem hos ipsos venosos esse perinde, atq; si & ita dixisset, Istis cõspicuæ venæ sunt, hoc est eminentes: quippe quæ sanguinis plenæ, & carnium ipsas contegentium paucitate, nudæ appareãt. Quin etiam ipsos iracundiores esse dixit, non absolute iracundos, neq; per excellentiam iracundissimos, quod plane ipsis accideret, si calor in corde permultus redundaret: sed calor in ventriculo os eius contristans iracundiores efficit. Siquidem alibi declaratum est hanc particulam in consensum sui affectus & animam adducere: tardiores enim ad intelligẽdum atq; agendum homines reddit, quo tempore ipsa frigidior euaserit: contra promptiores atq; irascentes, cum magis incaluerit, haud naturali calore scilicet, sed aduẽtitio & à natura alieno, de quo G sermo iste totus à nobis confectus est. Quapropter eos, qui se Hippocraticos nominant, & pręcipua Hippocraticæ artis decreta, quibus & experimento euidentia astipulantur, ignorant, accusare æquum est, q; aliter, atq; nos diximus, interpretati sunt. Existimant enim in calidioribus ventriculis insitum calorem in profundum refugere, & extimas partes deserere, atq; ideo frigidas hominum carnes euadere. Verum huiusmodi caloris motiones pro ratione temporum, & regionũ, & prorsum cœli status, præterea pro ratione vigiliæ & somni, nec non & animi perturbationum, vt mœroris, & timoris, & corporis voluptatũ, & animi oblectationũ euariant: At neque corporis naturalis fabrica, neque ætas talem ingenitæ caliditatis mutationem efficit. Sed, quemadmodum & in libris de tuenda sanitate monstrauimus, prauæ corporis constitutiones sunt non nullæ quidem cum totius animalis intemperie: aliquæ vero cum partium inæquali statu, qualis & ista, quæ in propositis verbis habetur de ventriculi vitiosam constitutionem habentibus, & non optimam, veluti quæ natiuo calore multo affluentes, & iccirco ad bonam carnem procreandam maxime conducentes, corporis habitum pleniorem efficiunt, non extenuant, non emaciant, vt intemperatæ.

H

26 *Terra Siccitatibus squalente Auium genus Bene habet.*

Aues enim vtpote aridiore, q; nos, temperatura constãtes, siccis temporibus rectius valẽt. Nos vero nõ pręterit & aridioribus ipsas cibis vesci, & pauco potu esse cõtentas: non perinde, vt sues, qui aqua assidue prolui, & immodico assidue potu repleri cupiunt.

27 *Cum Hircescit, Vter exterius Testis apparuerit, si Dexter, Mas: Sinister vero, Fœmina.*

Cùm puerilis ætas in adolescentiam trãsit, quemadmodum ipsis semen, & pili in locis genitalibus erumpere incipiunt, perinde & testes subito increscunt: quemadmodũ & puellis virginibus mãmæ extuberãt vna, & menses ferri incipiunt. Tunc igitur & vocis mutatio in maribus fit pręcipue: nã cum prius ipsis acuta vox esset, cũ perfecte in puberes euaserunt, grauior redditur: tẽpore autem medio veluti raucã ipsi vocem ędunt. Quãobrem autem prędicta ætate oia ista eueniant, præsens oratio explorare nõ postulat, sed oia hęc apparere & experiẽtia demonstrat. Sicut & illud, si dexter prius testis intumuerit, hosce adolescentes factos, in ætatemq; virilem cum euaserint, filios mares potius q; fœminas geniturós: q; si sinister, è cõtrario. Idem & de vtero sensit: in aphorismis enim ita scripsit: Fœtus mares in dextris, fœminę vero in sinistris magis. Quę igitur à me hac

5. Aph. 48. Ex. ord. 41. h

A. l. 3. f. 21. t. 17. c. 15. 385. b

A hac de re in aphorismorū explanatione dicta sunt, ad hunc locum accommodes, cum vna sit communis in maribus atq; fœminis causa, ob quam sinistræ partes fœminarum, dextræ marium, opifices sint. Verum & de hoc in libro de Vsu partium tractatum est.

28 *Oculi Vt valent, Ita & Corpus. Et Color in deterius, aut melius labitur.*

Constat autem ita oportere subintelligi vt oculi validi sunt /quod nō nulli & adscripserūt/. Sententia igitur verborum, vt quispiam iudicio meo plurimorum falsam interpretationem omittens rectissime explanare potest, hæc potissimum fuerit: Hippocratem docere arbitror, quonam modo quis ab oculis, totius corporis affectum percipiat, quandoquidem isti maxime firmissimam nobis notitiam exhibent. Porrò in illis, quibus anima deficit, aut aliter vires collabūtur, neq; manum quis intuitus, neq; crus aspiciens, aut faciei reliquas partes, omissis oculis aliquid explorati habere poterit, quod ipsi vires imbecillas esse, aut validas patefaciat: quod, si oculos inspexerit, compertū habebit, clarissime nanq; in ipsis robur infirmitasq; elucescit, non nullis quidem acute cernētibus palpebris patentibus, non nullis autem neq; perfecte ipsas aperire valentibus. Quin etiam ipsorū color & moles aliquid de viribus nunciant. Viribus enim infirmis oculi caui, squalidi, & decolo-
B res apparent: robustis autem, florido colore vigent, pleniori mole constant, & splendidum humorem habent. Hæc planè fieri euidenter conspicimus, etiam si causa, ob quam fiant, nos lateat. Verū & causa patet, qualis nam oculorum sit natura, scientibus: quod alibi, & in sermonibus de visione declarauimus, Animalem scilicet spiritum luminosum è cerebro in oculos plurimū proficisci: iste igitur cum aut imbecillus aut paucus in oculis fuerit, modo enumerata symptomata eueniunt, & color melior fit, inquit, aut deterior. Id autem clarum est, siue de oculis etiānum, siue de totius corporis colore, sermonem faciat: vtrunq; enim verum est, oculis quidem vt firmitatem atq; imbecillitatem, ita & bonum fœdumq; colorem, permutantibus, hos quoq; totius corporis affectu comitāte. Nam si bene colorati oculi sunt, & gyon hoc est corpus, totum salubriter se habere significant: aliquo autem turpi colore inquinati, illico & totum offensum esse indicant: celerius vero in oculis, q̄ in alijs partibus, colorum mutatio, ob eorum munditiam nitoremq; conspicitur. At non solum id significare hæc verba possunt, sed etiam in toto corpore coloris mutationem signis in oculo apparentibus accidere & subsequi. Ab oculis igitur hoc modo ad totum corpus cognitio traduci potest. Per se autem verba hæc, omissa parte de oculis, explanari possunt, siquis ipsa cum sequentibus coniungat. Deinceps igitur ab alio principio sic ipsa interpretabor.

29 C *Et Color in peius aut melius vergit. Aequum est autem, Vt se habet Alimentum, Ita & quod Extimū est sequi.*

Colorem alimento i. sanguini, proportione respondentem, in peius aut melius vergere inquit. Sanguinem autem nunc appellat omnem in vasculis inclusum succum: in quo & pituita, & bilis vtraq;, & tenues serosiq; humores continentur. Hoc enim mistum & melius & deterius redditur: in eo verò contentus humor, qui proprie sanguis dicitur, & à cuius dominatu tota congeries nominatur, prauus dici nequaquam potest, perinde vt, neq; alium habere colorem, q̄ rubrum.

30 *Signa Mortifera Per cutem nares, Calidus vapor. Prius Nares Frigidum Spiritum reddunt.* *Hoc verbū in græ.co. nō est, neq; a Galeno explanatur.

Siue in casibus accusatiuis scriptum sit /calidum vaporem/ siue in rectis /calidus vapor/ vtroq; modo aliquid subintelligitur. Verba enim hanc sententiam habere debēt, inter signa mortifera & hæc sunt, Calidum vaporem per cutem euacuari, cū prius per expirationem frigidus spiritus redditus sit. At si in rectis casibus eandem sententiam explicare velis, ita sanè dixeris: Maxime signa mortifera per cutem calidus vapor exiens post frigidum spiritum prius expiratione egressum. Cęterum id ipsum quidē frigidam s. expirationem perniciosissimum indiciū esse, in libro de Præsen-
D sionibus dictum est hisce ipsis verbis: ‖ Frigidum aūt per nares atq; os expiratum iam valde perniciosum est. nunc aūt quoddam symptoma ita se habentibus, quod tn̄ non semper fit, addidit: Calidus. n. vapor multus subito de cute emanat: sed neq; omnibus, vt dixi, neq; omni tpe. Atqui istos explanatores, de quibus nō opus est, garrientes, hæc edocere p̄stabat. Illis. n. solis id euenire comperies, quorum mortē calidissima febris antecessit, q̄ corpus ipsum cordis torruit, atq; ideo postremo ipsum refrigerauit. Vitali ergo tenore, moriente iam corde, euanescente, in alijs quidē sudores syncopā inferētes proueniunt, multorū s. humorū pleno corpore: illis aūt, qui ex præferuida febre antea exaruerunt, pro sudoribus calidus vapor tangenti tibi difflari videbitur. Neq; tn̄ & iste quoq; morbi tempore, sed cum diu iam progresso morbo cutis, exhausta halituosa substantia, refrigeratur, quæ ob ardentiorem febrem attenuatis succis morbo vigente contracta fuerat: neque enim eo sanè tempore, quo iam cor emoritur, excitari potest nedum calidus vapor, sed neque frigidus, aut tepidus. Oē igitur cor prope mortem frigida intemperie affectum est: sed non in quolibet mortifero morbo huiusmodi semper est: verum in ardentissimis febribus plerunq; calidissimum, vt dictum est. Igitur cum frigida intemperie cor ægrotat, calidum vaporem emanare nunq̄ reperies, quando iam vicinus morti constitutus æger frigidum reddere spiritum inceperit: neque ita se habentibus humores prętenuati sunt: neq; ardenti febre isti laborant: neque succos biliosos habent,

in Prog. cō. 1. t. 24. 4ª. 194. h

qui

qui temperie calida, corpore tenui ſunt, ſiquidem frigidæ temperaturæ pituitoſos, crudos, craſſos, E
& proſum frigidos ſuccos, non bilioſos, calidos, tenuesq; abunde procreant.

31 *Vitalia vero Contraria.*

Hoc illis manifeſte repugnat, qui dictum fuiſſe putant mortiferum eſſe ſignum, in naſo calidiſſimam febrem: nam tanꝗ reſpondens verbis illis ſupradictis /ſigna mortifera/ nunc ſubiunxit /vitalia vero contraria/. Atqui ſecundum eorum explanationem his verbis /mortifera ſigna/ coniũcta nõ ſunt hæc ita ſcripta /per nares calidiſſimum/. Verũ iſta verba /per nares calidiſſimum/ ſibi adiectum non habent, ſit'ne lethale ſignum, an non ſit: neq; enim mortiferũ eſt, niſi, quod ab Hippocrate dictum eſt, præceſſerit /prius nares frigidum ſpiritum reddunt/: nam, ſi citra hoc vapor calidiſſimus per cutem emanet, poteſt id quidem ſuccorum calidiore febre attenuatorum ſymptoma eſſe, non mortis prorſus indicium. Quinimmo interdum & extenuati humores vtiliter diſſlantur: quos, cum pinguiores ſunt, per ſenſiles excretiones natura è corpore propellit ſudores citans, aut lotij deiectionum've multitudinem, aut vomitũ mouens. Erunt igitur omnia contraria prædictis mortiferis ſignis vitalia, neq; frigidum expirare, neq; per cutim calidum vaporem exhalare. *
Haud ab re autem & Zeuxis ſectatores prius ſeparatim mortifera ſigna interpretati, omnia hæc F
verba deleuerunt, quæ ita ſe habent /vitalia autem contraria ad ſanitatem/.

32 Labores cibos præcedant.

GALENI IN QVINTVM TOMVM SEXTI DE MORBIS POPVLARIBVS HIPPOCRATIS LIBRI

EXPLANATIONES

1

Orborum Naturæ Medicæ.

Crebrò ſuperius à me dictum eſt huiuſmodi lectiones, per quas, quod dicitur, permutatur, ſed eadem prorſus ſententia permanet, diiudicare mihi nõ eſſe propoſitũ, quippe qui longitudinem commentariorum vitare inſtituerim: verum & nunc id ipſum recordationis cauſa dictũ volui, quandoquidẽ G
& in ſequẽtibus nihil preterea de huiuſcemodi lectionibus afferam. Verborum igitur ſententia, ſiquis ſimpliciter, quod dicit, accipiat, perſpicua eſt, ſuã ipſius mentem Hippocrate declarante, ſe videlicet non eſſe ex illorum cœtu, qui naturam arte carere arbitrantur, ſed eam eſſe artificem, animalibusq; conſulere. Verũ hoc loco per id nomen /naturæ/ vim quandam intelligere conuenit in his ipſis corporibus, quę ab ea reguntur, inhabitantẽ: cuius eſſentia quæ'nam ſit, in præſentia quærere, ſicuti & de noſtra anima, aut de eius principe parte, minime neceſſe eſt: nihil enim iſtorum præſens oratio poſtulat, ſed illud ſolũ, recte ſcilicet Hippocratem opinatum fuiſſe naturam eſſe morborum medicam. Forſan enim quiſpiam hac oratione artem medicam tolli ſuſpicabitur: quocirca non ſimpliciter verba hæc accipiẽda ſunt /morborum naturæ medicæ/ altior enim ſenſus accuratiore indigens explicatione huiuſcemodi in verbis deliteſcit: neque dum vſquam ſuperius hanc rem explanauimus. Amicis autem noſtrum inſtitutum cognoſcentibus, quibus gratificantes ad huiuſce libri interpretationem acceſſimus, & nũc in memoriam reuocabimus, quodque decretum efficaci probatione indigens, cum alicubi ſemel exquiſite tractaui, me alio in libro iterum non ſcribere, loquacitatem videlicet ſuperuacuam accidere cognoſcens, ſi iiſdem de rebus quiſpiam eadem repetat: quemadmodum non nulli iuniores medi H
ci fecerunt, non bis modo, aut ter, ſed quater, vel etiam ſępius in multis commentarijs & libris eadẽ de iiſdem conſcribentes. At ego aliquid cum ſemel rationibus declaraui, poſtea reliquis in libris eo vtor, ſolius tantum ſummæ mentionem faciens, admonensq; à me alio in volumine oſtenſum eſſe. Et nunc igitur ſemel de natura ſermonem faciam, & quare ipſam morborum eſſe curatricem Hippocrates aſſerat, & ꝙ ab hoc decreto nequaquam artem medicam euerti tolliq; contingat. Tu vero, qui hæc noſtra commentaria euoluis, iam mihi orationem exordienti animum aduerte.

Morbos ab alimento, congruenti qualitate & copia, in tempore exhibito, ab humido fomento, à cataplaſmatis, à clyſteribus, à venæ ſectione, & à quibuſque id genus alijs, propulſari ſiquis dicat, non vtiq; mentietur, ſicut neq; ille, qui à medicis morbos curari aſſeueret, nec qui artem medicam laborantium ſanatricem eſſe teſtetur. Quemadmodum vero hæc prædicans vt mendax reprehendi non poterit, eadem ſanè ratione neque ille, qui naturam ſeruandi animalis cauſa omnia adminiſtrare exiſtimet. Hoc vero & illud conſequitur, eam primam languoribus mederi, & maxime cum euidenter hominem ſanat ſudorem copioſum profundens, aut per lotium, aut per deiectiones, aut per vomitus, infeſtos humores eijciens. Quod'nam igitur dignitate primarium ſit, quod ſecundas, quod tertias habeat inter hæc omnia, quę ſanitatem facere diximus, contemplari conuenit,

A nit,eo etiam magis, ꝙ & alia quædam,per quę morbi curantur,accedunt,quorum omnium pro di
gnitate ordinem internosse præstiterit. Nobis enim melius dici videtur & naturam morbos medi
cari,recte vero & artem medicam, & medicum: vere quoq; & eius ministrum, & venæ scissuram,
& per ipsam factum sanguinis profluuium.Fortassis autem quispiam putauerit & coquũ aliquid
conferre, & textorem, & ædificatorem, & ferrarium fabrum, & alios quosdam artifices, quorum
opificijs vtimur ad eorum ministrationem, quæ hominibus sanitatis causa præparantur. Verum
istorum,quædam auxiliorum materiæ non auxilia sunt: non nulla vero instrumenta auxilianti-
bus idonea, sed tunc auxilia fiunt, quando in tempore, atque vt decet, ea medici applicant.Nam
vinum ægrotis propinatum si iuuerit,eius propinatio auxilium est: at si importune oblatum,deli-
rium,aut phrenitida concitet,tunc morbifera,non salubris causa,neque auxilium fuerit. Quis igi-
tur est faciendi auxilij auctor? occasionis scilicet inuentor.Quo nomine autem hunc Græci ap-
pellant? non'ne & hoc omnibus patet, medicũ scilicet istum appellari? Quapropter medicus vi-
no potior est †ad naturalem factitiamq; sanitatem.} Etenim vinum in tempore exhibitum & tem
peranter epotum recte valentibus prodest: languores autem, cum opus est, assumptum discutit.
Cæterum medicus non ꝙ animal sit, aut pedestris, aut bipes, aut rationis particeps,aut ciuilis, eo
B cuiusque materiæ tempus idoneum ac modum nouit,sed quoniam artem salubria atque morbosa
distinguentem addidicit: nam si per illa hæc nosset, omnes planè homines eandem callerent scien
tiam. Quare dignitate prior medicis ars est, per quam medici fiunt: nam eius vi illi vtentes mor-
bos pellunt. Sed quam rationem materia atq; instrumenta ad medicum eiusq; artem,eandem ipse
rursum atq; ars ad eius,qui curatur,naturam habent.Illa nanq; est omnia congruentia in animaliũ
corporibus faciens: & alens quidem,cum alimento opus est: sibi autem sanguinem præparās,per
quem alimenti egenas particulas nutriat: atque iterum, vt sanguis ipse creari possit,cibum in ven
triculo præparans atq; conficiens.Quo'd si deuorata cibaria neq; recte concocta sint, neq; digesta,
neq; in sanguinem versa, neq; alendarum partium vim inuenerint, statim mehercule neque cor-
poris nostri alimentum fuisse dicent.Quemadmodum vero ad nutriendas partes refectionis egē-
tes ipsas nutriens facultas longe princeps causa est, eodem sanè pacto & ventriculi vis ad cibos cō
coquendos,& iecoris venarumq; facultas ad concoctum in sanguinem conuertendũ,sese habent.

Verum enim vero cuncta me naturæ opera particulatim nunc recensere necesse nō est.Nam me
moria repetere satis fuerit,in commentarijs de naturalibus viribus omnes naturę communes facul
tates fuisse explicatas numero quatuor, quibus animal regens omnia molitur ac perficit, primam
C quidem propriorum attractricem: secundam vero,horum ipsorum commutatricem,& concoctri
cem: tertiam,vtilium retentricem: et quartam,alienorum expultricem. His itaq; potestatibus non
modo sanum animal tuetur, sed etiam ægro sanitatem restituit.Et ex his abunde constat, quan-
tum sanitatis effectrices causas natura dignitate antecellat: omnia enim reliqua materiam ipsi pa-
rant & suggerunt: quemadmodum exterius quoque artem aliam alij ministrantem videmus.
Textori nanque radios, textoria, & pectines, lignarius faber molitur: huic vero ligna, materiæ
excisor: securim item & dolabram, ferrarius artifex: ferrario autem ipsi,ferrum,metallorum effos-
sor comparat: rarum'que est artem effectiuam inuenire nulla alia egentem, quæ aut instrumen-
ta fabricetur, aut materiam operi idoneam reddat. Ita sanè & medico multæ artes aptas materias
præparant: perinde vt ipse rursum naturæ cum quibusdam ministris suppeditat.Quam enim
proportionem architectus erga ædificatores, lignarios'que fabros, & alios quibus imperat arti-
fices, eandem & medicus erga ministros suos gerit.Isti vero sunt herbarij, vnguentarij, coqui,ca-
taplasmata adhibentes,humore conspergentes,clysterem suffundentes, scarificantes, venam scin-
dentes,cucurbitulas affigentes. At si nos etiam hæc didicimus & facimus, perinde facimus, atque
gubernator remigandi peritus, & facile summum malum conscendere valens,& omnia alia nau-
D tarum munera cognoscens & exequens. Etenim multi Imperatores sæpe & arcu vti, & iacula-
ri, & pugnare gladio hasta'que sciunt, & faciunt, & Reges pariter: sed non vt rex, vt Imperator,
erat Alexander Macedo, aut eius pater Philippus, sed per alias artes imperatoriæ atque regię in-
seruientes hæc militaria munera obibant.Itaque & nos,vt medici, cuiusque auxilij qualitatem,
quantitatem,occasionem,& vtendi modum cognoscimus: vt ministri vero,venam rescindimus,
& cucurbitulas admouemus,& reliqua manibus operamur. Dignitate igitur ars medica medicis
præstat, medicus arti seruienti,illa ministris, ministri artibus sibi instrumenta materias'que paran-
tibus, illæ artificibus per ipsas agentibus, artifices vero præparatis materijs atque instrumentis.
Conuerso igitur ordine firmioris notitiæ atque memorię causa enumerandis artibus accidit ad ser
uandam efficiendamq; sanitatem nobilitate vltimos esse,qui nobis clysteres,scalpella,specilla,for-
fices, & reliqua medicæ artis instrumenta fabricantur: cum his & eos, qui materias præparant,
quos radicum excisores,& herbarios vocant: nec non & qui ex metallis effossa,alia'que id genus,
præbent: supra hos vero,ipsorum artes: supra quos, & ministros medicorum: his quoq; superio-
rem,ipsorum artem: ea superiores,medicos esse: medicis artem medicam: quæ rursum, naturæ mi
nistra est. Atqui inter ipsius naturæ facultates non nullæ quidem primariæ sunt,per quas scilicet
animal in vita seruatur,summam nobilitatem ad optimam corporis vitam possidentes: optimam

† *Forte,* πρὸς ὑγείας φυλακήν τε καὶ ποίησιν, *i. ad sanitatis tum custodiam, tum creationem. vide & hac pagina d*

autem

autem vitam nomino, quæ in sanitate videlicet agitur, praua enim in morbis vita est: alteræ sunt E vero istarum ministrę facultates, deinde illarum item aliæ. Itaq; posteaq; hoc in sermone artes oẽs ac potestates sanitati vitæq; necessarias, nunquam alibi eas prosecutus, recensere constitui, neq; regentium nos potestatum dignitates adijcere me piguerit. Primæ igitur sunt salubrẽ animantũ moderationem in quali & quanto conseruantes. Cum enim corporis nostri substantia nec magnitudinem, nec qualitatem eandem retineat: sed magnitudo per sensus latentẽ exhalationem dilabatur, qualitas vero temperatura semper variante permutetur non ab aere solum ambiente, sed etiam ex nobis, quemadmodum in libris de tuẽda sanitate explicauimus: ad magnitudinem sarciendam altrix potestas in nobis inest: ad qualitatem corrigendam & respiratio et per totum corpus difflatio comparatæ sunt. Sed cum nutriendæ partes idonea ac propria materia egerent, alia quędam in nobis vis inest, quam haud alienum fuerit breuis ac dilucidæ doctrinæ causa sanguificam nominare: cui rursum alia vis præsto est in ventriculo, concoctrix scilicet: omnibus autem dictis viribus communes aliæ quatuor sunt, quas paulo ante memoraui, & clarioris doctrinæ causa proprijs nominibus appellaui, attractoriam scilicet, retentricem, commutatoriam, & expultricem. Hæc igitur vos meminisse dignum puto, illud scientes, me hoc loco tantum hunc sermonem fecisse, naturam omnium artium ad medendum primariam atq; potissimam esse declarantem. F

2 *Adinuenit Natura sibi ipsi accessus non cogitatione, Partim quidem vt Conniuere, Partim vero & Lingua subministrat, & Id genus Alia quæq;. Inerudita Natura & Indocta, Quæ opus sunt, Efficit.*

Accessus naturæ appellauit perinde, ac si & vias aut impetus ad agendum dixisset, non, vt nos prius mente voluentes, & prius eligentes facimus, ita & ipsa faciente. Conniuere igitur (sic autem dicitur, cum quis clausas palpebras cito iterum aperit) statim ortis animalibus & a nullo edoctis illico inest. Certum est autem, huiusmodi actionem maximam oculis vtilitatem afferre: fatigaretur enim palpebræ, si toto vigilię tempore paterent: multaq; exterius in oculos, ipsorum tunicas violantia, inciderent. Præterea longe isto admirabilius est naturæ opus, quod nõ vulgares modo, sed etiam plures medici, etsi quotidie fiat, negligenter tamen prætereunt. Nam si bimo puero panem ostendens, eum hoc ipso nomine simul demonstrans panem voces, idq; bis terq; feceris, puer & demonstrati corporis hanc vocem /panis/ signum esse intellexit, ipsamq; imitatus pronunciat, cum a nullo, vt linguam mouere oporteat, ipse didicerit. Idẽ vero, quod in hoc, & in alijs omnibus motibus, quos appellant voluntarios, ab omnibus fit animalibus. Igitur si voluerint aliquem artũ inflectere, id statim efficient, & si musculum illum, a quo inflectitur membrum, non cognoscãt. Eã- G dem ratione extendere volentia per alterum musculum extendent: sed neq; quis musculus iste sit, neq; quo pacto agere possit, mouenti animali notum est. Quo enim modo ea comprehendere potest, quæ multis etiam medicis incognita sunt? quid dico multis? cum non nullos musculos quidã dissectorię artis vel peritissimi ante nos ignorauerint, vt eum, qui intra articulationem abditus poplitem incuruat: nihilo minus tñ omnes homines ipsius genu articulum, simulatq; voluerint, inflectunt. Quin non in solis hominibus, sed etiam in alijs cunctis animantibus, huiusmodi actionis species reperitur, vsq; adeo naturæ vis ad ea, quæ animalibus conducunt, rectius præstanda, qualibet arte potentior est. Quocirca & Hippocrates de palpebrarum motu, quo f. ipsas alteri etiam negocio incumbentes agitamus, mentionem fecit dicens /vt conniuere/: motum vero in loquendo lingue, per ea verba commemorauit /lingua vero & subministrat/: nobis enim quanq; vocẽ proferre volentibus lingua ad ipsam dearticulandam prompte obsequitur. Pueri igitur voces prolatu difficiles nunc primum audientes, vt strax & sphinx, statim ipsas nos imitantes eloquuntur: neq; quos lingue musculos mouere oporteat, neq; quo modo ipsam extendere, aut flectere, aut circumuoluere, aut superius palato, aut prioribus dentibus, aut alij cuipiam oris particulæ admouere stabilireq; conueniat, agnoscentes. Cum dixit autem /& alia quæq;/ voluntarias motiones in memo- H riam tibi reuocat: in quibus (vt dixi) animalia cuncta non solum musculorum motus, sed etiam ipsos musculos ignorantia, simulatq; membrum incuruare, aut extendere voluerint, confestim id faciunt: sicut etiam, si in obliquum abducere, & conuertere, aut circumuoluere, siue vtcunque aliter mouere statuerint. Iccirco & istis ipsis dictis acclamauit /inerudita natura, non edocta, congruẽtia facit/. Vocantur quidem quamlibet disciplinam edocti in illa esse eruditi: Natura autẽ ita erudita est, vt maxima sine doctore nouerit: qualem fuisse Themistoclem Thucydides memoriæ prodidit ita inquiens: Propria nanq; intelligentia neq; prius ad ipsam pertinens quicquam, neq; poste- » rius edoctus, & eorum, quæ de improuiso incidebant, celerrimo consilio deprehensor optimus: et » eorum, quæ longe posterius ventura essent, perspicacissimus coniector.

3 *Lachrymæ, Narium humor, Sternutamenta, Auris sordes, Oris saliuæ reiectio, Spiritus introitus, exitus, Oscitatio, Tussis, Singultus, Non eiusdem omnino modi.*

Cum ea, quæ mihi optime ad hæc verba explananda quispiam dicere posse videtur, prius retulero, deinde ad huius libri interpretes transibo: qui omnes verba hæc a superioribus disiunxerunt, omniaque ipsa singulatim tanquam ad præsensionem facientia interpretati sunt. Veruntamen

A men nobis videtur Hippocrates propositum suum ab initio, & in præsentia per totum hunc sermonem, confirmare: ipse vero naturam salutis hominum causa omnia facientem demonstrare cõstituerat. Itaq; ab operibus eius exorsus, quæcunq; in corporibus recte valentium animantium facit, ipsisq; superiori narratione enumeratis, deinceps quæcunq; in morbosis affectibus, aut sanorum languentiumq; corporum communibus ad animalis salutem natura moliatur, præsenti oratione declarauit: Quorum vnumquodq; ego particulatim proponẽs, non nulla quidem (vt dixi) morbosorum affectuum propria, non nulla ægrotantium sanorumq; communia, esse monstrabo.

Atq; in ægrotantibus lachrymæ quidem non nunq; fiunt morbosi oculorum affectus modũ sequentes, vt qñ ipsi phlegmone tentantur: non nunq; vero natura superuacuum humorem expellente, aut deficientem in glandulosis ipsorum carnibus procreante. Nempe & hoc modo narium humor excrementis in cerebro collectis per ipsas effluentibus accidit. Sternutamenta verò & ipsa semper naturæ opus sunt, ab affectibus autem morbosis proueniunt: at morbosos affectus voco, non solum cum aliqui iam ægrotant, sed etiam cum quispiam istorum affectuum exoriri incipit. Qualis enim in oculis est proprie vocata turbatio, quæ phlegmones quoddam initiũ est, tales multi morbosi affectus consistere incipientes dissoluuntur, natura vapores & succos eorum opifices B excernente. Verum de his omnibus in libris de symptomatum causis disputatum est. Nam ipsorum quædam semper à natura fiunt, quæ morbosos affectus aut iam nascentes, aut futuros impediunt, sicut alia iam factos & absolutos tollunt: Idq; est, quod explanatores fefellit, nunc s. ab Hippocrate de naturę operibus sermonem non credentes fieri. Sed tribus commentarijs, in quibus de symptomatum causis disputo, totus iste sermo diligenter à me confectus est, omnia id genus symptomata, de quibus pręsens habetur oratio, à natura effectrice manare ostendente. Aurium nanq; sordes ab illa, cerebri recrementa purgante, colligitur. Tussim quoq;, vt spiritus itinera emundarent, fieri ostensum est: quemadmodum & singultus, & oscitatio, & pandiculatio, purgamẽtorum expellendorũ causa proueniunt. At non nulla in proposita oratione dicta neq; symptomata omnino sunt, vt respiratio, & per totum corpus difflatio. Ab ipso vero de respiratione explicatum est, vbi ait /spiritus introitus, exitus/: de difflatione aũt posterius, vbi iterum scripsit /alimẽti & spirationis/: at saliuæ in ore generatio inter ea, quæ prouide à natura fiunt, connumerat, quemadmodum et sputi ex pectore atq; pulmone reiectio. De hoc verò & in præsenti parte, per hęc verba dictum est /oris saliuæ reiectio/: & oportet quidẽ /oris saliuę/ per se proferre, hanc vocem autem /reiectio/ separatim addita hac dictione /sputi/, fortasse quidẽ statim ab initio à primo librario vitia-C to primo exemplari: fortasse & ab ipso Hippocrate prætermissum est, vtpote qui sibi ipsi quãdam veluti designationem, & non librum in vulgus ædendũ, conscriberet. Extrema aũt illa verba /nõ eiusdem omnino modi/ id sibi volunt, omnia s. enumerata non eodem in omnibus dictis se modo habere. Vt enim ostendimus, non nulla solis recte valentibus, quædam solis languentibus, quẽadmodum rursum alia vtrisq; eueniunt: item ex his aliqua solius naturę opera sunt. Explanatoribus autem varie hæc verba scribentibus paulo post varias eorum lectiones recitabo: Nunc vero prius quod ex toto sermone adhuc restat, in quo naturæ opera recenset, explicabo.

4 *Lotij, Deiectionis: & Flatus, et huius vtriusq;: Alimoniæ, & Spiritus: & Fœminis: Et in alio corpore Sudores, Scalptus, Pandiculationes; & Quæcunq; huiusmodi sunt.*

Scribunt sanè & hanc orationem alij aliter. Verũ ego & lectionem hoc tpe à plurimis probatam, & toti verborũ sententiæ congruentem, atq; in vetustis castigatisq; exemplaribus repertã delegi. Eius verò sensus talis est. Quemadmodũ in superius positis symptomatis naturę sine disciplina edoctæ opera ad animalis salutem facta narrauit, eodem modo & in præsenti vrinam, deiectionẽ, duplicem flatum commemorauit, item & alimentũ, & difflationem, & quæ in solis fœminei ge-D neris animãtibus insunt: postea deinceps & sudores, & scalptus & pandiculationes. Etenim vrinæ secretio, si, quo modo fiat recordatus fueris, mirabilem tibi in regendis animantibus prouidentiam indicabit, & renum fabricæ causa: & vrinariorum meatuum originis, quam ex renum vẽtriculis habent: & operculorum, quæ meatuum osculis in vesicam sese inserentibus imposita sunt: & musculi, qui astrictorio in sede posito proportione respondens, vesicæ collo circundatus est: & aliorum, quæ minora quidem sunt, & minus admiranda, tantum vero ad rem conficiendam opis afferentia, vt nisi hunc in modum omnia structa essent, praue sanè, aut nullo etiam pacto vrina secerni, & euacuari posset. Haud aliter & quæ ad deiectionem attinent, hoc est quæ ad excrementorum cibi aridorum expulsionem, à natura condendis nutritionis instrumẽtis parata sunt, ipsius erga animalia prouidentiam, ac sapientiam demonstrant: quæ omnia in libris de vsu particularum comprehensa reperies: Nunc vero capita solum perstrinxisse satis sit. Nempe quidem vtraq; vocem initio huius sermonis scriptam, ipsam per se solam legentes /lotij/, ipsum hoc loco & stercoris mentionem facere tradunt. Quidam rursus ambas voces copulantes deiectionẽ vrinæ, hoc est euacuationem per ea verba significari dicunt, perinde atq; si & vrinæ excretionem dixisset. Igitur isti sermonis initio scripserunt /stercoris & vrinæ deiectio/, ac si ita dictum esset, stercoris & vrinę euacuatio. Verũ quemadmodum cibi recrementa mirabile artificium in secernendo præseferunt, itidem

dem quoq; in vtriusq; flatus secretione, tam eius, qui per intestinum rectum, quam eius, qui per gulam E expellitur, quem ructum vocant, naturæ prouidentia conspicitur, ad extrudendum vtrũq; flatum instrumentis, in quibus colligitur, insurgentibus. Flatus enim hos excerni deprehendes, & si dormiant illi, qui istis repleti sunt: & si in somnum propensius labantur: & si catalepsi, veterno, sopore, delirio, & profundo somno correpti sint. Æque inueneris etiam naturæ artem, si ea cuncta didiceris, quæ in administrando alimento atq; spiritu machinatur. Et longe adhuc magis demiraberis, si omnia noueris, quæ in fœminis concipiendi fœtus causa molita est. Istis similia sunt & quę in toto corpore ad sudores excernendos, ad scalptus, ad pandiculationes pertinent: vocant autem scalptum, frictionem motumq; per vngues effectum, quod in prurientibus particulis animalia naturaliter faciunt, idq; in ipsis omnibus reperitur. Vidistis quidem & dudum, cum viuentem caprã grauidam dissecarem, fœtus ex ipsa ligata extractus vt humi depositus quatuor pedibus ambulare inceperit, à nullo edoctus ambulandi causa membra hæc esse corpori subiecta: & paulo posterius superuacuum humorẽ, quo eius cutis exterius circunfusa erat, excusserit: atq; iterum paulo post vno ex pedibus costas sibi scalpserit, ex quo vos omnes præsentes exclamauistis, primum quidem quod ipse symptomatis medelam absq; doctore inuenerit, secundo quod per hoc membrum solũ id fieri posset, tertio quod ad hũc modum. At pandiculatio tale quidem in omnibus (vt puto) musculis symptoma est, quale in oscitatione solis inferioris maxillæ musculis accidit. In libris autem de symptomatum causis, si memoriter modo tenetis, euacuandorum in musculis halituosorum excrementorum causa & id à natura fieri demonstrauimus: infantes autem & reliqua animalia id sine doctrina facere cernuntur. Hæc itaq; omnia, & quæcunq; cum ipsis dicebamus, quemadmodum et excutere humorem paulo ante de hœdo per dissectionem extracto narrauimus, admirabilem quandam naturæ erga animalia prouidentiam indicant, per quam & secunda valetudine fruentia conseruãtur, & ægrotantia morbo liberantur. F

5 *Hominis Anima semper Producitur Vsq; ad Mortem. Sin autem Ignescat, Simul cum Morbo et Anima Corpus depascitur.*

Diuinatione potius opus est, quam aliqua methodo, per quam intelligere quispiam possit, quid'nã significare volens Hippocrates scripsit hoc verbũ /φύεται i. producit/: potest enim significare &, generatur, sicut Asclepiades posterius existimauit: potest vero significare &, augetur: potest etiã, vt quidam intellexerunt, idem sonare, quod, conseruatur, alimento & respiratione nobis vtẽtibus. Quicunq; enim animam spiritum esse censent, ipsam et ex sanguinis halitu, & ex aere intra corpus G inspiratione per asperam arteriam adducto, conseruari testantur. Illud vero & in aperto est, nihil eorum, quæ dixi, nos posse tanquam verum sit, contendentes enunciare, nisi prius animæ substantiam exquisite compertam habeamus. Profectò si, vt in libro de Septimanis auctor ille manifeste de animæ substantia disseruit, sic & in alio quopiam indubitãter legitimo Hippocratis libro dictum inueniretur, aliquid planè haberem, quod de hoc verbo /producitur/ dici posset: quoniam vero nusquam in legitimis voluminibus Hippocrates clare explicauit, quid'nam hoc verbũ /producitur/ sibi velit, præter id, quod istud ignoro, neq; animæ substantiam me firmiter scire mihi persuadeo. Nempe cerebrum sensus voluntariæq; motionis principem causam esse, omnibusq; alijs particulis distribuere, in libris de Hippocratis Platonisq; decretis ostendimus. Illud præterea persuasum habeo, spiritum in eius cauis positum primarium esse animæ instrumentum: quem vt animæ substantiam esse dicerem, mihi temere inclinabat animus. Siue autem tota cerebri natura ex quatuor elementorum temperatione ad eam substantiam vel proprietatem redacta sit, per quam sensus motusq; voluntarij in animali primus auctor habeatur & memoriæ s. & intelligẽtiæ: siue quędam alia vis corpore vacans à nostro Conditore cerebro indita fuerit, & morientibus animalibus recedat, nullam hac de re firmam rõnem habeo: quin & eos, qui de hoc quicquam affirmarunt, au H dacia magis, quam sapientia, nobis antecedere existimamus. Cæterum medicis quoq; superuacuam de animæ substantia notitiam esse arbitror. Satis est enim artem medicam cum ratione tractantibus illud nosse, quoad s. ipsius cerebri, ac spiritus in eius finibus contenti, naturalis temperies inuiolata seruatur, viuere posse aĩal: si vero contentus spiritus aut prorsum corruptus sit, aut à naturali temperatura vna cum ea, quæ in cerebro est, longissime discesserit, mortem necessario sequi. Hæc agnoscens medicus ipsorum bonæ temperaturæ ac permãsioni semper cõsulet, methodos à nobis in cõmentarijs de tuenda sanitate & de morborum curatione traditas persequens: quas oẽs Hippocratem primũ docuisse memorauimus. Quã ob rem neq; legitimã hanc eius esse particulã censeo, sed ab aliquo, vt plerasq; alias, fuisse interpositã. Forsan vero & eius filiũ Thessalũ patris rudes annotationes collegisse, aiunt, in chartis, & corijs, & tabellis eas nactum, & huius generis quasdam particulas interiecisse. Non nulli sanè, qui commentaria in propositum librum ædiderunt, pro his verbis /melior fit/ producitur/ scriptum fuisse contendunt: ipsam vero procedente ætate scientiæ ac sapientiæ incumbentibus meliorem euadere arbitrantur. At neque ad medicum pertinens sermo est, neque ijs, quæ sequuntur, consentaneus: nam de ipsius substantia hoc verbum /producitur/ dictum esse, ex eo constat, quod ipse subiecit /si vero ignescat vna cum morbo & anima

corpus

A corpus depascitur/. Atqui verbum hoc /ignescat/ indicare videtur ex Hippocratis sententia animæ substantiam calorem esse naturalem: quem naturalium operum multis in locis auctorem esse testatur. Maximum vero hoc loco placitum agitatur, de quo & inter philosophos dissensio est. Non nulli quidem vnam esse animæ naturæq; substantiam arbitrant, aliqui in spiritu, aliqui in corporis proprietate, eas consistere statuentes. Quidam vero non vnam, sed propriam ac separatam vtriusq; substãtiam esse, nec paruo quodam interuallo, sed toto genere inter se differre confirmãt: siquidem naturæ corruptioni obnoxiam, animæ vero immortalem esse, substantiam arbitrantur. Aristoteles sanè atq; Plato vnà appellatione vtrãq; potestatem comprehendunt, non eam modo, qua ratiocinamur atque recordamur, animam vocantes, sed etiam eam, quæ in stirpibus est, qua & aluntur, & crescunt, & seruantur, quoad temporis longinquitate consumptæ exarescant. Stoicorum autem mos est naturam vocare, qua stirpes regũtur: animam vero, qua animalia: vtriusq; vero substantiam ingenitũ spiritum statuunt: Differreq; inter se qualitate arbitrantur: nã sicciorem animę spiritum, humidiorẽ autem esse naturę: vtrunq; autem, vt permaneat, non alimento solum, sed etiam aere indigere. Et quicunq; huiusce decreti principem Hippocratem fuisse opinantur, vt in libro de septimanis dictum est, hoc verbum /producitur/ dictum esse aiũt de instauratione, quę B in ipsis fit ex vtraq; substantia, alimenti scilicet atq; aeris, vt euidenter apparet, & vtriusq; vtilitatẽ cognoscimus: alibi nãq; respirationem ingeniti caloris moderationem seruare, ciborum vero assumptionem corporeæ substantię quod dilapsum est resarcire, declaratũ est. Atq; si corporis quędam forma anima est, iure sanè produci vsq; ad mortem diceretur. At si à natura, quam Aristoteles altricem, appetitricem Plato nominat, altera quædam ipsius substantia sit, verum sanè, quod dictum est, fuerit, sed de cogitatrice anima vere id dici non poterit. Nempe q insitum calidum, cui maxime corporea opera Hippocrates tribuit, igneum factum non solũ priora munera obire nõ possit, sed neq; corpus nostrum alere, quod ipsius erat primarium officium, immo contra perdat, atq;, vt ignis, liquefaciat, nobis ratione contemplantibus, & corporis eliquationes à perurentibus febribus factas euidenter cernentibus, apertum est. Verum, cum in tota hac habita oratione tertia anima prætermissa sit, siue facultas, siue vtcũq; eam nominare velis, quam Plato iracundam appellauit, & de ipsa aliquid dicere satius fuerit, vt nihil præterea in sermone de anima dicendum relinquatur. Calor sane quidam naturalis, per quem sanguis creatur, in iecore continetur: calor etiam alter in corde maior inest ad iram excitandam nobis datus, nam & ipsius quidam vsus est, vt in libris de Hippocratis Platonisq; decretis explicauimus. Et hic quidem calor spiratione eget, alter C difflatione, ita enim medicis vocare mos est duplicem in toto corpore arteriarum actionem, fuliginosum excrementum per compressionem expellentium, aerem vero circumfusum per distentionem attrahentium.

6 *Morbi Simul Nutriti in Senecta relinquunt, & per Maturationes, & Solutionem, & Rarefactionem.*

Non de omnibus connutritis morbis Hippocratis sermo est: ita vero eos appellant, qui lõginquo tempore hominum corpora infestant. Id enim accidere non cernitur, neq; ipsum latet, clare in aphorismis dicentem, || Senes, q̃ iuuenes, plerunq; rarius ægrotant: quicunq; vero ipsis diuturni morbi eueniunt, sæpius commoriuntur. Igitur cum in hoc sermone /sæpius/ addiderit, neque vniuerse protulerit, quosque scilicet diuturnos morbos commori, aperte indicat se non nullos ante senum mortem dissolui cognoscere. Qui nam igitur sint isti, quemadmodum etiam qui nam ante mortem non abeũtes, in aphorismis ipse patefecit sic scribens, || Raucitates, & grauedines in valde senioribus non maturescunt. Igitur cum hîc frigidiorum meminerit, constat & ipsum concedere quosdam ex calidis in seniori ætate posse dissolui, siquidem || Cõtraria contrariorum medicamina sunt. Rari autem hi sunt, vt calidæ cephaleæ, & heterocraniæ vocati dolores capitis, & renum cali D di affectus, et articulares dolores, quicunq; ex valde calida affectione oriuntur. Iste quidem ex senectæ proueniens temperatura solutionis modus inter maturationes reponitur, maturatione scilicet omnem ad mediocre temperamentum adductionem significante, vt in maturescẽtibus fructibus conspicitur. Alios autem duos adhuc rariores concoctione modos adijcit, & per rarefactionem, & eum qui ambigue dictus est, siue per dissolutionem siue per solutionem intelligere oporteat. Fit iste autem, ipsa corporea substantia, quæ omnibus tam animatis, q̃ inanimis communis est, dilabẽte: aliquid enim omnino ex ipsis defluit, sed plurimum ex mollioribus, minus ex minus mollibus. Ita sanè et quidam à natura alieni tumores paulatim longiori tempore, dilabente materia, dissoluũtur: idq; recta victus ratione vtentibus euenit: nam, qui largiore cibo vescuntur, humorem affectis partibus influentem digesto æqualem facientes, affectus seruãt. Tertium vero solutionis modum narrauit corporis raritatem, à medicis quidem cõsulto effectam, à senili autem ætate raro: cũ labefactatis viribus, extenuato corporis habitu, & male nutrita cute, laxiores meatus euaserint. Nos itaq; sic verba interpretamur, cum semper ipsius sermones ijs, quæ in ægrotis cernuntur, consentaneos esse demonstrare conemur: plurimi autem explanatores omnia potius alia, quàm id faciunt: qui & hoc loco tanquam de omnibus morbis sermone facto causas afferre nituntur. Magis etiam absurda illi dicunt, qui in senecta huiusmodi affectiones sedari aiunt, animæ quidem,

2.a Aph. 39. Ex. ord. 17. h

Ibid. Apho. 40.

In lib. de Flatibus.

iracundiam, auaritiam, superstitionem: corporis autem, amatorias perturbationes. E

7 *Medicatio, Contrarium cogitans, Non consentire Affectui.*

Sermo iste eandem vim habet, quam ille, Contraria contrariorum medicamenta. de quo sępius iam disputauimus.

8 *Frigidum & Auxiliatur, & Tollit quæcunq; à Calido.*

Et hoc sibi ipsi memoriæ causa scripsit, quod proximæ sententiæ vniuersalis pars est. Etenim frigidum frigidis affectibus opitulatur, calidos autem morbos tollit: nam ab vno tanquam exemplo ad omnia contraria traducere sermonem oportet.

9 *Excandescentia Attrahit & Cor & Pulmonem in se ipsa, & in Caput & Calida & Humidum: Lætitia autem Relaxat Cor.*

Obscure admodum hæc locutio perplexa est: quocirca & eius plures lectiones, lectionibusq; cōsentaneas explanationes fecerunt: verius autem quispiam dixerit, non lectionibus explanationes, sed prius cogitatis explanationibus eos deinde lectiones affinxisse & accommodasse. Statim igi F tur hæc vox /attrahit/ in hoc sermone quid significat? Cor atq; pulmonem ob iracūdiam attrahi, ipsum dicere interpretabimur: sed cum hæc verba adiecta sint /in se ipsa, & in caput/ alter huiusmodi sensus innuitur, cor & pulmo attrahunt, & in se ipsos, & in caput calida et humidum. Atqui ista vox /calida/ penè intelligi non potest: potius enim calidum, quàm calida, dixisse oportuit. Satius igitur fortasse fuerit omissa singulorum in hoc sermone verborum declaratione vtpote confusa, ipsius ecphrasim potius facere, aut paraphrasim, siue vt lubet, quis noiet, i. per plura verba enarrationem: Id vero fieri nequit, nisi vnum saltem nomē interpretemur, quod est attrahere. Duorum. n. alterutrum, in excandescentijs dicendum est, aut pulmonem & cor ad caput attrahi: aut cor et pulmonem & caput ex inferioribus locis calorem humoremq; ad se ipsos attrahere: verisimile nanq; est ex iecoris regionibus, vnde sanguinis distributio fit, & calorem & humorem hauriri. Porrò in excandescentia cor atq; insimul per totum animal discurrentes arteriæ maiorem vehementioremq; pulsatum efficere, cernunt. Æquum est aūt & cordis dilatationem implentia tunc plura adduci. In caput vero plus humoris calorisq; efferri, oculos totamq; faciē occupans rubor significat: quin ēt si tetigeris, calidiores euasisse tibi hæ partes apparebunt. Euidenter quoq; & oculi emicant, vnaq; prominentiores facti esse vident, et vniuersum caput calidius. At lętitia, inquit, relaxat cor, hoc est G ipsum derelinquunt antedicta. Nēpe prædictorum cognitio vtilis est, vt ira euitet non nunquā, nō nunquam de industria excitet. Vitetur quidem, cum cor & caput naturali intēperie supra modum calidiora sunt, aut aliquo aduētitio calido affectu laborant: excitetur autem in frigidis vitijs, & natura frigidiore corde & capite. Eodē modo & totius corporis temperatura, si calidior, quàm par sit, aut morbo, aut natura fuerit, magnopere iracundia offendetur: illi autem cōtraria magnopere hac iuuabitur. Id enim & in secundo de morbis popularibus ab ipso fuisse traditum ostendimus, vbi dicebat, ‖ Danda est opera, vt ira excitetur & coloris & succi recuperandi causa.

2. Epid. circa finem sect. 4.

10 *Labor Articulis & Carnibus: Cibus Somnus Visceribus.*

Quoniam hoc nomen /labor/ sępius consueuit Hippocrates pro exercitatione accipere, interdum pro dolore, aut absolute pro qualibet noxa, vt in multis commentarijs antea didicistis, Iccirco igitur ex libri explanatoribus alius aliud trium significatorum accipiens aliquis arbitratur sanè ipsum dicere, exercitationem articulis carnibusq; veluti cibum esse, idest alimentum, robur, adiumentum: illico enim augeri, confirmari, ac roborari exercitationibus haud secius, quàm cibis. Quidam vero articulis & carnibus multitudinem cibi dolorem cruciatumq; afferre, per hæc verba si- H gnificari intellexit: nam repletionem haud solum articulos ad motū tardos reddere & carnes, hoc est musculos, in istis enim carnium genus continetur, sed etiam fluxiones mouere, & ex eo dolorem excitare. Huic vero sententiæ & illud consentit, quod per tertium significatum intelligit, nō nullis opinantibus multum cibum, hoc est plenitudinem, articulis & carnibus nocere. At non solum carnibus & articulis, sed ēt omnibus corporis partibus plenitudo & noxam & dolores inferre consueuit. Secunda quidem aphorismi huius particula, vbi dicit /somnus visceribus/ hanc habebit sententiam: Quemadmodum labor articulis & carnibus, sic & somnus visceribus, aut exercitatio erit bonum creans habitum, aut dolorem noxam've inferet. Exerceri siquidem in somnis viscera, quatenus tunc operant maxime, et alimentum conficiunt, recte quispiam intelligere potest: noxam vero aliquam & dolorem in somnis excitari, id verum non est: indolentiā. n. potius & remedium, quàm contrarium, afferre somnus suapte natura idoneus est, nisi quispiam initijs accessionum hæc ipsum facere dixerit: verum hoc loco sine vlla distinctione scriptis verbis, sermo neutiq; verus fuerit. Num igitur fortasse hoc modo legere, satius est? /labor articulis & carnibus/ deinde ab altero principio /cibus somnus visceribus/ vt oratio huiusmodi sit: Exercitatio quidem articulis et carnibus vtilitatem præbet, cibus vero & somnus visceribus. Naturali enim calido in profundum

A. l. 3. f. 11. tt c. 10. 282. c

A fundum vergente, vt ipſe tradidit, & ciborum concoctiones meliores fiũt, & tunc viſcera nutriuntur: at in vigilia naturali calido ad cutem profuſo viſcera ſe ipſis frigidiora euadunt: &, quæ ipſis in ſomnis inerant, hæc artubus omnibus q; extimis partibus in vigilia.

11 *Animæ Deambulatio, Cogitatio Hominibus.*

Deambulationem pro exercitatione omnes libri interpretes acceperunt, vt oratio ita ſe habeat /hominibus cogitationes exercitatio/ appellatione deambulationis, pro exercitatione ſuſcepta: vox enim hæc /deambulatio/ ſpeciem quandam exercitationis ſignificat. Cum aũt affectata quędam narratio ſit, haud iniuria ipſam Dioſcorides repudians non ſcripſit /peripatos hoc eſt deambulatio/ ſed literam n adijciens legit /περὶ παντός hoc eſt de omni/ vt locutio talis ſit /animę de omni cogitatio hominibus/: eius vero ſententia eſt, In qualibet re homines vim rationis exercitare debent: nam mentis volutationes cogitationes appellantur. Vnde, & Socratem cogitatorem vocabant, & prudentia hominis conſilia cogitationes noĩabant: vt in Ariſtophanis Nebulis inueniri licet, vbi Socratẽ lacerat, & tanquam inania garrientẽ vituperat. Si cui vero philoſophicã ſpeculationem, nõ medicinalem, ſermo iſte ſapere videatur, primum animaduertito, ipſum omnium
B rationalium artium eſſe communem, in quibus vim ratiocinandi exercere conuenit, vt & ab alijs multis medicis, et ab Eraſiſtrato non raro dictum eſt. Deinde & vitia quędam oboriuntur, aliqua vires animæ cogitandi ac memorandi veluti ſtupefacientia, aliqua ſopores graues atq; profundos inducentia. Sic affectis igitur vtiles eſſe cogitationes putandum eſt, vt alibi ipſe prodidit, ‖ Excandeſcentias vtiles eſſe ad bonos ſuccos creandos, & naturalem habitum recuperandum.

2. Epid. circa finem ſect. 4.

12 *In Vulneribus Sanguis concurrit. Subueniendum, vt Vacuum impleatur.*

Obſcura inuoluta q; eſt & huiuſmodi locutio: neq; enim quid illud verbum /cõcurrere/ ſignificet, clarum eſt, neq; item quid illud /vt vacuum impleatur/. Propterea ergo nõ nulli interpretes de ſanguinis in vulneribus profluuio ſermonẽ hunc eſſe aiunt, aliqui de ſuperueniẽte inflãmatione. Vtriq; enim in vulneratam partem confluere ſanguinem cenſent, & in omni corpore venas inaniri: quibus proſpiciẽdum eſſe dicunt, vt iterum ſcilicet repleantur: ipſarum autem repletionem eſſe duplicem, vulneratæ partis ſanguine per frigida aſtrictoria q; medicamenta repreſſo, & per idoneum membri ſitum relabente. Alij verò quidam non de vulneribus ſolum, ſed etiam de oſſibus valde cõfractis, maxime q; vbi ipſorum aliqua pars extra cutim emineat, ſimiliter vero &
C de huiuſmodi omnibus luxationibus, verberibus'que magnam in corpore contuſionem facientibus, ſermonem hunc audiendum eſſe contendunt: tromata enim, hoc eſt ictus, nominat Hippocrates, magnas noxas ab aliquo externo etiam ſine vulnere illatas. Quòd autem concurrat ad hæc ſanguis, & ꝙ euacuatum repleatur, eodem & hæc dicentes modo explanant. Verum ꝙ Hippocrates huiuſmodi lęſiones tromata vocare conſueuerit, iam in multis ipſius libris didicimus: nunquid vero & nunc ita intellexerit, temerarium eſt affirmare. Aliqui autem in vulneribus ſanguine manantibus replere opus eſſe dixerunt idoneis videlicet medicinis, ac linamentis impoſitis.

13 *Sin Auris doleat, lana digito circundata Vnguen calidum infundito. Deinde iniiciens interius in volam lanam auri ſubijcito, vt ipſi aliquid effluere videatur. Deinde in ignem proijcito dolo.*

Non nulli propter vocem in calce poſitã /dolo/ hunc ſermonem haud immerito adulterinum interiectum q; eſſe ſuſpicati ſunt. Narratio enim ante ipſam talis quodã modo eſt, ſi cui auris doleat, lanam digito, indici videlicet, interdum etiam pollici, circundatam vnguine, i. aut oleo aut adipe liquata lanam imbuens, in aurem inſtillato: quemadmodum & hiſce temporibus facere ſolemus per ſpecillum lana inuolutum non vnguen ſolum (vt ipſe nominauit) ſed omne aliud liqui-
*D dum medicamẽ infundentes. Eſto aũt liquidum illud medicamen, quo lanam inficimus, ad lucernæ flammam aut ad candelam ceream calefactum. Inſtillare autem non ſemel, aut bis, ſed ſæpius conuenit, vt aliquid ad extimam partẽ foraminis auditorij profluat: iſtud vero emanans ſubiecta duntaxat lana nos excipimus. Iubet aũt Hippocrates lanam hãc humorem ex aure defluentẽ excepturam in vola manus noſtrę, ſiniſtræ ſcilicet poni. Ex eo conſtat non ſemel aut bis, ſed etiam ſępius, nos infundere, ab ipſo præcipi. Quod ſequitur aũt, ſi abſolute quidẽ ſcriptum eſſet /deinde in ignem proijcito/ rectè eos interpretari diceremus, qui ipſum propterea dicunt igni iniiciendum eſſe putare, vt ab odore, quale'nam ſit, inueſtigetur: ipſe nãq; hoc pacto & quod ex pulmone per tuſſim extruditur, examinauit: Quoniam vero huic orationi adiectum eſt /vt ipſi aliquid effluere videatur/: & hęc vox /videatur/ extremo huius totius narrationis verbo /dolo/ ſcilicet, reſpondere comprehenditur: propterea & magis laudati interpretes in hanc opinionem deuenerunt, vt decipiendi ægroti cauſa ad hoc agendum acceſſiſſe Hippocratem dicant: Interdum enim ex his rebus ſolatium capere ægrotantes, arbitrari q; diligentiorem de ſe ipſis curã haberi. Atqui maiora etiam, quàm ſint, vitia laborantibus apparere, vtile eſſe tradunt, vt ne medicis tanquam non celeriter ea curantibus iraſcantur: vt q; certæ & exquiſitæ victus rationi obtemperent: non nulli etiã addũt & mercedes maiores, & munera ampliora, qui ſanati fuerint, medicis eſſe daturos,

vtpote magnis languoribus se liberatos esse arbitrantes. Hoc non nulli rursum haud secundum E Hippocratis sententiam esse ducunt: ideo q; totam hanc partem ab alio interiectam esse suspicantur. Neq; enim de propositis verbis illud dicendum est, quod non nulli probabiliter inuenisse se existimant, doloris mitigationem, dolum vocatum esse putantes, perinde ac non idem sit & morbosum affectum curare, radicem veluti eius extirpantes, et dolorem mitigantes lenire. Porrò non nunq̃ id ipsum totum affectum peiorem reddit, quemadmodũ in intestini laxioris doloribus antidota ex opio, & alterco, & mandragora, & styrace composita: ista nãq;, membra circùm refrigerantia, vt iterum ab ijsdem causis offendantur, paratiora efficiunt. Sed neq; ob mitigandũ dolorẽ, vt dixi, hæc vox /dolus/ seu /deceptio/ ascribi potuit: aduersatur.n. illis verbis /vt aliq̃d ipsi exire videat/ eo qui ita scripsit, indicante decipiendorum ægrotantium causa ad hanc manuariam operam medicos accedere. Satius igitur fuerit, hæc verba nequaq̃ esse Hippocratis, existimare.

14 *Lingua Lotium significat. Linguæ Virides biliosæ: Biliosum autem à Pingui: Rubræ vero à Sãguine: Nigræ ab Atra bile: Aridæ à Fuliginosa exustione, & ab Vterino membro. Albidæ verò à Pituita.*

Linguam, cuiusmodi sit lotium, indicare ait, aut proprie sic vocatum, quod quotidie mictu eijcimus, aut succorum serum. Vterque autem modus in eandem sententiã recidit: etenim lingua, sicut & vrina, succorum affectiones detegit. Atq; ita fructu ex his verbis decerpto, quid'nam lotiũ F significet, ex abundanti perquiremus. Vtile autẽ, quod in tota hac parte nos edocet, istud est, linguas aliquas bilis abundãtiam significare: aliquas sanguinis, aut id genus aliorum cuiuspiam: de quibus oĩbus in sequentibus speculabimur. In his.n. quæ ad artis opera cõducũt, diu versandum censeo: prætereunda aũt ea, quæcunq; sophistice inuestigata sunt. Virides itaq; linguas dixit, vt in communi vitæ vsu mortales nominant, virides quosdam se vidisse dicentes, quibus in biliosius color mutatus fuerit ob pallidam scilicet bilem. Hanc.n. simpliciter appellant, nõ sicut alias cum adiectione, aut atrã, aut æruginosam, aut rubrã, aut flauã, aut vitellinam appellãtes. Flaua quidem bilis proxima pallidæ est, & eiusdẽ ferè generis. Dicunt aũt plerunq; non adijciẽtes /pallidam/ ita absolute hoĩem vomuisse bilem: sed de flaua raro quispiã absolute protulisse inuenitur, statim.n. ipsi coloris nomen adijciunt, flauã bilem vomuisse quempiã dicentes, aut puram bilem: Æruginosam vero & atrã bilem nullus neq; medicus neq; plebeius sine adiectione noĩauit, quemadmodũ neq; isatode i. isatidi herbæ similem, nec porraceam, nec vitellinam: nam hæc bilis nomina à quibusdam medicis reperta sunt, & à coloribus quibus infecta est, deriuata. Sic vero & rubram bilem vocant, quę sanguinis serum est: sed vitellina flaua bile spissescente progignitur, quemadmodum G pallida ex eadem aqueam quandam substãtiam accipiẽte. Virides igitur linguæ nũc euideter pro eo, quod est, pallidæ, dictæ sunt, à pallida scilicet bile coloratæ. Etenim grandioribus venis pręditæ lingua & inani substantia spongiam referens, alijs duris densis q; particulis paratior est, vt serosos intra se humores admittat, ab illis q; colores instar lanarum suscipiat. Interiectum est aũt his verbis illud /biliosum à pingui/ indicante Hippocrate biliosum succũ plurimum ex pingui alimenti parte procreari. Pingue vero intelligendum est non solũ vnguinosum, sed etiã dulce, & prorsum quod naturaliter se habentibus suaue est. Soli nanq; extra naturalẽ statum constituti amaris, acerbis, acidis q; cibarijs delectantur: naturaliter aũt se habentes, & ab excrementis vacui, pinguibus, & dulcibus, & nulla vehementi qualitate præditis, cum voluptate vescuntur. Oĩa hæc igitur nihil aliud, q̃ pingue in alimẽto sunt. Quocirca & pinguẽ agrũ & vnguinosam regionẽ multi veteres appellarunt, per ea vocabula eorum fructuum feracẽ indicãtes, qui à nobis recte valẽtibus sine vlla noxa comeduntur. Ex melle autem oĩno'que ex dulcibus, cum vehemẽtius incaluerint, amarę bilis contrahi humorem in quarto de simplicium medicaminum viribus commentario declaratũ est. Cum hoc etiam q̃n hæc diutius in vẽtriculo morata fuerint, neq; prius distributa neq; cõcocta sint, luteam ex ipsis bilem procreari euidenter percipimus. Quisquis igitur tunc euomuit, huiusmodi bilem euomuit. De pallida quidem lingua abũde hæc sint. Rubras aũt à sanguine fieri ait. H Neq;.n. vel cogitari potest ab alio abundãte humore vlla in parte rubrũ colorem fieri: color enim succorum est dominantium & exuberantium, nõ deficientiũ. Similiter & nigras linguas à nigra bile fieri dicit: eadem.n. ratio & in his est: Aridas aũt i. admodũ siccas, à perurẽti febre: quę ignis instar sanguinem inflãmãs fuligini potius, q̃ vapori, similem exhalationẽ efficit. Iccirco & nigræ sæpius huiusmodi linguę efficiunt. Tales vero linguę & ab vterino mẽbro i. ab vtero, sępius fiũt: nam & hoc phlegmone correpto calidissimæ febres adueniunt. Verũ, quẽadmodum pallidę linguæ à pallida bile, atræ ab atra, rubræ à sanguine, sic à pituita albidæ tinguntur. Nẽpe dictis signis oĩno quæ significantur, eueniũt: rebus aũt nõ accidunt signa necessario. Inflãmato.n. vtero haud semper febres æstuantes adueniunt, quemadmodum neq; redundante sanguine lingua rubescit, quin etiam atra bile in liene aut in aliquibus inferioribus venis contenta linguę color nõ euariat, sicut neq; ob pallidã bilem, neq; ob pituitã, sed cum aut in ventriculo huiusmodi aliquid continebitur, aut multo calore fundente atq; in spiritum humores vertente in sublime halitus ferentur.

In vniuersum igitur dicendũ est, quodlibet ex narratis de lingua signis aut febrẽ perurentẽ adesse, simul q; singulos succos ab Hippocrate dictos abundare, siue in vẽtriculo contineri, ostẽdere.

Vrina

15 A *Vrina Cibo & Potui Concolor, Atq; talis, vt consueuit, vbi humiditas, colliquatio.*

Vrina ei non nunq, quod epotum est, colore similis apparet neq; mutatis, neq; in sanguinem recte versis cibis, cum quibus & ipse potus cōmutatur: non nunq & aliqua corporis particula liquescente, vt Sabinus scripsit. Hæc igitur vtraq; non ex naturæ proposito administrato corpore eueniunt: naturaliter autem se habente creandis succis vnà commutatus potus & colore infectus vrinarum differētias facit, neq; epoti humoris, neq; membrorū in corpore liquatorū qualitatibus, sed creatorum humorū formis respondentes, quēadmodum & supra alias ostēsum est. Qn̄ igitur lotium rei potæ colorem retinuerit, si aquæ aut alicuius albi tenuis q; vini potio fuerit, aqueum album'que conspicit: si vinū crassum nigrum'que fuerit, nigrior vrina et crassior apparebit: quēadmodum & flauior, si vetustum fuluum q; vinū sit. Indicat autē colliquatorū membrorum colorē, cum partes aliquæ erui et hordei speciem referentes vnà cum ipsa exeunt: à iecore enim huiusmodi corpuscula veniunt, sicut carnosiora à renibus. Ita vero & foliorū similia, à vesica: vnguinosa, ab adipe: hordeacea quidem magnitudine & duritia, sed non albida, colliquatę carnis notę sunt: sicut & nigra, lienis magis. Vrinæ quidem iumentorum lotio similes eliquationem nō indicāt, vt B Sabinus censebat: nā in Aphorismorū explanationibus id genus vrinas eorū esse explicauimus, in quibus humor, q crudus vocatur, plurimus abūdat, & à calore fusus est: tūc.n. ipsum in spiritū versum flatuosas exhalationes ad caput submittere contingit, vnde & dolores capitis excitantur.

* Al. farinæ crassioris.

* Al. farinæ crassiori similia.

16 *Lingua extensionibus Concolor. Quocirca ex istis Succos cognoscimus.*

Obscura hoc loco est hęc vox /extensionibus/ non nullis extēsiones succorū è vētriculo ascendentium dictas esse, non nullis vero concretos in lingua, aliquibus & ipsam madefacientes humores, significari putantibus. Sed istos oēs intelligere præstiterit, vt de succis vtcunq; linguam attingentibus sermo fiat: ipsis enim concolor lingua apparet, & si ex ventriculo sursum repāt, & si per venas eius altrices affluxerint, & si per vapores quosdam sublatos exterius ipsi adhæserint, atque penitiora minime humectantes circumcreti fuerint. Propter hoc igitur ipsum & humores internoscimus, si quidem viridis lingua fuerit, biliosos: si vero nigra, melāncholicos: ad istorum autem similitudinem & alios, de quibus dudum dicebamus, cum eam partem explanaremus, in qua dicit /linguæ virides biliosæ/.

17 C *Si Salsæ carnes gustanti, Superuacuæ materiæ Signum.*

Non modo linguæ color, sed eius ēt vis gustatoria superuacuos humores ostendit. Sic igitur quibusdam amaro sapore infectam linguam habentibus oīa quāuis dulcissima, iudicātur amara, quemadmodum, exempli causa, regio morbo languentibus: non nullis vero salsa propter saporem, qui salsus dicitur. Huius vero rei perspicuum indicium in ipsis recte valētibus est. Siquis.n. absinthio gustato continuo ab ipso aliquid aliud degustet, amarum id apparebit: & sale commanducato siquid aliud confestim post ipsum assumptum fuerit, istud quoque gustatu salsum videbitur. Quamobrē sic & in morbosis affectibus cū lingua impura & excrementis affluens sit, pro excrementi natura ciborum sapor linguæ impressum saporem referet, si modo quæ degustatur esca omni vehemēti qualitate spoliata fuerit: Sin secus se habeat, mistus quidam in lingua duorum saporum sensus erit, & eius qui in ipsa excellit, & eius qui in cibo assumpto dominatur: quædam.n. admodum salsa sunt, quædā amara, quædā acria: sicut iterum alia acida, alia dulcia. Mista igitur (vt dicebam) siquis hæc gustauerit, fiet saporum istorum perceptio, & eius qui iam linguam infecerat, & eius qui extrinsecus ipsam attingit. Propterea igitur Hippocrates vnum quoddā ex his memoriæ causa sibi ipsi literis mandauit, quemadmodum hisce in commentarijs facere consueuit.

18 D *Si Mammarum Papillæ & rubrum, Viride sit, Aegrotat Conceptaculum.*

Vterum appellare cōceptaculum Hippocratis phrasim non sapit: tamen quod dicitur, perspicuum est. Nam si aliquod ex dictis signis mammis accidat, languere vterū significat: sæpius enim aliàs vterum mammas'que societate coniungi didicistis.

19 *Hominibus Sordes in Auribus, Dulcis quidem Mortifera, Amara autem non.*

Fortassis quispiam ægrotans ipse auris sordem degustare sustinuerit, medico autem id præcipere turpe ac detestabile fuerit. Clarum est autem, non alio tempore aurium sordem fieri dulcem posse, q quo cerebrum ęgrotat, naturaliter enim amara videtur: Atq; ideo ipsam dulcem liquescēte cerebro fieri dicunt.

20 *Solum Vertere in Longis Morbis conuenit.*

Siue nauigans, siue terrestre iter faciens quispiam, in alteram regionem migrauerit, vel motus in itinere aut nauigatione, vel aeris mutatio proderit: & maxime cum in aerem contrariæ temperaturæ discesserit. Contrariam aūt dico, non solum aeris propriæ ægrotanti regionis tēperamēto,

ſed etiam ipſius morbi: nam, ſi humidus morbus ſit, in ſicciorem aerem migrandum erit: ſi ſiccus, in humidiorem. Eadem quoq; ratione ſi calidus morbus ſit, in frigidiorem: ſi frigidus, in calidiorem. Similiter, ſi calidus ſit morbus & ſiccus, ad humidiorem frigidioremq; aerem abeũdum eſt: ſic & in reliquis coniugationibus. Adhuc vero magis iſte terram mutans iuuabitur, ſi pro modo, quo morbus à naturali ſtatu diſceſſit, ad contrarium aerem mutatio fiat. Morbus enim ad paulo frigidiorem à naturali temperie recedens, aerem paulo mediocri temperie calidiorem poſtulat: morbus vero longius recedens, & multo in contrarium exceſſu eget. De regionibus quoq; eundem ſermonem tibi dictum putato, exquiſite nanque inter ſe contraria ſunt à commoderato atq; medio ad vtrunque latus æqualiter recedentia. E

21 *Imbecilliora Cibaria Breuem Vitam habent.*

Imbecillus cibus haud alius intelligi poteſt, ꝙ qui parum alimenti corpori exhibet: talia vero ſunt & olera, & plurimi arborum fructus. Iſti gitur, inquit, breuem vitam habent, i. ipſis veſcentes breuis vitæ reddere apti ſunt, quoniam cibaria ipſa celeriter è corpore euacuantur. Sed affectatum quoddam eſt, ciborum in corpore moram vitam ipſorum intelligere. *

22 *Cum adſunt Cedmata, Venæ in Auribus poſteriores Scindendæ ſunt.* F

Cedmata vocat fluxiones in crura decumbentes, & ex ipſis eas maxime, quæ primum articulum, vbi coxendix eſt, occupant. Non tamen de ſecanda vena præceptum verum eſſe mihi perſuadeo, quemadmodum & nulli eorum, qui id laudãt, exacte perſuaſum eſt: id enim opere ipſo ſignificant, cum nunquam in ægrotantibus ad hoc remedium confugiant. In his quidem verbis locutio impropria & vitioſa eſt, ipſo ſcribente /venas in auribus/: neq; enim venas in auribus, ſed circum aures dicere oportebat: ſiquidem venę quædam poſt aures grandiores ſunt, in ipſis vero auribus perexiguæ, vixq; aſpectabiles, & plerunq; neq; perſpicuæ.

23 *Venus à Pituita Morbus Remedio eſt.*

Non cunctis ex pituita laborantibus, ſed quibus vires firmæ ſunt, veneris vſus prodeſt. Imbecilli nanq; ab ipſa in extremam debilitatem redacti magnopere lędentur: at qui viribus excellunt, non diſſoluentur, ſed contra iuuabuntur veneris vſu pituitæ copiam reſiccante. Didiciſtis enim concubitum, quemadmodum & vigiliam, exiccare, quoniam ſcilicet humores abunde digerant. Quin etiam coitus robuſtorum corpus calefacit: infirmorum autem continuo quidem calefacit, ſed poſtea vehementer refrigerat G

24 *Eos, qui Calido Ventriculo ſunt, Validi Potus & Cibi perturbant.*

Non, quemadmodum ſupra validum victum ciborum multum nutrientium eſſe dicebamus, ita & hoc loco accipere debemus validos potus & cibos, hoc eſt, multum alimẽtum corpori exhibentes, ſed eos, qui acrem vim habent, cuiuſmodi ſunt cępæ, & allium, & †ſilphij ſuccus, & vinum vetuſtiſſimum, id q; genus alia naturalẽ intemperiem augentia, huic aũt cõtraria vtiliſſima. Naturas nanq; omni labe carẽtes iuuari à ſimilibus: intemperatas autem, quemadmodum & morbos, ab ijs, quæ eorum temperamentis aduerſantur, iuuari ſæpius alibi didiciſtis. Verum aliqui voluminis huius interpretes ſequentis partis initium huiuſce propoſitæ finem eſſe voluerunt, hoc pacto ſcribentes /ijs, qui calido ventriculo ſunt, validi potus & cibi perturbationẽ faciunt atræ bilis/. *

†Al. laſer, et.

Quòd aũt eorum potiſſimum, quę in vẽtriculo ſunt, ipſum calidũ habentibus talia perturbationẽ faciant, clarũ eſt: non tñ in omnibus ſimiliter ea perturbant, quæ in toto corpore ſunt, ſed quibus vniuerſi corporis tẽperamẽtum aut calidum eſt, aut aridum, aut vtraq; qualitate immodica præditum: quapropter in his non atram bilẽ ſolũ, ſed & flauam, huiuſmodi cibaria perturbãt. Atqui forſan atra bilis conturbata maius affert detrimentũ: propterea & de ipſa per excellẽtiam ſermonem intelligi voluerunt. Sed plurimi hoc ſermone ipſo per ſe circũſcripto, initiũ ſequẽtis hoc fecerũt. H

25 *Atræ bilis Simile Hæmorrhoides effundunt.*

Morbum ſanè melancholiam vocatum per hæmorrhoides leuari euidenter conſtat: multosq; clauſis illis inſaniuiſſe animaduertimus: quoſdam vero non ſolum ſemel aut bis, ſed etiam ter & quater, ſimul atque hæmorrhois ſuppreſſa ſit, in melancholiam incidiſſe: non nullos verò & ſingulis annis hoc vitio tentari ſolitos, niſi aut per venas haſce præſidium prius ſenſerint, aut atra bile medicamento purgata malum anteuerterint. Nempe iſtorum hominum plurimis ater ſanguis per hæmorroida profunditur, attamen non omnibus. At vocata hæmorrhois idest per ſedis venas ſanguinis profluuium, non vna de cauſa efficitur, modò ipſa natura nigri fellis ſuccũ repurgante, modò multitudinem euacuante: quemadmodum & ſanguinem per nares effundentibus accidit, non nunquã vena ſanguinis impetu in ipſam irruentis patefacta, non id prouide faciẽte natura: eo fit, vt effuſus ſanguis interdum niger non ſit. Quin etiã natura atri ſanguinis euacuandi cauſa venã aperiente non nunꝗ accidit euacuato malo bonũ ſubſequi, niſi prius concepta *

culum

A culum occludatur, sed diutius patefactum maneat. In propositis igitur verbis non hoc ipsum dicere censendum est, ꝙ omnis hæmorrhois atram bilem euacuet: atq; ideo, cum fit, melancholicis prosit, repressa vero noceat: quod q́; ipsa, si claudatur, aperienda sit.

26 *Increscentes Morbos Mistio.*

Vtrum ipsos iuuet mistio, aut lædat, omissum est. Omnibus q́; interpretibus, vno Hercule Erythræo excepto, nescio quo modo ipsos iuuari pro certo habentibus, & mistionem pro concubitu cũ muliere intelligentibus, oĩbus q́; inter se de significato huius vocis /increscẽtes/ dissidẽtibus, quod mihi (vt in obscuris dictis fit) verisimillimũ vr̃, id solum afferã. Morbos increscentes eos intelligo, qui procedente tpe augentur, semper ꝗ; nisi prius soluanť, labuntur in peius, vt podagras, articulorũ dolores, renũ vitia, comitiales, melãcholias: quæ oẽs coitu exacerbanť. Sabinus aũt increscentes morbos eos esse vult, qui pueros corripiunt, vna q́; cũ ipsis vsq; ad ętatem veneri aptam increscunt, vt ipse nominatim recensuit, comitialem morbum, & renum affectum, & quartanas febres, & dolorem capitis. Verũ nõ oẽs vitia hæc infestare videntur, præter sacrum morbum, quem & propter id ipsum à veteribus puerilem affectum nominari cõtigit. Creatur ẽt pueris in
B vesica lapillus, sed haud ita multos vt sacer morbus inuadit: quem quidẽ in puerilis ætatis mutatione plerũq;, nisi magnopere in victu delinquãt, remoueri contingit: at vesicæ calculus nõ ætatis lapsu, sed manuũ opera dũtaxat, curari põt. Porrò nos & absq; istis verbis cognoscẽtes comitialem & oẽs alios pituitosos morbos ob mutationem ex puerili ætate in adolescentiam, omisso ẽt venereorum vsu, mirifice iuuari: ad hęc & illud sciẽtes neq; renũ vitia, neq; quartanam febrẽ, neq; articulorum dolores, coitu sedari: à propositis verbis perplexis & tenebricosis nihil addiscimus, quẽadmodũ neq; ab vliis id genus aliȷs. Concubitus.n. interdũ refrigerãdo prodest, solis illis subueniens, in quibus ob naturalẽ intẽperiẽ fuliginosi halitus fumidi q́; redundant: qui si retenti fuerint, illis grauiter nocent: ȷdem & à veneris vsu in tẽpore modice q́; adhibito vtilitatem capiunt.

27 *Refrigeratio, Quæ in Ventre sunt, Durat.*

In hac quoq; parte aliquid est oĩbus artẽ exercentibus vtile, siue empirici sint, siue Dogmatici: aliquid vero solis cuiusq; effectus causas scire velle sibi ꝓponentibus conducit. Dicam vero de eo prius qđ oĩbus vtile est. In hisce igiť verbis /refrigeratio, quæ in vẽtre sunt, durat/ oẽs, quos ego sciam communiter de deiectionibus ab ipso sermonem fieri intellexerunt, qui idem velit atq; ille
« C in aphorismis, ‖ Sin aũt cœlum sit aquilonium, tusses, fauces, vẽtres duri. vtrum vero extimarum corporis partium refrigerationem solum dicat, quæ & in aquilonȷs constitutionibus fit, an & internarum, inter quæ & ventris locus est, interpretes considerare omiserunt: cum tamen inter eas discrimen haud exiguum versetur. Nos etenim quæ hominibus eueniunt obseruantes, exteriorũ refrigerationem semper ventrem durare cognoscimus: interiorum autem contra humectare, quę cœliacos etiam qui vocantur affectus i. ventris profluuia, interdum concitat: quo tempore ipsa quidem interiorum membrorũ corpora duriora fieri contingit, liquida aũt cibis neq; recte cõcoctis neq; distributis deȷci. Hæc planè medicis omnibus cognitu necessaria sunt, ipsorum autem causæ solis præstantissimis. Neq; enim quod hanc partem interpretantes dicunt, verum est, frigidum scilicet, quæ attingat corpora, cogens atque congelans ita duriora efficere. Hoc enim de refrigeratis partibus, quæ interius abstrusæ non sunt, recte dici potest: partes autem ventris adeo rigere nequeunt, vt cibi potus q́; congelati obdurentur, sicut alia extra corpus nostrum hyeme frigore concreta durescunt: prius enim, quã ita frigeret, homo interiret. Verum eo tempore duntaxat, quo ab aere extima corporis ȷs, quæ in ventre sunt, incolumibus, refrigerantur, diectiones
« obduratæ cernuntur, calidiore scilicet ventre reddito, vt ipse dicebat, Ventres hyeme & vere cali-
D dissimi sunt natura. atqui semper dicentes explanatores inuenies calidum à frigido circunsessum in penetralia corporis refugere, cum exteriora frigefacta sunt. Sic igitur & in præsentia dico, ventre calidiore effecto, deiectionibus q́; suppressis, ob causam paulo posterius dicendam, simul optime concoqui cibum, & omnem ex ipso succum dispertiri: ex quo deiectiones exiccari consequẽs est: ex hoc vero & ipsas durescere accidit. Duæ nanque causæ cum sint corpora, quibus appropinquant, obdurantes, quarum vna refrigerans est, altera exiccans, causa quidem refrigerãs ad ea quæ in ventre continentur, viuis nobis peruenire non potest: altera autem ob longam morã interius, cum neque concoctio neq; distributio læsa fuerit, omnino continget. Adhuc autem illud, quod hucusq; distulimus, explicandum superest, qua de causa cum cœlum nos ambiens frigidius fuerit, quæ in ventre sunt, diutius ibi morantur. Quod autem euenit, tale est. Naturale sanè opus est ciborum per intestina delatio, & in commentarȷs de facultatibus naturalibus, intestinorum circũ illos cõstrictione eam fieri monstratum. Imis aũt partibus musculi sedem claudentes impositi sunt, qui per frigus coguntur, constringuntur q́; contra affecti, atq; cum quis eos calida aqua perfundit: tunc enim remollescunt, excrementa q́; impulsu & constrictione intestinorũ in sedem detrusa, & maxime calido prouocante suscipiunt: hoc enim & inter omnes cõstat, excretiones à calido prouocari. Partibus autem, quæ in sede sunt, frigescentibus, atq; ideo contractis & in angustum

3ª. Apho. 10 Ext. ord. 20. c

redactis, contrarium symptoma sequitur, constrictoriam scilicet intestinorum actionem ab inferioribus partibus incipientem sursum versus contenta propellere: Quemadmodum euidenter plerunq; conspicitur, quando aut bilem & mordacia excrementa ad sedem effusa sponte retinemus, aut inuiti: non nunq; aliquo negocio illo tempore occupati, aut à latrina procul absentes: sursum.n. velociter recurrunt, vt neq; vi facta postea prompte obediant atq; descendant. Causa planè, ob quam cibi potiones q; aere nos ambiente frigefacto diutius in ventre morentur, iã patefacta est: & hanc siccitatem consequi monstrauimus, quemadmodum & siccitati duritia euidẽter accidit. Quòd si ventris particularum corpora contingat frigescere, ex eo & concoctionẽ violari, & per eã deiectiones eliquari magis q̃ siccescere, necessum erit. Hactenus vero toto de priore lectione confecto sermone, ad alias inferius scriptas transeamus. E

28 *Mistio, Quæ in Ventre sunt, Durat.*

Omne corpus venere exiccari constat: sed non semper alui excrementa propterea sicciora fieri cernuntur. Verum, qñ ab ipsis valde oppressa fuerit, & qñ vires labefactatæ, & membra à quibus alimentũ conficitur, & in ventre contenta distribuuntur, refrigerata fuerint, tum coitus, quæ in ventre sunt, frigefacit & duriora reddit: volunt.n. ex coitu in ventre contenta frigescere, & ex frigore durari: atq; duritiam non frigoris, sed siccitatis ratione, euenire monstrauimus. Cæterũ, quod in superioribus dicere dimisimus, forsitan hoc loco narrare præstiterit. Nã cum extimorum refrigerationem deiectiones durare ostenderimus, forte quispiã solam hanc durandi, quæ in ventre sunt, causam esse arbitraretur. Non est autem sola hæc, sed & ipsius constrictoriæ intestinorum facultatis imbecillitas, & contentricis robur, & eius per quam ex ventre in iecur fit distributio, p̃terea & obtusus intestinorum sensus, & alimenti qualitas morsu carens. Siquis vero astringentes cibos & potus à nobis silentio præteritos esse opinabitur, falsò opinabitur: nam inter ea, quæ cõtentricem potestatem corroborant, reponuntur. F

29 *Veratrum epotum si Celerius Purgare Vis, Lauare, aut Cibum sumere oportet.*

Generalis quidem & cuiusq; purgationis communis rõ per hũc aphorismum tradit: Corpora vbi quis vult purgare, prius cõuenit fluxa facere. hoc loco aũt exẽplo vnius violẽtissime purgãtis medicaminis, vnius ad facilem fluxum præparationis meminit, lauacri scilicet humores quidem fundẽtis, ac si qua in parte contentũ duratũ'que corpus fuerit, relaxantis. Itaq; veratro vtentes lauare conducit: neq; multo ante, neq; multo post, q̃ ipsum acceperint, sed maxime quidem ante assumptionẽ, nõ nunq; vero & illico postea fieri põt. Quòd si purgatione aut iam incipiẽte, aut mox inceptura, hoĩem laues, humorum à purgante medicina tractorum ad interiora inclinationem retrahes ac retardabis. Quemadmodũ igitur quibus sanguis crassus est, ijs prius lotis nos venam rescindere, sic & in his, qui purgandi sunt, balneo prius vti præcepit, quò celerius simul, ac minus moleste, purgatio fiat. Ipse vero nunc solum, vt celerius fiat, memorauit. Satius autem fuerit non eo duntaxat, quo medicinam assumit, die lauare hoĩem, sed etiam superioribus, quibus ad purgationem sese præparabat. Ipse nanq; Hippocrates & id in aphorismis præceperat, cũ scripsit, ‖ Ad veratra ijs, qui non facile purgantur, prius humectare corpus oportet alimento & quiete. Quòd si quiete & alimento & oĩno corpus humectare imperat, constat etiã lauationibus nos pluribus vti in aquis potabilibus ipsum velle, siquidẽ & hę humectãt. Nũc vero & huic parti addidit /cibũ sumere/ aut eo s.tpe, quo & veratrũ homo deuorauit, aut ẽt in superiore victus rõne: cuius & aliud quoddã ꝓpositũ esse dicebamus, attenuare videlicet succos, & itinera humoribus in ventrẽ descẽdẽtibus expedire: in illis.n. verbis /fluxa facere/ qđ in aphorismis p̃cepit, hęc continent. G

4ª. Aphor. 13. Extr. ord. 28. f

30 *Sanguis in Somno ad Interna magis Refugit.* H

Superiore quoq; aphorismo hanc scripsit sententiam: Vigilanti exteriora magis calent, interiora magis frigent: dormiẽti res contra se habet. Et nunc igitur eius loci explanationem propositorum verborum communẽ esse putato. Nam quæ de caloris motu, loci'que in vigilantibus ac dormientibus transmutatione, audiuisti, ea & de sanguine te audiuisse existimato: naturalis.n. calor in hoc, & in ijs, quæ ex hoc nutriuntur, maxima ex parte consistit.

31 *Rigor à Superiore Ventre, Ignis autem ab Inferiore magis.*

Ventris pars superior rigorem magis, inferior vero febrẽ, gignit aut sentit aut inchoat: quod & maxime verisimile est: & pp id ipsum hanc vocem /magis/ additã puto, tanq̃ sese vicissim solę, dictę partes cõtineant. Verũ etiam si istud concesserimus, altera quædã exoritur dubitatio nobis, ignorãtibus, vtrum dictis partibus inflãmatis istud accidere dicat, an qñ in ipsas ex corpore succi aliqui mordaces confluxerint, an qñ alimentum corruptũ fuerit. Atqui rectius illud mihi existimandum esse videtur, de noxa ex humoribus contracta, & de illa sequente ciborum corruptione, ab Hippocrate sermonem fieri. Nam cum frigidus aut mordax succus in ore ventriculi insederit, ex corruptis cibis, aut praua qualitate, vel etiam confluxu ex corpore contractus, initium rigoris inde

A inde efficitur. In commentario nãq; de rigore mõstrauimus ob frigidam aut mordacem causam, quæ per sensoria corpora moueatur, & cum impetu feratur, rigorem excitari. Quemadmodũ vero id accidere conspicitur, ita & non nunquam febrim ex corruptis cibis accendi deprehendimus, quando scilicet corruptus cibus in inferiorem ventrem depulsus fuerit: tunc autem rigor nõ præuenit, sicuti quando ventriculi ostium mordebatur.

32 *Attractio, Pulmo, Aridus æstus: Euacuatum siccat Somnus multus.*

Quod euacuatum somnus multus exiccet, & experimento quidem, quo omnes rõnes dijudicantur, percipies: & ante experimentum ad huic dicto assentiendũ ex ijs, quæ antea didicisti, adduceris. Porrò si in somnis sanguis, & cum eo naturale calidũ interius abditur, in vigilia vero ad extima profundit, quæ in ventriculo & iecore sunt, per quietem concoquentur, in vigilia vero totum corpus aletur. Itaq; si in exhaustis calor interius vergat, nihil habens, quod conficiat, languescit & interit: primus enim omnium, vt ignis lignorum materia, ita ipse alimento nutritur. Caute autem addita est ea vox /multus/ paucus enim prægressum laborem tollit, quando per ventrẽ homo euacuatus est: deinde si in iecore & primis venis adsint crudorum humorum reliquiæ, eas oẽs
B concoquit. Hæc quidem huiusce orationis secunda pars nullum insignem in verbis errorem habet: Sed prior hoc pacto scripta /attractio, pulmo, aridus æstus/ multum à Græcorum dicendi cõsuetudine distat: sic enim ipsam enunciare oportuit /attractio fit, quoniam aridus æstus in pulmonis temperatura est/ attractionem nobis interpretantibus inspirationem. At Quintus, nec quia siccus calidus q; esset pulmo, ob id celerem frequentem q; spirationem fieri, sed contra propter talem spirationem siccari & incalescere pulmonem dixit. Attractionem nanq; haud simpliciter spirationem quanq;, sed celerem tantum & frequentem, significare voluit: à crebra verò spiratione pulmonem siccescere, & in libro de Acutorum victu ab ipso comprehensum est.

33 *Frigidißimi Cibi Lentes, Milium, Cucurbitæ.*

Milium & cucurbita frigidi cibi euidenter sunt, & si non frigidissimi: lentem verò haud sanè frigidum cibum esse cõcesserim. Nam quemadmodum cucurbitæ, & cum ipsis atriplex, bliton, lactuca, & chondrila, & ex frumentaceis hordeũ atq; miliũ, certissime refrigerare noscunt: contrario pacto lens se habet, nullã.n. refrigerationẽ præ se fert aut statim ingesta in superiori vẽtre adhuc contenta, aut posterius in tenuia intestina vel in crassiora delapsa. At forsan, qm̃ in libris de
C simplicibus medicamentis refrigeratorium quiddam in adstringente succo inesse mõstrauimus, lentem quispiam refrigerare putauerit. Sed iste in ijsdem commentarijs dictum fuisse non meminit, quæq; id genus medicamenta simplicia videri atq; dici, si ad ea, quæ per nos per compositionẽ fiunt, comparenẽ, non tamen exacte simplicia esse. In primo nanq; de alimentorum potestatibus libro lentem ex contrarijs constare naturis asseruimus, altera quidem aluum coercente, altera vero citante. Ex his igitur quæ supprimit, frigida terrea q; est: quæ citat calida. Quocirca siccũ quidem eduliũ lens est, frigidũ verò non, sicut neq; calidum, sed ex vtroq; mistum ac mediũ, aut parũ admodum à medio ad calidius recedens. Qñ igitur neq; absolute frigidam lentem quis concedere potest, quî ipsam excellenter frigidissimam cõcesserit? Quin etiam inflammatis vlceribus instar cataplasmatis superdata lens humores in affectam partem defluentes coercere atq; repellere videtur, per vim adstrictoriam id scilicet faciens: quin & vi quadã concoctrice & suppuratoria prædita certe est, quod frigidis nequaquam inesse reperitur. Siue igitur ipse Hippocrates ita scripsit, siue quis alius hæc verba interposuit, haud recte de lentium viribus opinatus est.

34 *Vlcera exoriuntur, si Non purgatus Laboret.*

D In laboribus, hoc est in exercitationibus, calorem auctum ex profundo ad cutim succos euocare, atq; discutere, alibi didicimus. Quando igitur prius in corpore hi vitiosi contracti sunt acrimonia cutim erodit, atq; vlcera efficit: Quemadmodum, cùm crassi glutinosi q; humores sunt, iecur renes'que obstruunt, in cute autem affectus cum tumore excitant.

35 *Mulier, Capra, Elaterium aut Cucumerem syluaticum edentes, Pueris purgatio.*

Non elaterio duntaxat, quod cucumeris syluatici succus est, quemadmodũ neq; ipso cucumere solum vescentes, lac puerorum lactentium purgatorium gignunt, verum etiã si quod aliud medicamentum subductorium quod vocant, assumpserint. Siue aũt à muliere elaterio, a capra ipso cucumere, siue vtroque ab vtraque comeso, infantes earum lacte purgari dicat, nihil interest: quemadmodum neque si, comeso, aut deuorato, quis scripserit. Conducit aũt hæc oratio & ad medicorum vsum, & ad naturale decretum. Infantulos.n. purgare volentes, aut matri infantulum lactanti, aut capræ, huiusmodi aliquid esui dantes sic eos purgabimus. Et ad naturalis decreti, de quo altercatio est, dijudicationem id vtile est. Etenim quidam nullam vim ex ijs, quæ ab initio in alimẽtis erant, post concoctionem, & in sanguinem conuersionem, remanere contendunt: Aliqui è contrario validas vires diutius remanere volunt adeo, vt etiam sudores ipsas redoleant: huic

verò sententiæ, quæ modo dicta fuere, suffragantur, in istis.n.comesorũ qualitas seruata reperitur. E Quin & apud nos verno tempore, quando capræ scammoniæ germina depastæ fuerunt, purgatorium ipsæ lac generant: φ si tithymallo vescantur, idem accidit. Nec non & in Doride, & Bœotia, & Thessalia, omnibus q; finitimis locis multi ex coturnicum esu musculorum distentionibus correpti sunt, quoniam veratrũ scilicet illæ comedunt. Istud idem & Athenis quibusdam accidisse nouimus, qui coturnicibus largiter nimis sese impleuerant.

36 *Calidiori quod comesũ est, Intus refrigeratio, Exterius labor, Sole, igne, veste, æstiuo tẽpore: Cõtrario aũt Cõtraria.*

Valde calido natura refrigerationem & aquæ potum conducere dicebat, & præterea quiescere, hoc est, à vehementioribus exercitatiõibus abstinere. Quo pacto igitur hoc loco (vt nõ nulli interpretantur) exercitari iubet? quo pacto in Sole & ad ignẽ calefieri? Nã balneis id genus tẽperaturas frigefieri monstratum est, fumidis fuliginosis q; vaporibus, qui ferè in huiusmodi temperaturis abundant, discutiendis, & solidis mẽbris humiditate refrigerante irrigandis: ignis autẽ & Sol calefacit, similiter & vestis, & tp̃s æstiuũ. Et ipse igitur in aphorismis ita loquitur. ‖ Tempore quidẽ veris, & extrema æstate pueri, & his ætate, p̃ximi optime degunt, & rectissime valent: æstate vero, & autũno quadantenus senes: reliqua eius parte, & hyeme, qui medias ętates agunt. Itaq; F si calida ætas hyeme, frigida vero æstate, rectius habẽt, valde calidos natura à Sole, & igne, & ęstiuo tp̃e non modo nõ iuuari, sed ẽt lędi, ipsum putare credendũ est. Vox ergo illa initio sermonis posita /calidiori/ aliquod ipsi addẽdũ subintelligi postulat aut tẽperaturę, aut naturę, aut corpori, aut homini. Sed ex eo, quod in fine opposuit, percipitur corpori & homini magis, q̃ tẽperaturæ, aut naturæ, subintelligendũ: oĩno.n.dixisset /contrariæ aũt cõtraria/ fœminei generis articulũ fœmininis noĩbus, non masculi masculis, anteponẽs. Tota igitur narratio talis fuerit: Calidiori corpori per cibos ac potiones interius refrigeratio cõueniens est, noxia vero caliditas exterior à Sole & igne, & tp̃e æstiuo, & vestimẽtis: quibus oĩbus arida caliditas significatur, humidã nanq; & mediocrẽ, qualis balneorũ est, potestate refrigerare declarauimus. Liquet autem nos in istis sermonibus consueta hæc balnea intelligere, vbi non apponimus aquarũ sponte nascentiũ, aut marinarũ, aut sulfurearũ, aut aluminosarũ, q̃nquid em illæ siccant calefaciunt q;, & non refrigerant. Cõtrariæ aũt naturæ corpori cõtraria /rursum hic subintelligere oportet iuuantibus iuuãtia, & nocentibus nocẽtia, ea quidem vt eligant, hæc vero vt fugiant. Etenim si calidiores naturas cibis ac potionibus refrigerare iussit, frigidiores certe contrarijs calefacere præcipiet. Itẽ si calidiores naturas à Sole, igne, & ęstate, male hẽri dicebat, frigidiores vtiq; ab his iuatũ, à cõtrarijs lęsũ iri, significat. G

» Tempore … agunt. [3ª Aphor. 18. Ext. ord. 23. g]

37 *Cibaria Aliqua quidem Celeriter vincuntur, Aliqua verò Tarde.*

Solus ex ijs, quos noui, Capito pro hac voce /tarde/ scripsit /contrarie/ orationem hoc pacto institutẽs /cibaria aliqua quidem celeriter vincuntur, aliqua vero cõtrarie/. Porrò sñia in vtraque lectione eadem est: quæ enim eduntur, differre ea ratione inter se inquit, φ aliqua cito à corpore superantur, aliqua tarde. Intelligendum est autem superari, hoc est immutari, & concoqui, & apponi, & corpori simile effici. Singulorum igitur ciborum alij quidem cito concoquuntur, & in sanguinem mutantur, & nutriunt, alij verò tardius: quæ in tribus commentarijs habentur, vbi de alimentorum viribus omnia diligenter persecutus sum.

GALENI EXPLANATIONVM IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS POPVLARIBVS LIBRVM

TOMVS SEXTVS

1 *Carnes, Attractrices ex uentre, & extrinsecus. Significat sensus, quoniam expirabile, & inspirabile.*

Trahere ad se ipsas inquit carnes ex vẽtre, & extrinsecus: ex vẽtre qdẽ, i. ex vẽtriculo ciborũ potionũ q;, vnde nutriunt, succũ: extrinsecus vero, non itẽ similiter. Incertũ est aũt, alimẽtũ ne dicat, an aerẽ. Possunt.n.carnes, quẽadmodum ex vẽtriculo alimẽtũ hauriunt, sic & ab extimis partibus in p̃fundũ reuocare: pôt & aer per arterias ad cutim pertinẽtes ad carnes ferri ab ipsis attractus, quod ẽt oĩ verborũ contextui magis quadrat. Verũ de attractione decretum cõtrouersum est. Nõ nulli.n.philosophi ac medici funditus ipsam sustulerũt: nõ nulli eẽ qdẽ affirmãt, sed in carnibus esse negãt. Oĩum aũt istorũ rõnes in cõmẽtarijs explanatorijs reddi nõ posse diximus: multoties.n.eadẽ sæpius repetere cogeremur, cõmẽtaria q; ĩ lõgitudinẽ ac multitudinẽ penè innumerabilẽ excrescerent. Quin neq; vniuersum vitæ tempus ad Hippocratis libros interpretandos satis esset, si cuiusq; dogmatis semper in qualibet particula ostẽsiones afferri debeat: lecturis

A cturis preterea molesta res esset: & commentaria comparaturis, longo tempore magnis q; sumptibus conscriberent. Satius itaq; fore existimaui, si in hisce commentarijs cuiusq; partis sententiam enuclearem, quod explanatoris proprium munus est: interdum vero & dictis ab ipso causas alibi demonstratis placitis congruentes adijcerem, ipsa autem placita hoc loco non astruerẽ, sed quibus in libris olim à me scriptis asserta fuerint, tñ in memoriam reuocarem, quemadmodum & nunc faciam. Iis.n. quæ nutriunt, ad se proprium succum attrahentibus ad ipsa moueri alimentum in cõmẽtarijs de viribus naturalibus disputatum est. Expirabile vero atq; inspirabile omne corpus esse, in commentario de vsu spirãdi, & in libello de vsu pulsuum egimus: in priore quidem vtilitatem spirationis esse declarauimus, vt cordis calor moderatus seruetur: in secundo verò, in toto corpore caloris mediocritatem arteriarum opera custodiri. Hæc itaq; sola abũde sint ad prioris verborum Hippocratis particulæ explanationẽ. Ad secundam iam deueniamus, in qua illud /significat sensus/ neq; s̃m Hippocratis morem, neq; omnino s̃m græcam locutionem, dictum est. Vnde aliqui castigantes in datiuo casu protulerunt, /sensu/ scribentes: vt quod ab eo dicitur, tale sit: Perspicuũ sensui est totũ animalis corpus expirabile esse, atq; inspirabile. Atq; his deinde subijcitur illud /carnes, attractrices ex ventre, & extrinsecus/ sensu teste confirmatum: quod idem est, ac si diceret, ab
B ijs, quæ euidenter sensibus nostris apparent. Nõnullos profecto vulgares audiui, quod ipsis ex potabilium aquarum balneis acciderat, admirantes. Prius enim per flagrantem Solem confecto itinere domum reuersi squallidum corpus, os q; aridissimum, se habere dicebant, nec non & ardentissima siti cruciari: à lauatione autem sitim extinctam esse, os humectatum, pariter q; totũ corpus molle atq; humidum effectum priorem deposuisse squallorem fatebãtur. Alij vero & in solijs corpus suum aquam attrahere indubitanter se percepisse affirmarũt. Hæc sanè, quæ vel imperitis patent, decreti testimonia ab ipso sensu accepta sunt: aliqua vero ex subtilioribus rationibus à medicis inuenta sunt, quarum vna & illa est, quam ipse posterius afferet, quam q; in sequentibus verbis cognoscetis. Nam ad proposita intelligenda & hæc satis sunt, nobis ex recte dictis & praue ab explanatoribus scripta deprehendere valentibus.

2 *Calidior Venula sanguinis multitudine Exustum procreat, Illicoq; secernit.*

Per venulam calidiorem, arteriam intelligito, omnibus Hippocraticorum librorum interpretibus venoas nn ab hoc solo, sed etiã à multis alijs veteribus, & arterias appellari confitentibus. Hęc igitur, inquit, venula sanguinis multitudine incalescens exustum procreat, & secernit, exustum di
C cens, quod ex calore gignitur, quod succi vehementius calefacti tanquam fuligo quędam est: id vero, vtpote natura calidum, & consistentia tenue facile secernitur. Hanc ego probabiliorẽ explanationem esse duco, si quidẽ oporteat verum simul & Hippocratis decretis cõsentaneum habere propositum. At placitum nunc à nobis memoratum verũ esse in commentarijs de vsu spirandi, & de vsu pulsuum, traditum est. Nam inspirationẽ, qua per os & per omnem cutem aĩalia vtunt̃, duplicem capi vtilitatem ostendimus, roborari quidem semper refrigeratum insitũ calidum, vt ne dissipatum intereat, & maxime cum ex qualibet cã adauctum est: excitari aũt & valẽtius reddi, siqñ frigidæ materię multitudine grauet̃, quemadmodum & ignis ventilatione accenditur: quin etiam et hunc duplicem motum ipsi propriam naturalem q; exercitationem esse eius vires instaurantem, hæc enim est exercitationum natura et vtilitas. Postquam igitur ante dixit Hippocrates /carnes attractrices ex ventre, & extrinsecus/: deinde huic adijciens, expirabile & inspirabile esse corpus, inspirationis quidem ipsius ortum & vtilitatem per illud indicauit /carnes attractrices/, de expiratione vero nihil dixit: iure in propositis verbis ipsius meminit, de arterijs verba faciens, quæ & cordi communia sunt, licet obscuriora de illo videantur. Communem autem hunc sermonem esse, inde patet. Ab insito calido fuliginosum excrementum in sanguine creari diximus, ac potissimum qñ
D est calidior. Illud igitur excerni opus est: & id quoq; natura molita est, quę à corde expellẽda sunt, efflatione propellens: quæ vero ab vniuerso corpore, per arteriarum compressionem excludens. Fuliginosa igitur partim ex istis, & ex venis (ostensum est enim inter ipsas cõia ostiola interesse) per cutem q̃ primũ arteriis cõpressis extruduntur: partim ex corde pulmo prior suscipit, qui ipsi, cum quidem dilatatur, attrahenti, cum verò comprimitur, expellenti, tanquam quoddam spiritus promptuarium pręparatus est. Nẽpe hęc est nostra de propositis verbis sententia: & sequẽtia verba his ipsis ac superioribus connexa esse paulo post ostendam. Quicũq; autem hoc loco ipsum de ardẽtis febris ortu loqui crediderunt, primum quidem sermonem de ea parte /carnes attractoriæ/ imperfecte dictum reliquerunt: non modo enim sibi conueniens attrahunt, sed etiam alienũ abijciunt. Attrahendi quidem vtilitas euidẽtior: abijciendi vero & excernendi ignotior est, & aliquã rationem ad fidem orationi faciendam postulat. Descendamus igitur iam ad sequentem partem, quę & ipsa (vt dudum dicebam) ad meliorem explanationem internoscendam aliquid facit.

3 *Et Quibus quidem Pingue, Bilis Flaua: Quibus vero Sanguis, Atra.*

In proxime explanata parte duarum opinionum meminisse oportet. Nos enim diximus Hippocratem difflationis vtilitatem demõstrare: per difflationem aũt intelligi spiritus per totum corpus

pus ex arterijs emanationē,sicut ore factam, expirationē vocamus. Non nulli vero de ardentis febris ortu sermonē esse putarūt: quibus non admodū fauere illud dicebā /creat exustū, & illico excernit/: neq;.n.statim in ista ea excerni,q̄ ipsi vomitu aut per sedē euacuari dicunt,neq; esse necesse aliquod ardentis febris symptoma in sermone de eius ortu recenseri. At explanationem nostram meliorē esse defendimus,primū quidem,ꝙ his criminationibus caret: secūdo loco,ꝙ in hoc sermone oē de spiritus intrò foras q̄; motione decretū traditum esse conspicitur. Quam motionē in quibusdam nostris cōmentariis non solum per oris respirationem, sed etiam per difflationem à toto corpore,fieri explicauimus,non nullis quidem causa spiritus aīalis generādi, vt dixit Asclepiades: quibusdam vero,vt Erasistratus,non huius tm̄,sed etiam vitalis: aliis præterea spirituum istorum alendorum causa inspirationem fieri dicentibus,expirationis aūt vsum referre dubitantibus. Hippocrates(vt in prędictis cōmentariis declarauimus)non modo per os expirationis,sed eius etiam, quæ ex qualibet corporis parte fit,vsum in præsenti sermone perstrinxit. Aliter verò interpretantes accusare ęquū est,cuius'nam auctoris librum interpretent̄,oblitos: neq;.n.in aliorum virorum placitum deflexissent,eorum quæ Hippocrates asseruit,consensum deserentes, ipso quidē clarissime dicente,carnes ex ventre,& extrinsecus attrahere: quod longe ab ea opinione distat, quæ cibi ex ventriculo in corpus digestionem inanis cōsecutione fieri statuit. Primo quidē nō modo vim F propriorum attractricē,sed etiam alienorum expultricem inesse in carnibus animaduertere oportuit: hoc.n.illis conuenit dicere,qui prædicant à natura saluti animalium consuli,inter quos etiam fuit Erasistratus. Secundo quid'nam excretione egeat, dicere debuerant: neque.n.sanguinem, ex quo corpus alitur, dicent. Horum quidem neutrū illi fecerunt: At Hippocrates ex sensui manifestis vtrunq; euidenter constare præfatus,deinceps ad vsum ex omni corpore difflationis explicandum transitum fecit, necessariam fuliginosorum excrementorum ortus causam asserens: etenim in corpore animantium calor huiusmodi recrementa perpetua euacuatione indigentia procreat. Hac igit̄ in parte horum excrementorum generādorum materiā ostendit: nam sicut maior calor ipsa generare aptus est, ita & materiæ quędam istis generādis habiles reperiuntur. Recta igitur ratione bilis atræ meminit: ipsam enim dupliciter contrahi didicistis ex crasso sanguine, & ex bile flaua combusta: ꝙ si de ardentis febris ortu sermò ipsi foret, frustra bilis atræ meminisset. Quam ob rem & ex hoc perspicuum est explanationem nostram veram esse, iuxta & Hippocraticis decretis consentaneam, illorum autem dissentientem. At hæc eadem planè verba in alia libri parte conscripsit: nos q̄; ipsi ea superius enodauimus, vbi & illud dicebamus,pingue non solum de vnguinoso et adipali sed etiam de omni dulci,dictum esse putandum: vt eo sermone mel contineatur G & siræum,quod hepsema hoc est sapam,in nostra Asia Gręci nominant.

4 *Mentis, Memoriæ, Olfactus, Aliorum etiam famis Instrumentorum, Exercitatio.*

4 *Labores, Cibi, Potus, Somnus, Res Venereæ, Omnia mediocria.*

Horū duorū Aphor. deest hoc loco Galeni Explanatio. Posterioris meminit cl.8.b. Et 61.g. Et 69.d

4 *Frigidior Frigido in tempore & regione Calidior erit.*

Quòd neq; affectu aliquo,neque ob ętatem,frigidior in frigida regione & tempore possit calidior effici, omnes confitentur. Iccirco & Sabini sectatores de natura frigidioribus verum esse sermonem tradunt. Veruntamen neq; de istis absolute prolatus verus est, nisi huiusmodi conditiones additæ sint. Frigidum exterius circunfusum, ꝙ denset refrigeret q̄; cutaneas partes, inter euidenter apparentia ponendum est,non tamē corporis penetralia similiter afficit. Sed quemadmodum in aphorismis diffinitum est ea in parte, vbi inquit, ‖Non nunquam in distentione sine vlcere iuueni carnoso ęstate media frigidę multę inspersio calorē reuocat. sic & hoc loco à nobis diffiniendū est. Frigida nāq; corpori nostro iniecta aut ita alte subit,vt intima ęque atq; extima refrigeret: aut sola cutanea frigore pcellit. Ad profundū igit̄ descendēs partes eas refrigerat, & non leui noxa totum aīal afficit ipsius frigore cōcussis labefactatis q̄; viribus: at q̄ superficiem tm̄ corporis lędit,non solū interiora non refrigerabit,sed ēt calidiora multo, q̄ ipsorum prior tēperatura esset, efficiet. Cęterum quicunq; de raram cutim raras q̄; sub ipsa carnes habētibus ipsum locutum esse existimant nunc, quoniam ob difflatum calorem istos frigidiores effectos esse dicunt, atque ideo spissescente cute, retento q̄; quod prius exhalabat calido incalescere, aliquid sanè veri dicunt: sed eos opinari non decebat, qui ita digerantur, & frigidiores dictos esse. Hęc enim (vt didicistis) humidis calidis q̄; corporibus maxime insunt: secundo calidis,licet sine humore talia sint: nullum autem frigidum corpus facile dissoluitur: sed minus quidem humida, magis autem arida hoc sustinent, vtrisq; vero naturaliter calida prestant. Hac itaq; ratione isti mihi falsi esse videntur.

5ª.Aph.21.Ex. ord.39.b

5 *In doloribus Proximum Ventrem Purgare oportet, & Sanguinis Ventrem rescindere. Vstio, Sectio, Calefactio, Refrigeratio, Sternutatio. Stirpium Humores,in quibus vim habent, & Cyceon, Maleficorum lac, Allium, Vinum feruefactum, Acetum, Sal.*

Remedia hoc loco enumerat & leuibus & sæuis doloribus succurrentia: sicut in aphorismis

oculorum

" A oculorum tm̄ dolētium remedia ſcripſit, vbi inquit, ‖Dolores oculorum meri potio tollit, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſolutio, aut cum medicamento purgatio. Hoc loco quædam adiecit remedia, oculorum doloribus non conuenientia. Primum quidem oīum hoc in ſermone enumeratū purgatio eſt, quā in * † victoriæ ſtudioſa, ℨ irritant, neq; ſtulta * auxilia penitus, quemadmodū ſcripſit, explicauimus. Primum vero inter deinceps enumerata vſtio eſt, q̄ peſſime affectis locis ob prauorū ſuccorū exuberantiā, vt in per q̄ malignis vlceribus euenit, adhibet, non nunquam palàm candentibus ferramētis, non nunquā vſtorijs medicaminibus, ea nobis vrentibus. Poſt vſtionē ſectio poſita eſt, & ipſa locorum multum iam pus habentium dolorem finiens, poſtquā ingentes phlegmonę prægreſſæ ſunt. Deinde calefactio, lauationibus ſ. atq; fomētis accerſita. Aliàs verò fomentorū materias edocti eſtis, & quibus vitijs dolorem excitantibus admouenda ſint, vt ‖ pectoris morbis p ea, quæ ipſe in libro de rōne victus acutorum recenſuit: oculis aūt per mollem ſpongiā, non ferēte loco per ſacculos & cataplaſmata calefactiones: quin & ex oleo conſperſio in medijs corporis partibus & in capite, calefactio cū ſit, doloribus remedio eſt. Et ex aquæ calidæ fotu extremorū membrorū dolor tollitur. Atq; frequentiſſimus & plurimus in dolentibus particulis calefactionis vſus apud medicos eſt, nam & cōtenta relaxat, completa euacuat,

B refrigerata calefacit. Refrigeratione autem rarius ſedandis doloribus vtimur membrorū quidem exteriorē ſuperficiem denſante, & propterea difflationes impediente, diſtenta vero magis intendente. Solas igit̄ calidas intēperies ſine materię multitudine factas refrigeratio diſcutiet: ſicut in capitis dolore ob Solis æſtum aut febrium ardorem. Caput igit̄ oleo roſaceo frigido perfundentes ſymptoma curamus, & eryſipelata ob excellētem calorem dolorem inferentia * nec nō & podagras, in quibus bilioſa calida'ue fluxio eſt. Poſt dicta aūt deinceps ſcriptum eſt /ſtirpiū humores, in quibus vim habent/: quorū item verborum ſententia talis planè mihi eſſe videt̄. Dolorū medicinæ tibi non nunquā fuerint & ſtirpium humores: iſti vero permulti ſunt, quidam liquidi permanentes, aliqui ſpiſſeſcentes. In primis ſanè oleum permultam nobis vtilitatem tollendis ſedandis q; doloribus, ſi calidum adhibeat̄, præſtat: deinde & alia multa longe plus q̄ ipſum calefacientia, vt laurinum, cedrinum, ricininum, ſinapinum, & raphaninum. Hæc quidem liquida. Cōcreta vero alia plus, alia minus, & reſinæ, maxime q; inter eas, quæ ſponte ſua diſtillant, & thapſia, & euphorbium, & ſucci omnes, cyrenæus, particus, medicus, aſſyrius, ſagapenius, ex tithymallis, ex panace, qui & proprie opopanax dicit̄. Huius generis ſunt & chalbana, & alia multa, quæ omnia in commētarijs de ſimplicium medicinarū viribus didiciſti: ſiue.n. ſuccus ſit alicuius, ſiue liquor,

C ſub humoris appellatione comprehendit̄. Huius itaq; generis ſunt et liquida pix, et picēum quod vocatur, & in Cilicia capnelęon, alia q; innumerabilia, aliqua ex herbis, aliqua ex fruticibus, aliqua ex arboribus confecta, quorum cōe vocabulum ſtirps habetur: cuius hoc loco Hippocrates meminit, dicens /ſtirpium humores/. His vero adiecit /in quibus vim habēt/ obſcurū breuitate ſermonem faciens. Igitur haud ab re explanatores diſſident alius aliter verba non modo interpretātes, ſed etiā ſcribentes. Quam ob rem vt ne nimia ſcribam, eos omittens, q̄ mihi ſimillima veri videantur, ea ſola referam. Medicamētorum igit̄ quæcunq; dolores ſedare apta ſunt, ſicut aliud alij affectui, ita & aliud alij mēbro, prodeſſe idoneum eſt. Hac de re aūt ſermo quia commentarij modum excedit, breuiter ipſum per exēpla perſtringere conſtitui. Porrò q̄ nō oēs cum dolore affectus iiſdem egeant medicamētis, iſtud tibi exemplū eſto. Mordacibus ſuccis in inteſtinis contentis eluētia cū prius p inferiores partes immiſerimus, inter quæ mulſa eſt, & ptiſanæ cremor, & excreta hæc fuerint, morſus deinde mitigantia, & quæcunq; inhærentia & inteſtinorū tunicas operientia ſuperne incidentes mordaces humores arcēt, in ſedem damus: edulia præterea ipſis bonum ſuccum creantia, & q̄ difficulter corrumpant̄, exhibemus. At in ſuperiore ventre, & maxime in eius oſtio lo id genus contractis humoribus, in primis eos vomere iubemus. Quòd ſi ad vomitum parati nō

D ſint, ſimplex oleum, aut cum aqua temperatum, aut quiddam ſimile ſorbendum præbemus, per quod citato vomitu exterius aliquid adſtringens odoratum q; ſuperimponimus: ſumendos autē cibos exhibemus boni ſucci, ęgre diſſolubiles, et non nulla adſtringendi vi præditos. Oculis vero dolentibus horum nihil facimus, ſed vniuerſi corporis inutilem materiam prius medicamēto educimus. Quòd ſi redundet ſanguis, ad cubiti venam exteriorem, quam humeralem vocant, ſcindendam accedimus: deinceps medicamine aliquo quàm molliſſimo, & neutiquam mordaci vtimur: deinde per totùm diem vſque ad veſperam ieiunantem ad balneum ducimus. Quòd ſi neq; purgatione, neque venæ ſciſſione indigeat, dictis medicamentis, & poſt ipſa lauatione, ſicut nouiſtis, eiuſmodi dolores medicamur, neque ad ventris morſus collyrion aliquod immittentes, neque oculis tragi ſuccum, aut capræ adipem, aut ceratum morſu vacans, aut id genus aliquid adhibentes, quale in ſedem inijcere ſoliti ſumus. Hæc exempli cauſa dixiſſe ſatis eſto ad illud edocendum, eundem affectum diuerſis locis excitatum non eadem remedia poſtulare. Oſtendere enim propoſitum eſt, in quo ſenſu Hippocrates dixerit /ſtirpium humores, in quibus vim habēt/: illud enim /in quibus/ aut mēbris, aut affectibus, aut modis vtendi, intelligere neceſſe eſt. Dico autem vtendi modos, cum aut ipſam cauſam, ob quam affecta pars dolet, remouemus: aut flatuoſum ſpiritum ex illa creatum diſcutimus: id q; ipſum duobus modis efficimus, aut ſpiritus craſſam flatuoſam q;

6a. Aph. 31. Ex ord. 49. c

† Al. contentioſa.

de Vict. rat. in mor. acu. cō. 4. t. 120. 7a. 151. d

* Al. piſſelæū.

ſam q́ʒ partem extenuantes, aut continens ipſum corpus rarefacientes. Quin etiam ad hæc modus E alius indolentiæ effector eſt, ſ. qui ſenſum hebetat ac ſtupefacit: in quo prudentiæ nõ vulgaris eſt ſtupefactorio medicamento alia permiſcere, neq́ʒ eo ſolo vti. Quem.n. præterit à philonio, quod vocatur, medicamine dolori finem ſtupore ſenſus imponi? ſtuporem vero ſiue torporem papaueris ſuccus & alterci ſemen efficiunt. Hæc ſi ſola perpauca exhibeantur, dolorem ſedare non poterunt: q̃ ſi tm̃ ex iſtis detur, quantum acceptum ſedare dolorem poſſit, inſigni noxa membrum dolens afficietur. Igitur ne ipſum magnopere offendatur, neq́ʒ ſenſus obtorpeat, aliorũ medicaminũ permiſtio à Philone excogitata eſt. Quæ nam vero ſit methodus, qua quis vtens hanc medicamẽtorum ſtructuram moliatur, in libris de ipſorum compoſitione proditum eſt. Et de his hactenus.

Nunc quæ ſequuntur conſideremus, Inter quę prima eſt vox illa /cyceon/. Nempe q̃ vinum dolores oculorum ex obſtructione oriẽtes mitiget, ex aphoriſmorum interpretationibus didiciſtis: nunc vero & aliorum, quicunq́ʒ eadem ratione concitantur, dolorum nõ nunquam ob ſanguinis craſſitudinem, non nunquam ob frigus, vobis in mentem veniat: cum ſæpius & in ventris doloribus, & in dolore capitis vocato hemicræra, {ſeu hemicranea,} meracius vinum ſumptũ confeſtim quidem manifeſte iuuiſſe, accedente deinde ſomno in totum dolorem ſuſtuliſſe, videritis. Vidiſtis autem me non illico ieiuno, ſed ab aſſumpto cibo exhibere. At hoc loco Hippocrates vtrunq́ʒ miſcuit & cibum & potum: tale enim quiddam cyceon eſt, quemadmodum & apud Homerum didiciſtis, miſcentibus quidem alia cum vino, commune vero omnium ipſum habentibus: fortaſſe & cum polenta vinum miſcebant. Neceſſario autem & alia miſceri ex hoc nomine /cyceon/ veteres ſignificare quiſpiam putauerit, ſic eos appellationem hanc in eum ſenſum magis accipere indicãs. Aliquando autem ego quempiam dolore vexatum ſine cibo vino vti iubens, vt opinionem meã confirmarem, multis ſubito calidis vaporibus affectum locum petentibus, eum, vt fui veritus, cruciatum animaduerti: ab illis enim & inæqualis intemperies & repletio membro acciderunt. Alibi vero nos explicauimus repletionem quoquouerſus corpora diſtendentem imbecillis partibus dolorem inferre, ſed inæqualem intemperiem ea ratione, quòd aliquæ partes adhuc naturaliter affectæ ſint, aliquæ refrigeratæ ipſis ſint proximæ: in iſtis enim à male affectis partibus ad recte valentes moleſta quædam frigoris diſtributio fit: at omnes refrigeratæ (vt ita dicam) hecticam quandam temperaturam adeptæ non dolent: Quibus enim (inquit) naturæ mutantur atque corrumpuntur, dolores excitantur, non permutatis iam atque corruptis. Ego profecto vinum ſine cibo epotum læſurũ eſſe arbitrabar, & experientia idem teſtata firmiorem ſententiam meam reddidit: cyceon autem, cum in ſe ipſo cibum contineat, offendere nequaquam poterit, nam ex vtriuſq́ʒ mediocri miſtione ęquabilis paulatim calefactio in partibus affectis augeſcens ſine multis vaporibus & refrigerata calefacit, & inculcata diſſipat. Quæcunque enim prius aliquibus in locis ob craſſitudinem inhæſerant, eos attenuata & fuſa permeant, continẽtibus etiam ipſa corporibus rarioribus laxioribus q́ʒ effectis, quæ ab æquabiliter calefacientibus fieri ſolent. Sternutationes quoq́ʒ, nam & has deinceps ſcripſit, dolores capitis ex multo flatuoſo ſpiritu ortos perſpicue remouere cernũtur. Hæc igitur omnia vſq́ʒ ad ſternutationes cum eo, quod ab initio propoſitum fuit, cohærere à me oſtenſum eſt, & male ab interpretibus in plures ſermones fuiſſe diuiſa. Ad ſequentem igĩ partem trãſeamus, quæ plus etiam ab omnibus prioribus, q̃ illæ inter ſe, diſtare videtur. Poteſt autem & ipſa (vt ego ſentio) de doloribus, ſicut & illæ, fuiſſe prolata, ſed ab illis differre malitia. Exoriuntur enim dolores quidam maligni à maleficis ſeu medicamentis quæ deleteria i. mortifera vocant, ſeu feris venenum ictu fundentibus, ſiue ſuccis aliquibus ex improbo victu aut peſtilenti cœlo in corpore genitis. Ad hos itaq́ʒ id genus remedia enumerata fuiſſe dicimus, lac, allium, vinum feruefactum, acetum, ſalem. Lac nanq́ʒ venenis eroſione interficientibus aduerſatur: ſiquidem attemperatione opus eſt. Allium vehementi frigore lędentibus reſiſtit: Vinum mediocriter frigidis: ſed cum ipſi adiectum fuerit /feruefactum/ intelligere poſſumus admodum calidum. Poteſt etiam intelligi vinum ita decoctum, vt ſapa quam vocant, facta ſit: etenim hæc corrodentes acrimonias tẽperat: Acetum vero, vt glutinoſos, quales fungorum eſu creantur, ſuccos diſſecet, vel etiam refrigerandi cauſa, ſicut aduerſus thapſiam requiritur: Poſtremo ſalem, vt totam maleficorum humorum medicamentorum q́ʒ ſubſtantiam conſumere poſſit. Cæterum quoniam vtilitates & noxæ non ſolum per ſimplices nos attingentium qualitates, ſed etiam per totam ſubſtãtiam corporibus noſtris adueniunt (& hoc enim ex alijs commentarijs didiciſtis) iure ſanè optimo, & illud dictum fuerit /ſtirpium humores, & in quibus vim habent/. Proprietates nanq́ʒ ex tota ſubſtantia progenitæ aut corporibus noſtris congruentes, aut alienæ, quatuor materijs continentur, aut enim purgatoriæ medicinæ ſunt, aut alimenta, aut ad hæc tertio ea quæ hic Hippocrates malefica nominauit, aut quarto ipſorum remedia. Cum vero tertium materiæ genus & in medicamenta deleteria hoc eſt mortifera vocata, & ferarum venena, diſtribuatur, duplex & iſta curantium materia eſt. Appellantur autem græco vocabulo Alexipharmaca id eſt medicamentorum auxilia, quæ mortiferis medicamentis aduerſantur: Theriaca vero, quæ ferarum morſibus medentur. Verum fortaſſe quis exiſtimauerit & purgantium medicamentorum materiam inter mortifera eſſe cenſendam, nam & hæc vltra modum aſſumpta nos interficiunt. Id ſi conceſſerimus, conſequens erit etiam

vt alexi-

A vt alexipharmaca, & theriaca, in mortiferis enumeremus, quandoquidem & hæc nos perdere possint, nisi siquis ex ipsis omnino valde parum assumpserit. Verum ea de causa mihi plura medicamenta non vocare mortifera medici videntur, ꝙ ipsorum temporibus quibusdam vtilitas necessaria sit: ea vero appellare deleteria i. perniciosa, quæ nullo vnquam tempore, neq; ægrotis hominibus neque valentibus, opem ferunt: neq; enim aconitum, neq; argẽtum viuum, neq; argenti spuma, neq; marinus lepus, intra corpus accepta vllum nobis afferunt emolumentum, quemadmodum & alia pleraq;, de quibus & illis in commentarijs actum est, vbi de iuuantibus atque nocentibus per totius substantiæ proprietatem disputauimus.

6 *Homo ex Lassitudinibus ab itinere, imbecillitas, grauitas, expuit, tussiebat enim ex Vertice: Febris Acuta, manum submordens. Secundo die caput graue, lingua exusta fuit: nares Vnguibus rescissæ, sanguis non manauit: sinister lienis magnus & durus dolore infestabatur.*

Quæ'nam huic ægroto acciderint, narrauit Hippocrates: mortuus'ne sit an euaserit, quorum causa reliqua omnia scripta sunt, dicere prætermisit. At forsan quid ego de ægro hoc futurum esse prædicerem, quispiam audire desideret: cui vera hunc in modum dicenda sunt: Siquis eius mihi vrinam ostẽdisset, clare sanè quid de eo sentirem, attulissem. Quantum enim ad dicta pertinet, B perniciose ægrotabat: at si vrina optima fuisset, hominem quidem euasurum, sed acute ægrotaturum esse prædixissem: sin autem praua apparuisset vrina, breui interiturum: si mediocris, vt neque laudanda esset, neq; vituperanda, longiori tembore superstitem tandem moriturum esse affirmassem. Alia porrò symptomata media quodam modo inter perniciem atq; salutem sunt. Illud vero /nares autem vnguibus rescissæ deinde non effundentes sanguinem/ ita enim scripsit Zeuxis /nares vnguibus rescissæ non effuderũt sanguinem/ pessimum signum est. Quòd si scriptum esset, quemadmodum & in pluribus exemplaribus scriptũ reperitur /nares vnguibus rescissæ, sanguis nõ manauit/ perniciosum quidem & hoc esset, sed minus, quàm nullo modo sanguinẽ emittere. Patet autem, ꝙ & manus opera rite adhibita sanguis tamen non emanarit: neq; enim ab initio hac in parte scripsisset, vnguibus quidem nares esse proscissas, neq; tamẽ sanguinis effluuium accidisse, si absq; manus opera id euenire potuisset. Referunt autem veteres medicos non proprijs vnguibus modo, sed etiam ferramento quodam ad id ipsum præparato nares dissecare solitos. Videntur q; in ægrotante, de quo nunc sermo fit, ad ipsarum dissectionem propter capitis grauitatẽ curantes hominem medici deuenisse. Illud verò de liene dictum /sinister lienis magnus/ nõ nulC li ita additum esse /sinister/ putant, vt lacti album poeta adiecit, & suibus humi cubantes, cum nullum lac non album sit, nulli sues non humi cubantes * dissecta non erupit sanguis sinistra, tanquam dixisset, ex sinistra nare, & ea lieni è regione opposita est. Atque verisimile est medicum ad manus operam huic nari adhibendam fuisse permotum. Errãte autem primo librario accidit, vt erratum remaneret. Preterea cum in proposito sermone illud etiam sit, tussire ipsum ex vertice, de hoc etiam inter libri interpretes magna dissensio est orta, non nullis quidem ex capite fieri tussim dicentibus, non, sicut crebrius fieri consueuit, ex pectore & pulmone & aspera arteria, quando hæc primo affecta sunt: aliquibus autem ex vertice proprie dictum esse putãtibus, vt non solum ex capite destillatio aliqua tussis causa sit, sed etiã ab ipsius capitis parte illa, quam verticem nominamus.

7 *Quartana Laborantes Magno morbo Non capiuntur: Si prius autem Capiantur, & Quartana superueniat, Liberantur.*

* Comitiales veteres & magnum morbum & ‖ affectum puerilem appellabant, vt ipse Hippocrates in libro de aquis, & aere, & locis, quoniam pueritiæ tempore abundat. Non nulli & hercu- de Aere, aquis, & locis, cap. 2. 2. 2. f

D leum ipsum vocauerunt, non ꝙ Hercules eo vexaretur, sed videntur isti, sicut alij etiam nominibus eius sæuitiam exprimere voluerunt, ita & nomen hoc magnitudinem significans, herculeum scilicet effinxisse. ‖ Alij sacrum morbum falsa opinione decepti appellauerunt, sicut in libro de sacro morbo explicatum est. Oritur sanè & ab alijs affectis partibus nõ nunquam vitium hoc: sed in plurimis primum ipsum cerebrum afficitur non alio affecto consentiens. Morbi autem causa frigidus crassus q; humor est in cerebri sinibus collectus, neruorum q; origines, ac præcipue dorsi medullæ primum principium, occupans. Huic humori igitur & aliæ quidem febres prosunt, sed maxime diuturnæ, & ex his omnibus quartana potissimum: item q; ea ipsa quartana, quæ longissima sit, & cum rigore inuadat. Ipse nanque rigor

in principio libri de Sacro morbo.

* * * *

vectes

cerebri quidem initium hoc obstruente humore. Febris autem caliditas prius attenuans & ipsum discutere apta est, præterea & totam temperaturam vehementibus rigoribus mutare, & humidam eam frigidam'que ad calidius siccius'que redigere. Ab hac verò pituitosus humor interdum procreatur, in corpore, at excretiones sequuntur conuulsionem iuuãtes, per sudores quidem sæpius, aut vomitum, aut alui subductionem: quare & per hec expurgatur mate

ria

2ª.Aph.26.Ex. ordin.16.b. ria iuxta id, quod in aphorismis dixit, ‖ Febrem conuulsioni rectius accidere, quàm cõuulsionem febri. comitialis autem est totius corporis cõuulsio. In primo quidem de morbis popularibus ita scripsit de quartana: ‖ Tutissima quidem omnium est, & facillima, sed longissima quartana: neq; enim ipsa solum per se ipsa talis est, sed etiam ab alijs ingentibus morbis tutum præstat. Id vero nulli dubium est, quòd prius quartana febre laborantes comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum superueniens quartana discutere consueuit: quo circa multo sanè magis ipsum non dum factum fieri non permittit. E

1.Epid. com. 3. t.4.3ª.118.g.

8 *Pro Quibus Qui Morbi.*

Hoc supra positis congruit, hanc sententiam innuens, Pro quibus morbis qui morbi oriantur, scire bonum est: id vero subaudire opus est. Quemadmodum enim quartana comitialem sanat, & febris quæq; conuulsionem, vel etiam destillationem & suspirium, eodem pacto oculorum phlegmonen alui profluuium, leuitatem intestinorum acida eructatio, & lateris phlegmone pulmonariam, veternum phrenitis: contra vero non vtiliter phrenitis in veternum, phlegmone lateris in pulmonariam, se conuertunt. Quin etiam atram bilem hæmorrhois plerumque incipientem prohibuisse, & iam effectam remouisse, nec non & duratum lienem sanauisse, conspecta est. At varices quoq; hos ipsos morbos, podagras præterea, & articularios dolores, discutiunt. F

FINIS TERTIAE CLASSIS

aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh iii kkk lll mmm nnn ooo ppp qqq rrr sss ttt uuu xxx yyy zzz AAA BBB

Omnes sunt quaterniones, præter ppp & qqq terniones.

VENETIIS APVD HAEREDES
LVCAE ANTONII IVNCTAE